

יעכזר חסידים בכבוד

ספר חסידים

על פי נוסח כתב יד אשר בפארמא עם

משנת אברהם

הכולל : באורים הערות הארות תקונים ומראה מקומות מאת

ר' אברהם אהרן פרייס

בהר"י ז"ל

אב"ד וד"ר מ בטארנא קנדה מחבר ספר "משנת אברהם" ב"ה בענינים כלליים שבהלכה וספר "אמרי אברהם" עה"ת

עם הנהגות תקונים באורים ומראה מקומות מאת

ר' יהודה הכהן ז"ל וויספעניצקי

עם מבוא ע"ז הספר ומחברו ומפתחות מאת

ר' יעקב ז"ל פרייס ז"ל אבד"ק בערלין

ונלוה לספר הזה

אזהרות וצוואות מדבנינו יהודה החסיד משפידא ז"ל

מחבר של הספר חסידים

כפי כתב יד אשר בעקד הספרים בעיר מינכען עם באורים

דמועק אליעזר מאת הרב ר' מנחם אליעזר ז"ל מאהלר ומשנת אברהם מאת הרב ר' אברהם אהרן שלישי"א הנ"ל.

חלק שני

שנת ה-תש"ך

ניו יארק, נ.י.

הוצאת והכנת לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"א

ספר חסידים
התורה והמצוות
התורה והמצוות
התורה והמצוות

ספר חסידים
התורה והמצוות
התורה והמצוות
התורה והמצוות

דייקים תתברך ובכענון חסיד

כל הזכויות שמורות

תכתובת של המחבר:

RABBI A. A. PRICE
2 Prince Charles Dr.
Toronto, 19, Ontario
Canada

הוצאת וחוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"א

תוכן:

4-3	א. הקדמה קטנה
5	ב. הספר מוקדש
8-6	ג. תוכן הענינים שבמשנת חסידים בהחלק ב'
	ד. ספר חסידים עם פ"י משנת אברהם חלק ב'
דף א-רחע	פסימן תרי"א עד סימן תת"ח
רעו-רצח	ה. מלואים המשמטות למשנת אברהם
	ו. מפתחת לכללי הספר לפי סדר הסימנים אשר בפנים
רצו-שיא	ז. של הספר חסידים תנוכי
	ח. לוח השחאת הסימנים כפי מה שהם בדפוס זה, כפי מארמא.
שיב-שכא	ט. ובדפוס בלזניא הוצאה ראשונה משנת י"פ"ח
	י. רשימת המקורות הענינים בבבלי ובירושלמי, רמב"ם וספרים שונים שהובאו במשנת אברהם שעל הספר חסידים
שכא-שלא	יא. חלק ב'
שלב	יב. ברכות להמטייעים

Printed in the United States of America by
Hadar Letterpress & Publishing Co.
87 Crosby Street, New York, N. Y.

עמ"י עש"ו

ברכי נפשי את ה' הרועה אותי מעודי שזכיתי להציא לאור עולם את ספרי זה הוא החלק השני של הספר הסידים עם ביאורי ופירושי, משנת אכרתם".

אין מכוונתי עתה לכתוב הקדמה לספרי זה, כי דברי כבר אמורים ב,הראשית דברי' להחלק הראשון, (ראת שם דף 28) ולא באתי אלא לסלואות את אשר נשמע משם.

ספרת ספרי, כאמור בהקדמת הנ"ל, היא לברר ולחזור ולהשוף את הענינים הננועים להלכה הנפוצים ונם מסונים כחספר הסידים ובדרך אנכ הנני מראת מקום ומקורות להרבת פירושים של רבינו לתורה שכתב ולשיפתו הנעלה והרמה כתורה שבעל פה.

ברוך המקום, שכפי עדותם של הרבת גדולים מחכמי ישראל, הצלחתי במדה מרובה בעבודתי זו, לתראות שאין חספר הסידים ספר מופרי גרידא אלא שכמעט תמיד המוסר הנעלה אשר בחספר הוא פועל יוצא מנאותיות מקורית גמלאה של החספר זי"ע, אשר שני התלמודים היו כתובים על לבו תרחב כפתחו של אולם.

וכדאי החחא להעיר על כמה פרטים שנשמעו מהקדמתי להחלק הראשון של ספרי זה:

א. חספר הסידים אשר לפנינו, כתב יד פארסא, הוא בן אלפים סימנים בערך. הדיון בחספר הוא כמעט ככל המקצועות שבתורה כאופן רב גווי ורב מסדים. יש דברים שנאמרו באריכות ויש בקצרה ויש ברמזות. כל הלמד בחספר הסידים בעיני יוכח לדעת שמנמת החספר היא, שספרו יהי ספר שמושי לכל אחד משלומי אמוני ישראל הרוצה לעמוד על אמיתת דעתה של תורתנו הקדושה והמהורה, לקרב את לב הלומדים בחספר לאבינו שבשמים ולהשריש בלבנו את המדות המובות והכי יפות שאי אפשר לו לאדם להרכישן אלא על ידי התורה והמצות המעשיות.

וכנן אנו מוצאים בהס"ח סאמרים לסאות, הן על המצות הנוגעות בין אדם לחבירו: על הנימוס, על הכנות, על החמלה וההנינה ועל אהבת הבריות, והן על המצות שבין אדם למקום. סלכד זה, חספר הסידים שופע הרבת הידושים ופירושים בתורה שכתב ובעל פה המותחים לו לאדם נתיבות ומסללים לפניו מכא אמתי ומועיל לעמוד על העקריו והיסודות של תורת ה' ורתינו המהורה שאין לכל עמי התבל דונמתה.

אולם מה אופני הוא הדבר ונשגב מכינתי, שכלל השני אלפים סימנים שבחספר הסידים אין אנו מוצאים לא רמו ולא זכר למצות ישוב ארץ ישראל ולקדושת הארץ, הוץ כשני מקימות שהחספר מזכיר את ניכ, "ארץ ישראל" מבלי לייחד עליו את הדבור אלא רק בדרך אנכ (א).

זו היא שאלה הדורשת פתרון. הלא החספר של הס"ח הוא אחד מהדמויות המופלאות שבדורות הראשונים, איש שהשקיע בספרו סכל מכמוני תורתנו ולא הניח כמעט דבר הקדוש לתורתנו ולדתנו ולעמנו שלא דבר עליו, ולמה השמים בדוקא את כל עניני ארץ ישראל המרובים בהלכת, ומה גם הדברים המוסריים המשותפים עם הדונים והחובות לארצנו.

אלא, לדעתי הפעוטה, שאלה זו ספיצה אור בחיר על גדלות וקדושת תכונת-נפשו של רבנו. כיון שהוא ע"ה השריש והדניש בספרו שחספר הזה נכתב בעד, "יראי ה' ולחושבי שמו" (ב), כלומר, אנשי רמי המעלה — בני עליה, ולשם כך קרא את ספרו, "ספר הסידים" ולא, "ספר הסידות". וראת ראה רבינו ברוח קדשו שהנאולה עדיין רחוקה היא מרחק רב ועוד זמן זמנים מוכא יעברו עד אשר נתת נאולה לארצינו מיד זרים. ואם ה' בא רבנו לדבר על הארץ וקדושתה ועל המצות התלויות בה, יתחייב, לכל הפחות, לרמו על הזמן הזעת של הנאולה, ודבר זה יהי' לכאב נפש לאלו יראי ה' ולחושבי שמו הכמיתים ככל נימי נפשותיהם להנאולה ולשיבת בנים לנכולם, הגם שמצד הסידותם הסה נושאים את עול הגלות מתוך יסודין של אהבת. ואלו שאינם מהוננים אם יראו הדברים המרמזים על הנאולה המרוחקת הרבה מוזן של יצירת חספר, אפשר שתתרשל ידם מן האמונה לגמרי, כמו שכתב רבנו מפורש: "אך לא לרשעים נכתבים הדברים, שאם יראו הרשעים יהיו נראים כמה דברים בעיניהם דברי שמות, ואם ידברו באזניהם ילעינו למו, ועליהם אמר שלמה בחכמתו כאוני כסיל אל תדבר ונו" (ג) לפיכך החלים רבנינו לעבור על ענין זה כשתיקה.

ב. ישנם דברים בהס"ח ונם כספרים של ראשונים שהכיוא בשם רבנו אשר ישארו מערפולים ומתומים לעולם ללא כל פתרון.

דונמה:

בספר שו"ת יכין וכוני, בן בנו של התשב"ץ, ח"א ד"ד, הביא בשם רבותיו הצרפתים ז"ל (ד), שמעשה היה בתלמידי ר' יהודה תמיד שהי' להם לעבור במקום סכנה והוא החזירם שלא יעברו שם ולא שמעו אליו ויצאו עליהם ליסמים ונצולו מהם כהזכרת השם. ואמר להם ר' יהודה החסיד שאם לא יחזרו לאותו מקום הסכנה ולא יזכירו את השם שאין להם חלק לעולם הבא. וחזרו שמה ונחרנו ולא רצו להזכיר את השם. עכ"ל.

(א) סימן תתשי"ג וסימן תתשי"א. (ב) סימן: א. כ"ו. (ג) סימן כ"ה. וראת בהמשך בהנדסס סימן א, וסימן יוועטאי. (ד) הם בעלי התוס', ראה

הדברים הללו ללא כל מוכן הסת, מדוע אמור להם להתלמידים להזכיר את השם להציל את עצמם מהדינת, הלא אין לך דבר העומד בפני פקח נפש חוץ מנ' עבירות. ומת זה שציוח אותם רי"ח לחזור למקום סכנה שקרוכ לודאי שיהרנו, ולא להזכיר את השם. וכי זו היא מתורת התשובה להיות נזרם לעצמו פיתח לשם תשובה על שהזכירו את השם בפעם ראשונה כדי להציל נפשו ?

ג. יש דברים בחסימנים הנוספים בכ"י פארמא שהבעלי תוספות בהש"ס אשר לפנינו דברו עליהם והכריעו להלכה להיפך מאשר כתוב בהס"ח שלפנינו.

דונמח :

בסימן תקכ"ז שהוא מן הנוספים בכ"י פארמא, פסק להלכה דבזמן הזה סותר להכניס את הבכור לכיפה ולהרעיבו שם עד שימות. ובתוספות בכורות נ"ג, ד"ח ואי זהו, כתבו שאסור לעשות כן (ה).

משום כך יש להסיק, שהסימנים הנוספים בכ"י פארמא נכתבו בזמנם של בעלי התוס', לא יאוחר מזמנו של הר"א ממוך שרוב התוס' סודרו על ידו, שאלמלי היו הסימנים הנוספים כתובים בזמן מאוחר לאחר שמירושיהם של בעלי התוספות כבר היו ספורסמים בעולם בודאי שלא היו כותבי הסימנים מכריעים להלכה נגד בעלי התוספות. כלשון של פסקנות מוחלטת מכלי להזכיר אפילו את דעתם של בעלי התוספות.

והנני מתפלל תפלה קצרת, יחי רצון מאת ה' החונן לאדם דעת ומלמד לאנוש כינה שאזכה לדרך על המתגבר של הספר הסידים ולהוציא לאור את החלק הנ' הכולל ביאורים ופירושים עד הסוף של הס"ח ואת שאר חידושי תורה אשר זכיתי בחסדי ה' לחדש ולהגדיל תורה ולהאדירה.

גל קיני ואביסח נפלאות מתורתך
בחדש חייני ואשמרה קדות פיך

סאראנמא, שבט, שנת תש"ך
אברהם אהרן בדי"ץ ז"ל פריים

ה ס פ ר מ ו ק ד ש

למצבת כבוד ושם עולם של חמי וחמותי נ"ע.

חמי ר' אהרן צבי ב"ר שלמה זלמן ע"ה

למשפחת ורין

נפטר ביוב ד' לסדר זאת הקה התורה אדם כי
ימות. שבעה ימים לירח תמוז. שנת תש"ח.

חמותי האשה זיסא כלי ב"ר נחמן ע"ה.
נפטרה בשמיני עצרת. שנת תש"ח.

יריין מדשן ביתך ונחל עדניך השקם. ינחם
כשלום על משכבתם ויקיצו וירגו לקץ הימין
עם כל מתי עמך ישראל ברחמים. אמן.

לחמי שופרא דבלי בעפרא קא כבינא
תלמידו חיקר ותמוכק מופלג גדול בתורה
ויראת שמים מצוין במידותיו וכשרותותיו
התרוסיות, התנכר בתורה ובמצות משחר
נעוריו עד יום מותו

הבחור אלפר ברוך ע"ה

בן ר' חיים צבי ויהודית שיחיו

למשפחת לייב

נולד בטאראגטא ג' ניסן. שנת תרצ"ח
נתבקש לשיבתו של מעלה ביום ט"ו אייר. תש"ח.

תנצב"ה.

בן יכבד אב

בריש חלק א' מספרי זה יעדתי להעתיק דברי תורה מכתבי אבי מורי ד"ל. אבל מפני גורמים שונים אין לי האפשרות לקיים זאת
בספרי הנכוחי. ואיזה ארטיסט בספרים הבאים. יוכיני ה' בהסדר הנחול לתוציאם לאור עולם. אולם בכדי לאמת בן יכבד אב. הנני מודיעים
בכאן סגנון אחד מחידושי תורתו אשר אצלי המטה. למה שתדעסתי בשמו בריש ספרי הנ"ל.

החוס' בגיטין ל"ג ד"ה אסקעינטו. הקשו איך מחייבין אשת איש שזינתה מיתה וט' תרואת ספק. דשמן ישלח לה בעלה גט על
ידי שליח ויבטלנו שלא בפני שליח ונצטרך להפקיע הקידושין והנאט פנייה למפרע. צ"ש.

יש ליישב קשיית החוס' (בהקדמ' של אריכות דברים אשר יקצר המצע להדפיסם כאן). דאפילו למאן דאמר התראת ספק לא שמי'
התראת חיינו דוקא בספק אחד אבל בספק סתיקא הכל מודים דשמי' התראת. והנה כתב הר"ן ד"ל בגיטין בפרק המגרש דהאומר לאשה הרי זה
גיטך על פנת שלא תשתי יין כל ימי חייו של פלוני ופנת תבעל ושתתת יין לאחור מיתה בעלה בזוי של פלוני. לא בטל הגט למפרע והתנאי
בטל במיתה בעלה. וסברת הדבר היא דסכין שפת תבעל ופסקת תאישות לא שייך לומר דאינלאי מילתא למפרע דהגט בטל משום שעברת
על התנאי שתתנה תבעל. [ודמי' הא מילתא לאכל סבר שנשבע שלא יאכל שאין מעזיל תורה לאחור שהכבד כבר נאכל ואינו.]. וראת באבני
מלואים סי' קמ"ג.

הנה הטעם של אסקעינטו כתבו ברשי' וחוס' משום דכל דפקדו אדעתא דרבנן מקדש והוי כאילו תתנה תנאי בשעת הקידושין
שהקידושין יהיו הליון על פנת שירצו רבנן ואם אין רבנן רוצין בהקידושין אין הקידושין הליון כלל. נמצא לפי זה דדוקא כשתבעל עודנו
חי בשעה שתרבנן דנין על הקידושין הללו או יש להם הרשות לומר שאין רוצין בהקידושין ואינן הליון. אבל אם ידעו הרבנן על קידושין
לאחור מיתה תבעל אי אפשר להם או לומר שאין רוצין בהן מכה התנאי שתתנה תבעל. דשוב דמי' להא דהר"ן הנ"ל. דלאחור מיתה תבעל
בטל התנאי והמעשה קיים.

ולפי זה איש קשיית החוס' הנ"ל בגיטין. דהא יש כאן ספק סתיקא. ספק שמא לא ישלח גט ויבטלו ואפילו תאמר שישלח גט ויבטלנו
שלא בפני השליח שמא ימות תבעל טרם שידענו על הגט הלזה ועל הקידושין ואו לא יוכלו הכמים להפקיע את הקידושין. כאמר. ולשמא
ימות הישיגן. כלומר, זה נכנס בגדר ספק. ורק למיתה סתם מתאם לא הישיגן. כמו שכתב הרמב"ם ד"ל בס"ק דפיו"מ ביומא. וא"כ יש
כאן ספק סתיקא והוי התראת דאי ולא ספק. עכ"ל. ודמיה.

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

די	ה.
רסח	חביבה מצוה בשעתה
קא	חדריג שלא לישא ב' נשים
רלד	חדריג כבר התקבל בזמן תרי"ח
	חדריג לחתיד כשהיא מכשילתו
רנד	באיסורים
רנה	חדריג וענין קבלת מי שרע
רנג	היטף דם כיסוי ושומרו לים
רמו	היץ לארץ לישא אשה
קו	חולק על ביידי חומר טועים אתם
קג	חיוב לבקש רחמים על צרת היחיד
קב	חכם שאסר אינו איסור חסא
קה	חכם שאסר — תגדלה
קט	חכם שאסר, דאורייתא או דרבנן
קכ	חכם שהתיר — אם תבירו מותר לאסור
קכא	הליצא או אשה ע"י שליח, טעם הרב
קכב	הליצא קדמת ליבום
קכג	הלב נכרים
קכד	הסידיים מחמירין במזמרא יתירה
קכז	הצי עבד שקידש ונשתחרר
קכח	הציה — שפחה שנתקדשה ונשתחררה

ס.

רסד	מכילתא פעמים במקשה — מגונה
רסה	מכילתא במים חמין
רצד	מכילתא במים חיים
קפח	מיבת הנאה לבעלים בצדקה
רלט	סומאת כהנים לקרובים
ריו	סומאת דאורייתא אם נדחית מפני ת"ת
רעז	סומאת פתי נכרים
רפא	סומאת אהל בעכרם
רעח	סומאת מגע במתי נכרים
רפב	סומאת כהנים בזמן הזה
רנג	טעימה במה לדבר אסור
רנז	טעם של חיתור הנאה בחלב
רנח	טעם למח שדרו, משתולל
קצב	טעם לצוחק ריגיה
קצג	טעם לש' כסף שנתן יוסף לבנימין
קס	טעם לשיעור של ראשית הגז
רסז	

רמב	יבמת חסונה שלא לשם מצוה
זו	ימין חשיבות או חביבות
לג	יסורים לכפרת עון
קצג	יפת תאר במלחמה
קלג	ירא חטא וירא ה'
רשז	ישנה לשיחית מתחילה ועד סוף

כ.

קעג	כבוד אבי אביו לאחר מיתת אביו
קעז	כבוד א"א, מבטל מתורתו
קעז	כבוד א"א, להורים חלק באמצע

די	ד	גורם לחילול שבת של סקינ
ק	ק	מירח לניזירה לתא דבל תוסף
עה	עה	גולן המרויה ואינו מחסר לגול
קנד	קנד	נידול עופות וצפרים בבית
רעט	רעט	גר תושב לענין סומאת אהל
רלה	רלה	גרים, קבלתם בזמן הזה
רלה	רלה	גרים, תבונת נפשם
קסו	קסו	גרמי באיסורים כמעשה
		ד.
קסו	קסו	רבר האבוד, אולינו בתר השתא
		רבר המפורש היתרו בתורה א"א
צט	צט	לאסרו
קכ	קכ	רבר שנתאר במנין
רמ	רמ	זדנתו, איסור נשחין — חוקים
צז	צז	דיאלקטאלאגיא
קי	קי	דיין אם מותר לו לחלוק על רוב חבריו
קו	קו	דיין מופלא שבבית דין
צב	צב	דיני קדשים ללמוד בזמן הזה
קנה	קנה	דירה נאה הגורסת להפחית בצדקה

ה.

קכא	האומר ד"ת בשם אביו אינו אומר ד"ל
רצא	הודים המתנגדים לשידוכי בתם
רצא	הורים המעכבים על בנם לישא אשה
מח	הנאה בס"ת ופרגלית ובהמה
קד	תוראת הסעמים
מח	הזמנה סילתא
עג	הזכרת שמות המחברים על חיבוריהם
עה	הזמנת דין לפתיבת ש"ס
קמא	היסח הדעת ממלאכה של פועל
קלח	היחוד מצוה ע"י שליח
צד	הלומר מרבו מצליח ביותר
צג	הלומד להקרא רבי — גוי גמור
קפז	הלכות קני תבירו — יתרו ואל יעבוד
ד	המביא את תבירו לספק סבת נפשות
קכא	הנאה מלימוד התורה — מצוה
קכז	העדר הסבה, מה דמני עלך
צח	העובר על אזהרת סלי הגביא
עט	הקדש שוח מנה שחיללו על שוח פרוסה
קסז	הקדש בטעות
קכא	הראקה מדבר שקר
קסח	הרי עלי להביא קרבן מיד
עט	השותה כוסו בבת אהת

ו.

קפז	זמן קריאת שמע
קפג	זמן מפרא חזא
רו	זריזין מקדימין למצוה
רו	זריזות בשלילה

די	א.
רנג	אבל, ו' ו' לא משום כבוד תורים
רצד	אונס, המביא עצמו לידי אונס, קיד, רצד
קסח	אוצרי פירות והריוח לצדקה
קה	אוצרי רבנים להמנות מתיחס גם להטעם
מח	אין איסור סודרה בספרים
קא	אין ביידי יכול לבטל רבוי ביידי
קג	אין ביידי יכול להתיר חכם שאסר
ג	אין סוענין למסית
קעט	אין לתורים להשפיע על שידוכים
קלא	אין מלמדן תורה אלא לעשירים
נה	אין משתתפים את העכרים למצוה
קנד	אין נותנים מפת להמאיים לעשות עבירה
רסו	אכילה ורחמייה לעולם הבא
ג	אכילה האוכל עוד, מדרש
קכא	אל יספר בטובתו של תבירו
רב	אליעזר — עונ
קנג	אמ"י שבתורה רשות
רצג	אנשים ונשים מעורבים לענין תפלה
ריס	אסור להפסיק בין ויכולו לויכולו
קלו	אריכות ימים בכבוד א"א
מס	אשה המאחרת סבילתה
סו	אשה המאחרת לולב וציצית
קפד	אשת חבר ואשת רכו — קימה והדר

ב.

נה	בגדיו של אדם אינם בסלים לנוסו
כח	בהמה קדמת לאדם באכילה
רמח	בוגרת מתקשטת כדי שתנשא
צו	ביטול תורה כדי ללמד לבני רשעה
קי	בית דין הסותר את הגלפד מ"ג מדות
רצ	כבוד כותיו להכניסו לכיפה
קסו	בל יחל על הסכמה שבלב
רפס	בל יאמר בדברי תורה
קסז	בל תאחר דצדקה
סח	בל תוסיף
מב	בל תשחית נדחת משום הדור מצוה
רמח	כגז הקטנים קנינו של אדם
רמז	כ"ג קודם ס"ת, אביווייתו ד' מצוה
קמ	כעל תבית ששכר מלמד, עד מתי תוד
רד	כקוד חוליה, הטעם של המצוה
רסז	כרכת אדוונה קודם יציאת נשמה
נס	כרכת שהחיינו על תפילין חרשים
רכט	כשר לשוי בתצוה של נכרים
	כשר שנתעלם מן העין, מתי התחיל
קפד	איסורי
רמ	בת אהותו מצוה

ג.

קלג	גרשו סאה, מחקו סאה
קעג	גואל הדם חלוי בזין ירושה
רב	גוי העוסק בתורה
עו	גונב דברים — קיבוסת

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

דך עובדה תמית מריחיה דיל
 קפז עוסק כמצות
 קפח עולם הנפשות תעולם הבא
 רט עירו הנביא ועתשו
 רלח עיר הגדות שיש בה מוחה
 ט עכרים שהרגו ונתגיד
 רעה עני בן טובים
 קפח עצרת בשבת - כל האחד
 קפז ערבות על אלו שהמירו רל
 ח ערבות על המפורים באי
 ז ערבות על התיח
 ו ערום אסור ללמד
 ג ערי מקלט
 ריב עשרה וחובים קנא
 רכז

דך מצות ביסוי הדם כל דמי
 רכו מצות שכבר נעשית אם אפשר לתקן
 רכו מצות שאינה מעכבת לענין ברית
 רכח מצות פררי מצות רבה וטעם הרבה
 רלא מצות בת תכלית - בעידנה
 רלא מצות לאגוד את חלולב בעצמו
 רלב מקוח של מים חמים
 רצד מקלל אבי אביו האמו
 קעד משורר ששיער וסול שנים
 קלו משמשת במדך משום סכנה
 רפח מת להצילו מפני חלליקה
 ח מת זכות לו לעשות מצות בממונו
 לב

דך כדברי היחיד אם מותר למסוק לחיפרא
 בא כדברי היחיד אם לתודות בשעת תרוק
 קא סוק המשחה את סומאמו
 רשב כותב את השם לא ימסוק בדקיקת
 רח כיבוד ארא על הקסנים
 קט כיבוד לאבי השם אמו
 קפד כללות ופרשות בסיני
 רעט כמי הדם כמקפת אם מברכין
 רכה כפוי טובה על גרם הטבה
 קג כפיה הקושה דבר מפני הכרחה
 קנא כשפים וענינם
 רפו כתב כדבור
 רפה כתב בקודש ותמורה
 בא כתב לבנה אי סמירה
 צב

ב.

זח מירוש עה"כ נעשה אדם
 קכב מירוש עה"כ מי נתן למשיחה יעקב
 קכה מירוש עה"כ תוקף רגלך
 קמב מירוש עה"כ ולא ראיתי צדיק נעזב
 קמג מירוש עה"כ לא חדש ולא שבת חיות
 כט פי עה"כ הלא פרוס לרעב לחמך
 כה פי עה"כ כפירים רשו ורעבו
 קסב פדיון שבירים עיי צעד דגופא
 קצא פדיון תבן סכנה לאחור
 ז פושעי ישראל לענין קבורה
 ו פסח נשחט בני כותל
 רגב פריה ורביה עונש על ביטולת
 קעט פריגסת מותר לטכן בשבילה
 רטו פשתן אינו מקבל צבע

טט נביא אינו משנה מלשון ללשון
 פח נביא המשפיע נבואתו בכתב
 קלח נביא אם זקוק לרשות של מנהדרין
 רצ נגיעה כמה עיי בתי ידים
 ב גדה מערכת וסובלת בבגדיה
 רלא גדה סומאנת אהל
 רטג גדה ערוה
 רמג גדוניהא המסלק בי שלישים
 רמד גושא אשה לשם ממון
 קל גמילת שכר של תוראה
 קלב גמילת שכר מירוח של רפואה
 קלב גמילת שכר רפואה ות"ת בתנאי
 גיחא לי לאינש דליעבד מצות כממונו
 קפ. רעט גיב עמדי ופירוש
 קסט גיב לומדי תורה
 קפח גיב צופה ומסתקל בגשימי
 רא גיב תמימי
 רו גיב סגרי דוכרי
 רמט גברים מצויים להעיר על בריאת שמים
 שלא גמרים דקים לטכן
 עז גקודה שעל הכתב כמחיקה
 קלו גקודת מעמי תעורה ונגינה
 נו גשיקה לדברים שבקדושה
 קמב גשים חיבות בלימוד דינים
 קמג גשים מברכות לעמוק בדיה
 קמד גשים חיבות בלימוד דיני קרבנות
 רמט גשים ועבדים אביחריהו דעבירות
 רג גשים ועבדים לאיין שאין בהם עונש רג
 קעה גשים במציע שהומן גרמא ריע קעה
 רטו נתן סאה ונטל סאה

ל. לולב די מינים מעכבים
 רצא לפד לשונך לומר אינו יודע
 רעה לשמה של כתיבת השם וגימי נשים
 מב

מ.

צ. צדקה לעניים שאינם מתענים
 קמו צדקה בסדר פנים רעות
 קמז צדקה שאינה מספקת אלא לאהר
 קמח צדקה המנוע מפני כדי לתת לאהר
 קמח צדקה גבאי אם יש בו משום לא
 קמט תאמץ
 קג צדקה לא תאמץ חלוי בעשה
 קנא צדקה בן שידוע באביו שאינו נותן
 קנט צדקה לקרובים צדיקים קודמת
 קע צדקה בטעות
 קטו צדקה תחילת המעשה לסופה
 ק צדקה של ריהיה בענין בי אחיות
 קח צדיק לנקביו אסור בדיה

מ. סוכה נגביך
 טו סודר ומורה
 לב סכנה לשם תשובה
 לד סכנה לשרוף דבר הבא מן האדם
 נת סמיכה כופן החז
 קיה סמיכה לדיני קנסות
 קיס

מ. מדלין מים מדלי סמא
 ג מליד ממור לענין מצות פררי
 רגיא מורה יורים ותובחיו
 קלט מום בכבוד עיי גרמא
 מג מותר לתלות באדם גדול
 קכא מועדות ופסולת לעתיד לבא
 ריד מומרים לענין רביה
 ז מויק מיתות כהונה
 לה מולא גרם ופירוש
 קנו מחיקת השם שיש עליו ששטוש
 מא מחיקת השם עיי גרמא
 מג מחיקת השם אם יחרג ואל יעבור
 מה מחיקת השם לצורך מצות
 מה מחיקת אות הסממן את השם
 פ מחיקת השם באיכות
 פז מחשבת זיל בתר מחשבתו
 רלז מחתרת בשבת
 רצד מספחת ספרים תמיה
 נו מי שאינו אמר דבר בשם אומרו
 קכא מכניס בכוד לכיפה
 רצ מכניס עצמו לסכמה
 רצד מלאכה חשיבת כזה
 קח טל את בן הבירו שלא ברשות
 רכד מנגב שמעמו בטל
 קיא מן המותר באיך
 רפד מעשה תושב ודוקס
 ט מעשה שכרו מרובה מהעושה
 קטר מעביר על המצות
 ר מעשה את הבירו מפני תבוסה
 ר מעתיק תקלימים של הבירו
 רעה. רעה מפלמלים לשם שחצנות
 לט מצות הנעשית יותר מכפי השיעור
 נד מצות שהעיקר הוא התועל - שליחה
 רכה מצות בו וכו' - דוקא כקידושין
 רכה

ק.

קכג קדושה שבלשון עברי
 לו קורא את שמע האשות עמו
 קכד קונטרסים של תורה קארעקסיד
 קכז קוף ודרדד - רשעים
 קכז קטלנית ליבום
 רמג קימה היחוד באשת תיה
 רצב קנין משיכה בהמה עיי קול
 ח קנין לקנות עה"כ של הבירו
 רם קנין עיי הסכמה שבלב
 רעד

ס. עבורי אחסנתא
 קס

ע.

תוכן הענינים שכמשנת אברהם

קכט	שבר בעד לימוד תורה הוראה
נה	שלחט של אדם מכפר
סז	שליח העושה מצוה אם סטוד ממצוה
נט	שם שוקרע אם מותר לתפרו
פב	שם שנכתב בלא כוונה
פב	שם מהקדש בתחילתו או בסופו
רסח	שמן טמא לגר הטבח
ריא	שמות המתברים על ספריהם
קעה	שתוקי וגר המקלל את תריו
קסח	שתיקה כהודאה בנדרים
ת	
נב	תדיר ומקדש
מט	תורה שנכתב ובעל פה איזה קדים
	תוך כדי דיבור
נ	תוכחה מנין תיבות
קפח	תוכחה כדי הכאה
לח	תיבת להגיה בה תורה
לח	תלמוד תורה וכיבוד אב
נב, רפח	תית לאחד קריאת קיש
צד	תית לבניו מצוה שבגופו
צו	תית כולל העשה של ולמדתם
קכו	תית לבני תיה ועשירים
קיב	תמיד לא ימשו ביאור
קיג	תלמיד חכם מרנסה החזקה
קכו	תלמיד חכם מסיים
קיט	תלמידים העובדים את רבם
קלה	תלמיד המורה במקום רבו
עד	תלמיד מובהק אינו אומר בשם רבו
נ	תפלה אל תעש תפלתך קבע
לו	תפילין טעם לר שרשיות
רה	תפילין הפניה לשעה קטנה
רעב	תפילין שיד ושל יד מעכבים
רעא	תקיעת בלא תרופה מלגא דמצוה
קפח	תקנת אושא ויסוריה

דף	מוחק ע"ס לכתוב בסתמא כשירוש
מ	מוחק בסח
מב	מוחק בשמאל
מב	מוחק בשמאל
סז	מוחק אחר בהמת עכ"ס
טז	מילה משום תולש
טז	מל בשבת ופרע לאחר השבת
סח	מקלקל בשחיטה
סח	מנוחה ועונג לשם שבת
יט	מצוה להרבות בשחייה
ל	מטקל השעות מעל הדין
מ	נוטל שפמו חולב קוצר בעצים
כב	נטילה נשמה בנדים
כז	סחיטת שער
ריח	סריקת השער
כא	עונג שבת קודם לנטילה חסד
כט	עונג אכילה — השביעה
כט	סק"ג הותרה — דחיה
כח	צידה המבטל את הצבי
יג	קלקול ותקן בכמות איכות
פד	קידוש שלא במקום גר
ל	קבלנות ע"י נכרי
קצד	רחיים של מים בשבת
י	שולה דג ומחזירו למים
פג	שביחת רנים בשבת
סח	שיעור סעודה בשבת
ל	שערות המתנתקות מן העוד
כ	שירת חמרה בשבת
לא	שמחה בשבת
לא	תשובה על חילול שבת
לג	— —
דכח	שאלת שלום בבית הקברות
קסח	שבועה כ"ג בערב יריב
רו	שהני מצוה
לו	שיעור טעם
קכב	שיעור לזמן לימוד בכל יום
קפ	שיעור שינה

דף	קבלנות בזמן חוה
ריג	קריעת המעיל ע"י גרמא
מז	
	ר
רסו	רבייה והשקה
קכח	רבייה במתנה
קכו	רבייה לצורך מצוה
קיט	רבוות עולמית חרדית
	ש
עניני שבת	
מג	גרמא במלאכת שבת
טז	גזירת עוד אדם
מב	דיו ע"ג סיקרא בשמאל
יב	חסרת המניעה חסרת התריס
סז	הפשטה הפסחה — לפי הירושלמי
קסב	הקרבת תמידין ומספין
ל	הדלקת הגר
קפא	הילפותות דאין משכן דוחה שבת
יד	הוצאה והלדוהיות
יט	הילוך רב בשבת
לב	הרתור בדברי חול
ח	הוצאה משמשי עכ"ס
יח	חרישה שיטת הרמב"ם
מב	כותב ע"י מכתב
א	כביסה בכמות ובאיכות
קח	כבוד השבת במנעלים נקיים
כ, רפח	מלאכת גזוז
סא	מחיקת אות נוטריקון
קסב	מחלל שבת לצורך כבוד אריא
ח	מלאכה ע"י חסרת המניעה
סו	מלאכה שאינה צריכה לנופה
ב	מלאכה ממחק סיכת סנעלים בשמן
א	מלאכת הסחיטה
לט	מוחק כדי לתקן הגייד

ספר חסידים

תרא. דרוחץ את חתימות בשבת [א] לא ישים את הפר במים (א).

משנת אברהם

סימן תר"א

כביסה בכמות ובאיכות

מלאכת החשיטה בשבת

[א] לא יאס וכו'. לקמן נסמין תחתקעה. כתנ רניט: הטלד בשבת ירחוהו נמים חמים נלא הנגד שמעטפין נו הקטנים כשמתחילין אותו וכו'. ויש לנאר אס יא צה איסור דאורייתא או דרננן, דמלשון רניט שכתנ לא יאס משמע דליט איסור גמור, דלמלי כן ה' אומר איסור או נרין להזהר ודומה.

(א) דגה נדון הנ"ל יא איסור כשטתן הנגד לתוך המים מפני שרייתו זה כנוסו הגס שאינו סוחט את הנגד, וגם יא איסור כשסוחט את הנגד משום איסור חשיטה הגס שהנגד גרסה נמים קודם השנת. ונתוספתא דשנת פ"י גרסיק: התולש והקולר והגולר והמוסק והגודר והעודר מלאכה אחת, ר' ישמעאל ז"ר יוחנן זן גרוקה אומר לנעים קנעו חשיטה נפני עלמה. עכ"ל. משמעות התוספתא היא שכאם שהתולש והקולר והגולר וכו' כל אחד מהם הוא אז אלא שכלן משם אחד לכן העושה שניהם אינו חייב אלא אחת, ואם עשה אחת מהן חייב, כך כנוס וחשיטה הן אבות משם אחד, כלומר אם מלאכה זו הוא מלנן השני נמשנה, והכונס או הסוחט נלמד הוא מלנן ונעושה שניהם נהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, ור' ישמעאל ז"ר יוחנן ז"צ סוגר דחשיטה הוא מלאכה נפני עלמה ולכן המכנס והסוחט חייב שחיים.

והדמנ"ס ז"ל הלכ' שנת ט' י"א, כתנ: המכנס נגדים הרי הוא חולדת מלנן וחייב, והסוחט את הנגד עד שיוציא המים שזו הרי זה מכנס וחייב, שהחשיטה מזרכי כינוס הוא כמו שהגסה מזרכי הניסול. עכ"ל. וכתנ הרז המגיד אם שדעת רניט הוא כהתוספתא הנ"ל, משמע שהוא ז"ל הנין דנרי התום הנ"ל, שהכינוס אינו אז אלא תולדה, וכן יפרש שהתולש והגולר הן תולדות של קולר. אמנם קשה לפרש כן דהא מפורש בהרמז"ס ז' ד', דהקולר והגולר והמוסק והאורה כלן אז מלאכה הן. ורק התולש הוא תולדה דקולר, דג, וכן מוצאר גש"ס שנת ע"ג: תנא הקולר הנגור והגודר והמסיק והאורה כולן מלאכה אחת. ואפשר דכוונת הרז המגיד הוא לומר דמה שכתנ הרמז"ס שהחשיטה מזרכי כינוס הוא כרננן דתוספתא ולא כר' ישמעאל האומר דחשיטה היא מלאכה נפני עלמה.

ובספרי משנ"א ז'. דף כ"א ע"ג, פירשתי דכוונת הרמז"ס ז"ל הוא לומר שהחשיטה הוא מזרכי כינוס כלומר חלק ממלאכת הכינוס ואינה תולדה לכינוס דל"כ תהי' החשיטה תולדה לתולדה, כי הכינוס הוא תולדה של לינון, ואין מנינו אבות ותולדות ולא תולדות לתולדות. ע"ש.

לפי זה מתנאר דלפי התוספתא כינוס וחשיטה אבות הן ולפי דעת הרמז"ס ז"ל הן תולדות דולנן. (אלא דנריך ציאר מה הן התולדות של כינוס וחשיטה לדעת התוספתא, דהא כללל הוא דכל אבות יא להן תולדות). ולפי האמור יא איסור דאורייתא נהדין של רניט כשרוחץ את הילד ננגד שמשמין נתוך המים, הן מלד דשרייתו זה כינוסו והן מטעם חשיטה שסוחטין את המים מן הנגד נשעת הרחיטה.

ג. **אולם** שיטת התום' שנת ק"א: דלא אמרינן שרייתו זה כינוסו אלא דוקא היכא דהנגד מטונף והמים מנקים אותה, ונהכי מיירי נפרק דס חטאת, זנאים ז"ד, אצל כשהנגד נקי לא אמרינן שרייתו זה כינוסו. ומלא ר"י מונה נספר הישר דלא אמר שרייתו זה כנוסו נדנר שאינו כי אס לכלוך כמו סיפתו נאלונטיית וקינוח ידים נמפה והני שהולכין נמים עם הנגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיון, ועל תיטק שלכלך נגדי אמו נמי רגלים אין לזרוק עליו מים דשרייתו זה כינוסו ושמע ר"י מפי הנאים שהתיר ר"ת ליטול ידיה ולקנח ידיה ננגד כיון שהוא דרך לכלוך כדי שחולל להתפלל ולנרד, ואין נראה לר"י שהרי היא מתכוונת לטהר הלכלוך ודרך רחיטה ולינון הויה זה הקיעות. עכ"ל. והסגר דנרי התום' הוא, דלפי תירץ הא' של התום' אין איסור כינוס אלא כשהנגד מטונף אצל כשזורין נגד נקי נמים לא אמרינן שרייתו זה כינוסו. ולפי מה שכתנ נספר הישר לר"ת שהניאו התום', אין איסור כינוס נדנר שמלכלך כלומר עושה את הנגד אי נקי, כגון קינוח ידים נמפה, שהמפה נעושה ארנקי, לכן אין זה מכנס, דאדרבה, תכלית הכינוס היא ללנן ועל ידי קיעות זה הנגד נשחיר, אצל כשנותנין נגד נקי נמים נקיים אפשר דפי איסור כינוס, אפילו נאמר שאין כאן פעולת של הלננה מפי שהנגד ה' לנן גם קודם שרייה אצל אינו מתטנף על ידי שרייה זו, ועל תיטק שלכלך נגדי אמו נמי רגלים פליגי הר"י והר"ת אס מותר לתח מים על הנגד, דר"ת סוגר דלין כאן שרייה משום שאין המים עושים אום פעולה, דהגם דסוגר נספר הישר הנ"ל דשריית נגד נקי נמים נקיים הוי דרך כינוס, ה"מ כשהנגד יא, אצל כשכנר הנגד לח ממי הרגלים של התינוק, ומי רגלים לא טינפו את הנגד עד שנאמר שהמים שהאשה נותנת נאחרונה מנקים אותו, וגם לא פעלו אום פעולה של שרייה מפני שכנר שרוי הוא הנגד ממי הרגלים, (נפרט שמינו שמי רגלים מכנסים, ראה נדה דף ס"ג). אולם הר"י סוגר דהמים עושים פעולה של נקיון נאיכות אס לא נכמות, שעל ידי המים שהאשה נותנת נאחרונה הנגד נעשה נקי לענין תפלה שתהא האשה מותרת להתפלל. כן נראה מלשון התום', ומסתברא שאין נכיוס כזה איסור דאורייתא, דהא הכינוס שה' נמשכן לא ה' כינוס לשם טהרה אלא כינוס לשם לינון. ואין כאן אלא גזירה דרננן או חומרא נעלמא. אולם מדכתיב: וכנס נגדיו וטהר, ויקרא י"ג ו', ושם אין הכניסה לנורך נקיון הנגדים, דהנגדים נריכים כינוס הגם שהם נקיים, אלא לשם טהרה, משמע דהנקיון לנורך טהרה ג"כ נכלל כינוס הוא. אלא לפי זה תקשה דל"כ מה תירצו נתום' נילה י"ת, וכ"ת, שהקשו אהא דנדה מערמת וטונלת ננגדיה, הא שרייתו זה כינוסו והוי איסור דאורייתא משום לינון, ומה הוילי תירץ זה, הא סוף כל סוף הנגדים נעשים טהורים על ידי טבילה ושזו הוי כינוס, אלא ע"כ דמלאכת כינוס אינה אלא נכמות ולא נאיכות. ויש לדחות דהיכי שיש נהשרייה נקיון נאיכות וטינוף נכמות לא חשיב כניסה אצל כשאין כאן אלא נקיון נאיכות הוי כינוס. ונתשכ"א ה"צ דף י"ט הארכתי

נעניינים דומה לאלו כשהקלוקל נכמות והתיקון נאיכות ועיין
 ז"ל סימן קנ"ט שחזר נארוכות כל השיטות נענין זה.
 אלא דנסתרא זו יש לדון הרבה דא"כ טמא הטובל את עמו
 לטהרתו נשנת וכן גר הטובל נשנת יה' בו משום כינוס,
 ונש"ם לא אשכחן אלא משום מתקן גרר. [ראה ימות פרק
 ד']. ולפי זה אין לפי שיטת התוס' איסור נמה שארין את
 הנגד הנקי נמים הנקיים, ואפילו לאחר שרחצו את התיקון אם
 התיקון נקי, ולשיטת הספר הישר יש נזה משום כינוס, ואפשר
 דרניט סוגר לדינא כשיטת התוס' אלא שהחמיר כשיטת ר"ת,
 או משום הרחקה דמא ינא לשרות את הנגד לאחר שרחצו
 את התיקון כשאינו נקי.

ג. ושי"ת היראים הוא ההשורה נגד נקי נמים נקיים הרי
 זה חייב חטאת כדנחא בזנחים ז"ל, זרק סודר
 נמים חייב ולא קתני לשלש, והא דאמרינן נזילה י"ח נדה
 מערמת וטובלת ננגדיה היינו ננגדים של עור דאין נהם
 כינוס. והניחא ראייה לדבריו מר"י גאון שכתב: אי נפל
 חמרא על לבושא נשנת אסור למשדר עליהם מיל, ע"ש. ולפי
 מה שכתנתי נאות נ', נראה ששיטת היראים הוא כשיטת ר"ת.
ובאבני סר אר"ח קנ"ט נ', הקשה מה ראייה מניח היראים
 מר"י גאון דאי נפל חמרא על לבושא אסור למשדר
 עליה מיל, הלא היראים סוגר דיין אינו מכנס אלא מטק, וכן
 שפיר אסור ליתן מים על הנגד נכדי לנקות מן היין המטק, אבל
 נגד נקי שנותנין נמים אין בו משום כינוס, ע"ש. והיא קושיא
 עצומה, אם לא נאמר דר"י גאון אינו סוגר דיין מטק, חו היא
 דעת עמו של היראים. אלא דנכלל קשה להנין שיטת הראשונים,
 עי' תוס' כתובות ו', ד"ה הוי מסוכרייתא ונכ"מ, דאין לינון אלא
 נמים אבל יין לא, ונפרט שיטת היראים דיין לא די שאינו
 מלגן אלא מטק, הלא מקרא מלא נחורה: כנס ניין לנשא,
 נראשית מטרא'. הרי התורה קראתו כינוס. ונמד"ר פז"ת,
 כנס ניין לנשו זה התלב, ונדם עננים סתה זה האדום, ופירשו
 שם המפרשים דהיינו יין לנן ויין אדום, הרי דנשיהם שייך
 לשון כינוס. ולריך לומר דמכאן נשמע דאין דרך לכנס ניין,
 מהפליגה התורה ננכתו של יהודה נדנר זה ע"מ לכולי
 עלמא אין זה דרך כינוס, ונפרט דמלאכת שנת תמשכן גמרינן
 ושם לא היו מכנסין את הלחם ניין אלא נמים. ונרש"ם שם
 על התורה מפרש: כנס ניין לנשו, לאחר שנלרו העננים
 ודורכים אותם נגיתות, מתלכלכין נגדיהם נדריכת היינות,
 כדכתיב מדוע אדום לננושך ונגדיך כדורך ננת. עכ"ל. כנראה
 שהרניש הרש"ם ז"ל נה"ל ומפרש שנאמת אין זו כניסה
 אלא ללכוך.

ד. ובא"נ סימן ק"סנ'. הקשה קושיא נפלאה נהא דאמרינן
 נדה מערמת וטובלת ננגדיה, והקשו נתום' עגור
 דילמא אתי למיטת ותירצו מזה שאני. וקשה דאם כן כשאין
 הנגדים טמאים דליכא מזה לטובל אותם נאמת אסור לה לנדה
 לטובל ננגדיה משום נזירת סחיטה, ונמאלת אומר דהרואה
 את הנדה טובלת ננגדיה ידע שהנגדים טמאים דאל"כ לא
 היתה טובלת את הנגדים ניו"ט, א"כ קשה איך מותרת לטובל,
 הא כל ההיתר הוא משום דמערמת ואדם נראה כמיקר, והלא
 ערמה זו אינה מועלת דהכל יודעים שהנגדים טמאים ולריכים
 טנילה דאל"כ יה' אסור לטובל משום נזירת סחיטה. וא"כ
 שז נראה כמתקן כלי.
ובא"נ הו"מ סימן ע"ג מפלפל עם הגאון הנדיק מאסטרואולא
 ז"ל שכתב לתרץ קושיא זו לפי דעת הכ"מ נפ"ו
 מאה"ט, שאין הטמא נטהר רק נעלייתו מן המים, א"כ קשה איך

**קושיית הא"נ ברין נדה מערמת וטובלת בנגדיה
 ותירוצו של הגה"ק מאסטרואולא**

נדה טובלת ננגדיה דמח"ג, אם תוליא את הנגד מן המים קודם
 שכל גופה יאל מן המים אז האשה עדיין טמאה ותטמא את
 הנגד, ואם תלא האשה מן המים נראשונה א"כ הנגד עודנו
 טמא וישו טמא האשה מן הנגד ותחזור ותטמא את הנגד
 דהנס שאין כלי מקבל טמאה אלא מאז הטמאה והאשה אינה
 טמאה אלא טמאת ראשון שטמאה מן הנגד, אבל לכל זאת
 יקבל הנגד טמאה מחמת התשקין שעליו שהוא מ"ח דנר
 שגורו שתשקין מטמאין כלי, והלא א"א לנחם שנייהם ילאו
 כאחד. אלא דנע"כ תוליא את הנגד נראשונה וחי שהנגד יקבל
 טמאה מהגוף של האשה, שזן הוי כלי שטמא ניו"ט ומטנילין
 אותו ניו"ט ותכל אח"כ לטובל את הנגד נפני עמו. א"כ
 נטנילה ראשונה הכל ידעו שאין טנילה מועלת להנגדים שילאו
 מטמאתן, אלא שהטנילה זו מועלת שתוכל לטובל אח"כ, וכנר
 כתבו נתום' שנת ק"ו דכל תקון שאינו מיד אלא אח"כ לא
 חשבו תקון ושרי ודפח"ת. וזה מיושנת הקושיא של הגאון ה"ק
 מסאכטשאו ז"ל, דאפילו ידוע שהנגדים טמאים נ"כ הוי
 מתקן דנטנילה הראשונה עדיין הנגד נשאר נטמאתו, וליכא
 מתקן, ומש"כ התוס' דהוי מזה ולא חיישין לפחיטה משום
 דעכ"פ מזה הוי דעל ידי הטנילה הראשונה יה' אפשר
 לטבל שנית משום דדיים ככלים שנטמאו ניו"ט.
הגם דלפולא הדברים טונים ומתקנים, אלא דמלגד שהא"נ
 שם מקשה על הקושיא הנ"ל מהנה"ק מאסטרואולא דהלא
 אין נזירת כלי שנטמא נמשקין אלא לתרומה, ומי יימר דנכהנת
 עסקין, גם אפשר דהמים לא חשיני משקין מכיון שלא נתלשו
 לרצון. ע"ש. אולם מסופק אי אס זה הוי נכלל כלי שנטמא
 ניו"ט, דהא לפי דברי הגאון ז"ל לא היו הנגדים טהורים אפילו
 נגע, דהרי הם על האשה ולא נטהרו כלל. ועוד דלפי קושיא
 הגאון ז"ל ינא שהטובל כלים הטמאים טמאת אז נמקוה אינם
 טהורים אלא א"כ מניחם נפשוטי כלי עץ דאל"כ האדם נטמא
 מן הכלי כל עוד שהכלי לא יאל כולו מהמים ושזן הכלים
 נטמאים מן האדם על ידי המים חו לא שמענו. ועוד אין
 זה נהיר מה שהקשה הגאון ז"ל. דאם תלא האשה מן המים
 מקודם תטמא האשה מן הנגד ותחזור ותטמא את הנגד על
 ידי משקין שעל הנגד, דהא תנורא שם נחמ"ם ז"ל וכן
 נח"כ, דדין זה שאדם או הכלי מקבל טמאה נהיתו נחוד
 המקוה אינו אלא כשנוגע נחז מנצנת הטמאה ע"ש פ"ר"ח,
 וכלן האשה אינה אז אלא ראשון.
ועוד דלפי הכ"מ הנ"ל דאין הטהרה נהטנילה אלא נעלייתו
 מן המים לריך ניאור אחאי הטובל נשנת מטמאתו הוא
 מתקן נגדא הא נשעת הטנילה אין התיקון עדיין אלא נעלייתו
 וא"כ לא הוי התיקון מיד ולא חשיני תיקון כנתום' הנ"ל.
 ונע"כ משום דנלי הטנילה אי אפשר להטהר נעלייה א"כ גם
 הטנילה חשינה תיקון, וא"כ נני הנ"ל נמי כיון דנלי הטנילה
 ראשונה אי אפשר לטובל פעם שניה משום איסור טנילת כלים
 ממילא גם הטנילה ראשונה נכלל תיקון.
ואשר לקושיית הגאון הק' נעל אנני סר הנ"ל יה' נראה לומר
 דמה דאמרינן נדה מערמת וטובלת ננגדיה אין הפירוש
 דהערמה היא נזה שני אדם לא ידעו שהיא טובלת כלים טמאים,
 דא שפיר הקשה הא"נ הא נע"כ ידעו שהכלים טמאים מלאה
 נזרינן משום סחיטה, אלא הערמה היא נזה שהיא אומרת שאינה
 טובלת את הנגדים נכדי לטהרם אלא שהיא נכנסת נמים
 עם נגדיה כדרכה, ואז אפילו נדע נזירור שמתנצתה לטהרם אין
 כאן איסור, דמני להא דניטין דף נ"ג נני הכניסה לנקה על
 מנת שתיקו ודוש, ופירוש רש"י דעל המעשה שהכניסה לנקה
 אין לחייבו דהא המעשה הוא מעשה היתר שמתניסה שתיקו
 אלא נמה שכוונתו לדישה אין זה מעשה אלא גורס, ונרמא
 נחקין פטור, ע"ש. כן נמי הכא נני האדם הרואין את האשה
 טובלת ננגדיה לא ילמדו מזה שמתר להטניל כלים טמאים
 ניו"ט, שידעו שרק לה מותרת מפני שאין נטנילת הנגדים

תרב. (א) בפנימקם של ר' יהושע כתב מי שנולד בשבת ימח בשבת מסני [א] שהחילו שבת קליו כשנולד ומה יבול חילד

משנת אברהם

מים וצין כלי אצל הכא הרוחה אומר לדלות מים הוא צריך וכו' דמתחיל לומר דהאיסור דמתניתין לטובל כלי אגז מימיו הוא משום דגזרינן שמה על ידי כך ינא לטובל כלי טמא גרידא, ולא משום חשש הרוחים אלא הוא נעצמו ינא לידי איסור, וא"כ מה זה דמסיים אצל הכא, גני מדלין גדלי טמא, הרוחה אומר לדלות מים הוא צריך, הלא החשש אין משום הרוחים אלא שהוא נעצמו ינא לידי טעילת כלי, דלם אנו מתירים לו לדלות מים נכלי טמא ינא נעצמו להטעיל את הכלי גרידא וכשם שאסור להטעיל את הכלי אגז מימיו משום דחיישינן שמה ינא להטעיל הכלי גלי השקת מימיו כן נדון שנגזור לדלות מים גדלי טמא שמה ינא להטעיל את הכלי גלי מים, ומה מהני שהרוחים יאמרו שלדלות מים הוא צריך.

ורפ"י ההסגר הנ"ל שכתבתי דאדם העושה פעולה שאין בה איסור אלא שכונתו גם כן לתועלת שיש בה איסור לא היו אלא גרמא ומותר נשנת, וכ"כ ניו"ט, נוכל לפרש הסוגיא הנ"ל דרווחא, דהמטעיל כלי על גני מימיו, היינו שמתלל את הכלי הטמא עם מים שנטמאו ומוריד את הכלי עם המים לתוך המים כדי להשיק את המים ולטהרם, אין כאן שום פעולה של איסור דהא מותר להשיק את המים כדי שיטהרו ניו"ט, כמו שפירש"י דהוה נגדר זריעה ולא נגדר טעילה, ואלא מה שמכוון גם כן לטהר את הכלי אין כאן אלא מחשבה והוה גרמא כנ"ל מרש"י גיטין, וגרמא מותרת נשנת אפילו נמלאכה גמורה, ולכל זאת אמרינן נחשבה דאיסור להטעיל כלי על גני מימיו, ובכן שפיר הקשה רש"י דא"כ, אמאי מותר להדלות גדלי טמא, הלא כאן דמי ממש למטעיל כלי על גני מימיו, דההדלה מוריד את הדלי נכדי להדלות מים שהיא פעולה מותרת אלא שמתכוון גם כן לטהר את הדלי, ועל זה מתרץ רש"י, לפי הטעם שגרשנ"א, דנאמת אין נשנייהם משום איסור מתקן דנשנייהם לא היו אלא גרמא, אלא דנמטעיל כלי על גני מימיו יש חשש משום הרוחים אשר יראו שהוא מוריד לתוך המים כלי מלא מים הרי הם רואים שיש כאן ענין של טעילה כי גם השקת המים היא טעילה אלא שמוותרת, ואם נאמת יש כאן טעילה גם כן כגון דהכלי טמא אסור, אז נזקק יאמרו הרוחים שהטעילת הכלים מותרת ניו"ט, ואינו דומה למשיק מים נכלי אגז שנאמת אין כאן טהרת כלי אלא השקת מים לנד אז אין אנו חוששין שהרוחה יחשבו נטעות שהשקת המים היא כמו טעילה, דגם הרוחה ידע שיש בה ערמה המותרת משום דלא היו אלא גרמא, אצל נמלדה מים גדלי טמא אין כאן חשש משום הרוחים דלמה יעלה על דעת הרוחה שיש כאן טעילה הלא כל אחד דולה מים לנרכו ניו"ט, ולמלדה עצמו היודע שהכלי טמא אין כאן שום איסור דלא היו אלא גרמא כנ"ל. והשתא אזדא לה קושית הרשנ"א על רש"י מנדה מערמת, דהתם נמי לה לענמה מותר משום דלא היו אלא גרמא, וגם הרוחה יצין דערמה המותרת היא ואין כאן חשש מה שאין כן גני מטעיל כלי על גני מימיו.

סימן תר"ב

[א] שחיללו שבת. וכו'. מדברי רבינו משמע שיש חילול שנת ניוולדת, ואפשר דסובר כשיטת הרמב"ם ז"ל הלכ' שנת פרוק נ' י"א, דיולדת הרי היא כסכנת נפשית, כלומר, לא סכנה ממש אלא כסכנת נפשית נצק הדמיון כמו שהנחתי כמה פעמים נה"א, או שמה סובר רבינו דפקוח נפש הודקה ולא הותרה.

שלה אלא כוונה נלמד שאין צוה אלא משום גרמא, וגרמא נשנת שרי, כנשנת ק"כ, אלא דהתוס' הקשו דנגזור משום סחיטה וזשפיר תירצו דמשום מצוה לא גזרינן, כלומר, טהור אם ילגש צגדים טמאים ויכנס בהם למים יהי' אסור משום גזירת סחיטה, אצל נהאשה שאין לה צגדים אחרים דאיכא מצוה ליכא גזירה, אצל נאמת האנשים אשר יראו אותה טעילת ידעו מזה שהיא טעילת צגדים טמאים ולכל זאת ליכא איסורא משום דהיא מערמת ואומרת שאין כוונתה לטעילת הצגדים אלא שטעילת כדרכה למיקר.

ובזה מיושנת קושית הל"ח שם צנייה י"ת, אדם נראה כמיקר, מה מועיל שגראה כמיקר אצל האדם נעצמו הטובל יודע שהוא טובל על מנת להטהר והוה מתקן, אלא דלפי הנ"ל ינא, דהאדם נעצמו נאמת אינו עושה שום איסור מאחר דאין כאן עשייה לאיסור אלא מחשבה גרידא ומתענה אינה אלא גרמא דמותרת נשנת, וכל החשש הוא שלא ינאנו גני אדם הרוחים ללמוד היטב מזה לטובל כלים נעייא, וכיון דנראה כמיקר לא ילמדו ממנו.

(ה) **אגב** הנני להעיר נהא דאמרינן צירושלמי נפרק כלל גדול הלא יתתא דשרקה אפה דשרקה מעולה חייב משום מלגן, והקשו כל המפרשים דנש"ם דילן מפורש כוחלת משום נונע, שנת צ"ה, ונפרט מה שייך לומר מלגן שהוא לשון הנופל על העושה משחור לנן אצל דשרקה אפה הרי היא עושה מלגן כחול, ונראה דצירושלמי קורא למלגן נונע דהא על וכנס צגדיו וטהר מתרגומין, וי"נע"ל לנזוהי. הרי דרק נלגן המענה יש חילוק צין לשון כינוס מלגן — וננע אצל לא נארמית. או אולי כוונת הצירושלמי דשרקה אפה חייב משום מלגן, כלומר, שמעברת הליצון מעל פניה מנזרת משרש — עוקר את השרשים.

ברין מדלין מים ברלי טמא

והנה צנייה י"ת. מדלין גדלי טמא והוא טהור, פירש"י: מדלין מים גדלי טמא והוא טהור מאיליו, והא לא דמיא למטעיל כלי על גני מימיו דמתניתין דאסור דהתם כל עצמו לא נא אלא לטהר צין מים צין כלי הלכך מוכחא מילתא דטעילה, וטעמא דטעילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי והאי מחוי, אצל הכא אין הכול יודעים שהדלי טמא והרוחה אומר לשאוב מים הללו הי' צריך. עכ"ל. ונהידושי הרשנ"א שם מנסח דברי רש"י אלו על התירץ של הגמ' דמשני שאני התם דלא הותרה לו אלא על ידי דליו זכור הוא, כלומר דדוקא נמתניתין מתתירין להשקות מים שנטמאו נכלי אגז אצל לא נכלי עץ משום דגזרינן שמה ינא לטובל כלי שנטמא גרידא, ולא אמרינן דכיון דלא שרינן ל' אלא על ידי השקת מימיו זכור הוא, דהתם כל עצמו לא נא אלא לטהר צין מים וצין כלי, כלומר דהמים והכלי טמאים, אצל הכא הרוחה אומר לדלות מים הוא צריך. אלא שהרשנ"א הקשה על זה מנדה דמערמת וטעילת צגדיה והא התם גם כן לא נא אלא לטהר את עצמה ואת צגדיה ולא גזרינן דילמא יהי' טעילת את צגדיה גרידא משום דמתוך שלא הותרה לה אלא דרך מלגוס זכורה היא, והויה לה כנמתניתין, והניח צנ"ע, ע"ש, היטב.

והו"ו מקושית הרשנ"א יש לנדקדק דנברי רש"י לפי טעם הרשנ"א שכתב: ואינו דומה למטעיל כלי אגז מימיו דאסרי ל' נחשבה ולא אמרינן דכיון דלא הותרה לו אלא על ידי השקת מימיו זכור הוא, דהתם כל עצמו לא נא אלא לטהר צין

תרב (א) שבת קפ"ו א' ולפינו ר"י בן לוי.

לעשות שמחליץ שבת עבודו אלא [ב] קנות אביו ואמו בתיב (תהלים קט יד) יזכר עץ אבותיו תר
 חמאת אמו אל תמה (ב) ששמשו מסותיהן באותן לילות שגולד בשבת דעותיהן גרמו תפרעין לאביו ולאמו מפני שנקנשו
 חפן בעתם שמת בשבת דמתה כמו מרע בני עלי (ג) רבה אביו שמתו בלא זמנם בעבוד עץ בני עלי תפרעין באותו עולם
 מפני עלי מפני שנקנשו צדיקים בעתם ואם תאמר למה נקנשו והלא לא אחזו מקשה בני עלי מפני שאילו היו קפנים
 בשמאור בני עלי אבותיהם או אם קבלו האבות דין עליהם היו נקנשים [ג] הקפנים עמחם בעתם כמו שביצו שאמר
 בפסוק יחזקאל (יד יט) או דבר אשלה תו' וכתוב (שם שם ב) אם בן אם בת יצילו וכשנגזרה נזירה רעה חפורקנות כבר
 באה ואם לא יחיה וזאת נדול לא ינצל כמו שכתוב (שם שם) תה דניאל ואיוב בתוכה (שם שם יח) לברם ינצלו וכתוב דניאל
 (ו כג) אלהי שלה מלאכה ופגר עם אריתא ולא חבלתי כל קבל די קדמתי וכו' השתכחתי לי לכך צריך תורה ומילות חסידים
 ותפילה חכיות הרבה להנצל.

תרג. כשיש דליקה בחול או בשבת בתחילה יפסקו לחוציא קפנים או חולים חקנים מן הבית לסקח נמשות ואחר כך
 יציל תורה שבכתב ואחר כך תורה שבעל פה וחילוף חכמים כלומדי תורה [א] בעלי תלמוד קודמין ללומד
 מקרא שהם מלמדים לעשות המצות ודוקא כששון ביראת שמים ואם יש בידי משנה ותלמוד [ב] משכמים ושואלים יציל
 תחילה (א) תורה שבכתב ואל יחוש להספר שלו.

משנת אברחם

גורם לחילול שבת של פקוח נפש

כי התמין ששפתכו הם חמין הנריכין לאחר המילה. לכן אסור
 לעשות המצוה אשר תגרום חילול שנת לאחר שכבר המצוה
 תה' עשוי' וממילא נמי גני דינא דחסידים הראשונים נמי חיישין
 לחילול השנת מפני שהמצוה היא העונה וכשתלד וינטרו לחלל
 את השנת כבר תה' המצוה על עונה עשוי'. ומכאן יש ראי' למה
 שכתנתי לקמן דהמניח עצמו לידי אונס אין לו דין אונס.
א"ל דנכלל הוא דבר נעלם מן השכל להנין מה עונש הוא
 לאדם שמת בשנת, הלא משה רבינו ודוד המלך ע"ה מתו
 ביום השנת, עי' שנת דף ל', ועי' תוס' חגיגה י"ז, ומקוח דף
 ל' תוס', וזוהר הק' תרומה קנ"ו איתא: תלתא איטין דאסתלקו
 מעלמא נהאי זמנא, — היינו צומן מנחה של שנת — חד משה
 נביאה מהימנא עלאה וחד יוסף לדיקא וחד דוד מלכא. ע"ש,
 ודוחק לחלק ולומר דזכות הוא לאדם כשמת בשנת בשעת מנחה
 דוקא ועונש הוא לו כשמת בשנת שלא בשעת מנחה, ונאגדת
 מהרש"א בשנת קנ"ו ס' כתב: ורנא נר שילא דקאמר וקדישא
 רנה יתקרי איט דומה דפליגי, ונראה לפרש דה"ק משום דמצינו
 הרנה בני אדם דנולדו בשנת ואינן מתים בשנת כדאמר רנא
 נר שילא דלא אמרו כן דמת גס כן בשנת אלא נלדיק דקדישא
 רנה יתקרי דהקנ"ה ממנה שותיהם מיום ליום כדאמרין פ"ק
 דקידושין הגם שנלידתו נתחלל שנת על ידיו, נמותו יתקדש
 שנת על ידו כדאמרין צפירקין דלעיל טינוק בן יומו די דהייט
 ביום שנולד מחללין עליו את השנת דוד מלך ישראל מת אין
 מחללין עליו את השנת כדאמרין צפוק ב"ח שמת דוד בשנת.
 עכ"ל.

[ג] הקפנים עמחם וכו'. ראה רמז"ס הלכות תשובה פ"ו א',
 יש חטא שפרעין ממנו נמנוט או נכניו
 הקטנים, שנינו של אדם הקטנים שאין עמם דעת ולא הגיעו
 לכלל מצות כקייטו הן.

סימן תר"ג

[א] בעלי תלמוד וכו'. הסגרה פשוטה דקדושת תורה שכתב
 גדולה מקדושת תורה שנעל פה, דהא נמנילה
 כ"ז מנולד דאין מניחין אפילו נביאים וכתובים ע"ג חומשין
 ולא חומשין ע"ג תורה. אבל גני אדם זה שלמד תלמוד א"א
 שלא למד תורה שכתב דאי אפשר להנין תורה שנעל פה ערם
 שלמד תורה שכתב.

ומדברי רבינו משמע דאין דין קדימה להלל תורה מלהניל
 נביאים וכתובים, ול"ע מדברי הש"ס הכ"ל דמשמע דגם
 בתורה שכתב יש חילוק בין תורה לנביאים וכתובים. והפמ"ג נסי'
 של"ד ט"ו הניח דברי רבינו אלו ומסתפק אם יש חילוק בתורה
 שכתב עמחם, ונודאי מקור הספק הוא מש"ס הכ"ל.

[ב] עונות וכו'. משמע דלפי חסידים הראשונים, נדה לא,
 יש עון גמור נזה שמשמין מיטותיהן נחותם
 הימים הגורמים שתלד האשה בשנת, ולא מדת חסידות נלמד,
 כי על מדת חסידות מה שייך לומר שיש עון חמור. והגם
 דהמעשה נעשה נהימר ונעשה שמחליץ את השנת אין חיסור
 דהא מדינא מותר לחלל את השנת, אלא דדמי להא דלמריין
 בשנת י"ט, אין מפליגין נספינה פחות מג' ימים קודם השנת
 וכו' וכ' שם הר"ה ז"ל דנין צו ונין נמה שאמרו אין לרין על
 עירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא וכל ג' ימים קודם
 השנת קמי שנתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השנת מפני
 שאין דבר שמועד נפני פקוח נפש, וה"ה להפריש נמזרות ולכל
 מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השנת, ע"ש בהר"ן ז"ל.
 הרי דהגם דהכניסה לתוך הספינה וכן ההפלגה מן הנמל מעשה
 היתר הוא, ונעשה שהי' פקוח נפש בשנת גס כן אין שום
 חיסור לכל זאת אסור משום דנראה כמתנה לדחות את השנת.
 והגם דגם אין החיסור אלא רק נג' ימים קודם השנת משום
 דכל ימים קודם השנת קמי שנתא מיקרי אבל לפני הג' ימים
 מותר, והכא יש ט' חדשים משעה שמשמין עד שתלד, אלא
 דהתם אי אפשר לאסור יותר מג' ימים קודם השנת דאל"כ
 לעולם יהי' אסור להפליג נספינה אבל הכא יש אפשרות
 לשמש בימים שלא יגרמו לידי חלול שנת.

ודגם לדבר מצוה מפליגין אפילו בתוך ג' ימים ולא חיישין
 שינטרך לדחות את השנת, א"כ אמאי אסור לדעה הכ"ל
 לשמש מיטתן הלא עונה היא מצוה. אלא דכבר כתנתי נספרי
 משנ"א ח"א, דף נ"ה. ולכאורה יש להקשות אדברי הר"ה
 ז"ל הכ"ל, דכתב דהטעם דאין מפליגין הוא כדי שלא יהי' כמתנה
 לחלל את השנת ולכל זאת לצורך מצוה מפליגין ולא חיישין
 ואמאי פסק הר"ה נעמנו, הונא נהר"ן צפרק ר"ח דמילה,
 היכי דליכא חמיו לרחוק את התינוק קודם המילה ואישתפוך
 הנך דלאחר המילה, דאין מלין את התינוק עד לאחר השנת,
 דאם ימולו בשנת ינטרכו לחלל את השנת אחר כך, ואמאי
 חיישין לחילול שנת הלא מתקיים עתה את המצוה, ונמקום מצוה
 לא חיישין ככ"ל, וכתנתי דאפשר שיש חילוק בין ספק לודאי
 חילול שנת, ונמילה יש ודאי שינטרך לחלל את השנת. ע"ש.

אולם נראה דיש חילוק אחר בין הנושאים דגני הפלגה נספינה
 לצורך מצוה, כשיגיע יום השנת ואדם זה יהי' נסכנה
 וינטרך לחלל את השנת, עדיין הוא הולך נדבר מצוה, כי לא
 יקיים את שליחותו שליחות מצוה עד שינא למחך הפגו, אבל גני
 מילה המצוה כבר תהי' עשוי' נעשה שינטרך לחלל את השנת

תרג. (א) ציל תורה שבעל פה כמובן.

(ב) נזה לית א. (ג) ראש השנה ית א.

תדר. מעשה במשומד כשהיתה דליקה באה בשבת אמר ליהודי תן לי ספרך ואצילם מן הדליקה שאוציאם לרשות חרבים
 ולא נתן ליה ולקה המשומד חספרים מקצמו מוציאם [א] ולא ביחה בירו וצילם מן הדליקה. ומת מצוה [ב]
 שאין מי שחפץ לסייעו לקבורו וצחק ואין סתול ויש שם (א) מי... והפך לסייעו לא ימחה בירו אבל אם כל כך חפץ שחחרבו
 עליו שלא לקבורו בקבר ישראל אל יתן לו לסייעו ואם עשה מקצמו יעשה.

משנת אברהם

אם יש מצוה להציל את המת מן הדליקה

[ב] **מושברים** וכו'. הפמ"ג נסיתן הנ"ל הניא נשם א"ר.
 דאפילו תורה שנע"פ מושאל נידו וילטרך
 לשלם, הלל המת קודם לספרים, ונמחית השקל שם הניא נשם
 א"ר לפרש דנרי רניט כפשוטו דאפילו ינטרך לשלם נעד התורה
 שנעל פה המושאלת נידו, לכל זאת יל תורה שנכתב עלו
 הגם שיפסיד על ידי זה. ואין נידו ספר א"ר כעת לעיין נו.
 ולא הנתי מה שהניא הפמ"ג נשמו דהלל המת קודם לספרים.
 דנש"ם אמרו מתוך אדם נהול על מתו אחיו לכני משמע
 דהא דמתירין להציל את המת איט משום דמנוה להצילו,
 (ומה גם לדברי המג"א נסיתן ש"א דאין כל כך נזיון למת
 כשנשרף, ע"ש ונמחית השקל שמיא רחיה מהא דמותר לשום
 סיד על המת כדי שיתעכל מהר, ולדעתי אין זה דמיון כלל,
 דהסיד מועיל רק לעכל הנשר ולא לעמות, ונשריפה גם
 העמות כלין ונאנדין, והלא צירושלמי כתובות י"א א', מתואר
 דהאומר שרפוי או ענדו צי עבודה לאחר מיתתי דאין שומעין
 לו, ומשמע דהטעם הוא משום ציון המת ולא משום ניטול
 מלות קנורה, דהא ענדו צי עבודה אפשר לקצרו לאחר שנעשה
 צו העבודה, אלא דאפשר אהי התם דאסור לעשות מעשה נידים
 לשרפו אצל לא כן כשנשרף מעמתו, ויש צוה להאריך) אלא
 דאי לא שרית להצילו יש חשש אדם ינא לאיסור תורה, אצל
 נספרים הלא מנוה להצילן מפני קדושתן שלא ירפו. וכן
 מורים דנרי רניט שמונה את הראוי להללה קודם, ואינו
 מוכיר כלל הלל המת אלא קטנים וחולים חקנים וספרים.

סימן תר"ד

אם יש לנו ערבות על אלו שהמירו דתם ר"ל

[א] **ולא** מיתה וכו'. הגם דישאל אע"פ שחטא ישראל הוא
 ואמתי לא מחה היהודי שלא לעזור על איסור
 הולאה בשנת, אולם שמעתי כד הוינא טליא, מפי מו"ר הנאון
 האדיר ר' אברהם יצחק סילמן ז"ל אנד"ק המעליק נשם אהה
 קדמון, ואינו זוכר נשם מי אמרו, שאין לט חונת ערבות על
 המשומדים ולאחר שנשחמד פקע הערבות מלחטו עליו והנו
 כעכו"ם נמור, ומכאן ראוי לסננה זו.
ונתתי אל לני להקור אחרי המקור לדברים הנ"ל. דהנה חיונ
 ערבות הוא מדכתיב וכשלו איש נאחיו. ואין השכל מחייב
 לומר דמומר איט נכלל אחיו. והלא מקרא מלא הוא הלא את
 עשו ליעקב, ונקדושיך דף י', איתא דעשו הוא ישראל מומר. אלא
 דאפשר דקודם מתן תורה שאני או אולי אין הכתוב אומר דהייס
 של אחוה מתיחס מיעקב לעשו דלא כתיב את יעקב לעשו אלא
 דרק עשו מתיחס עמו כחא ליעקב, וגם זה דוחק דהא מקרא מלא
 כתיב נאט אל אחיך אל עשו. אם לא שנאמר דזו היא כוונת
 רבותיט נמד"ר שם שהיית אומר אחי הוא אצל הוא הוה עמד
 כעשו הרשע, כלומר, א"כ אינו נכלל אחיך.
וכבר הארכתני נספרי אם ערבות ומלות הוכח תוכיח הוא ענין
 אחד, כלומר דמשום חיונ של ערבות חייבין אט להוכיח
 איש את חבירו על העברות. ראה משנ"א ס"ת, סימן ס"ת, ע"ד
 וסימן קט"ו.

ואם נאמר דשני הענינים אלו למודים יחד, ממילא נשמע דאין
 אט נערבות על זה שמדינא אין אט חייבים להוכיחו,
 ונרש"י סנהדרין דף ע"ת, ד"ה ולא איתא כתנ: הוכח תוכיח
 את עמיתך ולא נר תושב. ע"ש. משמע דהדרשא הוא מדלא כתיב
 את אחיך אלא עמיתך היינו כדרשינן נעלמא העמוס נמלות.
 ונדלי שמומר איט עמוס נמלות וממילא אין אט חייבים להוכיחו
 וגם אין אט ערצין עליו.
ומה גם דאמרינן נערכין ע"ו, דשיעור תוכחה הוא למר עד
 כדי קללה ולמר עד כדי הכאה. ונראה דאם המוכיח יודע
 נצירור שזה לא יקבל תוכחתו אלא יכנו או יקללט נודלי שאינו
 חייב להוכיחו, דהפירוש נהגמ' הוא שכל עוד שאין זה מכהו
 או מקללו אולי יש תקוה שיקבל את התוכחה ולא כשנרור
 שיכנו. וממילא מומר נודלי שלא יקבל תוכחה ונרור שיכה
 ויקלל את המוכיח אט פטורים מלהוכיחו ואלו נסתלקה הערבות
 שלט מעליו. וכן מורין דנרי החנוך מנוה רל"ט, כשם שהנוה
 לומר דנר הנשמע וכו', לפי שיהי' נענין קלון למוכיח ולא
 תועלת לאחר הוכיח.
ירדעים דנרי המרכי נפ' החולץ דאח מומר איט זוקק ליצום,
 ועי' נטור אה"ע סי' קנ"ז, והטור והניית יוסף חולקים
 על זה, וכן אם הנעל הי' מומר ומת נהמרתו יש פטורים את
 האשה מן החלינה. וראיתי נפרישה שם שמחלק בין שהחולץ
 הוא מומר לבין שאחיו המת הי' מומר, דנחולץ מומר אי אפשר
 לפטרה בלא חלינה דאחא עוד יחזור נתשונה ויהי' כישראל
 נמור, אצל כשמת הנעל נהמרתו ולא שנ נתשונה אין ישראל
 אחיו החי חשונ אה למומר המת, ע"ש. משמע נמי כנ"ל דאין
 יחס של אחוה בין ישראל מומר נמור, וממילא אין לנו ערבות
 עליו כי אין זה נכלל וכשלו איש נאחיו.
ובין ד סימן קנ"א א', כתב הרמ"א: י"א הא דאסור למכור
 להם דברים השייכים לעבודתה היינו דוקא אם אין להם
 אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר וכו' וכתב
 הש"ך על זה נאה"ד של אות ו': ולפענ"ד נראה דלא פליגי
 דכ"ע מודים להמרכי ומוס' נפ"ק דע"ו דנעכו"ם או מומר
 שר, והגמ"ר ותוס' והרא"ש נפ"ק דשנת חייבי ישראל שהוא
 חייב להפרישו מאיסור מה שאין כן נעכו"ם וישראל מומר שאין
 חייב להפרישו וכו'. מתואר דעתו דלעכו"ם ולישראל מומר
 איט חייב להפריש מן עשיית איסור, משמע דאין אנו ערנים
 על ישראל מומר כשם שאין אט ערנים על עכו"ם, והדגול
 מרננה שם וכן נגליין מהרש"א תמחו על דנרי הש"ך אלו דהא
 ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, ע"ש.
ויש לדקדק נסנתר הש"ך הנ"ל דלמומר מותר למכור דברים
 השייכים לעכו"ם הואיל דיכול ליקח מאחר אין כאן לפני
 ער וגם להפרישו מאיסורא אין אט מחויבים לכן מותר ליתן
 לו נידים, כלומר, דנמקום שאין מנוה להפרישו מומר לסייע לו
 נידים, א"כ מה מקצו נתום' ע"ז כ"ו איד לוח עונדי' מיהורם
 נן אחאנן צריבית הא יהורם ישראל מומר הי' ואסור ליתן
 לו רנית, ואי כנסנתר הש"ך דמומר דינו כעכו"ם נמור ואין
 כאן אפילו מנוה להפרישו אמתי יהי' אסור ליתן לו רנית,
 הא כתיב לנכרי חשיך. ונאמת נתום' שם תירלו דרק משום
 פקוח נפש לפרנס את הנצילים עשה עונדי' כזאת להלות
 צריבית מלאת יהורם. ולפלא שכל הפוסקים הנ"ל נסיתן קנ"א
 לא העירו כלל מדנרי התום' הנ"ל נע"ו.

זו יותר מנשאר המנות, אלא שחייב מעמלו לשבז נתשונה ולקיים כל המנות.

אורם לפי מה שכתב הפרי מגדים ז"ל נספר תיבת גמא, הצלחיו נסמיון ע"ד לס"ת, דיש סגרא דלין ערנות אלא על ל"ת ולא על קיום המנות, דלא מנינו ערנות אלא במקום שהערב מקבל אחריות שלא יפסיד המלוה ולא שירותי המלוה וכן אין לנו ערנים על שום איש שיקיים העשה ויריח, לא קשה כלל הא דהנ"ל מדברי החוס', דאכילת מזה עשה היא ואין ערנים על שום איש, אפילו על ישראל גמור שאינו מומר.

בדבר ערבות על הריח

ואגב הנני להעיר — מה שנשמע מדברי לעיל נסמיון ע"ד — דהא מילתא שמסתפק הפמ"ג אם יש ערבות במקום שאין הפסד למלוה, תלוי במה דלמריקן נצ"ג קע"ד: והילכתא ערב צין אית לי' וצין לית לי' משמעדר צר מערב דכתונה דלע"ג דאית לי' לנעל לא משמעדר מלי טעמא מזה הוא דענד ולאו מידי חסרה. פירש רש"ס, מזה הוא דענד, המשך ציווונן אין דעתו לפרוע הערבות אלא מתכוון לוונן שעל ידי ערנות זו מתרין, ולא מידי חסרה ללשה דהא עב למיתב טן דו ולטובתה מתכוון. עכ"ל. מוצא דלאו מידי חסרה אין הפירוש שאם המלוה אין לו מזה הפסד אין הערב חייב, אלא הפירוש שכונת הערב היחה לטובת המלוה ויש לו מזה טובה, כגון אשה דעב למיתב טן דו. וממילא גבי מנות דאם אינו מקיים המלוה אפילו נאמר שאין לו צוה הפסד — וגם זה אינו צרור, דהא על אי קיום המנות יש עונש צידי שמים — אלא אין לו מזה טובה.

אורם רש"י נגיטין מ"ט: ד"ה דנרי הכל לא משמעדר, כתב: דהא דערב נעלמא הוא ועוד לאו מידי חסרה שלא הוליהא כלום משלה. משמע דלא נעינן דוקא דיהי' מזה טובה למלוה אפילו כשאין הערב ממלא את הערבות, אלא אם לא הפסיד המלוה כלום על ידי אי מליאת הערבות שזו אין הערב חייב לפרוע. ובתוס' אם דף ל'. ד"ה מלוה, כתבו דתרחי נעינן דענד הערב מלוה ולא חסר למלוה כלום ע"ש. וממילא ספקו של הפמ"ג הנ"ל תלוי בהפירושים הנ"ל נש"ס. ולפלא שלא העיר הפמ"ג כלל מהא דהנ"ל.

ובעצם החקירה של הפמ"ג נתינת גמא דף כ"ט, יש מקום לעיין. שהוא ז"ל כתב דמקום הספק הוא אם רואה תצירו שאין מקיים מנות עשה אי מחוייב להוכיחו דמדין ערב ללמוד הוא שהערב מחוייב שלא יפסיד „הלוה" מזומן הקרן אלא שירותי דוקא נמתן, זה לא מנינו ערב. ומ"ע הוא להרויח ולקנות קדושה ולזכות ע"י לעוה"צ מא"כ ל"ת חונ הוא שמפסיד המזומן. עכ"ל. ולא זכיתי להצין את דבריו הקדושים, מה השתוות יש כאן, הלא הערב מתחייב עצמו עבד המלוה ומנטיחו שלא יפסיד המלוה במה שמלוה ממוט להלוה, ואז לנו אומרים שאם ע"י אי מליאת הערבות לא יפסיד המלוה כלום הנם שלא יפרע לו הלוה, כעין ערב דכתובה, אין הערב חייב לפרוע, אלא אכנת קבלנו ערבות בעד כל אחד ואחד מאתנו. והשי"ת הוא המלוה וישראל זה שאינו מקיים העשה הוא הלוה והשאלה אם לנו ערנים בעד אי קיום העשה מפאת זה החייב לקיים, ומה שיך לומר בשביל שעל ידי מנות עשה לא יפסיד זה הישראל שהוא הלוה, לכן אין לנו ערנים, נשלמא אם הי' מקום לומר דכשארם עובר על ל"ת אז מפסיד המלוה היינו השי"ת ונאי קיום מנות עשה לא הפסיד השי"ת, שפיר דומה המשל לנמשל, אלא במה שאין האדם, שהוא הלוה, מפסיד, זה אינו מועיל כלל לפטור את הערב. ובמקום שכתב נתינת גמא הנ"ל שהערב מחוייב

ונראה דיש לחלק צין מומר העובד כו"ס אלא שלא עזב את עם ישראל וצין מומר רח"ל העוזב את עמו ודתו, דמה שאמרו ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא אפילו עובד כו"ס ר"ל, דהא חייב לרצו עק אחר שמואל האומר ישראל מומר לע"ז מומר לאכול משקיתתו, תולין ד', אצל מומר העוזב את עמו ודתו ומתנכר מיהדות לגמרי מומר כזה יאל מכלל ישראל ודינו כעכו"ם מתולדה. ויהורם הלא לא יאל מכלל יהדות ולא החליף את דתו כי מלך ישראל הי' והכתוב עליו אומר: רק לא כתבו וכאלמו ויסר את מלכות הנעל אשר עשה אצלו, מלכים ג' צ', ולפלא כי נמדרש איתא, הונא נרד"ק מלכים ד', והנשה צת לקחת, זה יהורם בן אחאב, ענד' קיים כספו לא נתן נכסף ויהורם שנתן נרצית אחר לו הקנ"ה עד עכשו הוא חי יבוא יחו ויהרגנו, שנאמר נכסף נתן ותרצית לקח לא יחיה. ע"ש. הרי שזה הי' העון הכי חמור שלו שנתחייב מיתה, והנם שמה שענד כו"ס הוא איסור יותר חמור. שזו ראייתו נהשת"ס נהשתמות סימן ל"ו שהעיר ג"כ בחילוק זה.

והירוש הנ"ל צין עובד כו"ס לתומר המחליף את דתו, מפורש נש"ע אה"ע סימן קנ"ז, דנכסיף א' כתב, מי שיב לו את מלציו אפילו הוא מומר או עובד ע"ז הרי זה זוקק את אשתו לניסוף. ונכסיף ד' כתב: כפלה לפני יבם מומר יש מי שמתיר וכו'. הרי ע"כ דנכסיף ד' מיירי מומר שהחליף דתו ר"ל, ונכסיף א' המדובר הוא בישראל העובד ע"ז ולא החליף דתו.

אלא דקשיית החוס' הנ"ל נע"ז כ"ו, יש לעיין, דהא יהורם הי' גנה של אהבה והיא היחה נכרית וננה כמותה, א"כ מדינת מומר הי' לו לעונדי' לתת לו נשך. וגם דברי המד"ר הנ"ל קשה, דלמאי עבד עליו עונש מיתה על חטא רצית, הא נכרי אינו מלוה על זה. ומשמתי לומר אולי מתניירה אהבה קודם שנשאה אחאב. אולם ראייתו נרלב"ג מלכים א', ט"ז ל"א, שכתב: צת אהבה מלך לזוים, ותהי' מלת צת מושכת ענמה ואחרת עמה, ר"ל שנשאה נהייתה אהבה אהבה לזוים, והרצון צו שלא מתניירה. עכ"ל. ונ"ע מה ואכ"מ.

שוב ראייתו נצו"ת הרדנ"ז ח"ד. סימן י"ג שנשאל אם מומר להלות לצני המומרים נרצית, היינו אלו שהוריהם אנוסים והננים נשחקו נגייתם מרוכס. והשיב דדבר זה שטי נמחלוקת דרש"י ז"ל כתב נתשונה שאסור ללות להם נרצית שאע"פ שחטא ישראל הוא ואיכא נמי משום לפני עור נח"מ, אצל ר"י ז"ל כתב שחומר להלות להם נרצית, ונכספר המנות כתב שמומר אוכל נבלות לחילצון אסור להלותו נרצית אצל מומר להכעים מומר משום דגני רצית אחיה כתיב, והא דלמריקן אע"פ שחטא ישראל הוא הי"מ לנדרים שלא נאמר בהם אחיה כגון גיטין וקדושים, וכן כתב הרמנ"ן והרשב"א ז"ל שרצית והנולאה אין המומר נכלל. עכ"ל. הרי דנם הם ז"ל אמרו דמומר אינו נכלל אחיו, וממילא גם לענין ערבות דילפינן מן וכשלו איש נאחיו אין המומר נכלל. ואפשר דזו היא סגרת המרדכי שהמומר אינו זוקק לניסוף, משום דנם שם כתיב כי ישנו אחים יחדו.

ודגה נתום' פסחים כ"ח: ד"ה כל ערב, הקשו אחאי דרשינן אם וכל בן נכר לא יאכל צו, תימה גבי בן נכר שהוא מומר אחי איצטרך קרא פשיטא שחייב לאכול מזה דהא חייב נכל המנות האמורות בתורה, וכו'. ע"ש. ומה קושיא הא אפשר דקרא משמענו דלנו ערנים על המומר שיאכל מזה דגני שאר מנות אין לנו ערנים משום דכתיב וכשלו איש נאחיו ולא נומר שאינו נכלל אחיה ונכאן גזירת הכתוב דלנו ערנים עליו.

ובתוס' יצמות ע"א, ד"ה צו המרת דת, כתבו: ואי צעי לתימר אצל חייב נמזה ומרור פשיטא הוא דחייב לעשות תשונה ולקיים כל המנות, ע"ש. משמע דסגרי להו דלין החייב עליו נמזה יותר מנכל המנות, כלומר, שאין לנו ערצין עליו נמזה

שלא יפסיד „הלוה“ ה' צריך להיות שלא יפסיד „המלוה“ כמובן, וממילא אין כאן שום השוואה לעניני דערצות של מצות, דהלא ציון נל"ח וציון נעשה חלילה לא יפסיד לשי"ח כלל, ואם יקיים האדם מה שעליו לקיים לא הריחח השם יתעלה על ידי כך, ככתוב: אם הטאת מה חפעל נו, ורצו פשעך מה חעשו לו. אם נדקח מה חתן לו אז מה מידך יקח חיונו ל"ה ז'. וז"ע.

ולפי סגרת הפרי מגדים הנ"ל דיש כאן ענין של ערבות אלא שמסתפק אם נכלל מועיל ערבות על מניעת הריחה, ה' ביותר לחקור אם על המצות עשה יש ערבות משום שאין קננה להשכר של מצוה ואין אחת יודע מתן שכרו של מצוה, וכבר כתב הרמז"ם ז"ל שמי שלא קנז הדגש שעליו הוא ערב כגון שאמר כל מה שחתן לו אני ערב אין זה ערב — וראה נל"ח פסחים דף מ"ח, ר"ה ומדקטל להו, — ואיש דומה לקננה ערבות על לא חעשין שיש קננה לעוכשין מה שאין כן לעשין. אלא דנאמת דברי הל"ח הנ"ל שרצוה לחדש מטעם זה שאין ערבות על מצות דרננן משום שאין להו קננה, א"כ נדון שאין אדם יכול להוציא את חניו לא נמצוה דרננן וגם לא נשום מצוה דאורייתא, כי להוציא את חניו לא שייך אלא נמצוה עשה ואין קננה לשכרו, אלא ע"כ כדעת המפרשים שנצטווה חלה הערבות אפילו על דבר שאין לו קננה, ראה משנה למלך הלכ' מכירה הלכה ט"ז פרה י"א.

גם ראייתי שם נחקירה ד', שכתב: ואפילו רשע גמור מצוה להוכיחו כמ"ש עמיתך, אם אין הנדך עמיתך הוא. ולעיל כתבתי מרש"י סנהדרין דף ע"ה. דעמיתך ממעט גר חושב, ומסננה נראה לכאורה דרשע גמור יותר אינו נכלל עמיתך מנר חושב אם לא שאלמר דגר חושב לא הו' נכלל עמיתך מפני שאינו מחויב בכל המצות אצל רשע, ישראל הוא, וחייב בכל המצות אלא שאינו רוצה. כמו שכתבו התוס' נפסחים ק"כ. ד"ה כל נן נכר. ע"ש.

ברין הלאות רבית למומר

ובחידושי הרמז"ן ז"ל נמ"ג, דף ע"א, הניח: אאלו לר"ח על נן משומת אחת אם מותר להלוותו נרנית או דילמא ישראל הוא ואסור, והשיב להם שמוחר להלוותו נרנית, ותלמידיו של רש"י ז"ל כתבו נשם רנס ז"ל שאסור אע"פ שטח ישראל הוא, ויש לזון נדנר, לא יהא ממונו חמור מנפשו וגופו מותר להרגו כדאמרינן המשומדין מורידין ולא מעלין, ואיכא למימר כי ההוא דאמרינן נני מסור דילמא מפיך מיני' זרעא מעליא והוא לי' ישראל גמור. חה אינו מחזור דגני משומדים שנעמעו נגוים אין ראוי לומר מפיך מינייהו זרעא מעליא ואפילו אשתו עמו וכ"ש מן הגויה שא"א שהרי הולד כמות. ויש לי ראי' לדבר מהא דגרסינן נפרק אין מעמידן המינין והמשומדין מורידין ולא מעלין, א"ל אני שונה לכל אנדת אחיד לרנות את המשומד ואת אחרת מורידין. אלתא כל מי שמורידין אותו לא מקרי אחיד כלל והכא נמי כתב אחיד. ויש מי שזן לדברי רש"י ז"ל ואמר אע"ג דאין לא מתיינין לאהדורי לי' אנדתא ולא להחיותו חייב הוא נמצות כיון שכן אסור הוא ללות נרנית ואף את אסורין להלוותו משום דקא ענרינן עליו משום ולפני עור לא חתן מכשול. וכ' עכ"ל. ע"ש. מנזאר דהכל מודים דאין המומר נכלל אחיד, דהא אפילו לרש"י אין האיסור משום לא חשיך אלא משום לפני עור. וממילא גם לענין ערבות דכתב איש נאחיו אין המשומדים נכלל. כנ"ל.

ודגם דמדברי הרש"ש שם נמ"ג, כ"ג: אין מקנלן לאן נרול יש להנין דמשומד מקרי אחיד, דהוא ז"ל כתב: ישראל שיא מן הכלל וכפר נעיקר מותר להלוותו נרנית דאין מצווין להחיותו ולא קרינן נ' וחי אחיד עמד וכ' ע"ש. משמע דאחיד הוא אלא שאין אחת מצוה להחיותו, דאל"כ לימא משום דאינו

אחיד, ע"ש. אצל אין זה הכרת, דאפשר דגם כוונתו ז"ל משום דאינו אחיד לכן אין חיונו להחיותו.

ומדברי הרמז"ם ז"ל נפ"ג, נ', מהלכ' מומרים משמע נמי דמשומד אינו נכלל ישראל כלל, שכתב: שכל אלו אינם נכלל ישראל ואין צריך לא עדים, ולא התראה ולא דיינים אלא כל ההורג אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר המכשול עכ"ל. וכן ראייתי נחשנ"ן חלק נ' קל"ט, שכתב שם מפורש דאין המשומדים נכלל אחת לישראל, וגם הוא ז"ל מסתמך על הרמז"ם הנ"ל ע"ש.

והתעוררתי מדברי מרן ז"ל נא"כ הלכות ע"ז סימן קכ"ו שמפלפל נדברי הש"ך סימן קנ"א דמומר אין נ"ד מצווין להפרישו. והקשה מרן ז"ל מדברי הריטנ"א ע"ז ר': דהגם דאין איסור לפני עור נדלל קאי נחרי עינרי דהתרא, מכל מקום אם חנע נפירוש לאיסורא איכא משום מסייע ידי עונרי ענייה — ולא עוד אלא שחייבין למחות נידו דכל ישראל ערנן זל"י. וא"כ קשיא על הש"ך הנ"ל דאין נ"ד מצווין להפריש את המומר מן הענייה, דהא חייבין להפרישו עכ"פ מתורת ערבות. וכתב מרן ז"ל דדברי הש"ך נכוניס דאין ערבות על המומר משום דעיקר ערבות ילפינן מדכתיו וכשלו איש נאחיו איש נעון אחיו, וקיי"ל דמותר להלוות את המומר נרנית משום דמותר לא מקרי אחיד כמנזאר ננה"ח נשם הרמז"ן [שער מ"ו ח"א אות ה']. וממילא גם אין ערבות למומר דלא הו' נכלל אחיד. והוא כמו שכתבתי לעיל נאריכות.

ערבות על המומרים הדרים בארץ ישראל

ועוד מסביר מרן ז"ל שאין לנו ערבות על המומרים, על פי דברי מהר"ל מפראג ז"ל נביאור הטעם שלא נחערנו ישראל זה על זה עד אשר ענרו את הירדן, משום דארץ ישראל מיוחדת לישראל ועושה את כל ישראל השוכים עליה כאיש אחד, ע"כ רק כשאזו לא"י נעשו ערבים זל"י. עכ"ד המהר"ל ז"ל והנה אף שאנחנו נגולה מ"מ נאחרנו ערבים כי אנחנו נולים ואין אנו נמקומינו, ומקומינו נא"י נמקום שמוה עלינו לדור שם, ע"כ חשבו כאלו היינו גם עתה נא"י הגם שנפועל אין אנו שם, וכל זה ננוגע לישראל, אצל מומר הגם שדיו כישראל אצל הלא לכמה דייס הרהו נחשנן לגוי, עושה יי"ג, וקאליס פוגעים צו ננא על המומרת כמו ננא על הנכרית, ונדרישה אחת דע"ז של מומר נאסר מיד כמו ע"ז של נכרי, וכיון שדיו כנכרי ג"כ, פשוט שיש צו לאז דלא ישנו נאנרך פן יחטילו אותך לי, וכיון שאסור לדור נא"י שוב אין א"י מקומו כלל ופקע הערבות נעד המומר. ואין לזח מהוראת הש"ך. עכ"ל.

ויש נפ"מ ציון השחי הסנרות הנ"ל דלפי הסנרת הראשונה דמומר אינו נכלל אחיד, אין אנו ערבים נעד המומרים לא נחוק לארץ וגם לא נא"י, אולם לפי הסנרת השניה אין אנו ערבים נעד המומרים רק כשהם נחו"ל אצל על המומרים נא"י אנו ערבים דלא שייך לומר שאין א"י מקומו נעשה שהוא דר שם. אלא דנכלל אופן יש לדחות, דהא אם נאמר דמומר הוא נכלל אחיו ואנו ערבים עליו א"כ גם על המצוה של ישנו א"י שעליו לקיים אנו ערבים, כלומר, שלא יהי' מומר ושמקומו יהי' נא"י. ומתוודתא כנ"ל דמומר אינו נכלל אחיו ולכן אין אנו ערבים עליו, ומה שכתב הריטנ"א נע"ז, הנ"ל, נדלוי שאין הכוונה על מומר שהוציא את עצמו מן הכלל, דנכנן זה גם הריטנ"א יודה שאינו נכלל אחיו.

פרשעים אם דינם כמת מצוה לענין קבורה

[ב] שאין מי וכ' נס"ח משנת יפרח כתוב: ומת מצוה שאין מי שחפץ לסייעו ויש שם מומר שחפץ לסייעו וכ' משמע שאין מישראל איש אשר ירצה לסייע לקברו נשנל שהמת הי' חוטא ופושע, ולכל זאת נקראת מת מצוה משום

תרן. אמ תחטוף לעשות אדם שיחא מעלה גרה כבחה לא תחיקתו שאתה פתחין לכך לאחר שאכל שנתה כל צרכו תן לו אנדופך מלא שושמין ויבוס אותם ויבלע כל חיוב יחיה מעלה גרה כבחה לכך (א) לא יאכל אדם שושמין ופיצוה בהם בשבת לאחר אכילתו [א] שמו יצא לרשות חריבם ומאכל כפיו.

משנת אברתם

גדלם הוא המונע את המים ללאת וכשמסיר את המניעה המים יולאים מאליהם והרי זה דומה לקילוח של מים הסגורים בגרזא וחדם פותח את הגרזא גרה"י ועל ידי כך המים מתקלחים לרה"ר, וכי נאמר שזה האדם הפותח את הגרזא יתחייב משום מוליא. ואינו דומה לרקיקה שהאדם עושה מעשה נפיו, ומעשה זה הוא כחורסי, אבל נהשתין אין כאן שום פעולה על ידי האדם אלא הסרת המניעה גרידא שאינו נכלל מעשה ואיך תחשב למלאכה. ואין סגרא למר דכיון דהמים נאים מן האדם לכן חשבו כאלו הוליאם מנוט על ידי מעשה.

ובמשנת, עירובין פ"ח, צ"ע שהוא קמור ארבע אמות גרה"ר שופכים לתוכו מים בשבת, פירש"י: שופכין לתוכו דתיימי מיל ואי נמי לא תיימי דיש בו מים מצע"י כיון דרונו ימות השנה עשין לינלע הכי נמי כי נפקי לגרזי לאו להכי איכוון וכיון דלא נתקיימה מתשנתו שרי דאפילו מתכוון לאו איסורא דאורייתא איכא הכא דהא לאו גרה"ר זריק להו איהו גופא אלא מאליהן יולאין הילכך כי לא מתכוון שרי לכחיליה. ע"ש. והשתא מה התם דשופך את המים לתוך הניני צידים אמרינן דאין כאלו איסור דאורייתא אפילו כי מתכוון להוליאם, מאחר שמתקום השפיכה הם יולאין מאליהן, הכא שאינו שופך צידים כלל ואין כאלו מעשה כלל אלא שמסיר את המניע והן יולאין מאליהן. לא כ"ש שאין כאלו איסורא דאורייתא ואמאי אמר ר' יוסף דהשתין חייב חטאת.

מלאכה בשבת הנעשית ע"י הסרת המניעה

והסרת המניעה גרחה שאינה נכלל מלאכה כלל, דהא אמרינן בסנהדרין ע"ז: זרק חץ ותרם צידו ונא אחר ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דנעידנא דשדיא ציה מיפסק פסקיה גריה. ע"ש. והא דלא חייב על נטילת התרים, משום דאין זה אלא הסרת המניעה, דהתרים ה' מונע אותו מהריגת החץ, ועל הסרת המניעה אין לחייבו כמו שפירש רש"י שם אלא דאמר רבא דחפו לצור וסולס צנור ונא אחר וסילקו פטור, ופירש"י ומשום סילוק לא מצינ לחיוני' דנרמא נעלמא הוא, ע"ש. הרי מצוה להדיא דהסרת המניעה אינו אלא גרמא, והלא גרמא בשבת שרי, שנת ק"כ, ונכל אופן אין בגרמא חיות חטאת, וכן לענין סיקון אמרינן צנ"ק כ"ה: הפורץ גדר נפני צהמת חנירו פטור מדיני אדם וחייב צדיני שמים, וכי פרכינן שם צנמ', היכי דמי אילמא נכותל צריא צדיני אדם נמי ליחייב, פירשו שם בתוס' ד"ה אילמא, דהקושיא היא דניחייב אכותל, דצנהמה ודאי לא מתייב צפרינת גדר נעלמא דאין זה אלא גרמא נעלמא, ע"ש ונרש"י, והייט כדאמרן דהסרת המניעה אינו אלא גרמא. ועי' בתוס' סנהדרין ע"ז, ד"ה צסקין. והגם דנשטמ"ק צנ"ק הכ"ל הניא צסם הר"ה ז"ל דקושיית הגמ' צנ"ק הוא על הצנהמה ונחייב משום דנאצדה על ידי פריאת הכותל לאו גרמא הוא, אבל לשיטת רוב המפרשים דאכותל קאי משמע צנור דאין הסרת מניעה אלא גרמא, ואפילו לשיטת הר"ה"ה גם כן יש לחלק צין סקין לשבת, דהנה נחיושי הר"ן סנהדרין ע"ז כתב: לפיכך אני אומר שאין לדמות סקי ממוון לרולח לענין חיות מיתה משום דרולח אקיל רחמתי סקי ממוון לרולח צו שוגג כחזיר ואונס כרלון וכיון שכן צענין שיעשה מעשה ממש וצריא הזיקא קודם שיתחייב מיתה, ע"ש שהאר"י. מצוה דסקין שאינו משום דעשה צו שוגג כחזיר ואונס כרלון, ובשבת אין

דאין לו קונאים, אלא הוליא שלל המרס שלל לקנרו נקנר ישראל אין מונעין את הפושעים מלקנרו אבל אם הוחרס צחרס שלל לקנרו נקנר ישראל אז אין מעודדים אפילו את המומרים לקנרו ואם יעשו מעלמן שיקנרו אותו נקנר ישראל יעשו, כלומר כי החרס ה' רק על הפועל שלל לקנרו ולא על הפעולה שלל ייקנר כי מסתנר שלל עלה נדעת המחרימים שיחול החרס גם על המומרים כי ידוע מראש שהמומרים לא ילייתו לחרס. וראה נספר בנימין ואנ ס' רפ"ט שמשם המקור לדברי הרמ"א יו"ד ס' גל"ד.

סימן תר"ן

המוציא משמשי עכו"ם

[א] שמא יא וכו'. אם יא לרה"ה, או הלך גרה"ה ד"א והמאכל הזה נפיו, לא הוי כמוליא אוכלין לאכילה צפיו דכתבו התוס' בשבת ז"צ ובכ"מ, דהוי דרך הולאה, דה רק צמידי דנר אכילה, אבל מאכל זה החרר לפיו מחמת השומעין אינו נר אכילה ולא מי למידי, אלא דהוי נכלל כיתו שנתלש וכן רוקו שנתלש, ואמר ר' יוסף השתין ורק חייב חטאת, עירובין ז"ט. אולם הרי"ף ז"ל כתב שם דהייט דוקא לר"י דמחייב צמלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל לר' שמעון פטור דהאי רוק אינו צריך ליהנות צו אחר שרקוק, וכן הדין גני המאכל החרר מתוך מעיו לפיו שאינו אלא לזרקו מתוך פיו. ודברי רבינו מטין שאין צוה חיות חטאת, והוא משום דאין כר"ש פסקינן צמלאכה שאינה צריכה לגופה.

והנה התוס' יו"ט בשבת פירק י', משנה ה', כתב דהגם דהרמנ"ס ז"ל פסק כר"י דחייב צמלאכה שאלל"ג, לכל זאת לא פסק כר"י האומר אף המוליא משמשי עכו"ם חייב משום דשם אין כשר להנניע שאין שום צורך לאדם צממשי עכו"ם ע"ש, ומרן ז"ל נא"ג, סימן רמ"ו, הקשה דל"כ אמאי חייב צהשתין ורק וגם הרמנ"ס ז"ל פוסק דחייב כר"י הא לא הוי למידי, אלא ע"כ משום דאדם חפץ לנקות עלמו מן הרוק לא משנחיק נמה דלא הוי להנניע וכן נמי גני משמשי ע"ז משום דאדם המוליא אותן חפץ להליל עלמו מן הטומאה זו היא חשינתו ואין צורך דלא הוי להנניע, והא דלא פסק הרמנ"ס ז"ל כר"י, דוקא לענין מה שר"י מחייב המוליא משמשי ע"ז נכלל שהוא אף דאין צו שיעור לטומאה, משום דאחשבה קרא לאיסורא דכתבי לא ידנה צידך מחומה, צוה חולק הרמנ"ס ז"ל.

ולפענ"ד נראה דיש חילוק צין מוליא משמשי עכו"ם להשתין ורק, דמשמשי ע"ז אין הכרחית להוליא, אבל צהשתין ורק הלא אי אפשר לו לאדם לעזור את עלמו שלל ישתין ולא לרוק, ואפשר דהני נכלל מוליא לרפואה דחייב נכלל שהוא, ועי' צכורות מ"ד: מעשה נאמר שנקש להשתין מים ולא השתין ומנא כריסו צנה, וכו' ע"ש.

וסבריה זו של הא"י הכ"ל דמשום דהאדם חפץ לנקות עלמו מן השתנה והרוק לא משנחיק נמה דלא הוי להנניע דכל תכלית המלאכה היא ההתרוקנות מן הגוף, כנר העירותי נכיולא צוה נחיושי, צצברי הש"ס הכ"ל צעירובין ז"ט דמקשה אמאי השתין ורק חייב חטאת הא צעיק עקירה מעל גני מקום ד' וליכא, ויש לעיין, אפילו כי אמרינן מתשנתו משו לי' מקום, אבל מה מוליא יש צהשתין, הלא המים יולאים מאליהם, והאדם אינו עושה אלא מסיר את המניעה, כי הכח המענר אשר

תרן. (א) ומשנת חו כתב הגר"א בס"י תר"ח שיש לאכול כעיריב שושמין.

ואנו כחזיר, דבאנו חיינו חטאת בלבד ונחזיר חיינו מיתה, ומה גם אונס נשנת דרחמנא פטרי וקיי"ל בכל המצות דאונס שרי כנרש כתובות.

והגם דנח' הר"ן ס' כ' נשם רבינו דוד שאין חיונו סקין אלא נכח ונפועל לא נמה שעשה ורוח מצוי' פעולת הוא ורואין אותם כאילו ה' נכח אדם ע"י שהיא מצוי' ונכפתו חזירו לפני הארי דפטור משום דארי אדעת' דנפשי' קאכיל, ומשום הכי פטור, אצל הרוח המצוי' הוא נטנע וכיון שהוא נטנע רואין אותה כאילו ה' פועל המנעיר האש. עכ"ל. משמע דדבר הנא נטנע הרי הוא כאילו פעל האדם נכחו מחש, ולכן גם בהשתין ורק שהוא דבר טנעי חשוב כאילו האדם נעלמו עשאו ופעל בו, אצל זה ליתא, דהתם מה שהאדם עושה מצדו הוא פעולה חיונית, היינו הנערת האש, אצל הכא אין כאן שום פעולה חיונית מצד האדם אלא הסרת המניעה בלבד, שלפי דעתו, אין זה בכלל פועל פעולה כלל.

והסבר דברי הרמנ"ן ז"ל אלו הוא, דיש תכלית ויש פעולה שאין בה תכלית, המניח נפיו של הכלב יש כאן פעולה של הנחה לשם תכלית, שיאכל הכלב את הדבר שמניחו בתוך פיו, אצל אדם יניח לפני הכלב על הארץ או נכלי, עדיין לא נתקיימה התכלית עד שינא האוכל לתוך פיו. וכן שריפת פי הכנשן ההנחה בתוך פי הכנשן הוא כדי שהספן ישרף, והגם שנעלם ההנחה חסר פרט אחד, היינו שאין במקום הנחתו ד' על ד', מכל מקום חיינו מפני שיש נאותה הנחה תכלית, ואותו תכלית ממלא את החסרון אשר נפרט ההנחה שאין בו ד' על ד', והמוציא מרה"י לרה"ר ומניחו במקום ד' על ד', חיינו אע"פ שאין הנחה זו לשם תכלית, כגון אדם מניח את האוכל על הארץ כדי שיאכלנו הכלב, דעד שלא ינא האוכל לתוך פיו לא נתקיימה התכלית של הפעולה, מפני שההנחה היא על מקום ד' על ד', ומלאכה היא לעצמה ואינה נריכה לתכלית, אצל המוציא מרה"י לרה"ר ומניח על מקום שאין בו ד' על ד' וגם אין תכלית הדבר שיניח דוקא על מקום זה, אז אין כאן מלאכה, ואין כאן תכלית אשר ימלא את הפרט החסר נמלאכה, לפיכך לא אמרו שידו של אדם היא כד' על ד', משום דמחשבתו של המניח נה או טעל ממנה מצוי' לי' מקום, דזה לא נאמר אלא כשיש תכלית בהנחה זו אצל נמניח לתוך היד או כוונת ממנה אין כאן תכלית.

וכנראה שאותה הסברא של הרמנ"ן ז"ל נאמרה בתום עירובין ז"ט ד"ה, מחשבתו שכתבו נקיוור: דוקא נכ"י האי גוונא דנהנה מאותו מקום טפי מנמקום אחר כגון נפיו הכלב שיאכלנה ונפיו הכנשן ששחרף וכן השתין ורק אצל זרק על המקלות או על אדם דבר אפילו נמתכוון לא אמרו מחשבתו מצוי' לי' מקום עכ"ל. הרי שהתוס' והרמנ"ן ז"ל פירשו שתכלית הדבר עושה את הדבר למלאכה, דמנו דהשתנת השתן ויריקת הרוק שהוא מתכוון לנקות עצמו מהן ועושה כן הוא מלאכה לגבי זה שעשה כך והוא צריך לכך ונהנה מזה, הרי מלאכה לענין שנת, שזו מלאכת מחשבת. וממילא אין כאן אשליה מה שהקשיתי הלא אין האדם עושה מעשה אלא מסיר המניעה, דהתכלית שיש בדבר ממלא את החסרון נעשיית המלאכה. ואפילו הסרת המניעה מלאכה היא משום מלאכת מחשבת, כמו שכתבו הרמנ"ן ז"ל דמניח שהוא מתכוון לנקות עצמו מהן מנו דהוה מלאכה לכך הרי מלאכה לענין שנת.

ובתוס' שנת ד': ד"ה אלא א"ר יוסף, תירץ ר"ת דהא דאמר מחשבתו מצוי' לי' מקום היינו היכא דלא ניחא לי' נענין אחר אלא נענין זה כמו משתין ורק שאינו יכול להשתין או לרוק נע"א — אצל הכל אינו חושש אדם מקבל צידו או נכלי אחר, ע"ש. ובהשקפה ראשונה נראה שחז"ן זה אינו כמו זה של התוס' הכ"ל בעירובין, דשם תלה הטעם בנהגה טפי, וכאן לומר דאין צין שני התירושים שום חילוק, דמה שכתבו בנשנת דהטעם דלא ניחא לי' נע"א אחר גני זרק דמי הכלב, פירושו, דלכן לא ניחא לי' משום דעד שלא נא המלאכה לפני הלא לא התקיימה התכלית של הפעולה, דאם יניח על הארץ לפני הכלב אין קיום התכלית עד שיקבלו לתוך פיו, ובהשתין ורק אין התכלית אלא עד שיתרוקן, וההתרוקנות היא התכלית ואין אפשרות להתרוקנות נע"א, אצל גני נתן לתוך ידו של עני, אין התכלית שינא הספן לידו של עני דוקא דאם יקבלט העני לתוך הכלי שלו גם כן מתקיים התכלית של פעולה זו.

מחא דאמרינן נע"ז ס', עכו"ם אדנא וישראל אכונא חמרא אסור מ"ט כי קאחי מנח עכו"ם קאחי, ישראל אדנא ועכו"ם אכונא חמרא שרי, ואי מצדד לצודי אסור. ופירש הר"ן ז"ל שם ואי מצדד לצודי לכונא אסור. ונראה לי דהכי פירושו דכותי נקט דנא וישראל נקט כונא מוננה מעל הקרקע וכותי לא היה יכול לאחוז הדנא ולהריק ממנה אלא מפני שהיא נסמכת על הכונא דנקיט ישראל צידו וסלקא דעתך אמינא דנכי האי גוונא כח ישראל וכח כותי מיקרי ולשחרי קמ"ל דלא, דכה"ג נרמא נעלמא הוא וישראל מעשה עץ נעלמא משמש ואין הרקת היין נא מנח הישראל כלל וכו' ואי מצדד לצודי אסור, — פיר' דעכו"ם איהו הכונא וישראל איהו את הדנא, — מפני שידוע שהמצדד הכונא כשהוא מנניה נדדיה מונע כח העליון המערה עד שכתו נפסד וכשהוא משפיל ממילא היין מתערה וטפל בלא סיוע של עליון כלל והוי לי' כח כותי נרידא ואסור. וכו' ע"ש.

המתנאח מזה דמה שהישראל איהו את החנית צידו והיא מתרוממת על ידי הכותי המצדד את הכונא כמו פוסק כלומר וחודל מלהריק את היין, א"כ הישראל איהו עכשו את החנית נאופן שאין היין יואל, ונע"כ כשמשפיל העכו"ם את ידו גם הישראל זקוק להשפיל את ידו ואת החנית, שאם יחזיק כמו שהחזיק לא ינא היין, ולכל זאת אמרינן דאין כאן כח ישראל כלל אלא כח הכותי בלבד, וטעמו של דבר הוא שהעכו"ם עשה נכאן פעולת הרמת החנית שעל ידה חדל היין לנאח ואח"כ השפיל את ידו נכדי להסיר את המניעה, כי מה שהתרוממה החנית הוא על ידי דחיפתו של הכותי בלבד, אלא שהשפיל את ידו אח"כ, ועל ידי זה סרה המניעה, והסרת המניעה בלבד לא מיקרי כחו, לכן אין כאן כחות מעורבים אלא כח כותי נרידא. והאמנם ידעתי שיש לפרש את דברי הר"ן הכ"ל נאופן אחר, לכל זאת לא נמנעתי להעיר מדברי הר"ן הכ"ל לדמיון. ונפרט שלפי פירושו זה יש חילוק צין הסרת המניעה שלא יורה הוא, וצין הסרת המניעה שטורה על ידו. ונפ"ת לכמה ענינים שונים. ועוד, דנני יין נסך נעין כח ונשנת לא די נכח נרידא אלא נעין מלאכה.

אולם יש להסביר הדבר נהקדם דברי הרמנ"ן ז"ל נחידושיי לשנת דף ה'. ידו של אדם חסונה כד' על ד'. איכא דקשיא לי' בלאו הכי נמי לחיינו דמחשבתו מצוי' לי' מקום כדאמרינן בשלהי פרק האורק גני זרק נפיו הכלב ונפיו הכנשן חיינו, ונמס' עירובין פרק המוציא תפלון השתין ורק חיינו חטאת ומפרש לה טעמא דמחשבתו מצוי' לי' מקום. — ואני אומר שאין עיקר קושייתם קושיא כלל, שאין אומרים נמלאכת המלאכה עצמה שהיא המחשבה עושה אותה מלאכה, שהרי הוא מחשב להניח ואינו מניח. אצל עיקר הדבר כך הוא כשאדם מחשב למלאכה ועושה אותה, כגון זרק נפיו הכלב שהוא מתכוון להאכילו, והוא מאכילו, אותה האכילה מצוי' פיו של כלב מקום

מלאכת זריעה ע"י הסרת המניעה

וְלָמַי מה שכתבתי למעלה דנאמת הסרת המניעה לא היו מלאכה אלא מה דתייב בהשתיק משום דההתרוקנות היא המלאכה — לפי דברי הרמב"ן ז"ל ה"ל — א"כ יולא מזה דהפוחת בראו צרה"י ועל ידי כך המים מתקלחים לרה"ר אין צוה משום הולאה דהא אין כאן אלא הסרת המניעה וסגורא ה"ל על התרוקנות לא שייך אלא נגופו של אדם, כמונן, א"כ יש לעיין בהא דלמרינן, שנת י"ח, ת"ר פוסקין מים לנינה ע"ש עם תשיכה והיא הולכת ומתמלאת כל היום כולו, אצל אס יעשה זאת בשנת יתחייב טהלת, ואחתי, הא אפילו פוסקין מים בשנת, על ידי בראו והמים מתקלחין, וכשם שלא תשוב מלאכה לענין הולאה על ידי הסרת המניעה כך נדון שלא תהא חשונה מלאכה לענין זריעה.

אור"ח רש"י ז"ל הוסיף: פותקין, פותקין עושין נגר קטן משפת המעיין לנינה. פירוש דנפתיה לנד לא יכנס המים לנינה אלא ילכו בדרך אחרת, אלא שעשה נגר קטן והוא חרין שעל ידי אותו חרין המים נאים לתוך הנינה. ואפשר שרש"י ז"ל נשמר מזה ונא להורות שנפתיה בלנד שאין נה אלא משום הסרת המניעה אין כאן חיון אפילו בשנת.

אמנם בנ"ב כ"ג. א"ר אסי א"ר יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל ה"ז חוקה, ופריך, מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור וסכר מיא מינה נטל צרור ואפיק מיא מינה האוי מנריה ארי מנכסי צנירו הוא, — פיר' רשנ"ס הא למה זה דומה למשיב אגידה דכל ישראל מצווין להגיל תמון צנידיהם מן ההיק ולין קרוי חוקה אלא דומיא דגדר ופרץ שעושה בו בנין או כל תיקון הצריך לו לשה כגון משקה מים או זומר או זורע או חורש. — אלא נתן צרור דלמד לה מיא נטל צרור דפתח לי' מיא — רשנ"ס: דלמיד לה מיא כמו למיד פתיל, ויחמדו לנטל פעור חונר את המים שנתוכו אלא ילאו לתון מה כמו משקה את השדה דומיא דחורש שמתקן את השדה ומיישו בהשקאה זו, דפתח לי' מיא, על ידי נטילת צרור וכנסו המים מן הנהר דרך חור שזכותו, עכ"ל. מנואר דנטל צרור ועל ידי זה נכנסו המים לתוך השדה דרך החור שזכותו, זה השונ כמו משקה מים לזרעים נידים, והגם שזכאן לא מיירי נעושה נגר אלא מסיר את המניעה על ידי נטילת הצרור, ודלא כמו שדדתי לעיל.

אור"ח יש לדחות דהגם דלענין קנין חוקה היו כמשקה מים לשה, אצל לא כאן לענין מלאכת שנת. דנחוקה לא נעיקן מלאכה אלא כל פעולה המהני לשה הרי זו חוקה, דהא נתום' אס ד"ה נעל, מצדדים לומר דנעילת דלת גרידא היא חוקה דמה שנועל את הדלת צפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מוכח מילתא שהנית הוא שלו וקני נעעילה לחוד ע"ש, והרי נעעילה אין שום סרך של מלאכה. אצל בשנת דליוני חייב אלא על המלאכה, נודאי שהסרת המניעה אינה נגדר מלאכה כלל.

הסרת המניעה בנתינת חמין לתוך רחיים של מים בשבת

ודנה המנן אנהרס נסימון רכ"ב כ'. הניא רח"י דלין בנתינת חמין בשנת לתוך רחיים של מים חיון טהלת מדברי התום' בשנת רחיים נע"ש הוא מפני שמשמעת קול ולא משום שניחת כלים כדלמור ר"י, ור' יוסף הקשה לרנה מנרייתא דתניא ונכל אשר אחתי אליכם תשמרו לרנות שניחת כלים, ולמה לו להניא מנרייתא, היה לו להניא ממחתי' דנ"ש אומרין בכל המלאכות מע"ש, והוא משום שניחת כלים, ובכן נמי מה דאסרו לתת חמין לתוך רחיים נע"ש הוא משום שניחת כלים, אלא נע"כ, דלא הי' אפשר לר"י להוכיח דטעמא דנ"ש ממחתי' הוא משום שניחת כלים, משום דרנה סובר דטעמא דנ"ש ממחתי' הוא משום גזירה, דאי שריח לי' נע"ש, אחי לעשושה בשנת יתחייב טהלת, ע"ש

נתום' והקשה המנ"ח דלכתי הוי לי' לר"י להוכיח ממחתי' דטעמא דנ"ש האוסרין בכל המלאכות מע"ש הוא מטעם שניחת כלים, מה אחרת דרנה הי' דוחה ואומר דלין הטעם דנ"ש ממחתי' משום שניחת כלים אלא משום גזירה או תקשי לרנה א"כ גם בנתינת חמין לתוך רחיים הוא משום גזירה ואחתי אמר רנה דהטעם הוא משום השמעת קול, אלא ע"כ דלין כאן גזירה נני נתינת חמין נע"ש, משום דלפילו טתן חמין לתוך רחיים של מים בשנת אין כאן חיון טהלת, דמה שעושה פעולת הטחינה היא שלא על ידי האדם אלא ממילא על ידי המים המסננים את הגלגל של הרחיים.

נע"ש זה תפסו כל האחרונים, דמה רח"י היא זו, הלא הי' אפשר לו לרנה לפרש דטעמא דנרייתא האוסרת בנתינת חמין לתוך רחיים הוא משום גזירה, דל"כ מונמר ונפריח אחי טעמא שרי, דנשלמא הי' אמרינן מטעם שניחת כלים לא לא קשיא מונמר ונפריח מ"ט שרי, כדמשני בנמ', דמתי אחרעא, אצל אחתי תקשה משום גזירה אחתי שרי, לכן לא מתי למימר דטעמא משום גזירה, אצל אין מזה רח"י שאין כאן גזירה. ואודא לה רחייית המנ"ח, ונמחתיית השקל חירן נשם מה"ר פיווש כ"ץ דנמונמר ונפריח נאמת אין כאן חיון טהלת דהפירוש מונמר ונפריח הוא שמינת את האש והמונמר שהי' דולק מכנר תחת הנגדים, ואין כאן מצעיר כלל ואין כאן חיון טהלת, ובכן שנו רחייית המנ"ח רח"י טובה.

אור"ח נספר נית מליר הקשה, דלכתי תקשה מפותקין מים לנינה, דאם עושה כן בשנת צודאי שחייב משום זורע, ואחתי שרי ננרייתא נע"ש, אלא ע"כ דלין הטעם משום גזירה, ובכן אין רחייית המנ"ח רח"י, דמה שלא אחר רנה הטעם דנרייתא משום גזירה, הוא משום דהי' קשה לו פותקין מים לנינה אחתי שרי, אצל אין מכלאן רח"י דנתינת חמין לתוך הרחיים בשנת אין כאן חיון טהלת.

וְלָמַי ה"ל שפירשתי דדוקא נעושה נגר יש חיון טהלת נפתיקת מים אצל בהסרת המניעה בלנד אין כאן חיון טהלת, לא קשה כלל קושית הרנ נית מליר על המנ"ח, דשפיר הניא המנ"ח רח"י מדלא אחר רנה דהטעם של אין נותקין חמין לתוך רחיים של מים הוא משום גזירה, ש"מ, דלין כאן מקום לגזור משום דגם בשנת גופא אין כאן חיון טהלת, ואין לדחות דמשום פותקין מים לנינה הי' אפשר לי' לפרש מטעם גזירה דל"כ אחתי לא גזרינן נפתיקת מים נע"ש, משום דגם בשנת אין כאן חיון טהלת אלא נעושה נגר, וננרייתא אינו מפורש דמיירי נעושה נגר, ולא הי' קשה אחתי לא גזרינן, דהוי משני דלא מיירי נעושה נגר ואין כאן אלא הסרת המניעה ואין כאן חיון טהלת, אלא ע"כ דמה דלא אחר משום גזירה הוא משום דקשיא לי' אחתי אסור בנתינת חמין לתוך רחיים הא אין כאן חיון טהלת ואין מקום לגזור, ודקדו דברי המנ"ח ז"ל, ומה שרש"י מפרש דמיירי נעושה נגר, משום דרש"י מפרש אס אלינא דרנה דנרייתא כנ"ה, דסנירי להו דלפילו נמקום שיש חיון טהלת נ"כ לא גזרו מע"ש, ולכן שפיר מפרש דמיירי נעושה נגר.

[ואגב] אורחא הנני להעיר נכאן נהא דינא דנתינת חמין לתוך רחיים של מים בשנת דשקלי וטרי ני' כל הפוסקים ה"ל, ולי תמיה גדולה על כל גדולי העולם הללו שלא העירו מנמרא מפורשת בכתובות נ"ט: ואלו מלאכות שהאשה עושה לנעלה טוחנת ואופה וכו' ונמ' אס טוחנת ס"ד אלא אימא מטחנת ואינעית אימא ברחיים דידא, פירש"י: טוחנת ס"ד. המים מנגלגין האופן וטתון, מטחנת, מכינה לרכי טחינה טוחנתו בצפרכת וקולטת הקמח, ואינעית אימא לעולם טוחנת היא עמיה, דידא, רחיים של יד, ע"ש. הרי מפורש דהנתון החמין בצפרכת — וכנראה אפילו נשעה שהגלגל סונג והולך מכת המים, ולא דוקא שמתחיל לגלגל אח"כ, דל"כ מה מקשה בנמ' ס"ד, הא מתי לתרץ דתי טוחנת מפני שטוחנת את החמין לתוך

האפרכת כשהגלגל סובב והאלך — אין זה בכלל טוחן מפני שפעולת הטחינה נעשית מחליה, רק נרחיים של יד חשוב טוחן מפני שהטחינה נעשית כל עשה על ידי האדם הטוחן, ואין כאן שום דבר השתוות לאופה ולתנבל שאדם אינו אלא המכין לאפיה ולנישול והמלאכה נעשית מחליה, דהם היא דרך המלאכה כך, כדאיחא נמחכות דף כ"ח כמעשה שנת, ע"ש. ואי אפשר נשום אופן אחר, מה שאין כן נטחינה דמשכתת המלאכה על ידי אדם, נרחיים של יד].

ואם כנים הדברים אפשר לפרש בזה מה דאמרין נירושלמי שנת א' ה', מה טעמהון דנ"ג, שש ימים תענוז ועשית כל מלאכתך, כל מלאכתך גומרה מענוז יום, ומה טעמהון דנ"ה, שש ימים תעשה מעשיך וניום, מה תקיימין דנ"ה טעמהון דנ"ג, נענוזן נידון, ומה תקיימין דנ"ג טעמהון דנ"ה, כהדל דחני פותקין אחת המים לנינה מע"ש והיא אחת והולכת בשנת וכו' עד — אין טחמין חטים לרחיים של מים אלא כדי שיטחנו כל לרכן מע"י, א"ר חגי מפני שהן משמיעות את הקול וכו', ע"ש. והטעם המונח דנ"ג דילן משום שניתח כלים ליחא נירושלמי, ונע"כ דהטעם של הירושלמי שאסרו נחתמי אלינא דנ"ג כל הנהו שמתחיל מלאכתן נערב שנת הוא מטעם גזירה, ונירושלמי מפורש דפותקין אחת המים אפילו לנ"ג, ואחמי לא גזרו כמו שכל הנהו דמתניתין, ונפרט שגראה דר' חגי נירושלמי סובר כרבה נצנלי, דאין טעם לאסור משום שניתח כלים אלא משום שמשמיעות קול, ולכל זאת מתירין בית שמאי נפותקין מים לנינה, אלא ע"כ כנ"ל דפותקין מים לנינה שלא על ידי ער אין חיון חטאת אפילו בשנת משום דאין כאן מלאכה אלא הסרת המניעה כנ"ל. ומה שפירש שם נפני משה והאריך נמראה הפנים דלפי הירושלמי הנ"ל הטעם דאסרו בית שמאי נמשנה להתחיל נמלאכה נערב שנת הוא מטעם שניתח כלים, רחוק מאד, כי אין זכר נהירושלמי משום שניתח כלים. ומדברי ר' חגי משמע דסובר כרבה דהטעם משום גזירה, ולכל זאת מפורש דגם דנ"ג מודים לנ"ה נפותקין מים לנינה, משום דמייירי נלא עשיית ער — ונפרט לרבה דאמר דטעמא דנ"ג משום גזירה אחמי לא גזרו דנ"ג נפותקין מים לנינה, דהא יש בזה חיון חטאת כשעושה בשנת, וקשה לומר דהירושלמי היא כר"י דוקא ודלא כרבה, — ואפשר דנצנלי זה יש כאן שינוי הלשון, פותקין אחת המים ולא פותקין מים כנצנלי — ונ"ג דילן האומר אלינא דרבה דלא מודי דנ"ג לנ"ה אלא נקורות בית הנז ולא נפותקין מים, הוכרח לרש"י לפרש שהוא נאופן שעושה ער. דנאופן בזה יש חיון חטאת נעושהו בשנת.

ובבבב על מלאכת טוחן, ה' ד', מיישנ תפיסת הגית מאיר הנ"ל על המנ"א מהא דפותקין מים לנינה נהקדם הא דנסהדרין ע"י: האי מאן דכפת' לחנריה ואשקיל עלי' נידקא דמיא גירי דידי' הוא ומחייב, ופירש"י נכה ראשון שהניחו סמוך לשפת הים כשפינה להם דרך מיד נפלו עליו אצל נכה שני שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד נלאחן מנדרותיהן עליו אלא לאחר תכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו. וע"כ נהא דפותקין מים לנינה פירש"י פותקין עושין ער קטן משפת המעין לנינה. נראה שרחוק קצת כשיעור ער קטן, א"כ כשפוחת והמים נאים דרך הגר הקטן לנינה הוא דומה ממש להא דנסהדרין נכה שני דחשיב גרמא, ובשנת כתיב לא תעשה כל מלאכה הא גרמא שרי כדאיחא בשנת ק"כ, לענין גרמא כינוי, וכן נעירובין פ"ח. פירש"י דאי שפיד למים נרה"י ויולאין לרה"ר פטור, ע"ש. וה"נ כיון שלא השקה הגינה להדיא רק פותח מעין הרחוק מנינה והלכו לנינה פטור וליכא גזירה, עכ"ל ע"ש.

הגה מרן ז"ל כתב היפך סברתי הנ"ל דאני כנתתי דרש"י נא לפרש אחמי גזרו הלא אין חיון חטאת נהסרת המניעה, לכן מפרש דמייירי נעושה ער, כלומר, ואז דוקא יש חיון חטאת ומרן ז"ל מפרש דרש"י ז"ל התכוון לומר שאין כאן חיון חטאת

מפני שעשה ער, ולאחלא הכנר ה' בזה חיון חטאת נעושהו בשנת.

וברור דנטלה סברתי נמרי ער סברת מרן נעל אנ"ט ז"ל, אולם תורה היא וללמוד אני נריך, ולא זכיתי להנין, דאם כדברי מרן ז"ל למה הוסיף רש"י: עושין ער „קטן" וכו', הלא כל מה שהנגר הוא יותר גדול, ציותר הוא לי גרמא ולא כח ראשון, וככן יותר טוב ה' לו לומר דמייירי שעשה ער גדול, אז לכל הפחות ער סחס, ונפרט דרש"י מפרש אלינא דרבה דנ"ג אופרים מטעם גזירה ואם אין חיון חטאת ואין גזירה מה משמעו הנרייתח דמותר אלינא דנ"ה הא גם דנ"ג אין אופרים. וכנראה גם מרן ז"ל הרגיש בזה ולכן הוסיף דנדריו: נראה שרחוק קצת שיעור ער קטן. אבל לא ידעתי אי סוכר נש"ס השיעור הזה.

אולם לפי סברתי הנ"ל נדוק נקט רש"י ער קטן, כלומר, דנלא ער אין כאן חיון חטאת משום דאין כאן מלאכה אלא הסרת המניעה גרידא, אלא בזה נדקו דברי מרן ז"ל שאם המים נמשכין על ידי ער גדול הוא לי גרמא ופטור אפילו ננבר, לכן מפרש דמייירי דוהא ננבר קטן, והנן.

ובעצם הדמיון של האנ"ט הנ"ל דמזמה מלאכת שנת לרניחה, דמה שחייב נרניחה הוא משום כמו ומחילא חייב על כיואל נו נמלאכת שנת, יש לדון הרבה. וכנר הארכתי נכמה תקומות דגני רניחה הקפידה התורה גם על הפעולה ולא על הפועל נצנדי, כדאמרין ננסהדרין ע"י כנש עליו לתוך המים אז לתוך האור ואינו יכול לעלות משם חייב, וננח' שם, רנותא קמ"ל דאע"ג דלאו איהו דחפו כיון דאינו יכול לעלות משם ומת חייב וכו' דאמר קרא אז נאנינה לרנות את המלחמס, פירש"י היינו כונש שזמנאו שלא יקום, מפורש דהגם בזה הכונש לא עשה פעולת רניחה חמש דהא לאו איהו דחפו אלא מעמנו נפל, והוא רק פעל נשלילות שלא יוכל זה הנופל לעלות לכל זאת חייב, משום דגני רניחה אסרה התורה את הפעולה, ולא רק את הפועל משא"כ בשנת דכתיב לא תעשה מלאכה. ועי' נספרי משנ"א ח"א דף ג. ג. אבל מה שחשוב גרמא נני רניחה כנון נטילת התרים משום שאין בזה אלא הסרת המניעה, נודאי שלגני שנת לא הו יותר מנרמא.

ואפשר דלפי הירושלמי הנ"ל בשנת א' ה', שנת פלוגתח דנ"ג ונ"ה הוא אם אסרה התורה גם את הפעולה בשנת או לא. דנית שמאי סברו שש ימים תענוז ועשית כל מלאכתך, כל מלאכתך גומרה מענוז יום, ונחוספתח פ"א דשנת איחא שחא כל מלאכתך גומרה מע"ש, כלומר, שלא תיעשה שום מלאכה בשנת אפילו כשנעשית מחליה, הרי שהתורה אסרה גם את הפעולה בשנת. ונ"ה דרשו, שש ימים תעשה מעשיך וניום, ונחוספתח הנ"ל, עושה אחת כל ששה, כלומר, אפילו שלא תהא המלאכה גומרה נע"ש אלא שתיעשה מחליה בשנת מותר, הרי שלא אסרה התורה את הפעולה בשנת אלא את הפועל נצנדי. אלא דמודים דנ"ג לנ"ה אם המלאכה נעשית מחליה ואין נתיחלתה פעולה גומרה על ידי אדם שהיא מותרת. ח"פ. ומה תקיימין דנ"ג טעמא דנ"ה פותקין אחת המים וכו', כלומר, דחיתול פעולת האדם לא היתה אלא הסרת המניעה גרידא. ונותין קילוריר על גני העין, ורטייה על גני מכה, מפני שמתאורייחא אין כאן איסור אפילו בשנת אלא דרננן גזרו משום שחיקת סממנים, והכא דלכל היותר אין כאן אלא כחו, וכחו נאיסור דרננן לא גזרו, כדאיחא בשנת ק': כמו נכרמלית לא גזרו. וכן נפרית תחת הכלים, דמייירי שאינו עתון את המונמר על גני אש אלא שמניחו כשהוא נוער תחת הנגדים, כדברי הר"פ כ"ץ הונח נמסהש"ק ס' רנ"ז נ' כ' הנ"ל, ומן הדיון ה' להחיר גם נרחיים של מים דנענס הטחינה אין כאן פעולת אדם אפילו כשעושה בשנת כנש"ס כחונות נ"ט הנ"ל, אלא דאסרו משום השמעת קול או אחר טעמים המתוארים שם נירושלמי.

וחייב חטאת אצל הנטמן נציגו שני נראה דאיט חייב עליו חטאת והוי גרמא נעלמא כהא דחולין ט"ז נטל הדף והלכו המים ונגלגלו את הגלגל שזו קצתו סכין ושחט והשחט נציגו ראשון כשר ונציגו שני פסול דלא חשבו כח אדם והמים הם המגלגלים. וכתב שם דאין לחלק ולומר דדוקא נסילוק הדף שהוא רק סילוק המונע לא חשבו כחו אצל אס יתן מים מרחוק והמים הולכים ומגלגלים חייב, דהא נרש"י עירובין ז"ט הנ"ל כתוב דשופך נרה"י והולכים לרה"ר פטור, וכו' ע"ש. הרי דגם הוא ז"ל הרגיש בלות ה' ט', דהסרת המניעה יש בה נד קל, אלא שגא ליהי אמתקא דאפילו יתן את המים ניד נריוח מקום ג"כ אינו חייב משום טוחן, והיא קלת חרה נדנריו ממש שכתב בלות ה' ד', דהסרת המניעה יש משום מלאכה כדדייק מהאי דאשקיל לי' נידקא דמית, ע"ש. ונריך להנין אחאי אמרינן דאשקיל עלי' נידקא דמית דחייב משום ריחיה הגם שאין זוה אלא הסרת המניעה, ומה צין זה וצין נטל תרים של ההסרה דפטור.

דמקטרי' נדנרי רש"י נסנהדרין ע"ז: הנ"ל, האי מאן דכפת' לחנניה ואשקיל עלי' נידקא דמית גירי דיד' הוא, וחייב פירש"י: הפנה את מרוצת המים עליו גירי דיד' הוא הן חניו והרי הוא כזורק נו חן וכדמפרש ואזיל שהמים נאים נכח ראשון עליו מיד כגון שהניחו סמוך לשפת הים, והשפה מדרון. ה"מ נכח ראשון, כשפינה להם דרך לנד זה מיד נפלו עליו דהוי כחו אצל נכח שני שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד נלאתן מנדרותיהן עליו אלא לאחר מלאן הלכו על מקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו. עכ"ל. כנראה שרש"י ז"ל כתב נדקדוק, הפנה את מרוצת המים עליו, כלומר, כגון שזרם המים הולך מותרח למערב ונחשפה אשר לנד נפון או דרום הניח את האיש הכפות והפנה עליו את המים, פירוש לא נלנד שנעל לרור ועל ידי כן נצאו המים עליו אלא עשה פעולה שמרוצת המים יצאו לכאן, דלכ"כ, ה' רש"י מפרש נפשטות שהזרם של המים ה' סגור נמוע, כמו שיש נכמה נהרות, והוא פתח את סוגר והזרם הולך שז נדכרו והמית את האדם הכפות, אלא משום דרש"י רולא להשוות דנר זה לזורק חן, והרי זורק חן עושה מעשה ממש, והפתוח את הסוגר של המים אינו אלא מסיר את המניעה, לכן החקק לפרש שהניח את הכפות 'ופנה להם דרך לנד זה', חה דומה לעושה נגר נני משקה מים לזרעים, והגם דהרמז"ם ז"ל נספ"ה הלכ' רולא לא כתב כן אלא: הכופת את חנירו נמקום שאינו יכול לנרוח והציף עליו מים ומת, ה"ז נהרג עליו. אפשר דהציף עליו מים משמעו ג"כ נאופן שיש בו מעשה ולא נהסרת המניעה נלנד.

ואפילו נדחק עמיתו נפירוש נדנרי רש"י הנ"ל ונפרש דמה שכתב רש"י, הפנה את מרוצת המים עליו" הוא לאו דוקא, וכונתו ג"כ נפתח את הסוגר שהזרם סגור על ידו — הגם שאין הפירוש הפשוט סובל זה — אצל זה נרור נדנרי רש"י, דדוקא כשהשפה מדרון, כלומר שאין זרם המים הנא חן הים נח נארץ והולך ומתארך מעלמו, אצל כשהשפה אינה מדרון אלא נמקום ישר, אפילו הניחו סמוך להשפה נאופן שאי אפשר שקילוח המים יכנסו ישר לתוך פיו של הכפות, אין זה אלא גרמא, א"כ מנאר דלא נריוח ונקירונ מקום נלנד תליא מילתא אלא גם נהאופן שהמים זורמים אס נדרך ישר ממש נלי להניח על הארץ כלל או לא, וא"כ נני פותקן מים לנינה אס יפתח הנרוא שהמים סגורים נה, והמים יקלחו לארץ שאין שם זרעים ומשם יכנסו לנינה של זרעים או אפילו לפי דנרי הא"נ אין זוה אלא גרמא.

דמבאגרי טל מלאכת טוחן ה' ד' הנ"ל פשיטא לי' דנפתוק מים לנינה שלא נריוח מקום — כנראה אפילו על ידי הסרת המניעה נלנד — יש חיונ חטאת משום דמדמה לי' להא דסנהדרין ע"ז: האי מאן דכפת' לחנניה ואשקיל עלי' נידקא דמית גירי דיד' הוא ומחייב, אצל כשהמים נאים דרך נר נריוח מקום קלת אין זוה חיונ חטאת דהוי לי' כח שני, ושם נאנ"ט ה' ט', נדן רחיים של מים כתב דהנטמן נציגו ראשון של נלנד אחר נתינתו החטין לתוך הרחיים הוי טוחן ממש

אל"א שיש כאן נקודה עיונית אחת נסנרתי הנ"ל דדוקא כשמחלל מים לנינה נשנת על ידי עשיית נגר יש חיונ חטאת ולכן אשמעינן נגמ' דלנינה דנ"ה דלא נזרו ע"ש אטו שנת מותר, אצל שלא על ידי עשיית נגר הקן אין כאן חיונ חטאת נשנת — לפי פרש"י נגמ' דילן — דא"כ אפילו עשה נגר נע"ש אין כאן שום נרוא דאליטרך לאשמעינן, דהא מה שעושה נגר נע"ש לית לן נה, דאטו יש מי שנחר לעשות מלאכה נע"ש משום גזירה שמה יעשה מלאכה נשנת, הלא אפילו נ"ש נדחרין לא אמרו אלא נאס אוחה מלאכה עממי נמשכת ונעשית גם נשנת ולא כשהמלאכה חולה מע"ש, וא"כ, גם כאן מה גזירה יש, הלא עשיית הנגר נגמר מע"ש, והמים נכנסין לנינה ניושר, וכשקידש היום המים נכנסין לתוך הנינה כאילו היו סגורים לשפת הנהר שאין נריכים לנגר כלל, ואפילו היו המים סגורים ננרוא ונדף והי' פותח את הסוגר נשנת הלא נדדט שאין כאן חיונ חטאת וא"כ אין מקום כלל לנזור ע"ש אטו, שנת, דהא עשיית הנגר נגמר מע"ש ואין לו שום שייכות להשקאת הנינה נשנת. וע"כ דאין החיונ נשנת משום עשיית הנגר נע"ש, אלא דגם נלי עשיית הנגר, אס פותח את הנרוא והמים נכנסין לתוך הנינה, יש חיונ חטאת. ושז נריך להנין מה צין הסרת מניעה זו דלא חשונה גרמא אלא מעשה וצין נטילת התרים לאחר זורק החן דלא חשבו אלא גרמא כנ"ל נסנהדרין ע"ז.

ונראה לפע"ד דמה שפרש"י נשנת י"ח פותקין מים לנינה, עושין נגר קטן משפת המים לנינה, אין זה כמין חרון נקרקע שנתוכו נמך המים, אלא נגר משמע ניוטר, סילון או מרנז והוא של עץ או מתכת חלול, והוא נדר המטלטל, ועי' מנחות ל"ג עשה כמין נגר, ועי' נ"ב ק"א, דענד לה כמין נגר, ונכל שנה שהוא רונה להשקות את הנינה הרי הוא מניח את פי הנגר אל שפת המים שיקלחו דרך הנגר לתוך הנינה. והשקה שפיר גזירונ כשעושה כך נע"ש, שמה יעשה כך נשנת, דאי אפשר להשקות את השדה אלא על ידי הניטר. ואין עשיית הנגר נגמר מע"ש לתמידות, ואס יקה נאופן כזה נשנת על ידי הנחת הנגר אל שפת המים וקלחו השני לתוך הנינה נודאי שיש כאן מלאכה דאורייתא ואיכא למינר מע"ש. אצל נפתחת המים להנינה נלי נגר שאינה אלא הסרת המניעה שז אפשר דאין כאן חיונ חטאת.

דמבאגרי טל מלאכת טוחן כ"ט: טוחנת ס"ד שהנאחי לעיל, מנאר דנרתיים של מים לא משכתח כלל מלאכת טחינה המתחיסת לאדם, ועי' נמוס' שם ד"ה טוחנת דעיקר קוביית הנמ', ס"ד היא אחאי דקתי נמשנה אלו, "מלאכות" וממילא נשמע דאפילו אס המים מתחילים לנזא על האופן על ידי האדם, כגון שיש דף המונע את המים תלירד על האופן — כמו שיש כמעט נכל רחיים של מים — והאדם פותח את הפתח או מסיר את הדף ועל ידי כך האופן מתלנדל, גם כן אין זה יותר מגרמא, דלכ"כ הוי מני הש"ס לשנות דלכן תני לאשמעינן דהאשה מחויבת להסיר את הדף המונע את ההילוך המים. ומעתה מסתבר שגם נמשקה מים לזרעים ג"כ הדין כן דנהסרת המניעה המונעת את הילוך המים לתוך הנינה אין חיונ חטאת.

הסרת המניעה בשבת והסרת דתרים ברציחה

ובאגרי טל מלאכת טוחן ה' ד' הנ"ל פשיטא לי' דנפתוק מים לנינה שלא נריוח מקום — כנראה אפילו על ידי הסרת המניעה נלנד — יש חיונ חטאת משום דמדמה לי' להא דסנהדרין ע"ז: האי מאן דכפת' לחנניה ואשקיל עלי' נידקא דמית גירי דיד' הוא ומחייב, אצל כשהמים נאים דרך נר נריוח מקום קלת אין זוה חיונ חטאת דהוי לי' כח שני, ושם נאנ"ט ה' ט', נדן רחיים של מים כתב דהנטמן נציגו ראשון של נלנד אחר נתינתו החטין לתוך הרחיים הוי טוחן ממש

בשנת חיון חטאת וכן לא שייך למיגור ע"ש אטו שנת. ואין כאן קשיא שהקשה הנית מאיר דל"ך יאמר רנה משום גזירה א"כ אחי פותקין מים לגינה, דרנה לשיטתו הסוגר דמסקה מים חייב משום חורש, פוטר נמסקה מים על ידי גרמא, וספיר מני למימר דמותר לפתוח את המים לגינה נע"ש על ידי הסרת מניעה או גרמא של ריחוק מקום כדברי האג"ט הכ"ל, ומדלא מוקי רנה הנרייתא משום גזירה ע"כ דננתינת חיטין לתוך רחיים של מים ליכא לן מיגור דל"ן כאן חיון חטאת אפילו בשנת, והנ"ן].

המבהיל את הצבי ותפסו הכלב, היא מלאכת צידה ולא גרמא

אור"ם לאחר העיון נראה דיש לדחות ההתנגדות לסברתי הכ"ל, כי הלא מה שהצבי לחלק בין משקה מים לזרעים לשאר מלאכות, היא הקושיא שהקשה האג"ן ע"ה על דברי המג"א הסוגר שאין ננתינת חיטין לתוך רחיים של מים בשנת חיון חטאת, והקשה הא"ע מהא דהרמז"ם נפ"י כ"ג, דהמבהיל את הגני וכו', ככ"ל, ותיירצו דשאני מלאכת צידה שהיינו עליה על ידי גרמא גרידא אפילו נלי מעשה ממש, והתולאה מסגרא זו היא שגם נמסקה מים לזרעים אליגא דר' יוסף נד"ן הוא שיתחייב גם כן על הגרמא גרידא, אבל נאמת נראה שאין לנו לריכס לתירוץ זה, ונללו הכי לא יקשה קושיית האג"ן ע"ה על המג"א, משום דמה שהאדם מנהיל ומנעית את הגני עומן שהגני עומד נפניו זו היא מעשה ממש ולא גרמא בלבד, ומיילי דידי הוא מש"ס ערוך נקידושין כ"ד: הכוונה על עינו וסמואה, על אטו וחרשה ענד יולא נהן לחירות, נגד עינו ואינו רואה כנגד אטו ואינו שומע אין ענד יולא נהן לחירות, אמר רב שמון לרב אשי למימר דקלא ללו כלום הוא, והתני רמי בר יוחנן אל תרנגול שהשיט ראשו לאויר כלי זכוכית וחקע נו ושנרו משלם נוק שלם ואמר רב יוסף אמרי נזי רב סוס שנקף וחמור שנער ושנרו כלים נתוך הנית משלמים חזי נוק, א"ל שאני אדם דכיון דנר דעת הוא איהו מנעית נפשי, כדתיניא המנעית את חנירו פטור מדיני אדם וחייב גדיני שמים, פירש"י: אדם דנר דעת הוא האני נתק וכי מינעית מדעת' קא מינעית שנתון לצו אל פסד קול הנא פתאום, ע"ש. הרי מנואר להדיא דהמנעית את האדם אינו חסון כעושה מעשה אלא כגורם למה שנתהוה על ידי הפחד הזה, כן מנואר נרש"י נ"ק ז"ת, ד"ה רנה לטעמי' ע"ש, והמנעית את הנפמה והיא מתפחדת ועל ידי כך מניע לה נוק הרי זה כעושה מעשה נגופה, וכן שפיר פסק הרמז"ם ז"ל שהנהיל את הגני ומנהלה זו עמד הגני ונא הכלב ותפסו, חייב משום צידה, דהא מה שהנהיל זה הוא מעשה ממש, ואלא שלא נגמרה מלאכת הצידה אלא על ידי הכלב, הלא כך היא דרכה של מלאכה זו, והוי כזה אינו יכול חיה אינו יכול, ונפרט להסוגרים דשנים שעושה פטורים הוא דוקא כששניהם בני חיון נינהו ולא כשרק אחד הוא נר חיון כהאי דהכא, ודמי לחורש ננהמתו דהחרישה נעשית על ידי הנפמה ג"כ, וידועים דברי הרמז"ן ז"ל נספר המלכות דהוי כגורן ניד החורש, כדברי הא"כ להלן, והארכתי צוה נספרי הרנה, וממילא אודה לה קושיית הא"ע על המג"א, ואין לנו לריכס לתירוץ הא"ש שתיירצו, וסוג כולל לומר דגם נמסקה מים לזרעים על ידי הסרת המניעה או על ידי כח שני אינה אלא גרמא ואין כאן חיון חטאת. **ובאבני** פר א"ת, ס"י קל"ו כתוב דמה שהרמז"ם ז"ל מחייב צידה על ידי הכלב לאחר שהנהיל את הגני, הוא משום שהוא ז"ל מדמהו לחרישה עם נהמתו שחייב סקילה מקרא דנהתתך, רמז"ם פ"כ מהלכ' שנת, והכי נמי צוה, אבל לדעת הרמז"ן ז"ל, דטעם חרישה שחייב משום שהנפמה ניד האדם ככלי מחרישה וננידון דיין שאין הכלב ניד האדם פטור, והראה למ"ש נאגלי טל מלאכת חורש, ע"ש.

חולק על המג"א הכ"ל נסיון רכ"ז שכתב דל"ן ננתינת חיטין לתוך רחיים של מים בשנת חיון חטאת, ונתוך שאר הקשה הא"ע מהא דצידה דפסק הרמז"ם ז"ל אם הנהיל האדם את הגני ועמד נפניו עד שהגיעו הכלב ותפסו הכלב הוי צידה וחייב, הרי דל"ף דלא נזו האדם אלא הכלב, והאדם לא עשה אלא פעולה של גרמא בלבד ולכל זאת חייב, והיא קושיא עומה, אלא דלא על המג"א בלבד תלונתו כי אם על הכלל הידוע נש"ס דגרמא בשנת שרי, שנת ק"כ, דמאי יותר גרמא יש מזה שאין האדם עושה שום פעולה אלא מנעית את הגני, והצידה נעשית על ידי הכלב, ולכל זאת חייב חטאת.

אל"א שכנר הארכתי נספרי משנ"א ריש ח"א, דהא דאמרינן בשנת, ק"ו, דנני לגינת זה צידתו, הגם דהצידה נעשית מחליה והנעילה שאדם נועל את הנית אינה אלא פעולה שתתקיים הצידה שלא יוכל הגני להשתחרר שוב, ולכל זאת מלאכה נמורה היא משום דכך היא דרך הצידה, ועל כל מלאכה חייבין אם נעשית כדרכה, ע"ש. וכן נמי הוא הדבר צידה על ידי הכלב, שכן היא דרכה של מלאכה זו, ולכן אין זה נגדר גרמא אלא נגדר מלאכה נמורה, אבל מלאכת הטחינה שהיתה נמשכך, היתה נעשית נרחיים של יד, דנמזנר לא ה' מים של מעין או של ים שגלגלו את האופן של רחיים, וכן נדקו דברי המג"א ז"ל **דרא"י** לדבר דמלאכת ניסול ואפייה נעשית מחליה, והאדם המזניק פת נמזנר בשנת אינו אלא גורם וכן השופת את הקדירה, ולכל זאת חייב חטאת, ומלאכת מכה נפטיש אינו חייב כשנגמרה המלאכה מחליה עד שיעשה האדם את הגמר מלאכה צידה, כמו שכתב רש"י שנת ע"ד: מאן דעניד חניתא חייב ז' חטאות אבל משום מכה נפטיש לא מחייב דמחליה נגמרת נחטור, והטעם כדאמרן, דמלאכת ניסול ואפייה דרכה של המלאכה אינו אלא גרמא, אבל מכה נפטיש אין דרך המלאכה שתהא נעשית מחליה.

ובמשקה מים לזרעים פליגי רנה ור' יוסף נמו"ק ז', משום מאי מתרינן נ"י רנה אומר משום חורש מה דרכו של חורש לרפויי ארעא האי נמי מרפויי ארעא, ור' יוסף אומר משום זורע, מה דרכו של זורע לנמוחי פירא הכא נמי מנמח פירי, ע"ש. והנה לרנה הסוגר דמסקה מים לזרעים הוי חורש, מסתבר דמלאכה זו אינה מלאכה של גרמא, דחורש הוא מלאכה צידה ממש והמלאכה נגמרת מיד, אולם לר' יוסף דהלכתא כוותי' הסוגר דמסקה מים הוי זורע, א"כ כל עגם המלאכה אינה אלא גרמא, דהא נעשת שזורע עדיין לא נקלט ולא נשרש אלא שגורם על ידי זריעה זו שהזריעה תקלט ותשרש לאחר זמן, — וראה נספר אגלי טל מלאכת זורע ח' ח', מה שכתב הוא ז"ל ומה שהניח נשם נעל מנן אצות והדברים עתיקים — א"כ מלאכת זריעה וכן משקה מים לזרעים לר"י אינה מלאכה אלא גרמא למלאכה, אלא שעל גרמא זו חייבה התורה חטאת כשם שחייבתה חטאת על האפייה וצידה, וא"כ לכאורה כל הפטור של חיון חטאת נמסקה מים לזרעים על ידי גרמא, הן על ידי כח שני והן על ידי הסרת המניעה, נפל צנירא, ורחוק הדבר לחלק בין גרמא לגרמא דגרמא, כלומר, שהסרת המניעה גני משקה מים לזרעים הוי גרמא דגרמא, דאי אמרת דגם גרמא של השקה מים לזרעים הוי מלאכה מהיכי תיתי לחלק בין הסרת המניעה ובין השקה מים צידה.

[והשתא] דלתיניא להכא דנבר זה אם יש חיון חטאת נמסקה נמסקה מים לזרעים על ידי גרמא או לא תלוי בפלוגתת רנה ור' יוסף נמו"ק הכ"ל, מתורגמת קושיית הנית מאיר על המג"א נסיון רכ"ז הכ"ל נרוחא, דלעולם נדקו דברי המג"א דל"ן ננתינת חיטין לתוך רחיים של מים בשנת חיון חטאת ורואיינו מדלא אמר ל' ר"י לרנה בשנת י"א ולימא מר משום גזירה, כלומר, דמאי דתי נברייתא אבל אין עותין חיטין לתוך רחיים של מים נע"ש הוא מטעם גזירה דנ"ש גזרו ע"ש אטו שנת, אלא ש"מ דל"ן ננתינת חיטין לתוך רחיים של מים

פעל עליה שלא תנרת, אין זה מוזיק נמה שעושה פעולה שלא תנרת הנהמה. אבל גני זידה הלא זו היא כל עמם מלאכת הזידה שעושה פעולה שלא תנרת החיה, ומה לי אם פורם מזודה המונעת את החיה מנריחתה או שמונעה מלנרות על ידי קול, סוף סוף החיה אינה יכולה לנרות, ואלא שלא עמרה המלאכה אלא על ידי הכלב אין נכך כלום, דרך מלאכת זידה היא כך, או כסגרת הא"י הנ"ל דדומה לחורש עם נהמתו כנ"ל והנ"ל.

והרע ומשונה מלאכת זידה דהגם שאין האדם עושה את כל הפעולה אלא הכלב הוא הגד לכ"ז חייב האדם משום דכך דרכה של מלאכה זו, דהא כתבו החו"ט בשנת ע"ה. ד"ה הגד חלוון דהא דלא מייחייב נזידת החלוון משום נטילת נשמה ואע"ג דאחריון נפרק שמונה שרשים ק"ז, השולח דג מן הים כיוון שיגש בו וכו'. הכל שאל חלוון דרכו לפרסם ולקרנ מיתחו, ע"ש. ועי' נחום' שנת ז"ד, ד"ה שהח. המחנאך מזדרי התום, שלא מצינו מלאכה שחייבין עליה נשנת שהזנר שנעשה בו מלאכה מסייע לעשיית המלאכה, כגון זורע, חורש, קולר, וכו', אין החיטין נעמחו מסייעים למלאכת הזריעה, ולא האדמה מסייעת להחרישה ולא התנואה הנקשרת — לקנייה, וכן כולו, אבל החלוון מסייע נעמחו למלאכת נטילת נשמתו נמה שמפרסם, וא"כ קשה הלא נזידה אחי חייב כשהגני נכנס לניח ועלו נפיו הלא הגני נעמחו שנו נעשה המלאכה של זידה מסייע למלאכה זו, ואין לומר שמלאכת הזידה היא רק נעשית הדלת של הנית ונזה אין הגני מסייע, ומלנד שאין זה מסתגר כלל דהא גלי כניסת הגני אין נעשית הנית שום מלאכה, יתר על כן, הא כתבו נשנת י"ז, ד"ה אין פורסין מזודות, אע"ג דנשנת נמי אם פירש מזודה אינו חייב חטאת שאינו יודע אם יגד אם לאו מכל מקום גזרו לפרוש מזודה לפעמים אחי לידי חיוב חטאת כגון שנשעת פרוסתו ילכו, דהכי קתיי נחוספתח הפורס מזודה לנהמה או לעוף וכנס לתוכה חייב, ע"ש. המזודר מזדרי התום' דאם יודע בודאי שהעוף יכנס לתוך המזודה חייב חטאת נפרישת המזודה נשנת, ואם אינו יודע בודאי שיכנס הלוד נשנת אינו חייב אלא כשנכנס העוף נשעת פרישת המזודה, כלומר, סמוך מיד לפרישת המזודה, והא הכל בודאי שהלוד מסייע להמלאכה ולכל זאת חייב משום זידה, אלא ע"כ כדאמרן דכך היא דרכה של מלאכת זידה ומשונה היא מכל שאר מלאכות, שכן נמי משונה מלאכת זידה לענין זה שאפילו אין המלאכה נעשית על ידי האדם בלנד אלא על ידו ועל ידי הכלב חייב כמו שחייב נעשאה לנדו.

החילוק שבין תולדת הנצאה לשאר תולדות

ובספרי' משנת אברהם חלק נ' דף כ' הארכתי נזדרי החום' הנ"ל וגם נזדרי האנ"ט מלאכת האופה מ"ח ג'. והקשיתי אחי לא יחייב נזידת חלוון משום נטילת נשמה מפני שהחלוון מסייע נמיתחו, דמה חיות ללמוד מלאכת נטילת נשמה ממלאכת הנצאה — שכתבו התום' גני החי נמטה שאין דבר ההוא מסייע להנצאה — ילף מזידה עממה דדבר הלוד מסייע לזידת עממו נמה שנכנס לתוך המזודה, ע"ש. ועתה ראייתו שהתום' נדף ז"ד, ד"ה שהח, מהרו מה, דנמשכן לא ה' החלוון מסייע למיתחו על ידי פרוס דמיד היו פולעין לחוה. ולכן פטור נזידת חלוון משום נטילת נשמה כשאינו פולע מיד והחלוון מפרסם ומסייע נמיתחו.

ובבבלי' יהאשע שנת ז"ד. תום' ד"ה שהח, הקשה מה נכך שלא היו נושאין נמשכן דבר חי, הא נכמה מלאכות מצינו דאע"ג דלא ה' מאותו המין כלל נמשכן מכל מקום כל תולדה דדמית לנמרי אל האז מסגרת שפיר היו בכלל חיונה כמו האז נעמחו. ותירץ דסגרת התום' אינה מתיחסת אלא למלאכת הנצאה בלנד או מעביר צרה"ר דכיון דהואשע מלאכה גרועה

לדקדק נזדרי הא"י הנ"ל, הא הרמז"ס ז"ל נפ"כ מהלכ' שנת, כתבו דנין ונהמתך שנקרא דלא תעשה כל מלאכה אתה ובנדך ונתך וענדך ואמתך ונהמתך, כולל שני דברים האחת החרישה והאחת מחמר, עי' נפירוש המגיד משנה שם, ומסתבר דנענין שאין אדם עושה שום מעשה אלא נפיו כגון שהנהיל את הגני, הרי זה דומה למחמר ולא לחרישה שגם האדם אינו נהמתחרישה ודוחפה לארץ ואיך יאמר הרמז"ס שהנהיל את הגני חייב משום שהוא מדמה לחרישה. אולם לפי הנ"ל יחא, דמה שנהיל את הגני הוא מעשה ודמי לחרישה דהוי זה אינו יכול מה אינו יכול. ועוד י"ל דמזדרי הרמז"ס הנ"ל אין ראי', דהא כתב דהפטור הוא משום דהוי לאו שניתן לאהרת מיתח ני"ד, כלומר, נהלאו הזה נכלל גם חרישה, משמע דהמחמר הוי מלאכה, דא"כ ה' לו לומר דלא הוי שום מלאכה, ועי' נחום' ריש פרק מי שהשיך.

אולם נמה שכתנתי לעיל ראי' מהא דקידושין דהמנעית את הנהמה לא חשבו נרמח אלא מעשה, יש לעיין מירושלמי כלאים ה — ג, המנהיג נקול כלאים לוקח, וחי כן הנהיגה המשיכה קרא לה ונאלח אחריו נחייב נה לשלם כשאל, ופירי, והחי שמואל סיחה עומדת חת לחתום וקרא לה ונאלח אחריו הרי זה פטור — פירוש, אלא קלא לאו מילתא — ומשי, חתן לדעתה היא מהלכת נרם הכל על כרחה היא מהלכת, — פירוש וכשהוא מהלכת נעל כרחה כגון שהוא עומד אלה ומנהיגה או מושכה, אז קלא מילתא — ופיריך והחי טיפה כנגד עינו וסימיה כנגד אזנו וחרשה לא יאל לחירות, ומשי — שייח היא שהוא יכול לנרות, תדע לך שהוא כן דחי תפש בו הרי זה חייב. — כלומר לפיכך אין ענד ינאל לחירות משום שאין זה נעל כרחה, דה' יכול לנרות, אבל הנהיגה נקול אין הנהמה יכולה לנרות, ע"ש. הרי דהירושלמי לא מהלך כמו שמתקב נש"ס דילן נקידושין נין אדם לנהמה, אלא דגם נהמה אם אין האדם תופש נה ויכולה לנרות, אז אחריון קלא לאו מילתא.

וכדברי' הירושלמי הנ"ל מזודר נחוספתח נ"ק פ"ו. המנעית את חזירו פטור מזדיי אדם ודינו מסור לשמים, צווח נאזנו וחורשו פטור, אחו צווח נאזנו חייב. המנעית נהמת חזירו פטור מזדיי אדם ודינו מסור לשמים, עכ"ל. הרי מפורש דלא כנש"ס דילן נקידושין, אלא שאין חילוק נין אדם לנהמה ועיקר החילוק הוא אם יכול לנרות או לא.

אולם נראה שאין כאן שום פלותתא נין הירושלמי והבבלי, אלא דנשניהם דבר אחד נאמר, כלומר, הש"ס נקידושין שהקשה למיתח דקלא לאו כלום הוא והחי רמי נר יחקאל חרנגול שהשיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושנרו משלם סק שלם, וכו', רנה נמה להניח ראי' דהקול הוא המזיק, וממילא הדין נותן כשהסכה כנגד אזנו של הענד וחורשו שיאל הענד לחירות, דהקול של האדון חרשה לאזנו. ועל זה משני שאני אדם כיון דבר דעת הוא איהו מנעית נפשי, הכוונה, דהכלי זכוכית שנשנר הוא מפני שהקול של החרנגול שנכנס לתוך האויר של הכלי הרויח את הכלי יותר מדאי עד שנתפרץ ונשנר מדוחק האויר שנו שלא ה' הכלי יכול לקלטו, ולכן הקול של החרנגול הוא המזיק, אבל גני ענד שהוא נר דעת, זה קלקולו, דלו לא ה' נותן לבו לקול אל פחד הקול, לא ה' הקול מזיקו, נמאל שאין הקול המזיק מנלי סיעת האדם, ולפיכך אין הענד ינאל לחירות, מה הוא שנאמר נירושלמי שניח הוא שהוא יכול לנרות, כלומר, הגם שננעת מקול של האדון אשר טיפה נגוף אזנו, אבל אין כאן הכרחות שיעמוד נמקומו כי יכול ה' לנרות ולא ה' הקול מזיקו, וכן הדין נמנעית נהמת חזירו שאין זה בכלל מזיק אם הנהמה תתק מפאת הקול, כי יכולה לנרות ולא חיך לה הקול, אבל כל זה כשאנו דמין על ההתק שהגיע להנהמה, אז אין זה בכלל מזיק כי ההתק לא נאל לה אלא משום שלא נרחה, ואם תאמר הלא מפני הקול המנעית לא נרחה, דהקול

נעין שהתולדה עממה תהא נמשכן ולא מהני הך מילתא לחוד דדמיא מסנרא כמ"ס התום' נהדיא נריש מכילתין צפרק הזורק גד"ה הכנסה, עכ"ל

ולמא זכיתי לכאורה להנין את דנריו העמוקים, א"כ שז תקשי קושיית התום' נשנת ע"ה, אמתי הגז חלון פטור משום נטילת נשמה, ומה נכך שנמשכן היו פולעין את החלון מיד ולא הי' מסייע למיתחו, אזל עכ"פ תולדה מיהו להוי, אלא על כרחך דמה דלא הוי כלל נמשכן אלא מסנרא מדמיין אותה למלאכה שהיתה נמשכן שפיר הוי תולדה, אזל מלאכה שהיתה נמשכן והיתה נעשית נאופן ידוע, העושה את מלאכה זו נאופן אחר הוי דללו כאורחי', ומיגרע גרע מזו שלא היתה נמשכן כלל. **ו**לפי דעת הפנ"י הכ"ל תקשי, למה דפירש ר"י בתום' שנת ז"ד, ד"ה ר' שמעון פטור, דמלאכה שאינה זריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין זריד לאותו צורך כעין שהיו זריכין לה נמשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית נשנילו נמשכן הוא גוף המלאכה ושרשו, ע"ש. ואמתי לא תהוי מלאכה שאינה זריכה לגופה תולדה, דמה יותר דמיא לאז יש ממלאכה זו שהיתה נמשכן אלא שאין אותו הצורך כמו נמשכן. אלא נע"כ, כדלמרו, דמפני שהמלאכה זו היתה נמשכן כלל, דה שיעושה מלאכה שהיתה נמשכן לשם צורך אחר הוי דלא כארחי' ופטור מטעם דנענין מלאכת מחשבת.

ואין לדמות סנרא זו ולהקשות א"כ נכל מלאכה שאינה אז אלא תולדה גם על מלאכה שאינה זריכה לגופה יהי' חייב, דהא אמרינן דמלאכה שאינה זריכה לגופה על כל פנים דוונה לאז — לשיטת התום' הכ"ל — ונתולדה חייבין על הדומה בלנד, דהא אינו, דאי אפשר שהתולדה תהא יותר תמורה מן האב, וכיון דעל אז מלאכה שאינה זריכה לגופה פטור, ממילא פטור התולדה, ח"פ.

ולא דוקא לפירוש התום' נמלאכה שאינה זריכה לגופה הכ"ל יש ראי' לדברי אלא אפילו לפירוש רש"י שמפרש דמלאכה שאזל"ג היא שנצטוו לא נזהו לו והיה אלא לסלקו מעליו, שנת ז"ג, נ"כ יש להניח ראי' דשיטתו היא ככ"ל דאם עושה המלאכה לשם צורך אחר שהי' נמשכן פטור, דהא אותו הפירוש שפירשו בתום' הכ"ל על מלאכה שאינה זריכה לגופה, מפרש רש"י נדף קט", ד"ה ודקשיא לך על דנר שאינו מתכוון, ח"ל ס: אינו זריד לו לעור ואינו מתכוון להפשיט משום עור ולא דמי להפשיט אלים ותחשים דמשכן עכ"ל. הרי מנואר דהגם דהפשטה זו נעשית נעור ונאוחו אופן עמא שהיתה נעשית נמשכן אלא משום דנמשכן היתה ההפשטה לצורך העור, וכאן הוא מפשיט שלא לצורך העור אלא לשם חשיפת הנשר, לכן „לא דמי" והוי דנר שאינו מתכוון, ולא אמרינן כמו שכתב הפנ"י דהוי תולדה דהא נעשית נאוחו אופן עמא כמו שהיתה נעשית נמשכן. אלא דסנרא הפנ"י הכ"ל לעממה דכל דנר דדמי למלאכת האב, מסנרא ידענו שהיא תולדה, היא טובה ויפה, ונכן זקוקים אמתו לאמשובי נפשן אחרת' ולהחזיק את דנריו כי ידוע שכל דנריו מיוסדים על אדני האמת והשכל הנהיר. לכן אמיתא שיש להחזיק את דנריו הטבורים אלא שסנרחו הכ"ל היא לפי שיטת רש"י כמו שאנאר: דנאמת קשה דנרי הש"ס דקרי לי' דנר שאינו מתכוון זריכים נילור, דאמתי הוי דנר שאינו מתכוון, הא מתכוון להפשטה, והוי לי' למיתר דהוי מלאכה שאינה זריכה לגופה, כשם שהקשה הרשב"א ז"ל נדף קל"ג, נני קלינת נהרת, וחירונו דשם אינו מועיל נכאן, ע"ש.

ואמר זמן מלאכת נמאירי שנת שם שהרגיש נקושיא זו נסוף ד"ה, שם לענין נילור ח"ל: ושחא אחרת ומה ענין פסיק רישא נדנר מתכוון ואין כאן אלא טעם מלאכה שאינה זריכה לגופה, אף הוא כך דעתו לומר והלא אף כשאין מתכוון שמתר, מיהו נפסיק רישא אסור ואף נזו על כרחך אף הוא עושה לצורך גופו שהרי נודאי זריד הוא לעורו עד שחירן לו שמרחה ומגלה דעתו

שאינו רוצה בו — פיר' דשקיל לי' צנרא, — עכ"ל. והנה קושייתו מנוארת ככ"ל דאמתי קרי לי' שאין מתכוון הלא מתכוון להפשיט אלא שאין זריד לו לעור, ומפרש המאירי דכוונת הגמ' דמשום שאינו זריד לעור לכן אין כוונתו להפשט העור אלא לנלות הנשר והוי דנר שאינו מתכוון, ועל זה מקשה נגמ', הא פסיק רישא הוא, כלומר, שהרי נודאי זריד גם לעור, ומשני דשקיל לי' צנרי. ומגלה דעתו שאין לו חפץ נעור.

ודגה הקושיא היא קושיא אלימתא והפירוש שמפרש המאירי דחוק, דסוף כל סוף אמתי קרי לי' נגמ' דנר שאין נותכוון ולא מלאכה שאינה זריכה לגופה, ואמתי מפרש רש"י נכאן דנר שאינו מתכוון נפירוש של מלאכה שאזל"ג של פירוש התום'.

הסבר בשיטת רש"י במלאכה שאינה זריכה לגופה אולם לפי הכ"ל אפשר לפרש דמה שהזיקוהו לרש"י לפרש את המושג של המלאכה שאינה זריכה לגופה דלא בתום' משום דהוי קשה לי' דאם נאמר בתום' דמלאכה שאינה זריכה לגופה הוא כשעושה המלאכה נאוחו האופן ממש כמו שהיתה נמשכן אלא שהשינוי הוא נהצורך, היינו שאין זריד לאותו צורך כעין שהיו זריכין לה נמשכן, אמתי לא תהוי תולדה עכ"פ כמו שהקשיתי לעיל, לכן פיר' רש"י דמלאכה שאינה זריכה לגופה הוא דוקא כשאין המלאכה נזהו אלא לסלקה מעליו ונצטוו לא נזהו לו, והנה זה ניחא נמלאכה שיש נזהו אז יש נה תולדות, שפיר הקשינו דאמתי לא תהי' המלאכה שאזל"ג תולדה, אלא מלאכה שאינה אלא אז ולא מצינו נה תולדות, לא שיד להקשות, ככ"ל דעכ"פ תהוי תולדה דהא אז זה אין לו תולדות.

ובסוגיא שם דף קט"ז: נרש"י ד"ה, הכא, נני פלוגתייהו דפסח דליירי נה השחא מלאכה נמורה דהפשטה מאננות מלאכות היא, עכ"ל. יש כאן דקדוק גדול למה לי' לרש"י להוסיף דהפשטה מאננות מלאכות היא, וכי לא די נאחרו דהפשטה מלאכה נמורה, ואפילו אינה אלא תולדה אין זה מפרק את קושיית הש"ס שם שרש"י מפרשו, אלא דרש"י הקדים דנר זה נכרי שיוכל לפרש נמסקתא מה שפירש גד"ה ודקשיא לך הכ"ל, כלומר, דנאמת לא מצינו נגמ' שום תולדה למלאכת הפשטה, וגם היראים אינו מונה שום תולדה למלאכת הפשטה אלא תולדה דרננן נדשקיל לי' צנרי, אלא תולדה דאורייתא אין נמלאכה זו, חה שדיקדק רש"י והוסיף דהפשטה „מאננות" מלאכות, כלומר ואין הפשטה נתולדות של שנת, ונמלאכה זו אס אדם עושה נשינו של הצורך שזו לא הוי מלאכה כלל, דלא שיד לומר דדמי להאז והוי תולדה דהא לא מצינו שום תולדה לאז זה, ונשנילו שינוי הכוונה נהצורך לא חשינא מלאכה דהוי דנר שאין מתכוון ולא הוי מלאכת מחשבת, פירוש מלאכה שאינה זריכה לגופה זו שאינה מנרעת את המלאכה נעלמא משום דדמי לאז והוי תולדה, — לפירש"י נכאן הרי היא אינה נכלל מלאכה משום שאינה מלאכת מחשבת שהרי אין מחשבתו לאותו הצורך שהי' נמשכן והוי דנר שאינו מתכוון. חה שפירש"י נדקדוק עמוס נד"ה ודקשיא לך — דלא נעי לי' לעור, אינו זריד לו לעור ואינו מתכוון להפשיט משום עור „ולא דמי" להפשיט אלים ותחשים דמשכן, כלומר, נעלמא, נמלאכה אחרת לא היינו אמרינן כן, משום דנעלמא שינוי הצורך אינו מנרע את המלאכה דהא עכ"פ „דמי" לאז והוי תולדה, משא"כ כאן דאין תולדות לאז זה אינו מועיל מה שדומה להאז, אלא כל שאינו ממש כהאז „ולא דמי" להפשיט אלים ותחשים אינה מלאכה. ומעתה יולא ששיטת רש"י היא לגמרי כסנרא הפנ"י הכ"ל דכל דדמי למלאכת האז הרי היא תולדה, בלנד נאז שאין לה שום תולדה, והנן.

ובדבר דהקדוק נגמ'. דהפשטה לצורך חשיפת הנשר הוי דנר שאינו מתכוון ולא קאמר דהוי מלאכה שאזל"ג, י"ל לכאורה נהקדם דנרי הרמנ"ן ז"ל נחידושו צפרק האורג שכתב: וכנר רמנו לנחו ונוטל שער ופטרניו צין לתקן גופו וליפות את עממו וצין לצורך השער והנחה כולן מלאכה הזריכה לגופה

לפיכך מקרננת אלא תמה שה' נרדף לננין המשכן בלגז, — וכן כתב המלירי נפרק כלל גדול נמשנה נמלכת אלוסה, ע"ש. — אולם הירושלמי סותר דילפינן מקרננת כמו שחפרש רש"י בשם הירושלמי נפרק המלירי דף ל"ג. שכן משא בני קהת ע"ש, והדגרים כנר מפורסמים לכל יודעי דת נתורת השנת. ומעתה ניחא מה שאין הירושלמי מפרש דהפשטת הפסח אין כאן מלאכה נמורה משום דלא דמי להפשטת אילים ותחשים שנמשכן, דהא הירושלמי סותר דילפינן מקרננת וכל הקרננת היתה הפשטת נכדי להחשיף את הבשר וממילא מלאכה דאורייתא היא דכך היתה מלאכה זו נמשכן. אולם הש"ס דילג, ונפרט רש"י לשיטתו, שפיר מפרש דלוי נהפשטת הפסח מלאכה דאורייתא משום דלא דמי להפשטת אילים ותחשים שנמשכן, ששם ה' הפשטת לנורד העור ולא לשם חשיפת הבשר, דהא הש"ס דילג סותר דילפינן רק מתלכות של ננין המשכן, וזוה מתלמתיס דברי האג"ט הכ"ל עד לאחת. והנן.

מחמר בבהמת חבירו ובבהמת עכ"ם

ומדברי הרמז"ם הכ"ל ד' י"ד שכתב דנין נהמתך כולל מלאכת הקרישה וגם מחמר, יש ללמוד דשיטת הרמז"ם נענין מחמר הוא לאו דוקא נהמתו אלא גם נהמת חבירו כשיטת הר"ן נע"ז ט"ו, דנשלמא לשיטת הרמז"ן הכ"ל נספר המנות דנין נהמתך דקרא של לא תעשה מלאכה נא לאיסור מחמר גרידא שפיר יש לומר דמחמר אינו אלא נהמתו של ישראל כשיטת היראים וסייעתו, ע"י נאגלי טל מלאכת חורש דף י"ז, אולם להרמז"ם הסובר דנין נהמתך כולל מחמר וגם קרישה, ונחרישה הלא אין חילוק אם חורש עם נהמת ישראל או עם נהמת עכו"ם וממילא נמי מחמר גם כן אין חילוק בין נהמת ישראל או עכו"ם דהא אי אפשר לחלק ניב אחד לשני ענינים, כמונן, ונאגלי טל הכ"ל לא הזכיר כלום משיטת הרמז"ם הגם ששם נירר כמעט את כל שיטות הראשונים נדון זה.

אולם לפי הכ"ל נדון הוא שרמז"ן ז"ל הסובר דנין נהמתך נא לאיסור מחמר גרידא יסבור דלא שייך לאיסור מחמר אלא נהמת ישראל ולא נהמת עכו"ם, כששמעות של ניב נהמתך ולא של עכו"ם, ולא כן כתב הרשנ"א נשנת דף קכ"ג בשמו של הרמז"ן ז"ל, והא לשוט: והלא מחמר, הוא הדין דהוי מני לאקשויי והלא תלווה על שניתת נהמתו מדאורייתא אלא דלמא מוקי לה נחמור שאינו שלו ושאלה ושאירות לא קטו וכו' רמז"ן. משמע דדעת הרמז"ן דמחמר שייך אפילו נחמור של עכו"ם נמי.

ואשר דהרמז"ן סובר דיש מחמר אפילו נהמת עכו"ם משום דחמרינן ננ"ק דף כ"ו דיש גזירה זוה נהמתך נהמתך דכלאים ושנת, וכשם שילפינן שם כלאים משנת מה שנת חי' ועוף כיוצא בהן כך כלאים דהרנעה חיה ועוף כיוצא בהן כך ילפינן שנת מכלאים דהרנעה מה הרנעה אסור לישראל בין נהמתו ובין נהמת כתיב, אסור בין נהמתו ובין נהמת ככרי, ודלא כשיטת היראים דלא ילפינן שנת מכלאים.

ודבר זה אי ילפינן נהמתך דשנת מנהמתך דכלאים כשם שילפינן נהמתך דכלאים מנהמתך דשנת או לא, מנינו נתום' ננ"ק כ"ה. שתי שיטות. דגרסינן שם: אמר ריש לקיש המרניע שני מינים שנים לוקח, מאי עמא, אמר רב אדא בר אבהו תשמי' דעולא אתיא למינהו למינהו דינשה, כלומר, כשם שאסור הרנעה נהמיים שנינשה כדכתיב נהמתך לא תרניע כלאים כך יש איסור הרנעה שני מינים שנים משום דילפינן ג"ש למינהו למינהו דכתיב נמעשה נראשית, וכתבו שם נתום' ד"ה אתיא למינהו: ומשנת לא מני למילף, כלומר, נהמתך דהרנעה מכל נהמתך דשנת, דמוכל נהמתך לית לן לרבוויי אלא כל מילי דינשה שאדם רגיל לחמר אחרייהם, דנחמור כתיב קרא דנהמתך גני שנת. מנאר מדגריהם דאין איסור מחמר נמיים שנים הגם שיש איסור הרנעה נמיים

מפני שהכל דבר אחד והנטילה היא המלאכה משא"כ נחופר נומא — ואינו נריך אלא לעפרה — שהננין נקרקע הוא והוא הנקרקע מלאכה, ע"ש. וניאר מרן זצ"ל נאג"ט מלאכת נחו ס"ק י"ד ד"ה. עוד יש ליישב דפנת הרמז"ן ז"ל דאין מלאכת הגזירה דוקא נדבר העגז אלא האיל שהנחה מחוברת לנאן, הרי המלאכה נעשית גם נהלאן מפני שהנאן והנחה הכל אחד, ע"ש. וא"כ גם נמלכת הפשטה נחמר שאין המלאכה נעשית דוקא נהעור אלא גם ננהמה שהעור מחובר לה, ולכן לא הוי מלאכה שאגל"ג כשם שלא הוי מלאכה שאגל"ג גני נטילת הפריים ונחת השער.

אלא דתקשי א"כ אחתי הוי דבר שאינו מתכוון הא אמרת דהמלאכה נעשית גם ננהמה והלא מתכוון מתש ליעול העור מן הנמהמה ומה משני דשקיל ל' ננחי, הלא זה דוקא לענין שיהי' דבר שאינו מתכוון לגני העור ולא לגני נהמה. ונפרט דהתום' נשנת ל"ד חולקים נדבר וכתבו דנחת השער ונטילת פריים הוי מלאכה שאינה נריכה לגופה ולא מתייני אלא לר"י בלגז, לכן מחוברת כדחמרינן לעיל.

הסבר לדבר הירושלמי שיש מלאכה דאורייתא

בהפשטת הפסח

ואם כנים הדגרים יש אחי לומר פפרת אחת נענין זה יירושלמי פסחים, ו' א', דשם מפורש תי ר' ישמעאל הפשיטו דוחה את השנת, הרי דיש כאן מלאכה נמורה אלא שדוחה את השנת משום דפסח דוחה שנת, וכל הסוגיא דשם אלא נסיגטו זה שיש כאן מלאכה נמורה, אלא דר' יוחנן מפרש דר' ישמעאל — הוא רנן דננלי — הסובר הפשטו דוחה את השנת סובר דהפשטת כל העור אינו נגדר מונחר מן המונחר אלא נגדר מונחר בלגז, וכל מונחר כלומר, לעשות המלואה נדרך מונחר דוחה שנת, ור"י נטו של ר"י נ"ג סובר דרק הפשטה על החמה הוא נגדר מונחר, אלא הפשטת כל העור הוא נדרך מונחר מן המונחר ואין השנת נחה נכדי שתיעשה המלואה נדרך מונחר מן המונחר אלא נדרך מונחר גרידא, ור"י ני רני נון מפרש דפליגי אם מקצת מלאכה הרי היא ככולה, דר' ישמעאל סובר דמקצת מלאכה הרי היא ככולה, ונכן מה לי אם מפשיט עד החמה או מפשיט את כולה, ור"י נטו של ר"י נן נרוקה סובר דאינו חייב עד שיעשה את כל המלאכה, לכן כשמפשיט רק עד החמה עדיין לא עשה את המלאכה לכן אסור להפשיט את כולה, ע"ש. והדבר מתמיה שלא פירשו יירושלמי בשום נד כנש"ס דילן דאין כאן מלאכה נמורה נהפשטת כל הקרנן, ונמה פלגי הש"ס דילן והירושלמי לא חכר כלל נכל מפרשי הירושלמי.

אולם לפי הכ"ל יש לומר דהננלי והירושלמי לשיטותיהם. דהא הפנתת — לפי שיטת רש"י — דהגם דנעלמא כל מלאכה דדמי לאז הוי תולדה לכל זאת נמלכת הפשטה הגם דהמפשיט את הפסח דמי להפשטה של אילים ותחשים שנמשכן, ואין השינוי אלא נהאורד, לכל זאת לא הוי תולדה משום דלא מנינו נש"ס תולדה למלאכת הפשטה, ככ"ל. והנה זה דוקא לשיטת הננלי, אלא יירושלמי שנת, ז' נ', סוף הלכה: יתר עליהן הושטה ולמה לא תנייננה עמאן, כל המלאכות נאחת הו נשחים, כל המלאכות יש לןן תולדות הו אין לה תולדות, ע"ש. מנאר דהירושלמי סובר דכל המלאכות יש להן תולדות וגם הפשטה נכלל, ושנו חייב על דהפשטה הגם שיש שינוי נהאורד, ושפיר קאמר הירושלמי דיש נמלכת הפשטה של קרנן פסח מלאכה דאורייתא.

ועוד יש לומר דלפיכך זקוק הירושלמי לפרש דלא כש"ס דילן, אלא דיש מלאכה דאורייתא נהפשטת הפסח. משום דכנר האיר לן מרן זצ"ל נפתחתו לספר הנחיר אגלי טל, אות כ"ג, דלדעת רש"י ורמז"ם יש מחלוקה בין שני התלמודים נדבר הילפותא של מלאכת שנת מלאכת המשכן, דלש"ס דידן לא

שנים ומרצוי דניו „כל“ הכתוב בשנת לא מרצין אלא עופות, הגם שאין דרך האדם לחמר אחרים משום דאי לאו הכי „כל“ למאי אתי, אבל מיניס שנים לא, ולא אמרין דהשחא דכתיב למיניהו למיניהו דמזה ידעינן דנהמתך דהרנעה כולל גם מיניס שנים שזו ילפינן ג"ש נהמתך דשנת מנהמתך דהרנעה לאסור מחמר נמיניס שנים, משמע דלא סגירא לכו להתוס' דהג"ש נא למילף שנת מהרנעה אלא רק הרנעה משנת, והוא כשיטת היראים.

והגם דיש לדחוק ולומר דגם התוס' סגירי דיש מחמר נמיניס שנים משום דילפינן נהמתך דשנת מנהמתך דהרנעה לאחר דילפינן למיניהו למיניהו, ולא כתבו אלא לתרן למה לן למיניהו למיניהו, אבל פשטא דלישנא דהתוס' משמע ככ"ל. אולם שם בתוס' ד"ה הנהיג נעמא, כתנו: ועי"ל כי היכי דילפינן כולוהו משנת ה"י ילפינן שנת נהמתך מהרנעה לאסור דגם בשנת במלאכה והדר ילפינן כלאים דהנהגה משנת, עכ"ל. מנאר שזו נדנריהם דילפינן נהמתך דשנת מנהמתך דהרנעה דלא כמו שכתנו מקודם, והיינו אותן שתי שיטות שהנאתי למעלה שנתן תלוי הדיו אם יש איסור מחמר גם נהמה שאיטו שלו, והגון.

ומרברי התוס' האחרונים נד"ה הנהיג נעמא, הכ"ל מתנאר דלא סגירי לכו כסנת היראים הכ"ל, דהא כל עמיה של סנת היראים דלא ילפינן נהמתך דשנת מנהמתך דהרנעה היא משום דתא דאסרין הרנעה אפילו נהמת אחרים הוא מקרא דואת תקתי תשמרו האמור גני הרנעה והג"ש אינה תניינן אלו אלא מנהמתך לכן לא ילפינן ג"ש אלא מילתא דמרצין מוכלננהמתך, דהיינו תיה ועוף, אבל נהמת גוי דמרצין מהקוטי תשמרו לא מהני ג"ש דנהמתך, ע"ש. ולפי דנריו אי אפשר ללמוד ג"ש נהמתך דשנת מנהמתך דכלאים דהרנעה לרבות מחמר נמיניס שנים דהא הרנעה נמיניס שנים לא ידענו אלא מלמיניהו ולא מהני ג"ש דנהמתך, אלא ע"כ דהתוס' הכ"ל לא סגירי לכו להך סנרא דיראים, ודנרי התוס' הראשונים הכ"ל דמשמעם דלא ילפינן שנת מהרנעה אפשר לאמרו לפי שיטת היראים שהוא תנעלי התוס'.

ולפי סנת היראים הכ"ל יש ליסג קושיא גדולה נהך סוגיא הכ"ל הונאה נספר היקר חדושי תהר"י ר"ן בתוך ספר בית יהודה, למה לן ניב „כל“ נהמתך דשנת לרבות עופות, דהלא מילף נהמתך מהפרשת הר סיני דכתיב אס לרבות עופות, דהלא התוס' כתנו שם נסוגיא דהפרשת הר סיני לא מניט למילף משנת משום דנשעה שנאמרה הפרשה דסיני עדיין לא נאמרה פרשת השנת, אבל שנת לילף מהפרשה דסיני. ונספר הג"ל מתרן דנהמתך מנהמה לא ילפינן אע"ג דאמרין זו היא שינה זו היא ציאה הני מילי היכי דליכא למילף נשוא וכלן דליכא למילף נשוא שור חטר חמור לא ילפינן נהמתך מנהמה.

ולסברת היראים הכ"ל אין כאלו קושיא דאי ילפינן שנת מהפרשת הר סיני א"כ יהי איסור מחמר גם נהמת ככרי דגני סיני הלו של הפרשה הי' על כל נהמה שלא יהיו שם, לכן כתנה התורה ניב „כל“ נהמתך לרבות עופות שלא ללמוד מהפרשה דסיני להורות שאין איסור מחמר אלא נהמת ישראל בלבד.

וברברי הה"מ הכ"ל שפירש דכוונת הרמב"ם ז"ל נפ"כ מהלכ' שנת היא דניב ונהמתך כולל החרישה וגם מחמר, יש לעיין, דא"כ למה יהי מחמר אסור נבאלא מקלי' כדאיתא נע"ז ט"ו, ולמה לא נאמר כשם שחרישה היא כשעושה מלאכה עם הנהמה עמיה ולא נקול כך מחמר אינו אלא כשמוליכה צידו או שמכיסה נמקל ואין אנו מחלקים את הניב נהמתך לשני עניינים שונים דנחריה חייב רק כשאוחז את המחרישה ועושה מעשה צידו ונמחמר סגי נקלא. ודוחק לומר דמחמר נקלא הוי כאורחיה תשא"כ חורש נקלא, דהא על פי רוב מחמר הוא שלא נקלא בלבד אלא נאוחז את הרסן של הנהמה. ועוד קשה לי דנכמה אופנים דרשו רבותיטו קרא דנחריש

ונקציר תשנית למה יאלו משום דכנר כתיב לא תעשה כל מלאכה הכולל גם חריש וקציר, ולמה לא דרשו חרישה דכתיב נקרא של וכל נהמתך — לפי פירוש הה"מ דננרי הרמב"ם — למה יאלו, ואין לומר משום דלינטרך נהמתך דשנת לג"ש כדדרישין נב"ק הכ"ל, דא"כ מנא לן דיש שום איסור נחמור הא אפשר דאין שום איסור נחמור משום דלא עניד מעשה אלא דנור נעלמא וקרא דנהמתך היינו חרישה והגם דכנר ידענו חרישה מלא תעשה כל מלאכה והיא היתה נמשכן כתנה התורה נהמתך משום דלינטרך לג"ש.

ונראה דרבותיטו הוליוו זאת מסדר הכתוב הן נדנרות ראשונות והן נדנרות האחרונות דכתיב: לא תעשה כל מלאכה אתה ונכך ונתך ענדך ואמתך ונהמתך, ונדנרות האחרונות כתיב כמו נראשונות אלא דאחר אמתך כתיב: ושורך וחמורך וכל נהמתך, והניב נכך ונתך אי אפשר דקאי על בניו ונטותיו הגדולים דהא הם מנוויס לעמיה אלא דהפירוש ננניו הקטנים העושים על דעת אניהם, שנת הק"א, וממילא גם נהמתך או כל"נהמתך דכתיב שם אי אפשר לפרש נאופן אחר אלא כגון זה היינו כשהנהמה עושה המלאכה על דעת נעל הנית, ומכיון שאין דעת לנהמה לא תשכחת אלא כשנעל הנית מעשה אותה לעשות מלאכה על ידי קולו שמתמר אחריה, וזה שדרשו נחמור דכתיב לא תעשה מלאכה אתה ונהמתך שנת הק"א: לפי גרסת רש"י שם, כלומר דנעל כרתך אי אפשר לומר דאם הנהמה מעמיה עושה אינו מלאכה שזה יהי' ככלל נלא תעשה כל מלאכה אתה אלא שמת אתה משותפת ומתיחסת אל נהמתך כשם שמת אתה מתיחסת למלת ונכך ונתך, והיינו על דעתך, כן נמי נהמתך משמעו על דעתך והיינו על ידי קולך. אלא דממילא נשמע נמי תניב נהמתך, כלומר, אתה ונהמתך, חרישה ננהמתו דהחורש הוא ונהמתו חורשים, אבל אין זאת אומרת שהכתוב נא כאלו לאסור החרישה אלא דממילא נשמע גם החרישה ונכן לא שייך שידרשו כאלו רבותיטו חרישה למה יאלו כי לא נכתב נהמתך לאסור החרישה אלא לאסור את המחמר, וממילא לא קשה איך נחלק ניב אחד לכמה עניינים כי נאמת לא נא הכתוב אלא למחמר כמשמעו של סדר הכתוב אתה ונכך ככ"ל, ושפיר הוי לאלו שניתן לזוהרת מיתת בית דין הוילי שנמקרא הזה ככלל גם חרישה.

קנין משיכה בבהמה על ידי קול

ובאגרי טל מלאכת חורש, דף ט"ז אות י"א, הקשה מה דאיתא צירושלמי כלאים דג, המנהיג בכלאים נקול לוקה, ותני כן הנהיגה המשיכה קרא לה ונאלת אחריו נחייבי נה לשלם כשואל וכו' והקשה נאג"ט נשלמא נמחמר איכא קרא אתה ונהמתך וכן בכלאים דרשו מקרא דיתדו אפילו למשך ולהנהיג אבל נמשיכה דליכא שום קרא מהיכי תיתי דקרא לה ונאלת אחריו תחשב משיכה ואין לומר משום דדרך קנין נכך דא"כ, מה מדמה הירושלמי משיכה לכלאים, ומתרן דשאני שנת שהוא איסור נגרא שלא יעשה מלאכה ע"כ נריך מעשו לכן נריך קרא לאסור את המחמר שאיטו עושה מעשה אלא נקלא נרידא, אבל כלאים הוא איסור הפלא ע"כ אסור אפילו נמעשה כל דהו ואפילו נקול, וכן משיכה והנהמה שגורך הקנין שתי' הנהמה נמשכת או מונגהת לכן סגי נמעשה כל דהו כמו קול.

והנה נסנת מרן ז"ל דכלאים הוא איסור הפלא כנר פלפלתי נספרי תשא"א ח"א וכתנתי נדף ט: ד"ה ונעיקר הדבר, דכלאים לא אסרה התורה את הפעולה בלבד והנאלתי סמוכין לדנרי מהספרי, ע"ש, אולם מה שכתב מרן ז"ל לדנר פשוט שמשיכה נקול הוי קנין דכך מנאר צירושלמי הכ"ל הוא אמת וכוון, אלא שלפלא הוא לי שלא העיר מרן ז"ל דתש"ס דילן משמע מפורש דמשיכה נקול אינו עושה שום קנין והוא ש"ס ערוך צריש הכונס דף נ"ו: הכישה אמת לן וליסטיס נמי דהכישוה, מנאר דלא הוי קנין להתחייב נמקיין אלא אם המשיכה היתה על ידי שהכיסה נמקל דלכ"כ הוי משני דמיירי

דגני מחמר נמי נימא הכי, ונאמת נתום' סם לא התכר כלל מכלאים אלא נגמ' סם החכר חסמה נקול והנהיגה נקול, ואפשר דהתום' לא הזכירו כלאים נמכוון משום דגני כלאים יז לימוד מיוחד מיוחדיו מכל מקום, כמו שהנאמתי לעיל נשם מרן האג"ט ז"ל. וראה מה שכתנתי נספרי משנת אנרהם ח"א דף ט: נאיסור חסימה סם האיסור רק על הפועל או על הפעולה, ולפי דברי האג"ט הכ"ל הסוגר דרק נמקום שאסרה תורה את הפעולה גם על ידי קול אסור נע"כ נר"ד לומר דגם נחסימה יז איסור על הפעולה.

האמנם דגם הפרי מגדים נפתיחה כוללת הלכות שנת הקשה לתה ל' להרמז"ס לומר דאין לוקין על מחמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד הלא הרמז"ס כתב נפ"א מתמורה דמפי השמועה למדו חזק ממיר ומקלל ונשבע ולא סגר כר"י דלא תתני מימר, ח"כ ה' לו לומר דאין לוקין על מחמר משום דלא הוי מעשה, ודוקא ר' יוחנן לשיטתו ה' זקוק לומר משום דהוי לאו שניתן למיתת נ"ד, ע"ש, וקושיא זו נכונה, כלומר דאפילו סם לא ה' לאו שניתן למיתת נ"ד ג"כ אין ללקות עליו — וי"ל דאיתרד להאי טעמא היכי דמחמר על ידי שהכיסה נחל כעץ דאמרו נבנ"ק כ"ו הכ"ל, אלא דתלמי נהשיטתו סם הוי לאו שיש בו מעשה כיון דאפשר נלא מעשה, כידוע — אצל מה שהקשו הגאונים הכ"ל דלחייב נאמת מכות נמחמר משום דהוי לאו שיש בו מעשה על ידי עקימת שפתיו, לא הננתי, כי חיונ שנת לא נמעשה נלמד תילא אלא נמלאכה, כאמור.

הסבר ברברי תרמב"ם
ראתה ובהמתך ללמד על החרישה

הצוה נספר המצות הכ"ל כל המפרשים נדחקו נהננתו של הרמז"ן נדברי הרמז"ס הכ"ל, אולם כנראה שלפניהם לא ה' החידושי הרמז"ן על מס' שנת כי סם דברי הרמז"ן ז"ל מפורשים ומפולשים מה לטוט שס: והרצ ר' משה ז"ל כתב נפ"כ מהלכ' שנת שאס הוציא משא על הנהמה אע"פ שהוא מצווה על שניתתה אינו לוקה לפי שאיסורו נא מכלל עשה, ואחכ"ל שהלאו המפורש נתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך הוא שלא יחרוש נה, ולדבריו המחמר אחר נהמתו אין בו איסור אלא משום שניתת הנהמה, ונא כפשוטו מה שהקשו והלא מחמר ולא הקשו משניתת נהמתו שהכוונה נמחמר הוא משום שניתת הנהמה נלא סיה' הוא המחמר אחריה, אף שעושה בו הגוי מלאכה כדאיתא נפ"ק דע"ז. ח"ש שעל החורש נאמר נתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך אינו כלום שהרי מפורש כאן שהלאו של לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך אין לוקין עליו והחורש ננהמה נשנת הוא חייב משום מלאכת עצמו ונשנת חייב סקילה וכו' — אלא שמכל מקום נר"ד טעם נדבר, שהרי החורש ננהמה אתה ובהמתך הוא כמחמר שהחרישה נכה הנהמה היא נעשה, ונאמר מה, שפמי שהחורש ננהמה הוא נחתן עליה עול והוא כנש אוחת תחת ידו ונרשמתו היא עומדת, כל המלאכה על סם האדם היא וכו היא תלו' ואין הנהמה אלא ככלי ניד אומן, ואינו דומה למחמר, שהנהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר, עכ"ל. הרי מפורש שהרמז"ן הנין נדברי הרמז"ס שאין צין מחמר ונשנית נמה ולא כלום אלא מחמר הוא משום שניתת נמה, וקרא של לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך אינו ענין כלל למחמר אלא לחרישה נלמד.

הצוה כפי הננת הרמז"ן נדברי הרמז"ס, קשה, אמאי לא הקשה הרמז"ן לאתה לורד פרטה התורה חורש, הלא נודאי שחרישה הייתה נמשכן דאין ידענו כל מלאכה שלא הייתה נמשכו אינה מלאכה להחייבי עלי, ואס כן למה חרה התורה ופרטה את מלאכת חורש נקרא דהמתך, וראה נאג"ט שהעיר נדמה לה.

ואג"י יז מקום לומר שנאמת נמשכן לא הו חורשין ננהמות לורד הסממנים דהא נש"ס שנת ק"ג החורש כל

נקרא לה והיא נאה. והרי נמעמיד נהמת חנירו על קמת חנירו וכן סם הוציאה ליסטים על מנת לנולה דחייב ננחוקין סם הכישה נמקל, משום דקנאה להחייבי ננחוקין על ידי המשיכה, אע"ג דמאן אמר ל' למשוך ואין משיכה נלי דעת ורלון נעלים, מכל מקום כיון דעשה נה דבר הקונה נמקח וממכר הרי על ידי כך מתחייב נספקו כמו שכתבו התום' והר"ש, ראה נסמ"ע סימן שצ"ו, ואי אמרת דנמקח וממכר גם משיכה היכי דלולא מקלי' קניא, ה' לו לומר נגמ' רבותא יותר נפרט דסם נגמ' מהדר לתרן הקושיא של פשיטא, ע"ש. **וראיתי** ננהמות של הר"ר אליהו גוטמאכער מגרידן נסוף המסכ' דפוס ויילנא שנת קנ"ד שדקדק נמה שכתב רש"י נדף קנ"ג: ד"ה תדא, והכא לא קא עניד מלאכה — ס"א מעשה — אלא דבור נעלמא שמהיג נקול וכו', ויש מקום עיון לפ"ז על ר' יוחנן הכא הלא היה סגר נסנהדרין ס"ה: דגם לרננן עקימת פיו הוי מעשה ודומה לע"ז כמעבד סם נרש"י ותום', ואולם עיי' מ"ש נגליון רש"י הכ"ל ותודו שרש"י נא לתרן קושיא זו ושלול דקול לא מהני לכ"ע כלן מחמת הלימוד, וכוונתו, דנלא כלן מניא שני לימודים דנעי מעשה נגופו, תורה אחת יהי' לכס, לעושה" נשגגה. והנפש אשר „תעשה" ניד רמה, כלומר, דכאן משום דאיכא קרא יתירא הכל מודים דעקימת שפתיו לא הוי מעשה, ע"ש. וכן ראיתי נספר יהושע יו"ד סימן כ"ח שהקשה השולח מנמז' נ"א שכתבו נתום' דאע"ג דגני מנדף לא הוי עקימת שפתיו מעשה מכל מקום נחסימה נקול שחוסס נשעת דישה וגם נני כלאים דמנהיגה נקול הוי עקימת שפתיו מעשה, והקשה ח"כ נני מחמר נמי נימא הכי דכיון דנהמה הולכת על ידו הוי עקימת שפתיו מעשה. והג' נעל ספר יהושע מתרן ג"כ כמו ננהמות של ר"א מגרידן דיז מילוק צין לאו נרידא שעושו רק מכות דלא דוקא אמרינן דעקימת שפתיו הוי מעשה אצל לענין כרת לא, ודייק מלישנא דהש"ס דקאמר ר"י: נשוגג לא מתייב חטאת דהא אינו עושה מעשה נגופו, נלאו נמי לא מתייב דהוי ל' לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, ולמה לו ליתן טעם לפטור מלאו הייב ממכות משום דהוי ל' לאו שניתן למיתת נ"ד תיפוק ל' משום דהוי לאו שאין בו מעשה אלא דלענין מכות לא הוי פטור משום שאין בו מעשה, דר"י לשיטתו דעקימת שפתיו הוי מעשה, ע"ש. הארכתיו נהעתקת נדריהם של הגאונים ז"ל הכ"ל משום שלא זכיתי להניסם, דחזק מה שיש לעיין נדריהם שחילקו לענין לאו שאין בו מעשה צין מכות למטאת היכי דהענירה נעשה על ידי קול, ויש להניא את סנרא זו נכור הנמינה מכמה מקומות נש"ס שאין כלן מקומה יתר על כן לפי ענ"ד אין כאן אום סרד קושיא, דיז מעשה ויש מלאכה, לא כל מעשה יז נה משום מלאכה, ראובן הנותן כלי לידו של שמעון עשה מעשה אצל לא עשה מלאכה, וכן אכילה ושתיה הוי מעשה ולכל זאת אין זה נגדר מלאכה, וא"כ מאי קושיא יז כאן נמחמר דהוי מלאכה משום דעקימת שפתיו הוי מעשה, הלא אפילו הוי מעשה ממש לכל זאת לא הוי מלאכה, ונשנת לא חייבה התורה נצום עונש סם לא הוי מלאכה. אלא מה שכתוב נתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ולמדו מזה דהיינו מחמר, כלומר, דרהמתו אהשני' למחמר למלאכה, אלא אין זאת אומרת דמחמר נעניד מעשה, כלומר נגופי', ואין כאן חיונ חטאת דלחיונ חטאת נעניד מעשה, ונשנת מלאכה, נגופי', ואלא דהתורה אמרה כאן דהוי לא תעשה דהא כתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, וא"כ אהשני' קרא למלאכה לכל הפחות לעבור עליו נל"ת ויליקה, על זה אמרו דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, אצל אין זה ענין כלל ללאו שיש בו אי אין בו מעשה דגני שנת העיקר הוא אי הוי מלאכה ולא די נמעשה.

והשוואל נספר יהושע הכ"ל כתב: דהתום' ננמ"ז כתבו דאע"ג דגני מנדף לא הוי עקימת שפתיו מעשה מ"מ נחסימה נקול שחוסס נשעת דישה וגם נני כלאים דמנהיגה נקול הוי עקימת שפתיו עם הליכת הנהמה מעשה, וכן הקשה

תרו. דרי חתירו ללכת אלפים אמה לכל צד אעפ"כ לא יאמר אדם מאחר שאני מותר ללכת אלך כל חיום בעיר ובתחום לכך נקרא מנה [א] לא ישריה עצמו אלא לבית הכנסת ולבית המדרש ולדברי מצוה ובתיב (ישעיה נח יג) אם תשוב משבת רגליך ובתיב (שם שם) מעשות דרכיך ובתיב (ישעיה נח ב) קרבת אלהים יחפצון. תרת. בשבת (א) לא יאמר אדם נישן כרי שנעשה מלאכתו בלילה כמתאי שבת שאמר לומר למחר אעשה כך ואפילו חפץ לכתוב דברי תורה לפי [א] שמראה מה שישן תה בשבת שעושה בשביל החול אלא יאמר ננה חיום כי שבת חיום.

משנת אברהם

דחרישה, ע"ש, ולפי הכ"ל דברי הרמב"ם ז"ל מדוקדקים מאד, דהוא ז"ל לשיטתו דמה דילפינן חרישה חרישה היינו חרישה ניד ולא ננהמה והיא תלכת החפירה והחרישה מתה, ראה רש"י שנת מ"ו: ד"ה החופר, והוי אז ולא תולדה, והגן.

סימן תר"ז

רבי בדילוך בשבת

[א] לא ישריה וכו'. מקור הדברים הוא בשנת קי"ג. מעשות דרכיך שלא יחל הילוך של שנת כהילוך של חול. ואחרתן שם היכי לענד ליקוף הקפיש נהילוכא, וכן נקף קכ"ז. דכולא עלמא לתעוטי נהילוכא עדיף, ע"ש. אלא דנריך להגין אחאי יהי' אסור להרנות נהילוך נתוך התחום הלא חכ"ל דרשו געירונין כ"א אל יחל איש מתקנתו אלו אלפים אמה, וכן הוא נמכילתא פרשת נשלה, ונגמ' שם ילפינן מקום מתקום וכו' ומשמע שם דאלפים אמה הם דנר של היתר כמו ד' אמות ליואל חוץ לתחום.

אולם ממה שכתב רבינו גריש הסימן: הרי "היתרו" ללכת אלפים אמה לכל נד, ולא אחר שהתורה התירה משמע דס"ל דתחומין דרגנן, כלומר, רנן אסרו ללכת יותר מאלפים אמה והיתרו ללכת נתוך אלפים, א"כ הדראש של שלא יחל הילוך של שנת כהילוך של חול אינה אלא נשגיל טרחא יתירא כדי שיהי' מנוחה לאדם, כעין מה שכתבתי ניסוד לאיסור מוקפה ראה ח"א, סימן תקנ"ז.

ובן הרינה בשנת דאסור, נרכות ו', וכן פסיקה גסה, בשנת קי"ג: הכל מטעם טירחא שאסור לו לאדם לטרוח טירחא יתירא בשנת המנצלת את המנוח של השנת. לכן טיול מותר בשנת שהוא לשם תענוג ולא לטרוח. עי' ש"ע או"ח סי' ש"א, ונפמ"ג שם, ועי' דרישה שם שדקדק על הטור דילפינן מקרא אס תשיע משנת רגליך ונגמ' דרשו מעשות דרכיך. הנה רבינו הביא ג"כ הקרא אס תשיע, ואולי שכך היתה הנוסחה בנמרה שלהם.

סימן תר"ח

מנוחה ועונג בשבת לשם שבת

[א] שמראה מה שישן וכו'. הפמ"ג נס' ר"ג מפרש דהגם דמותר לומר בשנת שיעשה מלאכה לגורך מנוה נחול, לכל זאת אין לומר כן משום דנריך לנוח בשנת וכן לישן בשנת לשם תענוג של שנת, ע"ש. הכשמע מזה דנריך להטענן בשנת לשמה כלומר לשם שנת דאל"כ למה לא יאמר אדם נישן כדי שנוכל לכתוב דברי תורה נמולאי שנת הא נאמירה אין איסור וסוף סוף הוא מתענג מן השינה, ונתוס' שנועות י"ג כתבו דהשנת ניו"כ מתמת שמתעלל לעשות מלאכה ולא נשגיל קדושת היום הרי זה נכלל לא קראו מקרא קודש ע"ש נד"ה לא קראו, ומדברי רבינו נראה ללא דוקא נשניתה ממלאכה אלא נכל עיני שנת הדין כן שנריך האדם לעשות המנוה לשם השנת.

שהוא, ופרכינן למאי חיי, ומשני, חיי לנחרא דקרא דכוותה גני משכן שכן ראוי לקח אחד של סממנים, משמע דנמשכן לא היו חורשין שטחים גדולים אלא כל שהוא נכדי קלח אחד, דאם תלמד שגם נמשכן היו חורשים שטחים גדולים, א"כ איך נאמר דהמורש כל שהוא חייב אימת דאינו חייב אלא נחורש שנת גדול כמו נמשכן, הגם דלפעמים לא היו נריכים אלא לכל שהוא, ומסתבר דכל שהוא אין חורשים ננהמות דהא אינו נמזילות כלל לחורש נמחרישה על ידי נהמה ושלל לחורש יותר מכל שהוא, לכן הי' מקום לטעות ולומר דדוקא החורש כעין שחורשין נמשכן היינו שלא על ידי נהמה המסייעת נהמלאכה אלא נידו חייב משום חורש, ולא נחורש ננהמה, לכן פרטה התורה ננהמתך לומר שגם החורש ננהמה חייב ולכן לא הקשה הרמב"ם על הרמב"ם למה פרטה התורה חרישה יותר משאר מלאכות שהיו נמשכן.

ובעין רא' יש לדברים אלו מהננלי והירושלמי, דנשנת מ"ט: דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיאל נה היתה נמשכן הם זרעו ואחס לא תורעו הם קנרו ואחס לא תקנרו הם העלו את הקרשים וכו' ויש לדקדק אחאי לא אמרו הם חרשו אחס לא תחורשו הא חרישה היא המלאכה הראשונה לעבודת האדמה, כדדייקין גריש כלל גדול, מכדי מוכרז כירני גרישא וכו', וחירון הנמ' דאם אינו עולה יפה לכאן, אלא משום דלאו כל חרישה ילפינן ממלאכת המשכן אלא חרישה ניד שלא ננהמה נלנד הוא דילפינן נמשכן, וחרישה ננהמה ילפינן מקרא ננהמתך לכך ה"ם נשמע מלאכת החרישה נמשכן.

ובן נירושלמי שנת י"ב, וכו"פ, מה חרישה היתה נמשכן שהיו חורשים ליטע סממנין, וכמה יחורש ויהא חייב ר' מתני' אמר כדי ליטע כרישה וכו' ויש לדקדק אחאי שאל דוקא נמלאכת חרישה מה חרישה היתה נמשכן ואינו שאל כן ניתר המלאכות נכל מלאכה ומלאכה, אלא רק נאלו שנריך להשמיעו חיפה היו נריכות למשכן, דוק ומתאל, אלא שאין השאלה של הירושלמי מה חרישה היתה נמשכן כפשוטה, אלא השאלה היא מה חרישה, כלומר, איזה מין חרישה, דעל החרישה ננהמה הלא אין נריך ללמוד משכן דהא מפורש נקרא, אלא חרישה שלא על ידי נהמה אלא נמרה וחלינה חיפה היתה נמשכן, ומשני שהיו חורשין ליטע סממנין, ולזה אין נריך חרישה על ידי נהמה אלא ניד, ועל זה שאל א"כ כמה יחורש ויהא חייב, כלומר, לפי זה אין נריך אלא שיעור קטן מאד, ומשני אין הכי ממי, דהשיעור הוא כדי ליטע כרישה, כנמת' החורש כל שהוא.

ולפי הכ"ל מיושנות תרי תמיהי שחמה האור זרוע נהלכ' שנת סימן נ"ה. א). הקשה על הירושלמי הכ"ל מה נעי כמה יחורש וכו' הלא תני נמתית' החורש כל שהוא חייב, ולהכ"ל יחא שהשאלה של הירושלמי היא פועל יולא מהשאלה שלפניה מה חרישה, כלומר, איזה חופן של חרישה היתה נמשכן, ככ"ל. ב). הקשה נחוי"ז על הרמב"ם שכתב נפ"ז: אחד החורש או החופר או העושה חרין ה"ז אצ מלאכה, ר"ל דהחופר והחורן אינן תולדות אלא אצ, ונירושלמי פרק כלל גדול הלכה נ' מפורש: תנא ר' הייל חפר חרן נען תולדות

תרמ. בשבת אל יקח אדם ילד בחיקו עד שישיים תחילה כר בחיקו מן ימנף את בנדרו ואיך יעשה בשבת שמא אין לו מלבושים אחרים ומוטב היה למו שבנדרו מפותפים שלא ילך לבית הכנסת ולא יתפלל כל עיקר אלא בשביל הכשר לא יתח אדם לכך יקח כר תחילה ואחר כך התינוק עליו.

תר"י. (א) לא יפספש אדם בפליצון או בעורה כתינו באצבעותיו בשבת ממני כשהוא מוצא באצבעותיו הכתמים הוא [א] צריך לנתק מן הצמר אלא אם כן הכתמים כלא צמר אבל מראשו לא ינתק שער ראשו שכואב לו ואם מנתק כואב לו ואינו מתכוין ואעפ"כ הראשונים היו מונעים מלהוציא עם שער ובימות החמה בלילה אם מתחנך בשרו ומשים אצבעותיו שם ואינו יודע אם כינה או פרעוש אל ימיתנו שמו פרעוש אלא יווצה משם.

משנת אברהם

הטווה למר שעל גני נהמה בשנת חייב שלש הטאות אחת משום גזוז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה, רב כהנא אמר אין דרך גזזה נכך ואין דרך מנפץ נכך ואין דרך טווי נכך, ולא והתניא משמ' ר' נתנ' שטוף צעזים ועוו צעזים אלמלא טווייה על גני נהמה שמה טווייה, חכמה יתירה שאני, ע"ש.

וי"ש לדהקדק הלא כפי המזוחר נש"ס ז"ט דניריעות העליונות שהיו של מעשה עזים היו טוות על גני עזים ולא הי' נהן גזזה כלל אלא לאחר גזור הטווייה היו גוזזים אותן וועל העזים, ור' יוחנן המחייב ג' טטאות סוגר כר' נתמיה לכן יש צטווייה זו ג' מלאכות, א"כ הי' לו לר' יוחנן לומר חייב ג' טטאות אחת משום מנפץ ואחת משום טווה ואחת משום גזוז, דהא כך הי' הסדר נהיריעות הנטוות מעל גני העזים, וכן יש לדהקדק ג"כ אד"ר כהנא שהי' לו לומר אין דרך גיפון נכך ואין דרך טווייה ואין דרך גזזה נכך.

ועוד קשה לי בדברי הר"ח שם שכתב ואע"ג דר' כהנא לגבי רב תלמיד היה — ואולי לריך להיות דר' כהנא לגבי ר' יוחנן, דהא רב ליחא שם כלל גנמ' — כיון דאשכחן בתלמוד ארץ ישראל דקיימין כוותי', דגרסינן התולש נצן מן העוף חייב משום גזוז, המורטו חייב משום מוחק, הקוטמה חייב משום ווכה צפטיש, ודחינן לא דמיח תולש נצן עוף לתולש שער נהמה, דעוף שאין לה גזזה תלושתה זו היא גזתה מן החיה פטור, ותו מדחינן לקמן ז"ד: הגטל לפרטו זו צו או צשינו וכן שפטו וכן זקנו ר' אליעזר מחייב טטאת וכ"א משום שנות, כלומר, אין דרך נטילת שער צשיניים, וכיון דקיימין חכמים כר' כהנא קיי"ל כוותי' עכ"ל, משמע מדברי הר"ח ז"ל דטעמא דר' כהנא דפוטר הוא משום שאין דרך תלושה מחיים, ולזה מציא הר"ח ראי' מדקתני צירושלמי דהתולש מן החיה פטור, וקשה, שמא נעלמא מודה רב כהנא דהתולש מן החיה חייב, אלא דשאני הכא שאין הוא תולש שער אלא דבר הטווי כנר לכן לא הוי כי אורחי', ועל זה הביאו ראי' גנמ' דגם נמשכן הוי תולשין לא את השער אלא את הטווי מן השער, ור"כ סוגר דשאני התם דהוי חכמה יתירה, אבל התולש מן החיים את הזמר או את השער שפיר חייב.

וצ"ל דהר"ח דייק לה מהא שדיקדקתי לעיל דהי' לו להקדים את הניפון ואת הטווייה לגזזה, אלא דנכוונה הקדימו גנמ' את הגזזה לומר דטעם הפטור אינו חלוי צזה משום שהוא חולש דבר הטווי אלא נפתס אמרו אין דרך גזזה נכך כלומר נתלושה מצעלי חיים אלא גזזיה, ומה דדחו גנמ' חכמה יתירה שאני נע"כ דלא קאי אלא לטווייה, כלומר, דלפיכך פטור צטווייה ע"ג נהמה משום דזה היא חכמה יתירה ואין דרכו של הדיוט נכך והוי כלאחר יד, כמו שפירש"י, אבל מה דפטור נתולש אין זה משום חכמה יתירה, דמה חכמה יתירה יש נתלושה שער מצעלי חיים, אלא ע"כ דהתולש מצעל חי פטור משום דאין דרך גזזה ציד אלא נכלי כגון מספרים ודומה, ועל זה מציא הר"ח דברי הירושלמי דהתולש מנהמה מתה חייב ומחיה פטור, ובהרי"ט אלגזי נצבורות פ"ג כתב דמינת מנהמה

וראה גרונ"ן עה"ת פרשת נהר ושנתה הארץ שנת להד', ודרשו נה"כ: שנת להד' כשם שנאמר בשנת נרלשית, ורש"י עה"ת שם מפרש: שנת להד' לשם "הד" כשם שנאמר בשנת נרלשית, וכונתו מנזרת שריוך האדם לשם השנת ולא השנת ונתוך עלנות, כנתוס' שנועות ה"ל, והרמז"ן ז"ל הונני על פשטו של רש"י, אינו נא לומר שאין לריך לשנות דוקא לשמה, אלא שהוא ז"ל מקשה שכל השנחות וגם נמועדים לא נאמר כינ לה', אלא שמילא נשמע שהשניתה לריכה להיות לשם ה', א"כ למה פרט צשיעית שנת לה', ע"ש. ולא זכיתי להנין את דבריו הקדושים של הרמז"ן ז"ל, הלא בשנת כתיב לה', צפרשת אמור, שנת שנתן מקרא קודש כל מלאכה לא תעשו שנת הוא לה', ונדנרות הראשונות: ויום השניעי שנת לה' וכו', וכן נדנרות אחרונות, וכנראה עיקר כונת הרמז"ן ז"ל ללמדנו שהכתוב נא לרמוז נמה שאמר שנת לה', סוד ימות עולם, אבל נעלם הדיון שהשניתה צשנחות ומועדים לריך להיות לשמה, אין כאן שום חולק.

וברור שמה שנוקפיד רבינו שלא לומר בשנת ניגן וכו' אינו משום שוודנר מדנרים של עסקי תול, דהא אמרינן צפרק השואל דף ק"ג: דמותר לוותר בשנת דלמחר עניא פירות מרה"ו לרה"ר או נלך חוץ לתמוס נשום דאי איכא מחילות או צורגנין מותר אפילו בשנת, ע"ש. והטעם כפי מה שציארו הפוסקים דאין זה עוסק נדנר האסור בשנת, דעלם המעשה היינו ההולאה או הנחת הפירות לא ישתנו אם יהי' כאן מחילות או צורגנין, וא"כ הרי זה התעסקות נדנר שמתר אפילו בשנת, כן גמי השינה נעלמה אינה משתנית אם ישן לשם תענוג של שנת או לשם שיוכל לעבוד נחול, אלא הטעם שאסור רבינו הוא משום דיש צזה נרעון נהלשמה של שינה בשנת, כאמור.

סימן תר"י

שערות המתנתקות ממלבושי עור בשבת

[א] צריך לנתק מן וכו'. עי' נט"ז נס"י של"ו, ומשנ"ץ י', כתב: וא"כ ההולכים צעורות שועלים ופי"א וכדומה יש צו חיוצ טטאת, ע"ש. ולא זכיתי להנין דאפילו צהדיו של רבינו שחולש את הזמר נכוונה מפני שרוצה להגויא הכנים גם כן אין כאן חיוצ טטאת כדמשמע מלשון רבינו שלא כתב צלשון איסור של חיוצ טטאת, והטעם מפני שיש שיטת שאין חייבין על התלושה אלא מצעלי חיים, ושיטת רש"י בשנת צ"ד דאין גזזה אלא נזמר, וגם הוי מלאכה שאל"ג דנרלונו לא צלה לו, ומכ"ש צעורות שועלים ופי"א, שהשערות מתנתקות מאליהן ולא על ידי תלושה ציד, ואפילו תאמר דהוי פסיק רישא, הוא פסיק רישא דלא יחא לי', ואחאי יהי' צזה חיוצ טטאת ממש נהצטרפות כל אלו.

מלאכת הגזיזה

והגבה נמכילתן דף ע"ד: אמר רבה צר צר חכה אמר ר' יוחנן

תר"י. (א) הוא מהירושלמי פ"ו דשבת: התולש מנהמה מתה בשבת חייב שחלישתה היא בימות ירעיון בש"ז אר"ת ססי' של"ו ובמ"ב סימן ש"ו פ"ק כ"א.

פוגתה שאינה צריכה בין הנזיל והירושלמי, נזמן שיש להעמיס דגם הנזיל סוגר כהירושלמי, ועם הדבר כ"ל.

ואשר לדברי הפמ"ג ה"ל דיש חשש חטאת נשער של מלגו "פעלן" אם מתנתק השער על ידי האדם הלוגו, אמת דרשוך מאד לומר שיהי' זה איסור דאורייתא ואפילו איסור דרבנן מסופקני אם יש בו, מכיון שאין אדם מתכוון לנתק השער, ולא יחל לי, ואינו עושה מעשה נידים, כאמור למעלה, אולם אפשר לומר להנדיק את הסלקא דעתך של הפמ"ג, כידוע שרז חילי' וכל דבריו כסולת נקי', כפי מה שיצאתי בפרי משנת אברהם ח"ג דף ל' ה"ל, דנמשכן שהיו צריכים לשער העזים אלמלא שהיתה בהן חכמה יתירה היו מסירים את השער נדרך הפשוט כמו שהדיוט עושה שמינה את העור לתוך הסיד ועל ידי כן השער מתנתק משרשו ועומד מודלדל, ואחר כך השער נופל מאליו או על ידי כלי של עץ שאיננו חד שמעצרים נקל על העור והשער נופל, ולדעת הרי"ט ש' נס'י' ש"ד, היו עושין כמו כן לערות של תחשים שלא היו צריכים להשער אלא להעורות, א"כ מנינו שמתנתק הי' נעשית מלאכת הסרת השער על ידי מלאכה קלה שאין בה לא גזירה ולא תלישה אלא נמה שהי' מענעשים את העור בלגז. ואין זה אלא גרמא נעלמא להסרת השער, והגם שכבר הי' השער מנתק משרשו ע"י הסיד, לכן אפשר שהט"ו והפמ"ג חששו לזה וכתבו דיש נכפין זה חשש גזירה.

סריקת השער, מריפת נוצות העוף לאחר בישולו, התולש מן המחה.

ולפע"ד, כל הענין של סריקת השער נאדם נשנת, שהרי"ט מפלפל עם השואל אם נתשונה, וגם נאג"ט האריך וזה ללמד זכות על רנים המתפרצים נאסור זה, תלוי בה"ל דאם נפרש כדלעיל דהסרת השער שדלדל ממקומו על ידי סיד חשוב נחו אז יש איסור דאורייתא נסריקת השער, דהגם שאלו השערות הנשרות ע"י סריקה נע"כ שכבר נדלדלו ממקומן, דשערות שנשרו נעיקרן אינן מתנתקות על ידי סריקה, אלא אם כניס הדגרים שכתנתי נמשנ"א ה"ל דאין נהסרת השער שדלדלו ממקומן מחוס נחו, ממילא אין איסור דאורייתא נסריקת השערות נשנת.

ודנה נהשאלה ה"ל אם יש איסור דאורייתא נהסרת שערות שדלדלו ממקומן תלוי ג"כ הדין אם מותר לתרוט נטות ושערות מן העוף לאחר בישולו, דאז השערות אינן קנועות נחוקה נמקומן כי הבישול מפרק אותן ממקומן, ונהר"ן פרק כלל גדול הביא דברי הרמנ"ן ז"ל שמתיר לתלוש טנה של עוף מנואריו קודם שחיטה ניו"ט כדי לשטרו דכיון דלא שני ט' בין תולש מחיים בין לאחר מיתה, כדמפורש נתוספתא ונירושלמי, א"כ נתנה מלאכה זו לדחות ניו"ט מחוס אוכל נפש, לכן אף מחיים מותר ע"ש. ולכאורה יש מכאן הוכחה דגם לאחר בישול יש איסור נתלישת הנולות מן העוף, דל"כ, מהיכי תיתי דיתנה מלאכה זו לדחות לאחר שחיטה, הא אפשר דניו"ט אסור לתלוש את הנולות עד אחר בישולן או אחר מליגה שהשערות נעקרות משרשיהן, ואין לדחות דלי אפשר לנשל ננולותן מחוס מליחה דאפשר שאינה מועלת נמולח את העוף ננולותו. דהא מפורש ניו"ד סי' ס"ה ונהגה"ה דאין השערות מעכבין הדם מלפלוט, ונשפ"ד שם אות כ"ו הביא נגם מהר"ם מלונגין דכך הוא המנהג מלוח ע"ג נוטה, ע"ש. (ולפלא לי על הנאון מקוטנה ז"ל נספרו יסועות מלכו יו"ד סי' י"א כתב שהרמ"א סמך על המנהג והמנהג הוא רק נרלשי עופות, ע"ש. ולא הזכיר כלל את דברי הפמ"ג.) ואולי יש לדחות ראי' זו, דאם יבשלו את העוף ננולותו יתפנס עעמו מעט על ידי הנליעה של הריח הנולות, דהא לשם זה היא המליגה קודם הבישול כדי שילאו כל הנולות מן העוף

ליתא נירושלמי וכוונת הירושלמי היא נעוף מתה. וכן הוא שיטת הרמנ"ס ז"ל דאין תולש חייב אלא נכנף עוף אצל שער נהמה ותיב אינו חייב נתולש אפילו מן המתה אלא דוקא נחו חייב. ע"י רמנ"ס פ"ט מהלכ' שנת.

מלאכת ממחק, גזירה שאינה צריכה לנזפה, סיבת מנעלים בשמן.

ובמשנת אברהם ח"ג דף ל' כתנתי ליישן מה שהקשה מרן ז"ל, נאג"ט מלאכת נחו סוף אות י"ג על הרי"ט ש' הסוגר דננוחה אין נפ"מ בין מלאכה הנריכה לגופה או לא מחוס דנמשכן היו נחזין את השער של העורות לא לנורך השערות אלא לנורך העורות. והקשה נאג"ט א"כ איך ילפינן מלאכת גזירה ממלאכת המשכן הא מלאכה זו היא בכלל ממחק כמו שפירש"י נמשנה דכלל גדול הממחקה, מגרר שערות, ע"ש שכתנתי הסגר חשוב נמהות של מלאכת ממחק והוא אמת כפי המציאות, אולם אפילו נפרש הדגרים כפשטן ודלא כמו שפירשתי נמשנ"א נראה עוד לומר דלא קשה כלל, דהא רש"י נדף נ"ד נמכילתין מפרש דאין גזירה אלא נלמר וכן הוא נרש"י נמשנה דכלל גדול, והממחקה נמשנה קאי לעור של נני שאין לו נמר אלא שערות וממילא אין בו מחוס נחו אלא מחוס ממחק, ולא תקאי א"כ איך חייבין על מלאכת ממחק נעור של כנשים, דמאחר ששמענו ממלאכת עור הנני שיש מלאכה שמה ממחק ויש מלאכה שמה נחו נלמר, לכן הנורר מן העור של כנשים לאחר מיתה חייב מחוס ממחק ומחוס נחו. — היינו אם לא נפרש כמו שפירשתי נמשנ"א דהנורר את השער אין לו ענין כלל להסרת השער. —

ודנני להוסיף על דברי שכתנתי נמשנ"א ח"ג ה"ל לענין ממחק, דא"א לפרש דמלאכת ממחק הוא מה שמגרר השערות, דהא אמרינן נשנת קמ"א, מגררין מעל חדש אצל לא יאן, פירש"י אצל לא יאן שקולפו והיו ממחק, ע"ש. והא נמעל אין אום שערות, ומה ממחק איכא, אלא ע"כ דממחק פירוש שמרכך את העור ואפשר דפליגי וזה אם גס נמעל חדש יש מחוס ממחק מפני שכבר נתרכך העור כל לרכו ואינו נריך למחקה יותר, אצל מעל יאן מטעם העור לשנו ולהתקשות לכן יש בו מחוס ממחק, ור' חייא שם תני דגם נמעל חדש יש מחוס ממחק מפני שהטיט שעליו מייבשו ומקשהו. **ולפי** זה נריך לעיין אמאי יהי' אסור לסוך את המנעלים הישנים נשמן מחוס מענד, דנשלמא ממחק מסתגר היטב, ונאום שמטעם העור להיות תחר ומתיבש ומתקשה, אצל עיבוד עורות הלא איכות מלאכה זו הוא לנטל את העור מלהיות רך כנשר, ושיעורו מנאר נמשנה וננמ' שהוא כמו ד' מילין, חולין קכ"ג, פסחים מ"ג, ומה שיך לומר דאחר כך ואפילו ננועלים ישנים עדיין יש מחוס עיבוד, ופשטא דנמ' נשנת קמ"א אין מגררין לא מעל חדש ולא מעל יאן ולא יסוך את רגלו שמו, משמע דלא יסוך קאי הן על חדש והן על יאן. אולם נירושלמי סנהדרין י"א איחא אין ומגררין סנדלים ומנעלים ישנים אצל סכין ומדיחין אותם, משמע דנישנים נאמת ליכא מחוס עיבוד, והטעם פשוט מפני שכבר הם מעובדים ולא שיך נהם עיבוד עוד. ורליתי שם נפתי משה שכתב: אצל סכין, איך נרייתא פליגי אלקומן, ולא זכיתי להנין דהא גס לקמן איחא לא יסוך אדם מנעלים וסנדלים חדשים ולא יסוך אדם את רגלו והוא נתוך המנעל וכו', ונדלתי דקאי אחדשים אצל ישנים מותר, ואפשר דכוונת הנזיל הוא ג"כ דלא יסוך את רגלו שמו היינו דוקא נחדשים.

ודדי המניד התפלל על הרמנ"ס ז"ל נפרק כ"רי"ח שכתב: ואין מגררין לא מנעלים ולא סנדלים חדשים אצל סכין ומקניסין את הישנים. וכתב ה"ה, דנמ' ליכא למ"ד דישן מותר, ע"ש, ולפע"ד נראה כ"ל דהרמנ"ס לא רצה לעשות

דנקיירה שלא נתנוהו כתנו התום' בשנת ע"ג, דאפילו לר"י המחייב במלאכה שאל"ג נעיק נרדך לעלים, הגם דעלים הם מחונרים משום דלא שייך קנינה אלא נתנוהו, כהסדר של המהרש"א בסנהדרין דף כ"ו. ונחלינה לא מקרי קולר אפילו כשנרדך להחלג מפני שאינו מחונר כלל, לכן הוסיף רש"י דלאו מחונר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי נעטיי הדד, דנמחונר ונרדך להדנר הנקלר היו קולר אפילו שלא נתנוהו, אולם הירושלמי לשיטתו קאי, דגרסינן התם נטע חמר בשנת על דעת' דרב כהנא חייב שמים ולא הניח דוקא נרדך לעלים, משום דשיטת הירושלמי דשייך קנינה אפילו נעלים ולא נתנוהו דוקא, וגם לא נעי שיה' גידולי קרקע דמחייב על זיית דגים ג"כ משום קולר, ע"ש כי קזרתי נכאן.

ומעתה לא קשה קושיית הריט"א על הרמב"ן והרשנ"א כל כך נמה שכתנו דהש"ם נגלי חולק על הירושלמי, דנכל אופן הירושלמי חולק וסובר דאפילו אינו נרדך להדנר הנקלר יש בו משום קולר ואפילו שלא נתנוהו. ולא קשה מה שהקשה הריט"א דמה שנאמר לתרן הירושלמי נאמר לתרן הנבלי, דלהנבלי לא קשה מההוא דנטל שער או שפמו דלא מחייב לר"א אלא אחת, הייט משום נחו, אבל משום קולר לא מחייב משום דאינו נרדך להשער הנחו לא היו נכלל קולר, והרש"י לזה, דגני חולג ר"א מחייב משום קולר — לפי מה דאיתא בירושלמי — הגם דנחמו לא מחייב משום קולר, משום דהחולג נרדך להחלג, ורנן סברי דגני נחו שער ושפמו פטור דאין כאלן לא קנינה משום דאינו נרדך להשער ולא תמוס נחו משום טעמים המונחים שם, דרש"י ותוס'. אבל להירושלמי שאינו מנרדך נקולר שלא נתנוהו שיה' נרדך להנקלר דגני נד נטל לא מחלק בין נרדך להדג או לא תקשי אמאי נחולג מחייב ר"א משום קולר ולא ננטל את שער, חס הוא מה שהניחו להרמב"ן ז"ל לפרש דהירושלמי מחולק עם הנבלי, ואל תשינוי הא הרמב"ן ז"ל נעלמו מפרש דננטילת השער והשפרינס היו מלאכה הנריכה לגופה משום דהנטיילה היא המלאכה והנטיילה היא נהאדם, כי האדם והשער אחד הם, דכל זה דוקא אם אינו דגים על מלאכה נחו ולא על מלאכת קולר, דנקיירה אפילו לר"י דלא חס למלאכה אם היא נריכה לגופה או לא, לכל זאת לא היו מלאכה אם אין זה נרדך להנקלר, מלגד נתנוהו.

חילוק ברין קולר בין נוסף שפמו ושערן ובין החולג בשבת. קצירה בעצים.

וברבר שהעירותי לעיל דקשה אמאי ר"א לא מחייב ננטל שפמו ושערן משום קולר, ונחולג מחייב משום קולר לדעת הירושלמי, וקושיה זו לכאורה אינה מתורצת גם נתיורו של האג"ט הכ"ל דהא החלג נעטיי מפקד פקיד ועומד וא"כ אין להם שום חיות מהנהמה, כדאה לפע"ד ליישב לפי מה שהבאתי נספרי משנת אנהרס ח"ב, דף ת"ט: דרש"י בשנת ג"ח כתב דחלג פקיד ועקיר וקאי נעטיי הדד כתנוהו נקשה, ונחולין ק"ט: ד"ה זה כטם, כתב דחלג שנכחל אינו כטם ולא נאסף אלא מונלע נגשר הוא, ונע"כ, דהכוונה שהחלג שנזופני החל מתנלע בו נהיותו שם תדיר חלג בתוך הכחל, וכן משמע שם נחולין ק"ג, ד"ה חל מניקה, רש נבדיה חלג כטם הרנה, כלומר מה שנתוך הדד הוא כטם ומפקד פקיד אולם נתוך הנשר שנדד עלמו מתנלע חלג, ע"ש. ונכתובות ז', אמרינן: התם — גני מפים מורסא — פקיד ועקיר, פירש"י כטם נידח ועקיר כלו מן הנשר ועומד ללאת. הכל, דם נתולים, פקיד הוא ולא עקיר לגמרי אלא נללע קצת נכתלים אע"פ שאינו מחונר כשאר דם אנרים אלא כטם, מיהו דומה למחונר הוא שאינו מוכן ללאת כליחה, עכ"ל. היוצא מזה דלפיכך אסור לנעול נתחלה בשנת הגם דדם נתולים פקיד וקאי, משום דמקצת הדם נללע נכתלים והדם הפקיד מחונר אל אותו מקצת דם שנכתלים, וגם הדם הפקיד אינו עומד ללאת מליו אם לא על ידי נעילה. חס ממש דומה לחלג שנדד, דאע"פ

טרם נישלו, ואפילו אין הטלות מפנמים אלא דטעמו יותר טוב כשמתנבל נלי נולות ג"כ מותר משום נרדך לכול נפש כדאמרינן בשנת קל"ד, דלא אפשר לללות מאחמול דניומא שניחא טפי, עיין ס.

ובכלל אופן מדברי רבינו שאוסר לתלוש נידים את השערות מהמלגוש של העור הגם שאינו מתכוון לכך משום דהוי פסיק רישא, ונבל שערות אדם אין איסור משום דלא יחא ל' דאית ל' נערא, אט למדין דעתו שהחולג מן המתה יש בו איסור, דקרונו הדנר שנמתכוון יש בו חיוג חטאת ורש"י מכלן לדברי הט"ז הכ"ל נא"ח סי' של"ז. ודלא כמו שמדד הרי"ט אלגוי נכזרות פ"ג נסוגיא דהשוחט את הנכזר עושה מקום נקופין דאפילו לשיטת הירושלמי אין חיוג חטאת נתולש מן המתה, ע"ש.

ודגה הרמב"ן ז"ל נפרק שמה שרנים, הקשה נתולש כנף מן העוף החי וכן הטטל שער או שפמו ונפרינו אמאי אינו חייב משום עוקר דנר מנידולו שהוא תולדה דקולר כמו דלדל העובר ממעי אמו. ולכן פירש הרמב"ן ז"ל דנלמת אין קנינה אלא נידולי קרקע והא דחייב נלדל עובר ממעי אמו אינו משום קולר אלא משום נטילת נשמה ומה שנאמר בירושלמי האי מתן דגד טול וכל דנר שמנידולו מחיותו חייב משום קולר לא אחי כנף דילן, והרי"ט אלגוי נפ"ג דנכזרות הכ"ל האריך להקשות על הרמב"ן ועיקר קושייתו דאמאי דמי הרמב"ן את הירושלמי מהלכה, הלא הקוביא שהקשה קשה מני על הירושלמי שלא יחלוק על משנה שלימה דהנטל שער ונפרינו, ומה שמתוך נעד הירושלמי נתרן נמי אליגה דהנבלי, אבל מניין לדחות דברי הירושלמי ולומר דהנבלי פליג על הירושלמי, וכתב שהרמב"ן והרשנ"א לא הרגישו נסתירות אלו.

אולם מרן ז"ל נאנ"ט ריש מלאכת נחו כתב על דבריו של הרי"ט אלגוי ז"ל, "ונמת"כ לא כן יעשה לדחות דברי הרמב"ן והרשנ"א דנדרים פשוטים וכו'" ומיישב דנריהם דלא קשה מהמשנה דהנטל שער ושפמו וכו' משום דנסיר ל"ט מסקינן דמזיא מלחחת רני וכן נלמר נמה דמייתי מדסקרתח ע"ש, ושיטת הירושלמי כל דנר שמנידולו "מחיותו" חייב משום קולר, וחיותו משתייך ג"כ נצומח, כדאמרינן רואין מתיכו ירק זה חי, לכן אין נשער משום קולר דשער הנחו אינו מקבל חיות מן הנמהה דשער כדקאי קאי, ומתחת רני, ואם לא ה' נחו את השער, ה' השער רק מתגדל משום שרני מלמטה נמקום העור אבל מה שנחו לא ה' מקבל יניקה עוד אפילו אם לא ה' נחו. אבל הש"ם דילן סובר דכל העוקר דנר "מנידולו", כלומר, ולאו דוקא "מחיותו" ולכן שפיר הקשה הרמב"ן דא"כ הטטל שער ושפמו ונפרינו יתחייב שמים אחת משום נחו ואחת משום קולר דהגם שאין ננטילת השער משום מנידולו, "מחיותו" אבל עכ"פ עוקרו, "מנידולו" אלא ע"כ דאין כאלן משום קולר דאין קנינה אלא נידולי קרקע והוא דלא כירושלמי שסובר יש ננידת דגים משום קולר.

וי"ש לי ראוי נהירה לסנת מרן הגאון ז"ל מערכין ז', נרש"י ד"ה אלא אמר ר' נחמן: שיער המת לא מיתסר נהנאה דלא דמי לשיער נמהה שנהרנה, דאשה מיתתה אוסרתה "ושיער לאו נר מיתה הוא שאין עשו' להשתנות" וכו', הרי מנזאר דשיער הגם שמחונר לאדם אין מיתה שולטת עליו נמיתת האדם, כי מה שכנר נדל לא ישתנה, ע"ש.

ובספרי משנ"ח ח"ב, נקונטרם החלינה, דף ת"ז העירותי נדין זה אם יש קנינה אלא נידולי קרקע, וכתנתי דאי אפשר לפרש דהש"ם דילן סובר דאין קנינה אלא נידולי קרקע ולא נעל חיים, דהא רש"י מפרש נמכילתין נ"ה ואית דלמרי תולדה דקולר הוא ולא הוא דלא מחונר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי נעטיי הדד כתנוהו נקשה וכו'. משמע דאי הוה מחונר להנשר שנהדד שפיר הוי מחייבין משום קולר, אע"פ דאינו נידולי קרקע, וכן הוצא רש"י זו נאנ"ט מלאכת נחו ז', והספרי דפלונתת הנבלי וירושלמי הוא משום

שהוא כנוס אצל הוא מחונר אל המעט חלנ הננלע ככותלים וזה החלנ הכנוס אינו עומד לנחת מעלנו נלל חלינה, וכסס דגני דס חשנין לכל הדס הכנוס כאלו ננלע כך גני חלנ חשנין כל החלנ כאילו הוא ננלע ננשר הדד ולכן מחייב ר"א נזה משום קולר, אצל השערות והספרים אין תקנה מהם מונלע, וזה העומד לקנינה הוא מחונר עם זה שאינו עומד לקנינה אצל לא עם מה שמונלע ואינו מקנל שום חיות מן הגוף כסנרת הג"ט הנ"ל, כן נלפע"ד.

ורכאוריה ה' אפשר לומר לחרץ קושיח הרמז"ן ז"ל נפ' שמה שרשים הנ"ל אחי הטטל שפחו או פפריו פטור משום קולר, דהיינו טעמא דרננן דפטרי משום דהוי מלאכה שאינה זריכה לגופה שאינו נריך להקצר ור"א מחייב חטאת משום דר"א סוגר ללא נעין מלאכת מחשבת לפיכך חייב אפילו כשאינו נריך לגופה, דהא כך כתב רש"י נכריחות י"ט דר"א לא נעי מלאכת מחשבת. אלא דהא אינו דהא כתבו בתום' הנ"ל דאפילו לר"י המחייב נמלאכה שאינה זריכה לגופה לכל זאת לא תקרי קולר אם אינו נריך להזכר הנקצר. ואין לומר דרק התום' ס"ל הכי דלא תקרי נענים קולר אלא נענין זה, דהא כבר כתבתי נחידושי לשנת נלנר דגס רש"י סוגר כהתום' דאפילו למ"ד מלאכה שאל"ג חייב נעין נקולר שיהי נריך להס, משום דאין קולר נענים אלא נחנולה, ור"א לזה מהא דכריתות ט"ו גני דלית המדלית דרש"י מניח שם הא דהזומר ונריך לענים, והא שם נכריתות נדר"א קיימינן ורש"י כריתות י"ט מפרש דר"א לא נעי מלאכת מחשבת, וא"כ גם מלאכה שאינה זריכה לגופה נמי מחייב, ועי' רש"י נמשנה דף נ"א את החי נמטה, ואמאי נעי נריך לענים, אלא ע"כ דגס מי שמחייב נמלאכה שאל"ג נעי נענים נריך להס, ככ"ל, והוא לדעתי ראוי נרורה.

ובאג"מ, קולר—ל, הניח שתי ראיות דרש"י לא סנידא לי' כהתום', אלא דאין נפ"מ לענין מלאכה שאל"ג נין קולר ענים לשאר מלאכות, ה) מהא דעירובין ה', דמקשי והא נתרי קינסי. — ואמי אמרינן דעולין נאילן ינש נשנת, ונגזור צינש אטו לח — משמע דננתרי דלא איכא חיונ חטאת, דאל"כ לא גזרינן גזירה לגזירה, הגס שאין נריך להקינסי, והתום' שם לטעמייהו נשנת ק"ג, דמפרשי דנינשו הן ולא עוקציהון ואיכא חיסורא צינש כמו נלה ואין נריך לגזירה, אך לפירש"י נע"כ דאיכא צינש רק משום גזירה דלת, ש"ת, דיש חיונ חטאת נלה, (ג) מהא דעירובין נ"ד, נתנו נראש הקנה צומן שהוא תלוש וענן הרי זה עירוב — פירש"י שם לפי שהקנה רך איכא למיגזר שמה יקטום כי שקיל לי' — אצל לקטימת קנה ור"י הוא אידי דרכיכא מיקטמא ולא שנות הוא אלא מלאכה דמחייב משום קולר, עכ"ל, הרי אף דאין נריך לענים ולא מתכוון לקצרתם אעפ"כ יש נענים משום קולר. ולנסוף מסיק האג"ט דר"א השגי' אינה ראוי משום דהתם מיירי נאילן סרק ונזה גס התום' סוגרים דקצירה שאין נריך לענים חשון קצירה ולא אמרו אלא נאילן פרי, אולם הר"א הראשונה חזקה משום דגס מיירי נאילן פרי, ע"ש.

ובג"מ האג"ט שלי כתבתי דנלמח הריטנ"א שם נדף ל"ד תקנה הא סוף סוף הוי דנר שאינו מתכוון, וקושיא זו קשה נמי נדף ה', דמה שייך לומר דגזרינן דילמח נתרי קינסי, והא אפילו נתרי אין כאן חיסור דאורייתא, דהא אינו מתכוון להסיר, ונודאי שאין כאן פסיק רישא דהא חיונ דעולין הרנה פעמים נאילן ינש ולא קא מתתרי קינסי [ונמק"א פלפלתי אס נזרינן נספק פס"ר] ונע"כ שהגזירה היא שמה יקטום ושמה יסיר קינסי לדעת נודאי מפני שיטרך להס, וא"כ אין תכאן הוכחה דרש"י חולק על התום' נשאין נריך לענים.

ודאג"מ נמלאכת חורש, ז"ט, כתב שהתום' לא כתבו דנענים לא תקרי קולר אלא א"כ נריך להס היינו דוקא

נאילני פרי אצל נאילן סרק אין נפ"מ, וטעם הדנר, משום דאין חשון כקרקע לכל דנר והתולש מן האילן הוי כמו תולש מן הקרקע, ע"כ כשחולש ענף מן האילן אינו דומה לקולר שחולש פרי אלא כחותך חלק מן הקרקע — ואני הנלתי סמוכין לדנר מנרכות מ', עיקר אילן ארעא הוא — רק נשנריך להס אחשניהו לענים להיות כפרי. והנה זה דוקא נאילן מחלל כמו נזומר דאיירי נה שהוא ננפן, והאילן דומה לקרקע שמוילא פירות כמו הקרקע לא שנעמנו הוא פרי, אצל אילן סרק שעומד רק לענים לעולם חייב נהס כמו נשאר נזרים, עכ"ד.

וכתבתי נגליון דיש מקום לומר איפכא דדוקא נאילני סרק כתנו התום' דנעינן שיהי נריך לענים משום דהתום' נשנועת מ"ג, כתנו דנמשכן לא היו קולרים אלא הסממיס הגמורים שאינן זריכים לגדל יותר, ע"ש, וזה אינו נעץ, דעץ גדל תמיד ונעשה יותר נגוה ויותר ענ ומשנתח על ידי כך, וכן אין הקולר עץ חה דומה לקצירת סממיס, דנסממיס קצרו דנר שאינו יכול להשנתח יותר אצל הקולר עץ הרי הוא מפסידו, דכל יותר שהוא מחונר הרי הוא משנתח והולך, אלא דאס נריך הוא להענים אז משנתחו מועלת ומשון מחקו, וכל זה נאילני סרק, אצל אילן מחלל אינו משניה נזקתו כלל, והגס שהקולרו מפסיד את הפרי, אצל אנו דניס על העץ ולא על הפרי, והעץ עצמו אינו עומד להשניה יותר, לכן אפילו כשאינו נריך לענים לא הוי תקלקל. והגס דננמ' אמרו הזומר ונריך לענים דהיינו ננפן, כמו שדייק האג"ט, אצל הזמורות שהוא זומר אינן נני פרי ענן, דכך הוא הדרך שזמרים את הזמורות הרעות, כדי להנמיח את הגפן, וראויס להסקה וכל יותר שיעמדו נמחונר משנתיס.

כתבתי הא דהנ"ל לאפוקי ממה דאיכא למימר דרש"י סוגר דלא כהתום' אלא דר"י המחייב נמלאכה שאל"ג אפילו נקולר נמי מחייב, אלא דהיינו דוקא נלנ מלאכה ולא נחולדה, משום דנתולדה הכל מודיס דפטור נמלאכה שאל"ג, והקולר נענים אינו אלא תולדה וזה שהוסיף רש"י: ונריך לענים להסקה משום דנריך להס הויא „תולדה" דקולר. לכך הנלתי את הר"א הנ"ל דגס רש"י סוגר כהתום', דאין קולר אלא ננריך להס חוץ מנחנולה.

השולח דג מן הים ומחזירו למים טרם שיבש בין סנפיריו.

ובאג"מ טל, גנוז ז', הניח דנרי הקרנן עדה על הירושלמי נפרק כלל גדול, הדין דלייד כוראל וכל דנר שמנדילו מחיותו חייב משום קולר, שכתב דגס נש"ס דאין דמחייב את השולה דג מן הים חשינש נין סנפיריו, היינו משום קולר ואס החזירו למים קודם שינש פטור. ותמה מרן ז"ל דאס החיונ משום קולר מה מועיל שהחזירו למים, הלא מיד כשמעליהו מן המים התחייב משום קולר, ע"ש. ונלמח דנר זה שכתב נעל קרנן העדה כתוב נר"ח נמקומו נשנת דף ק"ח, וז"ל: אמר שמואל השולה דג מן הים, אס הוילאו מן הים ולא שיה כדי יצאת נפש עד שהחזירו לים פטור שהרי לא עקר דנר מגידולו וגס לא הרגו ולא הפתיקו נמי ממקום חיותו לגמרי אצל אס החיונ צינשה עד שינש נז כסלע לחלומית המיס חייב וכו', ע"ש. פשטן של דנרים מורים, שהר"ח ז"ל דקדק נלמרח כיון שינש נז כסלע חייב למאי נפ"מ, הא כיון שינש נז כסלע ימות כולו נמשך השנת, ומפרש שאל למעט שאס החזירו למים קודם שינש כסלע פטור.

ומדברי הר"ח שמענו שנמלאכה זו יש משום ח) עוקר דנר מגידולו, (ג) נטילת נשמה, (ג) עוקר דנר ממקום חיותו, והמחזירו למים טרם שינש כסלע לא עשה אף אחת משלש אלה, ואינו דומה לקולר נחנולה וכדומה שאין נלפשרות

על ההעדר החיות אלא על ימות המיתה, וזיאתה מכלל חיה אין כלן עוד ימות המיתה אלא העדר החיות בלבד, עי' נספרי משכ"ל ח"א דף ל"ד.

ובכ"ל לא זכיתי לירד לסוף דעתו העמוקה של הפת"ג ז"ל המוספק נקרבן של יו"ב, הלא צוה בודאי שהיו"כ הותרה ולא דחוי' ומה אלא יש, הלא לענין קרננות אלו היו כמו שהיום חול ואין לרדך להדורי אחרי דרך של היתר, וכבר הארכתי בזה במקומות אגים לענין הותרה ודחוי' נקרבנות לנור. ואולי שהפת"ג התכוון לקרננות לנור הקרבן בשנת, כגון יו"כ ויו"ט שחל בשנת, ולא על התמידין ומוספין כוונתו, משום שכבר הנלתי כמה פעמים בשם חזן זעל הא"כ, מונרי רש"י עירונין ק"ג ד"ה הלכה כר' יהודה, שכתב: ומלכה דלורייחא לא „הותרה" נמקדש חזן מהקרנת תמידין ומוספין וקרננות לנור „שדוחין" את השנת, עכ"ל. התחיל בהותרה וסיים בדוחין, אלא הכוונה דתמידין ומוספין הותרה, אבל קרננות לנור דאפשר שלא יחול היו"ט בשנת אינן אלא דחוי'. וראה מה שכתב בזה רב יוסים גאון ז"ל צפרק ר"א דמילה לפרש מלמדם נספרי, מחלליה מות יומת וזיאת השנת שני כבשים בנזור אחד בלמרו, ע"ש. וראה נספרי משכ"ל ח"א, דף כ"ה, ושם הארכתי.

נטילת נשמה נבי דנים

ורש"י ז"ל מפרש השולח דג מן הים מכיון שיצא כסלע חייב משום נטילת נשמה, וכן הוא נדף ע"ה בשנת, נבי חלון דפרד' נגמ' וליחייב ממי משום נטילת נשמה, מנזאר דיש משום נטילת נשמה בנדים כשם שיש בנחמה, ולרדך בילור הלא אמרינן בחולין כ"ז: דנים שנבראו מן המים הכסדרין בולא כלום, דדוקא דבר שנברא מן היצגה יש לו חיות בריא וזמא, ועופות יש להם חיות חלושה, אבל דנים אין להם שום חיות, א"כ אחתי בלמח יתחייב השולח דג מן הים משום נטילת נשמה, הלא נטילת נשמה מתחייב לנדר שיש לו חיות ולא לדנים שאין להם חיות מדאין לריכיס שום שחיטה ואין זהם משום אבר או בשר מן החי, ורש"י בשנת ע"ה, ד"ה משום נטילת נשמה כתב דנטילת נשמה הויא בנשכין בללים מלמדים ותחש וחלוון, ע"ש. משמע דנא לומר דלכן יש נטילת נשמה אפילו בנדים משום דגם בנשכין ה' נטילת נשמה בחלוון. אבל לכל זאת אכתי קשה מי ייתר דבחלוון הוי נטילת נשמה מכיון שאין לדנים חיות, ועי' חולין ע"ה. אבל דנים דלא נפישא חיותא, משמע דיש להם חיות אלא דלא נפישא.

והק"ב עדה — שהוצא בלג"ט הכ"ל — שפרש דגם לפי הש"ס דילן השולח דג מן הים חייב משום נטילת נשמה כמו שפירש"י, נראה דלשיטתו אילי שהוא מפרש בירושלמי דג, ולא בחלוון שמעט וחלוון יש לו נידים ועממות, כלומר, דשמעט דמות להרות את החלוון בשנת ואילו חייב צו אלא משום לידה כשנזדו ולא משום נטילת נשמה, ואפשר דהיינו טעמא משום דאין לדנים חיות ככ"ל, אולם שאר מפרשי הירושלמי אינם מפרשים שם כן, ואדרבה בירושלמי כלל גדול נפיקא דהקוסר והמתיר כתוב דחייב רק משום נטילת נשמה ולא משום לידה וכן הביאו החוס' בשם הירושלמי צפרק כלל גדול ע"ה, ד"ה הגז, ע"ש.

וצר"ך לומר מדאמרינן בחולין כ"ז הכ"ל דנים דלאו בני שחיטה נינהו מלבן, משמע דמגד הכנרת חייבין בשחיטה בשביל חיות קלה שיש בהם, ומסיק דלתי קרא דלסיפה במקום שחיטה דלחרייני למימר דאינם לריכיס שחיטה, והיינו דוקא לפוטורס משחיטה אבל לענין שנת שזו ידענא מסנרל דחייב בהן משום נטילת נשמה.

ועתה ראיתי נספרי צפנת פענח להנלוון הנפלא מדווינסק, הלכ' שנת פ"ח' סוף ד"ה נכסף משנה שכתב: ולענין דנים אם שייך בהן חללה כ"ל דלא, אע"ג דיש להם עור עיין דף ק"ח, ועי' בחו"כ פרש"י שמי, דמרבנא דחייב על העור, ומ"ש רבינו צפ"ת, הלכות כלים, אך כ"ל דגם שלהם לא מיקרי

להחירו כמו שהי' נחללה, כי התנוחה גדולה מהפגש שלה, והקליטה עקרה מתקום גידולה ואין שום מניחות להחירה למקומה ובתגל מלותן השרשים שגדלה קודם הקליטה, וכן ההורג את דבר החי אי אפשר להחירו לו את החיות לאחר שכבר מת, וכן צעוקר דבר מתקום חיותו [ובני מתקום חיותו בודאי שהוא לקוח מהירושלמי כי בצנלי נמלא רק עוקר דבר מגידולו כבהלג"ט הכ"ל].

ומסופק אי מה הדין בשולה דג מן הים בשנת ולא יצא כרוחב סלע עד שהשכיכה אם דינו ממי דפטור כמו שהחירו למים טרם שיצא כסלע או שחל מכיון שסוף כל סוף יצא כסלע ישנה למיחה זו מתחלה ועד סוף, ולא דמי להחירו לתוך המים שלא מת ולא נעמק מחיותו כלל, ומדבר"ח לא אמר שחלאל צל למעט בנחירו מכיון שיצא כסלע, היכי דיצא למולאי שנת, דאז מחילא הוה ידענא מכ"ש היכי שהחירו למים קודם השנת ולא יצא כלל, משמע דנלא החירו למים אפילו יצא נמולאי שנת חייב.

גם יש לעיין כשהוליא את הדג מן המים ויצא כסלע קודם השנת והחיותו בידים בשנת, או שהוליא בשנת ויצא כסלע ונא אחר והחיותו אחר כך, אם זה שהחיותו בשנת חייב וראיתי צפ"ג ז"ל ח"א ס' תרכ"ד, בלאל אברהם, שכתב: גם איני מוספק קרבן לנור דוחה שנת, אי שוחט כל השנים — כל השני סימנים — או רוב דוקא, אם בלמח לכחלה מן החורה שנים נענין דחי שנת משל"כ אם מן החורה רוב ומדרבנן שנים י"ל לא דחי שנת, וכ"ת רוב נשחט כמתה דמי וליח כלא נטילת נשמה, הלא בורכא, דכחיה לכל דבריה, עכ"ל.

וי"ש להנין בנדריו של הפת"ג, מה היא כוונתו, אם רלונו לומר דהשוחט רוב שנים בנחמה הרי היא כחיה ולא מחייב משום נטילת נשמה והשני המתרק את השחיטה גם כן לא יתחייב דהא צלי שחיטה הראשון אלא בשחיטתו בלבד לא היתה כלא אלא מיעוט שנים ופטור משום שנים שעשו, או אולי כוונתו, דשחיטת רוב הנס היא כחיה לכל דבריה לכל זאת שחז שוחט וחייב, והשני המתרק גם כן שחז טטל נשמתה משום דעדיין היא כחיה, א"כ נמלא דנים חייבין על מללכה אחת, ואין ידענין דאין שנים חייבין על מללכה אחת.

אולם בכל אופן ממה שכתב דנשחט רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה ונמחר השחיטה יש נ"כ משום נטילת נשמה, טוכל ללמוד הלא שנסתפקתי בשולה דג מן הים הכ"ל, דק"ו בנן שיצא כסלע קודם השנת והחיותו בידים בשנת חייב, דהא יצא כסלע אין צו כל כך מיחה כנשחיטת רוב שנים, ומרש"י חולין ע"ה ד"ה מקרטע, שכתב: מפרפר וכגון שיצא צו כסלע צין ספיריו דחו לא חי כדלמרינן בנמס' שנת ק"ו, אין הכרע, דאפשר דכוונתו שאיט יכול לחיות וסופו למות, ע"ש.

אמ"ל דלא זכיתי לדעת מלון הוליא הפת"ג דנריו דנשחט רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה לענין שנת, וכנראה כוונתו משום דלמרינן דלנכרי מפרכסת אסורה, וכן אין מזמנין כותי אבני מעים, חולין ל"ג, ותוס' דף ק"ב, ד"ה אלא, משום דנכותי לאו בשחיטה תליא מילתא אלא בחיות, הרי בלאחר שחיטת הרוב עדיין יש בה חיות, אבל לפי זה אפילו שחט כל השני סימנים והיא מפרכסת נ"כ חיות יש בה, וההורגה לאחר שחיטה כשהיא מפרכסת יתחייב, אלא ע"כ דנישראל כיון דשחיטה תליא מילתא וכיון בלאחר שחיטה חסונה כמתה שזו אין צו איסור לענין שנת, א"כ מה לי רוב או כל השני סימנים והלא אמרינן בחולין קכ"א: שחט צו שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת חוקיה אחר אינה לאצרים ר' יוחנן אחר ישנה לאצרים, חוקיה אחר אינה לאצרים מתה היא, ר' יוחנן אחר ישנה לאצרים לאו מתה היא. א"ל יאלה מכלל חיה ולכלל מתה לא בזה, ע"ש. מנזאר דלפילו ר' יוחנן מודה דילתה מכלל חיה וא"כ מה נטילת נשמה יש בה, ורחוק הוא הדבר לומר דהחיותו של נטילת נשמה הוא לא

שחיטה לא, ופי' רנינו נראום שם: כלומר הני מילי נהמה דטולדו נה סימני טרפה לאלו חשינה טרפה דלוינה רלווייה לשחיטה וכיון דלוינה רלווייה לשחיטה חשונה מתה אלג דגים חיינם חשויני מתים עד שימותו, ע"ג. הרי דפשיטא לי' להש"ם שיש להם חיות, ועי' נתום' שם ד"ה מחי נינייהו.

וראיתי נספר ישעיהו מלכו מלח הגאון ז"ל מקוטנא, קרית ארנע, רמז"ם הל' שנת א"ו, שהרנה להקשות על דברי התום' הכ"ל בשנת ע"ג: דאפילו ר"י מודה דלא מקרי קולר אלל א"כ נריך להדנר הנקלר, והקשה מהא דשנת פ"א, ה' מונח על גני קרקע והניחו ע"ג יתדות חיינ משום תולש, ופירש"י דהאי חיינ לאלו דוקא אלל אסור משום דדמי לתולש, דאי חיינ תמש קאמר, ללורך היכי שרי רננן — משום דאמרינן לעיל נרור שעלו בו עשנים מותר לקנח בו — איסור כרת וסקילה משום לורך קיעות. והתום' שם הסכימו לפירש"י, והרי לפי דנריהם נקולר כשאינו נריך להנקלר ד"ה פטור לפי אלל נקרא קולר, א"כ כשעושה ללורך קיעות וז"ל לעשנים שעלו בו לא מקרי קולר לד"ה ומה חיונ וסקילה יש כאן, עכ"ל.

כנראה שהגאון מקוטנא הנין נדברי תום' אחרת מתה שפירשו נשם האנ"ט, דהתום' לא קאמרי אלל דנקולר ענים דוקא נעינן שיהי' נריך לענים משום דמלאכת קצירה משתייכת נעצמותה רק לתנואה ולעשנים כמו שכתב המהרש"א נספיהדרין דף כ"ג, ולפיכך הקשה הגאון הכ"ל מפרסיפא שאינה ענים, וע"ג שהאר"י נהרנה קושיות גם מירושלמי, ולפי הכ"ל אין כאן קושיא דהא הירושלמי משמע הא דנריך לענים, ומחיינן על דעת' דרב כהנא שחיס אפילו נאינו נריך לענים.

ועתה ראיתי נספר אמרי נביה דף מ"א: שהניח נשם נשמת אדם כמו שכתבתי דדוקא נענים נעינן נריך לענים, והנין על דנריו וסונר דנכל תולדות קולר נעינן שיהי' נריך לדנר הנקלר, ולפלא אלל ראה נדברי המהרש"א נספיהדרין כ"ו הכ"ל. אולם נחידושי הר"ן הקשה אחאי אין נעטילת הנפרנים משום קולר ותירץ משום דאינו נריך לנפרנים ונקולר נעינן שיהי' נריך לדנר הנקלר, משמע דסונר דלאו דוקא נענים אלל נכל הדנר הנקלר הדין כן, וכנראה יש חילוקי דעות נזה.

גם מה שהניח שם הגאון ז"ל רא"י מדברי הרמז"ן ז"ל הכ"ל שהקשה אחאי מחיינ ר"א ננוטל לפרניו ושפתו רק אחת אחאי לא מחיינ נמי משום תולש תולדה דקולר, ודייק הרמז"ן מזה דאין קצירה אלל ננידולי קרקע ממש, ואי אחרת דאין ר"י מחיינ נמלאכה שאינה נריכה לנפשה נקולר, מה קושיא הא אין הטטל לפרניו נריך לנפרנים, אלל ע"כ דהרמז"ן לא ס"כ כהתום', אלל דגם נקצירה חיינן נמלאכה שאלנ"ג, ולא זכיתי להנין, ולפי מה שהנין הגאון הכ"ל דכוונת התום' היא לאלו דוקא נענים אלל נכל קצירה נעינן נמלאכה הנריכה לנפשה, ולכן הקשה מה מקשה הרמז"ן מנעילת לפרנים דלחיינ משום קצירה, דכשם שר"א מחיינ על הנזוה הנם שאלנ"ג ה' נריך לחיינ גם תקצירה שאלנ"ג, ומדלא מחיינ תקצירה ש"מ דאין קצירה אלל ננידולי קרקע מש, דא"כ אחאי מקשה הרמז"ן דוקא אר"א דלחיינ תרתי, וקושיא זו לא כל כך חזקה דהא ר"א מחיינ הקני, ואפשר לפרש מחיינ תרתי, ניותר ה' לו להקשות אהכמים דאמרו שאין כאן אלל שנות, ואחאי אין כאן חיונ מטאת משום תולש תולדה דקולר, דהא מנואר שם דגם רננן סנרו כר"י דחיינ נמלאכה שאלנ"ג, דאל"כ איך אמרינן שם אלל נכלי ד"ה חיינ, ע"ג נתום' ד"ה אלל נכלי, נשלח אי אמרינן דהרמז"ן ז"ל סונר ג"כ כהתום' הכ"ל נדף ע"ג, דאפילו ר"י לא מחיינ נקולר שלל נתנואה אלל נריך להנקלר, שפיר לא הקשה מרננן דפטרי ואמרו דאין כאן אלל שנות, משום דלגנוז לא מחיינו דהוי דלאו כאורח' אס לא נכלי, ואקולר לא מחיינו משום דאינו נריך להנקלר, והקושיא היא רק לר"א דלא נעי מלאכת מחשבת כלל כמו שכתב רש"י נכריותו, וממילא לא שייך לומר דאס אינו נריך להנקלר לא הוי מלאכה וכשנריך להנקלר הוי מלאכה דהא

דס אל נעילת נשמה ולכך לא חיינ על הדם מכות דמחא דלא כשרנים כמנואר נכל' מ"א ולאטת רנינו אפשר דחיינ, עכ"ל. ולא הננתי דנריו כלל הא מפורש נש"ם ע"ה, נני חלון וליחיינ נמי משום נעילת נשמה, ואי אפשר שנמ' זו נעלמה מהגאון הנפלא הכ"ל נשעה שהוא עוסק נה, ואפשר דדעתו דחלון אינו מן הימים אלל מן ההרים הוא נא כדאיתא נספיהדרין ז"א, ועי' רש"י מכות מ"ד. ונרייתו דמה לדג, ועולה אחד לשנעים שנה, פירש"י ועולה מן הארץ, משמע שאין זה דג כלל. אלל דכל כי האי ה' לו להגאון הכ"ל לפרש ולא לסתום.

אם יש חיוב על שביעת דגים בשבת

ויש להעיר נהא ענינא אס חיינ נדגים משום נעילת נשמה, מהא דאמרינן ננ"ק כ"ה המרניע שני מינים שנים לוקה, ונתום' שם נשם הירושלמי דאין זה נדגים משום דלא אפשר אלל נשאר חיות הים ע"ג, משמע דלויי ה' מציאות להרניע דגים ה' חיינ משום הרנעה, והלא הרנעה אינה אלל ננעלי חיים שיש להם חיות, וכן ההנה נכלאים משמע שם דאסור נדגים, דעד כאן לא מניעיא אלל נמנהינ נעחא ושינוטא כיון דעחא לא נחית ניס ושינוטא לא סליק לינשה, אלל נעלם איסור של ההנה נכלאים יש נדגים ואי אחרת דאין דגים נכלל נעלי חי, איך יש נהם משום ההנה נכלאים. ואולי שאני שינוטא שאינו דג אלל חיה שנים, ראה תום' ע"ז ל"ט ד"ה וסמך, שהוא עחא שנים, ויש לו חיות נפישא, אלל נדגים לא שמענו, אלל דמתום' נ"ק כ"ה ד"ה המרניע, לא משמע כן דהא מניחיים נשם הירושלמי דיש כלאים דההנה נכל מיני דגים.

ולענין שנת אס אדם מנווה על שניחת דגים שלו, יש שם נתום' כעין סתירה או חירה נדריהם, דנד"ה אחיא למינהו, כתנו: ומשנת לא מני למילף, כלומר, דהמרניע שני מינים שנים לוקה משום נהמתך לא תרניע ונ' כשם שזכר נהמתך האמור נשנת כולל גם מינים שנים, דמוכל נהמתך האמור נשנת, לית לן לרננוי אלל כל מילי דינשה שאדם רגיל לחמר אחריהם, דגני מחמר כתיב קרא דנהמתך נני שנת, עכ"ל, מנואר מנדריהם שאין איסור מחמר ולא הנו של שניחה נדגים ונשאר מינים שנים. אולם אח"כ, שם נתום' ד"ה המנהיג נעילת, כתנו נסוף נדריהם: ועי"ל כי היכי דילפינן כולוה משנת ה"ג ילפינן שנת נהמתך מהרנעה לאסור דגים נשנת נמלאכה והדר ילפינן כלאים דההנה משנת, עכ"ל. מנואר דלא כמו שכתבו מקודם אלל דיש שניחה נדגים נשנת, ראה מזה נסוף סימן תר"ו.

ומזה שכתבו מקודם דאין איסור נדגים נשנת משום דלא אחרני אלל כל מילי דינשה אלל שזכר רגיל לחמר אחריהם, יש לדקדק, הלא מנואר שם נש"ם דעופות איתרנו, והלא אין אדם רגיל לחמר אחר העופות, ואולי כוונתם לשלול רק מילי דים שאין אדם מחמר אחריהם כלל, אלל מילי דינשה הואיל שיש מחמר ננהמה שהוא מין דינשה יש נמי מחמר נעופות הואיל ומין דינשה הוא הנם שאין רגילות לחמר אחריהם, מכל מקום שזה הוא נגד זה שהוא מין דינשה, דאי לא מרנינן עופות, א"כ רננוי ומכל למחי אחי.

ורבית שמאי דאית להו שניחת כלים דאורייתא, וילפי מוכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, יש להסתפק אס יש שניחת כלים נכל מילי וגם נדגים דלא גריעי דגים מכלים, או שמא שאני כלים דאדם רגיל לעשות נהם מלאכה ולא דגים, ואם נאמר דגם דגים איתרנו לנ"ג, אפשר דאין חירה נדברי התום' הכ"ל אלל שנסוף כתנו לשיטת נ"ג.

אולם תסוגיא דחולין ע"ה. דנעי רנן חסדל טולדו נדגים סימני טרפה מהו — שיטתו טומאת אוכלין — תינעי למ"ד טרפה חיה ותינעי למ"ד טרפה חיה וכו' משמע שיש להם חיות דהא אמרינן שם דאפילו למ"ד טרפה אינה חיה הני מילי נהמה דיש נמינה שחיטה אלל דגים דאין נמינם

היתה שלא לצורך הזמר הנגזר, מה חזו למדין דעס מלאכת הגזירה אינה נהגמר הנגזר אלא נתיקון העור שמתנו נגזר הזמר, וכיון שזה הוא עמם המלאכה ממילא כל גזירה הוי מלאכה הנריכה לגופה, דהרי זה רגוט של הנגזר זיהי' העור פניו מהזמר או מהשער שעליו והיא המלאכה שאסרה התורה, דמלאכה תשונה היא כיון שכך היתה מלאכה זו נמשכן שלצורך העור נגזר את השער וכיון דלר"ש לא חשבו תיקון מנוה לתיקון שזו הוי חתיכת הערלה מלאכה שאזל"ג, ע"ש.

ואני לא זכיתי להנצח את הפירוש הזה דגדרי הרי"ג"ש, דאם כן כן הנחו זמר מכנשים חיים בשביל שהוא צריך לזמר יפטור לר"ש דהוי מלאכה שאזל"ג דהא נמשכן היתה הגזירה שלא לצורך הזמר הנגזר אלא לצורך תיקון העור, ונפרט לשיטת התוס' דכל שאין הצורך כמו נמשכן הוי מלאכה שאזל"ג, חס ודאי דר"ש אינו חולק אמתני' דקמי' גזירה. ואין לומר דגם גזירה לצורך הזמר היתה נמשכן אלא שהיתה גם גזירה לצורך העור א"כ מי יימר דזו הגזירה שלא לצורך הזמר היא מלאכת נחו, ונפרט שכבר כתבתי נמשכ"א ח"ו במלאכת ממתק שהגזירה לצורך עיבוד העור אינה מלאכה כלל כיון שמעצמה נעשית, שהגזירה טפלת לאחר שתיקון את העור נסיד, ע"ש. **וברש"י** עירובין נ"ג, ד"ה ואם נכלל, כתב: והוא לי' חותך מצעלי חיים והוי תולדה דנחו, והקשה הר"ש"ש אם א"כ נמילה למיני משום נחו ונש"ס שנת ק"ו משמע דרק משום חונל ולא משום נחו חייב. וכתב דאפשר דגם כאן הכוונה משום חונל דלא שייך נחו אלא דגדר שגזעו מחליף כמו זמר אצל עור אין גזעו מחליף כדאיתא גדה ל"ה, ועוד משום דאין צריך לעור הנגזר, כמו שכתבו התוס' בשנת נקוהר ואין צריך לעניס. נראה שגם הר"ש"ש הנין בתוס' הנ"ל כמו שהנין בעל האמרי נינה והנאון מהקטנה הנ"ל, דלאו דוקא נעשים אלא בכל דבר אינו חייב עד שיצטרך לדבר הנקרה, ומה שכתב דאין נחו אלא דגדר שגזעו מחליף תקשי א"כ הנחו מן התחת דמפורש בתוספתא הנ"ל דחייב, אמאי הא נחתה אין גזעו מחליף. וקשה לומר משום דמחיים ה' גזעו מחליף לכן גם נחתה חשבו גזעו מחליף. אלא דאם נאמר כהר"ש"ש שאין צעור משום נחו ולכל היותר נאמר שיש בו משום תולש, לא קשה קושית העטרת חכמים הנ"ל דהא הרי"ג"ש לא אמר אלא נחו.

ודע דנמה שסוגרים המפרשים הנ"ל שיש גזירות עור משום נחו או תולש יש להקשות מדברי התוס' בשנת קכ"ט, ד"ה כל האמור, שכולן, המכונים שם נגזר' אין נהן איסורא דאורייתא ע"ש, והא שם נאמר חותכין את הטיבור, ואם כפי המפרשים הנ"ל אמאי אין איסור דאורייתא בתחית הטיבור הלא יש גזירה משום תולש או נחו.

ואם נאמר כסגרת הר"ש"ש דאין נחו אלא דגדר שגזעו מחליף יחא דהא נטיבור אין גזעו מחליף, וגם לא שייך קצירה לשיטת התוס' אלא דצריך להם אם לא נחנאה, וכאן לא שייך לומר דהחותך את הטיבור הוא צריך לטיבור כמו נעשים וצריך להם, דחתיכת הטיבור הוא לטונת הילד ואמה ולא לצורך החותך.

המל בשבת ופרע לאור השבת אם חייב

והדרנא להא דספר יהושע הנ"ל שכתב בפשיטות דכיון דמל לא פרע כלינו לא מל א"כ עיקר המילה היא הפריעה וכוונת התורה נאמרה וניוס השמיני יתול להתיר את הפריעה. ובכן מסופקני, נמל מילה שלא נזמנה בשנת דחייב משום דלא התירה התורה אלא בזמנה, מה הדין אם מל בשנת ופרע לאחר השנת, אם נאמר דפטור משום דמה שמל בשנת לא תיקו כלל כי דינו כלינו לא נמול מחמת חסרון הפריעה ואין כאן אלא חונל גרידא ופטור למ"ה, כל המקלקלין פטורין אפילו חונל ומנעיר, או שמה כיון דפרע אחר השנת

לא סגר. הוי סגרה של מלאכת מחשבת. אצל לפי שיטת הנאון ז"ל הנ"ל ה' לו להרמז"ן להקשות מחכמים דפטרי לגמרי.

גזירות עור מאדם, מילה משום תולש

ובספרי משכ"א ח"ג דף ל"ט פלפתי דגדרי הט"ז או"ח סי' ס"ו א"כ יש חיון בלדס המסיר מעורו בשנת משום נחו או משום קוהר ע"ש, ומש"ס מעילה י"ח, יש קצת ראי' בלדס מיקרי מחונר לקרקע ולא קרקע, דהתם ילפינן מעילה נהקדש מסוטה שאמר נה כי תמעול מעל, ואמרינן שם יכול פגם ולא נהנה או נהנה ולא פגם ונמחונר לקרקע, פירש"י כגון נאילין של הקדש, ע"ש, הרי אף דילפינן מעילה מסוטה לכל זאת הו"א דיש מעילה נאילין משום בלדס חשבו מחונר לקרקע כמו חילן, ואולי חכמינו ז"ל הוסיפו זאת מן הכתוב כי הבלדס עז השדה, דברים כ"ט, ושם רש"י מפרש בלשון שאלה שמה אדם עז השדה, אצל הרמז"ע וכן הרמז"ן ז"ל מפרשים שכן הוא שהבלדס הוא עז השדה כי חיי בן אדם הוא עז השדה.

ובשיטת מהוונת כחונות ה'. מפרש דיש נמילה משום תולש כדאמרינן בשנת נני צפורן שלא פירש דחייב חטאת אם נעלו נכלי וכו', וראיתי בספר יהושע סי' נ"ד שהקשה מנא לן דמקלקל בתורה חייב משום דאיתריד קרא למחרי מילה בשנת ק"ה, שמה מקלקל בתורה פטור, אלא דהתורה הנריכה להתיר איסור תולש בשנת דהא אמרת דנמילה יש משום תולש ונשמע תכאן דמקלקל בתלישה חייב אצל לא מקלקל בתורה, וכן הונאה קושיא זו נהרעה אחרונים. ובספר הנ"ל תירץ משום דקיימ"ל מל ולא פרע כלינו לא מל א"כ עיקר המילה היא הפריעה, ומדכתיב בתורה וניוס השמיני יתול וכו' ולא כתיב יתחוך נצר ערלתו היינו ע"כ דכוונת התורה להתיר הפריעה דנזה אין כאן שום מלאכה רק החננה, ולהכי הוכיח נגמ', דכל המקלקלין פטורין חוץ מחונל ומנעיר ולא הקפידה התורה להתיר החתיכה מטעם תולש כי תלישה נלאו הכי מותרת משום מקלקל ולא נחתה התורה אלא להתיר הפריעה שיש בה משום חונל, ע"ש.

ולא זכיתי להנין דגדרי, דנשלמא אי הוי כתיב נדד דוכתא נינ חיתוך וכאן אינה הכתוב דגיבור יתול, שפיר הוי דרשינן דרשה כזו אצל השתא דנכל התורה כולה לא מצינו נינ חיתוך אלא יתול אין משמע דנח הכתוב להתיר פריעה, ועוד, הא רב סוגר נצמות ע"א, דלא ניחנה פריעה לאצרהם אצינו ולכל זאת לא כתיב ני' נצרהם אצינו לשון חיתוך אלא לשון יתול, ש"מ דכך הוא משפט הלשון ולא ה' אפשר לכתוב יתחוך.

ובעצם הקושיא הנ"ל כ"ל דדרך פשוט דל"ה מידי, דאפילי נמא דמה שהנריכה התורה להתיר מילה בשנת הוא משום איסור תלישה, אצל תלישה זו נעשית דרך חננה כי אי אפשר למול בלא חנינה וממילא נשמע דכל מקלקל שהוא דרך חננה חייב אצל תלישה שאינה נעשית דרך חננה לא שמענו שצריך קרא להתיר.

דנאיתי נספר עטרת חכמים להנאון בעל נרוך טעם יו"ד סי' כ"ה שהקשה נ"כ כעין קושיא הנ"ל שנספר יהושע, אלא שהקשה לשיטת הרי"ג"ש הנ"ל דנחו אף נמלאכה שאזל"ג חוינין, א"כ מנ"ל לר"ש דמקלקל בתורה חייב מדאיתריד קרא להתיר מילה בשנת, הא אף לשיטת ר"ש דמלאכה שאזל"ג פטור, איתריד קרא להתיר מילה בשנת משום דאית נה מלאכת נחו — כדנמאיר נאס"ו לכתובות נסוגיא דדס מפיקד פקיד — שחייבין עליה אף נמלאכה שאזל"ג. אצל נחננה דאין חייבין על מלאכה שאזל"ג אין חייבין על חונל משום דהוי מקלקל. אלא שהנאון הנ"ל אמר שלא עלתה כלל על דעתו של הרי"ג"ש לומר דגזירת הכתוב היא גזירה שחייבין עליה אף נמלאכה שאזל"ג, היפך דברי התוס' בשנת נ"ה, ד"ה אצל נכלל, אלא שכוונת הרי"ג"ש דכיון דמצינו נמשכן שהגזירה

תרי"א. ואין ברנלים חומא (משלי יו כ) אחד היו לו פנעלים רחבים ואחד היו לו פנעלים קטנים אמר אותו שמנעלי רחבים לאותו שמנעלי קטנים למח תלך (א) בהצננת כמו חרשיב, אמר לו ואתה למח אתה חומא שאתה חולך בשבת

משנת אברהם

הוא שיהי' אסור, דע שמשיחיל לעשות תנורה גלגל הנהמה הוא מחלל שנת קודם שיחוט שום דבר מן הושט ומן הנגרות, ואם תרצה לגאר יותר תלמד נשעה שיחוט קנת הסמנים קודם שימור השחיטה הוא מחלל שנת ונשעה שימור השחיטה הוא פסול, עכ"ל ע"ש. ועי' נספר חסידים שלי דף קכ"ו: וגם נכאן תקשי קושיית השג"ח הנ"ל הלא הרמז"ס פוסק דמלקל נצלה פטור, ואמאי חילל שנת משיחיל לשחוט הלא אין כאן אז אלא קלקול גרידא ונע"כ דכיון ששיטתו מועלת גם בהחלטה דהא אי אפשר לו לגמור את השחיטה נלי החלה, לפיכך גם החלה בכלל תיקון הוא. כסנת השג"ח הנ"ל נלי מילה.

אמ"א דהר"ן נחידושו לחולין הביא סגרא זו נסתמח לא נשם הרמז"ס ודעה אותה וכתב: ואין זה כלום אללי דנשנת נמי לא מחייב אלא נגמר שחיטה דמקמי הכי ה"ל מקלקל נחורה דקיי"ל דפטור, ע"ש. וצריך ביאור, דלדעת הר"ן ז"ל תקשי מהא דשנת קל"ג הנ"ל, דאמר רב אשי לעולם אומן וכו', הא הכא נלי מילה נמי הוי מקלקל נחורה טרם שנגמרה המילה והפריעה ולכל זאת חייב.

וצריך לתקן לדעת הר"ן ז"ל דשאני שחיטה שאין כאן שום תיקון עד שלא נגמרה השחיטה, דהתחלת השחיטה מלמד החלה הרי היא גם כן נקינת הושט, עי' רש"י חולין י"ט, ד"ה שחיטתו פסולה, והוי כשאר שחט שמקנז את הושט מעט מעט עד שגמרת שחיטה, וכן פירש"י שם דף כ', ד"ה וכי, וכן בכל השוחטין משקנז הושט יש כאן מעשה טריפה וכי נמר שחיטתו מיתכשרא אם לא שהה שיעור שהייה, ע"ש. אלא נמילה המזוה היא הסרת הערלה, וכל מה שחוקר אפילו מעט הרי היא פעולה של הסרת הערלה ואין כאן קלקול נעם מלמד החלה, והחלה אינה תשובה קלקול מפני שיש צוה תיקון נגרא, ואפילו לא ימול את כל הערלה ננת אחת וישהה בין תיתוך לחיתוך לא הוי מקלקל נחיתוך של התקנת הראשון, משא"כ בשחיטה.

ובחידושי רע"א לשנת מערכה גיה הוצא נח"א דף קכ"ו, הקשה על שיטת הר"ן הנ"ל דסובר דעד גמר השחיטה הוי מקלקל, דהא הוי מקלקל על מנת לתקן, ותיקן לפי התיקון הנ"ל של החוס' נשנת ק"ו דנענין תיקון מיד נשעת הקלקול, והכא אין התיקון מיד אלא נגמר שחיטה, שאז מוציאה מידי אגז מן החי, ע"ש. אולם החוס' שם הקשו מוחתק ע"מ לכתוב וקורע ע"מ לתפור שאין התיקון נשעת הקלקול והכל מודים דחייב ותיקנו משום שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לנסוף ותיקון גמור הוא שהרי אינו יכול לעשות התיקון אלא ע"י קלקול, עכ"ל. ולפי' לכאורה נלי שחיטה נמי נדון שחילת השחיטה גריבה להיות תיקון גמור שאי אפשר לעשות את סוף השחיטה שהוא התיקון המוציא מידי אגז מן החי נלא תחילת השחיטה. אולם החוס' נהרו צוה נמה שהוסיפו שאלה מן התנאים הוא שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לנסוף, והלא נלי שחיטה אין כאן אלא תיקון שם כל דהו נמה שמוציא מידי אגז מן החי, כמו שכתבו שם ונחולין ח' ד"ה מותר לשחוט נה, דהו הוא לפי שיטת הר"ן ז"ל, אלא נלי מילה מודה הר"ן ז"ל כמו שפורש נש"ס שנת קל"ג, דשם ישנם כל התנאים גם יחד, דהתיקון הוא תיקון גמור ולא כל דהו ואי אפשר לנא לידי גמר נלי החלה.

נמלא דפעולתו שפעל נשנת היתה פעולה של תיקון וחיב, ואת"ל דכשמל נשנת ופרע אחר הנשנת חייב, מה הדין כשמל נשנת ואחר הנשנת נא אחר ופרע מי מחייב הראשון על המילה שחל, ועי' נספרי משנ"א ח"א דף מ"ד שהארכתי נמילה ופריעה אם הם שני ענינים נפרדים או נ' חלפי מנות. אלא דשם הדין לענין המזוה וכאן השאלה על החיוב של חילול שנת משום דמילה נעמה מקלקל הוא אם אין נה תיקון נגרא.

ואין זה ענין להשאלה שפלפלו באחרונים בהדניק פת נחטר נשנת סמוך להשכה ונאפת נמוז"ש אי חייב, עי' נאג"ע, ונחלקת יואב, דשם אין קלקול נחמלכה שושה נשנת, אלא כאן יש קלקול נעם המלכה כי חלה נעמה קלקול הוא. וראיתי נשאלת אר"י דיני מילה סי' נ"ב. שכתב דלפי מה שפסק הרמז"ס ז"ל נספ"א מהל' שנת כר"י דכל המקלקלין פטורין אפילו חונל קשה איך פסק נפ"ג מהל' שנת: אומן שחל ליתול לפנות היום ציום הנשנת ונאמר לו שלא נאמר לו פנאי ציום כדי שימול ואם תחיל למול לא תשלים עד יליאת הנשנת ונמלאת חונל נשנת ולא עושה מזוה, ואמר רגיל אני ורר ונמהרה אמול, אם לא תשלים אלא עד יליאת הנשנת ה"ז חייב טחאת אחר שהתרו נו, ע"כ. ואמאי חייב כיון שלא תשלים ולא עשה מזוה אין כאן משום תיקון נגרא והו"ל מקלקל נחלה דפטור לדידי' דפסק כר"י. אלא שצו י"ל דמ"מ יש כאן משום תיקון נגרא דאיתו מקלת שחל נשנת לכשיגמור לאחר הנשנת גם זה נחשנ מחיקוי נגרא לענין דהוי לי' מחקו, ומ"מ כיון דלא תשלים לגמרי נשנת לא ניתן שנת לדחות אללו וחיב, עכ"ל. מנאזר צוה דעת השג"ח דנמה שאינו גומר את המילה, — ונודאי הדין כן הוא נמל ולא פרע — לענין שנת חייב הנם שלא עשה כל התיקון נשנת.

ודין זה שכתב הרמז"ס ז"ל כתוב נשנת קל"ג: אלא אחר רב אשי לעולם אומן וכנון דאתא בין השמשות דשנת ואמרו לי' לא מספקא ואמר להו מספקינא וענד ולא איסתפק ואישתכח דחנורה הוא דענד וענוש כרת, ע"ש. אלא שהרמז"ס כתב דחייב טחאת כלומר שהוא אגז דסגר שיספיק הזמן לגמור את כל המילה, ואפשר דמשום זה הוסיף הרמז"ס ואמר רגיל אני ונמהרה אמול, כלומר דזה ה' נטות שיספיק לו הזמן ונמלאת המילה נולדה הסנה אשר עכנתו לעשות מלכתו נמהרה כמו שרגיל ולא הספיק, מחמת הסנה, למול עד שתשכה, ונגמ' דתשנו לי' למזיד מיירי שנלא סנה לא הספיק הזמן, דאל"כ תקשי מדוע כתב הרמז"ס שחיטת טחאת נשעה שאתרו נגמ' וענוש כרת. אלא שנכל אופן נשעת מדברי הש"ס והרמז"ס הנ"ל, שהמל נשוגג מילה שלא נזמנה נשנת, דעוד גרע מהדין של הש"ס, דהתם אם היתה כפי דעתו שיספיק לו הזמן, הרי נרשות קא נחית, אלא הכא אי אפשר שתהא מציאות שיחיל נרשות, ולא הספיק לפרוע עד אחר הנשנת דחייב, והוא כפי סנת השג"ח הנ"ל דמה שחל תיקון הוא נמקנת מכיון סוף כל סוף צריך ה' למול אחר הנשנת.

וכיצא נו כתב הרמז"ס ז"ל נפיה"מ לחולין י"ד, הנאתו כמה פעמים נחנור, השוחט נשנת וניו"כ שחיטתו כשרה, דמיירי נשוגג דאי נמוזד שחיטתו פסולה משום דהוי מותר לחלל שנתות, וכתב שם: ושאל תלמד למה לא תהא שחיטת מוזד נשנת כשרה הואיל ואינו מחלל שנת ואין שחיטתו פסולה אלא לאחר גמר שחיטה, ואם שחט את"כ שחיטה שני

תרי"א. (א) אולי צ"ל בשחנות כמו גמשי שחן שבת סיב א.

כפיט או כחול ואבק של חול [א] והמים נשאר על המנעלים ואתה חולך בהם בשבת חרי אתה חוטא וכתוב ואין כרגלים חוטא אפר לו וכו' אני מתכוין אמר לו (ב) מודה ר' שמעון בפיסק רישא לא ימות. תרי"ב. מעשה באחד שהיה צמא למים עד שלא נותרה נשמה בו נמקט ולא רצה לומר לחברא לו מים בשבת הוא לא היה יכול ללכת למים וכשהביאו המים לא רצה לשתות כי אמר מי בקש זאת מידכם לחלל שבת בעבורי אמר לו החכם אל תקבור על (בראשית ט ה) את דמכם לנפשותיכם אדרשו ועוד שאם לא תשתה נמצא שחיללו שבת [א] שלא לצורך. תרי"ג. מי שכתב מים דרך רשות הרבים לסיקה נפש בשבת לא יביא דלי [א] מלא מים אלא יביא כדי לחשקות החולה (א) בלא צמצום ולא ידקדק בה כי ארבעי וחמי מן ימות.

תרי"ד. לא יאמר אדם ר' ימים ר' לילות חול ובהמתו עושה מלאכה אתן לאכול לה הרבה וכן לעבד ולשפחתו אבל בשבת שאינם עושים מלאכה אפחות להם מן המזונות (דברים ח יד) למען ירח עבדך ואמתך (שמות כג יב) שורך וחמורך כתיב (שם שם) וינפש בן אמתך והגר ואם אתה מרעיבם [א] אין זה מנוח (משלי יב י) [ב] ידע צדיק נפש בחמתו טירושו כמו (דברים ב ו) ידע לבתך את המדבר שתרגמוו פסוק את צדוקך (חושע יג ה ו) אני ידעתוך במדבר בארץ תלאכות במרעיתם וישבעו ולא ירצן את בחמתו בשבת ובחול אם יש לאדם שני עבדים וזה מורה כמו זה לא יתן לאחר יותר מלהבירו לאכול. תרמ"ו. קצב אחד אמר לעשיר תקנה סמני בשר לצורך שבת ראה העשיר אמר בשר כחוש הוא ולא אקשה עמך חמר בדבר וילול שבת כשיחיה לך בשר שמן אקנה ממך כיון שאינך חושבו בכבוד שבת רק כשתרויח גם אני איני חושש

משנת אברהם

סימן תרי"א

מכבוד השבת שלא לצאת במנעל שיש עליו טיט

[א] והמים נשאר וכו'. נש"ס שנת קמ"ח אמרינן לא ילא קטן נמנעול גדול וכו'. פירש רש"י משום דנופל מרגלו ולחי לאחייו, וח"כ קשה לדברי רבינו דלי מיירי נמקום שיש ר"ה, הול"ל לספור מדרגת משום נזירה ולחי לאחייו ולי מיירי נמקום שיש עירוב מה איסור יש שהולך טיט וכשאר הטיט על המנעל, הלא גם נמנעל כפי מדת הרגל נ"כ כשאר טיט על המנעל, וקשה לומר משום דמה שמוציא טיט יותר מכפי הנורך למדת רגלו יש בו משום איסור הולאה, דהא המוציא נמנעלו ונמנעלו פטור שלא הוציא כדרך המוציא, שנת ג"ג נמנעה, ואפילו נאמר דהוי פטור אצל איסור אצל איך יתמיר רבינו ויאמר הרי אתה חוטא נפסיק רישא דלא יחא ל', ולעיל נסיתון תר"י משמע שסוגר דפסיק רישא דלא יחא ל' מותר שהרי כתב: ואם מנתח כולו לו ואינו מתכוון, ע"ג. וכנראה דהקפידה היא לא משום איסור הולאה, דודאי מיירי נחצר מעורבת, אלא משום שאינו מכבוד השבת ללכת נמנעלים מלאים טיט נשנת. אלא דהענין של פסיק רישא שכתב רבינו איננו יכול לכוון מה ענינו לענין שאינו מלאכה, ונ"ע.

ובמנחת ס"ד אמר רבה חולה שמתדוהו לנרותרת אחת ורצו עשרה בני אדם והניחו עשרה נרותרות ננת אחת פטורין ואפילו נזה אחר זה אפילו קדים והנריא נרלשונה, וכן אחריון גם לענין קרננות נזור שחט כחוסה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הנא שמינה לכתחלה ושחוט, עיין סס.

ואפשר דרבינו דייק לה מדאמרינן גם ואפילו קדים והנריא נרלשונה, דמשמע דאם הנריא אפילו נלא הרלשונה יש כאלו חילול שנת, דאל"כ, ליחא ואפילו קדים והנריא, אלא דקשה להעמיס זה נדברי רבינו דלי מיירי שענרה הסכנה קודם שיסחה, מה מועיל שיסחה לאחר שענרה הסכנה ולמה רנה החכם שיסחה החולה לאחר שאין לו להחולה נורך נהשתיה, ואי לא ענרה הסכנה אפילו יש ספק נ"כ מחללין את השנת ע"י יומא פ"ד, אין אומרינן נמתין לו שחא ינריא.

ואר"י נריך להיות: שאם לא תסחה יאמרו שחיללו שנת שלא נורך. כלומר, דהרואים יאמרו שלא הי' שום פק"ג אצל נודאי נמקום שיש פק"ג אין כאלו שום חילול שנת אם אין החולה נהנה מהמלאכה שנעשתה נשנילו.

סימן תרי"ג

[א] מלא מים וכו'. כלומר, דלי אפשר שנדרך הליכתו לא יספק מים מהדלי לארץ מפני מילואו, מה הוא נגמרי שלא לנורך החולה, לכן יותר טוב שלא יהי' הדלי מלא.

סימן תרי"ד

[א] אין זה מנוח וכו'. מכילתא משפטים, הוסיף על הכתוב בייח אחר להיות תולש מן הקרקע ואוכל.

[ב] יודע נדיק וכו'. נזה מתפרש יפה דברי הספרי עקב, ואכלת ושבעת, סימון טוב לאדם כשנהמתו אוכלת ושבעת וכן הוא אומר יודע נדיק נפש נהמתו, כלומר סימון טוב לאדם שהוא אוכל ושבע ויכול להספיק להנהמה די נרכה, כי הלא הנהמה יש לה דין קדימה לאכילה כדכתיב ונתתי עש נשדך והדר ואכלת ושבעת, נמלא כשאלדם שנע כבר אכלה הנהמה די שנעה.

סימן תרי"ב

[א] שלא לנורך וכו'. יש לעיין נדברי רבינו דמשמע מדבריו דהעושה מלאכה נשנת נשניל פק"ג של אחרים יש נזה חילול שנת אם אין החולה רונה להטת מהמלאכה, ואחלי הא פקיה נפש הותרה נשנת והרי הוא כאלו היום חול ומה נפ"ח אם החולה שותה לנסוף מהמים שהניחו או לא, הרי סוף כל סוף נעשתה המלאכה לנורך פק"ג וכלל אחרו ננותיט נפק"ג והזרח הרי זה משונת.

ואפילו פק"ג הודחה ולא הותרה גם כן אין שום חילול שנת נזמן שהמלאכה נעשית נשניל החולה. והרי גדולה מו יחיא נמכילתא פרשת כי תשא, מסכתא דשנתא, ר' יהודה נן נתירה אומר והרי הננים שהקיפו את ערי ישראל וחללו ישראל את השנת שלא יהו ישראל אומרינן הוציל וחללו תקנתה נחלל את כולה, ת"ל מחלליה מות יומת אפילו כהרף עין מחלליה מות יומת, ע"ג. הרי דהנריכה התורה לקרא מיוחד לאסור את שאר היום של שנת לאחר שענרה הסכנה.

תרי"ג (א) עיין שו"ע אר"ח סי' שכ"ח סט"ו ובדפי"א סס.

(ב) שם כ"ט ב.

בן כשתשחוש לצורך חל תשחוש הטוב בעתיד אבל לצורך שבת לא אקנה אלא שמן וגם בחל כשתוכל לקנות שמן ותשחוש כחש לא אקנה ממך [א] לא יתכן שהעני יפריח על נמילות המר כאשר אתה ערשה ברצון.

ת"יו. שנים היו מוכרים יין אחד קשיר ואחד עני העני היה מוכר יין רע והקשיר יין טוב בערב שבת אמר יחודי אחד אקנה מן העני והקשיר שיקנו אחרים ואהיה לי זכות שהעני מוכר אמר לו חבירו לא אקונו עתה שבת מוטב שאקנה המוכר לשבת האקיים (ישעיה נה יג) וקראת לשבת עתה.

ת"יו. אדם שאין לו בשבת מזונות אלא לצורך שתי סעודות אם יחלוק אותם לשלש סעודות לא יהיה לו לכל סעודה לשבועה מוטב שיאכל שתי סעודות של לילה ושל יום כדי לשבעה (א) או יאכל ביום וכשיאכל [א] כדי לברך יברך ואחר כך יאכל מיד.

ת"יח. מי שאוכל מבקוד יום בערב שבת כנך שיצאו מבית הכנסת ועדיין לא נראו ג' כוכבים כיון שמבקוד יום נמר סעודתו יאכל לאחר צאת הכוכבים כדי שיעור שיכרך ברכת המזון כדי לקיים שלש סעודות בשבת כי [א] איך יעלה לשלש סעודות מה שמבקוד יום יאכל ומה שאמרו (א) משעה שבי אדם אוכלים בערבי שבתות לפי שאין לרבים נרות כדי שיהיו דולקים שימתין לאחר צאת הכוכבים ועוד אם היו מעכבים אכילתן לא יתפללו עד השיבה ומצוה להתפלל מבקוד יום כדי שיקבל שבת להוסיף מחול על הקודש וכן קרית שמע וברכותיה דינם לאחר צאת הכוכבים והנחילו לציבור להתפלל מבקוד יום (ב) כי אם היו שהיה עד זמנה היו אוכלים קודם ושוכחים (ג) וראוי שמים קורין לאחר צאת הכוכבים וכן ברכותיה ויאכל כדי [ב] שיעור ברכה לאחר צאת הכוכבים בליל שבת.

משנת אברהם

סימן תרמ"ז-תרמ"ז

[א] לא יתכן וכו'. דבר זה מונח מסגרא שלא יתכן שהעני הזה יטריח את העשיר נמילת הסה, כלומר שיקנה העשיר אללו נשר כחוש נשעה שהי' ניזו של הקנז לקנות נהמה שמה ולשחטה, לכן אין העשיר חייב לקנות אללו נשר כחוש, אלז נסיון תרמ"ז אין המדובר נאופן שיש להעני אפסדות למכור יין טוב, ולמה המלוה של עונג שנת תדחה להמלוה של נמילת חסדים.

וכנראה שרניט דורש זה מהמקרא, דש נהעניא לאחר מתחלה להזהיר על נמילת חסדים: הלא פרום לרעז לחנוך ועניים מרודים תניא בית וכו' ולנסוף מסייס אם תשיב משנת רגלך - וקראת לשנת עונג. "אם" זה הוא כעין תלמי, כלומר, אימתי אתה מחויב נמילת חסד אם זה לא ינטל אותך מעונג של שנת.

סימן תרי"ז

חלוקת הסעודה בשבת כדי לקיים מצות ג' סעודות

[א] כדי לנרד וכו'. כן הוא הנוסח נס"ח הראשון משנת "יפרח" סי' תסס"ה, ונשאר ס"ח נדפס נשגיאה "או יאכל ניום ג' סעודות" וע"ז כתב המג"א נריש סי' רנ"א, ונ"ל דמ"מ אם נמשכה הסעודה ננקר עד אחר חלות יתלקס לנ", וכ"מ נמהר"ס נמרדכי פי"ו דשנת, ונש"ל נשס היראים, אלז לכתחלה אין להמתין עד אחר חלות משום זה דמנטל עונג שנת כמ"ש רפ"י רפ"ה, ומיהו לפי מ"ש ר"ס תת"ד אפילו קודם חלות יתלקה לשניס, ודלא כנפ' אליה רנה החולק על המנן אנהס.

ובספר אור זרוע הל' שנת סימן כ"ב, מנואר דהא דאמרינן דמנטל עונג שנת כשאינו אוכל קודם חלות היינו דוקא כשהוא רעז אלז כשאינו רעז ואינו נריך לאכול ואוכל אין זה נכלל מעונג אלא נכלל נער שמנטער מאכילתה, וכן הי' נוהג ר"ת ור' אפרים זנ"ל שלא היו חוששים לאכול נזמן שלא היו רעזים, וגם הונא שס נשס תשונת הגלונים: ושאלתם נשנת לאחר שנרד נרכת המזון נראשונה ואנו נריכים לעשות מיד סעודה שנייה שהיא שלישיית נריכים אנו ליטול ידים ולנרד על נטילת ידים קודם המזינא או לא, כך ראינו שנריך לנטילת ידים ולנרד. מ"ש מליל פסחים שאנו מנרכין נטנול ראשון

יחורין ומנרכין נטנול שני ומנהנינו לעשות כן וכו'. וקשה על מנהגם דמה הועילו שחלקו את סעודתם, אלא ירענו נמנחה כדרך נני אדם שדרכס לאכול שחרית ומנחה הרי נריכים על כרחס לחזור ולאכול משום עונג שנת ואס לא ירענו אפילו לא חלקו סעודתם שחרית אינסי חיינים יותר לאכול כדפרישיית לעיל, ותו קשה לי איני המחנר דאס כה"ג שמנרכין נלמעל הסעודה מקרי שלש סעודות, א"כ כי פריך נפרק כל כחני הקודש, דף קי"ח, והא דתנן מי שיש לו מזון ג' סעודות לא יקח מן התמחוי, מזון י"ד סעודות לא יטול מן מקופה, מי לא ר' חזקא ולא רננן, אי רננן ממסרי הוויין ואי ר' חזקא שמסרי הוויין, ואמאי לימא לי' דא"ל חנרד נשנת נלמעל הסעודה, ותו דהואיל וטעם ג' סעודות משום עונג הוא וכי נעבור שיערד נלמעל הסעודה מתענג וכו', עכ"ל. נכל אופן מנואר דשיטת רנינו היא כשיטת הגלונים נתשונה דמלוה לחלק את הסעודה כדי לקיים מצות ג' סעודות נשנת.

ובש"ע או"ת, רפ"דז', פסק דאס הקדימה לאכול הוא לתענוג לו יקדים ואס האיחור עונג לו יאחר, אלא דג' סעודות נשנת הוא מצוה דילפינן מג' היום הנלמר נקרא, לכן אפילו הוא שנע יאכל סעודה ג' נכנייה, ואס אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לנער את עלמו, או"ת, רנ"א"א, כלומר, דאפילו אדם השנע אינו מנטער נאכילתו נכנייה, והא"נ שאס ינטער נזה שהוא פטור.

סימן תרי"ח

אכילת סעודת שבת בערב שבת סמוך לחשיכה

[א] איך יעלה וכו'. הטו"ז נאו"ח סי' רנ"דו', הנזיל דנרי ננינו וכתב שהרש"ל לא אכל נליל שנת עד הלילה, ול"ג דכיון דתום מחול על הקודש דאורייתא ע"כ ילא שפיר אפילו נמר קודם הלילה, עכ"ל. והרב החיד"א נדפס סימן רס"ט הנזיל נשס האליהו רנה והתו"ש, דכיון דג' סעודות נפקא לן מתלתא היום דכתיבי נקרא לכך נעי שהסעודה תהא נעלמוו של יום, ואפשר דתלוי נמה הוא העונג אס נאכילה או נשניעה, דאס המזוה של עונג היא שיהי' שנע, אס אוכל סמוך לחשיכה הרי הוא מתענג נמעז נערב, אלא דמזינו ניו"כ דלא כתוב אכילה אלא תענו אה נפשותיכם, ולכל זאת תותר לאכול קודם חשיכה הגם שמעיו מתהניס נס לערב.

ת"יו (א) יצוין ארץ סימן רס"ג במבוא סק"ב. ת"יח (א) ברכות ב' ב. (ב) שם ד' ב. (ג) יצוין שם ב' א' ת"יח. מאימתי.

תרי"ב. גר'ה שרית מתה וכששמו אותה בקבר חיתה [א] עמדה ואמרה בעולם אחר חייתי וראיתי הנמתיים אבדיים בניחנם גם אותם שחיו היים קדיין אמרה באותו זמן ימותו ויבאו בניחנם וראיתי יהודים כגן קדן ואשה יהודית הפירה ואמרה שראתה בית די שלה מוטתן בחלב אמרה לה למח את משונה מחברותיך אמרה פעם אחת הדלקתי נר בשבת לכך נקשה לי זה הבשת שבית די שלי היה מוטתן בחלב.

תרכ"א. (א) כל ימי קני רעים אפילו בשבת וימים טובים כמני שינוי (ב) השם ופזב לב כשכל שייטיב לבו צריך [א] בשבת במשמחה תמיד כדי שייטיב לבו ולא יקצב.

תרכ"א. טוב ארחת ירק ואחבה שם (משלי טו ז) עם אשתו ובני ביתו משור אבוס השנאה בו שלא יאמר אדם אקנה מקרנים לשבת ויודע שיתקוטמו עמו אשתו או אביו ואמו ואשר עמו (שם ז א) טוב שת חרבה ושלא בה מבית מלא

זכאי ריב אחר בשבת ואחר ביום טוב חזו (שם כ ג) כבוד לאיש שבת מריב וכל אורל יתגלע יכבד שבת שלא יהיה ריב בו ויכבד אביו ואמו ורבו [א] שלא יהיה ריב שם.

תרכ"ב. ויברך אלהים את יום השביעי (בראשית כ ג) לא פירש כמה אלא באותו דברים שקילל איוב את יומו (איוב ג ח) תשכן עליו קננה (שם שם ז) אל יחד בימי ששנה (שם שם ז) אל תבא רננה בו (שם שם ח) הקתידים קר

ליותן סכלל שפירך השבת (א) שמחה [א] שיש כאור וישב [ב] וירגן שכחות שנאמר (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת (שם שם ב) טוב להודות לה' לומר השמחה בשבת כפיקודי ה' ישרים משמחי לב.

משנת אברתם

אולם הנוסח נכלן אינו כמו נהגדפס, דסס כתונ: כדי שייטיב לנו ולא יעלב, וחסר: לריך נשנת נמשחה תמיד. משמעות הדברים שירנה נשנת נמשחה כדי לעכל המזון. וראה לקמן סימן תתתשל"א והוא נהגדפס סימן תתשכ"ח, יש טונה שהיא מניחה רעה כגון התשכר נשנת שמה יעשה מלאכה נשנת, משמע ג"כ דמזון להרנות נשחיה נשנת משום שמה ועונג וגם נכדי לעכל את המזון.

סימן תרכ"א

[א] **שלא** יהי ריב וכו'. ראה גיעין ל"ג, הנהו ני תרי דאינרי זהו שטן כל ני שימשי הוו קא מילנו נהדי הדדי וכו'. מנואר דהריני ציוס השנת הוא מעשה שטן הרונה לפרוע את המנוחה והקדושה של שנת שלום. ועי' זוהר נרלשית דף מ"ח. כד אתקדש יומא נמעלי שנתא סוכת שלום שריא נעלמא, ע"ש.

סימן תרכ"ב

מצות הדלקת נר לכבוד השבת. אם מותר לקרש שלא במקום נר.

[א] **שישב** נאור וכו'. כבר הארכתי נדנר הדלקת הנר נשנת, ריש ג' חיונים: א) להדליק הנר ננית שלא יהי יושב נחשיכה, ב) שיהי נר דולק נמקום סעודה. ולפי שיטת התוס' נשנת כ"ה: ד"ה הדלקת הנר נשנת, הדלקת הנר נמקום סעודה הוא משום עונג, ולרש"י שם הוא משום משום כבוד שנת, ע"ש. אצל הדלקת הנר ננית אפילו שלא נמקום סעודה מנואר מדנרי התוס' הנ"ל שהוא חיונו כדתן על ג' עזירות נשים וכו' על שאין זהירות נהדלקת הנר, ונש"ס שם דף ל"א, אמרינן על עסקי נר החרתי אתכס, ואינו מנואר אנה החחרנו על עסקי נר, ונרש"י שם נשם המד"ר דנשים נלטוו נמנוה זו מפני שהיא כנתה נרו של עולם, אצל אכתי אינו מנואר היכן היא האהרה או הציוי על הדלקת הנרות. אולם לפי פירוש רנינו יחא שזה ככלל נוינרד אלוקים את יום השניעי. וזוהר נרלשית דף מ"ח, מנואר ג"כ דטעם הדלקת הנר ע"י נשים משום דסוכת שלום מטרוניתא נעלמא היא, ע"ש.

[ב] **שיעור** נרכה וכו'. משמע דסעודת שנת היא נכנילה, וכן נש"ע או"ח רנ"ח-ח"א' הנ"ל: יאכל סעודה ג' נכנילה, וכן נס' הפרדס לרש"י סי' נ"ח כתונ כנילה היא שיעור של סעודת שנת. והנה הא דג' סעודות ילפינן מדכתיב אכלוהו היום וגו', ואכילה נכוית, ולאו דוקא נינה, ונפרט לדנרי האור זרוע הנלתיו לעיל סי' תרי"ז לכל הטעם של ג' סעודות הוא משום עונג, ועונג הוי נכל שהוא כנרש"י שנת ל"ד, ד"ה עשרתם, אלא דנירלש"ס סי' נ"ט איחא דעונג שנת הילכתא נמירי לה ואחא ישעי' ואסמכי' אקרא דכתיב וקרחת שנת לשנת עונג, ע"ש. ונכן אפשר דהלכה היא דנעי סעודה נכנילה, אלא דנש"ס קי"ח איחא פלונתא נזה, נמה מענגו רב יהודה נרי' רר' שמואל נר גילת משמי' דרב אחר נתנשיל של תרדין ודגים ורלשי שומין, ור' חייל נר' אשי אחר רב אפילו דנר מועט ולכנוד שנת עשאו הרי זה עונג, ע"ש.

סימן תרי"ג

[א] **עמדה** וכו'. נפשעות אי אפשר להנין שגוי' זו זכתה לתחיה אחר מיתתה, אלא נודאי דאירע כמו דאיחא נמס' שמתות פ"ח. יולאין לנית הקנרות ופוקדין על המתים עד שלשה ימים, ואין חוששין משום דרכי אמורי, מעשה שפקדו אחר וחיה עשרים ומשה שנים והוליד ה' ננים, כפי גירסת הטור ניו"ד סי' ג"ד. ונהגהות אשרי מנסח והוליד כ"ה ננים, כן מני הנכרית זו עמדה נשעה שמתה נקנר לקונרה. אלא שרנינו העלים מלאתו נלחו זכות זכתה הנכרית לראות נעולם העליון מה שראתה, כי הלא כמעט כדנרים הללו אמרו חכו"ל לרנותא על ר' יוסף נרי' דר' יהושע נן לוי, נפסחים ל', נ"ג י'. ואפשר שזכתה נזה כדי להודיע ולהזהיר את היהודים.

סימן תר"כ

[א] **בשבת** וכו'. נלשן חסידים מפרש שייטיב לנו תמיד כדי כשישתען נשנת ויו"ט נל יהי אללו שיטי וסת, ואולי זהו מ"ש על שמאי שהי' אוכל כל ימיו לכבוד השנת וכו' והלא מה שכינר את השנת הי' נמה שהנית את הגלה לכבוד שנת ולא נמה שאכל, אלא הכוונה נס מה שאכל נחול הי' כדי שלא יהי' לו שינוי וסת נשנת.

תרכ" (א) כבא נחרוא קמיו א. (ב) ציל הסת.
 תרכ" (א) שבת כ"ח ב': הדלקת נר בשבת חובה ותגומא פי נח: ואם תאמר לישב בחשך אין זה עונג שאין יורדי גיהנם נדונין אלא בחשך שאמר אין ציפתה כמו אצל וכו'.

תרכב. מעשה כאחד שהאריך ימים ולא מצאו שום זכות בו אלא שלא היה מדליק בחלב בקרב שבת (א) אלא [א] שמן זית. תרכד. [א] וביום שמחתכם זה שבת בספרי (א) לכך אפור לאדם להיות עובד בשבת ומקדשין ומבדילין על היין שהוא משמח אלקים ואנשים לפי שאמר (תהלים קר לא) ירמח ה' במקדשיו הרי מי שרגיל ביין בעבודתו לעולם מוזנחין מצידי בלאחרים מאשר חלל יש בעבירה יש שלא בעבירה מפני שהקב"ה יודע שאינו יכול להיות בלא זה והקליהם נאמר (תהלים קמח טו) ואתה נתן לחם את אכלם בעתו וכיון שאין יכול להיות בלא יין למה הקפידה תורה אלא לפי שנבט משל אביו לאכול בבית אחרים הרי גורם לאחרים שהוסמאם כמו לכך צוה על זולל ופובא ביה [ב] שהתחיל בעבירה (ג) וידוע אותו לפני זה שבסוף יחרת ולספם אבל שאר עבירות אינו כן (משלי כג לא) כי יתן בכוס עינו בכוס קרי כתיב (ג) בוס צריך י' דברים לכך כתיב בים וקרי בוס ו' שצריכה בוס (ד) התן (ה) אבל (ו) שבת (ז) יום טוב (ח) מילה (ט) קידוש הרוש.

משנת אברהם

לא מחייב של קידוש לאורייתא לתמן דסונר דקידוש הוא לאורייתא מקרא דכור את יום השבת לקדשו, אלא דחייב זה יולאין אף נתפלה ואין צריך לעונג. אבל קידוש על הכוס לנרד להיות נמוקס עונג אפשר ללא יאל אם מקדש כשאין נרות דולקים. [ב] וידגן שנתות וכו'. ראה זהר ויקהל דף ר"ה, וע"ד צעי לאשתדלא גללוחא ונשירין ונתושנחון למאריהון וללאשתדלא לאורייתא וכו'. ובלשון חסידים הראה מדרש שו"ט מזמור ז"ג, כשנכנס שנת מקנליון אחוה נשירה חמרה.

סימן תרכ"ג

[א] שמן זית וכו'. ונולדי זוכה האו גברא לתריכת ימים נשניל שהוליא הולאה מרונה על המנוה, כי שמן זית הולאה מרונה משאר שמנים, וראה זוהר תרומה דף קכ"ח, האו מתן דנעי לאשתדלא נמנוה ולאשתדלא נ' נהקנ"ה אלטרך ללא ישחלל נ' נריקנייא ונמננא אלא אלטרך ל' לנר נש לאשתדלא נ' כדקא יולת כפוס חילי' וכו'. ובר"שן חסידים מפרש דאין הפירוש ללא מנאלו לו שום זכות אלא הדלקת הנר נשמן זית, אלא שלא מנאלו לו זכות אחר יתר על אחר נני דורו שלא האריכו ימים כל כך.

**סימן תרכ"ד
חוב שמחה בשבת**

[א] וביום שמחתכם וכו'. ראה סימן רפ"ו, תכ"ו, ונהשמטות לפי' רפ"ו, נח"א, ונספרי משנ"א ח"א דף ז"ו, שהנלתי דעות שונות נענין חיונ שמחה נשנת, והנני להוסיף רק על מה שהנלתי נמשנ"א מזדרי התשנ"ן סי' רנ"ח ת"נ דאפשר נשנת ליכא ליסור הספד ללא אשכחן דשנת איקרי יום שמחה אלא עונג נאכילה ויש אנילות נשנת, ע"ש. ורליתי נשאלחות חיי שרה שאילתא ט"ו, דמנעי, עלרת נזמן הזה דיום אחד וראש השנה ויום כפורים נמי מנטלי גזירת שנעה או לא, מיי אמרינן רגל דחוי לשנעה מנטל גזירת שנעה אלל הנהו דחד יומא איטון כשנת דנוי או דילמא שנת עונג. הוא דכתיב נ' אלל הנהו כיון דלית נהו שמחה כרגלים דמי, ע"ש. מנולר דעת השאלותות שאין חיונ שמחה נשנת.

ואפשר לפרש נזה נמה דאמרינן שם דף כ"ה: ותזנח משלום נפסי א"ר אנוהו זו הדלקת נר נשנת, פירש"י שלא הי' לו ממה להדליק ונמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל והולך נאפילה, ע"ש. ויש לדקדק ממה דהנניא מתאונן על השנת דוקא, הלא גם נימיי החול האוכל נאפילה מוזנח משלום. אולם לפי פירוש רנינו דהדלקת הנר נשנת כלול נוינרד אלקים את יום השניעי, ולו הוא יום של שלום מסתנר שפיר דהנניא התאונן על חסרון הנר נשנת.

ובאמת כתונ נספר יראים סי' ק' דמקרא דוכנזתו ניוו חכמים להדליק נר נשנת דשיערו חכמים היות הנר כנוד לשנת ועד ללא אתי ישעי' "הילכתא גמירי לה" וכו', מנולר דהדלקת נר נשנת היא הלכה למ"מ, והיינו נודלי לענין הדלקה נשנית ולא נמקום הסעודה דלפי דעת התוס' הכ"ל אינה אלא משום עונג, ולא משום כבוד.

ויש להסתפק אם אין לו נר דולק נשנת אם מותר לו לקדש, דהא הקידוש הוא עדות על נריאת שמים וארץ ואין מקנליון עדות נלילה אלא דהסמ"ע כתנ נסי' ה' נחו"מ דלאור הנר מותר לדון אפילו תחלת דין נלילה, אלל כשאין נר אפשר לאסור.

ובשו"ת הלכות קטנות סי' רנ"ח, כתנ: שאלת למה אני מתפלל ערנית עם טלית ותפלין. תשובה, סעד גדול יש לי, ונתמלה אני טוען כל הקורא ק"ש נלא תפלן כלינו מעיד עדות שקר נענמו מיי התיר זה נק"ש של ערנית, הלא חדע שאין מקנליון עדות נלילה, הלא אמר הסמ"ע — כוונתו להנ"ל — שכשיש נרות דולקים מעידים, ע"ש. ומזה נשמע נמי דלהעיד על נריאת שמים וארץ נלילה לריכים נרות להיות דולקים.

ומהא דאמרינן נשנת כ"ג: נר ניתו וקידוש היום נר ניתו עדיף משום שלום ניתו, ולא אמרינן דאי אין נר לא מני מקדש, אין ראי', דאפשר דמקדש נעוד יום נע"ש כשמוסיף מחול על הקודש, וגם מיי שלא קידש נלילה מקדש ניום. ועוד, דהא דנעינן קידוש נמקום סעודה, כתנו הרי"ף והרא"ש נפ' ערני פסחים נשם הנמ' — לפנינו ליתא — דכתיב וקראת לשנת עונג נמקום עונג שם תהא קריאה, ועי' רשנ"ס פסחים ק"א ד"ה אף ידי קידוש, ונמחזור ויטרי הניא דרשה זו נשם הירושלמי, עי' מחזור ויטרי הל' שנת ה"י, ואי אמרינן דאין עונג נלא נר מניולא אי אפשר לקדש נלא נר דהא חיונ קידוש הוא מוקראת לשנת עונג. אפשר דהמקדש נלא נר לכל הפמות

תרכב. (א) שבת כיו א יריס אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד, ובמדרש רבה בהעלתך פרשה ט"ו: אנו מוצאין בהרבה מקומות צוה דקביא על הגרות ועל הדלקתן בשמן זית, ובפי הכי שומעא אצל הי' ריא פשטיין כמו שהביא בספרו מקדמוניות ויהודים עד 70 גוסף כפי בהעלתך: הרי מצינו שחיוב הקביא שפן זית כיו ובמדרש תנחומא פרשה בהעלתך נמצא זה בשם רבי טרפון יעו"ש ובמדרש רבה ויקרא ט"א מוכא בילקום ראובני פרשה תצוה: ויקחו אליך שמן זית וך תני ר' חייא שפן זית ולא שפן שומסמין כיו אלא שפן זית איר אבדן משל למלך שטרותו כו לניוניו ולניון אחד משלו לא מרד בו אמר המלך אותו לביון שלא מרד אעשה ויכנסין כר, כך אמר הקב"ה היות הוא מביא אורה לעולם ההי' יתבא אליו היונה לעת ערב והנה עלת זית טרף כמיה ומהיכן הביאתו כר.

תרכב. (א) במדרש פוסקא צ"ו. (ב) טנהורין צ"א א'. (ג) כרבות נ"א א'. (ד) בחובות סי' ב'. (ה) שם שם. (ו) מסחיים ק"ו א'. (ז) שם שם. (ח) במדבני יומא סי' ח: לפי שאין אומרים שירה אלא על היין לכך צריך בוס כמילה, וכן הוא בוידי סי' רס"ה סי' א' ובמלבו סי' ע"ב: מונצין בוס של יין כיו וכן כתב השבלי הלקט הלכות מילה סי' ד: נוטל המכרז בוס של יין כיו ובהלכות גדולות הלכות מילה: ושדר שר שלום ריש מתיבתא כר המכרז על הכוס כר. (ט) פסכת טוגריס מיט' היס: וצריך בכרבת היין לומר כר. וכוונתו ושיי' כי גם כרבת המון פעונה כוס מסחיים ק"ה ב'. ופירוש הבן סעון כוס כמו שמשורש בראש ס"ק וקדושין סי' מא' וכן כתב המלבו סימן צ"ו.

תרכ"ב בשבת [א] לא ידבר אדם מאחזקים שלו שמתו או הם בהלאים כדי שלא יצטער בשבת אם יש בנדים של אוהבו של מת על יראם בשבת כפניו פן יצטער בשבת ובתיב (משלי י כב) ולא יסוף עצב קמה (א) אבל איש אחד בשולח לבית קולמו נתן פליתו לאחר כדי שיתקטף בו אמר לחכם אם אתקטף בו בשבת שמא לא אוכל להתאסק שלא תרד קניי דמקח בשבת אמר לו יותר טוב תקטף לו כשתתקטף [ב] שתקנה לך מצוה ולו תחיה זכות ושכר באותו קולם לא יספר אדם לבני אדם שום דברים שמורידין דמעות בשבת.

תרכ"ג. זכור את יום השבת לקדשו ואין ישנה והלא בכל שבועי הוא [א] אלא זכריהו מאחר שבא מה שירשיחיו פגן כשריש מת מטיל לא יאמר אין לי תאוה לאכול אלא יאכל כמו בשבת אחר ולא יכבה (א) ולא יפסק את נפשו מחמת הצער ולא שום עובדים רחל.

תרכ"ד. (רברים יג ה) אחרי ה' אלקיכם תלכו (א) עשו כמעשיו בתיב (שמות כ ט י יא) ששת ימים תעבוד ותשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך וגו' כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו' וינח ביום השביעי הרי נח ואתה תנוח (ב) מה הוא נח מדיבור אף אתה תנוח אל תדבר בשבת מדברי הפסיד ואל תאמר מה תלוי בדבור הרי **תרכ"ה.** [א] מעשה (א) בחסיד אחד שנכנס וכו' על מקשה צלף וכו' וכל מה שמצינו שהקב"ה מצד שבת שאמרו (ב) וביום השביעי (ג) נתעלה וישב על כסא כבודו הרי היה חסיד אחר ואמר כל מה שמצא כאן עשה בן חיה לו כסא יפה ומיוחד שהיה יושב עליו בשביעי להתמאר ליום המצוה אותו חסיד היה מתלבש בבגדי טאר ואם היו נישואין לא היה לוכשן אלא בשבת לכבוד שמים קנה קרא ליום השבת ואמר לחביו שני כבשים בשבת ואם הביב שבת למח מיטע בו

משנת אברהם

דהט"ז נלו"ח סי' ש"זי"ה, כתב שהתמיד הי' מחמיר אנפשי' ממתת חסידות ומחשנה כמעשה ע"ג, ועי' מה שכתתי בס' י"ח דנדר מחשנה כמעשה. — ונלמח נש"ס שנת ק"ג, אמרינן דלוחו חסיד ממלך עליה לגודרה, ואפשר לפרש שהי' ממלך עם אדם אחר, כך שדינר מעשיית הגדרה ולא שחשנן נלנד.

ועתה ראינו נגלוינו הש"ס מהגריי ענגיל ז"ל, נשם גדול אחד, דהא דהתורה לא חסרה ההרהור דנדרי חול בשנת משום שאין אדם שליט צרוחו על מחשנתו, אולם החסיד שהי' מושל על עמו וגם על מחשנתו ונדיו הי' כח גם לעזור את מחשנתו, אללו ההרהור כדבור דמי ממש ולכן קים את עמו מלגודרה לעולם, ע"ג. אולם מדברי הש"ס שאמרו וזכר שנת הול, משמע דנשעה שחשנן או שזנר מעיני הגדר לא זכר שנת הול ומה שייך לומר שקנס את עמו שלא עזר את מחשנתו הלא לא ידע נשעה מעשה שנת הול.

ובעצם הדבר הנ"ל שכתב שחסידים מושלים על מחשנתם כשם שמושלים על דבורם, ראינו נספר ראשון לניין מהא"ו"ח הק' מגילה כ"ח. ולא הרהרתי במצולות, והקשה מלי דנחא יש נזה הלא מצד הדין חסור כדאמרינן בשנת מ', נכל מקום מותר להרהר נד"ת חוץ מניח המרחץ ומניח הכסא, ופשיטא דניח המרחץ לא גרע ממצולות המטונפות, ומירח משום דנלמח אמרינן דנחמים נחאי ענינא לאונסו שאני, ופי' רש"י שהיתה שגורה נפיו ומהרהר נה על כרתו. הרי דלאונסו ליכא נגלי, זה הוא שח' דר' זירא דאע"ג דלא הלך ארנע אמות נלא תורה כדאמר חסם נמגילה, לכל זאת שלט על מחשנתו שלא להרהר דנדרי תורה נמקום שאינו נקי, ע"ג. הרי נשמע מלאן חו היא מדת החסידים לשלוט על מחשנתם כמו על דבורם. [ב] לא נאמר וכו'. הגם כי וירא אלוקים כי טוב משתייד רק לימים שהיתה נחם נריאה ויזירה, אלל בשנת לא היתה כל נריאה, אולם בשנת נלח המנוחה לפיכך נאמר ויכל אלוקים ניום השניעי, עי' רש"י עה"ת וגם רש"י מגילה ט', ונכן שאל דנינו למה לא נאמר וירא אלוקים כי טוב על המנוחה, ומתחן שעדיין לא הי' מי מהחכמונים שיאמרו את השנת, כי שנת נמרה לנטו, ולדם הראשון לא ננטווה על השנת שאינה נכלל ז' מצות.

ומדברי הגאון רבינו סעדי' מונא נהרמנ"ן עה"ת משמע דניום השנת נבראה הנרכה לדורות לאלו השומרים את השנת שהיו מנורכים, כלומר, שהשניחה מהמלאכה לא תניא להם נרעון, ע"ג ונספר רבי הזכה הניל נשם ספר אמרי נועם שהשי"ת נרד את האדם השונת בשנת שתי' לו

אולם נמרדכי נמסכת מועד קטן הלכות לונן כתנ: יש חוסרים — לאנל — תלמוד תורה נשנת דדמי למילי של ננעה אלל ר"י הי' מתיר ללמוד תורה נשנת שהיא משמחת הלל והוא נריך לשמח עמו נשנת, ע"ג. משמע דפליגי סה הם יש חיונ שמחה נשנת.

[ב] שהתחיל נעזירה וכו'. אפשר דרנינו נוחן נזה טעם למיתת נן סורר ומורה שאמרו רנחיו ירדה תורה לסוף דעתו, כלומר, מכיון שגם לאחרים שיחטאו נמה שאלכו יונגינתו, יש נזה צד של רניחה, דהמחטיא את האדם יותר מן ההרג, מד"ר פכ"א, ותנחומא פנחס, אלל דרניחה זו חינה אלל רניחה נפשיית ולא גופניית, ולזה אמר רבינו דכיון שהתחיל נעזירה, היינו נעזירה של רניחה הנפש ירדה תורה לסוף דעתו שנסוף יהרון ממש, כי ינקה לימודו ולא ימלא אלל שאר עזירות אינו כן, כלומר, דהמחטיא את חניו נעזירה אחרת הגם דגדול עכשו יותר מן ההורג, אלל אין זה עיני לומר דרניחה נפשיית זו תנרום לו לרניחה גופנית, כמונן.

סימן תרכ"ח

[א] לא ידבר וכו'. עי' טו"ז אר"ח סי' ש"ד"ד.
זכות למח כשמתפללין במלייתו

[ב] שתקנה לך מצוה וכו'. משמע חו היתה עליה מצויה, דאל"כ מה המצוה שאדם עושה, וכשמע מלאן שזה הוא זכות למח דלמעניד מצוה נדבר שהי' שלו נחיים. דהא אמר „ולו תהי' זכות" ואולי מטעם זה הי' מורישין את התפללין שלהם לנחיהם וכן הלולגין, נכדי שפעשה מצוה נדבר שהי' שייך להם נחיים, עי' סנהדרין נ"ג: והללו תפללין שהניח לי חני אלה מהם, וכן סוכה ל"ח, מעשה ננני כרכין שהיו מורישין את לולגניהן לנני נניהן.

סימן תרכ"ט

[א] אלא זוכריהו וכו'. ראה סימן ח' ומש"ל שם.

סימן תרכ"ח

הרהור ברברי הול בשבת

[א] מעשה נחסיד וכו'. הגם דנלוחו חסיד לא הי' שום נדור אלל מחשנה נרידל שמתר נשנת, אלל

תרכ"ה. (א) סוטה יד א. (ב) בירושלמי שבת פ"טו ה"ג: שבת ל"ח שבות כ"ה מה הקב"ה שבת ממאמר אין אתה שבות ממאמר. תרכ"ה. (א) שבת ק"ג ב. (ב) בביט לאל אשר שבת וזכר במחזור ויטור סי' קס"א ובכלבו סי' ל"ו. (ג) בנוסחתנו התעלה אבל במחזור תרכ"ה. (א) ב"מ ז' א' וירי ד"ח אין מטעחין ורש"י ל"ו ב' ובירושלמי שם פ"ה ה"ב, ובמקום כ"ה ב'.

מכל ימי המוסקן לפי ששבת תדיר (ד) והתורה חפה על מסגנו של ישראל ומקשה באותו חסיד שהיה לו מיני המצבים בשבת מסה וכסא ומפות וחרד יפה וכלי מאכל וכלי משקין יפין ושלחן יפה וכלי מלבוש ולא היה מניח לחזכיר שום דברים של מלאכה אמילו שכבר נקשה שלא יבא לדבר לידי (ח) להבא ולא היה רוצה שיזכירו לפניו דברים הכאים לידי עצבון כדי שלא יתאנה ולא יעצב ביום השבת ואומר כאלפא ביטא (ו) (כמדברי י' י) ביום שמחתכם (ז) אילו השבתות (נחמיה ה' י) הדות ה' היא מקחכם ואומר (קהלת ז' יד) ביום טובה היה בטוב מחו ביום טובה זוהו השבת שכתוב בו (תהלים צב א ב) מזמור שיר ליום השבת טוב לחודות לח' במקשה בראשית [ב] לא נאמ' במקשה שבת וירא אלהים כי טוב לפי שקדיין לא היו שומרין אותו היה בטוב לבב (דברים כו יא) ושמחת בכל חפוב.

תרכ"ט. אחר חילול שבת יהיה [א] נושא כספו בא לפני חכם לחזרות לו תשובה אמר לו חכמה או שחזי חלק לבני מוכים שמתביישין לקבל מן הצדקה ולא רצה לתת וגם החכם לא אמר לו תשובה אין למנות אם שמר שבת אחר כנגד שחילול שבת אלא אם חילול שבת כנגד אם קנינה נמשו כנגד העבירה.

ת"ל. (א) ומעשה בחסיד אחד שהקמים קנלה שלו בנדים וכשכא למקום שהיה הפך למכור פירק הקנלה לפני בית ארשפיונכיה וקודש היום לפני הבית ובאו בולשת לעיר תחלים מה שכבתים ובא יהודי בעל הקנלה ותיקן בליל שבת הקנלה ושם המוכים בענלה כדי להנחת את הקנלה חוץ לעיר ובא שליח של המלך והכריז לשוללים שלא יקחו מיהודים מאומה וכששב יהודי לביתו חלק אצל חכם שיורה לו תשובה שלימה אמר לו החכם תמלא הקנלה בנדים באותה מידה ושם ידך על הארץ ויעבירו האופן על ירך ותן חכמה שלקחת בעבור הבנדים לצדקה או תשכיר לבתוב ספרים ה' חומשי תורה נכריאים

משנת אברהם

תולין ויסורין ממרקין שנלמד ופקדתי נצטט פשעם ונגעיס עוונם וכו' ע"ש, ונירושלמי גם מנולד דתולין היינו מכפרין ומלה והיסורין נשאר ימות השנה מכפרין מחלה ע"ש, ונרמנ"ס הל' תשנה א"ד': ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שינולו עליו יסורין וכו' ע"ש. לכן טוב לו אלדס לקבל יסורין ומעלנו כדי שיתמרקו עוונותיו ויורוק גמור.

ור"א ז' נהר אחרי, דף ע"ה: נמעשה נלמד שחטא, ור' שמלאי ריפא אותו רפואת הנפש ונולדי שסידר לו תשובה כדי, וכל יום ה' אותו האדם ומחרט ונזכה עד שרפא את פניו נדמעותיו, ולכל זאת אמר לו רבי אצל דרשימה נלנפוי, כלומר, שלא נחמק החטא, ואמר לו ר' אצל אי לאו דאיתמנע מתך תשובה לענרנל מלנפך ההוא רשימל ע"ש, ונזהר נהעלותך דף ק"ג, יסורים ממתקים, ויסורין דילך נרזין אלין דלתגליין על ירך יהון לך נתיקין ויהדרין לך כל דחקין דילך כחלמין דענרין, וחל"ס נהיפך אהוון מל"ח דממתקת ית נשרל אוף יסורין ממתקין ע"ש, ועי' רש"י לנצים כ"ט"ג, והקללות והיסורין מקיימים אתכם ומליצין אתכם לפניו, ונירושלמי סוטה ב"ל, מכיון שנתייסר, וכתיב ונקלה אחיך לעיניך כמי שאינו מושל, וכן נרש"י עה"ת, פרשת תלז, כל היום קוראו רשע ומשלקה קראו אחיך, ונזהר פרשת וירל, דף ק"ד: שהנשמה טוענת נרש"ע אע"פ שלא נתעסקו נחורה שאל קנלו עונשם נני"ד על מה שחטאו ונתכפר להם שנלמד ארנעיס יכנו לא יוסף וממה שנתנישו לפניהם דיים להתכפר להם שלא יכנסו לניהם, מה כתיב אחריו, לא אעשה נענור הארנעיס, ורלה מה שכתנתי נרלשית דנר לח"ל, דף צ"ג, אלת ד'.

ובסימן מ"ג כתב רבינו נענין התשובה: וניום אומו ילקוהו נסתר מכות גדולות, שכל נער שמקנל עליו מרלוט הרי הן כיסורין המכפרין ע"ש, ורלה מש"כ נסי' קס"ד נח"ל, לענין חנלת גופו לכפרת עוון, ויש להוסיף מהל דכחונות ק"ג, דההוא כונם שנלד עולם הנל נשניל שלא הי' נלשכנתל דרני וללחר שהניית עלמו כדי שיהי' לו נזה כפרת עון יללה נת קול אף הול מונוון למיי עולם הנל. הרי דלל נחשנ לו העון של חלנד עלמו לדעת מופטי שמה שעשה לא עשה אלא לשם כפרת עון. וזה דומה לנ"ש התום' נסנהדרין ס"ח על ר"ע, שהכה ננשרו עד שהי' דמו שותת, דכיון שלכנוד התורה עשה אין נזה חטל ע"ש. וכן אחרית נקידושין פ"א: דר' חיייל נר לשי הוה רגיל וכו' דנשניל שחשנ שעשה ענינה הי' מוכן לשרוף את עלמו נחטור ולנסוף שטנד לו שזו היתה אשתו

נרכה נשנת ימי המעשה על מה שיחסר לו מזה השניטה. — ולדעתי זו היא כוונת ר"ס גלון — והוסיף נספר הנ"ל שזה הוא שאלמו נפסחים נפרק מוקוס שנהגו דשכר מתורגמן נשנת אין רולה נז סימן נרכה, כלומר, הנרכה שנירך השי"ת שלא תהל נרעון ללדס נשניל השניטה אינה חלה ע"ז ושכר התורגמן של שנת יככה ממתו מריות של ימי מעשה, ע"ש. וכן אפשר דשאלת רבינו למה לא נלמד כי טוב על נרכה זו המשלמת את ההפסד של שניטת השנת.

סימן תרכ"ט

תשובה על חילול השבת

[א] נושא כספו וכו'. המפרש נהנדפס סי' קפ"א, כתב, דהכסם נווה לו לתלק את הכסף כדי שלא יהי' נהנה ונונוון שחלל עליו את השנת, ואלדננה אותו ממוון שנל ומחילול שנת יעשה נז מלה ויחלק לעניים שמתניישין לקבל נדקה וכו' ונה שלא הורה לו החכם התשובה שיתלל נלר"ח של"ד נענר וחילל השנת, משלס דנזנמן הזה לית לן רשות הרנים דלורייתל ע"ש. ואינו מונג, מלן יימר דהכסף הזה נל לו לאותו אדם על ידי חילול שנת, הל לא קלמר אלא שהענינה היתה נזה שהי' נושאל את כספו, היינו כספו שהי' לו מנכר, ועוד חס לא נרה"ר נשאל את כספו אלא נכרמלית, א"כ חס נשונג אינו נריך כפרה לפי דעת הנתינות נח"ת סי' רל"ד, ולס נחתי אונלי חמיר עליו לתלק את כל הכסף, ואחלי לא הקנינו לו החכם תשובה של תענית.

ולדעתי, שאלמו האדם חילל את השנת נחזיר נשניל שהכסף הי' חניי עליו ניותר, ולכן לא רלה החכם להורות לו תשובה אחרת אלא נפיזור כספו כדי לשנר את ונתו העעה של אהנת כסף, וכנודני הרנונ"ס ז"ל נפ"ב"ב מהל' דעות ע"ש, ונהקדמתו לאנות פ"ג, רפואת חולי הנפש ע"ש.

סימן תר"ל

יסורין לכפרת עון

[א] וכו' זה וכו'. הכלל נעניני תשובה הוא לשיטת רבינו כי המירוק של החטא נענירות תמורות אינו אלא או על ידי יסורין או על ידי מיתה ח"ו, כמלמדם ניומל פ"ו, ננר על כריתות ומיתה נני"ד ועשה תשובה, תשובה ירו"כ

ת"ל. (א) על מקשה זו יצוין בשבלי הלקט סי' דיה וזח הדבר. (ב) אולי צ"ל חוכס לבד וביאים לבד כתיבים לבד. (ג) ר"ל שחל ר"ח שבת בטבת שאנו מוציאין ג' ספרים.

ובכלבו הנוסחא: נעקלה. (ד) יומל לי"ס א'. (ה) ר"ל לדברים שיעשו סכאן ולהבא. (ו) אולי כוננו לומר כל מקדש שבידי המונבר במחזור וסרי סי' קניס והוא ד"ס א"ב. (ז) ספרי במדבר סיסקא ע"ז.

ותובים ולא תקשרם בחדר כי אז לא יוכל אחד או שנים לקרוא בו אלא שיהא חומש (ב) ... ויקראו בו יתומים ובני עניים שאין די דם שיהא להם ספר ואם מתוקן וכתוב יפה אל תאמר יקלקלחו מסוב שלא יכתב יפה הואיל החיפה מתוקן מלקרוא בו אותם שאין להם ספרים אחרים ועוד אם תאמר אם לא יקראו בו אלא לסעמים הוא יפה וקיים תחשוב אם ילמדו בו תדיר הוא קיים כעשר שנים ואם לא ילמדו בו תדיר הוא קיים מאה שנים או יותר תצדק אלה ימים שלמדו בו תדיר עשר שנים ואחר כך נמחק הספר והיו יתירים על אותם ימים שבסאה שנים או יותר כי לא למדו בו תדיר לכך תקנה ספרים שילמדו בו יראי ימים עניים יתומים ותפילות גם מחזורים וסמרא ופרושים וכל מסכתא לבד ותשאל לכל אחר ואם ישאר לך עדיין מן הכסף יתן לבני טובים שמתביישין לקחת בגלוי אמר בעל התשובה להכפ למה אינך מרנין לכתוב ספר תורה אמר החכם רבי לקהל נ' או ר' ספרי תורה כמו (ג) הנזכה ראש הרש ושבת ועוד שמה בעלים שנתנו אותן נ' ספרי תורה היו טובים ממך והספרים היו בקיאים ותיקנו יותר כהלכה מספר שלך ואתן שנתנו ספרי תורות יכעפו ויחיה לך חזקן לכך (משלי ג ה) ואל ביתך אל תשען כי כל דבר שיש לו עוסקן אינו מצד כל כך וכן אם תמצא עני שהכל נתתן לו תן למי שאין לו עזר [א] וכל זה אין להורות אלא למי שמתחרט ומבקש להיות נקי לפני הקב"ה וכן בימי רב רבי חיי ור' אביתר כהן צדק שהיו בירושלים ובה לפניהן רוצה צוה רב חיי ור' אביתר להכותן מלקות כהר הזיתים עד שפך דם עליו הורוצה צעק הכונו אל תחמולי עלי כרי שלא אקרא בדין בסני הקב"ה והכוחו עד שהיה נסח לחיים וצוה להניחו ומכתינו לו כשלוש שבועות ואחר כך חסמינו בחול רק מעט נקב פתוח היה ועיניהו והכונו עד בין מות לחיים כן עשו שלש פעמים וידעו חכמינו כי נתכפר לו כי קבל הכל באהבה ואמר שלא נתכפר לו עדיין אמרו לו כבר מן הקב"ה שמחל לך. ורב חיי היה קולה בכל שנה לירושלים מכלל היה שם כהן הפוכות כי היו מקיפין את הר הזיתים בהרשענא רבה ז' פעמים ואומרים מזמורים שמדר להם רב חיי ולפני רב חיי חולכים כהנים מלובשים פיריקון ומקילים ואחריו העם והוא בתוך ורחוק מאלה שלפניו ק' אמה וכן משל אחריו היה רב חיי שוחק לאחר הפקודה ראה הרוצה בעל התשובה את רב חיי שלכו שמה ואמר לו הרוצה ר' למה הייתה חולך לכך בשחייתם מקיפים את הר הזיתים אמר לו רב חיי מסני שאני קולה בכל שנה מכלל לחקיף את הר הזיתים כמכות ואני מסחר את עצמי בהרשענא רבה אליהו חולך עמי לכך נרחקן מאשר לפנינו ומאשר לאחרינו ומדבר עמי ושאלתי לו מתי יבא משיח ואמר לי כשיקפו הר הזיתים עם כהנים לקחתי כל הכהנים שמצאתי להקיף אולי ביניהם כך ואמר לי אליהו ראה כל הכהנים שאתה רואה מלובשים מקילים וחלבים [ב] בניאות אין שום אדם מזרע אחרון רק אחר שהוא חולך אחר כלם שנבזה להם הוא נמאם בעיניהם חולך כבגדים רעים ואינו חפץ בכבוד ומשים את עצמו במי שאינו הוא היגר כרגלו אחת ומצד אחד חסר עין אמר זהו כהן אמת מזרע אחרון אמר רב חיי חיי מה שחקתי שבכלם לא היה כהן אלא אותו בעל מום.

תרל"א ומעשה ברבינו ר' מרדכי שהכה באגרופו את יהודי אמר הורע שהכה היהודי [א] תשבר ושם ידו כחור שמתה בו בריה ושיברה לפי שנא' (איוב לא כא) אם הניפתו על יתום ידי (שם שם כב) כתפי משכמה תפול.

משנת אברהם

ולקבלת יסורין הרי הוא מני אז נכלל זדיק, על שם שהוא מזדיק עליו את הדין ורונה לקבל עונשו נעוה"ז על העוונות שעשה, ואפילו כשחטא נחטאים היותר חמורים ר"ל, והומה הדבר לענד שרע מזלוגיו ואח"כ נתן אל לנו לשון אל אזלוגיו ולהיות לו לענד ולקבל ממנו עונשו כפי אשר יעשנו, דנשעה שנסתר מלח אזלוגיו והי' צורח לא הי' ענדו כי לא רצה להשתענד תחתי, אבל משעה שנתן אל לנו לשון ולהענש על אשר נרע הרי הוא שוב ענד נאמן. מה מפרש מלמור האומר לאשה הרי את מקודשת וכו' — שמה הרהר תשובה נלנב.

וכשמכונן האדם לסנב שינאלו עליו הרעות לכפרות עוונות הם מכפרים עוון זה הוא אחד מהפרטים שדרכי התשובה, כמו שאמר הנביא ע"ה שזנו עדי וגו' כלום ובני תוספת, שהם דברים המלערים את הגוף, כמו שראינו החכמים הקדמונים שהיו מלערים את גופם ומניחים יסורים עליהם לכפרת העת, כמו מה שאירע לנחום איש גס זו ובאמרם כל ימיו של אותו זדיק הי' מלעטר על דבר זה. והולך הרב הנ"ל מחריך נענין יסורין של אהנה ובמאמרם של מ"ל צפ' השוכר את הפועלים, ע"ש וממלא נחת לפשד, אולם מפני שהספר הנ"ל הוא יקר המציאות העתקתי החוכן והמתנות של דבריו הקדושים והטהורים. ושיטה זו היא כמעט ככל דברי רבינו נספר חסידים, כאלמור.

[ב] **בניאות וכו'.** ראה קדושין ע': אמר ר' יהודה אמר שמואל ר' מלאת ענדים ואמרי לה ארבעת אלפים היו לו לפשחור בן אימר וכולם נעמעו נכהונה גדולה וכל כהן שיט בו עזות פנים אינו אלא מהם וכו'.

ולא ענר עזירה נפועל אלא משום שהתכוון לאיסורא הי' אותו זדיק מתענה כל ימיו עד שמת נלוחה מיחה, ע"ש.

ולכאורתי נראה דשיטת רבינו הנ"ל אינה כשיטת הראשונים אחרים, דנהרמנ"ס ז"ל אין רמו לסיופים וקבלת יסורין מעלמו, אלא עיקר התשובה היא עזיבת החטא וחרטה נכל לנו, ודין מכות וכן מכות מרדות היא דוקא ע"י ז"ד כפי התורה והוראת חכמים ולא מניע נשום מקום נגמ' שהכו אז שעיט למי שהוא נכדי שיחכפרו עוונותיו חוץ ממקומות שהדין מתייב לזה, גם מניע שהיו מסנפים עלמם נמעניות עד שהושחרו שייחס, אבל יסורין אחרים שינילו על עמם לא מניעו, הגם שהיו מתננין את היסורים ושמתים עליהם כשנלו מלחו יתעלה, ונלמת אמרו המקדש את האשה ע"מ שאני זדיק נמור אע"פ שהוא רשע חוששין לקידושו שמה הרהר תשובה נלנב, הרי דנהרהור נרידל הרי הוא נעשה לזדיק נמור.

אולם נספר היקר נית אלקים והמני"ט ז"ל האריך נענינים אלו נשער השני שנספר נכמה פרוקים, והינאל מדבריו הוא כלאר נלמס את דעתו הנעלה נסקירה קנרה כדלהן: עיקר התשובה הכתונה נתורה היא החרטה ועזיבת החטא כמו שאמר יענוז רשע דרכו ואיש עון מחשבותיו וישנו אל ל' וגו', וכתיו כי אחרי שני נחמתי. ועם הדבר שעינת החטא והחרטה הם העיקרים שנתשובה משום שאין החטא נמור כי אם נמחשנה ונמעשה, לכן גם התשובה נריכה להיות נמעשה היינו עזיבת החטא ונמחשנה היינו חרטה. ולא התשובה היא נמשקל החטא, כי החטא הוא נגוף ונפש, וגם התשובה נריכה להיות נגוף ונפש, ולא חקיים נריחת האדם שהוא נגוף ונפש.

אולם ישנם עוד פרטים אחרים שהתשובה תלוי בהם, כלומר אין התשובה נממת זולתם והיינו הידוי והיסורין או המיתה ח"ו לפי גדול וכונד העון, אלא דמעשה שהרהר תשובה נלנב, אפילו עדיין לא היטה לו הזדמנות לעזיבת החטא ולידוי

סימן תרל"א
אמר להסתכן אפילו בתורת תשובה
 [א] **תשבר וכו'.** קשה לקבל שר' מרדכי פסק לסנר את הזרוע שלו דזה הרי כנגד דין תוס"ק דאפילו

תרל"ב. כתיב (קהלת יב יב) ויותר מהמה בני חזר כי אפרו (א) מי שגול מאחד מהמשה ואינו יודע ממי גול ממילא לא יצא ידי חובתו מן השמים עד שיתן לכל אחד ואחד זכתי' (ויקרא ח כג) וחשיב את הגזילה אשר גול כיון שאמר גזילה [א] למה אמר גול אלא אם באותו יום שגול חשיב אין לחוסף יותר עליו ואם לא חשיב באותו שבת או באותו חרש או יותר צריך לחוסף על הגזילה כפי מה שהיה מרויה בעת שהפרו עד שהשיב לו ויאמר אותו אדם לפי מה שידע לשער עסק האיש כמה היה יודע להרויח באותו גול מן העת שנחסר עד שהשיב ולכך מזה יחשוב הצער אע"פ שכל זה לא הצריכתו התורה אבל לצאת ידי שמים צריך כל זה להשוב הצער שהרי החובל הייב בהמשה ובשת הוא עצבון כך בכאן ידע כמה צער לנגול יש ויש לו ק' ליטרוך ואינו הרשע בליטרא שגול לו ויש אדם שיש לו אלה ליטרוך ומצטער על שלקה לו מאותה ליטרא (ב) ... ויש שיש לו מעט ולוקח לו הוא בחסרון מאכל ומשתה כי קודם שגולו ממנו היה אוכל השותה לוכד ומתקדן וקתה הי חי צער כל זה צריך לחשוב הנזילן צער שגורם לו ולכל הנסמכין עליו והפרק העידונים שגורם עליו ולתת לחם לפי מה שגורם ולפי הנזילין כמו שאמרו (ג) הכל לפי המבייש ולפי המתבייש ולשלם הכסף גם לקבל דין כגופו אם חרש או כ' חרשים יתענה בעניין העניוין וכסף שנשאר בו אפילו מרחו אינו הפך לקבל גם כסף שלו כנגד העניוין שנחנה מאותו סמך ועניוין נגד העניוין עליו אמרו (ד) זדנות נקשו לו כזכות אע"פ (ה) שהזכיר רבותינו (ו) ... עומק התשובה הזאת כך היא לחפצים שלא יקרא לדין ואף בעולם הזה יקבל עונש ונקמה לפי שמקבל בעצמו עליו העניוין שהיו ראויין לו מן השמים רק אם מרבים גול אע"פ ששוב באילו דברים שכתבנו הקב"ה מביא עליו כדרכו מפני שהרבים בקשו עליו נקמה ויקבל עליו שכר על העונשין שבאין עליו מן השמים כי מאחר שחאו מרעתו קבל עליו עניוין ותשובה שכתבנו אינו ראוי לקבל מן השמים ובת' (ירמיה ל יא) ונקת לא אנקך פעמים ונקת פעמים לא אנקך. ומעשה באחד שגול ליטרא והרויח הרבה והיה מבין הנזילן וידע ועשה ככל מה שכתבנו וכל מה שהרויח נתן לו שאין בידו שום הקרבת רבית ויש גול של גוי שיבא לכמה רעות יותר מישראל לפי שאם יבא ישר' לשם יגולוהו וחו (קהלת ט יח) הומא אחד יאבד לשאר יהודים ויורד הרבה טובה שהיה ליהודים באותה הקיר.

תרל"ג. (א) ר"ב אומר מנין אתה אומר שכל מי שמסמר את השבת בתיקנה מעלין כאלו שמר את כל השבתות מיום שברא הקב"ה את עולמו עד שיהיו המתים שנאמר (שמות לא טו) ושמרו בני ישראל את השבת (ב) כי ששת ימים ולא תאמר שבת בלבד אלא כל הקדושה מצדה אחת כהלכתה מעלין עליו כאלו זכה מבראשית ועד תהיית המתים לכך אין קץ לשכר הצדיקים וחו (ג) ליום שכולו ארוך שאילו היו היים לעלמי עולמים היו זוכים ולא היו חומאים אותם שעמרו בזמין נ' ור' פעמים שנאמר (בראשית ח א) זה ספר תולדות אדם כל תולדותיו שהם זוכים מעלין עליהן כאלו הן נבראו סתת שנברא אדם שנאמר תולדות אדם ביום ברא אלקים אדם הקיש תולדותיו לו כאלו אז ביום נבראו.

תרל"ד. תלמיד חכם ראה בהלום שחיו מביאין את זקן אחד בשמים אמר אנה אתם מביאין אותו זקן אמרו לעולם חבא באותו שבת שהלם לאחר נ' ימים מת חזקן המסירו אותו תלמיד חכם והיה בוכה ומצטער עליו יותר מדאי אמר להם כך ראיתי בהלום שהוא בן העולם הבא חקר אחר מעשיו ואמרו שהיה נאמן ועני ולא דבר שקר ולא היה שומע שקרים וכששומע שקרים אם לא היה יכול למחות חולך מהם (א) והיה מצטעם כהול זקונה יין טוב לשבת לשכוח עמלו ויין למרי נפש שחתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר.

משנת אברהם

זה, — זה משפט הכהנים, דמשמע דנעודן קיימות חיינ ליתקן אזל אינן קיימות לא חיינ צהן הכתוב תשלומין. רש"י — ואז"ל משום דהוי ל' ממון שאין לו תונעים. — שיכול לומר לכהן אחר אני נותנס, רש"י — ונתוס' שס ד"ה ואז"ל כתנו, ואיכא צין הני תרי לישני, דלהאי לישנא דאין לו תונעים, נהי דאין יכול לתנועו דזיינין, דזייני שמים מיהו מייחיינ וללישנא קמח דדריש ל' נוחה דאפילו דזייני שמים נמי לא מתייב, עכ"ל.

וצריך להניין, הא צגול משנים ואינו יודע מחצה מהם דהוי ממון שאין לו תונעין ולכל זאת אפילו צנא רק ללאת דזייני אדם מחיינ לסלק הגזילה צנייהס וחמלי פטור הכא צמזיק מתנות כהונה לגמרי, וצריך לומר דגני גול אחד מתמשה הלל כל החמשה צאים לני"ד וכל אחד טוען טענת שחל, לכן צריך להניח גזילה צנייהס, דלאחד מהם גודלי חייב, אזל צמתת כהונה אפילו ינאול אלה כהנים עדיין יכול הנעל הנית לומר לכהן אחר אני טחן.

וי"ש להסתפק צוכרי כהונה, הייט שיס לו להנע"נ כהן שמכירו ואינו רגיל לתת מתנותיו אלא לאותו כהן, אם הזיק המתנות כהונה או שאכלן אם פטור מלגס, דהא רש"י כתנ צניטין ל', דאסחו להו שאר כהני דעתייהו והוי כחאן דחטי לזייניו דהני, ועי' צהרא"ש שס שכתנ דאסור לו ליתן לכהן אחר, ח"כ לא הוי ממון שאין לו תונעין, וללישנא דפטור משום דכתני זה גודלי פטור, אלא דח"כ ה' להס להתוס' לומר הנפ"ת זו.

אילו הי' משנר ידו של תנירו לא אמרה תורה יד תחת יד ממש אלא ממון, וכ"ש צהכאה גרידא שאין צה אלא משום ולא יוסוף להכותו, ואפשר שצריך להיות ומעשה צרניט ר' מרדכי, שאתה הכה" ורניטו ר' מרדכי קילל את המכה ונתקיימה קללתו שהמכה שס ידו נחור וכו', וכנראה שגס המכה לא עשה זאת לשס כפרה, דעל החטא כזה גודלי אסור לו לאדם לחבל צעמו ולנהיח את עלמו לזיי סכנה, אלא דכך אירע צצניל דנורו של רניטו ר' מרדכי.

סימן תרל"ב

ברין מוסיק מתנות כהונה

[א] למה אחר וכו'. רניט דורש מקרא זה לאחר שהקדים דגזילה יש דין של ללאת דזייני אדם וגס יש דין ללאת ידו שמים, כדמזנאר גני גול אחד מתמשה, לכן גס מקרא זה אשר גול המויתר כדרש צניי אופנים, כצנא ללאת דזייני אדם צל המקרא להקל על הגולן כדרשינן צנ"ק ס"ו, ס"ז וצ"ת, אם כשעין שגול יחזיר ואס לאו דמיס צעלמח צני גלומי, או כדרשינן שס אשר גול, על גזילו שלו מוסוף תומס ואינו מוסוף חמוס על גול אציו. אזל כצנא ללאת ידו שמים אז צל המקרא להחמיר עליו כדצרי רניטו.

ובש"ס חולין ק"ל אחר רנ חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלגס, מחי טעמח אינעית אימח דכתין

תרל"ב (א) בבא קמא ק"ג ב. (ב) ציל יחור מפי שיש לו הרבה מעט ממנו וכן הוא בשריב. (ג) בבא קמא ק"ג ב. (ד) יומא פ"ו ב'. (ה) ציל שלא הוכירו. (ו) ציל במירוט.

תרל"ג (א) מכלתא חשא פרשה א' ולמנינו ליתא: מנין אתה אומר. (ב) ציל בינו ובין בני ישראל אות הוא לעולם ומלות: כי ששת ימים יש למחות. (ג) קדושין ל"ט ב'. (ד) לשהן הסור והגבי בשורץ אר"ח ס"י רמ"ב ס"א.

תרל"ה זמן אחד היה מדליק נרות בערב שבת בא איש אחד ואמר הנח עוד היום גדול (א) וכיבה הנרות אמר חזק לא יאריך ימים וכן הוה.

תרל"ו. אשר היא טובה לך משבעה בנים (רות ד פו) וכת' (ש"א ב ה) עד עקרה ילדה שבעה וכת' (ירמיה פו ט) אמללה ילדת השבעה כי בז' ימים כל אחד עובד לאב ולאם (א) אם (ויקרא יט ז) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אם יש לאדם ז' בנים כל אחד ערשה צורכי אביו יום אחד הקיש שבת לאב ואם כת' (רות ד פו) אשר היא טובה לך משבעה בנים (ש"א ב ה) עקרה ילדה שבעה כי כל אחד עובד לאב ולאם (ב) בבני יעקב כי כל אחד היה עובד לו יום אחד (ג) י"א בנים ורועה אחד עובד ליצחק ואחד ליעקב וכשבת יעקב בעצמו ליצחק וזולת כשבת ליעקב וליצחק (ד) ולכך שמות שבטים באבני השוהם וכאבני החשן על כתפיו לכך כשבת (ישעיה נח יד) והאבלתיך נחלת יעקב אביך לכך אנשי (ח) ... ז' חלקים וכשבת שוים (ו) וכן אנשי משמר.

תרל"ז. [א] יום טוב תחום שבת (א) ד' אלפים אמה שהם קמ"ד אלפים אצבעת הקמח על קמ"ד אלפים שהם צ"ו אלה אצבעת גדולה על צ"ו אלה שהם ק"ב אלפים אצבעת שאצל גדול על ק"ב אלפים הרי קמ"ד אלה וצ"ו אלה זק"כ אלה הם ש"ם אלה הם ל"ו ריבוא היקף לר' רוחות קמ"ד ריבוא האלכסוף של ש"ם אלה על ש"ם אלה האלכסוף ש"ם אלה וקמ"ד אלה הם תק"ד אלה והאלכסוף השני אלה ראשון ושני הרי שני אלכסופות אלה אלפים וח' אלפים כשיצטרפו יחדיו השבוע אגודל אגודל אגודל ואצבע קמחה (ב) אלה השבועות לעומת הקולם ביצר נמדד לרקיע חן ז' אוררים הם אלה אלפים וח' אלפים ויריעות עשר של תבלת וארבעת שני ושש משור וזרי ויריעות ושבת והרקיעים שוין חם ואת שבתותי תשמורו וכקדשי תיראו שבת השמים כפאי על הכרובים ותחום שבת כמנין הקולם ולכך בשבתות ימים טובים ז' פעמים כפאי כליו וירוע לפני כפאי כבודך שאם יפתח אחד מהם הרי חזירי כפאי חחו כפאי א' ה' בשמים הכין כפאי ב' וכפאי נכח נ' נכח כפאי כפאי כקולם אתה הרי ד' המלך הירשב על כפאי רם ותשא הרי ח' זכות ומשור לפני כפאי הרי ז' וזבוב השביעי נתקלה וירשב על כפאי כבודו הרי ז' כי בכל ז' רקיעים כעין כפאי זה כנגד זה. כפ"א כפאי"ו וכפאי"ו כפאי"ך כפאי"ו כפ"א כולם ביתמטרי' תורה אין כפאי בלא תורה וחחו (ג) אז מלפני בראשית דת וכן השית, ולכך קורין בתורה בשבת ח' פעמים בקריאה ושש הכרובים ולכך קורין ז' כאלו הושיבו שכינה על כפאי הכרובים.

עיניני ספרים

תרל"ח. תפילין של יד אין להן אלא [א] בית אחד ויש להבנים ברוח עד כנגד לבו וימשוך את הרצועה ויקשור זרתו [ב] בעצמו והקשר יהיה כנגד לבו והתפילין של ד' בתים בראש ב' מפחים בראש חוטמו עד מקום חנות תפילין

משנת אברהם

גדול, פי' ד' אלצעות נאלצע שמה אגודל. שית נקטנה, פי' שש אלצעות שמה קטנה או זרת יש נטפת, חמש נחילתא, פי' חמש אלצעות יש נטפת נאותה אלצע שהיא השלישית, והיא זו שאלו קורין אותה אמה כי היא השלישית מאמה נד שמתנה, ודלא כמו שכתב רש"י נכורות ל"ט: „חמש ותילתא נאלצע“ עיין סס.

סימן תרל"ח

[א] בית אחד וכו'. נש"ם מנחת ל"ד: דנאל ראש נעין ד' נתיים משום דכתין לטטפת לטטפת לטוטפת הרי כאן ד', או משום דטט נכתפי שתיים פת נאפריקי שתיים, והייט דוקא נתפלין של ראש אלל נאל יד דלא כתין טוטפת אלל והי' לאות על ידך והייט אות אחד, לפיכך נאל יד איט אלל בית אחד, ונתכילתא פרשת נל הונא נהר"ל"ש הל' תפלין: והי' לאות על ידך, נל' מקומות מזכיר פרשת תפלין נקדש לי, והי' כי יצאך, שמע, והי' אס שמע, מכלן אמרו מלות תפלין ד' פרשיות של יד הן נכרך אחד, של ראש הן ד' טוטפות והוא כנ"ל נש"ם מנחת דמלטוטפת ילפינן ד' נתיים. והטעמים רנו נזה, עי' נפרשה עה"ת. ונפרי ען ההיים שער התפלין פ"ח מתאר ע"פ סוד. אלל אין אט יודעים טעמי התורה, והמענין אותה הוא הדין שציתת תוה"ק.

ולא ארע לבין הברב. (ו) טובה גיה ב' ובש"י שם דיה בעצרת. תרל"ו. (א) ציל תחום שבת וירש ד' כ"ו. (ב) כל הסימן הוא צריך הישקן והלשון מנומנם. (ג) מדרש רבה בראשית פרשה פ"ד. תרל"ח. (א) האבורהים הביאה וכתב שאין מנענו לאמרה, תביאה הכלבו כפי ל"ו.

סימן תרל"ז

בירורי השיעורים של ספח.

[א] יום טון וכו'. נמת"ק כתנ שכל הסימן הזה לריך תיקון והלשון מנומנס. ולדעתי אין הלשון מנומנס אלל מכיון שנהגה נהלפם כתנו שגערך י"ח שורות הסרות נכתבו יד, יש לשער כי נהכ"י הי' כתנו הכל מפורט ומפורש אלל מחמת החסרון אין אנו יודעים לפרש כמה מהדברים שנהסימן הזה, ואני לא נלתי אלל לפרש מה שאפשר להנין מהנשאר של הסימן אשר לפיניו, כי יש צה משום דברים הנחומים לדעת נעמי נירורי השיעורים.

רבינו משווה כל המספרים של תחומי שנת ויו"ט נחשנון של טפחים ואלצעות עם המספרים של הימים הנלרכים נכדי להלך מן הארץ עד למעלה מכל הרקיעים ומנחלת שחום שנת הוא נמספרו כמספר נונה של העולם נתיים. ומחמת חסרון של הי"ח שורות נכתב יד הי' אפשר לנחם את החשנון, וגם הי' אפשר לדעת איך נחשנון כל המספרים נהתחומי שנת ויו"ט כי הלל אין הד' אלפים של תחומי שנת ויו"ט מכילים את כל המספרים של האלצעות הנדולות והנינוטיות והקטנות נידה. גם לפי החשנון שנהספר המהלך מן הארץ לרקיע שהוא לפי דברי הש"ס נחגינה ת"ק מלות שנה נחשנון רק שתי מלות ושמונים ושמונה ימים לשנה, והרי יש נשנה שג"ד יום אפילו לפי מדעי הלננה, ונע"כ שנאותן הי"ח שורות הי' נילור לכל זה וחנל על דלדנין.

תרל"ה. (א) יצוין שבת כ"ג ב' : ובלבד שלא יקדים ובשבלי הלפס סי' ג"ט וישע איתח סי' ר"ג סי' כ"ד כי יש מחלוקת בזה. תרל"ו. (א) יש למחוק מלת : אם. (ב) מדרש רבה בראשית פרשה פ"ד. (ג) ציל ויריד היו רועים אחדו עובד ליצחק אחדו ליעקב. (ד) טובה ליו א' ורעיש בירושלמי פ"ו. (ה) חסרון הגבוי יש

וכן ב' מסתים מן התחלת הכתף עד מקום של הנחת תפלין כנגד [ג] ת"כ מסתים בלוחות עד מקום הכתיבה לומר שאסור ליגע באותיות הקדש אם ימין הקדש לא נגעה בקדש כל שכן ימין הריוט [ד] ואין ספר תורה נכתב משני עברי הקלף כי המוסר משים ידו על הקלף נמצא שמעטים מעבר האחד שם הקדש והרי ידו נסמכת מעבר האחר והמניח צריך להניח קודם שתחא ספר תורה תפורה כדי שינפול הקלף ולא יצטרך להניף ידו על הספר על השמות שנאמר (בראשית א לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד והרי בכל יום נאמר וירא אלקים כי טוב אלא על כל מעשה בראשית לימד שכן יעשו עושי מלאכה וכל שכן כותבי ספרים ואחר כך זיכולו כך אחר שיעיין יתפור יחדיו וכתוב (איוב כח כז) או ראה ויפסרה הכינה וגם הקרה ראה שחאותיות כחלכתן ויפסרה התיבה הכינה כפסוקים הקרה בתפירה ד"א ראה ויפסרה הכינה תחילה גם הקרה פעם שנייה וכנגדם ויכולו ויכל, ויכולו כנגד וירא אלקים כי טוב ויכל כנגד וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד וכנגדם וישבות ביום השכועי כי בו שבת הרי ב' וישבות שבת לכך ב' להמים כנגד בריאה ועשייה בתחילה בת' השמים ואחר כך הארץ שנאמר (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ואחר כך בת' (שם שם) ביום עשות ה' אלקים ארץ ואחר כך השמים מראשו לפשו ואחר כך מסופו לראשו בעוד שיעמוד לפשו שלא יחזור לתחילתו אלא מסופו לראשו בפאי דפליק ופיים לכך תיקנו (א) תכנת שבת בתשר"ק אותיות מסופו לראשו לפי שכבר בתחילה אמר האותיות על הסדר: אל אדון על כל המעשים ברוך הוא וכו'.

תרמ"ב. אדם שספריו או תפיליו בתיק [א] לא ינערם הדין אלא יתמסם בידו ויוציאם. (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו אם נשק אדם אשתו וכניו מסונפים לא ינשק הספר אם נגע בשר [ב] אשתו בידו ירחיק ידיו ואו יגע בספר. **תרמ"ג.** שנים היו סריקים ספרים מתיבה גדולה האחד שם הספרים על המיטה אשר שכבו שמה איש ואשה ואחר שם הספרים על גב הקרקע אמר לו אותו שהניח על המיטה למת תולול בספרים שאתה מניחם על גבי קרקע אמר לו אתה מחלל את התורה שאתה מניחם על גבי ספה ששמשו איש ואשתו והקרקע טהור ואין לי כבוד להשים על הקרקע אמר לו (א) והלא אדם [א] קורא את שמע ואשתו אצלו (ב) ואין דברי תורה מקבלת טומאה אמר לו כשעדיין לא שימש מיטתו אבל אם ליחלחלות של שכבת זרע על בשרו או על בגדו או על הסדין שהוא שוכב שם לא יקרא ועוד בקריאת אמרו אין מקבלת טומאה שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה [ב] דברי כאש אבל להניח על דבר שיש בו שכבת זרע ולא כובס ממנו חלילה מלהניח ספר עליו. **תרמ"א.** צדקתו עומדת לעד המוכה את המזכים כנגד [א] מלמד ליראי שמים תיקון תפילין כרי לתקן לאחרים ואותם ולמדו לאחרים.

תרמ"ב. (א) אפילו סח בין תפילין לתפילין חוזר עליו מערכי המלחמה לפי שכתוב (דברים לג כ) ושרף זרוע אף קרקע בזכות שחיה לזה תפילין של יד ושל ראש מצינו שאר בזרוע (ישעיה סג יב) זרוע תפארתו ועל ראש סאר (יהושעא כד יז) סארך חבוש עליך וכתבי' (דה"א כט יג) לשם תפארתך ואדם בזרוע מן ואדם מכה על הראש או על הזרוע לכן סח בין תפילין לתפילין חוזר מערכי המלחמה כיון שהסא בביטול שם וכתוב (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וכתוב (תהלים סט כח) ובשמי תרום קרנו וכתוב (חושע יא ג) קחם על זרועותיו כך היא המידה שמזכירים עונותיו כשצריך לגם כנגד במלחמה להגן על ראשו ועל זרועו (ב) ושמאל כנגד ימין שכנגדו וכת' (תהלים קמ ח) סכותה לראשי ביום נשק.

משנת אברהם

ועי' רש"י שנת נמשנה דריש הזורק שלא היו זורקין נמשכן את הקרשים מפני כוננו, ומשמע דלמלא שהיו כנדין הי' זורקין אותן, וכנראה לריך להיות נרש"י מפני כנוון כי כך מפורש נירושלמי שנת פרק הזורק ע"ש.

[ב] אשתו וכו'. נדפסם ליתא, דמה לי נשר אשתו או נשר עלמו.

סימן תר"מ

קורא את שמע ואשתו עמו

[א] קורא את וכו'. כנראה דעת רבינו דמותר לקרות ק"ש כשאשתו עמו נלא הפסקה. כדעת הרמב"ם והר"ף נזכרות כ"ד, אלא בהזכרת פנים נלגד, דלי נהפסקה מה רא' וניא רבינו וזה. אולם הרא"ש ותר"י הניחו שם דעות לחומרא דלא הותר לקרות ק"ש אלא נהפסקה ע"ש.

[ב] דברי וכו'. הכוונה רק דנור אינו מקבל טומאה, ויש לפי זה להסתפק אם מותר לכתוב ד"ת, אי אמרינן דזה כחן כדינור דנוי או שאל לא עדיף מוספר כחון שאסור לפי דברי רבינו.

סימן תרמ"א

[א] כגון וכו'. ראה כתובות ל'. ולדקתו עומדת לעד — זה הכותב תורה נניחים וכחונים ומשילין לאחרים, ודברי רבינו כלולים בזה.

[ג] ת"כ. לריך להיות נ', וכן הוא לעיל נסיון תל"ד.

סי' הנכתב משני עברי הקלף

[ד] ואין ספר וכו'. משמע דמדינא אם כתב ס"ת משני עברי הקלף כשר, ולריך נילור הא אמרינן נעירונין דף ג"ת. כותבי ספרים תפלין ומזוזות לא התירו להן להפוך יריעה על פניה אלא פורס עליה סדין או את הנגד, הרי ולין זה דוקא ונטעם שכתב רבינו שפעמים ווענר אחר שם הקודש וכו', אלא אפילו להפוך את היריעה מגלי לכתוב מענר השני ג"כ אסור, ועוד אם כטעם של רבינו, מדוע אין כותבין מגילת אסתר משני עבריהם הלא אין שום שם נמגילה, ועוד איך אפשר לכתוב משני עבריהם הלא אמרינן נירושלמי מגילה פ"א, דהלכה לתשה מסיני הוא שיהי' כותבין על הגויל נמקום שער ועל הקלף נמקום נחושאן, א"כ לעולם אינו כשר לכתובה אלא על ג' אחר, ואין סברא לומר דרבינו נתן טעם להלכה למ"ת. ודע לפי מה שכתבו החסו' נערכין ו' שיש להזהר כשנוררין את השם הקודש שנכתב שלא נמקונו שלא לכתוב שום אות אחר נמקונו ע"ש. משמע דהשם נוקדש את הגויל לתוך תוכו משני עבריו, א"כ נודאי שאין לכתוב מענר השני של הקלף.

סימן תרל"ט

כבוד תפילין

[א] ינערם וכו'. דין זה הונא נשם ס"ת נמנ"א ס"ם כ"ת. ואולי זה נכלל מה שכתבו נתום' ר"ה י"ו, הקרקפתא דלא מונח תפלין, כשהמנוה נזוי' עליו שמנוגות עליו לזעזוע של תפלין, ונתום' שנת מ"ט, כתבו נענין אחר ע"ש.

תרמ"ב. (א) ברכות כ"ד א. (ב) יומא ג"ב ב' : לשמאל ידך יהיה ימינו של הקב"ה.

תרמנ. [א] למה כשעושי ציצית מותל בחוש עצמו החושי ועושה הקשרים כי חוש אחד כנגד חלב וחלב גורם לכל המעשים למח (א) שליש גדול כי שליש חוץ בתורה ללמוד שליש בתפילה שליש בדרך ארץ וכן (ב) שליש סוכר שליש ימים שליש יישוב (שם קא טו) פי יספר צדקתך כל היום תשוקתך (משלי כג יז) כי אם ביראת ה' כל היום (תהלים קיט גז) היא שיהתי וורות הראשונים שלכם כאלו כנון (ג) דוד שליש חוץ בתורת שליש באגדות שליש במזמורים. **תרמד.** ספר תורה (א) כ' תפירות אינו דומה לתפילין וציצית ה' בתים לתפילין ספולין וכן ה' ציציות אבל תפירות אפילו ק' אין בכך בלום כפי יריעה לכך אין לדמות אלא (ב) לסכך של פוכה שמיככה בחילכתה אפילו הנה קצת דברים המפולים כיתים אין בכך בלום כך ספר תורה שתפרה בנ' מקומות בנידים מב' קצותיה (ג) וכאמצע [א] ותפרה במשי ביתים או במשתים כשירה ואין לדמות (ד) ללוב.

תרמח. אדם שמתקן קתרים במים לא ישימחו בספר ולא ישרפו על הספר שהספר יש בו קדושה לפי שכבר כתוב בו ולקתמרים אין בו קדושה ואסור לכתוב בספר פלגו הייב לי כך וכן.

תרמו. מעשה בחסיד אחד שהיה מניה תורה שכתב [א] בתיבה אחת לכד תורה [שבעל פה] לכד בתיבה אחרת כי תורה שכתב קדושתה יותר מתורה שבעל פה.

תרמז. פעם אחת הוציאו צדיק מקברו וחלצו בנריו ומכחו בא לאחד בחלום ואמר לפי שהייתי רואה ספרים ולא הייתי קוראם [א] כמלאות לכך הוציאני.

תרמח. כבר ה' מהותך (משלי ג ט) כדחתו יותר מהון שלך כיצד אם יש לך הון ועושר כסף זהב וכל מיני כלי מהמדים אתה מכבדן שאתה קונה ארנו יפה ונאה ומגדלן בו כן תעשה להפצי ה' שנאמר (דח"ב ב ד) והבית אשר אני בתח גדול כי גדול אלקינו וכו' (שמות פ ג) ושמת שם את ארון וכתוב (שמות כח י) ועשו ארון (שם שם א) וצפית אותו זהב וכתוב (מ"א ח ט) אין בארון רק שני לחות וכל המכבד את התורה לא יחלולוהו אם יש לך הון אתה מייסחו ומכבדו להראות יופיו לכל וכן תעשה להפצי שמים וכל הפצים לא ישוו בה כבוד את ה' מהותך שאם אתה רואה אש נוסלת על ביתך תציל מן הדליקה תחלה הפצי שמים ספרים וכל שהם הפצי שמים ואין דבר שעומד בפני פקוד נפש. כבוד את ה' מהותך כבדו [א] יותר ממי שנותן

משנת אברהם

איני נהם הן תורה שכתב והן תורה שנעל פה, ותנאי נודלי מועיל כמנזלר נלו"ח סי' ת"צ סעיף ג', וראה ננו"י אר"ח סי' ט', נדון להגיה ס"ת פסולים עם ס"ת כשרים נלרון הקודש אחר.

סימן תרמ"ז

[א] במבבלאות וכו'. הנוף הוא המלנוש של הנפש, והטנלות מלנוש של הספר, ולפי שלא חש החסיד על המלנוש של הספר נעש מלנושו של הנפש. והרצ התיר"ח צפירושו נהדפס סי' ל"ז כחז והיינו חתן כל המחלל את התורה גופו מחולל על הנריות, כל לאתויי כגון החסיד הזה שהי' נלד מה מחלל את התורה שלא חש לנזוי ספרים מתקיים וכו', גופו דייקל מחולל שהנולו גופו מקנרו וכו' ע"ש. אולם רחוק הדבר מלפרש שזה נכלל המחלל את התורה.

סימן תרמ"ח

[א] יותר ממי וכו'. נירושלמי קדושין פ"א ופיאה פ"א הונא נחוס' קדושין ל"ג. דרשו: כנז את ה' מהוקד אס יש לו ממון קייז ואס לאו פטור, ונכנוד אז ואס נלמר כנז את לניך ואת אמתך דמשמע דלפילו אין לו קייז לחזור על הפתחים ולקנן נכדי לכנדם. והוא לכאורה היפך הדרשה של רנינו. אולם נלמת נדקו דברי רנינו, דעד כהן לא אמרו נירושלמי ה"ל דכינוד אז עדיף אלא לענין להאכילו, כלומר,

כתומת הדשן סי' ג שרק במגלה בשר אם הטיל בה ג' חושי גידין תואיל ונקראת איגרת (מגלה י"ט א') אבל בס"ת אם משי פטול מאי מהני שנמצאו בה גם תפירות מגדים האם מהורת רוב ומיעוט אחיין עלה ו גם אם נתפרה כולה משי כשרה בשעת ברוק אבל שלא בשעת הרוק פטולה. ועיין ירו' סי' רצ"ב ט"ב (ד) סוכה כ"ט כי במשנה ועיין הרי"ן שם וש"ע אר"ח סי' תרמ"ח ט"ב.

תרמו. (א) לשון הרמב"ם בכ"י מובא בהקדמת ספר רוקח על הרמב"ם ויניציאת חק"ב האעתוק משם אבא מארי ד"ל שהיה מונע מלכתוב תנ"ך בקובץ אחד כמו שכותבים עתה קצת אנשים והיו אוטרי ד"ל שאם היו מתברין אותן ככרך אחד על המיל כמו שהיו כותבין בופן הקדום לא היה בזה איסור אבל בקובץ א' כאלו הספרים שכותבים בזמנינו זה ממה שראוי למנועו לפי שכשפותחים הספר הכולל לקרות בו בנביאים יהיו גם מלמעלה מהורת וכו'.

סימן תרמ"ג

[א] למה כשעושי וכו'. נש"ס תנחות ל"ט אמריק, תול כשהוא מתחיל תתחיל נלנן הכנף מין כנף וכשהוא מסיים מסיים נלנן, פרש"י כשהוא מתחיל לכרוך מתחיל נלנן שמניח שני חוטיין ארוכין עכ"ל. ואולי כוונת רנינו שכתב כי מוט אחד היינו נזמן הזה שאין תכלת. וראה נזר שלח דף קע"ה. ונתנו על הכנף לא כחיני אלא ונתנו על גיזית דלת הוא דהפי על שר חוטיין.

סימן תרמ"ד

ס"ת התמוד במשי וגם בנידין

[א] ותפרה נחשי וכו'. ראה מה שכתבתי נח"א, סי' תפ"ט ג' ונשעה שכתבתי את ה"ל לא זכרתי מדברי רנינו נכלן המחלתיים את השערתי דשם דהא ולמרו להלמ"ח הוא לתופרן בנידין אין הפירוש אלא „בנידין" כלומר דאם חפרן בנידין ונחשי או נפשתן פסול, אלא הפיר' דנריך שהי' נחפר בו בנידין אצל גס תשי או פשתן התפור ניחד עם גידין אינו פוסק. ונחמ"ק הניב שלא כזה.

סימן תרמ"ו

תיבה להניח בה תורה שכתב ושבעל פה

[א] בתיבה וכו'. הא דאין נזהרין נזה כלל, משום דכל מי עושה תיבה או ארון להניח בו ספרים, דעתו

תרמב (א) מנחות ל"ט א. (ב) מובא בתוס' סוטים צ"ד א' ד"ה כל והוא כפדוש כיון שרשה ה' ומובא בילקוט ראובני פרשה ויקרא בשם המדרש. (ג) ועיין ברכות ב' ב' : עד חצות עוסק בתורה מסוב ואלך בשרים ותושבות, וביותר יוש ר"ו ע"ב : בשעת דעאל ליל הוא יחיב (דוח) עם כל רבובות ביתה ודאין ריניה ועסיק במילי ואורייתא ולבתר הנה נאים שינתיה עד סלמיה ליליא וקם כסלגות ליליא ואתער ואשתדל במולחבו דמרא בשידין ותושבותין. וכרשיי ע"ז ב' ב' ד"ה ובלילה : וכל הלילה מתעסק בשירות ותושבות ובתורה כו' וכרשיי תהלים קי"ט קמ"ח : דוד עומד מפתחו בשלש הלילה הראשונה ועוסק בתורה עד חצות כמו שטמר לשיח באמתך ומתנות ולהלן עוסק בשירות ותושבות כמו שאמר תנות ליליא. ובקדושין ל' לעולם ישלש ברי.

תרמד. (א) צ"ל : תפירותיה. (ב) סוכה ס"ו ב' תריש ברשיי ד"ה ובה ובשריע אר"ח סי' תרל"א ס"ח. (ג) וברי רבנו צ"ע כי יועיין

לך הונך וזהו אב ואם שנאמר (משלי יט יד) בית חזק נחלת אבות ויותר מהם תכבדו שהוא נתנו לאבותיך נתן לך ואם רבך שלימדך רברי אלקים חיים ואביר ורבך בבית הפהר, תחילה תציל את רבך שלימדך חפצי שמים וזהו מחונך יותר מחונך ואפילו אתה מאבד הונך כבדו כגון אמציה מלך יהודה שאמר ומה אקשה למאה ככר כסף שהשכיר מאה אלק במאה ככר כסף ואמר לו הנכיא שלא יוליכם עמו ואביר הכסף (שם ג ט) ומראשית [כל] תבואתך יותר כשיש לך תבואה חדשה אתה מבררנה ומייפהו שהוא ברור כך רברי תורה שכתוב בהן (שם ה יט) ותבואתי מכסף נבחר ומראשית תבואתך כמה עמל אתה עמל כראשית תבואתך עד שתחא ללחם כך חפצי שמים אליבא דהילכתא בלא ספק תימננו וטעות שנאמר (שם ח ה) בצדק כל אמרי מי ונתיב (איוב לג ג) שפתי ברור מללו וכת' (ש"ב כב לא) אמרת ה' צרופה ונתיב (תחלים קיט קמ) צרופה אמרתך ומיופים שנאמר (שם יב ז) אמרות ה' אמרות מחורות (שם קכ ד) הצי גבור שנונים שתחא מבררם ודברי חקב"ה מבוררים אמרת ה' צרופה על ידי התנאים ועל ידי האמוראים אמרות ה' מחורות על ידי נאונים (שם יט ד) מצות ה' ברה על ידי רבנים שבהם (שם שפ י) יראת ה' מהורה (משלי כא כז) וטחורים אמרי נעם על ידי פוסקי הלכות וזהו (א) (קהלת ד ו) טוב מלא כף נחת שידע האדם פוסקי הלכות למעשה ממלא הפנים עמל שידוע להקשות ולתרוץ ולהפוך בתלמוד ורעות רוח להראות רוחו הרחבה [ב] להתנאות שהוא הריף ומפולט אמרות ה' תורה שככתב אמרות מחורות (כ) דברי פוסקים שאינן מטמאין את הירידים אמרות מחורות שלא ישים אדם פסרים על כרים וכפתות מפני שאדם יושב ערום עלי' וגם שמה שכבת ורע בא עליהם ואדם ירע עליהם לכך הראשונים לא היו מתפללים אלא כבגדים לבנים וטחורים וכת' (שם ד יז) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים וכת' (שם ט ה) בכל עת יהיו בגדיך לבנים.

תרנ"ט. לא יצניע אדם קולמו או שום חפץ בפסרים וגם לא ישים אדם קנטרים שמצחצחין במים בתוך הספר ליכשו ולתקנו. **תרנ"א.** אם נשפך חלב על הספר אל יחזור [א] וישימחו אותו חלב בנר. **תרנ"א.** לא ישים אדם ספר או כתב שיש בו פסוק או תפילין בחיקו בין חלוק לבשרו. **תרנ"ב.** (א) מי שנפל לו ריו [א] ביום טוב או שום דבר על חפסרים [ב] אל ילחצנו בלשון ובכנר מפני שמוחק את חתבו.

משנת אברהם

דמיירי נספר, נע"כ שיחזור ויכתוב מה שימחק ולא ישהה ספר שלינו מוגה, והוי כמתכוון לכתוב נמקומו. **ועוד** יש לעיין הא מוחק נעיין שימחק כח ע"מ שימחק ז' אותיות, אבל כשנפל דיו על הכתב הלל על ידי הדיו הזה כבר הכתב מחוק כי הדיו מכסהו א"כ מה מוחק יש צוה שמסיר נלשונו את הדיו ואת הכתב אשר תחתיו. ונע"כ לריך לומר דמיירי נלופן שאם לא יסיר את הדיו נלשונו אלא יתייבש מעלמו עוד תהא רשימת האותיות שחתם הדיו ניכרת וכשמסיר את הדיו גם הכתב שתחתיו נמחק.

המוחק בשבת שלא על מנת לכתוב אלא בכדי לתקן את הגייר

וראיתי נפרי מגדים אר"ח סי' ע"מ, אבל אנרסה אות ז' שכתב: וסנור הייתי אני העני לומר דמוחק ז' אותיות עד"מ והי' כתוב איזה ענין — כגון — שחייב הוא או חנינו חייב לו, ורצה למחוק זה, חייב לע"פ שאין רוצה ע"מ לכתוב ז' אותיות. הא מוחק טשטש וכדומה נעיין ע"מ לכתוב ז' אותיות וכו' ע"ש, ומסיים ולין פשטת הדגרים מורין כן. והנה אם איתא לגדרי הפת"ג הנ"ל, שפיר יש איסור מחיקה דאורייתא כשמסיר נלשונו את הדיו, דהא הדיו מטשטש את הכתב והוא מוחק את הטשטש ונודאי שיטרך לכתוב נמקום הטשטש כדי למללות את החסר על ידי הטשטש. אלא שמשלשן רנינו לא משמע כן דהרי הוסיף מפני שמוחק את הכתב, ולדברי הפת"ג הנ"ל הי' לו לומר מפני שמוחק את הטשטש אל את הרננ שגעה על ידי הדיו.

ובהא דינא של הפת"ג נמוחק מפני שאין רנונו שיהי' כתוב כדי שלא יעשה נחשנוטתיו, כגון פלוני חייב לי, נראה לפע"ד דנלמח איתא נמוספתא שנת פי"ג: והמוחק לקלקל פטור אין לך שחייב אלא המוחק ע"מ לכתוב, והמוחק על מנת לתקן כל שהוא הרי זה חייב, עכ"ל. ודברי המוספתא נריכוס נילור, דנפתלה אמרינן המוחק לקלקל פטור, משמע דאם אינו מוחק לקלקל חייב לע"פ שלינו מוחק ע"מ לכתוב, כגון מי

נדנר שיש בו הולאה, לעל אר תלות אינו מחויב לסננ זשאר הפתחים משל"כ נמלות כנוד אז ואם, אבל רנינו מיירי נשאר ענינים, כעין דליתא נשאלות דרל"ג סוף תולדות דהגס דנעי להאכיל ולהשקות את אציו לכל זאת מותר לו ללכת מניה למקום תורה משום תלמוד תורה, דגדול תלמוד תורה יותר ומכבוד אז ע"ש.

מפולטים לשם שהצנות

[ב] להתנאות שהוא וכו'. רנינו מדגיש גם נסיון זה את כוונתו לאיין ולנטל את אלו השלכנים העמלים לפלפל נתלמוד נכדי להתנאות ולהתרנב, אבל אין כאן אום נינ של הסתייגות או ניטול לעלם הפלפול שהוא האמנעי היותר מונחר לנר וללנן את ההלכה, וראה מה שכתנתי צוה ג, רלשית דנר" דף 28, לחלק רלשון של הספר חסידים.

סימן תר"ט

[א] וישימהו וכו'. נדפס: אל יחזיר אותו חלנ להשליכו לנר, ע"ש. משמע דהקפידא הוא לנהוג בו מנהג ציון על ידי השלכה לאור, אבל להשימו ננחת לנר אפשר אין קפידא, דאל"כ מה יעשה נלותו חלב. וראה סימן תתתקנ"ז, שהתמיר רנינו שלל נגדר את העץ שמרלים בו האותיות לעגרים, ״ולהשליך״ את הנגדר לארץ וטעמו מנואר שם כי כל אשר יגע נקדש יקדש, ונודאי שטעם זה מחמיר רנינו נכלן נני החלנ, דגם שם אין קפידא אלא נמשליך לארץ דרך ציון.

סימן תרנ"ב

[א] ביום טוב וכו'. לא ידעת לכוון מדוע דוקא ציו"ט ולא נקט נשנת. **[ב] אל** ילחצנו וכו'. נקט אל ילחצנו ולא חסור לתקן, משום דהוי דנר שליט מתכוון ולא הוי פסיק רישא, דהא אפשר לתקן את הדיו מנלי מוחק את הכתב. ואפילו אם נמחקו שלא לרנן אינו מתכוון לכתוב נמקומו, ומחיקה נעמנמחה שלא על מנת לכתוב הוי תקלקל גמור. ואולי משום

דיום ט"ב: ספרי בן סירא וכל ספרים שנכתבו בסוף ואילך אינם מטמאים את הידים. **תרנ"ב.** (א) מובא בבאר היטב שר"ע אירח סי' ש"מ.

תרמ"א. (א) במדרש רבה ויקרא פרשה ב' ובלקט קהלת רמז תתקע"א: טוב מלא כף נחת אמר ר' יצחק טוב מי ששונה שני סדרים ורגיל בהם ממי ששונה הלכות ואינו רגיל בהם אלא ורעות רוח רעותיה דמתקרי רוח אולסן וברבה: דמתקרי נד הילקן. (ב) בתוספתא

צורה שתתהיה וכדומה, אבל לא נמקומו ממש שיהי' נרדף למלאות את כל השטח הממוקן בזה' אותיות ה"פ.

ובעיקר דינא של הפמ"ג נמוקן מפני שאין רטנו נהכתז למשל, כדי שלא יטעה נחשונותיו אם חייב אפילו בשלא ע"מ לכתוב, נראה דזה תלוי נטעם הדבר למה מוהק נרדף להיות ע"מ לכתוב, אי משום דבשלא ע"מ לכתוב הוי מקלקל או משום דלין מלאכת מחיקה נקראת מלאכה אלא צאופן זה. וכבר עמד בזה נח"ל, ומדברי החוס' בשנת ע"ג, ד"ה ונרדף לענים שכתבו דלא מקרי נענים קונר אלא כשנרדף לענים מידי דהוי הקורע ע"מ לתפור מוהק ע"מ לכתוב ע"ש. משמע דלין זה כלל נגדר מלאכה אלא נע"מ לכתוב, א"כ אין נפ"מ, ולא משכחת שום מוהק שיהי' חייב אם אינו ע"מ לכתוב. אולם נרש"י גיטין י"ט, ד"ה מקלקל הוא והוי כמוהק ע"מ שלא לכתוב, ומאן דמחייב לא הוי מקלקל כל כך שהרי כתבו ניכר ע"ש, משמע דטעם הדבר משום מקלקל, אבל כשמוהק כדי שלא יטעה נחשונותיו אינו מקלקל דהא נרדף לאותה מחיקה ותיקון היא אלגו, וחייב אפילו שלא על מנת לכתוב. והחוס' גם ד"ה מוהק, ושכן ע"מ לכתוב דמסתמא עומד לחור ולכתוב עליו נדון עכ"ל. היינו דלמדו לשיטתם בשנת דנכל אופן נרדף להיות מוהק ע"מ לכתוב דאל"כ אין שם מלאכת מחיקה עליו.

ורמ"ז יש מקום להסביר פלוגתא הננלי והירושלמי ננטל תנו של דלית ועשאו ריש דננלי מחייב רק משום כותב וניירושלמי מחייב תרתי — לפי המפרשים הנ"ל שפרשים כך הגם דלפי פירושי הנ"ל אין כאן פלוגתא — דלפי החוס' הנ"ל בשנת לא מקרי מחיקה מלאכה אלא ע"מ לכתוב, והיינו על מנת שיעשה מלאכת הכתיבה נגופו ולא שיעשה הכתיבה מעלמה, דומה לקורע ע"מ לתפור, שאין החיוב אלא ע"מ שיפור נגופו, אבל הקורע נכדי שעל ידי קריעה זו תהי' התפירה שמכבר יפה ומועלת לא חסון קריעה, ולכן ננטל תנו של דלית ועשאו ריש, לא הוי ע"מ לכתוב, דהא אינו כותב כלל, והכתיבה ממילא הויא, ואינו חייב אלא משום כותב, דהכותב הוי נכל אופן שמתהוה הכתיבה כמו חק תוכות, כפי הר"ן שהנלתי לעיל, ואין שם תנאי נמלאכה זו המנרדף על מנת. אולם הירושלמי נפרק כ"ג השמיט נהאי מימרא דהזומר, ונרדף לענים" אלא דכל זומר חייב שחיס, משום דסונר דלין זה הטעם של קורע ע"מ לתפור ושל מוהק ע"מ לכתוב כדי שתחול שם מלאכה על הקריעה ועל המחיקה, אלא דנכל אופן נקראת מלאכה והטעם של ע"מ לתפור וע"מ לכתוב הוא רק כדי שלא יהי' מקלקל נמלאכתו, אבל צאופן שאין כאן קלקול לא נעיקן ע"מ לכתוב וספיר חייב תרתי ננטל תנו של דלית ועשאו ריש.

מוהק ע"מ לכתוב במירוש או סתמא נמי כמפרש.
המסלק את השעוה מעל רפי המנקם

ורע"ל נד"ה נהא דינא, דקדקתי נדברי התוספתא מרישא למנעיה, משום דנרישא אמרינו והמוהק לקלקל פטור משמע דאם לא לקלקל חייב, שוב ראינו שהפמ"ג נאור"ח ש"מ נמשנ"ב"ל, דקדק כמו כן נדברי הרמב"ם פי"א"ט שכתב ג"כ המוהק על מנת לקלקל פטור משמע הא שלא לקלקל חייב, ודברי הרמב"ם הנ"ל הוא מהתוספתא הנ"ל. ויש להעיר מרש"י גיטין י"ט הנ"ל, מקלקל הוא והוי לי' כמוהק ע"מ שלא לכתוב ע"ש, ומדלל כתב כמוהק שלא על מנת לכתוב, משמע דאינו פטור מטעם מקלקל אלא נמחכוון נפירוש לקלקל היינו שמתכוון שלא לכתוב, אבל נסתמא או שיש תיקון נמחיקה תו לא הוי מקלקל. והחוס' גם ד"ה מוהק, כתבו וחשבו מוהק ע"מ לכתוב, דמסתמא עומד לחור ולכתוב עליו נדיו, משמע

שחפץ לנור דבר מה ננייר או נקלף נקי ומוהק את הכתב לנקות את הקלף, והדר אמר אין לך שחייב אלא המוהק ע"מ לכתוב משמע דהמוהק שלא לקלקל אלא נכדי שיהי' הקלף נקי נלי כתב פטור אם אינו מתכוון לכתוב. והתלוקה הנ' והמוהק ע"מ לתקן כל שהוא הרי זה חייב, לכאורה אינו מונן הא כל מוהק ע"מ לכתוב הרי הוא מתקן ולכל זאת נעיקן מחיקה כשיעור נ' אותיות, ועוד דל"כ מינו חומר מוהק נמכותב גם נזה דכל כותב אינו חייב אלא ננ' אותיות, ונמוהק יש דחייב נכ"ש. ונש"ס ע"ה וכן שם נתוספתא איחא דרק נזה מינו חומר מוהק נמכותב דהמוהק אות אחת נדולה שיש נמקומה לכתוב נ' חייב. אלא דזה י"ל דמיירי כגון שנטלו לתנו של דלית ועשאו ריש, כנש"ס שנת ק"ה, והגם דשם אמרינו דלא מחייב אלא משום כותב, משום דשם מיירי לענין כותב אלא נלמח חייב נמי משום מוהק, והתוספתא מיירי נדון מוהק, וכן משמע נירושלמי כלל גדול סוף הלכה נ', דחייב שחיס ננטל תנו של דלית. אולם הרישא והמנעיה של החוס' נראה דהכי פירושה, דהמוהק לקלקל פטור, היינו שכתב מכתב לאחד ונתיישב שלא לשלוח את המכתב והוא מוהק לקלקל מה שכתב פטור אלא א"כ כוונתו לכתוב אחרת נמקום המחק דלזו הגם שכוונת המחיקה הינה לקלקל מכל מקום חייב מפני שנתו לכתוב נמקום המחק, ו"פ אין לך שחייב אלא המוהק על מנת לכתוב, אבל המוהק שלא לקלקל את הכתב, כלומר, לא מפני שרצה דוקא למחוק מה שהי' כתוב שם מפני שהכתב הכתוב אינו לפי רטנו, אלא כוונתו להסיר את הכתוב מפני שרצה שיהי' הנייר נקי ולאו דוקא אותן האותיות הכתובות שם אלא כל מה שהי' כתוב שם אפילו טשטוש נעלמא ג"כ אינו לרטנו, כי הוא נרדף לנייר נקי, חייב, כי זו המחיקה אינה לשם קלקול הכתב אלא לשם נקיין הנייר. אלא דנודאי אז השיעור נ' אותיות כממוהק על מנת לכתוב, אולם המוהק על מנת לתקן, כלומר הכתב, כגון שננטל לתנו של דלית חייב נכל שהוא, כן נראה לפע"ד לפרש.

ורמ"ה הדין של הפמ"ג הנ"ל נמוהק דבר שהי' כתוב כגון פלוני חייב לי וכדומה, הרי זה דומה להדין האלמעי של התוספתא הנ"ל, דמה לי אם מוהק הכתב בשביל שליט רוצה שיהי' כתוב פלוני חייב לי דהוא רוצה למחוק נכדי לתקן חשונותיו או נשנל שהוא חפץ ננייר נקי כדי לנור נג, דחייב לע"פ שאין נדעתו לכתוב.

ומה דלמינא לעיל דגם הש"ס דלין סונר דננטל תנו של דלית ועשאו ריש דחייב שנים כמו סונר הירושלמי וכן הדין ננטל נגו של חית ועשאו שני זיינו, ראינו נספר המדה ישראל להנלוון רמ"ד זנ"ל נדף ס"ט, שכתב דהש"ס דלין סונר דמוהק אינו חייב אלא נע"מ לכתוב נמקומו, והנוטל נגו של חית ועשה שני זיינו אינו כותב כלל נמקום המחיקה היינו נמקום הגג, ולכן אינו חייב אלא משום כותב ע"ש. והגם דהוא דבר מחוס, אולם לאמיתו של דבר נראה שליט כן, דהא מה דאמרינו דגם מוהק דינו שנרדף להיות ע"מ לכתוב נמקומו לא עדיף מסותר נדעיקן ע"מ לננות נמקומו, ולכל זאת אינו מסתבר שהסותר נית בשנת הננו על שטח של נ' אותות ע"מ לננות נאותו שטח אלא שהננו חדש יהי' פנוי נלמנע נ' אותות והוא לטות הננו, דנימא דפטור, נדודאי כל שהננו החדש יהי' נמקום סותר, ולא יהי' נרוע מכזה אשר סתר חייב, והלא מחייב על הסתירה של הננו אשר על שטח של מ"ח אותות, א"כ נני מוהק נמי, אם אמרינו דהשני זיינו הנעשים על ידי הסרת הגג מהחית הם כלינו נכתבו עכש, מה לי אם נאותו מקום שהי' הגג הוא פנוי, הלא זה מחיקה נכדי לכתוב נ' אותיות נמקומם, ולאו אם הי' כתוב ע"ש, נדולה ומחקה וכתב שני יודין קטנות נמקומם, שהרבה שטח מהמקום שהי' כתוב השין נשאר פנוי, לא יתחייב ומה דאמרינו דהמוהק נרדף להיות ע"מ לכתוב נמקומו אינו אלא לשלול אם מוהק צורה עליונה ויכתוב

שעדיין לא נכתב עליהם, וספר משמעו של דפוס כתובים, ואי אפשר לכתוב ע"ג הפנקס עד שיסיר את השעוה לכן חייב משום מוחק ממש, דנהו הוא מכין את הפנקס שיהי' ראוי לכתיבת נ' אותיות, ולפי זה נמטיל שעוה על הספר אין בו משום מוחק דהא אי אפשר לכתוב על השעוה ואין זה נכלל מוחק המכין את הנייר או את הגויל לכתוב עליו נ' אותיות.

מחיקת השם שיש עליו משמש

ובמסכת סופרים פ"ה. המוחק אות אחת מן השם עובר נל"ת וכו' אבל הדיו שנשפה ע"ג הכתב מותר למוחקו שלא היתה כוונתו אלא לתקן, עכ"ל. פירוש, הגם כשמוחק את הדיו אפשר שימחק את הכתב לכל זאת מותר, מפני שכוונתו היתה למוחק את הטשטוש בלבד ולא את האותיות. המתנצר מזה הוא דגם נמחיקת השם שאין כלן הדיו של מוחק על מנת לכתוב אלא אדרבה האיסור הוא נמחיק לשם מחיקה גרידה, לכל זאת כשנפלה דיו על הכתב והדיו מטשטש את השם והרי הוא מוחק מפאת הטשטוש של דיו לכל זאת כשמוחק את הדיו והשם שמתחת הדיו, הרי זה נכלל מוחק, אלא שמוחק מפני שאין מכוונת המוחק להעביר את האותיות שמתחת הדיו אלא להעביר את הדיו שעל גבי האותיות בלבד. ודלא כמו שגדדתי לעיל נד"ה, "אולם" דוקא גבי שנת נמחיקה כזו הוי מחיקה מפני שנמחיקה זו יש משום הכנה לכתוב נ' אותיות אלא משום דנעלם יש כלן מלאכת מחיקה הגם שהאות כבר מחוק על ידי הדיו. והדבר נרדף ביאור מדוע יהי' נזה משום מוחק את השם לאחר שהשם כבר מטושטש דיו.

וצריך לומר דהפירוש במסכת סופרים הנ"ל אבל הדיו שנשפה וכו' הוא כשנשפה הדיו על אות אחת או על נ' אותיות של שם הקודש, הגם דעל ידי שרונה להסיר את הדיו מהנ' אותיות אפשר שימחק גם את האותיות של השם שלא נשפה עליהם דיו, לכל זאת מותר משום שכוונתו לתקן. אבל על האותיות אלו שכבר מטושטשות ע"י דיו נאמת אין איסור נמחיקתם מאחר שכבר מחוקים ע"י הדיו.

ואפשר לפי מה דאמרינן בשנת קט"ז תקום הכתב לא קמיניעיא לי דכי קדוש אגנ כתב הוא דקדוש אלא כתב אולא לה קדושת' וכו', מנזאר דהגויל נעלמו יש בו קדושה של הכתב בזמן שהכתב עליו, ולא אולא קדושתה עד דאולא הכתב, היינו שהלך לו לגמרי כמו דאמרינן אס: נלה שאני, אבל כל עוד שהכתב עליו, אפילו כשכתב אינו נקרא כגון שהוא מוכסה דיו לכל זאת יש על הגויל קדושה, ולענין קדושת גויל מסתבר שאין נפ"מ אם אנו יכולים לקרות את הכתב או לא, דזה דוקא כשאו דניס לעיני קדושת הכתב אם זה שם, כלפי לנו, דאנו קוראים את הכתב, אבל לעיני קדושת גויל, העיקר הוא אם יש עליו כתב אע"פ שאין אנו יכולים לקרוא, או אין שם כתב כלל. ולכן אסור להעביר את הכתב המכוסה דיו, משום שעל ידי כך נמטל את הקדושה מהגויל, אבל לא משום מוחק את השם היינו הכתב דהא הכתב כבר מחוק, ואפשר דזו היא כוונת הש"ס בשלהי מס' מועד קטן דקורע א' על הכתב וא' על הגויל, דמה שייך לקרוע על הגויל דכיון דכבר קרע על הכתב, והגויל נלא כתב לא קדוש, כדאמרינן אולא לה כתב אולא לה קדושת', אלא כלומר יש כאן שני ניטולי קדושה, א', הכתב, ב' גם הגויל נתנטל מקדושת' לאחר שהוסר ממנו הכתב. והגם דשם נמו"ק כ"ו איתא הדיו נקרקע הגויל, ולפי מה שכתבתי מסתבר דאין הקדושה נטלה מן הגוילין אלא אדפון אולא הכתב לגמרי, כעין דאמרינן בשנת קט"ז נלה שאני, אפשר דמייירי נמו"ק נאדפון שנקרע לקרעים רנים שאי אפשר עוד לנרף האותיות דהיי כמו נלה, ונפרט שנירשלאמי שם מפורש נשרף הס"ת

נ"כ דאע"ג דלא תכוון נפירוש לכתוב לכל זאת חייב כל עוד שלא התכוון שלא לכתוב.

ובא"נ סי' ר"ח הקשה דלפי מה שפרש"י נגיטין י"ט דסיקרא ע"ג דיו הוי מוחק ולא כותב שמתחלה הי' כתב הגון מעתה, א"כ גם נדיו ע"ג סיקרא לא יחסנ מוחק הלא עכשו כתב הגון מנתחלה, ע"ש. ודנריו ז"ל נריכים ביאור דהא הפירוש הפשוט נרש"י הוא דהגם שמוחק את הדיו נהעברת הסיקרא, ואם הי' מוחק את הסיקרא נלא העברת הדיו לא הי' כאן עכשו שום כתב, א"כ יתחייב עתה גם משום כותב נסיקרא, לכל זאת פטור משום כותב, דאמרינן דלא תיקן כלל שמתחלה הי' כתב הגון יותר, א"כ לענין כותב אולינן נתר הכתיבה שהיתה טרם העברת הסיקרא, א"כ מה קשיא דנדי ע"ג סיקרא לא יחסנ מוחק משום דעכשו הכתב הגון יותר, הא אמרינן דאולינן נתר נעיקרא טרם שנעשו האותיות נדיו, ונע"כ דכוונתו, משום דפעולה זו היא מורכבת מכתבה ומחיקה גם יחד לכן לא שייך לחלק ולומר מה הוא הקדוש ומה הוא המאחר, ואין כאן מעיקרא והשאת, אלא אולינן נתר המציאות של כל הדבר כולו, ושפיר מקשה דכשם שאינו חייב משום כותב הגם שיש כאן פעולה של כתיבה המורכבת נפעולת המחיקה, משום שלא תיקן נפעולה המורכבת זו לשם כתיבה כלל כי מתחלה הי' הכתב הגון מעתה, א"כ גם נדיו ע"ג סיקרא, שהיא פעולה מורכבת לא יתחייב משום מוחק, דהא נחלק של מחיקה לא פעל כלום, דמחיקה משמעה הסרת הכתב, וכאן אינו אלא יפוי כתב.

אולם נפעולה מורכבת משני ענינים ננת אחת אם יש לדון בהם כמו נזה אחר זה יש לדון הרנה וכבר הארכתי נזה נספרי משנת אגרהס ה"א דף ס"א, ע"ש.

אולם נראה דדיו שנפל על הכתב אין זה נכלל נמחיקה לענין שנת עד שנאמר נזה המוחק את הדיו ואת הכתב אשר תחתיו אינו עושה מלאכת מחיקה, כמו שגדדתי לעיל ד"ה ועוד, דהא מחיקה לענין שנת הוא שיהי' נמקומו לכתוב נ' אותיות, ואם נשפך הדיו הלא אי אפשר לכתוב על הדיו אותיות, לכן המוחק את הדיו ואת האותיות שמתחת הדיו, או לדעת הפת"ג את הטשטוש בלבד, נמקום שאין אותיות תחתיו, הוא עושה פעולת המחיקה, כי רק עתה לאחר מחיקת הטשטוש יהי' אפשר לכתוב נ' אותיות.

ובא"ו ח" סי' ע"מד' שעוה על הפנקס חייב אם יש נמקומו לכתוב נ' אותיות, והוא מהתוספתא, והנ"ח ז"ל מפרש שם דמייירי נמסלק השעוה של הכתב וחייב משום כותב, ונס' תשונת מעיל נדקה חולק עליו דלא מלינו כותב כה"ג נמשכן, כלומר על ידי סילוק המניעה, עי' נמחלית השקל שם שפרש לפי מה שפירש"י דפי פנקס, שהי' להם פנקס, לוחות ממורחים נשעוה והי' רובאים עליהם ולאחר שנתמלאו הלוחות נכתב, הי' ממורחים את השעוה כדי שיהי' אפשר לכתוב עליהם מחדש, ומחייב הוא משום מורח תולדה דמוחק ולא משום מוחק, ע"ש.

ולפע"ד, מה שכתב הנ"ח דהחיונ הוא משום כותב, תלוי נדיו חק תוכות, דחק תוכות אינו עושה מעשה נהכתב עלמו כן נמי נסילוק השעוה אינו עושה מעשה נהכתב עלמו, והר"ן ז"ל והאור זרוע וכן נספר התרומה, מחייבים נשנת נחק תוכות, דנשנת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ודעת נרן ז"ל נא"כ, דחק תוכות הוי תולדה, ונכן שפיר יש לקיים סגרת הנ"ח דנמסלק השעוה חייב משום כותב. והר"ן נסוף פרק נגונה כתב נשם הרשב"א דכשנפל דיו ע"ג הכתב והוא מתקן שהדיו לא יכסה את הכתב הוי כותב, ע"ש. וראה מה שכתבתי מזה נח"א לס"ח דף ק"ע, נדיו המפליט אותיות נשנת שאין רישומן ניכר ע"ש, אולם הפירוש הפשוט נשעוה שע"ג פנקס שנתוספתא, נראה לפע"ד כנ"ל שהשעוה הוא טשטוש על גבי הפנקס כלומר, פנקס משמעו חזור של דפוס חלקים

תרנג. (א) ואם נפל על הספר דיו או שום דבר בחול כשמתענה יכול ללחוץ בלשונו ואם נפל על הספר ועל המלבוש ואפילו על המעיל יקנה את הספר תהילה.

הכותב ע"י מכונה בידו השמאלית וכן דיו ע"ג סיקרא בשמאל

ובספר חמדת ישראל דף ס"ט, מסתפק בנטל נגו של ח' ועשאו ז' זיינו וכן בנטל חנו של דלית ועשאו ריש דחייב משום כותב, מה הדיו נעשה זאת נשמאלו, אם אזלינן נחר הפועל שהוא עשה פעולת מחיקה והוא אורח' נשמאל או נחר הנפעל היינו הכתיבה דחייב עלה, ובכתיבה אינו חייב אלא נימין ע"ש, והנה לפי הירושלמי הכ"ל דחייב חרתי, נודחי דחייב משום מוחק ומשום כותב גם אשמאל, דמנו דהוי מלאכה לענין מחיקה הוי מלאכה לענין כתיבה, ואי אפשר לומר חרתי דחרתי נדנר אחר, עי' שנת ז"א, ועי' תוס' נכורות כ"א, לענין ספק נכור, אלא אפילו אם נאמר דהש"ס דילן חולק על הירושלמי ואינו מחייב אלא אחת, לכל זאת נראה נ"כ דחייב נשמאל דהא כתיבה כזו היינו על ידי מחיקה כאורח' הוא נשמאל — אם אין שינוי בהנפעל כהכ"ל. —

ומה נשמע דכתיבה על ידי מכונה הנהו צמיינו, שהדרך לכתוב בשתי ידים, דחייב אשמאל כמו אימין, דעיקר הוא אם יש שינוי בהנפעל, והלא אין שום חילוק בהאות הנכתב במכונה אם דוחק את הכפתור שחתיו את נאלצנו שניד ימינה או שניד שמאלית.

ומה דמיעיף לי הוא נכותו נדיו ע"ג סיקרא נשנת, דלמרינן בנימין י"ט דחייב שתיים אחת משום כותב ואחת משום מוחק, מה הדיו נכתב נשמאל, דעד כאן לא אמרנו לעיל דחייב משום חנו אלא בנטל חנו של דלית ועשאו ריש, משום דהכתיבה נחה על ידי המחיקה, והמחיקה הוי כאורח', ושני אמרינן חנו דהוי מלאכה לענין מחיקה הוי נמי מלאכה לענין כתיבה, אבל נדיו ע"ג סיקרא, המחיקה נחה על ידי הכתיבה ולגני כתיבה הוי שמאל דלאו כאורח', ופטור על הכתיבה ואפשר נמי דפטור על המחיקה משום חנו דלא הוי מלאכה לענין כתיבה לא הוי מלאכה לענין מחיקה, וכנר פלפלי נמק"א אם אמרינן חנו לעשות מיש אין כשם שאמרינן חנו לעשות מחין יש. ואח"כ ראינו שהגאון ר"י עגלי עמד צה גריד ספרו ליוסם לתורה והעיר מכתמו מחומות, אולם לא נעיר מדברי הר"ן ז"ל בנדרים כ"ד, נשם הרשב"א דאפשר לומר הריני כאילו התקנלתי בזמן שלא קיבל מחומה אבל אי אפשר לומר על דבר שנעשה הריני כאילו לא עשיתי, והטעם דיש אפשרות ולעשות מחין יש אבל אי אפשר לנטל את היש ולעשותו אין, וראה מה שכתבתי צה נח"א לספר חסידים דף קנ"ט, ויש צה אריכות דברים שאין כאן מקומם.

אלא דנראה נכותו נדיו ע"ג סיקרא אי אפשר לומר דהמחיקה נחה על ידי הכתיבה, כלומר דהכתיבה קודמת, דהא נמשנה שנת ק"ג נשני סמיכות חייב פרש"י אחת נדיו ואחת נסיקרא, ודייק מזה מרן ז"ל נח"כ סי' ר"ת, דדוקא אות אחת נדיו ואחת נסיקרא, אבל אם שתי האותיות כתובות חיינן נדיו וחיינן נסיקרא פטור דנמקום שכלה המראה כלה האות, לפ"ז, נדיו ע"ג סיקרא עד שלא נשלם כל האות נדיו הוי מוחק, דמקודם כשהי' כתוב נסיקרא הי' כתב הנון וכשמתחיל להעביר עליו דיו נפסל מחורת אות עד שגומר את האות, ולא עד שגומר את האות הראשונה אלא עד שלא גמר נדיו את האות השני' אין שם כותב על זה דשיעור כתיבה הוא ז' אותיות, אבל המחיקה נגמרת מקודם, לכל הפחות לא יאחר זמן התחלת הדיו על אות הנ', נמצא שאין חייבין נח נצת אחת, והמחיקה קודמת, ולא שייך לומר חנו, כדלמרינן

ולא נקרא. וכן נפרש דגם הש"ס דילן מיירי בנקרע כעין נשרף שהוא כליון והעדר המוחלט. ולזה אשמעינן נמס' סופרים דמותר למחוק מפני שאין כוונתו אלא לתקן, וסגרא זו עדיין לריכה לקניעת מסמורות.

מחיקה בשבת ע"י לחיכת הפה או ביד השמאלית

והנה מדברי רבינו משמע שיש איסור מחיקה בלחיכת הפה, וז"ע הא אמרינן נשנת ע"ה: זה חומר נמוחק נמכות, משמע דנשאר דברים לא משכחת שיהי' חומר נמוחק נמכות, ואי אמרת דמחיקה שלא ניד חסון מחיקה א"כ גם צה חומר מוחק, נמכותו אינו חייב אלא דרך כתיבה, שנת ק"ג, אם לא שנאמר דלהסיר את הדיו על ידי לחיכת הלשון הוי דרך מחיקה, ואפשר דדוקא נכתיבה נענין דרך כתיבה, כגון כתב נשמאלו פטור משום דיש גם שינוי באיכות הנפעל, דמי שאינו איטר יד לא יוכל לכתוב אותיות נשמאלו כמו שכותב נימין, אבל נמחיקה אין כאן שינוי באיכות הנפעל אפילו אם מוחק בלשונו, ולפ"ז נודחי המוחק נשמאלו חייב, ונקוב"ך על הרמב"ם פי"א ה"ט, הניח נשם א"ר דמוחק נשמאל פטור, ומרן ז"ל נח"כ ר"ר ט"ט, חולק עליו וכותב דפשוט כמו המוציא נשמאלו וכמו הכותב נשמאלו לר' יוסי, משום דר"י מחייב משום רובם ונרשימה אין חילוק בין ימינו לשמאלו, דהרשימה נעשית נשמאלו נטיב כמו נימין כן נמי נמחיקה, והוא ככ"ל, דאין שום שינוי באיכות הנפעל, ומה שכתב הא"ג דמחיקה נשמאל חייב כשם שחייב בהוצאה נשמאל לכאורה אינו מונן דהתם אמרינן, שנת ז"ג, דימין ושמאל בהוצאה אורח ארעא, רש"י שם נמשנה, או כפי טעם הירושלמי דילפינן מקרא דכתיב ופקודת אלעזר צן אהרן הכהן וכו', משמע דלטעם של רש"י לריך להיות אורח ארעא, א"כ נמוחק יש לומר דדרך מחיקה גם נשמאל, מפני שאינו עושה שינוי ננפעל, ודמי להוצאה, דדרך העולם הוא שמוציאין בין נימין וצין נשמאלם, כי גם בהוצאה אין שום שינוי ננפעל, אולם לטעם הירושלמי משמע דאינו מועיל לחייב בהוצאה משום דדרך נני אדם להוציא גם נשמאל, — דהא לא מסתבר לומר דפליגי נמציאות, אם נני אדם מוציאין גם נשמאל או לא — אלא הואיל ומוציאין נימין וגם נשמאל, לא היינו מחייבין על הוצאת שמאל, אלא דשאני התם דילפינן נמשכן ונמשכן הוי מוציאין גם נשמאל. א"כ מה ראי' מזה למחיקה דלא מצינו נמשכן שהיתה המחיקה גם נשמאל.

אולם נראה דאפילו לטעם הירושלמי ניחא, דהא לכאורה מה מציא הירושלמי ראי' מקרא דפקודת אלעזר וכו', הא שאני התם דהי' נושא כל הזמן הן נימין והן נשמאל והן נחיקו, שפיר הוי דרך הוצאה, דהא כן היא אורח ארעא, ואדם שידו הימנית מלאה מוציא מה שיט לו להוציא נשמאלו, ואם שתי ידיו מלאות הרי מוציא צו בזמן נחיקו, אבל מי שדיו ריקנות ורואה להוציא דבר מה נידו אחת נודחי שאינו מוציא נשמאלו אלא נימין, ומה טעם אמרר' התוציא בין נימין צין נשמאלו חייב, אלא ע"כ הואיל דמצינו שנמשכן היתה הוצאה נשמאל, והגם שזה הי' דוקא כשהימין היתה אי פטוי, שזו אמרינן דהוצאת שמאל הוי כאורח ארעא, אפילו כשהימין פטוי לגמרי, ומזה שמעינן דכל מלאכה הנעשית גם נשמאל חייבין עליה, וממילא מחיקה נמי כיון שיש מוחקין נשמאל משום שאין השמאל עושה שינוי בהנפעל, חסונה מלאכה נמורה כמו נימין.

משמעו הו לחוץ בלשונו חומר, ולפינו דיו שכתב רבנו חנו לאו דוקא.

תרנג (א) מיבא בכאר חובס שריץ אריח סי' תקין ויעיין פרי מרים ירד סימן צ"ח במשכנות סקיב: דבתענית נכור אסור לעשות ולפלוס

תרנ"ד. ומעשה כאחד (א) שקינה במקצורן שלו אמרו לו תקנה בחלוקך אמר שכבת זרע בו ולא אקנה בו. תרנ"ה. כבר ח' מהנהג יותר מחתוך אם יש ביד אדם זכב וכידו ספרים תפלו מידו הספרים והזהב יגביה תהילה הספרים ואחר כך הזהב.

תרנ"ו. ספר שאין אדם יכול לפגור עם המסגר לא ישים ברכו על הספר לרחוק הספר כדי לפגור הספר במסגר. תרנ"ז. (א) הכותב חלל וקרית שמע לתינוק להתלמד בו אע"פ שאינו רשאי לעשות כן מטמא את הידים המשיחות והרצועות שתפרן בספר אע"פ שאינו רשאי לקרמן מטמאות הידים.

תרנ"ח. הנה אמרו (א) נזרו על הספרים שמטמאים את הידים כי חיו משימין הספרים עם התרומה וחיו העכברים אוכלים את הספרים לכך גזרו ואע"פ שאין טומאה נחמת בזמן הזה כיון שגזרו שיטמאו את התרומה כדי שלא יבאו לידי זה שישבינו הספרים עם המאכלים שלא יאכלו העכברים את הספרים הרי אף בזמן הזה לא ישים אדם ספרים עם המאכלים כדי שלא יאכלו העכברים את הספרים וכתוב (רברים יב ד) לא תקשון כן לה' אלהיכם (ב) [א] שלא יגרם האדם לשם שימחק דומת (ויקרא כב כא) (ג) כל מום לא יהיה בו שלא יגרם כך לשב.

משנת אברהם

איסור גרנות מוס נצכור, שהרי נהלכ' איסורי מזנת פרק ח' שסס מקומו לא הניח נהלכה ז' אלא איסור הטלת מוס נצכור. ונפרק ג' מהלכות נצורות הלכה ח' כתנ "הרגיל" נצכור שיפול בו מוס כגון שתן דנילה על אזנו וכו' ולא כתנ "הגורס" או "גרס" לנכור שיפול בו מוס, כדרכו להניח כלשון המקור נגמ'. משמע דלא מדינא דגרמא אסור אלא מאוס דהוי לדעתו ע"ש. ויותר פלא שגפירוש המשנה נפרק ה' נצורות כתנ ורואי שתדע שמתיל מוס נקדשים לוקה ונתוספתא ספ"ק דנצורות אמרו העושה מוס ננעל מוס והמסרס את המסורס והמתמן את המתומן לוקה את הארבעים ודע זה עכ"ל, והיא כר' תליר דהמתיל מוס ננעל מוס לוקה ומתילא לידי' מותר לגרוס מוס נצכור.

ואמרי' לדעת התוס' שהאיסור גרמת מוס נצכור הוא מדכתני "כל", יש לומר דזה דוקא גני נכור ולא גני שנת משום דנשנת לא אסרה תורה הפעולה דהרי מותר לעשות מלאכה בערב שנת שתיעשה המלאכה נשנת אלא שגאסר לנו לפעול נשנת דבר שהוא מלאכה וכן כתיב לא תעשה כל מלאכה ולא כתיב לא תעשה (נעי"ן קמוזה מננין כפעל), אגל גני נכור הקפידה התורה שלא יפול מוס נקדשים והיא הפעולה, כי הכונה היא שלא יהי' הפסד קדשים ומתילא מסתגר גס גרמא אסורה, ואף שאין זה פועל מתש רק גורס אגל הלא לא על הפועל הקפידה התורה רק על הפעולה, מה שאין כן נשנת דסס האיסור הוא רק נאס הפועל עושה מלאכה וגרמא נלמד איננה מלאכה ולא תקרי שהוא פועל האיסור. וזה יש להסביר דברי התוס' נצורות ל"ד דאף למחז' דלא דריש כל גני נכור דריש משום דמסתגר, ר"ל משום דגני נכור הקפידה התורה על הפעולה מסתגר לדרוש כל ולאסור גרמא, ואין להקשות דל"כ גני יו"ט דכתיב כל מלאכה לא יעשה (מננין כפעל) נאסור גרמא, דזה אינו דיו"ט אינו חמור משנת ונאס נשנת הקפידה תורה רק על הפועל ולא על הפעולה ומתילא כן דיט ניו"ט, דגרמא שרי — והא דכתיב ניו"ט לשון יותר חמור מנשנת עיין גרמא"ן על התורה שמת י"בט"ז ונתכילתא נא — ועוד הלא גס גני יו"ט נמקוס שגלטינו על עשיית מלאכה והיא נפרשת אמור נאמר רק לא "תעשו" (מננין הקל).

וראי' נספר הנהיר אנני נזר יו"ד ח"ב ס' ש"ע שהרצ השולל הקשה למה גזרו עומאה על ידיים משום שמתין תרומה אגל ספרים אף שהוא אינו אלא גרס, על ידי עכברים. ומחן הגאון ז"ל הסביר לו דהתם לאו משום איסור מחיקה אתיק, רק משום דכתיב קודש מתויון לשמרן שלא יבואו לידי הפסד ומתילין אותם מפני הדליקה נשנת ע"ש, והנה לפי' אפשר להעמיד דברי הרמ"ת, מדחזין שגזרו עומאה על הידים אף כי שימת הספרים עם התרומה הוי רק גרמא וגרס מחיקה שרי אלא על כרחך משום דמתויון אמתו לשמור

סס נשנת ז"א, דלא אמרינן מנו אלא כשגנייהס נלין ננת אחת, ושפיר חייב על המחיקה ופטור על כתינת שמאל.

סימן תרנ"ח

גרמא במחיקת השם, במלאכת שבת, ובהטלת מוס בבכור.

[א] שלא יגרם האדם לשם שימחק וכו'. נשנת ק"כ ע"ז מנזאר דגרס מחיקה מותר, עשי' היא דאסור הא גרמא שרי, ודלא כדברי הרמ"ת ומה שהניח ריבנו מוכל מוס לא יהי' בו היא ננייה כ"ז ע"ג, מנחות כ"ו ע"ג, ונצורות ל"ג ע"ז אגל התם מנזאר דגרמא אסור מדכתני לא יהי' ופיר' רש"י וקרי ניה לא יהייה, מה שאינו כן גני שנת וגני מחיקת השם דכתיב נהו לא תעשה ולא תעשון דעשי' הוא דאסור וגרמא שרי.

והנה מדברי רש"י ניה כ"ז ע"ג ד"ה ה"ג מוס לא יהי' בו אין לי אלא וכו', משמע דהא דאסור גרמת מוס נצכור נפקא לן מדכתני "כל" מוס דהא כתנ, אי כתנ מוס ולא כתנ כל לא יהי' לאסור גרמא אלא נתינת מוס מתש אגל עכשו אמר מוס לאסור נתינת מוס מתש ואמר כל מוס לאסור גרמא ע"כ, וכן נמי משמע מדברי רש"י מנחות כ"ו ע"ג ד"ה לא יהי', וכן מוכרח מדברי התוס' נצורות ל"ד ע"א ד"ה אחד מוס ומנחות כ"ו ד"ה אמור מוס, דהקשו לרננן דלא דרשי כל ע"ש. וקשה לי דל"כ גני שנת דכתיב לא תעשה "כל" מלאכה נמי נאסור גרמא ונשנת ק"כ מפורש דגרמא נשנת שרי ככ"ל.

והנה ראיתי נשאלות פרשת נא סי' מ"ד שנאמר כל מוס לא יהי' בו והאי קרא אי דלא ליקרב דלית ניה מומא הוא דלתי לכתנן כל אשר בו מוס לא תקרינו ולשתוק אלא מה כל מוס לא יהי' בו דאפילו גרמא לו נמי אסור עכ"ל. מפורש דאיסור גרמא ילפינן מלא יהי' וכדפירש רש"י קרי בו לא יהייה, ולא ממלת כל ומתילא לא קשה משנת דלא כתיב ניה לא יהי'.

וראי' נקריט ספר למני"ט ז"ל אזוהרה רכ"ת דהניח להלכה כרננן דפליגי אדרני מליר וסגרו דהמתיל מוס ננעל מוס פטור אלא שלא הניח דאסור לגרוס מוס נצכור. וי"ע דהא רננן מטטרכי האי קרא דכל מוס לא יהי' בו לגרמא דאסור. ואס הלכה כרננן לקולא נמתיל מוס ננעל מוס נע"כ אסור לגרוס מוס נצכור. וז"ל דסנירל לי' להרנ נעל קרית הספר דהא דגרמא אסור גני נכור הוי רק מדרננן ולא מדאורייתא וקרא אסתכתא היא וכעין זה כתנן נצו"ת מהר"י מנרונא סי' קס"ג ע"ש, גס הרמנ"ס ז"ל לא הניח מפורש

תרנ"ו. (א) תוספתא ידים ס"ב ולפנינו יושפ"י. תרנ"ח. (א) חסרון יש כאן וצ"ל משעת באחד שגסל לו דיו על הספר וקנה במקצורן שלו כר. (ב) שם ק"כ ב'. (ג) ביצה כ"ו ב'.

לחספא ומשדי לתהומא, משמע דהי' דוד מסופק נדון גרמא של מחיקת השם, הגם דנש"ס שנת הנ"ל אמרין דגרמא שרי, ונל"ג תירץ לפי דרכו דש"ס החס גני דוד המלך ע"ה דהוי מעשה ומש משום שיהי' מונח שם זמן רב ודאי ימחק ולינו בכלל גרמא דומי להניח שאור ע"ג עיסה ונתחמלה מאליה דחינו כמעשה שנת, מנחות נ"ו, ולפי דעתי דברי הא"ג הנ"ל כלולים בדברי הרשנ"א שם בשנת ק"כ, דלא הותרה גרם מחיקה אלא היכי דאפשר אלא ינא לידי מחיקה כלל, אלא כשנזדוץ ינא לידי מחיקה כל גרמא כעשייה נידים דמי, ועי' תוס' נ"ק כ"ג, ד"ה חנו דחרש, לענין קרוב לודאי שינא, ולפי דרכי הנ"ל יש מקום לומר דהיי' דמספק' לי' לדוד אם הלכ' כר"ג או כדברי החולקים עליו, ופשט לי' אחיטופל מסוטה דכתיב ומחה, כלומר, שיש נה מחיקה ממש וכלל זאת התירה התורה נכדי לעשות שלום בין איש לאשתו, לנרדף שלום של כל העולם על אחת כו"כ, כלומר, אפילו תימא דהלכה כר"ג ויותר, ואפשר דהק"ו כולל נמי, אם התירה התורה למחוק את השם נידים דכתיב ומחה, על ידי גרמא עלכו"כ.

ובזה מסולקת קושיית התוס' ישנים ניומא ה' על מה שפירש רש"י הרי שהי' שם כתוב על נשרו הרי זה לא ירחץ, אלא ימחקנו, ואזהרה למחוק את השם מדכתיב ואזרחם את שם וסמוך לי' לא תעשון כו, והקשו נחו"ה הא מסקינא בשנת ק"כ דהטעם משום אלא יעמוד לפני השם ערום ומשום לא תעשון לא אסרינא גרמא, ע"ש. ולהנ"ל ינא דהחס בשנת דהש"ס מניא דרשה זו ללמד דגרם כנו אינו מלאכה נע"כ דלא אלא כר"ג, דהא אינו סוגר דגרמא הוי בכלל מעשה, אולם ניומא ה', וכן נסוף המס' דהש"ס מניא סתם את הנרייתא, ולא להחיר גרמא, שפיר מפרש רש"י אפילו אלינא דר"ג דיש גרמא משום מוחה.

בסדר הדברים לדפוס ראיתי נשדי חמד כללים מערכת "מ" כלל י"א, שהעיר מדברי רבינו שהם אלא כדברי הש"ס שנת ק"כ, גם הניא נשם החסם סופר דמדברי הדרש הנ"ל ולא "גרמו" עינותיכם לנית המקדש שיחרב אין להניא רא' דגרמא נמחיקת השם אסור, כי אין מציאין רא' מן האגדה ע"ש. ולא אדע מדוע זה בכלל האגדה הא נספרי היא שטי' נידע עם הדרש של אשר התנאים, ונשד"ח שם האריך הרבה והניא חכמה ספרים נדון גרם מחיקת השם וגם מפלפל בדברי הרש"ל בנו של הגדע ניהודה נמד"ח או"ח סי' י"ז, ולפע"ד יש לנרר מהירושלמי דלהלן שיש שיטות דגרמא נמחיקת השם הוא בכלל מחיקה ואסור מן התורה.

דבה נמשנה סוטה כ', נמחקה המנילה ואמרה אינו שוחה מערערין אותה ומשקין אותה צעל כרחה. פירש"י דלמא טהורה היא ומחמת רתיחותא קאמרה, מוצא דמשקין אותה צע"כ לטונחה, אולם בירושלמי שם פ"ג הוצא נחום' שם דף כ', כתוב מערערין אותה למה "שגרמה" לשם שימחה, משמע דהי קנס ועונש צעדה על שגרמה לשם שימחה, משמע מפרש דיש איסור נגרם מחיקת השם דהא היא לא מחקה נידים אלא רק גרמה, ונע"כ דטעם זה של הירושלמי הוא אלינא דר"ג הסוגר שיש איסור נגורם למחוק את השם מקרא דלא תעשון כנ"ל, ורש"י נחשנה מפרש הטעם אפילו לנרנן דפסרי אפין גרמא בכלל דלא תעשון לכן מפרש דלטונחה מערערין אותה.

אולם שם נריש המשנה, עד שלא נמחקה המנילה אמרה אינו שוחה מנילתה ענחה פירש"י נדני, ס"א נזירי, היכל, דכל כתבי קודש שיינן נגזרות נהן נגזרין אלא יתנו. ובירושלמי תני נגזרות חחת נזירי של היכל למה נשגיל לשחקה, הוצא נחום' שם. והנה צפירש"י לא קשה כלום, דנודאי גורם נזירי היכל והיינו נחמה אלא יתנו, אולם לפי הירושלמי האומר נכדי לשחקה, הקשה שם נשיורי קרנן הא הוי מאנד את השם נידים, ותירונו שמתרץ דהירושלמי אינו סוגר שיש איסור נמאנד את השם, רחוק מאד, ואפילו מה שמפרש נקרנן העדה, שיהי' נשחק הכתב והספר מעלמו על ידי סניצת הדלת, כנראה

הספרים על כן חפילו צומן הזה שאין עומאה נוהגת מחוינים איתנו לשמור הספרים ולהגילן מהפסד, כי נזה הקפידה התורה על הפעולה היא השמירה וההגלה מהפסד, ולא על הפועל והיא דוגמת כל מוס לא יהי' צו שאסור אפילו גרמא משום דהאיסור היא הפעולה כנ"ל, ונעיקר הדין לאיסור גרמא למחיקת השם עיין ננונ"י מהדורא תנינא או"ח סי' י"ז דלוסר. וראה להלן מה שכתיבתי נזה.

[ב] כרי' אלא יאכלו וכו'. נרש"י שנת י"ד ד"ה לידי פסידא, כתב: אלא נחולין לא הולרכו לנזור דנלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אלא קודש עכ"ל, משמע דנזה"ז אין לו תרומה אלא חול אסור ליתן אלא ספרים לאו דוקא משום פסידא דספרים אלא משום ציון הקודש. ודוקא תרומה היו נותנין משום דאמרו האי קודש והאי קודש כדאיתא התם, וא"כ למה לי' לרבינו לומר דאסור משום פסידא דספרים, וכנראה רונה רבינו לומר שכלנז ציון הקודש של ספרים יש בו משום איסור דלא תעשון כו'.

ויש לעיין נמה שכתיב רבינו דיש איסור לגרום למחיקת השם היינו כנצט דשנת ק"כ דאמרו נודמנה לו טנילה של מזה כורך עלי' נמי ויורר וטונל, והלא מסקינן החס דנצט מזרכי נמי משום דפסרי טנילה נזמנה לאו מזה, ואי לא תשכח נמי האידנא ליטתהו עד לתמר, ופשטא דגמרא דשם דנצט סנרו דדוקא עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי ורנצן אסרו רק משום שאסור לעמוד לפני ה' ערום אלא נמקום מזה וא"כ מה טעמא דרבינו האוסר ליתן אוכלין נזה"ז אלא הספרים נושם גרם של לא תעשון, ואין לומר דמדנצט אסור דהא נהדיא אמרין שם הא גרמא שרי.

ועוד, אם איתא שיש איסור דלא תעשון ננתן אוכלין אלא הספרים, א"כ איך עשו ועשו כזאת משום דאמרו האי קודש והאי קודש, הא זה מועיל רק לענין אלא יהי' נזה נושם צווי ספרי קודש, אלא איך עשו זאת הלא עזרו על לא תעשון כו, עד שהיו חכמים זקוקים לנזור עומאה על האוכלים. **ולעיל** הנאחי את דברי האנני נר יו"ד סי' ש"ע"ה, הקשה שאל למה נזרו עומאה על ידים משום שמתניין תרומה אלא ספרים, הא זה הוי רק גרמא, וגרמא נמחיקה שרי, והשיב מרן ז"ל דלאו משום גרם מחיקה נזרו רק משום דיש חיוב לשמור כתבי קודש — אפילו אין נהם שמות — אלא ינא לידי הפסד, ומנילן אותם מפני הדליקה בשנת, והרא"י דאין הטעם משום מחיקת השם, דהא אם היו כתונים תרנוס הואיל ולא ניתנו לקרות נהם אין מנילן אותם, ואף שיש אזכרות שאינן מתורגמים כמו שדי שאינו מתורגם תרנוס כלל אלא כמו נתורה וכ"ש שם הוי' נ"ה, שאי אפשר לתרגמו מפני שהוא שם עגם, אלא ע"כ דהטעם של הגויה הוא משום שיש חיוב של שמירת כתבי קודש ע"ש.

גרמא נמחיקת השם תלוי בפלוגתא התנאים.

אולם מדברי רבינו משמע נהדיא דסוגר שיש איסור של לא תעשון וכו' ע"י שמתניין אוכלין אלא הספרים משום גרם מחיקת השם. ונראה לפע"ד דרבינו כתב זאת לפי שיטת ר' נמילאל נספרי הוצא נרש"י עה"ת, וכי תעלה על דעתך שישראל נותנים לתוצותיהם ח"ו, אלא אלא תעשו כמעשיהם ויגמרו עונותיהם ומעשיכם הרעים למקדש אצותי שחרב, עכ"ל. והנה נרור שר"ג לא דרש כדרשת הש"ס בשנת לא תעשון עשי' הוא דאסור דהא הוא אומר להיפך "ויגרמו" עונותיהם ומעשיכם וכו' משמע דעל ידי גרמא על עונות קראו הכתוב כאלו נותן את החזנה וממילא גם הגורם למחיקת השם הרי הוא ככלל מוחה, ולזה תניא רבינו דוגמא אחרת מהעלת מוס נכדשים דהגורם תנו כמעשה.

לפי זה יולא לנו דדון זה אם גרם מחיקת השם הוא כמחוק תלוי בפלוגתא התנאים שנפסרי הנ"ל. ונזה יונה מה שהניא נא"ג הנ"ל נשם הרה"ק מנעלוא זוקל"ה מהא דסוכה נ"ג, דמספקא לי' לדוד המלך ע"ה אי שרי למיכתב שם

לנורד תקון קטן לא מקרי מחיקה ושרי, לנורד תקון כל העולם לא כ"ג, ולכן קאחר רב האי גאון דאין ללמוד איסור שזענת שאל מענין מחיקת השם דמאחר שגז להוילא מידי ספק וכו' לא עוזרין שום עזירה כי זה תקון מה שאין כן צענין שזענת שאל. זה הכ"ל צוה והוא אמת ויציב, עכ"ל. מנזאר מדברי הרמ"א ששיטת רב האי גאון היא דאפילו מחיקה גמורה מותרת לנורד תיקון, כלומר כל נורד מצוה הוא התיקון ולאו דוקא צהתיקון צהשם עצמו כמו מותק ע"מ לתקו, אלא אפילו צכדי מצוה אחרת נמי תיקון הוא.

וי"ש לי לדון צדברי הרמ"א הכ"ל, כי לא זכיתי להנין את צדרי העמוקים, ראשית צדברי השאל הכ"ל שהקשה דהק"ו של אחיתופל מופרך דמה לסוטה שכן יש צו להוילא מידי איסורא ומידי ספק משא"כ גבי מעשה דדוד המלך ע"ה, ומה פירכא היא זו, והלא כל איסורין שנתורה הותרו אלא פק"נ אפילו של יחיד וכ"ג צסכנת נפשות הנוגע לכל העולם והשחתתו, ואם לנורד מצוה אחת של אפרושא מאיסורא אחרת שהיחר למחוק את השם, לנורד מצוה של פק"נ של כל העולם עאכ"ו, אלא די"ל והשאל לא חש אלא לפרוך פירכא כל דהוא, כדקיי"ל דאפילו צפירכא כל דהוא פרכין אק"ו, והגם דלפי זה תקשי מה הי' הספק של דהע"ה, הלא אין לך צדרי העומד צפני פק"ג, ורחוק הוא לומר דמחיקת השם יש משום לחא דע"ז שאינו נדחה מפני פק"ג, דאפילו נאחר דהמותק את השם לשם מחיקה יש צו משום עובד ע"ז, כדמשמע דלא תעשון כן מחיקים אל קרא של מעלה ונתתם את מונצחותם, והוא עשה דע"ז כדאמרינן צסנהדרין ג' עשה צע"ז היכא משכחת לה צרגמה רב תסדל ונתתם, אלא שאין עובשו מיתה, אלא זה שמוחק לשם תכלית קיום העולם צודאי שאין צו משום עובד כו"מ.

ובאמת כל הקושיות שמקשים מה הי' ספקו של דוד ע"ה, כעין שהקשיתי לעיל וכן עוד יש הרבה שהקשו צענין זה צנאופנים שונים, כנראה שרש"י נאמר מכל הקושיות הללו ונמלים מועטים הוא ז"ל מתרץ את כל זאת צסוכה כ"ג, ד"ה מי איכא דידע וכו' דוד לא הי' מורה הלכה צפני רבו אחיתופל והוא הי' שם, עכ"ל. ויש כאן דקדוק מנין יודע רש"י שדוד שאל מי איכא דידע משום שלא רצה להורות צפני אחיתופל הא אפשר שאל מפני שהי' מסופק צעם הדין אם מותר למחוק את השם או לא, ואין לומר דרש"י הוילא זאת מהמשנה דאבות פ"ו, מה דוד שלא למד מאחיתופל אלא שני צדריים וכו' והוציא צמדשות דשי צדריים הם: שלא לצנוס צקומה זקופה לנית המדרש ושלא ללמוד תורה ציטידות, ומדלל מנו גם צדרי זה דמותר לכחוש שם אחספא צצניל הללל העולם ש"מ דזה ידע דוד מעלמו, דתקשי גם על המדרש מהיכן ידע דדוד לא למד זה מאחיתופל ולמה לא נאחר צמשנה דאבות שלמד ממנו ג' צדריים, אלא הפירוש הפשוט הוא שרש"י הקשה כל הקושיות הכ"ל למה לא ידע דוד שמוחר לכחוש שם אחספא, וגם למה לא דרש את הק"ו שדרש אחיתופל מעלמו, והלא ק"ו אדם דן מעלמו, ועל זה מתרץ רש"י דלא משום דלא ידע שאל את אחיתופל אלא מפני שלא רצה להורות הלכה צפני רבו, אלא דרש"י הקשה הלא מסתבר דמחקוס שסכנה צופיה לכל העולם צודאי שמוחר להורות צפני רבו, ומשני, דאחיתופל הי' שם, כלומר, אין הסכנה יותר גדולה אם שאל את רבו, וצאמת אם הי' צריך להמאחר וללכת אצלו לשאל לא הי' הולך כי יש חשש שעל ידי איחור הזמן תהי' סכנה, וצאופן כזה אם הותר למחוק את השם צודאי שאין לחוש לכבוד רבו, וממילא אין כאן שום קושיא למה לא ידע דוד מעלמו שמוחר לכחוש את השם אחספא ככ"ל, דצאמת ידע ומה ששאל הוא רק משום כבוד רבו.

ובכ"ל הנני מסופק מאד אם לא תעשון היינו מחיקת השם הוי צכלל יהרג ואל יעבור, ונפ"מ למי שאנסוהו למחוק את השם אם מחויב ליהרג, דהא לא עדיף לא תעשון מונצחתם,

שרונה צוה לנאר שאין כאן מאנד צידיס אלא גרמא, ג"כ קשה דהא שם צצאחו דף אחת לא דהכ"ל דטעם של נמחקה המנילה ואומרת איני שוחה מערערין אותה צע"כ משום שגרמה לשם שימחה, א"כ מנזאר דהירושלמי סובר דיש איסור של מחיקת השם אפילו על ידי גרמא, ולמה נותנין את המנילה שלא נמחקה תחת ידיו של היכל, הא צנתינה זו יש לכל הפחות משום גרמא. וי"ש ליישב, דהנה צירושלמי שם צסוטה פ"ג סוף הלכה ג' מחקינן דרבי עקיבא לא סבר לה דמשנמחקה המנילה ואומרת איני שוחה דמערערין אותה ומשקינן אותה צע"כ, אלא א"כ כנר החמילה לשחות ע"ש, ולפי הכ"ל יש לומר דטעמא דר"ע הוא משום שלא עשה דנר איסור צמה שגרמה למחיקת השם דר"ע סובר כהנהו תנאי דפליגי אר"ג, וסובר דעשייה הוא דאיסור אצל גרמא שרי, וממילא לא קשיא הא דהכ"ל צהמשנה, דסמך משנה ר"ע הסובר דאין איסור צגרמא מחיקת השם ולכן קתני צרישא דמתני' נגמות סתמא, ומפרש צברייתא דנותנין אותה תחת ידיו של היכל, וסיפא נמי דקתני נמחקה המנילה ומערערין אותה, היינו כשהחמילה לשחות, כדמוקי לה שם צירושלמי אליבא דר"ע, והא דאמר צירושלמי דטעמא דמערערין הוא משום שגרמה למחיקת השם היינו אליבא דר"ג הסובר שיש איסור של לא תעשון צמחיקת השם.

ובזה יש לומר פפרפת אחת צזהא דסוטה כ"ו דתייל ונקחה וטרעה זרע, שאם היחה עקרה נפקדת צדרי ר' עקיבא א"ל ר' ישמעאל לצדריק, יש נוסחא "לצדריק" — א"כ יסתרו כל העקרות ויפקדו וזו הוילא ולא נסתרה הפסידה, א"כ מה ת"ל ונקחה וטרעה זרע שאם היחה יולדת צנער יולדת צריות, נקנות יולדת זכרים וכו', והקשו צחוס' ד"ה אמר לו ר' ישמעאל, תימה ור' ישמעאל לימא לי' לנפשי' יסתרו כל יולדות צנער וילדו צריות וזו הוילא ולא נסתרה הפסידה ע"ש, ולהכ"ל ניחא, דצאמת יש להקשות איך יסתרו כל העקרות הא על ידי זה הן יגרמו למחיקת השם, אולם אם נאמר דאין איסור צגרם למחיקת השם שפיר הקשה ר"י, וזה שאמר ר"י לר"ע, לצדריק, כלומר, שאתה סובר דאין שום איסור צגרם מחיקת השם, ככ"ל צירושלמי דר"ע סובר דאין מערערין, א"כ יסתרו כל העקרות, דנשאלמא לר"י לא קשה דהוא סובר דיש איסור צגרם מחיקת השם אם לא לנורד מצוה, כגון צסוטה שיש מצוה מן התורה לצרר או להפרישו מן האסורה לו, אצל צנאופן אחר איכא איסורא, והוא סובר דאין נפקדות וממילא ליכא צוה שום מצוה דמה שחלד צריות אין צוה מצוה. ולא קשה קושית החוס' הכ"ל.

מחיקת השם לצורך מצות אם מחיקת השם היא ביהרג וא"ל יעבור.

ומה שכתבתי דאפילו למ"ד דיש איסור צמחיקת השם על ידי גרמא, לכל זאת לנורד מצוה שרי, יש להעיר צמשנות הרמ"א ס' ה', אות י', ששאל צמה שכתוב צמשנות רב האי ז"ל, על מי שצנצע לגרש את אשתו דמיין לנרשה ולא אמרינן דמותר לו לעבור על שזענתו משום שלום צין איש לאשתו כשם שהתירה התורה מחיקת השם, דשאיני החס' דהמחיקה צכדי להשקותה מועיל להוילא מידי ספק ומידי איסורא משא"כ צלאו דלא תשא, והקשה השאל א"כ מופרך ק"ו של אחיתופל דשרי לכחוש שם אחספא וכו' דשאיני גבי סוטה דמוילא מידי איסורא ומידי ספק, ועל זה השיב הרמ"א ז"ל דאין הפירוש צדברי רב האי דגבי סוטה הותר מחיקת השם צכדי להוילא מידי איסור, דהא יכול לנרשה, ולמה לא ציוותה התורה לנרש את האשה צמקוס השקאה, אלא דה"ק מואחר שגז להוילא מידי ספק ומידי איסורא אין זה צכלל איסור מחיקת השם שאנו לומדים ממה שכתוב ואצדחתם את שמתם לא תעשון כו' וגו'. לכן אינו אסור אלא כשעושה דרך מחיקה ודרך אצידה להשם, אצל כשאנו עושין זה לשום נורד ותיקון שרי, הלא ידוע לך מהלכות כתובת ס"ת ותפלין אם נפלה טפת דיו על השם דמותר למחוק כדי לתקנו וה"ה צכלל, וא"כ למד אחיתופל ק"ו יפה, מה

אולם תוך מהכ"ל נראה דעד כאן לא קאמר רב האי גאון לטורח מצוה הוי תיקון ולא מחיקה ואנדון, אלא נכונן סוטה, דמחיקת השם היא לטורח מצוה של אפרושא מאיסורא דתכלית המצוה אינה לשם מחיקה ואנדון של השם, אלא נעיר הגדחת, הלא המצוה נעממה היא שריפה ואנדון, דעל ידי שאורפין ומאנדון את העיר ואת שללה מתקיימת המצוה, חו היא תכליתה, ולכן לא שייך לומר דנשריפה זו אין כאן אנדון משום דכך היא מצותה, הלא כל תכליתה של מצוה זו היא לעשות חורבן ואנדון נעיר הגדחת, והנן.

ובסדר את הכתנים לדפוס כנדי הגאון החסיד המפואר ר' צעריש וויידענפעלד שליט"א צירושלים נספרו היקר שו"ת דונן מישרים, וראיתי שם נסי' ז"ט וגם נספר חזון נחום של אחיו הגאון ז"ל סי' ו' שגשאו ונתנו צדנר גרמא נמחיקת השם, ונס' ח"כ הכ"ל העיר מהא דעיר שיש נה מחזה אינה נעשית עה"כ משום לא תעשון ותקשי הרי אפשר לקיים שריפת עיר הגדחת ע"י נכרי והוי רק אמירה לעכו"ם שנות ולא חמור מנרמא אלא ש"מ דאפילו נעשה ע"י עכו"ם איכא משום ציונא שדוחה עשה דשריפת עה"כ ע"ש. והנה נענין אס אמירה לעכו"ם ונרמא שוים, ראה מה שכתנתי נאריכות נספרי משנת אברהם ח"א דף ה', אולם מה שהקשה נספר הכ"ל דאפשר לקיים מצות שריפת עיר הגדחת על ידי גרמא או על ידי נכרי, לפע"ד לא קשה כלל, דזה הוין הוא מנוירת הכתוב אלינא דר"א, דכיון שיש שם מצוה אין כאן שום מצוה לשרוף כנ"ל. ועוד והוא עיקר, דממה נפשך, אס נאמר דמה שאורפין את המצוה ע"י גרמא או ע"י נכרי אין צוה משום לא תעשון אלא דהשגח כאילו נשרף מאליו או ע"י הנכרי א"כ שוב אין מתקיימת המצוה של שריפת עיר הגדחת דהתורה ליוותה ושרפת ולא שתהא נשרפת מאליה או שהנכרי ישרוף אותה. ואין לדחות א"כ יהי' החיון לשרוף כל משהו ומשהו מהשלל של עה"כ, ולא שיעשה מדורה נמוקם אחד עד שישרף הכל, דזה אינו, כי אשו משום חזיו וחשוב כאילו הולך ומדליק כל משהו ומשהו ואפילו למאן דלית לי' אשו משום חזיו נ"כ מתקיימת המצוה של ושרפת נעשיית המדורה כי כן הוא דרך שריפה, ח"פ.

ובמנחת חינוך סי' תל"ח כתב דהמחוק את השם עונר נ"כ נעשה דאת הד' וגו' חירא. ונספר ערוך לנר סנהדרין קי"ג כתב כיון דאיכא עשה לאנד את הע"ז דכתיב ואנדחתם את שמש א"כ דרשינן שמש ולא שם שמים והו"ל עשה דלאו הנא מכלל עשה עשה, ע"ש. ואם איתא דיש גם איסור עשה נמחיקת השם הי' מקום לפלפל אס על ידי גרמא עונרין נעשה, דנעשה לא כתיב עשייה ואי אפשר לדרוש דדוקא עשייה אסורה ולא גרמא, אלא שלא זכיתי להנין זאת, דאם איתא דיש עשה מלמד הללו דלא תעשון א"כ מה טעמא דר"י האומר לעולם יורד וטונל כדרכו משום דכתיב לא תעשון עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, הא איכא איסור עשה דלא כתיב נה עשייה ואיך מתיר ר"י לכתחלה לנרום מחיקת השם. אלא ודאי שאין כאן עשה.

ור"י הכ"ל שידדתי דר"ג סונר שנס גרמא נמחיקת השם הוי נכלל עשייה, יש לעיין אס גם לענין מלאכת שנת הוי גרמא כעשייה, והא דאמרין נשנת ק"כ עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי היינו דוקא אלינא דרננן דפליגי על ר"ג, או שמש גם ר"ג מודה נשנת דאין גרמא נכלל עשייה משום דנשנת לא אסרה התורה את הפעולה אלא את הפועל, דמחלל אדם מים לגינה נע"ש ומחללאת והולכת כל השנת כולה, מה שאין כן נמחיקת השם דהקפידה היא על הפעולה של מחיקת השם. וראה מה נספרי משנת אברהם דף י"ז שפלפתי אס הא דגרמא שרי נשנת הוא אפילו נמתכוון או לא ע"ש, ואפשר דלר"ג דלא דריש גרמא לא הוי נכלל עשייה, לא אמרינן דגרמא שרי לכתחלה, אלא חיון חטאת אין נה משום דעל ידי גרמא יש כאן רק פעולה אצל לא פועל של

ואין השכל מחייב שיש נניטול עשה זו של ותנחתם משום יהרג ואל יעבור, דהא לא מנינו דין של יהרג ואל יעבור נשנ ואל תעשה היינו נניטול עשה, אלא נקום ועשה, ומחילא לא שייך לומר דיש דין של יהרג ואל יעבור נלא תעשון שאינו אלא מחק עשה של ותנחתם. הנס שלא תעשון הוא נקום ועשה. ונע"כ נריך לומר דספקו של דוד המלך ע"ה שחא מחוינין למסור נפסם משום קידוש השם הנס שאינו מכוון נמחיקה לשם עכו"ם, כמו שכתנו התוס' נשנת ע"כ דאפילו לרנא דהעונד מיראה פטור לכל זאת לא רנא מרדכי להשתחוות לאותו רשע משום קידוש השם, ונכן הי' דוד מסופק שיש נמחיקת השם ענין של חילול השם וכשאינו מוחק את השם נמוקם סכנה יש נו משום ק"ה, ואחיתופל פשט לי' מסוטה דאמרה תורה ומחה כדי לעשות שלום וכו' כלומר, דהיינו קידוש השם נמה שעושה שלום וכ"ש שיש צוה קידוש השם דעל ידי השם יתקיים כל העולם.

שריפת עיר הגדחת שיש בה מוחת.

אולם מה שהשיב הרמ"א דכל לטורח מצוה אין זה נכלל לא תעשון, קשה לי א"כ מה טעמא דר' אליעזר נסנהדרין ע"א, ועוד, כל עיר שיש נה אפילו מחזה אחת אינה נעשית עיר הגדחת, מאי טעמא אמר קרא ואת כל שללה תקנון אל תוך רמונה ושרפת נאש וכיון דאי איכא מחזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כו וגו', ולפי דברי רב האי גאון הכ"ל, יהי' מותר לשרוף גם את המוחה, דהא שריפה זו היא לטורח מצוה.

וי"ש ליישנ דנספר תורת חיים סנהדרין ע"א הקשה לר"א ליחי עשה דשריפת עיר הגדחת ולידחי ל"ח דלא תעשון כו ע"ש, ולפע"ד אין כאן ענין של עשה דוחה לא תעשה, דהא ר"א דורש מרנני דקרא דכתיב את כל שללה לרנות הכול, כלומר, היכי דאפשר לקיים כל שללה יש מצוה לשרוף ואם אי אפשר לשרוף כל שללה היינו אס יש שם מחזה אין מצוה, דכך היא גזירת הכתוב דל"כ "כל" למה לי, חה שפירש"י נסנהדרין קי"ג ואן נעיון שללה וליכא דהא שלל שמים הוא, כלומר, "אט" היינו רננן דפליגי אר"א וסונרין דנשריפת כל שללה תוך מן המצוה גם כן מתקיים ואת כל שללה תקנון וגו', דמחזה אינה נכלל שללה אלא שלל שמים הוא, ואין כאן גזירת הכתוב שלא לשרוף את שלל העיר אס יש שם מחזה, והננס שנפירוש זה יש מן הדוחק דהי' לו לרש"י לומר ורננן נעיון שללה ולישנא דאן משמע דקאי אר"א, אלא דיש גם לפרש דאן נעיון שללה, כלומר, ר"א דורש כל שללה, דגזירת הכתוב היא שאין מצוה לשרוף אלא א"כ כל מה שנעיר הוא שללה של עיר, אלא אס יש שם נ"כ שלל שמים אין שום מצוה לשרוף אף לא את שללה של העיר.

שוב ראיתי ניד רמ"ה סנהדרין דף ע"א שכתב דמחזה הוי מתון הדיוט דאי נעי מונין לה ואכיל לה הדמים והרי הוא נכלל משמעותא דאת כל שללה תקנון ושרפת, ומפני האזכרות שנה שאסור לאנדס דכתיב ואנדחתם את שמש וכתיב נתרי' ל"ח כן וגו', איעקר דינא דעיר הגדחת" מהבא, ורננן אע"ג דאיכא מחזה דהוי נכלל שללה ולא אפשר לקיומי נה מצוה "כל" שללה תקנון ושרפת לא מיעקר מצוה עיר הגדחת נהכי דלא נמטלינן האי דאפשר אשו האי מקנת דלא אפשר וכו', נשמעות דנריו דלר"א הוי גזירת הכתוב דאין כאן אינס כלל כשיש שם מחזה, אלא שנדרי היד הרמ"ה הכ"ל אינס מחלימים עם דברי רש"י נמה שכתב דמחזה הוי מתון הדיוט, ורש"י כתב דהוי שלל שמים. ולפ"ז גם קושייתי הכ"ל אלינא דרב האי גאון מתורגמת דהא ר"א סונר דאם המוחה נכלל שללה אין כאן מצוה של שריפת עיר הגדחת, ושוב לא הוי לטורח תיקון.

תרנ"ט. לא יחנה אדם מספרים כגון אם הוא יושב בחמה וישיב לפניו ספר כדי שלא יכזב השמש, ואם בשביל כשחחמה זורחת אינו יכול ללמוד בשביל שהוא זורחת על האותיות עד שיחא צל על הכתיבה מותר רק שלא יכזב

לחננתו.

תרס. ואם כתב איש עמוד ברוח הפסח ליבש הדיו כדי לכתוב והנה העשן קולח אל ישיב הספר או קטנרים לפניו כנגד האש להגן מן העשן. וכן אם קשה דבר ואינו הפך שיראה אדם לא ישיב הספר למהיצא שלא יראוהו.

תרסא. אדם שמקטין מספר אחד לא ישיב ספר אחר למעלה מן השיטה שלא יטעה לא יניח ספר על ספר לרעת שלא יטעה שהוא נחנה בכיוון הספר.

תרסב. מי שיש ספר בידו לא יראה בעמו בידו להכות על הספר או להכות אחרים בספר חרב שכותם על תלמידו לא יכזב בספר ותלמיד לא יגן בספר לקבל הכאות אלא אם כן יש בהכאות סכנת נפשות.

משנת אברהם

מעין הקלוקל, והקריעה הוא הקלוקל כמותי, והתיקון הוא תיקון איכותי לטהרו לפיכך הוי דרך השחתה, ע"ש כי הארכתה. ויש לעיין מה דינו של גורם לקריעת מעיל אם זה נכלל ליסור או לא. ואם נאמר דליון גרמח אסורה תקשי אחמי מכניסו פחות מג' הלא יש ענה לקרעו על ידי גרמח כגון ע"י אמירה לעכו"ם, דזה עדיף ממכניסו פחות מכשיעור דהוי חני שיעור דאסור מן התורה. אולם י"ל דהאי מ"ד דאמר זנזאים מכניסו נפשות משלש על שלש הוא ר"ל והוא סוגר ציומא חני שיעור מותר מן התורה ור"י נאמת פלוגי וסוגר דמותר לקרעו רק ע"י גרמח. אלא דתקשי אחמי פסק הרמז"ם ז"ל דמכניסו נפשות מג' הלא הוא פוסק כר"י דחני שיעור אסור מן התורה, אלא ע"כ דגרמח אסור. אולם לפי הסגרא הנ"ל שכתנתי דהתיקון לריך להיות כמו הקלוקל וליון תיקון איכותי מועיל לקלוקל כמותי ניחא, דמוטב להכניס פחות מג' דהאיסור הוא נשניל חני שיעור הכנסת עומאה והתיקון הוא נטהרה אצל כשיקרע ע"י נכרי הקלוקל יהי' ע"י גרמח נכמות נכדי לתקנו נאיכותנטהרה. ונאופן כזה גם גרמח אסורה דהוי כגרמח שלא לזורך לגמרי, דהא התיקון לא יהי' נאופן של הגרמח. אולם נתום' שם זנזאים ז"ה על ג' הא קיי"ל זנזאים ל"ז דניאה להכניסו נפחות מג' על ג', הא קיי"ל זנזאים ל"ז דניאה נמקצת שמה ניהא, ותירצו דאחי גני אדם שלי אפשר לחתכו אצל נגד אפשר לחתכו לכן לא אמרינן הכנסה נמקצת שמי הכנסה, ע"ש. וקשה הלא אי אפשר לחתוך את הנגד משום איסור דלא יקרע ומה לי אם אי אפשר מחמת איסור או מחמת עולם. — ונמק"ח הארכתי צוה אם לדבר שאינו ראוי מחמת איסור חסון כליו ראווי מחמת עולם, — אולם אם נאמר דיש ענה על ידי גרמח שזו שפיר אפשר לחתכו, ש"מ דליון איסור נקריעה ע"י גרמח. גם נעלם הדיון אם פחות מג' על ג' הוי כחני שיעור חלנ או כנ' אמות נרה"ר שאינו נכלל חני שיעור, יש להאריך הרבה, ואכ"מ.

י"ש להעיר מיומא ע"ג, אמר רחנא אמר רב יהודה המקרע נגדי כהונה לוקה שנאמר לא יקרע, מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא הכי קאמר רחמנא נעניד לי' שפה כי היכי דלא נקרע, ומשני, מי כתיב שלא יקרע ע"ש, משמע דרב אחא בר יעקב מקשה, דילמא אינו לוקה כשקורע אלא דיש חיונ לעשות שפה כדי שלא יקרע מעמנו היינו ע"י גרמח, דמעמנו מחש אי אפשר שיקרע, משמע דלרב יהודה אין חיונ אלא נקורע מחש נידים אצל לא ע"י גרמח הגם דלא כתיב כאן לשון עשייה כמו נשנת ונמחיקת השם, ואדרבה הכא כתנה התורה נפירוש לשון נפעל לא יקרע, דמשמעו שהתורה הקפידה על הפעולה ולא על הפועל בלבד, ולכל זאת משמע דאינו חייב אלא נקורע נידים ולא על ידי גרמח, אם לא שנאמר דלרב יהודה נאמת חייב מכות הן נקורע נידים והן נקורע על ידי גרמח ור"ח נ"י הקשה ודילמא אין כאן לאו כלל למכות אלא הכל נכלל נהעשה של עשיית שפה, אלא שרחוק הדבר לומר דהתורה צויתה לעשות שפה כדי שלא יקרע, ואם קרע נידים או גרם לקרוע פטור, הלא מהגו של עשיית שפה אנו רואים כי רגון התורה הוא שלא לקרוע.

מלאכה, והכול מודים דלענין חיונ חטאת נעיק פועל ופעולה גם יחד.

והנה למאן דסוגר דליון איסור נגרמח של מחיקת השם ונכתילת אנו מחננת, מפני שאין גרמח נכלל עשייה, נודחי יסור דהמלות עשה של איסור ע"י אינה מתקיימת על ידי גרמח או על ידי נכרי, דכשם שאין גרמח חסונה מעשה לענין איסור נודחי שאינה חסונה מעשה לענין קיום המנוה של ואנדתם את שם, ולר"ג דגרמח הוי מעשה לענין מחיקת השם — כפי מה שזידדתי לעיל — נדיון הוא שגם המנוה תהא מתקיימת על ידי גרמח, או שחא הכל מודים דהמנוה מתקיימת על ידי גרמח משום דהמנוה של איסור ע"י הוא הפעולה ולא הפועל, כמותן.

ובש"ם ע"ז מ"ה, אמרינן העוקר ע"ז לריך לשרא אחריה וילפינן דמכתוב ואנדתם את שם או מאנד תאנדון. משמע דהמאנד ע"ז ולא השריפה לא קיים המנוה, הגם דעכ"פ לא גרע האיבוד נלא לשרא נגרמח, משמע דנגרמח לאנד את הע"ז לא קיים המנוה משום דהתורה הנריכה פעולה גמורה, כלומר, גרמח אינה פעולה גמורה, וגם העוקר ולא השריף לא עשה פעולה גמורה כלומר פעולה שלימה, וכן נאיסור של לא תעשון כן וגו' דקאי דלעיל לא אסרה תורה גרמח, ולר"ג דנדדנו לעיל דגרמח נמחיקת השם הוי איסור תורה נע"כ דהמאנד ע"ז ולא שרפה גם כן ילא ידי המנוה. ואם כניס הדברים, יונח מה שרהמנ"ם ז"ל השמיט את שני דינים אלו, היינו שלא הזכיר דגרמח נמחיקת השם שרי, וגם לא הניח הא דהמאנד ע"ז לריך לשרא אחריה דדיון אחד תלוי נחנירו, אלא דלריך ניאור מה עממא השמיט הרמז"ם ז"ל הא דמנוה לשרא דלאורה הוא דין נש"ם הנ"ל נלי חולה, ושזו תקשי דלמה השמיט דגרמח נמחיקת השם שרי.

וגרא"ה דזה תלוי נגרסאות, נדספרי הגירסא ר"ח אומר העוקר ע"ז חייב לשרא אחריה אולם נש"ם דליון גריס לריך לשרא, וכינן לריך אין נמשעותו שלל קיים המנוה אם לא השריף אלא דמנוה הוי לשרא, ונפרט לר' אשי נע"ז מ"ח, האומר דרננן סגרי עיקר חיונ שרי, נע"כ דליון כלל מנוה לשרא דל"כ אחמי יהי' עיקר חיונ שרי הא אמרת נכלל ע"ז הוא ומנוה לשרא, אלא ע"כ דרננן פלוגי צוה, והרמז"ם ז"ל פוסק כרננן לפיכך השמיט הא דחייב לשרא, ויש להאריך צוה ולדון אם גרמח דומה לפעולה שאינה שלימה דאפשר דגרמח דומה לשנים שעשו מלאכה נשנת דכל אחד עכ"פ גורם להמלאכה ופעולה שאינה שלימה דמי לזה עוקר ולזה מניח. וליון כאן מקומו.

גרמא לקריעת המעיל

ובמשנת אנרהם ח"ח דף מ"ח, פלפתי נדברי הקרנן חגיגה הונא נחשה למלך הלכות כלי התקדש פ"רג', דהקורע את המעיל של נגדי כהונה אפילו שלא כדרך השחתה חייב מדאמרינן זנזאים ז"ה דמעיל שנמחא מכניסו פחות מג', ואחמי אסור לקרעו הא שלא כדרך השחתה הוא אלא נכדי להכניסו ולטהרו, וכתנתי שם דלא קשה, משום דליון התיקון

תרסג. לא יחנה אדם בספרים כגון אדם שמרויח כספים ותפסלו המעות הישנות וזה שלא יתנו ושלם יספרו ולא ישאו ויתנו במעות הישנים ויחנה היה בירו מעות ישנים ויחנה (א) המסבקים עזברים ובאים להפשו ואם ימצאום בירו יחתכו המעות וישליכום במים לא ימסך אותם בתוך הכספים. ואמרו חכמים (ב) שאדם יכול לצרור מעות [א] בסוף מדרו שקשורים בו תפילו מדר שלא ייחדו לתפילין אבל אם במעות יש שתי וערב אל יקשור בפרו. (ג) ואם בקערה או בכוס או בכלים קשה הניו שתי וערב כל זמן שחשתי וערב עליו אל ישתמש בהם עד שיגבר ואין צריך לומר פרצופות קליה.

תרסד. אדם שהולך במדינות ויש לו כסף לקנות פחורה ומצא ספרים שאין כיוצא בהם בעירו כגון פירושים ותוספות או (א) במקומו יקרים קלים ופופרים ואין מסק בספרים כנגד הלומדים או אין לתינוקות חומשים מצד לקנות ספרים למכרם ואם יש להם ספרים כרי צורכן [א] אל יקשה פחורה בספרים.

תרסת. הקונה ספרים לא יאמר רע רע אלא יאמר כך וכך אני רוצה לתת אם תחסוך תתן ואם בזול מאד והוא יודע שיתן לו יאמר לו בזול מאד הוא לא תאמר ריביתך חרי הוזהרתך ואם יאמר אעפ"כ יהא שלך בכך [א] אין לו עץ אבל אם הקונה יודע שמוכר נכבס כל מה שיוכל בזול לקנות יקנה בזול ואפילו לרמותו שיתן בזול מאד כפונ ערשה כרי שיחזיר למי שננבס לו בדמים קלים כרי שלא יוליכס חננב למקום אחר שמא לא יחזירוהו למי שננבסו מסנו.

תרסו. שנים היו אחר מבר תורה נביאים וכתובים כי [א] לא היה צריך לחם היתה קתה תורה שבעל פה ופירושים ואחד בעבור פרנסתו מבר תורה שבעל פה אמר לו חברו מפני מה אינך מוכר תורה שכתב ואיך תלמוד נמצא אתה

סימן תרס"ג

סימן תרס"ד

הזמנה מילתא כל שלא נמלך.

אין איסור פחורה בספרים

[א] בסוף סדרו וכו'. נהגדפס נמקור חסד סי' תת"ק הניח נסס הנאון רמ"א, דרניו התכוון נלמרו „נסוף“ סדרו, לדברי רש"י נרכות כ"ג ד"ה עס מעותיו, לא עס המעות ממש אלא שני קשרים זה אל זה, ע"ש. משום דליכל צוין לתפלין להניחם נקשר אחד עם המעות. ועי' נתר"י ננרכות גני מנלע נכסותו שכתב ג"כ כנ"ל. אולם דבר זה מפרש מה שכתב רבינו „נסוף“ כלומר, לא נקשר אחד אל מה שהוסיף רבינו נסוף „סדרו“ שהוא לכלורה מיותר דהא חוזר ולומר דמיירי נסודר שלא ייחדו לתפלין, לכן כ"ל שכוונתו לדברי רב אחאי גאון שהניח הנמק"י ננסהדרין עס דהא דבר גי' נלא הזמנה לא הוי כלום היינו נבר גי' על דעת להניחו עס נדרך ערלי ואקראי, אל נר גי' על דעת כן שיהי' עס נקניעות לא נעין הזמנה דהנחה זו הוי מעשה והזמנה, אע"ג דלא אזמני' נפירוש נדיבור. לפיכך הוסיף רבינו כי „סדרו“ כלומר, שנדעתו שהסודר ישאר שלו לכל נרכי, ולא נר גי' אלא לפי שעה.

[א] אין לו עון וכו'. ונ"ע למה כתב רבינו דין זה דוקא נספרים הלא נכל מהך וממכר אסור להונות וליקח צול והאיסור הוא הן על המוכר והן על הלוקח, ודוקא לומר משום דר"י סוגר אף המוכר ס"ת מרגלית ונחמה אין להס הנאה לכן הזהיר רבינו נס נספרים, הלא אין הלכה כר"י אלא כחכמים נמ"ג נ"ו, דיש הולאה נס"ת, ואין חילוק בין ס"ת לשאר ספרים עי' חו"מ סי' רכ"ד ע"ו. ונפרט שאני מסופק אפילו לר"י היינו דוקא שאין הולאה אס לוקח ציוקח משום שאין קץ לדמיה, והמוכר יכול לטעון לא רמייתך דמתן יימר שאינס שויס הרנה, אל אס לקח צול אחאי לא תהא הולאה הא סה לא שייך הטעם של אין קץ לדמיה. וכן הוא הספק נמרגלית ונחמה אלינא דר"י האומר דאין הולאה משום שאדם רוצה לוונג, נמ"ג נ"ח, דטעם זה מהי שלא יהי' הלוקח יכול לטעון טענת הולאה אל כשנחמה מוכר אין זה הטעם מועיל, ועי' רשנ"ס נ"ג ע"ח ד"ה ר"י אומר, דטעמא משום מחילה הוא דעניד אינכ דנין להו ציוקח, משמע דאפילו לר"י היינו דוקא שאין להלוקח טענת הולאה אל לא למוכר. וכן ראוי שרבינו מחמיר משום מדת חסידות נקניית ספרים שאינו די נלס הלוקח מודיע למוכר שהספר שווה הרנה יותר אלל מנריך שהמוכר יאמר לו ללוקח „אעפ"כ יהא שלך“, מה שאין כן נשאר מהך וממכר שאס הקונה מודיע למוכר שהדבר שווה יותר והוא מוכר לו צול אין זה נכלל הולאה.

סימן תרס"ה

ס"ת מרגלית ונחמה שאין להם דמיה, דוקא ללוקח או גם למוכר.

[א] אין לו עון וכו'. ונ"ע למה כתב רבינו דין זה דוקא נספרים הלא נכל מהך וממכר אסור להונות וליקח צול והאיסור הוא הן על המוכר והן על הלוקח, ודוקא לומר משום דר"י סוגר אף המוכר ס"ת מרגלית ונחמה אין להס הנאה לכן הזהיר רבינו נס נספרים, הלא אין הלכה כר"י אלא כחכמים נמ"ג נ"ו, דיש הולאה נס"ת, ואין חילוק בין ס"ת לשאר ספרים עי' חו"מ סי' רכ"ד ע"ו. ונפרט שאני מסופק אפילו לר"י היינו דוקא שאין הולאה אס לוקח ציוקח משום שאין קץ לדמיה, והמוכר יכול לטעון לא רמייתך דמתן יימר שאינס שויס הרנה, אל אס לקח צול אחאי לא תהא הולאה הא סה לא שייך הטעם של אין קץ לדמיה. וכן הוא הספק נמרגלית ונחמה אלינא דר"י האומר דאין הולאה משום שאדם רוצה לוונג, נמ"ג נ"ח, דטעם זה מהי שלא יהי' הלוקח יכול לטעון טענת הולאה אל כשנחמה מוכר אין זה הטעם מועיל, ועי' רשנ"ס נ"ג ע"ח ד"ה ר"י אומר, דטעמא משום מחילה הוא דעניד אינכ דנין להו ציוקח, משמע דאפילו לר"י היינו דוקא שאין להלוקח טענת הולאה אל לא למוכר. וכן ראוי שרבינו מחמיר משום מדת חסידות נקניית ספרים שאינו די נלס הלוקח מודיע למוכר שהספר שווה הרנה יותר אלל מנריך שהמוכר יאמר לו ללוקח „אעפ"כ יהא שלך“, מה שאין כן נשאר מהך וממכר שאס הקונה מודיע למוכר שהדבר שווה יותר והוא מוכר לו צול אין זה נכלל הולאה.

סימן תרס"ז

[א] אין לו עון וכו'. ונ"ע למה כתב רבינו דין זה דוקא נספרים הלא נכל מהך וממכר אסור להונות וליקח צול והאיסור הוא הן על המוכר והן על הלוקח, ודוקא לומר משום דר"י סוגר אף המוכר ס"ת מרגלית ונחמה אין להס הנאה לכן הזהיר רבינו נס נספרים, הלא אין הלכה כר"י אלא כחכמים נמ"ג נ"ו, דיש הולאה נס"ת, ואין חילוק בין ס"ת לשאר ספרים עי' חו"מ סי' רכ"ד ע"ו. ונפרט שאני מסופק אפילו לר"י היינו דוקא שאין הולאה אס לוקח ציוקח משום שאין קץ לדמיה, והמוכר יכול לטעון לא רמייתך דמתן יימר שאינס שויס הרנה, אל אס לקח צול אחאי לא תהא הולאה הא סה לא שייך הטעם של אין קץ לדמיה. וכן הוא הספק נמרגלית ונחמה אלינא דר"י האומר דאין הולאה משום שאדם רוצה לוונג, נמ"ג נ"ח, דטעם זה מהי שלא יהי' הלוקח יכול לטעון טענת הולאה אל כשנחמה מוכר אין זה הטעם מועיל, ועי' רשנ"ס נ"ג ע"ח ד"ה ר"י אומר, דטעמא משום מחילה הוא דעניד אינכ דנין להו ציוקח, משמע דאפילו לר"י היינו דוקא שאין להלוקח טענת הולאה אל לא למוכר. וכן ראוי שרבינו מחמיר משום מדת חסידות נקניית ספרים שאינו די נלס הלוקח מודיע למוכר שהספר שווה הרנה יותר אלל מנריך שהמוכר יאמר לו ללוקח „אעפ"כ יהא שלך“, מה שאין כן נשאר מהך וממכר שאס הקונה מודיע למוכר שהדבר שווה יותר והוא מוכר לו צול אין זה נכלל הולאה.

ודגה נמק"י עס כתב ומיהו ה"מ כשנטלו התפלין אל נעוד שהתפלין עליהם אסור וכו', והנה לכלורה הטעם משום צוין דתפלין כנ"ל נרש"י נרכות כ"ג, אולם לפע"ד יש לומר טעם אחר, דהשטמ"ק ננרכות פ"ג נהא דנעי ר' פפל יש זימון לבית הכסא או אין זימון הקשה הא קי"ל דהזמנה לאו מילתא ומה קא מינעי ר"פ, ותידיך דזה דוקא כשנמלך לאחר הזמנה קודם העשייה ורואה לחזור מהזמנתו אז דוקא אמרינן דהזמנה נרידא לאו כלום הוא אל כל עוד שלא נמלך הזמנה מילתא ע"ש, ועי' נלנני פר אר"ח סי' י"ז, והנה כשנר גי' ולא אזמני' אמרינן דאין כלון הזמנה, ותקשי אס אמרינן דהזמנה לאו מילתא מה איכפת לן דאין כלון הזמנה הא הדבר שחסר אינו כלום, ואחאי נעין מעשה תס הזמנה ולא סני נמעשה נרידא, אלל דלפי הג"ל יחא דהיינו דוקא לאחר שנעלו התפלין דאז נמלך על הזמנה, אל כל עוד שהתפלין עס מה שייך לומר דנמלך דהא אין זה סגרא דנמה שחושב ליעלס זה הוי נמלך, דאין מחשבה נעל דבר שיטו, לכן כשנר גי' ולא אזמני' ולא נעלו התפלין משם שפיר אסור לצרור גי' זחי מדינא דמה שחסר הזמנה דתקודם לאו כלום קחסר דהא הזמנה לאו מילתא, מה מועיל שיוכל לחזור מהזמנתו אל כשעודן עס אכתי לא חזר. תס לא שייך לומר דהמעשה לא השיגה משום דאין דעתו על קניעות, דה דוקא כשנטלין ונשעת שהניחן השנ להניחם ערלי, אל כל עוד שמוחזין עס מה תועיל כוונתו, דהא מעשה ערלי לא נרע מהזמנה, ולכל זאת נעין שיהי' נמלך כנ"ל. ורואה לקמן סימן תשכ"ה.

תרסד. (א) לפי דברי ריש וקש בדיבורו דר 44 בהערה 11 יוקי הספרים היתה סבה כי חכמינו הקדומים לא התעסקו בירושלמי כבבבלי כי לא היה מצוי בידים ובאר בבבלי להיות חלכה כבבבלי.

תרסג. (א) ריל מחיב המסבקות בדפוס. (ב) נמחזין סיו ב. (ג) כן כתב הרשב"א הביא הר"ן נפרק כל הנלמים חלק עס עליו עדיין שייך יודר סי' קפ"א סק"ו.

הספר תורה אמר לו אתה למח מוכר תורה שבכתב קרושים וקונח פחותים מהם תורה שבעל פה וכתוב (משלי כג כג) אמת קנה ואל תמכור.

תרסז. [א] אם יש לאדם למכור ימכור תורה שבעל פה שדומים לצמר ושתיים שקולמין (א) ואורנין ב' (ב) לכך נקראית מסכתא לשון אריגה כמו (שופטים פז יג) עם המסכת דמשמך הלכות למרקים שמקבץ כל דברים לענין אחר זו היא מסכתא.

תרסח. [א] האב שהגיה כלב וספר. ויש לו שני בנים (א) לא יאמר אחר לאחיו קח אתה הספר ואני הכלב וכן שני הכירים שבאו לחלוק אל החלקו דבר גנאי בין שניהם לא ישימו לא כלב ולא בית הכסא כנגד ספר וכנגד (ב) מקום תפילין ולא יקשה אדם ספר [א] משקל כגון קח אתה משקל ספר כסף או זהב ואני אקח כנגדו הספר ולא בשתי מראות לחשים על החמור כגון ספר כתבי הקדש קשור יחד וספר פסול של גלחים מצד השני על החמור או על הסום כאותה תיבה שיש ספרים לא ישימם בה [ג] כתבי גלחים ופתיכ (דברים ז כו) ולא תביא תועבה אל ביתך.

תרסח. מעשה באיש אחר שהיה בדרך הודיע לאשתו באותו יום אשכ שמהיה אצלך והאשה שידעה שיש לבקעה דבא הלכה למבילה ופבלה ואמר לה בקעה כיון שמבלת קודם שבאתי אתך לך זקוק שתקנה בו מעיל ואמרה לו באותו זקוק תן לי רשות שאקנה ספר או אשכיר ספר או אשכיר ספר לי ספר ואשאל ללומדים שילמדו בו והרתה וילדה בן וכל אחיו היו עמי הארץ כי אם אותו בן.

תרע. אשה אחת היתה צדקה וזיה לה בעל רע עין שאינו הפך לקנות ספר ולא לתת לצדקה וכשהגיע עתה למכור לא רצתה למכור אמר לה למח לא תמכרי אמרה איני מוכלת אלא אם כן תקנה ספרים ותתן צדקה ולא היה רוצה והיתה מסמנת למכור אלא אם כן יתרצה לקנות ספרים ולתת צדקה קבל לחכם קליה אמר לאיש לכך תחא ברובה שכופה אותך למצוה ואינה יודעת באיזה ענין לכוף אותך אלא בזה ואמר לאשתו אם תוכלי לגרום בדברים שיעשה מוכות חרי מוב אבל בדברים שכיני לבינך בדבר תשמרם המטה אל תעכבי את רצוני [א] שלא יחרתך בעבירה ושלא תעכבי חרותך ותרכי בעמו.

תרעא. יש חלקים בשוח לקתיר לבא כגון עניים יהודים שהולכים למלחמה להלחם מלחמת ה' על האויבים כגון מלחמת דוד המלך ויחרה מכבי ויואב בן צרויה כשהולכים למלחמה וכתוב (ש"ב י יב) חזק ותחזק בעד קטננו ובעד קרי אלקינו מי שהולך למלחמה ולא היה לו כלי מלחמה שריון וכובע וצורכי המלחמה חרי מי שהיה משאל לאחרים להולכים למלחמה חרי רוד נותן ליושבים על הכלים חלק כחלק אנשי המלחמה כל שכן לאלה שמספיקין כלי מלחמה בחנם שלא יחרגו שיחלקו עמהם לעולם הבא שמגנים מן כלי זיון וכן המשאלים ספרים ללמוד תורה חלקם בחלק הלומדים וחלק המשכירים מלמדים

משנת אברהם

ע"ש. והשני שמכר תורה שנעל פה נשניל פרנסתו, תשום דללוך פרנסה אם אין לו ממה להפרנס מותר למכור ע"י פת"ג ס' וזיו"ד ס' ע"ה, אלא שסנר דיותר קיל למכור תורה שנעל פה מאלך למכור תורה שנכתב דקדושה חמורה. ור"מ מה שחלד השאלת אר"י נס"י ל"ז דנזמן הזה שאין לנו נקילין נחסירות ויתירות ליתא למנוה של כתיבת ס"ת גדולי שאין קדושה חמורה, ומכל שכן נח"ך שאיט כתוב על הגויל כדון, וממילא מהראוי יותר למכור לח"ך מתורה שנע"פ, כי נתורה שנע"פ יקיים מנות הלימוד כדונה, ע"י נש"ך יו"ד ס' ע"ר ונצ"ח פניס מלירות ח"ג סוף ס' כ'.

סימן תרס"ח

[א] האב שהגיה וכו'. ע"י ע"ז י"ד, וקדושין י"ז, גר ונכרי שירשו את אביהם, דמנזר דווקא נגר שאיט יורש את אביו ומדאורייתא, אצל נישאלל היורש את אביו החולק עם אחיו הרי זה מכירה שמוכר לו את הספר נחילופי הכלב. ונחום' ס' קדושין, דנדין נרירה תליא מילתא ע"ש. וכן הדין נשני שותפים שהניח רביט דתלוי ננרירה. [ב] משקל' וכו'. ראה גיטין נ"ג, ששקל נהג משקולות, הא נגופן הא נכנגדן.

[ג] כתבי גלחים, נגלפס: כתני פסולים, ומקרא שהניח רביט ללא תניח וכו' משמע שרואה לומר דלאו דווקא נתניה אחת עם ספרי קודש, אלא דלמכור להחזיקם נתינת, דספרי מיניס ומתמלין נחאל.

סימן תר"ע

[א] ש"א יהרהר וכו'. הגם דמדינא אינה יכולה לעכב טעילתה כדליתא נגדרים פ"א הולת תשמישי עלין

(יחזקאל ח' י"ב) ולדעת ריב בעל סוסף הערוך מסכת משלון הסכת ושטע (דברים כ"ז ט"ז) וקצת ראייה לפרושו של רבנו שמרש שומר טוב מוסר ליה: אנו המסכת ואתה האורג הרי כי השתמשו בלשון זה, ויעזין ירושלמי סנהדרין פ"ב: ויטך אותם לה' קבעה מסכת לדורות הרי כי הביעו שם מסכת כמו נסך והוה דבדרי הרב כתיובים.

תרסח. (א) יעזין מסכת תמורה ס"ד: האומם שהיו להם כר ובלב ובבלי שם לי ל"א. (ב) ציל וכנגד מקום תפלה או: כנגד תפילין.

סימן תרס"ז
תורה שבכתב ושבע"פ,
איזו מהן קדים לקנות ולמכור

[א] אם יש וכו'. נהגדפס: אם יש אדם לריך למכור ספרים ימכור תורה שנעל פה יותר נרלון ממה שימכור תורה שנכתב, שחורה שנע"פ דומה לומר פשחים שעומלים נה וואורנים נה וכו', ואין מונן מה נתינת טעם הוא למכירת תורה שנע"פ, והמפרש פירש דמכיון שאין תורה שנעל פה אלא לקנן הדגרים של תורה שנכתב לכן לריכיס ניותר לתורה שנעל פה, וטעם חלוש הוא לפע"ד.

ואל"מ"א שהנני ירח להניה, הייתי אומר שריך להיות כמו נס"ח שלנו אם יש לאדם, לא אם יש אדם, אלא שנמקום למכור לריך להיות לקנות, כלומר אם יש לאדם

תרסח. (א) אולי ציל שמאלים או שעומלים. (ב) החזיקים בהקדמתו כתב כי מסכת משלון מסכה יינה (משלי ט' ב') כי כל מסכת מעורבת בדינים כר. ומסכת על משקל גברת. אבל ידענו כי גברת אינה שם דבר אלא שם התואר ועוד כי חדל השתמשו בפרש מוג ולא בפרש מסך ויעזין עבודה וזה נ"ח ב': שפסכו נבדו מהו איל ואימא מוגו א"ל אנו כדכתיב קאמינא סכחה סכחה מסכת יינה איל לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמו. הרי כי הקפידו ע"ז לומר שרש מוג. ונכלל לוטר כי מסכת משלון שכיות החסדה (ישעיה ב' ס"ז) ויהיה הפים כמתח כמו משכיתו בש"ן שמאלית

ללמוד עניינים כחלק הלומדים [א] והלק המספיקים להם מזונות ופרנסה כחלק הלומדים בשקופים לשם שמים וכל מצוה שהיה
 היה עושה אילו היה לו זכיון שאין לו אותו לא היה יכול לעשות אותו המספיק לו לעשותה חלקו כוח לעולם הבא וכן היוצא
 לעשות המצוה והמזכה אע"פ שלא עשה הוא הואיל וקל ידו נקטה וכן כל עבירה המפית והמדיה יותר עונשו מן הנדחה בנך
 (א) רואה את שאול וכן [ב] כמו שנעשה לנחש הקדמוני וכן למסית כמו אחיתופל שהסית את אבשלום ואת ישראל (במדבר לא
 טו) בלקם למסור מעל. והנותן מן באמת ובירושל נותן חלק של אותם שאינן נותנין באמת ובירושל ואילו נמליך חלק בניהינם
 מהביריחם שנתנו חרם לתת כך וכך מן הליפרא ויש שאין נותנין באמת אלא מעט ויש שנותנין באמת ובירושל חרי נחלים
 הבריהם המזיבים שנותנין יותר חרי יורשין את חלקם בנך עין והרשעים ירשו חלק הביריחם המזיבים בניהינם וראשי הקהל שבידם
 למחות ומחמאין ובידם לעשות תקנה שלא יתנו רשעים בשקר מס אע"פ שנותנים הראשים בירושל גם הם ירשו נהינם.

תרעב. הכותב פסרים לחשאל לאחרים יכתוב כל מסכתא בפני עצמה כמו שקופים בבבל שאם יקשור יחד סדר איך ישאל
 לאחר כשיצטרך ומה שבמלכות חזק קושרין יחד סדר כי צריכים לעיין בבית המדרש מסכתא אחרת ואיך
 יביא כל מסכתא עמו אבל לחשאל מוטב יקשור מסכת לבד. וכתוב (תהלים קיב ט) (א) וצדקתו עומדת לעד (שם קיט טז) חבר
 אני לכל אשר יראוך ולשמרי פקודיך שיחא עוסק שיחיה לכלל פסרים.

תרעג. חסיד אחר מת וחייה לו פסרים הרבה באו יורשיו וזכרו כל פסריו וחצדיקים היו מתאנחים על שחורשין מזכרין
 פסריהם והיה לשם הכם אחר אמר אל תאנחו אנדי לכם איזה עין נרם שאין הפסרים ביד היורשין כי לא
 היה משאל פסריו לבני אדם כי היה אומר אני זקן ואם ימששו אותם יהיו נמחקין ולא אוכל לראות ואין לאדם לחשוב בן

משנת אנרחהם

עץ הדעת נחערונות עם שאר פירות הגן, וכן מוכח מקרא
 שהמשל שלל את חוה: אף כי אמר אלקים לא תאכלו מכל
 עץ הגן, כלומר, ה"ש איסור לאכול מכל הפירות על ידי
 תערובות, ועל זה השינה חוה שנאמר להם אף הנניעה, וזכר
 שנאמר לא תאכילה דוקא אלא גם נניעה לא שייך נ"י ציטול,
 כעין דלמרינן נכורות כ"ג, טומאה כחאון דליתיה, ולכן
 כשדחפה והראה לה שאין האיסור נגניעה שזו מותר להם
 לאכול על ידי תערובות.

ובדרוש שלי אמרתי לפרש דברי המדרש שאדם אמר אכלתי
 ואוכל עוד, והוא פלא, אלא דנפתחה להפמ"ג
 לתערובות הניא דברי השואל נהרשנ"א איך משכחת אשם תלוי
 למ"ד דנעי איקנע איסורא, הא א"א לנמס ואפשר דהיתר
 הוא מעט יותר גדול ונטל האיסור נהיחר ואין כאן איסור,
 ואני אמרתי דאפילו לאחר נידוי אדם אפשר לנמס גם כן קשה,
 דהא חזין דכזית נכדי אכילת פרס מטטרף, נשמע מה דחין
 מדרך האדם לאכול כזית שלם ננת אחת כלומר נלעיסה
 וננליעה אחת, דאל"כ לא ה' מטטרף הוית כשאלכו נזון של
 אכילת פרס. א"כ כשיש כאן שתי חתיכות שוות אחת איסור
 ואחת היתר, אם מתחיל לאכול את האיסור, ונודאי שנחתלת
 אכילה זו אין כזית, ומיד שאר האיסור המונח עוד
 נחערונות עם ההיתר נעשה היתר מכיון שנתקטן מן
 החתיכה של ההיתר ונטל האיסור נההיתר, ואפילו
 גומר את כל חתיכת האיסור לא יהי' חייב דהא מה שאוכל
 אחר האכילה הראשונה היתר אוכל, ואם מתחיל לאכול חתיכת
 ההיתר וגומרה יהי' חייב דהא לאחר שאכל מעט מן ההיתר,
 נתקטנה החתיכה של ההיתר ונטלה נהאיסור, והי' נדין שרק
 כשגומר את החתיכה של ההיתר יהי' חייב, אבל כשאוכל את
 חתיכת איסור לצד לא יתחייב אשם תלוי, דנאכילתו הראשונה
 אין כזית והשאר שאוכל היתר אוכל, ואיך חייבה התורה אשם
 תלוי נחתיכה אחת משתי חתיכות. אלא דהא ליתא דהא אמרינן
 דנכדי אכילת פרס מטטרפת האכילה והשנו כאילו לכל נאכילה
 הראשונה את כל הזית או שחשנו כאילו לא אכל כלל עד שאכל
 זית שלם ומחילא חייב כשאכל את האיסור, ושפיר הוי איקנע
 איסורא. מה היתה טעותו של אדם שהשיג אכלתי ואוכל עוד,
 מכיון שאכל על ידי תערובות, סבר אם אכל אפילו את האיסור,
 מיד כשאכלתי נתקטן הפרי של איסור ונטל נפרי ההיתר
 לכן — ואוכל עוד, כלומר, מותר הי' לי לאכול עוד לאחר
 שאכלתי מחלת האיסור.

כופה ומשחטו, משום דמשועבדת ל', אולם רבינו לומר שהיא
 עושה גם ענינה מפני שגורמת לו להרהור ענינה. וראה זוהר
 משפטים ק"א, דאשה המלחרת לנעלה עונה דילה למענד
 לערה לנעלה חמור עושה כמו שלינה זהירה ננדתה, ע"ש.

סימן תרע"א

[א] והלק המספיקים וכו'. ראה רש"י עה"ת, דברים ל"ג י"ח,
 והוא נמ"ד נראשית פרק ע"ג י"ט, שהי' זלון
 עוסק נפרקמטייל ויששכר עוסק נתורה חנלון נא ומאכילו,
 לפיכך קדמו. ועי' נרכות ל"ד, לעושה פרקמטייל לת"ת.

**אין טוענין למסית. הסבר ברברי המדרש
 אכלתי ואוכל עוד.**

[ב] כמו שנעשה וכו'. כנראה כוונת רבינו לומר דלאו דוקא
 מסית שעושה ענינה נמה שמסית אלא כל מי שנאה
 תקלה על ידו נענש כמו מסית, דהא נחש הקדמוני לא נלטווה
 שלא להסית ונענש על שנאה תקלה על ידו, כדליתא נתום'
 סנהדרין כ"ט, ד"ה דברי.

ובש"ס שם א"ר שמואל נר נחמן אמר רבי יונתן מניין שאין
 טוענין למסית מנחש הקדמוני לאחר רבי שמלאי הרצה
 טענות הי' לו לנחש לטעון ולא טען ומפני מה לא טען לו
 הקנ"ה לפי שלא טען הוא, מלי הוה לי' למיחר דברי הרב
 ודברי התלמיד דברי מי שומעין דברי הרב שומעין, ע"ש. ומתקין
 מה הן ההרצה טענות הלא אין כאן אלא טענה אחת דברי
 הרב וכו', עי' מהרש"א שם, ולפי דברי רבינו שנענש הנחש
 יותר מן האדם מפני שדנו אותו נשמים כמסית נמור, א"כ
 הי' לי גם טענה זו שאינו מסית נמור מפני שלא נלטווה שלא
 להסית כדברי החוס' ה"ל, וסוג יש לו גם הטענה של דברי
 הרב ודברי התלמיד וכו', נחאל נמה שאמר ר' שמלאי שהיתה
 לו טענה של דברי הרב וכו' מחילא נשמע שהיתה לו טענה
 שאינו מסית ואין לריך להיות עונשו יותר חמור מן האדם.

ומדרש"א תירץ דכוונת הש"ס שם נמה שאמרו הרבה טענות,
 להא דמסיק שם אמר המקיה מניין שכל המוסיק
 נורע שנאמר אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. א"כ
 התקלה נאה על ידי חוה שהוסיפה נניעה ולא על ידי הנחש
 ע"ש, ונפרט למה שכתבו המפרשים דאדם וחוה אכלו מפרי

תרעב. (א) כתובות ג יא.

תרעג. (א) שמואל א כ"ב.

כי טוב לו לאדם שילמדו בספריו וימחקו משיחו הספרים במקום המתועב ולא ילמדו בהם (א) והמפקיד ספרים שאין הנסקר רשאי לקיים בהם זה לא דברו חכמים אלא [א] כנגד המפקיד אבל לחסידים יש להם לעשות לפניו משורת חרין. תרעה. צדיק חסיד המפקיד ביד חסיד ספרים יש לומר לו למי שהיית משאיל ספרים שלך כך אם יצטרכו לספריי תשאיל להם ואם לא יאמר המפקיד יאמר הנסקר בידו על מנת שאשאיל למי שהייתי משאיל ספרים שלי אם חיו לי כיוצא בהם לעשות לפניו משורת חרין. תרעה. יעקב שיש לו בנים אחר אינו משאיל ספריו למזכירם ואחר משאיל כרצון למזכירם סומכ שיתן יעקב למשאיל ויהיה לנפשו של יעקב טוב.

משנת אברהם

סימן תרע"ג

ניחא לי לאינש דליעבר מצוח בממונו.

לו האפשרות לקיים המצוה, ואפילו נאמר שאין צוה משום גול מה שהוא משתמש בהספר חז"ל עכ"פ אינו מקיים מצוה השנת חזירה אם יחזור לו לנצל החזירה ספר מחוק ומקולקל, מה שאין כן בשאלה, שאלו דמים רק אם יש כאן משום איסור גול צוה משתמש בהספר ועל ידי זה יתקלקל, על זה אמרין דאין כאן גול דעל מנת כן השאלה, אלא אם כן נצל הספר מקפיד ואומר נפירושו שאין מרעוט שהשאל ישתמש בו.

ואין להקשות הא נפסחים ד', מסקינן דלפילו נארתא דיהנו אגרא ונדקו, אמרין דעל השוכר לשלם ולנדוק משום דניחא לי לאינש לקוימי מצוה נמוגי, והא התם השוכר קאי ולווח שאינו רוצה לקיים מצוה נמוגי, ומה יותר מקפיד יש מזה ולכל זאת אמרין דנעלה דעתו, שאני התם דאין לא מהימנינן לי, כמו שפירש"י שם אי ידע נ"י אמתול דלא נדיק לא הוי הדר נ"י דניחא לי וכו' והאי דקא הדר נ"י משום מילתא אחריתא היא דאשכח ניחא אחריתי דשפירא מינה, ע"ש. אצל בני שאל לא שייך לומר דלא משום חסרון כים אלא משום מילתא אחריתא הוא דקא מקפיד. וצוה מסולקת קושיית הריטנ"א שהקשה שם נז"מ דאמרין סד"א ניחא לי לאינש דליענד מצוה נמוגי קמ"ל, והא נפסחים ה"ל מסקינן דאמרין ניחא לי לאינש, וסירן דהתם נפסחים איבו נוסח ענין אצל אחר דליענד נמוגי צלא דעתי' נודחי דלא ניחא לי, ונשם הר"ש תירץ דלא ניחא לי מתרי מצוה שילמד נהן השואל ושישאלים לאחר לא ניחא לי הא חדא מיהת ניחא לי, עכ"ל. וקשה לי ממהל ספרים דלא ילמד נהן נחמלה דאין כאן אלא מצוה אחת, ולהנ"ל ניחא.

ודגה הר"ן נפסחים שם הניחא נשם אחרים אמרו דכי אמרין דניחא לי לאינש וכו' היינו לענין דלא הוי מקת טעות אצל שלומי צני, פיר' דאין השוכר יכול לנטול את השכירות של הנית אצל על המשכיר לשלם לשוכר מה ששילם נעז נדיקת הנית, — והגם דקשה להנין סגרא זו דא"כ מה זה דאמרו דניחא לי לאינש לקוימא מצוה נמוגי וכו', מה ממונא איכא כאן, הלא המשכיר ישלם לו מה שהוציא — ולפי פיר' רבינו ניחא, דהשוכר אינו יכול לטעון שהוא חפץ בניטול השכירות של הנית משום שזריך לשלם נעז הנדיקה, דניחא לי לאינש וכו' וממילא ידענו שצנזל חסרון כים נעשיית מצוה אין אדם מנטל את מקחו, אלא הואיל וקפיד האי שוכר ועומד לווח שאין הוא רוצה להוציא הוצאות, חייב המשכיר לשלם לו נצורה מה שהוציא.

ודר"ן ז"ל שם כתב דאינו חייב להחזיר להשוכר את הוצאות של הנדיקה נוסח דמצוה נלמוד היא דרמיא עלי' דמשכיר ואע"פ דלא עזבה ליכא חיונא דמונא עלי' כלל, ע"ש. כלומר על הנושכיר אין כאן חיונ של הוצאת ממונ, אלא חייב לקיים מצוה נדיקת חמץ, ואם לא נדק לא קיים המצוה ואין השוכר יכול לתצוה על אשר לא קיים המשכיר את המצוה. נראה מדבריו דנדבר שיש טענה של ממונ יכול ה' השוכר לתצוה את הממונ שהוציא מלת המשכיר ולא ה' יכול המשכיר לפטור את עצמו נאמרו לשוכר ניחא לי לאינש, משום דזה דוקא נסתם אצל לא כשהוא מקפיד, והוא מתאים לסגרת רבינו.

[א] כנגד המפקיד וכו'. כוונת הדברים הגם דמצוה חכות הוא להמפקיד שיעיין הנפקד נספריו, לכל זאת אם המפקיד מקפיד אסור לו להנפקד להשתמש נספריו של מקפיד. והגם דאמרין ניחא לי לאינש דליענד מצוה נמוגי, על זה אומר רבינו דהיינו דוקא נסתם אצל נמקפיד נפירושו ואומר שאינו רוצה דליענד מצוה נמוגי לא, כך נראה ממשמעות לשונו. ונהגדפס יש נוסח אחר „כנגד המפקיד ביד חסיד" ונודחי שהוא טעות סופר, והנכון כמו שכתוב לפנינו. ויש לעיין דאם כדברי רבינו דאין האיסור אלא נמקפיד נפירושו א"כ מה טעם אמרו נמשנה מלא ספרים קורא נהן, אצל לא ילמוד נהן נחמלה, פרש"י מה שלא למד מפני שזריך להשהוהו לפניו, מדוע לא ישהה לפניו את הספר כל זמן שהוא זריך ללמוד בו הא מצוה קעניו, ולא שייך נכאן לומר דנמקפיד מיירי, דהא נחמלה קיימינן דאין הנצל ספר יודע את המוציא, ולמה נאמר שהוא מן המפקידים.

ובדריטב"א נ"מ כ"ט, כתוב: נשאלה לא ילמד נחמלה, נראה דוקא ס"ת אצל ספרים אחרים לא, עכ"ל. וזריך צילור הא נמשנה גני מציאה מפורש ספרים היינו לאו דוקא ס"ת אלא ספרים אחרים כמו שפירש רש"י שם: כל ספרים שלהם היו עשויים נגילה. וקתני לא ילמד נהן נחמלה. אולם בנימוקי יוסף שם הניחא דברי הרמז"ן ז"ל, על המשנה דמלא ספרים, דה"מ נס"ת נביאים וכתובים שמי שלמד נהם כבר די לו נקריאה נעלמא ומי שלמד נהם נחמלה זריך לטרוח יותר וע"י טורחו הם מתקלקלים אצל עכשו שנהנו לכחונ התלמוד, אם השאלו מסכתא אינו כן, שאפילו מי שלמד פרוק מלא פעמים זריך עיון גדול נחמלה, ואדרבה כל מי שנקי יותר זריך עיון יותר גדול נחמלה הנריכות לשמועה שלו הילכך יד כל אדם שווה בו ולומד בו לנחמלה דאדעתא דהכי אישתלי', עכ"ל. משמע דהאי חילוק שכתבתי לעיל נשם הריטנ"א זין ס"ת לשאר ספרים היינו דוקא נשאלה, דאם אמרין דאדעתא דהכי אושלי', אצל נחמלה לא שייך לומר כן, ולכן נמשנה דמציאה קתני ספרים דהיינו שאר ספרים ולא ס"ת דלא ילמד נהן נחמלה. — ועי' נסח"ע הו"מ ס' רס"ז"כ"ת, ולדברי רבינו דלא נאמרו הדברים אלא נמקפיד אצל לא נסתמא, שז תקשי ממתני' דנחמלה אחאי לא ילמד נהן נחמלה, ולמה נאמר שזה אשר אצל הוא מן המפקידים.

ונראה דמה שכתב הרמז"ן ז"ל דנשאר ספרים מותר לו ללמוד אפילו נחמלה, היינו דוקא נשאל מוטעם דאדעתא דהכי השאלה, אצל נחמלה אסור לו ללמוד אפילו כשכבר למד, דאין נפ"מ נשאר ספרים זין שלמד כבר וזין שלא למד מעולם, דזריך הוא לעיון גדול וצוה הספר מתקלקל — וכן כתב נבתינות המשפט ס' רס"ז — ואין כאן מקום לומר ניחא לי לאינש דליענד מצוה נמוגי, דהא על המוציא את החזירה מוטלת מצוה של השנת החזירה, ואם יתקלקל הספר לא תהא

תרעו. אחר היו לו ספרים והיה משאלין שילמדו בהן והיה מצוה לבני חוזהו כשיחיה לכם קטטה עם בני ארם שלא תמנעו להשאיל הספרים לאותם שמתקוממים עמכם ואם אתם חוששים שמה לא יחזירו לכם הספרים או [א] שמה יעלילו תקחו מהם משכון ותשאילו למי שלומדים לשמה ותשאילו לקניינים קודם לקשידיים.

תרעו. ואם ראית ספרים נשדפים רע לך כי בקבירה הם שלו או בקבירה בא לירי אבותיו או שאינו משאילם לחפצים ללמד בהן או שתחילה נכתבו [א] שלא לשמה.

תרעו. ראובן שהשאיל ספר לשמעון ושמעון לא יאמר לו תקשה מצוה ותשאילו לי שככל יום תמיד אלמד תדיר בו וראובן על מצוה כן השאילו לשמעון שילמד בו ככל יום כי אמר ראובן כיון שלוי מבקש ממני ללמד בו תדיר מושב להשאילו לשמעון שילמד בו [א] בקביעות כמו כן והנה שמעון פרר ואינו לומד בכל יום בו אלא יום או ימים בשבת עין הוא לשמעון שאם היה ראובן יודע קודם לכן היה משאילו ללוי שלומד בכל יום בו.

משנת אברהם

קחא, ראה נשנת פ"ה ד"ה למיימיניו, ע"ש. דהא אין לפרש שלא לשמה היינו שלא לשם מצוה אלא לשם תענוג וכדומה, דהרי אמרו לעולם יעסוק אדם וכו' שלא לשמה שמחוך שלא לשמה נל לשמה. וראה בהקדמה לספר הנחיר אנני טל מה שכתבנו.

סימן תרע"ח

תדיר ומקודש, הלומד תורה לאחר שקרא ק"ש אם מקיים מצ"ע דאורייתא.

[א] בקביעות וכו'. נדפס הראשון סי' תתע"ז איתא: מוטב להשאילו לשמעון שילמד בו כמו כן נקניעות. והכוונה דשמעון וכן לוי הנטיחו לראובן שילמדו בהספר תדיר היינו מדי יום ניומו, אלא דשמעון הנטיח שילמדו בכל יום שיעור קבוע וזמן ארוך של כמה שעות, ולוי הנטיח רק שילמדו בו בכל יום אצל לא שיעור קבוע של כמה שעות, ובכן החליט לראובן שיתר טוב להשאיל לשמעון, ולנסוף יאל ששמעון לא למד בהספר בכל יום אלא יום או יומים נשנוע, והגם דניס שלמד למד נקניעות כמה שעות ולפטר ששמעון למד נמשך יום או יומים יותר שעות מאשר למד לוי נמשך כל השנוע, כי הלל בכל יום לא למד אלא זמן קצר לכל זאת אמר רבינו דתדיר עדיף הגם דנאותו תדיר יש פחות שעות מאשר נהקניעות. ונריך נילור מלין הויאל רבינו דנר זה.

ובזבחים: איניעיל להו תדיר ומקודש איה מהן קודם, ולא איפשטא, ופסק הרמז"ס ז"ל נהלכ' תמידין מוספין פ"ט, דיקדים איה מהן שירגא, ע"ש. והנה הלומד נקניעות הרנה שעות נודלי שחשוב יותר מהלומד רק מעט שלא נקניעות אולם זה הלומד בכל יום תשוב תדיר לגבי זה הלומד נקניעות שלא בכל יום, ולפי הנ"ל אין הכרעה איה מהן קודם. ונרש"י מנחות מ"ט, נלישאל נתרא: מוספין הוי מקודש קודם תמידין, דמוספין יקרבו היום ותמידין לא יקרבו היום עד למחר, וע"ש נתוס', ד"ה תדיר ומקודש, דלפירוש זה דנר שזמנו היום מקרי מקודש, נמלאת אומר, דהו שלומד ניוס א' הוי מקודש לגבי זה שלומד ניוס ג' נשנוע, וגם הוי תדיר מפני שלומד בכל יום, א"כ הוי מקודש ותדיר עד מקודש, ונודלי מקודש ותדיר עדיף, אולם לפירוש הראשון של רש"י, דמקודש הוי ניוס קדוש וכן משמע בנחיש נ"א, אטו שנת למוסף אהני לתמיד לא אהני, אין רא' מכלאן לדברי רבינו, דלפטר דלל תשוב אלא תדיר נגד מקודש, ואיה שירגא יקדים דשניהם שקולין.

אל"א דיש לומר הוהיל ואמרינן דמזות לימוד התורה יולא נקריאת שמע שחרית וערבית, א"כ זה הלומד בהספר בכל יום מקיים מצוה עשה דאורייתא הוה הלומד בהספר נקניעות אינו עושה יותר מצוה דאורייתא מה שאינו למד

ועתה רחמי נשדי חמד, כללים, מערכת הנ"ן כלל יוד, שהאריך הרנה נקושיא הנ"ל שהנחתי נסס הריטנ"א, ונכלל י"ד הנזיל מכתה ספרים אי אמרינן ייחא ל' לאינש וכו' אפילו כשעומד ונזוח דלל ייחא ל', והרנה מהספרים שהנזיל שס אינש תת"י, אולם זה נראה שלא הזכירו מדברי רבינו, שמנאר מדבריו דדוקא נסתם ולא נזוח ועומד, דלז לא אמרינן ייחא ל' לאינש, ורחמי שס נשדי חמד שהנזיל נסס שער אפרים קושיא, אמאי אמרינן נסוכה ל' כי זנתינו אסא מכותי לא תגזו אהון, דסתם כותים גזלי ארעתא נינהו וכו', והלל נודלי אין הישראל מקפיד אס יגזו הישראלים משום דייחא ל' לאינש וכו'. והאריך שס, ולא הננתי כלל, דא"כ לולג הנזול דמעטי' קרא מלכס איך משכחת, הלל נודלי ייחא ל' לאינש וכו' ולמה לו להקשות מחוונכרי, וכן קרא דפוסל קרנן הנזול איך משכחת, וקשה לומר דזה דוקא כשגזל לא על מצוה ללאת בו ידי לולג או שלא לשם קרנן ואח"כ נתיישנ דעתו ולקחו למצוה, אלא הדבר פשוט דנגזל ממש שגל לידו שלא נרשות אין שום טענה של ייחא ל' לאינש וכו', אלא כשגל לידו נרשות כגון מלא ספרים או הפקיד או השאיל, אז שייך לומר ייחא ל' לאינש וכו' וכן גני נדיקה, הכי נאמר דלס אדם נזול מחנירו ממון נכדי לשלם נעד נדיקת חמוו שיפטור את עלמו נטענה ייחא ל' לאינש, ודוקא כשהשכיר לו את הנזיל והנזיל כבר נרשות השוכר והוא מוליך ממון לנזול החמץ אז שקלינן וטרינן נסנרל של ייחא ל' לאינש. הוה פשוט.

סימן תרע"ז

[א] שמה יעלילו וכו'. לא ידעתי לכוון מה עלילה שייך כאלו, נדפס ראשון סימן תתע"ז איתא: ולא אתם תסנרו שלא יחירו לכם הספרים שמה יעלילו תקחו מהם משכון ותשאלו למי שלומדים לשמה וכו'. ולדעתי הפירוש שזמן שהנזיל יסנרו שאלו המתקוטטים עמהם לא יחירו את הספרים נלא משכון, וגם לקחת מהם משכון הם יראים, כי שמה יעלילו עליהם שנגזו מהם את הפלים שיקחו נחורת משכון, אז מוטב להשאיל לאחרים הלומדים לשמה. ונריך להיות "שמה יעלילו כשתקחו מהם משכון".

סימן תרע"ז

[א] שלא לשמה וכו'. אולי הויאל רבינו דנר זה מהל דלמחר נשנת ס"ג למיימיים נה אורף ימים איכא למשמאילים נה שכתבו שלא לשמה ליכא אורף ימים בהספרים עמון.

ושלא לשמה נכתובת ספרים נודלי כוונת רבינו שכתנן מין, כנגטינן מ"ה: ס"ת שכתנו מין ישרף ע"ש, מפני שכתנו לשם ע"ז, דנכתובת ספרים אפילו נס"ת אין לפרש למשמאילים נה היינו שאין יגעין נה כל לרכו, כמו שפירש"י שס נלישאל

אלא מעט, דמדלורייטא יולא זה שלומד מעט כזה שלומד נקניעות הרצה. ואם כניס הדברים אחי שפיר דברי רבינו, שבדלי חסן רלונן שתיעשה מצוה דלורייטא על ידי ספור בכל יום מאלו תיעשה המצוה רק פעם או פעמים בשבוע, ויתר השעות של הקניעות אינן כאלו מצוה דלורייטא אלא דרבנן לנד. **אולם** נספרי משנת אברהם חלק א' הנלתי סברא זו נאם הנית יחקה אור"ח סי' ז"א, דלאחר שקרא קריאת שווע שחרית וערבית כל הלימוד אדם לומד יתר על כן אינו נוקיים מצות עשה דלורייטא אלא מצוה דרבנן, דהלורייטא כבר פטר נקריאת שמע או פרשה אחרת שלמד, ותמהתי עליו, דלטו מי שנתן מלה זו ללדקה לא מקיים מצוה דלורייטא אלא בהפרטה הראשונה. וכן משמע בירושלמי ריש פאה דמקשה ולמה לא תנינן אפר סוטה, אפר פרה רוק יצמה וכו' ומשי: לא אחינן מתנייתא אלא דברים שהוא מוסיף עליהם ויש נעשייתן מצוה, משמע דיש נעשייתן מצוה דלורייטא, והתם תני תלמוד תורה. ועי' גרמנ"ס ונכ"מ ומל"מ הלכ' מתנות עניים דט"ו. ואולי פלגי זה במנחות ז"ט: אי אסור לאמרו נפני עם הארץ ורנא סנר מצוה לאמרו נפני עם הארץ, פירש"י בלישנא נתר: סברי הכך רבנן דמזי פטרי נפשייהו נקריאת שמע ויתני כולי יומא וגרסי שמע מינה שבר גדול י, כלומר מאן דסונר דאסור לאמרו נפני עם הארץ משום דסונר דלאחר שפוטרי נפשו נקריאת שמע, אינו מקיים מצוה עשה דלורייטא אלא דרבנן ולא יתוש העם הארץ לדרבנן ולא ירגיל את בניו לתלמוד תורה, ורנא סונר אדרבה דעל ידי כך יתחוויר לעם הארץ שיש מצוה עשה דלורייטא בכל משך זמן הלימוד, אולם הדברים כפשוטן גרלין שמהיים האדם מצוה עשה דלורייטא בכל זמן שהוא לומד.

ובספר נית יחקה הנ"ל כתנן נקלרה והזכיר דברי הש"ס בדריס ח', דלי נעי פטר נפשיה נק"ש שחרית וערבית, אולם לא ידעתי מה כוונתו דהא נהר"ן שם מפורש: מתקרא לי דלאו דוקא דנהכי מפטר, שרי היינו כל אדם ללמוד תורה יום וילנה כפי כמו — אלא דכל מידי דאתא מדרשא אע"פ שהוא מן התורה כיון דלייתא מפורש נקרא נהדיא שנועה חלה עליו וכו', ע"ש. הרי שהר"ן ז"ל סונר דגם לאחר שקרא ק"ש יש מצוה דלורייטא בלימוד התורה.

ויש להעיר מעיני תוספת שנת. דהר"י כתנו בפ"ד דנרכות גד"ה, רנ ללי של שנת נע"ש. ה"ל, והי' אומר הר"י מלורליינוס ז"ל שאע"פ שחוספות שנת די בכל שהוא אפילו הכי אסור לעשות אום דנר כמו תוספת כל שהוא, וכיוצא בזה אמרו לענין תרומה שאע"פ שחטה אחת פוערת כל הכרי אפ"ה אום תרם הרצה הכל דיינינן לי' תרומה, עכ"ל. — ונפשט דברי התר"י כנראה דמתחיל לומר, „והיינו עליו" דהיינו ונדלורייטא ומה שכתנן מיד אע"פ „שאפשר" לומר שאינו אלא מדרבנן, היינו משום דיש מחלוקת בין הקדמונים אם תוספת שנת נכניסותו הוי דלורייטא או דרבנן, דנתום' נרכות כ"ז ד"ה דרב, כתנו דהוי דלורייטא וכן אחר הפוסקים, עי' ניו"ד סי' קנ"ו נש"ד, ויש דעות שאין תום' שנת נכניסותו אלא מדרבנן עי' תום' ר"ה ט' ד"ה ורני ישמעאל. ופירש האו"ז נהלכ' ערב שנת אום י"ד, דר"ת סונר בין לר"י ובין לרע"ק תום' שנת נכניסותו הוי דרבנן ע"ש. — א"כ לדעת הר"י מלורליינוס דכל מה שמוסיף על השנת הרי הוא כשנת עצמו, הגם דיוצא ידי הוספה בכל שהוא מדלורייטא, כן נמי לענין כל מצוה דלורייטא כגון לימוד התורה הגם דלי פטר נפשי' נק"ש, לכל זאת מה שלומד יותר מזה הוי דלורייטא. ואפילו לשיטת הרא"ה ז"ל דתום' שנת אינה חלה אפילו כשקבל תום' שנת נקדוש או נתפלה אלא דוקא משקיעת החמה ואילך אצל הקודם לכן אינו נתפס נקדושת שנת, היינו משום דזה תלוי בזמן, וכל שלא שקעה החמה הוי חול גמור

ולא איך לומר שיש בזה תוספת לשנת, ודומה כאלו קידש ביום החמישי, אצל משקיעת החמה ואילך, הגם דמן התורה די בכל שהוא לכל זאת אום מוסיף על השנת, כל הזמן יש בו קדושת שנת וכן נמי הדין לענין תלמוד תורה כנ"ל. — ובכלל יש לעיין הרצה נהדמיון של תרומה לתוספת שנת שהניח הר"י מלורליינוס דתרומה תלויה בהרמה ונקריאת שם אצל שנת תלוי בזמן. —

א"ל דיש לחלק דשתי תום' שנת וכן תרומה, דלי אפשר לומר כשמוסיף על השנת משקיעת החמה עד זמן בין השמשות שהוא שיעור של ג' מילין ורביע לדעת הריטנ"א ר"ה ט' הנ"ל, שתהא התום' חלה על הזמן של תחלת מיל הראשונה ואח"כ עד בין השמשות שוב יהי' חול, וגם אין לומר שתחול התום' על הסוף של רביע מיל האחרונה ולא מקודם דהלא הוסיף את כל הזמן משקיעה עד בין השמשות וכן בתרומה אום תרם אחד מלרנעים אי אפשר לומר שחטה אחת רק תהא תרומה, כי אלו היא החטה שתאמר אז היא התרומה, דהלא קריאת שם תרומה הוא המהווה את קדושתה של התרומה והלא קרא תרומה על כל מה שתרם. אצל בני תלמוד תורה אין לנו דעים על התלמוד, כלומר, הלימוד שנלמד על ידי אדם זה כשם שאנו דעים על התום' של שנת או על התרומה שנתרמה, אלא אנו דעים על חיונו נגדו ולא אפשר דיש לומר מכיון שיצא ידי חובו נמה שקרא קריאת שמע שחרית וערבית שזו אין כאלו חיונו דלורייטא יותר, ודוני להא דלמרינן בסוכה נו"ג, דמדלגניה נפק ציה, ומה שנטל הלוגנן נידו לאחר דלגני' אין כאלו מצוה דלורייטא.

ובתום' הקידושין ל"ח ד"ה אקרונו, תירצו אקושיית ירושלמי למה לא אכלו מצוה מחדש ויצא עשה דנערב תאכלו מצוה וידחה ל"ח דהדש, משום דגורין כזית רלשון אטו כזית שני, מנזר דהגם דאכילה היא לאו דוקא נכזית אלא כל כמה שאדם אוכל בכלל נכלל אכילה, אלא מכיון שאדם יוצא ידי חובתו נכזית מצוה, מה שאוכל אח"כ יותר מכזית אינו נכלל המצוה של אכילת מצוה, והא כעין הא דסוכה הנ"ל דמדלגני' נפק צי'. ומחילא נמי לענין תלמוד תורה לאחר שילא נק"ש שחרית וערבית אין כאלו מצוה דלורייטא נמה שלומד ערב.

אולם נראה דחילוק גדול יש בין הנושאים, דדוקא בזמן שיש נדנר מצוה ואיסור, כגון אכילת מצוה של חדש נליל הראשונה של פסח, אז אמרינן דאין האיסור נדחה מפני המצוה אלא על השיעור ההכרחי, היינו על הכזית הנלמד לקיים בו את המצוה ולא על יותר, וכן במוציא לולב לר"ה שיש כאלו מצוה של נטילת לולב ואיסור של הוצאה בשנת, אין האיסור של הוצאה נדחה — עד שנאמר דהוי טעה וטרוד נדנר מצוה — אלא מפני השיעור ההכרחי היינו הנגהת הלולב, מפני שאין האיסור נתון שתחול המצוה על יותר מהשיעור ההכרחי, אצל נתיקוס שאין אום איסור אלא מצוה גרידא, נודליי שהמנהג חלה ומתפשטת על כל מה שהוא נכלל המצוה ולא על השיעור ההכרחי בלבד.

ולכאורה יש ראי' לדבר זה מהא דלמרינן נפסחים קט"ו, לא ניכרוך אינש מצוה ומרור נהדי הדדי וניכול תמוס דסבירא לן מצוה נזמן הזה דלורייטא ומרור דרבנן ואחי מרור דרבנן ומצטל לי' למנה דלורייטא וכו', משמע דנזמן המקדש הוי יולאין ידי מצוה ומרור נידה, וברא"ש נפרק ערבי פסחים אום כ"ה, וכן נפסקי מהרא"י סימן רמ"ה כתנו דנמרור לא כתיב נקרא לשון אכילה, ודי בכל שהוא, עיין בשאלת ארי' סי' ק', ונלגני נור אור"ח סי' שפ"ג, דמנרר שינת הרא"ש ופסקי מהרא"י דנין נפסק רלשון ובין נפסק שני לא כתיב צי' לשון אכילה, ע"ש. והנה כל שהוא אין בו שיעור למטה וא"כ תקשי איך ילאו בזמן הנית ידי מצוה כשאלו נידה עם מרור, הא ידי מרור ילאו מדלורייטא בכל שהוא ומה שאלו יותר אינו נדלורייטא ומצטל לי' למנה, אלא ע"כ, משום דאין איסור

תרע"ט. משומד שאמר לציבור תשכירו לי ספר במעות שלי כדי לקרות בו בבית הכנסת לא יקבלו ממנו שום לאחר זמן יאמר תשיבו לי ספר תורה שלי ועוד שלא יחא ננאי משפחה של אותו משומד שיש להם בשר כשיאמרו זה ספר תורה של אותו משומד ואם רוב ישראל נתנו המעות ומקומו המשומד ישתפחו קמחם ואם לאחר זמן יבואו המשומדים או יורשיהם שכנוים לומר תחלקו תחתנו חלקנו ותנו אל ישתתפו קמחם אבל אם היהודים רבים מן המשומדים ויחולין לסלקן במעות אם ישאלו חלקם אז יקבלו מהם והקמים שיש כבוד למשפחה בי אומר אע"פ שהוא משומד לבו לשימים ואז יתחו לתת לו. תר"ם. אהרן חיה תופר ספר תורה בא נלה ורצה לקוור לו ולא רצה היהודי [א] על שם שכתוב (נחמיה ב ב) ואנחנו קבדיו נקום ובנינו חכב אין חלק וצדקה חברון בירושלים.

משנת אברהם

החיונ דאורייתא נכלל מצוה הוא, ח"כ גם היא השני שלדק אוכל לשם מצוה היא דאורייתא וזתי הל"ת של חדש, לכן הוחק לתרו דעשה שלפני הדבור אינה דוחה ל"ת שלאחר הדבור, אבל לפי הנגלי דמוקי לי' כשהפכו, ואין המצוה הנוספת על שיעור החיונ נכלל מצוה שפיר דגרינן כזית ראשון אטו כזית שני.

ובזה מתורן נמי הקושיא המפורסמת הוצאה נאר חדש קידושין נשם הר"פ, דמה תקשו נירושלמי דינא עשה דמצוה וידחה ל"ת דחדש, הלא נימי אלנו של משה נשכחו השיעורין, כדאיתא נחמורה ט"ז, ועי' יומא פ', שיעורין נ"ד של יענן תקוהו, ח"כ לא היו יכולין לאכול מצוה מחדש דמתא יאכלו יותר מכשיעור וזה הנוסף לא ידחה ל"ת, ע"ש. ולהכ"ל אין כאן קושיא, דהירושלמי לשיטתו דגם הנוסף על השיעור ההכרחי נכלל מצוה, שפיר תקשה, ואלא אלינא דנגלי דאין הנוסף נכלל מצוה, הלא נאמת תירנו נחום' ככ"ל דגרינן כזית ראשון אטו כזית שני.

ומצד הסנרא ה' נראה שיותר טוב ומשון זה שלומד לימודו נעיון ונהסנר פעמים נשנוע מצוה שלומד נכל יום נלי עיון, וכן מטין דברי המדרשות: טוב מי שחוכר שדה אחת ומזולה ומעדרה ממי שהוא שוכר שדות הרבה ומזנין, פירש"י שנאמר עונד אדמתו ישנע להם, פירש"י זו תורה, מד"ר ישלח פרשה פ"ג, ועי' מד"ר ויקרא ריש פרשה ג', ועי' מד"ר קהלת על הכ' טוב מלא כלי נחת ע"ש. אם לא נשתלק דזה דוקא לענין הלומד ולא לענין הספר שלומדים נג, הגם דזה דוחק דהא כל המצוה והזכות שעושים עם הספר שלומדים נז הוא נשניל הלימוד של האדם ח"כ אין להסתנז אלא עם הלימוד ויותר זכות הוא כשלומדים נהספר נאופן הגלה היינו נקניעות ונעיון.

ונראה שכוונת רבינו הוא, משום שהמשליל סנר ששמעון ילמוד נז גם כן נכל יום וגם נקניעות לכן נחר להשילי לשמעון אבל אלמלי ה' יודע ששמעון לא ילמוד נז נכל יום אפשר שה' נוחר להשילי ללוי, משום דהוא אינעיא דלא איפשטא תדיר ומקורש אחיה מהן קודם, ככ"ל. אבל אין זאת אומרת שיש חיונ על המשליל לשאל דוקא ללוי משום שהוא ולא שמעון ילמוד נז נכל יום, ומזון שיש חילוקים גדולים נזה מה נקרא נעיון ומה נקרא שלא נעיון, ונע"ז י"ט אמר רנא לעולם לנרום אינש ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מתי קאמר שנאמר נרסה נפשי לחאנה וכו', ועי' נזהר קדושים דף פ"ה: דמחלק ניין מאן דלעי נאורייתא ולא משתדל נה נארח קשוע ונארח מישור, ההוא מלה סלקא ומטי אורתיין ולית מאן דיתחנר נה וכלל דחיין לה לנר ואזיל ושטע נעלמא ולא ישכח אתר, ומאן דתיאונתי' למלעי נאורייתא ולא אשכח מאן דיוליף לי' והוא נרהימותא דאורייתא לעי נה ומנמנס נה נמנומא דלא ידע, כל מלה ומלה סלקא והנ"ה חדי נהאי מלה וקניל לה ונטע לה סתרי' דההוא נחלא ואתענידו מאילין מילין חילנין רננין ואקריין ערני נחל, הה"ה, משל"ה, נאהנחה תשנה תמי, ע"ש.

ויש לדמות הא מלתא להא דאמרינן ניומא ל"ג, דמנריך תרי קראי לענין טנילת כ"ג ננגדי ונננדי לנן, דלי כתנ דו קרא לא היו ידעין אידיך משום דנכל אחד יש מעלה

נאכילת מרור אלא יש מצוה נאכילתו, הגם דיונאין נכל שהוא, אבל כשאוכל הרנה ניח, הכל נכלל המצוה ומנות אין מנטלין זח"ז. וכן נמי לענין תלמוד תורה הגם שיונאין נק"ש אולם הלומד כל היום וכל הלילה אפילו, מקיים מצוה עשה דאורייתא. **א"ל** דיש לדחות רא' זו דהא תחום' נפסתיס קט"ו: ד"ה ידי מצוה, כתננו, דלא שייך ניטול אלא כשלועסן יחד דאז מנטל טעם אחד את הנירו אבל כשהם שלמים אפילו יהי' יותר מחנירו לא מנטל לי', עכ"ל. משמע דמרור אינו מנטל את המצוה אלא דוקא כשטעם המרור נרנש יותר מטעם של המצוה, אבל אם היו אוכלין כזית מצוה וחזי זית מרור הגם שטועמין גם טעם מרור — דלכ"כ לא ינאו ידי מרור — אבל אפשר דאין המרור של חזי זית נונר נטעמו כל כך עד שינטל את טעם מצוה. ושפיר מתי אכלו זית מצוה חיה פסח וחזי זית מרור.

שיטות הבבלי והירושלמי בענין מצוה הנעשית יתר מהשיעור.

ולדעתי הדנר הג"ל תלוי נפלוגתא הנגלי והירושלמי, דנסוכה מ"ג, הנאחי לעיל ד"ה אלא, מקשינן דמדאנני' נפק ני' ומתרינין כשהפכו, משמע דאי לא הפכו אין זה טרוד נדנר מצוה מכיון שכנר ינא ידי חונת נטילת לולב נמה שהנגינה, אולם נירושלמי סוף פ"ג דסוכה וכן נשנח פ"ט לא מוקי לי' כשהפכו אלא מן הדא דאמר ר' אילא וחטי' תמן כך ה' המנהג נירושלים אדם הולך לניח הכנסת ולולבו ניזו וכו' ולנסוף שם תדמה הירושלמי ללנין שאינו מעכנין את האיולה שחור עליהן הואיל דאיכא נהו קנת מצוה, הרי מפורש דהגם דינא מדאורייתא נלקיחת הלולב ניזו לכל זאת דעיון טרוד נדנר מצוה דאורייתא הוא כשמוסיף לטלטל את הלולב.

ובספרי משנ"א ח"ת, דף כ"ו הארכתי נדברי הרמנ"ס ז"ל פ"ג מהלכ' שנגות שהשמיט הא מילתא דהפכו נני אחרונ ע"ש. ולהכ"ל נוכל לומר נפשטות דהרמנ"ס ז"ל סנר כשיטת הירושלמי הג"ל דכל עוד שאדם מטלטל את הלולב לשם מצוה הרי הוא מקיים מצוה עשה דאורייתא, ומחילא פטור משום שהוילאו נרשות אע"ג דלא הפכו.

ואם כניס הדנרים שדנר זה תלוי נפלוגתא הנגלי והירושלמי, ה' אפשר נזה להסניר דברי תחום' הג"ל נקידושין ל"ת, ד"ה אקרונו, שהוסיפו על תירוצו של הירושלמי שתירן מפני שאין עשה דלפני דינור דוחה ל"ת שלאחר הדינור עוף תירון אחר משלהם ח"י דגרינן כזית ראשון אטו כזית שני, ושמעתי לפרש משום דאלינא דהנגלי עשה שלפני הדבור יותר חמור כדאמרינן נריש ימות נשיטה דעלי' מה להנך שכנ' ישנן לפני הדבור, לכן תירנו נחום' התירון השני כדי שיונ גם אלינא דהנגלי, אולם להכ"ל אחי שפיר נפשטות, דרק הירושלמי הונרך לתרו דעשה שלפני הדבור אינה דוחה ל"ת שלאחר הדבור, משום דלפי הירושלמי אי אפשר לתרו כתירון תחום' דגרינן כזית ראשון אטו שני, דהא הירושלמי לפי שיטתו נסוכה הג"ל, דלא מתרו כשהפכו, משום דכל הוספה על

תרס"א. אחד חלק לפני גלה לקשור ספרים שאל לחכם אמר לי לקשור תהילה לפניו ספר פסול שלו וכשיראה שאני מתקן בטוב יאמר לי כך וכך תקשה אמר לו החכם לא תקשור אפילו קתנפים אחד ולא תקזור לו לקשור.

תרס"ב. שני חסידים היו להם ספרים הוצרכו לקרועם היה גלה בעיר שבקי לקשור ספרים יותר מן החידושים החסיד האחר היה נותן ספרים שלו ליהודי שלא היה בקי כמו הגלה כי אמר איך יגע בספר וכתוב (ישעיה נב א) כי לא היסוף

יבא כך עוד קרל וטמא וכל שכן בספר ועוד אם הגוי יקשור מבזה הספרים וגם השוירים שמא יתקן בהיתוכים ספרים פסולים שלו והבירו אמר ודאי ספר תורה אמור לתפור להם בנידים כל דבר שמעכב מלקרוא בציבור אמור (א) כגון כתיבה (ב) ולתפור בנידים אבל לקשור שאר ספרים במבלאות שלוסדים בהם אין אמור לתת להם לקשור והיה קומד עליו (ג) כרי שלא יקח השוירים בפסול שלו.

תרס"ג. י"ד קפן שאינו מבין על מה מבין אותו אם הוא יושב אצל אביו וספרים לפניו והקפן כורע לחשתין או לעשות צרכיו אל ינער בו כי לא ידע להבין שבשביל הספרים מנעו ויעצור את עצמו משום פהרו ויבא לירי סכנה אלא

יכסה הספרים ואחר כך יקח עפר ויכפר ויקח מים אם השתין ושוסף ואין מספין צואה [א] באמר הם כי מוסיף לנזף שיצא ממעיו :

תרס"ד. י"ד אחר קומד על השולחן שאביו משיב תדיר ספריו עליו ולא ייחרו רק לספרים לבר אלא אף כשירצח היה משיב להם עליו ואכל עליו ובכל יום ספרים עליו ולקח הספרים מעליו עד שיאכל ועמד הילך על השולחן וירד נחתך כף רגלו בכפין אמר פשעי גרם [א] שהנחתי לבני לפסוע על השולחן שהיו עליו ספרים.

משנת אברהם

משום דלו הגוים התכוונו לרפות ידי ישראל נננין המקדש, ע"ש. והנה זה אפשר לומר דוקא נננין דעזרא שהגוים רצו לעזור נננין המקדש חרוונל השיב להם לא לכה, כלומר, סירב נעזרתם כי ידע שאין מחשבתם אלא לאתר את הננין עד שיסנו את לנ כורס, אבל ננחמי' לא כתיב שהגיעו הגוים לעזור אלא אדרבה מפורש שסנבלט הסורני וטוניה ענד עמוני ונשס הערני הלעיגו וינזו את ישראל על אשר נלו לננות את תומת ירושלים, ונחמי' השיב להם: ולכס אין חלק ולדקה וזכרון נירושלים, ולמה לו להניד זאת להם נזמן שהגוים לא רצו כלל לעזור, אלא נע"כ דקרא זה נל ללמד לנל לתת לגוים לעזור נשום מלוא.

שלין נחנירו, מה לננני וזה שכן כפרתן מרונה, ומה לננני לנן שכן נכנס נהן לפני ולפנים, ע"ש. הרי דנר שכפרתו מרונה הוא מעלה, כן מני זה שלומד נהספר נכל יוס דומה לכפרתן מרונה, הנה שלומד נעיון נודלי שיש נז יותר מעליותא ודמי לננניס שנשמש נהן לפני ולפנים, וננמ' שס נשמע דא"ל להכריע מי עדיף.

סימן תר"ט

גוי המסייע בתפירת ספר תורה

[א] על שם וכו'. נהרונס' הלכ' תפילין פ"ג י"ג, אין עושין התפילין אלא ישראל שעשייתן ככתיבתן וכו'. ונהנהות מיימול' שס הניח נשס ס' התרומה דיש להסתפק אם יכול גוי להשאיר את התפילין כיון דהלכה למשה מסיני שיהיו שחורות לריד השחרה לשמה ולסור נגוי מיני דהוי אטווי' ונגיעה דתכלת ע"ש. ממילא מטעם זה אסור לתפור את הס"ת ע"י גוי, דתפירה נגידין הלמ"מ, ונמג"א ס' ל"ט, כתנ ס"ת שחפרה גוי כשר נדיענד, ע"ש. והא הווארד רנינו לטעם שלא יהי' להם חלק נהמנזה ולא כתנ כפשטו דמלך הדין אין לעשות כן, ונפרט שרנינו נעלמו פוסק נסמוד נס' חרפ"נ דאסור לתפור ס"ת נגידין ע"י גוי, אפשר דכוונתו דאפילו לעזור ולסייע נהתפירה, היינו שהתפירה נלמת תיעשה ע"י ישראל והנלת יסייע נ"כ אין מהרלוי לעשות דהנס דמסייע אין נז ממש, אבל מקרא דנחמי' מוכת דאין מהרלוי שיהי' להם אפילו זכרון קל נהמנזה.

אין משתמים את העכו"ם למצות.

[ב] ולכס אין וכו'. יש לדקדק מדוע הניח רנינו מקרא זה ולא הניח מקרא דעזרא ד' דכתיב לא לכס ולנו לננות נית האלוקינו, דמיני' ילפינן נכמה תקומות דאין לשתף את העכו"ם למצות כדליתא נמשנה שקלים פ"ה כל שאין יינד וינד אין תקנליו מידן וכן מפורש על ידי עזרא שנלמר לא לכס ולנו וגו', ועי' שס נירושלמי ה"ד דמקרא דעזרא נשמע רק לקדשי מונת אין תקנליו מהס ומקרא דנחמי' הירושלמי מותיב א"כ לא יקבלו מהס אפילו ללמת המיס ולתומת העיר. ורנינו דמיירי תקדושת ס"ת ניותר הי' לו להניח מקרא דעזרא. ונרמאח משום נענרכין הי': הלכתא דר' מאיר מסתנרל דכתיב לא לכס ולנו וגו' ולננסוף מסיק אלא אמר דנל משום רפיון ידים הוא, כלומר דנר זה לא נלמר אלא נימי עזרא

ואין להקשות א"כ אמאי לא ילפינן מקרא זה נשקלים ונערכין, הלא פירשנו דמקרא זה מוכת יותר מאשר מקרא דעזרא, די"ל משום דאפשר הי' לפרש דאין הקרא דנחמי' נל לאסור אלא נחמתי' אמר להם נלשר אתס אינכס רויס נננין התומות ולאנחנו ישראל נננה לננד אז לא יהי' לכס זכרון נירושלים, אבל אלמלי היו רויס הגוים לסייע היו תקנליו את עזרתם, לכן מניח הש"ס קרא דעזרא שנו מפורש דישלל סירנו מלקבל את עזרתם.

סימן תרס"ז

שריפת דבר הבא מן האדם

[א] באמר חס וכו'. נתוס' נדה י"ז ד"ה שורפן, הניחו נשס הערוך דשריפת נפורן מזקת לאדם, וכן כל דבר הנל מן האדם ע"ש. ולכן כתנ רנינו דאין לכסות את הצולה הנל מן האדם נלשר חס שלרונ יש נז אש ושורף ונזויק לאדם, אלא דלפ"ז לאו דוקא לכסות נלשר חס אלא אין לשרוף ג"כ, דממליש את האדם.

סימן תרס"ח

שרתנו של אדם מכפר

[א] שהנחתי לני וכו'. ולא הקפיד על שאל על השלחן שתיים עליו ספרים תמיד, משום דלחורנין ננרכות נ"ה, וכל זמן שנית המקדש קייס מונת מכפר על ישראל ועכשו נלמנו של אדם מכפר עליו. משום דנחן פרוסה לאורחים רש"י מנחות ז"ז, א"כ נס השלחן שאלכיס עליו יש לו מעין קדושת מונת. ועי' נמג"א או"ח ק"פד.

רע סימן ב' כתוב: וכל דבר הבא מקדושה אע"פ שנחלקל ולא חזי למילתיה טעון ביזה

תוספ. (א) גישין ביה ב'. (ב) יעיון מביא סימן ל"ס סק"ו שכתב: והיה אם חסר היתה ר"כ פסול. (ג) בהגות אשרי בשבת פרק

תרס"ח מעשה בחסיד אחד שבא אצל חכם ראה החסיד שמליתו של חכם היה פרוסה על הספרים אמר לו החסיד למה פירסתה מלידת על הספרים אמר לו מפני שאני הולח ועצור עצירה יש לי ובשאינו מצוי רוח מלמטה מיקל לי ואני תריר קרשה כן ואם לא שאני מצוי תריר מלמטה היה עולה ללב והייתי מסוכן ואני פורס בגד על הספרים ומצוי רוח אמר לו אעפ"כ יש לך להרחיק [א] ארבע אמות אמר לו למה (ג) [ב] כשהתגללו הפרוכות זכין ומצורעין נכנסין אמר לו מכל מקום תרחיק אמר לו ארחי והכי היה לי מכנה אמר ליה אם אי אפשר לא אזיקך.

תרס"ו מי שנושא ספרים או מורה בספרים אל יקשה כאיש שאומר על מרחים גדולים אוי לי ואומר כן מרחתי הרבה [א] לרברים שרצין הקב"ה הפך בהם לא יתכן לומר כן.

תרס"ו אם רואה אדם בספר טעיות הרבה שלא יוכלו לתקנו לא יאמר אין זה הספר ראוי אלא לשריפה אלא יאמר [א] טעין נניח.

תרס"ח מעשה באחד שהיה רגיל לומר מפסדים שאינם מתחיים ויש בהם טעיות היה אומר אינם ראויים אלא לשריפה והיו לו ספרים בביתו והיו לשאר בני אדם ספרים בביתו ונפל דליקה בביתו ובאו לחציל ספריהם והצילו תב רצו לחציל ספריו של אותו האיש ולא יכלו אמר לו החכם חלא אמרתי לך אין לומר על ספרים ראויין לשרוף.

תרס"ט לא ימשכן אדם ספרים ביד נוי ואסילו אם הספרים ביד יחודי לא יאמר לגוי תלוח לי כך וכך על הספרים ותניחם בביתי בתיבתי [א] וקח לך חסמתה.

תר"ץ אין אדם בא לרין מי שאינו נורם בזקנותו מה שאינו יכול (א) אלא על שלא נרם בזקנותו כי אז אדם זוכר (תחלים) לר (ב) [א] רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' ונתיב (שם יד ה) שם פחדו פחד אם כן למה בא לצרה אם הוא צדיק ולמה בא לרדי פחד אלא שחביא אדם לרדי צער ופחד או הולכים למקום שחיי מתפחדים או הניה ספרים בחור על שולחן מקום שעשוי ליסוף.

משנת אברתם

סימן תרס"ה

איסור ללמוד כשהוא ערום

[א] **ארבע** אמות וכו', נש"ס נרכות כ"ד מנולר הדין נהי' עומד נתפלה וכו' ע"ש. ונתלמוד תורה אינו מנולר נפוסקים דין זה. וכן נלנו רואה את הערוה מנולר נתי' נתפלה, ונאשכול כתוב: ואסור לאינש למקרי נחורה או לנרוכי או ללויי כשהוא ערום או כנגד ערוה, ע"ש. משמע דאין חילוק בין תלמוד תורה לתפלה, וכן חטין דברי רבינו. [ב] **כשהתגללו** הפרכות וכו'. לא אדע לכוון מה דמיון יש כהן, שס כשהתגללו הפרכות נשעת נסיעתן נטלה מחנה שכניה, לפיכך אין איסור לגזין ומלועין ליכנס לשם, אצל כהן השאלה עם הכסוי של הספרים מועיל לנטל את האיסור של והי' מחיך קדוש. וכנראה שהחכם חשב היות שמלנו שהפרכת כשהיתה פרוסה עשתה את המקום של מחנה שכניה למקום לעזמו כן נמי פרוסת הטלית על הספרים עושה כחילו הספרים נחור מיוחד, ועי' רש"י מנחות ז"ה, ריש העמוד.

השתא אלולי תללין נחה מינעיה, ע"ש. וכן אמרין הזהרו צוקן ששכח תלמודו שהרי לוחות ושנרי לוחות מונחין נלרין ואפילו למאי דליתא צירושלמי סוטה ששנרי לוחות היו מונחין לנרין נלרין מיוחד חה הוא ששננה צימי עלי, עי' תוס' עירובין ס"ג ד"ה כל זמן, אצל מכל מקום שמת מינה דהיו נהגין נהן כבוד.

סימן תרס"ט

[א] **וקח** לך וכו'. עי' רש"י ע"ז ס"א, ד"ה ייט של נכרי: והוא שהמפתח והחותם ניד ישראל, אצל אין מפתח וחותם נידו אע"פ ישראל דר נאותה חזר אסור כיון שהיו שלו, דלא מרתח כולי האי, עכ"ל. לכן יש לחוש כשהמפתח ניד הגוי שינל לננות את הספרים.

סימן תר"ץ

[א] **רבות** רעות וכו'. נכלון מתחיל סימן חדש וכן הוא ננדפס. נזהר ה"א, קע"ט, רבות רעות לנדיק לא כתיב אלא לדיק נגין דקנ"ה אחרעי נ' ונ"כ קנ"ה אחרעי נהאי נ"כ ושזינ' לי' מכלל נהאי עלמל ונעלמל דלתי זכאה חולקי', פיר' שנלמח הקנ"ה מניל את הגדיק נעוה"ז מכל הרעות, ורק הפחד מהרעות מניע להנדיק, ונשניל אותו הפחד שמלטר נז זוכה לעולם הנל. ולפיכך לא נלמר "לנדיק" שהי' משמעו שהרעות עלמן מניעין לנדיק, ע"ש. ורנינו סוגר נ"כ כזה אלא שמקשה למה דוקא מלטר הגדיק נפחד ולא נלער אחר שעל ידו חכה לעולם הנל, ומתרין דזה הוא מדה כנגד מדה. והל דכתיב אשרי אדם מפחד תמיד, מוקי לה נש"ס נרכות ס' דהיינו ננדי תורה שדולג שלא ישכח לימודו ויחר על משנתו תמיד, ועי' תוס' גיטין נ"ה. ד"ה אשרי.

סימן תרס"ו

[א] **לרברים** שרלון וכו'. כעין שכתב הרמב"ם ז"ל נפיה"מ נאנודב. אל תעש תפלתך קנע, וכנר נלרטו שענין קנע הוא שחכנד עליו התפלה ויהשניה כמו גלנה לעשות עסק אחר וינפש ממנו, ע"ש. וכן האנרנלל ז"ל נפירושו נחלת אנות פיר': והנה נלמרו אל תעש תפלתך קנע פירושו שלא יעשה תפלתו עליו כמשל כנד וכחונ המוטל עליו אחרי שיפרע אותו אז ינוח לו. ומוכיח שס ליהודים האיטליאניס שמתפללים ערנית תיד אחרי השלימס תפלת התנחה ויעמוד השמש נחלי השמים והס אומרים המעריני ערניס ומסדר את הכוכבים. והי' כל זה להיות התפללות עליהם משל כנד, ולכן ינחרו לומר שתי תפלות תנחה וערנית נעשה קדל ע"ש.

סימן תרפ"ז

[א] **טעין** נניחה וכו'. ומקק שלהן טעון נניחה, שנת קט"ו, וע"ש דף קט"ז ס"ת שנמחק — תלילין, ונדף קט"ו

לברסא דינקותא וברשיי שם דיה ברסא דינקותא מחקים יתיר משל זקנה.

תרס"ח (א) חנינת כ"א ב'. תר"ץ (א) אבות דרין ס"ג: הלומד תורה נלדותו כר ובשבת כ"א ב'.

תרצ"א. אמ נפלו שני ספרים לארץ המגביה האחד לא [א] ינשק האחד עד שיגביה השני.
תרצ"ב. (א) זרת האמורה בתורה חצי אמה של (ב) ח' ספחים (ג) חזית אמה ביגנית ואילו היא אמה זו אמה של ו' ספחים
 ר' סאיר אומר כל מידות שאמרו חכמים כפרם כגון חורבן הכרם ומחול הכרם וספקי קרים כולם באמה בת
 (ד) ששה ספחים חוץ ממזבח חזהו וחקרן והסוכב והיפוד שהם כאמה של (ה) המשה ספחים (ו) מפני שהדיבור היה נשמע
 למשה כמאן שאין נשמעין ספר אלא למעלה ממתניו שחן בשליש העליון (ז) זכן מוחה בשליש.
תרצ"ג. ארם שאומר לחבירו תשיש לי את הספר (א) יקחנו בימינו וישישו לו ולא בשמאלו (ב) ואדם שמראה כאצבעו דברי
 תורה יראה כאצבע שאצל הגדול [א] ימינו (ג) שבו כתב הקב"ה את הלוחות.
תרצ"ד. כבר את ח' מהותך ומראשית כל תבואתך (משלי ג ט) כבר [א] מי שעם ח' מהותך כגון (מ"ב ד מ"ב) ואיש בא סכעל
 שלשה ויבא לאיש האלהים תו' ככורים וזהו מראשית תבואתך ד"א אם יש לאדם לשאת סקיותיו בידו ונמ ספר
 בידו אהרת ישא הספר בימין המטות בשמאל (א) שחרי בית שוכאי ובית חילל חולקין על היין ועל השמן איזה בימין ושניהם
 הפצים שיחה חביב בימין שנאמר (תהלים קיח פז) ימין ח' רוממה (ב) בשעולה הגורל לח' בימין אומר לו הגבה ירך וכולם
 למדו סיקעב (בראשית מח יד) וישלה ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר וכתוב (שם שפ ב) כך יברך ישראל
 לאמר ישימך אלהים כאפרים ובמנשה חרי חביב בימין (ג) וכן למעלה המזכים בימין לסיפך יקח הספר בימין ואם נפלו לאדם
 על הקרקע ספר ומעיל יגביה תחילה הספר וכן להציל מן המים יציל תחילה הספר.
תרצ"ה. התורה משולה בעק שנאמר (משלי ז ב) ותורתו כאישון עיניך כשם שהעין ג' מראות שחור לבן (א) ואמצעי כך
 הדברות (ב) מקיף הלובן הדברות (ג) וכמו ימין ח' תופפות ספחים בלוחות וימין משה ספחים ובאמצע
 הכתיבה ספחים ומה יד הקדש לא נגעה בכתיבת קל הוומר להדישו וצריך לעטוף ספר תורה במסות יפות שנאמר (משלי

משנת אברהם

פירש"י: גנינות טעמי מקרא של תורה נגילים וכתובים וכו'.
 אולם נאנות דר' נתן פ"ה, מפני שמרלין נה "דנרי" תורה, ע"ש.
ובענין חשינות דיימין כנר הארכתי נספרי משנת אברהם ח"א
 דף ע"ח, נהא דנרכות ה"ל, וגם הנאחתי מהא דיומא
 כ"ג, ונה ואומר, וכי תימא אורחא דמילתא הוא לנתינת דיימין,
 ת"ש יפול תנודך אלף, פירש"י ד"ה וכי תימא אורחא הוא,
 שהיימין מונחת להשתמש נה לכך ליתנו הלוותות דיימין ולא
 חשינותא דיימין הוא עכ"ל, מפורש דיימין חשינותא אית לה.
 אולם נשנת ס"א, ואזוזא ר"י לטעמי, נראה דפליגי סס
 רש"י ותוס' נטעמי דר' יוחנן, דמדנרי רש"י משמע דר"י
 סוגר דשמאל יותר חשוב משום שתפליין נשמאל, והחוס' פליגי
 דיימין יש לה חשינות ושמאל יש לה חשינות משום תפליין, ועי'
 נספר נכור שור שנת ס"ג נתוס' ד"ה, וסיים דשמאלא.

סימן תרצ"ד

תמיה על ספר מטפת ספרים

[א] מי שעם וכו'. רבינו דורש את לרבות ת"ת, ומה שדרשו
 רבותינו את וכו' אינו דוקא לענין יראה אלא נכל
 מקום דכתיב את ד'. ועי' נשיטה מקוללת נגליון שנש"ס
 נכורות ו', נסם הרא"ש דשמעון העמסוי פירש מלדרוש אתין
 משום דהי' קשה לו לדרוש להשנות מורא נזר וזם לתורא
 המקום עד שזא רע"ק וכו' — ת"ת. לפי שתינו נהם לשון
 זה ומורא רנך כמורא שמים אצל "ואהנת את ד' אלוך"
 לא היה ק"ל לרבות אז ולא לענין אהנה כיון שהשנה הכתוב
 כנודם לכנודו ע"ש, משמע דאין לדרוש דרשה זו אלא ח"כ
 מנינו שהכתוב השווה אותם, ואפשר ומשום זה מניא רבינו
 מקרא ואיש נא מנעל וכו', דמנינו נכורים לת"ת כשם שמולה
 להקרינ לד'. וכן אמרו נכתובות ק"ה: וכי אלישע אוכל
 נכורים הוה אלא לומר לך כל המניא דורון לתלמיד חכם
 כאילו מקרינ נכורים.

הנדיק, משה רבינו אמר רבות רעו"ת, כלומר, חינוך כמנין
 רעו"ת, ודפ"ת.

סימן תרצ"א

המקור למה שנודעים לנשק דברים שבקדושה

[א] ינשק אחד וכו'. הטעם שאין מן הראוי לכנד את האחד
 נשעה שהשני ותנוה, לכן נכון להנניה את השני
 ונקודם. ונענין נשיקה ספרים וכן ס"ת מוחה וליית הנהוג
 נישאל אין אי יודע מקור לזה נש"ס, ונשם האר"י ז"ל שהי'
 מניח את ידו על המוחה, והוא נודאי מהא דע"ז י"א, אותיו
 יד' עלה וכו'. אולם לנשק את דברים שבקדושה לא אדע
 מקורו. אולם נראה מלחמירין נמכות כ"ד ונכתובות ק"ה,
 ירלי ד' יכנד זה יהושפט מלך יהודה שנשעה שהי' רואה
 תלמיד חכם הי' עומד ומכסאו ומתנקה ומנשקו ע"ש, הרי
 שהנשיקה הוא מדרכי הכינוי, לכן המנהג שמנשקים כל דברים
 שבקדושה משום כינוי וחינוך. ומנינו נקרא ויקח שמואל את
 פך השמן וילוק על ראשו וישקהו. שמואל ט', משום דלאחר
 שנעלה ונתקדש נשמן המשחה הי' לו דין של כלי קודש לכן
 נשקו. ואמרו נז"ר וילא, כל נשיקה לתפלות נר מן תלת נשיקה
 של גדולה, נשיקה של פרקים, נשיקה של פרישות. ועי' רש"י
 ע"ז י"ז ד"ה איני חדיייהו, דרך נני אדם כשיואלין מניהכ"ג
 מיד הוא נושק לאינו ולאמו ולגדול מונט, נארכונה או נפס
 יד משום כנוי, ע"ש. ועי' מה שכתנתי נחלק א', סימן ק"ב.

סימן תרצ"ג

חשיבות או חביבות דימין

[א] ימינך וכו'. נכרכות ס"ג. מפני מה אין ונקתינ דיימין
 אלא נשמאל, אמר רנא מפני שהתורה נתנה דיימין
 וכו' — ר"ג נר ינחק אמר מפני שמראה נה "טעמי" תורה,

ידו על האוכרה כשה פסמים ואינו ניווק. (ג) שמות ל"א יית
 ואמרינן כובחם כיר א': כל מקום שנאמר יד אינו אלא ימין
 האצבע אינו אלא ימין ובילקוט עקב רמז תתנוד: א"ל הקב"ה
 אתה חוצב ואני כותב שנאמר פסל לך וכתבתי ואני מסייע אותו
 באצבע כבדתי כמו שסכתתיך בים בימינו שנאמר מולך לימין משת.
 תרצה. (א) ברכות פ"ג ב'. (ב) יוסט ל"ט א' ולפנינו: תבב ימינך.
 (ג) כערכי הכנורים מביא בשם ספר חכמה הנפש: מלאכים של
 אש המליצים לחיים בימין.
 תרצה. (א) ג"ל ואמצעי אדום וכן פ"י ר"ח מובא בערוך ערך צו ר': בפי
 ר"ח ו"ל כתיב בציהרא ופי' אונכס שחור של עין ציהרא אדום
 הסוכב את השחור וביקרא רבה פ"א אמרו: הגלגל הוה של
 עין אין אדם רואה מתוך הלכן שיש בו אלא מתוך השחור כו'

תרצה. (א) חוטמת כלים ב"ם פרק ו'. (ב) ג"ל ששה ספחים. (ג) ג"ל
 אינו היא אמה ביגנית זה אמה של המש ספחים ר' סאיר. והגרי"א
 גורם של ששה ספחים. (ד) ג"ל תמישה ספחים כן הגירסא
 בכ"י ערופרט ששה ספחים כמו גירסת רבנו.
 (ה) בכ"י ערופרט ששה ספחים. (ו) המש תיבות אלו יש
 למחוק, כי אין להן שום חבור כאן וצ"ל והאפור ורת ארכו ונשא
 אותו אהרן על לבו כמאן שאין נשמעין ספר אלא למעלה ממתניו
 ועיין רמב"ם פ"ט מהלכות כלי המקדש ה"ג. (ז) מנחות ל"ג
 א': מצה להניחה בתחלת שלישי העליון.
 תרצה. (א) סכת סופרים פ"ג הי' וילקוט ברכה רמז תתקנ"א. (ב) בילקוט
 רמז תתקנ"א: החינוקות הילכות לבית הספר ומראים את האוכרה
 באצבע אמר הקב"ה ודגלו עלי אבהה וכרבה שיר ב': אדם מניח

לא כח) ע"ז [א] וחדר לברשה ואם מסות הרבה יכרוך שתי מסות היפות אחת ישים למטה ובאמצע שאינם יפות ולמקלה היפה שכן היח הארוך (במדבר ד ה) פרכת המסך (שם שם ו) ע"ז תחש וגו' תפלת למקלה.

משנת אברהם

אלא לתשמיש הספר, הוי כשינוי מעשה, יש לדקדק, דהא נחום סוכה י"ג: ד"ה אס פסולת, הקשו, דאמאי פסול נאכול מרונה על הפסולת הא אמרינן נחולין קכ"ט, נית שמיככו נזרעים טיהרו משום דנעלינהו, ותירונו נחירון הא' דשאי סוכה דלא נטלי' לעולם אלא לימי החג, ונתירון הנ' כחצו: אי נמי התם נעשה צהן שינוי מעשה והכא נשאל עשה צהם שינוי, משמע דנתירון הנ', לא נחתו לחלק צין נית לסוכה, אלא דמה שנטל לימי החג דמי כמו שנטלי' לעולם, והסנרף פשוטה, משום דאין דניס אלא לימי החג, וא"כ מה זה שתיירו דשאי הכא משום דלא עשה צה שינוי מעשה, הלא אמרינן לעיל דף ט' חנין לעני סוכה שאסורין כל שנעה ת"ל חג הסוכות שנעת ימים לד', וכתנו שם נחום' דנעוד הסוכה עומדת ולא נפלה, אסור להשתמש נעני סוכה מדאורייתא, א"כ הזרעים נאסרו צהנאה חוץ מהתשמיש של הסוכה ודמי חמש לכפה שנתתו לספר, ונדון הוא שיהי' איסור הנאה זה של עני סוכה כשינוי מעשה, ויש לומר דמה שלא תשנו שינוי גני סוכה משום דהוי שינוי החחר לברייתו, דאחר החג מעלמו יהי' מותר להשתמש נעני סוכה אצל כפה שנתתו לספר אסור לעולם, ועי' צאנזי נור הלכות תפילין י"ז-ח.

שוב ראיתי צא"נ הלכ' סוכה סימן ת"ע"ה, שהרניש נקושיא הכ"ל וכתנ דנשניל שפסול לסכך נזרעים מדאורייתא מחילא לא נאסר, כוונתו, דאינו נאסר צהנאה אלא כשהוא סכך אצל כשאסור לסכך צו לא הוי סכך ולא נאסר צהנאה, ולא הוי שינוי, ע"ש. וכוונתו מנזרת דנני כפה אין אום דבר אשר ימנע שהכפה תהא נטלה להספר ונאסר צהנאה, אצל גני סכך אין האוכל נאסר צהנאה אלא דוקא לאחר שנאמר שהאוכל זה הוא כשר לסכך או יאסר צהנאה משום ההיקף דתנינה, והלא יש דין המעכב את האוכל להיות כשר לסכך, ומחילא אינו נאסר צהנאה ולא הוי שינוי, ושנו פסול לסכך, ויש להנין את דברי, הא על זה לנו דניס אס הסכך פסול או לא, וכל היותר נאמר לחלק דשאי התם דהשינוי צא תחלה ואח"כ צא הנטול מתורת אוכל וכלן שיהם צאים כאחת כעין גיטה וחזירה הגם דאחד מעכב את חזירו, כלומר דרק על ידי הגט יש לה חזר ועל ידי החזר שיש לה תוכל לומר שיש לה גט, ואמאי לא נאמר גס כלן דאיסור הנאה והכשר הסכך צלין כאחת, ונתירון השיי שם נחום' שתיירו דנעיןן שלא יהי' דבר המקנל טומאה נשעת סיכוך דל"כ הוי תעשה ולא מן העשוי, משמע דס"ל דנצלין כאחת פסול, ומחילא נמי אינו מועיל אס איסור הנאה והכשר הסכך צלין כאחת, אצל הלא נראה חתירון הנ' הכ"ל של התוס' דלא נחתי להאי סנרף, אלא דנצלין לתרין אפילו נאמר דנצלין כאחת כשר משום תעשה ולא מן העשוי, וא"כ שנו קשה אמאי לא נאמר דאיסור הנאה והכשר הסכך צלין כאחת.

ובספרי משנת אברהם ח"א, סימן ה', הארכתי הרנה נענין צלין כאחת נדבר שיש צו תלות ע"ש, ויש להעיר נדומה להא דהג"ל גני איסור הנאה והכשר הסכך מהא דהרשב"א שנועות ט"ו, אין העורה מתקדשת אלא ציירי מנחה וכו' ומנזר שם צ"ס, דהחילונה נפסלת ציואל, והקשה הרשב"א אס נפסלת ח"ך תקדיש ותירין משום דאמרינן צלין כאחת, ע"ש. וקשה א"כ אמאי חילונה נפסלת ציואל, ונע"כ לריך לומר דלגני מקום העזרה אנו אומרים צלין כאחת

ובספר מטפחת ספרים מהגר' יענ"ן הגניז הרנה על דברי הזהר צא, דף ל"ח. יראה כל זכורך את פני האדון ד' וכו' מלן את פני האדון ד' דא רשנ"י ומלן דליהו דכורא מן דכרניא נעני לאתחאה קמי' וכו'. והגאון הכ"ל כתנ שם דנרים שאין להזכירם עד שסיים: „ע"כ אס היו זקנים תורי התורה האמתיים נדור מסכימים הייתי אומר ונחר להסירו מן הספר לגמרי". ולא ידעתי מה החרי הזה הלא מנזר שם דדריש מקרא דאת לרנות תלמידי חכמים. ומה צין דרשה זו לדרשה דאת ד' אלוק' תירא לרנות תלמידי חכמים. ובספר צו יוחאי נדחק לייסד דברי הזהר דנזרים שאין צהם לורך.

סימן תרצ"ה

בגדים שאדם לבוש במלים אליו ואינם כחלק

מן הגוף.

[א] וחדר לנזשה וכו'. והנזוש של הספר נטל אל הספר ונעשה חלק ממנו, דהא המתפחת נאסרה צהנאה. ועי' תוס' חולין ע"א, ד"ה למאי הלכתא, דמתלקין צין צהמה לאלם, דנהמה אפילו כלים שהיא לנזשה חשינו כעל גצה, הגם דנת מלנזו היא, כיון דאין מתמלין מכתה דלאו צת טומאה היא, ואדם הלנזו צנדים נטלו הננדים אליו, אלא דנזירת הכחוצ היא שאין לאלם כח לטמא את ננדיו עד שישהה, ע"ש. אצל מטפחת הספרים מיד כשניתנה להספר הרי היא נטלה אל הספר ונאסרת צהנאה ונשניל כך חשנו כשינוי מעשה ונעשה טהור מן המדרם, כמו שכתנו תוס' צננת כ"ח סוף ד"ה אע"פ ע"ש.

והרמב"ם ז"ל פירש כפה שהיא טמא מדרם, לא שנטמאה אלא שהיתה ראוי' לקנל מדרם. והוא פלא מדוע לא פירש שהיתה טמאה כמו שפירש"י, ונפרק הקודם, כלים כ"דט סדין שהוא טמא מדרם, פירש גס הרמז"ס כפשוטו שהי' טמא מדרם. ואפשר דהרמז"ס ז"ל לשיטתו שכתנ צפ' כ"ד מהל' כלים: אין אדם מטמא משכנ שאינו שלו שנאמר משכננו, אס לא שנגע צנגלו ערום ע"ש. והוא מנצ"ק ס"ו, משכננו ולא הגזול, אלא דהרמז"ס סנזר דנזירת הכחוצ הוא שאינו מטמא מדרם, אצל מנע מדרם מטמא אפילו שאינו שלו, וצנן אפשר שכוונת הרמז"ס דכפה שנתנה לספר, מכיון שנאסר צהנאה הוי לוי' שאינו שלו, כעין דאמרינן נסוכה ל"ה, צאחרנו של ערלה דאין צו דין ממון הואיל ואסור צהנאה לא הוי לכס ע"ש, ולכן אינו מקנל עוד טומאת מדרם אצל מטמא מנע מדרם, כגון שנגע צו הזנ חה דוקא כשעדין לא נטמא נשעה שנתנו לספר, אצל רש"י פירש דטהור מן המדרם משום דאומרים צו עמוד ונעשה מלאכתנו, חה מועיל אפילו לאחר שנטמא, ולא רנה הרמז"ס לפרש כפירש"י דטמא מנע מדרם משום שנגע נעלמו נעודו מדרם, חה דוקא למ"ד דטומאת נית הסתרים מטמא, והרמז"ס פסק נפכ"ג"ט מהלכ' כלים דהלכה כר' יוסי דאין טומאת נית הסתרים מטמא, ועוד דהי' קשה לו להרמז"ס כקושית התוס' צננת כ"ח הכ"ג, דאמאי טהור מן המדרם הא לא נעשה צה שינוי מעשה, ולא סנר לוי' כסנרת התוס' דמה שנאסר צהנאה חשנו כשינוי מעשה לפיכך פיר' דלא נטמא עדיין אלא דלאחר שנתתו לספר ונאסר צהנאה הוי כאינו שלו ככ"ל.

ובדברי' התוס' צננת כ"ח הכ"ל שכתנו דכיון שנאסר צהנאה, וציון דאין פיהו בחיקוי וחר תיקון ר: לקבל שלשה מונים דעינו. (ב) בירושלמי שקלים פ"ו התורה שנתן לו חקביא

למטה נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה. (ג) ירושלמי תענית פ"ד ח"ה.

תרצו. אדם הקורא ספר תורה ומשום המסות על ספר התורה ויש משה שמצד אחד יפה מאד ומעבר האחר אינו יפה כל כך
 והמקד הייתי בנגד הספר תורה שהרי (א) הקרשים לצד הפנימי מצופים בזהב וכן (ב) בבית המקדש (ג) והמספר
 מעשה רוקם [א] הציור היפה לצד פנימי ושאריו יפה כאדני נחשת לחוף.
 תרצו. אם בפתח נקרא במקום השם ובא לתפור אל יתפור במקום השם מפני [א] שתחוב השם אלא במקום הגריל שלא נכתב
 שם. וכן לא יכתוב אדם השם במטה מפני שהנשים צריכות לתפור ולתחוב המטה בו.

משנת אברהם

ולא כסתם נגד „שמחנטל“, נראה דהרמז"ס ז"ל אסור דמנרכין
 זרכת שהחייט על התפילין לשיטתו קאי, והנה נתפילין של
 יד מניט דנעיט על גשרו ממש, עי' רש"י ערכין ג' ד"ה
 שלא יהא, דדרשינן מדכתיב והי' לך לאות ולא לאחרים לאות,
 לפיכך התפילין של יד נעשים חלק מהגוף של האדם אבל
 נתפילין של ראש ליחא להאי דרשא, והגם דפרכין שם דמנרכין
 ראש נמי כתיב' וכו' אבל אין דרשא מפורשת דחלינה פוסלת
 נתפילין של ראש, וראה מה שכתנתי מזה נח"א סימן תל"ה.
 והרמז"ס ז"ל נהלכ' ערכין פ"ג כתנ: וכל מי שהתרים
 או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו ואפילו תפילין
 שנראשו, ואין ז"ל כלי אומנתו ונגדיו שהכל הקדש או חרס,
 ע"ש, הרי שדקדק לומר דנתפילין שנראשו אינם נכלל בגדיו
 ונמאנה נערכין כ"ג, המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין, ולא
 חילקו בין תפילין של יד לשל ראש, אולם רש"י שם נגמ'
 דף כ"ד נמכר נכסיו דאמרו סליקו לי' תפילין, פיר' חללו
 לו תפילין מראשו ע"ש, והיינו טעמא דדוקא תפילין של ראש
 הם נכלל הקדש או קנין נכסיו, אבל תפילין של יד משמע
 אינם לא נכלל נכסיו ולא נכלל בגדיו משום שהם נעלים אל
 גופו ונעשים חלק ממנו כמו שפירשתי לעיל, והלא את גופו
 לא הקדיש ולא הקנה, לכן שפיר פסק הרמז"ס ז"ל דמנרכין
 שהחייטו, משום תפילין שנראשו, והגן.

סימן תרצ"ו

מעשה חושב - ורוקם

[א] הציור היפה וכו'. נש"ס יומא ע"ג, וכן נתוספתא שקלים
 פ"ג, תנא משמתי' דר' נחמי' רוקם מעשה מחט
 לפיכך פרנץ אחד, חושב מעשה אורג לפיכך שני פרנצופות,
 פירש"י חושב מעשה אורג שיש לה ליריעה שתי קירות ושתי
 צורות של שתי קירותיה אין דומות זו לזו, פעמים אמר זה
 ארי ומלד זה גשר כמו לתגרות של משי, והיינו ג' פרנצופים
 אבל רוקם כצורתו תכלאן כך לורתו תכלאן, עכ"ל. ולפי זה
 אינו מונח מה שיך לומר „ושאינו יפה“ הלא שתי צורות יפות
 היו. אולם צירושלמי שקלים ה"ג, רני יהודה ור' נחמיה חד
 אמר מעשה רוקם ארי תכלאן וארי תכלאן, מעשה חושב ארי
 תכלאן ותלק תכלאן, וחרנא אמר מעשה רוקם ארי תכלאן ותלק
 תכלאן, מעשה חושב ארי תכלאן וכשאר תכלאן ע"ש. ורנינו שכתב
 מעשה רוקם הציור היפה לצד פנימי ושאינו יפה - לתוך,
 נשיטת המ"ד צירושלמי דמעשה רוקם ארי תכלאן ותלק תכלאן,
 דלא שיך לומר דשאינו יפה היינו הקיר החלק לצד תוך.

סימן תרצ"ז

[א] שתחוב השם וכו'. נדפס: שתחוב ורוקם השם. משמע
 דאפילו כשהשם נקרא מהני תפירה להכשירו,
 ונרור דזה דוקא כשלא נתלק שום אות ע"י הקריעה דאל"כ
 הס"ת פסול כצו"ד סימן ר"פ נחמ"א, וע"ש שהזכיר שלא
 יתחוב המחת תוך הכתב, היינו לאו דוקא צאות של השם,
 ועי' נש"ך שם אות ז'.

והיו כאילו הוקדש נמנחה כשרה אולם לגני המנחה עומה
 היינו להחיונה אין אנו רואים כאילו לא יאלה מעזרה. וממילא
 נמי גני הסכך הנ"ל אלו דנים על עמם הסכך אלס הוא
 כשר, אי אפשר להכשירו משום שאין כאחת, אלא דלפ"ז לא
 שינו התוס' נסנתרם נתירון הג' מאשר כתנו נתירון הג',
 דנאין כאחת אינו מועיל.
 אולם לפי דברי ריבנו שכתב דהמפות של הס"ת, הכתוב
 קראן מלנוס דכתיב עוז והדר לנושה, לא קשה כלל
 מהא דסוכה להא דכפה, ושפיר וי"ל כתיורו של הא"ב, דגני
 סוכה אי אפשר לומר דהאזכר נטל ונאמר נהנאה והוי סכך
 כשר משום דהדין של תורה הוא שיהי' פסולת ולא אזכר
 וממילא לא נטל ואינו נאמר, אבל גני כפה, משעה שנתמרו
 לספר הכתוב קראתו מלנוס דכתיב עוז והדר לנושה, ודבר
 שהתורה קראתו מלנוס ממילא נטל להס"ת ואז נאמר נהנאה
 גני שום שינוי מעשה משום דהוי כנופו של הס"ת.

ברין זרכת שהחייטו על תפילין הרשים.

ובאותם הימים שמדתי הדברים הנ"ל לרפוס, נ"ה זכיתי
 לקנות לי תפילין מהודרים מירושלים עיה"ק תוננ"א
 והרהרתי בדבר זרכת שהחייטו, שכנר דנרו נה כל הפוסקים
 וכמעט כולם החליטו שלא לנרך, עי' תוס' סוכה מ"ו ד"ה
 העושה, ומג"א או"ח רכ"ג, ויו"ד כ"ח נש"ך, ונאו"ח סי'
 כ"ג ועוד. וסוף כל סוף הדבר נתמיה מי גרעו תפילין מכלים
 חדשים, והלא תפילין הם נכלל נגד כנשנת ס"א, ואם ילא
 אינו חייב הטלת מ"ט דרך מלנוס ענידל, וכן הוא נעירובין
 ז"ה, ואם נרנא לומר דאין ראוי תכלאן, דשאי תס דדי דרך
 מלנוס אבל אינם מלנוס גמור, אולם הלא נרשנ"ס ננ"ג
 ק"א ד"ה ספר תורה, מפורש דתפילין הוי מלנוס ע"ש. ואמאי
 לא ננרך שהחייטו, ונלפע"ד לומר דבר חדש, דזרכת שהחייטו
 הוא על השמחה שיש לו לאדם מחיזו הנאה, כגון שאזכר
 פרי חדש, או שנושג נגד חדש, או שעושה מצוה חדשה הייט
 הנאה מומן לזמן, והנה נגד חדש הוא הנאה לאדם שגופו
 יהי' לנוס צוה הנגד, והגם דמלד הקין הנגד נטל אל הגוף
 אבל אין הנגד נעשה חלק מהגוף, והיינו דוקא גני שאר נגדים
 שאין חיונ לנגסם, אבל תפילין שהתורה הזיקיה את האדם
 לנגסם וגם שהחייטו על גשרו, לא נלמד שהם נעלים אל הגוף
 אלא נעשים חלק מהגוף, ורמז לנדר דאמרינן נר"ה וי"ז קרקפתא
 דלא מנח תפילין פושע „נגופו“, ולכן אין לנרך שהחייטו על
 תפילין דלא מניט שינרך אדם שהחייטו על הנאה או שמחה
 שנאה לו לאדם ע"י תוספת נגופו, ואינו דומה לנגד שאין
 הנגד נעשה חלק מהגוף אלא נטל אל הגוף, והא דומה להא
 דהנ"ל דהכפה נעשה חלק מהגוף מכיון שהתורה קראתה
 מלנוס כדברי ריבנו. ולכן שפיר יש לנרך שהחייטו על עליית
 חדשה משום דעליית מנויית אין צה חיוג, דאם אין לו נגד
 של ד' כנפות אינו חייב נזינית ולא שיך לומר דהטלית נעשה
 חלק מהגוף, אלא שאם לונשה נטלה אל הגוף ככל נגד
 דעלמא, ויש צוה להאריך ואכ"מ.

ודע דהא שכתנתי דתפילין נעלים אל הגוף ונעשים חלק מהגוף

ה"ד ובברייתא דמלאכת המשכן פ"ד: כל מקום שנאמר מעשה
 חושב שני פרנצופין מעשה רוקם אינו אלא פרנצוף אחד בלבד.

תרצו. (א) שפות כ"ו כ"ט. (ב) סמ"כס א"ר כ"א: ויצף שלמה את הבית
 מפנימה וזה סדר. (ג) שפות כ"ו ל"ו וירושלמי שקלים פ"ח

תרצה. (א) לוחות ושברי לוחות מתמים בארץ אם יש [א] ספרי תורות מקצתן קרועים ומחוקים ישים עם ספרי תורה בארץ ואם באו לגנוב יריעה של ספרי תורה (ב) לא יתכן שיחיו בארץ בין חסידים חיריות ויגנו במקום אחר וכן יהי' מושלכים ודמים של תורה שבעל פה ננחץ עם דפין של תורה שבכתב.

תרצט. מי שאבד קתמרים מהומש או מנביאים או כתובים וכתב קתמרים אחר ובשכתב חציו מצא את הראשון לא יאמר אהתוך חציו שלא נכתב ואכתוב בו שאר דברים אילו היה כותב בו מן התלמוד היה נראה כאילו דברי פוסקים עיקר והשאר מכל לכן יגנו אותם קתמרים ואל יכתוב בחצי חלק תורה שבעל פה (א) ואינו דומה [א] למסורת כי הוא תיקון הספר.

תש. אם יראה אדם שני דפין אחר כתוב ואחר שאינו כתוב אל יחתוך אותו וכן אפילו דף אחד והוא צריך לגלוטו [א] אל יחתוך ואם צריך לשלוח כתב ויש לו דף כתוב ויש לאותו דף גליון חלק אל יכתוב בגליון בדבר שצריך לשלוח לחבירו בין שכתוב בו תורה שבכתב בין שכתוב בו תורה שבעל פה ולא ישלח דף לחבירו אלא יגנו או יכתוב בו (א) דברי תורה אם רוצה וכשארם מסיים עשרים וארבעה ספרים ונשאר דף או שנים בקתמרים לא יכתוב באותן דפין פיימתי ספר זה בכך וכך להדוש ולא שום דבר שלא לצורך ואם רוצה לכתוב יקח דף וידביק ללוח או יקשור ללוח ולא יכתוב על הקתמרים.

משנת אברהם

ונדלי שאין הדברים אמורים אלא כשהוקעה הגליון כלו נתחלה לתורה שנכתב, אצל גליון אחר מותר, דלס לא כן חיד' חנו מדפיסים חמושים עם פיר' רש"י ושאר פירושים.

סימן תרצ"ז

הנחת ס"ת ויריעות פסולים באה"ק של ס"ת כשרים

[א] ספרי תורות וכו'. פירוש הפשוט נדנרי רנינו, וכן מפרש המפרש בהגדפס, דס"ת שנחתקו הגם שאין כשרים לקריאה עדיין נקדושתיהו קיימו ומותר להעמידם נאה"ק נידת עם ס"ת הכשרים, אולם יריעה נודדת שאינה כשירה לקריאה ואין זה קדושת ס"ת אין להניח נאה"ק משום הורדה מקדושה חמורה לקלה נקדושת הארון הקודש. אולם המנ"א נסי' קנ"ד י"ד לאחר שהניח דברי המהרש"ל והנ"ת, הניח דברי הס"ת הנ"ל שאסור להניח יריעות פסולות נאה"ק אצל הס"ת, וכנראה מרהיטת לשונו דהגין דהס"ת אסור להניח ס"ת פסול נאה"ק נידת עם ספרים כשרים, שהרי הניח דברי הס"ת לסייע לדברי הנ"ת שאין מן הראוי להניח יריעות פסולות נאה"ק והיינו ס"ת פסולים שראויים לגיטוי. ולפי זה ג"ל דהמנ"א מפרש דברי רנינו נרישא שמוחר להניח ס"ת מחוקים או קרועים היינו נראויים עוד לתקנם ולהיות כשרים, הגם שאין הלשון של רנינו משמע כן.

ובנודע ניהודה או"ח סי' ט' נאלץ זה ומפלטל נהא דלוחות ושברי לוחות מונחים נארוו ולא העיר לא מדברי הס"ת ולא מדברי המנ"א הנ"ל ע"ש. והראי' של רנינו מלוחות ושברי לוחות, היא דוקא אלפינ' הש"ס דילן, אצל לפי דליתא נירושלתי דברי ארונות היו, ושברי לוחות היו מונחים נארוו מיוחד אין ראוי, עי' ירושלמי שקלים ר"א, דיש פלוגתא נזה, ואולי אפילו לה"ד דשברי לוחות היו מונחים נארוו מיוחד, היינו משום דקדושתיהו חמירי דמעשה ה' היו, ולאמלא כן היו מונחים נידת נארוו עם הלוחות, ונפמ"ג עם קנ"ד, משנז' ז', מסיק דחלפי מועיל לכל תשמיש קדושה להוליחן לחולין ממש ע"ש, ונדלוי זה הוא היסוד של מהגנינו לתת אפילו יריעות הטענות גיטוי נאה"ק, דלגם כך נעשה הארון הק' מתחלה, ומדברי רנינו משמע שאסור להניח חיריעה נאה"ק תחשש שמא יהי' מושלכים, ולא משום הורדה מקדושה.

סימן תרצ"ח

[א] למסורת וכו'. ראה לקמן סי' תש"ט שנימיהם ה' מנהג לכתוב את המסורת בהמוש, וזו היא כוונת רנינו נכאן, דלכן אין חוששין לזה וכוחנין המסורת שהיא מתורה שנע"פ בהתורה שנכתב משום שהוא תקון הספר.

סימן ת"ש

[א] אל יחתוך וכו'. מקור להדין זה הוא נשנת קט"ז. הגליון של מעלה ושל מטה שנין פרשה לפרשה שנין דף לדף שנחתלת הספר שנסוף הספר ממשלחן את הידים ע"ש.

אולא כתב אולא לה קדושתיה

ושם נגמ' אמרינן מקום הכתב לא המיניעיה לי דכי קדיש אנג כתב הוא דקדיש אולא כתב אולא לה קדושתיה, פירש"י: מקום הכתב שנחתק לא מיניעיה לי דודלוי מינרע גרע דכי קדיש מעיקרא לאו לשם גליון חלק קדיש אלא אדעתא דכתב וכיון דאזל לי כתב פקע מקדושתיה. ונתום' ערכין דף ג. ד"ה יגוד וישתמש נמוחר, כתבו: משמע ע"י שיחתוך הקורה ולא יהיה מלוחות מחיכה שכנגד השם דמקומו מיהו קידש השם, ויש להחר כשכותבין ס"ת או תפלין ונררו מקום השם שאין לכתוב נמקומו, ע"כ. וקשה הא מסקינן נשנת הנ"ל אולא כתב אולא לה קדושתיה. ואין לתקן ולומר דלא אמרו נתום' אלא נשם הק' דהא נגמ' שם נשנת מיירי נס"ת ואין ס"ת גלי שמות הק'.

ואולי יש לומר שיש חילוק בין שאלו הכתב הייט שנחתק מעלמו כמו דמיירי נשנת שם ס"ת שנחתק, כלומר שנחתק מעלמו, ובין הדין של התום' דמיירי שררו, הייט על ידי אדם. וטעמו של דבר, משום דלהרנה שיטות, דשם הק' שנכתב אפילו גלי מחשבת הסופר לקדשו ג"כ קדיש מאליו, א"כ לא חתא נגרא המותקו ופקע לי' מקדושתיה דהא קדושתו לאו על ידי נגרא נחית לי', אצל כשנחתק מאליו או אמרינן כשם שקדיש מאליו כך אולא לה קדושתיה מאליו, וכוננת רש"י הנ"ל דלא קדיש מעיקרא אלא אדעתא דכתב, כלומר, עד שלא יחתק הכתב מאליו.

ובנודע ניהודה קמ"א יו"ד סוף סימן ע"ז כתוב: הנה דבר זה עלמו לא צריך לי ואינו מפורש נשום פוסק רק נדברי התום' נמס' ערכין דף ו' והרי כמה מורי הארלות שמתירים לקלוק את השם ולכתוב נמקומו. ועוד שפורש נמס' שנת דף קט"ז דמקום הכתב אנג כתב הוא דקדיש, אולא כתב

וקוראים כפי הכתיב והלא בזה אנו סתמים חרות שכניס בחורה שבכתב לכן מותר כי הוא תיקון המסר. תש. (א) גיל ספרי התורה כמו ראוינו בכרכות ס"ב א.

תרצה. (א) בבו בתרא יד כ. (ב) יעוץ מן אברהם סי' קי"ד סקיד שהצריך כות. תרצט. (א) ר"ל כי הוקשה לרבו איד אנו כותבין בס"ת על פי המסורת

תשא. מלך טורף גרר שנאמר (מכה ב יג) עלה חפרץ לפניו וגו' ויעבור מלכם לפניו ואין לוטר עובר משום כל תשחית וכן זה אלי ואניוהו אם מתקן אדם ספר יפה וכתב דף אחד יפה ולא כל כך יפה כשאר אע"פ שאין בו טעות

משנת אנרדם

ולענין הללה כיון דאין כאן קדושה לאורייתא אין תליון. אולם דין זה אם גוילים של ס"ת היו קדושת הגוף או לא נחלקו בעל המחור והרמז"ן ז"ל נהמלחמות נפ"ק דסוכה, וסגרת הרמז"ן היא דאין גוילים קדושת הגוף משום דלא קדשו אלא אנג כתנ והילכך לא דמי לעגלה ערופה דהיא גופא עיקר קדושה, ע"ש.

שימת הירושלמי ברבר שמעון גניזת

ובעצם הקושיא על התוס' נערכין ו' הג"ל מהא דשנת קט"ז דאלא לה כתנ דאלא לה קדושתא, ה' מקום לומר דהירושלמי לא סנירא לה להא דאלא לה קדושתא וממילא יש לפרש דהתוס' נערכין כתנו לפי דעת הירושלמי להמיר. דהנה נירושלמי ליחא להא מילתא דאלא כתנ דאלא קדושתא, וסינת הפלוגתא של הננלי והירושלמי אפשר להסניר כלהלן: דהנה על השאלה שנת' אם תליון את הגליונין מפני הדליקה אמרין: ת"ש מהא דס"ת שאין צו ללקט פ"ה אוחיות אין תליון, ואמאי, תיפוק ל' משום גליון דיד', ועל זה דמי, מקום הכתנ לא קמינעיא לי דכי קדיש אנג כתנ הוא דקדיש אולא לה כתנ וכו', כלומר, לפיכך אין תליון את הס"ת שנמחק משום דכנר זול הכתנ. וקשה הלא אמרין שם נאותו דף שנס מהק ספרים טעון גניזה, וכן הוא נמשנה בשנת ל', והלא מהק פירש"י שם: אם נלה ונעשה רקנן אף מהק רקנניית של אכילת התולעים טעון גניזה, והלא נהמק כנר זול הכתנ ואמאי לא אמרין אולא כתנ דאלא קדושתא. ונע"כ דאין ראי' מזה שטעון גניזה שיהי' מותר להצילן, דמה שטעון גניזה הוא שלא לנהוג צו מנהג ציון נדנר שיהי' צו קדושה הנס שעכשו אין צו קדושה, וכן משמע שם נדף קט"ו, השתא אולוי תליון גניזה מינעי, וכן נדף קט"ז, נלה שאני, פירש"י דכיון שנלה אף הגליון נטל. ומה שצריך גניזה ננלה אין ראי' שיש צו קדושה. אולם נירושלמי פקח כל כתני מפורש להיפך: מן מה דתינו אע"פ שכתונין נכל לשון טעונין גניזה דלא אמרה שמליון אותן מפני הדליקה. הרי מפורש דשיטת הירושלמי היא דנדר שטעון גניזה יש צו קדושה ותליון אותן מפני הדליקה, ומדמיין דמהק טעון גניזה אע"ג שכנר אין שם שום כתנ נשמע דלא אמרין הסברא של אולא כתנ אולא לה קדושתא ודלא כננלי. וכן אין שום קושיא על התוס' נערכין המפרש לחומרא כהירושלמי, והנן.

שוב ראיתי נזנפת פעמי מהגליון הנפלא מראגאלאוו נהלכות שנועת י"בג' שהעיר מהא דמהק טעון גניזה הנס דאלא הכתנ, וכתנ דהנס דאלא קדושתא' אנל מכל מקום יש איסור עליו נס אס"כ ולכן טעון גניזה, ומה הטעם כתנו התוס' נערכין שאסור לכתנו על המחק של השם, ומדמה זאת למה שכתנ הר"ן ננדרים דף י"א דהמתפיש נשלמים לאחר זריקת דמים לא היו מתפיש ננדר הנדור הנס דאסור למחיש ואית נה נמי חיה ושוק שאסור לזרים נס לאחר זריקה, משום דלנחר זריקה פקע ל' נדרא ואיסורא דמחיש ודמה ושוק לזרים לאו משום נדרא הוא דחי הכי ה' אסור לכל אלא איסורא הוא דרמי רחמנא עליה. ולפע"ז זה הוא דמיון רחוק מאד, שני שלמים שפיר כתנ הר"ן דרחמנא רמי עליה איסורא לאחר זריקה מדאסירי למחיש ומה ושוק לזרים כמו שפורש נחורא, אנל נג"ד הלא זו היא השאלה על התוס' מהיכן לקוח הדנר שיש כאן שום איסור נחר דפקע מיני' הקדושה. נס מה שכתנ שמהק לריך גניזה משום האיסור שיש נג, הלא

אלא לה קדושתא' ע"ש, מתנאר שהנונ"י סנר שלדנרי התוס' הנ"ל יש אחתפתא מהש"ס שנת הנ"ל. אולם נטודע ניהודה תנינא יו"ד סימן קע"ג כתנ דלא נאמרו דנרים הללו נשנת אלא לענין הללה מפני הדליקה אנל ודחי לא נפיק מקדושת ס"ת לענין הורדה מקדושת ס"ת לקדושה קלה, ולא מינוט שיהי' צורך לקדש הקלף לשם קדושת השם וממילא לא שייך נקלף הזמנה לקדושת השם וכשאלו הכתנ של השם נשאר על הקלף רק קדושת ס"ת וממילא יכול לכתנו על המתק שאר תינות של ס"ת, ושלא כדנרי התוס' נערכין הנ"ל, ע"ש. וראי' זכיתי להנין את החילוק שמהק הטנ"י, הלא אי אמרת שאסור להוריד את הקלף מקדושה תמורה לקדושה קלה הרי ע"כ יש צו קדושת ס"ת, ואמאי אין תליון אותן. ונמנ' שם מוכח דנכל מקום שמתמלין את הידים תליון אותן, וטעם הדנר דטומאתן היא מחמת קדושתן, וכשיש נהם קדושה תליון, הרי דאין לחלק כלל, דאל"כ מאי ראי' מדמתמלין להללה. ולפי החילוק שחלקתי בין נמחק הכתנ על ידי אדם לנמחק מעצמו יחא. ואמ"ש עוד לחלק ולומר נהקדם מה שכתנ הרשנ"א שם נשנת דף קי"ז, ההוא דניח ושדי: קשה לי, ותיפוק לי' משום גויל שנין שיטה לשיטה, דאי אמרת דניח נמי ושדי הא לאו ס"ת הוא זה ואכן ספר שנמחק תנן. וי"ל דנין שיטה לשיטה הרי הוא כמקום הכתנ שאף הוא לא קדיש אלא אנג הכתנ דליונו מניחו אלא להפריש ולהנדיל בין הכתנ שיהי' ניכר ונקרא, אלא שנין דף לדף הוא משיר לני וליופי ומעצמו הוא קדיש, והיינו דלא יזיכר נכל שאלותיו שנין שיטה לשיטה אלא שלמעלה ושלמטה שנין פרשה לפרשה שנין דף לדף שנחמלת הספר ושנסוף הספר, ושנין שיטה לשיטה לא מינעי לי' עכ"ל. א"כ מתנאר מדנרי הרשנ"א שמה שהוא לניו אין הכתנ שאלו מנטל את קדושת הקלף, וא"כ שם הקודש שכתנו על הקלף בין שאר תינות נע"כ מקדש נס את עוניו של הקלף כי אם נקדור את חני עוני הקלף ונכתנו שם תינה אחת תהי' התינה מונחת נכעין גומא ואין זה לנו, ונכן השם הכתנו על הקלף מלנז שמהק את מקום השם הכתנו על הקלף נס מהקדש את עוני הקלף מענר לענר משום טי הספר, ואינו דומה לקלף שנמחק מעליו כל אשר ה' כתנו עליו דלא אמרין דלודא לה קדושתא' משום דאין כאן שום אוחיות של ס"ת כלל נכל אותן השיטות ואין לט ענין אס נס הנו מתנעל, אנל נדנן של התוס' שרק תינה אחת של השם ה' ננר ושאר התינות מתיין ומשתמל ומלמעלה ומלמטה קיימין אז אט מתחשבים נס עס הנוי של מקום השם שנמחק, וקדושת הקלף נמקום עניו עומדת וקיימת, לכן אין לכתנו נמקומה תינה אחרת. וראי' נב"ת נית יתק יו"ד סימן קמ"ה שהשאל עמד נננרי הנונ"י הנ"ל והקשה עליו מדנרי הרשנ"א דנרים דף י"ד שכתנ דהטעם להא דאיתא נירושלמי נדרים שם, שהטודר נחורה מותר דדעמו אולויס, אף דנס נגוליון יש קדושה, משום דאס אולא כתנ אולא לה קדושתא'. הרי דנס מהגוליון אולא כל קדושת ס"ת ע"ש, ולפי דנרי הנ"ל אין כאן דקדוק, דנרי הרשנ"א הם כשנמחק כל הכתנ של הגוליון ואין כאן ענין של נוי וקדושתה. והנית יתק שם מפלפל נננרי הש"ס שנת דאלא לה כתנ אולא קדושתא' והרי קדושת הגוף לא פקעה נכדי (ראה נדרים כ"ט ועוד), ומתדן לפי מה דאמרין נמעילה י"ב, קדשים שמתו ילאו מידי מעילה, וסריך וכי קדושה שנתן להיכן הלכה, ומשי דאיכא מעילה מדרנן, ה"נ נני כתנ שנמחק איכא על מקום הכתנ קדושה מדרנן, ולפיכך כתנו נחוס' ערכין הנ"ל להזהר מלכתנו על מקום שנמחק

(א) אם הפך יסיר חרף ויגנוז ויכתוב אחר יתח סמנה [א] ואין לומר עובר משום [ב] כל תשחית לכך נאמר זה אלי ואנייחוא. ולא יענב אדם את המצוה בעבור זה שלא יאמר אדם כיון שיש לי סליה לקנות אמתין עד שיבא לידי יתח מאד וכן אם יש עיר שאין בה ספר תורה ואם יש שם סופר שיודע בדיוקא לכתוב ויש סופר אחר שיודע לכתוב אבל לא בקרוב זמן והוא יותר

משנת אברהם

דוחה כל תשחית בכל אופן. אולם יש לעיין אם לדברי אבא שאול נצנת קל"ג שאינו דורש ואטוהו התנאה לפניו נמצות אלא היו דומה לו וכו', ג"כ נדחה כל תשחית משום הדור מנוה, אלא דכבר פירשתי נח"א סי' תקל"ה דאבא שאול נאמת אינו חולק אח"ק אלא מוסיף על דבריו ע"ש.

נרש"י שנת ג' מפורש שחלניעין אוחן לנוסן שכל דבר קודש טעון נחמה, הרי אין הטעם משום איסור אלא משום קדושה, ויש צוה להאריך הרצה.

סימן תשי"א

כל תשחית נדחה מפני הירוד מצות

כל תשחית דרבנן בדבר שאינו נשות

השתתה המוחלפת.

[ב] כל תשחית וכו'. גריך נילור מה כל תשחית יש כאלו, הלל אינו מכלה את הגליון אלא תשחירו וגומו כמו שהיא, ואפילו להסוגרים דלא כהרמז"ם ז"ל פ"ו מהלכ' מלכים, אלא דיש כל תשחית בכל דבר ולאו דוקא נחלוט נלגד, אלא זה דוקא כשארף או שזכר כלים דעל ידי כך נשחיתים, אלא נחמה של גליון אחאי היו נכלל כל תשחית, הא עלם הגליון אינו נשחית, ואין לומר דכוונת רבינו דמוחר לנגח את הגליון נכלי חרס נקרקע שסופו להיות נשחית ונרקע דלמה יגמונו נקרקע והלא אפשר לנגחו שלא נקרקע כדלעיל סי' תרמ"ז. והרי זה דומה למי שיש לו נגד ואינו לונשו אטו דיש צוה משום כל תשחית.

שוב ראיתי בשלטי הגבורים נפ"ק דע"ו. שהקשה לדברי התוס' הג"ל דלעקור נחמה אינה משום כל תשחית מהא דאמרין בחולין פ"ק גני עונדל דר' פנחס בן יאיר ורבינו הקדוש עקרא ל"י, פירש"י וכל תשחית ליכא משום דלכתי ראו לדישא, משמע דאם אין הדבר מושחת מכל וכל ליכא כל תשחית. ותיירז דאפשר דעקור שכתבו התוס' היינו למעלה מארכונא שאין ראוי עוד לדישא. ושנן הקשה א"כ למה לו למהר"ץ נהגות הסמ"ג לדחוק עמו ולומר דנגד הנקרא על המת אין צו איסור כל תשחית משום דאחי מנוה דקריעה דחי ל"י לנ"ת, ולמה לו לדחוק כולי האי, תיפוק ל"י דאין הנגד נשחית משום האי קריעה מכל וכל, והניח שם "ג"ע ע"ש, נכלל אופן נשמע שיש דעות דאפילו אין הדבר נשחית מכל וכל ג"כ יש צו משום כל תשחית ואפשר שזו היא שיטת רבינו.

ואפשר דיריעה הננסת אפילו נחרון הקודש ואין קורין צו ממחרת להחלקל מו שקורין צו, משום דלא שלט צו אירא, ונש"ס שנת ס"ז אמרין, האי מאן דמוכסי שרגא דמשהא ומגלי נפטא קענד משום כל תשחית, משום שהאור הולך ומשך אליו ומתהר. לידלק ע"ש נרש"י, היינו דנחמה שמתהר את הכליון של השמן או הנפטא הרי זה, נכלל כל תשחית.

אלא נכלל אופן נראה דכל תשחית כזה היינו שאינו נשחית מכל וכל נודאי דלא היו אלא מדרבנן ואפשר דלא היו אלא משום מנהג חסידות, דהא אפילו נשחיתת עני מאלל לא מנינו איסור נחורק אלא השחתה של כליון כמו שכתוב ואותו לא תכרות, דברים כ"ט, דהא אין לומר דשיטת רבינו דזה היו נכלל איסור של כל תשחית דאורייתא, דא"כ איך החיר משום הדור מנוה, הא נודאי שהידור כזה אינו אלא מדרבנן, כדמשמע מחוס' מנחות מ"א: ד"ה אין פוטור, וע"י נצנ"א

[א] ואין לומר וכו'. נחוס' נמ"ל ל"ג ד"ה מדברי שיהס, כתבו דכל תשחית נדחה מפני כבוד מלך וכש"ל, ונחוס' ע"ז י"א ד"ה עוקרין, כתבו הא דעוקרין על המלכים ולא חיישינן לכל תשחית משום דאין כאלו השחתה כיון דלכבודו של מלך עושין כן, ולנסוף דנריהם שם כתבו דשאי כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואחי כבוד רבים ודחי נער נעלי תייס, ע"ש. ונודאי דלמסקנת דנריהם גם לעיני כל תשחית כן, דלעולם יש כאלו השחתה אלא דאחי כבוד רבים ודחי כל תשחית, ואפשר דמה שכתבו נחוס' נמ"ל הג"ל דכל תשחית נדחה מפני כבוד מלך וכש"ל היא לפי מסקנתם נע"ז הג"ל, וצוה לדקו גם דברי רבינו, דמה שעושים לכבוד מלך מלכי המלכים הקנ"ה להדר את המנוה אין כאלו השחתה וגם דזה הוא כבוד של כל העולם ודחי כל תשחית.

ובספר ארעא דרבנן מהגאון מהר"י אלנאי ז"ל מערכת כ', אות של"ו, הקשה דמדברי התוס' משמע דאפילו איסור דאורייתא נדחה מפני כבוד מלכים, ונזכרות י"ט גני מדלגין היינו על גני ארונות מסקינן דדוקא נטומאה דרבנן לא גזרו חכמים משום כבוד מלכים, משמע דאיסור דאורייתא אינו נדחה דאל"כ מה דדוקא לאוקמי נטומאה דרבנן, ותיירז נשם צו הגאון מהר"ט ז"ל דמה דאמרין נע"ז י"א הג"ל דכבוד מלכים דוחה אפילו איסור דאורייתא היינו דוקא כבוד דשעת מיתה דהוי יקרא דכל ישראל חה דוקא גני עוקרין ושורפין על המלכים אלא לא נחיי המלך, ועוד תירז נספר הג"ל דשאי טומאת כהן דהוי עשה ולא תעשה ולא אחי עשה דכבוד מלכים ודחי עשה ול"ח ע"ש, ונחירויים הג"ל יש לפלפל דאנה נאמר דכבוד מלכים היינו דוקא נשעת מיתתם ואלא משום דיש נכבוד זה נגד הדיון של תורה, הלא אין נפ"מ צין מחיים לאחר מיתה, עי' סנהדרין מ"ט, תלמוד לומר רק חק ואחזק, ונס מה שכתב דהוי עשה ול"ח, הלא לעומת זה הוי איסור טומאת כהנים איסור שאינו שווה נכלל, ונפרט לשיטת הרמז"ן ז"ל נספר המצות דנס נהשחתה יש עשה ול"ח, אין לומר תירז זה.

ול"ע"ד יש לתלק צין הא דעוקרין על המלכים וצין הא דמדלגין היינו וכו', דגני עוקרין אס' לא נעשה הכבוד הזה לומר שום איש לא יעשה אותו ונמלא דמנטינן כבוד מלכים שאנו מנווין עליו, אלא גני מדלגין לא ינטל כבוד מלכים אס' אלו הכהנים שצריכים לדלג על גני ארונות נכדי לראות את המלך ימנעו מלראותו, כי הכבוד יתקיים על ימי ישראלים ועל ידי כהנים אחרים, וצכן דקרו דברי רבינו, דנכרל הג"ל אפשר לומר רק ננוגע למלך נצר ונס, שהעיקר הוא שהמלך יהו' מוכזב ומעמו אלא ננוגע להשי"ת הקפידא הוא שכל אחד ואחד יכבד אותו יתעלה נכלל כמו לכן מצות ואטוהו

ליר ב', ורעיון מהר"ש"א על תוס' שבת קיד ב' דיה אמר רב חסדא: ולא נחמה לאוקמי מנחי דחבא סבית דמסנמא ומסוים זה אלי וצוהו לא מטתבר שיהיה סכול דמאורייתא כו'.

חשא (א) הלבוש א"ה בסי' ט"ו כתב אם רוצה לעשות בו צדיקה יותר ישים פותר ליטול רעיון גיטין כ' א': ד"כ לא קאמרי רבנן כר רעיון נחמות ט"ז א': ולא עוד אלא שצופרים לו הבא ששנת כר אלא שיש לחיות דשם נקטא לן סקרא דמבחר כמו שאמר בימינו

סופר וידוע יותר יפה לכתוב מוסב שיכתוב מיד אותו שאינו יודע לכתוב יפה ויקראו בתורה [ג] ואל ימתינו כי על זה נאמר (תהלים קי"ט פ) חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך.

תשוב. עשיר היה וארץ צדיק ומשכיר סופרים ברצון והיה שם סופר אחר [א] אישר יד ימינו נתן לשולט ביד שמאל תורה שבעל פה לכתוב (א) ולסופר שכותב בימין תורה שכתב לכתוב על שם (דברים לג ב) סימניו אש דת לבו

משנת אברהם

נארו הקודש, כ"ל. אולם נעלם הקושיא שהקשה הגאון הכ"ל מהא דתמורה היא קושיא עלומה, ונפרט דקשה הלא הרמנ"ס ז"ל שם נמנחות פסק כרנה נפ"צ משגנות ופסק כרננן נפ"ד מהלכ' פסוקה"ק. ונפשטות נראה דהא שכתבו התוס' נתמורה דלרננן מתכפר נכחושה כי היכי דלא לימות אנוה, היינו דוקא כשמפסיד הקדשים נאופן כזה דההוי מחטאות המחות, אבל כשמפסיד הקדשים שילאו לנית השריפה כהא דמנחות אין זה בכלל דברי התוס' הכ"ל, דהא גדולה מוז מלינו כהא דנייה כ' גני ענר ושחט נדרים ונדנות ניו"ט נאלנד הנשר או שנטמא דסוגר רנא דאין זורק את הדם, הגם דאם לא יזרוק מנעוד יוס משום שנות, לא יוכל לזרוק בליה והקרנן יהי' פסול וילא לנית השריפה לכל זאת לית לן נה, דזה אינו בכלל הפסד קדשים על הטאת דאלול למיתה, ומכ"ש דנשגל הדור מלוה שהוא לכמה דעות לאורייטאל לא משגחין אס ילא לנית השריפה.

[ובררדך אנג ראינו להזכיר מה שמתה שם הר"י הקרקוס הונא נכסף משנה שם על מה שכתב הרמנ"ס ז"ל

שחט קרננות יחיד שאין דוחין את השנת נשגה חייב הטאת והנשר מותר נהלאה, ואין זורקין את הדם וכו', והקשה מה הנאה היא זו כיון שאינו זורק את הדם א"כ אינו נאכל, דכתיב ודם זנחיד ישפך והדר והנשר תאכל, ומה הנאה יכול להנות נשר קודש היולא לנית השריפה מאחר שהדם שזנ לא ראוי לזריקה לאחר שקיעת החמה, ע"ש.

והרדעתי כוננת הרמנ"ס ז"ל היא להא דנייה הכ"ל, אלא דהי' קשה לו מה שייך לומר זורק את הדם על מנת להתיר נשר נאכילה, דאמר רנא שם ככ"ל, הא הנשר אסור נאכילה ניומו, כדון המנשל והשוחט נשנת, ועל זה הקדים הרמנ"ס ז"ל דדון זה אינו נקדשים, לכן הגם דאין זורקין לכתחלה אבל אס ענר זורק הנשר מותר].

אל"א דלפ"ד נראה דהא דאמרין נמנחות ס"ד דמשום הידור מלוה אומרים לו הנא שמינה ושחוט אינו אלא נקרננות נצור כדמיידי התם, דקרננות יחיד הלא אין קרנן נשנת, ונקרננות נצור אפילו כשהן מטאות ונפרט נמטאות החילונות שהן שעירי ראשי חדשים ושל מועדות, שהן מלוה חיונית שייך לומר דהמנוה נהידור היינו נשמינה, כדילפינן נמגילה כ"ח אחד המיוחד נעדרו, אבל נמטאת היחיד שמתנה המדובר נתמורה הכ"ל, סנרו רננן דאין כ"כ מלוה נהידור עד שגאמר דמשום ההידור נייטי קדשים לידי פסול. דהא קרא דאחד המיוחד נעדרו רק נקרננות נצור כתיב, אבל מטאת היחיד אין כאן מלוה חיונית, דמי לא סני דלא מטא ולא לייטי לקרנן. ונאלא קדשים שם נתום' תמורה כ"ג הוסיף דעמאל דרני הוא משום דכתיב תנחר נזריך, ולא נקט קרא דאחד המיוחד שנעדרו, נודאי משום דקרא הכ"ל כתיב נקרננות נצור ככ"ל. והגם דמלינו נש"ס אינא מטאת שמינה, אין מזה רא' דהידור זה דומה איסור אחר. ואפילו ואנוהו התנאה לפניו נמנוה לא שייך לומר על דבר שמוטב שלא הי' כלל, דהא מוטב שלא יחטא ולא יתחייב מטאת. ואני מוסיף כעת אס נפרים הנשרפים שייך לומר דמלוה נשמינה מן המונחר ואין רא' מן העולות דמשמע נתום' נמנחות ס"ד דשייך מן המונחר הגם דכולה כליל משום דעולה דורון ושייך נהו הקרינאו נא לפחתוד, אבל פרים הנשרפים נתון דהיינו מטאות הפנימיות יש לזון

דימי מילה סי' ל', שמשפיל נענין לינין שאין מעכנין, דמלדד דהידור מלוה היו מדאורייתא ע"ש, אלא דשם נודאי הסרת הלינין הידור גמור הוא ודמי להא דמנחות ס"ד, ולא עוד אלא שאומרים לו הנא שמינה לכתחלה ושחוט, אבל יריעה שנכתנה נכתב יפה אלא ,,שאינה כל כך יפה כשאר" כעונדא דרנינו נודאי שהכל מודים שהידור זה אינו אלא מדרננן ואיך תדעה לנל תשחית לאורייתא, אלא ודאי שאין זה נכלל נ"ת נמור, כדאמרן. ורא' לדברי דהידור מלוה זו אינה אלא מדרננן דהא גדולה מוז כתב הר"ן ז"ל נפ"צ דמגילה דניא דהשמיט נה הסופר איתיות או פסוקים, דמסיק דהא דאמרין נמנחות כ"ט, ס"ת שיש בו שלש טעיות נכל דף ודף יתקו, ארנע יגנוז, ליחא נמגילה דהתם היינו טעמא דמיחוי כמטמר ,,ואס החמירו נס"ת נכל משום זה אלי ואנוהו" אפשר שאין להחמיר כל כך נמגילה עכ"ל ע"ש, הרי תנאור דאפילו מנמור אינו נריך נגזיה אלא מדרננן. וק"ו דניא דרנינו דמיידי שאין הכתב כל כך יפה.

אם שייך ואגודו בקרבנות הבאין על החטא.

ובסדר' את הדברים לדפוס ראינו נספר אור שמה להגאון מדווינסקי, הלכ' ספר חורה הלכה ג', שכתב, כנר נכתפקו האחרונים אס נטון יריעה מס"ת כי היכי דלהוי יריעה מהודרת, — כנראה שלא הי' לפני הגאון הכ"ל דברי ספר חסידים שנסימן זה — ולכאורה מפורש נפרק ר' ישמעאל מנחות ס"ד, דאם נמלאת ראשונה כחושה נניי מעים אומרים לו הנא שמינה לכתחלה ושחוט, הרי דמשום הידור מלוה אומרים לשרוף מטאת הראשונה. — כן הונא ג"ק נממ"ק וכן הוא נחכם נני סי' מ"ה — אמנם כי דייקת שאכתון נפרק ולד מטאת נתמורה כ"ג, לא נחלקו אלא ננא לימולך, דרני סנור לא עשו תקנה נקדשים ואמרי לך התכפר נשאינה אנוה ואנוה מתה, ותמנו נתום' וכי מאלנין קדשים נידים וכו' ופירשו דאנוה כחושה ושאינה אנוה שמינה דא"ל התכפר נשמינה וכחושה תמות עכ"ל, ורננן סנרו דמשום תקנת קדשים דלא ליתי לידי פסול אמרין דיתכפר נאנוה הכחושה, הרי דמקרינן כחושה כי היכי דלא למות מטאת האנוה (וכן מפורש נש"ס ויוללא החדש נשטמ"ק), ולכאורה סתרי הני תרי סוגיות, ולריך לומר, דתמן נשחטה מטאת נצור ונמלאת כחושה ננ"מ דהויא פסולה נקודש ונשרפת כדון קרנן פסול דנשרפין ננית דשן נעזרה דנקודש נאש תשרף, לכן מייטינן שמינה ולא איכפת לן מה דכחושה נשרפת, אבל כאן נתמורה הלא דינה כמטאות המחות דלא נהנין ולא מועלין דפקעה קדושה, לכן ענדינן תקנה ואמרין התכפר נאנוה הכחושה. לכן כאן נספר תורה דנגנות ננית הקנרות אולי הוי כמטאת המחה, ומייטינן הך שאינה מהודרת כי היכי דלא ליתי לידי פסול וכו'.

העתקתי מה שצריך לעינינו, ונודאי שאלמלי ראה הגאון הכ"ל דברי רנינו לא הי' כותב להלכה נגדו, הגם שהוא לי לפלא כי הגאון הכ"ל מניא את שו"ת חכם נני סי' מ"ה, וגם כתונה הרא' מנחות ס"ד וגם דברי הספר חסידים שנסימן זה, וגם מה שכתב הגאון הכ"ל דיריעה לריך לגזח ננית הקנרות אינו כפי דברי רנינו הסנור דמותר להניחה

רע"א סקריב ופסק דגם כסיה כשר אישר לכתוב ירושי. (ג) נסיון

חשב. (א) עיין בהגות מייסודי ס"ב מהלכות תפילין סי' א' ושייך יורד סי'

(תחלים טו יא) נקיימות בימינך נצח אמר לו חכמים אחר שהשולש בשמאל פותח בסוב יותר מזה שפותח בימין תן לו לכתוב תורה שכתב [ב] ואפילו לאשה אם יודעת כסוב לכתוב ואמר לו (ב) כיון שאינה בלמדה איך תכתוב ספר תורה. וכשיכתוב יעסוק שיכתוב יפה משום שנ' (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו ובשם הקדוש יעסוק שיכתוב בסוב וכל מה שאדם יכול לבזק לבזק לשמים יעשה כי ח' חוקר לב ובחזן פליח ועל כל מידה יברך לחקב"ח ויזכה לברכו לעתיד לבא (ג) וכל האומר אמן בעולם הזה יזכה לומר אמן לעולם הבא שנאמר (תחלים טז ג) ברוך ח' לעולם אמן ואמן לכך ספיק בין אמן לאמן.

משנת אברתם

לענין ס"ח דליון כאן אלא אסמכתא של מימינו אש דת וכו', אצל גני תפילין דגזירת הכתוב הוא וקשרתם וכתנתם מוטע שיכתבו נימין ממש אפילו שלא נהיודור.

ודגה הספר התרומה, הונח גני' סי' ל"ג, כתב שאין סגרה לומר דתפילין הכתובים נשמאל יהי' כשרים, דהא מינו הכותב נשמאל נשנת פטור, ומדלענין שנת לאו כתיבה היא, ממילא ממי לענין תפילין לאו כתיבה היא, ויש לעיין הא גם גני גט מנואר נאה"ע סי' קכ"ג דנט שכתב נשמאל כשר אע"ג דכתיב ג' מפורש נחורה וכתב לה ספר כריתות, ומתנאר שס נח"מ והנ"ש דדוקא נשנת דכתיב ג' מלאכת מתשנת לכן פטור נכתיבת שמאל דהוי לאו כלורתי' ולינה מלאכת מתשנת אצל גני גט אין נפ"מ נאחה חופן שהוא נכתב בלנד שיהי' כתוב כראוי, ע"ש. ומה טעם לומר נתפילין הכתובים נשמאל שיהי' פסולים.

וגראיה לפע"ד ריש חילוק בין כתיבת תפילין וס"ח ונין כתיבת גט, דשאי כתיבת ס"ח, דהמלוה היא הכתיבה, דגני ס"ח כתיב ועמה כתבו לכס את השירה הזאת וכן גני תפילין דדרשינן וקשרתם וכתנתם ח"כ הכתיבה היא מתלק המלוה, הגם דליון נתפילין מלוה לכתוב לו תפילין אם הנית לו אצני תפילין כשם שיש מלוה נס"ח, דדוקא נס"ח ילפינן דמלוה, אצל מדרשה וקשרתם וכתנתם שמעינן דכתיבת התפילין היא בכלל מלוה של תפילין, ולכן שפיר יש לומר דהכתיבה לריבה להיות כלורתי' כמו גני שנת דכתיבה ללאו כלורתי' לא הוי כתיבה, אצל גט אי אפשר לומר דמלוה לכתוב גט לגרש זו את אשתו אלא דאם רוצה לשלח את אשתו לא ישלחה אלא בגט, ח"כ כתיבת הגט אינו בכלל מלוה כלל ולא שייך לומר דהתורה הקפידה שיהי' הגט נכתב נימין דוקא דהא אין כאן מלוה, והעיקר הוא שיהי' השלוח ע"י גט וכל חופן שיש כאן כתב הרי זה גט. ומה שהקפידה התורה על סח"ס נימין נודחי מסתבר משום שמהא המלוה מהודרת ויפה, ח"כ לדברי רבינו כשהליטר כתוב נשמאלו יותר יפה מזה שכתב נימין, אמרינן דהיודור מלוה עדיף ח"כ גם נתפילין ממי הדן כן וכן כשכותב את התפילין נימין ועושה מלאכתו נשמאל שמסתפקים בתום' מנחות הג"ל, נראה לדברי רבינו אם יש זה היודור מלוה, מהראוי שיכתבו הם ולא יכתבו אלו שכותבים נימין ועושים מלאכה נימין אלא שאין כתנם יפה. כמובן שאין אני אומר דבר זה להלכה אלא לדברי רבינו, ונישועות יעקב אור"ח ל"ג מדד ממי להכשיר תפילין הכתובין נשמאל, וטעמו דקפידה גופא דהוי נימין הוא משום דא"ל נענין אחר, ע"ש. וממילא ממי היכי דלי אפשר להדר את המלוה נא"ל, מוטע לכתוב נאופן שמהא המלוה מהודרת.

ואין להקשות על סגרת הג"ל דכל היכי דליון המלוה חיונית אין הקפידה על היודור, מהא דאמרינן ביצמות ק"ה. דגידחת חוללת נשייה דמי כתיב ותלצה ניד ע"ש, משמע דאלמלי הי' כתיב ותלצה ניד, גידחת לא היתה חוללת, הגם דליון תליצה מלוה חיונית דמי להא דכתובות מ' דלי אמרה לא נעניא ליחא למלוה, ועי' נש"ת חכ"ל סי' א', ונספרי משנ"א ת"צ דף ס"ט, דשאיני גני תליצה דליון כאן ענין של היודור כלל, דגני כתיבה העין רואה שכתבת נימין יותר יפה מכתבת שמאל אצל גני תליצה אין בין הנחלץ נימין או נשמאל או נשייה שום

אם נזה שייך כלל והמיוחד שנעדרו הגם שהן של נצור משום שהן נאין על החטא ומי לא סגי דלא מייתו להו ולאפשר דומין לתשלוח היחיד כנ"ל.

ובמנחות פ"ג, גני ליון וניאיון ניכורים חזן משנעה המינין, ואס ר' לקיש אחר אם הניא קידש נעשה ככחוש נקדשים, שפיר' רש"י, שהמקדיש נהמה כחוסה קדשה ולא"ג דלא הוי מלוה וכן הנוצח ע"ש, לכאורה מלשון רש"י משמע דמייירי נקרנן יחיד, אלא שאין זה ראי' דהא הש"ס שם מייירי לענין ניכורים שהיא מלוה חיונית עי' רש"י גיטין מ"ו.

[ג] **ואל** ימיתו וכו', ראה מה שכתבתי נח"ל סימון תל"ד טה נאריכות.

סימן תש"ב

סת"ם הכתובים בשמאל או ע"י אימר יד.

[א] **אימר** יד וכו', ניו"ד סי' רע"א ח' כתוב דס"ח לריך להיות נכתב נימין, וכתב הש"ך שם דהדין כמו נתפילין המנואר נאור"ח ל"ב דה"ה, דלריך לכתוב נימין, וכשם שאיטר יד כותב נשמאלו שהוא ימין דכל אדם כן ממי נס"ח ע"ש. והפרי מנדים שם נס"י ל"ג כתב: דהלנוש כתב הטעם דפסול נשמאל גני תפילין לא משום דכתיב וכתנתם וכתיבה הוא נימין דמלא אינו לעכב דדילמא רק דרך הוא לכתוב נימין אצל כשכותב נשמאל ממי כשר, אלא דדרשינן וקשרתם וכתנתם מה קפידה נימין, דא"ל לקשור נשמאל מכיון שחייב עליה התפילין, כך כתיבה ממי נעיק נימין, ומעכב. ומה הוליא הפמ"ג שם גמי שכותב נימין ועושה מלאכתו נשמאל, ח"כ הימין שלו הוא יד כהה ולינה נקפידה, ע"ש. ונתום' מנחות ל"ז ד"ה מה כתיבה, נסתפקו נזה ע"ש.

ולפי הג"ל הי' נדון שס"ח דלא כתיב ג' וקשרתם יהי' כשר אפילו נשמאל, ועל איטר יד אין שום חשש מה שכותב נשמאלו לכל הדעות, אולם לפי הטעם של רבינו שהניא נשם האדם עשיר וצדיק משום דכתיב מימינו אש דת לתו, — וכן הוא בלנוש הונח נפמ"ג הג"ל, וסימון זה של הס"ח לא הי' לפנייהם כי הוא מן הגוססות נהכ"י של פארמא — שפיר יש סגרה לאסור כתיבת ס"ח נשמאל אפילו נאויטר, הגם דשמאלו הוא כמימינו של כל אדם היינו דוקא כשדינן על אותו אדם, אצל לגני אחרים נמלא שהס"ח נכתב נשמאל, וכמו שכתב הפמ"ג הג"ל דליון מן הראוי שיכתוב, זה שכותב נימין עושה מלאכה נשמאלו תפילין לאחרים, דאחריות דאחריות למה לנו. וזו היתה סגרתו של אותו עשיר וצדיק שלא נתן להסופר איטר יד לכתוב ס"ח, עד שהורה לו החכם דהדור מלוה עדיף משום זא"ו. אולם מדברי התום' גיטין ת"ה, ד"ה כל שיטתו, משמע דמה שפסול נתפילין משום וקשרתם וכתנתם פסול ממי נס"ח ונחזוזה ע"ש, וראה להלן אות ג'.

ויש לעיין לדברי רבינו אם גם נתפילין הדיון כן דמשום הדור מלוה עדיף לכתוב את התפילין על ידי איטר יד כדי שיהיו נכתבין יפה, וכן כשכותב את התפילין נימין ועושה מלאכתו נשמאל כשאלת הפמ"ג, או שמא לא אמר רבינו אלא

הנחומא פרשה צו אות ט': כל מי שפונה אמן בעותיו וזכה יפונה אמן לעוה"ב כו' מדרו אמן ואמן אמן בעותיו ואמן בעותיו.

מה ב' ולמינו איונו כל שאינו בקפידה אינו בכתובה אמת כי אשה שפודה מתלמוד תורה כמיש קודשין כ"ט ב'. (ג) במדרש

אינו מניח תפילין כלל, ודברי המג"א שם מיוסדים על דברי הספרי פרשת ואתחנן מצינו שאף ימין קרוי יד וכו' א"כ מה תלמוד לומר ידך להניח הגידים שהוא נתון נימין עכ"ל, והיינו ממש דברי אחרים, א"כ כוונת אחרים שיניח נימין (לנזכי שרד סס) ע"ש. ונא"כ אר"ת, סי' א' כתב שמש"ס דיון משנוע דאינו סובר כן, שיניח נימין. והספרי הניח דברי ר"י החורס דלמר מצינו ימין שנקרא יד א"כ מה ת"ל ידך לרנות את הגידים שיניח נימין, פיר' דהא פשיטא דתפילין נשמאל, וק"ל לר"י החורס מה ת"ל ידך ומשנוע ימין וע"כ נווקים ל"י נגידם, אבל נגמ' דיון מנחות ל"ז, דמקשינן לר"י החורס הנחה נשמאל מנ"ל, ומשני נפקא ל"י מהיכא דנפק ל"י לר' נתן, היינו נווקשרתם וכתנתם וכו', ורנ אשי אמר ויודעה כתיב נה"י — כהה, א"כ ע"כ ר' אשי לית ל"י דידך אחי לרנות את הגידים שיניח נימין, ואחרים דלמרי לרנות את הגידים לית להו דר"י החורס דיומין נקראת יד אלא דידך משנוע שמאל, וע"כ ילפינן מדכתיב נה' לרנות את הגידים. וכיון דידך נושנוע שמאל, ימין נוואן דכר שוני', ודברי החוס' כפשטן, עכ"ל. כלומר דמר אמר חדא וכו', דל"ן לו זרוע פטור מן התפילין, וגידם שנשאר לו הזרוע מניח נשמאל על הזרוע.

ומה דכתב הא"י, „דהא פשיטא דתפילין נשמאל" ונשניל זה הקשה הספרי מה ת"ל ידך, נע"כ דכוונתו דר"י החורס דורש כר' נתן וקשרתם וכתנתם, משום דסובר דזה הוא דרשה גמורה, ור' אשי לית ל"י האי דרשה לדרשה גמורה ולכן דורש דנפקא לן תפילין נשמאל מידכה ולא אייתר ל"י לרנות את הגידים שיניח נימין. ולפ"ז הואיל דל"ן כר' אשי דהוא נקראת סנרינן, לא דרשינן האי דרשה דוקשרתם וכתנתם לדרשה גמורה, ונווילל שז לא אמרינן ונה קשירה נימין אף כתיבה נימין, אלא נוטעם ואטוהו כמו שכתב הוהרש"א הג"ל, וכל היכי דכותב יותר נאה נשמאל מנהו שיכתוב נשמאל. אולם לפי דברי המג"א עיקר הדרשה אינה יד כהה אלא ילפינן מוקשרתם וכתנתם, א"כ שז דרשינן נמי להיפך מה קשירה נימין אף כתיבה נווי נימין, ואין הטעם משום ואטוהו אלא דכך היא זף אל תהי"ה, ודברי רבינו נכלן מטין לדברי הא"י ז"ל.

ובעצם דברי הספרי הג"ל שהוא גם נמכילתא פרשת נח — אלא שנקוקס שנספרי נאמר שר"י אומר מצינו „שאף ימין" קרוי יד, כתוב נהמכילתא, ר"י אומר מצינו „שהימין" קרוי יד וכו'. — נראה דר' יוסי נח לחלוק רק על מה דלמרו לעיל מיני' דשמאל קרוי יד, וסובר דתפילין נשמאל ילפינן מוקשרתם וכתנתם, דהא מסיים דבריו: ומה תלמוד לומר על ידכה להניח את הגידים שנתן נימין. נשמע ונדברוי שמי אצינו גידם נתן נשמאל, ואי אמרת דליף מידכה יד כהה מן פריך ומה ת"ל ידכה, הא אינטריך לילפתא דשמאל, — והגירסא ונה ת"ל „ידך" אינה נכונה דהא אינטריך לגופא להניח התפילין על היד, אלא ע"כ דהגירסא ונה ת"ל ידכה, כלומר ה' יתירה למה ל"י — אלא ע"כ דליף כדר' נתן מוקשרתם וכתנתם, ולכן פריך שפיר מה ת"ל ידכה נה' יתירה, הא שואל ידענו מוקשרתם וכתנתם, לכן מוקי ל"י לגידם שאין לו יד אלא זרוע מניח נימין משום דסובר דמצינו דיומין קרוי יד, וזרוע אברהם על הספרי מפרש דר"י חולק גם על הדרשה של וקשרתם וכתנתם, והוא דוחק גדול, דא"כ מנ"ל דתפילין נשמאל, דנזה הוא מודה דרק גידם מניח נימין.

ספר תורה ומוזות שכתבו אשת גר, טומטום ואנדריגניום.

[ב] ואפילו לאשה וכו'. נגיטין מ"ה אמרינן דס"ת תפילין ומוזות שכתבן מין ומוסר ועכו"ם וענד ואשה וקטן וכו' פסולין שלאמר וקשרתם וכתנתם כל שיטת נקשירה ישנו נכתיבה וכל שאינו נקשירה אינו נכתיבה ע"ש. וממילא אשה שאינה נקשירה אינה נכתיבה. אולם נאמת האי וקשרתם

אינו ואם ה' כתיב נקרא ותלנה ניד הוי אמרינן מגזירת הכתוב. — ועי' חוס' חולין כ' ד"ה לא למעוטי — והוי דמי לינס איטר רגל דדעת הרמנ"ם דל"ן לו תקנה, ועי' נהר"ן ז"ל חולין ריש פירק גיד הנשה ע"ש.

ובפתוחה לספר הנחיר אגלי טל אית ג', הניח דברי האנן העור סי' קכ"ג דמחלק בין גט לשנת, דשאי שנת דמלאכת ומחשבת נעינן אבל גני גט כתב מקרי, והקשה הא ונינו גם נשאר עניינים דכל שלא כאורחי' לאו כלום הוא, כגון: אכילה שלא כדרכו, הגאה שלא כדרך הנאתו, הנכנס לבית המטונע דרך אחריו לא הוי דרך ניהא אל הנית, וכן נמנחות ט"ז: הקטיר שומשום לאכול שומשום עד שכלה קוומן כולו, אמרינן דל"ן דרך אכילה נכך ל"ן דרך הקטירה נכך, והתולש מענין שאינו נקנן פטור, פירש"י משום דל"ן דרך זריעה נכך, והתם ל"ן לפרש משום דנעינן מלאכת מחשבת שהרי התלכה היינו התלישה הוי כי אורחי', אך משום דל"ן דרך זריעה לא משזן זרוע, א"כ גני גט נמי נימא הואיל דל"ן דרך כתיבה לא משזן כתב.

ומרן ז"ל מסניר הדברים דנשאר עניינים שלא נמלאכת שנת ל"ן הקפידה אלא על הנפעל, ודוקא אם יש שינוי נליכות הנפעל אז אמרינן דהוי דלאו כי אורחי' ולא חשיב ולא מידי, אבל כשהנפעל נעשה נלי שינוי ורק נליכות הפועל יש שינוי כגון מי שכותב יפה ומאמן ידיו נכתיבת שמאלו, ש"ן שינוי רק נליכות הפועל, כי מדרך הכותבים לכתוב נימין והוא כתב נשמאל, אז דוקא גני שנת אמרינן דלאו כתיבה היא משום דנעינן מלאכת מחשבת אבל גני גט ל"ן נפ"מ מה שיש שינוי נליכות הפועל, וכל זמן שהכתב כתיקונו הגט כשר, ע"ש ודפת"ח. והנה לפי סנרתו גם סת"מ שנכתבו נשמאל כשרים דהא העיקר שיהיו כתובין כהוגן ומה ל"י אם יש שינוי נליכות הפועל. אולם לדעת הפוסקים הפוסלים סת"מ הכותבים נשמאל אפילו כשכתובים כהוגן נע"כ נריך לומר כנ"ל דנמקוס שהקפידה התורה על הכתיבה והיא הנוולה „שחששה", אז לריכה המנוה להיות נעשית כי אורחי' גם נליכות הפועל.

והנה המהרש"א נח נקרא דף ס' נחידושי אגדות כתב עה"כ אם אשכחך ירושלים וכו', כי ידוע ש"ן אדם יכול לאמן את ידיו רק נימין וכמ"ש וקשרתם וכתנתם מה קשירה נימין אף כתיבה נימין והיינו מטעם זה אלי ואטוהו דל"ן המעשה נאה נשמאל כמו נימין וכו'. מתנצר מדבריו דהקפידה להכתיבה נימין אינה גזירת הכתוב אלא היינו משום שמהא הכתיבה נאה, א"כ הכותב יותר נאה נשמאל, עליו לכתוב נשמאל. והוא כדעת רבינו, הגם שהמהרש"א לא ראה דבריו לכל זאת כיוון לדעת רבינו.

ובמג"א סי' כ"זג כתב: ועמ"ש סעיף ר' דלא קי"ל כמאן דדריש ידך יד כהה, ופי' המחלית השקל, דהכוונה למה דכתב שם הרמ"א דהעיקר תלוי נהכתיבה אם כותב נשמאל אז הימין שלו היא השמאלית להניח תפילין, הגם שנימינו עושה אחר כל מלאכה, מזה נשמע דל"ן עיקר מטעם יד כהה, אלא דרשינן מוקשרתם וכתנתם, כלומר שנאותה יד שהוא כותב נאותה יד נריך לקשור, ואם כותב נשמאל קושר נשמאל וממילא מניח נימין, משמע דרשה זו דרשה גמורה היא, וממילא שזן הדרשה של וקשרתם וכתנתם ג"כ דרשה גמורה, לא נשניל הטעם שמהא הכתיבה מהזרת, דל"ן סנרא לומר דההיקש של וקשרתם וכתנתם הוא רק מדאורייתא לענין זה שמהא הקשירה נאותה שכותב, אלא ג"כ שיכתוב נימין.

ובמג"א הג"ל דלפירוש החוס' נמנחות ל"ז, ל"ן לו זרוע פטור מן התפילין, אחרים אמרים ידך לרנות את הגידם, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כלומר, דמה דלמריס אמרים ידך לרנות את הגידם היינו שנקטעה ידו ולא הזרוע דלא מניח נימין, וכשנחסרה כל היד עם הזרוע

וכתנתם לא כתניו נס"ת, אלא וקשרתם נני תפילין כתניו
 וכתנתם נמוחה כתניו, וס"ת לא נזכר שם. ונהר"ט שם כתניו
 דוקא ס"ת ילפינן מתפילין ומוחה דכתניו מכתניו ילפינן
 ע"ש, וכן איתא נמוחות ל"ג: כתניו אגרת פסולה מ"ט איתא
 כתניו כתניו מספר, ע"ש רש"י ותוס'. אולם רבינו שכתנו
 דלשה פסולה לכתניו ס"ת משום שאינה נלימודה ולא כתניו
 דרשה דגמרא מוקשרתם וכתנתם ולא הוי דהניח הר"ט
 דילפינן כתניו כתניו, נראה דדעתו שאין אלו לימודים אלא
 אסמכתא ולא לעבד. וכן כתנו הפרי מגדים נא"ח ל"ט נאשל
 אות ט' נסמ הר"ט הל' ס"ת, דלאו לימוד גמור הוא לימוד
 כתניו מתפילין — לע"ע לא מלחתי הדברים נהר"ט —
 לכן כתנו רבינו דלשה פסולה לכתניו ס"ת משום דלינה
 נלימודה, כלומר, דכתניו ס"ת תכליתה לקיים ולמדתם אוחס
 את בניכם ומי שיטנו נכלל ת"ת כשר לכתניו ס"ת, או אפשר
 דכוונת רבינו מדכתניו נני מוחת כתניו ס"ת: ועתה כתנו
 לכס את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל וגו', דברים
 ל"א ד"ט.

ולכאורה חילוק לדינא יש אם הילפתא היא מוקשרתם
 וכתנתם או משום דלינה נלימודה. דלוי ילפינן
 מוקשרתם וכתנתם, היינו משום דלשה פטורה מתפילין לפיכך
 אינה נכתניו תפילין, אבל נמוחה דלשה חייבת, כדליתא
 נקודותין ל"ד, דכתניו למען ירנו ימיכם נגרי נעי חיי נשי לא
 נעי חיי, נדון שמהא אשה כשירה לכתניו מוחה, אולם אם
 הילפתא כדברי רבינו דכל שאינו נלימוד אינו נכתניו, גם
 לכתניו מוחה אשה פסולה דהא אינה נלימודה כלומר אינה
 חייבת נלימוד תורה, וילפילו חייבת נמוחה אבל אינה חייבת
 ללימוד דיני מוחה. אלא דהחוס' נניטין מ"ה הג"ל כתנו דגם
 לכתניו מוחה אשה פסולה.

ועוד יש נפ"מ בין הילפותות, דהא הפמ"ג נס"י ל"ט"א מסתפק
 בתפילין שכתנו טומטום ואנדרונינום ע"ש, ושם נאות
 ט' מדר דגר פסול לכתניו ס"ת משום דלינו, נכל"ה המוחות
 הכתובות נס"ת, דגר מותר נמוחת וכדומה, א"כ גם מטעם
 זה טומטום ואנדרונינום פסולים לכתניו ס"ת דהא פטורים
 מר"ח' מקרא דזכורך וילפילו כשנינו מנחוך, (תנינה ד'),
 וזה דוקא אי ילפינן מהילפתא שכתנו רבינו דלשה פטורה משום
 דלינה נלימודה, כלומר, אין טומטום ואנדרונינום חייבין נלימוד
 „כל" מוחות התורה דפטורין מר"ח', אבל אי ילפינן מוקשרתם
 וכתנתם העיקר אי חייבין נהנת תפילין, ונדלוי דחייבין,
 וילפילו נאחר דאינם חייבין אלא מספק, ותפילין שכתנו הם
 פסולים לזכר ודאי כמו שמדד שם הפמ"ג, אבל כשרים להם,
 אולם אי ילפינן מולמדתם, נריכים להיות נחיונ ללימוד כל
 התורה ומותיה והם אינם חייבים נכל התורה נלי יולא מן
 הכלל, וממילא תפילין שכתנו הם וכן ס"ת פסולים גם להם,
 דהא חייבין בתפילין וס"ת משום דחיישינן שמה הם זכרים
 ודלים, ונמוחת ראי' הרי הם ודאי פטורים.

אשה האוגדת לולב ועושה ציצית, וסוכת ננב"ך.
ובח"א סי' ש"מ דף קל"ג, הנלתי דברי החוס' הג"ל נניטין
 שאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מייפקדה
 לשיטת ר"ת, והקשו נחום' מסוכת ננב"ך דכשרה, ע"ש.
 וקושיית החוס' היא הקושיא עומה, ועלה נדעתי לומר דאפשר
 דרבינו חס סובר דהא דלמריקן סוכת ננב"ך כשרה היינו דוקא
 כשעשאן לנורך עמנו, כמו שפירש רש"י שם סוכת נכרים
 שעשו' לנורך נה צימות החמה, דלכאורה למה לי לרש"י ניתור
 לשון זה, ולמה לא פירש שעשאן נכרי נשניל ישראל לסוכת
 ההן, אלא דעד כאן לא מוכשריקן אלא כשעשה הנכרי לנורך
 עמנו והיא מסוככת ככלכתה, או נקראת סוכה על שם הענף
 שלה, כלומר שמתחשת לשם סכך ונל, אבל כשעשאן הנכרי
 לנורך ישראל לשם סוכת ההן אין על הסוכה זו שם ענף של
 סוכה כי הלא אינה נאה לשם סוכה אלא לשם סוכת ההן

ונכרי שאינו נתורת סוכה אינו יכול לעשות סוכה זו לשם
 סוכת ההן.
ובב"ב סי' תרל"ה כתוב: ויהי' פירושו דקרא לפי זה תנ
 הסוכות תעשה, דקאי מלת תעשה חמלת סוכה,
 כלומר, תעשה לשם סכך נעלמא להנין תחת זילה אע"פ
 אלא נעשית לשם ההן הילכך סוכת ננב"ך ורקנ"ט כשירה
 וכו'. כוונתו מדלל כתנה התורה תעשה לך חג הסוכות,
 דלוי הוי משמעו סוכה לשם חג, אבל מדכתניו חג הסוכות
 תעשה אין הכי תעשה מתחם אל הכי חג אלא להנינ סוכות
 נרידא, א"כ הרי מפורש נתורה דלכאן אין קפידא חס עשאו
 מי שאינו מנווה על מנוה זו, אבל נשאר המנוח דלא כתניו
 היתר זה נעין שתיעשה המנוה על ידי נר חינוח כדברי
 ר"ת ז"ל. ולפ"ז אין נפ"מ חס הנכרי עשה את הסוכה
 לעמנו או נשניל ישראל.

ועתה רליתו נש"ח הרשנ"א ח"ג סי' רנ"ה, רנ"ט, דהשולל
 רנה לומר דאין עכו"ם רשאי לענול כלים של ישראל
 משום דנעילת כלים היא מנוה, דאורייתא או דרננו, המוטלת
 עלינו, ואינו עכו"ם נצורת שליחות לעשיית המנוה. והרשנ"א
 ז"ל השיב דאין שום השג נזה ועל מה שכתנו השולל: אם
 יש נהטנלת כלים נד התרה — כוונתו שפטנילה מתרת
 להשחמש נהכלים — היא הנותנת להחמיר ולהשוותה לשאר
 מוחות התוריות אשר מנע העכו"ם פוסל נהן ואין להם חלק
 וחכונ נירושח של המנוח, ושחיטת עכו"ם וכיוצא בו יוכיחו
 עכ"ל, ועל זה השיב הרשנ"א שם נס"י רנ"ט: חנה נעניי
 תימה נדולה לאיש כמוך האיש כמוך יאמר דנר זה, וכי סוכה
 שעשאה עכו"ם מי מייפסלל לנית הלל דלא נעי סוכה לשם
 חג הסוכות וגם סוכת ננב"ך כשירה — ועוד כתניו הנט
 דלכילי עמלא עכו"ם הי' כשר נוי אלא משום דנעי כוונה
 נכתניו ועכו"ם אדעתא דנפשי' קעניד כדליתא נשילתי פרק
 המנוח חנינא — ועם כל זה נשליחות לחוד הוא דפסול לפי
 שאין שליחות לעכו"ם, — ושחיטת עכו"ם נזירת הכתוב הוא
 מדכתניו חנחת ואכלת מה שאתה זונח אתה אוכל, ועכו"ם
 הי' נ"כ מתיר את הכרי אלא משום נזירת הכתוב דכתניו
 גם אחס מה אחס נני נרית אף שליחכם נני נרית, —
 ומנוח נפסח שאסרו ללוג אוחן ע"י עכו"ם היינו נמי משום
 דכתניו ושמתם את המנוח נעין שמירה לשם מנה ועכו"ם
 אדעתא דנפשי' קעניד, ותפילין ומנוחות שכתנו עכו"ם היינו
 משום דחיישינן לשמות שנהן שמה לא כתנו לשמה על כן
 יגנו וכן ספר תורה, ועוד דתפילין ומנוחות וס"ת פסולין
 משום דכתניו וקשרתם וכתנתם ורשינן מי שיטנו נקשירה ישנו
 נכתניו כדליתא נפרק התכלת, ומשום כן אפילו כתנו ענר,
 עכו"ם, אשה וקטן פסולים שנאמר וקשרתם וכתנתם, ונניית
 פסל גם ר"ת נשעשאחן אשה לפי שאינה נמוחת צינית, וכל
 שאינו נועשו להם צינית אינו כשר נעשיית"ן ואם עשאן אפילו
 ישראל אלא נכוונה, פסולין, ננעינן כוונה וכדדרשינן מקרא
 דנדילים תעשה לך כדליתא נפ"ק דסוכה, ואף זו לא דברי
 הכל היא דהא אמר ר' יהודה אמר רב מניין לצינית שכשירין
 נעכו"ם שנאמר דנר אל בני ישראל ועשו להם צינית ועשו להם
 אחרים — ולא מלחתי מקום מנוה שיפסל נה מנע עכו"ם
 אלא נאותן מקומות המיוחדין שגור נהם הכתוב אי נמי שלריכין
 כוונה, או שליחות וכו'. עכ"ל הרשנ"א ז"ל נקיינור.

ודגה דברי הרשנ"א הג"ל מפינים אור גדול על כל הענין
 הג"ל. ראשית אנו רואים מדברי השולל שהוא רוצה
 להשוות מכשיר של מנוה למנוח עומה, וכאם שאין עכו"ם
 נכלל מנוה כך אינו ראי' לעשות דנר שאינו מנוה אלא מכשיר
 מנוה, ומדברי השולל נשמע שהרשנ"א לא הסכים לו נזה אלא
 דשאני מכשיר שאינו מנוה נעמנוחו אלא הסוכה אלא כנון
 שחיטה, דאי נעי לא אכיל נישאל ולא נעי לשחיטה, אלא דאם
 רוצה לאכול נשר אז השחיטה מכשרת אף הנשר לאכילה,

תשג. אז הוחל לקרוא בשם ח' (בראשית ד טו) ומיד סמך לו (שם ח א) זה ספר כשמתחיל הסופר חספר יתסלל לחקב"ח [א] להצליחו לגמור חספר. חכם ראה סופר אחר שכתב בתחילת חספר בשם ח' בגליון למעלה, אמר לו החכם למח עשית כן אמר על שם שסמך אצל בשם ח' זה ספר אמר לו החכם כתיב לקרוא בשם ח' וסמך לו זה ספר שצריך להתסלל לחקב"ח שיצליחו לפיים חספר ולא לכתוב בספר בשם ח' כי לא יתכן להוסיף שום דבר

משנת אברהם

אלף זחי ומקשינו, והא ח"ר אלעזר שלוחי מלוח חינו נחוקין, הא חספר דארטנין נדק מוחות נשליחות של נעלי נתיים ואפשר דנטל סכר על זה, דנדולי ידעו דארטנין זה ה' נודק את מוחות נינו ולא של אחרים.

אולם נמד"ר שלח. חין מפליגין נספיה נים הגדול ג' ימים קודם לשנת. ואם ה' שלוחי מוחר לו לפרוש נכל יום שירנה, למה מפני שהא שלוחי מלוח ושלוחי מלוח דוחה את השנת, וכן אחת מולא נסוכה ששט שלוחי מלוח פטורין מן הסוכה שאין לך חניני לפני הקנ"ה כשליח מלוח שמתלה לעשות מלוח ונותן נפשו כדי שילח נשליחותו, ואין לך נני אדם שנשאלחו לעשות מלוח ונותנים נפשו להגליח נשליחותו כחותן שים ששלח יהושע בן נון וכו'. תשמע דשלוחי מלוח ששט נסוכה הם נלותו אופן שנשאלחו המרגלים וכלותן שים ששלח יהושע, שהם היו שלוחים תמש, ולאו דוקא כשהולכים לעשות מלוח כמו שפירש"י נסוכה הכ"ל, אלא דהמדרש נדוקא נקט כשנותנין נפשו להגליח נשליחותו, כלומר דהגם דהמלוח עומה נותיחסת להמשלה אצל המלוח של חסירת נפש להגליח נדולי שותיחסת לא להמשלה אלא להשליח.

ודגה נגיטין כ"ג אמרינן ננושה דאפטרופוס חייני לעשר פירותיהן של יתומים ומקשינן ננמ' מהא דלחם ולא אפטרופוסין ומשני כלן להאכיל כלן להניח, פירש"י: להאכיל יתומים לאלתר חיינים לעשר, להניח התנאה נלוור עד שיגדלו למה לי' עשורי, לכשיגדלו יעשרו הם, ע"ש. והרשנ"א והרמנ"ן מסתפקים אי האי דרשא דלחם ולא אפטרופוסין היא דרשה נמורה אלא שחכמים חקנו לטובת היורשים שיוכלו האפטרופוסין לעשר נכדי להאכילם לאלתר או שמה אינה אלא אסמכתא, והא דמעשרין להאכיל הוא מן התורה. ואם נאמר דאינה אלא אסמכתא נע"כ הטעם שאין האפטרופוסין רשאים לעשר להניח, משום דרצו חכמים שהיורשים יקיימו המלוח נעמון כשיגדלו, והגם דהאפטרופוסין עושין נתורת שלוחות, דהתם חיירי כשמניח להן איניהן, לכל זאת עדיף שיעשו היתומים נעמון לאחר זמן ולא שתיעשה המלוח עתה ע"י שליח, כי מלוח נז יותר מנשלווח, נע"כ הטעם משום דמלוח הנעשית ע"י שליח הגם דהמלוח מתיחסת אל המשלה לכל זאת גם השליח מותקף נעשיית המלוח דהא הוא העושה את עמם המלוח וממילא מתקטן חלקו של המלוח נהמלוח. והוא מתחיל לדברי רבינו שגם הסופר יש לו חלק נהמלוח של כתיבת ס"ת הגם שהוא כותב נפקידת הנעל בית ומקבל סכר נעד כתיבתו, דומה לאפטרופוס, דהא גם אפטרופוס אפשר דתקבל סכר מאלת נחלת היתומים.

שוב ראינו נש"ת מהר"י מינן סי' ח' דכתב ככ"ל דהטעם דטוב להתקין עד שיגדלו היתומים ויתחייבו מה"ת ויעשו המלוח נעמון כי גדול המלוח ועושה כר' חניאל ומונה נז יותר מנשלווח, ע"ש. ולפע"ד נכיוון נקט הר"י מינן נ' טעמים, משום דהטעם הראשון של גדול המלוח וכו' יש לדחות, דנהפרכת תו"ת אינה מלוח חיונית כמו הגלות ניכורים, כמו שכתב רש"י נגיטין מ"ז, לכן כתב טעם הנ' דמלוח נז יותר מנשלווח, והגם דנהפקה ראשונה יש סגרה לומר דלא אמרינן מלוח נז יותר מנשלווח אלא נמלוח חיונית ולא נמכשיר, כגון שחיטה וכדומה, — וכבר ראינו נספריים שכתבו כן והניחו ראי' מהא דקידושין ע', אתא אשכחי' דקא עניד מעקה אמר לי' לא סגר לה מר דהא אמר רב הונא נר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצינור אסור נעשיית מלאכה

ויזעין דברי החוס' נשנועות דונחת הוי עשה, אלא דאין נזה סחירה להכ"ל, מידי דהוי למנות גירושין שהא עשה וליניה נזה אלא להכשיר, כלומר שהא האשה מותרת להנשא לעלמה, ומרהיטת לשונו של הרשנ"א ז"ל נראה שדעתו לומר דמשום הכי סוכת נננ"ך כשירה, נסוכה הוי מכשיר ג"כ, ולסגרה זו התכוון מרן זצ"ל נצ"כ הל' לולג מדעתא דנפשי' כמו שהנלתי נח"א סי' ש"מ הכ"ל, לתרץ קושיית החוס' על שיטת ר"ת, אלא דלמי הקשיית שם הא הר"ת פוסל נמי אשה לעשיית יניית והלא יניית הוי מכשיר דמי שאין לו נגד של ד' נכפות אינו מחויב לקטתו נכדי לקיים מנות יניית, אולם כנראה הרשנ"א ז"ל נתשונה הכ"ל הרניש נזה ונתן טעם לזה משום דכתיב ועשו להם יניית, כלומר, מי שצריך היניית נשניל עמנו כשר לעשיית יניית אצל אשה דפטורה מנייית ולעולם לא משכחת שנושה יניית נעד עומה אינה נכלל ועשו. ואפשר דזה הוא טעמו של ר"ת נני לולג דכתיב ולקחתם "לכם" אלא דהרשנ"א לא הזכיר שיטה זו לענין לולג. ונכל מלוח שאינה נריכה כוונה או לשליחות ולא פרט נה הכתוב שנוע עכו"ם פוסלה, חין עשיית עכו"ם פוסלה, ולכן סוכה שאינה נריכה כוונה משום שהיא מכשיר כשירה נעכו"ם, ודלא כסגרת הלבוש משום דכך היא משמעות הכתוב של חג הסוכות תעשה לך.

סימן תש"ג

שליח העושה מצוה בער המשלח אם ספור ממצוה אחרת.

[א] להצליחו לגמור וכו'. משמעות הדברים מפני שאין המלוח של כתיבת ס"ת אלא כשהספר שלם נהגמרו, דס"ת החסר אפילו לוח אחת אינו נכלל קיום מנות כתיבת ס"ת, לכן על הסופר להתפלל שיכזה לגמור את הספר כי רק אז זכה לקיום המלוח. אלא דנריך להנין חייני שהסופר כותב נשליחות ונשכר של נעל הספר מקיים נכתיבתו מנות כתיבת ס"ת, הלא מנד סגרה פשיטא מלוח זו מתיחסת לנעל הספר ולא אל הסופר, כי הוא רק נלוחמחו קא עניד, וכי נאמר דמי שנותן נדקה לעינים על ידי שליח נשכר, המלוח של נדקה מתיחס אל השליח. והנפ"ת אם גם השליח נכלל עשה מלוח הוא לענין פרוטה דר"י.

ובמשנה סוכה כ"ה, שלוחי מלוח פטורין מן הסוכה, פירש"י, הולכי נדרך מלוח כגון ללמוד תורה ולהקניל פני רבו ולפדות שנויים, ומולא פירש נינ שלוחי מלוח כפשוטו שנשאלחו לעשות מלוח כגון לפדות שנויים או לתת נדקה, תשמע דשליח אפילו שלא נשכר אינו נכלל עוסק נמלוח, כיון שהמלוח מתיחסת להמשלה ולא להשליח. וכן מלינו נני מה דאמרינן שלוחי מלוח חינו נחוקין, דלא אמרו אלא כשאדם עושה המלוח נעד עמנו ולא נשניל אחרים דהא ילפינן מלא יתמוד איש את ארצך, פסחים ח', והיינו כשעולה לירושלים ומקיים מנות ראי' אצל לא נאמר זה כשאדם הוא שליח לעשות מלוח נעד אחרים והמלוח מתיחסת למשלווח. ואין להקשות א"כ מה מקשינן ניומא י"א, אהא דא"ר יהודה מעשה נארטנין אחד שהי' נודק מוחות נשוק עליון של ניפורי ומלאו הקדור אחד ונטל ממנו

על הספר [ב] דכתיב (דברים יג א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו וכתוב (משלי ל א) אל תוּפֵק על דבריו וחודלנו לפתוב בשם ה' כלומר שהסופר יכתוב לשם שמים וכן המשכיר הסופר שהסופר שלו מכון לשם שמים ללמד וישראל הספר שילמדו בו לשם שמים ואל יכתוב בספר לקרוא בשם ה' זה ספר תולדות (א) רמו לברכת נישואין ועוד רמו (ב) ספר שאין לתולדות של ישראל אף בו שם הקדש (ג) כגון מנחת אפרת לוי שלקחת אהשורש שהוא גוי וכתוב (מלאכי ב יד) ה' חקיקי

משנת אברהם

בענין בר תוסוף

[ב] דכתיב לא תוסיף וכו'. כבר הנאחי נספר משנת אנרהס ח"א דף פ"ט את דברי רבינו אלן, דלכאורה אינו מונח מה נל תוסוף יש כשמוסיף מלה נס"ת הלל אין נל תוסוף אלל כשמוסיף על המלות, ורבינו אינו אוסר דוקא כשיש נהוספה זו הוספה על המלות אלל אפילו להוסיף „גשם הד'“, יש לדעת רבינו לתא דנל תוסוף, והיות כי כל הענין שכתבתי נספרי הנ"ל משחיך לדברי רבינו שנכאן, לכן הנני מעתיק את הדברים וגם מה שהוספתי עליהם מעת שהדפסתי את ספרי הנ"ל.

ודגה מה שכתב: דכתיב לא תוסיף עליו, משמע מדברי הרהמ"ח שנאס כותבים שום דבר על הספר עונרים על נל תוסוף, ונ"ע, דהא נל תוסוף אינו אלל שלל להוסיף על התורה נמלות וכן נל תגרע, שלל לגרוע ממלות התורה, ע' ברמז"ס הלכות ממרים פ"ג הל' ט' אלל לא נאס כותב מלה יתרה נתורה או הפוחת מלה נתורה שאין זה נגדר נל תוסוף ונל תגרע, האף דכתיבת ס"ת מלות עשה היא והמנחה היא שיכתוב הדברים שהם נהספר לא להוסיף עליהם ולא לגרוע מהם ונאס מוסיף היו נל תוסוף לגבי מלות עשה דכתיבת ס"ת, ועיין גיטין ס' תורה חתומה נתנה פירש רש"י חתומה, נמורה ומסוימת ושלומה.

אולם נצנא נתרא ט"ו, ומנחות ל' אפשר משה חי וכתב וימת שם משה אלל עד כאן כתב משה מכלאן ויליך כתב יהושע דברי ר"י אמר ל' ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתבי לקוח את ספר התורה הזה, אלל ע"כ הקצ"ה אומר ומשה אומר וכותב, ומכלאן ויליך הקצ"ה אומר ומשה כותב נדמע, ונאס נאמר שהמוסיף שום דבר על הספר יש בו משום נל תוסוף איך סלקא אדעתן שעד כאן כתב משה ומכלאן ויליך כתב יהושע הלל משגמר משה את התורה אסור היה לו ליהושע להוסיף שום דבר. אלל יש לדחות דנכל אופן שיהי' לא היתה התורה חתומה וגמורה עד שלל נכתב נה האות אחרון דאס לא כן מה תקשה ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתב לקוח את ספר התורה הזה, הא כבר היתה חתומה על ידי משה ולא היתה חסירה שום אות ומה שהוסיף יהושע אחר כך היא הוספה על תורה חתומה, אלל על כרתך שהתורה לא היתה חתומה עד שנכתבה כולה כמו שהיא לפנינו ונאס הי' משה מוסרה נלתי השמונה פסוקים היתה עדיין חסירה. ונכן לא קשה מיהושע שהוסיף דברים על התורה כי לא היתה עוד מסוימת ושלומה, אלל הכותב עתה ספר תורה ומוסיף שום דבר הרי הוא מוסיף על מלות עשה של כתבו לכס את השירה האלת ואולי עונר על נל תוסוף.

ובל"ב שעס הדבר לעונר על נל תוסוף נאופן כזה הוא מתמיה יתר על כן אין להצין איך יעונר על נל תוסוף מאחר שהוסיף מלות נחחילת הספר נשעה שעדיין לא היה ספר שלם שנוכל לאמר שהסופר הוסיף על הספר, והרי זה דומה להיצן נערב סוכות נפוכה שאין שום תש משום נל תוסוף אלל נאס עושה המלות ועוד מוסיף עלי' אלל לא

נפני נ', ומה קושיא הא מלה זו יותר מנשליחו, ועשיית מעקה היא מלה דאורייתא, אלל ע"כ משום דמעקה אינה מלה חיונית אלל כשיש לו נית חייב נמעקה אלל אין חיונ לקנות נית נכדי לקיים מלות מעקה. — אלל לאיך ניסא יש סנרא דנמלה שהיא נלה נחור מכשיר אמרינן מלה זו יותר מנשליחו, ונאס דנמלה זו אי אפשר לומר דהתורה הקפידה על התכלית, כגון נדקה שהתכלית של המלה היא שהעני יתפרנס, ואס הניע ממנו של ראונו הנותן ליד שמעון העני אפילו על ידי שלית, המלה, כלומר, התכלית של רנון התורה נעשית נשלמות על ידי ראונו, אלל נתרומה אין לומר שהתורה הקפידה שתהא תרומה זו נפרשת מן הכרי דהא אין חונה להפריש — לשיטת רש"י הנ"ל — אלל דאס הפריש ועשה פעולת הפרשה קיים מלה, א"כ עיקר המלה תלוי נהפעולה, ואס פעולה זו נעשית ע"י שלית נודאי שחלקו של המשלה נהמלה פחותה היא מאשר הי' עושה נעמלה, מה שדקדק הר"י מינן ומלה זו יותר מנשליחו, והנס דנפשות הי' אפשר לומר דיתומים שתרמו ע"י אפטרופיין לא עשו שום מלה משום שאינם נני חיונא לכן מוטב להמתין עד שינדלו ויעשו המלה ואז יוכל לעשות המלה ע"י שלית אלל דאי אפשר להעמיס זה נלשונו של הר"י מינן „מלה זו יותר מנשליחו“ דהא קטנים נינהו ואינם עושים מלה כלל ולא שיך לטון יותר מנשליחו. ומה שאלתי נריש דברי וכו' נאמר דמי שנחון נדקה לעניים ע"י שלית נשכר, תתיחס המלה אל השלית, נודאי שהמלה נופא של נתינת נדקה נחשבת להמשלח כי ממונו הוא, אלל נסם השלית יש לו חלק נהמלה כעין מחמס חמרא למר' טינותא לשקיה, נ"ק ל"ג ואפילו כשטעל שר על שלמות זו, אפשר דמלה כוללת נס לקיחת שר, כלומר, התורה חפנה שיריה אדם זה נעשיית דבר שיש בו מלה משיריית נעשיית שלמות אחרת שאין נה מלה, וכבר הנאחי נס' ש"ל ח"א, דף קפ"ג, ראי' לזה מהא דמו"ק ו', ויולאין על הכלאים נחולו של מועד, ופריך, מאי שנא נחולו של מועד דנפקיין, א"ר יעקב א"ר יוחנן משום שר פעולה דמחלי נגן, פירש"י: כלומר, שיכול לשכור פועליו נזול לפי שאינן עוסקיין נמלאכה נחולו של מועד. והקשו נתום' דלמ"ד שר פעולה נחולו של מועד אסור איך ישכרו פועלים נמועד, ושמה יש לומר דהני דמלה דהתירו, עכ"ל. הרי דהנס דנטילת שר נעד תלכת חוש"מ אסור, לכל זאת אס יש נמלאכה זו משום מלה מותר לקחת שר, נע"כ דנטילת שר זה הוא חלק מחלקי המלה, דל"כ אחאי מותר הא אפשר שיאלו על הכלאים אחר המועד, ואיך נתיר לפועל זה לקחת שר נעד פעולתו נחוש"מ, נכדי להרויח ממון לנעליו שיכירנו נזול, אלל נע"כ דנטילת שר אינה מנרעת את המלה, דו היא רנון התורה שתעשה המלה ואפילו ע"י נטילת שר, ע"ש, ומדברי רבינו נעד לסנרתי דל"כ מה מלה יש להסופר הכותב ס"ת נשכר. ועי' נס' הנ"ל נדף קפ"ג, שהנאחי נאס התשנ"ן ח"ג, סי' י"ג, דאפילו נמלה אין איסור לקנל שר אלל על דבר שאין בו טורח כעין הזאה וקדוש, אלל נעד הנאה ומלוי שיש נהן טורח מקנליו שר, ע"ש. הרי נ"כ דאין נטילת השכר מנרעת את המלה.

אסתר, וחירך כי מלת אסתר נכתבה בלשון פריש אשר לא ידעו את הי' ואחרי רוב ימים העתיקו ללשון נביר, וגם על קהלת שאל מדוע לא נזכר בו שם הי' ואמר: ע"כ לא נכתבה זה השם בספר קהלת כי הוא דבר על חכמת אליהם ודבה שקבל הכל לא היחוד כמשיה' ויעיין מאור עינים לר"ע מן העדושים חלק אברי בית

תשנ (א) כונת רבנו על מה ששמרו מדרש בראשית סיח: מברך התיגם מין ויברך אותם וכן הוא כסדרה סוף סי' (ב) ר"ל כי למעלה כתיב בשם הי' ואח"כ מתחיל זה ספר תולדות בא ללמדנו כי כל ספר שאין בו מתולדות של ישראל דוקא אין בו חכמת השם. (ג) גם הראב"ע שאל מדוע לא נכתב שם הי' במגלה

ובאם עונדים על כל תוסף על הוספת אות או מלה נתורה כדעת הרה"מ"ת ראיתי להעיר ומנגילה י"ד ת"ר ארבעים ושמונה נציאים ושבע עיאות נתנאלו להם לישראל ולא פתחו ולא הויתרו על מה שכתבו נתורה חוץ ומקרא נגילה. וגירסת הר"א"ש והר"י"ף ז"ל היא לא פתחו ולא הויתרו על מה שכתבו נתורה „אפילו אות אחת" הרי דאפילו אות אחת אסור להוסיף משום כל תוסף דזה נרור דהנציאים לא הוסיפו משום כל תוסף, וגם האי דרשה דכל תוסף על דבריו הוצאה נמגילה ז' ואומר אל תוסף על דבריו, ועיין רש"י שם מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה נרות הקודש נאמרה, וכנראה הגירסא נמגילה י"ד היחה לפני הרה"מ"ח כגירסת הר"א"ש והר"י"ף לא פתחו ולא הויתרו על מה שכתבו נתורה אפילו אות אחת ומכאן הוציא הרה"מ"ח הלכה זוהי. ועיין ברמב"ן עה"ת דברים ד' ג' שהביא ג"כ הגירסא מלה ושמונים נציאים עמדו להם לישראל ולא פתחו ולא הוסיפו על מה שנאמר נתורה „אפילו אות אחת".

ובא שהקשימו דנאם כותב המלה יתרה נחמילת הספר קודם כתיבת הס"ת הרי זה דומה להיטן ערנ סוכות נסוכה או ככהן שמוסיף נזרכתו עד שלא נרך נזרכות הכתוב נתורה, אפשר לחלק דס"ת דמי יותר לתפילין וכמו שהמוסיף פרשה נתפילין אין נפקא מינה אם הוסיף נחמילה או נצוף כי נשעה שמינית הרי הן אחת כן נווי גני ס"ת לאחר שגמר הס"ת יש נה הוספה נאות או נמלה מיותרת.

איסור כל תוסף במניח תפילין בלילה

וראיתי נשאלת ארי' סי' מ"ג שכתב שהמיני תפילין נלילה עובר על כל תוסף ע"ש, ולא ידעתי פירושו אם משום שמוסיף על המצוה נויים שעבר או משום שמוסיף על מלות תפילין של יום הנא. ונפקא מינה לדינא איך שהיית תפילין נמוג"ש דמשום הוספה על יום העבר ליכא דנשנת ליכא מלות תפילין ומשום מוסף על מלות יום הנא איכא אלא שלפי מה שכתבתי נאות הקדום ליכא נ"ת רק נאם מוסף על המצוה שכבר נעשית וממילא המניח תפילין נלילה של מוצאי שבת אינו עובר על נ"ת כלל דמוסיף על מלות תפילין של יום הנא אין כאלן שהרי עדיין לא נעשית המצוה וגם מוסף על יום שעבר אין כאלן דנשנת לאו זמן תפילין הו. ואם כן לכא' דהויס דבריו של הגאון נעל שאנת אריה שם שכתב דהא דלזהר רחמנא על הנחת תפילין נלילה לשם מצוה נלילו דשמרת אינם אלא ללאו יתירא כיון שחמיד נאם מניח תפילין נלילה עובר נכל תוסף, והרי אינטרדיך לאו דשמרת איך שמיני תפילין נמוג"ש כ"ל. גם נפקא מינה לשנת הסמוך ליו"ט ומניח תפילין נמוג"ש דלא ליכא כל תוסף על יום שעבר ולא מוסף על יום הנא כי שיהם לאו זמן תפילין נינהו.

אלא שנעירובין ז"ו ע"א ברש"י ד"ה זוג אחד נמי לא פירוש רש"י דיש כאלן תוספות שמוסיף שנת על החול למנות תפילין. הרי מפורש שאף נאופן כזה שאין כאלן הוספה על מצוה שעה שהרי הוא מלא תפילין ניום השנת ונליל שנת ה' פטור מתפילין ולא שייך כאלן ענין הוספה על המצוה לכל זאת מקרי מוסף על המצוה, וממילא נמי נלילה אם כיון למנות תפילין הוי מוסף על המצוה לא משום שהוסיף הלילה ליום שעבר או ליום הנא אלא שמוסיף לילה על היום למנות תפילין כמו שפירש רש"י גני שנת כ"ל.

ועיין רש"י ראש השנה ל"ג אין מעכנין את התינוקות מלתקוע, הא נשים מעכנין. דפטורות לגמרי דמנות עשה שהזמן גרמא היא וכי תקעי איכא כל תוסף, עכ"ל. ומהרש"א שם כתב: לא ידענא מה כל תוסף שייך הכא דלא שייך למימר כל תוסף אלא נעושה מצוה ומוסיף עליה ע"כ, ע"ש. והנה אשה התקועת נשפך לשם מצוה גרוע כל תוסף דילה מהמניח תפילין נמוג"ש שאינו מוסף הלילה ליום שעבר למנות תפילין מפני שגם היום פטור ותפילין, אכל על כל פנים האיך הזה

נאם מוסף קודם שהתחיל נמלה. ועוד קשה מה כל תוסף יש נאם אין הסופר כותב המלות יתרות לשם ספר אלא לשם תפילה דהלא אין הכהן המוסיף נזכה משלו עובר על כל תוסף אלא נאם הוא אומר שהקנ"ה ליויה לנרך את ישראל נד' נזכות נאם אכל מודה שמנות התורה הן רק ג' נזכות ואינו מתכוון להוסיף על נזכות הכתובות נתורה אלא שרצה להוסיף משלו אז נאמת אינו נכל תוסף אלא דהתם אסור משום דכיון דלולי מתרמי לי' ליצורא אחרינא הדר מנרך הוי זמנא מש"ה הוי כל תוסף כיון שמנרך ד' נזכות רלופות. עי' בפני יהושע ר"ה כ"ח נחום ד"ה ומנא תימרא.

ודנה לעיל כתנתי שאין עונדים נכל תוסף אלא נאם עושה המצוה וגומרה ואח"כ מוסיף עלי' מדילי' אכל לא כשמוסיף קודם שהתחיל נמלה או עד שלא עמרה המצוה. ונאמת גני הוספה על המלות כגון מנחת המינים שנלוכל, ה' טוטפת נתפילין חמש לויית נטלית אין נפקא מינה כלל, כי נזמן שמקיים המצוה הוא עושה המצוה עם ההוספה כאחת, נשעה שהיא מניח תפילין או לונש טלית למשל כנר מנורפת ההוספה אל המצוה, אולם נכל תוסף המתייחס להזמן כגון תוספות יום על התנ נודלי אין כאלן כל תוסף אלא נאם כנר המצוה עשוי' והוא נא להוסיף עלי'. וכן משמע מלשון הר"ן נמגילה פרק הקורא עומד ומניין לכהן שעלה לדוכן וכו' ת"ל ולא תוסיפו על הדבר שכל שיש לו שיעור למעלה עובר משום כל תוסף כשמוסיף עליו, עכ"ל. מנאר שהאיסור מתחיל על השיעור שיש לה להמצוה למעלה. והנה לפי זה נאם הכהן שעלה לדוכן הוסיף נזרכתו קודם שגמר כל הג' נזכות לא יעבור על כל תוסף. והדתינא סיים כל נזכותיו (ר"ה כ"ח ע"ג) דוקא הוא משום דאם לא כן ליכא כל תוסף כלל דהרי אין כאלן מצוה נגמרת שיוסיף עליה.

וראיתי נספר תועפות ראם הוא ניאר על ספר יראים סי' ש"ע שהביא לשון הספרי מניין שאם פתח לנרך נזכת כהנים אלא יאמר האילי ופתחתי לנרך אוסיף להם נזכה נושלי וכו' ומדקדק ת"י האילי ופתחתי ונפרש שם על פי דברי הטור נא"ה סי' קי"ט לענין מוסף נתפלה שכתב דמילא דפשיטא הוא שרף שיתחיל נטוסח הנזכה ואח"כ יוסף מה שירצה, ולא יתחיל בשאלתו דא"כ הוי' הנזכה טפילה לשאלתו, וכן הפירוש נספרי שלא יאמר האילי ופתחתי לנרך ואין אני מוסיף נתחילה אלא פתחתי לנרך כש"כ נתורה אם כן מעתה אוסיף להם נזכה משלי ת"ל וכו' דאפילו להוסיף אח"כ אינו ראוי עכ"ל.

ולפי דבריו הוא לא נעביא לכתחילה דודאי אסור להוסיף, אלא אפילו לנצוף נמי אסור. ולפי דעתי הא ליחא, כמו שכתנתי לעיל דאין איסור כל תוסף אלא נאם עושה המצוה ומוסיף עלי' אכל לא כשמוסיף קודם עשיית המצוה דהא מפורש נראש השנה כ"ח דדוקא נדסיים כל נזכותיו, כ"ל. ומה שהביא מהטור מענין תפלה אינו ענין לכאלן כלל, דגני תפילה הנזכה היא המוטעע שטענו תכמים לתפילה והוא העיקר אכל נזכת כהנים היא דאורייתא ואינה תלויה כלל בהנזכה ראשונה של אשר קנ"ו לנרך, והיא מתחלת מהנזכה הכתובה נתורה.

ורחץ ומה שלפי דברי מדקדקים דברי הספרי, „האילי ופתחתי", דעד שלא פתח אי אפשר להוסיף כ"ל אפשר עוד לפרש על פי מה שכתבו נריטנ"א סוכה ל"א. על הא דמנאר שם דלרננן דסנירל להו לולג אינו לריך אדר וכל מד וחד לחודא קאי וליכא כל תוסף א"כ מה טעמא איכא כל תוסף נזרכת כהנים הא כל נזכה ונזכה לחודא קאי, ותירן נאם הרמב"ן משום דנזרכת כהנים נעי נשיאח כפיס מדאורייתא ונתחילת נזכה ראשונה עד סוף נזכה השלישית לפיכך כחדא האונה ואיכא כל תוסף, ולכן נראה דאם עד שלא נאש כפיו או לאחר שסלק כפיו הוסיף נזכה אחת משלו אינו עובר משום כל תוסף, מה הוא אפשר כוונת הספרי ומניין שאם „פתח" לנרך כי הפתיחה של נזרכת כהנים הוא נשיאח כפיס.

יעשה האדם יותר מצות מאשר לנטוה. פירש אם ההקפדה היא חפצא או אנגרא. והנה בכל מצות התורה נוכל לאמר שניהם כאחד הם מחכמת המצוה, כי רצון הנורא ית"ש הוא שלא יהיה יותר חגים מהקלוצים בתורה, ולא יותר גדלים צנייית, ולא יותר פרשיות נתפילין וכן נמי לנטוה האדם שלא להוסיף מצות על אלו הכתובים בתורה, אבל נצרכת כהגיס אי אפשר לאמר שהקפידה התורה שלא תהי' עוד נצרכה אחת יתירה על אלו המשולשות והכתובות בתורה. כי רצונו יתנרך הוא להרצות נצרכה בישראל עד נלי די וכן הייתי אומר שאין שום איסור נהוסיפה על נצרכת כהגיס, כי היחכן שהקפידה התורה שלא תתרגנה נצרכה בישראל, חה הוא כוונת הנג' האילוי ותתנה לו התורה רשות לנרך וכו' ת"ל לא תוסיפו על הדבר. כלומר שאפילו היכי שאין הקפדת התורה על החפצא גם כן אסור להוסיף. ואולי נשגיל זה דרשו נספרי לא תוסיפו על הדבר על „הדיבור“ כי לולא הלימוד זה לא היינו יודעים שנצרכת כהגיס שאין כלן טעם לאיסור חפצא יהי' נכלל בל תוסיף, והנן. **אור"ט** ריבך להנין מדוע לא אמר לו החכם — המוצא נצרכי נצרכי כאן — שלא יוסיף שום דבר על הספר כדי שלא יפסול את הספר נתינה מיותרת ואולי מכלן רחיה להפוסקים שאין ספר תורה נפסל נתינה מיותרת, עיין נמנ"א ס' ל"ג ס"ק ל"ג נשם הראנ"ד המכשיר תפילין שמואלו נהם תינות כפולות, ועיין נצו"ת נונ"י יורה דעה ס' ע"ד שהגיה דברי מהרש"ל שפוסל ספר תורה נמואל תינה מיותרת, וכן הוא נמנ"ס הלכות ספר תורה פרק עשירי (י"ג) שפסול איך שהוסיף אפילו אות אחת, ונפרק ה' הלכה נ' כתנז או שהוסיף מנפנים אפילו אות אחת הרי זו פסולה. ורחיית נונ"י נחשונה הסוכת ד"ה הן שכתנז אבל לא תמואל שכתנז מפרש נפרקים הקודמין שאם הוסיף אות אחת שהוא פסול ונ"ע הרי מפרש נפרק ה' הלכ' נ' שהוסיף אות אחת פסולה. ואולי כוונתו שנפרקים המדברים מהלכות ספר תורה לא נמואל, ונפרק נ' לענין מוחה נאמרה הלכה זו, אלא שרחיית נצנני נזר יו"ד סימן ע"א שהגיה מהא דהלכה נ' משמע דלין חילוק ניין מוחה לספר תורה. וע"ש שהגיה להלכה דיתרת פסולה נספר תורה.

אור"י יש לומר שאין מכלן רחיה להכשיר ניתרת אלא דשאי הכל שתינה היתרה היתה כתונה נגליון למעלה. ונחושן כזה אין נה משום יתרת ואולי לזה דקדק הרמנ"ס ז"ל נהלכה נ' שכתנז או שהוסיף „מנפנים“ אפילו אות אחת לאפוקי איך דלא קאי נתוך שאר השיטות שהוא כשר. והטעם משום דיתר כנטול דמי ונאל יש תינה נהספר הרי זה כמו שחפר תינה מהתינות שנספר, אבל אם היתרת הוא שלא מנפנים אלא על הנגליון נוכל רק לומר שהתינה זו חסירה אבל לא נוכל לומר שנשגילה חסר תינה מן הספר כי לה אין שייכות אל יתר התינות שנהספר כי על הנגליון כתונה ואינה מן המנין. ועיין יו"ד ס' ל"ה. לענין יתרת.

בל תוסיף פוסל את המצוה

עתה רחיתי נצו"ת נודע נשערים מהדורא תינאל מהרב הנאון לנצנלין ז"ל ס' נ' שהאריך הרנה נענין נל תוסיף ונתוך דנריו רחיתי איזו דנרים שלא זכיתי להנינם. **אור"י** שהגיה השיטות עם איסור נל תוסיף מנטל המצוה כתנז שדבר זה תלוי נפלונתאל דנני ורנאל תמורה ד' לענין כל מה דאמר רחמנאל ל"ת אי עניד אי מהני או לא דלנני דאמר מהני י"ל דהננס דעונר על נל תוסיף קיים המצוה ולרנאל דאמר לא מהני לא קיים המצוה היכי דענר על נל תוסיף, ע"ש. והנה מלנד שלפלא נעניי שלא הגיה הא דחידש המהרי"ט הידועים לכל יודעי ספר, דלפיכך לא אמרינן דהשואת נצנת שחיטתו תהי' פסולה משום כמדל"ת אעל"ת, דלא אמרינן זה

הוא נחורת חיוב של תפילין שכל ימות החול הוא חייב נתפילין ועתה הוסיף לילה זה על שאר הימים של כל ימות החול שנשנה אבל אשה אינה נחורת חיוב של תקיעת שופר לעולם ואין לך יום נשנה שהיא חייבת נמנות עשה שהזמן נרמאל ולפיכך מתמה נזה המהרש"א ניותר.

אור"ט נראה מכלן ששיטת רש"י ז"ל היא כך: כל מצוה ומצוה יש לה שני דנרים, הזמן והחיוב, למשל תפילין ושופר, הזמן של תפילין הוא ימות החול וניום, והשופר ניום של ראש השנה, הא הזמן, והחיוב הוא שדוקא אנשים חייבים נמצוה זו. ואם אשה מישראל מניה תפילין נצנת או נלילה יש כלן החיוב ואין כלן הזמן כי הזמן זה פטור לנמרי מתפילין, לפיכך הרי הוא עונר ננל תוסיף כי הוסיף על המצוה נזמן כלומר התחייב הלילה הפטור מתפילין נמצוה אבל נאל אשה מנחת תפילין נלילה אין כלן לא זמן ולא חיוב, כי הזמן הוא הלילה פטור מתפילין וננס חיוב אין כלן כי היא האשה אינה חייבת לעולם נתפילין, ואז ליכאל נל תוסיף ואשה התוקעת נשופר נראש השנה ניום, יש כלן „זמן“ כי הזמן שהיא תוקעת נו מחויב נשופר אבל אין כלן „חיוב“ כי היא אינה חייבת נשופר וממילא יש נד אחד מהמצוה הוא הזמן והיא הוסיפה נו מחויב נשופר אבל אין כלן „חיוב“ כי היא אינה חייבת נשופר וממילא יש נד אחד מהמצוה הוא הזמן והיא הוסיפה „החיוב“ לחייב את עלמה נתקיעה וממילא יש כלן נל תוסיף שהוסיפה חיוב על הפטור.

שור רחיתי נרמנ"ן על התורה דנרים ד' נ', שהגיה לשון רש"י כגון חמש פרשות נתפילין, חמשה מינים נלולנ חמש ניניית וכו' אבל לא נאלה נלנד אמרו אלא אף הישן נסוכה נשמייי נכוונה לוקה כמו שמחכר נמסכת ראש השנה, וכן אם יעשה חננ גשה עונר נלאו הזה, ולפי דעתי אפילו נדל לעשות מצוה נפני עלמה כגון עשה חננ נחדש ננדל מלנו כירנעס עונר נלאו עכ"ל. נראה מלשונו שיננס שני מיני נל תוסיף א' שמוסיף על המצוה כגון תפילין ניניית נצרכת כהגיס. והשני שעשה מצוה שלא נזמנה כגון הישן נשמייי נסוכה או נדל חננ, אף שאין כלן הוסיפה על אינה מצוה שעשה הרי זה מוסיף. **ודע**א כמו שפירש רש"י ז"ל נעירונני ננאל נדל מלנו שנצנת חייב נתפילין יש כלן נל תוסיף, אף שאין מוסיף על מצוה הקודמת. ונראה מדברי הרמנ"ן דהישן נשמייי נסוכה נמי חייב משום נל תוסיף לא משום שמוסיף יום השמייי על השניעי אלא משום שמחייב את השמייי נסוכה ודומה לנדל חננ מלנו. ולפי זה אפילו ערנ סוכות נסוכה נמי הוי מוסיף על המצוה שהרי גם כלן נדל חננ מלנו. ויש להסניר הדבר ע"פ מה שרחיית נדעת זקנים מנעלי תוס' שכ' לא תוסיפו שאם תוסיפו תנרעו דכל המוסיף נורע שאם תעשה חמשה נינייות נרעת ננס הארנצעת שהרי אינו כלום מלאחר שלא עשית המצוה כהלכתה, וכן פירש רש"י חמש פרשות שנתפילין וחמש מינין שנלולנ אבל אם ישנ נשמייי נסוכה לא נל השמייי עם השנעה ומה שעשה עשוי עכ"ל. ונראה דנריהם שיש שני מיני נל תוסיף, יש שפסולו משום שעל ידי הוסיפה הוא נורע מפני שכל המוסיף נורע והנוטל חמשה מינים ללולנ הרי זה כמו שנטל רק שלשה ופסולו משום שנרע מין אחד וכן המוסיף נצרכה נצ"כ הרי זה נרך רק שתי נצרכות והישן נשמייי נסוכה אין פסולו משום שנרע כי איך יוכל לנרוע אחרי שכנר קיים מצוה סוכה כהלכתה שנעה ימים אלא איסורו מפני שמוסיף יום אחד והוא כמו נדל חננ מלנו.

ועיין סנהדרין פ"ת ע"ג והאיכאל לולנ דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש נו להוסיף ואם הוסיף נורע, משמע נמי כדברי דעת זקנים מנעלי תוס' הנ"ל דטעם פסולו של נל תוסיף הוא משום דכל המוסיף נורע. וכן משמעות דברי רש"י שם ואין לנו אלא תפילין שסיים ואם הוסיף נורע דקל ענר ננל תוסיף ולא ענד מצוה. **ויש** לתקור נאיסור נל תוסיף על אינה דבר קפדה תוה"ק אם שלא יהיו יותר מצוה נעולם ממה שנלטייע או שלא

וזדורות הראשונים היו לנוסין תפילין כל היום כולו, וחולגן ומתנין וחרר וחולגן ומתנין היעלה על דעת שיש צוה משום כל תוסף.

ובמשך השנים לאחר שכתבתי את הדברים נספרי הכ"ל זכיתי נספר אלה המלות מהגאון רמ"מ קויפמאן הכהן ז"ל אנד"ק גאסטיין ורליתי שהאריך נענין כל תוסף וכל תגרע, ושם נדק ל"ו ע"ג הביא דברי המזרחי שאין כל תוסף טפל אלא על המלות ולא על הגופות, ולפיכך אין הנשים עונות ננ"ת כשעושים מלה שהזמן גרמא, וכמעט הם הדברים ששלטי הגבורים ר"ה ל"ג, שאין הנשים עונות ננל תוסף נמלה שלא נטוו עליה, כמו שאין האיש עונר על כל תוסף אם ייח תפילין נמקום שאין ראוי להנימן עיין שם, והכוונה דהגוף של האשה אינו ראוי להנחת תפילין ואין היא עונרת על כל תוסף כשמניחה תפילין על גוף הפטור מתפילין ואינו ראוי, ונספר אלה המלות הכ"ל הביא שהרצ החיד"א ז"ל נספרו נרכי יוסף או"ת ס' תקפ"ו הקשה על דברי המזרחי שאין כל תוסף נופל על הגופות אלא על המלות ממה שכתב הרמז"ם ז"ל מהל' ממרים פ"ג, דאם נ"ד יאסר נצר עוף נחלז ויאמר שהוא נכלל גדי והוא אסור מן התורה הרי זה מוסף ע"ג, ומה קושיא היא זו הלא צוה יש הוספה על המלות, ועיינתי נספר נרכי יוסף ורליתי שהוא מקשה לא על המזרחי אלא על המהרש"א נר"ה הכ"ל שכתב דאין נ"ת אלא נעושה מלה ומוסף וע"ז הקשה מהל' דהרמז"ם הכ"ל דהרי איכא כל תוסף כשמוסף מלה מדעתו.

ובעיקר דברי רבינו שיש איסור להוסיף אפילו מלה או אות, נודאי שאין כוונתו כמו איסור כל תוסף דעלמא אלא מחד מדת חסידות, וכבר כתב חינוך ז"ל נמלה תכ"ד, משרשי המלה — של כל תוסף וכל תגרע — כי הארון המלה אוקטו על התורה נ"ה נתכלית השלימות וכל מעשיו וכל ציוויי הם שלמים וטובים והתוספות נהם חסרון וכ"ש הגרעון, דבר זה נרור עכ"ל, והרדנ"ז ז"ל נח"ג תע"ח כתב: והטעם מנזאר כי כל מלות יש להם סוד ולמספרם סוד נעלם והמוסיף או הגורע מטל ומנכלל הכוונת האלק' וכו' ע"ג, ומכל שכן ספר תורה שאמרו רבותינו אפשר ספר תורה חסר או יתיר אות אחת וכו' נמנחת, ונספר המורה ח"ג פרק כ"ח, האריך והעמיק נמאמר הכתוב כי כל אשר יעשה האלק' הוא יהי' לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, ולפי דברי הרמז"ם ז"ל המוסף או הגורע נמלות הד' הרי זה כופר נחידוש העולם ח"ו שהוא אחד מייסודי אמונתנו הקדושה והטורה, כי הדבר אשר ישנתה מפני חסרון, אמנם פעולת השם יתעלה אחר שהם נתכלית השלימות ואי אפשר התוספות נהם ולא החסרון מהם, וכו' ע"ג, ואפשר שדברי החנוך הכ"ל לקוחים מדברי מו"נ הכ"ל כי הרבה פעמים נעל החנוך נשרשי המלות וטעמי המלות משתמש נדברי המו"נ ז"ל.

והנה המזרחי, דברים ד"ג, הקשה מהל' דאמריק נפרק לולג וערבה, אין אונדין את הלולג אלא נמינו דברי ר"י, וקאמר תלמודא דטעווא דר"י משום דקפצר לולג לריך אגד, דתשמע דלרבנן דפליגי עלי' וקאמרי שאין אונדין אותו אלא משום זה א"י ואנורה אונדין אותו אפילו שלא נמינו, אע"ג דזמני' הוא, ומשני, דכיון שאינו מכוון צו אלא לאגד נעלמא ולא לשם מלות לולג לית לן נה, והא דאמר רבא נר"ה נזמנו לא נצי כוונה והכא זמנו הוא, ה"מ נפתמא שלא היתה צו כוונה כלל, אכל הכא דמכוון ניד לאגד נעלמא ולא לשום מלה לא, ע"ג, א"כ נכאן נדינו של רבינו שכותב נפירוש נשם הד', שגראה כוונתו נרורה דאין זו הוספה להתורה אלא תפלה להד' או שמתכוון נכתיבת התורה לשמה, נודאי שאין כאלו כל תוסף מדינא.

אמ"ל שלכאורה דברי המזרחי הכ"ל לריכיים ניאור מהל' דכהן העולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לנרך את ישראל אוסיף נרכה אחת משלי, דהא נכאן אינו

אלא היכי דיתוקן האיסור אצל גני שנת אפילו תהי' השמיטה פסולה גם כן לא יתוקן איסור לא אמריקן ל"ה, והכא נמי הלא על כל תוסף יעבור נכל אופן ומה תיקון איסור יש כאן. א"כ אמאי אמריקן לא תהני אפילו לרבא, יתר על כן איך אפשר כלל לומר דבר זה תלוי נפלוגתא אנני ורבא, א"כ כי קא מקשינן שם נפאנדיא לנפוק, והשתא דשניק כל הני שיטיי אנני ורבא נמאי פליגי, ולא אשכחן שום נפקא מינה אלא כי קא מופלגי אנני ורבא נשינוי קונה, ואמאי לא אמריקן דנפקא מינה נהרבה מלות שנתורה אם עשאן נהוספה אם ילא ידי מלותו או לא, אלא ודאי דאין זה שום ענין לכל מה דאמר רחמנא ל"ה, וטעמו של דבר דכל הנהו קושיין דמייתי שם נמתורה לא נמלאת אחת מהן נאופן כזה אלא או דמקשינן נמקום שכל הענין הוא לא תעשה, כגון תמורה דאיסור יש להמיר ואמאי מועלת התמורה לימא לא מהני, וכן המקדיש נעלי מומין למזבח דרחמנא אמר כל אשר צו מום לא תקריבו ולאמה תקן שאף על פי שהוא נלא תעשה מה שעשה עשוי, וקדשי לדמיהן, או דמקשינן נדבר שיש צו מלה אלא שנהמלה זו יש תנאי איך לעשותה וזה ענר על התנאי המפורש נה כגון תרומה שהיא מלה אלא שמפורש נה לנל לתרום מן הרעה על היפה חה ענר על התנאי וקיים המלה על זה מקשינן נמא כל מה דעניד רחמנא וכו', אכל כל תוסף אינו דומה לזה כלל כי נאם תניח ה' פראיות נתפילין יש נאותה הנחה מלה של ד' פראיות כי אותן הד' פראיות הניח כתיקון והאיסור הוא נהפרשה התמישית ולא שייך לומר צוה על הד' פראיות כל מה דעניד רחמנא לא תעניד, כי מעולם לא צותה לו תוה"ק לנל להניח אותן הד' פראיות, האיסור הוא רק על הפרשה התמישית שלעיה אין אטו אומרים שיש נה מלה עד שמקשה עלי' כמדל"ת, ואין זה דומה לתרום מן הרעה על היפה שכל התרומה היא רעה והאיסור הוא על כל הפרשת תרומה כזו, ואין צוה התרומה אפילו חטה אחת שלא יהיה צוה איסור של מן הרעה על היפה.

גם רליתי שם נאותה תשובה כתוב: והנה מהך דמתן אחת שנתערבה נמתן ד' דפ"ל לר"י דיתן נמתן אחת דכשנתת ענרת על כל תוסף ועשית מעשה נידך אף דאינו מעשה רק מספק משמע דעונר על כל תוסף יש לפקפק טובא על הא דאנו נוהגין להניח שני זוגות תפילין עכ"ל, ולא הננתי דברים הללו כלל וכלל, מה ספק יש נמתן אחת שנתערב נמתן ד', הלא נדס הזה ודאי יש דמים הנריך להיות נתן נמתן א', וגם יש ודאי דם הנריך להיות נתן נמתן ד', כי קיי"ל יש נילה נלת, וא"כ נכל טיפה וטיפה יש לחלק נמתן א' וממתן ד', ומה ספק יש הלא כשנתן רק מתן א', ודאי מגרע צוה הדם של מתן ארבע, וכשנתן ד' ודאי מוסף צוה הדם של מתן א', אכל נ' זוגות תפילין אטו מניחים מספק שחא כרש"י ושחא כר"ת, והנה מלגד שנספק כלומר היכי שאט עושין המלה נהוספה נכדי ללאת מידי ספק אין כאלו שום איסור כל תוסף כדמפורש נרש"י עירובין ל"ו ד"ה ועוד הישן נשמיני נסוכה ילקה, דמוסף שמיני על השניעי, ואכן מיתב יתניק נשמיני נספק שניעי לכתחלה אלא שלא נזמנו נלא כוונה לאו תוספות הוא ולהכי שריק דאי שמיני הוא לא מכוון למלות סוכה, עכ"ל. הרי הדבר מפורש דנאם התוספות נעשה נכדי ללאת מידי ספק אין כאלו כל תוסף, וכן נ' זוגות תפילין אטו מניחים נמתן דמספקא לן אם כר"ת או כרש"י, ונודאי שכוונתנו ננאם המלה של תפילין היא כרש"י או ילאנו ידי חובותינו ואין נתפילין של ר"ת שום מלה כי אינם כפי הדין, ואם התפילין של ר"ת הם כדון א"כ התפילין של רש"י אינם כדון, ולפלא על גאון אדיר כהרצ הכ"ל שלא הזכיר מדברי רש"י הכ"ל נמתן, אלא דיתר על כן לא ידעתי מה שייך כל תוסף ננ' זוגות תפילין שאנו מניחים צוה"ז, וכי המניח תפילין מלה פעמים ציום עונר על כל תוסף הלא אין קנזה למלה זו

בתוך ובין אשת נקודיך וגו' ולפי שחפסר בבקילת נוי לאשת ישראל [ג] לכך נקלם חשם סמנולת אסתר ולפי ששיר השירים

משנת אברהם

יהיה' לשם מים, אינו ניכר ואינו מזורר כי דם זה שכוונתו לשם מים אינו משונה מדם הזריקה, ואפילו הכהן נעלמו אינו יכול לזרר ולהכיר בין דם של עולה ובין דם של זכור ולכן יש בו משום ז"ת. ואינו דומה להא שכתב רש"י בעירוניו ז"ו ד"ה ועוד הישן, ולכן מיתן יתניק נשמיני ספק שניעי לכחלה אלא שלא נזמנו צלל כוונה לאו חוספות היא ולהכי שריק דלי שמיני לא מיכוונו למזות סוכה עכ"ל, ותקשי נמי הא אינו מזורר, דהא לעולם ספק יש אם ז' או שמיני היום, לא דמיא, חדל דהתם אי אמת שמיני הוא היום שלא נזמנו הוא, ולא דוקא נכוונה עוברין על ז"ת, נמצלת דהאיסור תליא נכוונה, לכן אי לא מיכוון לא עבר, אצל נלווג ונמתנת זמנו הוא והאיסור תלוי בעשייה, או נעיק עשייה מזוררת, ועוד דגני ז' ספק שמיני היום לעזמו מזורר, דאין לנו ספק שהיום הוא אמתול, דכל יום מזורר לעזמו, ולא דמי למתנות שמתורנין נעלם, וכל הספק הוא אם היום ז' או שמיני, אצל הימים של אמתול ואל היום אינם מעורבים אלא מזוררים ועומדים, והגן.

ובעצם הדין דנותן מתנה אחת לשם זכור ולשם עולה, דלכאורה קשה איך תעלה פעולה אחת לשם שתי מחשבות, ומה שאני מזה דירושלמי ערלה פ"א, נעשו לחינן שיהי' שנה ראשונה לסייג מכלן ואילך למכלל מכיון שחשבו עליו מחשבת חיוב חייב, דמשמע מפורש דלי אפשר לפעולה אחת שחלה לה חלות של ז' מחשבות, כנר הארזית גוה נספרי משנת אברהם חלק א' דף ס"ג, יאנה המעיין לעיין סס ויתענג על דברי.

[ג] לכך נעלם וכו'. כעין דאמרינן נפוטא י"ז. איש ואשה זכו שכינה צנייהם, פירש"י שהרי חלק את שמו ושיכנו צנייהן יו"ד נאים וה"א נאשה, לא זכו אש איובלחן, פירש"י שהקנה"ה מסלק שמו מצנייהן וכו'. והרמב"ם נהקדמתו למנילת אסתר כתב הטעם שמרדכי סהר שלא להזכיר את השם נמנילה מפני שידע שהפרסים יעתיקוהו ונכתנה דגרי הימים של מלכיהו והם היו עונדי ע"ז והיו כותנין תחת סס הנכנז והנורא סס תוענתם. והנה כבוד השם שלא זכרנו מרדכי נמנילה ע"ש, וכנראה מסתמך הא"ע על הכתוב נמנילה הלא הם כתונים על ספר דגרי הימים למלכי מדי ופרס, אולם אין זה מוכרח שכל שהמנילה כתונה נספר דגרי הימים למלכי מדי ופרס אלא שפרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך כתוב סס. והמנילה עצמה נכתנה בהסכמת הסנהדרין נעד ישראל, כמו שחמרו אסתר נקשה כתוני לזרות. ונספר יוסף לקח על מנילת אסתר כתוב כי הגם של שרים שנעשה לאנתינו לא הי' מפורסם היותו גם מאלתו יתגדר, וכדי שלא יעלה על הדעת ח"ו שהינלה היתה על דרך מקרה הורכו לכתוב כל המעשים לפרסם שהשי"ת סנז את כל אלו הסגות, ח"פ הכתוב לעושה נפלאות גדולות לבדו, כלומר, יש נפלאות שכל אחד רואה אותן כגון שיני דרכי הטענע כקריעת ים סוף ומן, אולם יש נפלאות גדולות שאין אדם רואה אותם, כי יתשוב שזה מקרה, והנסיים נעשים בהסתר, לכן גם השמות של השי"ת נאים נמנילה לא נגלוי אלא בהסתר, כגון נר"ת של יצא המלך והמן היום, או נסופי תיבות, כי כלתה אליו הרעה. לרמז על שמו יתעלה העושה נסיים גדולות בהסתר מאתנו, ע"ש. ואולי זו היא כוונת דרשותינו: אסתר מן התורה מניין שאלמר ואנכי הסתר אסתיר, כלומר, דגם זה נעשה בהסתר פניים.

מנרך את הנצרכה הנוספת לשם מצות התורה אלא מוסף נצרכה נפירוש משלו, ואמתי הוי זה נכלל בל תוסף, אולם כנר פירשתי נמק"א, דמה שהארכיכו נגמ' ר"ה כ"ת, שלא יאמר האולי ונתנה לי התורה רשות לנרך וכו' דלכאורה מיותר והי' לו לומר מניין לכהן העולה לדוכן שלא יוסף נצרכה משלו, ונספר ישועות יעקב אור"ח ס' קכ"ח דקדק מה לשון „רשות" הלא חונה רמיא על הכהן לנרך, אלא דהכהן יאמר דרזון התורה הוא שלא יגרע מהנ' נצרכות אצל אם מוסף הרי זה משונה מפני שעושה גוה מצוה של נצרכה כהנים, א"כ כוונת הכהן היא שגם נצרכה הנוספת יש מצוה מן התורה.

והפרי מנדים נפתחה כוללת סוף חלק ראשון אית ל"ט הקשה על רא"מ הג"ל דל"כ נצתערנו מתן ד' נמתן א', הלא אפשר ליתן מקודם ד' מתנות ויתנה נפירוש שמתנה אחת היא לשם זכור והשאר לשם מים ומתן דם דחטאת לשם מתנות ויואל מתנ"פ, ומשמע אף נפירוש עונר נכל תוסף עכ"ל, והנה מה שכתב דם „דחטאת" נראה שר"י להיות דעולה דהא כתנו התוס' דלא מיירי נדם חטאת דההוא למעלה מחוט הסיקרא והני למטה, ע"י תוס' ר"ה כ"ת. ד"ה מתן ארבע. אלא דנעלם הקושיא של הפת"ג, נראה כוונתו דיתן ד' מתנות ויתנה נפירוש דלשם זכור הוא נותן רק מתנה אחת ושאר דם הזכור שנצטרפותו שהוא נותן יהי' לשם מים, ולשם עולה הוא מתכוון למתן ד' כי נדם התערבות ישנו דם עולה, והיינו דאפילו למ"ד ללא אמרינן רואין ואיכא בל תוסף היינו דוקא נסתמך אצל נפירוש אין כלן בל תוסף. כך הנתי נדגרי הפת"ג אם לא שניתי נכוונתו. ולפע"ד קושיא זו כלולה נדגרי התוס' נזמים דף פ' ד"ה בל תוסף מהיכל, שהקשו, וא"ת אינה בל תוסף יש ולהוי מתנה שני' נצביל שריים של זכור ואי עניד עוד שריים נצביל עולה אין נכך כלום וכו' וי"ל מתנה ראשונה של עולה ניכרת משני נדדין וזה בל תוסף דמתנה של זכור אינה רק מלך אחד וכו' ע"ש, והנה מה שהקשו דלהוי מתנה שני' נצביל שריים, נודלי כוונתם שיכיוון נפירוש דהדם של זכור נמתנה שני' תהי' לשם שריים, ודומה לזה הקשה הפת"ג שיהי' כוונתו לשם מים, ותיירוש של התוס' דאיכא ז"ת מיד נמתנה ראשונה משום דנותן משני הגדלים מתרן נ"כ קושיית הפת"ג, דלי אפשר לומר דנותן לשם מים דל"כ למה הוא נותן משני נדדין, אם לא שאלמר דקושיית הפת"ג יתור אלימא, משום דמינה מתרינן זה, והיינו לשם שריים, אצל לשם מים דהיינו דלא מינה לא מתרינן זה, כנצנתיים נ', ונפרט דקושיית התוס' דלכיוון לשם שריים נמתנה ראשונה אינה לפי מה שכתבו נחום' נזמים פ"א ד"ה אצל סוף, דדוקא נמתנה שני' של עולה אמרינן מקום עולה מקום שריים, אצל נמתנה ראשונה של עולה ישכך למה לרצנן דאין זה מקום שריים, דם עולה נקדן מורחית לפניית ושריים נקדן מערבית דרומית, א"כ אין קושיא דנמתנה ראשונה שהיא נקדן מורחית לפניית יכוון לשם שריים שאין סס מקומו כלל, אצל קושיית הפת"ג דלכיוון נפירוש לשם מים שפיר קשה, דנמיין אין חילוק נלחה קדן הוא נותן, ולכן שפיר הקשה הפת"ג על שיטת המזרחי.

אולם נעלם העינין יש חילוק גדול בין של המזרחי נהא דאוגדין את הלולג לרצנן אפילו שלא נמיין וליכא ז"ת, ובין הא דמתנות, דהתם נני לולג מינכר ומזורר לעין כל רואה שמיין זה נל לשם אגד נעלחא שלא לשם המינים שנלווג אצל נני מתנות אפילו יתנה נפירוש דמה שהוא יתור על המתנה ראשונה

אורו על שמיין ובפירוש לקח טוב אסתר ד' י"ד: למה לא נזכר השם במגלת אסתר לפי שנכתבה במלכי מדי ופרס ולא רצו לחסיל בה השם נר. (ד) גיל במלאכים וכוונתו למה שאמרו בראשית נבה פרישה ח' כשעה שבאו לברואה את אדם הראשון נמלך במלאכי

גמ' כי ספר חובבתא רבתא ושלמה הנקרא ספר חובבת שחיבר מאת המלך שלמה בלשון ארמי לשלחו אל איזה מלך אשר נקבה המורה יעריש, איך לפיו נוכל לומר ב יום ספר קהלה נודע לשלחו למקלות אנשים אשר לא ידעו את שם ה' לכן לא נשא

מדבר בזושי איש ואשה ואינו מדבר בתולדות [ד] לכך נקלם השם מן שיר השירים ללמדנו שכל מי שלוקח אשה לשם יופי ולא לתולדות אין השם הפך בהם ובתולדותם לכך התולדות לא יהיו הנגזרים כל כך ואין השם אלא כשלוקח לשם תולדות ושיחיו טובים [ה] ונקלם שם ארבע אותיות במקשה בראשית לפי שנמלך (ר') במ' (ח) האלקים (ו) והנשמות שנקראו אלקים ובתיב (קמטס ג ז) כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים והלא בתיב (מ"ב ד כז) וח' חקלים ממני ולא חניד לי אלא במקשה בראשית נמל בו עוצה ולכך לא נכתב ה' במקשה בראשית אלא אלקים אלקים נקראו מלאכים (ז) וצדיקים החכמים שנאמר (תהלים מב ו) אני אמרתי אלקים אתם (שמות כב ה) אשר ירשיעון אלהים כאילו אומר המלאכים היו קושקים הנשמות כל היועץ לפיכך כאילו עשאה ואשר כתב (ישעיה ס יד) את מי נועץ ויבינתו וכתוב (מ"א כב ב) מי יפתח את אהב אלא נועץ והוא ידע אבל את מי נועץ שצריך הוא שיבינתו כאילו אין יודע אלא יודע נועץ ומעלה על היועץ כאילו הוא עשאה תשר. ומספר קהלת (א) נקלם שם ד' אותיות לפי שאמר כל אשר נקשה במקשה בראשית הכל הכל. [א] ובמקשה בראשית (ב) ל"ו אלקים עד (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים ול"ו אלקים עד (קהלת יא ט) שמח כהור בילדותך כנגד ל"ו דורות מאדם ועד שלמה ואחר כך ז' אלקים עד (בראשית ג ה) יודעי טוב ורע וכן ז' אלקים עד (קהלת יב יד) אם טוב ואם רע א"ם מו"ב ואל"ם ר"ע בנימ"ה ועל שלמה אמר יודעי טוב ורע שירע כל מה שנברא היה נודע לשלמה ולכך ל"ו אלהים דו' ה' קודם (בראשית ד א) קניתי איש את ה' אבל י"ב ה' אלקים שבינתם אל תחשוב שהם כנגד י"ב שכמים וקשה י"ב אריים י"ב ה' אלקים י"ב מולות י"ב הרשים:

תשר. כשהסופר בא לכתוב ובסוף הרף אירע לו שום תיבה של פורענות אל יכתוב בספר שום ספוק של נחמה ופובה שחרי הוא לבטלה.

תשו. יש שכתבין ספרים או פירושים פקמים מכוונים וכותבין בראשי תיבות את שמם וחוסאים (א) וכי בשביל שירמזו את שמם יתפרו תיבות או יחסכו תיבות ועל זה נאמר (משלי י ז) ושם רשעים ירקב (תהלים ס ו) שמם מחית לקולם ועד כדי שירעו [א] מי כתבו הוא נעשה.

משנת אנדרהס

וכנגדן ל"ד דורות מאלהם ועד שלמה ועד נכלל, כי מאלהם ועד נח עשרה דורות וימנח ועד אנדרהס עוד עשרה ומאלהם ועד שלמה ארבעה עשר דורות (ולא ט"ז) ולאלו הם: יצחק, יעקב, יהודה, פרץ, חזקוני, רם, עמינדב, נחשו, שלמון, נועם, עונג, ישי, דוד, שלמה, והסגנון של כל הסימן זקוק לתיקון סופרים.

[ד] לכך נקלם וכו', נש"ם קידושין ע', איתא כל הנשאל אשה שאינה הוגנת לו כשהקנ"ה תשרה שכינתו מעיד על כל השנטיס ואין מעיד עליו שנאמר, שנטי וכו' וכנראה שרנינו מפרש אשה שאינה הוגנת לו, לאלו דוקא פסולה לו כמו שפרש"י שם נדף ע', אלא כל שלקחה שלא לשם תולדות אלא ליופי.

[ה] ונעלם שם וכו'. נמד"ר הוצא נרש"י עה"ת. שנתחלה עלה נחמשה לנראתו נונתה הדין, והטעם של רנינו לפי שנמלך בתלמידי לפיכך כתיב אלוקים, רמו עליו גם הראש"ע עה"ת ע"ש. אולם נפסיקתא זוטרתא על הכתוב: אלה תולדות השמים, איתא, ממעשה בראשית עד פה לא הזכיר השם, כי נתחלה זכר אלקים, על שם כה וגזירה שגרא עולם, ואח"כ הזכיר הנכנז שהוא ארון על כל העולם כולו, ע"כ אמר ה' אלקים, כי אדם הראשון כך קראו, שנאמר אני ה' הוא שמי, ישע"י מ"ג"ה, הוא שמי שקראני אדם הראשון ע"ש, משמע דשם הוי"ו נ"ה נקרא לו להקנ"ה על ידי אדם הראשון לכך הזכיר שם הוי"ו רק אחר יצירת האדם.

ובאדרת אליהו להגר"א ז"ל בראשית, הניח דברי הלוקטין נזה, כי כל מעשה יש בו ז' דברים עלמות וקיותו, ועלמותו נקרא נשם אלוקים וקיותו הוא נשם הוי"ו נ"ה שמתיה את כולם, ואין השם שזכר אלא נאחד אחר שנכללו כל הנריות, ח"ש הזכיר שם מלא על עולם מלא, ר"ל ולא כנ"ל ונתולדות שהעולם מלא ועדיין עשה פעולות חדשות עד ואדם ידע נאמר ה' אלוקים עכ"ל והנה.

סימן תש"ד

[א] ובמעשה בראשית וכו'. נממ"ק כתב שהמספרים אינם מכוונים ע"ש, וכנראה תמינת כוונת רנינו, שיש נמעשה בראשית ל"ד אלוקים עד אלה תולדות השמים, וכן נקבלת ל"ד אלוקים עד: הגדיקים והחכמים ני אלקים,

השרה וסגורין ל"ח ב': אין הקב"ה עושה דבר אלא כנמלך בפסליא של מעלה. (ה) צ"ל שנקראו אלקים כפי"ש הרמב"ם במורה ח"ב פ"ו: הוא אלקי האלהים ר"ל אלהי המלאכים ובערכי הכוונים עדך אלהים: בראשית ברא אלהים אלו מלאכים ילקוט ראובני. (ו) בזה קרא קצ"ו ב': אל אלהי הרחמים ואלהו אחר דנשמחין דעלמא. ובערכי הכוונים עדך נשמה: הקב"ה הנשמה וישראל הגוף והתחברין ע"י הקרבן. (ז) מ"ס דרך ארץ וזוטא

סימן תש"ו
הזכרת שמות המתכרים על חיבוריהם.

[א] מי כתבו וכו'. רנינו הרצה להזכיר בהספר חסידים כוונה פעמים לנל להזכיר את שמו על הפיוטים ועל הספרים הנכתבים על ידי מחנניהם. והנני לנטט את דברי רנינו נקיור נכל מה שכתב בהספר חסידים נענין זה.

בסימן ת"ע שהוא מן הנוספים ואינו הנוצלות הקדומות, כתוב: בראשונה לא היו פייטינים עושין מרחות ולא שמש מיוסד עליהם גשירות תורה נתיאוס וכתונים (פירוש שלא השתמשו נפסוקי תנ"ך לעשות מהם מרחים, להתאים את הברות סופי תינות, וגם לא הטעו את ראשי התינות נכדי להנליט את שמש של המחנרים), כי נציל להזכיר את שמש לא יקדום, ונרכות שתיקונם אנשי כנסת הגדולה אין שמש מיוסד ולא נרחות וכו'. וראה מה שכתנתי שם ננאורי משנת אנדרהס „על הפיוטים“.

בסימן אשר לפנינו בראה שרנינו מקלל את מי שמתו שמו נספרו על ידי שמתכרים או מהפכים את התינות של פסוקי תנ"ך שהם מנטטים. ולנסוף מוסיף שכל זה אינם עושים לשם איזה תכלית אלא נכדי להודיע מי הוא המחנר. משמע שאין עיקר הקפידא אלא על מה שמהפכים או מתכרים את התינות. ויותר מפורש יוצא מסימן זה נדפוס ראשון של נולוגיאל משנת ישרת, סימן קל"ז, ושם כתוב: שם רשעים ירקב אלו הסופרים המוסיפים תינות או מתכרים תינות ומכוונים לרמוז

פרק השלם: החכם נקרא מלאך. הרדב"ז בחי"ב תשובה חש"כ"ב כתב: משום שאמר לעת זקנותו. (ב) המספרים אינם מכוונים, כי בבראשית נמצא ל"ד אלהים עד אלה תולדות ונקבלת ל"ב אלהים עד שמת בחור, וכן מה שאמר רבנו דוד ה' קודם קניתי ב"ב אינו פסוק. תשו. (א) ע"ן לעיל ס"ח ת"ע ומה שכתבתי שם. אבל תמוה הוא לאמר כי רבנו נתכוון על הפייטינים.

שם נראשי שיטות, וכי נשגיל שם הנמאס יחסו תינות או יוסיפו או יתפכו, עליהם נאמר שם מחית לעולם ועד. וקרונו הדבר, שסופרים רעים היו עושים כן נכחינה נביאים וכתובים כדי להנליט את שמותם נראשי השיטות, כי אי אפשר לשער שעשו כן נכחינה ספרי תורה כי הם"ת יהי פסול.

אולם בהסייגים: תתרי"ג, תתשכ"ח, תתת"כ, רניט מיען את המתנרים שלא יכתבו את שמותיהם על חינוריהם כדי שלא יהנו מזה בעולם הזה ולא יפגם שכם לעולם הנא, ועיקר טעמו הוא מדגיש כי רוב לדיקים שגזרו למעלה שזכרו את שם על שם תורחם (פירוש שזכו לחצר חינורים נתורה) פעמים לוקין זכרים (פירוש שאינם זוכים לננים זכרים) כדי שלא יהי' להם הנאה כפלים. וזה הוא נדפס סימן שם"ח, עיין ס.

והתמיה נזה הענין הוא שרניטו אלעזר תגמחא, שהכל מיחסים אותו לתלמידו של רניט יהודה החסיד, נהקדמתו לספרו הרקח כתב שקרא שם הספר "רקח" לרמוז את שמו אלעזר כי רקח נגימטריא אלעזר, וכתב שם שכל אדם לריך לרמח את שמו נספרו, כמו תנא דני אליהו המתחיל "ויגרש" את האדם, כי ויגרש עולה כמספר תנא דני אליהו, ועוד שם רמזים של שמות המתנרים של מדרש תדשא ועוד, שלא אדע לכוון את המספרים. ונע"כ שאין כוונת רניט בהספר חסידים אלא ליען מתורת ענוה יתירה שלא לכתוב נלשון גלוה "אני פלוני בן פלוני חזרתי את הספר" לשון רניט לקמן נסימן תתשכ"ח, מפני "כשנהנה את הלז ממה שעשה הרי קבל את עולמו נזה העולם" דקדק רניט וכתב: כשנהנה את הלז "ממה שעשה" כלומר, יש שמחה והנאה לאדם ממה שלמד ומחדש נדברי תורה וממה שזכה לכתוב דברי תורה שיהיו נשאים לעולמי עד, ויש שמחה והנאה לאדם מה שמוציא לאור את חינורו ויראיו אחרים כי הוא ידען ולמדן. השמחה והנאה שיש לו לאדם ממה שלמד וממה שחדש או עלמה היא מנוה, ועל הנאה ההיא עתיד לקבל שכר כמו על הלימוד, כי הלא כן כבר פסק חזון ז"ל נהקדמתו לספר הנחיר אנלי טל וכתב: ואדרבה זה הוא עיקר לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג נלימודו ולא דברי תורה נבלעין נדמו (הגינים: דברי תורה נבלעין נדמו לקוח מאבות דר' נתן, נני הלמוד ילד למה הוא דומה), אבל הלמוד לשם מנוה ומתענג נלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קדש כי גם התענוג מנוה, עכ"ל. וראה מה שכתבתי מזה נח"א דף ק"פ אולם ההנאה שיש לו לאדם ממה שמוציא את ספרו לאור, ונפרט אם אינו מחכוון לזכות לאחרים שילמדו בו ויהי' להם לתועלת, אלא למען דעת כל מי שיקרא נספרו כי הוא ידען ולמדן, נודחי שאין נהנאה זו שום סרך מנוה, והאילו שהנאחו היא שידעו אחרים, הרי הנאה זו נמשכת וקיימת כל זמן שיתקיים ספרו בעולם, נמלא שלעולם הוא נהנה הנאה שאינה של מנוה, לא ממה שלמד אלא ממה "שעשה" כדברי רניט והרי קבל את עולמו נזה העולם, אבל לרמוז שמו נספרו נודחי שאין זה נכלל דברי רניט, ונכוניס דברי רניט הרוקח שכתב שכל אדם לריך לרמוז את שמו נספרו יכ"ל, וכן נהגו כל גדולי העולם שזוכרים את שמותיהם על ספריהם.

וראינו נשם הגדולים להרצ ההיר"א ח"ג אות ז' שהאריך נדבר זה והניח דברי רניט, ולפלא שלא הזכיר מדברי הרוקח. גם הניח דברי שו"ת פנים מחירות נהקדמתו שמתחפף אם אין מן הראוי לאדם להזכיר את שמו על ספרו או אפשר שריך האדם להסיר את שמו על ספרו כדי שתיינה שפתותיו דוננות נקבר. ומסקי דלענין שתיינה שפתותיו דוננות נקבר אין מן הגורך שהחי יאמר הדבר נשם אומרו דהא קמי שמיא גליא, ואפילו אין האומר משמיע הדבר נשם אומרו גם כן שפתותיו דוננות, אלא עיקר הקפידא שיהיו אומרים נשם אומרו הוא כשהאומר הראשון הוא אדם גדול או יש חיון לומר נשם

אומרו כדי שיתקבלו הדברים, ומסתמך למה נאמרו נשנת כ"א אמרוה רבנן קמי דלניי משמי' דר' יוחנן וקבלה, ועוד ממה מקומות, ע"ש. והנה מה שפירש הפנים מחירות שהכוונה נאמרו שפתותיו דוננות נקבר היינו דוקא כשהאומר הוא אדם חשוב לכן השומעים מקבלים את דבריו ונותנים לו להנין, ולתכופות שונים את הדברים ולא שפתותיו דוננות נקבר, לא זכיתי להנין, דא"כ יולא מזה שמועה נדבר תורה מלדס שאינו חשוב אין מן הגורך לומר נשם אומרו, כי לא יועיל שהשומעים ישמעו את הדבר ויעיינו בו, וזה הוא דבר שאיט מתקבל על הלז כלל, כי אין מתחשבים נחורה אם האומר הוא אדם חשוב אלא העיקר הדברי תורה ענמם אם טונים הדברים או לא. ונפרט, הלא מפורש נילקוט משלי ט' על הכתוב אל תגזל דל כי דל הוא, שמי שאיט אומר דבר נשם אומרו עונר על לא תגזול דל, ולא חילק הכתוב כלל בין שהאומר הוא אדם חשוב או לא, ואדרבה לישראל דקרא כי דל הוא משמעו שאינו אדם חשוב כל כך.

תלמיד מובהק אינו צריך לומר בשם רבו.

ועור כתב שם הפנים מחירות דתלמיד מונהק אין לריך לומר השמועות נשם רבו כי הכל יודעים שכל מה שהתלמיד אומר הם דברי רבו, אלא תלמיד חנר חייב לומר נשם רבו החנר כי יש חשש שלא ידעו השומעים שזו היא תורת רבו מפני שאיט תלמיד מונהק אלא תלמיד חנר. ונזה הרצ הנ"ל מסביר היטב את הירושלמי נפרק ה' קורא: רני יוחנן הוי מסתמך על ר' יעקב והוי ר' אלעזר חמי לי' ומנמר לי' מן קומיו, א"ל חרין מילין עניד לי הדין נבלאי חדא דלא שאל נשלמי וחדא דלא אמר שמעתתא מן שמי, ומפרש הגאון הנ"ל דשני העניינים יש להם קשר, כלומר, דר' יוחנן אמר דממה נפשך אחד מן הדברים שעושה ר' אלעזר נגדו הוא שלא כדת, והיינו דתלמיד מונהק חייב לשאלו נלום רבו ותלמיד חנר אינו חייב, אולם תלמיד מונהק איט חייב לומר דבר הלכה נשם רבו כי הכל יודעים שכל מה שהוא אומר הוא מתורת רבו אבל תלמיד חנר חייב לומר נשם רבו כנ"ל, וזה שהקפיד ר' יוחנן אם אין ר' אלעזר שאל נשלמו משום שמחיק ענמו לתלמיד חנר ולא לתלמיד מונהק, א"כ אמחי איט אומר דברי תורה נשמו, הא תלמיד שאיט מונהק חייב לומר נשם רבו כדי שלא יטעו השומעים שהיא תורת ענמו, ודפח"ח.

ודעה מה שכתב נעל פנים מחירות מפורש נינמות ל"ו: יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעים שדורתו של משה היא. וירושלמי ריש פ"ג דנרכות מפורש ג"כ דר' מחיר לא אמר משמי' דרע"ק משום דהכל יודעים שהוא תלמיד מונהק של רע"ק. וראה יו"ד רמ"ב. וכן מפורש נתום" נ"ק ס"ז ד"ה רנה אמר, ונכ"מ, שלא היו טועים אלא בין ר' פפא לרנא שהי' רבו ופעמים כשהי' אומר ר' פפא דברים נסתם היו סבורים שדברי רנא הם (מפני שרנא הי' רבו מונהק של ר' פפא) אבל בין דברי רנ פפא לדברי רנה לא היו יכולין לטעות, ע"ש. מנאר שרנ פפא השמיע דברי רנא רבו נסתם ולא אמר שרנא אמרס משום שהכל ידעו שהוא רנ פפא הוא תלמידו המונהק של רנא וכל תורתו שמע מרנא, אבל לא היו יכולים לטעות בין רנ פפא לרנא כי אלמלי היו הדברים של רנה לא הי' רנ פפא אומרס סתם אלא הי' אומרס נשם אומרס נשם רנה. הרי מפורש דתלמיד מונהק איט לריך לומר נשם רבו.

אולם נעלם הענין שכמעט החליטו הגדולים הנ"ל דכל הטעם שצריך לומר דבר נשם אומרו הוא נכדי שתיינה שפתותיו דוננות נקבר ומה הוליד הפת"א דין חדש דכיון דקמי שמיא גליא אין מן הגורך להזכיר הדבר נשם אומרו אלא כשהאומר הוא אדם חשוב וכנ"ל, אינו נראה כלל, דא"כ אין הקפידא אלא כשכנר האומר מת והוא נקבר, אבל האומר דבר שלא נשם אומרו נמון שהאומר הראשון חי אין קפידא, דהא לא שייך נ' שפתותיו דוננות נקבר כי הלל די עדיין, וזה איט

אז את הדברים, אבל אסור תמוס שנעל הדבור יש לו לער מגזילת קולה, והוא כעין דלמריק נסנהדרין כ"ז, לערל נשעתח מי לית ליה, פירש"י הלכך גזל הוא אלא שאין בית דין ישראל נוקקין להשיבו נפתות משה פרוטה דנתר הכי מחיל ליה, ובישראל נישארל נמי אסור, ומענר לא ענר, דכתיב לא תגזל והשיב את הגזילה, אמיתי דהשנן ואידך לא וכו', מנאר דמידי שאינו נהשנן נמי אסור מן התורה, וממילא גבי כ"ד הנס דלינו נהשנן אפשר דיז נז איסור דאורייתא.

אלא דיז לחלק ולומר דעד כאן לא אמרו דמסו לערל נשעתח הוי איסור תורה תמוס גזל דוקא תמוס גבי עכו"ס מישארל נפתות משה פרוטה, דהא נחל ממנו דנר מה, יהי' אפילו נפתות משה פרוטה, לכן לענין איסור תורה הרי זה בכלל גזל, אבל נכ"ד נדחמת אינו נחל ממנו מחומה ולא מחסרו כלל הנס שיש לו להנעל החקליט הראשון לערל ממה שהשני מעתיק דנריו אין זה בכלל גזל אפילו לאיסורא נעלמת, דאטו מי שמענר את תנירו יש נז ממוס דררל דגזל.

גזלן המריח ואינו מחסר להגזל אם חשוב גזילת.

אמנם יש לחקור אם גניבה וגזילה היא רק כשהגזל או הגננ נחסר דנר מה והגננ או הגזלן מריות דנר מה, או שחל די נלחת שחיה' נכלל גניבה וגזילה, היינו כשהגננ נחסר ואין הגננ מריות, או כשהגננ מריות ואין הגננ נחסר, כעין כ"ד שאין הגננ נחסר דנר מה כי אין המעתיק את הקול או את החקליט מחסר כלל מקולו של המשמיע.

והגה נרור שזה המחסר את הגננ ואינו מוסיק לעצמו לא יניייר אלא נמויק, שכל מוזיק מחסר לנעלים ואינו מוסיק לעצמו, אבל נאופן אחר לא משכחת לה, דהא אם יגננ או יגזל דנר השוה אלף זה להנעלים הנס שלהגזלן אינו שוה כלום הרי הוא גזלן או גננ של אלף זה והוא ישלם כפל של אלף זה, שהרי החפץ יש לו שוויא של אלף זה ומה לנו נזה שאללו אין החפץ הזה שוה כלום, אולם נאופן שאין כאן שום חסרון להגזל אלא הוספה להגזלן על ידי גניבתו או גזילתו, יש לעיין אם זה הוי נכלל גזילה וגניבה.

ומדברי הש"ס נרכות ה' גבי רב הונא תקיפו לי' ארנע מלה דני דחמרא, דלמריקן שם נתר גננא גנוז וטעמא טעים, פירש"י, הגוננ מהגננ אף הוא טועם טעם גניבה, הרי דאף שאינו מחסר להגננ, כי מה שידך לומר שמחסר את הגננ הלא אינו של גננ, ואין כאן אלא הוספה לעצמו לכל זאת חשוב גניבה.

אלא דמהחם יש לדמות, דהא כנר הקסה שם המרדכי נכ"ק נסם רנינו קלוימוס הא קיי"ל עניד אינש דינא לנפשי' ואחמי נענש ר"ה, וכנר האריכו הסוקים נזה, ראה מהרי"ק שורש קס"א, ונתמוס חו"מ סימן ד' אות נ' שהאריך הרנה נזה, ומשמע שם דר"ה לא נעל אותם הזמורות שהיו שייכות אליו אלא זמורות של הארים, ע"ש. וממילא אין תמוס רא'י דהא אפשר דהגוננ מן הגננ אותו דנר שגננ הגננ הראשון אין השני עושה מעשה גניבה כלל דמכיון שאין החפץ של הגננ א"כ לא החסירו כלל ולא שמה גניבה.

אולם נחידושי לנ"ק הוכחתי דהגוננ מן הגננ הנס שאין מחסר להגננ הראשון כי אין הדנר שלו לכל זאת נכלל גניבה היא, ואין בין הגוננ מן הנעל הנית ונין הגוננ מן הגננ אלא תשלומי כפל נלננ, שהגוננ מן הגננ אינו משלם כפל, דלמריקן שם נדק ס"ז על מה דתנן אין הגוננ אחר הגננ משלם תשלומי כפל, אחר רב לא שנו אלא לפני יואש אבל לאחר יואש קנאו גננ ראשון וגננ שני משלם תשלומי כפל, ע"ש. והנה דין זה נלמד מקרא דוגוננ מניח האיש ולא מניח הגננ, כלומר, אי לאו קרא הו"א דנס הגוננ מן הגננ משלם כפל. וקסה הא לפי דברי רב, קרא מיירי קודם יואש ואין החפץ של הגננ,

נכון, כי הלא ר' יוחנן הקפיד על ר' אלעזר שאינו אומר דנרי תורה נשמו נחיים חיותו של ר' יוחנן וכן נכחונות כ"ה הדר חזל לר' אלעזר נישות אחר שמעת מילי דנר נפתח ולא אחרת לן משמי' ע"ש, ורנ שח איקפד על רב ידי של אחר הלכה משמו ואחר מלון דעקיין ליעקליה אקרנא (נכורות ל"א), וכן נפסקים ק"ד: דרננטתי' דמר וסררותי' דמר גרמל לי' למר דלא תימל שמעתחא תפומי', וכן עוד הרנה פעמים נש"ס שהקפידו על שלא נאמר דנר נשמו נחיים.

המעתיק ספרו של חברו או המעתיק תקליטים של אחרים.

ובכ"ז מן דין נראה שעיקר הקפידה היא מלחל דגזל, כלומר, האומר דנר תורה הרי הוא הנעלים של אותו דנר, כשם שכל יואר הוא הנעל של הדנר אשר יער, והחילוק בין תורה לשאר דברים הוא, שנשאר דברים אסור לו להאדם להשתמש דנר המשתייך לתנירו ואם משתמש נז נלי רשות הנעלים הרי הוא גזלן, אולם דנרי תורה מותר לו לכל אחד להשתמש ולמסרם לאחרים נלי רשות אלו הראשונים שאמרו את הדנרי תורה, אולם נתנלי שיאמרו נסם אומרם ואם לא הרי זה נכלל גזל כמו שהנלתי מהדרש נילקוט (והמג"א סימן קנ"ו הניא זה נסם מיומרא נפ"ק דנדרים, ונסימן תש"נ כחנתי מזה), וממילא אין נפ"מ אם האומר השמועה חי או לא. ומה שאמרו נהרנה מקומות הטעם של שפתותיו דוננות נקנר, הכוונה היא נזה לכל נאמר דליסאר זה אינו אלא נזמן שהנעל השמועה חי חנל לא לאחר מיתתו תמוס דלין למת שום נעלות על שום דנר, וגם אינו דומה לשאר נכסיו שהוא מוריש ליורשיו אבל אין אדם מוריש תורתו ליורשיו, ונפרט כאן שאם נאלו לדון מתורת ירושה, עלינו לומר שחייב לומר את ההלכה נסם יורשיו, זה חי אפשר, דהא היורשין לא השמיעו את הדברים מעולם, כי תמונה נכס זה משאר נכסים, דנשאר נכסים אין לו להמת נעלות מפני שאי אפשר לו ליהנות מהם לאחר מותו, אבל על דנרי תורה יש לו להאדם נעלות נסם לאחר מותו, והיינו אותו הנעלות והזכות שהי' לו נחיו שיאמרו את ההלכה תמונ, כי נסם לאחר מותו הוא נהנה אם אומרים דנר נשמו כי שפתותיו דוננות נקנר, והנז.

והגה נמשמיע דנר תורה, שאנו דנים עליו, הוא דנר שנקול גרידא, דהנס שיש אפשרות לכחונ הדברים אבל עלם הדנר הוא הקול שהאומר דנרי תורה משמיע נקולו את מה שחידש, ונכן יש כאן שאלה עיונית אם יש נזה ממוס גזל, ונח"א דף רמ"ה הארכתי דננר מה דלמריקן אין נקול דין גזל הייט כשאדם תוקע נשופר של תנירו שהקול הוא שלו ואינו משתמש אלא עם השופר שאינו שלו ללורך קולה, ע"ש. וראה ג"כ מה שכתנתי נח"א דף רכ"ג נדון האוסר ספרו על תנירו. ולכן השאלה מה הדין אם אדם מעתיק ספרו של תנירו מנלי להעלים את שם הראשון שיאר את הספר, אם יש נזה דין גזל, כלומר אם יכול הראשון לעכנ על השני שלא להעתיק ומה נסם שלא למכרו או לא, ונעניינס אלו כנר נכתנו תמונות רנות נזמן שהדפיסו את הש"ס סלאווישא. אולם כל זה לא נאמר אלא דנרי תורה, שאין להנעלים שום נעלות על דנריהם זולת שייאמר הדנר נשמו, אבל דזורותיו אנו נולדה שאלה חדשה, ונשאלתי נכעין זה דנדרים שאינס דנרי תורה, כגון המשמיעים הרלחות או סירה חמרה נשדורי הראדיא והשומע מעתיק את הדברים נתקליטים, או שהראשון מתרט את דנריו נתקליט והשני מעתיק את החקליט נכדי למכרו, אם זה הוא מסוג גזל או שחל אין נזה דין גזל תמוס דלין נקול דין גזל והלא לא גזל דנר זולת הקול.

ובסימן תפ"א נח"א הנ"ל כתנתי דהנס דלין נקול דין גזל תמוס דלינו נהשנן, דהא אי אפשר להשיב את הקול

תשנ. אחר סופר סיים ספר לכתוב לזמן זה הסופר רוצה לכתוב אני פלתי בן פלתי כתבתי זה הספר לפלתי בן פלתי אמר לו המשכירי אני רוצה שתכתוב שמי על הספר שכתבת לי אמר לו למח אמר לו כי נמח כתבו בן ולא נתקיים בידם וכיד זרעם כי מכרוב .

תשח. (א) אחר היה כותב על הקטרה שלו חלב חקק האותיות ובקטרה האחרת כתב בשר כמו בן חקוק כדי שיכירם שלא יבא לאכול בשר בחלב כלומר בקטרה ישים בשר שאכל בה חלב אמר לו חבירו [א] מוטב שלא לכתוב בן יבא כמקום המנוסת ולא אוכל בשר בחלב.

תשט. מי שמשכיר סופר לכתוב מסורת לעשרים וארבע ספרים יעשה תנאי עם הסופר שלא יעשה המסורת ציורים עינות והיות או כאלו ולא שום ציורין מה שהתחילו המסורת לכתוב בספר עשרים וארבעה ספרים (א) כי הראשונים היו בקיאיך במסורת לכך כתבו בספרים [א] ואם יעשה ציורים איך יראה ועוד לא יכתוב כצירי הדף כי כשיראה דף לא יראה מה שבצירי הדף פתח לעומת פניו אלא צריך להפנות הצד אליו ומה שכתב לא יהיה מול פניו.

תשי. תורה נביאים וכתובים שכתב בהם הסופר להפך התיבות או האותיות או הפסוקים כגון (בראשית מט יז) יהי [א] דן נחש עלי דרך לא יכתוב למעלה ב' על הראשון וא' על התיבה האחרת להודיע שנכתב להפך כדי לקרוא המאוחר קודם המוקדם אלא ימחוק מה שטעה ויכתוב כסדר וכן באותיות ובפסוקים שהקדים המאוחר ואיחר המוקדם לא יכתוב למעלה ב' א' אלא ימחוק ויכתוב כסדר או יתלה למעלה תיבה שיחא כסדר חוץ מן שעל פי המסורת מאוחר ומוקדם וכן בפסוקים וכן כתפילות וזכרות שמתפללים כי מחמת שהתפלח שגורה בפיו יקרא כמו שרואה כתוב בפניו [ב] ואל יהוש הסופר על הקלף.

תשיא. הכותב סידור תפילות וכן לכתוב טקמים דבר אחר שכבר כתבו כגון מפני שהאניו וכתב את יום חג המצות הוא יכתוב טקם שנייה לצורך שבוקות גם לצורך סוכות מפני שיש שמתפללין שאינן בקיאיך ואם יהיה כתוב ביום חג המצות והוא חג השבועות ימעה ויאמר כמו שהוא רואה כתוב לפניו ואם כתב טקם יום חג פלוני גם יטעו הקורין בו ואם כבר כתב רצה והחליטו במנהגתו באתה קדשתה יכתוב עוד בתפילת ישמח משה וכתבנת שבת ועל כל תפילה יכתוב

משנת אברהם

כזה שהוא לאין תכלית. נכל אופן מפורש נקרא ונש"ס שהנייה שהיה גונג דברים שנאמרו לירמיה והוא השמיע אותם שלא נשמו של ירמיה נקרא גנג ונתחייב מה שנתחייב, והוא תקור לאמן לדברי הג"ל.

סימן תש"ח

[א] **מוטב** שלא וכו'. נראה דהכוונה שהחשש שאל יתמלאו החריצים נטיע או חנק ולא יהי' הכתב נראה ויחליפו את של נשר נשל חלב, לכן מוטב לעשות החריץ על כלי אחד לנד, כגון לחקוק, "חלב" דהגם שהכתב לא יהי' נקרא חלב מקום הכתב יהי' נראה וידעו שהשני נלי שום חקק הוא של נשר.

וא"כ הגנג השני לא חסרו להגנג הראשון מידי ואין השני ננג כלל ואיך ס"ד שיסלם הגנג השני ככל ולמה לי קרא לפטורו, אי אחרת נשלמה דקרא מיירי לאחר יאוש שקלאו הגנג הראשון ניאוש ספיר אינטרך קרא לפטורו חבל לרנ קשיא, ונע"כ צריך לומר דאפילו מיירי קודם יאוש ולא קלאו עדיין הגנג הראשון, לכל זאת הגנג השני עשה מעשה נגינה נאשר הוסיף לנכסיו דנר שאינו שלו, הגם שלא החסיר להגנג הראשון, שהוא עתה הגנג, כלום, ולאחלא קרא דוגונג מנית האיש הו"א דיסלם כפל לכך צריך קרא דגזירת הכתוב היא דהגם שהוא גנג יהי' פטור מתשלומי כפל. הרי דגם מיי שמרצה על נכסיו שלא כדת הגם שאינו מחסר את הגנג הרי הוא גנג, וממילא ננדון שהנחתי למעלה, יכול השמיע הראשון לעכנ על אחרים שלא ישתמשו דנבריו ונהרלאותיו ודומה.

„קיבוסת“, גונב דברים.

וי"ש להניח ראוי מתקרא מפורש ננניאים שהגונג דברים ננג שמיא, שהרי כך מפורש צירמיה כ"ג"ל, לכן הגני על הנניאים נאום ה' מנגני דברי איש מלת רעהו. ונש"ס סנהדרין פ"ט מנואר דהמתנגג מה שלא נאמר לו, כלומר שנאמר לנניא אחר ולא אליו, כגון חנייה בן עזור דקאי ירמיה נשוק העליון וקאמר כה אמר ה' לנאיות הגני שונר את קשת עולם, אחא איהו נשוק החתתון אמר כה אמר ה'. וצירושלמי סנהדרין י"א"ה' איתא: רבי יהושע בן לוי אמר תנניא בן עזור נניא אחת ה' כלומר, לא השמיע ננאיה שלא ינאה מפיו של הקנ"ה כדרך נניאי שקר, אלא שהי' לו „קיבוסת“ והיה שומע מה צירמיה מתנגג נשוק העליון ויורד ומתנגג נשוק החתתון, ולפי הענין צריך לפרש שהיה לו לתנניא אחו מין כלי אשר קלט את דבריו של ירמיה נשוק העליון והכלי השמיע את הדברים לתנניא, אחרת לא אדע לפרש הגני „קיבוסת“ כי אי אפשר לפרש שהיה לו לתנניא מוש וכשרון ננאוי יתיר שהיה שומע נמקומו מה צירמיה שמיע נשוק העליון כי אין מסתבר שהמוש הננאוי שהקנ"ה מחונן בו את הנניא יהיה הגורם לנגינה ולננאיה שאינה אחתית, ועוד למה יחונן ה' את הנניא נכשרון

סימן תש"ט

[א] **ואם** יעשה וכו'. אין נכוונת רנינו נשניל איסור ציורים, דהא אין ציור אילן שום דררא דאיסורא, ונהנדפס נכל הדפוסים כתונ: שלא יעשה ציור כעופות וחיות או אילן. אלא עיקר כוונת רנינו שלא יעשה הציורים כדי שהמסורות יהיו נראין ונקראין היענ. מה שנחן טעם לדבריו ואם יעשה ציורים איך יראה.

סימן תשי

[א] **ידד** דן וכו'. ננדפס: יהי נחש דן עלי דרך. והכוונה שלא יסמן על הגני נחש ננ' ועל הגני דן נא' להראות שצריך להיות נקרא דן נחש, כי הקורא יעשה מכל מקום ויקרא יהי נחש דן, מה אינו מן הראוי ואל תפתח פה לשון, ואין המדובר נכאן מספר תורה אלא מתנ"ך, כי ספר תורה נודאי שפסול נטעות כזה. [ב] **ואל** יתוש וכו'. התפרש ננדפס כתנ שמכאן מתחיל הסימן הסמוך.

חשט. (א) ציל לפי שאין אנו בקיאיך במסורות הראשונים היו בקיאיך כ"י בסכין חלב וסימני הרצוי חלב. תשח. (א) כתבו הרמ"א והלבוש י"ד ס"י ס"ס: גוהנץ לעשות סימן

כי לא ידע לחזור למעלה ועוד צריך לסמוך עד שיחמש אנה הוא וכן אצל כל ספני המאנו ועליו יבא האצל כל אתה בחרתו. וכן כל פירוש בו שכל מי שאינו בקי בא למענות או לסמוך עד שיחמש על כן יכתוב הכל בשירוש (א) ויכתוב אותיות מלאים כי כותבים מלאים [א] למי שאינו בקי בנח שרצה לכתוב וסחר לבט לעבודך באמת יכתוב וסחר (ב) לברני סלא יו"ד לעובדך מלא וי"ו שבת קודשך אהבתי שמך וכדומה בזה.

תשיב. וא"ל יכתוב אדם תפילין ומוזות וספר תורה על קלף חלק יותר סדיי (א) או דיו רע שגורם ליחזק ואם כתב אות מתיבה סמוכה להבירתה (ב) שתינוק שאינו חכם כל כך קוראה עם תיבה שבצידה ספולה בנח שמעני ישראל או כתב כך שם עירשאל הרי ע' אצל ישראל ועל אות שתינוק שירדע אל"ף בי"ת לחביר ובתפילין אינו יודע התיבה אם נכתב שום אות שלא כהלכה אם יקראו בשירה שלא יקרא לבי"ת כ"ף או לכ"ף בי"ת.

תשיב. כשיש לאדם לחביר עמו ספר דיו ודבר לה אל יבא בסעם אחת פן ישפוך על הספר ואם קרן שהוא סתום יקשור באזור שבסתמיו וכתוב (יחזקאל ט ג) קפ"ת הסופר במתניו.

תשיב. אדם שכותב מקות וכעוד חריו לה הוא מקנה חריו באצבעו לא יקנה אצבעו שחריו עליו שלקח פן הקלף לא יקנהו במנעלו.

תשמו. סופר שהיה כותב את השם התיבה שלפני תיבת השם לא האיר כמות שצריך להעביר הקולמוס עוד עליו כדי שיחיו האותיות של תיבה שלפני השם נכרים יפה בריו וכבר התחיל לכתוב את השם ולא כתבו כולו לא יתכן שיפסיק באותיות של שם ויאיר תיבה אחרת.

תשיו. (א) כשמרובה דיו על האות לא יקח סמני דיו לכתוב השם ולא מן השם ויכתוב אות אחר.

תשיו. אם היה סופר כותב והגיע לכתוב אלפי וכתב אלפיך לא יקד על י' כאלו אף י' מן התיבה (א) אלא יניח כל התיבה כך [א] ויקרשה ויכתוב אלפי.

משנת אברהם

סימן תשי"א

כאלו מחוק ואסור לחזק את הנטפל להשם מאחריו, או שחל כוונתו שאין הנקוד מועיל כלל לחסר את האות ומלא שהס"ת פסול האילי וכתובו זו אלוהיך נמקום שצריך להיות אלוהי, לכן אומר רבינו לכתוב עוד פעם את השם אלוהי כראוי.

ובאבות דר' נתן פרק ל"ד איתא נענין נקוד על התינות והאותיות, עשר נקודות נחורה אלו הן וכו' וס' ושמוע דליו הנקודות נאות לחסר את התינות או את האותיות, דל"כ הס"ת פסול משום חסירות, אלא דהנקודה נאה לפרש את כוונת הכתוב, כגון ישפט ה' בני וניקד נקוד על יו"ד שניקד, מלמד שלא אמרה לו אלא על הגר, וכן כולן שס, ומה דאיתא שם נקוד על לנו ולננינו ועל ע' שנעז למה אלא כך אמר עזרא אם ינא אליהו ויאמר לי מפני מה כתנת כך אני אומר לו כבר נקדתי עליהן, ואם יאמר לי יפה כתנת אעניר נקודה מעליהן, דמשמע ללאורה דהנקודות מחסרות את הכתב, אולם נפסקי תוס' נמנחות נפרק כל הקרנטות סימן רל"ג איתא שעזרא אמר אם יאמר משה למה נקדת אשינ הלל לא מחקתי, מתנאל דליו הנקודה מוחקת את האות שחתימה. ומכאן פסק הט"ז ניו"ד ס' רע"דז', דספר תורה שאין זו נקודות הראויות להיות כגון על אליו איה שרה או בשאר הנקודות שאין לפסלו בשניל כך, דהא על כל פנים כתב את הס"ת כתיבתה מסיני, שהנקודות שאמרו חכמים הם מתקנת עזרא כדאיתא נפסקי תוס' הל"ע ע"ג. והגם דרש"י נמשנה דפסחים ז"ג: נקוד על ה"א לומר לו מפני שרחוק ודאי וכו' כתב: וכל ניקוד למעט הדגש נא דמשמע סמיה להא חניה מהכא. עכ"ל, אין הכוונה דו הנקודה מוחקת את התינה נפועל אלא דהנקודה נאה לדרוש נדגש על התינה, וכן הוא נרש"י סנהדרין מ"ג ר"ה והנגלות, נאחה הנקודה „לדרוש" דליו מדה זו וכו', ולפי זה נודחי שכוונת רבינו שלא לנקד את „ך" שנאלוקיך הוא דזה לא יועיל לתקן את הענין, ונדעת זקנים מעלי תוס' נפרשת נגנים כתב: כך אמר עזרא אם ינא משה רבינו ע"ה ויאמר למה כתנת אותם אומר לו לכך נקדתי עליהם ואם יאמר יפה כתנת אעניר הנקודה מעליהם, משמע שמתוך כך שהי' מסופק נגלות אם הם לבו ולננינו

[א] למי שאינו וכו'. מה שכתוב נמת"ק מש"ס דע"ז ט', כבר קדמו נעל לשון חסידים, ולדעתי אין זה ענין לדברי רבינו, דלא הוהיר רבינו אלא תפילות למי שאינו נקי, וזוקא נמקומות שינא לדי חילוף הדגרים, לננו חסר, יאמר וטהר לננו, מנזירת נן, וכן לעונדך חסר, שיאמר לעונדך חלילה לעשות אותך לענדי, וכן שנת קודשך חסר, יהי' המונן שנת המתקדש אותך, וכן אהני חסר חסר ינטל מי שאינו נקי נה' קמונה מלשון הנאה או נתינה. ונענין ס"ת לענין אם עדיף יתירות מחסירות, עי' נחום' מנחות ל' ד"ה אצל.

סימן תשי"ז

[א] ויקרשה הכתוב וכו'. מדברי רבינו נשמע דנשמות כפולים אחר מיותר אין צריך לסלק את היריעה, ואם צריך לסלק את היריעה למה כתב רבינו ויכתוב אלוהי, הלא כתיבת השם הוא שלא לצורך, אלא ודאי דאינו צריך לסלק, אלא דל"כ למה לא כתב דל"כ לקדד את השם הראשון, דהא נחם' סופרים פ"ה איתא הכותב ז' שמות ז' קודש מתיים הראשון ומעכב את האחרון ויש גורסין מחטנו ושניהן פירושו לשון קדיה, ועי' ניו"ד ס' רע"ז ט"ז, ונליון מהרש"א שם. ואפשר דדעת רבינו דליו לכתוב את השם על התטלית ולדנקא, דגזה יש דעות חלוקות, לכן אם הי' כותב שצריך לקודד את הראשון ויכתוב את השם השני הי' משמעו שיכתוב נמקום שקדד, והי' צריך להאריך, או אפשר דרבינו לא נא ללמדנו נכאן איד להכשיר את הס"ת אלא עיקר כוונתו להשמיענו דליו הניקוד על האות מועיל להחסיר את האות.

נקודה על הכתב אי חשובה במחיקה

ודגה נדברי רבינו יש להסתפק מה כוונתו, אם הכוונה שלא לנקד על ז' משום דהנקוד מחסר את האות והרי הוא

פיו. יתר על זה מצינו בבבלי עבודה זרה סי' א' וסימן ספרא בצירא תנא תוספאה ופירש הערוך ערך ספר: מנגז הביתב מקרא לכתוב בחיסור כגון משה בלא וי' לאמר בלא וי' אבל התנו מנהגו לכתוב התיבה מלאה בלא חיסור, הרי כי גם חזיל אפרו שראוי לכתוב התיבות מלאות.
תשיב. (א) בשבת קלי"ג ב' וכתב בו לשמו בריו נאה. (ב) פנחות ב"ש ב'. תשיו. (א) ערך ס"ש הרמ"א יו"ד סי' רע"ד סיה שמחיו. תשיו. (א) שכונות ל"ה ב': לאחריו אינו נחמק.

חשא. (א) כן נהגו האוונים הקדמונים כמו שכתב רבנו נחשון בתשובות טוינים קדמונים ברליון תרי"ח סימן א': והן „שני" „כשיני" שאמרו חכמים. (ב) צ"ל ליכנו וכן נהגו לכתוב בירושלמי ברכות פ"ד ה"ב ולא קנאת אדם תעלה על ליכנו ובבבלי ברכות פ"ד א' לבנו בלא יו"ד אחר הלפ"ד. וכן בירושלמי ברכות פ"ב ה"א בפעם שני יבא. מקום שהגו לשאול אכילים בשבת, שם הלכה ו'. כגון פסרות וכריו קיימין פסרות לא אפר כלום בסיין סיה ועיין בכורו העמים תקצ"א צד 93 מה שכתב החכם שיר

תשי"ח. הבא לכתוב שם אם נודמן לו רוק או צריך להשליך מהוסימו ירוק או ישליך מהוסימו תחילה ויקנה ידיו ואחר כך יכתוב לא יתכן שיכתוב וכאמץ השם יספוק או ירוק או ילכלך ידיו ולא יתכן כשאדם נותב את השם שידבר או ישחק שנאמר (מלאכי א ו) לכם הכהנים בחיי שמי שמי (שם ב ח) וספני שמי נחת הוא וכשאדם צריך לנקבו לא יתכן [א] להזכיר את השם שנאמר (תהלים קג א) וכל קרבי את שם קדשו.

תשי"ט. מי שכתב את השם וכתב מקצת אותיות של שם לא ירוק רוק ספיו עד שיסיים השם כולו ואם שני שמות יחד כגון ה' אלקים לא ירוק בין זה לזה [א] עד שיכתוב שניהם.

תשכ. הכותב את השם לא מים כל השם ובא אביו או רבו או נשיא לא יפיר עיניו ולא יחז לקום ולא ינוע ולא יסור עיניו מלכתוב עד שיסיים כל השם ואם שני שמות או שלשה או יותר כגון (א) (יהושע בב כב) ה' אלקים ה' אלקים ה' הוא יודע לא יקום ולא ינוע ולא יסור עיניו מלכתוב עד שיסיים את כולם וכתוב (רברים כח נח) ליראה את השם

משנת אברהם

שמה שכתבו הנהות מיימוני פ"ד תפלה דאסור להוציא אחר דברי תורה מפיו, והניחו הרמ"א נס"י ז"ל, דלא קפיד רבינו אלל להזכיר את ה' עכ"ל, ונראה דרבינו סמך על הירושלמי נרכות נ"ג. שמור רגלך כאשר תלך אל בית אלוה' שמור עמך מן הטפים היוצאים מנין רגליך, הלא דחמיר נדקיס אנל נגסיס אס יכול לסנול יסנול ע"ש. לכן לענין תפלה ושאר הזכרת ד"ת לא החמיר כל כך, אנל נכתבת השם התמיה, א"כ תהא כוונת רבינו נמה שכתב להזכיר את השם, היינו נכתבת ספר תורה שממנו המדובר נסיון זה, כי הלא לא יפסיד כלל אס לא יכתוב עד אחר שיפנה, ועי' נמראה הפנים לירושלמי שם שכתב דג"ס דילן לא משמע שיש חילוק בין דקיס לנסיס, ונשם תשובת הרש"א ז"ל ס' קל"א כתב, ואס נשעת ק"ש ונרכותיה נחעורר בין לקטנים בין לגדולים ויכול להעמיד על עמנו קורא כדרכו, ואס ראה להרחיק ולהטיל מים אפשר לו לעשות כן ע"ש.

סימן תשי"ט

[א] **עד שיכתוב וכו'.** נמקור חסד נדפס סימן תפ"ה, כתב נשם הגר"מ אריק ז"ל דהאסור הוא משום שזוכיר שם שמים על הרקיקה ע"ש. ולא ידעתי א"כ איך כתב רבינו נסמוך שלא ירוק עד שיסיים את השם כולו, כלומר כשכותב רק שם אחד, הלא היו כמזכיר שם שמים על הרקיקה, ועוד דשיטת רש"י נסנהדרין ק"א ד"ה ונרוקק אזה דוקא נלושא, וכן הוא נמשנה שם, ואפילו לפי דברי הט"ז ניו"ד קע"טג, שהקשה איך רווקין קודם ואנחנו כורעים, ומשמע שיש איסור אפילו נלא לחישה, אנל זה נרור דהיינו דוקא כשזוכיר שם שמים נפיו, אנל לא נכתובה, דנבר כתבו כ"פ, דלא אמרינן כתב כדצור אלל נמקוס שהכותב חפץ בזה שיהי' כתבו כדצור אנל לא כשאינו רונה בזה, דא"כ איך כתב הסופר אום שם נס"ת הא היו הונה את השם נלוחיותיו, והדברים עתיקין. וכנראה טעם רבינו הוא כמו שכתב נסיון הקדום משום דהוי ציון להשם, ומסתמך על מה שנאמר לכס הכהנים נחי שמי. וכלל הס"ת סימן הטכתי הוא סיפאל של הסיון הקדום.

סימן תשכ"ב

[א] **כיון שגמר וכו'.** אין מכלן סתירה למה שכתב לעיל נס"י תשי"ט, דהתם לענין ריקה החמיר, אנל כאן להשיב גלום מותר כדליתא ניו"ד ס' רע"ג, ומקורו נמוספתא ונירושלמי נרכות ע"ש.

סימן תשכ"ח

המוזין דיו לכתובת ס"ת

[א] **לכתוב מה וכו'.** ולע"ג שהמוזין את הדיו שנקרט לכתובת סת"ס נכל זאת מותר לו להשתמש

חשכ"ב יערי"ש.

קודם שעברו ישראל את הירדן אס ללו לפיכך נקד עליהם, ומכלן אנחנו מניחים ראי' לכתובים נלא שרטוט ונקודין שתי תינות קודם שיכתבו השלישית, ואינם יודעים למה, ומכלן יש ללמוד שהנקודות כמתק מתקאמר עזאל לכך נקדתי אותן והרי הם כאלו לא נכתבו. עכ"ל, משמע מדנריהם דנקודה הרי הוא כמתק ממש, אולם נפיר' הרש"א עה"ת שם כתב וקשה א"כ דממעטינן הנסחרות מלה' אלקינו, א"כ על להד' אלקינו הי' לו לנקוד ולא על לנו ולננינו. וי"ל דלין דרך העולם לנקד על השם, שנראה כמתק" ולפיכך אין הנקודה על להד' אלקינו ומהפכים על לנו ולננינו עכ"ל, וכעין זה נרש"י שם דף מ"ג ד"ה ועלות לנו, והי' לו לנקוד את הנקודה הזאת על להד' אלקינו אנל, ללא אורח ארעא" לנקוד את השם וכו'. משמע דלין הנקוד ממתק את האות.

ודברי האבות דר' נתן הכ"ל הם מקושי הגנה דמה שאלה היא לעזאל למה כתבת כך הלא עזאל כתב כמו שהי' כתוב נספרו של משה רבינו. ונש"ס סנהדרין הכ"ל אמרו למה נקוד, הפירוש, דכך נספר מידי משה רבינו והטעם של הנקוד לכדרי' כדלית לי' ונר' נחמי' כדלית לי' התם אנל מה שאלה זו משתייכת לעזאל. ואפשר דהפירוש הוא דעזאל הי' מוספק אס הדין כר"י או כר' נחמי', כלומר אס כר' יהודה הסובר שהנקוד נל ללמד שעש על הנסחרות לאחר שעברו את הירדן א"כ הנקוד נרדך גם נימי עזאל להורות שאנחנו אחראים וערנאים גם נעד הנסחרות, אולם אס הדין כר' נחמי' דעל הנסחרות אין אנו ערנים לעולם והנקוד נל ללמד דכשם שלא עש על הנסחרות כך לא עש על הנגלות קודם שעברו את הירדן א"כ נימי עזאל אין לו שום נרדך ננקוד זה דמתי דהוי הוי, זה מתיאס להגירסא שנפסקי תוס' הנ"ל: אס יאמר משה למה נקדת, כלומר, הלא לאחר שעברו ישראל את הירדן אין נפ"ת ננקודה זו, דנקודה זו נאה רק ללמד שלא נעשנו על הנגלות קודם שעברו, אנל עכשו אין נפ"ת, אשינ הלא לא מתקתי, כלומר, נשניל שהייתי מוספק אס כר"י לכן נקדתי, דהלא לא הלקלתי חלילה בזה דהלא לא מתקתי אום דבר מתורת משה רבינו.

[ב] **במקום אחר פירשתי** מה שאמר נמוספתא נרכות ה"י"ת, הנקדינן תופשין אותן על כך, שני "נקדינן" פירושו אלו שמתנעם לנטל את אחרים ואת דנריהם, ונקראים נקדינן, נשניל שהיו רגילים לנקד על התינות לשם ניטול ולשם מתיקה כנ"ל, וראה ניירושלמי סנהדרין ר"ב ששה נסיס נעשו לו לפנתם שחאל זכרותו נראית — מפני הנקדינן, ומד"ר — הנקדינן].

סימן תשי"ח

[א] **להזכיר את וכו'.** נדפס כתב הרב החיד"א ז"ל נפירושו, דמכלן משמע דלא סנר רבינו כדעת רבינו

חשכ (א) דיל אל אלוים הי אל אלוים הי, אבל לפיו היה לו לרבונו לומר ששה שמות, ומלבד זה רבונו נצטו סותר דברי שכתב כסי

הנכבד והנורא חזק וכתוב (מלאכי ב ה) מפני שמי נחת הוא, ואם נצרך לנקבו או דברא אשתו עמו נתקשה אברו לא יכתוב את השם.

זה מצאתי בספר אחר.

השכח. וכן אם יכול לעצור את עצמו כשמתפלל שלא ירוק בין שם לשם כגון ה' אלקינו ואם רוצה להתקטש מלמעלה אל יתחיל לכתוב ולא לדבר עד שיתקטש תחילה וירוק ואחר כך יכתוב וכן ידבר.

השכב. הכותב את השם אפילו המלך שואל בשלמו לא ישיבנו היה כותב המשה שמות [א] כיון שנמר אחר מהם משיב השכב. הכותב את השם אם יבא אדם לפתח אל יראה מי נכנס עד שינמר השם ואם שכח וחיבוט או שמע קול זקן או אביו או מלך נכנס לא יעמוד כנגדו וכתוב (ישעיה מה יא) וכבודי לאהר לא אתן.

השכר. שמעון שכתב תפילין ומזוזות או שאר דברים מדברי תורה וחנה ראובן צריך לדין או קולמוס לכתוב כתב לא יקח הקולמוס וחריו מיד שמעון מפני שמבטלו ממלאכת שמים.

השכח. אם הפביל הקולמוס בריו כדי לכתוב השם ונזדמן לו לכתוב כתב על משכון או כתב אחר באותה פבילת הקולמוס לא יכתוב אלא יכתוב השם ויטבול פעם שנייה [א] לכתוב מה שהפך.

השכח. מעשה היה באחד שלא היה מניח לכתוב מדיו שבקרטו כי אמר כבר הזמנתי לכתוב בו דברי תורה ולא יתכן שיכתב להריוט בו ואע"פ שאמרו (א) הזמנה לאו מילתא היא במקום שאוכל לקיים רבוי אביו אקיים כל מה שאדם מחמיר על עצמו במקום דלא פתרי אחריו על זה לא נאמר (קהלת ב יד) החסיל כהשך חולך וכתוב (דברים כו ו) אבנים שלימות תבנה את מזבח ה' אלקיך וכתוב (שמות כ כה) לא תבנה אהזן גזית כי הרבך הנפת עליה ותחלליה [א] שסא יהנה האדם מן הפסולת.

השכח. ואותו האיש לא היה משיב משקה בכלי אלא כפי שהפך לשתות כי לא היה מברך על כלי גדול מן ישראל אלא משיב בכלי קטן ומברך ושותחו כולו.

השכח. ובסעודה משיב בכלי מים או שם משקה כפי שפבור שחיה ריי לו [א] באותה סעודה (א) כמו שאמרו (ב) השותה כופו בנת וכו' חרי קמן היה חתה חזירי לאחר שבירך שישתחו ולא היה נותן לגוי לשתות מאותו כלי

שתיה רגיל לברך עליו ולחם שבירך עליו המוציא (ג) לא היה נותן ממנו לעבד ושפחה ומן המוציא היה משאיר קטט ואוכלו לאחר הסעודה או יבש במשקה על שם שיחא מעם של המוציא בפיו וכתוב (דברים כה ה) ברוך שנאך ומשארתך שירי מאכל (שמות בנ כה) וברך את לחמך ואת מימך וכתוב (יואל ב יד) והשאיר אחריו ברכה. (ישעיה ג י) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו בדבר שנאכל לא יננה.

משנת אברהם

יהי' ולא ידעתי מה קושיא, אדרנא מדהלריכה התורה פסוק מיותר פסל לך, ש"מ דנמקוס שאין היתר מפורש אסור, ונדולה מזו כתבו תוס' נמנחות ז"ח ד"ה שלא ינאף, דאע"ג דמלך הדיון הקדש שזה מנה שחיללו על שזה פרוטה מחולל, לכל זאת אמרינן שם נגמ' שלא ינאף ליד מעילה, כלומר, לאו מעילה ממש אלא של היו רונים ליהנות משל הקדש ע"ש, משמע דגם לאחר החילול חשבו הנאה מן ההקדש הגם שאין זו מעילה, ואינו של הקדש, אלא דגם מה שאדם נהנה מן ההקדש על ידי הדיון של שזה מנה שחיללו, ג"כ בכלל הנאה מן ההקדש היא.

ובמקום אחר הקשיתי לפני דברי תוס' הנ"ל, מה מקשה נמנחות ז"ט: וליטת עליהן דניפקו לחולין. פיר' דהני"ד יתו מעיקרא עליהן דנמכיס שאם הולכרו הולכרו ואם לאו יהיו חולין ולאחרי מנהגי שיהי' לזנח אחר, ומשני גזירה שמה יאמרו מוליחין מכלי שרת לחול. משמע דמדאורייתא יכולים ני"ד להטות דניפקו לחולין, ולאחרי, מי גרע מהקדש שזה מנה שחיללו בשזה פרוטה, דחשבו נהנה מן ההקדש לפי דברי תוס' הנ"ל, והכל נמי הגם דמן הדיון הני"ד עושים התנאי שיהא לחולין אצל עכ"פ חשבו נהנה מן ההקדש. ולריך לומר דתנאי ני"ד הוא שאם לא הולכרו לא תחול על הנמכיס שום קדושה, אצל גבי שזה מנה על ידי החילול ינאף מן ההקדש לחולין, וההקדש מפסיד.

הדיו לכתיבת דברי חול, ונדלתי משום דהזמנה לאו מילתא היא, אלא דקשה הלא נסיתון הסמוך פוסק להחמיר כלניי דהזמנה מילתא, וקשה לומר דנמיתון הטכתי מיירי שאין לו אפשרות אחרת, אולם כבר הנלתי נס' תרס"ג דברי השטמ"ק נרכות פ"ג נהא דנעי רב פפא יש זיתון לנית הכסא או אין זיתון. והקשה השטמ"ק מה קא מינעי ר"פ הא קיי"ל הזמנה לאו מילתא היא, ותיירן דהיינו דוקא כשנמלך לאחר ההזמנה קודם העשייה ורונה לחזור מהזמנתו או אמרינן דהזמנה גרידא לאו כלום אצל כל עוד שלא נמלך הזמנה מילתא היא ע"ש. לכן דיון הטכתי שהטביל הקולמוס נדיו כדי לכתוב השם ונזדמן לו לכתוב כתב של חול, האמנם שהדיו שנהקרן הוא מוזמן לכתיבת ס"ת אצל הלא זה אשר הזמינו מתחרט וממלך עתה לכתוב נאותו הדיו כתב של חול, אצל נסיתון הסמוך שזה האיש הזמינו לכתיבת ד"ת, ולאחר זל לכתוב בו דברי חול, הגם שהאיש האחר לא יקח את הדיו נלעדי הסכתתו של נעל הדיו, אצל אין הוא נמלך מדעתו, כלומר לטונת או לנורך עזמו אלא נשניל הנורך של השני, לכן המלכה זו גרועה היא, והגם שלדברי רבא גם נלופין כזה הזמנה לאו מילתא כיון דסוף כל סוף נמלך מהזמנתו, אצל נכגון זו מוטב לחוש לדברי אביו, ולטעם השני שהניח רבינו שמה יהנה אדם מן הפסולת, אפילו כשנמלך מעזמו ואפילו אין הדיו עוד ראוי לכתיבת ס"ת אין להשתמש בו לכתיבת דברי חול.

סימן תשכ"ח

השותה כוסו בבת אהר

[א] **שמה** יהנה וכו'. כגון חסר, וננדפס: ואינו נקרא כחו שאמרו השותה כוסו בנת אחת הרי זה

(ג) עיין אשל אברהם סי' קס"ו סק"א.

סימן תשכ"ו

הקדש שזה מנה שחיללו על ש"פ

[א] **שמה** יהנה וכו'. נמקור חסד ננדפס סי' תתפ"ח הקשה מנדרים ל"ח, פסל לך שני לוחות וכו' פסולתן שלך

השכח. (א) סוגרין מ"ו ב. השכח. (א) צ"ל: ואינו נקרא כמו שאמרו כ"ו. (ב) מסתים מ"ו ב.

תשכ"ט. כ"י שהיה בו מים כנגד מלא מים ושפך מן הכוס לתוך הקירור שיש בה עשבים לריו ושאר ככוס מן המים לא יושך בפל שיש בו מי רגלים או רעי לשמשו וכן אם שפך מן הכוס מים בפל שיש בו רעי או לרחוץ ידיו מטופות בצואה הנשאר בכוס לא יושך על העשבים.

תשל"א. אם הזה מן הדיו על מצבעותיו לא יתכן שילך כך לבית הכסא שהרי הדיו על מצבעותיו נשיקנה בהם אלא ירחוץ ידיו תחלה ואחר כך יכנס לבית הכסא.

תשל"א. חכם נכנס לבית הספר שכתב נתיבי קדש ראה קולמוס מונחין על נבי קרקע אמר לו בקולמוס שכתבת בכתבי קדש רשם הקדש אל תולול בו ראה כשהתחיל הסופר הספר כתב תחילה בגליון בשם ה' אמר למה עשית כן

אמר על שם שמתך אצל בשם ה' זה ספר אמר נתיב (בראשית ד כו) לקרא בשם ה' זה ספר שצריך להתפלל שיצליחנו ושימים ולא לכתוב בספר בשם ה' דכתיב (דברים יג א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו וכתוב (משלי ל ו) אל תוסף על דבריו מן יוכיח כך ונזכרת. (א) ולא עוד אלא שזכה קנה לישול ממנו קולמוסים לכתוב ספר תורה נביאים וכתובים.

תשל"ב. אחר כשהיה כותב היה צריך כמה קולמוסים בשבוע לפי שהיה רחוק הקולמוס בקלף ותיקן לו קולמוסים מן עצם ענור מן השוקים אעפ"כ כשהיה כותב מוזות לא היה כותב אלא בקולמוס של קנה אבל דברים שבקל מה היה כותב בקולמוס של עצם אמר לו הכירו אם יפה אתה כותב בקולמוס של עצם [א] תכתוב בו וכתוב (איוב יט כד) בעט ברזל ועופרת לעד בצור יחצבוק.

תשל"ג. אחר היה פקעיה מן הספרים ומן הפירושים היה קורא בסוף וכתב וכל מה שהיה כותב היה קורא בסוף תחילה שאלו לו למה אתה קורא קודם שאתה כותב אמר קבלתי כשארם קורא ומציא מסוף השרים שומעים ומכריזים אותו ועוד יזכור מה שיכתוב (א) וכתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת ה' בפיך וכתוב (שם שם) לזכרון.

תשל"ד. (א) מהו נכתב תרתי תלתא מילין מן ספוקא מור עוקבן שלה כתב לריש גלותא דהוח דמיד וקאים בזמריך (ב) אל תשמה אל גיל בעמים ר' אחא כתב זכר צדיק לכרבה ר' זירא כתב ולא זכר (ג) המלך יואש ר' ירמיה

שלה כתב לר' יודן לשנא את אחובך ולאחבה את שונאיך.

תשל"ה. אם אדם כותב בכתבו ה' (א) לחיותר מן הקב"ה [א] יכול למחוק שהרי אמרו (ב) בח' ב' נמחק לח' ל' נמחק אבל אלהינו נו אינו נמחק שכבר קרשו השם.

תשל"ו. אין משנין את השם בלפי הדיוט כנגד ששלה אחר לנריב יהי כבוד ארזי לעולם ישמה ארזי במעשיו זה לא יתכן שהרי אמרו (א) לא יעשה אולם וכתוב (שמות ל לב) ובמתנותיו לא תעשו כמותו (ב) אל תפירוני זה משנה את השם להדיוט.

משנת אברהם

ננוה של עוף נודלי סמכו על העט"ז הנ"ל, אצל נעט של נרזל שנתחדש זמן הרנה אחרי שהיו כותנים ננוה לא נהגו, והגינו המנהג כנראשונה לכתוב ננוה, אולם מדברי רבינו משמע דאם כותב יפה נעט עגס ושל נרזל מותר לכתוב בו ס"ת. אלא דנאחמ נפסוק הזה שרבינו מניח ראי' ממנו מפורש נצור יחננון והיינו חקיקה, נצור הוא אגן קשה שאי אפשר לכתוב עליו אלא לחקוק בו. ורש"י גם כותב: נעט נרזל יחננון נצור ואח"כ, מעניינין את העופרת עליהם לתת לאותיות מראה שהורית להכירם וכן דרך חוקק אגן ולא יתכן לפרש עט של עופרת שהרי כך היא אצל האגן עכ"ל, הרי שרש"י ז"ל מפרש דנרזל הוי חקיקה, אצל על הקלף הוי שפיר כתיבה, דהא אגן רואים שהעט של נרזל אינו חוקק נהקלף אלא מניח את הדיו על הקלף, ואפשר דרבינו מניח ראי' מהמקרא הנ"ל שאפילו חקיקה נצור נקראת כתיבה, משום דגם הלאות ה' עשיון נחק ירכות כמו שכתבו החוס' גניטין כ' ע"ג.

נרנן, שהרי קטן ה'. כלומר רבינו דקדק בניו, "כוסו" ולמה לא אמרו שהיתה את הכוס נצת אחת, אלא הכוונה דמי שרגיל לשחות כוס המתחיק רביעית לוג מותר לו לשחותו נשתי פעמים נמלא ששיתה חצי רביעית נצת אחת, וממילא כששיתה מן כוס קטן שאינו מתחיק אלא חצי רביעית מותר לו לשחותו נצת אחת, דהלא כך דרכו תמיד לשחות חצי רביעית נצת אחת, וכל הקפידה היא שאם שותה תמיד לא יותר מחצי רביעית לנל ישחה נצת אחת. מה שאמרו גם נפסקים פ"ו: לא אמרו נכוסך קטן וכו'. וגרסה דמה שכתב רבינו, "ומנרד ושוחו כולו" פירושו נצת אחת נלי שיור כלל, דאל"כ אינו מונן למה לו לרבינו לתירוק זה דלוינו נכלל השותה כוסו וכו', דמי יימר זה האיש ה' שותה את הכוס נצת אחת, הא אפשר דה' שותה את כל הכוס נהפסקות.

סימן תשל"ב

כתיבת סת"ם בעט של מתכת

[א] תכתוב בו וכו'. ניו"ד סי' רע"ח, הניח גסס המרדכי שיש לכתוב בקולמוס של קנה ולא ננוה, ונש"ך גם הניח גסס העט"ז דלא נוהגין בו, אלא כותבין ננוה, והטו"ז גם כתב דאולי העטס שאין לכתוב ננוה כגס שאין לכתוב נעט של נרזל משום דהוי חקיקה ולא כתיבה ע"ש, ונפסקות העטס דמוננה מן המונחה לכתוב נקנה על גס שאמרו ולא עוד אלא שזכה קנה לישול ממנו קולמוס לכתוב ממנו ס"ת נביאים וכתובים, סנהדרין ק"ג. ועוד, ומה שנהגו לכתוב

סימן תשל"ה
אות שנכתב לסמן את שם המודש נמחק

[א] יבול לחתוק וכו'. נשנועות ל"ה: אמרינו דשתי אותיות מן השם אלא שאין גם לעננון נמחה, כגון ח"ד חלדני או ש"ד משדי, וגם אמרינו גם דאות שלפני שם הקודש נמחה כגון ה"י מותר לחתוק את ה' שאין השם מקדיש אלא מה שנטפל מאחרינו כגון אלוקרנו אצל לא מה שלפניו, ורבינו מייירי שכתב אות אחת לרמוז על השם כגון הכותב נעור ה',

המלך.
תשלה. (א) ציל להיות רמו להקב"ה. (ב) שבועות ליה ב.
תשלו. (א) ראש השנה כיר א. (ב) סנהדרין ליה ב.
תשלו. (א) ציל אלא איב יודע שלא ייק לשום אדם אדם כו. (ב) ציל זהו סוד.

תשלה. (א) סנהדרין ק"ו א ובסמ' דיא רבה פ"ד.
תשלו. (א) כן סמ' הביי ביו"ד סי' רע"ז סיב ומקור זכרו מהא דאמרין כבא בתרא פ"ו ב: וסשה אומר וכותב. ועיין מנן אברהם סי' ל"ב סי' פ"ב.
תשלו. (א) ירושלמי מילה פ"ג ה"ב טובא בתוס' גיטין ד' ב' ד"ה אמר ר' יוחנן. (ב) ציל ישראל אל השמה בעמים אל גיל. (ג) יואש

ולרנן פטרי נבי שנת, אפשר דמורי נהא, דשאי שנת דנעיקן
 שיעור של כתיבה וליכא, ואפילו נאמר דאין חילוק לרנן
 בין שנת לענין מוחק את השם, אבל עכ"פ אסור, דהא רנן
 לא התירו בשנת אלא פטרי מחטאת אבל אסור. אלא דיש
 לדחות דהא דאסרי רנן היינו משום דעכ"פ הוי אות אחת,
 אולם לדעת ר"י נ"ב קשיא.

מחיקת אות אחת נוטריקון בשבת

ולכאורה יש לומר דר"י נ"ב לא מחייב אלא נכותא אבל לא
 נמוחה, כלומר דמוחק אות אחת של נוטריקון אינו
 חייב אלא אסור, לא משום דמוחק שתי אותיות אלא משום
 מוחק אות אחת, ול"כ זה דוקא בשנת דנס נחיי שיעור מלאכה
 יש איסור, כנרש"י שנת ע"ד ר"ה ובי מותר. אבל נמוחיקת
 השם אין זה נגדר מוחק את השם. אלא דמוחק לומר כנ"ל
 דנאות אחת נוטריקון יש נה משום כותב לר"י נ"ב ולא משום
 מוחק, דמדד הסגרא כל המוחק דנר שמו כתיבה לענין שנת
 חייב. דהא משכחת מוחק עמ"ל, כגון שהי' כתוב אות אחת
 נוטריקון היינו א' שהקורא מנין מזה ינו אנרסה, ורואה למוחק
 על מנת לכתוב במקומו י' שמשמעה ינחה, או לפי הדעות
 הסבורות דהיכי דיש חיקון נהמחיקה לא נעיקן על מנת לכתוב,
 גם כן משכחת שהי' כתוב א' נוטריקון שמשמעה אנרסה,
 וניו אנרסה מיותר לגמרי ורואה למוחקו דלא המחיקה היא
 חיקון לעומה.

ובמשנת אנרסה ח"צ דף כ"ח, הנאחי דברי הרמנ"ס ז"ל
 נהל" שנת, וי"ב, ומוותר לכנות נחלת של מחכת
 נראות הרבים כדי שלא חיקו נה רניס, והקשה הראש"ד ז"ל
 דל"כ חיד פוסק הרמנ"ס דהמנעיר את הנרזל חייב משום
 מנעיר, והנעל מנדול עוז מניל את הרמנ"ס מהשגתו של
 הראש"ד נאמרו: דאין זה וון החונה שיהיו נ' הפכים, כלומר
 הנערה וכנוי לחיו, דשפיר אפשר שיתחייב משום מנעיר ולא
 יתחייב משום מכנה ע"ש, נמלא דלפי פירושו של המנ"ע
 פליגי הרמנ"ס והראש"ד נזו הסגרא בשנת אם אפשר שיתחייב
 על הנערה ולא יתחייב על הכנוי, ולפי זה אפשר דשנת פלוגתה
 של ר"י נ"ב ורנן נכותא אות אחת נוטריקון היא אותה פלוגתא
 דהרמנ"ס והראש"ד, כלומר, דכ"ע מודים דאינו מתחייב נמוחה
 אות אחת נוטריקון, ולכן פטרי רנן גם נכתיבת אות אחת
 נוטריקון דאי אפשר דיתחייב על הכתיבה ויהי' פטור על
 המחיקה, ור' יהודה בן נתירה סובר דאין מן החונה שיהיו
 נ' הפכים לחיו, וחייב על הכתיבה ופטור על המחיקה. אלא
 דנזה עדין לא נתנדר מדוע מותר — לשיטת רניט — למוחק
 לכחלה אות אחת של נוטריקון כל השם, הלא נש"ס שם
 מנולר דנוטריקון מן התורה היא, כלומר, זה כתב מדלורייחא.
וגראיה לפע"ד דעיקר סגרת רניט היא דיש חילוק בין הכותב
 אות אחת וון השם לשם השם, כגון שחפן לכתוב את
 השם כולו אלא שנמוקס לכתוב את כל הד' אותיות הרי הוא
 ונמלס נכתיבתו וכותב רק אות אחת ועושה נקודה עליה להנין
 שכוונת הכותב היא לכתוב כל הד' אותיות, דנלופן כזה שפיר
 הוי כאלו כתב כל התינה ולר"י נ"ב חייב חטאת נכותא בשנת
 ולרנן פטור אבל אסור, ונדולי שיהי' אסור למוחק שם כזה,
 ואם יתחייב מכות יש לנדר כי הלא אין נהמחיקה שיעור שלם,
 ולענין מכות שיעור יש, ונשם של ד' אותיות שאין כתוב בו
 אלא אות אחת אפשר דהוי כמו חני שיעור. אבל רניט מירי
 נמי שכותב אות אחת מן השם לרמו על השם, כלומר, הרלון
 של הכותב הוא שלא לכתוב את כל השם, והוא חפן רק
 להזכיר את השם נרמו, לא נשניל למנוס הכתיבה אלא נשניל
 שאין נרננו שיהי' נכתב השם, ול"כ אין כאן לא פעולה של
 כתיבת השם ולא כוונה לפעולה, נלופן כזה גם ר"י נ"ב
 מורה דהכותב כך בשנת אינו חייב, אלא דיהי' אסור משום
 כתיבת אות אחת, אבל לענין קדושת השם נדולי שאין כאן
 שום הלוח של קדושה על אות זו נחורת שם, דאין כאן לא

שומר למוחק את ה', ומדמה זאת לזאת הנטפל לפניו. ולכאורה
 מה זה דמיון, אות שנטפל לפני השם אינו מאותיות של השם,
 אבל הכותב ה' או י' שהן מאותיות השם אלא שאין שם לעמן,
 הרי זה דומה יותר להדין הראשון שנש"ס הכ"ל דאותיות א"ד
 נולדני נמוחה, ולריך לומר דסגירא לי' לרניט דהכותב אות לרמו
 על השם אין זו האות נכתבת שמהא מורה שהיא אחת מהאותיות
 של השם, אלא האות נחה לסימן שרננו של זה לכתוב שם,
 ואין חילוק אם כותב ה', או ד' או י', דכשם שאין ד' מאותיות
 השם הוי' יתעלה כך אין אות ה' או י' שכותב מאותיות השם
 שהוא רואה לכתוב אלא הקדמה לשם סימן, ודומה לזאת
 הנטפל לפניו.

ולכאורה נשמע מדברי רניט דדוקא נלופן הכ"ל, שזאת נכתבה
 לשם סימן שכוונתו להשם הנריך להיות אחרי הסימן,

מותר למוחה אבל אם כתב אות מהד' אותיות של השם אין
 למוחה הגם שלא נמר את השם ותהא מכהן ראי' שהשם
 מתקדש מיד מתחלתו, וקלת סעד לדברים אלו מהירושלמי סוטה
 פ"ב ד', ופ"ג, כמה ימוחק חני רנ חנין בית שחיי אומרים
 אחת ונית הלל אומרים שתיס, א"ר אילי טעמון דנית הלל
 כדי לכתוב רה, משמע דנאות נ"ש סוגרים דאסור למוחק
 אפילו כשרק אות אחת נכתבה, הגם דמפרשי הירושלמי לא
 פירשו כך, והיינו משום דנש"ס דילן הכ"ל מפורש דהכל מודים
 דשתי אותיות שאין שם לעמון נמוחיקן. אולם ראיתי נספר
 שז"ת נפנת פענח להגאון הנפלא מראנאטשאו סי' קל"ו, שכתב
 דנריך נשניל זה שלא לכתוב נ"ה נראשי מכתבים, וכן כתב
 נ"פ הל' יסוה"ת ו"ד, ע"ש. אלא דהמעין נהירושלמי יראה
 שהפשט זה רחוק מאלו, וכנר נהנו נכל חפולות ישראל לכתוב
 נראשי המכתבים נ"ה או נע"ה נאין מערער, ונפרט שנדברי
 רניטו מפורש דהכותב אות לשם סימן להשם מותר למוחה,
 ונכתיבת נ"ה או נע"ה אין הכוונה לכתוב ה' לשם אות
 ומאותיות השם אלא לשם סימן וזה מותר.

ובסידור האולחי ננרפס סי' תתקל"ה הניא דברי הרדנ"ז,
 ועיינתי נהם נסי' ר"ו נחלק א', שנאל, על מה

שנהנו השם לכתוב נ' יודין נמוקס השם אם מותר למוחה,
 והשיב דמסתנר דהוי שם נמור דמה שנהנו לכתוב נ' יודין
 היינו דהשם הוי' נ"ה עס ד' אותיותיו עולה כמנין נ' יודין.
 ונדולה מנו ראיתי כתוב נשם ד' הראשונים ז"ל שאם רואה לכתוב
 חלוק' וכתב אפילו רק אות אחת וכתב למעלה ודעתו הי'
 לכותבו נמוקס שם, שאסור למוחה ע"כ, וקשיא לי עלה דמרינן
 כתב אל"ף למ"ד אינו נמוחק טעמא שהוא שם אבל אל"ף ננר
 או יו"ד ננר הרי זה נמוחק אע"פ שדעתו הי' לכתוב שם, ויש
 לייסג דהכא נחייב עסקינן שלא עשה כתר למעלה אבל אם
 עשה לה כתר למעלה וכוון לכתוב שם נהי דאין לוקין עליו
 אבל מכל מקום איסורא איכא, עכ"ל.

ור"י דברי הרדנ"ז הכ"ל דתינה או אותיות שעולין כמנין השם
 הוי' נ"ה אסור למוחה, א"כ חני והו יהי' נ"כ אסור

למוחה דהא עולה כמנין אלא הד', כדליתא נרש"י סוכה מ"ה,
 וכן אותן האותיות שמהם יולא השם כגון ויסע וינא ויע
 שאלשתן נני ע"כ אותיות ומהם השם המפורש, כדליתא שם,
 אם לא שנחלק דדוקא אותיות שאין להם שום פירוש אחר
 אלא למה שהם מרמזים, כגון נ' יודין' אבל פסוקים שנתורה
 שיש להם מונן נמור אלא שהשמות יולאים מהם אינם נכלל
 איסור מחיקה.

א"ר דנריך נילור אחיי יהי' מותר למוחק אפילו אות אחת
 שכתבה נרמו על השם כעין שכתב רניט, הלא זה הוי

נוטריקון, ונשנת ק"ה. כתב אות אחת נוטריקון ר' יהושע בן
 נחירה מחייב וכתמים פוטרין, ופיר' רש"י שם שעשה סימן
 נקודה עליה לומר שלהנין נה תינה שלימה כתבה, וכן הכותב
 אות אחת, או נ' יודין' הרי זה כותב להנין נה כל השם,
 ול"כ לר' יהושע נ"ב נריך להיות חייב משום מוחק את השם

הרמז"ם גני שם הכתוב על ידות הכלים, ושאי גני הללו' דרנ סונר שאין כאן שם שלם נכלל אותיותיו אלא התחלה של השם יש כאן לשם רמז, ולכן מותר למחקר, ולאמלי הי' כתוב הללו ור' אותיות נתינה אחת, גדולי הי' אסור למוחקר ולא הי' רנ אומר דמכתיב נחד תינה לא נתכוון לקדשו, דאפילו לא נתכוון לקדשו, כל עוד שהשם כתוב כולו נכלל אותיותיו הרי זה קדוש גם נלי כוונה לקדשו, וההוא שהי' לריד לכתוב את השם, ענין אחר לגמרי הוא מפני שנתכוון לכתוב יהודה, וטעה" כלומר, כתיבת הד' אותיות של השם נעשה נטעות, לפיכך אין כאלו פעולה, כי היא הייתה נטעות וגם כוונה אין כאלו, לכן לר"י מעניר עליו קולמוס ולרנן אין זה שם מן המונח, ואפילו נמקדש את השם נטעות ג"כ י"ל דלגית הלל חיר ל' לא היו הקדש, והכא גרע מהתם דהא לא קידשו כלל, ואפילו נ"ש מודים דלא היו הקדש, אצל ידות הכלים הפעולה של כתיבת השם כתיקונה נעשית ולא מתקדש השם מחליו גם נלי כוונה, אצל הכותב רק מקלת אותיות של השם מפני שאינו חפץ להזכיר את כל האותיות של השם, לא מפני שרואה לנמסר נכתיבתו, אלא מפני שאינו רואה נכתיבתו זו להזכיר את השם אלא לרמז עליו נלמד, אין זה נכלל כתיבת השם, ואין נפ"מ אם כותב י' גרידא לרמז על השם דה, או כותב דה, לרמז על שם הוי' נ"ה ונ"ש, דמסתבר הישג דלא דמי הכותב את השם ולא נתכוון לקדשו למי שמתכוון נפירוש שלא לקדשו, כעין שחילק הר"ן ז"ל בין מלות אין לריכות כוונה ובין מתכוון שלא ללאת.

ואם כנים הדברים הנ"ל, הי' אפשר נזה לפרש דברי הראש"ד נהל' יקורי התורה ור"ד, שהרמז"ם ז"ל כתב: כתב אל"ף למ"ד מאלוקים, יו"ד ה"א מהוי' אינו נמחק, ואז"ל יה שהוא שם נפני עלמו מפני שזה השם מקלת שם המפורש הוא, אצל הכותב שי"ן דלי"ת משדי, לדיק נית מנצלות הרי זה נמחק, ועל זה כתב הראש"ד ז"ל: א"א זה אינו כלום שלא אמרו אלא נאל"ף למ"ד מאלוקים ויה מהוי' אצל שי"ן דלי"ת משדי ונ"ג מנצלות הרי אלו נמחקים עכ"ל, ומתמה שם נכסף משנה על השגתו של הראש"ד ז"ל, הלא דבריו ז"ל הם כדברי הרמז"ם ז"ל אות נאות ע"ש.

ורפ"י הנ"ל יש לומר דהראש"ד ז"ל השיג על הלשון של הרמז"ם ז"ל דכתב דאל"ף למ"ד מאלוקים ויו"ד ה"א מהוי' אינו נמחק, משמע דלעולם יש נזה איסור מחיקת השם, הלא משכתב דהכותב כתב אל"ף למ"ד לרמז על שם אלוקים, כלומר, לא מפני שרואה לנמסר נכתיבתו אלא מפני שאינו רואה לכתוב את השם הקדוש, וכן נראה, לרמז על שם הוי', ונאופן כזה לא חלה קדושה על האותיות הללו כלל, כמו שהסברתי לעיל, ומה שמסיים הראש"ד, אצל שי"ן דלי"ת משדי ונ"ג מנצלות נמחקו, כוונתו, לומר, דאותיות שנכתבו לסיומן ולרמז על השם מפני שאינו חפץ לכתוב את השם, דינם כמו נג מנצלות, דהגם דאותיות נ"ג מנצלות מרמזים על נצלות לכל זאת אין קדושה חלה עליהם, ואפשר דהרמז"ם לא פליג נזה אלא דקושיית הראש"ד היא על לשונו של הרמז"ם דוקא, דהי' לו להרמז"ם לחלק ולומר דאינו נמחק דוקא כשכתב שלא לשם סיומן ורמז.

א. השם מתקדש בתחילת כתיבתו או בסופו
ב. לשמה דכתיבת השם ולשמה דגמ'

ובמשנת אברהם ח"א דף פ"ט הארכתי נדברי הרמז"ם והראש"ד הנ"ל, וכתיבתי דאפשר לומר דלפנתתם היא אם השם מתקדש נתיחתו או אינו מתקדש אלא לנסופו. דעת הרמז"ם ז"ל היא דשם מתקדש נתיחתו מה שהתחיל לכתוב אל"ף למ"ד מאלוקים וכן יו"ד ה"א משם הוי' נ"ה, מיד האותיות הראשונות מתקדשו ולפיכך אסור למוחקר, אלא דזה דוקא אם נ' אותיות כתיבין ושאלו הנ' אותיות הן שם

פעולה ולא כוונה, וממילא אין שום איסור נתיחתו, ואפשר דאפילו להרמז"ז אין להחמיר נזה, דשאי התם נענינו של הרמז"ז דהיו"ן כתיבין לשם השם, דאל"כ הי' די ניו"ד אחת, ולמה לו להסופר לכתוב ג' יודין למלות את המספר של השם הוי' נ"ה.

שם שנכתב בלא כוונה לקדשו

ובירושלמי סוכה פ"ג י"ג, וכן נתינה פ"א, פליגי רב ושמואל אם הללו' נחד תינה נמחק או נתי תינה ואינו נמחק, ואמר רב שמעית מן תיני — היינו מן ר' חייא, — אם יתן לי אדם ספר תילים של ר"מ מוחק אני את כל הללו' שבו אלא נתכוון לקדשו, הוי' דו אמר הללו', — פי' הר"ז ראי' שהוא סונר הללו' נחד תינה, ומשמעו של יה שנהללו' לשון שנה, — ורנן פליגי וסונרים שהשם והשנה כלולין זו, וממילא אינו נמחק אע"פ שכתוב נחד תינה ע"ש. ונפני משה שם מפרש נ' פירושים על מה דאמר נירושלמי הוי' דו אמר הללו', פיר' א', כלומר, ש"מ דרנ הוא דס"ל שנחלק לשתי תינות ולפי שראה נספרו של ר"מ כתוב נז הללו' נתינה אחת א"כ מסתמא לא נתכוון לקדשו לכך אמר מוחק אני את כל הללו' שבו, שריד להיות נתי תינות ולקדש את השם, פיר' ב', לפי הנוסח נירושלמי נתינה, דרנ סונר הללו' נתינה אחת מפני שמדך על ר"מ שכתב כך ולא נתכוון לקדשו ויפה עשה שכתב לריד להיות, ועי' נתוספ' יו"ט סוכה דה, שהאריך נזה.

וי"ש לעיין הרנה נדברי הירושלמי אלו, א'. מה הפירוש שינ הללו' אינו אלא לשון של שנה, איך יתפרש ני זה ללשון של שנה גרידא, הלא ני הלל הוא לשון שנה אצל סוף התינה דה, אין לפרש נשום חופן ללשון של שנה, ואיפא מלינו נכלל התניד' האותיות דה מוננס ללשון של שנה, ב. מה היא הכוונה דמשום שכתוב נחד תינה הרי זו ראי' שלא נתכוון לקדשו, ג. מה היא סנת פלונתתם של רב ורנן דרנן סנרו שהשם והשנה כלולין זו.

ורפ"ע ד' נראה דהפירוש הוא כך: כל מקום שנאמר יה לשם השם הרי זה שם שאינו נמחק כגון: מן המינר קראתי יה, עזי חמרת יה, אשר תיטרעו יה, ודומה, אולם נמקום שתי אותיות אלו נכתבו לרמז על שם הוי' נ"ה, כלומר, שהכתוב כתב נ' אותיות אלו שהן התחלה של שם הוי' לסמן לנו שהכוונה על השם יתעלה ולא סיים כל הד' אותיות אז אין זה נגדר שם שאינו נמחק, כשיטת רבינו נאות שנכתב לרמז, וזו היא פלונתת רב ורנן, רב סונר מדנכתב הללו' נתינה אחת ולא הללו דה, הרי זה עד שאין האותיות דה שם לעמון, אלא הן התחלה של שם הוי' נ"ה נלי סיום, דלשם כך נכתב נתינה אחת, וממילא נמחק כדון אות של שם הוי' הנכתב לרמז, כלומר, ולא הייתה כוונת הכותב לקדשו, לא לשם של ד' אותיות, מפני שאין זו הסיום ולא לשם של נ' אותיות, ורנן סנרי דאין נ' אותיות הללו התחלה של שם הוי' הנאות רק לרמז, אלא הן נ' אותיות של שם דה, כמו עזי וחמרת י"ה, ומה שכתב אותו השם ניתד עם הללו, היא מפני שהכתוב ראה שיהי' השם והשנה כלול ניתד, אצל אין זה אומר, שהנ' אותיות הללו אינן אלא התחלה של השם לרמז.

ובזה מתורן הרנה קושיית שהקשו הפוסקים: הלא המתיד כלים שהי' כתוב עליהם השם פסק הרמז"ם דלוקה, הגם שנודאי לא התכוון הכותב את השם על הכלים לקדשו, ונגטיין פרק המניא תיניאל, הרי שהי' לריד לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל נז דלי"ת מעניר עליו קולמוס ומקדשו, וכו' משמע נ"כ כנירושלמי הנ"ל דשם שלא נתכוון לקדשו אין נז קדושה, ועי' ננרכי יוסף יו"ד סי' רע"ג, שהאריך נזה, ולהנ"ל לא קשה כלל, דזה אחת שני שכתב את השם ולא נתכוון לקדשו, הרי זה קדוש ואסור למחקר, כפסק

לענתן אז חל קדושתו מחד השם שה' נדעתו לכתוב, ולא דאסור למחוקו תשום שהן גם לענתן, דהא לא נכתבו לשם קדושה זו, ונעינן שמהא הקדושה נכוונה מתחילת הכתיבה, לפיכך זה שכתב אל"ף למ"ד מחלוקים תקדש גם זה נתורת שם חלוקים אבל לא מתורת שם אל"ף למ"ד, כי לשם זה לא היה כוונת הכותב, ולאחר שהם כתובים אי אפשר שזו לקדש אותם אלא אל"כ יעניר עליהם הקולמוס, ויתכוון שיתקדשו לשם אל"ף למ"ד, וזה אפשר דאסור תשום מחיקת קדושת של חלוקים שיש על אל"ף למ"ד הללו, אבל אם לא כתב עדיין נ' אותיות אלא אות אחת אז לא חלה עוד הקדושה כלל, וכן אם אין האותיות הללו שם לענתן נמקום אחר, ג"כ לא חלה עליהן קדושה כלל, וזה שכתב הרמב"ם ז"ל שהוא שם נפטי עגמו, מפני שזה השם מקבל שם המפורש הוא", כלומר, מפני שזה השם הוא שם נפטי עגמו נמקום אחר לכן חלה עליו קדושת השם זה שחשב לכתוב, ומקבל שם המפורש, ר"ל שרצה לכתוב הוא. אבל הראב"ד ז"ל חולק ואומר שאין הטעם מפני שהשם מתקדש בתחילתו דא"כ מה נפ"ת בין אל"ף למ"ד ובין ז"ב מנצחות, ומה טעם אמרו דוקא אל"ף למ"ד אינו נמחה, אלא ע"כ דאין קדושת השם חלה לעולם אלא בהגמרו, ושאני אל"ף למ"ד ויו"ד ה"א, מפני שהאותיות הן שם לענתן, וכשכתב אל"ף למ"ד לשם חלוקים, חלה עליהן קדושת שם אל"ף למ"ד, ע"ש שהארכתי, וע' פנים לתורה.

והגה נהא דהכ"ל אם השם מתקדש בתחילתו או בהגמרו, יש לעיין נכתיבת השם הנט דנעינן לשמה, ומנאור שם נגיטין כ' דכתיבת לשמה דמי לקדושת השם, וא"כ לפי מה דמנואר נגיטין כ", דכי כתיב לה' לשמה, אחרוף הוא דכתיב, וטופס גזרין אטו תורף, ואי אמרינן דשם שכתב סתם שלא נקדושה וגמר את האות האחרונה לשם קדושת השם, דקידושו וגמרו נאין כאחת, — כמו שהנאחי נספרי הכ"ל נשם הס' בני יונה הוצא נאנני נור הכ"ל — א"כ גט שכתב התורף כולו חזן מאלות האחרונה סתם וכן הטופס, וגמר הסופר את האות האחרונה שנתורף ושנטופס לשמה, ג"כ לריד להיות כשר, דהוי כליבו נכתב כולו לשמה, ונאחת נרש"י גיטין דף כ' גני גט שכתבו שלא לשמה והעניר עליו קולמוס לשמה נאנו למחלוקת ר"י ורנן, פירש"י והעניר עליו קולמוס, "על כל אות ואות" משמע דנא ללמד שאינו מועיל העברת הקולמוס על סופי האותיות או התיבות, ושזו תקשה אמאי מועיל נקדושת השם, לפי הדעה הכ"ל, שיגמור את השם לשמה.

ובפנים מאירות שם מניח רא' לדברי התוס' הכ"ל דדוקא כשכתב השם לשם חול פסול אבל כשכתב סתמא כשר מהא דאמרן הרי שה' לריד לכתוב את השם ומחכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלי"ת, וכו', מדקאמר דוקא נכתוון לכתוב יהודה, משמע אבל אם לא נכתוון לכתוב שם חול היינו יהודה, הנם שלא התכוון לשם הקדוש, אלא סתמא, כשר. ובא"כ הכ"ל כתב דליבו רא' דהא דאמרין נגמ' דוקא נכתוון לכתוב יהודה, משום דאל"כ אלא כתב סתמא, הנם דליבו קדוש ושם נעי קידוש, אבל לכל זאת אסור למחוקו, כמ"ש הפר"ט נמחוקו על הרמב"ם, — כמו שהנאחי לעיל הרא' מהי שם כתוב על ידות הכלים — וא"כ איך יאמר ר"י דמעניר עליו קולמוס ומקדשו הא נהעברת הקולמוס הרי הוא מוחק את השם אשר נכתב הראשון, דהא ר"י סובר דכתב עליון הוי כתב, כמו שכתבו התוס' נדף ל"ט ד"ה דיו על גני דיו, היכי דהכתב עליון מחקו, אפילו דיו ע"ג דיו הוי כתב, והכא מחקו נכתב עליון לענין קדושת השם, לכן ע"כ זקוק לומר כשנכתוון לשם חול, היינו לכתוב יהודה, דאז אין כאן מחיקת השם. והדר דחי' הא"כ נעלמו דבר זה, ומשום שמיפיה את השם לענין קדושת השם לא חשבו מוחק את הכתב התחתון הנם דחשבו כתב ע"ש. כנראה כוונתו דהכתב העליון אינו מועיל לענין הכמות של השם אלא לענין האיכות, דהכמות של השם הן האותיות, ומכיון שהי' אסור למחוקו גם מקודם, לא הועיל לגנם הכתב העליון עד שנאמר דהוי כמותק את הכמות, היינו הכתב התחתון, אלא דחשבו כתב העליון כתב משום דהועיל לענין קדושת השם דהיינו האיכות.

ובאנני נור יו"ד סי' שכ"ח הכ"ל אות כ"ד, כתב דלא דמי גט וליציית לקדושת השם, דנגט נעינן כוונה לשמה נכל משך הזמן של כתיבת התורף, וכן נליציית לריד כוונה לשם ליציית נמשך כל זמן עש', היינו משעת תלי' עד עשיית הגדיל, כדאיתא בתוס' סוכה י"א ד"ה פסיקתו, דשאני גט וליציית שאין נהן תלות דבר, שאין נהן קדושה, ואינן אלא הכנה לגירושין וכן עשיית ליציית היא היא הכנה לקיום תלות ליציית, אבל כתיבת שם הקדוש יש נהן תלות של קדושה, ע"ש שהאר"י נדנרים שם הקדוש שפתיים ישק, ואני קלרתי נדנריו כי סמכתי על המעיין נפטים של הא"כ והאמנם כי הדנרים נרורים ומנהיגים, לכל זאת אכתי לריד נילאר דסוף כל סוף נמאלת אמר שהכנה לדבר ולמנוה תהא תמורה מחלות של קדושה, דנגט ונליציית

ואבשר דדבר הכ"ל שדן בו מרן ז"ל. תלוי נמה שנסתפקתי נפשט דברי הש"ס הכ"ל: גט שכתבו שלא לשמו והעניר עליו קולמוס לשמו נאנו למחלוקת ר"י ורנן וכו'. מה הפירוש נגט שכתבו שלא לשמו, אם הפירוש שכתבו לשם אשתו רחל הגדולה ומלך לגרש בו את אשתו רחל הקטנה, וכן שכתב לשם יוסף בן שמעון אחר, ועתה רוצה שמעון בן יוסף שני להשחמש בו, דמתחלה הגט נכתב לשמה, היינו גט לשם אשתו רחל הגדולה או לשם יוסף בן שמעון אחר, וא"כ הגט הזה נכתב מתחלה לשמה, אלא שעתה מעניר עליו קולמוס כדי

לענתן אז חל קדושתו מחד השם שה' נדעתו לכתוב, ולא דאסור למחוקו תשום שהן גם לענתן, דהא לא נכתבו לשם קדושה זו, ונעינן שמהא הקדושה נכוונה מתחילת הכתיבה, לפיכך זה שכתב אל"ף למ"ד מחלוקים תקדש גם זה נתורת שם חלוקים אבל לא מתורת שם אל"ף למ"ד, כי לשם זה לא היה כוונת הכותב, ולאחר שהם כתובים אי אפשר שזו לקדש אותם אלא אל"כ יעניר עליהם הקולמוס, ויתכוון שיתקדשו לשם אל"ף למ"ד, וזה אפשר דאסור תשום מחיקת קדושת של חלוקים שיש על אל"ף למ"ד הללו, אבל אם לא כתב עדיין נ' אותיות אלא אות אחת אז לא חלה עוד הקדושה כלל, וכן אם אין האותיות הללו שם לענתן נמקום אחר, ג"כ לא חלה עליהן קדושה כלל, וזה שכתב הרמב"ם ז"ל שהוא שם נפטי עגמו, מפני שזה השם מקבל שם המפורש הוא", כלומר, מפני שזה השם הוא שם נפטי עגמו נמקום אחר לכן חלה עליו קדושת השם זה שחשב לכתוב, ומקבל שם המפורש, ר"ל שרצה לכתוב הוא. אבל הראב"ד ז"ל חולק ואומר שאין הטעם מפני שהשם מתקדש בתחילתו דא"כ מה נפ"ת בין אל"ף למ"ד ובין ז"ב מנצחות, ומה טעם אמרו דוקא אל"ף למ"ד אינו נמחה, אלא ע"כ דאין קדושת השם חלה לעולם אלא בהגמרו, ושאני אל"ף למ"ד ויו"ד ה"א, מפני שהאותיות הן שם לענתן, וכשכתב אל"ף למ"ד לשם חלוקים, חלה עליהן קדושת שם אל"ף למ"ד, ע"ש שהארכתי, וע' פנים לתורה.

ובאנני נור יו"ד סי' שכ"ח הכ"ל אות כ"ד, כתב דלא דמי גט וליציית לקדושת השם, דנגט נעינן כוונה לשמה נכל משך הזמן של כתיבת התורף, וכן נליציית לריד כוונה לשם ליציית נמשך כל זמן עש', היינו משעת תלי' עד עשיית הגדיל, כדאיתא בתוס' סוכה י"א ד"ה פסיקתו, דשאני גט וליציית שאין נהן תלות דבר, שאין נהן קדושה, ואינן אלא הכנה לגירושין וכן עשיית ליציית היא היא הכנה לקיום תלות ליציית, אבל כתיבת שם הקדוש יש נהן תלות של קדושה, ע"ש שהאר"י נדנרים שם הקדוש שפתיים ישק, ואני קלרתי נדנריו כי סמכתי על המעיין נפטים של הא"כ והאמנם כי הדנרים נרורים ומנהיגים, לכל זאת אכתי לריד נילאר דסוף כל סוף נמאלת אמר שהכנה לדבר ולמנוה תהא תמורה מחלות של קדושה, דנגט ונליציית

עם הקלוקל נכמות, אבל כאן נני השוחט נסכין של ע"ז ואט דניס אם זה חשי הנאה או לא אין תקון האיכותי חשוב תקון נגד הקלוקל שנשחיתה שהוא נכמות ונענס, וקלוקלו יתר על תקונו, והנן.

ואמ"ש עוד לומר דהא ללא הקשו התוס' משוחט נשנת דחייני מלאכה, משום דהשוחט נלחח הוא מקלקל היינו נחילת שחיטה אבל לאחר שהתחיל לשחוט או הגמר של השחיטה הוא תקון גמור דאם לא יעלים את השחיטה אלא הסימנים יהיו שחטים נמיעוט קמא, סוף הנהמה למות, הגם דהוי אבר מן החי עד שלא תמות ולכל זאת הוי ננילה מחיים משום דשעו ניקב, ועי' דה דף כ"ג בתוס' ד"ה אחר רנא, ועי' רש"י חולין י"ט ד"ה שחיטת פסולה, ועי' נפתיחה לפמ"ג הל' שחיטה, השורש הג', ומלא שמתקן נגמר השחיטה מה שקלקל נחילתו, וזה דוקא נשחט פסם אבל נשחט חסון ולע"ז אין כאן תקון כלל אפילו נסוף, דהא הנהמה אסורה נהגאה, וכבר כתנתי נס"ח ח"א דף קכ"ו נענין זה מדברי הפיה"מ בחולין השוחט נשנת וניו"כ, שהסניר למה שחיטת ישראל מזיד נשנת פסולה הלא לא נעשה מומר עד סוף השחיטה ונדון הוא שחט והלחה יהי' פסול לשחיטה ולא אותה שחיטה נעמה, ותיירן דמיד שמתחיל לעשות חנורה נצוחר הנהמה הרי הוא מחלל שנת, ואם חרזה לנאר יותר תלמר נשעת שיחוט קלת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שנת ונעשה שיגמור השחיטה הוא פסול, עכ"ל, כלומר למ"ד מקלקל נחנורה חייב הרי הוא נעשה מומר משעת עשיית החנורה, ואם חרזה לנאר יותר היינו אפילו למ"ד מקלקל נחנורה פטור, לכל זאת כשישחוט קלת הסימנים הוא מחלל שנת, היינו רוב הסימנים, דנרוב הסימנים פקע חייתה והוליה מידי אבר מן החי ומידי ננילה, אולם השחיטה נקראת שחיטה מתחלה ועד סוף נמלאת שחיטה זו נעשית נפסול, כלומר שחיטת הנהמה ופסולו של השוחט נאין כאלה, כן אפשר לפרש לפע"ד דברי הרמז"ם ז"ל. וראה מה שכתנתי מזה לעיל נסיון תר"ג.

ובחירוש הר"ן חולק על סנרא זו של הרמז"ם דמיד מתחילת השחיטה חייב משום חונל משום דעד שלא גמר את השחיטה הוי מקלקל, כנראה הר"ן מפרש דברי הרמז"ם כפשוטו לא משום דהשחיטה ופסולו של השוחט נאין כאלה, ועי' נדרוש ויידוש לרעק"א שנת מערכה ג"ח שכתב דהוי מקלקל על מנת לתקן וכן הוא נכרתי ופלתי סי' י"א, וכתב שם הכו"פ דמדי לקורע על מנת לתפור דחייב אע"ג דמקלקל נקריעה משום דכוונתו לתקן נתיפירה והוא דלא כסנרתי הג"ל דהתיקון הוא נסוף השחיטה שמתקן מה שקלקל נעמדותו אלא דענס התחלת השחיטה הוי תיקון משום שמתכוון לתקן נסוף, אלא דיש לדון נסנרא זו של הכו"פ ורעק"א דא"כ הוי נריד להיות חייב נשוחט נשנת מיעוט הסימנים על מנת לגמור את השחיטה ולא גמר אלא פסק מלשחוט לאחר שחיטת המיעוט, דהא נקורע ע"מ לתפור אינו נריד שיפור נשנת אלא דחייב על הקריעה נלנדה דאל"כ חסרה מלאכה אחת מל"ט מלאכות וכן סותר ע"מ לננות ומותק ע"מ לכתוב (וכבר הארכתי נמק"א נדברי מהר"ם מלונלין נריש כלל גדול על דברי התוס' ונריד לענים, התמהוים). זה נולדי אינו נשחיטה דאם לא יגמור את שחיטת רוב הסימנים לא יתחייב אע"ג דדעתו היחה לתקן, והטעם הוא פשוט, דנני קריעה וסותר ומותק, יש כאן מלאכה אלא שעלם התלכה הוא קלוקל וכשמתכוון ע"מ לתקן הרי זה מנצל את הקלוקל ושוב הוי מלאכה דמלאכת מחשנת אסרה תורה, לכן אפילו אינו תופר חייב נונה נשנת כבר נכתייב על הקריעה ועל הסתירה, אבל נשוחט התלכה הית רק שחיטה ואינה נקראת שחיטה אלא כשמוציאה מידי אבר מן החי ומן הננילה, וכל עוד שלא שחט הרוב של הסימנים לא הוי מלאכה כלל. ומה חיויב יש על אותה שעת אפילו כשדעתו היחה לגמור את השחיטה.

שיהי' לשם רחל אשחו הקטנה, או שחא נאופן כזה אינו מועיל הענרת קולמוס, משום דאין זה תיקון, דמה שמשנה את הלשמה של זו לזו אינו תיקון נכמות אלא נאיכות נלנדה, כלומר, תקודם ה' הגט ראוי לנרש נז את אשחו רחל הגדולה, ועכשו הוא ראוי לנרש נז את רחל הקטנה, אבל סוף כל סוף גם נלי הענרת קולמוס ה' ראוי לנירושין, ונכן אין כאן אלא שיטי המועיל לנני האיכות, אלא מיירי שהגט ה' נכתב שלא לשמו שלא ה' ראוי לנרש נז שום אשה, וכגון סופר שכתב שחמא, ונניטין שחמא כשלא לשמה דמי, ונשעת שכתב לא ה' ראוי לשום אדם לנרש נג, ונשהנרת הקולמוס הרי הוא מתקט שיהי' ראוי לנרש נג, דזה הוי תיקון גמור, דעל ידי התיקון נעשה גט, ועד שלא תיקט לא ה' עליו שם גט כלל, ותיקון כזה חשוב תיקון הגט נכמות, ואז דוקא ר"י מכשיר, אבל כשיש נז נהכתב העליון תיקון איכות נלנדה לא חשוב כתב. ואם נאמר דכך הוא הפירוש נגמ', אז אי אפשר לפרש כדחיית הא"ג שדחה — דברי ענמו, — דהגם ללא הוי מותק לכל זאת חשוב כותב נכתב עליון, דאם נאמר ללא הוי מותק משום דאין כאן שינוי לענין הכמות ממילא אי אפשר שיהי' חשוב כותב נניל שהועיל לענין האיכות. אולם ראה נספרי משנת אברהם חלק נ' דף י"ט, מה שכתנתי נהא עינא דתיקון איכות וכמות, דר' יהודה סנר נשנת ק"ו מה לי מתקן מילה מה לי מתקן כלי, אלני' אין נפ"מ נין תיקון איכות ונין תיקון כמות, נע"כ דהוא לשיטת', נכאן נ"כ יסנר דתיקון איכות של לשמה נ"כ הוי תיקון, ונכן מועיל הענרת קולמוס אפילו כשהגט ה' נכתב לשמה של אשה אחרת, ושוב נוכל לומר כהסקנת הא"ג, דהגם דלענין מתיקה לא חשיב הכתב העליון שיהי' כמותק לכל זאת חשיב כתב לענין כתיבה, והנן.

קלטר ותקון בכמות או באיכות לענין שבת

ובדא עינא דקלוקל ותיקון נכמות או נאיכות פירשתי דברי התוס' בחולין ת', ד"ה מותר לשחוט נה מקלקל הוא, שהקשו מפסחים ע"ג: דמחייב לענין שנת נני שוחט נשנת נחון לע"ז משום תיקון כל דהו דתקן להוליא מידי אבר מן החי, ותיירו; דאני שנת דמלאכת מחשנת אסרה תורה וכיון שיט תיקון פורחא חשיב מלאכת מחשנת שלכך נכתוון אע"פ שקלוקלו יתר על תיקוט אבל לענין נהמה מע"ז לא חשיב הנאה כיון שקלוקלו יתר על תיקונו, עכ"ל, ונריד ניאור למה להו להתוס' להקשות מהא דפסחים, ואחאי לא הקשו מהשוחט נשנת שהוא מל"ט מלאכות שנפרק כלל גדול, הא מקלקל הוי דנהמה נחייב עומדת לג' דנריס ולאחר שחיטה עומדת רק לאכילה כמו שפיר' רש"י נכאן בחולין, ונספר ראש יוסף שם הרניש נזה ומלדד לומר דהתוס' נשחרו נזה שלא תהי' קושייתם דחוי' דאפשר דהא דחולין כאן אלא כמתן דאמר דמקלקל נחנורה חייב נשנת לפיכך הוסיפו להקשות מהא דפסחים דאפילו נאמר דמקלקל נחנורה לא חשיב מקלקל אבל הקלוקל משום שחטי חון ולע"ז הוי קלוקל ואחאי חייב משום שוחט נשנת ושוב דחה תירוץ זה, ע"ש.

ולפע"ד נראה, לפי הג"ל, דהתוס' רנו להוכיח דתיקון איכות הוא תיקון גדול ומועיל אפילו נגד קלוקל נכמות ונאיכות כאחד, כגון התם נפסחים דיש כאן קלוקל נכמות הוא ענס השחיטה שפסדי הנהמה מהרישה ומנידול וולדות, ונס קלוקל נאיכות היינו נמה ששוחט נחון ולע"ז, ולכל זאת חייב לענין שנת מטעם שמתקנה להוליה מידי אבר מן החי, שהוא תקון נאיכות. ועל זה מתרניס דנלחח תקון איכות אינו תקון גמור נגד קלוקל נכמות, ואחאי נני שנת דהתורה הקפידה רק על האיכות ולא על הכמות, דמלאכת מחשנת אסרה תורה, א"כ כל מלאכה אינה אלא משום איכותה, דהא מה שמועלת מחשנה להחשינה מלאכה הוא דבר איכותי ולא כמותי, לכן הגם שיש שם קלוקל גדול נכפלים נכמות ונאיכות, מועיל התקון פורחא נאיכות מפני שלכך התכוון, ואין אנו מחשבים כלל

כבר, דהוה הוא תנאי הבלכות שמיטה, אבל נכחה או יוקב אפילו כנגד השחוט או לא אמרינן יסנה לשמיטה מחילה ועד סוף. **וביבנותי** נספרים ומלחתי נספר עטרת חכמים לחוליו, מהגאון בעל גרוך טעם ז"ל שהאריך נדברי הרמז"ם והר"ן ז"ל הכ"ל. וגם שם הרגיש נדברי הכו"פ הכ"ל ששחט היו מקלקל ע"מ לחקו וכתב דאין זה דומה לסוחר ע"מ לננות, דאלו סוחר דנעלמותו היו מלאכה אלא דפטור משום מקלקל אולם אם הוא ע"מ לננות אינו מקלקל ואינו מלאכה אבל בשחט אין זו מלאכה כלל נמה שחוקך נסימנים כי הפנורה והחיתוך נעלמותם אינם נכלל מלאכה כלל, והמלאכה היא הנטילת נשמה היינו הולאת הדם שהיא הנפש, לכן אין לחייב את השחוט על תחילת השמיטה — כדעת הר"ן ז"ל — הנם שיוצא דם מיד תחילת השמיטה דאין השחוט לריך כלל לאותו הדם שיוצא, דנגמר השמיטה תכשר הנהמה אפילו לא יצא דם מתחילתו, לכן אינו נעשה מומר אלא נגמר השמיטה, אולם החיתוך נעלמותו אינו נכלל מלאכה, והיו רק מקלקל בתחילתו נלי לעשות שום מלאכה. והרמז"ם ז"ל סובר דלא שחט מקלקל כלל תחילת השמיטה דכיון שרואה לשחוט הנהמה שתצא נפשה אין שם הקלוקל כלל על יציאת הנפש תחילת השמיטה ואף דלא לריך לציאת הדם תחילת השמיטה מ"מ לאו שמי' הקלוקל הוא אלא היו מלאכה שאינה נריכה לגופה, והלא הרמז"ם ז"ל פוסק דחייב נמלאכה שאל"ג ע"ש, נאריכות. **ורבאורה** קשה להנין דעתו של הגאון ז"ל הכ"ל, דלא אומר שהר"ן ז"ל סובר דחתיכת הסמינים אינה נכלל מלאכה ועיקר המלאכה היא הולאת הדם, אלא שאינו חייב על הולאת הדם שנתחילת השמיטה נשום שאינו לריך לדם, כלומר לגרוך הכשר הנהמה, א"כ תקשי אמאי חייבינן על סוף השמיטה, הלא להכשר הנהמה אינו נלריך שום יציאת דם, כדלמרינן נחולין דף ל"ג, משכחת לה בשמיטה יבשתא, ועל החתיכת הסמינים אפילו על רונן הוא פטור דהא אמרת דאינו מלאכה, וז"ל דכוותה הגאון הכ"ל היא, דחייבו של שמיטה נשנת הוא משום נטילת נשמה, היינו אפילו אין שום דם יוצא כלל, דהא אפילו חונק את הנהמה ג"כ יש כאן נטילת נשמה, אלא דנכל הולאת דם אפילו אין הנהמה מתה יש ג"כ נשום נטילת נשמה, דהדם הוא הנפש, אלא דעל יציאת הדם שנתחילת שמיטה אינו חייב — לדעת הר"ן — משום נטילת נשמה דהוי מלאכה שאל"ג, ואינו חייב אלא על גמר השמיטה של רונן הסמינים דאז יש נטילת נשמה דנשמיטת רונן פקעה חיותא. וכן היו הולאת הדם שנתחילת שמיטה מלאכה שאל"ג, דמה מועיל הולאת הדם, הלא אין הנהמה מתכשרת אלא נסוף השמיטה ורק אז היו נטילת נשמה שיש לו להשחטה לורך נה.

שוחט בשבת דתי מקלקל דם בשחוט לע"ז

ובספר עטרת חכמים הכ"ל כתוב דהם שכתב רש"י נחולין דשמיטת נשמה היו מקלקל היינו דוקא לענין ע"ז כלומר, דשמיטת ע"ז דכתיב ולא ידבק צידך מאומה, דהאיסור הוא שלא יתרצה ממונו על ידי ע"ז, ולכן השחוט נסכין של ע"ז לא נתרצה ממונו, דהנהנה היתה שווה יותר נתייה מלאחר שמיטה, ואם לא נתרצה ממונו על ידי ע"ז שחט מקלקל, אבל כל שחט נשמה לאכילה לא שחט מקלקל דהא לכך עוונות הנהמה והניח סווכין מדברי בעל המאור ננס' שנת פקד ר"א, שכתב נזה"ל: ואין זה דומה לשחט את הנהמה ומנעיר את העינים לנצל את הקדירה שזה הוא דרך הנשמה ע"כ, ונפסחים הכ"ל לא נשמע רק היכי שאין השמיטה מתרת יש לקרואה מקלקל לולי החיקון להווצייה מוידוי אבר מן החי ע"ש, אלא דלפ"ז קשה מה מקשי נתום' שם מפסחים הכ"ל הא אמרת דשמיטת ע"ז, ואין להעמיס סנרא הכ"ל נתיירו של התום' דאם כן למה להו להתום' לתרן דשמיטת שנת ומלאכת מחשבת אסרה תורה, הי' להם לומר דלא נאמר נגמ', דשחט היו מקלקל אלא דוקא לענין הנאה דע"ז.

ועוד חילוק גדול יש בין תחילת שמיטה שיש בה הקלוקל המוחלט ובין קורע ומוחק וסותר, דהא בני קורע ומוחק, הוא מתכוון לתקן נמקום שקלקל, נמקום הקרע מתכוון לחפור, כדילפינן מתשכן שכן יריעה שנפל בה דרכא קורעין נה ותופרין אותה, פירש"י דנאל, חולעת ומקנז נז נקב קטן ולריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהי' התפירה עשו' קמטיס קמטיס, וכן מוחק ע"מ לכחונ, מתכוון לכחונ נמקום שמוחק, דאם מוחק נדף א' ומתכוון לכחונ נדף נ' נודלי שפטור על מה שמוחק, וכן סותר לריך שימתכוון לננות נמקום שסותר כדליתא נמכילתינן ל"א. אבל בשמיטה הקלוקל הוא מה שמתקד ננוואר ונסימנים ואותו החתך לא יסור לעולם ולריך יחסיינן על הקלוקל זה נשנצל שמתכוון לגמור את השמיטה ונאלותו גמר יתקן להוציח מוידוי נעילה או מוידוי אבר מן החי, ומה דמיון הוא זה לקורע ע"מ לחפור, ודוחק לתקן שאין החתך הקלוקל אלא המיתה.

אולם יש להסניר נדברי הכו"פ והגאון רעק"א ז"ל הכ"ל, דתדמה שמיטה נשנת לקורע ע"מ לחפור, משום דשמיטת שמיטה שנע"כ אנו אומרים שנתחילת השמיטה הוא ע"מ לחקו, דאל"כ לא משכחת שמיטה כשירה, כדברי רש"י הכ"ל נחולין כ"ט, דאי אפשר לשמיטה שלא יקנז הושט קודם שיחט רונן הסמינים, וכן הוא נהר"ן חולין פ"ה, ונע"כ דגם תחילת שמיטה הוא הקלוקל ע"מ לחקו, וכבר כתבתי נאריכות נספרי משנת אברהם ת"א, דמ"ד ישנה לשמיטה מתחלה ועד סוף הכוונה שגם תחילת שמיטה היא נגדר שמיטה תיכף ומיד נתחילתה, ומ"ד אין לשמיטה אלא לנסוף סובר ג"כ שנתחילת השמיטה היא נגדר שמיטה כמו סוף השמיטה אלא שחולק ואומר דאין תחילת שמיטה נשנת עד לנסוף, אבל מודה שנסוף השמיטה שזו גם תחילת השמיטה שמה שמיטה, ע"ש. וכן י"ל דהכו"פ ורעק"א כתבו סנרתם אלינא דמ"ד ישנה לשמיטה מתחלה ועד סוף או אפילו למ"ד אין לשמיטה אלא לנסוף מ"מ כששחט תיכף ומיד חושב לתקן נסוף שגם התחילה תהא נגדר שמיטה, ואין זה סותר כלל לסנרתו הכ"ל דנתחילת השמיטה הוא מקלקל אבל הסוף השמיטה מתקן מה שקלקל בתחילתו.

ויש להעיר נענין הכ"ל מדברי הר"ן ז"ל חולין נפ"ק דף ת', נסוגיא דלינן סכין ושחט נה, דמקשה נגמ', והא איכא נדדון ומשני נית השמיטה מירווח רווח, וכתב הר"ן ע"ש: ומהא שמעינן שאם נכוח הושט או יוקב כנגד מה שנשחט ממה קודם גמר שמיטה שנאסרת נכך דאם לא כן מה מקשינן והא איכא נדנדי, והרי אין חוין אלא כנגד מה שנשחט אלא ש"מ כדכתיבנא, עכ"ל. ולריך להנין הא תינה למ"ד אין לשמיטה אלא נסוף, שפיר לא היו שמי' שמיטה עד שנשחט הרונ, ואם נכוח או יוקב נמקום ששחט קודם ששחט הרונ, א"כ יוקב הושט קודם השמיטה, אבל למ"ד ישנה לשמיטה מתחילה ועד סוף, א"כ נמקום ששחט מיד שמי' שמיטה, א"כ נאלותו מקום שכוח כבר הי' שחט ואמאי טריפה, ועלה נדעתי לומר, דהיינו דמקשה דוקא לר' זירא דלומר הדין של לינן סכין ושחט נה, נשום דר' זירא סובר נחולין כ"ט: דאין לשמיטה אלא לנסוף דהא קשה שם וכל העסקין נפרה וכו' אלא דזה אינו דא"כ תקשה הלכתא אהלכתא, דאין קו"ל כר' יוחנן דיסנה לשמיטה מתחלה ועד סוף וקו"ל כר' זירא אומר שמואל דלינן סכין ושחט נה, ואליני' מתרלינן נית השמיטה מירווח רווח, ודוחק גדול לומר דלא מתרלינן הך תירוולא אלא אליני' דר' זירא אבל לדינן לא קשה כלל, דא"כ לא הי' להגמ' לתרן תירווח זה כדי שלא נלמד ממונו האי דינא שכתב הר"ן ז"ל, אלא הי' לו להש"ס לומר דשמואל סובר ישנה לשמיטה מתחילה ועד סוף דהא ר' זירא אומר נשם שמואל, ונע"כ לריך לומר דאפילו למ"ד ישנה לשמיטה מתחילה ועד סוף היינו דוקא אם מתחילה ועד סוף לא יוקב שום מקום נששחט, אפילו נמקום השחוט

ל' ד"ה לא צריכה. והתוס' הקשו שם אחי לא יחייב ממון כיון דמני לאהדורי, וחירונו דמיירי דכנר נמאסו נשעה דמני לאהדורי, והגעלים לא ירויחו כלום אפילו אם יחזור, וריב"ז מפרש דמיירי אפילו לא נמאסו ולכל זאת לא נחייב ממון אע"ג דמני לאהדורי משום שמיר הוא צולע ומחייב מיתה חשוב נאין כחמת, אע"ג שאינו מתם כחמת, ומניא ראי' מינמות ל"ג, ע"ש, הרי דפליגי נדנר שיב נו התחלה וסוף, כגון הנתינה לחוך פיו והנליעה, והחיוצ אינו אלא על הנליעה, אם זה חשוב נאין כחמת, וכן נמי גני תחלת וסוף שמיטה, וראה מה שכתבתי נמשנת אברהם ח"ב, דף ע"ג, ויש צוה עוד להאריך ולחלק.

הסבר ברברי הפס"ג בענין שחיטה בשבת

ונזכרתי שעל מדוכה זו יש כנר רנן של ישראל הוא הפרי מגדים נהל' שמיטה סי' י"א, נמשנ"ג, ולפניו נגלו כל תעלומות, והניא דברי הדרישה נסי' י"א, שהקשה אחי שוחט בשבת חייב ותיירן דהוי מקלקל על מנת לתקן — ולפלא שהכו"פ ורעק"א לא הניאו דבריו. — גם הניא דברי התוס' נחולין ח', דשחיט שנת מלאכת מחשבת אסרה תורה והוי יולא מן הכלל, וגם דברי התוס' בשבת ק"ג, דתיירא דשחיט ע"ז דכתיב ולא ידנך נידך מלומה ונו', ולכן הוי ע"ז יולא מן הכלל ורק שם אמרו דהוי מקלקל, והוא ז"ל עמד על דיוק זה מדוע לא הקשו נחולין כמו שהקשו בשבת מסתם שוחט בשבת, ותיירן תירון נכון מלא, אלא שדבריו אמורים נכחית הקינור כדרכו לכן אנאר כוונתו:

הגה התוס' בשבת ק"ג, הניאו תחלה דברי הר"ש דר' אנהו האומר כל המקלקלין פטורין מן מחובל ומנעיר סוגר כר' שמעון דמקלקל נחנורה חייב, ור' יוחנן דאמר לי' לר' אנהו פוק תני לגרל, סוגר כר' יהודה דהמקלקל נחובל ומנעיר פטור, ואינו חייב אלא נמקום דלא הוי מקלקל היינו נחובל ונריך לכלנו ומנעיר ונריך לאפרו, והתוס' הקשו על פיר' הר"ש דא"כ מה זה דאמר לי' ר' יוחנן פוק תני לגרל, אטו מאן דסוגר כר"ש משתיקין לי', ולכן פירשו נחוס' — ולפי הגירסא של הפס"ג ה' נחוס' שם נשם ר"ח — דר' אנהו ור' יוחנן תרווייהו כר"ש סנירא להו, אלא דפליגי אלינא דר"ש, רני אנהו אומר דר"ש סוגר דחובל ומנעיר חייב אפילו נמקלקל נמור כגון שאינו נריך לכלנו ולאפרו, ור' יוחנן אומר דר' שמעון לא מיחייב נחובל ומנעיר אלא א"כ איכא קלת תיקון כגון נריך לכלנו ולאפרו, אלא ר' יהודה פטור נכל ענין אפילו כשנריך לכלנו ולאפרו, דאין זה חשוב תיקון, והנה לפי פיר' הר"ש שנתוס', לא ה' מקום להקשות משוחט בשבת אחי חייב, דהא אלינא דר"ש שפיר חייב דהא הוא סוגר מקלקל נחנורה חייב, ואפילו אלינא דר' יהודה ג"כ לא קשה כלל, דאם הוא סוגר ננריך לכלנו ולאפרו חייב דהא הוי תיקון, מכל שכן דסוגר דשוחט ננהמה נכדי לאכלה, או אפילו לע"ז נחון, הוי תיקון, דהא השוחט לאכלה אגלו הוי השחיטה התיקון דאי אפשר לו לאכול מן הנמהה נלי שמיטה, ויה השוחט לע"ז, הלא לפי דעתו הוא מתקן, דהא רוצה לענוד לע"ז, אחי אמרת דאין זה תיקון משום דלכל העולם אין זה חשוב תיקון דאין שום איש אחר רוצה לענוד לע"ז, הלא גם ננריך לכלנו ולאפרו אין זה תיקון אלא לזה נלנד, דשום איש אחר לא ישחוט נמהה נשניל הדם לתת להכלב או יעיר נגישו נכדי שיהי' לו אפר, ולכל זאת אומר ר' יהודה דהא חשוב תיקון, ולפי' ה' נחוס' דר' יהודה סוגר דחובל ומנעיר פטור נכל ענין אפילו כשיש לו צורך לכלנו ולאפרו, לא ה' להם להתוס' אפשרות להקשות מהשוחט בשבת נחון ולע"ז דחייב, דהא ע"כ סוניא זו דלא כר' יהודה, אלא כר"ש אולא דמקלקל נחנורה חייב לר' אנהו נלא שום צורך ולר' יוחנן כשיש לו לאדם פרטי זה אינו צורך, ואלינא דידיהו שפיר מחייב שוחט בשבת נחון לע"ז, או משום דאפילו מקלקל נמור חייב כדעת ר' אנהו, או משום שזה האדם הפרטי יש צורך לשחוט לע"ז, כדעת

אולם נאמת תירון זה שכתב הגאון הנ"ל כנר קדמותו נרותי נעשהו"ם בשנת ק"ו ד"ה מן מחובל ומנעיר, שכתבו נאה"ד, אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כדאמר נס"ק דחולין ד' ח', סכין של ע"ז מותר לשחוט נה, מודה רני יהודה לענין שנת דחייב, דדוקא לענין ע"ז חשוב מקלקל דכתיב ולא ידנך נידך מלומה מן התוס' ולא חייב לי' נהנה כיון דקלקולו יתר על תיקונו עכ"ל, הרי ננכאן בשנת ק"ו נחמו התוס' לסנרא זו דשחיט ע"ז, כלומר, זה הוא יולא מן הכלל, משום דכתיב ולא ידנך, וכל עוד שאין צו ריוח לא חייב נהנה, ונחולין לא כתבו כן אלא דשחיט שנת דהוי יולא מן הכלל משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אלא נשנת הקשו מסתם שוחט בשבת, ונחולין הקשו משוחט בשבת לע"ז ונחון, ולפלא על הגאון הנ"ל שלא הניא לת תירונו נשם התוס' המפורש שם להדיא.

ובספר מנן אנות דף י"ג נסוגיא דשוחט בשבת הניא דברי הר"ן הנ"ל שאינו מומר נחחילת שמיטה משום דהוי מקלקל והקשה הגאון הנ"ל הא גם נסוף שמיטה נלי תחלה לא הוי מתיי אס כן הסוף מתקן התחלה והדר חייב גם על התחלה, ומדע דאל"כ אינו חייב נשחיטה אלא א"כ נמר השחיטה נחוך כדי ננור של התראה — כוונתו, דאל"כ יאמר אשתלי, — אע"כ כיון דננסוף מתקן הדבר חייב למפרע, כיוולא נזה מנעיר ונריך לכתרו דחיוצו על הנערה ולא על הנריכות האפר ורק ננריכות האפר הוא תקון על הנערה וכו' ע"ש.

ואזכירי להנין, דמאי נכך שלנסוף השחיטה הוא נריך גם לתחלת השחיטה, א"כ גם התחלה הוא נכלל חיוב, אלא הלא לנו דנים על נקודת הזמן, כלומר, מתי מחייב על תחלת השחיטה, ואי אפשר לחייבו על תחלת השחיטה אלא ננרע שהשחיטה נגמרת ולא מקודם א"כ לא הוי מומר עד אותו רגע, וזו היא עיקר סנת הר"ן, ואינו דומה כלל למנעיר ונריך לאפרו, דהוא חייב מיד נשעת הנערה, ואפילו לא ישחטם נכלל נאפר, או שינעיר סמוך למו"ש דאין אפשרות כלל להשתמש נהאפר בשבת ג"כ יחייב, משום דהנערה ננריך לאפר הוי מלאכה, אלא השוחט בשבת וגומר נמו"ש לא יחייב משום דנקודת הזמן של חיוצ הוא נמו"ש.

וכבר כתבתי נס"ח ח"א סימן רל"ט, לענין עדים שאכלו כזית איסור נחוך אכילת פרס ונתיים העידו טרם שנמרו אכילת הכזית, דהגם דאמר נכדי אכילת פרס מנערף וחייבים על תחילת אכילה שהיא חלק מאכילת האיסור אלא כשאנו דנים על נקודת הזמן, עלינו למר שלא נעשו פסולי עדות עד נמר האכילה.

שוב רחיתי נספר מנן אנות הנ"ל דף ט', כתב ננו של המחנר להסניר דברי הספר, דקושייתו כשם שמתעיר חייב נשניל שכוונו להאפר ננסוף כך יחייב על תחילת השחיטה משום שכוונתו על התיקון שנמור השחיטה, ותיירן דכוונת הר"ן היא דכיון שהוא נכוון על נמר השחיטה א"כ אינו חייב על תחילת השחיטה עד שינמור, כי כוונתו לא היחה על ההתחלה אלא על הנמר, ולא הוי התחלה מלאכת מחשבת עד שיעשה כל המלאכה, וכנראה הרניש נן הגאון נדוחק הדברים ורלה לתרן, אלא גם נהסנר זה אינני רואה שום תירון דא"כ לדבריו אחי חייב ננעיר כשאינו משחטם נאפר, אלא ע"כ, דהשימוש נאפר אינו ננדר המלאכה אלא שמועלת מחשבתו שלא תהי' הנערה נכלל מקלקל, א"כ גם תאמר שמועלת מחשבתו שחשבו על סוף השחיטה, שתחלת השחיטה לא תהוי מקלקל, אלא העיקר נננרי הר"ן הוא דנני הדין של שוחט בשבת אטו דנים על נקודת הזמן, כלומר, דוקא נמור השחיטה השונה התחלת השחיטה מתקן למפרע, אלא על אז הוי מתקן לכן לא נעשה מומר אלא נמור, דומה להא דפסולי עדות וכנ"ל. **ואפשר** דכל השקלא וטריא הנ"ל אם יש לחלק נין תחילת שחיטה לסוף שחיטה ולומר דאינו מומר נחחילת השחיטה אלא לנסוף תליא נפלותת התוס' והריב"ז נכתבות

היינו הרומח תמון, ואם היתה לו אפשרות לשחוט נהמה זו של יטרך להוליך הנאה של שמוס הסכין לים המלח ולא עשה כן הרי לא הרויח אלא הפסיד והיו מקלקל והגם מתחום שנת ק"ו הנ"ל משמע דפירשו בחולין ה' דכל שחט הוא מקלקל, כלומר דענש השחיטה היו תקול, אבל אפשר דבחולין פירשו צענין אחר כידוע דהרבה פעמים מפרשים התוס' סוגיא אחת במקומות שונים נאופנים שונים. וסעד לדברי, דאל"כ אלא התוס' בחולין מפרשים דמקלקל האמור שם נגמ' הוא משום דנחייב עומדת לג' דברים לחרישה ולגדל ולזות ולאכילה, מה הקשו מהא דפסחים, דמיירי נעוף, דלא שייך דעומד לחרישה, הא אפשר דעיקר דמקלקל נהמה היא מפני שעומדת לחרישה, ולפי הנ"ל יונת. ורבינו נפרי מגדים סי' י"א, נמשנ"ז הנ"ל שמנדד אס שייך מקלקל נשחיטה נעוף הוליל וליטו עומד לחרישה, ולפלא שלא העיר דקוייית התוס' הנ"ל היא מעוף כדליתא בחולין מ' הנ"ל.

מחיקת השם באיכות

ובהשאלה הנ"ל אי תיקון נאיכות הכתיבה של השם חסונ תיקון או לא, מקושרת עד שאלה אס מחיקת השם שלא נכמות אלא נאיכות חסונ מחיקה, ונש"ת רעק"א סי' ע' נס"ח שהי' לריד להיות כתוב נפרשת ויחי: ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי, נמלא כתוב: ויאמר יעקב אל שדי, ונ' תינות אל יוסף נחסרו, ויש ספק אס כתב הסופר ויאמר יעקב אל, ושכח לכתוב יוסף אל, והרי "אל" הכתוב חול, או שחל כתב הסופר ויאמר יעקב ושכח לכתוב אל יוסף, ויחד וכתב אל שדי, נמלא דהני, "אל" הכתוב הוא נאל"ף צרו"י והוא שם הקודש. וכתב רעק"א ז"ל דיש לתקן הספר ע"י כתיבת השתי תינות "יוסף אל" החסרות בניו שטי, בין תינת "אל" לתינת "שדי" אלא שמפקק אולי הניו, "אל" הכתוב הוא השם הקודש ועתה יעשה חול, כי יהי' נקרא "אל" נסגול והוי כמו מחיקה, ומסיק דמותר משום דהוי ספק שחל לא נכתב אלא לשם חול, וכתב שם דנאופן כזה לא הוי מוחק דאורייתא אלא דהוי מדרבנן דמתיקא ע"ש.

ולפי הנ"ל נראה דמתיקה כזו אינה אלא מחיקה נאיכות, דהא הקריאה של הניו אינה משנה את עלם הניו הכתוב, ולכל היותר אין כאן אלא מחיקת האיכות של השם, וחלוי נה"ל אס נאמר דתיקון נאיכות הוא תיקון או גס קלקול, דהיינו מחיקה נאיכות, הוי מחיקה.

אולם נראה דאפילו נאמר דתיקון נאיכות השם חסונ כתיבה, לכל זאת אין מכלאן ראי' דמתיקה נאיכות נאופן הנ"ל של רעק"א הוי מחיקה, דתיקון האיכות פועל על עלם השם, דעד שלא תקט לא הי' השם מקודש ועל ידי התיקון נעשה מקודש, א"כ פעלה האיכות על הכמות של האותיות והרי זה דומה למקדיש דבר של חול, דנחמח הקדושה על הדבר, הגם שאין נהקדש אלא דבר איכותי בלבד, אבל נהשאלה של רעק"א, אין הניו "אל" הכתוב נהס"ת משתנה כלל, דאס הניו הזה נכתב לשם הקדוש, אינו יולא מקדושתו נמה שיהי' נקרא אל נסגול, ואלו הקורא לשם "אל" נאל"ף סגול יש בו נדנד של מחיקת השם מדרבנן אפילו, הלא מה שזה קורא ננקודה משנשחט אינו פועל על השם לגרעו כלל.

ורצין מהנ"ל יש לומר דנדר ספקו של רעק"א ז"ל שחל על ידי תיקון שיכתבו התינות "יוסף אל" בניו שטי יש נזה משום מוחק את השם אס כוונת הסופר היתה על הניו, "א" הכתוב צירי, כי יהי' נקרא עתה נסגול, דזה הוי טשח רחוק מחד, דל"כ נמלאת אומר שעל ידי שמתקן את הספר הרי הוא מקלקלו, כלומר קודם התיקון הנ"ל הספר הזה נודאי פסול הי', וקדושתו קלה היתה מאשר יהי' עתה לאחר שיכתב

ר' יוחנן, לכן הקשו רק משוחט נשנת סחם דנזה נע"כ ר' יהודה מודה דחייב דהוא תל"ט מלאכות, ואמחי מתייב ר' יהודה, הא אמרת דר' יהודה סוגר דאפילו נחונל ונריד לכלנו ומנעיר ונריד לאפרו פטור, ועל זה תירצו דהשוחט נהמה לאכלה אינה נכלל מקלקל, דחונל הוי מקלקל אבל השוחט נהמה אינה מקלקל כלל, דהא כל אדם שרואה לאכול נשר זקוק לשחיטת הנהמה נמלא שזה הוא דרך הנאחה, ומה דאמרו לענין הנאה דע"ז דאין זה הנאה משום דהוי מקלקל, זה הוא יולא מן הכלל, משום דכתיב ולא ידנק צידך מאומה, וכל עוד שאין זה ריח של תמון אין זה נכלל הנאה הגם שהוא לריד לשחיטת הנהמה, אולם בחולין הקשו התוס' אשיטת הר"ת נשנת, דר' יהודה סוגר דכל חונל פטור אפילו לריד לכלנו, ולכן הקשו משוחט נשנת ונחון לע"ז, ולא ניחל להו לומר דהאי כר"ש ולא כר"י כמו שהסגנו לעיל דננריהס נתוס' שנת. דהא הלכה כר' יהודה ודוחק הי' להס לומר דהאי סוגיא דשוחט נשנת נחון לע"ז היא דלא כהלכתא, ולכן תירצו דאני שנת דמלאכת מחשבת אפרה תורה, ולכן כל שיש לו לאדם נמלאכתו אינה לורך חסונ תיקון ואפילו ר"י מודה דחונל ונריד לכלנו חסונ תיקון והוא כשיטת הר"ש נתוס' שנת, דאע"פ שקלקולו יתר על תיקונו, אס האדם הפרטי הזה יש בו לורך חסונ מתקן. **א"א** דנעיקר קוביית התוס' בחולין מהא דהשוחט נשנת נחון ולע"ז, יש לעיין לכאורה הא בחולין מ' מוקי לה להא נרייתא נעוף שהי' תני קנה פגוס ע"ש, א"כ העוף זה הוא מסוכן דנעוד נמשהו שיפקק הקנה תהא ננילה, והלא אמרינן דנחסוכנת אסור לשחוט דהוי מתקן, ומה קוביית. אלא דזה אינו, דעד כאן לא אמרינן דהשוחט את החסוכנת הוי מתקן אלא משום דמוציאה מידי ננילה ותהא מותרת נאכילה, אבל נשוחט נשנת נחון לע"ז, הרי לא תועיל השחיטה לטהרה, ואלא שמתקן להוציאה מידי אבר מן החי הלא זו היא קוביית התוס', דתפסחים משמע דנשניל תיקון להוציא מידי אבר מן החי חסונ תיקון, כלומר, הגם דמיירי נעוף שחני קנה פגוס ונודאי אס הי' ממתין נשחיטה הי' העוף מת מעלמו, דנעוד משהו של פסיקת הגרגרת נפקא מיתא דעוף ולא יהי' אבר מן החי ויוכל לתחו לנכרי, לכל זאת חשנין לי' למתקן נשניל שעה קלה שתהא ראוי לנכרי מיד, הגם שהוא תיקון קל.

ולפי זה שפיר מסתבר מדוע לא הקשו מסחם שוחט נשנת, דהתוס' רצו להקשות שיהי' נדומה ממש להא דסכין של ע"ז כלומר, דהשוחט נסכין של ע"ז, נאמת לא אסר את הנהמה אלא דנריד להוליך את הנאה שיש לו מהסכין לים המלח, כדליתא נהר"ן שם, אלא דאס הי' ממתין עד שיהי' לו סכין שלא של ע"ז לא הי' לריד להוליך את הנאה של שויא של שחיטת הנהמה נסכין זה לים המלח, ולכל זאת אמרינן דמקלקל הוא, דהי' לו להמתין עד שיהי' לו סכין כשר — דהא התוס' לא הניחו כלל מה שפירש"י דמקלקל משום דנחייב עומדת לג' דברים ותשמעות דנריהס דמפרשים כפשוטו משום שיהי' לריד להוליך הנאה לים המלח, ונחסוכנת אסור, דמתקן ללא הי' יכול להמתין נשחיטה כדי שלא חתנול — ועל זה הקשו התוס' תפסחים הנ"ל, דהגם דמיירי נחני קנה פגוס ולו הי' ממתין מעט הי' העוף יולא מידי אבר מן החי מעלמו על ידי מיתתו, לכל זאת אמרינן דחייב תיקון נמה שפרויה נזמן ולא הי' לריד להמתין אלא מיד תקט להוציא מידי אבר מן החי, חייב דהרופה נזמן חייב תיקון, ואמחי לא נאמר דחסונ תיקון נמה שחט נסכין של ע"ז ולא הי' לריד להמתין עד שיגיע לידי סכין כשר, דהלא גס כאן הרויח נזמן, ועל זה תירצו דשאני שנת דמלאכת מחשבת אפרה תורה, כלומר אס יננה אדם נשנת ויעלה לו הרבה יותר ציוקר מאשר יננה ציוס הרשון לשנוע, לא נאמר דהוי מקלקל נמה שנה נשנת, דמלאכת מחשבת אפרה תורה ואין אנו מתחשבים נזה שהפסיד חמוטו על ידי הננין נשנת, אבל נע"ז אטו מתחשנין עם הנאה,

תשל"ו. מות חיים ביד לשון (משלי י"א) אם לענין קדוה או רכילות כבר כתוב וכתוב (תחלים ל"ד) נצור לשונך מרע חרי כבר קדמחו רבנן אלא חיקישא חוצרך להחיתקני ביד לשון שלא יאמר אדם בפי לא אחמא אבל ביד אכתוב כתב לאחרים או אנרום שיכתבו אחרים או חולך כתב של אחרים שחיקי לאחרים לבך אמר מות חיים ביד לשון אם על ידי לשונך כתוב כאילו בידו ואם בידו חולך כתב או כתב או נרם שכתבו בו שפנה לאחרים [א] כאילו בלשון וכתוב (ירמיה כ"ב) יקח אשר אתה שלחת בשמחה ספרים תג' עד (שם ש"ב) וקתח למח לא נקרת בירמיהו הענתותי. לא יליך אדם כתב עמו (א) ואם רואה שהפריצים רוצים לשלוח בידו כתבם ואם הוא לא יקבל ישלחו ביד אחר יקח ספרים ולא יתן למי שנשלחו לו כרי שלא יבא תקלה על ידו ואם ירא מן המחלוקת לא יקבל ואם תפרו הכתב כרי שלא ידע מה שכתבו בו אל יקבלו עד שיאמר תראו לי ואקבלם ואם יוכל לקבלו ולשורפו כרי שלא יבא לידי תקלה (ב).

תשל"ח. 'שומר פי ולשונו שומר מצרות נפשו (משלי כ"א) אם לשונך נכתבו שלא ילמדו לשקר מתוכו ובשארם חכם בא לכתוב אל יכתוב דברים שלא יכשלו בהם בני אדם כמעשה שרים שסא יעסוק אדם בהם או ככשפים או השבעות נמצא תקלה על ידי שכתבום החקתיקום ושקשואום וכתוב (תחלים ע"ג) אם אמרתי אספרה כמו חנה דוד בניך בגדתי לכך אל יכתוב אותם אדם אע"פ (א) שמנהדרין חרי ידעיים לא היו כותבים.

תשל"ט. (א) המורה בחכמה ובמסור מואם בחי הכל וקתה חיים ארוכים לעתיד (ב) חרי זחיר וחכם במעשים ולא בחכמת דברים שהמעשים ילוך חכמת דברים ישארו בעולם הזה.

חש"ב. (א) אל יקרב לך אם יכבודך בשביל העשור אלא בשביל החכמה ומסור. (ב) אל תקנא במי שגדול ממך ואל תבוח במי שקטן ממך (ג) כמה מנתה כפילות בזקן (ד) אל תמסרו חכמתה למי שאינו ראוי לה מן תרמסוח ואל תמנענה מן אנשים הראויים לה הרבו צדק זה יועיל לכם לעתיד.

משנת אברהם

תזכין ופלוני מתייב וכו', ר' יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל, ורש"ל אמר פלוני ופלוני וכו' משום דמיתוי כשיקרא, ופירשו בתוס' שם ומשום לא תלך רכיל אין כאן. לכאורה משמע דפליגי אס י"א משום לא תלך רכיל נכתב, אלא זה צדור דהכותב רכילות היו כמדבר צעל פה, ואדרבה נרע הרבה, כי דבר שנכתב הוא כנפני רבים והדברים יעמדו ליימים רבים, כדברי הרמז"ס ז"ל דהכותב דבר נכתב הוא כמשמע לאלפים, אלא דהכוונה בתוס' דאין צוה משום לא תלך רכיל, דהא הדין מלווה לומר כפי חוות דעתו דעת תורה, ולא דמי להא דאמרין אס צדק ל"א, מתיין לכשיאל לא יאמר הריני מוזכה ותצירי מחייבין וכו' ת"ל לא תלך רכיל נעמד וכו', דהתם אין מן הוורד שיאמר דבר זה, מה שאין כן הכל דוקוקים לכתוב בהפסק הדברים כהווייתן, דל"כ מיתוי כשיקרא.

ורבינו חננאל שם פיר' ר' יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל, כלומר, שלא יבא הנעל דין לשמור אינה לזה המחייב, משמע מדבריו דאפילו ר' יוחנן לא חש ללא תלך רכיל, משום דכך הוא מחובו של הדיין אבל יש כאן חשש של טעירת אינה.

וב"ה שהגויא רבינו ראי' מקרא דירמיהו, הנס דקטינו כתב כדיבור דמי, ומה סליק אדעתן לומר דהמזיק את חניו נכתב אינו כחיקו צפוי או נידו, אלא דנראה, משום דהתוס' כתבו צביטין ע"א ד"ה והא יכול, דאמירה ודאי לא היו אלא נפה, ועוד דהתם יליף וענתה מועט הגויים שצריך נלשון הקודש ומינה נמי שמעינן דהוי נפה כמו נליים עכ"ל, כלומר, בכל מקום שכתבו צורה ניב אמירה אינו אלא נפה ולא נכתב, וכן נתקו שצריך לומר נלשון הקודש צריך להיות דוקא נפה ולא נכתב. ולפי זה נראה דהגויא השומע נבואתו, נודאי שהוא צריך להשמיע נאותו הלשון ששמע כי אין לו רשות לא לשנות ולא להוסיף, וממילא צריך להשמיע נלשון הקודש, ונפרט דכל הגויאים התנבאו נכה "אמר" הד', ואמירה צריך להיות נפה ולא נכתב, וא"כ ס"ד דלא יתחייב נביא השקר אלא כששמיע את נבואתו נעל פה ולא נכתב, על זה מצינו רבינו ראי' מקרא דירמ'י, דהגויא אמר על שמעיהו הנחלמי כי סרה דבר על הד' על אשר כתב מכתבים אל העם צירולים נצורת נבואה, חה ה' שקר, ונענש עליהם, הרי דנס לענין נבואת שקר נס כן כתב כדיבור דמי, וכן נפ"ח אס נביא לא השמיע את נבואתו נעל פה אלא נכתב, אס דינו כנביא הכוזב את נבואתו או לא.

ע"י התיקון, ועכשו שיה' מתוקן וכשר הספר מתעלה נקדושה, ואיך נאמר שעל ידי עלייתו נקדושה אתה תקלקלו ננוגע למחיקת השם.

ורבינו לזה נראה מהא דמנחות ק"א. מתיב רב הונא נר מנות — לשמאל דאמר לעיל דמנחות ונסכים אפילו הן טהורין נפדין, מתי טעמא כמה דלא קדשי צבלי קדושת דמים וינהו וקדושת דמים נפדין — העופות והעלים והלבונה וכלי שרת נטמאו אין להם פדיון שלא נאמר פדיון אלא נצתה. נלמא עופות קדושת הגוף וינהו ולא נאמר אלא נצתה, אלא עים ולבונה וכלי שרת ליפרקו, אלא לוא משום דטהורין נעלמא אין נפדין והני נמי אע"ג דנטמאו כטהורים דמי, דעלים ולבונה לאו בני אוכלא נינהו אלא חיצת הקודש משוי להו אוכלא ע"כ. וצריך להנין מה זה דאמרין כיון דטהורין אין נפדין הני נמי אע"ג דנטמאו כטהורים דמי, הלא שם נמשה תפוש דמשנטמאו מנחות ונסכים יש להן פדיון, ומה חילוק יש בין מנחות ונסכים ובין עלים ולבונה, ונע"כ דזה הוא שהוסיפו נגמ' דעלים ולבונה לאו בני אוכלא נינהו אלא חיצת הקודש משוי להו אוכלא, כלומר נאמת עלים ולבונה אינם מתקלים טומאה, וכל הטעם שמתקלים טומאה הוא משום חיצת הקודש, כלומר שיש בהם קדושה, ואיך אפשר לומר דמה שפעלה הקדושה על עלים ולבונה להעלותם להיות קדושים תועיל להיפך שיקבלו טומאה ושיה' נפדין ואלו תקדושתו, דא"כ מולאת אומר שקדושתן של חיצת הקודש מולאתו ומנעלן תקדושתן חה אין סגרא, כן נמי נכ"ד אין סגרא לומר דנזה שהס"ת מתכשר ומתעלה וממילא נס השמות שבו מתעלים, יחסן למחיקה, ואיט דומה לתוקח את השם הכתוב נס"ת נכדי לתקן את הס"ת דהוי מוחק, דשם הוא מוחק נפעולה היינו נכתות ומעלה את האיכות של הס"ת נלנד, אבל כשאין כאן פעולה של מחיקה, אלא שתאמר שהמחיקה היא נאיכות על ידי הקריאה נודאי שאין זה נגדר תקולו נגד התיקון, כי אי אפשר שהתיקון יועיל על הדבר והיפוכו ככ"ל והנן.

סימן תשל"ז

נביא המשמיע נבואתו בכתב ולא בפה אם דינו ככובש נבואתו

[א] כאילו נלשון וכו'. נסנהדרין ל'. מיכתב היכי כתבי, ר' יוחנן אמר זכאי ורש"ל אמר פלוני ופלוני

חש"ב. (א) שם פי ליד. (ב) שם פי ר"ב. (ג) שם פי ג. (ד) שם פי גיד. תשל"ו. (א) סנהדרין י"ז א. (ב) שם פי ר"ב.

עוג שמתה אלה שמת נכדי לאמת את האות שנתן ירמי'.

אין להגביא לשנות ולתרגם את נבואתו מלשון אל לשון

ומה שכתנתי לעיל מסנרף להנניא זריך להשמיע נבואתו נבואתו לשון ששמע, ואין לו לתרגם את הנבואה ללשון אחרת מכפי מה ששמע, ושיערתיו שמתחלה שומע נלשון הקודש, וכן מטין דברי הרמז'ן ז"ל עה"ת פרשת כי תשא, עה"פ מחלית השקל בשקל הקודש, הוא הלשון שהקנ"ה מדבר בו עם בניאיו וכו' ע"ש, ואפילו נאמר דלפעמים שומע נלשון אחר כפי השליחות של הנבואה, גם כן זריך להשמיע נבואתו לשון ששמע, יש לכאורה לדקדק על זה מדברי הרמז'ן ז"ל נפ"ז מ"סודי התורה הל' ג': הדברים שמודיעים לבניא נמראה הנבואה, דרך משל מודיעין לו ומיד יתקן נלבו פתרון המשל נמראה הנבואה וידע מה הוא — מהם אומרים המשל והפתרון ויש שהם אומרים הפתרון לבד, ופעמים אומרים המשל לבד וכו'. משמע דאין הנביא שומע שום דבור עד שאלמר שהדבור הזה הוא נלשון הקודש או נלשון אחר, אלא רואה דברים כמו הפולס שראה יעקב אבינו, וכמו החיות שראה יחזקאל וסיר נפוס והמתקל שקד שראה ירמי' ע"ש, והפתרון הנחקק נלבו של הנביא הוא שהנביא פותר לעצמו נשעת מחזה הדברים, ובכן אין זה מהכרח שיפתור לו לעצמו נלשון הקודש, ואפילו נאמר שהוא פותר לו לעצמו נלשון הקודש לכל זאת אין נזה משום שיני אס יאמר לאחרים את הפתרון נלשון אחר.

אולם נאמת אין מכוונת הרמז'ן ז"ל לומר כי כלל הוא נבואה שאין הנביא חוץ ממהה רניע ע"ה שומע שום דבור אלא רואה דברים, דהא נבניאים מנינו למלות שנאמרה להם נבואות רבות נלי שום מראה של דברים, ולא נתכוון הרמז'ן ז"ל אלא להמקומות שכתוב מפורש נהם שהנבואה נלה נדרך משל, אבל רונף דרונף של הנבואות נלו לא נמשל אלא נדבור, ונאותו הנבואות נודלי שאין הנביא יכול לשנות לא את התוכן ולא את הגורה שהוא הלשון של הנבואה, והאל הרמז'ן נעלמו נמו"ג נ"ח"ד, כתנ: אפטר שיראה השם יתעלה נמראה הנבואה ידבר עמו כמו שאמר ישע' ואשמע את קול הד' אומר את מי אשלח ומי ילך לו ע"ש, הרי שהוא ז"ל נ"כ סוגר שאין זה כלל נבואה שהנביא רואה רק דבר על נד המשל, וע"ש נריש פרק מ"ה, והגם שנפרק מ"ה נלה"ד, המדרגה י"ח כתנ: אבל אס אפשר שיראה הנביא עוד נמראה הנבואה כאלו השם ידבר עמו, הוא רחוק אלני ע"ש, כבר העירו מפרשי המורה ע"ז, ולדעתי הכוונה שאפשר להנביא לשמוע הקול של הד' יתעלה אבל לא לשמוע הקול מדבר אליו, דו היא מדרגת משה רניע ע"ה נלנד ננחיתת פה אל פה לדבר בו, ועי' רש"י עה"ת ריש ויקרא, קול לו קול אליו ואכ"ת, וראה נש"ת הרדנ"ז חלק נ' ס' תתי"ו שכתנ נגם מי שכתנ דהנביא כשירלה השי"ת להודיעו דבר עתיד יתננף דרך משל, וכשישלח אותו נשליחות יתננף נלל משל, והרדנ"ז שם אומר שהכל לפי הכנת הנביא והתנוודותיו ע"ש.

ואם כניס הדברים דהנביא משמיע מה ששמע ונאותו לשון ששמע ואין לו רשות לא לתרגם ללשון אחר ולא להוסיף ולא להטעים את הדברים אלא מוסר אותם כזורתו, יתחורר מקרא נתורה, שמות ד"ב, אתה תדבר את כל אשר אנוך ואהרן כל אחיך ידבר אל פרעה וגו', פירש"י אתה תדבר פעם אחת כל שליחות ושלחות כפי ששמעתי מפי, ואהרן אחיך יתלייט ויטעימנו נלמי פרעה. כלומר, משה רניע טען כי פרעה לא ינן את דבריו, שנודלי משה שמת את נבואתו נלשון הקודש ופרעה לא הנין לשון הקודש, כדליתא נש"ס סוטה דף ל"ו: בני יוסף ופרעה, ומה גם שעליו לדבר נאותה צורה ששמע, והיא נקיגור נמרץ, שאין אדם פשוט מנין אותו ומכל שכן

הדמב"ן ז"ל עה"ת נריש פרשת יתרו כתנ: אני חותנד יתרו נל אליך, שלח לו הדבר נאגרת כתנ זה כן כי השליח לא יאמר אני חותנד, וכמהו ויאמר חירם מתך נור נכתנ וישלח אל שלמה, והחתם סופר יו"ד ס' רכ"ז הקשה מדברי התוס' הג"ל נגיטין, דלמירה ודלי לא הו' אלא נפה, ע"ש, ונאמת דבר זה היא פלוגתת תנאים נמכילתא שם ר' יהושע אומר כתנ לו נאגרת, ר' אלעזר המודעי אומר שלח לו ניד שליח, ואמר לו עשה נגיני ואס אין אתה עושה נגיני לא ננין אשתך וכו', ומפרש שם נזה ינחמנו, דר' יהושע סוגר דכתנ לו נאגרת, דעל ידי שליח לא שייך לומר „אני“, אלא ה' לו להשליח לומר חותנד יתרו, ור"ל המודעי סוגר דשלח לו ע"י שליח, מדכתינו ויאמר משה ולמירה משמע נע"פ ולא נכתנ, והא דאמר אני חותנד יתרו, פירושו לא נגיני וכו', ורש"י עה"ת פירש כר"ל המודעי, אולם אפילו לדברי ר' יהושע לא נשמע מכלן דניב ויאמר משמעו אפילו נכתנ, דאפשר נעלמת אין אמירה אלא נפה, ושאני הכא דכתני „אני“ שאין לשון זה משתייך לשליח המדבר נגם המשלח לכן נע"כ דכתנ לו נאגרת.

אולם ראיית רניע מנבואת השקר של שמעיהו הנחלמי שלח נאמרה אלא נכתנ, ולכל זאת כתני שם נסוף קפיטל כ"ט, כי סרה דבר על הד', הרי שהכתוב קראו דיבור וממה שנוצח שם נירמי' כ"ט"א, שירמיהו שלח נבואתו מירושלים נגולה נכתנ, אין ראי', וכך ה' הגו מלת השי"ת שנבואה זו תאמר נכתנ, אבל ממה שנענש שמעיהו הנחלמי על נבואת השקר מה שנינף נכתנ, לכאורה ראי' נגולה היא דגם נמקום שהתורה קפידה על איכות הלשון, כתנ כדיבור דמי, ודלא כנתנ"ס נגיטין הג"ל.

אלא דרליו להתנוק, למה כשהתננף תנינף נן עזר כי נעוד נמתים ימים ישיבו כל כלי המקדש ירושלמיה, אחר לו ירמיהו: אתה הנטחת את העם הזה על שקר לכן כה אחר הד' — השנה אתה מת כי סרה דנרת אל הד', ירמי' כ"ד"ט"ו, הרי שנעשו מיתה נידי שמים שלח הוליה שנת, ושמע'י הנחלמי שנינף לשקר ולא עוד אלא שהעיו נגד ירמי' נאמרו למה לא נערת נירמיהו הענתותי המתננף לכס, שם כ"ז, לא נענש נמיתה אלא אחר לו ירמיהו נבואה, הנני פוקד על שמעי' הנחלמי ועל זרעו לא יהי' לו איש יושב נתוך העם הזה — ר"ל לא יהי' מזרעו איש יושב נמושנ השרים והזקנים — ולא יראה נטונו — ר"ל ההשנה מן הגולה — הלא הדין הוא שזה לכל אדם, ואס עונשו של נביא השקר נבואה כזו, כלומר, לא לענין נטול המצוות שהוא נחנק, הוא נמיתה נידי שמים מידית, מדוע לא נענש שמעי' נאותו עונש, אולם אס נאמר דנביא המתננף נכתנ אינו נכלל נביא השקר, ובכל אופן עונשו קיל מהמתננף נעל פה, אחי שפיר, דנחמי' הנחלמי לא נענש מטעם נביא המשקר, אלא משום שנריו היו גרם להחליט את ישראל נאמונתם, ואולי התכוון רניע לדברים הללו נאמרו, או גרם שכתנו בו שטנה לאחרים כאליו. נלשון וכתיב יען אשר אתה שלחת נשמכה ספרים וכו'.

ואין לומר דגם תנינף נן עזר לא נתייב מיתה, כלומר דעל נבואת שקר כזו שלניה נלטל את המצוות אין כאלו עונש מיתה, אלא דירמי' עשה זאת ללות שנבואתו נבואת אמת, כדליתא נירושלמי תלה, שירמי' אחר לו להנני', אני מתננף לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדבר שהקנ"ה אומר להנביא רעה ומתננס, אתה הוא מתננף לטובה אתה הוא שזריך ליתן סימן לדבריק, ואעפ"כ „אני נותן אות ומופת“ נליש ההוא נשנה ההיא מת כי דבר סרה על הד', א"כ לכאורה משמע דזה לא הו' עונש אלא סימן, אבל למיתו א"ל לומר כן דהא מפורש נקרא, אתה מת כי סרה דנרת אל הד', ונע"כ דהפיר' נירושלמי הג"ל הוא דתנינף נן מות הוא אלא שירמי' נתן אות שימות נאותה שנה, ומה גם כי אין סנרף לומר דתנינף לא ה' נן

אמר נכל מקום שחרטה חטא. אלל הקושיא ראשונה לריכה
 ציבור, דהא מחמת קלוטה אמרינן דמחא נחילת ד' ואחתי
 תקשה דתהו כהולאה אריכתא.

אורח לפי הכ"ל ניחא, דקלוטה אינה אלא ענין שנסנרל, דנאמת
 לא נח החפץ, אלא דאין אמרינן רואין כאילו נח,
 על גבי קרקע או צלוייר, כידוע שיז נזה שיטות שונות, ואם
 האדם זה אשר זרק את החפץ רואה שהחפץ ינוח רק נסוף
 ד', איך נאמר דאנו רואין כאילו נח נחילת ד', הלא רואין
 נגד רגונו של אדם אי אפשר לומר, ושפיר תקשה.

וזו היא כוונת התוס' שם בשנת ז"ל: ד"ה הרי כתב שם
 משמעון, שכתבו דהך פשיטתא דמתכוון לזרוק שמונה חרק
 ארבעה דמי לכותב שם משמעון ותייב, לא קיימא כדמסיק,
 ורבינא נמי דפריך לרז אשי אמילתא דר' יהודה, אי להכא קנעי
 לה להכא לא קנעי לה, סנר דלא דמי לשם משמעון, דמי דמי
 לא הוי פריך מידי, דהא כי קא נעי דתתא נסוף ד', כשנחה
 נחילת רה"ר על ידי קליטה הרי כתב שם משמעון, וכי אולא
 תו ד' אמות נרה"ר ליטיי עליהו דעגית מחשבתו עכ"ל.
 והתוס' לא פירשו מפני מה נאמת לא דמי, אלא הן הן הנזכרים
 שהסנרנו דבורק וכוונתו שינוח נסוף ד', הלא נחילת ד' לא
 קא נח, אלא שאנו רואין כאילו נח, ונזמן שאין הזורק רואה
 שינוח נחילת רה"ר אלא נסוף ד', איך נאמר שנה נגד רגונו,
 והלא אין כאן אום הכרה שינוח נחילת רה"ר, כי אפשר
 לזרוק נלתי הנחה נחילת רה"ר, אלל הכותב שם משמעון,
 הלא אי אפשר נשום אופן לכתוב שמעון אס לא יכתוב שם,
 ואין כאן דבר שנסנרל, שאנו אומרים רואין כאילו כתב,
 אלא הוא כתב מחש, אלא מה תאמר שלא איתעניד מחשבתו,
 כי אין אדם זה רואה נכתבת שם אלא נכתבת שמעון, זה
 אינו, דמפני שאי אפשר לו נענין אחר לכתוב שמעון אלא א"כ
 כותב שם, א"כ נע"כ, הוא רואה נכתבת שם, ואפילו יאמר
 נפירוש שאינו רואה נכתבת שם אלא נכתבת שמעון לא יועיל
 לו זה להפטר מכתבת שם, מה שאין כן צוריקה שאין הוא
 זקוק להנחה נחילת ד', ואיך תאמר רואין כנגד רגונו.

ובשורת הרי"ס הכ"ל סי' י"ד סוף ד"ה והנה הנאמתי, העיר
 מדאמרינן נריש תמורה דכשנע ומימר ומקלל הוי
 לאו שאין בו מעשה, ולהפוסקים דסנרו דהיכא דמשכת ע"י
 מעשה לוקין גם בלא מעשה, א"כ נשנע מימר ומקלל משכת
 נמעשה ע"י כתב, אלא ע"כ דכתב לא תשיז אמירה, וסיים
 שם "וגם זה יש לדחות".

ולפי הכ"ל אין אום ראי' מנשנע ומימר ומקלל, דשאני התם
 דאין אמדיין דעתי' דלא רצה זה שנשנע נכתב וכן מימר
 ומקלל שיהי' הכתב שלו כדניור, דנודאי אין רגונו שיהי' נלקה
 ארבעים, ונפרט לדעת הר"ן ז"ל שנשנעות גבי שנשנע שלא
 אוכל ואכל עפר פטור ונשנעה שאוכל ואכל עפר פטור,
 משום דאין אמדיין דעתו של אדם שאין רגונו לעשות איסור,
 ולכן זה שנשנע שלא לאכול ואכל עפר, אמרינן דאכילת עפר
 לא תשינא אללו אכילה, אה שנשנע שיהכל ואכל עפר, אמרינן
 דנודאי אכילה זו תשינא אללו משום דנפסת אין אדם רואה
 לעצור עצירה. וכן נמי גבי נשנע ומימר ומקלל, אמדיין דעתי'
 שאין כוונתו נכתבת לשם אמירה, משום דכלל זה דכתבת
 כדניור דמי תלוי נרגונו של אדם ככ"ל.

ובזה לכאורה אפשר לדחות הראי' שהניחו התומים והשנ"י
 והרי"ס ז"ל דכתב לא הוי כאמירה מהא דמוטה כ"ז:
 דאלמת לא היתה שותה דכ' ואמרה האשה אמן, ואחתי, הא יכולה
 לכתוב אמן נכתב. והרי"ס ז"ל דהא ראי' זו דאפשר דמיירי
 כשאנינה יכולה לכתוב, ולהכ"ל אין מכלן ראי', דהא נרור דאשה
 זו אס טמאה היא אין היא רואה לשתות, וא"כ מה יועיל
 שתכתוב ניב אמן נכתב הא מה שהיא אומרת אמן נכתב היא
 שלא לרגונה, ולא כתב לא הוי כדניור. אלא דיס לדחות דתי' זו,
 דשאני התם דאין האמירת אמן תלוי נרגונו כי הוא לו של התורה.

פרעה נוי מנוסם נחלית, והשי"ת השיג לו למשה כי עליו
 רק לדבר פעם אחת כל השליחות כפי ששמעו מפיו של הקנ"ה,
 והוא נכדי ללאת ידי נבואתו, ואח"כ שוב יהי' מותר לו
 לזהרן לתרגם, — יהי' נבאך חרנומו מתורגמן, וכן הוא
 נחוספתא תגילה פ"ג קטן מתרגם ע"י גדול וכו' שנאמר
 אהרן אחיך יהי' נבאך, — ולהמליץ ולהטעים הדברים לפרעה
 כפי האורך. ולדעתי הפירוש הזה קרוב לאמת.

כתב כריבור לא אמרינן כשהוא נגד רצונו של האדם

ובענין כתב כדניור דמי שהנאמתי לעיל כנר הארכתי נכתה
 מקומות נספרי, וגם נקוטטרם תיקון עירונין שלי,
 הנאמתי דברי הרי"מ ז"ל חלק יו"ד סימני י"ג"ד, וש"ת
 רעק"א סי' ל'.

דלמא דאמרינן כתב כדניור, א"כ כל סופר נשעה שהוא כותב
 את השם הק', הרי הוא חלילה הונה את השם
 נאותיותיו. ותירלו, דכתב כדניור דמי הוא מסוג רואין, כלומר,
 רואין כאילו זה הכותב מדבר מה שכותב, והטעם כי נאמת
 הכותב רואה לדבר לתנירו את מה שהוא כותב אליו, אלא שאי
 אפשר לו כנון שניירו הוא רחוק ממנו, לכן הוא כותב אליו,
 ורגונו שהכתבתה תהי' כדניור, וכל זה ניחא נאם זה הכותב
 חפץ שכתבתו תהי' כדניור, אלל סופר סת"מ הלא נאמת
 אינו רואה שכתבתו תהי' כדניור, כי אן סהדי שאינו חפץ
 להנות את השם, לכן אין אומרים רואין נשעה שדבר זה הוא
 כנגד רגונו.

ובמקום אחר הסנרתי נזה דברי הר"ן נראש השנה נסוגיא
 דתלוות נריכות כוונה, שהקשה דלמ"ד מלות אין
 נריכות כוונה, א"כ איך אנו מנדילין ננית לאחר שכל בני
 הנית כנר שמעו הנדלה ננית הכנסת, ותירך דאפילו למ"ד
 מלות אין נריכות כוונה, אלל כשמתכוון שלא ללאת לא יא,
 ע"ג, כלומר דמה שהשומע יולא נהנדלה ננהכ"ג הוא מטעם
 שומע כעונה, כלומר רואין אנו את השומע כאילו עונה, אה דוקא
 נאם הוא רואה לענות או נלא איכפת לי' עכ"פ, אלל כשאני
 רואה לענות, הייט כשמתכוון שלא ללאת, אי אפשר לומר
 רואין כנגד רגונו של השומע.

וכן מפורשת סנרל זו נתום' עירונין ז"ל ד"ה כולה, דהנם
 דר"י סנר קלוטה כמי שהונחה דמיא, אלל נזה' ספר
 נידו אפילו שאינו נגוה מן הקרקע אלא תשה, לא אמרינן
 קלוטה כמי שהונחה מפני שאן סהדי שאדם זה אינו רואה
 שהספר ינוח על גבי הקרקע, והואיל וקלוטה אינה אלא מסוג
 רואין, כלומר אנו רואין כאילו הי' מונח, אין אומרים רואין
 נגד רגונו של אדם.

ובזה מתפרשת יפה סוגיא דשנת ז"ל, דפריך, ולמה דסליק
 אדעתין מעיקרא דמחיין הי' ר' יהודה שתיס, אי להכא
 קנעי לה, להכא לא קנעי לה, אי להכא קנעי לה להכא לא קנעי
 לה, פירש"י נהי נמי דמחיין אתולדה נמקום אב, הכא לאו
 קרתי איכא, דאי להכא לנסוף ד' נעי לה דתנוח הכא לא מחייב
 מהענרת ד', דלא ענר מתחלת ד' לנסוף ד' נרשות הרבים, אלא
 אהולאה לתולא הוא דמחיין, והואלא אריכא הוא דעניד, עכ"ל.
 נאריך ניאור, הלא אן נדר' יהודה קיימין דסנירל לי' קלוטה
 קמי שהונחה דמיא, וא"כ זה אשר זרק חפץ מרה"י לנסוף ד'
 אמות של רה"ר, הרי הוא כמו שזרקו מרה"י לתחילת ד'
 אמות של רה"ר, והננייהו חרקו שוב לנסוף ד' אמות, וכי נאלטו
 לאחיה מקום הוא חפץ נג, אלא נודאי יתייב משום הולאה ומשום
 מעניר, ומה קושיא דמקשה ננח', נלמחא הקושיא השני' דאי
 קנעי לה נחילת ד' והלכה לנסוף ד' תקשה שפיר, דהא לא
 נכתוון כלל להענרה, ולכל היותר נאמר שמתכוון לזריקה
 דאיסורא, משום שיז גם צוריקה זו הולאה, וא"כ הרי זה
 דומה לנתכוון לזרוק ד' חרק שמונה, שאינו חייב אלא א"כ

ואם כנים הדברים הנ"ל נמלאת אומר שיש חילוק בין נביא שקר שמשמיע נבואתו נכחתי ובין נביא אמת המשמיע נבואתו נכחתי, דנביא השקר הכותב את נבואתו הלל הוא יודע נשעת כתיבה שזה שקר, ונודאי שאינו רוצה שיהי' הכתב שלו כדיבור, או מנד שמחירא מהעונש המגיע לו, או משום דאין אמדינן דעתיה דאינו רוצה לעבור ענינה חמורה כזו ונודאי לא רצה שיהי' כתבו כאמירה, אולם נביא אמת המשמיע נבואתו נכחתי, נודאי שכתב זה הוא נכלל דיבור, דאין רצונו להעניש על כנישת נבואתו ורצונו נרור שיהי' הכתב שלו כדיבור. **ומזה** הטעם מותר לו להכשעו שלא ידבר עם חניו לכתוב אליו, יו"ד סימן רכ"א, ורמז"ם נדרים, ו"י"ח, משום נודאי אין רצונו של הכשעו שהכתב שלו יהי' כדיבור כדי שלא יעבור על שנועתו. וראה לקמן סימן תתתל"ד.

הקדש ותמורה בכתב

ובסדרי הדברים לדפוס ראיתי נספר מראה כהן מהדורה תליחאה מלח הרה"ג ר' שטר"י מנשה הכהן מלאנדאן, סימן י"ז שהאר"י נקוטטרס ארוך נענין תמורה והקדש ושנועה נכתב, ושם נאות ד', מתפלל הרב הנ"ל על כל גדולי האחרונים שפלגו נדון כתב כדיבור שלא הניחו מש"ס ערוך ניומא מ' ונכתמה מקומות: ועשהו חטאת, הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת, שיכול והלא דין הוא מה נמקום שלא קידש הגורל קידש השם, מקום שקידש הגורל אינו דין שיקדש השם, ת"ל ועשהו חטאת, פירש"י נמקום שלא קידש הגורל נשאר קרננות הנריכין פירוש כגון קיני זנין חנות ויולדות שאחד מהן חטאת ואחד מהן עולה, שלא קידש הגורל אם כתב על שני גורלות על אחד חטאת ועל אחד עולה ונתנו עליהם לא מנינו שהגורל קונעם ולא יכול לשטתן, עכ"ל. הרי מפורש דאין הכתב שכתב על הגורל קונע את הקרנן להיות קרנן שלא יהי' יכול לשטתן, וטעמו של דבר, משום דהא דאינו יכול לשנותן הוא מקרא דמולא שפתיך, והייט דוקא כשקנע נפה ולא נכתב, וסיים בהספר הנ"ל: ופליאה עומה דאשתמיט להני כולהו גדולי רבותא ז"ל גמרא ערוכה ומחכרת נארנעת מקומות דהקדש והוא הדין שנועה לא מהני נכתב, עד כאן לשונו.

ולדעתי אין כאן סרך קושיא על גדולי רבותא ז"ל, משום דאין זה דמיון כלל, דהא הש"ס מסיק דאין הגורל קונע לקרנן, כלומר, אם כותב על שני חנינים חטאת ועולה והיטלו עליהם נגורל, עי' רש"י הולין כ"ה, דכך מפורש שם, אין הגורל מקדש את חניני זנין, דנשעה שכותב אין הוא יודע איזה יהי' לחטאת ואיזה יהי' לעולה, אלא שהוא רוצה לקדש אותם ע"י הגרלה, הייט נשעה שיוציא את האנן שכתבו עליה חטאת ויניחה על אחד וכן השני, ודומה דבר זה למי שמתא שני פתקאות כתונות על אחת כתוב חטאת ועל אחת כתוב עולה, ומניח את הפתקאות על הקיני זנין, דמה כתיבה יש כאן, דנשעה שכתב לא נתנרר איזה יהי' לחטאת, וזה מה שפירש רש"י נחמלת דנריו נשאר קרננות, הנריכין פירוש"י כלומר, נירור, וכאן אין שום נירור נשעת כתיבה, ואפילו נאמר דכתב כדיבור, הרי זה דיבור שאינו מפורש, והרי זה כאילו אמר זה לחטאת וזה לעולה נשעה שאין הקינין לפניו, אבל אין הכי נמי אם עומדת לפניו נהמה וכותב נאותו זמן נהמה זו העומדת לפני תהי' חטאת, דכתב כדיבור דמי, והוי כאילו אמר לפניו, וזה פשוט.

וי"ש להניח רא"י להיפך דהיכא שהקדיש נכתב הוי הקדש — שלא ע"י הגרלה, מהא דיומא כ"ח, דרננן סנרו דהוי שופרות לקיני חונה, פירוש, שמי שעליו להניח קיני חונה הי' מניח המעות נאותן השופרות, ופירשו נחום' שם ד"ה מפני תערוכות, דכל אשה המניחה מעות לקיני חונה היתה נוררת את מעותיה

לענמה ונחתה נשופר, ואפילו ר"י לא פליג החס אלא משום גזירה דחטאת שמתו נעליה ע"ש, והלא האשה המניחה את המעות לשופר נודאי שלא היתה אומרת נפה טרם שהניחה את הכסף לשם דהמעות הללו יהי' לקיני חונה, אלא שמתקדש ע"י הכתב שהי' כתוב על השופר, הרי מפורש דכתב כדיבור דמי לענין הקדש. ולי פלא על הגאון הנפלא מראגנאזאו שהשיג שם להרצ הנ"ל בהספר מראה כהן, ולא העיר מהא דהנ"ל. **וגם** אין לדקדק מדברי רש"י הנ"ל ניומא מ', שכתב: נמקום שלא קידש הגורל, נשאר קרננות הנריכין פירוש כגון קיני זנין חנות ויולדות שאחד מהן חטאת ואחד מהן עולה וכו', מנאר דהמקדיש לריך לפרש מתחילה נפירוש איזה לחטאת ואיזה לעולה כנ"ל, א"כ איך סנרו רננן הנ"ל דפליגי אר"י נמשנה דשקלים רה, וסנרי קינין אחד חטאת ואחד עולה, ופירש הרמז"ם ז"ל וכן הרצ ז"ל דנשופר של קינין משימין דמי קיני חונה ונכל המעות הנמלאים נו מקרינין קן אחד חטאת ואחד לעולה, ע"ש, ואיך יתכן זה הלל אחרת דנעיין פירוש, כלומר שמתחילה יפריש לעולה ולחטאת, דשאי החס שכך מתנין נחמלה נשעת ששימין את המעות לחוד השופר שעל דעת הכהן הם סומכים, כמו שפירשו נחום' ישנים שם נשם הר' יוסף והר' אלחנן שם.

ברור ע"י גורל

וי"ש להעיר נכאן נדבר אחד שנשמע מדברי נח"א סימן רנ"ה נענין גורלות מהא דש"ס נ"ג דף ק"ן שהנאחי נסיתן הנ"ל נראש"ס ד"ה אחר רב אשי, שכתב נח"א ד' דמהני גמר דעתם עם הגורל כאורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרו ומקטו וכו'. מנאר דנאחמ הגורל מנרר הדבר לאמתו למי שיך הלק זה ולמי שיך חלק השני, אלא דנגורל ע"פ אורים ותומים אין שום איש יכול לערער ולומר שאין הוא רוצה שחלקו יתנרר ע"פ הגורל אולם נגורל שלא ע"י אור"י יש רשות לכל אחד מהאחין לומר שאינו רוצה שיתנרר חלקו ע"י גורל, אלא אם הסכים שתהא התלוקה ע"פ נרור הגורל אינו יכול לאמור נו דלא הוי כנגורל ע"פ אור"י.

ודמכ"ם ז"ל נפ"כ"י"א מהלכ' שכנים הניא הדין נלאון הנמ', והראש"ד השיג עליו וכתיב א"א לא נחחורו דנריו. והכ"מ כתב על דברי הראש"ד ולא אנון לו וכו'. והכונן נדבר שיש כאן טעות והשגה זו של הראש"ד אינה כתונה נמקומה והיא משתייכת להלכה י"ג, כמו שהניח הכ"מ שם נשם הרא"ש דהראש"ד ז"ל נדון ערעור על סתימת החלוטות ע"ש, אולם אין זו אלא השערה גרידא, אבל אם אחת כמו שנדפס לפנינו, נראה דפליגי הרמז"ם והראש"ד ז"ל נזה דהרמז"ם ז"ל לא הזכיר דנריו דהגורל מנרר אלא הטעם הוא משום נמירת דעת, כלומר נההיא הנאה דקא נייחי להדי גמרו ומקטו להדי. ואפשר דהרמז"ם גורם שם נגמ' אלא אחר ר' אשי, עי' בהרש"ם שם. אולם הראש"ד ז"ל סוגר כפירושו של הרש"ם שם, דלעולם כחמילת ארץ ישראל קונה גורל דקא קשיא לך מה להלן נאורים ותומים, הייט טעמא דלא לריך כולי האי משום דגמרי נלננ שלם ומקטו למי שיעלה הגורל מיד מהני גמר דעתם עם הגורל כאורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרו ומקטו וכו'.

ואורי סנת פלוגתתם של הרמז"ם והראש"ד ז"ל תלוי נפירושו של הירושלמי יומא דא, דאיחא החס: ואפילו אם אמר אם של שם יעלה ניימי יקדש זה של שמאלי, קדש. אם של שם יעלה נשמאלי יקדש זה של ימיני, קדש. אבל אם אמר נין של שם יעלה ניימי נין של שם יעלה נשמאלי לא יקדש אלא זה של ימיני, לא יקדש אלא זה של שמאלי, לא קדש. ופריך, מפני מה, ומשני, קנען נפה, כלומר התורה אמרה הגורל עושהו חטאת ולא לעשותו חטאת נפה, ע"ש. הנשמע מדברי הירושלמי אלו הוא שלאו דוקא זה שעלה עליו הגורל לשם, מקודש, אלא אפילו התנה להיפך ואמר שזה שיעלה עליו הגורל להשם לא יהי' להשם אלא חניו יהי' לשם מקודש

תשנ"א. (א) רבי יוסי הגלילי אומר גדול התלמוד שקדם לחלה מ' שנה למקשרות נ"ד שנה ולשמיטין ס"א וליובלות (ב) ק"ב [א] וכשם שנתענש על התלמוד יותר מן המקשה שנאמר (דברים יא יט) ולמדתם אותם את בניכם

משנת אברהם

לחין אלם ואלמת נכלל ואמר ואתמה משום דנעיין נלשון הקודש, וכן מקרא ניכורים אי אפשר נאלם משום דנעיין נלשון הקודש כנמשנה סוטה ל"ג, ולא מלמתי מפורש דאלם אינו מניא ניכורים וכותנ הפרשה, ואפשר משום דפשוט הוא, אולם ווידוי מעשר דכשר נכל לשון, נדון הוא שם אלם יתוודה נכתב, ולא דמי לטוטה דאלמת אינה שותה סוטה כ"ז, דשאי החס דהיא אינה רוצה שתהא הכתנ כדניור כמו שכתנתי לעיל דף ג, ד"ה ונה אלל ווידוי מעשר שהוא מצוה וזה הכותנ חפץ לעשות המצוה נודחי שהי' נריך להיות הדין דכתנ כדניור דמי.

ובשנת ארי' סי' ו' מפלפל נדון אלם נדנרים שאינו יולא נהרהור אלם אמרינו נ'י שומע כעונה, ומסיק דלהרמנ"ס ז"ל אינו יולא משום שומע כעונה דהוי אינו ראו לנילה ע"ש, אל"כ סגרא זו טוכל לומר ג"כ לעיין כתנ כדניור, דדוקא נמי שיכול לדנר אמרינו נ'י כתנ כדניור אלל לא נאלם דהוי אינו ראו לנילה ונילה מעכנת נו, אולם נש"ת הרי"ס הכ"ל י"ג, י"ד, הניא מסנהדרין ע"א, הי' אחד מהס אלם אינו נעשה נו סורר ומורה דכתיב ואמרו וכו', ואף דאמרינו החס קרא יתירה דמעכנ היינו דנלאו הכי הוי אמרינו דאמירה לא מעכנת כשאי אפשר נאמירה, אלל מה נכך דמעכנ הא אפשר ל' לאלם לדנר נכתב, וע"כ דאמירה לא חשיב נכתב עכ"ל, משמע דעתו ז"ל דלא כהשנ"א, דדוקא כשיכול לדנר לא אמרינו הרהור כדניור דמי אלל לא כשאינו יכול לדנר, דהא הרהור כדניור הוא ממש ככתנ כדניור, ונש"ת נית יתק יו"ד ח"א סימן נ' וכן נחלק נ' ג"ג, הניא ג"כ הרא"י הכ"ל מסנהדרין ע"ש.

ולפע"ד נראה דהאי קרא יתירה דלתי למעט הי' אחד מהס אלם, ע"כ דלא חתי אלל למעט כתב, דאי לא חיד הני"ד יודעים שאלם רוצה להניד שגנו הוא סו"ת, דנרמיה ונקרינא נעלמא חין שום ס"ד דיהרג ננס, ולא נריך קרא, אלל ע"כ דקרא חתי למעט היכי שכתנ נכתב שגנו הוא סורר ומורה, ונזירת הכותנ היא שאינו נעשה נה סורר ומורה.

וראייתי ננית יתק מפלפל נזה, ורוכל לחדש דל"א כל הראוי לנילה חין נילה מעכנת נו אלל נחלק מחלקי המצוה, כגון נלולה נמחה וקרי' ננכורים ונחליה דעיקר המצוה נעשית כמנחותה, וכן נילת מים ננית הסתרים דכתיב נשרו משמע מלגראי דוקא, וכן אכילת פסחים שהיא חלק מחלקי המצוה דעיקר המצוה היא ההקרנה ואכילת פסחים לא מעכנת, אלל נעיקר המצוה לא אמרינו כל הראוי לנילה, הגע נעלמד וכי לא יטנול נמים כלל, ע"ש שכתנ שאלל גס דנר זה נספר יד מלאכי כללי הכ' נשם נחפה נספף.

ול"א זכיתי להנין חיד לא הזכירו הגלונים הכ"ל דנר מפורש נחום' חולין פ"ג: ד"ה חין נילה, דלא אמרינו כל הראוי לנילה חין נילה מעכנת אלל נדנר שאינו מעכנ כלל כגון נילה, כיסוי למעלה, קריאת חלינה, אלל דמכל מקום סגרא הוא דלכל הפחות ראוי נעיין כיון שהזכיר הכותנ נילה וכן חיד ע"ש, אלל נעיקר המצוה דמעכנת אינו מועיל ראוי לנילה ע"ש.

סימן תשנ"א

אם הובח עלינו עכשו ללמוד דיני קרשים

[א] וכשם שנתענש וכו' דנר זה לקוח מספרי פרשת עקב, ונש"ס קידושין מ' לא הניא הא דנענש על התלמוד

נדנריו, ומזה מפרש הרמנ"ס ז"ל אלן שום נרור נהגורל, דאי חמרת שהגורל נזנר האמת אל"כ נדון זה שעליו הגורל להשם יהי' קדוש ולא יועיל כלל מה שמתנה הכהן להיפך, ונע"כ דמה שניוטה התורה לקדש את השעיר על ידי הגורל אינו משום נרור אלל נזירת הכותנ היא שיעשה על ידי גורל ואפילו להיפך מכל מקום נעשה ההיפך על ידי הגורל, אולם הראש"ד מפרש דהגורל נזנר נרור נמור, ומה שמהי הנלוי אל הכהן להפוך הוא ג"כ נכלל נרור, כלומר אל זה הימני הוא להשם והכהן התנה שנעלות הגורל אל השם לשאלו יתקדש הימני, אל נאלמת יעלה הגורל נשאלל כדי שיתקדש זה אל ימין שהוא נענש קדוש להשם, ומה לי אל מנרר הגורל נרך ישר או שהוא מנרר נהפוכו, סוף כל סוף הלשם האמתי מתנרר על ידי הגורל.

ובתוס' נייטין ע"א כתנו נתירון הראשון נכלל מקום דכתיב נתורה אמירה אינה אלל נפה, ונתירון הנ' כתנו דדוקא נמקום דכתיב עניה, כגון וענו וענתה, דילפינן מינה נריך להיות נלשון הקודש, ומינה שמעיין מיי דנעי נפה כמו נלויים, כלומר, אלל אמירה נלנד סני נכל לשון וממילא נמי כשר נכתב, וטעמו אל דנר, משום דנס נדניור יש כמות ואיכות, כלומר תכלית הדניור שאתרים ינינו מה זה רוצה לדנר, זו היא הכמות, אלל נאחה לשון וכן נעל פה או נכתב זו היא האיכות אל הדנר, ונמקום דהתורה הקפידה על איכות הלשון, דנעיין לשון הקודש דוקא, או לא סני נכתיבה אפילו נכתיב לשון הקודש דהא חין הכתיבה האיכות אל הדניור אלל הכמות נלנד, ונמקום שאלל הקפידה תורה על האיכות, אלל שוכל להשמיע נכל לשון, או גס כתנ כדניור דמי. **ועוד** מסתנר דנמקום דכתיב לשון עניה לא שייך לומר כתנ כדניור דמי, דנעי עניה משמעו נקול רס כמו שפירש"י עה"ת ריש תנא, ולא שייך לומר נכתיבה לשון קול רס או קול נמוך כי הכתיבה אינה נקול.

אמירה לנבוח בכתב

ועתה ראיתי נספר נית יתק יו"ד ח"נ סי' פ"הי"א, שכתנ שנתווכחו הלומדים אל אמרינו אמירה לנבוח כמסירה להדיוט נכתב, והניא נשם יד מלאכי כללי הדינים, חות נ' נשם הר"מ נלאנטי דכתיבה נלי הזכרה נפה אינו כלום, והראה מקום לינמות קט"ו, ומשנה דמעשר נ', נכתב עליו ק' קרבן הוא הקדש שנשעת הסכנה היו כותניו כן, ודמי דשאי החס דאמרינו דנר זה הי' הקדש ולכן כתב עליו ק' לסימן, אלל חין זה אומר דההקדש נא מכת הכתיבה אל הק', וגס הניא דברי האו"ח סי' רכ"ג ומקורו נמהרי"ק סי' קס"א נמלא כתנ שדנר זה הקדש דמתי משום דנקדושת ניהב"ג מהי הקדש נמחשנה דמתי להקדש, משמע דלס לא מהי נמחשנה לא מהי נכתיבה, עיי"ש.

ולפע"ד נראה דאפילו נאמר דהקדש נכתב מהי לכל זאת לא אמרינו נלופן כזה אמירה לנבוח כמסירה להדיוט, דהרי זה הוא שני ענינים דאמרינו נהו רואין, כלומר, רואין את הכתנ כאליו הוא אמירה ורואין את האמירה כאליו היא מסירה, וקיי"ל נעירובין דתרי רואין לא אמרינו, ועי' נקדוטרם תקון עירובין שלי נטארנטא שהארכתי נדון תרי רואין.

וירדי מעשר בכתב

והנה נינמות ק"ד: אמרינו דאלם ואלמת הס נכלל ואמר ואתמה אלל דפומייהו הוא דכתיב להו, ושאי חלינה

תשנ"א. (א) ספרי עקב וקדושין מ' ב וקדושין ר יוסי חתם (ב) דל ק"ג (ג) שם בספרי רמ קינר רבנו בדבריו.

לדבר בה ומהו אומר (שם שם כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם ואומר (תהלים קח מד מז) ויתן להם ארצות גרים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו הוקיו ותורותיו יצדו (דברים ז יא) אשר אנכי מצוך היום לעשותם (ג) שאם שמעו מפי קמץ שביראאל יהיו בעיניו כשומע מפי חכם מפי סנהדרין כמפי משה שנא' (קהלת יב יא) דברי חכמים כדרכותיהם וכמסמרות נמוקים בעלי אספות נתנו מרתק אחד וכשומע מפי חכם"ה.

תשמ"ב. ברכות בהשכון (שה"ש ז ה) ברכות (א) בניספריא שבעים זקנים חמים דברי תורה הבריכה הוא החכם שחכל יושבים עליו כך חכמים (במדבר יא ז) ונשאו אתך במשא העם.

תשמ"ג. (א) שמו"ד תשמ"ד (דברים יא כב) לכל אדם חוזיר שחכל בתורה וכן הוא אומר (שם לג ד) תורה צוה לנו משה מירשה קהלת יעקב כהנים ליום ויראליים לא נאמר אלא קהלת יעקב וכן הוא אומר (שם כט ט) אתם נצבים היום כולכם (ב) מה אילו לא היה (ג) משה בשעתו קורא בשעתו ר' עקיבא בשעתו היתה משתכחה ואומר דבר בעתו מה טוב דבר שאמר שקול כנגד חבל.

תשמ"ד. כתיב (תהלים קיב א) אשרי איש ירא ה' במצותיו חפץ מאד לנבי מצות כתיב מאד בתורת ה' חפצו ואינו אומר מאד בתורת ה' חפצו ללמוד לשמה (שם א ב) ובתורתו יחנה יום ולילה [א] להעמיד דבר על כורו במצותיו חפץ מאד אילו ספקי הלכות כשיבא לידו מעשה שירע אם לאסור או לחתיר וכן הוא אומר (שם מ ט) לעשות רצונך אלהי חפצו ותורתך בתוך מקי חלפות לעשות מעשה על דם.

תשמ"ה. כתיב (משלי יג יד) תורת חכם מקור חיים לפור ממקשי מות וכתוב (שם יד כז) יראת ה' מקור חיים לפור ממקשי מות אם תורת חכם ביראת ה' אז לפור ממקשי מות תורת חכם כיון שמוסר בתורה ומחירש בה כאילו [א] היא שלו וממנו באה ואפילו אינו מחדש בה [ב] אלא מסדרה כנגן מור יחודאי נאון (א) כיון שראה שהלכות מתמקשות עשה חלכות גדולות בקוצר כי אמר (קהלת ד ו) טוב מלא כף נחת ממלא חסנים עמל וזהו תורת חכם מאחר שהוא מסדרה בקוצר שירע האדם כי אדם שמוסר בתלמוד ושוכח טוב שילמוד הלכות גדולות ויחזור שירע המצות ואם גם זה אינו יכול לדעת ילמוד אנדות או מקרא ואם גם זה לא ידע אם יודע לכתוב וכתוב ספרים וישאל או ישכיר ספרים וישאל ספרים שילמדו בהם ואם אין לו יעסוק בתקנת חכמים כדי שלא יתבטלו מתי היא תורת חכם כשהיא מקור חיים שנוכח במקור (ב) ואינו ממנו ומוכח את הרכיב לפור ממקשי מות.

תשמ"ו. ואם חכם כתב ספרים הרבה כגון תוספות אל יחזיק טובה לעצמו לומר [א] אינצל מניחנם חרי (א) שלמה המלך שאיזו חזיקר ותיקן לישראל עיקר של התורה אעפ"כ (ב) רצו למנותו עם נ' מלכים שאין להם חלק לקולם חבא.

משנת אברהם

וּנְסַכָּא מינה לדינא יש ציון צ' הפירושים הנ"ל, לענין חינוך הלימוד של דינים שאינם נעשייה עתה נעו"ה צומן שאין ציח המקדש קיים, כגון דיני ציח הנחירה וכל סדר קדשים. דלפי הפירוש שגדול התלמוד שמיני לדיי מעשה כשמענו של התוס' שידע לשמור נשלימות, א"כ נעו"ה שאין עשייה אין חינוך של תלמוד נלוחס הדינים כמו נשאר הלכות שישק נעשייה, חלל לפי הפירוש שחלק הלימוד של המצוה הוא גדול לעלמו וליטו תלוי נעשייה כלל, א"כ גם עתה חונה מוטלת על כל אחד ללמוד וללמד גם ההלכות והדינים שאינם נוהגים עכשו, כמו נשאר הלכות.

סימן תשמ"ד

[א] **להעמיד** דבר וכו'. זוהר ת"ג, ר"צ ע"ה, חלק דאשתדל זה מה כתיב צ' כי אם בתורת ד' חפצו וכו'. ויני, "אשתדל" פירושו מחינע ומתעמל, כמו ששמעתי נשם הרני ז"ל מקאלק. כי יפחה איש בתולה תרגומו וארי ישחל.

סימן תשמ"ה

[א] **דיא** שלו וכו'. נע"ז י"ט, ונקידושין ל"ג: ולנסוף נקראח על שמו, פירש"י: של אותו תלמיד שטרם נה וכו'. [ב] **אלא** מסדרה וכו'. ירושלמי הוריות, ג"ה, הסדרן קודם לפלפלו, ויני, "אפילו" שכתב רבינו, משום שהמחשד הוא יותר מעולה מהפלפלו, דגם מי שליט מסיק שמתחלף אלינא דהלכתא אלא נושא ונותן נהלכה בלנד ג"כ נסוף פלפלו הוא, חלל מחשד משמש שוחשד בתורה דבר אחימי.

סימן תשמ"ו

[א] **אנצל** מנהיגים וכו'. רחמי נספר שו"ת מהרי"ט, ת"ח סימן ק'. שאלה דרש נרנים דבר שקר כי העוסקים

יותר מן הנועשה, אלא שהתלמוד גדול יותר מן המעשה ושדינו קודם למעשה, וכנראה שרנינו מפרש דמה שאתרו גדול פירושו ששכרו גדול ומוחיל נמי עונשו גדול של ניטול הלימוד מניטול העשייה, ואפשר משום דלמירוק נסוטה דף ל"ז שכל מצוה ונוטה נכרתו עליה נריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות ע"ש, והנה לשמור היינו ל"ח ולעשות הוא עשה, נחלל שעל כל ל"ח יש כריתות נרית של ללמוד וללמד וכן נכל מצות עשה, והעונר על ל"ח עונר על נרית אחד של לשמור ואשינו לומד הדין של ל"ח עונר על שני נריתות וכן נחל"ע, לכן העונש של לימוד יותר גדול וכן השכר משום דעל הלימוד יש צ' נריתות, ומה גם שרש"י נקידושין ת' ד"ה נענור מפרש ששמרון היינו משנה, א"כ יש ג' נריתות על ללמוד וללמד ולשמור.

אולם נתום ר"י הזקן נקידושין נש"ס ווילנא, מפרש שהתלמוד מניח לדי מעשה, כלומר, שמי שידע התורה המצות וירא מן התלמידים נשלימות חלל מי שלא ידע התורה לא זה יראה, כלומר אין צור ירא תעל ע"ש, ועי' נתום' סס ונצ"ק י"ז, משמע דאין הכוונה לענין שכר ועונש על חלק הלימוד וחלק העשייה, אלא לענין חקדומי. ונירושלמי קידושין סס דלמורה עונרת מפסיקין מתלמוד תורה ע"ש.

והנה נש"ס קידושין סס חמירין: תניא רני יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה חרנעים שנה וכו'. ויש להנצן תינת אם היתה מצות חלה ותרומות נוהגות מיד נשעת נתינת התורה ולא היתה אפשרות לקיים שניהם והיינו מצוים להניח את העשייה ולעסוק בתלמוד, חלל כשעשיית מצוה חלו לא חלה עד זמן נוחס לחרץ מה ראי' מזה דגדול התלמוד חלל ע"כ דהש"ס רואה להניח מזה ראי' דחלק הלימוד אינו תלוי בחלק העשייה, דהא כשנתנה התורה הכוללת חלה ותרומות עדיין לא נהנה מצות העשייה נדינים חלו וחיונ הלימוד הי' נוהג מיד.

תשמ"ג (א) ריל עם הכולל היינו עם חיבת ברבות לספור אותה לפנין א' ועיין ספרי שם. תשמ"ג (א) ספרי עקב מיסכא מ"ח. (ב) ספרי שם. (ג) צ"ל שפן בשעתו משה כ"ה. תשמ"ד (א) מעין לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היר"ד. (ב) קדושין ל' א'. תשמ"ה (א) עידובין כ"א ב'. (ב) סנהדרין ק"ד ב'.

ענייני לומדי תורה

תשמו. (א) תורה היא דומה ליון ואדם הוא הכלי ומשבתין היין אם הוא טוב ולא את הכלי כך היא התורה היא משוכתת זמי שיצאה ממנו מה שיבו ועוד (תהלים יב ה) תורת ה' תמימה כשיצאה מפי תמים או חכמים נשמעים

[א] אבל כשאנו תמים אפילו אומר דברים נהמדים מנו נמאסים בעיני חברות (איכה ד ב) המפולאים כשו איכה נחשבו לנבלי הרש נמצא זה תלמיד חכם הממאם את תורתו נמקים ממנו על שגרו שדברים נהמדים נמאסים על ידו.

תשמת. (א) העוסק במקרא מידה שאינה מידה שכל ימיו יעסוק רק בפשט אל יעסוק (ב) מנעו בניכם מן החניף וכל אדם שפתום לבו אפור לו לעסוק בדברי שיחה במלה זכו (קהלת ב ב) לשחוק אמרתי מהחולל וכת' (תהלים א א) ובמשכב לצים לא ישב וכתוב (יהושע א ה) וחנית בו יזמם לילה (תהלים קיט ז) כל היום היא שיחתי (ישעיה סב ז) כל היום תג' תמיד לא יחשו ואם לבו פתום מתורת העסק יחזור עם הכירו כי היושב לבדו נלחח מורה שנאמר (שמות יח יד) מדוע אתה יושב לבדך (ג) ומתרגמין מלאה תלאו או יעסוק במדרשים או פקריאה או באגדות או (ד) כר' זירא שחיה עומד כנגד רבנן (ה) או במלי דבדיחותא מעמים לשון אגדה ואחר כך עוסק החלכה או יכתוב ספרים וחוהו (קהלת ז יח) טוב אשר תאחו בזה הלימוד תם מזה אל תנה את ירך מזה וחו הפתיחה שנאמר (שמות לב טז) מזה ומזה הם פתויים תם אגדות (קהלת ז יח) כי ירא אלקים יצא את כולם. אם עסק אדם בקרייה ילך עם עוסקי מקרא אם במשנה ילך עם עוסקי משנה וכן באגדה וכן עם כותבי ספרים לכך ירא אלקים יצא את כולם תם מזה אל תנה יריך.

תשמו. יש אדם מצליח בלימודו כשהוא [א] עוסק לבד יותר ממה שאם היה לו חבר לכך נאמר (משלי ה יז) יחיו לך לבדך ויש מי שמצליח יותר בלימודו ממה שילמוד לפני רב ויש שיצליח לפני רב יותר אלא שחורב נאה לא יורה על האמת או נקטן שמה יעניש או מתבייש ומצטער כשאנו יודע לחשיב או אינו הנק וכן חבר או רב שצריך לדרותו או לנדותו או לביישו מושב שילמד לבדו מן יחניף לרבו או לחבירו ועל כולם אמר (א) (משלי כג א) בין תבין את אשר לפניך.

תשג. יש אדם אע"פ שאינו צריך לעשות מלאכה שאע"פ צריך לעשות כגון שלכו מלא תגה או לבו נוסח להרחיק עבירה או לדברי הבלים או מתר לעסוק (א) בדרך ארץ שלא ישתמח שלא יחרור לעבירה אבל אם יכול לבטל על ידי עסק לימוד או עסק בתוכה או בעסק מצות תגות והרחוקים שכלבו או אפור בדרך ארץ או אם יכול להכיר אליו חבר טוב וללמוד לפניו מלאכה [א] אע"פ שמבטל עסק תורה מותר.

תשנא. אם יש לאדם עושר להשכיר אחרים [א] אל ילמד בניו כרי שלא יעסק בלימוד שלו וישכיר מלמדים לפניו ואם רופא אומן הוא ואי אפשר על ידי אחרים [ב] או סיקוח נפש עדיף מלימוד.

משנת אברהם

מלאכה וכו' אבות נ', וכן אמרו ליון אדם מת אלל מתוך הנעלה, אדר"נ י"א.

נחורה לא יעשו על ענותיהם, וכנראה היתה הדעה כזאת זו תופסת מקום בין אלו הרגילים לפרוק מעליהם עול מצות גם בימי רבינו, לפיכך כתב רבינו כלן שאין לימוד התורה גרילה מללת מנהיגים.

סימן תשנ"א

למד תורה לבניו היו מצות שבגופו ודוקא תורה שבכתב

[א] אל ילמד וכו'. נש"ס נ"ג כ"א. מי שיש לו אב מלמדו תורה, מי שאין לו אב לא היה לומד תורה, מלי דרוש, ולמדתם אותם ולמדתם אתם, התקינו שהיו מושיבין מלמדי תינוקות וכו' משמע דנון התורה האב צעמו חייב ללמד את בנו אלל נכדי שגם שמי שאין לו אב ילמוד, התקינו שהיו מלמדין נשכר. ומשמע דמשום התקנה גזרו לנטל התורה של ולמדתם אתם, דיש כח ניד תכמים לנטל קיום מ"ע נשג ואל תעשה, אלל נדינל דרבינו דליון כלן משום התקנה, דלל מייירי נבאשנת מלמדי תינוקות לרבים, למה לא יקיים האב את המצוה של ולמדתם אתם, או כדברי התוס' שס דולמדתם משמע נעלמיתם.

ונראה לכאורה דדעת רבינו דהעשה של ולמדתם אותם את בניכם, היא עשה ככל מצוה שנתורה, אלל אינה בכלל העשה של תלמוד תורה, כשיטת רבינו סעדי' גלון במין המצות שלו, ודלל כנסת"ל להרמנ"ם עשה י"א, שהמצוה היא ללמוד תורה וללמדה וזהו הנקרא תלמוד תורה, לכן תלמוד עדיף, דכשילמוד לעצמו יקיים עשה של תלמוד תורה, ולת העשה של ולמדתם את בניכם יקיים על ידי אחרים נשכר. אלל דלכתי לריך ניאור, הלל לפי הג"ל דדרשינן ולמדתם אתם, א"כ זה הוי מצוה שנגופו, והלל קיי"ל: לא שגו אלל

סימן תשמו"ז

[א] אבל כשאנו וכו'. ציוחל ע"נ: דרשו תכז"ל כעין זה עיין עס.

סימן תשמו"ח

[א] עוסק לבד וכו'. זה דוקא נלדס פרטי יולל מן הכלל כמלמדו של רבינו "יש אדם" כלומר, מיעוטל מיעוטל, אלל נדרך כלל הלימוד תרנו מלליח יותר, וכנר אמרו נלצות א', עשה לך רב, ופיר' הרמנ"ם ז"ל: אפילו לא יהי ראוי להיות רב אלל שים אותו לך לרב עד שתדמה בו שהוא מלמד ויעלה נידך נעבור זה למוד הסכמה, כי אין למוד האדם מעצמו כליתודו מוולתו, ע"ש. ונמדרש אמרו אינו דומה למוד תורה מפי עצמו ללומדה מפי אחרים, הלימוד מפי אחרים תלמודו עומד, הסתום מתגלה והוא תסולק מן הספקות, הלימוד מפי עצמו אין תלמודו עומד, לבו טקפו ומשתכח והספקות עולים עליו, ורלה נבחתל אבות האברננלל פ"א.

סימן תשנ"ג

[א] אע"פ שנטל וכו'. כמלמד, נל ורלה כמה גדול כוחה של מלאכה וכו', נ"ק ע"ט: וכל תורה שאין עמה

ל ב: מקמי דפתח כר.
תשמי. (א) תולין ד א.
תשג. (א) כתובות גיש ב שהבטלה מביאה לידי עשמוס כר.

תשמו. (א) תענית ד א.
תשמת. (א) בבא מציעא ל"ב א.
נבל תבול ומתרגמין מלאה. (ד) ברכות כ"ח א.
(ג) ציל וגר (ה) שבת

כגון ר"ש בן יוחי וחזיריו שורתן אומנתן אצל אלו מפסיקין לק"ש ולתפלה, שנת י"א, ונדלדי הטעם משום דאי אפשר לעשות שינוח לק"ש ולתפלה, וא"כ אחי לא יקיים המצוה של ולמדתם אחס נגופו אפילו במקום דינטל מלימוד התורה. כדאמרינן נמו"ק ע' כאן נמצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים כאן נמצוה שאי אפשר וכו' וראה נירושלמי פסחים פרק אלו עונרין, רננין דקסרין אמרו הדא דתימא נשיש גס מי שיעשה, אצל איך גס מי שיעשה המעשה קודם ע"ש, הגם שמדברי הירושלמי משמע דמירי נמצוה אלו מעוטיים נהפעולה, כגון קבורת המת, דאין לו לאדם לפטור את עצמו ממצוה זו בשביל שרואה נה נשעה ללמוד אלא א"כ יש אחר שיעשה את המצוה, אצל כשיש לפלוגי אחי מצות שחכיתין הוא הפועל כגון להניח תפילין וללמוד תורה לא שמענו מזה שחייב להניח את תורתו, אולם מהא דאמרינן דאין מפסיקין לק"ש ולתפלה משום דגם למלאכתיו אלו מפסיקין, נודלי הטעם כ"ל.

ואבשר דרנינו סוגר דהא דאמרו נ"ג הכ"ל מאי דרוש ולמדתם אחתם ולמדתם אחת, אינה דרשה נמורה אלא אסמכתא נעלמא, לפיכך התקינו שיהיו מושיבין וכו', ולאחר התקנה שזו איך כלל מצוה שילמוד לבנו נעלמו, ואפשר דזה פליגי נש"ס קידושין ל' ר' חייא בר אבא לא טעים אומנא עד דמקרי לינוקא ומוספיה, רנה בר רב הונא לא טעים אומנא עד דמייטי לינוקא לניח מדרשא, כלומר, ר' חייא בר אבא סוגר דמצוה הוא ללמוד נעלמו עם בנו, ורנה בר רב הונא סוגר דלאחר התקנה איך כאן אום מצוה ללמוד נעלמו אלא להוליכו לניח המדרש ושם ילמדו אחרים עמו.

ויש לומר דאפילו לאחר דהאי דרשה דולמדתם אחתם ולמדתם אחתם היא דרשה נמורה היינו דוקא נמורה שנכתב אצל נמורה שנעל פה דולדי החיונ הוא מקרא ושנכתב לניח איך נזה חיונ ללמוד נעלמו. דהא נחלי קרא ליחא לניח אומנא. ונזה יונח הסדר נהרמנ"ס ז"ל ה' תלמוד תורה פ"א, שנחלה כתב אציו מלמדו תורה שנלמד ולמדתם אחתם וכו', ונהלכה נ' הזכיר החיונ ללמד את אחרים מקרא דושנכתב, ואח"כ הניח נהל' ג' הדין דחייב אדם לשכור מלמד לבנו, כלומר, דוקא לאחר שהניח מקרא דושנכתב דקאי על תורה שנעל פה, דנזה דרשו שיהיו דברי תורה משוננים נפיד, אז הניח החיונ להשכיר מלמד, ואיך חונה מוטלת על אציו נעלמו ללמוד את הנן אצל נהלכה ח' דמיידי נמורה שנכתב מקרא דולמדתם לא כתב נדבר שכירח מלמדים משום דהאנז חייב ללמד את הנן נעלמו.

ואין להקשות הא כתב הרמנ"ס גס נהל' ז', ה' מנהג המדינה ליקח מלמד התיטקות שכר עותן לו שכרו וחייב ללמדו נשכר עד שיקרא תורה שנכתב כולה וכו' הרי דגם נמורה שנכתב אינו מחויב ללמוד עמו אלא די נשכור לו מלמד, דאין מכוונת הרמנ"ס ז"ל נכאן לומר דאין חיונ ללמד עם הנן נעלמו, דנדין זה כנר פסק לתעלה כ"ל, אלא נהלכה זו נל לומר שאיך מתקנלין שכר על המעשה ומתקנלין שכר על התקרא, והיינו נוקום שאיך האנז יכול ללמוד נעלמו עם הנן מקרא, כגון שהאנז חולה או שאינו יודע ללמד.

ושם נהלכה ג' כתב, וחייב לשכור מלמד לבנו וכו', וכן אחת מושיב נכל מקום שהתלמוד קודם למעשה וכו', דלכאורה איך אום שייכות לנדר זה להלכה זו, אלא כלומר, הרמנ"ס ז"ל מסביר מדוע ישכור מלמד ולא ילמוד נעלמו עם בנו כמו נמורה שנכתב שכתב לעיל נהלכה ח', אציו חייב ללמדו תורה, כלומר, נעלמו, ועל זה אמר, משום דנמורה שנעל פה לא כתיב אחתם, אלא שמצוה היא שילמד את בנו, א"כ הוי ככל מצות שנמורה, ולכן תלמוד תורה של עצמו עדיף, כלומר, נאופן שאם ילמד האנז את בנו יהי זה אצלו ניטול תורה, כגון שומע את בנו נדרך קל ופשוט, ולעלמו יכול ללמוד נעיון ונעמקת, דנזה אמרינן תלמוד עדיף ממעשה. וראי' לנדרים

הכ"ל, מהא דכתב הרמנ"ס גס נהלכה ו', מחימתי אציו חייב ללמדו תורה משיחיל לנדר מלמדו תורה נזה לנו — עד שיהי' נן גש או שנע הכל לפי נוריו ומוליכו אצל מלמד חיטקות, ויש לדקדק מדוע השמיט הרמנ"ס ז"ל הא דאמרינן נקידושין ל' — עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה ומסקינן כונולון נן דן ולא כונולון נן דן, כונולון נן דן שלמדו אציו אציו, ולא כונולון נן דן, דאילו התם מקרא משנה ונמרא והלכות ואגדות ואלו הכל מקרא נלד, אלא כלומר שאלת הנמ' היא עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה, פירוש, עד היכן חייב האדם „נעלמו" ללמד את בנו תורה ולא ע"י מלמד, ומסקי דאיו חייב ללמדו נעלמו אלא תורה שנכתב והשאר אינו חייב ללמדו נעלמו, והרמנ"ס ז"ל מפרש דהחיונ ללמד נעלמו מקרא, איך הפירוש שילמדטו שיהי' נקי נכל התורה שנכתב אלא פסוקים פסוקים, דהא הדרשה היא מולמדתם אחתם הכתוב נק"ש וכן חונה מוטלת על האנז ללמד את הנן נעלמו לא יותר מהפסוקים שנק"ש. חנה שכתב נהל' ו' הכ"ל, מחימתי „אציו" חייב ללמדו תורה, — כלומר שילמדטו נעלמו ולא על ידי מלמד — עד שיהיה כנן גש או כנן שנע, ואח"כ מוליכו אצל מלמד חיטקות, שילמדטו כלימודו, ואיך עוד חיונ שילמדטו האנז נעלמו, והוא מתאים להש"ס הכ"ל ולא כונולון נן דן.

ודגם דיח להקשות על הא דהל"ל שהסבירי דהחיונ של ולמדתם אחתם אינה אלא נמורה שנכתב, ותורה שנעל פה נריך להשכיר לו מלמד, והא אמרינן איך מתקנלין שכר על תורה שנעל פה, נריים ל"ז, אלא דאין זו קושיא כלל, דהא מסקינן נירושלמי הונא נהר"ן גס דאנר נטלה שרי, וכי שוכר מלמד לבנו והמלמד אינו עוסק נמלאכה אחרת אלא נלימוד לבנו נודלי שמוחר לו להמלמד לקבל שכר.

והנה לעיל כתבתי נדבר מצוה שננופו כגון לולב ותפילין, הגם שזה הוא נכלל מעשה לכל אדם מפסיקין מתלמוד תורה אע"פ דתלמוד עדיף, כדקיי"ל מפסיקין לק"ש ולתפלה משום שאיך אלו נגדר תורתן אומנתן. וראיתי נספר אור שמח הלכות תלמוד תורה שכתב: ונחידושי למס' סוכה עמדתו לתמוה לשיטת רש"י דהולכי לנדר מצוה ללמוד תורה פטורים מן המצוה מחיונ סוכה, הא אמרי' מי לא מודה ר"ש בן יוחי דמפסיקין תלמוד תורה לעשות סוכה וליטול לולב, ולית לי' הלמוד ע"מ שלא לעשות כוח לו שנהפכה שלייתו על פניו. ונחה דעתי מדברי הר"י מקורנלי נתום' כחונות י"ז ע"א, דפירש דשמוש ת"ח גדול מת"ת, ושמוש פירושו הוא הנחת טעמי המעשה וסברתה הנקרא נמרא, וזה לשון רש"י נרכות וו"ז. אחת ע"ה שלא שמש ת"ת, הוא הנמרא התלוי' נסנרל שהיו נותנין לנדי המעשה טעם והיו מתאספין ועוסקין יחד והוא דרך הנמרא וכו' והולכי ללמוד תורה זה שמוש ת"ת, עכ"ל ודפח"ת.

אור"ח כשאינו לעלמי לא אדע מה זו התמיה על פרש"י נסוכה הכ"ל, דהא כנר כתבתי נח"א, סימן תקי"ג, דדעת רנינו דלא כהרענ"א נסוכה גס דמפרש דהעוסק נמצוה פטור מן המצוה פירושו לא דוקא פטור אלא אסור לעזוב את הראשונה, אלא דעת רנינו שאינו מחויב לעזוב את הראשונה וכשהשניה מצוה עונרת נריך לעזוב את הראשונה ולעסוק נהשי', א"כ נע"כ דרנינו מפרש דמפסיקין לתפלה ולק"ש כלומר, משום דהיא מצוה עונרת אלו מפסיקין, ואם איך המצוה השני' עונרת איך מפסיקין, והולכי לנדר מצוה דפטורין מן הסוכה נע"כ דמיידי נשייחם שקולין היינו שאם ישקוק נסוכה תהא המצוה של לימוד תורה עונרת, וכן כתבו גס נתום' סוכה כ"ה סוף ד"ה שליחי מצוה, וכן להיפך, לכן פטור מלעזוב את המצוה שהחיל נה מקודם, ולהרענ"א ז"ל נסוכה המפרש דאסור לו לעזוב את הראשונה, הלא כתב גס דאע"ג דאיכא עלי' מצוה קבועה לזמן ודאי כגון ק"ש ושמיטת הפסח, וקודם לכן נאה לו מצוה אחרת — כגון זה שהולך נדרך ללמוד תורה, שנעלנו מן האחרת — היינו הק"ש או שמיטת הפסח —

תשובה. כתיב (דברים ד ז) כי היא חכמתם ובתנכם לעני העמים וכתוב (ירמיה ח ט) בדבר ה' מאסו חכמת מה להם וכתוב (איוב כח כח) הן יראת ה' היא חכמה ופיר טרע בינה הרי תורה וביאורים ותוביבם מקידיים [א] שאין חכמה ובינה אלא בחכמת התורה. לא ילמוד אדם שום תורה אלא חכמיה ליד יראת שמים שנאמר הן יראת ה' היא חכמה

משנת אברהם

נספר המצות, ונע"כ לריך לומר דהפירוש נספר המצות, דהלומד תורה לעצמו על מנת ללמוד לאחרים אחר כך זה הוי נכלל תלמוד תורה דעדיף ממעשה, לפוקי איך דילמוד לעצמו שלא על מנת ללמד לאחרים.

ובסודי' את הדברים לדפוס זכיתי בהשאלות עם פירוש העמק שאלה מהגאון הגני"ז ז"ל ורליתי סם נפרסת לך לך שהביא נסם השל"ה ה'ק' נסמכ' שנועות שהקשה על שיטת השאלות הגני"ז דאיך אפשר לומר דללמוד לעצמו עדיף מללמד לאחרים, הלא זה נשעה שלומד לאחרים לומד ג"כ לעצמו ומוסיף לקח, כמאמרם נתענית ז', ומתלמידי יוחר מכולם, ומשום זה מסיק נספר הגני"ז דאין הגירסא בהשאלות הא למגמר הא לאגמורי, אלא הא דיד' הא דאחרים כמנואר נסוף הענין שם נלשון השאלות, ואין הפירוש „דאחרים" מה שמלמד לאחרים, דה ודאי עדיף, דהא זה כלול דיד' וגם דאחרים, אלא הכוונה אם על ידי מעשה דיד' יתצטלו אחרים שלומדים לעצמם מלימודם, הי מינייהו עדיף, אי תלמוד דאחרים עדיף או מעשה דיד', וקא פשיט דמעשה דיד' עדיף מתלמוד תורה שילמדו אחרים לעצמם, והאריך שם בזה.

אולם מדברי התוס' ג"ק י"ז מנואר להדיא דלא כהפירוש הגני"ז, ואשר לקושיית השל"ה ה'ק' הגני"ז, אין הספר לפני כעת, אבל אני הקשיתי זה מכבר כקושיא זו, ולכן כתנתי לעיל גד"ה: וגם בהלכה ג', דמיירי נלופין שאם ילמוד לאחרים יהי זה אלו נטול תורה דיד' כגון שלומד לאחרים דבר קל ופשוט ולעצמו יכול ללמוד נעיון ונעמקות דזזה אמרינן תלמוד עדיף ממעשה. וז"פ וראה מה שכתנתי נסיון תרע"ח, נעיון הלומד מעט נעיון ונעמקות והלומד הרבה שלא נעיון הי מינייהו עדיף ע"ש.

בטול תורה כדי ללמוד לבנו חכמת רפואה

[ב] או פיקוח וכו'. נרור שגריד להיות „אז" פיקוח נפש עדיף מלימוד, ונגדפס ס' תתקמ"ג: ואם חפץ אומן הוא ואי אפשר ע"י אחרים אין פיקוח נפש עדיף מלימוד, והמפרש שם פירש שהוא טעות סופר ור"ל, אם הוא אומן בלימוד וא"א שילמדו אחרים עם בניו כמנהו לאשר אינם אומנים כמותו אז ילמוד נעצמו עם בניו אף שמתנטל ע"י זה מלימודו כיון שאין פק"ג עדיף מלימודו ע"כ. ולא ידעתי איך יפרש את סיוס המאמר אין פק"ג עדיף מלימוד, ולפי טוסח דידן נישא. דכוונתו, אם א"א ללמד את בניו ע"י אחרים, והוא נעצמו הוא רופא ונריך לרפא את בני אדם, פק"ג עדיף, הגם שניו לא ילמדו כלל. אלא דקשה מקמ"ל פשיטא, ואיך פליק דדעתין דהלימוד שלו עם בניו עדיף מפק"ג, הלא כל התורה כולה נדחית מפני פק"ג חוץ מנ' ענינות, ונדאי שגריד להגיל נפשות ולנטל מתלמוד תורה.

ולדעתי י' להרכיב את שתי הגווסהלות ולמלאות את החסר, וכך לריך להיות: ואם ננו חפץ להיות אומן ואי אפשר על ידי אחרים אז פיקוח נפש עדיף מלימוד, כלומר, אם ננו של הרופא אומן חפץ ללמוד אומנות הרפואה ואי אפשר ע"י אחרים כלומר שאין אומנים אחרים שם, ואחרי מותו של האב לא יהי' שום רופא אחר, אז ינטל האב מלימודו וילמד את בנו אומנות הרפואה, מפני שפיקוח נפש עדיף מלימוד, כלומר, רנחא משמעיקו, דהגם שאין עכשו פיקוח נפש, וסד"א דאין חונה מוטלת על אדם זה שילמד את בנו להיות רופא נכדי להגיל נפשות אחרי מותו, לכל זאת משמענו דגם זה נכלל פיקוח נפש.

אם יתחיל נה, רשאי הוא להתחיל ננו שגלה לידו עכשו — היינו הליכה לדבר תורה — ואם ינטל מן האחרת ינטל, ואינו חשוב פורק עצמו ממנה כשפורקה מעליו מחמת דבר מלוא, שאין חיוב המצוה עליו עד שגיע זמנה וראשונה קודמת, עכ"ל. ומה שאמרו דאין מפסיקין לק"ש ולתפלה, לא קשיא לדעת הריטנ"א, דהפירוש הוא לפי דעת הריטנ"א, דאין דקנעין ללימוד תורה, אין אנו קונעין לעצמנו ללימוד קנע כל כך עד שנאמר דכשיגיע זמן ק"ש ותפלה דאין חיונם עליו משום שכבר קנענו אותנו ללימוד תורה מקודם, דהא אין מפסיקין ג"כ למלאכה, ואם תניע מלאכה לידנו אנו מפסיקים, הרי זה עד שאין קניעות קנע, אבל מי שהולך לדבר מצוה כגון ללמוד תורה, ויודע מראש שהילוך יעלה לג' ימים, והוא פונה עצמו מכל עסקיו לדרכו ללמוד תורה, נודאי שגם למלאכה לא יפסיק אלא תקבל עליו מצוה הליכה לקנע נלי הפסק, ואז אסור להפסיק לאדם מצוה אחרת הנאה לאחר קניעת וחלות של הראשונה.

גם מה שכתב הגאון הגני"ז דבר זה הוי נכלל לומד ע"מ שלא לעשות, לקוח מירושלמי נרכות א"ב, אולם תש"ס דין נרכות י"ז לא משמע כן, כמו שפרש"י שם שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנטר, ומקור הדבר הוא נח"כ נחקותי, תשמרו ועשייתם וכו', וגם פירוש דלומד למשל דיני סוכה וחוטב נדעתו הוא עצמו לא לקיים המצוה, אבל כאן הדין הוא שפוטרו או שאוסרו מלקיים המצוה, ואין זה לפי הש"ס דין נגדר הלומד על מנת שלא לעשות, כמובן.

ובאמת דברי הירושלמי שדמה עוסק נמצוה למי שלומד על מנת שלא לעשות, קשה להנין דמה נד השתוות י' בזה, הלא הלומד על מנת שלא לעשות זה הוא פורק עול, וכן המלינו את מאמרם המגלה פנים נחורה שלא כהלכה, כלומר, שהילוכו והתנהגותו אינו כפי שצנלה פנים נחורה, דהוא לומד ומלמד שאסור לעבור ענינה, והוא נעצמו עובר, אבל נדינו של רשנ"י דהעוסק נחורה פטור מן המצוה הלא הוא פטור מדינא, ואפילו כאלנו תמים וחסן לעשות המצוה אלא שאי אפשר לו מנד הדין. ואולי הפירוש נירושלמי דמקשה דלפי דעת רשנ"י יוכל כל ענריין לפטור עצמו מן כל המצות על ידי עליה שיאמר כי חשקה נפשו נחורה, ות"ח עדיף, ויש להאריך בזה.

אם העשה של ולמדתם אותם בכלל של תלמוד תורה

ודגה מה שכתנתי לעיל נריש ד"ה וראה, דדעת רנינו דהעשה של ולמדתם אותם הוא עשה כנשאר מצוה, ואינה נכלל תלמוד תורה, וכשלומד לעצמו הרי זה נכלל גדול התלמוד דעדיף ממעשה, נע"כ לריך לומר דדעת רנינו כדעת השאלות, הוצא נחום"ג נ"ק דף י"ז, ולגמור נפשי' לימוד גדול שגניא ליד מעשה אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף ממעשה, ודלא כשיטת רש"י שם דכתב דלאגמורי לאחרים גדול ממעשה. אלא לנריך נישאר לשיטת הרמז"ס ז"ל נספר המצות, עשה י"א הגני"ז שהמצוה היא ללמוד תורה וללמדה חוה הנקרא תלמוד תורה, כלומר דלאגמורי לאחרים הוי נכלל תלמוד תורה דעדיף ממעשה, א"כ איך כתב בהלכה ג' הגני"ז, וחייו לשכור מלמד לבנו וכו' — וכן אתה מואל נכל מקום שהתלמוד קודם למעשה וכו' הלא ללמד לעצמו לבנו זה הוא דוקא נכלל תלמוד העדיף ממעשה אבל מה שילמוד לעצמו לא עדיף ממעשה, לשיטתו

כמה חכמות אמר שלמה ולא ניתנו להכתב אלא חכביאות לידי יראת השם שנאמר (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא זאת מצותיו שמור כי זה כל האדם בזה העסק צריך כל האדם לעסוק ולא שאר חכמות כמו חכמת [ב] דייליק סקא של גוים אלא חכמת שהם לתורה ויראת השם ואם נותנים לאדם לומר חידה כדי להראות חכמתו אל יעבב רגע אחד כשביל זה ואל יאמר טוב הוא שיראו הגוים חכמתו לכך נאמר (דברים ד ו) כי היא חכמתכם וכינתכם לעיני הקמים שנאמר (תהלים קיט מו) ואדברנה בעדתיך נגד מלכים ולא אבדש אבל למוד מה שתשיב לאפיקורוס והכל בדברי תורה. (ישעיה ח טז) צור תקודה התום תורה בלמודי תקודה שצריך להפיש אחר ראיות שיהו מעידות על הדבר שכן הוא התום תורה אילו ספקי הלכות אם הכם לומר כדי להבין הקושיות והתירוצים צור תקודה ואם אינו מבין התום תורה בלמודי ולא בלימוד של נצחון כגון שנים שמתחכחין כדי לנצח זה את זה אל תלמד.

תשננ. לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה פירוש מיראה (א) ראילו [א] לקרותו ר' גוי גמור הוא והכי איתא בתורת כהנים (ויקרא כו ג) אם בחוקותי תלכו כל העוסק בתורה שלא לשמה ראוי לו שלא בא לעולם שכל העוסק מאהבה יושב בצל שכנתו ונתנה מזיו הכבוד.

משנת אברהם

סימן תשנ"ב

[א] שאין חכמה וכו'. ואין קושיא מהא דאמרינן מניין שמויה על אדם לחנן תקופות ומזלות שאלמר ושמרתם ועשייתם כי היא חכמתכם וניכתכם לעיני העמים הוי אומר זה חישנו תקופות ומזלות, שנת ע"ה, דאם המזלה לחנן תקופות ומזלות מפני שאנו נריכים ליה לענין קידוש הקדשים והמועדות, והש"ס מניח ראוי דקרא זה ושמרתם ועשייתם מתיחס לחננון התקופות משום דכתיב כי היא חכמתכם וכו'. אצל אין הפירוש דנשניל שהיא חכמה לעיני העמים אנו מזוים עליה.

תורת הגיון

[ב] דיילקטקא של גוים. חכמה זו נקראת "דיאלקטקא" לאגיא" והוא תורת ההגיון, ועל ידי הכללים אשר נחכמה זו ילמד האדם לנח אה תנירו בהתוכחו עמו, ולזה רמז רנינו בסוף הסיומן: ולא נלימוד של נחון וכו', ועל זה אמרו רבותינו מנעו את בניכם מן ההגיון, וראה נעל עקידה פראת משפטים על דבר מלאכת ההגיון שכתב: כי נמלאכה היא אפילו פתי ונצר אם ילמוד מעט מתחנולות הילנות ודרך ההעשה, לחכם יתחנן נעיי הרואים, ואלל היונים הקדמונים היו אכשים חכמים כאלה לרונ אשר כל חכמתם היתה רק לנח ולהתעורר ולחם נמשפטים והיקשים כוזנים וכו'. ועיקר ני "דיאלקטקאלאגיא" הוא האופן של הדיבור והרעאה.

סימן תשנ"ג

הלומד בכדי שיקראו אותו רבי הרי זה גוי גמור."

[א] לקרותו רני וכו'. נדריס ס"ג. תניא לאהנה את הד' אלוהיך, דנריס ל"כ, שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם, אנה שיקראוני רני, אלמוד אהי' זקן ואשנ נישניה, אלל למד מלהנה וסוף הכבוד לנא, ונספרי עקב דריש אותה דרשה על הכתוב לאהנה את הד' אלוהיכם ע"ש. ורנינו שכתב דהלומד על מנת שיקראו אותו רני הרי זה גוי גמור, ככראה כוונתו לשלול מה שאתרו הנותן סלע כדי שיהי' ננו או כדי שיהי' נן עולם הנא זה לדיק גמור, על זה משמיענו רנינו דהלומד נכדי שיקראו אותו רני הרי זה גוי גמור, היפך ממה שאמרו נעשיית המזלה, והוא כתום' ננרכות י"ז, דהלומד ע"מ שיכנזוהו נוח לו שלא ננרא, ונתום' תענית ז' ד"ה וכל, כתנו דדוקא כשלומד לקנטר אז תורתו נעשית לו סם המות, אלל הלומד נכדי שיכנזוהו הרי זה נכלל לעולם יעסוק אדם

נחורה אע"ג שלא לשמה שמתוך שלא לשמה נא לשמה, וכן הוא נתום' נזיר כ"ג ד"ה שמתוך, ונתום' סוטה כ"ז ד"ה לעולם, כתנו דדוקא כשלומד תורה כדי להוסיף על חטאתו פשע, שגגות נעשו לו זדונות שאע"פ שידע שעונר לא ימוע מכל תלות לנו, אז תורתו נעשית לו סם המות, אלל כשלומד ומתכוון להנחתו הרי זה נכלל שלא לשמה ועל זה נאמר שמתוך שלא לשמה נא לשמה, וע' תום' פסחים דף ל' ע"א.

והמהרש"א נח"א נדריס ס"ג כתב: ואל תעשה קדוים וכו', זכר כלן ארנעה דנריס נדרכי הלימוד, השנים

מהם נעשה והשנים נל"ת, כי הלימוד נחלק לד' חלקים, והסיומן נהם אגד"ל, אלו אותיות שיש למ"ד נכל אחת מהן. האל"ף הוא הלימוד כדי שיקראוני רני ואלוף, הגימ"ל לשם גמול אהנת שר נעוה"ג, הדל"ת כדי לפרנס את עצמו, הלמ"ד לומד לשמה לשם מלות הלימוד מלהנת הד' שצוהו על כך. והנה השנים נעשה לשם גמול ולשם לימוד, ומתוך שלא לשמה דהיינו לקבל פרס נא לשמה, ואח"כ זכר נל"ת השנים שלא לשמה הנמורים, אל תעשה עטרה וכו' ואל תעשה קדוים וכו', אשר עליהם נאמר נשמעתין המשמש נכתרה של תורה נעקר מן העולם, ונעלמא אמרינן נהו טונ שלא ננרא כמ"ש התום' שם עכ"ל. והיואל ונדרי המהרש"א, שכיוון לדעת רנינו דהלומד על מנת שיקראו אותו רני הרי זה גוי גמור.

ובספר נחלת אבות לאנרנאל פ"אג' האריך נפירושו של הרמז"ס ז"ל על אל תהיו כעגדים המשמשים את רנס וכו' ונתוך אשר כתב דהטעם שאסרו ללמוד נתורה כדי שיקראו אותו רני וכו' הוא מפני שישימו תכלית הלימוד והידיעה לקנות עמו העושר והכבוד, ויהי' אם כן הנכנד שהוא החכמה נעבור הפחות והננוה שהוא הכבוד המדומה, ועל זה אמרו שלא יאמר אדם הריני לומד תורה נעבור שאעשיר, נעבור שאקרא רנ, וכמו שאמרו אל תעשה עטרה להתנדל נהם ולא קדוים לחפור נה, ע"ש.

וזהו היא טעותם של העכו"ם שאינם מאמינים אלל נחיי העולם הזה, והכבוד והתאווה הוא הדנר היוותו נכנד להם, כי זה הוא מהיפה שנעולם הזה, ואם נשתדלים נהשנת החכמה אין זה אלל אמנעי לרכישת הכבוד והעושר והתאווה, אלל נני ישראל המאמינים נעולם הנא יש להם מערה יותר נעלה וננוה, והשתדלות החכמה והתורה היא לשם קיוס מלותיו ועשיית רנינו יתעלה מלהנה ולניה לשם אמנעי אלל לשם תכלית, וזה האומר הריני לומד על מנת שאקרא רנ, הוא מסכים נזה לדעה כוזנת של העכו"ם שאינם מאמינים, לפיכך הרי הוא כגוי גמור, כדברי רנינו. ונפשטות יש לומר שכונת רנינו היא דהלומד נכדי להיות רני, הנס שלומד לכל זאת אינו אלל כגוי ונלומד, ויני "גמור" תשמעו מלומד, מנרת גמרא.

תשנ"ג (א) עיי' ברכות י"ז וספחים י"ב ובתוס' פ. תשנ"ג (א) חגיגה י"ב ב'. (ב) צ"ל ושרש רתמים. (ג) ברכות ס"א א'. (ד) סנהדרין ט"ז ב'.

תשנר. ו' ישא אדם ספר לחפך כדי שלא יחא נחפך מה שלמעלה למטה [א] כיצד השב אדם ללמוד לשבח יחשוב בלבו כל מה שאלמוד אקיים. (א) הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו נחלי רתמים שני' (איוב ל ד) הקופפים מלוח עלי שיה (ב) נחלי רתמים לחמם ואם יקיים הרי היא לשמה אבל למד (ג) המרצה מקות מידו לידה כדי להפתכל בה לא ינצל מדינה של ניהנם והוא צופה הרי יענש גם על מה שלמד [ב] דוגמת נביא שעבר על מה שנאמר לו או כגון ששומע מן הנביא ועבר על דבריו כגון (ד) (מלכים א יג) אותו שהכהו הארית כך הלומד ואינו מקיים.

תשנה. יחשוב אדם כמה היה זריו ומסחר להרויח כסף או במקום שהיה לו מסמוניות שם כך לדברי תורה לעשות המצות ומעשים טובים שנאמר (משלי ב ד) אם תבקשנה ככסף וכמסמנים תחשנה כמו שעמלים עד שימצא הכסף כך תעמול למצוא דברי תורה על העיקר (ש"ב כב לא) אמרת ה' צרופה (א) כמו שצורפין הכסף על ידי נחלים כך נתנה תורה מתוך האש.

תשנו. ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו (בראשית א כו) למה נעשה אדם לשון רבים ולא אמר נעשה אדם כי רמז לבני אדם שאף הם [א] יעשו אדם כצלם ובדמות כלומר כל זמן שאדם [ב] עוסק בתורה לשמה שניתנה מן השמים וירא שמים כתיב (שמות ב ב) ובקבור תחיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וכתיב עליהם (תהלים פו ו) אני אמרתי אלקים אתם וכני עליון כלכם אבל כשאין מקיימין את התורה כתיב (שם עג כ) בקיר צלמם תכחז ואומר (שם מט יג) נמשל כבהמות נרמז [ג] נעשה אדם בצלמינו (ירמיה פו יט) ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה (תהלים קל"ט יז) ולי מה יקר רעיק אל ועוד יקפוק כפריה ורביה. (א) יצתה בת קול ואמרה אילו ואילו דברי אלקים חיים הם לקבל לו שכר שיקבלו בית שמאי שכר על דבריהם בבית הלל אבל אחר שיצתה בת קול (ב) ואמרה מי שיעשה בבית שמאי מאחר שכבר יודע שהלכה בבית הלל (ג) מכאן משמע מי שעוסק בתורה לשמה לא נתכוון להיות הלכה כמותו יקבל שכר כפי שהלכה כמותו ולכך הוצרך לומר אילו ואילו דברי אלקים חיים הם אבל אם [ד] רבים אומרים וכולן כותתם לשם שמים המעט חלקים אע"פ שכותת כולן לטובה עין הוא אם לא יעשו כמו שחרכים אומרים ועושים.

משנת אברהם

סימן תשנ"ד

על דברי נביא ע"ש, וסנרז זו לא זכיתי להנין כלל, דל"כ כנאלת אומר דעל כל לאו ולא שנתורה נחתינו נדור המדנר מיתה נזי שמים משום עונר על דברי נביא דהא את כל התורה כולה שמעו מפי משה, ועוד מה שידך לומר נזה דהעונר על דברי נביא היינו מיתה נזי שמים, הלא משה רבינו ע"ה כשהשמיע את נבואתו לישראל מיד אחר להם שזהו לאו ועוכשו מכות ולא מיתה נזי שמים, ולדברי רבינו לא הטה, דרבינו לא אחר שחיינו מיתה נזי שמים, אלא שיש עוגש נזה יותר מאשר לא שמע מפי הנביא.

[א] כיצד חשנ וכו'. נדפס מתחיל כלן סימן חדש ואין לו שייכות ללא ישא אדם ספר וכו' הקדום. וכוונת המחבר, כינז הוא לימוד לשמה, אם לומד את מחבר מ"ל הפוסק מדברי תורה וכו', ומקיים, כלומר שאינו פוסק מדברי תורה לעסק נדברי שיה הרי לימודו לשמה, אבל מי שאינו מקיים, כגון שלומד המחבר: המרצה מעות מידו לידה כדי להסתכל, והוא נופה ננשים, הרי לימודו שלא לשמה, כי העושה כן מהפך ח"ו דברי אלקים חיים, ואפשר דמשום זה נסמך המחבר הזה למה שקדום שלא יהפך אדם את הספר, וכמונן שלא לשמה זה גרע מכל חידך שלא לשמה, וה נכלל מה שכתנו בתום' כ"ז ד"ה לעולם, דלומד תורה כדי להוסיף על חטאתו פשע, ראה נסיוון הקדום.

סימן תשנ"ו

[א] יעשו אדם וכו'. נפסיקתא זוטרתא כתוב: ויש אומרים כי ר' סעדיה פירא, נעשה אדם לכל הדורות, וכי ויאמר אלוק', כמו ציוונו שנעשה אדם נללמט כדמותנו שאחנו נעולם נללמו שהוא עתה האדם עכ"ל, והראשון ע"ה הניא פירוש אחר נגס ר' סעדי' גאון ע"ש, אולם הפיר' שנפסיקתא מתחיל לפירושו של רבינו כי נעשה אדם הוא ציווי לדורות. [ב] עוסק נתורה וכו'. ראה זהר חלק ג', ל"ה: ר' חייא אחר תורה שנכתב ותורה שנעל פה חוקמה ל' לבר נש נעלמא, הו"ד נעשה אדם נללמט כדמותנו ע"ש. [ג] נעשה אדם וכו'. כלומר, אם האדם מחזיר את חניו נחשונה ומוניאו מן הזוללות להיות אדם יקר אז גזירתו מתקיימת כמו גזירת השי"ת, כדכתיב ולא תוליא יקר מזולל, ויש נו נלותו אדם כח אלוקי, לפיכך כתיב נעשה, שהכתוב משה נזה את הנדיק לצוראו. [ד] יצאת נת קול וכו'. כנראה נכלן מתחיל סימן חדש ואין לו שום צירוף להקדום.

השומע אזהרה מפי הנביא ועובר עליה

[ב] דוגמת נביא וכו'. המחנאל מדברי רבינו הוא שמי שעושה ענינה סחס נענש על עשיית הענינה, והלומד האיסור של העשיה ועושה, נענש גם על הלימוד, וכן הדוגמא של הנביא שהניא נע"כ מתפרש ננביא המתנבל שלא לעשות איסור הכתוב נתורה, דאם הוא ענמו עונר על האיסור אז מי ששמע ממנו, נענשים נכפלים, על האיסור הכתוב נתורה ועל אשר עבר על דברי הנביא.

וראיתי נספר נפנת פענח מהגאון הנפלא מראגאלאו, מהדורא תניינא דף כ"ז ודף ע"ט, דהשומע מפי הנביא דין המחנאל נתורה אם תלנד הדין יהי' זה נגדר העונר על דברי הנביא והעונר תיני מיתה נזי שמים תלנד הדין, והיינו כדברי רבינו הכ"ל ממש. אולם הגאון הכ"ל הוליד מזה דדור המדנר ששמעו כל התורה מפי משה רבינו ע"ה נענשו על כל ענינה כדין העונר על פי הנביא תלנד העונש של ענינה כפי הדין הכתוב נתורה. וכתב סס, דלכך תנולר ציומא ס"ו ע"ג דנס על גיפוף דע"ז נחתינו מיתה נזי שמים — נמעשה עגל — הגס דינ נזה מחלוקה נתוספת' דסנהדרין, אלא דאם נני מעשה עגל הכל תודים נחתינו מיתה נזי שמים משום דענרו

אם מותר לפסוק בדברי היחיד לחומרא

[ה] רבים אומרים וכו'. משמע אם רבים מתירים והמיעוט אופרים, מותר לחוש לחומרא כדברי המועטים. והנה הש"ך ניו"ד סי' רמ"ג נהנהגת הוראות או"ה, כתב:

חשנה (א) מודש שוה"ס מוסור קרס את ע"א: הקביה צירף את התורה. חשנו. (א) צידובין ייג בי. (ב) ציל ואמרה הלכה בבית הלל כו. (ג) חסרון העיבר יש כאן וצ"ל: עבידה היא בידו סכאן.

נאמר, וכך משמע שם מהמאמר הסמוך לו אם נאלץ הלכה תחת ידיך ואין את יודע אם לתלות ואם לשרוף, הוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה, וזה הוא נטרומה דוקא, ונטרומה אסור לאנדה נידים, ועל ידי שמטמאה הרי הוא מאנדה, לפיכך אמרו שאסור לטמא את הטהור, אבל נסלפיתא אם יחמיר ויאסר אותה אין צוה עון לכן אמר לא ניש לי' וכו'.

ובמשמות נראה דאין כאן שום סתירה נדנרי הירושלמי הנ"ל, דתמי דאמריין נירושלמי חגיגה כ"ס שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור, פירושו אם יודע ננירוך שדבר זה טהור ונא לטמאו נשניל הרחקה יתירה שלא הזכירה בשום מקום, זה אסור. אבל נהא דירושלמי דע"ז נהדא דמאן דאמר טמא הלא סנר שמדינא טמא, ולא שייד לומר עליו שהוא מטמא את הטהור, כי לפי דעתו את הטמא טמא ולא את הטהור, לכן אמר לא ניש לי' וכו' כלומר מכיון שאתה טועה נדנר וסנרית שהוא טמא אין כאן משום דאסור לטמא את הטהור, אלא מכיון שהך עלול לטעויה הלא סופך שטטהר את הטמא וינא מכאול על ידך.

והמגן אברהם סימן תקנ"א, כתב דהטהגים להחמיר נדנר יש מי שפוסק כחומרא זו — כלומר המיעוט פוסק כן ואין הלכה כמותם — לא מהני התרה, דכנר קנלו אבותיהם כדעת ההיא, ועי' ניו"ד סי' רי"ה. אולם כל זה נדנר שנהגו להחמיר משום סיני ופרישות, ואלו הטהגים איסור נדנר נטעות שסנרו שזה אסור מדינא, קיל מאלו היודעים שהוא מותר אלא שנהגו איסור מחמת פרישות, ע"ש. אולם מכאן אין ראיה, דאפילו נאמר דאין לאסור על עצמו דבר המותר כדעת מהרא"י ומהרש"ל הנ"ל, מכל מקום לאחר שנהגו זו איסור אסור להתיר להם, דהוי נכל דנרים המותרים ואחרים נהגו נהן איסור דאסור להתיר לפניהם, מדרנן, כדי שלא יזולו נדנרים, הרא"ש נדרים פ"א, ע"ש.

אין בכח חכמים לאסור דבר שהתירו מפורש בתורה.

וכבר יודעים ומפורסמים דנרי הט"ז ניו"ד סי' קי"ז, דכל דבר שהתירה התורה נפירוש אין כח חכמים לאסור משום גזירה, וכנר נכתב הרנה נדנרי הט"ז הנ"ל, ועי' נגליון מהרש"א ונחידושי רעק"א ניו"ד שם, והניילו סעד לדנריו מתום נ"מ ס"ד, והרנה הגיבו על דנריו, ראה חוות יאיר סי' קמ"ג, וספר יד מלאכי סי' רנ"ה, דנרי יוסף מהר"י אירגאם סי' מ"ה, ראשון לגיון מהר"ק נעל אור חיים דף מ"ג, נרכי יוסף אור"ח סי' תקפ"ח. — ונתום נ"מ ע' ד"ה תשיך כתננו: וי"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא דמלוה לחסרי' לא הי' להם לחכמים לאסור, עכ"ל, משמע לכאורה דאין כח ביד חכמים לאסור דוקא דנר שפורש נקרא שהוא מלוה, ואין להקשות הלא תלמי שחכמים העמידו דנריהם נמקום מלוה כגון תקיעת שופר נשנת, ואפילו נמלוה שיש על ניטולה כרת העמידו דנריהם משום גזירה, דשאי תס דאין המלוה מתנטלת מכל וכל, דדוקא כשאירע נשנת מתנטלת המלוה וכשחל שלא נשנת תתקיים המלוה, אבל הכא דהתורה אמרה לנכרי תשיך יחכמים אסרו א"כ המלוה מתנטל לגמרי ולעולם, וחילוק זה ניין כשהמלוה מתנטלת לגמרי או לא מנואר נהרנה תקוומת. ולפלא על ההוות יאיר ועל דנרי יוסף הנ"ל שעמדו צוה הענין איך אסרו חכמים רינית נככרי, ולא הזכירו מדנרי תום הנ"ל, אולם נדנרים שאין נהם סרך מלוה אלא שמן התורה נשמע היתר גמור יש כח ביד חכמים לאסרו כגון הא דהט"ז הנ"ל, ומה שהניילו ראיה מדנרי התום נ"מ ס"ד הנ"ל שכתננו: ולפי שהתורה היתרה נהדיא לא רצו חכמים להעמיד שם דנריהם, לפע"ד אין זו ראיה גמורה, דהא לא כתננו התום שלא יכלו חכמים להעמיד דנריהם אלא שלא „רנו“, ונדואי לא ראו נחיות לגזירה זו, דאלמלא היתה נחיות בודאי שהיו מעמידים

ומשמע דדוקא להקל סומכים נהפסד מרונה על היחיד או על הקטן אבל לא להחמיר, דהיינו אפילו עניד כדנרי היחיד או הקטן לחומרא מהדרינן ענדא ניין נאיסור דאורייתא וניין נאיסור דרנן כיון דלא עניד כהלכתא וכו'. ע"ש. מנואר דסתמינן על היחיד דוקא להקל ולא להחמיר, ואם רנינו אומר דאסור לסמוך על המיעוט להקל ק"ו שהי' נדין דאסור לסמוך להחמיר. והוא ז"ל אומר דרק להקל אסור כדנרי המועט, ולכאורה דנרי הש"ך הנ"ל דלא כרנינו.

אל"א דאין ראיה מכאן, חדא דלא איירי רנינו נדנר שיש צו הפסד מרונה, ועוד דהש"ך מיירי לענין הוראה, כלומר, כינר על המורה להורות, אבל רנינו לא מיירי נהוראה לחורים, אלא קאי על היחיד המתנהג לעצמו, ואז אסור לו להקל לעצמו על סתך המועט החולק על הרנים, אבל להחמיר לעצמו כדנרי המועט אין צוה עון, דהא רשות הוא לכל אדם להתנהג נזרחת יתירה ולהתקדש את עצמו נדנר המותר לו. והגם דנירושלמי ע"ז דת, א"ל שמואל לרנ אכול — שמן של עכו"ם — דלא כן אלא כתנ עליך זקן ממרא, ע"ש ונתום ע"ז ל"ו ד"ה אשר לא יתגאל, ואתמי הוי נכלל זקן ממרא אם לא יאכל, הא כל אדם יכול לעשות לו נדרים אפילו נדנרים המותרים, כעין נדרים ושנועות, וז"ל דרנ שאני, דאיראכילתו תהא הוראה לחורים, דאל"כ, מה שייכות יש כאן לזקן ממרא, הלא זקן ממרא אינו אלא כשמורה לחורים.

ובסתמי תשובה יו"ד סוף סימן קט"ז, הניח דנרי הסולת למתנה כלל ע"רנ"ז נשם תורת האשם דלדעת מהרא"י ומהרש"ל הרונה להחמיר לנהוג איסור נדנר שלא תלמי נאמוראים, כגון שנתנטל נשאים או נכלי שני, הוי כמו מינות וינא שכרו נהפסדו, ודלא כמ"ש האור"ח סוף כלל נ"ז, והא דאמרו לא אכלתי וננהמה שהורה נה חכס היינו שהורה מפסנר דנפשי' — ראה רמ"א יו"ד סי' קט"ז, כמו שפרש"י והרא"ש פרק אלו טרפות וכו' עכ"ל, מנואר דלאו דוקא להורות לחורים אלא אפילו להחמיר לעצמו אסור. ואפשר דהיינו דוקא נדין שלא נחלקו זו חכמי ישראל אלא הכל סוגרים דנר זה מותר, אז אין לו לאסור על עצמו, אבל כשנחלקו חכמי ישראל נדין זה מחמיר על עצמו כדנרי המועט אין צוה עון.

ובאמת מסתנרים דנרי מהרא"י ומהרש"ל ז"ל דאין לאסור על עצמו דבר המותר לגמרי, משום דאפשר דלתי לדי תקלה דהא קיי"ל ננפל איסור וגם דנר היתר לתוך איסור והיתר תלין ואתרינן איסור לתוך איסור נפל, ואם ימזיק זה את המותר לאסור ינא להתיר את המותר שלא כדון, והדנרים עתיקים נפרי מגדים יו"ד הרנה פעמים. אבל נדנר שהמיעוט סוגר דה אסור אין כאן תקלה אם נחיר את המותר נשניל זה, דהא נשעת הדחק סמכינן אדנרי יחיד, כנדה ט', וכאן שעת הדחק הוא נכדי להתיר את המותר, דאם לא נסמוך על המיעוט אין כאן שום דבר אסור ולא שייד לומר תולין, והכל יהי' אסור, והנן.

ובירושלמי חגיגה סוף פ"ה, א"ר לעזר כ"ס שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור, וכן הוא נטרומות סוף פרק ה', ונסוטה דנ ע"ש, ולפי הנ"ל אין מכאן סתירה לדנרי רנינו דגם שם הכוונה לענין הוראה שאסור להורות על דבר טהור שהוא טמא, אבל הנא להחמיר לעצמו נפרישות יתירה אין צוה עון, אלא דכנר העירו שם נגליון הירושלמי מהא דירושלמי ע"ז סוף פ"ג, והונא נתום ע"ז מ', ונתום חולין דף ס"ד אחוי לי' דהא סלפיתא אמר לי' כזה תהו א"ל טמא, א"ל לא ניש לי' דאמרת על טהור טמא אלא סופך דאמר על טמא טהור ע"ש, והוא היפך הכלל הנ"ל של הירושלמי דכ"ס שאסור לומר וכו', דאל"כ אתמי אמר לא ניש לי' וכו', וכנראה מדנרי הירושלמי הנ"ל גם שם לענין הוראה נאמר ולא לענין יחיד. ואולי הכלל הנאמר נירושלמי פאה כ"ס שאסור לטהר וכו' רק על ענין של טמאה וטהרה של תרומה

ואם כיום הדברים הנ"ל, יש לומר שזו חזק דוקא כשהנ"ד מחמירים בהוראה אבל לא ליחיד המחמיר לעצמו לשעה, דהא משמעות דברי הרמב"ם ז"ל נהל' מתירים דע, דגל תוס' וכל תגרע היא הזהרה לנ"ד, ועי' נספרי משנת אברהם ח"א, דף נ"ג. אלא דמדברי הש"ס נהרנה מקומות משמע דהללו של גל תוס' לכל יחיד יחיד נאמר בכל לאוין שנתורה, כדאמרינן א"כ הישן נשמתי נסוכה ילקה, ועוד נהרנה מקומות. ויש להעיר מירושלמי ריש פאה: וקשיא מן דו סמך לדבר תורה הא אומר חכמים אחרו וכו' דמשמע ע"כ דדבר שמופרש נתורה נפירוש להיתר אין ניד חכמים לאסור, ע"ש. זה ודאי ג"כ משום גל תוס' ודוקא במקום שאינו משום סייג ומשמרת.

בדבר הצוואה של ה"ח שלא לישא שתי אחיות בן ארר זו.

ובדרך אגב הכני לחור נכאן על מה שכתבתי נלוואות ואזהרות לספר חסידים, לואה ה', לא ישיא אדם זו אחר זו, ראה דמשק אליעזר שם, הלא מפורש נתוה"ק, ואשה אל אחותה לא תקח לנרר לגלות ערותה עליה נחיה, ויקרא יחיית, א"כ מפורש דלאחר מיתה הראשונה מותר לקחת את אחותה, ודבר שמופרש נתורה להיתר אין ניד חכמים לאסור, כנ"ד הנ"ל ולפיכך נאחתי לידי מסקנא דלואה זו רק לנניו של החסיד ז"ל נאמרו ע"ש. וכמה תלמידי חכמים הניעו על דברי והאלו לדברי החת"ס חלק ו' סימן כ"ג, דלכך ה' יכול רביע גרשום מלאוה"ג להחרים מלישא שתי נשים הגם דמפורש נתורה כי תהייה לישא שתי נשים, דמ"מ אדם האוסר על עצמו נשנועה או נחרס, נודאי אסור אפילו מה שהותר נפירוש נתורה, ואדם המחריס עצמו אם ישא נ' נשים הרי הרמו חל עליו נלי ספק, והנה יש לכל נשיא נישאל ונגדול הדור להחרים ולאסור כמו שאלם נשנע לעצמו, זה נישא הרמב"ן נקונטרס משפט החרס שלו, ונתורה נפסוק וכל חרס אשר יחרס מן האדם לא יפדה — ולא אומר הט"ז אלא דאי לא אסרו נחרס רק נתקנה ליכא לאו דלא חסור וכו' ע"ש. וא"כ י"ל ה"ג דלא אומר רי"ח ז"ל נלוואה שלא לישא נ' אחיות נזו אחר זו נדרך תקנה אלא מה שראה נרוח קדשו להניל מסכנה, והעושה דבר שיש בו סכנה הרי הוא עושה איסור, עד כאן דברי המגניעים על דברי נפירוש להלוואה שנ"ח.

ואני אומר שאין נהפירכא של המגניעים הנ"ל שום ממש, כי קושייתי נמקומה עומדת, איך תסיק אדעתין דנדבר שמופרש נתורה שמתיר לעשות כן הייע לישא נ' אחיות זו אחר זו, דיש נזה משום סכנה, הלא דרכי' דרכי נועם כתיב, ואם היתה נזה סכנה נודאי שהתורה היתה אוסרת זאת ולא היתה אומרת היתר מפורש, דומיל דאמרינן לא אחרת תורה שלח לתקלה, ואם לתקלה של איסור חששה תורה, לתקלה של סכנת נפשות על אחת כמה וכמה, ומדחתינה התורה ש"מ אין נזה סכנה ואיך יאמר רי"ח שיש נזה סכנה, אלא ע"כ דלכולי עלמא אין נזה סכנה, אלא שרי"ח נפה נרוח קדשו וראה שרק לנניו יש נזה סכנה ורק להם הזהיר נלוואה.

ובדברי החת"ס הנ"ל יש לעיין, דמה שכתב דלא אומר הט"ז אלא דאי לא אסרו נחרס אלא שרק תקנה נגידא — והדבר מפורש נתורה להיתר — ליכא לאו דלא חסור, משום דלא חלה התקנה נדבר המפורש נתורה להיתר אבל חרס חל כד הנבתי מדבריו אם לא שנית. ולא זכיתי להנין הא אן לא דיינין אם חלה התקנה או לא, אלא השאלה היא איך יכולין לתקן התקנה ולאסור, כלומר, הלא החכמים לא יעשו שלא כדון, ואם כן מה נפ"מ אם אוסרים נחרס או נתקנה סוף סוף הרי הם אוסרים מה שמתיר נתורה נפירוש. ואטו נדבר הנאסר נחרס לא שייך דברי הירושלמי הנ"ל לא דיך מה שאסרה תורה

דנריהם ככל נזירות החכמים שהן משום סייג ונדר ומשמרת לדברי תורה. ונדברי הט"ז ניו"ד שם משמע נמי דכוונתו לומר דנדבר שמופרש נתורה להיתר לא העמידו דנריהם אלא כשראו נחילות גדולה נתורת סייג ונדר, דהא הניח שם הא דאמרו: שמעתי שנ"ד היו מכין ועושין שלא מן הדין ולא לעבד על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה, כלומר דאפילו להחמיר אין נידם כח, זהו הו' שלא מן הדין אלא א"כ הדבר הוא נחוץ כדי לעשות סייג לדברי תורה, וכנראה יסוד כל הענין הזה הוא ממה שאמרו נירושלמי הנ"ל כשם שאסור לטהר את הטמא, זה מה שאמרו חכמים היא הוראה, והוראה לאיסור נדבר שמופרש להיתר אסור אלא א"כ הו' לסייג ולגדר, אבל המחמיר על עצמו ומתקדש עצמו נמותר לו אין נזה עון כדמשמע מדברי רבינו, נלמד שיחמיר על עצמו לשם פרישות וסייג.

ובדבר שאין בו משום סייג לד"ת, נודאי שאין מן הראוי להחמיר על עצמו ולאסור, דהא נירושלמי נדרים פ"ט א' אמרו נטור לאסור עליו איה דנר, לא דיך שאסרה תורה אלא איתה נתקן לאסור עליך דנריהם אחרים ע"ש, ואין זה ענין לטור סתם אלא מעניני איסור על נפשו, דר"י סובר דטוב מזה ומזה הוא הנודר ומשלב, דהתם נעניני נדרי ממון מירי, ואין נזה משום מוסף על דנריהם שאסרה תורה, ודע דמלשון הירושלמי הנ"ל משמע קצת דיש נזה משום לחא דגל תוס' דהא מוסף איסורים על איסורי תורה, ואינו דומה לדבר שאסור משום סייג ומשמרת, דהאיסור נא לחק את האיסור האמור נתורה, אבל נדבר שאין בו משום סייג נודאי דהוי נכלל גל תוס'.

גזירה לגזירה משום לתא דבל תוס'.

וכבר כתבתי נמק"א דלכן לא נזרינן גזירה לגזירה, משום דהגזירה השניה אינה נאה לשם סייג לדברי תורה אלא לחק את הגזירה הראשונה של דנריהם, וזה אי אפשר להם לחכמים לעשות דהוי נכלל גל תוס', והעד לדבר, דנמקום שיש לחוש לאיסור דאורייתא או נזרינן גזירה לגזירה, כדמוכח מש"ס שנת כ"א, וגזרו רבנן על חלנ מהותך משום חלנ שליט מהותך ועל קרני דגים שמתוחו משום קרני דגים שלא נמחו, ופריך, וליטור נמי חלנ מהותך וקרני דגים שמתוחו שנתן לתוכן שנתן משום חלנ מהותך וקרני דגים שמתוחו שלא נתן לתוכן שנתן, ומשני, היא נופא גזירה ואין ניקום וניטור גזירה לגזירה, והקשו נתוס' שם הא אכתי הוי גזירה לגזירה, מהותך אטו שליט מהותך ושליט מהותך שמת יטה ע"ש. אלא דנמהותך נזרינן אטו שליט מהותך, כלומר שיליק נשליט מהותך ונזה יכול לנא לאיסור דאורייתא אם יטה, אבל אם נגזור מהותך שנתן לתוכו שנתן אטו מהותך נלי שנתן, כלומר ואחי להדליק נמהותך לא ינא לאיסור דאורייתא דלא יטה, משום דמהותך דולק יפה, אלא דעבר על איסור דרבנן שאסרו להדליק נמהותך שלא נתן לתוכו שנתן, לכן הוי דוקא נזה גזירה לגזירה, דהגזירה השניה שלא להדליק נמהותך שנתן לתוכו שנתן אינה נאה לשם סייג לדברי תורה אלא לחק את הגזירה הראשונה של דנריהם, זה הו' נכלל גל תוס', ועי' נמשנת אברהם חלק נ', דף ק"ז: דנזמן שחכמים נחרים נתורת סייג והרחקה לד"ת ומשמיעים דדבר זה אינה מן התורה אלא לשם משמרת אז אין נזה משום גל תוס', ולכן הדין דספק דרבנן להקולא נכדי שיה' היכר דדבר זה אינו מן התורה, אבל אם יחמירו גם נספק דרבנן כנכל תורה אין כלן היכר דכל עיקרו של האיסור אינו מדרבנן, ואית כלן לחא דגל תוס', ע"ש. ונכן יש מקום לומר דמה שחידשו נתוס' נ"מ, דדבר המתיר נתורה נהדיא אין לחכמים כח לאסורה, וכן מה שכתב הט"ז הנ"ל נזה, הוא משום לחא דגל תוס'.

תשנ"ו. (א) לעולם הלכה כדברי המרובים לא החכרו דברי יחיד בין המרובים אלא שמא תצטרך להם וימכרו עליהם [א] וחכמים אומרים לא החכרו דברי יחיד בין המרובים אלא מתוך שזה (ב) אומר מהור זה אומר כמא כדברי ר' אליעזר שמעתה.

תשנ"ח. אם אדם מתווכח עם חכם אל יהיה לו צער אם ינצחו אותו שיתחכם יותר שאם הוא נצח את החכם לא הרויח אבל אם החכם נצח הרי יודע מה שלא ידע.

תשנ"ט. (א) אמר ר' יהושע ב"ר אבהו (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד מלקים לצורך מלקים לאשר לא עבדו לצורך מלקים שלא יעשה אדם תורה קרוב לחשמש בה ולא עפרה לחשמש בה.

משנת אברהם

ובמשנה עדיות לה, איתא ולמה תזכירין דברי היחיד בין המרובין הוהיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין, שאם יראה בית דין את דברי היחיד ויסמוך עליו, שאין צ"ל יכול לנטל דברי צ"ד חנירו עד שיהי' גדול ממנו נחמיה ונחמין וכו', יאמר לו כדברי איש פלוני שמעת. וע"ש היטב במפרשי המשנה נהרמנ"ס, ראנ"ד, רע"ג, ותו"ט, שהאריכו נפירוש משנה זו, ולפי הנוסח הנ' שנתוספתא הנ"ל, המשנה מתפרשת כפשוטה, והמשנה ה' היא כת"ק דתוספתא, ולכך מזכירין דברי היחיד שאם יראה בית דין — כלומר יראו איש נחילות נשעת הדחק לסמוך על דברי יחיד — יסמוך עליו. ור' יהודה שנתשנה ו' הוא כחכמים שנתוספתא דלא סומכין אדברי יחיד אפילו נשעת הדחק אלא ולכך החכרו דברי היחיד נכדי שנוכל לומר למי שיאמר כהיחיד כדברי איש פלוני שמעת.

ורחילוק שנין התוספתא והמשנה הוא, שנתשנה תני סתמא דיש לסמוך על דברי היחיד נשעת הדחק ורק ר' יהודה חולק על זה, ונתוספתא להיפך וחכמים אומרים שאין לסמוך על דברי היחיד אפילו נשעת הדחק, מתאים לדברי ר' יהודה שנתשנה. ורבינו מנכס כדברי התוספתא, כלומר, שאין לסמוך אדברי יחיד אפילו נשעת הדחק. ולפי התוספתא הנ"ל מתבאר שאפילו להחמיר אין לפסוק כדברי היחיד, והא כך מפור' שם, זה אומר טמא כדברי ר' אליעזר, יאמרו לו כדברי ר' אליעזר שמעת. כלומר, ואין הלכה כמותו. אלא דקשה לפרש דהחכמים שנתוספתא קאי אשעת הדקה, דמה שייך לומר דמשום שעת הדקה אין להחמיר כדברי היחיד, דנשלמה אם נאים להקל שפיר שייך להתקנע עם שעת הדקה, אצל להחמיר נשעת הדקה אין לו שום פירוש. וגם אין לפרש דשעת הדקה היינו דיש נחילות להחמיר משום שהדור פרוץ וכדומה, דהא למיגדר מילתא נודלי שיש כה ציד חכמי כל דור ודור נגדור ולסייג.

אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו.

ובירושלמי ריש שניעית דאמר: ר"ג ונית דינו התיירו נאיסור שני פרקים הראשונים, ומקשה ר' יוחנן: לא כן תנינן אין צ"ד יכול לנטל דברי צ"ד חנירו עד שיהי' גדול וכו' ומשי: שאם נקשו לתרוש יחרוש, כלומר, שכך תיקטו שכל התנקה לתרוש יחרוש עד ר"ה, וכל הרובה להחמיר על עצמו יחמיר, וזה לא היו ניטול דברי הראשונים לגמרי אלא שלנדרך שעה התיירו להמנקה לתרוש, פני תשה שם. (וראה תו"ק דף ג' נש"ס דילן). ופריד: ויעקרו אותן מן המשנה, פיר' לאחר שהתיירו למה נשנו נמשנה לאיסור, ומשי: שאם נקשו לחור יחזור. פיר', לפיכך לא נעקר מן המשנה, שאם יצא צ"ד אחר וינקה לחור ולאסור כמו שנה נמשנה, יאמרו ויאסרו. ע"ש. והנה כמה דברים אנו למדים מדברי ירושלמי אלו: א) אם אין צ"ד מתירים דבר שנתקבל לאיסור, נהיתר מוחלט, שמתירים למי שצריך, ואומרים דכל

וכו'. וגם מה שכתב דאם אומרים נחמיה ליכא לא תסור, גם כן לא הננתי הלא אפילו אומרים על ימין שהוא שמאל ואין אתה שומע להם יש כאן לא תסור, וגם עשה של ועשית כאשר יורוך, ולפי דעתי עיקר כוונת הפת"ס ז"ל הוא על מה שכתב בסוף דבריו, דמה שהתרים ר"ג לישא צ' נאים הוא משמרת ללאו של שארה כסותה ועונתה לא יגרע, אפילו מני השתא למיקום נספוקי' דלמא לעתיד לא מני למיקם ע"ש.

ברבר חר"ג שלא לישא שתי נשים.

ובמקום אחר כתנתי דמשום דאסור להכמים לאסור מה שפורש נתורה להיתר לפיכך לא התרים ר"ג לישא צ' נאים אלא עד סוף אלף החמישי, דמה שאסור להם להכמים לאסור, היינו לאסור לאסור עלום, דנזה יש כמין הוספה על דברי תורה אצל כשאסורים על זמן קלונז אין זה אלא תקנה לשעה מה מותר. ואין להקשות הא החרס לגרש נעל כרחה התרים ר"ג לעולם ולא עד סוף אלף החמישי דוקא, והא גם זה מפורש נתורה להיתר דכתיב ושלמה מניחה, דשאי הכא דיש תנאים חולקים נזה, ונית שמאי אומרים דלא יגרש אלא א"כ מלא נה ערות דבר, והכל מודים דכל המגרש את אשתו מנצח תוריד עליו דמעשה כדליתא שם בסוף גיטין א"כ אין זה דבר שפורש התיירו נהילת.

סימן תשנ"ז

אם מותר לבי"ד להתרות כדברי היחיד בשעת הדחק.

[א] וחכמים אומרים וכו'. נתוספתא עדיות, י"ד (הול' נוקר' תנדל), איתא: לעולם הלכה כדברי המרובין, לא הוזכר דברי היחיד בין המרובין אלא לנטלן. ר' יהודה אומר לא הוזכרו דברי היחיד בין המרובין אלא שמה תירך להן שעה וימכרו עליהן. וחכמים אומרים לא הוזכרו דברי היחיד בין המרובין אלא מתוך שזה אומר טמא זה אומר טהור זה אומר טמא כדברי ר' אליעזר יאמרו לו כדברי ר' אליעזר שמעת. אולם נתוספתא שלפנינו נש"ס לא הוזכרו נ' הלוקות, אלא: לעולם הלכה כדברי המרובין, לא הוזכרו דברי היחיד בין המרובין אלא שמה הולרך להן שעה וימכרו עליהן, וחכמים אומרים — כדברי ר' אליעזר שמעתה. וכנראה שגירסא האחרונה היא הנכונה. ויסוד הפלוגתא הוא שהת"ק סוגר ולכך מזכירין את דברי היחיד נכדי שנוכל לסמוך עליו נשעת הדקה, כדליתא נגדה ט', דנשעת הדקה סומכין על דעת היחיד (ועיין גיטין י"ט). וחכמים אומרים דאין סומכין על היחיד אפילו נשעת הדקה, והא דמזכירין דברי היחיד הוא נכדי שנדע דזו היא דעת יחיד, ואם יצא חכם אחד ויאמר סברא זו, נאמר לו שזו היא דעה של יחיד שכבר נאמרה ונתנטלה בין המרובין.

תשנ"ו. (א) תוספתא עדיות ט"א. (ב) בכ"י ערפורט בן הגירסא: שזה אומר טמא וזה אומר טהור זה אומר טמא כדברי ר' אליעזר חס"ס. (א) מדרש שוח"ט מספור י"א ולפנינו: רב אחא בר אבהו

אפרו לו כדברי ר' אליעזר שמעתה. חס"ס. (א) מדרש שוח"ט מספור י"א ולפנינו: רב אחא בר אבהו

הרונה להחמיר ולאסור על עצמו כמו לפנים, יוכל להחמיר, זה הו' נכלל היתר לנדרך שעה. (ג) אם אין הני"ד מתירים נאופן הני"ל, אלא שמתירים נהיתר מחולט לכל אדם, אין רשות לשום אדם להחמיר על עצמו אפילו כשאינו נריך להיתר זה. (ג) אם לא נאמר הליסר נמשנה כלומר שהחכמים אסרו דבר זה, וכלם נוהגים להיתר, אין רשות לני"ד לאסור אותו דבר. אולם אם התינו ר' יונה הרי פרשת המילואים הרי פרשת דור המצול הרי אינן עתידין לחזור מעתה יעקרו אותן מן המשנה, אלא כדי להודיעך, וכן כדי להודיעך, כלומר, לאו דוקא נשנה נמשנה כדי שיה' רשות לני"ד נעתיד, לאסור, דנכל אופן יש לו לני"ד רשות לאסור, אלא דיש דברים ששנו נמשנה לשם ידיעה נריחא, כלומר שנדע מה שה' נתיי המשנה. נמלאת אומר שר' יונה חולק על הכלל ג' שיינתי למעלה. וראה נסיתן הקדום יענין זה.

ובירושלמי שנת י"ט, אלא שר' סימון ושרא אלא לר' אחי ואסר ואיקפד רני סימון, ומקשה, ולא כן תני כשאל לחכם והתיר ישאל לחכם אחר שאל יאסר, ומשני, א"ר יודן הכין הוא עובדא, שאל לר' אחי ואסר לי, לר' סימון ושרא, איקפד ר' אחי, כהדא דתני כשאל לחכם ואסר אל ישאל לחכם אחר שאל יתיר, ע"ש. ומבאר דדוקא להיתר מה שאסר חנירו אסור, אצל להחמיר ולאסור מה שהתיר הראשון מותר. ונמשנה הראשונה מסתבר דלין כפ"מ זין דין של חכם שאסר שאין חנירו ראשי להתיר וזין אין זי"ד יכול להתיר דברי זי"ד חנירו, דהיינו הך. וא"כ הא דירושלמי שנת אלא כשיטת ר' יונה זירושלמי שניעית הני"ל, אצל החולקים על ר' יונה סוגרים דלין כפ"מ, אלא כשם שאסור להתיר מה שאסרו אחרים כך אסור לאסור מה שהתירו.

ובן הא דחמירין נרכות י"ג: נשלמא הוא מטהר יהם מטמאין לתמורה וכו' אלא, כמאן דחמיר זירושלמי הני"ל דמותר להחמיר אע"פ שאחרים התירו. ועי' בהג"א יו"ד סימן רמ"ז שהניח ראי' דמותר להחמיר מהא דנרכות הני"ל והרמ"א שם כתנ דאפילו להחמיר אסור, ולפע"ד הדבר תלוי בהירושלמי הני"ל שניעית, ולפלא שלא העירו כני"ל מהא דהירושלמי הני"ל וזריטנ"א ינמות י"ד כתנ דלא פליגי אי עשו ז"ש כדזריהם או לא אלא לקולא, אצל לתמורה הכל מודים דעשו ז"ש כדזריהם ע"ש.

חכם שהתיר אי מותר לחבירו להחמיר ולאסור.

ולכאורה ה' מקום לומר דנסת הפלוגתא הני"ל זירושלמי אי ראשי השני להחמיר לאחר שהתיר הראשון היא, דמחולקין נטעם הדבר של חכם שאסר אין חנירו ראשי להתיר וכן אין זי"ד יכול להתיר דברי חנירו אלא א"כ גדול הימנו וכו', אם הטעם משום כבודו של ראשון או משום דלאחר שהראשון אסרו הרי שווי' חתיכה דליסורא, כי הר"ן נע"ז הניח ז' טעמים אלו, נשם הראש"ד והראש"א כתנ דהטעם משום דהוי חתיכה דליסורא, ודעת הר"ן נעלמו הוא משום כבודו של ראשון או שלא תהא התורה שלט כשתי תורות ע"ש. ולפי הטעם דשו' חתיכה דליסורא זה שייך דוקא כשהראשון אסר אז אי אפשר לו להשני להתיר, אצל כשהראשון התיר והשני נא להחמיר לא שייך טעם זה, אולם אם הטעם משום כבודו של ראשון וכן משום שלא תהא התורה כשתי תורות אין כפ"מ זין כשהשני נא להתיר או לאסור סוף סוף הרי זה זלזול נכבודו של ראשון וגם נראה חלילה כשתי תורות. אלא דקשה לומר דטעמו של המ"ד שניעית הני"ל שאין השני יכול אפילו להחמיר הוא משום דהראשון שווי' חתיכה דליסורא, דטעם הזה לא שייך אלא כשאנו דנים על החתיכה אם אסורה או מותרת, אצל לא על ליסור והיתר של מלאכה, דשווי' חתיכה דליסורא משמע ליסור חפלא ולא ליסור נגרא. ועוד כשהשני

מחמיר והראשון מתיר לא שייך כלל טעמא דלין השני ראשי משום חתיכה דליסורא כני"ל.
והש"ך זיו"ד סימן רמ"ב"ט חולק על הרמ"א שם שכתנ דאפילו להחמיר אין השני ראשי, וכתנ דהטעם הוא משום דהראשון שווי' חתיכה דליסורא הו' שייך דוקא כשהראשון אסור ולא כשהראשון מתיר, אולם רעק"א נחידושי שם זיו"ד כתנ נשם הלחמי תורה דהרמ"א סהר נכוננוט שם, דנתחלה כתנ חכם שאסר אין חנירו ראשי להתיר, היינו דלין נכחו להתיר, ואפילו דיענז לא מהני דכבר נעשה חתיכה דליסורא, אצל נסוף כתנ לענין שהראשון התיר, אין לשני לאסור" ולא כתנ אין ראשי אלא דלין מן הראשי לעשות כן מפני כבודו של הראשון, ע"ש. כלומר דהרמ"א חשש לשני הטעמים אלא דקיל יותר דנדר דלא שייך זו שווי' חתיכה דליסורא, כגון שהשני אומר דלין זו אלא כבודו של הראשון. אולם הרמ"א נעלמו פסק שם דכל זה נאותה הוראה ענמה אצל נמעשה אחר פשיטא שיכול להורות מה שנגרלה אליו, כנגרלה דלא הו' נכחו משום כבודו של ראשון אלא עיקר הוא דחש משום חתיכה דליסורא הו' לא שייך אלא נחפנא אצל לא נגברא, וכן מוכח נהדיא נעירונזין מ"א נזורו של ר"ג עניד כר"ג נזורו של ר' יוסי עניד כר' יוסי כמו שזיין הנ"א ז"ל שם.

חכם שאסר אינו איסור חפלא.

ולפי מה שכתנתי דשווי' חתיכה דליסורא היינו ליסור חפלא, וזוה דוקא שייך חכם שאסר וכו', יש מקום לפרש נזה דברי זירושלמי שניעית הני"ל דאיתא התם רני אחא נשם רני יונתן נשעה שאסרו למקרא סמכו ונשעה שהתירו למקרא סמכו, פיר' נשעה שהראשונים אסרו למקרא מן התורה סמכו וגם נשעה שאחרונים התירו גם כן סמכו למקרא, ע"ש. ולריך נילור, נשלמא האחרונים שהתירו מה שאסרו הראשונים שפיר היו זקוקים למלא מקרא המתיר נפירוט דאל"כ לא היו ראשים להתיר מה שאסרו הראשונים, אלא הראשונים שאסרו למה להם לחוק אסמכתא מן התורה, הלא הרבה נזירות נגזרו ע"י חכמים נכדי לעשות סייג לד"ת מנלי שום פסוק נתורה שיסמכו דזריהם עליו. אולם לפי הני"ל נייחא, דהראשונים רנו לאסור נאופן שלא יוכלו האחרונים להתיר, ואם אופרים רק מדזריהם הלא נליסור זה אינו ליסור חפלא אלא ליסור נגרא, כי כל ליסור דרנזן אינו אלא ליסור נגרא, דלא שייך לומר דחכמים הניחו ליסור על השדה או על החתיכה, כמו שהארכתי נספרי משנת אגריהם ח"א נדברי הש"ס פסחים מ"ח, ילא מוקנא שאין ליסור גופו גרם לו, אצל ליסור דלורייתא הוא גם ליסור חפלא, לכן הזקיקו הראשונים לסמוך דזריהם למקרא, כלומר, שדבר זה אסור מן התורה וממילא הוי ליסור חפלא, ושווי' חתיכה דליסורא ולא יהי' ניכולת של החכמים הנאים אחריהם להתיר, עד שנאו האחרונים ומלאו סמוך לדזריהם מן התורה וזנו ליסורם של הראשונים לא הוי ליסור חפלא אלא ליסור נגרא נלנד. נמלאת אומר שרני אחא נשם ר' יונתן שם נא לפרש מה שהקשה זירושלמי נשם ר' יוחנן לעיל לא כן תנינן אין זי"ד יכול להתיר וכו', כלומר, דקושיית ר' יוחנן היא משום דהראשונים אסרו מלאת דלורייתא משום דמלאו סמוך מן המקרא וא"כ הוי ליסור חפלא.

ואמש"ר עוד להסניר קושיית ר' יוחנן זירושלמי הני"ל ולא כן תנינן אין זי"ד יכול להתיר, דלכאורה מה קושיא היא נדבר שליסורו ליסור נגרא, הלא מעירונזין מ"א הני"ל מוכח נהדיא דנליסור נגרא לא שייך הא דלין זי"ד יכולים להתיר וכו', נהקדם דברי מרן ז"ל נא"ג, או"ח סימן ל"דג'. שכתנ להסניר את דברי הריטנ"א שנועות כ"ו. דכל ליסורי תורה ליסורי נגרא הנה, ולכאורה יפלא לומר על נבילה ושקלים ורמשים שאינם ליסורי חפלא, והסניר מרן ז"ל דכל ליסורי

החילוק שבין הדינים של אין בית דין יכול להתיר וכי וחכם שאמר וכי.

ואבתי נריך ציבור, דאם נאמר כמו שדנדנו לעיל דמה דאמרין אין בית דין יכול להתיר וכי' הוא נסוג אחד עם מה דאמרין הכס שאמר אין חנירו ראשי להתיר וגם הסברנו דלשיטת התפרשים דהטעם הוא משום דהראשון שוי' חתיכה דאיסורא לא שייך אלא נאותה חתיכה עמנה אלא לא כשנא לפני האחרון דבר שהוא כמו זה שאמר הראשון, א"כ מה זה דמליט הרבה פעמים נתלמוד שבאלו ונתנו איך האחרונים התיירו מה שאסרו הראשונים אפילו נזכרים שלא ה' האיסור על נגרא אלא על חפלא, כגון גני שמו דאמרין נע"ז ל"ו ומשום דלא פשט איסורו נרוב ישראל לכן נתנו עליו ר"י הנשיא ונית דעו והתירוהו, משמע דאם ה' פשט איסורו נרוב ישראל אי אפשר ה' להתיר. ונע"כ דמה דאמרין אין בית דין יכול להתיר וכי' אין לו ענין לחכם שאמר אלא דני"ד שאסרו אין כפ"מ אס איסור חפלא או איסור נגרא וחילוק זה אינו אלא נחכם שאמר והטעם הוא משום דחכם שאמר תשמעו מפני שחושב סך הוא הדין שדבר זה איסור ונא חנירו ורואה שאינו כמו שחושב החכם הראשון, אז נאותה חתיכה עמנה אסור לו להחכם השני להתיר משום הטעמים האמורים למעלה, משום דכבר שוי' הראשון לחתיכה זו חתיכה דאיסורא או משום כבודו של הראשון, אלא כשנאותה אלה הדעה כזו לפני השני אין לו לאסור. אלא נדון אין ני"ד יכול להתיר וכי' נע"כ דהני"ד הראשון אסרו משום סיג כלומר גם הני"ד הראשון ידעו שדבר זה מותר מן התורה אלא שעמדו וגזרו סיג לדברי תורה לכן גם ני"ד הנא אחרים אינו יכול להתיר כשנאה אלה כזו לפניהם.

חילוקים ברברים שנאסרו בטנין.

ובתפארת ישראל על המשנה נעדיות פ"א כתוב: שיש צוה ג' חילוקים: (א) כל דבר שאסר משום סיג לד"ת כגון נצר עוף בחלב, סתם יינם דגזרו משום נטויהם, מלאכה נע"פ מחלות ולמעלה סיג שלא לנטל מעשיית הפסח וכן יו"ט שני של גלות, אין לשום ני"ד רשות להתיר את האיסור שנעשה משום סיג. (ב) דבר שנעשה על ידי חכמים בתורת "תקנה" כמו פרוסנוב, (ניטין ל"ו), שיעלו פירות מע"ש בתוך המלך יום לירושלים (בניה מ'), שלא לחרוש נערב שניעית מעשרת ואילך (ת"ק י"ג), נכל כה"ג דוקא כשני"ד האחרון גדול מהראשון יכול להתיר, כלומר לנטל את התקנה. (ג) דבר שאסר משום חשש, כלומר שחשש שחל יבא נשוגג לדידי חטא, אולם סיג תשמעו להגביר את הדאס מן העפירה זה נחזיר, כגון זיגית נטלית של פשתן, שחל נשוגג יתכסה זה נלילה (מנחות מ'), והאידידא ליכא תכלת ואין כלן חשש וכן מה שאסרו משקין ומגולין מחשש שחל שמה מהן נחש, והאידידא אין נחשים מלויים. נאוסן כזה גם ני"ד שאינו גדול מהראשון יכול להתיר. וחלנ של עכו"ם אף שלא נאסר אלא מטעם חשש חלנ טמא והאידידא אין חלנ טמא מלוי (יו"ד קט"ו), נע"כ ני"ד דהגם דאין חלנ טמא מלוי כל כך שיהי' חסונ ספק השקול אלא עכ"פ מיהשנ תיעוט המלוי טפי מנחשים צה"ז וכדומה עכ"ל. העתקתי את דברי הספר הכל מופני שיש לי לדון נזכריו הכל.

הגה דברים הכל כנראה לקוחים מדברי הרמז"ם ז"ל (ממרים א'), אלא דאם יש קלת שניי ומה שכתב דבר שהוא משום סיג אין להני"ד להתיר אפילו כשהוא גדול מן הראשון נריך להוסיף דהיינו דוקא כשפשט איסורו דכך מפורש שם נרמז"ם (בג). וממילא מסתבר דמה שאמר דאם הני"ד גדול

נגרא, פירושו, אלוהם איסורים פוגמים מעלת האדם הישראל, כמו שנאמר נקאלים ולא תשקצו את נפשותיכם, ואכני קודש תהיון לי, ונצר נשדה וגו', כי לפי מעלת ישראל אין נטילות ושקלים ראויים להם, מה הוא איסור נגרא, כלומר, האיסור נא מכה מעלת הנגרא, אלא נהנה מהקדש או זר שאכל תרומה הוא להיפך שמתקרב אל דבר שהוא למעלה מתדריגתו, כי איך יתקרב זר אל התרומה והדיוט אל קדשי שמים, זה איסור חפלא, כלומר, האיסור נא מכה מעלת וקדושת החפלא, ע"ש דפתי"ח שפ"י. ומעתה נאמר דנשניעית דמפורש בתורה ושנתה הארץ שנת לר', דהיי"ת משרה קדושתו יתעלה על הארץ, כמו שפיר' רש"י נתקוממו שנת לר' כמו שנאמר שנת נראשית, כלומר, כשם שיש קדושת שנת על העולם שנת נראשית כן יש קדושה נשניעית, ואסור לעבור עונות אדמה נשניעית כדי שלא לפגום נקדושת שניעית, ותופסת דמיה כהקדש ולכן הוי איסור חפלא, והנן.

ואין להקשות על פנרא זו, הא שניעית לא עדיף משנת, ונשנת הדין הוא שמתלל אדם מים לגינה מע"ש והולכת ומתמלאת כל היום כולו, הרי שאין צוה חילול נקדושת השנת, ונע"כ דאין נשנת איסור חפלא כלומר שלא תיעשה מלאכה אלא איסור נגרא שלא יעשה האדם שום מלאכה, ואיך נאמר דנשניעית יש איסור חפלא. דאחי קדושת שנת נענין זה, משום וקדושת שנת קניע וקיימי וחי אפשר לנטלה ולחללה, והגם דמפורש בתורה מחלליה מות יומת, אין הפירוש שחלל את קדושת השנת, אלא שאלו אדם זה יש חילול השנת על ידי המלאכה שעשה, אלא עמם קדושת השנת אי אפשר לחלל, מה שאין כן שניעית וקדושתה לא קניעי וקיימי אלא על ידי מנין השיס, ועוד דקדושת השנת עמנה אינה תלו' נשניתה ממלאכה נלנז, אלא תקדושת תלת השי"ת כדכתיב ויקדש איתו, אלא קדושת שניעית תלו' נשניתה עונות אדמה, ואם אין כלן שניתה מתחללת הקדושה של שניעית. לכן הקשה ר' יוחנן ואיך היו יכולים לנטל האיסור שהוא נחפלא, עד שחללו סתך מן המקרא שאת ימים תעזוב ועשית כל מלאכתך מה ערנ שנת נראשית את מותר לעשות מלאכה עד שתשקע התמה אף ערנ שנתות שנים את מותר לעשות מלאכה עד שתשקע התמה, כלומר, וקדושת העמם של שתיבן שוות ואין מתחללות.

החילוק שבין קדושת שבת וקדושת שביעית

[והנה] הסנרא הכל דאחי שנת משום דקנוע וקיימי, וחי אפשר לחלל את קדושת השנת, כבר כתנתי נספרי משנת אברהם ח"א, נאם הגאון הק' הכהן מלונגלין נקונטרם שניתה השנת דף ל"ד נאם תורו הנה"ק מחלוצילא זנוקל"ה. וכעת עיינתי נספר הק' פרי נדיק הכל עוד הפעם וראיתי שם שמשפלא נזכרי הרמז"ן ז"ל נספר המלות סוף אורש ו' שכתב דאין למנות נמז"ע אלא מה שהוא נקום ועשה ולא נשוא"ת והוא נגד מה שהשריש הרמז"ם ז"ל שם, והרמז"ן מסתמך על המדרש נתחומת תלא דמז"ת מז"ע נגד האזורים, דכל אבר אומר עשה נזי מלוא, תשמע דאין למנות נמז"ע אלא מה שהוא נקום ועשה מוש. והקשה הנה"ק הכל דלפי אורש זה שהשריש הרמז"ן ז"ל ה' לו להויתא ממנין המז"ע גם העשה דשנת כיון דהוא נצט ואל תעשה. ע"ש שהאריך נזכרים יקרים מאד.

והי קשה דא"כ ה' לו להרמז"ן לסלק ממנין המלות של מ"ע העשה שכתב הרמז"ם ז"ל נמלוא קל"ה לשנות מעונות הארץ נשנה השניעית, והוא אמרו יתעלה נחריש ונקביר משנות, ע"ש. והלא הרמז"ן ז"ל נסוף הספר המלות, "מנין מנות שכתב אותן הרב ממלות ל"ת כפי דעת הרמז"ן ד"ה. ואתה אם תנין וכי' אינו מסלק מלוא זו ממנין המלות, אלא על כרחך דשנת ושניעית שוין, וכאם שאין הרמז"ן ז"ל מסלק את המ"ע של שנת שניעית, כך אינו מסלק את המ"ע של שניעית. ואפשר דקחא מטעם הכל דנשניהם יש קדושת חפלא והעשה הוא להחזיק את הקדושה של שנת ושל שניעית.

שלפענ"ד דבר זה תלוי נהא דינמות ז"ב הורו ז"ד ששקעה חמה, כלומר, נשנת ומותר נעשיית מלאכה ולגסוף זרחה אין זו הוראה אלא טעות. ור' נחמן אמר הוראה ע"ש. מנואר דפליגי אס מה שהני"ד אומר נשניל איה טעם כשנפל הטעם אס נטלה הוראה או לא, וק"ו יש כאן דמה החס דלינלא מילתא דהני"ד טעו נמציאות כלומר טעו וסנרו ששקעה החמה לכל זאת אומר ר' נחמן דאין זה מנטל ההוראה מכל שכן נדנר שטעמו נטל לאחר זמן שיש כאן הוראה וסוג אין ז"ד יכול לנטלו משום דכתיב ועשית כאשר יורוך. וכן מטין דברי הרמז"ס ז"ל צפ"כ מהל' ממרים: שאפילו נטל הטעם שנגללו נזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולים לנטל עד שיהיו גדולים מהם, ע"ש. וכנראה הרב נעל תפא"י הכ"ל דקדק מלשונו זה של הרמז"ס ז"ל דהיינו דוקא, נגזירה או נתקנה" אצל לא נדנר שנעשה נשניל, "חששא".

בית הדין או בית המעשים אוליגן.

ועוד נפקא מינה יש אס אוליגן בית ההוראה או בית הטעם שנגללו הורו, דהא הרמז"ס ז"ל שם שואל וליך משכחת שיהי' הני"ד השני גדול מן הראשון הלא כל ז"ד וזי"ד הוא משל שנעים ואחד. ומתוך זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו עכ"ל. ומשכחת שהני"ד הגדול אסרו דבר אחד נהסכס חכמי הדור אלא שעדין מחולקים נטעם האיסור, חלים אומרים מטעם אחד וחלים מטעם אחר, ואס אנו מתחשבים לא עם ההוראה אלא עם הטעם א"כ נכל טעם יש רק חצי מן המנין. לתשל אלק חכמים מסכימים לטעם זה ואלף מסכימים לטעם השני ואח"כ כשיצא דור אחר של יותר מאלף יוכל לנטל את כל האיסור, דכנגד הטעם של הוראה יש כאן מנין יותר גדול ושי טעמים הם נמי שני עניינים, ומסתבר דיכולים לנטל אצל אס מתחשבים עם ההוראה נלטרך למנין של יותר משני אלפים חכמים שיהיו נדור השני הרובה להחיר את ההוראה של הראשונים.

ומסתבר דכל שאלות הרמז"ס הכ"ל דליך משכחת שהני"ד השני יהי' גדול ממנין מן הראשון הוא רק לשיטתו דמתחשבים עם ההוראה ולא עם הטעם דאל"כ מה שאלה היא זו, הלא משכחת דהני"ד של ע"א הראשון הורו כולם לאסור אולם משני טעמים כלומר חלים מטעם זה אסרו וחלים מטעם שני ושפיר הני"ד השני של ע"א יכולים לנטל את האיסורים כי הם מרובים ממנין עבד כל זד וגד, כלומר, כל טעם וטעם.

ודמ"א נחז"מ סי' כ"ה"ב, כתב ואפילו אין הרנים מסכימים מטעם אחד אלא כל אחד יש לו טעם נפמי עלמו הואיל והם מסכימים לענין הדין מקרי רנים ואוליגן נתררהג, מהרי"ק שורש מ"א עכ"ל. וראה זי"ד סי' רמ"ג, והש"ך שם חולק וסובר: דנאסור דאורייתא לא אוליגן בית רנים אס מסכימים להקל מנ' טעמים ע"ש, מיהו נראה דהיינו דוקא כשצאנו להחיר דין שאנו מוספקים בו מתוך החצורים הלכך כיון שאין הרנים לפנינו חיישינן שמה צוה העיקר כאותו פוסק דמתמיר ונאידך מילתא העיקר כפוסק השני דמתמיר אצל כשהרנים לפנינו פשיטא דאוליגן נתררהג וזע"נ שאין מסכימים מטעם אחד דלא אשכחן נסום דוכתא דסנהדרין או דיינים צריכים הרנים לומר טעם אחד, והכי נמי משמע נפרק דיני מתנות (דף ל"ד), אמרו שנים טעם אחד מנ' מקראות אין מונין להן אלא אחד, משמע דדוקא אס אמרו טעם אחד מנ' מקראות הוא דאין מונין להן דאלא אחד משום דודאי חד מהני קראי לאו להכי הוא דאתא כדקיימי לן דלא נכתבו שני מקראות לטעם אחד הילכך חדא מנייהו מטעי טעי כמו שפירש"י שם, אצל אס מסכימים להוראה אחת אפילו משני

מן הראשון יכול לנטל דברי הראשון היינו דוקא נדנרים שאינם לשם סיג אלא לשם "תקנה". וראה נכ"מ הלכות חפלה שכח נמה דאמרו דנטולה לטבילתא' שתיקן עזרא דאין הפירוש שהני"ד נטלו דליך יעזיר שני"ד אחר עזרא הי' גדול מעזרא אלא דמתנטלה התקנה משום שלא נתקנה ברוב ישראל. וכנראה דזו הוא כוונת הש"ס (נרכות כ"ב) נהגו עלמא כרינ"ג, כלומר, העולם התנהג שלא כהתקנת עזרא לפיכך נתנטלה, משמע דאלתלי היתה מקובלת על רוב ישראל אי אפשר הי' לנטלה משום דאין זי"ד נעולם יותר גדול מעזרא הנס דסם היתה תקנה ולא דבר של סיג להזהר מאיסור תורה. ונראה או"ח סי' תרנ"ג כתב שתקנה זו נעשית רק על ידי עזרא נלבדו ולא הורו לו חכמי דורו וזה יולא מסננון הלשון ותיקון עזרא טבילה כלומר עזרא נבדו לכן היתה האפשרות ניד חכמים שלאחריו לנטל דברי היחיד, ע"ש. [ועתה נא לידי אומר הנאונים מס' נרכות, ערוך ע"י ז. מ. לוי, ונסוף הספר דף ק' הניח השמטות לזד כ"ד: שאילו מקמי רבינו האי נאון ז"ל, איך נטל ר' יהודה בן נתירא מאי דתקן עזרא ואין קיי"ל דאין זי"ד יכול לנטל דברי זי"ד חצירו אילו... עכ"ל. הרי דדברי הכ"מ הנ"ל יסודם נתשונה הנאונים, ושם נדף כ"ד — התשונות. ונתשונה אחרת נזמן הניח היו טונגין נעלי קריין שלא להכנס לתקדש נטומאה, ועכשיו שכולנו טמאים נטומאה מת שאין שום טבילה מועלת לה נלא הזאת מי חטאת שלישי ונעיני, אין לנעלי קריין ומשמש אלא רחילה נלבד, עכ"ל. ואפשר דנס תשונה זו נאה אל השאלה הכ"ל, איך נטל ר"י זי"ד תקנת עזרא. אלא דלינו מובן, דאס טעם הטבילה כדי שלא ליכנס לבית המתקדש נטומאה, עד עזרא אחאי לא תקנה, כלומר, נודאי ונודאי שנס קודם עזרא כבר היתה תקנה זו, ועוד שאין הטעם הזה מנואר נש"ס כלל].

אולם מה שחילק הרב נעל תפא"י בין סיג לחשש דחשש פיר' נשונג נטעות ולכן אפילו זי"ד שאינו גדול כראשון יכול לנטל דברי זי"ד הראשון לאחר שנטל הטעם, כגון מים מנוגין מחשש נחש ועכשיו שאין נחשים מצויים יכולים אנו לנטל את הנזרה שלא היתה מתחלה אלא משום נחש, לא ידעתי מהיכוך לקוחה סנרא זו, דמאד הסנרא הי' נראה לומר דנזמן הזה כשאין הנחשים מצויים, כל מים מנוגים כמכוסים דמי, וכשם שלא נזרו על מים מכוסים משום שאין הנחש יכול לשחות מהם כך לא נזרו על מים מנוגים נמקום שאין נחשים ואין זה נכלל הנזירה.

חלב נכרים.

נפה שכתיב דחלב עכו"ם שאסור משום דהוי מיעוט המלוי הנס דלא הוי פלגא ופלגא, דאל"כ אחאי אסור לשותת חלב של עכו"ם, הנה כדנריו כתב החשנ"ן נחלק ד' סימן ל"ב דנאמת נמדינות שאין נמלים מצויים שוחים חלב עכו"ם, והעיד שם שמורו ורצו החסיד כמהר"ר יוסף אגן דני זלם"ה שהיו כל נהנותיו ע"פ הרמז"ס ז"ל הי' אותה החלב שחלצו עכו"ם ואין ישראל רואהו, וסיים שם: וילא לנו הדין שהחלב נארצנו זאת נס אס אין ישראל רואהו כשחלצו מותר מתרי טעמי, ואס מנז העדר מציאות חלב הנמלים ואס מנז יקרו וחשיבותו אלא הישתעאלים, ע"ש. וידוע שנס הפר"ח ז"ל התיר נאמתסטרדם חלב עכו"ם האי טעמא. ונאנני סר למרן ז"ל יו"ד סי' ק"ג כתב דנמדינות אלו (נצירוטה) נודאי דיך חשש לחלב טמא דאס לא כן הי' לנו להחיר חלב עכו"ם לגמרי כמו שמתירין נלוי נמדינות אלו שאין הנחשים מצויין ונאמת הפר"ח הי' אותה חלב עכו"ם נאמתסטרדם משום דליכא שם חלב טמא, **אולם** כבר האריכו המפרשים נדנר זה אס כשנטל הטעם שנשנילו אסרו נטלה הנזירה או לא, ואין כוונתי נכאן לאומר על דברים שנכתבו נהרנה ספרים, אלא שרצוני להעיר

טעמים שונים נכל ענין מוינן להם שנים עכ"ל בשני הסגנון ע"ש, המתחלף מדגריהם דלזילין נתר הוראה ולא נתר טעמים ולפענ"ד ראי' ברורה לדגריהם מדגרי הרמנ"ס הכ"ל.

אור"ם מירושלמי סנהדרין פ"ד. גני נ' ראי' נקר שכל אחד אחר סימן מיוחד מחי הוא אדר, פריך: ולא כן אחר ר' זעירא והוא שיהי' הכל מודים מנד אחד (פי' ואיך הסכימו הני"ד להרועי נקר מחלף שלל השוו נטעם אחד), ומשני, כיון דלילין מודין ללילין ולולין ללולין, כמו שכולם מודים מנד אחד ע"ש, ונגליון הירושלמי נגיון ירושלים העיר דזה הוא כמהרי"ק המונח ברמ"א תו"מ סי' כ"ה הכ"ל ודלל כהש"ך ניו"ד סי' רמ"ג. וכתב דשאי הכא גני עינור השנה דלריך לענר בשני הרבה טעמים, כלומר, סימנים, וא"כ אין פ"מ אס אין טעם אחד דומה לחנירו דעכ"פ יש כאן גילוי מילתא שיש טעמים לענר השנה, ואדרבה כל שיש טעמים חלוקים יותר, ראי' לענור השנה, ע"ש הוה לכאורה דנר מחמיה שמהרי"ק והש"ך והרמ"א לא הזכירו מדגרי הירושלמי אלו, אפילו אס יש לדחות ולחלק דליון ראי' מדגרי הירושלמי, ולכל הפחות הי' להם להזכיר את הירושלמי הכ"ל.

ופירוש הירושלמי לפי ענ"ד הוא דפריך והלא לא הסכימו כל הג' רועי נקר לטעם אחד, ומשני כיון דלילין מודין ללילין, כלומר, הלא אי אפשר דיפלנו הרועי נקר נמליאות, היינו שאחד יאמר דנאדר יהי' חוס כל כך המאפשר לנמיית זרע הנכיר וגם זרע האפילה כאחת, והשני יאמר שאיט כן, וכן נאדיך סימנים, דלא שייך פלוגתא על דנר הוה נמליאות כי אפשר נקל לעמוד על מהות הדנר ולידע אס כן או לא, וא"כ כמה פליגי הג' רועי נקר, ונע"כ לריך לפרש ולא פליגי כלל, אלא כל הסימנים שנתנו הם אמיתים אלא אזה נתן סימן זה והשני נתן סימן אחר והג' סימן שלישי, אצל אין אחד חולה על חנירו, א"כ אין כאן טעמים חלוקים, דזה הוי דוקא אס האחד מכחיש את טעמו של חנירו. הוה פיר' נתיירו של הירושלמי, כיון דלילין מודין ללילין וכו', אלא לכל זאת נשמע מתיירו וגם מהקושא של הירושלמי, דאס אחד סותר את טעמו של חנירו, אז חשבו כמו שהיו חלוקים לא נהטעם בלנד אלא גם נהתולאה היינו נהדיו, הגם שנעלם מסכימים להדיו, ולא כהמהרי"ק, ולא כמו שהוכחתי לעיל מדגרי הרמנ"ס ז"ל נה"ל ממרים.

א"ל דנאמת אין שום הוכחה מדגרי הירושלמי הכ"ל ואינו דומה כלל להנדון של הפוסקים הכ"ל, דמלנד מה שאמרו נצנלי סנהדרין אטו רבנן ארועי נקר סמכי, רבנן אחושבנניהו סמכי, הלא הדנר מונן שאין הרועי נקר נגדר דיינים, ולכל היותר סמכו רבנן עליהו נתורת עדים, ובכן אפשר דקושית הירושלמי היא, איך סמכו חכמים על עדותם של הג' רועי נקר והלא אין עדותן מכוונת, ועל זה משני דליון כאן הכחשה צינייהם אלא כל אחד אחר דנר שאינו מכחיש את חנירו, ודומה לעד המעיד שפלוגי זה הוא הרואה כי מכיר אותו נצניעת עין והשני נתן סימן אחר נהרולח, שאין כאן הכחשה, אצל רבנן שענירו את השנה הם לא היו חלוקים כלל וכלל בהטעמים וכלם הסכימו להוראה אחת ולטעם אחד או לכל הטעמים ששמעו מפי הג' רועי נקר. ואין כאן שום תפיסה על הפוסקים הכ"ל שלא העירו מהירושלמי, דליון כאן שום נד השתוות.

אחרי רבים להטות מתיחס להטעם של הדיון כמו לעצם הדיון.

והנה כל האמור אי אילין נתר הוראה או נתר טעם היינו כשאין נמכין, למשל אחד אומר חייב ושנים אומרים פטור אלא שמחולקים מאיזה טעם פטור, אולם נני"ד של כ"ג למשל אס י"א מחייבים וי"ג מוכים אלא שתשעה מלותן י"ג מוכים מטעם זה ונ' מהי"ג מוכים מטעם אחר דהדיון

הוא דלזילין נתר רוצה והפסק יולא זכאי, דלז, כלומר, לאחר הפסק הוי כאילו כלם אמרו זכאי מטעם אחד, דכשם שמונה וחזו על הי"א המחייבים להודות לאותם הי"ג המוכים מפי שהם הרונו כך על הג' להודות ולקבל הטעם של הט', משום דכתיב אחרי רבים להטות, וזה מתיחס להטעם כשם שמתקיים להוראה, ואין להג' טענה כי גם הי"א המחייבים לא הסכימו להטעם של הט', דהא אין להם להג' שום קשר ויחס להי"א דהא פליגי עמם נעלם הדיון, ומכל שכן אס נני"ד של כ"ג אפרו איזה דנר אלא שרונם אסרו מטעם אחד והמיעוט אופרים מטעם אחר, דדמי כאילו כולם אופרים מטעם אחד דהא על המיעוט לקבל סגרת הרונו ולאסור מטעמם, משום אחרי רבים להטות. ומה דשמע נסנהדרין הכ"ל דאמרו שנים שני טעמים מונים להם שנים אפשר נ"כ דמייירי דהרונו אומר כטעם האחד וממילא גם האומר הטעם השני מוכרח לקבל ולהסכים לאותו הטעם ולא גם דעתו נמנית להכריע נגד המיעוט המתנגד לעלם ההוראה, אצל אס אומר טעמו מתקרא אחר אין דעתו נמנית כלל, דודאי מטעי טעי, כלומר, והוי כאילו מחולק נעלם הוראה הגם שאי אפשר למנות לו נצנלי כך עם המיעוט המתנגד לעלם ההוראה.

ואם כניס הדגרים, נמלא דהמיעוט של הדיינים המתצטלים ברוב, חשבו לאחר הכרעת הדיון כאילו הם עלמם אמרו כמו הרוב, ואס לאחר זמן ינא ניי"ד לחלוק על הדיון של הני"ד הראשון, לריך להיות גדול נמנין לא כנגד הרונו הראשון אלא כנגד כל הדיינים שהיו שם אפילו כנגד המיעוט שהיו מחולקים עם הרוב, ואפשר דזה הפיר' נהתוספתא שגריש דגרינו, לא הוזכרו דגרי היחיד ניין המרונין אלא „לצטנן“, כלומר, כדי שיהי' נטלים אל הרונו וינטרך הני"ד השני אשר יתפוז לחלוק עליהם להיות, גדול נמכין מן כל הני"ד הראשון לא כנגד הרונו הראשון בלנד, וממילא אי אפשר לסמוך על המיעוט לאחר הכרעת הדיון ע"י הרוב, אפילו נשעת הדחה, כי המיעוט כנר נתנטל, ומכמים חולקים דליון היחידים מתצטלים, הגם שהלכה כרוב, לכן אפשר לסמוך על המיעוט נשעת הדחה.

ובזה מסולקת הקושא שהכל שאליס איך מחייבין ממון על ידי רוב דיינים הלא אין הולכין נממון אחר הרוב, דשאי הכא דלאחר נמר דיון גם המיעוט נע"כ מודים לדעת הרוב, וממילא מוליחין ממון לא ע"פ הרוב אלא ע"פ כל הדיינים. וכנראה זו היא כוונת התוס' נצ"ק כ"ז: ד"ה קא משמע לן, דשאי דיינים דחשבו מיעוט דידהו כמו שאינו, ע"ש. והלא גדולה מזו ס"ד נסוגיין לומר דאס הרונו טעו ועליהם לשלם, אז גם המיעוט שהתנגד להרונו משלמים מתחא נהדיהו, עי' סנהדרין ל', והש"ס שם דוחה זה משום דמני אמרו אי לדידי ניימין אחון מני לא שלמיתון, כלומר, הרונו נרם להמיעוט שידע נע"כ.

ובמשנה הוריות ד': הורו ניי"ד וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועין אתם — פטורין, פירש"י לא הוי הוראה מעליא ופטורין דנעינן עד שיררו כולן כדאמר לעיל, ע"ש. ולכאורה זה סותר למה שכתנתי לעיל דלאחר שילא הפסק ע"י הכרעת הרונו הרי זה כאילו המיעוט הודה להרונו, וא"כ אמאי פטורין מקרבן נאמר להם אחד טועין אתם. אולם כבר הקשה שם הרמ"ה על פירש"י, הונח נתוס' הרא"ש שם, דהא האי טעמא שכתב רש"י הוא רק אלינא דר' יונתן דאמר לעיל דף ג' מאה שיצנו להורות אין חייבין עד שיררו כולן, ואיזה איתותג לעיל ואמאי מוקי סתם מתנית' דלא כהלכה, ע"ש. ותיירן נצנני סר חו"מ סימן ס', דנאמת ר' יונתן האומר דגני טעות הוראת ניי"ד לא אמרינן רוצו ככולו איתותג לעיל, והדיון הוא דאס נגמרה הוראה ע"פ רוב דיינים אמרינן רוצו ככולו, והטעם כמו שניארתו דהמיעוט נע"כ לריך להסכים ולהודות לדגרי הרוב, ומשבו כאילו הורו כולן, אלא דלפי הש"ס הכ"ל נסנהדרין ל', דני"ד שדנו עפ"י רוב והאמת הי'

ונומלל גם נחתיינ שתי מיתות על ידי הני"ד לא היו שום ספק שתינו מיתה חמורה, ע"ש. וכנראה שכוונתו נ"כ לומר, דשלי ני"ד והמיעוט חייב להסכים להרוג כנ"ל, הגם שלא כחן כן נפירוש, דלכ"כ אין פירוש לדבריו דעל ידי הרוג נעשה הפסק דין כך, ומה נכך אצל סוף כל סוף אין כאן אלא רוב, ולהנ"ל יתא.

ובעצם הקושיא הנ"ל נחתיינ שתי מיתות, לא זכיתי להנין, דהא משכחת דנחתיינ מיתה קלה וגם מיתה חמורה

על ידי רוב דיינים ומיעוט דיינים פטרוהו הן נקלה והן נחמורה, ולא שייך לומר דלא אזלין נחר רונא ממיתה למיתה אלא נמקום שנהרג נמיתה הקלה אפילו על ידי המיעוט, אצל כל שלפי המיעוט הרי הוא פטור לגמרי, ולא נוכל להרגו אלא ע"פ רוב נודאי דמחיינין אותו נחמורה על פי הרוב. ואינו דומה למה שהקשו משריפת נח כהן שזינחה איך מחיינין לה שריפה, ליחוש שמה לאו אציה הוא ולא אלא דאפילו ישראלית חיינת חנה, הא ממיתה למיתה לא אזלין נ"ר, דהתם שפיר מקשינן, דאפילו נחיל נחר ממיעוט שזינחה נח כהן אלא נח ישראל נ"כ חיינת מיתה הקלה, אצל כאן אס נחיל נחר מיעוט הרי הוא פטור לגמרי.

ולפי דברי המאירי נסנהדרין דמפרש, דדיינים שראו כולם לתונה פוטרין אותו, הכוונה, דהורגין אותו מיד ולא נעי הללת דין משום דכיון דראו כולם לתונה לא חיי' לי' זכותא, לא קשה כלל הקושיא הנ"ל. אלא דהמאירי הוא היחיד נפירושו חדש זה.

ועוד נ"ל לתרץ קושיא הנ"ל, דהא התוס' שם ד"ה ומנמר דינו, הקשו אמאי נדון נחמורה הא הויא לה עדות שלי אהה יכול להזימה, דלי מתומי סהדי נתרלי לא מתיקלו כיון דנלאו סהדותיהו נגרא נר קטלא הוא, ותירצו נתירוץ נתרל: כיון דלי מיתומי קמאי או מיתכחו מהני סהדותיהו נתרלי, עדות שאתה יכול להזימה קרינן נ"י, ע"ש. מנאלת אומר דאין הני"ד יכולין להעניש על הענינה חמורה אלא מפני שחוצים דקמאי יתומי, וכל היסוד לקבלת עדות נתרלי הוא דשחא יתומי קמאי, וא"כ לא יתחייב על הקלה וליכא ממיתה למיתה, דאם כניח שיש כאן ענין של ממיתה למיתה, כלומר סהדי קמאי לא מיתומי אי אפשר כלל לקבל סהדי נתרלי דאז הויא לה עדות שלי אהה יכול להזימה, והנ"ל.

אם מותר לדין יחיד לתלות על רוב דיינים שבנידו. דין הטופלא שבנידו ותבידו הגדול.

ואין להקשות דל"כ לסנרתי הנ"ל דכל מיעוט שבני"ד חייב לשמוע ולהסכים להכרעת הרוב, והיינו אפילו שבני"ד של נ' או של כ"ג, א"כ, למה נאמר נחמורה כי יפלא מתוך דבר למשפט, וקמת ועלית, ושמתר לעשות ככל אשר יורוך וגו', הא חייב להסכים אל הרוב של בני"ד שנעיר, ולמה כתבה חורה וקמת ועלית והיינו להני"ד הגדול שנלככת הגזית, דהא לא קשה כלל, דהא דה' הוא צו של תוה"ק לענין זקן ממרה שאינו חייב מיתה אלא א"כ המרה על הני"ד הגדול, אצל על הני"ד של אחרי רבים להטות כנר ענר נאשר סרב להסכים אל הרוב שנעירו, ועוד דאפשר דהתורה מיידי נמקום שנפלה המחלוקה בין הדיינים ולא הי' רוב גמור אלא מחלף על מחלף דאז עליהם לשאול אצל הנתי דיינים שנירושלים לסדר השני נמשנה דסנהדרין פ"ו: ואם השאלה נפתרה ע"י הני"ד שנלככת הגזית ואחד מהשאלים המרה עליהם חייב מיתה. ואין זה נסתר ממה דדרשינן כי יפלא מתוך דבר נמפלא שבני"ד, כלומר מומחה לבני"ד למשטי תלמידי, סנהדרין פ"ו, ומשמע לכאורה דרק אחד מהני"ד חולק, דאין זה דוקא, וקרא זה לא נל למעט אלא את התלמידים, אצל מומחים שבני"ד אפשר דתלקו מחלף על מחלף, דהא כתבו התוס' שם נסנהדרין פ"ו.

כדברי היחיד, דוה שעשה עשו וישלם מניחו, דהיחיד שכיוון להלחם פטור דמה היו לי' למיעוד, והשנים שטעו משלמים רק חלקם ולא משלמי מתקא דידי' משום דאמרי אי לאו את נהדן לא היו סליק דינא מירי. א"כ הכל גני קרנן דס"ל לר' מאיר לקמן נמתניחין דני"ד מייחי, אי אפשר שיניחו קרנן, דהא היחיד שאמר להם טועים אתם, נודאי שהוא פטור דמה היו לי' למיעוד, כנ"ל גני ממון, והני"ד שטעו אין יכולים להניח חלקם וכן הקרנן, כי הם אין החייבים להניח את כל הקרנן כמו שאינם מחייבים לשלם את כל הממון, וחלק מקרנן אי אפשר להניח, דהוי כמו מטאת מתאמר אנר, לכן פטורין לגמרי מקרנן, ודומה למח אחד מני"ד, למ"ד ני"ד מייחי פטורין, ע"ש גם נסיון ס"א, ס"ב. ודפח"ח.

חילוק בין החולק על חבריו שבבית דין ובין האומר טועים אתם.

ולפי דגריהם של הראשונים הייתי מפרש המשנה הנ"ל נהוריות י' הורו בני"ד וידע אחד שטעו ואמר להם טועין אתם, אין הפירוש שהיחיד הי' חולק על סנת הרבים, דל"כ למה לה להמשנה להאריך ולומר וידע אחד שטעו ואמר להם טועים אתם, הול"ל הורו ע"י רוב דעות, דאז הוי ידענא דדוקא כשכולם מסכימים להוראה אחת חיינין להניח קרנן כשטעו ולא כשהורו על ידי הכרעת הרוב, ועוד דאינו מתקבל על השכל דמה שכתבה התורה דני"ד מייחי קרנן נהורו נטעות ועשו על פיהם היינו דוקא כשכל הני"ד הסכימו לאותה הוראה נלי שום חולק, דהלא אין רמו על זה כלל נחורה, אלא דהכא מיידי שאתו היחיד אומר להני"ד טועים אתם, כלומר לא נכל מקום שיש חילוקי דעות בין הדיינים, אומר היחיד להרבים שהם טועים, לכל היותר הוא אומר שאין טעמם נראה לו או שיש לו סנרא אחרת ולכן הוא אומר לא ירד נני עמכם, לא אסכים עמכם, אצל ני, טועים אתם" משמעו שהוא עומד ונזוח שהרבים טועים טעות מוחלט, ואפשר דמיידי נ"כ שהרבים לא התחשבו עם מחלה זו של היחיד ולא נשאו ונתנו נדבריו כדנע, לפיכך לא הוי הוראה מעליא, דמאחר ששמעו מאחד מחבריהם שהם טועים, טעות המוחלט" הי' להם לנדוק ולדרוש יותר נדבריו ונטעמו, אצל אין זאת אחרת שאין הני"ד חיינין קרנן אלא על הוראה שינלה נהסכס כולם, אולם נפיה"מ להרמז"ס הוריות, נהקדמה וכן נהמשנה הורו בני"ד וידע אחד מהן, מפורש דגזירת הכתוב היא שאין בני"ד מניח קרנן אלא על הוראה שהיא נהסכמת כולם דכתיב ואם כל עדת ישראל יסגו, ואי"ה עוד אשנה פרק זה ננירור המשנה הנ"ל.

וראיתי נשו"ת אבני סר חו"מ, סיומן ע"ה, שכתב לתרץ קושיא האחרונים נהא דסנהדרין דף פ"א, מי שנתחייב מיתה על ענינה קלה וחר וענר ענינה חמורה דכיון נחמורה ולא אמרינן נגרא קטילא הוא, והקשו הא קיי"ל כר"ת נתום' חולין י"א דממיתה למיתה לא אזלין נחר רונא וגם קיי"ל סנהדרין שראו כולם לתונה פוטרין אותו, וא"כ האי דינא דנחתיינ שתי מיתות דכיון נחמורה לא משכחת לה, דאם ראו כולם לתונה נמיתה שני' הא פטור לגמרי מאותה ענינה, ואי רק רוב דיינים חייבוהו לתונה ומיעוט פטוריה, לא אזלין נחר רונא כיון דאף לפי המיעוט מתוין נמיתה הקלה על ענינה הראשונה. ותירץ מרן זצ"ל דמה דאמרינן דממיתה למיתה לא אזלין נחר רונא היינו דוקא נרוג כענין נסקלין שנתערבו ננשרפין, אצל לא נרוג דיינים, והניח ראי' מהתום הנ"ל נ"ק כ"ז שכתבו דהא דמוליאין ממון נרוג דיינים משום דני"ד מפקי מיני', כלומר, דעל ידי הרוב נעשה הפסק דין כך, נמלא דאזו משתמשין נהרוג רק לעת שהדין כך, ולאחר שאנו יודעין שהדין כך שגן דנר נרוג ומוליאין ע"י ממון,

ד"ה נמופלא, דאין הכוונה נכאן על המופלא שנז"ד שהוא רק יסוד נז"ד, אלא מופלא משמע מומחה, ע"ש.

ד"ש"י שם נקט: נמומחה לנז"ד למעוטי תלמיד, וחוס' שם כתבו מומחה למעוטי תלמיד, ולא כתבו „מומחה לנז"ד", וכנראה שניהם מתכוונים לנר אחד, משום דפיה"מ לנכורות פ"ד, נמשנה השוחט הנכור ומראה את מומו, כתבו: ודע שענין מומחה הוא זכאי ר"ל שיהי' האיש ההוא כנר עמד נכסיוטת וקוסיות ומלא נכחמה גדול ומונהק, ואם הי' התקפה עליו והמנסה אותו נז"ד הוא נקרא מומחה נז"ד, ואם התפרסמה חכמתו אלל המון בני אדם מעלמו לא שזכו אותו נז"ד הוא הנקרא מומחה לרנים וכו', כלומר מומחה לרנים הוא נמדריגה הרנה יותר קטנה ממומחה לנז"ד, וזה שפיר' רש"י מומחה לנז"ד למעוטי תלמיד, כלומר כל שאינו בסוג מומחה לנז"ד, הגם שהוא מומחה לרנים, כלומר, שהמון עם חושנים אותו לגדול ומונהק נכחמה, לכל זאת הרי הוא נכלל תלמיד, והחוס' שלל הוסיפו ניב „נז"ד" אין כוונתם לומר שמומחה לרנים תשוב כמומחה לנז"ד, אלא דאין מן הנורך להדגיש מומחה לנז"ד, דאם אינו מומחה לנז"ד אלא מומחה לרנים לנד, כלומר, מומחה להמון, נודאי שאינו נגדר מופלא שנז"ד.

ואם היינו מפרשים דרשא הש"ס נמופלא שנז"ד הכתוב מדבר בפשוטו, דקרא מיירי נמופלא שנז"ד והוא יסודי, הי' מקום לומר דשאני מופלא שנז"ד שאינו מוכרח להסכים להוראת הרנים כדמשמע בהארות ז', אלימא דהוא מופלא והן אינו מופלא, פשיטא דמחכפר לו נפני עמו, הוראה דלהון ולא כלום ע"ש, אלא דמרש"י וחוס' נסנהדרין פ"ז לא משמע כן, ונפרט לשיטת החוס' סנהדרין ט"ז: וסוכה ל"א. דאין המופלא נמשנון של הסנהדרין א"ל לומר כן כלל. **וראיתי** נספר נית יתק או"ה סימן ז' הניח נשם קוטרם הספקות מנעל הקלות המושג שהניח דברי הג"פ שכתב כנ"ל דלעולם המיעוט חייב להסכים לדברי המרובין והוא שחלק עליו וסובר דדן זה הוא דוקא נז"ד הגדול אלל לא נשאר נתי דינים. והנתי יתק חולק עליו, ומניח ראי' מהא דינמות י"ד, דפליגי אי עשו נ"ש כדנריהם או לא עשו, וכי משא פנים יש נדבר ומדוע לא עשו נ"ש כמו שפסקו הם עלמך, אלא ע"כ משום דהם היו המיעוט נגד נ"ה, לכן לא יכלו לעשות כדברי עלמך, והיו מוכרחים להסכים לדברי נ"ה משום דכתיב אחרי רנים להטות, ואע"ג דלא היו נז"ד הגדול ומ"ד עשו משום דנ"ש תחדדי טפי ולא היו מיעוט השוה כמ"ש הר"ן ביומא לענין רופא, משא"כ נמיעוט השוה מוכח להדיא נגמ' דהמיעוט אינו ראשי להורות כדברי עלמך אלא זקוק להסכים להרוב והוא תמיהה גדולה על הקוזה"ת, ע"ש.

ודגה מ"ש דמשום דמחדדי טפי לא היו מיעוט השוה, כן מוכח בהארות ז' דאין הוראת שאינו מופלא לנני הוראת המופלא שום הוראה כלל, אלא דמה שכתב דמ"ד דלא עשו משום דנ"ש היו מיעוט וחינין להסכים להרוב, לפע"ד אין נכאן שום ראי', דהא תנאור שם דנ"ש ונ"ה כשתי נתי דינים נעיר אחת דמו, והלא תנאור בסנהדרין י"ד, דדוקא כשהמיעוט הוא נוכח נשעת הכרעת הדין על ידי הרוב או מחוינים להסכים להרוב אלל כשאינם שם אינם נטלים אל הרוב, ושם ננאור דאפילו המיעוט שאינו נוכח הוא מהנז"ד, וכל שכן נשני נתי דינים שאין שום יחס בין נז"ד אחד לחנירו כגון נ"ש ונ"ה נודאי שאינם זקוקים להסכים להוראת הנז"ד השני הגם שהוא גדול נמנין ממנו, ראה לקמן ד"ה ולפי הדברים.

ורכאורח יש ראי' לדברי הקלות מהא דנרכות הנ"ל דמקשה: אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי היו והא תניא חכם שטמא אין חנירו ראשי לטהר אסר אין חנירו ראשי להחיר, ע"ש ואתאי לא תקשה הלא אחרי רנים להטות כתיב, והם היו רק נ', ומניח נן אחי ר' יהושע הי' לו נז"ד, דהא הי' מעבר שנים, ומה שטמא או אסר נודאי נצירוף נית דינו

עשה, אלא ע"כ דמשום דנית דינו של חנינא הי' נחון לארץ ולא הי' נית דין הגדול אין המיעוט חייב להסכים עמו, אלא דיש לדחות דמייירי נדנרים שטימא ואסר חנינא לנדו נלא צירוף נית דינו כסגנון הלשון דשם הוא מטהר והם מטמאין, כלומר, הוא לנדו נלא נז"ד.

אלא דעדיין הדברים לריכים ליותר נהירות, מכיון שרור שי' דעת דאין המיעוט מחויב להסכים לדברי המרובין אלא נז"ד הגדול, ואפילו נניח כדעת הסוברים דכלל נז"ד המיעוט חייב להסכים לדברי המרובין, אלל כולם מודים דאין שום יסוד מחויב להורות ליסוד חנירו, אלא מותר לו לכל יסוד לחלוק על חנירו היסוד ולהורות היפך מה שהורה חנירו, א"כ איך נפרנס מה דאמרינן חכם שאסר אין חנירו ראשי להחיר, ואין לומר, דמה שהמיעוט חייב להסכים לדעת הרנים הוא מדאורייתא דכתיב אחרי רנים להטות, ומה שאמרו חכם שאסר וכו' הוא מדנבנן, דהלא תקשי איך יכולים רנגן לאסור דבר המפורש נחורה להיטיר, ודעה זו דלא נאמרו הדברים אלא נדבר שהחירו מפורש להדיא ולא מדיוקא, דעת יסוד הוא וכמעט שאינו מתקבל על הדעת, דאטו צריכה התורה לכתוב ולפרט כל ההחירות נהדיא, הלא אם מפורש דהיחיד חייב להסכים להרוב הרי ממילא נשמע דאינו מחויב להסכים להיחיד.

עובדא דהות

הדברים הנ"ל היו כתונים אללי מאז, ועל ידי עובדא שבאח לירי והתרחי לקנז אחד המוכר נשר כשר כל ימיו, לאחר שאסרו אחד שנתקבל לרנ נקהלה אחרת מקהילתי נעירי, לאחר שנתרר על ידי עדים שלא הי' שום יסוד לאסור את הקנז הנ"ל כי ח"ו לא מכר שום טריפות כי כך העירו הנלמטים שהיו מחויבים לתשגיחים על ידי האוסר, והואיל שהענין הזה נרם לי הרנה לער כי ישיחו ני יושני שער ועגיעות שותי שזר ודמי נשפך כמים נמשך זמן רב על ידי אנשי אשר הפילו כתני פלסחר מלאים לשון הרע והולאת שם רע עלי ועל נפשי, מוכרח הייתי לנרר הלכה זו ולהציע הדברים לפני נז"ד חסונ בניו יורק, כי כן נדרשתי מהלד שכנגדי, והנז"ד הנ"ל הסכים אחי כי אין שום רשות להאוסר הנ"ל לעכנ על ידי מלהכשיר את הקנז הנ"ל ולפתי עליו שיהי' הכל על גז היותר טונ ומועיל נכשרות הן נשחיטה ונדיקה ננית המתנחים על ידי השני"ם שתחת השנחתי והן נצילטו ונחנייות שהנשר נמכר בהשגחת המפקחים שניתתי שם. ואלו היו טענותי ונהן נלחתי את אנשי ריני. **דיבוסו חיפודו מבקשי נפשי יסוגו אחור ויכלמו חפצי רעתי.**

א. המעשים של חכם שאסר אין חנירו ראשי להחיר הם כנ"ל או משום דשוי' לחתיכה דאיסורא, או משום כנודו של ראשון, והיינו דוקא נאותה חתיכה, אלל נמעשה אחרת ראשי השני להורות כפי דעתו ושכלו. ונז"ד מעשה אחרת הוא, כי לא הכשרתי אלא מה שנשחט בהשנחתי הרנה נצועות אחרי שהכרת האוסר את איסורו ללא כל יסוד. **ב. אין** נ"ד משחיך לדינו של הש"ך נסימן רמ"ג, שאין החכם השני יכול להחיר אפילו נמעשה אחרת נדבר שנאסר משום מיגדר מילתא, דנז"ד לא הי' אפילו סרך של מיגדר מילתא, וכנר כתב הגלון נספר ארי' דני עילאי יו"ד סימן א', שלא נאמרו דברי הש"ך הנ"ל אלא נדבר שי' לו יסוד מן הדין, זה הוא דהוי נגדר מיגדר מילתא, אלל לא מה שהחכם מנדה מדעתו, וראה נספר נית שלמה יו"ד נ' סימן ק"א כתוב, שרנ אחד אסר את השו"ג שלא נמעשה מעלימא והחירו את השו"ג, וגדולה מזו כתב הרנ נעל עבודת הגרשוני סי' ט"ו דדן טנח שמכר טריפות דמענידין אותו היינו דוקא נטריפות דאורייתא ולא נדנבנן, ומכל שכן נז"ד שלא הי' שום סרך של שום טריפות,

כלשהי, והכל לשם שמים על חטא שחטא הרב המחיר נולדו
 הדין של „חכם שאמר“. הלא שאלה גדולה יש כאן: הכי כל
 הרונה להשתמש בחמשי של דין זה יבא וישתמש בחפצו. האם
 הדין הזה עשוי נעד כל אחד אשר לו שם רב או רני, או שאל
 אין דין זה חל אלא על הרבנים המופלאים שנחמיו הדור. והגם
 דמודיעא שאין מן הנודק שיהי' חכם כגון עזאי, אצל עכ"פ
 הגדרה נעי.

תגדרת במושג „חכם שאמר“.

הדגה הרמז"ס ז"ל נפיה"מ נכורות פרק ד', מעשה נפרה
 האם וכו' כתב נאה"ד: דאינו מומחה אצל נחרנו נו
 בעלי הדין כגון שאמרו לו דון לנו דין חורה, ועשה, מה שעשה
 עשוי וישלם מניחו, כלומר, אלו שקבלוהו עליהם, מחויבים
 לשמוע לדבריו ונודחי אם מסכימים לגזירותיו ותקנותיו עליהם
 לקיים. אצל אחרים שלא קבלו אותו אין להם שום ענין
 אליו ואין איסוריו וגזירותיו חלים עליהם כלל וכלל. וכבר
 כתב שם נפיה"מ, דמי שאינו מומחה ואפילו נטל רשות אין
 הרשות מועיל לו כל עיקר ולא עוד אלא אותו נז"ד — שנתן
 לו רשות — כאילו נטע אשירה ומקום מננה נישאל כמו
 שנחנאל נגמרת סנהדרין ועוד נחנאל נחגיגה דני מערנא,
 שאפילו למתחו לדבר אחד אינו מותר עד שיהי' חכם נכל דיני
 התורה, אמרו: אע"ג דאחז ממנין זקנים לדברים יחידים
 והוא שיהי' ראוי לכל הדברים, עכ"ל. ונהל' סנהדרין פ"ג, גח,
 כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן לישראל
 דין שאינו הגון ואינו חכם נחכמת התורה וראוי להיות דין
 אע"פ שהוא כולו מחמדן ויש בו טובות אחרות, הרי זה
 שהעמידו עונר נלא תעשה וכו', ונפרק ד' שם, הלכה ט"ו:
 טעו נז"ד ונחנו לו רשות אין הרשות מועלת לו כלום עד שיהי'
 ראוי, שהמקדיש נעל מוס למנצח אין הקדושה חלה עליו, עכ"ל.
נמצאת אמר שעכשיו נמדעיות אלו אין כמעט מי מאלתו שי
 לו התחר מומחה לני"ד. וכל רב המכהן פאר נקהילתו,
 הגם שני קהילות חייבים לניית אח רבם נכל ענינים כי לשם
 כך נחרו זו וקבלו אותו עליהם לרב ומורה ועוררים על נל חסור
 אם חייבם שומעים לדבריו, וכלפי נני קהילות היתרו ואיסורו
 איסור, אצל זה נרור שאין חונה מוטלת על שום קהל אחר זולת
 הקהל שקבלוהו, להתחנצ עם הרואותיהם של אלו, וק"ו נן ננו של
 ק"ו שחכם אחר היודע דת ודין ומחנצ ונקי ועוסק תמיד
 נתוה"ק, שאינו נריך להתחנצ עם איסוריו והחיריו, ואם
 רנותיו שהמיעוט נבוריות ז' הכ"ל: אלימא דהוא מופלא והן
 אינו מופלגן פשיטא, דהוראה דלהון ולא כלום, והיינו אפילו
 נחיד עד הרבנים, נחיד נגד היחיד — שנעים ושנעה.
ולפי' הדברים הכ"ל שרק נחנאים האמורים מעלה אמרו
 חכמים, חכם שאמר אין חצירו ראשי להתיר, לא קשה
 כלל מה שהקשיחי הלא רק היחיד נריך להסכים להרבים ולא
 היחיד להיתיר, מכיון שהדין זה לא נאמר אלא כענין המפורש
 למעלה, דקבלוהו מתחלה וכו'. ולא עוד אלא דלכאורה נראה
 דאפילו הרוב אינו מחייב את המיעוט להסכים לדבריהם אלא
 דוקא כשהמיעוט הוא נוכח נזמן שהרוב משמיע את דעתו
 ופסקו, אצל אם המיעוט אינו שם, יכול המיעוט לחלוק על
 הרוב, כדליתא מפורש ננסנהדרין י"ד: מלאן אנית פני והמרה
 עליהן יכול תהא המראתו המראה תלמוד למחר וקמת ועלית
 אל המקום מלמד שהמקום גורם, נדפוק כמה אלימא מקלחן
 דילמא הכך דליכא גואי קיימי כותי' אלא פשיטא נדפוק
 כולוהו וכו'. והנה מה דאמר אלימא מקלחן, אין לפרש המיעוט,
 דודאי אין נכת המיעוט להורות, אלא נע"כ דמקלחן יחפרש
 על הרוב, ואיך נאמר דילמא הכך דליכא גואי קיימי כותי',
 הא המיעוט מוכרח להסכים אל הרוב, אלא היינו טעמא דאין

ג. בין להטעם משום שיהי' חתיכה דאיסורא וזין להטעם משום
 כנוורו של ראשון, היינו דוקא נציהים נקהילה אחת,
 אצל כשני החכמים משמשים נשחי קהילות שונות ואין אחת
 נונעת נחתיכה, אין שום מקום להא דחכם שאמר, ראה שו"ת
 מהרי"א, או"ח סייון ר"ז נמוסגרי, דהגזירה אחרי ההכרזה
 על ידי הרב וטוני העיר תלים רק על אנשי אותו הקהל
 דוקא, עיי"ש.
 ד. **אפילו** על אנשי קהילתו אין החכם יכול לאסור נדר המותר
 משום תקנה או גזירה אלא נהסכמת רוב הקהל,
 ונלא הסכמת הרוב, אין שום ממש לגזירה זו, ריטנ"א ע"ז, אין
 מעמידן דף ל"ו, כתב סופר חו"ד, א', תשורת שי מהד"ת
 ז'. וכן תשורת שי סי' ל'.
 ה. **הדים** של שלמה נ"ק פ"ט, ספ"ז, כתב דאפילו הממונה ע"פ
 טוני העיר אין נידו כח לגזור גזירה זולת גדול הדור,
 ועי' נח"מ, סימן ז', ע"ך שם ס"ק י"ד. והאוסר שלנו אין לו
 שום דברא דטענה להשתייך לחכמי ישראל מסוג זה.
 ו. **אפילו** נאמר דהטעם הכ"ל אפשר פגע נכנוורו של האוסר —
 כי סנה אחרת לאיסורו לא מאלתו אחרי דרישה
 וחקירה נגורף נית דין אצל המפקחים שהיו ממונים מאלת
 האוסר — לא הי' לו להאוסר הכ"ל שום רשות לאסור את
 הקנז ולירד לחייו ולקפח את פרנסתו, ולכל היותר הי' לו
 לקנסו. ראה מפורש נצו"ת נית שלמה יו"ד סי' ט'.
 ז. **מכיון** שלא הי' לו להאוסר שום יסוד של תוה"ק לאסור
 את הקנז ואת מסחרו, מותר הי' אפילו להחיר את
 אותו הנשר עמו שאמר, — ומיהות טוב, ונפרט שלא להתנרות
 נהמון עם שאין להם שום ידיעה נהלכה, לא התרתי
 אלא ויה שנשחט אחרי ימים רבים נהשנחתי — דהא חכם
 שטעה נדבר ונשנה מותר לו להשגי להורות היפך הראשון
 אפילו לא חר הראשון מטעמו, כדליתא נתום' כתובות נ':
 נהא דר"ג זילו אהדרו, וכן נכתובות פ"ד: דון דייני כר"ט,
 עיין שם.
 ח. **אפילו** חכם נמור שאמר, לא שייך למחר דשו' חתיכה
 דאיסורא אלא דוקא כשהשגי קבל מתחלה את
 הוראתו של הראשון, אצל כשלא קבל מתחלה את הוראתו ומיד
 חלק עליו אין כאן שום איסור, כך מפורש נצו"ת רדנ"ז סי'
 שס"ג נשם אחד מהראשונים, וראה נצו"ת הרינ"ש סימן שע"ט
 שכתב: כל שאלוהו לראשון והחמיר אסור להשגי להחיר, שהרי
 קבלו דעתו" מפורש ככ"ל.
 ט. **אין** גם כאן שום טענה של פגיעה נכנוורו של האוסר,
 דמלמד שמוחר לעיל נשם הפוסקים ננשחי קהילות
 אין שום חשש, יחר על כן אין כאן אפילו משום ארמימוס כי
 מעשה שהי' לפני שם שים נערך, דאחר שהייתי נצירי רב
 ותופס ישינה נערך ט"ו שים, שאתו הטנח הכ"ל נעלמו
 גירש שו"ת אחד מניח המתנחים שלא נרלוני ולא רנה להחירו,
 או אסרתי אותו, וכל אחרים שנעיר חלוו מלקנות אללו, ונו
 נאלתו הפרק נא האוסר הכ"ל לכאן, ומנני לשאלו אותי
 אפילו מה ועל מה אסרתי את הקנז, מיד התיר הוא את
 הקנז הכ"ל ונקולי קולות התריע שהשנחמו פרוסה עליו. ונכן
 השאלה הכי התורה ודיניה לחלפין ורק לאישים פרטים ניתנה,
 והיטב שאל האז נז"ד שנניו יורק, נדול נתורה ומפורסם
 נתינוריו היקרים והרבים הגאון האדיר ר' משה ראזין זצ"ל,
 את האוסר שלנו, נשעה שהנעתי את הטענה הכ"ל, הטריס
 תדע מקרא מלא נתורה: כאשר עשה כן יעשה לו.
 י. **רבנותינו** ז"ל אמרו „חכם" שאמר וכו', והענין זקוק
 להגדרה מי הוא הראוי להיות נכלל נכלל חכם
 שאמר, שיהי' איסור שלו חמור כל כך שאפילו אוסר נלי שום
 טעם וראי', אין שום חכם אחר — אפילו חכם נמור — ראשי
 להתיר, ולו להאוסר ולהכת דילי' יהי' הרשות לנזות את המתיר
 נכל מיני נזיונות נפומני על ידי כתני פלסחר ללא הסתייכות

המיעוט מחייב נכאן את הרוב, משום דאין המיעוט נוכח אנית פני נשעה שהרוב פסק. אלא דיש לדמות, ולעולם גם המיעוט זקוק לומר כהרוב אפילו אינו נוכח נשעת הפסק, אלא דשאי הכא דנעינן שחאה הוראה מפי כולן כמו בני קרנן כדלעיל נמשכה הוריות אמר להם אחד טועים אתם, אולם נש"ם לא החכר דין זה דנעינן הוראה מפי כולם אלא בני קרנן משום דשם כתיב קרא ולא זקון ממרה.

יא. **הרבה** פוסקים סוגרים דהא דאמרו חכם שאמר וכו' היינו דוקא נשניהם שיש אצל אם אחד מהם גדול נתורה מחנירו יכול להתיר מה שאמר חנירו אפילו נמימי דתילא נפגרת, הרי"ו והר"ן כחנן זה להלכה ולא למעשה, ראה ככה"ג י"ד סימן רמ"ב.

יב. **חכם** שאמר ונתן טעם לדניו אלא שטעמו טעם פגום מן התלמוד, ראשי חנירו להתיר, הר"מ מפדולא סי' ל"ג.

יג. **לא** אמרינן חכם שאמר וכו' אלא נמוקס עמי הארץ אצל ליודעי תורה ראשי להתיר הרמ"ע מפלנו נספר משנית מלחמה סי' ז' — ואני התרתי לקהלתי שאינם תלילה עמי הארץ אלא בני תורה ומהם הרבה לומדים מופלגים.

יד. **דעת** הרב הר"ע פי"ו נספר משנית מלחמה סימן ט', דדן זה אינו טהב זמן הזה. הונא נכנה"ג י"ד סי' ס' רמז"ב"ד. והגם שאחרים חולקים על זה, אצל נכ"ד שכנר ניארתו די הורדך שאין שום מוקס לאיסור זה עכ"פ יכולים אנו לעשות סניף מדברי הר"ע פי"ו הכ"ל.

טו. **מדברי** הש"ס נדה נפרק כל היד, דאי אנמרי' סמיך ראשי להתיר, וראשי מהפוסקים נקרא אנמרי' סמיך, משנית מלחמה סי' ט', ויש ראשי' להא דהכ"ל דדן זה אינו טהב זמן הזה דהא הדינא לא משכתת כמעט שהמתיר לא יסמוך עלמו על מה שכתוב בפוסקים, ונפרט כשאושר אסר נלי שום טעם וראשי' איסורו ודנריו נטלים ומנוטלין כעפרא דארעא, לא שריין ולא היימין כלל וכלל, ונרוך המקום שהי' נערי שם הני"ד בניו יורק הסכים לכל דברי **ויצא כנוגה צדקי הן ברבר הג"ל שהתירתי את הקצב, והן במה שאמרתיו את אופן הכריקה המנוגה שהגהינו כביח הממבחים**, — ומפרטי העיני ניש זה לא לדבר נכאן כי אכ"מ — והזהרתים שלא לשנות את אופן הנדיקה המקונלת נכל ישראל ולא רצו לשמוע לדברי, והרגנות הראשית נארץ ישראל אסרה את הנדיקה המנוגה זו נחלט, לאחר שהנעתי לפניהם את תוכן העיני, והזהירו נעוגש של שמתא ולטותא דרננן נכל לשנות נאופן הנדיקה הן ננסות והן נדקות מפי המקובל נידעו מאנותיטו מדור דור, נאלצתי להגיע את הקונולא לפני הני"ד הכ"ל בניו יורק למקום שהחמתי מהנז שכעדי, וכמונן הני"ד הכ"ל הסכימו לדברי ולדברי הרבנים הראשיים והזהירו את הכ"ל שתיכף ומיד יתקו את אשר עוותו נהנדיקה המנוגה אשר נהנינו, דבר שלא נשמע כמוהו נכל תפלות ישראל, ונעל כרחם הנטיהו לתקן את הנדיקה כמו שהזרתיו נתחלה, ומי יתן וימלאו את הנעתחם, והי' זה שכרי להסיר מכשול מדרך עמי.

חכם שאמר וכו' דאורייתא או דרבנן.

אולם יש לנרר נכל אלו הדינים, היינו: א) דבר שנמינן לריד מנין אחר להתיר, ב) אין ני"ד ראשי להתיר דברי ני"ד חנירו אלא א"כ גדול הימנו נחכמה ונמינן, ג) חכם שאמר אין חנירו ראשי להתיר, אם זה מדאורייתא או מדרבנן.

דרבה נפגהדרין נט: ני"ט ט. לך אמור להם שנו לכם לאהליכס, ההוא לכל דבר שנמינן לריד מנין אחר להתיר, וע"ש נתום' דאפילו לאחר שנטלה הפנה אשר נרמה להאיסור כנון החם שאסרו נתשמיש כדי לקבל התורה, לכל זאת הורדך מנין אחר להתירו. מוצא דדבר זה איסורו מדאורייתא. וכן

והדין של אין ני"ד יכול להתיר דברי ני"ד חנירו אלא א"כ גדול הימנו נחכמה ונמינן, הי' מוקס לומר זה ג"כ מדאורייתא מלוחו סוג דדבר שאסר נמינן לריד מנין אחר להתירו, דלפינן מקרא דנת ומקרא דזנו לכס לאהליכס, אלא דנני ני"ד לריד שיהי' הני"ד האחרון גדול נחכמה ונמינן דאין שום נד השתוות לדברי התורה שהיא אסרה והיא שריא וכן הני"ד נעלמו שאוסר יכול להתיר אצל ני"ד אחר אין יכול להתיר אלא א"כ גדול וכו', דהא אי אפשר לנמנס ולומר שיהי' שיה ממש להראשון. והגם דכתיבנא לעיל מדברי הרמז"ס משמע דאם אין הני"ד השני גדול נחכמה ונמינן אין נכחו להתיר משום דכתיב ועשית כאשר יורוך, ולא הזכיר כלל מקרא דזנו לכס לאהליכס, דהרמז"ס נא לומר דיש כאן איסור עשה וזה לא נשמע מקרא דזנו לכס לאהליכס, כמונן. ונפרט דלמלא מקרא דועשית כאשר יורוך לא שייך לומר דיש כאן איסור ואין הני"ד השני יכול להתיר את האיסור הזה דהלא לא כתיב האיסור נתורה, אלא דהחכמים חידשו האיסור, לכן אינטיך להקדים דיש כאן תלות האיסור מכיון דכתיב נקרא ועשית כאשר יורוך, והיו נגלל כן כליאו הי' כתוב האיסור נתורה וכו' אין ני"ד השני ראשי להתיר, משום דכתיב שנו לכס לאהליכס אלא א"כ גדול הימנו נחכמה ונמינן. ואפילו נטלה הפנה שנשניה לאסר הדבר נני"ד הראשון, כשם שהורדך, הכתוב להתיר תשמיש אפילו לאחר קבלת התורה כמו שכתבו נתום' הכ"ל. ואין להקשות דאיך אפשר דהאיסור עלמו אינו מן התורה אלא מדרבנן, דהא רק רבנן אסרו הדבר, והתרת האיסור זה על ידי ני"ד שני יהי' אסור מן התורה, דהא נכל איסורי דרבנן יש איסור דאורייתא דלא תסור ועשה דועשית כאשר יורוך. וכבר האריכו נזה הראשונים והאחרונים.

וביתר מסתבר העיני לפי מה שהמליץ הרב המני"ט נקריית ספר הל' ממרים, וכן נהקדמתו, על הרמז"ס ז"ל להזילו תקושיית הרמז"ן ז"ל על אשר משווה כל מה שהוא מדרבנן למה שהוא מן התורה נכלל לאו דלא תסור, וכתב המני"ט שאין כוונת הרמז"ס ז"ל שהעושה דבר שאיסורו מדרבנן שיהי' עובר על עשה דעל פי התורה אשר יורוך ועל לאו דלא תסור, אלא העשה הוא להודות ולהאמין שרנותיטו נדקו נדנדיהם נמה שאסרו או תקטו או נורו, וכן הללו הוא שלא תלוק עליהם ולומר שלא נדקו נאיסוריהם ונתקנותיהם

לחלוק עליה, עכ"ל. ולא זכיתי נעמי להניח את הדברים האלו ככל, שלפי דבריו אם למשל נ"ד אחרון יחלוק על דברי המשנה האומרת שהולאה נשנת מרשות לרשות היא מלאכה שמיניין עליה סקילה, ולמזוה על ידי אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן גמר העזרה העזרה מיום הכפורים (שנת נז), והנ"ד האחרון יסתור את דרשה זו, לא יעזרו על שום איסור דאורייתא אלא יתירו איסור הולאה נשנת, ולכל היותר יעזרו על איסור דרנן שקיימו וקבלו שלא לחלוק על הראשונים, והלא זה הוא דבר שאין האחרון יכולה לשמוע דא"כ חלילה נטלת את כל התורה כולה.

וראיתי נספר אור שמת מהגאון מדינאנורג ז"ל ריש ה'ל' ממרים, שגם הוא הניח דברי הרמז"ם כפשוטו של הכ"מ, והניח ראי' דכן מוכרת, דאל"כ איך קיי"ל דאפילו זקן ממרא האומר מפי השמועה והם אמרים כך נראה לנו דעשה זקן ממרא, הא כיון שהוא שמע מפי רבים שנ"ד האדם פסק כדבריו, א"כ לדודי' אין יכולים נ"ד לחלוק אם אינם גדולים נחכמה ונמנין ואטו מי לא כשר להעיד שכן שמע הלא כל מסכת עדות מלא מעדיות של יחידים שהכריעו מה שפסקו מקודם נעומתם, וע"כ מדסתמה הגמרא ולא נקטה שיהי' הנ"ד החולק עם הזקן ממרא גדול נחכמה ונמנין מן הנ"ד הקודם שהזקן ממרא מעיד נשמש, מוכח דבר הנדרש ממדות יש יכולת ניד הקטן לחלוק על הגדול הקודמו וכו' ע"ש. ולי פלא גדול על גאון צעל הננה עמוקה כזה שיסכים נדעתו כי הרמז"ם ז"ל אומר שעל כל התורה שנעל פה — מן מניירות ותקנות — הננו' על תלה על הי"ג מדות, מותר לו לכל נ"ד קטן לחלוק ולסתור ולעשות כנראה נענינו. ומה ראי' היא מזקן ממרא האומר שכן שמעתי מרבותי והם אמרים כך נראה נענינו, הלא טעמא דר"א שם מנואר נהדיח כדי שלא ירבו מחלוקת ישראל, כלומר, נאמת לפי שורת הדין, אם הזקן ממרא אומר שכן קבל מרבותיו ורבותיו מרבותיהם הרבים, אין להזקן ממרא שום עונש, אלא דלם נאמר כן יתרו מחלוקת נ"ד ישראל דתמיד יאמר שכן קבל מרבותיו ויכריע מה לפסוק כנגד הדין תורה, לכן נידון כזקן ממרא, ונפירט שנזמן שהנ"ד הגדול מתנגד להזקן ממרא ואומרים כך נראה נענינו נודאי שהם טוענים שאין אחת נדבריו, כלומר, אי אפשר שכן פסק הנ"ד הגדול שלפניהם, דהא נע"כ כך מתפרש שם נגמ', הוא אומר מפי השמועה והם אמרים מפי השמועה (סנהדרין פ"ה) ואיך אפשר דשניהם שמעו וקבלו מפי רבותיהם הרבים דברים המתנגדים זה"ז, אלא נע"כ, דהנ"ד הגדול אומר ששקר נדברי הזקן ממרא הטוען שהוא אומר מפי השמועה, ועל זה אומר ר"א דאפילו הוא אומר מפי השמועה והם אמרים כך הוא נענינו, תשמעו, שאל"כ שכן שמע אלא שאין נידם להניח ראי' שהזקן ממרא משקר, לכל זאת נהרג כדי שלא ירבו מחלוקת נ"ד ישראל, דלם לא כן, נכל פעם יאמר זה הרונה לנטל את אחיפת הדברים שנתורה שכן שמע, ומאיתו טעם ענמו מסקיין שם שאין הנ"ד יכול לתהול לו, כי ירדו חכמים לסוף דעתו של הזקן ממרא שלא ימנע את ענמו לחלוק על אחיפת דברי תורה, כי ידע מראש שחזירו לא יהרגו אותו, וישראל רחמנים הם ויתחלו לו. ומה ראי' היא מתסכת עדיות, שם לא מנינו דבר שהי' כבר נפסק להלכה על ידי נ"ד הגדול ואח"כ נטלו את הפסק על ידי עדות של היחיד, אלא נדבריהם שהיו מחולקים אלו על ידי עדות של היחיד, אלא נדבריהם שהיו מחולקים אלו אומרים כן ואלו אומרים להיפך אז הכריעו על ידי עדות של היחיד שאמר כך מקובלני מפי רבותי הרבים.

ואשר לדברי הרמז"ם הכ"ל, שהם מקושי הפננה, לאמר שעמדתי עליהם ימים רבים ונדקתי נדפוסים שונים, אומר אני, עפר אני תחת כפות רגליו של צעל הכסף תשנה, אולם האמת יורה דרכו שאין הפירוש נדברי הרמז"ם ז"ל כמו שפירש נכסף תשנה, ולפע"ד לא נא רבינו לומר שמתר

וגזירותיהם, כלומר, העשה והלאו מתיחסים לדעת האדם שלא תהי' זו דעה כחצת, אבל אין זה מתיחס למעשה, דיש שהאדם עוזר על דברי רנן לא מפני שדעתו משוננה וסוגר שאין הנדק נדברי רבותיו, אלא מודה נדעה לדברי רבותיו אלא שאינו יכול לתשול על ענמו, מה אינו עוזר על העשה ועל הלאו אלא נקרא עבריון שעזר אדרנן. וזה יש חילוק בין איסור דרנן לאיסור דאורייתא נדאורייתא כל שעזר על האיסור מכל סנה שלא תהי' — מן מן האונס — עזר דאורייתא, אבל נאיסור דרנן כל עוד שהוא מודה נלנו ונמתנתו לדברי חכמים הגם שנפועל עושה כנגד דבריהם, לא עזר דאורייתא אלא על איסור דרנן נלנו, ע"ש ותמלא כנ"ל נשיטי הסגנון.

ובכן נ"ד המחירים נדרי נ"ד שלפעמים נזמן שאינם גדולים נחכמה ונמנין מהראשונים, וחולקים נדעה על הראשונים הם נכלל העשה והלאו של ועשית כאשר יורוד ולא תסור, כי אין כאן ענינה על המעשה אלא ענינה על הדעה והמתכונה שלהם נמה שחשבים שהראשונים לא נדקו נדבריהם. זה הוא איסור דאורייתא. אולם לפי זה יולא נדמקום שהראשונים נזרו או תקנו דבר נשנל טעם וסנה, ולאחר שנטלה הסנה נאים האחרונים לנטל את דברי הראשונים, נדון הוא שלא יהי' כאן איסור דאורייתא דהלא האחרונים אינם חולקים נדעה על הראשונים, והם מודים שנדקו דברי הראשונים נשעתם מפני שאז היתה סנה פלונית אשר נללה מהראוי הי' לגזור ולתקן אבל עכשיו לאחר שנטלה הסנה אין מקום לאותה הגזירה והתקנה, ולו היו הראשונים עתה לא היו נחרים כלל, וממילא הם מודים לדברי החכמים הראשונים, ולמה נאמר שאפילו לאחר שנטלה הסנה אסור להם להאחרונים לנטל את דברי הראשונים ונע"כ דזה ילפינן מקרא דשננו לכם לאהליכם כנתום' סנהדרין דף ג"ט הכ"ל.

הסבר נשיטת הרמז"ם נדבר בית דין הסותר דין הגלמוד באחת מן המדות.

אלא נדריך להניח דברי הרמז"ם ז"ל נה' ממרים דא, נית דין שדרשו נאמת מן המדות כפי מה שנראה נענייהם שהדין כך ודנו דין. ועמד אחריהם נ"ד אחר לסתור אותו הרי זה סותר וזן כפי מה שנראה נענינו, שנאמר אל השופט אשר יהי' נתיים ההם, איך היינו ללכת אלא אחר נ"ד שנדורד, ע"כ. וכתב הכסף תשנה דרבינו מפרש דמאי דאמרינן שאין נ"ד יכול לנטל דברי נ"ד חזירו אלא א"כ גדול הימנו נחכמה ונמנין היינו דוקא כשהנ"ד הראשון עשה גזירה או תקנה אבל אם הולילו דין מן התורה נאמת מהי"ג מדות נא נ"ד שלאחריו ונחלק על הראשון, אפילו אינו גדול הימנו מותר לו להנ"ד השני לחלוק ולנטל דברי הנ"ד הראשון. ע"ש. ונקרית ספר להמני"ט ג"כ כתוב כנ"ל, כי כך הניח נדברי הרמז"ם ז"ל. ודברים אלו מרפסון איגרי, דהא כמעט כל דיני תורתנו הקדושה אינם מתפרשים אלא על ידי חכמי המשנה והתלמוד, שפירשו כל דבר ודבר על ידי הכללים של הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ואם נאמר שיש רשות לכל נ"ד נכל דור לסתור את הדרשות אלו, א"כ הם ושלום אין מעמד לשום דין ולשום איסור, וניתן רשות לכל נ"ד קטן להשחית ולסתור ח"ו את כל יסורי תורה"ק ודתנו הטהורה אחתה. והכ"מ שם נענמו הרגיש נזה והקשה: ואם תאמר אמאי לא פליגי אמוראי אחתאי דהא נכל דוכתא תקשינן לאמורא ממתני' או מנרייתא, ונריך לומר אלא דאמרי כי האי תנא, ואם לא יאמר כן קשיא לי, וכפי דברי רבינו הרשות נתונה להם לחלוק על דברי התנאים. ואפשר לומר שמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים וכן עשו גם נחתימת הגמרא שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם

לו לנ"ד לסתור מה שהולילו הקדמונים נאחת מהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, אלא נא לומר שאם אירע שנ"ד עשה כך, והשאלה היא למי יציית היחיד או העם, להפסק של הנ"ד הקדום או להפסק של הנ"ד העכשווי, ועל זה אומר הרמז"ם ז"ל, שאם הנ"ד יפסקו נגד דין המפורש נהדיא נתורה, כגון שיתירו את החלז או את הנמלה, או גדלי שאין לו לשמוע להנ"ד העכשווי, אלא אם הוא דבר שאינו מפורש נתורה נהדיא והוא נלמד על ידי אחת מהי"ג מדות, אז על היחיד ועל העם לשמוע למה שפוסק הנ"ד שנימך שנאמר אל השופט אשר יהי' נימים ההם, אבל אין זאת אומרת שמתר לו להנ"ד ונפרט להנ"ד שהוא קטן נחמיה ונמנין מן הראשון לעשות זאת, ונ"ד העושה כך עובר על ועשית כאשר יורוך ואסור לעשות כן מקרא דשנו לכס ולהליכס כנ"ל. אלא שהלשון נהרמז"ם הנ"ל: „ה"ז סותר וזן כפי שנראה נעיו"ו לריך תיקון ואולי צריך להיות אפילו ה"ז סותר וזן כפי מה שנראה נעיו"ו, חייבים לשמוע לדבריהם שנאמר וכו', הגם שאין מדרכי לנסח נוספאות, אבל כל כי האו, שהוא לחוק את היסוד העקרי שנתורה שנעל פה, נודאי ראוי ונכון לאוקומי גירסא, ונפרט שנקור לדרשה זו הוא נר"ה כה: ואומר ונאח אל הכהנים הלויים ואל השופט וגו', ואומר אל תאמר מה יהי' שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ופירשו בתוס', ולכך יש לשמוע לראשונים יותר מן האחרונים אל תאמר כן דלין לך אלא שפט שנימך, ע"ש. מנאר דהדרשה מתיקסת אל היחיד שישמע ויקבל הליית מה שאומר השופט אבל לא נא לומר כלל שמתר לו להשופט לשנות את הדין המקובל מקודם.

ובן מטין דברי הרמז"ם ז"ל נהקדמתו לפי המשנה בסוף ד"ה החלק השלישי הדינין שהולילו על דרכי הסגרא, שכתב: ואין לו ספק כמו כן נמה שנחלקו נו אחרי שאינם כמו שמיא והלל או כמו שהוא למעלה מהם שהקנ"ה לא נונו נעבודתו על ענין זה אבל לוט לשמוע מחכמי הדור כמו שאמר אל השופט אשר יהי' נימים ההם, עכ"ל. ע"ש. מתנאר דלין המתקרא הזה מתיקם אל הנ"ד אלא אל היחיד או הגנור המחויבים לשמוע לדברי הנ"ד שנימין.

תקנה שנהפכה לתקלה אם מותר לבטלה

הדגה הרמז"ם ז"ל כתב שם נהלכה נ', נ"ד שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופטש הדבר נכל ישראל וכי' הטעם והסנה אין הנ"ד שלאחריו יכול לנטל אלא א"כ גדול מן הראשון נחמיה ונמנין. והראש"ד ז"ל השיג מעטור שוקי ירושלים נפירות, שהראשונים תקנה ורינ"ז נטלה אחר המורנן מפני שנתנטל הטעם, וכבר כתבו המפרשים לתרן דברי הרמז"ם ז"ל, דכוונתו היא שאין כה ניד נ"ד האחרון לנטל אפילו לאחר שנטלה הסנה הייט דוקא כשלין לורך לנטל, ואם תשאר הגזירה או התקנה כמו שהיא לא יהי' מזה לא תועלת ולא הפסד, אבל כשיש תועלת לנטל את התקנה אז מותר לנטל נדבר שהטעם והסנה נטלה, וכן משמע נהגות אשר"י גריש כתונות נדבר ניטול הגזירה נשעת הסכנה, דלין נזה משום אין ני"ד יכול לנטל וכו' דכיון דנשתנה הענין מכפי שהי' נימין הראשונים ואולי הי' המגז העכשווי נימין הראשונים לא היו נחרים, ע"ש. ולכן ניטל רינ"ז את התקנה לעטר שוקי ירושלים נפירות, משום שנימין אחר המורנן היתה מן הגורך לנטל כדי שיתאכלו על ירושלים, ונאמת משמע כדברי הרמז"ם נירושלמי שנת רב, גני סנדל המסומר, שהקשה: מכיון שעבר השמד היא מותר, ומשני לא עמד נ"ד וניטל, כלומר, אותו נ"ד שגזר לא ניטל ועכשיו אין נידונו לנטל אע"ג שכבר נטלה הסנה, ע"ש. והייט שלא היתה נחיות לנטל דברי הראשונים.

ועל סגרא זו דהיכי דהגזירה של הראשונים היתה לפנים לשם סייג ונענור שנים התהוה הגזירה זו לתקלה מותר לו

להנ"ד האחרון להתיר הגם שאינו גדול נחמיה ונמנין כהראשון, כלומר, משום דלילו היו הראשונים קיימים עכשיו היו הם נעלמם מנטלים את הגזירה שגזרו כדי שלא תהי' גזירתם לתקלה, יש להעיר מהא דאמרין נירושלמי מ"ק דג. אמר ר"ג נר ממל אולי הי' מי שימנה עמי התרתי נשר נכור להישקל נליטרא והתרתי שיהי' עושין מלאכה נמולו של מועד, כלום אסרו נשר נכור להישקל נליטרא לא כדי שיהי' מוכרין אותו נול והן מערימין ומוכרין אותו ניוקר, כלום אסרו לעשות מלאכה נמוש"מ אלא כדי שיהי' אוכלין ושותין ויגיעין נתורה ולינו אוכלין ושותין ופוחזין, עכ"ל. הרי דכאן הגזירה של ראשונים נתהוה נימין של ר"ג נר ממל לתקלה, ולכל זאת לא רצה להתיר נעלמו עד שימנו עמו, משמע עד שימנו עמו כל גדולי דורו עד שיהי' הנית דין שנימין גדול מהנ"ד הראשון, כמו שאמרו נגיטין ל"ו: אי אישר חילי יותר מהלל, ואמאי הא לפי הנ"ל כשהתקנה נעשית לתקלה מן הדין הי' שגם נ"ד קטן יכול לנטל דברי ראשונים. והגם דנקרנן העדה שם מפרש אילו הי' לו מן החכמים שימנו אחי הייתי מתיר, אע"ג דלין נ"ד יכול לנטל אלא א"כ גדול הימנו נחמיה ונמנין, שאני הכא שהן עושין היפך כונת התקנה, ע"ש. אולם משמעות הירושלמי אינו כן דא"כ למה לו שימנו עמו, הא נעלמו יכול להתיר.

אולם נראה דנאמת הא דאמר ר' נא נר ממל דהגזירה שלא למכור נשר נכור נליטרא היתה משום שיהי' מוכרין אותו נול וכן איסור מלאכה נמוש"מ הוא משום כדי שיהיו עוסקין נתורה אינו לדברי הכול, כלומר, יש מ"ד דלא סברו כן, דהא בתוס' נכורות ל"א. ד"ה מוזן מן הנכור, מנאר דהה הוי דאורייתא משום נזיון קדשים דמקרא נפקא דלין נוהגין נזיון נדבר שאין נגלחתן להקדש, ומכירה נליטרא הוי נזיון קדשים, וממילא לא שייך נזה כלל לנטל, דמה שאסור מן התורה מה ניטול שייך נזי', וכן מלאכה נמוש"מ, הלא יש שיטות שמלאכת מוש"מ דאורייתא, עי' תוס' מו"ק נ'. ד"ה משקיין, ודף י"א: ד"ה אפילו, ומגיה י"ח ד"ה חולו, וע"ז כ"ב. ד"ה תיפוק, ע"ש. ולשיטות אלו לא שייך שום התרה דלין הטעם כלל משום שיהיו עוסקין נתורה, דהה הטעם הוא רק לת"ד מלאכת מוש"מ דרננן, כמנאר בתוס' מגיה י"ח הנ"ל, וממילא אי אפשר הי' לו לר"ג נר ממל להתיר כלל דהא נני דורו נודאי שהיו תולקים עמו דהרנה מגדולי דורו סברו דלין זה משום תקנה וגזירה אלא איסור דאורייתא יש כאן, וע"כ דמה שאמר אולי הי' מי שימנה עמי, כלומר, אולי היו הכל מסכימים דלין כאן איסור דאורייתא אלא מה שאסור הוא משום גזירת חכמים הייתי מנטל את הגזירה לאחר שנעשית לתקלה כנ"ל.

מנהג שפטעמו במל אם מותר לבטלו.

אולם מה שכתב הרמז"ם: והנהיגו מנהג, כלומר שגם מנהג אין לנטל אפילו לאחר שנטל הטעם של המנהג, לריך עיון מהא דחולין ו: חנרו עליו אחיו ונית אציו אמרו לו מקום שצנתיך ואנות אצנתיך נהגו נו איסור אתה נהגו נו היתר, דרש להן מקרא זה וכתת נחש נמוש"ת — אף אני מקום הניחו לי אצנתי להתגדר נו. ותקשי איד הי' רני יכול לנטל מנהג של איסור, אפילו נאמר דהטעם של אותו מנהג כבר הי' נטל נימין רני, ונפרט דרני לא אמר דמשום שנטל הטעם הוא מנטל את המנהג אלא משום מקום הניחו לי אצנתי, וא"כ נכל תקנה ונכל גזירה יאמר נ"ד האחרון מקום הניחו לי אצנתי.

ונראה דהרמז"ם ז"ל דקדק נלשונו וכתב: והנהיגו מנהג, לומר, לא מנהג שפטש מקום נצטיל שכך נהגו סתם אלא שהנהיגו חכמי הדור לאותו מנהג והכריחו לנהגו כן אז הרי כמו תקנה שתקנו כשלין לנטל אלא א"כ גדול נחמיה ונמנין

תשס. (א) ר' יהושע אמר שנה אדם ב' הלכות ביום וב' הלכות בלילה ועשה מלאכתו כל היום כאילו קיים (ב) כל העולם כולו זבת' פעמים (דברים ו ז, שם יא יט) ובשכנך ובקומך למח אמר ב' הלכות ביום וב' הלכות בלילה כנגד ב' ספוקים (יהושע א ח) והגית בו יומם ולילה (תהלים א ב) ובתורתו יחנה יומם ולילה חרי ב' יומם וב' לילה כיון שאמר (יהושע א ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך חרי ריבה והגית בו יומם ולילה [א] ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט כמו שאמר ר' יהושע.

תשסא. (א) ולעיתא בתרא מ' זימנן כל דבר תורה שאדם ירא פן ישכח יאמר אותו מ' פעמים. (ב) הקרא נ' קלי עולם לנ' אבירי עולם ללמד שבית דינו של דנעון ושל שמשון ושל יפתח שקולים כנגד משח ואחרן ושמואל ולא עוד אלא ספר הגדולים מכאן ומכאן והקטנים כאמצע הקרא קלי עולם כשמתכוונים לשם שמים ובשעושיין על פי הצדיקים לפי (ג) שהקב"ה לב שאינו ספק לדעת כלב ספקין שהיו בדורות הראשונים שאם לא תאמר כך יבול כל דור לומר למח לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים ותייתי לומר תורה הרבה ואומרים לו מה איכפת לך אחר המרבח ואחר המטעים ובלבד שיכוין לבו לשמים וכשלא ישוב במל אלא יחנה כל עת כשיבול אע"פ שאין לבו חרית כל כך.

תשסב. טוב לאדם שיעפוק ויחזור עם אותם שאינם יודעים כל כך כמוהו כרי שלא ילבו בפלים משיחור עם הכיורי הדומין כמו שאמרו (א) המלמד בן עם הארץ תורה מבבל נזירות (ב) ור' פרידא היה אומר ארבע מאות פעמים לתלמיד כי זה דומה למת מצוה שאין לו עפיקים לחור עמו ואם יש לו חבר לחור עמו אינו זקוק לו אם הוא עשיר אומר לו (ג) זקנה לך חבר ואם אינו כהפזי יחזור עמו ואע"פ שמפסיד עמו מתורתו מתקיימת בידו.

תשסג. מעשה באדם אחד שהיה מחזר עם בני עניים והיה הולך אהריהם ומחזר עמם ג' פעמים בכל יום. תשסד. זקן תלמיד חכם היה ומעולם לא נבח בו כלב סעם אחת נבח בו כלב הלך לאשתו ואמר לתקן לו תכריכין לא היו לו ימים מוטמין עד שנפטר: אמרו עליו שהיה רגיל במקום שהתינוקות היו רגילים ללכת לבית רבן היה מחלק להם פירות ואנשים כרי שיעפוק בתורה ובשעושיין מבית רבן היה נותן להם פירות ואנשים ושואל להם מה היו לומדים והיו [א] עוסקין בתורה בשביל זה לא נבח בו כלב.

תשסה. (א) מצוה שאין לה עוסקין יעפוק בה האדם ויכסלו שכרו ואע"פ שאמרו (ב) העוסק במקרא מידה ושאינה מידה פעמים שגדולה יותר מן עסק התלמוד כגון שיש עמי הארץ או אחרים שאין עוסקים בתלמוד וחולקים ושוטפים מפיו מקרא שאם לא היה מלמדם מקרא לא היו לודים כלל לא תלמוד ולא מקרא ויש פעמים שאמרו כגון שאין כומחה בעיר ובקי באיסור והיתר לכך טוב שכל עסקו יחא בתלמוד וזהו (ג) ושמך ררך לשום לב למידות שהקב"ה הפך פעמים שבמדות המקרא טוב לעפוק ופעמים להפך שאם באה לו מצוה עוברת שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים חרי (תהלים קיט כפו) עת לעשות לה' חפזו תורתך ואי אפשר על ידי אחרים לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו ואם אדם שאינו בן תורה והוא לא קיבל לתלמוד ואחיו בן תורה חרי זה שהוא עם הארץ יותר טוב שיעפוק בדרך ארץ שיפרנס את אחיו ואחיו ילמוד ואם היה

משנת אברתם

ולא נחל פסול. דכתנ: וכן לחס הפנים שלאפה מערנ שנת ואם יפסל אין חילוף והשלחן עומד ריקם עד שנת הנלה, משמע דלא קי"ל טפחו של זה וכו' דל"כ אם הלחם יפסל לא יתאך את הישנה ולינו עומד ריקם, אלא דאפשר דלם אינו חדש דמי כמי שעומד ריקם (אלא דדנרי רש"י הג"ל לריכיס נילור דהא מפורש נירושלמי שקלים רג, לחס פנים חפילו פסול, ע"ש, ולכ"ת). אצל לעולם קי"ל טפחו של זה בתוך טפחו של זה, וממילא גם לענין לא ימוש הכוונה לעולם נלי שום הפסק, לכן כתנ רנינו דאפילו רננ דתוספתא הג"ל מודים נכלן משום דהוי ריניו אחר ריניו.

ורמא נסימן... שפלפתי נענין זה אם הלומד יתר מכשיעור שתי הלכות תהייס מלוח עשה דלורייתא או לא, וכנראה הנוסח הנכון דננרי ר' יהושע כלן הול, כאליו למד כל היום כולו, הרי מפורש דהמלוח עשה דלורייתא הול שילמוד כל היום כולו, דל"כ מאי דנתי' דכל היום כולו.

סימן תשס"ד

(א) עוסקין התורה וכו' יש לפרש דשלמו לו מן השמים לאחות זקן תלמיד חכם מדה כנגד מדה, נזכות מה שקיים ושננתס דכתינ נני לימוד תורה, נתקיים אלנו ולכל בני ישראל לא יחרץ כלנ לשוט, פיר' רש"י לשון שגון לא ישק, ע"ש.

לב שאינו ספקים בדורות האחרונים כלב ספקים שהיו בדורות הראשונים.
תשסב. (א) כי"ם פיה א. (ב) צירובין ג"ד ב. (ג) אבות פ"א פ"ה תשסה. (א) בעין זה לעל ס"ה תפסיו וס"ה א. (ב) בבא מציעא ל"ג א. (ג) מועד קטן ה' א.

ונמנין, אצל סס דננר נית שאן לא הנהיגו חכמי ישראל את המנהג, אלא שאנתינו של רני נהגו ליסור דננר, כלומר, אהנו את המנהג הזה נידס, והחמירו על עלנס, אצל לא שהיתה הכרזה ותעמולה להנהיג את המנהג הזה נישאל דלז אי אפשר הי' לרני לנטל את המנהג הזה.

סימן תש"ס

ביאור המושגים: "תמיד", "לא ימוש".

[א] ואין ריניו וכו'. נמנחות ז"ט: א"ר אחי מדנריו של ר' יוסי נלמוד חפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מלות לא ימוש, ע"ש. אולם זה דוקא אלינא דר' יוסי, אצל חכמים סוגרים שם נתוספתא פי"א טפחו של זה נתוך טפחו של זה כדי שלא ילין שלחן נלא לחס, משמע לדננריהם אינו מתקיים קרל דלא ימוש אלא בשונה ממש כל היום וכל הלילה, וכן ניומא ז: דפריך מאי תמיד אלימא תמיד על מלחו מי משכחת לה מי לא נעי מיעל לנית הכסא ומי לא נעי מיוס, משמע דנינ תמיד הול ממש נלי שום הפסק דל"כ מה תקשה מי משכחת לה, הא כשטשא רק מעט ניוס ומעט נלילה מתקיים תקרל דתמיד, אלא ע"כ דגם האי סוגיא אולא כרננן דננרי נתוספתא טפחו של זה נתוך טפחו של זה. והגם דלכאורה מרש"י יומא כ"א ד"ה

תס. (א) מכלתא בשלח מסכה ויטע זרשה ב. (ב) צ"ל כל התורה בולה ויערין מנחות צ"ס ב' ובילקוט תהלים רמז תרי"ד מה שהביא מהפירוש בשם ר' יהושע וצ"ע.
הטסא. (א) ירושלמי צירובין פ"א ה"א ויערין כבלי ברכות כ"ה א: ונא מנה ארבעין ומנין. (ב) בבלי ראש השנה כ"ה א. אבל לשון רבנו הוא מהירושלמי ר"ה פ"ב ה"ה. (ג) צ"ל שאצל הקב"ה

ראובן עשיר ואינו יכול ללמוד כי לבו קשה להבין תם ישכח ושמעון אחיו חכם בתורה אם שמעון יאמר לראובן תן לי כסף שארויח בו ואם ראובן [א] הסך להכין לו [ב] מזונות מצוה שלא יתן כסף בידו כפי שלא יבטל מעסק תורה.

תשמו. (א) תני ר' שמעון בן יוחי אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהם מן התורה עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם מאי מעמא הפרו תורתך קת לעשות לה' וכן אם רואה אדם שנתייאשו מן מסכתא או מן סדר או מן מדרשים יתחזק באותם דברי תורה שאין להם עוסקים וכן במצות שאין עוסקין בהם יעמוק בהם ויקבל שכר כולם כי מצוה שאין לה דורש הרי היא כמת מצוה לכן ררוש אותה ומסכתא ומדרש שאין דורשין אהריהן ואין עוסקין בה ררוף אהריהם ועמוק בתן כי מביאין לדין על דברי תורה שאין עוסקין שנאמר (קהלת יב יד) יביא במשפטו על כל נעלם שהמצוה מקרנת ואוסרת מה נרוקה אנכי שנעלמתי מכל וכל וכתוב (שם ז יח) כי ירא אלהים יצא את כולם לכך כל מצוה ומסכתא שאין להם עוסקין יעמוק בהם אדם ויקבל שכר גדול שזה דומה לאיש נכבד שצא לעיר והכל מכבדין אותו ואם אחד אין מכבדו אין ניכר ברוב עם ואם הולך הנכבד לעיר אחרת ואין מכבדין אותו וזמא אחר ומכבדו הרי זה [א] משובח מכולם.

תשמו. (א) ה'תלמוד [א] קודם למעשה כהרא ר' אבהו שלה בריה לר' חנינא בסבריא שלחן ואמרין ליה נמיל הוא חסד. שלה בתביה לכריה המבלי אין קברים בקברי שלחתיך בסבריא כבר נמנו בעלית בית ארים בלוד התלמוד קודם למעשה רבנין קיסרין אמרין הרי דאת אמ' בשיש שם מי שיעשה אבל אין שם מי שיעשה המעשה קודם דלמא ר' חייא ור' אמי ור' אמי עניין... (ב) אמר לן אן הויתון אמרין לו נמלון חסד אמ' לא הוה תמן הורנין אמר ליה סגיר הוה.

תשסח אדם אחד שהיה בבית אחר [א] שהיה שלשה אוכלין על שלחן אמרו לו אכול עמנו ותשמע ברבת המון בויסקן אמר להם אתם מאריכין על השלחן ומדברים דברים כפלים ואני אוכל במהירות ומיד אני עוסק בתורה.

תשסט. מי (א) שאכל לך ר' אבות אפי' אם לומר (ב) (ויקרא יח ה) והי בהם ולא שימות בהם.

תשע. אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו (ירמיה לא יט) [א] הלא אמרו (א) כל זמן שאדם מרבה שיהיה עם האשה או עם אשתו כמל מדברי תורה ואין אומרים כי מדי דברי בו אלא בדברי תורה שנא' (משלי כג טו) בני אדם לבך ישמח לבי גם אני מהו גם אני גם אני אחיה חכם המהכים את רבו ועוד אדם שהוא בצער ואין לבו יכול להבין ספני הצער מעט יסיר צערו על ידי הילוך ואחר כך יעמוק בתורה ועוד לב שהוא בצער כשבת ידבר עם הצער לכמל להפיר תתה מלבו ואל יסויל עם הילך בבית הכנסת ולא ינשק.

תשעא. תלמוד חכם שאינו יכול להתאפק מלהרהר אחרי דברי תורה כשהוא בבית חכמא אם יש לו בנים קמים יביאם שמה עמו ויהיה עמוק עמהם ולא ירהר בדברי תורה ולא הירחורים רקים ואם ירא מן ירגילם ויבטלוהו כשיעמוק בתורה או מי שאין לו בנים (א) אם צריך לשום חשבון כמעות היאך נשא נתן לחשוב או שום דבר שכבית אל יחשוב אותם אלא

משנת אברהם

סימן תשס"ה

סימן תשס"ז

יותר מצוה לפרנס ת"ח מאשר להחזיקו.

(א) משובח וכולס וכו', כלומר, היחיד שנעיר אחרת מזונת מהרנים שנהעיר הראשונה, כי הרנים עשו מלוה ולכל אחד חלק נאותה הנולוה, אולם נעיר האחרת היחיד עשה כל המלוה.

(א) חסין להכין וכו'. הנס שהמעלה הראשונה נזקה היא להחזיק ציד הנק של ינטרך לצריות, רמז"ס פ"י מת"ע, לכל זאת אומר רבינו דנשניל לימוד התורה יותר מלוה של להחזיק ציד אחיו אלא יתן לו מזונותיו כדי שילמוד תורה. ואין להקשות דל"כ נמלא דת"ח נפסד ועם הארץ נשכר, דנע"ה אחרת יש מלוה של והחזקה זו הקודמת לזקה ולת"ח אין להחזיק זו ע"י המלאת לו כסף להרווחה כדי שלא ינטל מת"ת, דשלי ת"ח דלימודו נחורה שזה הרבה יותר מאשר ירויה הוא נמסרתו לכן טובה גדולה היא נערו שמכנים לו מזונותיו כדי שיוכל ללמוד.

סימן תשס"ז

(א) קודם לנעשה וכו' ראה סימן...

(ב) מזונות וכו', לכאורה לאו דוקא מזונות, אלא כל מה שצריך לו כדאמרין די מתסורו, אתה מלוה עליו לפרנסו (כתובות ס"ז), ופרנסה כוללת יותר ממזונות, אלא דאפשר משום דאין היחיד מחויב ליתן לעני די מתסורו (רמ"א יו"ד סי' ר"ן), לכן נדוקא נקט רבינו כי מזונות, ונפסדה כ"א נרש"י ד"ה שמתן אחי עורי' לונד תורה ע"י אחיו שהי' עוסק בפרקמטיא כדי שיתלוק נזכות לימודו של שונעו, וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהי' מפרנסו ע"ש משום דהנשיא עשיר הי' צריך ליתן לר' יוחנן לא מזונות בלוד אלא פרנסה, אולם עורי' נתן לשמעון רק מזונות, כדליתא נמדרש קדושים, שהי' עורי' עוסק בפרקמטיא ונתן צפיו של שמעון ע"ש.

סימן תשס"ח

(א) שהיו שלשה וכו'. משנע דוקא אם היו שם ג' לזימון נלעדי הרביעי, אבל אם ג' אוכלים על שלחן אחד אין לאחד מהם רשות להפטר ולנטל חונת הזימון שכבר חלה על כולם כדי שיוכל לתהר לזימורו. [ב] אלא. מקורו נמד"ר ויקרא, הונל נרש"י ירמ' ל"ד-י"ט, די נדורו שתתי בו שלימותיו תורתו לרסם עליו.

סימן תש"ע

(א) והלא אמרו וכו'. ננלפס סימן תתקמ"ט: והלא אמרו ושיחת הילדים מוולאין את האדם וזן העולם אלא

תשס"ט. (א) שבת מ"א א', במא מציעא קי"ג ב. (ב) יומא פ"ה ב'. תשע". (א) אבות מ"א מ"ה. תשעא. (א) כעין זה כתב רבנו יונה בספר היראה כי ירגיל עצמו שם בחשבונות. תשס"ט. (א) ירושלמי ברכות פ"ט ה"ז. תשס"ט. (א) ירושלמי סוטים פ"ג ה"ז ועין בבלי קדושין פ"ב ב'. (ב) ציל למתי גבי ר' אלעזר אפר.

בבית הכנסת כרי [א] שלא יחרתו אחר דברי תורה חרי כשהוא במקום שחור יעסוק בתורה נמצא מריח שעת לתורה ותיצול מעבירת.

משנת אברהם

נ"ד שהותר האיסור מפני פק"נ אז יש האיסור של לפני עור מפני שהכשיל את עצמו נדבר שהיה זקוק לנצל לידי דחיית האיסור, לכל זאת לא ידעתי מקום שיש לפני עור נהאדם עצמו. ומה גם לשיטת הנ"ח הוצא נמנ"א סימן קס"ט דננותן פת למי שלא ינרך עליו ליכא לפני עור מפני שנשעת הנתינה אין כאן איסור ומה שלא ינרך עליו אח"כ נשעת אכילה אין הנותן אחראי, ולא דמי למי שנותן פת למי שלא יטול את ידיו שיש איסור מיד נשעת הנתינה, ע"ש. וכל שכן הכל דאם נאמר שלאחר כך יהי' האיסור נדחה משום פק"נ ולא יהיה איסור כלל אח"כ נשעת שהכניס עצמו לידי הדבר שמיצאו להיות זקוק לדחיית איסור, כעין הדגון של הריב"ש הנ"ל בודאי שאין כאן איסור של לפ"ע.

ואין לחלק ולומר דשאני החסם שהאדם מתכוון לקיים מצות זדקה (עיין בפרי מגדים סס) אבל נעלמא יש בזה משום לפני עור, דהא חזין דאפילו אלו הראשונים המפרשים נשעת דף י"ט הטעם דאין מפליגין נספיה ג' ימים קודם השנת משום דניוס השנת יהיה נסכנה וינטרך לחלל את השנת, והמאירי סס מסביר נשם הראשונים דהוי כאמתלא לדחות את השנת, וכל אופן לא אמר מי שהוא שיש בזה איסור דאורייתא, אלא אין מפליגין נספיה וכו' הוא רק מדרבנן.

ועתה נעיינ בהראיות שהציא הגאון הנ"ל לסנתרו דהמכניס עצמו נסכנה וקוק על ידי כן אח"כ לעשות איסור דאורייתא הוי אונס ולא עבר אלא איסור דאורייתא, ואלו הן ראיותיו: א. מהא דכתב הר"ן ז"ל נפ' שנועת שמים, דהנשעת שלא יאכל ז' ימים לא הוי שנועת שוא, אף דיהיה אח"כ נסכנה אשר נדחה את האיסור שנועה והוא יודע מראש נשעת שנועת שינטרך לעבור על השנועה, מכל מקום אין זו שנועת שוא משום נשעת שהיה נסכנה לא יהיה איסור כי הכל נדחה מפני פק"נ, הרי שהמכניס עצמו נענין שינטרך לנצל לידי דחיית איסור משום אונס משום אונס. והגאון הנ"ל מדמה סנתר הר"ן הנ"ל למה שכתבו התוס' נתיגה י"ח דאפילו מלאכת חו"מ דאורייתא מכל מקום המכוון מלאכתו נמועד הוי רק דרבנן. ומה שמתר מלאכת דבר אצד נמועד אינו אלא מתורת דחיה ולא מתורת הותרה, כמו מכשירי אוכל נפש ניו"ט דכתב הטור דהודחה ולא הותרה, משום דאם ה' אפשר לעשות מערב יו"ט אסור לעשות ניו"ט, לכן נצי אפשר לעשות מערב הודחה ניו"ט, כן נמי דבר אצד ניו"ט אינו מתר אלא מתורת הודחה משום דאי לא היה דבר אצד היה אסור, ולכל זאת המכוון מלאכתו נמועד אינו עובר על איסור דאורייתא, משום דמה שיעשה מלאכתו נדבר אצד נמועד לא יהיה צו איסור, כי האיסור דאורייתא יהיה נדחה.

אור"ח הראי' מהר"ן נשנועות אינה דומה להנדון. ראשית הלא דעת הרמב"ם ז"ל דגם הנשעת שלא לאכול ז' ימים רצופין מלקין אותו ויאכל בכל עת שירצה, הוצא נהר"ן סס, ואפילו הר"ן לא כתב אלא שאין זו שנועת שוא, כלומר, שוא, הוא דבר שאי אפשר נתיאות לקיים השנועה אפילו אם ירצה הכשנע, כגון הנשעת שלא יישן ג' ימים דאפילו ירצה לקיים שנועתו הרי זה אי אפשר, ולמרות רצונו יישן ואין הדבר תלוי בהנשעת, לכן מיד כשיצאה השנועה מפיו של הנשעת היחה שנועת שוא, ראה שם נשלטי הנגזרים שכתב שאין אדם יכול להכריח את עצמו שלא יישן כי השינה קופלת על האדם שלא לרצונו, אבל נאכילה יכול להרעית את עצמו כל מה שירצה ולכן חלה השנועה ע"ש. ומה שהוסיף הר"ן לומר: ולכשיסתכן תדחה שנועתו מפני סכנת נפשות, אין מכוונתו לתת בזה טעם שמפני כן אין זו שנועת שוא, אלא כוונתו לומר למה דסיים שאפילו

נדברי תורה שנאמר בני אדם חכם לנך וכו', איהו חכם זה המחכים את רבו. ונוסח זה נכון יותר.

סימן תשע"א

(א) שלא יחרתו אחר דברי תורה וכו'. והא דאמרינן בנתיב, לאונסו שאני, מכיון שידוע מקודם שאינו יכול מלהתאפק מנצלי להרהר נד"ת אם אפשר לו לעשות תחנולה כגון לחשוב שנונותיו כעין שכתב רבינו ואינו עושה אין זה בכלל אונס, ועי' מה שכתבתי במשנ"א חלק ב' דף ק"י: מדברי הריב"ש סימן קע"ג, ע"ש. וראה בס"ח ח"א סימן ש"ט, ונשהמטות לח"א דף שמ"א, דגין המציא עצמו לידי אונס. ודומה למ"ש רבינו איתא במד"ר דשמואל ירחיבאה למד חכמת הילך הכוכבים רק נשעה שהי' נמים ולא הי' יכול לעסוק נד"ת.

המביא עצמו לידי אונס ועבר עבירה אם יש בו משום לפני עור.

והנני להוסיף עוד על מה שכתבתי בספרי משנת אברהם חלק ב' דף ק"י (נמילואים והשמטות), הקרתי גדין אונס, אם זה הגורם נעצמו על ידי מעשה להיות נאונס משום אונס ואמרינן אונס רחמנא פטרי' או לא, ואם הנאחי דברי הא"כ לקידושין ג' שהציא דברי הריב"ש סימן קע"ג נקהל שהתירמו שלא לשחק ועבר אחד ונכנס למקום שהיה הדבר קרוב לודאי שיכריחו אותו לשחק ואח"כ היה נסכנה אם לא ישחק, והשיב הריב"ש דכיון שנעצמו נכנס למקום הזה אין זה אונס, וגם הנאחי דברי החלקת יואצ נסוף ספרו ענף ג' ע"ש.

והבע"ז חלקת יואצ כתב דהגם שהכניס עצמו לנסכנה וגרם לעצמו את האונס מכל מקום הואיל שנאמת אינו רואה לעשות את העבירה אלא שמתאנסים אותו לכך משום אונס ולא עבר על איסור דאורייתא נעושה את העבירה מתחת אונס, אלא שעבר על לפני עור נמה שהכניס עצמו לידי סכנה, דנמה שהכניס עצמו לידי סכנה הכשיל את עצמו, ומה לי אם מכשיל את אחרים או מכשיל את עצמו, אבל על גוף העבירה אונס הוא. ואת דברי הריב"ש הנ"ל לא הביא.

והג"ה מה שכתב הגאון הנ"ל דיש בזה איסור דאורייתא משום לפני עור לא הננתי כלל, דא"כ כל אוכל נבילה ליחייב על לפני עור, דהא המאכיל נבילה לאחרים עובר אלפני עור, ומה לי אם מאכיל ומכשיל את האחרים נאיסור נבילה ומה לי אם אוכל ומכשיל את עצמו, ומעולם לא שמענו דהאוכל נבילה עובר אלפני עור, והטעם הוא פשוט דלפני עור אינו אלא נאדם אחר אבל לא נעצמו, דלפני עור משמעו שגורם לאחרים לעשות איסור אבל לא כשעושה את האיסור נעצמו.

ועוד דהחייבן סימן רל"ג כתב דלפני עור הוי לאו שאין בו מעשה ועי' נמשנה למלך הלכות מלוה ולוה פ"ג ויסוד הענין דלפני עור משום לאו שאין בו מעשה מוסבר היטב נספר פני יהושע שו"ת ח"א חו"מ סוף סימן ט' להנצל מניי שלמה, משום דהקיימה של האחר גרמה, דאם לא יקח לא תהי' כאן שום עבירה וממילא הנותן לא עבד מעשה ע"ש. ואם נאמר כנ"ל שזו תקשי למה לפני עור לא הוי קום ועשה הא משכחת שפיר נמעשה גמור נאוכל נבילה.

ואם נחלק ונאמר דדוקא נאוכל נבילה וכדומה לא שייך לומר דעובר אלפני עור משום דעל המעשה הזה הוא עובר על איסור יותר מתור שהוא המעשה וגם הגרמא להאיסור, כי בכלל מאתים מנה, אבל כשאין כאן עגס מעשה האיסור כגון

אחתו ככר נידים, חייב מלקות דהוי לאו שיש בו מעשה כיון דעל ידי מעשה השריפה אי אפשר לו לקיים את שנועתו, אבל אם הכניס עצמו לאונס שיכול עוד על פי טבע להחזיר הדבר, על כן כיון דלא לא הוי מעשה ענינה רק עכשו ועתה הוא מתחרט ואינו מזיד, ע"כ נראה לי שאינו חייב רק איסור מן החורה יש מטעם לפני עור, כך נראה לי עכ"ל (הנחתו כל דבריו כי יש לי לפלפל בהם).

וגם את הראי' זו לא אבין כלל, מה דמיון הוא לתחילתו צדון וסופו נשגה שאין לו דין מזיד, והלא גם דין שנגה אין לו, דגני טמאת הוא דבר שנשערוין שכל השיעור לריק להיות נשגה או נמזיז, אבל כאן אין זה דבר שנשערוין אלא לנו דנים אם ענינה זו נעשית נאונס או לא, ומכיון שמדעתו הלך לתקום שידע מראש כי יאכפו אותו מה יועיל לו חרטתו מעתה.

ובזה שכתב דדוקא מה שאי אפשר בדרך הטבע להחזיר המעשה נחמינן תיכף נשעת עשייתו, כוונתו נזה לומר: אבל דבר שאפשר להחזיר, אין הכשר עשייתו מתיחס אל המעשה, לכן מי שהכניס עצמו צדון לתוך דבר שיהי' מוכרח לעשות ענינה משום אונס, אין הכנסה זו מתיחסת אל המעשה. אולם מדברי התוס' שנעוטי י"ז שכתבו דהא דאמר רב אשי אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב ולא הוי לאו שאין בו מעשה כיון דתחילת הלבוש נמעשה ע"ש. הרי גם נדבר שאפשר ניד האדם להחזיר מזרפינן התחילה אל הסוף או הסוף אל התחילה, ממילא נמי נ"ד אמאי לא נשדי את הקוף היינו שעת עשיית הענינה אל מה שנחילת הכניס עצמו לידי עשיית הענינה, וראה נריטנ"א פ"ג דמכות נהא דרב אשי הכ"ל, ומ"ל ספ"ג מהל' ביאת מקדש, ונאגלי טל מלאכת קולר דף מ"ב.

צירוף תחילת המעשה לסופה.

ואפ"ו לפי המפרשים הסוגרים שכל תחילת המעשה הוא נהיטר וסוף המעשה הוא נאסור ואין זה איסור שיש בו תחילה מתיחסת אל האיסור שנסוף ואין זה איסור שיש בו מעשה, ועיקר ראי' שלהם הוא ממה שכתב הרמב"ם ז"ל נהל' מלכים ה"ח, נענין איסור דירה נמזרים ח"ל: אינו אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה שנעת הכניסה מותר הוא ואם יתשוב ליטב ולהשתקע שם אין בו מעשה, כלומר, שמוחר למזור למזרים לפרקמטיא, ואם אח"כ תשוב להשתקע שם לא תשוב שהי' מעשה, הרי דהגם דהדירה להשתקע נמזרים נהא לו על ידי הכניסה שהיא מעשה לכל זאת לא מזרפינן המעשה אל האיסור, לכל זה נראה דנגנון דיוק הכל מודים דלא מתלקטין בין תחלת המעשה לסוף המעשה, ודוקא התם דהכניסה היא נהיטר ואם יצא לפנינו וישאל אם מותר לו ליכנס למזרים או לאמר לו שמוחר נלי שום סרך איסור, אבל כאן הלא מראש ידע שיהי' נסככה ויהי' מוכרח לעשות איסור איך ידויה את עצמו אח"כ כי אונס הוא. ואין הכי נמי אם יכנס אדם למזרים וידע מראש שיקויקו אותו לקבוע דירתו שם שיתחייב מלקות משום מעשה של הכניסה.

ובבב"ל לריק להנין איך נאמר דהמציא עצמו לידי אונס תשוב אונס, מיי עדיף זה מואנסא דשכיח כדאמרין שאני מנרא דאונסא דשכיח הוא והבי' לי' לאתנויי מעיקרא ומדלא אתני — אפסיד אנפשי' (נפ"ק דכתובות ונפ"ק דגיטין), והה המציא עצמו לידי אונס נאמר דלא אפסיד אנפשי', אתמהה, וכי תעלה על דעתך דמאן דאמר אי לא אתינא עד תלתין יומין, ונשתכר נסוף תלתין יומין, דזה הוי נכלל אונס. הגם דשכרות הוי אונס, כדאמרין נכתובות ט"ז, והאי דלא עברו קמאי אתנטי הוי דלתניסו, פירש"י: שיכורים הוי מאונס יין המשתה, וכן נגיטין ס"ח, ח"ל אנפי' מישתא, אנפי' מיכלת, אלא משום שהציא את האונס עליו על ידי אכילה ושת' לא הוי נכלל אונס לנטל שום תנאי או מעשה. ונרשנ"ש מנוו של

יהיה נסככת נפשות מפני הרענון לא נחיר לו אלא לאכול כדי להחיות את נפשו ולא יותר, ולכן השנועה חלה ואין כאן שנועת שוא, כי נכל אופן השנועה תועיל שלא יאכל יותר מכשיעור, וזה מנאר שם נשלטי הנגורים. אבל כל זה לא נאמר אלא נשעה שאנו דנים אם זו היא שנועת שוא, דלא לנו דנים אם יש מציאות שתחול השנועה או לא, וכן הדיו ננשע לאכול עולה דהוי שנועת שוא, משום דאין אפשרות שתחול השנועה, כי מה שאי אפשר מזד הדיו הרי הוא כאי אפשר מזד הטבע, אבל אין זה ענין כלל לנ"ד של אונס, דמסתבר היטב כדברי הרמב"ם שאין אדם יכול לפטור את עצמו נענת אונס ולומר מה חטאי ומה פשעי הלא אונס אני, נשעה שהוא עצמו הכניס את עצמו נתוך האונס.

ובזה שהציא הגאון הכ"ל דמיון ממכוון מלאכתו נמועד שכתבו התוס' נחמינה י"ח דאפילו אם מלאכת חוש"מ דאורייתא מכל מקום ממכוון מלאכתו נמועד אינו איסור דאורייתא, לא זכיתי להנין כלל, דאיך נאמר דהתורה אסרה נאיסור „לכוון" נחול שיעשה מלאכה ניו"ט נדבר אנד, אטו אם יתשוב נחול לעשות מלאכה שלא נדבר אנד ניו"ט יהי' סרך של איסור דאורייתא על מה שחשב, הלא לא מנינו נתורה איסור על המתשנה, והחשב נחול לעשות מלאכה נשנת לא עשה שום איסור דאורייתא, ואלא מה שיעשה המלאכה נשנת יהיה האיסור משום עשיית מלאכה נשנת ולא משום שחשב, ואיך תסיק אדעתך שיהיה איסור דאורייתא נמכוון מלאכתו נמועד, וזה הוא שכתבו התוס' שם שאין איסור דאורייתא נמכוון מלאכתו נמועד משום נשעה שהוא עושה את המלאכה הוי דבר אנד, ואלא שהי' יכול לעשות את מלאכה זו מקודם והוא התכוון להניח את עשיית המלאכה עד יו"ט שיהיה דבר אנד, אין נזה איסור דאורייתא כי איך יהי' איסור מן התורה על המתשנה, אבל נמכנים את עצמו לידי אונס הלא נשעה שאנו דנים אם לחייבו או לפוטרו משום שהוא אונס אי אפשר לומר שהוא אונס ואינו רואה נעשייתה כי הלא נרלוו הכניס את עצמו לידי אונס ומה שייך לומר נזה שהוא אונס, ואינו דומה למלאכת חו"מ שאנו דנים אם זה הוא דבר אנד ואין לנו דנים כלל אם הוא סיננ הדבר שיהיה דבר אנד, ודו"ק.

ענין דבר אבר אולינן בתר השתא.

וסברת התוס' הכ"ל נחמינה דלענין דבר אנד אולינן דוקא בתר השתא, כלומר, אין לנו דנים על מה שזה התכוון מקודם אלא אם עתה הוא דבר אנד מותר לעשותו, יש להפסיד ביותר על פי מה שהקשה הטורי און נאנני מלואים נחמינה י"ח, מהא דקיי"ל נפ"ג נדינה אלינא דנ"ה דאמרין מתוך שהותרה ללורך הותרה נמי שלא ללורך ח"כ איך משכתת שיהי' איסור דאורייתא נעשיית שום מלאכה נחו"מ, נימא מתוך שהותרה ללורך מלאכת דבר אנד הותרה נמי שלא ללורך דבר אנד, ומתוך, לאמר שהאריך נענין זה, דגני מלאכת חו"מ לא אולינן אלא בתר השתא וכיון דהשתא אין כאן דבר אנד אסור מן התורה ולא אמרינן הואיל אילו הי' כאן נד היתר ע"ש, וממילא נמי לא אפשר לומר דמלאכה שהיא עכשו דבר אנד יהי' אסור משום שזה העושה התכוון מלאכתו שתיעשה נמועד, משום דאולינן רק בתר השתא לכל פרטיו של ענין דבר אנד נמועד.

ב. דגאון נעל חלקת יואנ מדמה דבר זה לדין שנת תחילתו זדון וסופו שנגה (שנת ק"נ), דלא תשוב זדון, ואף נדולאי אם חרוק אחד מן להרוג אדם ומתחרט קודם שנהרג תנירו חייב כדאיתא נירושלמי שנת סוף פרק הזורה, אבל לא דמי כלל, דולאי מה שאי אפשר על פי דרך הטבע להחזיר המעשה נחמינן תיכף נשעת עשייתו, ויותר מזה מנאר נירושלמי פרק ג' דשנועות הלכה ז' דאם נשע לאכול ככר זו ואחר כך שרף

תשעב. אם המלך ברוב חיל ותפארת וזנה הצדיק חלך לקראת המלך פעם אחרת לא יבטל למחן כדי ללכת לקראת המלך אבל אם שטע שהמלך יבא בחיל יותר [א] וכסבור גדול יותר הרי חלך ואם לאו לא ילך.

תשעג. טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז ח) אם לומד בשקט קציר וכציר ובשעה שהיה יכול להרויח ואינו עוסק אז כרויח ועוסק בתורה (א) ואם לא יעסוק במלאכה זהו אחרית דבר מראשיתו אבל אם יש לו מסון חרבה רק שיחא מכוני כדי נאמנים להרויח יכול להתרנס יותר טוב שיפסוק בתורה דבר אחר טוב אחרית דבר מראשיתו אם אדם מתאוה לאשה וידע שהיא זונה או רגזנית הרי שקר כשם שנשמעת לו כך לאחר ואפילו צנועה היא חזאלי היא רגזנית לא יקחנה אלא יקח צנועה

משנת אברהם

ענין ממון חייב מכה דינא דגרמי, כלומר אצל לענין עונש מיתה גם מדינא דגרמי אין לחייב ע"ש. ולפי זה נרוד לדסם שהכניס עצמו להאונס ועל ידי כך עשה עזירה שיש נה עונש של נית דין אי אפשר לחייבו, כי אין הגרמי מנטל את האונס, אולם נדי שמים חייב. ונדיני שנת קיי"ל ג"כ עשיה הוא דאסור הא גרמא שרי (שנת ק"כ), אולם גרמי נשנת משמע מתוס' שם ד"ה מר סנר, דאסור ע"ש, וכן אס מכניס עצמו להאונס שיהי' אונס לעשות מלאכה נשנת, אפשר דהגרמי מנטל את האונס וחשוב כעושה מלאכה נמויד.

י"ש להעיר מדברי החוס' נ"ק ע"א ד"ה וסנר לה, שכחנו נשם י"מ ולהכי קאמר דסנר לה כר"ש משום דר"ש קאמר נהדיא דחייב ד' וה' נדנר הגורם לממון אצל ממאי דמחייב ר"מ נדינא דגרמי אין להוכיח שיחייב ד' וה' נדנר הגורם לממון, ע"ש. אולי כוונת הי"מ משום דד' וה' הוא משום האיסור כדאמרינן נריש פירקין הויליל ונשחרת נחטא, ונענין של איסור לא אמרינן דגרמי חטון מעשה, ול"ע בכל זה.

עובדה תמיח מרייח ז"ל.

בשו"ת יבין וצונו, מנן נטו של התשנ"ג, ת"א דף כ"ד, הניח נשם נדחיו הנרפחים ז"ל, שמעשה היה נחלמידי ר' יהודה חסיד ז"ל, שהי' להם לעזור נמקום סכנה והוא הזהירם שלא יעזרו שם, ולא שמעו אליו, ויצאו עליהם ליסטיס ונללו מהם נהזכרת השם, ואמר להם שאם לא יחזרו לאתו מקום הסכנה ולא יחזירו את השם שאין להם חלק לעולם הנא, וחזרו שמה וההרגו ולא רנו להזכיר את השם, ע"כ חה הי' משום הונה את השם נלוחיותיו שאמרו נפרק חלק, עכ"ל.

דברי הנ"ל מתמיהים מאלו. מדוע אסור להם להתלמידים של ר' יהודה חסיד להזכיר את השם להגיל עצמם מהרינה, הלא אין לך דנר שעומד צפני פק"נ חוץ מג' ענידות. מה זה שצוה אותם לחזר למקום סכנה, למקום שקרות לודאי שיהרגו ולא להזכיר את השם. וכי כך היא מחורת חשונה להיות גורם לעצמו הרינה נחורת חשונה על שהזכירו את השם נפעם הראשונה כדי להגיל את נפשם.

דגם דכל העונדה תמיה מאלו ולא אדע לישנה, ואין כל ספק שטעות סופר יש כאן, אצל זה נרוד דקפידת רי"ח היתה על תלמידיו שלא הי' להם להזכיר את השם דלא חשון אונס משום שהכניסו את עצמם נהאונס כי הלא הזהירם שלא ילכו לשם. ושמע מינה מיהו דהמכניס עצמו לאונס אינו נכלל אונס.

סימן תשע"ב

(א) **וכסבור** וכו' ז"ל ונכנוד גדול יותר וכן הוא נגדסם.

סימן תשע"ג

[א] **דרי** שקר וכו'. כלומר, אל יחטון האדם הויליל שהוא מתאוה לאתמה האשה הרי זה עד שהיא נת וזנו

התשנ"ז דף ס"ה יש קונטרס ארוך נדיני אונס ואין אסר רמז לאונס הנא ללדס על ידי מעשיו. ע"ש כי אס קנן כל דיני אונס. **פי** לא אמרינן: ר' שמעון נר טרפון אומר שנועת ה' תהי' נין שניהם תלמד שהשנועה חלה על שניהם, פירש"י: ששיהן נעשין נה שלא „דיקדק“ למסור ממונו ניד נלמן ונא לידי חילול השם (שנועות ל"ט), ועי' תוס' שם מ"ז. הרי דהנס נשעה שנתן המלוה את ממונו ללוה נהיחר נמור נתן וגם לא עלתה על דעתו שהלוה יכפור אלא משום שלא דיקדק הרי הוא נעש, מכל שכן נמי שמכניס עצמו לענין שיוע מראש שיטורך לעשות עזירה, שזי אפשר לו להנדיק את עצמו נטענת אונס (כמונן שאני מניח זאת רק לדמיון הנס ששם אין עונש נית דין אלא עונש שמימי, ואנו דיס על עונש על ידי נית דין).

גם מה שחלק הנאון הנ"ל נין מכניס עצמו לסכנה ולאונס יוכל עוד על פי דרך הטנע להחיר הדנר, אז מועיל חרטתו שלנסוף, ונין זורק חן להרוג את חנירו שאין חרטתו מועלת משום שאין נדרך הטנע אסר אפשרות להחיר את החן, ועל זה מניח מהירושלמי דסוף הזורה, אין אני יודע מה חילוק יש אס מכניס עצמו לאונס נני אדם יאנסוהו לעזור עזירה ונין זורק חן, הלא זה יודע מראש שלא יהי' לו אס אפשרות לדחות את האונס, ומה לי אס זה אונס נדיני אדם או על ידי הטנע. ונש"ס כתונות ל"א ותנאר שיש חילוק רק נין מני לאהדורי ונין לא מני לאהדורי, ומטעם זה אמרינן שם הזורה חן מתחילת הרנע לסוף ד' וקרע איראין נהליכתו פטור מהזורה נורך הנחה, ומההיא שעתא אחתלה לה מלאכה, ועי' נחוס' שם ד"ה שערקיה, וראה נרש"י שנת ק"ג ד"ה אחלן ללכתא וכו' נללופן שאין נידו לאחח את החנל ולעכנ את הזריקה כולי' שנגג הוא, כלומר, ואין אנו מתחשנין נמה שהוא חויד לנסוף, וכן נמי ננ"ד אין אנו מתחשניס נמה שהוא חויד לנסוף, וכן נמי ננ"ד אין אנו מתחשניס מה שהוא אונס לנסוף.

גרמי באיסורים אם חשוב כמעשה.

ואל"מ דעת הרינ"ש והאנני סר הנ"ל שהנחתי נריש דנרי, הייתי אומר שאאלה זו אס המניח עצמו לידי אונס או לא תלוי אס גרמי נליסורין חשוב כמעשה או לא. דה נרוד שהמכניס עצמו נהאונס כגון נהנזון של הרינ"ש אין זה גרמא אלא גרמי (לכל הפחות) וכל שקרות לודאי שינא הדנר, הוי לא גרמא אלא גרמי לכל הפחות, ועי' תוס' נ"ק כ"ג ד"ה חליו דהרש, ולענין סיקין אמרינן ננ"ק כ"ז זרק כלי מראש הנג והיו תחתיו כרים או כסתות ונא אחר וסילקן או קדס וסילקן פטור, ופירשו נחוס' שם נשם רנ אלפס דטעמא משום דלית לי' לרנא דינא דגרמי, ולר"י נראה דגרמי נסיקין חייב אלא דה הוי גרמא ולא גרמי. אולם המחירי נסנהדרין ע"ז נני זרק חן וחרים נידו ונא אחר ונטלו ואפילו הוא קדס ונטלו פטור, כתנ: ואת"פ שנשי של קמא נענין הזורה כלים מראש הנג והיו תחתיהם כרים וכסתות וקדס אחר וסלקן כתננו לדעת רוב הפוסקים שהמסלק חייב, כנר נארט שלכל

תשעג. (א) חסרון יש כאן וצ"ל: ולא יהיה לו מה לאכול הרי יותר טוב שמתחלה יעסוק במלאכה ואח"כ יעסוק בתורה וזה טוב אחרית

דבר מראשיתו, אבל כ"י.

שאתה רגזית ר"מ טוב אחרית דבר מראשיתו הרואה את חנוד אדם אחד היה עני חזו הציבור רחמים ליתן לו מכיס של צדקה ולא רצה לקבל אמר אני אמרה מקיר לקיר כמחורה ולא אצטרך אמר החכם אם הדרך משוכשך אם תלך הרי יתפשוך וצריכים הציבור למרותך לא חשש וחלף ונתפש ונראוהו אמר החכם הרי לכמה שנים היה לך די פרנסה כמה שפראוך ועתה צריך אתה שיפרינסך גם לפיך לך טוב אחרית דבר מראשיתו אם מראשיתו טוב אז יהיה אחריתו טוב שמתחילת היה סבור עין הוא לקבל הצדקה ואילו היה מקבל לא היה נתפס.

תשעה. (א) פעמים שביטולה של תורה זו היא קיומה הרי (ב) אמר רבא במסותא מיניכו לא תיתו קמאי בנין ובתשרי כי (ג) אם אין קמה אין תורה ומה שאמרו (ד) דורות הראשונים שעשו תורתן קבע ומלאכתן קראי זה חזו נתקיימו בידן אלא דורות האחרונים שעשו תורתן קבע זה חזו לא נתקיימו בידן ואמר אביי הרבה עשו כר' שמעון ולא עלתה בידן כר' ישמעאל ועלתה בידן הרי דר' יהודה קשה לאביי ורבא אלא בימי ר' יהודה שהיו חסידים ולומדים לשמה וכל מה שהיו יכולים להעמיק לעשות רצון הקב"ה חזו כוונתם בו מפתיק להם צרכם ומה שאמרו דורות האחרונים לא עלתה בידם לפי שהיו יכולין ללמוד בקבע ולא עשו. כשרואה אדם שיש לו פרנסה חזו יכול במלאכת קראי להרויח כרי צרכו או לא יאמר אם אין קמה אין תורה ולא יעשה תורתו קראי ומלאכתו קבע אלא תורתו קבע ומלאכתו קראי ולא ישוב בשל רגע אחר כי יותר מענישין את האדם כשידע בשל או עוסק בדברים כמלים כמה [K] שעוסק במלאכתו אע"פ שיש לו הרבה יכשרותה אדם שיש לו נאמן שיעסק כמה שיש לו והוא מאמינו או יעשה כר' שמעון בן יהוי לקיים (יהושע א ה) חזנית בו יוםם וזילה ולא יעסק כלל במלאכה ואם יש לו נאמן ואינו רוצה לעסק בשלו מפני שרוצה הנאמן לעסק בשל עצמו [ב] אם בן יתן בידו למחצית שכר ולשליש אם יכול להתפרנס באותו חצי הריח שניניי לחלקו ולא יתן את שלו לאלמים אפי' בפני ערים אבל החכם עניו כראשו של רב רמז יולד בסוף הרבה שמה צריך לבא לרין עמו אע"פ שיש לו ערים (ה) ויאמר אל תשיב לי אלא בפניהם מכל מקום צריך [ג] לעקב את התפילה עד שיעשו לו רין לכך ידע ויהקור תחילה שמה לכסוף יהיה עין ואל יאמר בעל כרחי הוא שאינו רוצה להיות נזקק אלי לפי שמתחילה גרם לפי שאמרו (ו) שובקת אינה זזה מבין שניהם לפי שלא היה לעשות שום משא ומתן עמו ולא שום עסק ואל יתן לאדם שחוסר ממון ולא לאדם שחזו יודע שידחה אותו מיום ליום ולא למי שיכרור לו שהוא נאמן אבל בני ביתו של הנאמן יש מהם שאינם נאמנים והשודים ואם אין אדם יכול להרויח כחלק שמניעו או הוא יעשה בעצמו ועוד אם לא היה לו לפרנס אלא בני ביתו לא היה צריך לעשות מלאכתו קבע אלא שיש עמו יתומים אלמנות או עניים או זקנים שאינם יכולים לעסוק או יעסק במלאכתו קבע ואם הוא איש [ד] שמהרש טעמי תורה שאם יעסק בדרך ארץ לא יחדש ואין כיוצא בו בקיר או התורה הביכה והוא שימצא בקיר שיפרינסו את העניים שהוא מפרנס וכיון שהאדם מצא הצלחה ופסק באומנתו (ו) אל יעזוב אומנתו ויתפוס באומנות אחרת אלא אם בן לא יכול בלא עין. ברא הקב"ה לבריות בלא עמל מנותן (ח) ולאדם הראשון שחטא בעמל שנאמר (תהלים קד יד) מצמיח הציור לבחמה תעשב לעבודת האדם וכל מלאכת מצוה שאיפשר לעשות על ידי אחרים אל יבטל עסק תורה בעבודה אלא אם בן יהיה חילול השם אם לא יעשנה.

תשעה. (א) וכל מצוה הבאה עבירה על ידה מוטב [K] שלא יעשה המצוה כמו לשמה התן ואם יש שם פריצים וידע שבלא פריצות אינה יכולה להיות בלא הירחור או מלראות כנשים אל יהיה שם ואם יתכבד אדם בקלון חבירו שיש לו כבוד שאדם חשוב במקודתו ולאותו אדם יהיה בשת או יצטרך שישב שם יהיה עין לבקל המקודה וזה אע"פ שהלך היה לו בשת אלא שירא שמה יבקעם אם לא ילך שם. ישים אדם על לבו הרי אדם שהוא רחוק מבניו ופנותיו אם יתאוה לראותם או הם אותו או בשביל אשה ילך למרחוק אחריהם בשביל חי שעה וכל שכן ללמוד תורה או אין תלמידיו יכולין ללך אצלו או שצריך לעשות שלום שצריך לדרוך שם שנאמר (שם לו טו) בקש שלום ורחמים ואמרינו (ב) לרב לבא אחר התלמיד לקיר מקלס. **תשעה. ב**י שהולך למרחוק ללמוד תורה מוכן כי יש ליפסין הרבה בדרכים ונחלק ונחמסין והורגין ותופסין אותו ומויפסין אותו עד שיפדוהו הקהילות על זה נאמר (קהלת ז טו) יש צדיק אבד בצדקו שהיה לו להסתין מעט רגע עד יעבור

משנת אברהם

ולרנעים יום קודם יצירתם נת קול הכרה נמרומים נת פלוגי לפלוגי, כי שקר הוא להשגז כך, אלא הסתה הינר הרע הוא, כי איך אפשר שגך נגור נמרומים הלא כתיב כי לא יטח שנט הרשע על גורל הנדיקים (סוטה ז').

למתנית שכר או לשליש, אם יכול להתפרנס בלוחו שליש הריח שניע לחלקו, טוב שלא יעסוק נו, כלומר נעמנו אלא ימסור ממנו ליד הנלחן לשליש ולרניע.

(ג) **לעבב** את וכו', כמנזלר נתוס' קידושין ל"ג, נסס הירושלמי, וכן מפורש נכתונות מט: כפו לי' אסיתא, ורלה מ"ג נפתיה.

(ד) **שמחרש** טעמי וכו' רלה מ"ג נפתיה נשיט רניט נדנר קידושי תורה.

ולרנעים יום קודם יצירתם נת קול הכרה נמרומים נת פלוגי לפלוגי, כי שקר הוא להשגז כך, אלא הסתה הינר הרע הוא, כי איך אפשר שגך נגור נמרומים הלא כתיב כי לא יטח שנט הרשע על גורל הנדיקים (סוטה ז').

סימן תשע"ד

(א) **שעוסק** במלאכתו וכו', כמחמרס גדולה מלאכה וכו' נדרים מ"ט: ירושלמי מעשרות פ"ב, ונמדרש הגדול פרשה י"ד איתא: שלא שרתה שכינה נישראל עד שעשו מלאכה ע"ש. ונתד"א איתא מלוא לעשות מלאכה בימי המעשה כדי שיצונת ניסם השניעי כדכתיב ששת ימים תעשה מלאכתך וגו'. ורלה אצות דר' נתן, אהוב את המלאכה, כשם שהתורה נתנה נזרית כך המלאכה נתנה נזרית שנלמד ששת ימים תעבוד וגו'. ונמכילתא נשלח, מי שלומד שתי הלכות שחרית וערבית ועוסק במלאכה כל היום כאלו קיים כל התורה.

(ב) **אם** בן וכו' ננדפס סימן תתקנ"ג: אלא א"כ יתן נידו

סימן תשע"ה

(א) **שלא** יעשה וכו'. רלה נמד"ר רלה, ולאדם אחר כי שמעת לקול אשחך. אר"י למה הדנר דומה למלך שחמר לענדו אל טעעוס דנר עד שחנל מן המרחק, אמרה לו אשתו טעעוס אתה תנשיל הזה שלא יהי' מנקה ליתן לתוכו או מלח או מוריים וכו', נמלאת אומר דענירה הראשונה היתה מלוא הנלה נענירה והיא שגרמה מיתה לעולם.

השעה. (א) מנחות צ"ט ב' ולפניו: וזה יסודה. (ב) ברכות ל"ה ב'. (ג) אבות פ"ג מ"ג. (ד) ברכות ל"ה ב'. (ה) שבועות פ"א ב' א' אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לטורעו בעדים. (ו) שם ל"ט ב' ב' מלמד שחלה שכתוה על שניהם. (ז) צירובין

סי' ב': שלא ישנה אדם מאומנתו. (ח) ברכות ג"ח א' ב' כחה יבצות ידע אדם הראשון. (ט) ירושלמי חלה פ"א ה"א: אין עברה מצוה. (כ) מכות י' א'. (י) ירושלמי חלה פ"א ה"א: אין עברה מצוה. (כ) מכות י' א'. (י) שם ל"ט ב' ב' מלמד שחלה שכתוה על שניהם. (ז) צירובין

ועם ולא יגרום שיחרג שחרי שמואל אמר (ש"א מו ב) ושמע שאול חרנני ואין לומר (א) שלחי סנח איתן נזוקין במקום שמוציא חרוק שאני ועל זה נאמר (תהלים קי"ב קכ"ו) עת לעשות לה' חסרו תורתך ואם יתפשוהו שמו יעשו לו ייפורץ שאינו יכול לסבול וימסור עצמו לחשתמד או יגרום שיפדוהו הקהלות חרי בעלה עליו כאילו גורם רעה לעצמו ולאחרים אמרו (ב) למח לא נתפרסמו שלשה הנבחרים שמותם לפי שמסרו עצמם למיתה בעבור לשאול חלבה על דוד חרי שאין למסור עצמו למיתה בעבור (ג) שנאמר (ויקרא יח ה) והי בהם ולא שימות בהם ומה שכתוב (במדבר י"ד) זאת התורה אדם כי ימות באהל (ד) זהו באהל ביתו שחיי צער תהיה ובתורה אתה עמל או בבית רבו (ה) כר' אליעזר בן הורקנוס שהיה אוכל כל מערני עולם בבית אביו וקיים בעצמו (ו) היו גולה במקום תורה אשר שם נמשו בכטו (ז) או הנניח בן תרדין לכך אמר (ח) תמוח אני עליו אם לא ישרפו אותו וספר תורה עמו כי הפך שימיתוהו ששעת השמר היה ובלא זה היו יודעין שנמסרין להרגתו אמרו טוב שימותו בשביל התורה ולא ברכבים במלים כמו שאמר לו (ט) יהודה בן ספוס אשריך שנלכרת על דברי תורה וכן (י) ר' יהודה בן בבא שמסר עצמו והנמסרים על השם שאילמלא שקשה בן נשתכחו דיני קנאות מישראל.

משנת אברהם

סימן תשע"ו

סמיכה בזמן הזת

הרי מפורש כדנריו שמעלתם העתיקו מושנס לתניות כדי שלא יהיו יכולים לדון דיני נפשות, כמו שפירש"י שם דלזין דנין דיני נפשות אפילו נסנהדרין קטנה שכל עיר אלא בזמן שהיתה סנהדרין גדולה נשינתה ונמקום המיוחד לה והוא לשכת הגזית, ולפלא על הפני יהושע שלא שם עינו נאותה סוגיא עלמה נע"ז ה"ל.

ור"אית' נהגות מהר"ן חיות על מס' שנת ט"ו שהאריך נקושת התום' ה"ל ונסוף דנריו כתנ: ומה מלד ישחח לנני על המליאה אשר מלאתי דנריו הרמנ"ס נרשאים שהקדים לספר המלות סוף שורש י"ד שהניח למוד חדש על זה ממכילתא מפורשת: מנין שאין ממיתין אלא נפני הנית, ת"ל מעם מונחי תקתו למות, למדת אם יש לך נית אתה ממית, אם אין לך נית אי אתה ממית, ושם נאמר ג"כ מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזנה היינו שם אין יושנין נלשכת הגזית אין דנין דיני נפשות, ועי' ג"כ רמנ"ן נהגותיו למ"ע הק"ג, ועי' שו"ת רנ"ח סוף קונטרס הסמיכה ותמלא דנרי הרמנ"ן מועתיקים משונים מכפי אשר הם לפנינו, וכן תדע כי דנרי המכילתא הללו אשר הניח הרמנ"ס נאורש י"ד לא נמלא אללנו, וכבר הוכחתי במקום אחר שהמכילתא נלשון רנינו היינו ספרי זוטא אשר נלמד אתנו, עכ"ל. ונספר המלות הולאת הגלון ר' חיים הליר, שורש י"ד הניח את דנרי מהר"ן חיות ה"ל, והגלון ה"ל העיר שהדגרים נמלטים ממכילתא דרשנ"י הולאת הרנ האפתחן מנרלין.

וכפי המכילתא ה"ל הדגרים כפשוטם, גלתה סנהדרין, גלתה מחש מלשכת הגזית, ונחניות הגס שהיא נהר הנית לא ה' להס סמכות לדון דיני נפשות, ומה שמסרו נפשם על הסמיכה (סנהדרין י"ד ה"ל), אינה סמיכה לדון דיני נפשות, כי זה אי אפשר, אלא לדון דיני נפשות, ולפי דעת הרמנ"ס ה"ל אי אפשר ה' לקנן את כל חכמי ישראל אשר נישאלל לסמוך לכן מסרו המסמיכים את נפשם לסמוך זין שני הריס גדולים.

ור"עתי הפירוש דנריו הרמנ"ס: ולא היו החכמים מנטערים על הסמיכה על שלא ינטלו דיני נפשות אלא מפני שישראל, היו מפחרים ואי אפשר שיסכימו כולם, אין הפירוש שאי אפשר היה לקנן אל מקום אחד את כל חכמי ישראל אשר נארץ ישראל, כי זה אין מסתנר שלדנר גדול כזה יהי נחוק של אי אפשרות לקנן כמה מלות חכמים הדריס נארץ ישראל, אלא הכוונה מפני שישראל היו מפחרים, כלומר, מפחרים נדעותיהם ואי אפשר שיסכימו כולם לדעה אחת, ולרם זו מהלכת על פני כל הדורות שהעבודה הכי קשה היא להסוות את דעותיהם של כל חכמי ישראל, אם כמה חכמים אומרים כך, מיד אחרים מהחכמים חולקים עליהם. הלא רואים אנו שנימינו אנו אין לך נאום מפלגה שנעולם כל כך חילוקי דעות כאשר נינינו זין החרדים.

[א] דיני הנפשות וכו', נסנהדרין י"ג פריך נשתכחו נגרוסיהו אלא נטלו דיני הנפשות, ונמלירי סנהדרין שם הניח דעת הרמנ"ס נשם, כתנו גדולי המצנרים" שם היו כל דיניי ארץ ישראל וחכמיה נמעמד כללי והסכימו למנות דיניין ולסמכן, עושים, ויש להם אחר כן לסמוך אחרים ולדון דיני הנפשות, ולא היו החכמים מנטערים על הסמיכה על שלא ינטלו דיני נפשות אלא מפני שישראל היו מפחרים ואי אפשר שיסכימו כולם, עכ"ל. והדגרים מנולארים נרמנ"ס ה' סנהדרין ד"א, ונפיה"ת לסנהדרין פ"א, וכבר ידוע המחלוקה של מהר"י זי רנ עם מה"ר לוי י' תנינ דננר הסמיכה בזמן הזה.

וכמוכן אין המדובר מענין סמיכה של סנהדרין נכל תוקפם, כי דנר זה אי אפשר אלא בזמן שיש סנהדרין אלא המזנה, כלומר שיש לשכת הגזית ומזנה נני. וכן מפורש נשנת ט"ו, ארנעים שנה עד שלא חרנ הנית גלתה לה סנהדרין וישנה לה נחיות, למאי הילכתא, א"ר יתק נר אנדמי לומר שלא דנו דיני הנפשות, דיני הנפשות ס"ד, אלא אימא שלא דנו דיני נפשות, והתום' שם הקשו הא סנהדרין ילפינו דין זה שאין דנין דיני נפשות אלא בזמן שנית דין הגדול יושנ נלשכת הגזית מקרא דוקמת ועליה, תלמד שהמקום גורס, והלא קרא זה לא כתיב אלא נוקן ממר, אבל מלן דלזין נני סנהדרין לדון דיני נפשות אם אין נית דין נלשכת הגזית, והניחו נתימה, והפני יהושע שם מפרש דנכיון העתיקו מושנ ה"ד מלשכת הגזית לתניות משום שלא רנו לדון דיני נפשות משום דנפשי רואים כדאיתא נפוטה פרק עגלה הערופה, ומסתמך על פירש"י נראש השנה ל"א, אלא שהתום' הקשו מה לי אם ישנ נלשכת הגזית או נחיות, ועל זה מתרן הפנ"י חילא מילתא לישנ נלשכת הגזית ושלא לדון דיני נפשות לכן ישנ להם נחיות. ור"א הננתי את דנרי הפנ"י ה"ל, אם כדנריו שנלמת היו יכולים לדון דיני נפשות נחיות וכן היו יכולים לישנ נלשכת הגזית, מה שייך לומר שלא דנו משום דנפשי רואים, הלא חונה מועלת על הסנהדרין לדון דיני נפשות ולנער הרעה אם יש לאל ידם ויש להם סמכות לזה ומה ענה היא זו לישנ נחיות אם נס נחיות יש להם סמכות לדון דיני נפשות וממילא מחויבים לדון דיני נפשות, וניתר לי לפלא על הפני יהושע שפרש דגס נחיות היו יכולים לדון דיני נפשות אלא דלא זילא מילתא אם לא דנו, הלא מפורש אותו מאמר עמנו נע"ז ח: אלא שלא דנו דיני נפשות מ"ט כיון דחיו דנפשי להו רואין ולא יכלי למיזן אחרו מוטנ גלי ממקום למקום כי היכי דלא ליתייב, כלומר, שלא לחייב את הרואים, דכתיב ועשית על פי הדנר אשר יגידו לך מן המקום ההוא תלמד שהמקום גורס.

והר"ה א. (ח) מה זה שם. (פ) נרכות ס"א ב' וצ"ל ספוס בן יהודה. (י) סנהדרין י"ג ב'.

השעו. (א) ספוסים ח' ב'. (ב) בבא קמא ס"א א'. (ג) יומא פ"ה ב'. (ד) ברכות ס"ג ב': אין דברי תורה מתקיימין אלא בפי שפסית עליה. (ה) אר"ג פ"ו. (ו) אבות פ"ד מ"ד. (ז) עבודה

תשעז. אם יש תלמיד שאינו חפץ ללמוד לפני חכם בעירו מפני מירדות שיש לו בביתו חרי אפרו (א) לא מכל אדם זוכה אדם ללמוד אפילו יצא חוץ לארץ ישראל אבל אם הוא ילך חוץ לעיר וילכו כבו פן אחרים חרי (א) גורם רעה ומחשב שלא ילך ומקשה היה והקניש חכם הגורם שהסריר את התלמידים מעליו ואין זה דומה (ב) לתלמידיו שחלפו מרב חסרא לפני רבה כי מעין ברבריו.

תשעח. שני חברים או שני אחים או (א) אם והבן ויש להם מלאכה שאחד יכול לעשותה ואחד לעסוק בתורה אחד מהם נל מה שילמוד ישכח ואחד זכרן אותו שישיבה יעסוק במלאכה והזכרן יעסוק בתורה ואם הזכרן במלן והשכחן עסקן העסקן יעסוק בתורה.

תשעט. שני אחין ראובן ושמעון ראובן חרין ומפולפל וצריך ללמוד ושמעון אינו כל כך חרין ויעקב אביהם חפץ שילמד אחד, ואחד יעסוק בצורכי הבית ישלח את שמעון ללכת לעסוק (א) בתורה.

משנת אברהם

מעם למה מסרו רבותינו את נפשם על הסמיכה של דיני קנסות.

ירושלמי ריש פ' וריש פ"ז דסנהדרין נתיי רש"י ניטלו דיני ממונות מישראל, לכל זאת הפוסק האחרון הי' האיגרתא ממערבא, והכל משום כבוד הארץ.

חובת השעה ליסד רבנות עולמית חרדית.

והנה האסון הלאומי שהזכיר הרמז"ס ז"ל שלי אפשר להניח את כל חכמי ישראל שגלרון ליד הסכנה אחת, לא סר מלחמו עד היום הזה. ומה גם עתה שהכל מסור בידי המפלגות השונות, וכל אחת ואחת נזמה לעגמה, וכמעט אין אחד מתחמי ישראל שלא יהי' חנר לחמו מפלגה, וניושר או נעקיפין הרי הוא סר למשמעת המפלגה שלו ומנהיגיה, ואין עוד דבר בעולם הגורם לפירוד הלצנות בין החרדים כפירוד של המפלגות, וזה הוא המוריד את כבוד החרדים והתורה עד דיוטא התחתונה ונתחן אפשרות להחפשים גלרון ישראל ועוד יותר גלרנות הגולה להחפשת ולכנוש את כל אשר קודש לנו ולאצותינו.

ואלמלא פירוד הלצנות והגניעות, אין כעת דבר יותר נחון ודחוף מאשר לקרוא כיוסם עולמי של כל הרבנים החרדים לאחת העיירות שגלירופה (ולא לארץ ישראל כדי שלא להיות מושפע כלל מהממשלה הארזישראלית) וליסד רבנות עולמית חרדית אשר תכנס אחת גשנה או גשתיס, על פי הדוגמה של ועד ארבע ארצות לפניס, ולאחזק את צדקי ניתנו לגבור גדרים ולספין סייגים, והעיקר שיהא להיהדות החרדית בכל העולם מכון רבני למי לפנות כי יפלא מנחך דבר למשפט, וכל הרבנים החרדים בכל העולם וגם הרבנות הראשית שנישראל, לריכים להיות חברים גלותו ועד וליגוד ולא רב חרדי בכל מקום שיהי' לא גשמו גלגד יזכר אלא גשם הרבנות העולמית, ואין שום ספק גזה הוא האמצעי היחידי העשוי להרים קרנה של תורה.

ורבותינו מסרו את נפשותיהם על הסמיכה לסמוך את החכמים כדי שיהיו יכולים לסמוך את תלמידיהם ולדון דיני קנסות, הגם שאין שום מלוא לדון דיני קנסות ואפילו אם נאמר שיש גזה מלוא אין המלוא הזו יותר גדולה מלדון דיני נפשות, ולכל זה לנו רואים שלדעת רש"י שהנחתי לעיל נע"ז ח: עשו הסנהדרין כל טלדקי להפטר מלדון דיני נפשות ועל שלא תנטל הסמכות לדון דיני קנסות מסרו נפשותיהם ממש, משום שהנינו רבותינו שהעם לא יתשנו את הדיינים והרבנים אם לא יהי' להם אחר סמכות פרטית, משום שזמן אין סמכות, כל אחד ואחד אומר שהוא הכי חשוב מהחכמים ורק אליו רלווי לשמוע, ודבר זה מרנה מחלוקת גישראל ומנטל ומליין את הפשינות של חכמי ישראל מכל וכל. אחרת היא צומן שיש אחר מין סמכות להחכמים ואינם מדברים גשם עלמם אלא גשם אלו שהחשינו אוחס גסמכותם אז יש ירלח הכבוד על פני אלו החכמים ודנריהם מתקנלים. והואיל שכבר היתה נעילה הסמיכה לדון דיני נפשות, הסמיכה היחידה אשר גשאררה היתה רק זו לדיני קנסות, ומי שהי' לו סמיכה זו הי' מפורסם לבר סמכא גם גשאר המתקצועות של הוראה.

והעד לזה שכל ענין הסמיכה לדון דיני קנסות אינו גשגיל החשינות היחידה שגדיני קנסות, מפני שהוא ענין יותר חמור או שרריך לזה אחר חכמה יחידה, אלא זה הי' מין טכס פרטי כדי להחשיב את הנסמכים ולעשותם למנויינים ולמנהיגים אשר לדנריהם ישמעו בכל ענין, דהא חזין דסמיכה ומהיה רב גלרון ישראל ולא חתון לארץ כדלמריין גסנהדרין י"ד, ואפילו אלו המסמכים שגלרון כשילאו לחון לארץ לא הי' להם רשות לסמוך, ואין לומר גזה דהטעם משום דחכמי ארץ ישראל היו יותר גדולים מחכמי חון לארץ דהרי אוחס חכמי ארץ נעלמם לא היו יכולים לסמוך אלא גלרון, ונפרט דלענין חכמה אמריין גסנהדרין הי' דנטילת רשות לדון דיני ממונות מועיל מהכא להחם, היינו מנטל לישראל ואינו מועיל מישראל לנטל דהכא גנט והחם מחוקק, ע"ש רש"י ותוס', אלא הטעם הפשוט שאין סומכין לאותה סמיכה לדון דיני קנסות רק גלרון ישראל, הוא גכדי שיהא להסמיכה חשינות מיוחדת גכגדה כי לשם כך גלה כל הסמיכה. ומאז ומעולם היו גני הגולה מכנדים גיותר את חכמי ארץ ישראל לא מפני חכמתם ותורתם גלגד, אלא כדי ליתן כבוד לארצנו הקדושה. ומפאת חשינות וקדושת הארץ כל גני הגולה היו מעריינים גיותר את חכמי הארץ מאשר את חכמי ישראל אשר גגולה מנלי משיס אם חכמי ישראל אשר גלרון יותר גדולים הם מחכמי הגולה או לא. ונכדי לאיים את מי שהוא גגולה שיניית לדברי חכמי הגולה שהשתמשו בהאמצעי היותר מועיל, "איייתילא איגרתא ממערבא" (שגועות מ"ח ועוד). ואפילו גדיני ממונות שהיו גני גל יותר גקיאים מנני ארץ ישראל (ראה תוס' סנהדרין ד' וראה

סימן תשע"ז

[א] גורם רעה וכו'. רבינו מחלק בין תלמיד יחידי העונח את רבו מפני שסובר גיותר חכה ללמוד אלא רב אחר ובין חנורת תלמידים העוננים את רבם כי זה לא יתכן, וכבר כתב הרמז"ס ז"ל טעם לדברי רבותינו שאמרו רב גשלה ישנחו גולה עמו, כי חיי געלי חכמה ומנקהיה גלא תלמוד תורה כמיתהה שגונין, כלומר, וזה נתחייב גלות ולא מיתה, ע"ש הלכ' רולח ז"ל, ומה גרם רעה יותר יש מלגרום לאדם לער של מיתה ר"ל.

סימן תשע"ח

[א] אב והגן וכו'. קידושין כ"ט: כי הא דרב יעקב גרי' דרב אחא בר יעקב וכו'.

השעה. (א) צ"ל בצרכי הבית וראובן יעסוק בחורה.

השעה. (א) עבודה וזה י"ב א. (ב) שם י"ט א' ולפינו רבא ועל הגליון נכתב: צ"ל רבה.

תשפ. למה שנים כרוכים הריבוד בין שני כרוכים להורות שיעסקו שנים בתורה יחדיו שנאמר (מלאכי ג טו) עז נדברו וראי ה' איש אל רעהו וגו' וכתב בספר זכרון לפני ליראי ה' ולהושבי שמו (א) בנימטוריא תרילג מצות.

תשפא. אם צריך אדם להבריר איש שמבזין אותו מפני שהוא (א) נברתן והוא שתקן ופריצו מבזין אותו וראית שנשמע לך אותו תבחר להיות הבירך ותלמידך (ב) כל הנבזה לפני אדם שלא מחמת מעשים רעים קתיד שיתעלה שגא' (ישעיה נב יג) הנח ישכיל עבדי ירום ונשא (שם נג ג) נבזה החל ארשים.

תשפב. שנים או שלשה שמדברים מדברי תורה והנה שנים נשארים תותנין ואחר עוד יושב שם וידע לשאת ולתת עמהם ואין צריכים לו כי הם בעצמם ידברו כל מה שזה רוצה לומר [א] ישתוק מפני שלבו אומר איש ואין עמהם כדי שידעו שגם אני יודע ואפילו אינו מתנאה יהשרוהו ואם שום דבר יודע להרש להם ישא ויתן עמהם.

תשפג. אחר מן התלמידים היה שואל לרכו אמר תלמיד אחד מתי יסיים זה דבריו ואשאל גם אני אמר לו החכם (א) הוי פיקח ושתוק שתדע בשתיקותך יותר ממה שתדע בדבורך שתדע שאילתו ומה שאשיב לו ואחר כך אשייבך זהו שני' (משלי כג א) כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך (שם שפ ב) ושמת שניך בלועיך (ויקרא יט ה) ואהבת לרעך כמוך.

תשפד. הרב שרורש ברבים ושם התלמיד ויש לו קושיא כמה שהרב אומר אם יודע התלמיד שהרב שמה אם יקשה לו ולא יחיה כוש שלא ידע ישאל ואם לאו (א) הרי אסור ואל ולכן פניו ברבים ואל יקשה אדם למתוך הבלים דוחה אותו בקש.

תשפה. אחר היה מגננם בדבריה קודם שהיה מוציא מסו דיבור אחר היתה שעה גדולה וכשהיו משחקין עליה היה כועס אמר לו רבו אל תשאל בפניהם המתן עד שיצאו או תבתוב בכתב מה שקשה לך ואתרץ לך.

תשפז. יכולים צדיקים לעשות גודים וקנפים על [א] חסידים ויראים שאם יעברו על מה שגזרו אע"פ שאין רוב ציבור יכולים לעמוד באותו גדר אבל הם עצמם בראתם מקבלים כגון שאמרו בנייהם כשאנו יושבים לפני הרב כל מי שיכנס לתוך דברי הביורו נלקנו או כל מי שידבר דבר כפל או מי שיעכב לבא לבית המדרש על זמנם הקבוע או לבית הכנסת ולא יתן אמטלא הנראית כעניניהם לדבריו ויציא באלה נלקה ככך וכך או במקות שהרי על כיוצא באלה אמר (א) ר' יוחנן בן גורי כמה פעמים לקח עקיבא בן יוסף על ידי לפני רבן גמליאל והוסיף לי אחבה לקיים מה שנאמר (משלי ט ח) הזנה לחכם ויאחבך.

תשפח. ומרה היא לאחבה לא יאהב אדם את רבו והוא יודע שאין לו הצלחה לפניו ובעבור אהבתו למוד לפניו או יניה בנו ללמוד לפניו וכתוב (שם יז כד) את פני מבין הכמה ללמוד לפני מבין ואם לאו הרי לך עין שאתה מכבד את רבך והיתה לומד לפני אחר יותר מלפני רבך גם כאכר לבנו לימודו והכל לפני השעה (א) ור' ארשאי עוב בר קפרא וחלך לפני ר' חייא (ב) ורב יצחק עוב את רמי בר חמא וחלך לפני רב ששת ולא יבייש את רבו הראשון לומר קובתיה לפי שאינו יודע ולא מפני אהבת איש או אשה יתחתן בהם או שאוהב את הביורו והוא יודע שכמקום אחר תקנה טובה יותר לבא לו או לבנו או לבתו כי טובים מהביורו או מבני הביורו. [ב] ובעבור אהבת אדם לא יכנס במתלות תם חזרה אם יש לך בן למד באהבת אדם לא תקח מזהל כי אם אומן ומחוק לכך בשלשה דברים אילו חזרה מלחזור אחר היתן או אחר מלמד או אחר מזהל בשכיל אהבת בני אדם ולא יהא לך אדם אהוב שתגלה לו נסתרות שגילו לאחרים (ג) כי לך האמינו סוד שלהם ולא להם ולא תשגא אחר מפני הביורך אין לשגא אלא מה שהקב"ה שגא ואשר אוהב אהוב.

תשפט. אחר היה מתקן ציציות לפליתות שלה לו אחר פליתו שיתקן לו ציציות לפליתו אמר לו בעל ביתו אל תתקן לו כי אני שגאנו ואינו ראוי לישב בפלית אמר החכם אם קודם שכעפתם יחדיו הייתי מוחה ביורו ציצית לפליתו הרי כונתך לטובה ואתה לא רבית לו שלא לתלות ציצית בפליתו קודם לכן [א] שהפאתם יחדיו לכך אל תסנע ממנו והוא לא ישמע לך.

תשפא. אם אדם שומע דבר תורה מאדם טוב ויודע שאינו מתקבל על לב אם אומר וילעו בו אל יאמר בשם אומריו אלא יאמר שיעתי אני חזו (א) כל כי הני סילי מעלייתא תרשוק משמי. בתיב (איוב כא ג) אחר רבירי תלעית ופי סותר לחלעת אלא כגון (ב) סחייכו עלה כמערכא צריך אדם לחיות מתן בדבריו עד שישקלם או יאמרם להכם קודם שיאמר.

משנת אברהם

- תשפ. (א) יזובין סיו ב.
- תשפא. (א) כריותות ח א.
- תשפב. (א) כריותות ח א.
- תשפג. (א) כריותות ח א.
- תשפד. (א) כריותות ח א.
- תשפה. (א) כריותות ח א.
- תשפז. (א) כריותות ח א.
- תשפח. (א) כריותות ח א.
- תשפח. (א) כריותות ח א.
- תשפט. (א) כריותות ח א.
- תשפא. (א) כריותות ח א.
- תשפב. (א) כריותות ח א.
- תשפג. (א) כריותות ח א.
- תשפד. (א) כריותות ח א.
- תשפה. (א) כריותות ח א.
- תשפז. (א) כריותות ח א.
- תשפח. (א) כריותות ח א.
- תשפט. (א) כריותות ח א.

תשפ. (א) ריל לירא ולהושבי (מלא) בנימטוריא תרילג
 תשפא. (א) שירורו גבור כמו שאמרו ספרי וילך פיסקא שיה: יתנשע בן
 נון גברתן כמיתן. עירובין יג ב: כל המספיל עצמו הקב"ה
 מנביחו.
 תשפב. (א) ידמס ד א.
 תשפג. (א) חליין ר א: ואם לאו תבין את אשר לפניך.

תשין. ארם ששטק טעם טוב או קרוא טובה או תירוצ טוב סמין או ממשומד או מארם שמחמיר את הרבים [א] אל יאמר דבר משמו ואם שמע דבר מקמן או מנבזים והוא יושב בין בני אדם שהוא יודע אם יאמר משמו [ב] לא יקבלו דבריו ואק"ם שהרברים נכונים מופב שלא יאמר משמו אלא אם כן הנבזה שמתחילה יצא הטעם ממנו שמו ראובן ויש ראובן אחר יאמר שמעתי בשם ראובן ואם יאמרו איזה ראובן אל יגיד אלא אם הוא יושב שם ואם אותו ירא שמים יאמר לזה אל תגיד משמי כדי שיהיו הרברים מקובלים חחו (משלי כב יז) הט אונך ושטק דברי חכמים ולכך תשית לדעתי אם אינם הנתנים ולכך תשית דעתי כאלו לא יצא סמיהם ואם שמע מצדיק טעם שאינו נראה לו בטוב הרי פתיב (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמך בשם שהיה לך צער שהיו אומרים משמך דברים שאין בהם כמש (א).

תשצא. מי שלמד לפני איש יהודי ולאחר שלמד לפניו נשתמד הרב לא יאמר הטעמים ששמע ממנו משמו שהרי (א) רבן שמעון בן נמליאל שינה לר' מאיר אחרים אומרים לר' נתן יש אומרים כל שכן למי שכופר בכל התורה.

תשצב. כצנת שלג בהם קציר ציר נאמן לשלחו נפש אדוניו ישיב (משלי כח יג) חכא לשמוע דברי תורה מפי מתורנמן נאמן או תלמיד נאמן שיאמר בשם אומרו ואם הוא בקבר נפש אדוניו ישיב שגורם כשאומר דברי תורה משמו

שמשיב חקב"ה נפש רבו לרבו (א) ודוכבת בקבר שפתותיו וסמך לו (שם שם יד) איש מתחיל במתת שקר זה דומה לשולח צדקה ביד נאמן והוא אומר אדוני שולח את זה אבל ביד איש שקר אומר אני נתתי משלי וכן [א] כשאינו אומר בשם אומרו. תשצג. [א] כשמוכרין תלמיד חכם (א) אין צריך לומר זכרתו לברכה כמו שאין אומרים כשאנו קורין בתורה על משה ואהרן זכרתן לברכה וכל שכן כשארם (ב) .. 2. שאין פותבין ז"ל שהרי מר בר רב אשי כשהיה

אומר בבית המדרש בשם אביו היה אומר אומר רב אשי ולא היה אומר ז"ל בתוך י"ב חדש שמת האב אם מוכיר אותו אומר ז"ל אבל לאחר י"ב חדש לא היה אומר וכן כשארם אומר שנים מקרא ואחד תרגום כשמוכיר הצדיקים אין לומר זכרתן לברכה

משנת אברהם

סימן תש"צ

[א] אל יאמר וכו'. ראה יומא ל"ת ותמוס' כחונות ק"ד: ד"ה שני דייני.

מותר לומר בשם ארם נרוץ כדי שיתקבלו הרברים [ב] לא יקבלו וכו'. נגדפס סימן תתקע"ז נמקור חסונה האריך נדנרי המג"ל סי' קל"ו שכתב אם שמע דין ונראה

לו שהלכה כך, מותר לו לאמרו נשם אדם גדול, כי היכי דלקבלו מיני, והגיה מירושלמי טיר ז"ל דמשמע להיפך. וכנר העיר גזה נשירי קרנן על הירושלמי נמקומו. ונאמת אין שום השגה מהירושלמי הג"ל על מה שכתב המג"ל, דאם גבילה טעה נדיו, דהוא סנר דעשה דנשילת כפיים דוחה טומאת כהנים משום עשה דוחה ל"ת, ונאמת גני כהנים ליכא עשה ול"ת, כמבואר אס נמפראי הירושלמי, אצל כל שידוע ננירור שך הלכה כנון אס שמע הדין מפי מומחה מותר לו לומר ששמע מפי גדול או מפי רנים כי היכי דלקבלו מיני.

יודדי הגאון האדיר כש"ת מהור"ר ר' מיכאל אליעזר שליט"א פארשלאנער מנאלטימארי העיר אותי מדנרי

התנא דני אליהו רנא פ"ד, ויאמר להם כה אמר ה"ד — שימו איש תרנו, והרגו איש את אחיו וגו', מעיד אני עלי שמים חרין שלא אחר הקנ"ה למשה לעמוד נשער המחנה אלא שהי' משה דן נעלמו ואמר נלנו שלא יקבלו ממנו וכו' לפיכך תלה נכונדו של מעלה ואמר כה אמר ה"ד וכו'. והוא ראי' מפורשת כדנרי המג"ל הג"ל. והנס דאיתא נזוה"ק פנחס דף רל"ג. דקנ"ה ושכינת' מדנר על פומי, מ"מ ראי' מפורשת היא עכ"ל. — ונרש"י עה"ת הובא נשם המכילתא והיכן אחר זונת לאלהים יחרם, ונמכילתא שלט ליחא, אצל שימו איש חרט על ירכו, אפילו לפי דנרי המכילתא נע"כ שהם דנרי משה. אולם נפסיקתא זוטרתא שמות לרכו, איתא, לפי השעה נאמר לו, כענין כה אחר ה' כהנות הלילה, והיכן אחר אלא לפי השעה אחר לו, ע"ש. והוא כנראה נשיטת הזהר הג"ל דשכינה מדנרת מתוך גרוט של משה.

סימן תשצ"ב

מי שאינו אומר דבר בשם אומרו [א] כשאינו אומר וכו'. ראה נש"ת נודע ניהודה לו"ת ת"א שגאל מתת הגאון רי"ס מקור הדנר שמי שליט

לומר דנר נשם אומרו עונר נלאו, ונמנ"א סימן קנ"ו זיין לנדריס פ"ק ולפינו ליחא, ולפי דנרי רניטו הרי זה נכלל מתהלל נמתת שקר. וכנראה שדנר זה נשטת מפ"ק לנדריס דף ח': ח"ר שמעון נר זניד אחר ר' יצחק נר טנלא ח"ר חייל אריכא דני ר' אחא ח"ר זירא ח"ר אלעזר ח"ר חנינא ח"ר מיאשא תשמ' דר' יהודה נר אילעלי מלי דכתיב חרחה לכס ירחי שמי וכו', וכמעט אלא נמלא עוד מאמר נתלמוד נשם רנים איש מפי איש כנכאן, אולם נילקוט משלי, עה"כ אל תגזול דל כי דל הוא, איתא נשם כמה מלתוס האמוראים דמי שאינו אומר דנר נשם אומרו עונר נלאו. וככן יש לשער כי נפ"ק לנדריס היו שני מאמרים ואחד מהם נשטת נש"ס שלפינו. השערה זו שמעתי זה רנות נשנים מלת הגאון הנפלא ר' חיים ה"ר שליט"א.

כשאומר ד"ת בשם אביו אינו אומר ז"ל

סימן תשצ"ג

[א] כשמוכרין ת"ת וכו'. כנראה דעת רניט מה דאמרינן נקידושין ל"א שנתוך י"ג חדש אומר ז"ל מחדש אומר על אציו הכ"מ ולאחר י"ג חדש אומר ז"ל למי עולם הנא, הייט כשמוכירו אלא נענין של דנר תורה, אצל כשמוכירו דננר תורה נתוך י"ג חדש אומר ז"ל, ואינו אומר הריני כפרת משכנו, וטעם הדנר, דננר תורה איט רק לשעה אלא נודאי יאמרו הדנרים איש מפי איש לאורך ימים רנים וכן אין לו להנן להזכיר הכ"מ, דהוי כמזכיר זה לאחר י"ג חדש והוי זלוול נכנוד אציו. נס אינו אומר ז"ל כשמוכירו דננרי תורה לאחר י"ג חדש דנמה שאומר ד"ת נשמו גזה זכרונו מתנרך. ולאחר י"ג חדש אין חילוק ניין אומר ד"ת נשם אציו או נשם חכס אחר ואין צריך להזכיר ז"ל אלא אס מזכירו אלא נד"ת כנון אס מספר נשמו או אומר ז"ל. וראה מה שכתנתי גריש ספרי ח"א לענין כתינת ד"ת נשם אציו ז"ל נתוך י"ג חדש אס לכתנו הכ"מ, משום דד"ת מתקיימים לימים הרנה ויש גזה משש של זלוול הורים, והגס דמניט נמשנה ונתלמוד נינ זה, כנון נמשנה דנעיים פ"ג נני ישראל הריני כפרתס אינס לא שחורים וכו' ר' חייל וצנו הריני כפרתס סוכה דף י"ט ועוד, שאני התס דליין הינו הוה נא לומר על שם הקלת הדין כשם

השג. (א) חסרון יש כאן וצ"ל כן: אל תאמר משמך דבר שאין בו משם. תשצא. (א) הוריות י"ג ב'. תשצב. (א) סנהדרין ז' ב': כל מי שנאמרה הלכה משמו בעה"ז שפחותיו

ואשר אמר (ג) על חרבתא זכור למזב אם אדם מדבר בשבחה צדיקים בין יהודים בין גוים כגון אותו הפלתי קשה לישראל אותה חסובה יאמר ז"ל.

תשצו. ה' הפך למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר באותו סמוך בתחילת התיבות [א] רמח ותצל"ח כל אדם חכם כשכא אחד ואמר למדני אם יחפוך לדעת אם הפך הקב"ה בלמדו אם יראה שיגדיל תורה ושלא יבא לידי עסקים לשוררו מתורתו אלא שרואה שאין מירדות באים לידי ויכולת להגדיל לימדו בידוע שהפך ה' למען צדקו הרב לא ידחה כיון שהקב"ה הפך מעת שבא התלמיד יגדיל תורה ולא יבא עסקים ומירדות על ידו כל זמן שקופס בתורה וידע שאדיר יהיה התלמיד כלומר רבים יהיו צדיקים לתורתו ויכבודו ואם רואה הרב שמעת שבא התלמיד באים עסקים לידי וסתכל בתלמוד תורה יותר מלפנים דע שאין הפך הקב"ה על לימדו עמו עד שידחהו וכן חכם ששואלים ממנו דבר שאינו יודע ומיד בשארתו שאלו מיד על חכם צלחה רוח החכמה וידוע את השאלה הרי הפך הקב"ה שיגיד לו וכיון שעל ידו יודע הרי יגיד לו ואם ממנו שואל ואין להכנס צלחה רוח ה' לדעת הרי הפך הקב"ה שלא יגיד לו וספק (שם שם כו) למשימה יקפץ אצל יגדיל תורה (שם שם כב) ובכתי כלאים לומר למשימה [ב] ועוד תוסף על למשימה י' ועל למשימה ו' ויהיה בנימטריא ישמעאל כי (א) ר' יהושע קרא על אותו תינוק קפץ ר' ישמעאל כי נתן למשימה יקפץ כי השב על ר' ישמעאל הוא ספק אצל ובכתי כלאים כי הוא כלוא וסמכו אל ה' הפך למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר ולכך אמר מופתה אני בזה שמורה הוראה וכן הוה.

תשצו. כל אדם שתחפוך לדעת הפשוט [א] כמה שתדיר מדבר בו הוא הפשוט ואם תחפוך לידע תלמידים מה כלב זה ומה כלבו של זה תשים לפניכם מיני ספרים חרבה הרי מה שיראה וסתכל ויעיין בו ביותר לבו הפך מה שיתקין או ישביר שיכתבו לו בו הפך ובתיב (תחלים ק"ט צז) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי אף הקב"ה כן (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמן ואהיה שששוקים יום יום.

תשצו. כתיב (דברים א א) אשר דבר משה אל בני ישראל וכתוב (שם שם ג) דבר משה אל בני ישראל ולשם אינו אמר כל ישראל ואחר כך כתיב (שם שם ה) הואיל משה באר את התורה הזאת ולא כתב למי אלא בתחילה דבר אל כלם אפילו לפי תשים שהרי נאמר אל בני ישראל דברים המקובלים לכל כגון אנרה וסדרש ותלמוד בלא קריות דברים שמבנים כלם אבל דברים חסורים נאמר בהם דיבר משה אל בני ישראל כגון קל החומר תזירות שוחת ול"ב מידות שהתורה נרשית בתן דיבר זה להרשים שבהן חזו ריבך משה אל בני ישראל דילג כל אבל ביאור התורה כגון פסוקי בין פרשה לפרשה במקום רמז פודות ובמקום שמות יוצאין מן הסמוך ותגין ומעשה מרכבה זה ספר בצניקא לב' או לג' צנעקן חזו באר משה את התורה ולא פירש למי ביאר ר"א דבר מקרא דבר משנה באר תלמוד ישרש אדם שנתנו כ' ימים מקרא זהו שנאמר (ישעיה יא ב) רוח חכמה וכנה ונגנן (תחלים יט ה) תורת ה' תמימה תנ' (שם שם) עדות ה' נאמנה תנ' כ' ימים משנה זהו (ישעיה יא ב) רוח קצה ונבורה ונגנן (תחלים יט ט) פקודי ה' ישרים תנ' (שם שם) מצות ה' ברה ונ' כ' ימים תלמוד זהו (ישעיה יא ב) רוח דעת ויראת ה' וכנגנן (תחלים יט י) יראת ה' פהורה ונ' משפטי ה' אמת תנ' [א] שלשתם (א) כשבת ד"א (ב) אנרה כדר' יוחנן ור"ל יש אומ' (ג) שלש היום מקרא [ב] חזו ד' שקות זהו (תחלים יט ה) תמימה משיבת נפש נאמנה מהכימת פתי שלוש משנ' ד' שקות זהו (שם שם) ישרים משפטי תנ' ברה מאירת. שלוש תלמוד ד' שקות פהורה עומדת אמת צדקו ד"א דבר דבר שתיים מקרא (ד) באר זהו אחד תרגום אל כל ישראל עם בני ישראל עם בקלי אנרה אנרה עם בקלי תלמוד תלמוד אם יבא לפניך

משנת אברהם

ר' יהושע כן מיד אחר מונטח אני צו וכו' כי ראה צו חכמה מופלגה, ודפח"ה. והגם דהאיסור להוסיף על יותר מכדי שוויו הוא תשום תקנה שלא ירנו שודדי נפשות, אלל צכל אופן הראה התיטוק נתשונתו שהא מופלג בחכמה ושז מותר לפדותו כנתוס' גיטין שס. ונפרט יונט לפי התירוץ הנ' שנתוס' גיטין מ"ה, דנשעת החורנן לא שייך התקנה דלא ירנו וכו' ע"ש.

סימן תשצ"ה

[א] במה שתדיר וכו'. לישאל קולמסא דליבא.

סימן תשצ"ו

[א] שלשתם נשנת וכו'. כלומר ציום השנת ילמוד כל הני, היינו מקרא משנה ותלמוד, ד"ל אנדה, כלומר נשנת ילמוד אנדה, כדאימא נתמורה י"ד: ר' יוסף וריש לקיש מעייני נסיפאל דאנדהא נשנתא.

[ב] ודעו ד' שעות וכו'. לפי החשנן הזה זמן לימודו של אדם צכל יום הוא י"ג שעות, וכן הוא לפי החשנן של הרמנ"ס ז"ל ה' תלמוד תורה פרוק ליי, כינר ה' צעל אומנות

שאל ניצ זה הנלמד על ההורים, ודומה לאומר קדיש על הריו יתר מ"א מדעים שיש צוה משום זלול כבוד הורים.

סימן תשצ"ד

[א] רמח ותצל"ח וכו'. ז"ל, ותלתי"ה.
[ב] ועוד תוסף וכו'. כלומר למשימה מלא ניו"ד ועוד תוסף ו' של וצנתי כלאים, והכוונה כי ר' יהושע נקראו את המקרא הזה חשנ נחשנתו כי שמו של התיטוק הוא ישמעאל זלאשר מלא כי הגימטריא"ל שלו נכונה ידע כי מלת ה' הוא שלל חח משם עד שיפדנו אפילו ביותר מכדי שווי כי יהי מופלג נחכמה ועי' נתוס' גיטין שס.
ובשם הרר"י צעל התומים ז"ל ראיתי, שר' יהושע שלל מי נתן למשימה יעקב וכו', כלומר, שהסודדים דרשו צפדינו יותר מכדי שוויו, דל"כ הלא תנוה לפדותו, זה שאל ר' יהושע מי נתן למשימה וכו' שלל תהי' אפשרות לפדותו. אולם זה הדינא אלל לפנים תשורת הדין יש להוסיף צדמי פדיונו אפילו יותר מכדי שוויו, וצנתי אמריקן דלישקן מדכתיני צכל דרכיו דעמו מה הוא רחום אף אתה וכו', זה שהשיג אותו התיטוק לר' יהושע לא אנו נדרכיו הנוך, דלאם היית הולך „נדרכיו" היית תוסף על כלי שווין לפדות אותו, וכיון ששמע

ב א אמר מורש זה תרגום ובסוטה ל"ב א: בשבועים לשון שני באר היטב והו סקוד דברי רבינו וברישי דברים א' ה: באר את התורה בשבועים לשון פירשת להם והוא מתווספת סוטה פ"ח: והשיאו את הכתב מעל תאבנים בשבועים לשון ויעיין בבלי סוטה ל"ה ב, אבל יעין פ"ט סופרים פ"ח שאמרו: וסתרגם

השצו. (א) גיטין י"ח א. השצו. (א) ר"ל כשבוטעה וכן פירש רש"י קדושין ל' א' ד"ה לוימי ובעיני ריש ב' ד"ה ביומי. (ב) גיטין ס' א: ר' יוחנן ור' שמעון כן לקיש מעייני בספרא ואנרתא בשבתא. (ג) כן פירשו התוס' שם כקדושין ד"ה לא ובעיני שם ד"ה ישרש. (ד) במגילה

איש בקי בתלמוד והספיק לשמוע מן התלמוד אל תאמר לו מן הגדה או מן המקרא ואם בעל הגדה אמר לו מה שלבו חספ ואם מן המקרא חספ אמר לו (ה) מה שחספ שנאמר (תהלים א ב) כי אם בתורת ה' הסגו וכת' (שם קיב א) במצותיו חספ כפי הסגו הגד לו ואל תאמר לו מה שאינו בקי ואם זה חספ בענין אחר עליו נאמר (משלי ה פז) יצרנו מעתתך הוצא לוח שענתו ולוח שענתו ואם תראה לאחר מהם שאם לא תאמר לו מה שלבו חספ ילך לו ולא יעפוק בתורה עוד אמר לו תהילה ואם שלשתם כאחד טובים בעל תלמוד עדיף ומעמיתם אם יבאו לפני חכם רבים ורבים אין מבינים אלא דברי הגדה או מעמיתם חרי אף בעלי תלמוד יכולים לשמוע [ג] ויש אומרים ישליש אדם שנותיו שנה למקרא שנה למשנה שנה לתלמוד כמו בן המש שנים למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לתלמוד ומשם אין ראיה כי הקמן לא יבין לתלמוד.

תשצנו. דכ"ש מצאת אכול דרך מן תשבענו והקאתו (משלי כה פז) אם מוצא אדם רב שמלמדו תורה וחרב יודע פתרי תורה דברים שלא נתנו לגלות אלא (א) לאב בית דין (ב) צנוק והתלמוד חספ לכל אלה ואינו ראוי לכך וררצה לחיות מריץ בהשבעות שידע יותר לבסוף יהיה לו למכשול כמו (ג) אחר.

תשצח. בעשה שפאו בחורים סאריך מרחקים לפני רב אחד נתן לחם חרדים וקבע לחם כלי מלא מים אצל מימות של כל אחד מהם אמרו מה טיבן של מים אילו אמר לחם אין אתם מלאכים כשיתגבר יצריכם עליוכם חרי יצר הרע יכלה מכס [א] חרי הוא אומר (תהלים יט י) יראת ה' פהורה וכתוב (שם יב ז) אמרות פהורות חרי אין דבר שמכסל חיצר כמו מים קרים תשבו במים עך שיכבה יצריכם.

תשצמ. אמרו לזקן אחד כמה הארכת ימים אמר כי חיו אורחים בביתי ולא חיו מבינים לדבר לשוני חיו מדברים עמי לשון עברית בבית המרחץ ואני מעולם לא דברתי לשון עברית בבית המרחץ ובבית הכסא ואסילו דברים של חול אע"פ שיותר הואיל ועשיתי [א] גדר ותוספת חוספיו שנותי. ועיניו יישירו נגדך בשעה שאדם יושב וכותב או מהרהר בדברי תורה וחלוק לפניו לא יבוש בחזיריו או בצואה.

משנת אברהם

סימן תשצ"ט

קדושה שב'לשון העברי.

[א] גדר ותוספות וכו'. כלומר הוסיף להחמיר שלא לדגור אפילו דגרים של חול שמתר לאמרן נלשון הקודש כדליתא בשנת ו"ח, נכדי שלא ינא לדגור דגרי תורה, והוא כעין דלמרו נמה הארכת ימים, מנילה כ"ח, וכן בשנת ק"ג, מעשה נחמיד אחד שפירעה לו פרץ נתוך שדה ונמלך עליו לגדרה וזכר ששנת הוא ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ועשה לו נס ועלתה נו לך ונמנע היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ומפורש נירושלמי הונא נט"ז או"ח ש"ד"ד, דלא גדרה שנו לעולם, והוא נתורת סייג על אשר חשנ בשנת נענין עשיית מלאכה ולפיכך נעשה לו נס. דלילו שלא לשם סייג מה רנותא הוא לאסור על עצמו דגרים המתרים.

אולם נלחמת כתנ המנ"ח נסיון ש"ז כ"ד, דלפיכך מותר לקרות נספורי תלחמות בשנת כשהספורים כתונים נלשון הקודש משום דהלשון נעלמו יש צו קדושה עכ"ל. ומה שכתנ הרמנ"ם ז"ל נפיה"ח ללצות פ"ח כנגד אלו המתרחקים לשמוע שירים נלשון ערבי ואינם מתרחקים מלשמוע שירים נלשון ערבי, היינו דוקא כשהשיר נעלמו כלומר תוכנו אינו כראוי, כמו שכתנ שם: וכשישורר המשורר פיוט מן הפיוטים הענריים לא ירחיקוהו ולא ירע נעיניהם עם היות נדגרים ההם המחנה ממנו או הנמאס מה סכלות גמורה ע"ש, אצל דגרים של חול שאינם מהסוג המתהר או הנמאס, והם נלשון הקודש, יש נהם קדושה מלד קדושת הלשון נעלמו, ונפרט שנדגור זה הרמנ"ח ז"ל עה"ת נפרשת כי תלא חולק על הרמנ"ס, האומר שנקרא לשון הקודש מפני שאין נלשון הוא שום ניב ואם לאנר הנעילה, אלא דעת הרמנ"ח ז"ל: דלפיכך נקרא לשון הקודש מפני שדגרי תורה והנעולות וכל דגרי קדושה כלם נלשון הוא נלחמה, והנה הוא הלשון שהקנ"ה יתעלה שמו מנדגור נו עם נניאיו ועם עדתו אנכי ולא יהי לך ושאר דגרות התורה

והי' עוסק נמלכתו ג' שעות ציוס ונתורה תשע וכו', משמע דלם חינו מטטל לתומנותו הרי זמנו ללמוד י"ז שעות. ויש לדקדק איך החשנון הזה הוא מתאים עם דגרי הרמנ"ס ז"ל האומר נהל' דעות ד"ד, היום והלילה כ"ד שעות, די לו לאדם לישון שליש שהוא ח' שעות ע"ש, נשאר ט"ז שעות, ונשנת פ"ט אחריון דל תרתי סרי ופלגא דללוי ומיכל ודנית הכסא דהיינו שש שעות, וממלא מחותן ט"ז שעות נשארות ללימוד עשר שעות נמעת לעת, וז"ל דלא נלחמ נגמ' אלא ננני אדם שאינם לומדים והם מנטלים כשש שעות על אכילה ושתי' וכו' אצל תלמידי חכמים שזמנם יקר להם די להם ד' שעות לכל היותר והשאר ללימוד תורה, ואפשר משום דשם נלחמ דלדרך שש שעות נמעת לעת לללוי, ומיכל ומשחי, ודנה"כ, כלומר לללוי ג' שעות ומיכל ומשחי ג' שעות, וציה"כ ג' שעות, והואיל ותלמידי חכמים שתורתן אומנותן פטורים מן התפלה א"כ מרחיקים צוה ג' שעות, וכשאר להם זמן ללמוד י"ז שעות נמעת לעת. ולאותם ת"ח שאין תורתן אומנותן, נודחי שהתפלה שהם מתפללים ג"כ ככלל נלימוד התורה. וחשנון זה מדויק ביותר לפי מה דלמרוין ננרכות ל"ג, דמתפללים שעה אחת, ולשתי תפלות של אחת ציוס ולחת נלילה הוא ג' שעות.

[ג] ויש אומרים וכו', לא סנירו להו דיט להקשות לפ"ז קושיית הש"ס מי ידע כמה חיי, דזה תקשינן דוקא למ"ד ישליש אדם שנותיו, אצל על שנה אחת לא שייך להקשות, חולם נתום' קידושין ל', מנחור דלפילו לימים יש להקשות מי ידע וכו'.

סימן תשצ"ח

[א] דרי הוא וכו'. חסרון המיכר יש כלן, ונגדפס דפוס רלשון משנת יפר"ח, סיונון תתקל"ז, כתוב: הרי יר יכלה מכס כי אין דגור שנטל יר כמו חיים קרים, תשנו עד שיכלה ירכס ויכנה הרי תורתכם טהורה וכתיו יראת ה' טהורה וכו'.

יש א' ועיין כבא מציעא צ"ו א': איהו שאול להו ביומי דבלה ועייש ברשי דיה ביומא.
תשנו. (א) חגיגה י"ג א'. (ב) קדושין ע"א א'. (ג) חגיגה ט"ו א'.
והרמב"ם בטורו המורה ח"א ס"ב כתב: ואם חשתול להשיג למעלה מהשגתך כר תניע כאליע אחר.

לפי שיבינו בו שאר העם והגשים והינוקות כר וכן כתב רש"י בגילה כ"א ב' ד"ה ובגביא: שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ ובראיש ברכות פ"א ס" ח: התרגום הוא בשביל עמי הארץ, ובספרי ברכה פ"א ס"ג וראת מרבבות קרש וזו לשון ארמי, ושם פ"א ס"א מקרא מביא לדי תרגום. (ה) ע"ז

קונטרסים של תורה שלא בכתב אשורית, קארעקטיון של המדפיסים אם יש בהן קדושה,

ובשנות חות יליר סימן ק"ו, נשאל אם יש קדושה בקונטרסים הנדפסים בדברי תורה נלשון חול הייט שאין הכתב כתב אשורית, ומהם שאין הלשון עברית וגם אין הכתב אשורית, כמו התנ"ך המתורגם בלנגלית וכדומה, ועל זה משיב שם בהספר: שיש קדושה בכל נורות האותיות הכתובות אשורית אפילו אין התוכן שלהם קודש, ומסתמך על הוזהר והמקובלים, וגם בדברי קודש כגון תנ"ך המתורגם ללשון אחר יש קדושה מלד התוכן, אלא שאין קדושתן תמור כל כך מפאת העדר הגורה של האותיות, ומסתמך על הרמז"ס ז"ל שפסק בפ"ט מהל' שאר מצות הטומאה דרך כתב אשורי מטמא את הידים, וכן פסק בפ"ב מהל' שנת דלין מליין מפני הדליקה רק כתבי קודש שכתובים אשורית, וכתב שם דני"ג, ג"אט"ה הכתוב שלא בכתב אשורי אין זו שום קדושה, אבל אם נכתב בכתב אשורי יש זו קדושה. ומסתמך על הדין המוצא בנ"י י"ד סי' רל"ז, דאם נעל נירו כתב אשורית ואפילו חכמת החיטויות או א"ב וכו' היו שנועה, והוא מהר"א פ"ג דדברים ע"ג יש לדקדק ומדברי הרא"ש הג"ל משמע דתיבות כתובות נלשון הקודש יש בהן קדושה, ובשו"ת הרא"ש כלל ג' ה', נידון שם שלמה נסיר השייכים אם נמחק, כתוב שם בתוך השאר ה"ל, ולא מליני מי שאוסר למחוק שלום ובכל אינרות כתובים שלום, "חוריקין" ונמחקין ונמחקין, וליך מותר לזרוק אותם זהו תשמיש של נגלי, הא לכל הפחות הוי ניז של לשון הקודש. ואפשר דכוונת הרא"ש בלינרות שאינן כתובות אשורית, דלא אין חשש על עטם קדושת הלשון, אלא דאם איחא דהוי שם, ה' לנו להחמיר מלזרוק ומלמחקן אפילו כשאינן כתובות אשורית.

והנה מכל הלין משמע דיש נד קדושה נלשון הקודש, וכבר האריכו האחרונים בדבר הקארעקטיון שנדפוס ליד להתנהג בהם, אלא דלפע"ד נראה דהייט דוקא בלוחות מרונעות והן כתובות תיבות מפני שאותן תיבות נמלאת לרוב בכתב קודש, לכן אם אדם כתב מכתב שלמים לתינו נכתב אשורית אין מהראוי להשליך את המכתב ונדליי שלא להגזי זו מנהג ציון, דהא התיבות הכתובות אשורית יש בהן נד קדושה, אבל אם משתמשים בלוחות אותיות מרונעות לשפה אחרת, כגון אידיש שהלשון הוא לנמרי אחר, ומולאו מאשכס, אז נודליי שאין על הכתב הזה שום קדושה, נתנליי שאין צתוכס שום פסוקים וכדומה, ואין זה דומה לחכמת החיטויות כתובות אשורית מפני שמאותן התיבות אפשר לנטות בניינים ומאמרים קדושים, אבל מתיבות כתובות באידיש אין שום אפשרות לעשות מהם פסוקים של כתבי קודש.

ובדרך אגז רליתי להזכיר נדון שמות שאינם נמחקים, דנירושלמי פ"ק דמגילה הלכה ט' איחא ניירושלים היו מוחקין לנאות שכן הוא שם חול, תני ר' יוסי אומר של ניות הנירה כותנתיא, אומנים, נמקום אחר, ופקדו שרי לנאות צראש העם, ע"ש, ונע"כ דלא פליגי צה אם שם שיש לו הננה נמקום אחר אינו נמחק, דא"כ אמאי פליגי דוקא בנאות הלל שם אלקים נ"כ יש לו הננה נחול נמקום אחר, ואתה תהי' לי לאלקים וכן נמחק אלקים לפרעה, אלא נע"כ דטעמו של ר"י הוא משום דניי לנאות לרוב מתפרש שלא על השם של הקצ"ה כגון צא, צר צא ועוד, לכן סובר דאפילו כשכתבו לשמו יתעלה נ"כ נמחק, ונ"ע מש"ס דילן נסוטה י', דר"י אומר דשמען נקרא על שמו של הקצ"ה, שנאמר כי שמש ומנן גו', ומקשה אלא מעתה לא ימחה, ולפי הירושלמי הנ"ל מה קושיא הלל לרוב שמען או שמש לא על שמו של הקצ"ה נכתב, ונ"ל דהש"ס דילן לא סנירא לי' כר' יוסי ניירושלמי הנ"ל, דלהלכה שם לנאות אינו נמחק כרנן.

והננוחה וכו' צרא עולמו וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר צם ומלאכיו וכל נלאיו לכלם נסם יקרא מיכאל ונצריאל נלשון ההוא וכו' קרא שמות לקדושים אשר צארן אברהם יתח ושלמה חולתם, עכ"ל, וגם רבותינו נעלי תלמוד הרטו נשנת קדושת הלשון נלמרים: מי שקנעו צארן ומדבר נלשון הקודש וכו', שקלים ו', הרי דהשוו קדושת הלשון לקדושת הארץ, וכן אמרו בשנת י"ג אל ישאל אדם לרכיו נלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין נלשון ארמי, ונדליי הכוונה שמלאכי השרת משתמשים רק נלשון הקודש, כמו שאמרו: מספרים נלשון הקודש כמלאכים חנינה ט"ו, ונפרק אלו נלמריין נסוטה קל חשיב דברים שהלשון קודש ומעבז בהם, הרי שהתורה הקפידה עליהם שיהי' נלמרים רק נלשון הקודש. א"כ שפיר החמיר איתו חסיד שהציא רנינו שלא לדבר בניית המרחן נלשון הקודש אפילו דברי חול, מפני שהלשון נעממו יש זו קדושה. וראה נהר"א נדרים ל"ח. ד"ה פלפולא בעלמא, שכתב: הננה ומריפות והייט כתבן שלך כי כל החכמה והשכל רמחים נכתב התורה, "נורות האותיות" עכ"ל. הרי דנורות האותיות נעממן יש להן קדושה נפלחה שנתן רמחים ונחמים כל סתרי החכמה והשכל, ומפשט דנמ' שם משמע דמשה רנינו הנין את כל חכמות התורה והפלפול מתוך נורות האותיות של התורה, והייט מכ"צ אותיות, ומשה רנינו נהג נהן טונת עין נמה שמסר כל הפלפול של התורה שלמד הוא מנורות האותיות אל בני ישראל, ע"ש.

והרמ"א ציו"ד סימן קע"ט כתב נסם רש"י: דהרוקק על המכה ואח"כ קורא פסוק מן התורה, דאמרו חכמים שאין לו חלק לעולם הבא, יש אומרים דהייט דוקא כשקורא הפסוק נלשון הקודש אבל נלשון לע"ז לא, והקשה הנ"ל הלל אמריין בשנת מ"א הנ"ל דברים של קודש אסור לאומרן אפילו נלשון חול, בניית המרחן, א"כ נני ריקוק נמי מה דאסור לומר נלשון הקודש אסור נמי אפילו נלשון של חול. והש"ך שם נאות י"א תמה על הנ"ל, וכתב דדברים של קדושה היינו עיני קדושה כגון הוראה או דבר תורה אין נפ"מ בליה לשון שאומרן, אבל השם אינו קודש אלא דוקא נלשון הקודש, וסם שנכתב נלשון חול כגון, ג"אט"ה נלשון אשכנזי, נ"ג"ה נלשון פולין ורוסיא, מותר למחקן, לכן שפיר כתב רש"י דלין איסור נקורא פסוק על המכה שלא נלשון הקודש, ע"ש. ובשו"ת רעק"א סימן כ"ה, הציא דברי ש"ך אלו וגם דברי התשנ"ן ח"ל"ג ד' דלאכרות מתורגמות מותר למחוקן, וכתב רע"ק אינר דשמות הכתובים שלא נלשון הקודש דינם ככייטיים דמותר למחוקן. ועי' מה שכתבתי נח"א סימן תקע"ג ובדברי רעק"א הנ"ל.

ר"ש לעיין בדברי הש"ך הנ"ל שכתב נחילתו שסם נלשון הקודש הוא שם נלשון חול אינו שם כלל, דמשמע מדבריו דדוקא על ידי האותיות של לשון הקודש, דהייט הידוע אללע בלוחות מרונעות, מתקדש השם, ואם יהי' נכתב למשל שם אלוקים בלוחות של לשון אחר, הנם שאין שום חילוק נקריאה, אין השם מתקדש, ואפשר דאפילו כתוב נלשון הקודש אלא שלא בלוחות מרונעות נ"כ אינו קדוש, אולם נסיוס דבריו של הש"ך שכתב דמותר למחוק שם שנכתב נלשון חול כגון, "נ"ג"ה נפולין, משמע דלין כוונת הש"ך אלא ניש שינוי הן בלוחות ובהקריאה והתוכן, או אולי כוונתו, דניש שינוי בלוחות נבד אין השם מתקדש אבל לכל זאת אין מהנכון למחוקן, אבל כשיש שינוי הן בהאותיות והן בהתוכן מותר לכתחלה למחוקן, אולם איך שלא יהי' הפירוש בדברי הש"ך, מוצא עכ"פ דהלשון הקודש נעממו יש זו קדושה, דהא משמע מדבריו דאם נכתב שם, "נ"ג"ה בלוחות מרונעות אסור למחוקן, דבריו מטין דדוקא כשנכתב שם, "נ"ג"ה נלשון של חול דהיינו שלא בלוחות מרונעות או מותר למחוקן, אבל כשנכתב בלוחות של לשון הקודש אסור למחוקן.

תת. הוקר רגלך מבית רעך (משלי כח יז) [א] חלא אמרו חכמים (א) יהי ביתך בית זוער לחכמים אלא מבית רעך מאשתו שהרב יעשה בית המדרש מצד אחד (ב) שלא יסתכלו הנכנסין והיוצאין באשתו או בבתי או בכלתו הרי מצות תורתו באה בעבירה וכתוב (בראשית יח י) פתח האהל והוא אחריו הוקר רגלך מבית רעך (ג) אם הוא אוכל ויש לו חרפה באכילתו ובשתיתו לפניך או אם יש נגבים שחם נגבים הוקר רגלך כי יאמרו חכמים והשפחות פלתי נגב הוקר רגלך מבית רעך שתהא קבוע בתורה ולא תדבר דברים בטלים. הוקר רגלך מבית רעך (ד) אל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו הוקר רגלך שאם יהיה זמן מרובה בבית פעמים צריך לנכסו ויהיו לו לשורה הוקר רגלך סן ישבעך אבל כגון אביו ורבא בבית רב יוסף ורב יהודה בבית שמואל שכל היום לומדים על זה לא אמר.

תתא. כשיש לאדם תלמידים הנוך לנער על פי דרכו אם מבניים כמתומות דברוך כפי מה שהוא תניד ואם אינו יודע בסתומות פירש לו שהרי לפי שמשה רבינו אמר (א) יעבוד אדם עבודה זרה ואל יצטרך לבריות ולא פירש כשאמר עבודה זרה זהו עבודה שהיא זרה לו שיתבייש לעשות אותה מלאכה ואל יצטרך לבריות [א] נכשל בו זרעו. (ב) ולמה אין שונן להכנס ולמה אין מפרשין להכנס לפי שכתוב (משלי א ה) ישמע חכם יוסף לקח וכוון שהוא חכם אם היה מפרש לו לא ישים לבו להכין דבר מתוך דבר ובזמן הזה שאין חכמה יתירה צריך לרב לפרש הכל גם אם יכתוב פירושים יפרש הכל כדי שלא יהא יגיע לחשוב ויתבטל משאר דברי תורה ומה שאמר בתורת חכמים אין שונן להכנס אין מפרשין להכנס כגון חכם שמבין פרמיונות שנאמר (משלי יד ו) ורעת לנכון נקל כמו שאמר בן עזאי לר' יוסי הנלילי בתורת חכמים (ג) כשיחיה לו קרשיו יאמר החכם ככאן יש קרשיו וישם התלמיד אל לבו שידע מעצמו ויננס בהריופות ובשלא ידע אז הרב יגיד לו ולמה רמז הכתוב בסתם (דברים ה כה) ואתה פה עמוד עמדי (ד) שאמר לו בתשמיש המיטה כיון שסמך לו אצל (שם שם כד) שוכו לכם לאחליכם אמר הרי רמז שאחיה אפוך בתשמיש המיטה ואחרן וכרבים אילו נאמר לו בפירוש לא ידברו בו אמר אחרן (במדבר יב ב) חלא גם בנו דבר (ויקרא י יח) אכול תאכלו אותה כקדש כאשר צויתי ואמרתיו לו (שם שם יט) ואכלתי הפאת היום הייטב בעיני ה' כך בזה אם אמר למשה בפירוש פרוש מן האשה הרי נקבל ואם בסתם ואתה פה עמוד עמדי מזה הסתם [ב] אין הוכחה שמא על זה לא אמר שיהא אפוך בתשמיש המיטה אלא לא אמר לו אלא על שיעמוד בהר פניו ויקבל את התורה אמר להם (במדבר יב ה) פה אל פה ארכו בו דברתי לא נאמר אלא ארכו מכאן ואילך ארכו לפי שאתם משוין דבורי אליכם כמו דבור אליו אלא מפאן ואילך לכם (שם שם ז) בחלום ארכו בו ואליו ארכו פה אל פה בפירוש הרי משה פירש מאשתו מדעתו שסמך על מה וכו' שאמר בסתם ואתה פה עמוד עמדי ולא דיברה תורה בקוצר ובסתם כגון גזירות שוות וכגון ככאן מפני (ח) שמקרא אחר יוצא לבמה פעמים ואילו נאמר בפירוש לא הרינו יודעים טעם אחר כגון ואתה פה עמוד עמדי לומדים אנו (ו) שהקורא בתורה בעמידה שני עמדי (ז) ושליח ציבור אומר עמוד והיה לו לומר עמד עמדי (ח) אלא שנראה כעושה עצמו אלוה פה יעמוד במקומו ואילו היה מפרש כל דיבור ודיבור היה צריך להרבות קלפים וכתוב (דברים טו יא) כי לא יהיה אביון (ט) והתורה חסה על מסתם של ישראל ולא הכל יודעין לכתוב והיה צריך לכתוב ועוד לא היה כותב בכמה ימים ועוד אדם עוסק במלאכתו נמצא תורה במלח ויהשוב אדם כאילו כל ישראל בניו וילמד תורה לכולם שנאמר (שם יא יט) ולמדתם אותם בניכם לדבר בם לך אמר (שם כט ט) ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריתכם כל איש ישראל טפסם יהיו כל ישראל כמפסם כירשאל מה טפסם אתם מלמדים כך כל ישראל מה ישראל אם באים לפניך בדין אתך מכיר פנים בדין כך אם בנך חזיק לחבירו אל תשא פניו בדין (י) כשמעון בן שמש לבנו כתיב (שמות לב כט) כי איש בבנו ובאחיו ואומר (תהלים טו ג) וחרפה לא נשא על קרובו אלא כך מהפס בחוכת קרובו בחוכת אחרים. אמנו (יא) שמו (ש"כ יג ג) ויגרב בן שמעון אחי דוד ויתרב איש חכם מאד לשורענות מכאן אמרו (יב) אל יתחבר אדם לרשע אפי' לקרבו לתורה.

תתב. אל יגדל אדם יתום רכיל כי אין לו זכות ואל יגיד בן תלמידיו רכיל כי לעולם לא יהיה להם שקם מפני רכילתו ולא שפחה ועבד רכילים.

משנת אברהם

סימן ת"ץ

סימן תת"א

[א] והלא אמרו וכו' קושיא כעין זו הקשו נגמ' חגיגה ז', רני לוי רמי כתיב הוקר רגלך מניח רעד וכתוב אלא ניתן צעולות, לא קשיא כלן צעולות ולאשמות וכלן צעולות ושלמים, ע"ש. וזוהר נשלה דף כ"ה: תקשה כתיב רעד ורע רניח אל תעונו וכתוב הוקר רגלך, ומשי הוקר יגדך ללא ירחק לקנלך ולא ישלוט נך ולא תעניד הרהורא אחרת, והוא כעין מה שתייר רבינו: שלא יסתכלו הנכנסין והיוצאין באשתו, וכנראה זהוהר והפסר גם רבינו מפרשים ניב הוקר מלשון קרירות להקר אח היגר הרע, ורגלך מתפרש מלשון מרגל שהוא יגר הרע, כן חיתא גם בגליון הזהר מהרה"ק. ושירוש הג' של רבינו, חס הוא לכול וכו' כלומר שלא תתנה עליו, מקורו בתוספתא פ"ד דיומא ע"ש.

(א) ונכשל' זו וכו', רש"י נג"נ ק"י ר"ה ישכיר פי' והלוי סגר בלחמו כך תקוללני מניח אני אלה לעולם ישכיר חדם עלמו לע"ז וחל יטרך לנריות, ואני אלה הייב משה רבינו, דמות להשכיר עלמו לע"ז כדי שלא יטרך לנריות, נתנלי שלא יהי' לנו לע"ז ע"ש. חה הי' טעותו, והא ע"כ לא פליגי אנוי ורנא נעונג ע"ז מלהנה ומיראה הי חייב אז פטור (סנהדרין ס"א:), אלה הכל מודים שאסור, וכדי שלא יטרך לנריות לא עדיף מלהנה ומיראה, ונפרט לפי מה שכתנו נחום' עס ד"ה רנא, דלכתחלה צריך למסור נפשו על אונס ע"ז אלא דאס לא מסר נפשו סוגר רנא דפטור.

(ב) אין הוכחה וכו'. זוה מסולקת קושיית החוס' בשנת פ"ז נאה"ד, ואתה פה, שהקשו: דמשמע דלהרן

תת. (א) אבות פ"א פ"ד. (ב) כעין מה שאמרו סוכה נ"א ב'. (ג) כעין מה שכתב למעלה סימן ק"ה. (ד) אבות פ"ד פ"ה. תת. (א) ב"ב ק"י א' וירושלמי ברכות פ"ט ה"ב. (ב) תורה כהנים פרשת סוזה פרק וביס פרשת ב'. (ג) שם. (ד) שבת פ"ו א' יעניש בתורה ואתה ואדרין פ"ב. (ה) סנהדרין ל"ד א'. (ו) מגילה ב"א א'. (ז) רמב"ם הלכות תפלה פ"ב ה"ז אין הוקרא רשאי לקרות עז שיאמר לו הש"ן לקרות. (ח) הלשון מנומנם מעט. (ט) ויבא ל"ס א'. (י) ירוש' סנהדרין פ"ו ה"ב. (יא) צ"ל אמנון היה לו רע ושמו בר ומקור דבריו הוא במכילתא יתרו פרשה א' ובילקוט יהושע רמז ב'. אבל מהר"ה

כי רבנו נחמיה למת שאמרו באדרין פ"ט: ואל תתחבר לרשע כר שכן מצונו באמנון שנחמבר עם יונגב ויעץ לו עצה רעה שנאמר לאמנון רע ושמו יונגב בן שמעון אחי דוד ויונגב איש חכם מצד אחד ורשע. ד"א אל תתחבר לרשע אפילו לתורה, אולם במגן אבות ורשב"ץ כתוב וייל ועדו אמרו באדרין אל תהי חבר לרשע אפילו לחבר מצות וכן אמרו במכילתא אל יתחבר אדם לרשע אפי' לקרבו לתורה שהרי יונגב כשנתחבר ליהוא פתחו את אהת משפחו וקראו אותו יונגב, הרי שמפרש גם מה דאיתא באדרין על יונגב כן רכב ולא כדברי רבנו. (יב) אבות פ"א פ"ו.

תתנו. כתיב (איוב כב כג) אם תשוב עד שדי תבנה תרחיק קולח מאחליך אם פן למח הוצרך לומר (שם יא יד) אם אין בידך תרחיקו ואל תשכן באחליך קולח אלא בא ללמדנו שלא יאמר הרב אגיה לתלמיד קול פרי שאזכחו וילמד ממקומו לא יתקל בני יותר לומר לבני ביתו קולח.

תתנו. כתיב (מ"ד א) ואתה ידעת כי עבדך היה לפניו או נשכא לפניו לא החמיר עדיין עד שבא להרסה אמר אלישע הרי רעתך לא נודעה בלוי ואם אעזוב אותו יאמרו על הנפ גירשוו לך המתוך עד שהמא בדבר שנודע בישראל לא היה קרשה בן לאחר שנשבע אלישע שלא יקח לקח בשם אלישע וזה היה הליל השם ועוד רצח לננוב דעת רבו הנביא היודע כל הרי נודע לכל ברשותו לומר הרבה יש לו לטוב לאדם עד שיגדש את תלמידו מתרעומת בני אדם עד שיוודע ברשותו. פעם אחת היה לרב לחכם אחד תלמיד אחד (ב) שלא היה בכל דבריו הנזכר מסוף לא היה מוכר אמרו לו אין זה ראוי שישיב בפניך אמר הוא גורם שאני תרד לומר ודחק אותו בכל יום ללמדו ובעבוד עצמי אני קרשה.

תתנו. תורת ה' תמימה (תהלים יג ה) ואינו תורת בעלת מום אלא (א) מי שקיבל עליו דברי חבירות הוץ מאחד או נוי שקיבל עליו כל התורה הוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו תורת ה' תמימה תלמיד שהגיע לתורה אבל מי שלא הגיע לתורה וזמרה בעלת מום תורת ה' תמימה לתמיד משיבת נפש קדוה ה' נאמנה שכבר נקשה על ידי (ב) אלישע ויחזקאל. תתנו. תורה צוה לנו משה מרשה קהלת יעקב (דברים לג ד) צוה לנו שנעשה תקנה שתמא מורשה כיצד שלא תקח אשה שאחיה רקים (א) אלא שאחיה חכמים וטובים ד"א כשיחיו ישראל מקובצים ונקחלים היו קרשים תקנה שלא תפסוק תורה כיצד היו נודרים ונתנים לצורך תלמוד תורה מורשה קהלת יעקב נבית שמאי (ב) ב"ש אומרים אין מלמדים תורה אלא לבני טובים ד"א שנים שנים וחיציץ ללמד ואין ספק במעוה אלא לאחד מהם מוטב לעסוק שילמד [א] בן תלמיד חכם מאותו שאביו אינו תלמיד חכם ד"א מורשה קהלת יעקב היו קרשים תקנה שילמדו חכמים וזלילים כשיחיו ישראל נקחלים היו אומרים תנו לנו שנתפרנס בנות תרומות ומעשרות כי אתם יש לכם מורשה בלומר ירושת ארץ ישראל ותנו לנו בדי שנעסוק בתורה.

תתנו. רק ארבת חכמים לרדם לא היתה לפרעה (בראשית מו כו) למח הוצרך זה לכתוב בתורה אלא לומר לך אם המלך מפיל מס על הקיר בני הקיר יתנו (א) ותלמידי חכמים שפוסקים יומם הלילה לא יתנו [א] עמם דבר כי לא בעבורם הוטל על הקיר אלא בעקב בני הארץ ותורת אלהים משמרתן חנה פרעה לכהנים לע"י עשה טובה וכל שכן עובדי ה' שיהיו ישראל מפיסקין מוונתיהם וכל צרכיהם שנאמר (תהלים לו כח) ולא ראיתי צדיק נקוב ורעו מבקש לחם אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם.

משנת אברהם

שהרצה פושעים היו נהם ישראל ונתקדשו לתלמוד תורה ויאלו מהם לדיקים וחסידים וכשרים, אבות דר' נתן סוף פ"ג, והש"ס דלן נזכרים הכ"ל כנ"ה הוא דהרי גם מפורש הזהרו נבני עניים שמהם תלמי תורה ע"ש. ולמעלה נסיון תת"א כתב רבינו זענאו: ויחשבו אדם כלילו "כל" ישראל בניו וילמד תורה לכולם שנאמר, כל איש ישראל טפס, ע"ש. הרי שאין אדם הסתייגות לשום אדם ננוגע ללימוד התורה.

ומרים לא ידעו שפרש משה מן האשה עד ששמעו לנפורה אומרת אוי לכן לנשותיהן וכו' וכי לא ידעו הא דכתיב ותתה פה עמוד עמדי ע"ש, דהם סנרו שמה אין הוכחה.

סימן תת"ז

לימוד תורה לבני ת"ח ולבני עשירים.

[א] בן תלמיד וכו'. ואין זה מתנגד להא דלמרינו נסנהדרין ז"ל הזהרו נבני עם הארץ שמהם תלמי תורה, דכבר נשאר רש"י גם נפירושו, הזהרו נבני עם הארץ שנעשו ת"ח לעשות להם כבוד שמהם תלמי תורה לישראל שהרי יאלו שמעי' ואצטלוין מנני בניו של סנהדרן ומנני בניו של התן לתדו תורה נבני זרקה, ע"ש כוונתו, דהגם שהתורה מחזרת על אכסניא שלה ונקלטת יותר יפה צבני ת"ח הלומדים תורה מננני ע"ה, כדעת רבינו, אהל אלו בני ע"ה היואלים מן הכלל, כשנעשים ת"ח עשים להיות יותר רגילים ומועילים מנני ת"ח.

[ג] אין התעודות לדעת רבינו מהא דלמרינו נזכרים פ"א מפני מה אין מוויין ת"ח ללאת ת"ח מנניהם, ופירש הר"ן גם שעל הרוב אינם בני תורה, דשם מיידי נענין המליאות, כלומר רוב בני ת"ח אינם חפלים ללמוד וליגע עלתם נד"ת, אהל אלו בני ת"ח החפלים ללמוד ומתעשים נזכרי תורה שפר עשים להלילה נלימודם יותר מנני ע"ה, כי נודלי בני ת"ח זכות אצותם מסייעתם. ונפרט שכנראה רבינו מסניד נסיון זה שיעת צית שמאי האומרים: אל ישנה אדם אהל למי שהוא חכם ועניו וכן אצות, ועשיר" ונ"ה אומרים לכל אדם ישנה,

סימן תת"ז

מאיזו מסיים ת"ח פמורים ואיזו ת"ח.

[א] עמם דבר וכו'. דקדק רבינו נלשונו לומר דדוקא אם הוטל המס על הנזיר נאופן כללי אז אין הנזיר יכולים לננות מהת"ח חלקם, אהל אם הוטל המס על הת"ח נאופן פרטי אז אין הנזיר חייב לפרוע נעד הת"ח. וכן כתב התשנ"ן נחלק א', סימן קמ"ג. דוחאי דאשכתן נפרק זה נזיר שה' ר' פפל נותן כנגד, הם נר החח נקי' לרעו' וקניל עלי כנגד דכולהו שני, הייט שאותו המס הי' נדרש מלת ר' פפל נאופן פרטי, וכשהמס הוטל על הנזיר, ת"ח פטורים מלהשתתף עמהם אפילו כשיש להם נכסים הרבה, הר"י אגון מינאש ז"ל נשם האלפסי ז"ל גם. והרמב"ם ז"ל כתב נהל"ל ת"ח רי, ואין מחייבין אותן ליתן המס נין מס שהוא קנוב על בני העיר נין מס שהוא קנוב על כל איש ואיש, עכ"ל. לכאורה תשמע מדבריו שאפילו הוטל המס על הת"ח נאופן פרטי גם כן פטור מלשלם, כלומר, והנזיר חייבים לשלם נעדו, אהל די"ל

ב' ד' ויחזקאל את המסים ויחזקאל ליו ומה שלא הזכיר את אלוהי שהיה את בן הצדקית נראה כי דעתו כמו דעת הרמב"ם בספרו המורה מב"ב לראשון וכן כתבו תלמידי רבנו שרץ בשיטה מקובצת בבא מציעא ק"ד ב' רעיון תוס' שם ד"ה אמר.

תתנו. (א) בבא בתרא ק"י א'. (ב) אדרין סוף פ"ב.

תתנו. (א) בבא בתרא ז' א'.

תתנו. (א) ברכות כ"ח א'. כל תלמיד שאין תוכו כבודו לא יכנס לביהמ"ד ובמס' דרך ארץ רבה פ"ו: אמר להם בניו ולא עשיתי לכם כל כך אלא לבדוק אתכם ובשבת כתיב א': שמה תלמיד שאינו בדוק יש בו, הרי כי היו בודקים התלמידים. (ב) אורי צ"ל שהיה בכל בר.

תתנו. (א) בכורות ל' ב'. (ב) ר"ל אלישע החיה את בן השונמית מלכים

תתח. מרבה חנונו בנשך ובתרבות לחנון דלים יקבצנו, מסיר אונו משמט תורה גם תפלתו תועבה (משלי כח ח ט) סמכם לחודית שלא יאמר אדם אני לוקח ריבית וחפץ אני לתת הריבית [א] לנבאי דקה למי שיחונן דלים מוצפ שלא יקה ריבית לפי שכתוב (ויקרא כח לו) ובמרבית לא נתן אכלך ובתיב תרבות לנבי ריבית לכך בתחית המתיב יהיה מת (א) ולא יהיה שכתוב ביהוקאל (יה יג) ובנשך נתן ותרבות לקח וחי לא יהיה את כל התועבות האלה עשה מות יומת דמיו בו לכך מרבית תרבות ראשי תיבות מת ואל יאמר אקה ריבית ואתן ללומדי תורה ובתרבות כ' יתר שני רביות מישראל (ב) ואף מגוי מי שיכול להתפרנס משדותיו ועוד (ג) ב' ריבית מוקדמת ומאוחרת.

תתמ. מ'סיר אונו מ'שמט ת'ורה ראשי תיבות מאמת אם שואל אדם מאמת אבל לקנתר ולחפקיפך ומחפש להביא ראיית שקר ומתום דבריד עליו נאמר (משלי כג ט) באוני כסיל אל תדבר כי יבז לשכל מליך.

משנת אברהם

כגון כריא פתיא אפילו מרנגן, אם ננ"ז ת. ושיטת הרד"ך, הוצא נכנה"ג שם, דדוקא מורה הוראה פטור מן המס, נדולא משום דקשיא ל' הא דנ"ל דא"כ משכחת נעיר שרוצס או כולם הם קונעים עתים נתורה מי ישלם את המסים. גם ראיתי נכנה"ג שם שהניא בשם ספר נגימין זאנ דאיז שמחזיקין אותו נעירו לת"ח הגם שאינו מוחק לת"ח נשאר עיירות, הוי תלמיד חכם ופטור מן המסים ע"ש. וראה מה שכתנתי נסימן חש"ג דנזרי הרמנ"ס ז"ל נפיה"מ לנכורות נעין מומחה, איז מוחק למומחה על ידי נבי אדם פשוטים ויש מומחה לנ"ד ע"ש.

סימן תת"ח

רבית לצורך מצות

[א] לנבאי דקה וכו'. דעת רבינו דלא כנתפנות מהרי"ל סי' ל"ז והאגודה, הוצאו נדמ"א יו"ד סי' קע"ג דמותר ללות נרנית לצורך מצוה עי"ש, ועי' יו"ד סי' ק"סי"ח. והפוסקים לא הניאו דברי רבינו נכאן משום שסימן זה הוא מהמחודשים שאינם נס"ח הנדפס. ואין להקשות אמאי לא ליתי עשה לדקה ולידתי ל"ת דרנית, דהגם דיש כמה לאוין הלא כמה עשין יש נדקה, אלא דאיז נעידנא, ונפרט דעשה לדקה אין לה קצנה ונפרוטה יוצא ידי נדקה, והגם שכל מה שהיא עתן לדקה מקיים מצות עשה דאורייתא אצל אפשר לכל זאת חסונ אפשר לקיים שיהם, דהא אפשר לו לקיים המצ"ע נתינת פרוטה, ולמה דלמרינן נכתובות ל"ט, דאי אמרה לא נעניא לא הוי מצוה, ה"כ נבי דקה דאי אמר העני לא נעניא לא הוי מצוה, והגם דיש לדחות דשאני התם דהדנר תלוי נאדם אחד היינו נאוחה אשה ואי אמרה לא נעניא לא הוי מצוה דאי אפשר לקיים מצוה זו אלא נאוחה אשה אצל נבי דקה אם יאמר עני אחד לא נעניא אכתי מני לקיים המצוה נעניים אחרים, אצל הלא כתבו הפוסקים דאין מצרכין על מצות דקה מהאי טעמא דשמיא לא יסכים העני לקבל, ממילא משום אותו טעם לא הוי נגדר עשה דוחה ל"ח.

ובתשב"ץ ח"ד סימן ל"ד, מלריך נדון זה אם מותר להלות נרנית הקצנה לצורך עניים, כלומר שהריות של רנית יהי' לדקה, ומסיק שם דאם לא ימצאו להלות מעות אלו נרנית דרנגן, מותר להלות אותם לצורך עניים אפילו נרנית דאורייתא, ועיקר ראייתו הוא ממה דלמרינן צירושלמי דסנהדרין פרק גן סורר ונמו"ק: לוין נרנית לחנורת מצוה ולקידוש החודש, היינו שלוין מישראל וטתינן לו רנית הקצנה משום שנריכים המעות של ההלוואה לצורך חנורת מצוה ולקידוש החודש, וק"ו שמתר להלות לישראל נרנית הקצנה ואותו הרנית יהי' לצורך מצות דקה ע"ש. והנה לכאורה זה הפסק של התשנ"ז הוא שלא כדברי רבינו. אולם נראה לי שיש להשוות

דכוונתו היא צין אגונין מן הנזנר נאוחן כללי וצין שהוטל המס על הנזנר לפי אנשיה, לנגולת, אצל התנענים לשלם אינם הת"ח אלא הנזנר.

וראייתי נש"ח הרשנ"ג, מננו של התשנ"ז, אלה תי"ג, שדן נענין זה וכתב דיש מחלוקת הפוסקים הראשונים צוה, דהרמנ"ס והרא"ש ז"ל סוגרים דנכל אופן ת"ח פטורים מחס, והניא דברי הרמנ"ס ז"ל נאנות פ"ד, והרמנ"ן ז"ל ננ"ז סוגר דאם המס הי' אהרקפתא דנגרל וכשארית כמה שנים שלא נתן המס ומנשל העיר תונע מהת"ח את המסים אין הנזנר חייבים לפרוע נערו, ע"ש. ודברי רבינו מטיין כדברי האלפסי הג"ל, והרא"ש ז"ל כתב שתלמיד חכם איז לו אומטת או קאת משא ומתן להתפרנס בו כדי חייו ולא להתעשר ונכל עת שהוא פנוי מעסקיו הוא חחר על לימודו ולומד תמיד, נקרא תורתו אומטתו, ונבי העיר חייבים לפטרו ממסים. אולם נת"ח שכרוהו נבי העיר והוא פונה מכל עסקיו ועוסק נצרכי נזנר, כתב הרשנ"ג שצוה גם הרמנ"ן ז"ל מודה שני עירו חייבים לפטרו מכל מיני מסים אפילו כשהוטלו על הת"ח נאופן פרטי, ע"ש. אולם רבינו דקה בלשוננו וכתב תלמידי חכמים, שעוסקים יומם ולילה" משום דהוא ז"ל לשיטתו לקמן נסימן תתתל"ג, והוא ננדפס סימן תתרי"ג, דדוקא אותם שלומדים יומם ולילה ואין להם עסק אחר, אצל אם לומד ועוסק נדרך ארץ הרי הוא כאחרים, ע"ש. ועי' נש"ך חו"מ סימן קס"ג"ה, שכתב דדעת הפוסקים אינו כן. ונמסר כנה"ג חו"מ סימן קס"ג האריך נענינים אלו והניא דעות הרנה פוסקים שכל שתורתו קנע ומלאתו עראי אע"פ שאינו מורה הוראה פטור זה לשון מהר"ם מטראני נח"צ ס' כ"ה, וכן הפוסקים וכן התלמידים שלא הגיעו עדיין לגדר הת"ח, כל שתורתם קנע ומלאתם עראי, שרונ עסקם ציוס ונלילה הוא נחורה ומיעוט היום יוצאין ומפקיין על פרכסתם פטורין. ומהר"ש הלוי נחלק חו"מ סי' כ"ד כתב דאפילו אינו עוסק בתלמוד אלא נמדדשות והגדות וצין מה שהוא לומד נאוחה חלק מחלקי התורה ויהי' תורתו קנע ומלאתו עראי פטור מן המסים, ע"ש נאריכות.

ויש להצין, הלא כל אחד ואחד מישראל חייב לקנע עתים נחורה, ועשה תורתך קנע לא רק להת"ח המפורסמים נדור נאמר אלא לכל ישראל, א"כ נמצא שער שרונ תושביה הם חרדים וקונעים עתים לתורה ורק כמה שעות ציוס עוסקים נמלאתם, ומיעוט תושביה אינם נבי תורה ואין תורתם קנע, יתחייב שאותו מיעוט יהי' נריך לשלם כל המסים ננד רונ העיר, ואפילו הרונ הם נעלי נכסים, וכן הוא השאלה ג"כ, מי ישלם את המסים אם כל תושבי העיר עוסקים נחורה נקנע ומלאתם עראי, ונע"כ נ"ל, דזה אין נמניאות כלומר, דנזמן שרוצס עוסקים נחורה נקנע לא יזויר שיטילו עליהם ועל אוחה העיר מס כלל, כי הטלת המס אינה נאה אצל נעון עמי הארץ כמו שמסיר רבינו, אצל על ת"ח לא שליט למרמי עליהם כדכתבי נעזרל, ונש"ס הג"ל. ולכן הדין דללרכי העיר

מאיש אחד אמר הנביא מה שיבו של זה אמר ליה בנשך נתן. ויעון בים צי ב' תודיה תשנ"ג. (ב) כיס צי ב' לא צריכא אפי' רבית ונכרי. (ג) שם ס"ב ב.

תתח. (א) מדרש רבה משפטים ט"א: אמר הקב"ה מי שחיה ברבית נבזיהו לא יהיה לעוה"ב ולזה המדרש כיונו התוס' פוסה ז' א ד"ה כל תי' ויש. ובפרקי דר"א פ"ג: וכולם צמדו על רגליהם חזין

אינם נחוצים להלואה זו לצורך עתה, ולא שייך אלס לומר דהוי מחילה נאונס, דהלל כל הנחיות שלהם למעות חיטו אלל צכדי שיוכלו לעשות מצוה ונדולי לא יראו לענור ענירה, ומחילתם מחילה גמורה ומועלת היא.

ובשורת מהרש"ם יו"ד סי' כ"ז יש אלה דומה ממש לדברי רבינו: ראונן שלקה משמעון סכום מעות נרנית נאמור אמותה ההלכה שיהי' נעד תלמוד תורה ונעד הישינה וכו'. וכחן שס הרש"ם כי יש זהה הדיון של מעות הקדש נרנית נ' דינים. א) הראשונה אומר מעות נדקה אפילו נאנך רבית. ב) הרש"א מחיר להלות מעות נדקה אפילו נרנית קלוה. ג) הרא"ש והגור אומרים נרנית דאורייתא ומחירים נרנית דרנן. וכחן לדברי כולם נכ"ד יש כאן איסור נרנית קלוה דאורייתא, דע"כ לא התיר הרש"א ז"ל אלל נמענות הקדש שהיא ניד הגנר לפי שאין למעות אלו נעלים ואין זה נרנית הנא מיד לזה למלוה הנל נכ"ד שראונן נותן המעות לשמעון יש כאן מן יד לזה ליד מלוה, וכי מה שאסרה תורה נרנית לישראל יש לו להחיר נציל שיתן הרנית להקדש, חלילה וחס שיעלה זה נדעת נן אדם, אדרנה שונא נל עולה, דגול ורנית שיהס שנואים כאחד לפניו יתעלה, עכ"ל. והוא כדברי רבינו ממש.

ואשר דאלו הפוסקים המחירים לתת נרנית לקופת הנדקה נעד הלואה שהס לרס מקופת הנדקה, היינו משום דלעולם ליכא כאן איסור דאורייתא נאונן כזה אפילו נהדינו, דהא יש פוסקים, ראה נמתנה אפרים הל' נרנית ס"ו, ונש"ת מני"ט ח"א, סימן כ"א, דכשנתן הלוה את הרנית מחילה לשם מתנה ליכא איסור תורה, והכא ודאי דה הלוה מלת קופת הנדקה ונתן את הרנית, לא שייך לומר דהוא נותן הכסף נעדו, אלל דמתרבה הקופה של נדקה הלא זו נדקה גמורה, דנכל נדקה שנותנים לקופת הנדקה מתרבה הכסף שנקופה.

רבית במתנה

וברן ז"ל נאנני סר יו"ד, סימן קמ"ר, הניח את דברי המתנה אפרים הכ"ל שכתב דלדעת הרמז"ס נס קודם שפרע לו הרנית אס המלוה לא רנה לקבל מתחת איסור נרנית ואמר לו הלוה שנתן לו נמתנה מותר, כיון דאיסורא עניד חי יהי' לי' נכר מעותיו, כי אחר לו אני נותנו לך נמתנה נמר נדעתו לתת לו לשום מתנה משום שעה עמו הסד. ועל זה הקשה מרן ז"ל: וחסד זה אינו יודע מה הוא, דודאי אס נותן לו נציל חסד שעה עמו מכנר ולא חסד של הלואה, ששיטת שאין זה נרנית, אכל נסתמא ודאי משום חסד הלואה הוא נותן לו רק שזה המלוה חיט רונה לקבל משום איסור, עושה הלוה תחנולה זו לתתו נמתנה חסד אסור, עכ"ל. והנה אפילו לדעת הא"ג, אין דברים הללו נאמרים אלל נהדינו, דלז שייך לומר דהלוה עושה תחנולה, כלומר, שיתרנה ממוטו של המלוה, ואין כאן מתנה, אכל נני קופת הנדקה לא שייך לומר דהלוה עושה תחנולה, דסוף כל סוף המעות הללו לשם נדקה יהיו.

אנב הנני להעיר נדנר הכ"ל כשנתן הלוה להמלוה את הרנית נתורת מתנה, וכן נדיון מחילה נרנית היינו כשהלוה פרע הרנית ומחל עתה להמלוה, שזה נחלקו הגאונים והרמז"ס ז"ל, הל' מלוה ולוה פ"ד, שהגאונים סוברים דאין מחילה מועלת משום שכל נרנית מחילה היא דהתורה אונס שהיא נותן למעות והרמז"ס ז"ל סובר דמחילה מועלת, וראיתו מדאמרו חכמים שהגלגים ומלוי נרנית אס החירו אין מקבלין מהם, מכלל שמחילה מועלת, ע"ש. דהלל יש להניח רא"י דנס נרנית מחילה מועלת אונס אלל נותן הרנית לשם נדקה, ונדולי שהיא יתר שני רנן לתת את מעותיו לשם נדקה מאשר ילוה מן ההדיט ויתן לשם נרנית, דהא לא שייך לומר נכאן שהתורה אסרה נתינת נדקה כס שכתב הרמז"ס ז"ל דהתורה אסרה מחילה זו, ואפשר דה הוא עיקר הטעם של הירושלמי הכ"ל נסנהדרין דליון לצורך חצרת מצוה וכו', דאלו הליון לצורך מצוה הלא

כל הפוסקים ולא פליגי. דהנה התשנ"ץ מיירי נאונן שחלוין לאדם פרטי והוא משלם נרנית לקופת הנדקה ואותו נרנית מתחלק לעניים לנדקה, זה נס נרנית מודה שמוחר, דזה הטוחן נרנית יש לו ענה ליתן הרנית נתורת נדקה, ומיד כשהוא נותן הכסף של נרנית ליד הגנר של קופת הנדקה הרי הוא מקיים מלות נדקה ומחילא מותר או משום דעשה דוחה ל"ת, דהא הכא הוי נעידולא, או משום דאין הוא נותן כלל נתורת נרנית אלל נתורת נדקה, ואומדיון דעתו דאין הוא מתכוון לתת נרנית אלל נדקה, דמתמחא אין אדם מתכוון לעצירה דומיא שכתב הר"ן נצנעוה נצנעוה שלא אוכל ואכל עפר דפטור הגס דנצנעוה שאוכל ואכל עפר פטור, משום דלעולם אומדיון דעתו של אדם מישראל שאין כוונתו לעצירה, לכן נצנעוה שלא יאכל ואכל עפר אמריון נודלי שאללו אכילת עפר לא חשונה אכילה וכן להיפך, כן נמי הכא אמריון נודלי מחשבתו ודעתו של זה הטוחן נרנית היתה מיד נקבלת הלואה לא ליתן נרנית אלל נדקה. אולם רבינו מיירי נמי שמלוה מעותיו נרנית ואומר שיתן את הרנית אשר יקבל לנדקה, זה נודלי אסור כי מיד שמלוה מעותיו עונר נרנית דאורייתא, ונס כשננה הרנית הרי הוא עונר על איסור תורה ומה מועיל לו אס נותן אס"כ את הרנית אשר לקח לנדקה, הרי זה דומה למי שנחל את חנירו ואס"כ הוא נותן את הנזילה לעניים דודלי אין זהה שום תקון על איסור גול שניר.

שוב ראיתי נהרש"א סימן חרס"ט שכתב דמה שחלוין מעות של תלמוד תורה נרנית לישראל הוא משום דאין זה נרנית אלל שמתרנסין הלוהדים, כן הננתי מלשון הרש"א הגס שהלשון נסוף התשונה מנומנס, ועוד כתב נחחילת נדריי דאפשר לדון ולהחיר שאין למחון זה נעלים ידועים ואין הרנית נא מלוה למלוה, ע"ש. והנה מה שכתב נסוף נדריי שאין זה נרנית מפני שחולין ומפרנסין הלוהדים, הוא ככ"ל ששיעתי מדעת עממי, שאין הלוה נותן את הרנית לשם נרנית אלל לשם נדקה, אולם מה שחידש נריש נדריי ז"ל דההיתר הוא מפני שאין הרנית נא מלוה למלוה שאין למחון זה נעלים, נריך ניאור, דחירון זה הוא שפיר לומר שאין המלוה עונר נאיסור נרנית הואיל ואין כאן מלוה, אכל הלוה נודלי עונר, ואיסור נרנית שייך ללוה כמו למלוה, אס לא שנאמר דכוונת הרש"א דהוי כהקדש, וכשס שאין איסור נרנית נהקדש כך זהה אין איסור נרנית דהואיל ואין להמתון הזה נעלים פרטים אלל ההקדש הס הנעלים. ונאמת הרא"ש ז"ל נמתנה כלל ל"ג סימן י"ז חולק ע"ז משום דאין האידינא דין הקדש, ולכן לא הותר נמתן הזה להלות מעות של הקדש אלל נרנית דרנן ולא נרנית קלוה, ככ"ל ניר"ד סימן ק"ס"י"ח.

וי"ש להסניר ניותר נדרי הרש"א הכ"ל שהלוה מעות מקופת ח"ת אין זהה איסור נרנית, אפילו נרנית דאורייתא, וכחן הטעם מפני „שחולין" ומפרנסים הלוהדים, משום דכנר כתנו הפוסקים נרנית הוי כעין נזילה כדאיתא נריש אחיו נשך למה לי דכתב רחמנא לאו נרנית לאו נגול, וכחן שס השטמ"ק נסס הריטב"א הגס דהלוה נותן את הרנית מדעתו לכל זאת הוי כעין נול, דהתורה חשנה זאת כמחילה נאונס, דנכל נרנית הלוה מוחל, אלל דמתחת אונס שהיא נותן למעות הרי הוא מוחל, ע"ש. ועי' נרמז"ס פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' י"ג, שכל נרנית מחילה הוא והתורה אסרה מחילה זו ע"ש. והתינה נלוה מן ההדיט אכל נלוה מן קופת נדקה עניים או ח"ת, הרי יש כאן סכרה המתקבלת, שזה הלוה מוחל שלא מתחת אונס אלל נותן הרנית לשם נדקה, ונדולי שהיא יתר שני רנן לתת את מעותיו לשם נדקה מאשר ילוה מן ההדיט ויתן לשם נרנית, דהא לא שייך לומר נכאן שהתורה אסרה נתינת נדקה כס שכתב הרמז"ס ז"ל דהתורה אסרה מחילה זו, ואפשר דה הוא עיקר הטעם של הירושלמי הכ"ל נסנהדרין דליון לצורך חצרת מצוה וכו', דאלו הליון לצורך מצוה הלא

תתי. (א) [א] תורה לא ילמד אדם בשכר לחבירו אף (ב) רפואה לא יעשה בשכר אבל יאמר לו תן לי מה שאוציא בלומי תראה בעצמך בכמה אקה ותפרח ותעשה או תצוה לעבדך לתקן או תשכיר מי שיתקן או תשכירני שכר סודתי וכן שכר סודתי לחפש אחריי או אם יבא מסקומו שם יחשוב כמה סעות היה ערשה ופורה שלא בעבור הרפואה כי [ב] בשביל הרפואה לא יקבל שכר אלא כנגד הפורה והרפואה אבל אם הם אומרים אנהנו נקנה תפרח ותעסק רק תאמר לנו מה לעשות אל יקה מהם שום דבר.

משנת אברהם

לאדם להלות נביו ונבי ניתו נרנית אע"פ שאינו מקפיד ומתנה הוא, משום שחל ירגילם נדנר, חיפוק לי' דמחילה לא מהני. וי"ל דשלי נאדם אחר שלעולם הוא מקפיד עמו ליתן לו יותר ממה שהלוחו, לכן אלו שנתנו לשם מתנה או שמחל אסור, אבל נביו ונבי ניתו דמסתמא מתנה נעלמא הוא דיהיב, אי לאו טעמא דחתי למיסרך הוי שרי, ע"ש. דמדנרו למדעו דהלוה מנביו נרנית, הגם דהמדונר ניניהם הוא שלוח נרנית, לכל זאת אמרינן דאינו מקפיד וטוחן לשם מתנה, דאי לאו הכי אלא דמיירי שלוח נמפרש לתת להם מתנה ולא רנית אחאי קר' לי שלוח נרנית, אלא דהתם אסור משום דחתי למיסרך, אבל נבי נדקה דליכא טעמא דחתי למיסרך, תשמע דאפילו אינו מפרש שיתן את היסוד נמתנה, סתמא לשם מתנה מיכוון ככ"ל, ושרי. והגם דנכנסת הגדולה יו"ד סי' ק"ס"ט"ט, הניא נשם רננים ספרדים דהא דמהני מחילה למחן דס"ל, היינו דוקא נמחילה נפירוש אבל מחילה שאינה נפירוש לא, ונמחילה הנכרת מחוד מעשו דעת הכנה"ג להקל, אבל נכ"ד שיש סגרא גדולה למור דיתא לי' לאינש ליענד מלוח נמונו, נראה לפע"ד דכלס יורו להחיר. אלא דלמעשה עדיין נרדך להתיישב נדנר כי לא כחנתי את כל הנ"ל מתוך עיון הנמור.

באריכות (ונדרך אגז הנני למלא כאן את הנשמע מהדפוס שם, דזו היא משנה מפורשת ננ"ק ק"ג, דמחילה מועלת נגזל, כדחתן התם מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש, מחל לו על זה ועל זה, ע"ש. אלא דעד כאן לא קמינעיא לי שם אתם נזם מתקיימת המלוח של והשיג, שהוא עשה מפורשת נחורה, דאפשר דאין העשה מתקיימת אלא נהשנה ליד הגזל ממש, אבל מחילה, שיהי' הגזלן פטור מלשלם, זה ודאי דמועיל). ואם נאמר דנרנית אין מחילה מועלת מה תקשה רנא לאו נגזל לאו נרנית למה לי, הא אינטיריך נרנית, דאי משום דיש נרנית משום גזל הוי מועיל מחילה, ונרנית אין מחילה מועלת, וכן הדיו נמתנה, דזה נרור דאם הגזלן טוחן להגזל את הגזילה אשר ניד הגזלן נמתנה דמתנה מועלת, ונרנית אינו מועיל, אלא נע"כ, דגם נרנית מחילה ומתנה מועלת מדאורייתא.

וה"ל דנריהם של הפוסקים הנ"ל כשהלוה מחל או טוחן נמתנה את הרנית למלוח, הי' מקום למור דאין המחילה או המתנה מועלת, לאחר שכנר נא הרנית ליד המלוח, אלא להגילו מלאו דלא חתק הכחונ נרנית אבל לא מלאו דלא תשימו, דהא כתנו החוס' ננ"ת ס"ג. ד"ה לא תאי קום ועשה, לפי ההסנר של המהרש"א שם, דלאו דלא תשימו לא יתן להשנה ולא מתוקן נהשנה אלא לאו דואל חתק ע"ש. וסנרת הדנר פשוטה, משום דשימה לא נלקיחה והשנן חליא, דאפילו לא לקח המלוח את הרנית, משעת שימה היינו כחינת השטר כנר ענר נלאו דלא תשימו, והלא המחילה או המתנה אינה יותר יפה מהשנן, ולכל היותר לא יתקן אלא הלאו של דואל חתק אבל לא תשימו, לא יתקן אלא א"כ קורע השטר מקודם.

והגם דלפי דברי המהרש"א הנ"ל קשה אחאי אמרינן נמכות ט"ו דלא משכחת נטלו ולא נטלו אלא נשלוח הקו, הלא לפי הנ"ל משכחת נ"כ נרנית נלאו דלא תשימו כשקרע את השטר, אלא ד"ל דלא קא חשונ התם אלא נטלו נאופן שלא יהי' שום איסור יותר נשום נה, אבל נקורע את השטר והמלוח נוקח את הרנית נלי השטר נ"כ עונר נלאו דלא חתק לפיכך לא קא חשונ התם זה נכלל נטלו. ועוד י"ל דהתם נמכות מיירי רק נלאו הניתק לעשה, אבל אינא דאמת רנית לעולם לא הוי ניתק לעשה כמו שכתב המהרש"א שם נדף ס"א. ד"ה לענור עליו ננ' לאיון, דאע"ג דקיי"ל דרנית יולאה נדיינים אין זה תקרי ניתק לעשה כמו שמוכת מדברי החוס' ד"ה אמרי, ע"ש. והטעם נדנר נראה לפע"ד דלא קא חשינ לאו הניתק לעשה אלא נמפרש נחורה כמו לאו דגזל והשיג את הגזילה ונדע דהא ר' ירמיה ניומא דף ל"ו סוגר דגם נבילה הוי לאו הניתק לעשה משום דהכחונ נחקו לעשה של נגר אשר נשעריך תחנו, הגם שאינו חיקון של הלאו כלל, אלא משום דכך כתוב נחורה ואינו דומה ללאו דחסימה, והדנרים עתיקין ואכ"מ. אולם כל זה נשכותנ נשטר את הרנית, אבל כשאין כותב שום שטר אלא לוח ע"פ וטוחן סכום נדקה או אפילו כשכותב שטר ומחייב עצמו נו לשלם לקופת הדקה את הסך שלה וגם עוד סכום של כסף נחורה נדקה יש לעיין הרנה אם יש נו משום רנית כלל, ודנרי רנית האוסר אינם משתייכים לזה כלל ככ"ל.

ובמשנת למלך ה"ל מלוח ולוח ד"ג, הקשה לדעת הסוגרים דמחילה לא מהני נרנית א"כ למה אמרינן אסור

סימן תתי

קבלת שכר של לימוד תורה והוראת.

[א] תורה לא וכו'. נדפס וכן נדפוס הראשון של שנת "יפרא" סימן רנ"ה: לעולם לא ילמד אדם בשכר לחבירו ואף רפואה לא יעשה בשכר וכו'. וניב "לעולם" נא לשלוח שום נד היסוד ללמד נשכר. והוא כשיטת הרמב"ם ז"ל האוסר נהחלט שום קבלת ממון נעד לימוד התורה, כאשר הרחיב הוא ז"ל הדנר נענין זה נפירוש המשנה לאנח פ"ד, ולא קרדוס לחפור נה, ואומר כי יודע נעלמו שדנרו אלו "לא ילוחו לרונ חכמי התורה הגדולים ואפשר לכוב"ן ועל אלו הכחמים המחירים לענחם נלקח ממון מנבי אדם הוא ז"ל מתרעם וואמר: ואתנם מהמעשים אשר ימלאו נחלמוד מחכמי בעלי מומין הפסוקים הפשוטים והעגלים, נלקיחת ממון מנבי אדם נרנוס או נעל כרחם מהמעשים אשר ימלאו נחלמוד מחכמי בעלי מומין נגופותיהם זקנים נלו נימים עד שאי אפשר להם לעשות מלאכה שאין תחנולה להם אלא לקחת ממון מחכמים ואם לא מה יעשו, הימוחזף זה לא לוחה התורה, עכ"ל. ולאחר שהניח הרנה ראייתו לאיסור הרי הוא ז"ל נא לידי מסקנא שאין אדם היתר לקבל שום ממון שנעולם נעד לימוד התורה, ואתנם הדנרים שהתירה התורה לתלמידי חכמים הוא שיתנו ממונם לאדם לעשות נו סחורה ננחירתו ויהי' השכר כולו להם אם ירנה, והעושה זאת יש לו שכר גדול וזה הוא הנוטיל תלמי לכיס של תלמידי חכמים, ושחמכר סחורתם לפני כל סחורה ושיקנה להם נחחילת השוק, אלו הם חוקים שקנע להם השם יתנרך כמו שקנע המתנות לכהן והמעשרות ללוי, לפי מה שנא בקבלה כי שתי הפעולות האלו יעשו אותם סוחרים קלחם עם קלחם על דרך הכנוד אע"פ שאין שם חכמה, וכדאי הוא תלמודי חכם להיות כעם הארץ ככנוד, ע"ש. ונרמנ"ם ה"ל תלמוד

כן אדם הפרטי, ולכן אין לו לקבל הספקתו אלא מן הגזר ע"ש כי קרתי מדבריו הנעיימים.

ובשורת תשנ"ז ח"א האריך הרבה נענין זה מסימן קמ"ז עד סימן קמ"ח, וחולק על הרמז"ס ז"ל, וכתב שמתאר שנת הרמז"ס לכלל כעס ואמר שכל הגלויים והרננים אשר לפניו ובזמנו טעו, נא לכלל טעות, ואם הרמז"ס ז"ל עורר המול להיות קרוב למלכות וכבודו נדורו מפני רפואתו ויחמתו ולא נדרך לטוב פרס מן הקהלות, מה יעשו הרננים והחכמים אשר לא נצאו לידי מדה זו, הימותו נרעו או יתנוזו מכבודם או יפרקו עול התורה מעל לזוארם, אין זאת כוננת התורה והמלכות והתלמוד וכו', והאריך לסתור כל ראיות שהניח הרמז"ס ז"ל לאיסור, ראה שם סימן קמ"ז, ושם נסימן קמ"ז מניח ראיות להחיר מהא דחולין קל"ד הכל דאמרינן אדם השוג שגוי, ומתוספתא דיומא נסתח אגנים שמתו אחיו הכהנים למותו כ"ג ומלאוהו חונג אגנים צה ומלאו לו אחיו מהצג דיברי זהב, ודין אדם השוג שוה לדין כ"ג כדאמרינן בחולין קל"ד הכל, וכן ראי' מהא דתענית דף כ"א נמעה דאילפא ור' יוחנן דמלך ר' יוחנן פירוש שנעשה ראש הישיבה וכתב רש"י שם: מי שהוא ראש הישיבה ה' נותנים לו הרבה מתנות כדאמרינן גני כ"ג נגלהו משל אחיו, וכן אמרינן בהוריות דף י' ענדות אי נותן לכס, ופירש רש"י שם דהושנים נראש כדי שיהיו מתפרנסים מאחותה שרה, וכן אמרינן במס' סוטה דף מ' מ' חיי' ל' לר' אבא דמן עכו דתפסו ל' זעלי חונות, והושניוהו נראש כדי שיתעשר ויוכל לשלם חונותיו, ועוד הניח הרבה ראיות ממדרשות ומכתבי הגלויים שכך היתה זאת מקומת דנא שת"ח קבלו פרנסתם בכבוד ובריות מן הגזר, ומסיק שם בסוף סימן קמ"ז שמי שהוא גדול בתורה אם נוטל פרס בכבוד תורתו אין זה כלל וכלל נגדר משתמש בכתרה של תורה ע"ש. ועי' בהנהגות מהרי"ע ז"ל נאצות שם, מה שהעיר על דברי הרמז"ס ז"ל.

הצלת דברי הרמז"ס מהשנותיו של התשב"ץ

ברין נשילת שבר של הוראת

וצריך ביאור היחכן שהרמז"ס ז"ל העלים עיניו מראות נכל אותן הראיות שהניח התשב"ץ מתקומות מפורשים נש"ס ובמדרשות, ולא הניח אפילו דשכר נטלה מותר לקחת זמלמד תורה לרבים, הלא דבר זה מפורש בכתובות ק"ה וכן איתא מפורש צירושלמי פ"ד דמריס, הוצא נהר"ן שם, וכן חיי מתניא נסבין אגריהו, אחר רבי יוחנן דרבי ישמעאל שכר נטלן הס נוטלין, ע"ש. ונלע"ד להסביר שיטת הרמז"ס ז"ל האומר דאסור לטוב שכר צעד שת"ח או צעד הוראה וכדומה לא מן היחיד ולא מן הגזר ולכן נתנה לו התורה הזכות שיוכל ליתן את ממונו לאדם אחר שיעשה סחורה נמנו ויהי' כל הריוח להשת"ח, ואין צוה אפילו דררא דרביה, ולא דררא דגול, הנס שאדם זה מטרית ענמו ועוד בהמשל וממתן ואין לו מזה הנאה של כלום, כי זה הוא מן התוקים שקצע להם השם יתנרך כמו שקצע המתנות לכהן והמעשרות ללוי" ככלל נפיה"מ לאצות, אלא דיש כאן אלה גדולה, דאם אין לו להשת"ח רשות לקבל שום פרס, מאין לו כסף לתת ליד אדם אחר שיעסוק נמשל ומתן נשנילו, דהלא אין הדעת מקבל שהתורה זכתה בזכות זה רק את מי שירש כסף והון מאצותיו, ומי שנוכל ממשפחת עניים ואין לו כסף והוא ת"ח וראוי להיות פרנס על הגזר אי אפשר לו לקבל את המשרה הראוי' לו ולתורתו ושהוא לטובת העם, מפני שלא יהי' לו נמה להתפרנס כי אסור לו לקבל פרס מהגזר, אלא ע"כ שעד כאן לא קאסר הרמז"ס ליקח פרס אלא נמשך הזמן שהוא המורה והרז בישראל, אכל מיד נתחילתו כשמתים אותו להיות נשיא ומנהיג ומורה, מזה

תורה פ"ג, ס"כס נקיעור את כל דבריו שנפיה"מ הנ"ל ופוסק שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה וכו' ע"ש.

אולם שיטת החוס' אינו כן, והוצא נכסף משנה שם, דהא כתנו בכתובות ק"ה. ד"ה גזרי גזירות דאע"פ שאסור לתלמוד תורה אסור כדאיתא בפרק אין צין המור, לכל זאת אמרינן שם, דף ק"ו דתלמידי הלכות שמיטה והלכות קמינה היו נוטלין שכרן מתרומת הלכה, ולא אסרו אלא למי שאין זה פרנסתו ואומנותו אלא באקראי, כגון קרא, אכל מי שאינו עוסק נמלאכה אחרת ואין לו שום פרנסה אחרת אלא זו, הרי הוא מוטל על הניצור והגזר חייב לפרנסו. ובנכורות כ"ט ד"ה מה אני, כתנו גם כן בכתובות הנ"ל אלא שהוסיפו דאפילו יש לו נמה להתפרנס שרי ל' לקבל שכר נטילה דמוכת, ועוד כתנו דתלמוד לקטנים שרי לקבל שכר מטעם שימור ושכר פיסוק טעמים, כלומר דפיסוק טעמים אינם מן התורה ולא היו בכלל תלמוד תורה כדמוכת נגדרים דף ל"ו.

ובכסף משנה שם צהל"ת י"ג, מרחיב הדבור ודוחה את הראיות שהניח הרמז"ס ז"ל לאיסור נפ' המשנה, והקשה עליו מהא דאמרינן בחולין קל"ד ההוא שקא דדינרא דאתא לני מדרשא קדם רבי אחי הכה נהם, ומסיק אדם השוג שאני, ומתוך כך העלה הכ"מ שכל שאין לו ממה להתפרנס מותר לטוב שכר ללמד בין מהתלמידים ענמן וצין מן הגזר וכן מותר לו לטוב שכר מהגזר לדון או מנעלי הדינין כפי התנאים המנוארים ש"כ סנהדרין, ולנסוף רוצה הכ"מ להעמיס נדברי הרמז"ס ז"ל שכונתו לומר שאין לאדם לפרוק מעליו עול מלאכה נכדי שיתפרנס מן הגזר אלא עליו ללמוד מלאכה המפרנסת את זעליה אלא שאם אין מלאכתו מפרנסתו מותר לו לקחת פרנסתו מן הגזר, ומסיים דאפשר שכל חכמי הדורות החירו לטוב הספקה מן הגזר משום עת לעשות לה', דל"כ לא היו יכולים לעסוק בתורה, והתורה היתה משתכחת ח"ו מישראל.

האברבנאל על המשנה נאצות הנ"ל הניח דברי הרמז"ס ז"ל נפיה"מ הנ"ל וכתב אכל שאר החכמים מן האחרונים החירו צוה הרצועה מפני לורך הזמן ונתנו על זה שלש נחיות. א) משום שכר נטילה מותר לקבל שכר. ב) משום שהתלמידי חכמים הנוטלים שכר מן הקהל משתדלים צעלותם ונעמיניהם ההמוניים הן מהקהל הן מהפרט מהיחידים, וכאלו תלמיד חכם לוקח על זה שכר שכיר. ג) מפני לורך השעה ומשום עת לעשות לה', כי נזורות הראשונים היו חכמי התורה פורשים ענמם מהגלות העולם הזה, ועל דבר הפרישות והקדושה היו מכוונדים מחד נעיי הדור וגדוליו, אולם אחרי שצלו נגלות ונדלדלה האומה וכבודה, השו חכמים שאם יתפרנסו ממלאכתם נהיותם חוטעי עינים ושואני מיס, יתנוזו מחד נעיי העם ותחמעט התורה כי לא ירצו נני אדם ללמוד כדי שלא יהיו זקוקים לחיות חיי צער ועוני. ומזה יוצא שלא הותר לו לאדם לקבל שכר צעד לימוד התורה והוראה אלא כדי פרנסתו וחיי, אולם אם התלמיד חכם הוא עשיר ויש לו די ממסורו זולת קבלת השכר אז אסור לו לקבל שום שכר. אולם מי שאין לו פרנסה אחרת מותר לו להתפרנס מהספקת הגזר, אכל אין מן הראוי שיקבל את הספקתו נחורת מתנה מן היחידים, כי אז ינטרך להחניף ליהייד אף שיראה צו ערות דבר, ומזה שקבלו הנציאים מתנות מן היחידים כמו שאמר שאלו לנערו: ומזה נניח לליש האלקים, ותשורה אין להניח לליש האלקים מה אמתו, עד שהשינו הנער, הנה נמלא צידי רצע שקל כסף, וכן אשת ירבעם שהניחה לאחי' השילוני עשרה לחם ושקדים ובקצוק דגש, וכן אמרו רבותינו המניח דורון לת"ח כאלו הקריני נכורים, סוף כתובות, היינו מפני שלא היו הנציאים דנים צין דין לדין וצין נגע לנגע, כי אם להגיד את דבר ה' אשר שלחו, מה שאין כן מרביץ תורה שהוא המלמד, הוא המורה, הוא המוכיח, הוא צריך להיות נקי מכל נטי' לשום

וכנגד מה שאמרו נית שמאי שאין תלמידים אלא לעניו וכן עונים דהיינו רק לתלמידים לדיקים, אומרים נית הלל דאין הפללה בלימוד התורה אלא כל בני ישראל ראויים וכדאיתא ללמוד את תורה"ק והמאור שנה ימורם למוטב. וסעד לדברי שנית שמאי התכוונו לא לסתם לימוד אלא ללימודים גבוהים הראויים להתלמד לאלו הרגילים להיות מורי הוראה, דאל"כ מה זה שאמרו אין משנין אלא למי שהוא "חכם", הלא החכם אינו צריך לרנן שילמדנו. אלא ע"כ דכוונתם ללימודים גבוהים כגון דרכי הוראה והנהגה שגם חכמים זקוקים לרנן אשר ילמד לחס. כך שיט לשער שפלוניא ז' אס מותר להם לרננים לקבל פרס, מחלוקה עתיקה היא מיומות הלל ושמאי והלא ההלכה כנית הלל.

ובספר צרכי יוסף להרב החיד"א י"ד סימן רמ"ר"ג, מעתיק תשובה מאת הרב נעל נית יוסף אס מותר להם לנעלי תורה לקבל פרס נעד תורחם, ועל זה השיב הנ"י ז"ל, אס אלו הנעלי תורה הם דיינים או תלמידים לאחרים מותר להם לקבל פרס לא יותר מכדי הספקתם כדלמרינן נכתובות ה"ל אלו נרשיעי עסקינן ע"ש. ואס אינם דיינים ולא תלמידים לאחרים אלא שלומדים לעלמם ועוסקים בתורה והנותן אינו נתן בתורת נדקה גרידא אלא על מנת שילמדו בתורה או מותר להם להלומדים להתנות מעיקרא עס הנותן שיהי' לו זכות נחוצה ת"ת שהם לומדים ומותר להם לקבל מאת נתן תני הרויח של הנותן אפילו אס זה התני הרויח עולה יותר מכדי הספקתם של הלומדים, אלא דלא שרי להו להלומדים להתנות עס הנותן את התנאי הזה אס יש להם כדי הספקתם נשעה שהם מתמים, ומסתמך הרב הנ"י ז"ל על ה"ל דלמרינן נפוטע דף מ' הלל עסק בתורה שנלא עסק נפרקמטיא וכו' והוסיף רש"י ז"ל הלל עסק בתורה מתוך עוני רב, ע"ש כלומר נא נזה להשמיענו דאי לאו דהוי עני גדול לא הי' מתנה עס אחיו ועושה שותפות נהדי" ע"ש.

נטילת שבר הוראה במדינות הללו.

והנה כל השקליא וטריא של הראשונים אס מותר להם להרננים ליטול פרס מן הציבור, נראה לפע"ד שאין זה ענין כלל להרננים העכשויים — כוונת הכותב לרננים נאצרות הגרית ולאצרות הדומות — כי לא הרי הרננות והרננים והנעלי נתים לפנים, שהרננות היתה משרה נכונה נלי שום זער, והנעלי נתים סרו למשמעתו של רנן נכל אשר יאמר כי כלס היו חרדים לדברד' ולמזותיו ונכל נפסס קיימו מזות עשה של שאל חניך וכו' והל"ת של לא תסור אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, או היתה שלמה זו מן התמורות שנחמורות חיד יהי' מותר לקבל שכר ולהנות מתוה"ק, לא כן עכשיו נעוה"ר שעל פי הרוב הרב הוא שכיר שנה ננית הכנסת אלא הנעלי נתים שלו, ואין מתמרותו שיהי' הוא המנהיג את עדתו, אלא מטרת הנעלי נתים נזמן שזוכרים להם רנן הוא נכדי שיהי' להם את מי להנהיג, וכל אחד מהראשי נעלי נתים חפצים שהרב יסור למשמעתו נכל זמן ועיון, ואס אין הרב יודע להחניף את הנעלי נתים, נס לרנות את נשותיהם, מיד שונאים אותו נתכלית השנאה ומחליפים את רנניהם כפרהדרין הללו שמחליפים אותם כשהרב אונד את חינו נעיי התקיף של נית הכנסת, ואין לך קהלה כמעט אשר לא יהיו זה מתרחרי ריב המתמרים את חייו של הרב וחייבם של אנשי ניתו נהוגלת דנה ולשון הרע. כללו של דבר שהרננות היא מלאכה צויה מאד, הנס שהיא נדרך הכבוד, ונפס נעליה מלאה זער ונזיון כרימון, ואין שום ספק שנעד הזער והנזיון שיט לו להרב לסנול מכל מיני תקיפים עמי הארצים ומשוגעים שאין כמעט שום קהלה נאצרות הללו חפשה מהם, מותר לו להרב לקבל שכר ואפילו שכר גדול, כי אין זה שכר של רננות אלא תשלומי זער ונזושת.

על הקהל שיתנו לו כסף מלא כדדרשינן גדלהו משל אחיו, כלומר שיהי' עשיר ותהא לו האפשרות למסור ממוטו נית נאמנים אשר יעילו תלמי לכים של ת"ת ויעסקו נמשא ומתן נאמנוה והרויח יהי' כולו להת"ת, לכן מדויק שנכל אותן המקומות שנש"ס ובנמדרש מלאנו שהיו מעשרים את הת"ת מיד נתחילת מינויים כדי שתהי' להם האפשרות להתפרנס אחר כך מהרויח של ממונס נלי שום קנלת שכר.

ומפיל"א אין סתירה לדברי הרמב"ם ז"ל מהא דלמרו דמותר ליטול שכר נטילה, דהנה זה הדין של שכר נטילה למרינן כפועל נטל של אותה מלאכה, נכורות כ"ט: ופירש רש"י ז"ל, דאס הי' עוקנ מרגליות שענודתה טוחה לעשות ושכרו מרונה אס אומר לו טול כך וכך והנטל היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהרי טוחה ואין זה עורת וכו' ע"ש ונתוס'. ומסתמך דיותר טח וקל הוא לעשיר להרויח חלף זה על ידי שיט לו היכולת להשקיע נמשא ומתן הון רב מחשר יוכל העני להרויח עשרה זה אחרי שאין לו ממון להשקיע נמשא ומתן ומה נס אס אינו נעל מלאכה ואומן, ונכן לדקו דברי הרמב"ם ז"ל נפיה"מ המתרעם על הרננים שלוקחים פרס, כי לפי שיטתו הי' מהראוי להם לקחת ממון טרס שנממונו פרנסים על הנצור כדי שיוכלו להתפרנס אחר כך מממונס שינתו אחר כך ליד נאמן והרויח יהי' שלהם, ואס לא יהי' להם חנשים אשר ירצו לעסק נמשא ומתן נעדם, אז יהי' מותר להם לקחת שכר נטילה, כלומר, שכר גדול כדי פרנסתם נרויח, כי הם מפסידים הרנה אחרי שאינם משקיעים את ממונס נמשא ומתן העשוי להניח רויח גדול, וכן נהלכות תלמוד תורה גיי ה"ל, נדקה אומר הרמב"ם ז"ל כל המשים על לנו שיעסקו בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הנדקה הי" חלל את השס וכו' כלומר, אס האדם מנעוריו, מתשים על לנו שיעסקו בתורה ולא יעשה מלאכה", כלומר, מחילא אינו לומר דאס מלאכה ואומנות, א"כ אין לו שום היתר לקחת פרנסתו נתורות שכר נטילה, דמנה שווי' של נטלה זו אס אינו נעל מלאכה ואומן רלוי אלא להיות שומר קשואין, ומה שיקח יותר ומה אינו שכר נטלה אלא נדקה, א"כ הי" מחלל את השס דמיד מנעוריו דרך לו דרכו נחיים לנית מן הנדקה, אכל נאחד מהדרכים שהזכרנו היינו שמעשירים אותו טרס שנחמנה או מיד נתחלת מינויו או שהוא אומן העשוי להרויח הרנה, ואינו עוסק נמלאכתו אלא תלמד ותורה ומנהיג, אז מותר לו ליטול שכר נטלה, כן נראה לפע"ד להנדיק את דברי הרמב"ם ז"ל מהשגותיו של נעל התנ"ן ז"ל.

הסבר ברברי בית שמאי שאין מלמדין תורה אלא לעשיר.

ולעיר נסימן תת"ו הנאיתי פלוגתא נית שמאי ונית הלל נאצרות דר' נתן סוף פ"ב, שנית שמאי אומרים אל יענה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אצות, ועשיר", ונ"ה אומרים לכל אדם ישנה וכו'. ויש לדקדק חיד יעלה על הדעת שנית שמאי אומרים ללמד תורה לנני עניים, וכי מזות תלמוד תורה רק לנני עשירים נחנה אחמהה, ואולי יש נזו המחלוקת של נ"ש ונ"ה מעין מחלוקתם של הרמב"ם והתוס', כלומר, לא נאמרו דברי נית שמאי שלא לשנות תורה לנני עניים, אלא כוונתם שלא ללמדם להיות מורים רננים ומנהיגים נישראל, משום דנית שמאי סוגרים שאסור לקבל פרס מלימוד התורה או מהוראה, ונכן אסור ללמדם ולתכנס להיות מורים כי סוף הדבר שיהיו זקוקים לקבל פרס והספקה מאת הקהל ומאת היחידים, אלא רק לנני עשירים שיט להם ממה להתפרנס מותר ללמדם ולתכנס להיות מנהיגי ישראל ומוריהם, ונית הלל חולקים ואומרים לכל אדם ישנה, רצו לכלול נזה נס לנני עניים, משום דסוגרים דאין איסור נמה שיטלו שכר נטלה, כשיטת התוס',

נטילת שכר פירוחה של רפואה ות"ת.

[ב] בשביל הרפואה וכו'. משמע דרך נרפואה מותר לטול שכר טרחה כפי שהי' מרויח נטורה דנדר שאינו רפואה חזל נעד ליימוד התורה לא התיר נשום אופן כמו ששיערתו נריש דנרי, אולם מסופק אי אס' יש איסור לטול שכר טרחה של ליימוד התורה, כגון אס' ינא המלמד ללמד לנית התלמיד או שהוא נא מתקום רחוק לנית המדרש ללמד, דאין סנרא שיש חיונו על שום אדם לנא מתקום רחוק ולהטריח עמו נכדי ללמד עם אחרים ולמה לא יהי' מותר לטול נעד טרחה זו.

הנה ניו"ד סימן רמ"רכ"א, הניא הרמ"א דנרי הרמנ"ס ז"ל וגם דנרי התשנ"ן ה"ל נענין נטילת שכר והספקת הקהל נעד ליימוד התורה, ולא כחז כלל אס' מותר לטול שכר הטורת, גם מה דאין אס' שכרוהו ללמד והתחיינו עמס לשלם אס' חיינים לשלם לדנרי הרמנ"ס ז"ל האוסר לטול שכר. אולם נסימן של"ו כחז נש"ע שהרופא אסור לו לטול שכר החכמה והלימוד חזל שכר „הטורת“ והנטלה מותר, חזל אס' החנה נשכר הרופא הרנה חייב ליתן לו שחכמתו חכר לו, וכחז הרמ"א: ואלע"פ שיש מנהג עליו לרפאותו, לכל זאת חייב לשלם לו כפי שהחנה מפני כלל מנות דרמיא אכולי עמא אס' סדמנה לאחד ולא רנה לקיימה אלא נמתון אין מוגיחין הממון מידו, ולא תפקיעין מידו החיונ, פי' שאס' התחייב לו לשלם חיינין לשלם ש"ך, ע"ש. ונחלק ד' לתשנ"ן הקרח חוט המשולש סימן כ' מלת ר' אנהס אנו טוואה, הניא נשס הרשנ"א והרמנ"ן נספר תורת האדם דאס' החנה מראש לשלם לרופא נריך לשלם לו כפי התנאי דחכמתו הוא מוכר לו ואין לה שיעור וכל מה שיתן מיקרי שכר הראוי נעד מה שחלמו לעשות הרפואה, ואס' לא החנה עמו מראש אינו משלם לו אלא שכר נעלתו וטרחתו חזל שכר מהלימוד אסור דרמננה אחר והשצותו לו לרבות אנדת גופו ואלע"ג דהוי מנהג דרמיא אכולא עמא ורשאי הוא שלא לעשותה אלא נשכר הייע כשהחנה שכרו קודם עשייתה חזל אס' עשאה סתם נלא תנאי אסור לטול שכר לתורו וזה נכלל מה שאמרו ז"ל מה אינו נחסם אף אחס נחסם עכ"ל שם.

ו להנין דננרי התשנ"ן אלו דמה זה שסיים חה נכלל מה שאמרו ז"ל מה אינו נחסם וכו' אס' נא לומר דאסור לטול שכר רפואה משום מה אינו נחסם, הלא רפואה אינה נכלל למוד התורה, והאיסור של נטילת שכר נרפואה הוא משום והשצותו לו והוי מנהג, אלא נע"כ דהפירוש משום דהוי מנהג כדכתיב והשצותו לו לכן אסור לטול שכר, חה יליפינ ממה שאמרו ננדרים ל"ז מה אינו נחסם, חזל כל זה ניחא אס' נוטל שכר לרפאות את תנירו חזל הלמוד לתנירו הנריא חכמת הרפואה נודאי שמתיר לו לטול שכר, דאין זה נכלל והשצותו לו, חה שחזנ דאס' החנה עמו מראש חייב לשלם לו נע"כ דמיירי שהחנה עמו שיתן לו כך וכך נעד הרפואה שירפאהו, וא"כ נדין הוא שגם נלימוד התורה יהי' חייב לו לשלם כפי מה שיתנה מראש, דהא שניהם שויס דכסא שאסור לטול שכר נעד ליימוד התורה משום שהוא מנהג ואסור משום מה אינו נחסם, כך אסור לטול שכר רפואה משום דהוי מנהג דוהשצותו לו, ומדוע לא נאמר דאין הזה אלא נרפואה ולא נד"ת.

אם מותר לקבל שכר של רפואה ות"ת בפתנה תנאי מקדם.

ואמ"ש דננינו נאמרו „לעולם“ לא ילמד אדם נשכר נא לשלם שאפילו נהתנה עמו מראש אסור חה נכלל ננין „לעולם“ אלא דסוף כל סוף טעמא נעי מה ניין ליימוד תורה ורפואה הא שניהם מנות נינהו כנ"ל. ועלה נדעתי לומר

ואשר להראינים המתקדמים נהטעמפעל אאין להם נער מהנעלי נמים שלהם ומתפרנסים ננתת נכנוד ונהרחה, אין כלן נעיא כלל כי הלא אין הם נאים לשאול אס' מותר או אסור לקבל פרס כי כל כחם וננורחם אינו אלא נהתרת כל דנר אסור, וחון מזה הרי חיינם לא דיינים ולא לומדים ולא מלמדים אלא חטיפים נאנעליה על נושא מדיני או חנרותי אאין לו כל יחס לא לחורה ולא למנות, וכנר פסקתי נפתימה לספרי „אמרי אנרהס“ שמונ דאין אין שום השש ח"ו להטיף את הדנרים הללו שהם חטיפים אפילו ננית המרחן מכיון שהם הנלי הנלים שדופות קדים ריקים מכל דנר תורה, ונכן אין שום השש לקבל שכר, ולא נשוק של תיאטרלות ותראה כי שכרם של המשחקים והלינינים מרונה מחד.

ומה טוב ומה נעים הוא לתלמידי חכמים שהשליט נעולמו יטלח נרכה והללחה נמעשי ידיהם כחאמרם כל העוסק נחורה נכסיו מלליחין לו (ע"ז י"ט), מכלל שזו היא הדרך הרלויה שיהיו לו נכסים לח"ת, כי רק אז אין נפשו של הת"ת תלויה לו מננד ומנפה תלויה לחסד של התקופים ועוי נפש שנחוד הנעלי נמים אנשי קהלחן, ולא עוד אלא שאימתו מוטלת עליהם והגם אאין הם מולקים שום כנוד לחורה חזל כשיש חורה ונדולה נמקום אחד אף המתוופים שנמתוופים פניהם דומה לשולי קדירה ולא יהינו להתנרות נו, נידעס אאין הת"ת נריך להם כי הוא יותר עשיר מהם, ולא משלהם התעשר אלא נרכח ד' היא תעשיר.

ובררשותי אמרתי לפרש מאמרם ננדרים לת, לא העשיר משה אלא תפסולתן של לוחות שנאמר פסל נך שני לוחות אננים כראשונים פסולתן שלך היא. ונמד"ר שמות מ"ו, ויקרא ל"ב, הטעם: אל תקלל עשיר זה משה, ומהיכן העשיר משה ח"ר חנין מחננ של סנפיריטון נרא לו הקנ"ה נחוד אהלו ומשם העשיר הה"ד פסל נך הפסולת שלך, נאותה שעה אחר משה נרכח ה' היא תעשיר עכ"ל. והמאמר הזה אומר דרשוני, כי השאלות מנזירות, הכי רק את העשיר ואת משה רניט ע"ה אסור לקלל, ולמה ננרא המחננ של סנפיריטון נחוד אהלו של משה ומה הי' חסר אס' הי' ננרא נמתון לאהלו, ואס' ננרא לו למשה מחננ של סנפיריטון מדוע רק הפסולת משתייכת לו למשה ולא כל המחננ ומה נעשה ניתר הסנפיריטון, הלא הלוחות היו רק ארכן ששה טפחים. אלא כלומר, משה הי' רנן של של ישראל וגם אז לא נעדרו הנעלי מחלוקת דתן ואפירס ונני קרח אשר לא מתו ועדיין חיים וקיימים, וגם הם נשעמס טעט ננד משה מה אהני נן רננן, אוכל ושותה ומתעדן מאשר לו ולוקח כסף חנס, כדליחא נמד"ר ונילקוט פרשת פקודי, והניטו אחרי משה, רני חמא אחר לננאי, היו אומרים ראה נווארו, ראה שוקיו, ראה כרעיו, אוכל משל יהודים שותה משל יהודים, וכל מה שיש לו משל יהודים, וחנירו משינו ריקה אדם ששלט על מלכות המשכן אין אמה תקנא שיהי' עשיר, ע"ש. מה עשה הקנ"ה לסחוס פיהם של אלו הדונרים על נדיק עתק, העשירו משל סנפיריטון של הלוחות, כלומר, הלוחות לא נעשו כשאר כלי המשכן מנננותיהם של ישראל, אלא העשירות של משה נאה לו נאופן אישי ופרטי, „נחוד אהלו“, כלומר הזמין לו הקנ"ה למשה נכסים התעשר מהם חנלי שינטרך נלנות את זמנו ועמו נהם אלא יש לו „נחוד אהלו“ של תורה ועבודה והתעשר, אז אחר לו השי"ת מעשיו „הפסולת שלך“ כלומר, מכיון שהנן עשיר ואיך נריך לעדת קרח, גם „הפסולת“ — הנזוים והמתוופים, „שלך“, אמה תמשול נס ולא יהינו להקל נכנודך, אל תקלל עשיר זה משה, כלומר, נכוונה עמוקה מחתו יתעלה התעשר משה כדי שיקיים נו אל תקלל, שאפילו הפוחים והעווי פנים לא קללו נכנודו, ומשה רניט ע"ה שלא מש מאהלה של תורה ולא שם לנו מעולם לעשירות הננין אז כי נרכח ד' היא תעשיר.

תתיא. אדם שבא אליו נלה או כומר או מן חכם ומפולפל או איש בעל תלמוד ואינו ירא חטא ורודף אחר הכבוד זה צדיק ואינו כך חכם או אם זה חכם וכא אליו [א] מכשף להתחוכא עמו בדברי תורה אם יתחוכא עמו שמה ימו את לבו אחריהם על כולם נאמר (משלי כו ד) אל תען כפיל כאלותו פן תשוח לו גם אתה שמה יכנסו דבריהם בלבך (א) ואמר ר' אליעזר על יעקב מינאה הנאני הדבר מאתן זנה קובצה אם לר' אליעזר כך כל שכן לאחר לכך אמר אל תען מה מעם פן תשוח לו ולא תרע לענות ויטה לכך אחריו גם אתה לרבות ולא מיבקיא שהוא יחמיאך אלא שגם אתה מחמיאו דמפקר מפי ואם אתה חכם ממנו אל תתן לאותם שאינם חכמים לישב ולשמען ויחכימו שלכם פן יטעו אחריהם שהרי אינם מבינים את האמת, אם תראה [ב] ארש מפולפל ואין בו יראת ה' אל תתן את בנך ללמד לפניו וזהו גם אתה גם השומעים את דבריהם אבל אם חכם אתה כל כך שאתה יודע שתנצחיהו (ב) כר' יהושע בן חנניה (ג) וכו' אבחו או תען כפיל כאלותו (שם שם ה) פן יהיה חכם בעיניו. (ד) ר' שמלאי אתה לגביה ר' יתתן אמר ליה אלפי אנרה אמר ליה מפורת בידי מאכותי שלא ללמד אנדה לא לכבליים ולא לדרומיים מפני שגמי הרוח ומיעוט תורה ואתה נהרדעי דר בדרוש ועוד (ה) קסן אין מגלים אנדה תמיה לקטנים פן יאמר אין בו כמש ומדמה ליתא שאר דברים כמו בן אינם (ו) וכן לקמי הארץ שלא יאמינו אל תאמר להם אנדות תמחות [ג] וכן למלעינים עליהם.

תת"ב. היל"ל למה לא היה חפץ בשמנה עשר דבר שגזרו בית שמאי וחלא כולם פייג של תורה הם אלא אמר הילל (א) אם נגזור ולא יוכלו רוב ציבור לעמוד יאמרו [א] מדמה ליתא אף שאר דברי תורה אינן עיקר.

משנת אברהם

מאוס דנניאי השקר הם מכשפים כוליתא נרש"י שנת ע"ה. ד"ה להנין, ויש נכן חשש שעל ידי מופתים שקרים ע"י כשוף יעלה נידו של הנניא השקר להדיח את החכם מדרך הישרה.

ירא חטא וירא ד'

[ב] איש מפולפל וכו'. מן המפולפל דורש רנינו שיהי יותר גדול נזדקתו מאשר הוא דורש מאת איש נעל תלמוד שלינו מפולפל, כי למעלה נראה סימן זה כתוב איש נעל תלמוד ואינו ירא חטא, חכלל שנעל תלמוד נדרש רק שיהי ירא חטא, וראה שנת לא: דגנר דחיל הטליון הוא, דגנר נר אוריין הוא, ע"ש, ושם משמע דחיל הטליון — ירא חטא וירא שמים הוא הוא. אולם מן המפולפל נדרש שיהי ירא ד', שהוא מדריגה הרבה יותר גבוהה, וכנר אמרו רנתינו דרך ד' נקראו ירא ד', אנרהם יוסף ליונו ועונד'. והגם שאלן לדרוש מן האדם הפשוט אף שהוא מפולפל שיגיע למדריגתם של אותם איתני עולם, אל המדריגות כפי הדור ונכלל זמן יש חילוק בין ירא חטא לירא ד'.

[ג] וכן למלעינים וכו'. ראה מה שכתנתי נפתחה לספרי אמרי אנרהם נגד המלגלגים. ושם הנלתי דברי רנינו שנסימן זה, ודברי השלטי נגזורים פ"ג דע"ו ועוד, ע"ש.

סימן תתי"ב

נרשו סאת, פחקו סאת.

[א] מדמה ליחא וכו'. שיטת רנינו כשיטת רש"י נשנת קנ"ג: ד"ה מחקו סאה: שהרנו לנזור יותר מדלי ולין יכולין לעמוד נגזירתם ומתוך כך עונדן על דברי תורה, נמלאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטון הי' להם להיות מדתם טפופה ולא תנא לדי מתק מרוג גודשה, עכ"ל ונחוס' לא פירשו כן ומניאים רח"י מירושלמי, אולם נירושלמי דילן שנת א"ד, משמע יותר כפי רש"י, ע' נקרנן העדה שם.

נהקדם דברי הרמז"ס ז"ל תלמוד תורה א"י: אל תורה שנעל פה אסור ללמדה נשכר שנאמר ראה למדתי אתכם תוקים ומשפטים כאשר לוני ד' וגו' מה אני נחנס למדתי (הלמ"ד קמונה) אף אתם למדתם נחנס ממני, וכן כשתלמדו לדורות למדו נחנס כמו שלמדתם ממני עכ"ל. והקשה שם נלחם משנה אמתי לא תפרש הרמז"ס נדרך יותר פשוטה כמו שפרשים הרא"ש והר"ן שם נגזורים, מה אני לימדתי אתכם נחנס כך אתם תלמדו לדורות נחנס, ולמה לי להרמז"ס לעשות מזה ג' חלוקות כשם שאני למדתי אלל הקנ"ה כך אתם למדתם ממני נחנס וכן תעשו לדורות ע"ש.

אולם לפי הנ"ל יחא למה שינה הרמז"ס ז"ל מפירושם של הרא"ש והר"ן, ולפי פירושם מה אני לימדתי אתכם נחנס כך אתם תלמדו לדורות נחנס, יש מקום לומר דהיינו דוקא דומה ממש להלימוד של משה רנינו ע"ה, שלא התנה עמם מקודם לקבל פרס, אז גם אתם לדורות אם לא תדרשו מקודם שום פרס ותלמדו סתם, אסור ליעול שכן אלל אם תתנו תנאי מקודם תוכל לקבל שכן, לכן פירש הרמז"ס ז"ל מה אני למדתי אלל הקנ"ה נחנס, ועמו יתעלה לא שייך להתנות תנאי, כי איך אפשר לשלם לו יתעלה, ול"כ התנס הוא חנס המוחלט שאי אפשר כלל שיהי נז שום תנאי של תשלומין כך אתם תלמדו לדורות נחנס המוחלט נלי שום תנאי אפילו מקודם, וכן שמענו שאסור ליעול שכן על תלמוד תורה אפילו כשהתנה מתחלה, אלל נני שאר מצות לא נאמר ראה למדתי וגו' אלל דילפינן דאסור לקבל שכן מן המצוה, שזו הדרך לכלל דכל מוטה דמתיא אכולא עלמא ולא דוקא על יחיד זה, אם התנה ועיקרא לקבל שכן חייבין ליתן לו כפי התנאי. ועי' מה שכתנתי נס"ה חלק א' סימן ש"ל נדין קבלת שכן על עשיית מצות ועל שכן שנטלין הקרנים, ע"ש.

סימן תתי"א

[א] מכשף להתחוכא וכו'. רנינו מזהיר אפילו לחכמים נחכמי התורה להתחוכא נדברי תורה עם המכשפים,

לקבל האמתות על כוריים כו' ועל כן אין ראוי לאיש חכם לגלות מה שידע מן הסודות אלא לפי שהוא גדול ממנו או כמותו שאם יגלה אותו לכפיל אצ"ם שלא יגלהו (אולי צ"ל יגנהו) לא ייטב עיניו. ור' שם טוב שפרס בחקיקתו לספור פודס רמונים כתב: כאשר יראו הסכלים המלעינים על דברי חז"ל אלו המצוות יתבילו כל דבריהם בשיקתו מהם סופח כולל על כל דבריהם ולא ישימו לבותם להבין ובריהם וחרותם. והרלב"ח כתשובותיו סי' ע"ה כתב: לא לדרוש כדרכים ובפני צמי הארץ וברים שהם כבשונו של עולם.

התיב. (א) באבות ררי"ן סי' א: טוב עשרה סתמים ועומד סמאת אמר ונטפל ועיין רבה בראשית סי' ט ובתוספתא שבת סי' א: כוונן שהמדה מלאה אדם גותן לחובת סוף שמוציאה מה שכתובתו. וזהו מקור דברי רבנו ויעיין שבת קנ"ג ב.

תת"א. (א) ע"ו י"ו א' ולפינו: איש כמר הנניא ויעיין שם בתוס' ד"ה ירעקב. (ב) תגינה ה' ב'. (ג) עבדה זרה ד' א'. (ד) וירושלמי סתמים (פ"ה הי"ב וכעין זה בכללי סתמים סי' ב'). (ה) כעין זה תגינה י"ג א': תא אנמרך במעשי מרכבה איל לא קשאי ופירש"י לא וקתו ומקור דברי רבנו בירושלמי ע"ו סי' ב' היו ובמדרש שיר פסוק כי טובים: ר' שמעון בן חלפתא ורבי חיי בשם ר' שמאל בר גומן בחיב נבשים ללבושך נבשים בחיב בשעה שחלמידיך קטנים תתא מכבש לנשיהם וברי תורה הבדילו ונעשו ת"ח תתא מגלה להם סתרי תורת. (ו) כעין מה שכתב הרמב"ם בהקדמה לפרושו על המשניות ח"ל: ועוד כו' לעוד עיני הכסילים שלא יתהוו לבותם לעולם ואלו היו מראים להם וזו האמתות יסבו סנייהם מהם כפי הסרון סביניהם שנאמר בהם ודבומיהם אין מגלין להם את הסוד מפני שאין שכלם שלם כו'

תתיב. שאל אביך וינדרך (דברים לב ז) ואם תדע שלא ידע [א] להשיב לך זקנד ויאמרו לך ואינו אומר שאל זקנד שאם שאל תלמיד לרבו ואינו יודע להשיב (א) אל ישאל בסניף להכס כדו שלא יתבייש.

תתיר. אם יראה אדם או שמע שיש בעיר אחת תלמידי חכמים ואינם אוחזים זה אפ צריך לשלוח אליהם שאלות לא ישאל בכתב אחר כמה ולא יכתוב כך שואל אני מכס סלתי וסלתי אלא לכל אחד יכתוב כתב לבד לכך ישלח לזה לבד ולזה לבד שאם אין יראת שמים בהם במקצתם כיון שיראה שהבירו כך כתב יעסוק לפתור ולשבר דברי הבירו לכך יכתוב לכל אחד לבד ואם יודע שיש מקצתם צדיקים ויש שאין יראת ה' בהם לא ישאל אלא לצדיקים (א) ואל ילכו לאותם ביחד.

תתמו. בבית המדרש לפני רבים (א) לא היו מניחים לשאל יותר מנ' שאלות כנגד ג' ולא שאלת שאמר הקב"ה לשלמה תם השואלים לחזים בכוכבים אין (ב) יכולים לשאל יותר מנ' דברים בסעם אחת (ג) ורכא לא שאל אלא ג' קנח וחכמה ועושר. (תהלים כ ה) יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא (שם שם ז) ימלא ה' כל משאלותיך (שם כב ט) נל אל ה' יפלטחו יצילו כי הפך בו (שם לו ח) גול על ה' דרכיך וכסה עליו חומו יעשה (משלי מז ג) גול אל ה' מעשיך ויכנו מהשכתיך (איוב כב כו) אז על שדי תתקנע (ישעיה נח יד) אז תתקנע על ה' (תהלים לו ד) התקנע על ה' ויתן לך משאלות לבך. (שם כב ה) חיים שאל מסך נתתה לו (שם שם ג) תאות לבו נתתה לו וארשת שפתיו כל מנעת פלה (שם י יז) תאות קניניו שמעת (משלי י כד) ותאות צדיקים יתן כת' (תהלים כז ד) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש אותה ולא אחרת קמה אם ציבור מתענין אז יחיר אין להתענות (ד) כי אם על אחת ועל אחת אין יכולין לבקש כי אם ג' פעמים ביזם ג' פעמים מזכירי' אברחם יצחק ויעקב בסליחות לפני ראש השנה ויום הכפורים ג' פעמים אומרים אליך ה' נפשי אשא ג' נשיאות נפשי י"ג שמיעה אמר שלמה כנגד (ה) י"ג תעניות ציבור שמתענין בשביל גשמים הרי י"ג אהבה כנגד ב' רנלים וב' דים מקום מושב ומקורו וב' עינים ובפת לרבר ולבלוע ולב הרי י"ג דברים היצר ה' לאהבה תלוי (דברים ו ח) ואהבת את ה' אלקיך ככל לבבך וככל נפשך וככל מאדך ז' לאהבה (שם י יב) קתה ישר' סה ה' אלקיך שואל, ה' לאהבה שואל מעמך כי אם ליראה את ה' לאהבה את ה' אלקיך ללכת ככל דרכיו ולאהבה, י' לאהבה אותו ועבוד את ה' אלקיך בכל י"א, לאהבי לבבך וככל נפשך (שם יא יג) לאהבה את י"ב לאהביו ה' אלקיכם ולעבדו ככל לבבכם י"ג ואהביו וככל נפשכם (שם י"ג ד) חישכם אוחזים את ה' אלקיכם ככל לבבכם וככל נפשכם (שם לו ו) וכל ה' אלהיך את לבבך ואת לביבך ואת דעתך לאהבה את ה' אלקיך ככל לבבך וככל נפשך למען חיך הדי לב תפשי ג' אצל אהבה וב' אצל עבודה כנגד ג' דברים יתרג ואל יעבד ק"ו וכן יתרג ואל יזלה קריות וכן שפיות רמים ג' שאדם נותן נפשו עליהם הנאת אשה והנאת סמוך והנאת מבור וב' אצל עבודה ואהבה הרי ה' ח' תשובה (שם שם א) תשובה אל לבבך (שם שם ב) רשבת (שם שם ח) ואתה תשוב (שם שם י) כי תשוב (נחמיה א ט) ורשבת, ב' בכל לבבך וככל נפשך כי בב' הירחוריק אדם יום ולילה (ו) הירחור אשה והרחור מבור, ובשבילם נותן נפשו ועוד ג' חקנאה והנאה הנאת בנים. ניענות בנים נשים ושחוק חברים ומיילויים חידוש דברים במלים גורם להבטל מדברי תורה לכך בכל לבבך וככל נפשך אצל אהבה ועבודה לעזוב אותם בשביל הקב"ה, העבוד לאהוב את הקב"ה ככל דרכיך דעהו לאהבה את ה' שהנפש מלאה אהבה ואותה קשורה בשמחה ואותה השמחה מברחת מעל לבבו נעימות הגוף ותענות העולם ואותה השמחה כך [א] עזה ובגברת על לבבו שאמילו

משנת אברהם

הארזים ופועים. ונאלו המדינות שנגולה שנהגו נשיטת הלל שלא לרחק תיכף ומיד את זה שרונה להיות יהודי רק על רגל אחת, הרוב היו זנינים, שומרי מצות ועקרי היהדות, מיעוטם היו חרדים ולומדים, ורק מיעוטא דמיעוטא ילאו נאשר ילאו.

סימן תתי"ג

[א] להשיב לך וכו'. ננדפס משנת יפר"ח: ולא תדע שלא ידע להשיב אל תשאל נפניו, זקינד ויאמרו לך, מניד לך הכתוב שאם שאל תלמיד לרבו ואינו יודע להשיב אל ישאל נפניו לחסם כדי שלא יתניש רבו, ע"כ. וראה חולין ו'. עה"כ כי תשג ללחוס את מושל וגו'.

סימן תתמ"ו

[א] עזה ומתננת וכו'. דומה לזה כתב הרמז"ם ז"ל הל' תשונה י"ג. וכילד היא אהנה הראוייה, הוא שיהנה את ה' אהנה גדולה יתירה עזה מלה, כאלו חולה סולי אהנה

וכנראה מתולדות ימי ישראל, הארנות וחנאי המקומות שגרו בהם שמאי והלל הן היו הגורמים העקרים לחלוקי דעות היסודיים שזין שמאי והלל, שמאי ה' ארני ישראל, ומי שס זמן הגורום, והרומים עשו כל אשר נידס להעביר את ישראל מדתס וכל שאיפת הממשלה היתה לנל יחיקו ישראל נדיני תורה כדי שיתגללו, לכן אה שמאי נשיטה של קיטויות שלא לוותר אפילו על קולו של יו"ד והפרת נגירות והרחקות ככלל ונדיני טומאה וטהרה נפרט כדי להרחיק את הסם מלהתגלל. אולם הלל שרונ ימיו ה' ננבל, נגולה, ונחחק נחיים של גלות, ידע שאין נרכה שרויה נקיטויות יתירה, הוא הנן שאין להעמיס נגירות והרחקות יותר מדלי כי אינן עשויות להחזיק את ישראל נעקרי הדת אלא התגוללות של נגירות ומומרות הן שמחיקות את אדם הפשוט מעיקרי הדת ח"ו נאחרו מאחר שאינו יכול לעמוד נכל הנגירות והתומרות אין חועלת להחיק רק נמקנת המלות. הו פירושו של מחקו סלה. והלא עיינו ראו ולא זר, שנכל ארנות הגולה שהרננים התמירו והעמיסו נגירות והרחקות וגזרו על נניהם של המקילים שלא לשדך עמם ושלא להתפלל עמם, סוף הדנר ה' שנעשה פירוד נהעם ולא ה' נהם אלא מיעוט של חרדים ורונ של עמי

תתיב. (א) ביב פ"א ב' דבר שהראשונים לא אמרו בו סעם השאלני בבית המדרש כדי לביישו.
 תתיר. (א) שאכן עד סוף הסימן יש למחוק (המחיקה שלא לצורך, כי הפי אפילו כשהולך אצלם לשאל ולא בכתב, לא ישאל כשהם שנתם ביחד. א. א. א. 5.)
 תתמו. (א) חוספא סנהדרין פ"ג מובא ברמב"ם הלכות תיה סיד ה"ו. (ב) זיל שואלים יותר מנ' כר ריעון יומא ע"ג א אין שואלין ב' דברים כאחד. (ג) מועד קסן כ"ח א'. (ד) תענית ה' ב': דנבי רחמי אתרתי לא אפשר. (ה) תענית י"ב ב' וכל סדר החפלה יעון במור אריח ס"י תקס"ט. (ו) בבא בתרא קס"ד ב' יעיש. (ז) עין מה שאמרו שבה ל' ב': ולענין שאלא דשאלה קומיבון ופרשיי שם: דרך עניה אמר. (ח) מכללת בשלה מסכת דעמלק פרשה א': שלא אמר ליהושע בהר לי

אנשים אלא בהר לנו אנשים. (ט) סנהדרין י"א א'. (י) עירובין י"ג ב' ובנוסס: כמו שהיו עושין ביש וביח ועל ביש לא מצינו זה. לכן נוסחה הכ"י פתוקמת. (יא) ביצה ה' ב'. (יב) יעון סוסה מ"ט ב': לא תיתני ענוה וריכא אמא, וכעין זה מובא במגורת המאור בהקדמה לנו ד': מצינו במדרש ב' אנשים כר שאלו לענין להם ישבת בסקום שפל יותר מכלום אמר מפני שאנו עניו עוה המלך להושיב את העניו בראש כר מובא במארי כספרו משיב נפש מ"א פ"ה. (יג) בחובות הלכות שער הכניעה פ"ט: והמשובח כשמתנאה החכם בחכמתו והצדיק במעשיו כר וזאת המאה אינה מזקת לכניעה ולא מרחקת אותה ובכמות אמר והכתוב (דמ"ב י"ו) ויגבה לבו בדרכי ה' ויעון כאר היטב שרע אריח סימן תצ"ד סק"א ע"ד רב יוסף שאמר לא תיתני ענות. (טז) מגילה כ"ח א'.

בחור שהיו ימים רבים שלא בא לאשתו ויש תאווה מרובה וכשעה שזרקו יורה כחץ נהנה בנגד הנבחרת תוקף שמחת אהבה ה' כאן וכל היבט שעשוע לב האהבה את ה' בכל לבבו ובכל ההוריו איך לעשות רצון הבורא ולזכות את הרבים ולעשות קידוש השם ולמסור את עצמו באהבת את הבורא זהו יראת ה' שלא תעבור על מה שכתב האהבה כגון סינחם שמסר עצמו בשביל הבורא ואברהם אבינו היה ירא ה' שנאמר (בראשית יד כב כג) הרמותי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ אם מהו ועד שרך נעל אם אקה ואלישע שלא רצה לקחת מנעמן ואותה האהבה מתנת האדם מלבד רבדי תורה בשביל תענוגים ושעשוע ילדיו ואהבת ראית נשים ודיבור תם לעזוב טיולים תורמת לו להנעים זמירות כדי למלאות לבבו לשמחה באהבת ה' וטורה ועמל בדרך שהוא רצון הקב"ה. שורש ענה במקום שיש ריח גדול וכבוד ירחיק את עצמו ולא יבלול עצמו כיצד חרי לומר לפני רבו וזכר קושיא ותירוך טוב לא יאמר לרבו או לחבירו כך הקשיתי וכך תירצתי (ז) אלא כך הקשית וכך תירצת כדי שלא יחנה לבבו ועוד יתן לחבירו או לרבו הכבוד ולא לו (ח) שנאמר (שמות יח ט) בחר לנו אנשים (ט) ומכאן למד רבן גמליאל שאמר לכתוב ספר באנמאי ובאנפי חברי ועוד כתיב (ישעיה ו ה) את מי אשלח ומי ילך לנו מכאן למדה תורה דרך ענוה לרבנן אם כן [ב] למח אמר את מי אשלח שלא יאמרו המינין שתי רשויות הן ועוד ענה שיקרים שם חבירו קודם לשמו (י) כבית חילל לבית שמאי ומעמי חבירו למעמו וכשיושב בשיבה וידע קושיא או תירוך טוב לא יקפץ לאומרו עך שיראה שלא ישימו על לב או יפתח פיו: סוף דבר כל שיכול למעט בכבודו כדי להגדיל בכבוד יראי ה' צריך לעשות שנאמר (תהלים טו ד) נבוח בקניניו נמאס [ג] ואת יראי ה' יכבד ואם יראה שאהרים מתכבדים בענוה ולו הבשת ישמע לחם כגון חם גדולים ממנו חם אין רוצים ללכת לפניו כלומר ענוה אנחנו והוא מתבייש שיש לו ללכת לפניו וקבל הכשת שדוחקים אותו שילך לפניו והוא מצטער שיאמרו כמה חזון זה שהוא הולך לפני מי שגדול היסטו כמה הוא מתנאה חם מתכבדים בזה וזהו ענוה גדולה שמתבייש כדי לכבדו והם חוטאים שמתכבדים בקלותו: אל יכבד אדם את חבירו כמה שמתבייש כגון שקורין אותו מור והוא קורחו רבי ומתבייש בו ולא יכבד אדם את שם רבו בפני רבו אחר שמשבח את רבו בפני רבו אחר ואל ישבח אדם את רב רבו בפניו כגון שאומר לרבו רבך אומר כן שהרי (יא) אמרו לר' אליעזר על רבך יוחנן בן זכאי חבירך התירו ואל יחנה אדם מענוהותו (יב) שישבח את עצמו בענוה שלו שנאמר (משלי כו ב) יחלף זר ולא סיד אלא לחבירו לתלמידו כדי שילמד מרביהו (יג) יכול לשבח את עצמו שנאמר (ש"כ כב כד) ואחיה תמים לו ואשתמרה בעתי (שם שם כב) שמרתי רבתי ה' (שם כג א) נאם חנבר הקם על וכן (יד) אמר לתלמידיו במה תאריך ימים.

משנת אברהם

מאחר שכבר הגיד נבואתו לפני הסנהדרין. ולאפשר דמטעם זה השמיט הרמז"ס דין זה וגם רנינו השמיטו ונתן טעמו לייצג לשון המקרא.

ואולי אפשר לפרש את סגרת הת"ק נמדרש הי"ל שאין הנניא רשאי לנבואות עד שיתנו לו הסנהדרין רשות, היינו לפי מה שכתב הרמז"ס ז"ל יסודי התורה ז"ל, ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול נחממה גבור נמדויו. ונש"ס נדרים ל"ה איתא: גבור נכה ועשיר ועטוי, ולא יהי יצרו מתגבר עליו אלא הוא מתגבר נדעתו על יצרו תמידי. כנראה דהרמז"ס ז"ל מפרש דברי הש"ס גבור כעד יצרו ולא גבור ממש, והוא נעל דעת רחנה נכונה עד מחד וכו'. וכך צריך הנניא טרם יתחיל להיות נניא להסכמת הסנהדרין איסכיתו עליו כי הוא מוכשר להיות נניא, חו היא הנטילת רשות.

א"ל לר"ך נילור, מה יעשה הנניא שזוהו ד' יתעלה להתנבואות ואין הסנהדרין נותנים לו רשות, היכול לשתוק ולמנוע עניו מלהנבא מאחר שאין לו רשות מהסנהדרין או שאל אסור לו לשתוק כדי שלא יהי' נגדר כונש נבואתו. ונראה דדמי הא שכתנו החוס' נריש שנת ד' ד"ה קודם שיבא, דאם לא התירו לו לרדות את הפת לא יתחייב סקילה כיון שגמית מלרדות על ידי מה שאנו אוסרין לו, הכא נמי אין הנניא כונש נבואתו אלא ע"י הסנהדרין שאין נותנים לו רשות, ואפילו להתוס' ישיש שם היינו דוקא היכי דפצע בתחילה כגון התם שהדניק פת נתנור, אפשר לספוקי דיתחייב סקילה אפילו כשאינו רודה את הפת ע"י מה שאנו אוסרין לו, אצל ננ"ד לא פצע כלל, ואפשר עוד לומר דאין כלל תנאים לשאלה זו, דזה שהקנ"ה שלחו להיות נניא נולדי שהסנהדרין יתנו לו רשות, חס שאין נותנין לו רשות נולדי לא ד' שלחו, אולם מירושלמי סוף סנהדרין, דפליגי נשני נניאים שמתנאים בתחילה פי' נפסע ראשונה, על דבר אחד חס נלמנים ואין צריכים ליתן מופת, משמע דמ"ד נלמנים היינו נתורת עדות מפני שהם שנים, א"כ שפיר צריך סנהדרין היינו נית דין שיקבלו את העדות ויעשו את הנניא לנניא מוחק.

[ג] **ואת** יראי וכו'. מקור לדברי רנינו הוא בכתובות ק"ג: ונמכות כ"ה. ואת יראי ד' יכבד, ואמר מר זה

שאין דעתו פנויה מלהנות אותה אשה והוא שגה זה תמיד, "יתר מזה" תהי' להנת ד' נלנז להנינו שונים זה תמיד כמו שזנו נכל לננז ובכל נפשך וכו'.

אם הנביא זקוק לרשות של הסנהדרין בכדי להתנבאות.

[ב] **למה** אמר וכו'. נמדרש הונא נילקוט שמעוני ריש ישעי' איתא: את מי אשלח מפי הקנ"ה ומי ילך לנו מפי הסנהדרין, שאע"פ שהיו מתנאים מפי הקנ"ה אולי היתה סנהדרין וזה היתנו לא יהי' לו רשות להתנבאות, לכך אתה מונא את מי אשלח מפי הקנ"ה ומי ילך לנו מפי סנהדרין, ולכך שניהם — ישעי' ועונדי' — נחזון, שחזון נגימטר' שנעים ואחד שנתנאלו שניהם נע"ל סנהדרין, ר' ננייה אומר חזון שנתנאלו נע"ל לשון, הגדול שנניאים והירוד שנניאים, למה, כי אין לר' מעצור להושיע ברנז או נמעט, עכ"ל משמע דר' ננייה חולק על הת"ק וסובר שאין הנניא צריך רשות של הסנהדרין, אלינא דידי' שזקשה למה כתיב את מי אשלח נלשון יחיד ומי ילך לנו נלשון רנים, וע"ז מתרץ רנינו דלשון רנים נל ללמד דרך ענוה ולשון יחיד כדי שלא ליתן פתחון פה למינים.

א"ל שדברי המדרש הי"ל אלינא דת"ק דאין רשות לנניא להתנבא אלא א"כ נטל רשות מן הסנהדרין הוא חדש לגמרי, ולא מחכר דין זה לא נתלמוד ולא נרמז"ס. ונפרט שקשה להנין דאיך משכחת לדבר זה, הלא כשינא הנניא לפני הסנהדרין ויאמר להם שד' שלחו להניד נבואה, אין מתקנל על השכל שהסנהדרין ישתקו אותו ומנלי תת לו רשות לפתוח את פיו ונולדי שהסנהדרין ישמעו מתחילה את נבואתו ואח"כ יחליטו חס ליתן לו רשות, והלא כבר התננל והשמיע לפני הסנהדרין את נבואתו ומה שייך נזה עוד נתינת רשות. לכל היותר יכולים הסנהדרין להכריח שלא ינייחו ושלא יאמינו העם לדבריו אולם למנוע מלהתנבא זה הוא דבר שאין כמעט נמלאות

תתנו. ידו' אחר היה שלא היה קורא שנים מקרא ואחר תרגום שהיה אמר הואיל והפעם תלוי בכך שנים מקרא ואחר תרגום (א) שמאריכו' לו יסו' ושנותיו ואני קץ בחיי למח אקרא אמר החכם הרי לא אמרו זה אלא כנגד האוחזי חיים אלא נפש שקציה מה שכתב [א] אריכות ימים (שמות ב יב, דברים כה פו) בכבוד אב ואם ובמשקלות וכו' בעבור זה יספרו קמל ומר נפש שקציה בחייהם אלא לא דיברה תורה תוכחות שמי שאינו חושש בתוכחות שיעשה מה שלבו חפץ לא נאמרו הברכות שמי שאינו חושש בהם לחיות פסוד שאין זה רומח לשכיר יום שאדם יכול לומר לו אם תעבדני כפונד אני אוסיף על שכרך כי השכיר יכול לומר איני חפץ לעבוד לך ואיני חפץ בשכירותך אלא לעבד קניין כספו שאין עבד ערשה תנאי לרבו ועוד רומח לשורו ולחמורו שנאמר (ישעיה א ג) ידע שור קנחו חמור אבות בעלי ישראל לא ידע כשם שקול הבעל עליהם כך קול הקב"ה על בריותיו כמו שכתוב (שם שם יב ב) אם תאכו ושמתם מוכ הארץ תאכלו ואם תכאנו ומריתם הרב תאכלו לפי שנתן רשות לאדם לעשות מוכ ורע חסך שיעשו רצונו על מנת שלא לקבל מרס אלא כנגד האוחזים הנאת העולם היראים מפורענות אמר הקב"ה עשו רצוני כדי שיטב לכם ולבניכם לעולם ודברי תוכחות אם לא תקשו רצוני אכל כנגד העושים מאהבה לא אמר שנים כי אין קץ לשכרם לכך יקרא אדם שנים מקרא ואחר תרגום לשם מי שאמר (שמות יג ט) למען תחיה תורת ה' בפיך (דברים ו ז) ודברת בהם (שם ל יד) בפיך ומלכבך לעשות (שמות כא א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניך (דברים ד מד) זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (שם לא יט) ולמדה את בני ישראל שימה בתיכם ומכל מקום הקב"ה יאריך ימיו ושנותיו ואל יסמוך על תנאי (רניאל ג יח) הן לא ידע להראו לך מלכא די לאלהך.

תתנו. לא תסית נבול רקד אשר נבלו ראשותיה שתיקנו הניגונים (א) שלא יאמר ניגון של תורה לנביאים וכתובים ושל נביאים לתורה ולכתובים ושל כתובים לתורה ולנביאים אלא כל ניגון כמו שהוא מתוקן שחבל הלכה [א] למשה ספתי שנאמר (שמות יט יט) יענו בקול.

משנת אברהם

דהא גס סס כתיב למען יאריכו ימיהם על האדמה אשר ד' אלוך נותן לך, ופירושו קיום הדורות נאמן ישראל, אולם לפירוש הרמז'ן תקשה הא גס אלל כבוד אז ולא כתיב למען יאריכו ימיהם ולמען ייען לך על האדמה אשר ד' אלוך נותן לך, אם לא שאלמר דשי עניי נרכות הס למען יאריכו ימיהם כלומר של כל יחיד ויחיד ולמען ייען לך על האדמה כלומר, ולמען השי הפסיק ענין ועל האדמה מתיחס רק למען ייען לך.

יהושפט מלך יהודה כשה' רואה תלמיד חכם ה' עומד מכסאו ומחנקה ומסקו וקורא לו רני רני מרי מרי, ע"ש.

סימן תתי"ז

אריכות ימים דכיבוד אב ואם ושל משקלות.

[א] אריכות ימים וכו'. רנינו פורט משקלות שכתוב בהם אבן שלמה, למען יאריכו ימיהם על האדמה (דברים כ"ה, ט"ו). ויש לדקדק דנרני המדרש רנה נפרשת כי תלא ו"ל: כך לא גילה הקב"ה מתן שכרן של מצוות חזן משתי מצוות, החמורה שחמורות והקלה שנקלות, כבוד אז ולא חמורה שחמורות ומתן שכרה אריכות ימים, שאלמר כנד את אביך ואת אמת למען יאריכו ימיהם, והקלה שנקלות, שילוח הקן, ומהו שכרה אריכות ימים שאלמר שלח תשלח את האם וגו'. והקשה הלא גס נמשקלות כתיב אריכות ימים כ"ל. ונלמח צירושלמי פאה אלה, איתא: א"ר אבה נר כהנא השווה הכתוב מצוה קלה שנקלות למצוה חמורה שחמורות, מצוה קלה שנקלות שילוח הקן ומצוה חמורה שחמורות זה כיבוד אז ולא נשחיתו כתיב והארכת ימים. ולפי גירסא זו לא קשה הא דהנ"ל דאין הירושלמי נא למר שאין כתיב נחורה שכר של אריכות ימים אף ורק בשתי המצוות אלא נא למר שהשוה הכתוב השכר נשחיתו, אולם לפי גרסא של המדרש קשה, ועוד יש לדקדק הא כתיב: למען תירא את ד' אלוך לשמור את כל חקותיו ומצוותיו אשר אכתי מצוה אחת ונכך וכן נכך כל ימי חייך ולמען יאריכו ימיהם, דברים רב, הרי ששכר זה נאמר על כל החורה והמצוות. אולם הרמז'ן ז"ל שם פירש: כי נעבור עשות המצוות תזכה שיהיו לך ננים יראי ד' ויעמדו על פני האדמה לעולם ויעמוד זרעכם ושחכם לפני כל הימים ולמען יאריכו ימיהם נאמן שהיא נחלת ד' וכו'. ולפי"ז אין דומה השכר הזה של למען יאריכו ימיהם, שמשמע שהדורות יהיו להם קיום נאמן ישראל להשכר של למען יאריכו ימיהם הכתוב אלא שילוח הקן, ששם השכר שהחורה נצטמת הוא לכל יחיד אשר יקיים אותן המצוות יאריך ימים, וכן לא קשה ממשקלות,

סימן תתי"ז

נקודות, מעמי התורה, ונגינות.

[א] למשה מסיני וכו'. ראה מחזור ויטרי סי' ק"כ, הול' מקיני נרדמים, אם מותר לנקד ספר תורה, שהשינוי אסור לנקוד משום כל תוסוף, ואע"פ שנתנו פסוקי טעמים ונגינות הקריאה מסיני נמשורת כדכתיב ושום שכל, על פה נאמר. וראה שו"ת הרדנ"ז ח"ג סימן תרמ"ג, שהניקוד הוא הגורה של האותיות וכל גורה מנגלת את החומר, והואיל שתו"ק היא רחנה מני ים ואין לה נבול לכן אין לנקד את האותיות, ע"ש. ואין מכוונתי להאריך נמה שכנר האריכו האחרונים, ונפרט נחלמתי יעקב הנכרכי נספרו, אשחללות עם שד"ל, שאסף כל החומר והמקורות להאמת ולהצדיק את קדמות הנקודות והטעמים, ודלא כהשערה ר' אליה נחור ומזיריו לדעה. אולם מדברי רבינו לא ראיתי שם כלל. ובהקדמת נעל מנחת ש"י לתנ"ך הניא מספר ערוגת הנשם פכ"ו, ומשלשלת הקבלה, גס מהרר ר"י מוסקאטו ז"ל נפירושו לס' כחרי מאמר ג' סי' ל"א, וגם העיר מדברי רבינו שנסמין זה, ע"ש. וכן ניח את הויכות הזה להחוקרים ולהנקדטים, ולא נחתי זה אלא לפרש את דברי רבינו מתוך השקפה ההלכתית. — נמגילה ל"ג כל הקורא נלא נעימה והשוניה נלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נחתי לכם חוקים לא טובים וגו' אלא מדקמתקין לי אנו: משום דלא ידע לנסומי קלא משפטים לא יחיו נהם קרית נ', משמע לכאורה להניגון אינו אלא לנסומי קלא, ואם איתא דהלכה למשה מסיני היא ויש בו משום לא תסית נבול וגו', מה קא מקשה אנוי.

תתנו. (א) ברכות ח א.

תתנו. (ב) בתפיס ב"ב יד ב: ונגון אחד ובישיבה היה נגון כדאמרין ויקראו בספר תורת אלהים מפורש ושום שול מצי רשום שכל פסוקי טעמי. ובספר סעין גנים שנטפס צ"י הברת מקיצי נרדמים ברלין תרמ"ט על איוב ג ב: ואמרו חזיל מפני מה שלשה

ספרים אלו כלומר איוב תלים ומשלי הם שונים בניגונם כד יעויי' בהערות מהר"ש בוכר הערה א. היריעה בהשחר שנה רביעית ד' 478. כי נמצא כסארו ספר נבונים לעשרה מופרדי תהלים ארין צולם וכו', ויעין מה שחידר צ"ו החכם שחיה בהסרבל החדשי שנה שניה ד' 389.

שוער, וכן מפורש בהרמז"ס ז"ל ובסוף משנה הל' כלי המקדש ג"ט, ח"פ, דהא חפילו כשנתקלקל קולו של לוי מרוב זקנותו ואינו ראוי להיות משורר, ספק הרמז"ס ז"ל דכשר להיות מן השוערים, שם ג"ח. אלא דרניט מפרש דמה שאמרו על עסקי קול כולל הן השירה שנמקדש והן השירה של גנון הטעמים. **ובזוהר** הק' פרשת האזינו דף רנ"ו, איתא: כי שם ד' אקרא, א"ר יוסי שם ד' ממש, ומשה נההוא שעתא גלי להו לישראל דכתיב בן מלך ועשרים שנה אנכי היום וגו', מכאן אוליפנא הווא זכאה דחכמתא עלאה ניה, כד מטי יומא לאסתלקא מעלמא נעי לגלאה הווא חכמתא לאינון די רוח קדישא בנייהו, מלן ממש דכתיב בן מלך ועשרים שנה אנכי היום, וכתיב ועתה כתנו לכם את השירה הזאת וגו' ע"ש. והוא סעד לדנריו הנ"ל שסודות התורה מסר משה רבינו לישראל הקודם הסתלקותו נשירה, והיינו הטעמים ונגינתם כדנרי רניט שהם מסיני.

ובספר עץ חיים הקדוש היכל נ' דרוש נקודות, פרק ו' כתוב: הטעם הספר תורה שיש לו כתיבת האותיות ותנין, וחסרים ומנוט טעמים ונקודות, כי כבר ידעת כי ס"ת הוא נתינת היסוד לדגל וכנר נודע צוהר נהרנה מקומות דנמחשנה איתנריר כולהו ולשון ספר תורה תורה על זה הנ"ל, ועל ידי מה שהס"ת קורא הפרשה נתורה נטעמים ונקודות נתקן מה שחסר ממנו, לכן תמצא כי הטעמים יש בהם הוראה נהולאת הנל הפה כי יש גנון פרטי לכל טעם נפני ענמו צהולאתן מהפה ולתון וכו' ע"ש נדנרים הקדושים העומדים נרומו של עולם והם סתרי תורה אמיתיים וקדושים נורא מלך, ודנרי רנינו כאן הם נהחלמה נמורה עם הדנרים האמורים נספר ע"ת. **שוב** ראיתי דמה שכתנתי לעיל נסוף ד"ה ולכאורה לדנר פשוט שהלוי ששר יוכל להיות מן השוערים ניום המחרת לאחר שיתמנה לזה מן המתונה, אינו כל כך פשוט, כי ראיתי נספר ראש יוסף חולין דף כ"ד שהניא דנרי הרמז"ס הנ"ל שהנאתי ממנו ראוי לדנרי, ולוי שנתקלקל קולו אינו נפסל אלא לומר שירה אצל יהי' מן השוערים, והקשו שם הלא נקטינן משורר ששער חייב מיחה, ע"ש, ופשיטא לי' לנעל הרא"י דזה איסור לעולמים. ואני לא אדע מהיכן פשיט לי' להרנ דין זה, דמלך הסנרל אין איסור זה נוהג אלא נשעה שהלוי מתונה להיות משורר אז אין לו לעזוב משרתו ולהיות שוער, וטעמו דמילתא כמו שכתנ החינוך כדי שלא יהי' כקדירה דני שותפי שכל אחד סומך על חנירו ואין הדנר נעשה נשלימות אצל לאחר שהמשורר סיים עבודתו ואחר נכנס תחתיו מדוע יהי' אסור לו להיות נמנה לשוער וכן להיפך. ונפרט שמוכח הדנר ממש רניט שהי' מקים את המשכן ונש"ס ערכין אמרינן שהי' מן המשוררים, אלא ע"כ דהאיסור אינו אלא נעונה אחת. אולם מדנרי התום' ערכין דף י"א שכתנו ראוי מדנרי היונים שהיו משפחות מן השוערים ומשפחות מן המשוררים, משמע דנלמח לא החליפו לעולם את אלו נאלו. אלא דלכתי אין ראוי שאסור הי' להחליף אותם על ידי ראש המשמר.

ובדרך אגנ הנני להעיר נמה שנסתפקתי נדנרי הרמז"ס ז"ל הנ"ל הל' כלי המקדש ג"ט, שכתנ: ויראה לי שאינו נפסל, כשנתקלקל קולו, אלא לומר שירה אצל יהי' מן השוערים, עכ"ל. אם זה דוקא כשהי' הלוי נתחילה ראוי לשירה אלא שאח"כ מחמת זקנותו נתקלקל קולו אז יוכל להיות מן השוערים אצל היכי דלכתחילה לא הי' ראוי קולו להיות מן המשוררים אין מקבלין אותו חפילו לעבודת השוערים או שווא אין חילוק וכל שאינו ראוי להיות מן המשוררים הרי הוא מתקבל להיות מן השוערים, ודקדקתי נרש"י סוטה י"ב: דמקשיב: קרי לי' ילד וקרי לי' נער, תנא הוא ילד וקולו כנער דנרי ר' יהודה אמר לו ר' נחמי' א"כ עשיתו למשה רבינו נעל מום, פירש"י, נעל מום והוא לוי ונפסל נקול,, לעבודת השיר", ע"ש משמע דאפילו הי' קולו ענ מעטרותו

אולם התום' שם ד"ה והסוגה נלא זמרה, כתנו: שהיו רגילין לשנות המשניות נזמרה לפי שהיו שונין אותן על פה ועל ידי כך היו סכרים יותר, עכ"ל. מטואר דדוקא הינון של משניות אינו אלא לנסומי קלא כדי שזכור מה שנה, אצל הינון של קריאה נתורה אינו לשם זכירת הקריאה, דהא דנרים שנכתנו אי אחת ראשי לאמרו על פה, ומעולם היו קורין נתורה ונגניאים ונכתונים מתוך הכתנ ואין מן הנורך לנגון נשנל הזכרון. וכנראה מש"ס נדרים ל"ז: וכ"ת, ויניט נמקרא זה פיסוק טעמים, פירש הרא"ש שם שעל ידי הינון מנינין לתנר המקרא למעלה או למטה, ושם איתא דפיסוק הוי דאורייתא ע"ש. ויש לשער דמה דאמרו נפסחים ק"ט. זה המגלה דנרים שכיסה עתיק יומין מלי נינהו טעמי תורה, פירושו הטעמים של קריאת התורה והייט הנגינה, והוא נדרגא חדא עם מה דאמר לעיל מני' סתרי תורה, ומסולקת צוה קושיית המהרש"א שם דזה סותר למה דאמרינן נפרק כ"ג, סנהדרין כ"א, מפני מה לא נתגלו טעמי התורה, שהרי שני מקראות נתגלו טעמן ונכשל נהן גדול עולם ע"ש. דטעמי תורה דהכל הייט הנגינה של האותיות, ושם נסנהדרין המדובר מהטעמים של הדינים והמנות. ואפשר דלא טרע לו רק הינון של הטעמים אצל נענם הטעמים מכוסה דנרים מעיקרי התורה דכמו שפי' הרא"ש שם נדף ל"ת, ד"ה פילפולא נעלמא: הננה וחרופית והייט ,,כתנן שלך" כי כל החכמה והשכל רמוזים נכתנ התורה ננורות האותיות ע"ש, הונא למעלה נסימן תשנ"ט ע"ש. ומסתנר דאין זה אומר ננורות האותיות ננדה, כי הלא כל אותיות שוות, כלומר, אין לאל"ף או לני"ת ואידך אלא נורה אחת, ורק הטעמים הם המשנים את הכוונה נהנינים ונהאותיות. ומשמעות הש"ס שם, דמאותם הטעמים שנמסרו לו למשה מסיני למד משה את החכמה והשכל הננה נתוך האותיות והוא נהג בהם טונת עין ומסרם לישראל, ואפשר שמה רנינו לא מסר דרך הלימוד איך להתנן נהטעמים אלא את התולאות אשר הניא מהטעמים מסר וכן הנגינה של הטעמים ממסרה לנו, ושפיר הוי הנגינה הלכה למשה מסיני.

משורר ששיער ומסור שנים.

ומעניין הדנר שעל אותו פסוק שניא רנינו: שאמר יענו נקול, דרשו רבותי נערכין י"א. על עסקי קול, פי' רש"י שהי' מנווהו לשורר לפי שמה לוי הי' ע"ש. וכנראה שרנינו מפרש שגלו הזה שנלוה משה על השירה נכלל גם כן השירה של הטעמי תורה ונגינה דהא כל התורה כולה נקראת שירה כדכתיב ועתה כתנו לכם את השירה הזאת, ואפשר דעל שם הטעמים שיש בהם נגון חמרה נקראת שירה ומשה רנינו ע"ה ליה את ישראל שיכתנו להם הטעמים שנתורה הכללים את הנגינה אשר מסורה נידינו, דמה למשורר שיר הכותנ את שירו על ידי תוי וקוי הנגינה, כידוע.

ולכאורה דרנינו מפרש צוה כפי דרכו הא דאמרו שם על עסקי קול, ופירש"י שהי' מנווהו לשורר וכו' משום דקשה לי' הלא כתיב נתורה דמשה רניט הקים את המשכן וא"כ הי' מן השוערים ואמרינן התם אמר אנני נקטינן משורר ששער נשל חנירו נמיחה, ולפי פירושו של רניט הכוונה ששירת משה רניט ע"ה לא היתה זו של לויים אחרים דהייט שירה נפה או נכלי שנמקדש אלא השירה שנלוה ללמד את הטעמים ונגינתה, הייט סודות התורה הטעמים והנעלמים נהטעמים ונגינתם. אלא דזה קשה לומר שמה רנינו לא הי' יכול להיות משורר משום שהקים את המשכן והי' מן השוערים, דאין איסור זה איסור לעולמים, אלא ניום שהנית אצ שנו מפקדהו להיות משורר אז אסור לו נלחות יום להיות שוער, אצל למחרתו שזן יוכל הנית אצ שלו לפקדהו להיות

תתיח. (א) אין קורין פסוק על גבי סכה בשבת וחרין רקריא על גבי יברוחא אפיר בא זקרא חסמוס חזח על בני שחוא מיתבעת תן עליו ספר תן עליו תפלין בשביל שישן אמור התני אומרים חיו שיר פנעים בירושלים אמר ר' יודן כמן עד שלא נסנע וכמן משננסע איחו שיר פנעים (תחלים ג ב) ח' סה רבו צרי מזמור (שם צא א) יושב בפתר עלין עד כי אתח ח' מחפי עלין. (בראשית ר א) קנתי איש את ח' (ב) איש שלישי ומן האשה שלישי ומן הקב"ה שלישי (ג) לכך [א] חידור מצוח שלישי (ד) קהלא קרישא שלישי יום בדרך ארץ שלישי בתפלה שלישי בתורת.

תתיח. וישל"ח יואב מלאכים אל דוד ויאמר נלחמתי ברבה תם לכרתי את עיר המים ועתה אפן את יתר העם והנח על העיר ולכדה מן אלכר אני את העיר ונקרא שמי עליה (ש"כ יב כז כח) לכך תלמיד שנתן לו רבו רשות לחורות שאין לו סנאי לרב לעיין או לשבת בדין או שום רבר גדול שיחא גדול לעיני חכל וכבר עיין התלמיד ומוכן וכן חרבר לנמור ואמר לרבו כך וכך נראה סזאת הראייה ומזאת ריניה לרב לנמור [א] כדי שיחא על שם רבו (א) חאל יהשוב התלמיד אנמור ואחתוך שיקרא על שמי וכתוב (שיר ז י) רובב שפתי ישנים אלא יניה לרבו לנמור מסני כבוד רבו ועוד יותר נשמעים ומקובלים חרברים הנאמרים משם אדם גדול ואף (ב) רב יהודה (ג) ורבא חיו אומרים רבי (ד) יחנתן אפר כרי שיקבלו דבריה.

משנת אברהם

סימן תתי"ח

חידור מצוח עד שלישי.

[א] חידור ממלוה וכו'. אפשר דזו היא כוונת רבותינו נש"ס ז"ק ט'. נמערנא אחרו משמי' דר' זירא עד שלישי משלו מכלן וליכך משל הקב"ה, פירש"י, דלותו שלישי שיוסיף צהידור מלוה משלו הוא שלישי נפרע לו נחיו כדאמרין היום לעשותם ולא היום ליעול שזכרם, מכלן וליכך מה שיוסיף צהידור יותר על שלישי יפרע לו הקב"ה נחיו, עכ"ל. ויש לדקדק אמאי משלמין לו נחיו על מה שמוציא יותר משלישי הראשון האמרת היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ומה זין שלישי הראשון ליותר מזה, אולם לפי דברי רבינו מנחם שפיר, משום דהשלשה חלקים אשר צהאדם עושים את המלוה, והחלק שני מלת הקב"ה היא הגשמה הטהורה היא יכולה לקבל שכרה צעוה"ג, אצל החלקים החומריים הנאים לאדם מלת הוריו כלים ונאנדים לאחר מיתה ופי אפשר להם לקבל שכרם אלא צעוה"ז לפיכך משלמים לו נחיו, אלא דהתוס' שם האסיפו: משל הקב"ה אוכל פירות צעוה"ז והקדן קיימת לו לעוה"ג, משום דהקשה להם, דמה ריח יש לו לאדם אם מוסיף על השלישי, שמשלמין לו נחיו מה שהוויא, וכן מפרשים משלמין לו מה שהוויא צתורת פירות, והקדן של זכות המלוה קיימת לו לעוה"ג, והרשב"א שם הווצא נשעמ"ה, כתנ: מכלן וליכך אינו מוציא משלו אלא משל הקב"ה שהוא חמין לו "ריח" צעוה"ז, עכ"ל. כנראה שגא צזה לתרן דקדוק ה"ל, דמה ריח יש לו לאדם שמשלמין לו מה שמוציא, ומתרן שחמין לו הקב"ה "ריח", כלומר, אם מוציא סלע יותר משלישי, השי"ת חמין לו להרויח סלע עם ריח היינו מלה אז אלף סלעים כי מדה טובה מרובה.

סימן תתי"ט

תלמיד המורה במקום רבו.

[א] כד"י שיהי' וכו'. לכאורה הדברים צריכים צילור, ומשמע מלשון רבינו דלין צזה אלא משום מדת חסידות שלא יחחד התלמיד את הדיו, והלא אמרינן צנסהדרין ה. וכן צעידרובין ס"ג דתלמיד אל יורה הלכה צתקום רצו אלא א"כ הי' רחוק ממנו שלש פרסאות וצתוס' צנסהדרין ה': ד"ה אלא א"כ, משמע דאפילו נטל רשות מרצו אסור לו להורות צתוך ג' פרסאות,

חתיס. (א) כעין זה שבעות ל"א א': מנין לתלמיד שרואה את רבו שפועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שינמננו ואסתרו וצבננו משלי כרי שיקרא הדין על שפי ח"ל מדבר שיקר הרחק. (ב) שבת קס"ו א'. (ג) לפנינו דברי רבה. (ד) לפנינו רבי יוחנן וכן בעירובין נ"א א': אלא כי היכי דליקבלי מיניה ובסוה"מ ק"ב א': אם בקשה ליתען יתלה באילן גדול וברשיי שם ר"ח יתלה: אמור בשם אדם גדול.

לכל זאת אינו נפסל אלא לעזות השיר צלנד אצל יוכל להיות מן השוערים.

והנה צספר המנות שרש שלישי יש ממלוקה צין הרמנ"ס והרמנ"ן ז"ל, שהרמנ"ס ז"ל חולק על צעל הלכות המונה הללו דולא יענוה האמור צלויס צמנין המנות, והרמנ"ס ז"ל סובר שאין למנותה מפני שאינה נוהגת לדורות, והרמנ"ן שם מנדיק את שיטת צעל ההלכות, ראה צעל מניולת אסתר שם, ומשם נראה שיש ג"כ פלוגתא צין הרמנ"ס והרמנ"ן אס לוי שפסל צשנים צמדבר, ראוי לענוה אחרת אלא לשאת צכתף, הרמנ"ן ז"ל סובר דלא לכל הענודות הוא נפסל, והרמנ"ס סובר דנפסל לכל ענודות הקודש. וצכן קשה לשיטת הרמנ"ס מה צין פסול שנים שפסול לכל ענודות, ופסול קול שלישי נפסל אלא לשיר.

ולפע"ד עעמו של דבר הוא פשוט, פסול שנים צע"כ אין העעם שהתורה פסלה את הלוי אחרי היותו צן ל' שנים משום שאין כמו חק ולינו יכול לשאת צכתף צדנע, דהא חזינן שיש אנשים שהם יותר מחמשים יותר צריאים וחמקיס מאלו אלא הגיעו עוד לחמשים שנה, ואם היתה התורה צלה לפסול פסול שנים משום הפעולה כלומר, צכדי שתיעשה הפעולה של ענוות היתר צכרואי, הי' צדין שצלוה התורה לצחון את הלויס לפי כחם וצבורתם ולא לפי השנים, אלא צע"כ דפסול הוא משום שהקפידה תורה על הפועל, כלומר, הגם אזה הלוי שהוא יותר מחמשים יעשה ענוותו יותר היטב מזה אלא הגיע לחמשים, לכל זאת הקפידה התורה שיהי' הפועל היה לא יותר מנן חמשים, וצכן אין שום סנרף לחלק צין ענוה של משא צכתף לשאר ענודות וכיון שגא לכלל שנים הפוסלות הרי הוא פסול לכל ענודות הקודש, אצל פסול הקול הלא הוא מפני שקולו נחלקל ואין צאפשרותו לשיר צקול נעים, א"כ הפסול הוא משום שהקפידה התורה על הפעולה ופעולה זו דוקא של שיר הי' אפשר שתיעשה על ידו, אצל אחר ענודות שאינן תלויות צקול כשרות צו. וראה צהרמנ"ן צהעלותך עה"כ ולא יענוה עוה, שהוא ז"ל חולק גם על רש"י שהניח צשם הספרי דלוי הנפסל צשנים כשר לשיר ולנעילת שערס ולטעון עגלות, והרמנ"ן ז"ל סובר שלישי כשר לשיר. נמשא שג' דעות יש כאלו: א) רש"י סובר דלוי הפסול צשנים אינו פסול אלא לענוות הכתף וכשר לכל אחר ענודות ואפילו לשיר. ב) הרמנ"ס ז"ל סובר דנפסל צשנים פסול לכל ענודות הקודש כשוער ומשורר, ואינו כשר אלא לטעון עגלות. ג) הרמנ"ן ז"ל סובר דאינו כשר לשיר אלא לנעילת שערס, ולענוות צני גרסון שאינם ענוות פנים.

חתיס. (א) ירושלמי שבת פ"ו ה"ב. (ב) דהא ל"א א': שלשה שוחטין באדם כו'. (ג) בבא קמא פ"ב. (ד) במדוש רבה קהלת פסוק ראה חיים ובלקוס קהלת רבו תתקפייט: רבי בשם עדה קדושה אמרו קנה לך דברי אומנות עם דברי תורה כרי ולמה קורין אותה עדה קדושה שהיו משלישין את היום שלישי לתורה שלישי לחפלה שלישי למלאכה.

תתב. ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם תחלתו עמדת לקר (תהלים קיא י) יראת ה' ראשית דעת חכמה ומופר אולמים בון (משלי א ז) תחילת חכמה יראת ה' ודעת קרושים בינה (שם פ ו) חרי ג' פסוקים וכתוב (שם ר ז) תחלת חכמה קנה חכמה וככל קניינך קנה בינה מתחילה כשארם משכיר לבנו מלמד ישכיל באותו דבר שלומד שאם בנו ילמדו מקרא וחרב [א] בקי בתלמוד ועם הארץ הוא במקרא כמה שהבנים צריכים צריך שיחא לו ידיעה. וככל קניינך קנה בינה שיחא לו רב שידע אע"פ שאינו לומד אלא עברי (א) צריך שיחא [ב] מבין מה לומד וכשלומד מקרא צריך להבין לו פשיטת דרביו יראת שמים כגון לכבד את התורה ולומד שהבורא בשמים והוא הנותן והוא המפרנס (ב) ויראה לו שבשמים הוא ואם יגדל ילמדו שיש ניהנם וכן ערן כי חילדים לבם כלב גדולים בתלום סבורים שהכל אמת כך חילדים סבורים שכל דבריו אמת קודם שירגילוהו חבירים רעים. ג' פסוקים כנגד ג' מידות שבמקרא ושבמשנה ובתלמוד כשיגדל בנו וכתו שיכולים להבין כפי מה שיכולים להבין אמר ג' מקראות כי אז היה רב למקרא רב למשנה רב לתלמוד וקתה ג' אחד לתורה ב' לנביאים ג' לתלמוד ומגיד שכל הרבנים צריכים שיחא וראי שמים שכל מי שלא ילמוד תחילה להיות ירא שמים לבנו לא יועיל אחר כך (ג) ו' מלמדים הם [ג] אב ואם וחרב והמגדל ב' והחברים ג' ו' קתים של התחלות קד שיביא שתי שערות (ד) ועד י"ד שאין בו יצר אשה ועד שלוקח אשה וכשלוקה אשה קד שיחיה לו בנים, תחילה צריך שיחיה לו רב וחבר ירא שמים שלא יחא זולל וסובא ושלא יחלל שבת ושיחא לו חבר טוב ורב טוב לחזור מן הנשים וכשלוקה אשה לחזירו מן הנדיות בימי סומא (ה) שלא ירשיט מידו לידה אפילו לחם אם יש לו בנים לחזירו מן הגזל ולהיות קבוע בתורה הוא חרען.

משנת אברהם

הסמוך ל' לא תסור מן הדבר וגו', והוא דקדוק עלום. אולם ראיתי נפסיקתא זוטרתא פרשת שפטים: ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יצטרך לך, על הוריות נית דין הגדול שירושלים חייב מיתה ואין חייבין מיתה על הוריות נית דין שנינה. וכתוב שם בניאור הרא"ם שם חכם הספרדי, דמלאן נלמד דאינו חייב מיתה על הוראת בית דין שנינה אבל חייב לעשות כמו שהורו ע"ש.

וגר"א שדנר זה נלמד מן המקראות מפורשות בתורה, וכתב: ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום אשר יצטרך לך וגו'. והדר כתב: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וגו' דלכאורה הפסוק השני מיותר לגמרי דאין צורך שם דבר שלא נאמר בפסוק שלפניו, אלא ע"כ דהתורה אמרה כלן שני דברים, נפסוק הראשון המדובר מהנתי דין הגדול שירושלים כדכתב מן המקום ההוא אשר יצטרך לך וגו', זה מוסג אלמעלה דכתב ונאח אל הכהנים הלויים, כי מצוה שיהיו כהנים ולויים ננית הגדול שירושלים, ועל זה קאי מה דכתב נסוף הפרשה והאיש אשר יעשה נזדון נלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את ד' וגו', כלומר דהקו ממר"ל החולק על בית דין הגדול דינו נמיתה, אולם הפסוק השני הנ"ל על פי התורה אשר יורוך, לא תסור, לא קאי על הבית דין הגדול שירושלים, דהא כלן לא החזר המקום אשר יצטרך, אלא קאי על כל בית דין אפילו זה שנינה, הו היא דרשת הפסיקתא הנ"ל דעונש מיתה אינו אלא נחלק על הבית דין הגדול שירושלים, אבל המצוה לשמוע והאיסור דלא תסור מוסג גם על כל בית דין שירא.

סימן תת"כ

מודה ילדים צריך להיות בקי בתלמוד וירא שמים.

[א] בקי בתלמוד וכו'. רבינו מלמד אותנו נכאן פרק השנו בניי מורים לתלמידים. וכשתדקק נדבריו תמצא שהוא ז"ל מקפיד ראשית כל שהמורה צריך להיות נקי בתלמוד אלא שאינו ראוי להיות מורה לילדים נמה שידע בתלמוד נלמד, אם הוא "עם הארץ" נמקרא, אלא צריך שתהא לו "ידיעה" נמקרא לכל הפחות, ורבינו לא הביא את הלימוד של הנקי נמקרא ועם הארץ בתלמוד, כי זה נודאי שאינו ראוי להיות מורה לילדים. וטעמו של דבר כי רבינו הקפיד ביותר שיהי המורה ירא שמים אשר ידע להשריש בלג התלמיד יראת שמים וכבוד

ועי' נכסף משנה הל' ת"ת ה"ג ונרמ"א יו"ד רמ"ב ד' ונר"ך לומר דכוונת רבינו היא דאפילו היכי שהרצ לומר לו נפירוש להתלמיד להורות נהלכה זו הפרטיה שגלה לפניו מפני שאין לו להרצ פנאי לעיין נה כמו שכתב רבינו: שאין לו פנאי לרב וכו' לכל זאת לא יורה התלמיד אלא יניח להרצ נגמור. ולזה הביא רבינו את הדמיון מיואל, והגם שגלח מלת דוד המלך ללכוד את העיר לכל זאת חלק כבוד לדוד כדי שיקרא על שמו של דוד.

והנה שירושלמי שניעת ר"א, איתא: רבי חייל נשם רב הונא, תלמיד שהורה אפילו כהלכתא אין הוראתו הוריייה, ע"ש, ויש להנין למאי נפ"מ שאין הוראתו הוראה, דהא אין לפרש דמותר לו לחכם אחר לסתור את הוראתו, ואין נזה משום חכם שאסר אין תנירו ראשי להחיר, דאיך יסתור תנירו את הוראתו לאחר שהראשון הורה יפה, ואין לומר דנא לומר שהנעל דין שנתחייב לשלם אינו צריך לנתי למה שפסק התלמיד נמקום רבו אפילו כשהורה יפה, דאיך יודע הנעל דין אם היין פסק יפה או לא. וכסבור הייתי לומר דהפי' אם עמדו לתנין והתלמיד ג"כ עמד נאותו מנין ואפילו שאמר התלמיד כרבו ועם אותו התלמיד יש רוב, אין זה חשוב רוב כי דברי התלמיד כמו שאינו, אולם נכנה"ג יו"ד סימן רמ"ב ד', הביא נשם הרד"מ דאם עמדו למנין לא ימנה כנגד רבו עם החולקים על רבו, משמע דמותר לו למנות עם אלו הסוגרים כרבו ומאד הסגדל נמי אינו מתקבל שלא יהי נמנה צמין כשרבו הפך נזה. ואולם לפי דברי רבינו יש לומר דאין הוראת התלמיד נקראת הוראה אפילו כשהורה כהלכה, היינו דאין אומרים שכן הורה התלמיד אלא ההוראה של התלמיד נקראת על שם רבו. אלא דדוקה גדול הוא לומר דזו היא כוונת הירושלמי נאמרו אין הוראתו הוריייה.

ואפשר דנ"מ לענין הלאו דלא תסור וכן העשה של ועשית ככל אשר יורוך. דכל דבר הנלמד מ"ג מדות או שהוא מפי השמועה יש בו האיסור או המצוה מדאורייתא וכן הלאו דלא תסור והעשה הנ"ל למי שאינו מניית, ועל זה נא הירושלמי לומר דתלמיד שהורה נמקום רבו אפילו שהורה כהלכה אין כאן איסור דלא תסור ולא העשה של ועשית כאשר יורוך דהוראת תלמיד נמקום רבו לא שמה הוראה.

ובמנחת חינוך מצוה תצ"ו הקשה מניין שיש איסור של לא תסור בדבר שאינו מפי בית דין הגדול שירושלים, הלא בתורה מצוה נפירוש ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יצטרך לך וגו', ועל זה קאי הפסוק

יד שאין בו יצר אשה וכן אמרו בגדה פ"ו א': בן רב שנים ויום אחד וברי הכל סימן. (ה) עין מוס' שבת ר"ב ב' ד"ה בימי.

תתב. (א) כונתו שהרב יודע דק הנקודות אבל לא שירוש המלות. (ב) עינין ברבות פ"ח א': ורחמנא היבא יתיב בר'. (ג) לא אוכל לכיין הספסר ואולי צ"ל האב, והרב, והחברים. (ד) צ"ל והוא פ"ד

תתכא. אל יתן אדם את בנו (א) לפני בעסנים ללמדם (ב) כי יכום או יקנישום אחר לא נתן שכר המלמד כששאל לו השכירות מהרה אמר לתלמידיו יהי רצון שלא תצליחו בלימודכם [א] אמר להכם מה פשעו ואמר לאביהם שמע לעצתי ותשכיר מלמד אחר לבניך שלא יהא בעמך לזה תתן השכירות שלו אע"פ שלא הניק [ב] סוף חזון תפרידוהו לשלום ממך. **תתכב.** אל יקשה אדם חסד במקום שיש עבירה בנק שיש בניים לראובן ובנים לשמעון ואומר שמעון לראובן אתה עשיר ואני עני ואין לי במה להשכיר מלמד לבני ואין לך כל כך שתשכיר לבני מלמד אלא קשה עמי חסד ותקוזה לבני ללמוד עם בניך לפני הרב שהשכרתה לבניך אם בנו של שמעון אינם הגונים ובמלנים ויציאו את בני ראובן לתרבות רעה אל יניח לבניו של שמעון ללמוד עם בניו.

תתכג. מי שמלמד תינוקות ואחד חריף מחבירו הרב שלהם רואה שאין תקנתם שילמדו יחד וצריכים להרשים רב להם לכד אל ישתיק ויאמר לאביהם אלה צריכים רב לכד ואלה לכד אע"פ שימסיר אם יסרודו.
תתכד. הנך לעקר על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כב ו) אם תראה שיצלה במקרא ולא בתלמוד (א) אל תרחוק לו ללמוד תלמוד ואם יבין בתלמוד אל תרחוק אותו ללמוד מקרא כמה שידוע בו התחבנו.
תתכה. (א) בן המש קשרה לתלמוד מאי נפקא מינה אלא ביק שאדם רואה שאין בנו זוכה לתלמוד ילמוד לו חלכות גדולות ומדרשים וקריאה.

תתכו. היתה כאניות סוחר (שם לא יד) כאניה אין כתוב כאן אלא כאניות אניות הרבה של סוחר אחד (א) שכל תלמיד חכם שאינו יודע להשיב בכל מקום שישאלוהו אינו ראוי לישוב בפנהרין וראש ישיבה מרחק מביא ראייה [א] ומספנתא למספנתא מה נרם (שם שם טו) ותקם בעוד לילה (משלי כב ו) לא יבכה בלילה נרה [ב] כל הלילה יושב ועוסק בתורה כאניות סוחר כך חקב"ח מזמין לעוסקים יומם ולילה בתורה כל צרכיהם בשם שהסוחר שהשקע משחקת לו מלאכים הממונים עליו ונכנסים בלב אחרים להביא לאותו מקום שזה הסוחר שם ומפין לב הפוחד לקנות ואחר כך מפין לב אחרים לבא שם אצל הסוחר או הסוחר אצלם לקנות וכן העוסק בתורה תדיר (ב) חקב"ח שולח לו מלאכים לפרהוק להביא לו כל צרכיו לכן נקראת תורה לחם. כאשר נגזר על מלך אחד לנצח אחר את חבירו שולח חקב"ח מלאכים לחפות לב אותם שרים להיות עמו ובלב אחרים מדיכום לנטש כך כל זה מקרוב תביא לחמה אין כתוב כאן אלא מרחק להודיע ולפרנס אותו צדיק העוסק בתורה ובמעשים טובים וגם לזכות את שבמרחקים.

משנת אברהם

סימן תתכ"ז

[א] **ממסכתא** למסכתא וכו'. כדאמרינן ז"ל ק"ל, כל התורה כולה דמוי מזמין לה, וכן נירושלמי נרכות רפ"ז ולכן חזינו רבנן קיימין נסוכה וילפי מטיט הנרות, ע"ש, כי זה הוא יסוד מיוחד הלמוד להשקות מילתא למילתא, וע"י זה הקדמתי לספרי תשכ"א ח"א.

שיעור שינת

[ב] **כל** הלילה וכו'. הגם דכתיב נעוד לילה דמשמע נסוף הלילה, אולם ראיתי נפי' על משלי תלת הגר"א ז"ל: ותקם נעוד לילה, כמ"ש חנות לילה וכו' ולא נקראת לילה כמ"ש שמונים וכו' הלילה וכו', וזה נעוד לילה נהתחלתה. וכן מפרש שם היתה כלניות סוחר וכו', ח"ש לא נגרא לילה אלא לשינתא ר"ל חני ליל ראשון שהיא מניחה את כל המעשים למעלה ולומדת שם חכמה עליונה ומניחה למטה נעוה"ז כמ"ש לא נשמים היא וגו', וכמ"ש ירדת ד' היא אונרו ואין להקנ"ה וכו' ח"ש מתרחק תניא למטה כמ"ש רחוק מה שה' ושמועה טובה תלרן תרחק, עכ"ל הק'. ומה שכתב הגר"א ז"ל נעוד לילה נהתחלתה, הגם דאמרינן דלי אשפר לג' ימים נלא שינה נדרים ט"ו, אצל אין קנע לשינה ונסוכה כ"ו משמע דיש שיעור לתטה והיינו שתין נשמי, והוא שיעור מהלך מלה אמה, ונשם האר"י ז"ל ראיתי דנאותן כ"ט נשמי מהס' עדיין עסק נתורה ולא ה' יאן שינה נתורה אלא נהנשימה האחרונה שנס', ועל זה רמזו שינה אחד חס' שנתיתה, כי עד הנשימה הס' אין שם שינה חלה עליה, ונודאי שזה הוא זמן קצר מאלד ושפיר אחר ותקם נעוד לילה נהתחלתה.
ודברי האר"י הק' ז"ל יש להם מקור נש"ס נרכות ג: עד חנות לילה ה' מתנמנם כסום מלאן ואילך ה' מתנבנר

התורה טרם שירגילוהו חננים רעים, ואם אין התורה נעל תלמוד מהיכן למד להיות ירא שמים, הלא הקראים נעלו תהרהס הם ואין נהס שום נקווה של יראת שמים תפני שלל לתרו את התלמוד.
[ב] מה שלומד וכו'. כל האשמה של רבו דיואנז ה' נזה שלל הנין מה שלמד, ז"ל כ"א, ועל ידי כך עשה תלכת ד' רמיה, ע"ש נמהרס"א, ואפילו לפי הר"ח שם נתוס', דכל שלל ידע התלמד לא הוי נכלל ארור, אצל זה נרור שליו רלוי להיות תורה.
[ג] כלומר (א) אג ואס, (ב) הרנ והתנדל, (ג) והחננים.

סימן תתכ"א

[א] **אמר** לחכם וכו'. צריך להיות: אחר לו החכם מה פשעו, כלומר, אלו התלמידים מה פשעו שאתה תקלל אותם.

בעל הבית ששכר מלמד, עד מתי תחד.

[ב] **סוף** הזמן וכו'. נדווק נקט רבינו סוף הזמן ולא סוף השנה, כי נשמי זמנים נשנה יכול נעל הבית לחזור, כדאיתא נפחתי תשובה חו"מ סי' של"ג נשם עטרת נני, שנכל תחילת זמן עד ר"ח יוכל נעל הבית לחזור, היינו צימי החורף עד ר"ח חשון וצימי הקיץ עד ר"ח אייר, ע"ש, וכנר מתקבל הינו, "זמן" על משך של שנה חדשים שהתלמיד לומד אצל רבו. גם מה שכתב רבינו שצריך לשלם לו שכרו נעד כל הזמן, תנודר ננ"י סי' של"ג נחז"מ הונל ננאר הנולה שם נשם תשובת הר"ש כלל ק"ד, דמי ששכר תלמד לבניו ונתן הזמן תלל תלמד יותר טוב ממנו, אינו יכול להוציאו, כלומר אלא משלם לו שכרו, ע"ש.

תתכא. (א) אבות ט"ב בית. (ב) בבא בתרא כ"א א': כי מיתא ליעקב לא תתחי א"א כר.
 תתכב. (א) יותר מזה אמרו בספריים ק"ג א': מיהו בך בשמעתא ולא סתעריא מילתא תא ואנבך מילי דעלמא.
 תתכה. (א) אבות ט"ה.

תתכן. שני יהודים שמעו מלמד אחד שלמד לתלמידיו תיבה אחת בשעות אמר האחד להבירו אמר לו שעות למדתה אמר חבירו אם אתה גם בו שלא תלמך פניו אמר (א) ואם לאו [א] אל תשמוך דמו אמר לקרובו שיאמר לו ולא משמך שלא יתבייש.

תתכן. אל יך אדם לדבר עם מלמדי תינוקות בשעה שהוא מלמדם (א) מן יבטלנו בדבריו וכן (ב) לשכיר ולפועל של ישראל ואל ישב אצל שכיר אפילו בשאין קרשה פעולה שמא יתיה לו בשת לומר אין לי פנאי ואם רגיל ואין לו בשת מפניו ואינו מבטלו הרי אין בכך כלום וירא שמים כנף (ג) חזני המעגל ואבא חלקיה לא היה מפסח כמלאכתו [א] אפילו שלום לא רצה להחזיר.

תתכן. עת להאריך ועת לקצר אם ראובן חולך לפרות שבויים או יהודי נתפס ושבעין פנקו בדרך ואמר לו כל העניין אל ירבה עמו בדברים עת לקצר כי [א] הנתפס בעקר.

תתכן. אל יעסוק אדם במלאכה שאין לו לקבוע עתים לתורה. יש אדם שבני אדם רגילים אצלו אל ישכיר עצמו ללמוד תינוקות כי יבאו אצלו ולא יעסוק בטוב בחן (א) ואל יאמר אדם הואיל ואני מלמד ילדים כיום אשכים ואלמד לעצמי מפני שנמצא ישן בלימוד תינוקות וקיבל שכר על מנת ללמדם בטוב. ואל יפתה את לב בני אדם לומר כך וכך הרבה רצו ליתן לי בסחורה או שיאמר אני קניתי בכך וכך [א] ולא היה כך (צפניה נ יג) שארית ישראל וגו' ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית (ב) ואל יתעק את החפצים לקנות אותן החפצים שבידו שיראה להם פנים כאומר למכור להם ואין

משנת אברהם

להשיג שלום נשעה שעונד כפועל אלל נעליו נשכיר יום, דמי שעושה שלל נזדק גדולי שהוא חוטא, ומדנרי רנינו משמע לחין נזה אלל משום מידת חסידות. ואפשר לומר, משום דהמהרש"א שם נתענית הקשה הלל להשיג שלום יש בו משום מנוח והי' לו לעשות המנוח ולנכות משכר וימו של נעל הנית. ותירץ דהי' עני ולא הי' נידו לוותר על מקצת שכרו אפילו, ע"ש. ולפע"ד נראה דנלמח הי' יכול לעשות מלאכתו נלי אום הפסק ולהשיג שלום, כי אפשר לו לאדם לפעול חייה פעולה של מלאכה ונה נשעה לדבר עם חניו, ונפרט להשיג שלום, אלל גזה הי' נכלל היסח הדעת, כעין דאמרינו נירושלמי נרכות דתפילין הי' היסח הדעת לנושא מי חטאת, הנם שפעולת הנושא אינה נגרעת אלל היסח הדעת מיהא הי', דלי אפשר לו לאדם לכוון שי ענינים ננת אחת, ראה נספרי משכ"ל ח"א דף ס"דסה שהארכתי. ודבר זה שהפועל יעשה פעולתו נידיו ולא יסח דעתו כלל, זה נודלי אינו חיונ חניא, דהלל רק את ידיו השכיר לנעליו ולא את מתשנתו, אלל אלל חלקי' מזד מידת חסידות לא הפסיד דעתו. וזה שהוסיף רנינו: אלל חלקי' לא הי' „מסיה ממלאכתו“.

כארי, פירש"י מתנמנס כסוס, עוסק נתורה כשהוא מתנמנס כסוס הזה שאינו נרדס אלל מתנמנס ונעור תמיד. ונפוכה כ"ו. אמרינו שנת' דודו כדוסוסיה ודפוסוסיה שיתין נשמיך, זה הוא שדקוק רש"י שפי' שם על שינת' דמר כדרב ודרב כדרני ודרני כדלוד: כרנ דחמנו לתו מידת שינתו שהי' יאן רנ „ניוס“ כשיעור הזה, ורני כדלוד, כך קנל מלגותיו אזו היתה שינת דוד מלך ישראל, ע"ש. הרי דנני דוד לא פי' שינת דוד ניוס, אלל כל שינתו נכלל המעת לעת לא הי' יותר. וכן משמע נזהר הק' פרשת לך לך דף פ"ג: ת"ח דוד מלכל הוה קס נפלגות לילל, דלי תימל דהוה יתני או שכינ נערס' והוה אמר שירין ותושנתו לא, אלל כמה דכתיב ננות לילה אקום להורות לך, אקום ודלי נעמידה לאתעסקל נשירין ותושנתו דאורייתא, ע"ש. משמע דלא הי' יאן כל הלילה, אלל עד חנות לא הי' עומד אלל יושנ ועוסק נתורה, ומחנות הלילה עד הנקר הי' עומד על רגליו לומר שירות ותשנות, וזה מתאים למה דלמר רב אשי ננרכות ג: ה"ל, עד חנות לילה הי' עוסק נד"ת מכלאן וליך נשירות ותשנות, הנם נירושלמי נרכות לא לא משמע כן דקאמר החס: מכל מקום לא הוה שחרל אחיא ומשכה לוד דמיד, לכל זאת אפשר להעמיס דהפירוש מידך יאן איתן השתין נשמיך. והנם שאין השכל שלט מקנל חיק אפשר לו לאדם להתקיים נשינה של כמה רנעים ממש נמעת לעת, אולם נמופלת מתך אל תדרוש ואין לנו שום תפיסה והסנה נרמי המעלה ומדותיהם ותכונת נפשם.

סימן תתכ"ט

[א] הנתפס נזער וכו'. מקורו ממה שאמר אלישע לגחמי: כי תמצא איש לא תנרכנו וכו' ינרכך איש לא תענו וגו'. ופירשו הרד"ק והרלב"ג, אמר לו כך כדי שלא יתעכב נדרך ע"ש.

סימן תתכ"ז

[א] אל תשפוך וכו'. מה שזיין נממ"ק לנ"ג כ"א, והנית נל"ג, חין לו שום נד השתוות, דשאיני החס דנפיק תורנל מיני', דהא חילת ח"ד קטלי', אלל נדנר שאינו יולל היינו שום תורנל ותקלה, והמלמד אינו אלל שונג, למה יניישנו וישפוך דמו נמקום שיש ענה שקרונו יאמר לו תנלי לניישו.

סימן תת"ח

הרחקה מדבר שקר ולשון תרמית.

[א] ול"א הי' וכו'. לכאורה מה קא משמע לן, הלל זה ענין של שקר נמור וגורם החק לקונים שלל היו קונים דנר זה אלל מפני שסונרים גזה שום מפני אמלמינים לו להמוכר האומר שאחרים רנו ליתן לו. וכנראה הפירוש, נענין שהלוקח נריך ללותו חפץ והמוכר יודע שהמחיר הוא צול ושלל יוכלו לקנות חפץ זה או פתורה זו נמחיר זה, לכל זאת יתרחק האדם מדבר שקר ולשון תרמית. ודומה למה דלמר רשכ"ג

סימן תתכ"ח

היסח הדעת ממלאכה של פועל.

[א] אפילו שלום וכו'. נש"ם מכות כ"ד אמרינו פועל נדק כגון אלל חלקיהו ע"ש. משמע דזה מדינת שלל

חלקיהו בר בריה דחוני המעגל תענית כ"ג א.
תחל. (א) ירושלמי דמאי פ"ו ה"ג: לא יעשה בחוד שלו בלילל וישכיר עצמו כיום ויחוסתא כנא מציעא דיה מובא בשו"ע י"ד סימן רמיה ס"ד ברמיה ובחרים ס"י של"ג סיה ברמיה. (ב) מזה שאמרנו בבא מציעא נ"ה ב: הי' חסרים מפקשים תבואה ממנו כו'.

תתכן. (א) יערין ב"ב כ"א ב: אול שיליה לרביה א"ל האדך אקריחו בר הרי כי לא חשש דוד ליה וצ"ע.
תתכן. (א) מזה שאמרנו שבת ק"ט ב' ו אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המדש. (ב) מזה שפסרו חכמים את הפועל סבריה רביעית של ברכת המזון. ברכות ס"ז א. (ג) צ"ל אבא

בלבו זהם אין קנים במקום אחר כי סבורים שזה יספור להם וכתוב (ויקרא כח יז) ולא תנו שהתנו בדברים וכתוב (זכריה ח מז) דברו אמת איש את רעהו.

תתל"א. אל ילך אדם לבית חבירו או בכל מקום שהוא מושכר לעשות מלאכה כי אם תדבר עמו סמקס במלאכת חבירו ואפילו אם יראה חבירו בעל הבית יתבייש לומר לשכירו מאומה גם לוח המבטלו.

תתל"ב. ולא ראיתי צדיק נקוב (תחלים לו כח) כמו (ירמיה מט יא) [א] עזבה יתומיך אני אחיה חיתי מצדה לחהית זרעו הוסה במדתו צדיק ואשרי בניו אחריו זהו חזקו מבקש להם לא ראיתי צדיק נקוב כשאדם צריך לשכורים אע"פ שאינו כל כך בעל כח במלאכתו לא יעזבונו ולקחת רשע במלאכתו אע"פ שהוא בעל כח וכת' (משלי י טז) תבואת רשע לחסאת ולא ראיתי בורעו מבקש להם שלא יתבייש אבל ברשעים תראה שנא' (תחלים צא ח) ושלומת רשעים תראה. כי יראה חסמים ימותו ויבטער עליהם.

תתל"ג. לא יעכב אדם אצל מי שמבייש ממנו לשעה גדולה שמה יצטרך לנקבו או לעשות חפציו ויתבייש ולא ילך ובקרב יום טוב ושבת כשצריך לעשות צרכי שבת או צרכי יום טוב אל ילך לביתו ואל ידבר עם המנקה בשר והעושה מצות שאר דברים וזהו (קחלת ג ז) עת לחשות וכתוב (משלי כח יז) חוקר רגלך מבית רעך.

תתל"ד. אם יבא לבינתך אורח אל תשאל לו מדברי תורה אלא אם כן תרע שידע להשיב או תשאל כינו לבינתך שלא יתבייש. **תתל"ה.** הייב אדם ללמד לבנותיו המצות כגון ספקי הלכות ומה שאמר (א) מי שמלמד לבתו תורה כאלו מלמדה תיפלות זהו עוסק התלמוד ועם המצות ופודי התורה אין מלמדן לאשה ולקמן אבל הלכות מצות [א] ילמד לה אם לא תרע הלכות שבת היאך תשמור שבת וכן כל מצוה כדו לעשות לחזר במצות (ב) שחרי בימי חזקיה מלך יהודה אנשים ונשים ונרולים ידעו אפילו פהרות וקדשים וזהו (דברים יב) הקהל את העם האנשים והנשים והמטף וזהו (שם כט פ) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושומריכם כל איש ישראל מסכם נשיכם ונרך אשר בקרבך מהטוב עציך עד שאב מימיך כדו שידעו עבדים ושפחות ספקי המצות מה לעשות ומה שלא לעשות (ג) אבל לא יתכן לבחור ללמד לבנות אפילו האב עומד עם רשומר מן יתייחד לא יתכן מן יצרו עליה או יצרה עליה (ד) וקול באשה ערוה (ה) והשונמית הולכת [ב] ושומעת הורשת ממי אלישע שהרי אמ' (מ"ב ד כב) מדוע את הולכת אליה היום לא הרש ולא שבת מכלל רשבת הולכת ובתודש הולכת ילמד אדם לבנותיו מצות שהן מצות ומה שאמר בסוטה (ו) זכות תולה במים המרים אילו זכות תורה וזהו עוסק החלפה אין להם עסק בתורה וזכות רק שידעו המצות אבל בעוסק החלפה והפילסוף אינם מחוייבות ומצות שאינם מחוייבות לקרימם לא נצטוו ללמוד (ז) אבל מצות שנצטוו צריכין ללמוד לרעת [ג] כאילו לשון שידעו בו אבל (ח) האיש מצויה ללמוד בלשון חקדש חייב ללמוד אפילו תורת כהנים ופרר קדשים וזהו (שמות יט ג) כח תאמר לבית יעקב לנשים בלשון רכה לומר ולנשים הפילסוף. כל שחזיר במצוה לקרימה לעד לא יחטא בה בשונג כאותה מצוה שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים כשנזחר בה אבל אם אינו אלא קרוב למיד כגון שמשים חלב ושומן על השולחן או בשר ונכינה שאינו עושה סיני למצוה זה מכללן ומביאין תקלה על ידו כגון אם אמר (ט) אני אקרא בתורה לאוד הנר בשבת ולא אטח מביאין תקלה על ידו ושומר מצוה לא ירע דבר רע באותה מצוה אם נזחר בה מן ספקות (י) רב אמר [ד] בשר שנתקלם מן העק הבשר אסור לכך (יא) שמרתו כשנשך נחש חצבי קרי עליה שמואל (משלי יב כא) לא יאונה לצדיק כל און. **תתל"ו.** עת לעשות לח' הפרו תורתך (תחלים קיט קבו) כגון שחולך לבקר חמץ ואם [א] יתרחר בתורה ישכה שום מקום שיש בו חמץ.

משנת אברהם

סימן תתל"ה

חוב ללמד דינים לנשים.

[א] ילמד לה וכו'. הנה נתשנה סוטה כ' זן עזאי סוגר דנשים חיינות נת"ת ור"ל אוסר לנשים ללמוד תורה. ונקידושין כט: אשה פטורה מת"ת דכתיב ולמדתם אותם את נשיכם ולא את צטתיכם, כלומר פטורות מת"ת אצל אין איסור נזר. ומה דמקסק נפוטה כל. זכות דחלי אילימא זכות דתורה הא אינה תלויה ועושה היל, היינו כסתמא דש"ס ה"ל נקידושין, דאל"כ הו' מקשה הא איכא איסורא ואינו תלויה כלל. ומדנרי התוס' שם נפוטה כל: ד"ה זן עזאי, משמע דזן עזאי הסוגר דנשים חיינות נת"ת, סוגר דמה שאמר בפרשת הקהל למען ישמעון אינו מתיחס אל הנשים, ואולי מיעני לי' לדרשא פרט למדנר ואינו שומע. ור"ל זן עזאי' סוגר דלמען ישמעון מתיחס אל הנשים, כלומר שאין מחוינות נד"ת אלא צאין לשמוע כדו שידעו לקיים המצוה. והרמז"ן ז"ל עה"ת, דנרים לל"ג, למען ישמעון ולמען ילמדון כתב: האנשים, והנשים גם הן שומעות ולומדות ליראה את ד', עכ"ל כנראה

דהמקנל שדה מתניו לזרעה חטים לא תרענה שעורים, הנס שחטין מתישין את הקרקע יותר משעורים, וטעמו כדלחמירין נגמ' דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה וגו', נ"מ ק"ו: ע"ש. ומה שחטין נמת"ק להיו חמרים הנקשים תנולה ממנו וכו', אין לו שום חמיון.

סימן תתל"ב

[א] עזבה יתומיך וכו'. רנינו מניא ראי' דהנינו נעזו מתפרש לא על האדם עצמו אלא על בניו ופירושו של ולא ראיתי צדיק נעזו הוא שנינו לא היו נעזים. ואח"כ מניא רנינו שני פסוקים שונים נמשלי י"ד ל"ג, וחוסה צמותו לדיק, כלומר הדיק צטוח נד' אפילו צמותו, ונמה הוא צטוח, על זה מניא עוד פסוק אחר נמשלי כ"ז, אשרי בניו אחריו, כלומר כי טוב יהי' לנניו אחריו מותו. ואין לדקדק על רנינו שהרכיני שני פסוקים כאחד כי כך הוא דרכם של ראשונים נדרשותיהם, ואפילו נתלמד מנינו כיואל צה, ראה תוס' שנת קכת. ד"ה ונתן הכסף וקם לו, ע"ש.

(ח) הרמב"ם בספרו המסנות אבות פ"ב מ"א כתב: מצות קלות כגון שמחת תורה ולמידת לשון הקדש הואיל מקוד דבריו מהספרי סיטקא מ"ז: כשהחנינוק פתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלח"ק ובירושלמי פ"ג דסוטה: מלמדו לשון תורה, אבל זה שכתב רבינו כי מצוה שיהיה תלמוד בלשון קדש לא אדע מנין. (ט) שבת פ"ב ב'. (י) חולין צ"ה א'. (יא) שם פ"ב א'.

חלת. (א) סוטה כ' א'. (ב) סנהדרין צ"ד ב'. (ג) קדושין פ"ב א': לא ילמד אדם רחוק סוברים ויעו"ש בנמצא שאמר הטעם משום אמות התנוקות שלא יתייחדו עמהם והיו שלא כדברי רבינו ויעוין שי' אבן העזר סי' כ"ב פ"ב. (ד) ברכות כ"ד א'. (ה) תוס' סוף זביל: והאב ילמד כתו, והשונמית הולכת כו'. (ו) כ' א'. (ז) כן הביא הרמ"א בשרע ירו' סימן רמ"ו סוף בשם סמ"ג

חיוב ת"ת לאנשים הוא בלשון הקודש, וחיוב ת"ת לנשים בכל לשון.

[ג] באיזו לשון וכו'. נחמ"ק דחק נדברי רבינו שכתב דנשים צריכות ללמוד הדברים נכל לשון שהיא והאנשים צריכים ללמוד נלשון הקודש. אולם בלשון חין כאלו שום דוחק והדברים מצוירים היטב. והחילוק בין נשים לאנשים נדון תלמוד תורה הוא שאנשים מצויים לא נלמד על העשייה של המצוה אלא ג"כ על לימוד הדברים והפסול של המצוה, כדליתא בסוטה דף ל"ה שעל כל מצוה ומצוה נכתרו עליה ד' נדירות: ללמוד וללמד לשמור ולעשות, לכן מחייב כל אחד ואחד מישראל ללמוד וללמד נלשון הקודש, דהלל כל הדרשות והדיוקים והי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הם יולאים מהלשון שהתורה כתובה בה, וכן המצוה כתובה נלשון קודש ומיתור לשון וכן מסגנון הלשון למדו רבותינו נעלי הגמ' את כל הדברים וההלכות והפסוליים, ומובן מעצמו שמי שלמד את התורה ואת המצוה נלשון אחר אינו יכול בשום אופן לדקדק וללמוד אף אחד מחלקי המצוה שיש ללמוד מהלשון וסגנונו של לשון הקודש כמו שהתורה כתובה, לכן אי אפשר לקיים מצוה ללמוד וללמד רק כשולמד את התורה והמצוה נלשון הקודש, אולם הנשים חייבין בכלל ללמוד וללמד, והן חייבין אלא נעשייה נרדף, ומה שצריכות ללמוד הוא רק לדעת את הדברים והחוקים ובהן חין הן צריכות ללמוד הקודש דוקא, כי את פסקי הדברים מה שצריך לעשות ומה שלא לעשות הן יכולות לדעת בכל לשון. וכדי להזהר בזה שאמרו כל המלמד את בתו תורה כאלו תלמדה תפלות, יותר נכון שהצטדע הדברים נלשון אחר ולא נלשון הקודש כי אז לא תהי' לה אפשרות לעסוק בתורה היינו נחקר ההלכה ונדרשת עסק התורה.

וכבר מפורסמים דברי מרן זצ"ל בהקדמתו לספרו הנחיר אגלי טל, לפרש דברי התוס' ימות ה'. ד"ה ולכתי, שהקשו אחרי חין עשה דינוס דוחה ללו ועשה דלמנה מן הגשולין לכהן גדול, הא העשה ול"ת דכ"ג אינם שוים בכל, ואחרי עשה דגלות דוחה עשה ול"ת גבי כהן מזרע, משום דהעשה היא חיבה שזה בכל דחייה אלא נכהנים כדכתיב קדושים יהיו לאלוקיהם, ותיירו דדוקא זקנו חשבו אינו שזה בכל הואיל ואינו נאנשים אצל אלמנה מן הגשולין לכה"ג שהאשה תחברת כמו האיש לא מדחי ל' עשה דינוס אף דליו שזה אלא נכהנים, ואינו מובן החילוק של אינו שזה בכל אלא נאנשים ואינו שזה בכל אלא נכהנים. והסביר מרן זצ"ל דמצוה של כהנים הנם שחין ישראלים חייבים בהן היינו שחין חייבים נחלק של העשייה, אצל אחר חלקי המצוה של ללמוד וללמד גם ישראלים חייבים לכן היו כמו שזה בכל ואין עשה דינוס דוחה אותה, אצל גלות זקן היו אינו שזה בכל נמור, דנשים חין חייבות בשום מצוה אלא נחלקי עשייה, ונגלות זקן שחין נעשייה חין כלל בשום מצוה אפילו נחלקי המצוה לכן היו חיבה שזה בכל, ודפח"ת. והוא מתאים לדברי רבינו שחילוי נמצות נשים חייבות חין חייבות אלא נעשייה, ומה שצריכות ללמוד היינו רק לדעת הדין כדי שידעו לקיים העשייה, ונמצות שהן פטורות מן העשייה פטורות ג"כ מחלקי המצוה של ללמוד וללמד, מה שחין כן נאנשים נמצות שהן פטורים לכל זאת אינם פטורים מחלקי הלימוד של אותה מצוה, וזה שכתב רבינו דאיש מצוה ללמוד נלשון הקודש אפילו תורת כהנים וסדר קדשים, כלומר, הנם שנעו"ה חרצ המקדש וא"א לו לקיים מצוה הקרננות נעשייה, אצל חייבים אלו לקיים חלקי המצוה זו נללמוד וללמד.

נשים מברכות „לעסוק“ ברברי תורה ופטורות מכתובת ספר תורה.

ודגה נא"ח סימן מ"ז מצוה דנשים מברכות נרכת התורה והנם דהנרכה לעסוק נדברי תורה קלי על עסק התורה

שהנשים הנדרים למד דחין הנשים נלמדה כלל אלא חינו ולמען ילמדו מתיחסים רק ליראת ד'. ודברי רבינו נכלו הוא כר"א ג"ע כ"ל דמה שמחויבות לקיים צריכות ללמוד נלי עסק ומשא ומתן של הלכה. וכו' ד' ס' רמ"ו מצוה דחייבות רק בתורה שכתב ולא בתורה שנעל פה, זה הוא המשא ומתן של הלכה. וכן מצוה נדרים ל"ז תיעוקות לא קורין נחלה נצטת וכו', ונגמ' שם תקשה ולמחן דלמד שזכר פיסוק טעמים מ"ט לא אחר שזכר שיתור, ומשני, קסנר ננות מי קא נעיון שיתור, ע"ש. מצוה דמצוה דאורייתא ללמד נצטת דל"כ לא שייך איסור של נטילת שזכר כדליתא התם, והיינו נמי בתורה נצכת.

הסבר על: לא חדש ולא שבת ונר דשונמית.

[ב] ושומעת הדרשה וכו'. נש"ס ר"ה ט"ז ילפינן ממקרא זה שחייב אדם להקביל פני רבו נרגל, והקבלת פני רבו אינו נמשמע לשמוע ממנו שום דרשה. אלא נראה דהי' קשה לו לרבינו דאם החיוב הוא להקביל פני רבו כמשמעו קבלת פניו, א"כ הי' מצוה שהצוה נרמח היינו דוקא נרגל ולמה הלכה השונמית להקביל את פני אלישע הלא כל מצוה שהצוה נרמח נשים פטורות, אולם אם הפירוש דהחיוב להקביל פני רבו הוא נצטת הדרשה, והוא נגדר תלמוד תורה שהנשים חייבות ללמוד הלכות ומצוה חין זה ענין של זמן נרמח אלא, וייבית תמיד וגם נרגל משום שאז יש לה הזדמנות לשמוע ההלכות מפי הרב.

ולפי פירושו של רבינו יונת מה שהקשו נטורי אבן ר"ה הנ"ל וכן נבנ"י מהד"ת אר"ח ל"ד נהא דלמד ר' יצחק נר"ה מנ"ל דחייב אדם להקביל פני רבו נרגל שנלמד מדוע את הולכת ונר' לא חדש ולא שבת ונר', דפחת נרגל וסיים נחדש ושבת, וכבר העיר הריטב"א בזה, והטוב"י כתב דמשום שלא יהי' כבוד רבו גדול מכבוד השכינה אי אפשר שיהי' חיוב להקביל פני רבו בכל חדש ובכל שבת דהא חין חיוב להקביל פני השכינה יותר מנ"י רגלים נצנה לכן אחר ר' יצחק דחייב אדם להקביל פני רבו נרגל דוקא, כלומר, לא יותר מחיוב של קבלת פני השכינה, ע"ש. ולא זכית להבין דל"כ למה קבלה השונמית את פני אלישע נחדש ושבת הלא זה הוא יותר מנ' פעמים נצנה, ונדון שלא יהי' כבוד רבו גדול מכבוד השכינה. ועוד הלא נשים פטורות לעלות לרגל ואיך תקבל פני רבה נצנה שאינה מחויבת לקבל פני השכינה.

אלרם לפי פירושו של רבינו שהשונמית הלכה לשמוע מפי אלישע החוקים והדינים נצורת תלמוד תורה נע"כ שאלישע לא השמיע החוקים והדינים בכל ראש חדש ובכל שבת, אלא נרגלים נלמד כתקנת משה רבינו ע"ה שתיקן להם לישראל שיהיו שולחין ודורשין נעמינו של יום, הלכות פסח נפסח הלכות עזרת נעזרת הלכות חג נחג, מגילה ל"ג, ופירש"י להודיע חוקי אלקים וחזרותיו וכו' ע"ש. ומה למד ר' יצחק שחייב אדם להקביל פני רבו נרגל, כלומר, לצוה אל דרשת רבו ולשמוע החוקים והדינים מענינא דיומא. והנם דגני שונמית כתיב חדש ושבת, חין ר' יצחק דזה אינו חדש ושבת ממש דהא התקנה של משה רבינו ע"ה לא היתה על חדש ושבת, אלא חדש היינו ר"ה, כדכתיב תקעו נחדש שופר, ושבת היינו יו"ט כדדרשינן ממחרת השבת דספירת העומר ממחרת יומא טעם, כמו שפירש הטורי אבן שם, אלא דהוא ז"ל לא פירש מ"ט משמע ל' לר' יצחק להוציא משמעות חדש ושבת מפשוטו, וכפי פי' רבינו נכון מלד, ולא תקשי איך נלמד דחדש משמע ראש השנה, הא ר' יצחק אחר רק דהחיוב הוא להקביל פני רבו נרגל והלא ר"ה לא איקרי רגל כנעירובין מ', ולפי פירוש רבינו שהחיוב הוא לשמוע החוקים והדינים, כל הרגלים שויים לענין זה, כדלמדין נמגילה ד', אפילו פורים נמי, ע"ש.

קאי, ואולם נעירובין י"ג אמרינן דס"ת להתלמד כתיב, ע"ש. משמע דכתיבת ס"ת יש לה נ' תכליות לשמיעה ולהתלמד, והנה נשים פטורות מלימוד התורה אבל נודלי דחייבות לשמוע מה שכתוב בתורה בדרך הפשוט נלי התעמקות כדלמרינן במוטה הנ"ל, ע"י ריש דנרינו נסיון זה, דאפילו אין נשים חייבות בת"ת אבל נאין לשמוע כדי שידעו מה שכתוב בתורה שכתב נכדי לשמור את התורה ומצותיה, ובכן אפשר דהגם דפסולות לכתוב ס"ת אבל מחויבות להשתדל שיהי' ס"ת נכתב כדי שיוכלו לקיים מצות שמיעה, וזהו נדרך דחוק תדוק שיטת השאגת ארי' הנ"ל.

בזמן הזה יש חיוב לנשים ללמוד דיני קרבנות.

ובסדר הדברים לדפוס זכיתי נספרים היקרים שאלו ומשינ שהודפסו מחדש בניו יורק, וראיתי זה תשובה ארוכה במהדורה רביעאה ח"ג, סימן מ"א, לאני המחנך ז"ל, והעיר מנדרים הנ"ל ל"ה ומלמד את בניו ונשותיו מקרא משמע שיותר ללמד לנשותיו מקרא, וזהו משום דנש"ס שם משמע דלא גרים במשנה רק את בניו לנד ולא נשותיו ע"ש. ולא הננתי הלא מנזר שם נגמ' נטת מי נעי שימור כנ"ל, הרי דמפורש דמירי גם נלמד את הנטת.

וראיתי שם שהגאון הנ"ל מנזר זהו דרך פלפול את דברי התוס' בריש חולין דנשים לא ישמטו לכתחלה והקשו דהא אפילו נקדשים שחטות לכתחלה, אלא משום דמנזר ניו"ד סימן א', שהטנח נריך שיהי' לו ידיעה נכ"ד ספרי קודש ונתלמוד נכמה פרקים, ונודלי שצריך שלמוד דיני טריפות וכדומה, וכאים אסורות ללמוד תורה שנע"פ ואיך תהיינה נקיות נדיני טריפות לכן אין שחטות לכתחלה, אבל נקדשים הלא כתב האגור דמה שמנרכות על וזוטו לעסוק נד"ת, הוא משום דחייבות נקרננות, א"כ חייבות לדעת וללמוד דיני קרבנות וממילא גם הדינים של ע' טריפות, לכך היו שחטות נקדשים לכתחלה, אבל נעו"ה שאין לנו קרבנות שוב אסור להן ללמוד, ולכן כתבו נחום' נשם הלכות א"י שאין שחטות, היינו בזמן הזה, ע"ש. והנה לפלפול אפשר לומר כנ"ל אבל נודלי שאין זה דבר של קיימא, דהא מפורש נחום' דאין שחטות משום שדעתן קלות, ואיך אמר דהטעם הוא משום שאין יודעות הדינים, והלא גם אנשים שאינם יודעים את הדינים אסורים לשחוט, ועוד מה שכתב נדזמן הנתי ה' מותר להן ללמוד את הדינים כדי לקיים מצות הקרבנות, לא אדע למה להן ללמוד דיני שמיטה ודיני טריפות, אטו לא יכלו להנציח קרבנות מצלי לשחוט נעממן, ולפי מה שכתבתי לעיל, הסגרה מחייבת דדוקא בזמן הזה נריכות הנשים ללמוד דיני הקרבנות כדי לקיים ובשלמה פריש שפתינו, כלומר, משום שאין להן זום ענה אחרת לקיים את חלק העשייה, אבל בזמן הנתי ה' להן אפשרות לקיים את חלק העשייה מצלי ללמוד כנ"ל.

פתי התחיל האיסור של בשר שנחלס מן העין.

[ד] **בשר** שנחלס וכו', מדברי רבינו משמע שדין זה שנשר שנחלס מן העין אסור לא ה' טוהג נישאל עד ימי רב והוא שחידש דין זה, אולם נחום' חולין ה' שהקשו נד"ה על פי הדבור, ואל"ת ולמאי דס"ד דלא הוי ע"פ הדבור תקשי דהא אמר רב נשר שנחלס מן העין אסור וכו' ע"ש. ומה קושיא הלא נמי אלהיו עדיין לא נאסר נשר שנחלס מן העין, ונ"ל דהפירוש נחום' הוא, דאיך ה' יכול רב לאסור דבר שמפורש נקרא להישר, כסגרת הטו"ז ניו"ד סימן ק"א, או נאמר, דמדחינן דנזירות רב היחה נכונה מחד שגזכות זה זכה שלא נזק מניקורי (חולין נ"ט), ממילא מסתבר גנם אלהיו ה' נהר נבשר שנחלס מן העין, ושפיר הקשו נחום' הנ"ל.

וזנה אין נשים חייבות וגם יש נו נד איסור ואיך יאמרו אשר ... וזוטו, נבר העיר הפת"ג שם נטו"ז אות י' דלא חילקו נטוסה הנרכה ועוד דחייבות ללמוד דינים השייכים להם, ע"ש ונהגה"א שם דמנרכות כשם שמנרכות על כל מצות עשה שהזמן נרמא, כלומר, הגם דיש זנה לתא דנל תוספי' כמו שכתב רש"י נר"ה דף ל"ג וכן כתבו נחום' שם ד"ה הא כי, דלשה מנרכת על מצות עשה שהזמן נרמא שהרי אמרו דאפילו אשה עולה למיין שנעה ואע"ג דלינה מצווה לעסוק נד"ת, ע"ש. ונמנ"א שם כתב ולכך מנרכות משום שחייבות לומר פרשת הקרבנות, כלומר, הגם דאין חייבות נקרננות נזור אבל חייבות נקרננות יחיד כגון חטאות ואשמות, ויש להקדק דמה נכך דחייבות נקרננות, הלא אין חייבות אלא נחלק העשייה אבל נחלקי המצוה של קרבנות של ללמוד וללמד פטורות ואסורות ואל"כ למה יאמרו הנשים פרשת הקרבנות, ונ"ל דאלו קרבנות דאין נקטינן דכל העוסק נחירות העולה כאילו הקריב, כלומר, על ידי קיום חלק המצוה של ללמוד הרי הוא כאילו קיימט חלק העשייה — והוא יוצא מן הכלל של אחר המצות שאין חלק העשייה מתקיים על ידי קיום חלק הלימוד, — וממילא גם נשים חייבות זהו כדי לקיים את חלק העשייה.

ובאבני סר יו"ד סימן שנ"ג הנציח את הסגרתו נהקדמתו לאנלי טל, ומיישנ זהו את תמיחה השאגת ארי' סימן ל"ה על מה שכתב הרמנ"ס ז"ל נספר המצות שאין נשים חייבות נמצות כתיבת ספר תורה, ועל זאת כתב השג"א, הו תימה מניין לו זאת, ואפילו לפי מה דמשמע לכאורה מדברי הר"א"ש דעיקר מצות כתיבת ס"ת הוא משום כדי ללמוד נה, מ"מ הא כתבו נרנחא דנשים מנרכות נרכת התורה האיל חייבות ללמוד מצות הנוהגות נהן כמש"כ הנ"י נל"ח סי' מ"ז נשם הסמ"ג, ואי משום שאינן חייבות נהרנה מצות כגון מצ"ע שהזמן נרמא וכיוצא נהן, א"כ יוכלנו לפטור את כל העולם כולו מדיון מצות כתיבת ס"ת, שהרי הרנה מצות שאינו טוהג נישאל אלא נכהנים ואפילו נכהן הדיוט אינו טוהג הרנה מצות אלא נכ"ג לנד והרנה מהם מצות המלך ואינו טוהג נכל אדם, אע"כ הא לאו מילתא היא, א"כ ה"ג אין לט טעם לפטור את הנשים ממצוה זו וכו' ע"ש.

ולפי דברי מרן זצ"ל אין כהן זום קושיל, דאין זום נד השתוות ממצות הטהוהגות רק נכהנים ולא נישאלים או נמלך נלנד, למצות שאינן טוהגות נגשים, דאין לך אפילו מצוה אחת נתורה שיהי' זום אחד מישראל פטור מללמוד את דיני המצוה, וכל אחד מישראל מקיים החלק של ללמוד וללמד מכל התרי"ג מצות, אבל נשים מה שהן פטורות מעשייה הן פטורות לגמרי גם מחלק הלימוד כנ"ל, ולכן שפיר פסק הרמנ"ס ז"ל דאין נשים נכלל מצות כתיבת ספר תורה, משום דאינם לא נעשייה ולא נלימוד, אבל מצות הטהוהגות נכהנים, הגם נישאלים פטורים מחלק העשייה אבל ישנם נחלקי המצוה של ללמוד וללמד ע"ש.

ובשאגת ארי' הנ"ל תקר ניסוד הדיון דלשה פסולה לכתוב ס"ת דהא האי וכתנתם דסמיך לקרא דתפילין אינו ענין לס"ת דשם נפרשה לא החכר ס"ת, ע"ש. אולם נהר"ן ניטין נפרק השולח שם משמע דלשה פסולה לכתוב ס"ת מק"ו דתפילין ומחנות, משום דס"ת קדיש טפי מינייהו, ע"ש. ולפי זה אין הטעם נשים פסולות לכתוב ס"ת משום שאינן נלימוד התורה כשם שפסולות לכתוב תפילין משום שאין מצות תפילין טוהגת נהן אלא משום קדושת ס"ת ואין מן הראוי נשים יכתבו ס"ת שקדושתו מרובה.

ובאמת כל השאלה אם נשים חייבות נמצות כתיבת ס"ת, שנודד שם השג"א דתליח נדברי הר"א"ש דעיקר מצות כתיבת ס"ת כלומר, הכתיבה הוא נכדי ללמוד נו וממילא נשים דאין נלימוד התורה אין נכתיבת ספר תורה, נראה לפע"ד זהו תלוי נמה דלמרינן נננח נחרא מ"ג שאני ס"ת דלשמיעה

תתלן. כשחל קרב ספה לחיות בשבת לא יאריכו בשבחות שמא יבא עת איסור המץ וכן בבת מומל ובמקום שיש עוסקים סוד לאחר התפלה. כתיב (שם א ב) כי אם בתורת ה' חפצו ואינו אומר חפצו מאד וכתוב (שם קיב א) במצותיו חסך מאד, מאד מדברי תורה כיצד אם מתקן מצות לפסח אל ידבר ואל יעמוק בעסקי הלכות שמא לבו יהיה טרוד בעסק התורה ולא יהיה נותר עד שיחמץ הבצק ואם שולח בשר במקום אחר וכמהר לנקרו לחסור חלב תידיים על יעמוק בעסקי הלכות פן לא יחא נזחר ושמו יש בו חלב וכן הקדושה מלאכה לאחרים וכן כל מצות הצריכות כיוון לב.

תתלח. עת לעשות לה' ספרו תורתך בערביי פסחים ולהכנסת בלח לחוסה ולהוצאת חמץ עת לחשות כשחרטום או מקללים אותו וכשמדברים מלי דהרשות אין להשיב (א) והיולל שהשיב ללמד לאחרים שישראל כל צרכן ולא יקסיד הרב אם ישאלו במעות ועת לדבר כמו שאמר (ב) לר' אלעזר בר' שמעון ור' ישמעאל בר' יוסי בניכם ממזרים ואמרו אחבה דוחקת הכשר (קחלת ג ז) ועת לדבר כנון גלית הפלשתי שהשיב דוד וישעיה לרבשקה לפינת פנתריב בזה לך לענה לך (ג) (שם שם) עת לחשות [א] כשאין בידו למחות ואין דבריו נשמעין ועת לדבר כשדבריו נשמעין.

תתלח-א. כתיב (שמות ז ו) ויעש משה ואהרן כאשר צוה ה' אתם כן עשו מה צריך לומר כן עשו ולא מדיענו מי צריך לעשות המצוה ואינו יכול מפני דבר אחר שצריך לעשות קודם שאר עסקים ויבחר לעשות המצוה אם בערב חפפה או בערב הסוכות שצריך יש לפפות סוכתו אם יש לו לבקר חולים או לקבור מתים [א] יבחר כדי לעשות אף חשנייה וזהו (תחלים קיט פ) חשתי מן השנייה ולא התמחמתי מן הראשונה כדי לשמור מצותיך וזהו ויעש כן עשה ועוד (א) מצוה ושירי מצוה.

תתלמ. כתיב (קחלת ד ו) טוב מלא כף נחת ממלא הפנים עמל ורעות רוח טוב מעט בתפילה שנקראת משאת כפי מנחת קרב מעט תפילה [א] בכונת חלב ממלא הפנים מתפילה ארוכה בלא כונת חלב יותר טוב שיתפלל אדם בשבחו

משנת אברהם

סימן תתל"ו

[א] ידירה נחורה וכו'. ואפשר דזוהי הטעם פסק הרמז"ס ז"ל נפ"ג תמן ומלה כחנ: ואין קונעין מדרש בסוף יוס י"ג, הגם דאין הזמן נדיקה עד הלילה, ע"י עטרת זקנים אשר נגליון או"ה סימן תל"א, משום דהיישין שאל יהרהר נד"ת אם יקנע מדרש נעוד יוס ויפסק נלילה, ועל ידי כך ישכת אום מקום שיש בו תמן.

סימן תתל"ח

שיעור תוכחה - כרי הכאה

[א] כשאין נידו וכו'. יש לעיין הלא אמרין נערכין דף ט"ז דשיעור תוכחה הוא עד כדי קללה או עד כדי הכאה, וזה המכה את מוכיחו או מקללו נודלי שהמוכית יודע מראש שלא ישמע דברו ולכל זאת חייב להוכיחו עד אשר יקללנו או יכנו. וגראה דנש"ס שנת כ"ה, אמר לי' רבי זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דני ריש גלותא אמר לי' לא מקנלי מינאי, אמר לי' אע"ג דלא מקנלי לוכחינהו מר וכו'. והקשה נשפת אחת הא מסיק משום דלפניך גלוי לפניהם מי גלוי, אזל היכא דידוע דלא מקנלים לא מנינו קפידא. ונתוס' פירשו דגם כלאן מיידי נספק אם יקנלו אזל לשון דלא מקנלי משמע שהי' יודע דלא מקנלי. ותירץ דכיון דחמור ענשו כל כך חפץ ר' זירא דלוכחינהו אע"ג דאין חייב נזר, ומ"ש התוס' מוטב שיהיו שוגגין כבר כתנתי דל"ד להכיל דמזידין הן, עכ"ל. ותירוולו של מרן נעל שפ"א לא זכיתי להנין דהא אמרו כשם שמונה לומר דבר הנשמע כך מנוה שלא לומר, ואיך יאמר ר' זירא לר' סימון דאע"ג דלא מקנלי לוכחינהו.

אולם ראיתי נמאירי לשנת שכתב: אע"פ שאדם ישער נעלמו שלא יקנלו הנוכחים ממנו, הואיל ולא נתנרר לו שכן אין להתעכב שלא להוכיח, חו שאמרה מדת הדיון אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי, כלומר, והי' להם למחות עד שיתנרר להם שלא יקנלו, הא כל שנתנרר להם אין נענשים כלל, ולא עוד אלא שהשתיקה נאה להם, והוא שאמרו נמס' נימות כשם שאדם מנוה לומר דבר הנשמע כך מנוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, עכ"ל. ביאור דברי המאירי ז"ל הוא, דמה שאדם תושב נדעתו לנירור שלא יקנלו ממנו, אין זה בגדר ניירור

והכול אינו אלא השערה גרידא, כי איך ידע אדם ננירור מה שיהי' נלנ ניירו, הא כל אדם עלול לשנות מחשבתו נעוד רגע, לכן לעולם חייב אדם להוכיח את חנירו, אלא דחכמים נחמו שיעור נזר עד כדי קללה או כדי הכאה, דלא חשנו ניירור שלא יקנל הנוקלל או המכה את דברי המוכיח, ונכן שפיר אמר לו ר' זירא לר' סימון שיוכית את דברי המוכיח, ונכן שפיר אמר שאתה משער נדעתך שלא יקנלו ממך אין זה אלא השערה ולא ניירור, והגם שכך הוא האמת שלא יקנלו ממך לכל זאת מדת הדיון טוענת לפניך גלוי לפניהם מי גלוי, דכל עוד שלא קללו ולא הכוהו אין זה בגדר ניירור. ומה שאמרו נינמות שמונה שלא לומר, היינו נודלי לאחר הניירור היינו לאחר קללה והכאה, ומה שכתב רבינו כשאין נידו למחות ואין דבריו נשמעים כוונתו לאחר שנתנרר לו שלא יקנלו ממנו והיינו ג"כ לאחר קללה והכאה. וראה מה שכתנתי נדין תוכחה נסימן תתקל"ח.

עוסק במצוה

סימן תתל"ח-א

[א] ימדר כדי וכו'. כלומר, העוסק נמנוה פטור מן המנוה ואין הראשונה נדחית מפני השני' אפילו כשהשניה היא מנוה יותר גדולה כידוע, אולם רבינו משמיענו נזה שהזרחות והתהירות היכי דאפשר הוא נכלל המנוה ואם אינו ממחר נעשיית הראשונה כגון שאפשר לו לעשותה נחוי שעה ועושה אותה נמשך שעה שלימה אותה חוי שעה אחרונה אינה נכלל העוסק נמנוה שיהי' פטור לעשות השניה, ודומה לזה לעיין טומאה נילא נזרוכה נמקום שהי' אפשר לו ללאת נקורה (שבועות י"ז), הגם דלא נמחרי דמי, דהתם עיין של שיעורין הוא דהא קורה שאמרו אפילו עקב נלד גודל ואפילו כל היום, אזל עכ"פ חזינן תשס דמי שיכול למהר ואינו ממחר הזמן המיותר תשוב שהייה ע"ש.

סימן תתל"ט

[א] בכונת הלל וכו'. כגראה מה שכתוב נעור או"ח סימן א': אחד המרנה ואחד הממעיש ונלנד שיכוון

עליו הכתוב כאילו לא כיסר וכיסר, וכונת רבינו כי דוד המלך קיים המצוה ושיריה.

תחלת (א) שבת ל"א א"י. (ב) ב"ט פ"ד א"י. (ג) יעוין תוס' שבת נ"ח א' ר"ח א"י. תחלת-א (א) יעוין מנחות צ"ג ב': שאם עשה לסמיכה שירי מצוה מעלה

של הקב"ה ואותו מקטש שלא ירוץ ולא יסחר בו משבחות הרבה שימחר בהן וירדן בהן כי עליהם נאמר (ירמיה כג י) ותחי מדינתם רקח (ישעיה מג כב) ולא אותי קראת יעקב (א) שהלויים אומרים שירה ומשנים בהם הרי שיר שלמני המלכים מושכים ומנעימים לפני מלך מלכי המלכים הממליך מלכים ומלכותו מלכות כל עולמים דין הוא שינגנו וינעימו (ב) שנאמר (ש"ב כג א) ונעים זמרות ישראל ואין נעים אלא במשך (ג) ולכך ספר תהלים משונה בניגונת סן הנביאים ורקות רוח שהוא סתלל הרבה בלא משך ובלא כוונה.

תתב. [א] טוב מלא כף נחת שאדם נותן ליראי שמים עניים שירדו מנפסיהם ממלא הפנים עמל שנותן לעניים שאינם מהותנים ולא עוד אלא שנחשב לו עון כי מה שיתנו לפריצים יתנו לזונות או בבליעות ומקיים מודרים לחקב"ה בעולם.

משנת אברהם

לכך נכשלו נז"ל שלינים מהוגנים ולא נדקו אותם, משום דרעו לקיים מתן נסתר, ואם יתחילו לתקור ולדרוש אודות טיב המתקבלים יתפרסם הדבר ולא יהי' מתן נסתר, לכן הגם שלא נדקו אותם הוי כאלו נדקו אותם והוי בכלל זדקה אלא דאין זה אותה מעלה של מתן נסתר שיכפה אף, ואם כנים הדברים, ממלא שהנותן זדקה נגלוי ואינו נדק, והמתקבל הוא נלחמת אינו הגון לא הוי בכלל זדקה, וכך אפשר לומר דרנינו מיירי ננותן זדקה נסתר ומשום כך אינו יכול לנדוק, לכן הוי בכלל זדקה אלא שאינה כשאר זדקה נסתר.

לנו נתתנונו כי עונ מעט נכוונה מהרנה שלא נכוונה, לקות מדברי רנינו, ונפרט שנמד"ר ויקרא ג' דרשו רנותיעו פסוק לענין קרננות, טוב מלא כף נחת זה קומץ מנחת נדנה של עני וכו' ותפלה נמקום קרננות, ואין לך דבר שמתשנה פוסלת זו כקרננות.

סימן תת"מ

זדקה לעניים שאינם מהוננים.

ובעצם הענין ננותן זדקה נטעות לנני אדם שלינים מהוגנים אס הוי בכלל זדקה אז לא, נראה שתלוי נטעמה של מנות זדקה שנלטינו עליה, אס היא לטונת העני, כלומר שרנן התורה הוא שתנתן זדקה לעניים למעט את רענוס, זערוס ויגוס, או דזו היא מלוג המוטלת עליו לקיים מפני שכך ליווה אותנו הקב"ה כדי לנרף את דעתנו ולטהר ולקדש את המדות שלנו, ועי' ברמז"ן עה"ת פ' תלל שהניא דרשת רנותינו וכי מה איכפת לי' להקנ"ה אס אתה שוחט מן הזוואר וכו', וכבר ראינו מפרשים את הכתוב ולא ירע לנגד נתחד לו, כלומר, לא תתן את הזדקה רק משום רחמנות על העני, ואי פירשתי דזה הוא שדרשו נתן פתח תפתח את ידך אפילו מלאה פעמים, כלומר, דאלתלי היתה המלוג רק משום רחמנות, אי אפשר שיהי ההרגש של רחמנות נפעם המאה כמו שהוא נפעם הראשונה, אצל האויל שהמלוג היא מטעם לנרף את דעתנו להטהר ולהתקדש אין נפ"מ זין פעם הראשונה לפעם התאה, ואדרנה כל יותר שאלם מקדש עלמו הרי הוא מרגיש את הקדושה ונתינות ניותר שאת, ואס הטעם של זדקה כדי להשגיע את העני אס הוא אינו הגון או שאינו צריך אין כאלן שום מלוג, אצל אס הטעם משום טונת קדושת נפשיותו אין נפ"מ מה הוא מקבל כי נכל אופן הנותן נתן והתגבר על יצרו וקדש את נפשו.

[א] טוב מלא וכו', מדברי רנינו משמע שהנותן זדקה לעניים שלינים מהוגנים מקיים מנות זדקה אלא שלינו מקבל כל כך שכר מאשר נותן למהוגנים, דהא ליטנל דקרא טוב מלא, משמע שזה יותר טוב מזה, ודומה למה שדרש נסיון הקדוש שטונה יותר תפלה קצרה נכוונה מתפלה ארוכה שלא נכוונה, ובש"ס ז"ק ט"ז וכן נז"ז ט' משמע דאין זה בכלל זדקה, דאמר: הכשילם ננני אדם שלינים מהוגנים כדי שלא יקבלו עליה שכר.

אולם נלחמת יש להנין נהא דאמרו כדי שלא יקבלו עליה שכר, מי גרע מהא דאמרינן שם נז"ז ט' עכשיו שאין נ"ה קיים אס עושין זדקה מוטעו ואס לא נלחין אר"ה ונוטלין נזרוע ולעפ"כ נחשז להן לזדקה, שנלמר ונוגשך זדקה, ע"ש מה שלינים מהוגנים יותר יש מלוג"ה שנוטלין נזרוע, והמהרש"א כ' דלפיכך נחשז לזדקה שעכו"ס נוטלין מן העשיר תחת העני, ע"ש. אצל עכ"פ הוי הנוטל עכו"ס ואינו הגון ונפרט שהעכו"ס לא ינחיתו שלא ליקח תפיס מעניים שלינים מהוגנים, דמה שאללנו אינו הגון כגון עבריינים ופושעים לדידהו לא הוי מומא, ומה טעמא נחשז לזדקה, ולכאורה הי' אפשר לומר, משום דאמרינן תתם דדוקא למזונות אין נודקין אצל ליתר מכדי מזונות נודקין, כלומר, הנותן צריך לנדוק את המתקבל לכל פרטיי אס הוא הגון ואס הוא נרדך, לכן נלס נכשלים ננני אדם שלינים מהוגנים, כלומר, ואינם נודקים אותם קודם שיתנו לא הוי בכלל זדקה, ואינם מתקבלים שכר משום דהי' להם לנדוק, ולא נדקו, אצל כשנוטלין האר"ה נזרוע לא שייך לומר דהי' לו להנותן לנדוק, דלאו נדידי' תליא מילתא לכן הוי בכלל זדקה, ולפי"ז יולא, דהנותן לנני אדם שלינים מהוגנים לא עשה מלוג כלל, אלא דליטנל דש"ס, "הכשילם" ננני אדם וכו' משמע שהנותן נכשל נהם חה כולל ג"כ אפילו כשנזק הנותן וטעה על ידי שהטעו אותו המתקבלים, ונזה אינו מתקבל על הלז שלא יקבל הנותן שכר, דמה הוי לי' למיענז, ונלחמת המהרש"א ז"ק ט"ז פ' המלמד הכ"ל הכשילם ננני אדם וכו' לפי מה דאמרינן נז"ז הכ"ל דעושה זדקה כתיב מתן נסתר יכפה אף וע"כ נקש ירמיה שיהיו מוכשלים נלוחו האף נתינתן הזדקה לנני אדם שלינים מהוגנים שלא יקבלו עליה שכר ולא יכפה זדקה שלהן את האף, עכ"ל. ויש לפרש דברי המהרש"א דכוונתו

ואר"י זו היא כוונת מאמרם שם נז"ז י' או אלהה שאל טורטרופוס הרשע את רע"ק, א"ל כדי שנילל מדינה של גהינם, כלומר אין הטעם של זדקה כדאי להשגיע את העני, דאז שפיר טען הרשע, הלל אין הקנ"ה הפן שיהי' לו להעני מה שמסר לו, אלא הטעם כדי שיעול, אטו, לטונת עזמנו ונפשיותנו, כי משל למלך שכעס על ננו וכו', דזה שריים על זן המלך נפשו עדינה וטהורה, ונזה מתנאר מה שאלמרו נכוכה מ"ט א"ר אלעזר גדול העושה זדקה יותר מכל הקרננות שנלמר עשה זדקה ומשפט ננחר לך' מזנח, ויש כאלן דקדוק גדול הלל נקרא כתיב דהעושה זדקה ומשפט ננחר וכו' אצל העושה זדקה גרידא אפשר שאינו ננחר מזנח, ומה ענין זדקה לקרננות, אלא כלומר, קרננות אינן נלחין לטונת השם, אס ארעז לא אומר לך וכו', אלא לשם הטנח הנפש שלנו, וכן העושה זדקה לא לשם רחמנות אלא, "ומשפט" כלומר, שכך הוי המשפט והגו של הקנ"ה ננחר מזנח.

ומרותיהו של ישראל, מרש שוחט מוזר א, ולקוט שמואל ב' רבו קסיה, (ג) עיין מה שהעירתי בספר חתיני.

תתלס, (א) יוסא ל"ח ב' כשהוא נותן קולו בעצמה כר, (ב) שקילו צרב יותר מכלכם דהא הוא דכתיב ונעים זמירות ישראל נעים

התמא. טוב מלא כף נחת שיתן מלא כף נחת בצדקה [א] ולא בנקרה ממלא חסנים קמל שיתן מלא חסנים בנקרה ובקמל ובכקס.

התמב. טוב מלא כף נחת שיתן לשם שמים בעין טובה ובנפש רצון מלא כף צדקה ועושה נחת רוח לפני תוכן רוחות ממלא חסנים שנותן בקמל ובכקס שלא ברצונו ורקות רוח כמו שנאמר (דברים מו י) ולא ירע לבכך בתתך לו. טוב מלא כף נחת טוב שארם [א] מפרנס אחר אב אין לו לפרנס אלא נפש אחת מלפרנס לחמש ולא יספיק חרי זה חסנים מלא קמל כל אחר חסר ואם גם אחרים נותנים לכל אחד אז יתן לרבים שנאמר (תהלים קיב י) פזר נתן לאבותים צדקתו עושרת לקד.

משנת אברהם

המלצה נגד העונש של התנייה את חניו, זה שאמר לו רבי ינאי מוטב דלא יהינת לי, כלומר העונש יותר מן השכר, וזה דוקא כשמניישו אבל נהלכה י"ד חין המדובר כשמניישו, אלא הנותן לו נענש, דלא חינו מקיים הנותן הלאו דלא ירע לנצק, והמלצה של צדקה מתקיימת. ודברי הרמב"ם שכתב אנד זכותו והפסידה מטין כמו שפירשתי לעיל דכוונתו לומר שאין לו לא מלות נתינה ולא מלות חסד, משום דינא שכרו נהפסדו של שפיכות דמים של העני המתנייש.

סימן התמ"ב

כמה עניים מבקשים ממנו צדקה ואין לו אלא כדי הספקה לאחד, כיצד יעשה.

[א] **מפרנס אחד וכו'.** דין זה שכתב רבינו שמוטב ליתן לעני אחד כדי הספקה מליתן לכמה בני אדם ולא יספיק להם, לריך נילור דלא ויניעיל כשנותן לאחד כדי הספקה לכמה ימים ולחמשה בני אדם לא יספיק אלא ליום, דגודלי שהשכל מחייב לריך ליתן לחמשה, דמלי חזית להספיק לאחד לכמה ימים ולא הארבעה אנשים יהיו רענים חסרי להם כל החמשה ימים, אלא אפילו כשיש כאן חמשה בני אדם רענים ואין כאן אלא כדי שניעה לאדם אחד נסעודה אחת יש לעיין אם ליתן את כל הסעודה לאחד או לחלק בין כל החמשה להשניע רענונס פורתא. דעד כאן לא פליג רע"ק אגן פטורא נשנים שהיו מהלכים בדרך וניד אחד מהם קיתון של מים אם שותים שניהם מתים ואם שותה אחד מהם מגיע לישונ, דרע"ק סובר חייך קודמין, משום דהמים ניזוג, אבל אם יש נלותו קיתון די מים נעזו ועזר ישר מים שלא כדי הספקה לשנים הנשארים — כגון ג' שהלכו בדרך — גם רע"ק מודה לנן פטורא דישותו שניהם, דמלי חזית להחיות לאחד ולהחיות את השני, ומכל שכן בדיון של רבינו דלא מיירי נכסנת נפשות אלא נקיים מלות צדקה.

האמנם שגם הרמב"ם ז"ל נפיה"מ לאנות פ"ג והכל לפי רוב המעשה כתב חסד ג"כ כסוף דברי רבינו נסיון זה: חין שגר מי שפדה אסיר נמלה דינרים או עשה צדקה לעני נמלה דינרים שהוא די ומסורו כמו שפדה עשרה אסירים או „השלים חסרון" עשרה עניים כל אחד נעשרה דינרים, ועל זה ההקדש אמרו לפי רוב המעשה אבל לא לפי גודל המעשה, עכ"ל. הרי דגם הוא ז"ל דקדק לומר שמוטב לתת לעשרה עניים מליתן לעני אחד אבל נחליו „להשלים חסרונס" אבל אם לא יספיק לכלם, משמע שמוטב לתת לאחד, לכל זאת טעמא בעי. **והנה** רש"י בעירונין כ"ט. ד"ה חין פוחתין לעני נגורן ממעשר עני אם יש לו הרבה לחלק ואלו עניים הרבה והוא מחלק לכל אחד אל יפחית לו משיעור זה דנתינה נעין, והתם קחני לה ה' לו דגר מועט נותן לפנייה והן מחלקין בנייהם, עכ"ל. משמעות דברי רש"י אלו דגני מתנות עניים אם נותן פחות מהשיעור השני נמשנה חינו מקיים מלות נתינה לכן כשאין לו נעד כל אחד הנאים אליו, הרי הוא נותן לפנייה והם מחלקים בנייהם ונזה קיים הנותן מלות נתינה כי נתן לפנייה כשיעור

ושם נגמ' משמע מפורש דמה שנותן צדקה מפני שכך הוא מלות הנורה זו היא צדקה, ומה שעושה לטובת העני זה הוא נכלל חסד. ועי' רש"י שם ד"ה אלא לפי גמילות חסדים וכו', הנתינה היא הצדקה, והטורח הוא החסד, כגון מוליכה לניחה או טורח שעלה לו להרבה, כגון עתן לו פת אפוי' או ננד ללנוש או מעות נעת שהתנזה חנו', שלא יוליח מעותיו לחינוש שנותן לנו ודעתו „לטותו" של העני ע"ש. מתנאר שלטונת העני הוי נכלל חסד, והנתינה נעלמה בכלל צדקה. ולכן שפיר יש לומר דהנותן לבני אדם שאינם מהוגנים חינו מקבל שכר של החסד אשר נמנות צדקה אבל עכ"פ מקבל שכר הנתינה שהיא מלות הצדקה עלמה כנרש"י הכ"ל, ונכוניס דברי רבינו שכתב שטוב יותר כשנותן למהוגנים מאשר לשאינם מהוגנים דאז מקבל הן השכר של מלות צדקה והן של מלות חסדים.

סימן התמ"א

צדקה כסבר פנים רעות.

[א] **ולא** נעשרה וכו'. גם נסיון זה יש לצדקה כנסיון הקדום, דמשמע מדברי רבינו דהנותן צדקה נעשרה ונעמל ובכקס לא קיים המלצה מן המוצחר כמו הנותן שלא נעשרה, ונרמז"ם ז"ל הל' ד' מהל' מתנות עניים פרק י' כתב: כל הנותן צדקה לעני נסנר פנים רעות ופניו כנושות נקראק אפילו נתן לו אלף זהונים אנד זכותו והפסידה וכו'. וכנראה שהנסתח הנכון כמו נהנפס: ד"א טוב מלא כף נחת צדקה נרלונו הטוב ושלל נעשרה ממלא חסנים שנותן שלא נרלונו ולנו רעה, כדכתיב דברים ט"ו"ר' ולא ירע לנצק נתתך לו, וסימן זה וגם סימן הסמוך לזה עד: טוב מלא כף נחת טוב שארם מפרנס אחד וכו' נשמט שם.

ומה שכתב הרמב"ם ז"ל דהנותן נסנר פנים רעות אנד זכותו והפסידה, דלכאורה הלשון כפול לחין לורך, נראה לפי מה שכתנתי נסיון הקדום נגם רש"י שיש נמלות צדקה נ' זכותים, זכות מלות נתינה וזכות מלות של חסד, לכן לומר הרמב"ם דהנותן נסנר פנים רעות אנד זכותו של חסד, דסנר פנים רעות מחלשת ומערת דעתו של המקבל וגם הפסיד זכות מלות נתינה כי נמלות הנתינה יש תנאי מפורש נתורה ולא ירע לנצק נתתך לו, מכלל דהנותן נלננ רע חינו מקיים גם מלות נתינה.

והדברי הרמב"ם הכ"ל שהנותן נעשרה אנד זכותו, מקורו מחגיגה ה', האי אם טוב אם רע אמרי דני ר' ינאי זה הנותן צדקה לעני נפרהסיה, כי הא דרני ינאי חיייה להאי נגרא דקא יהיו זוחל לעני נפרהסיה אמר לי' מוטב דלא יהינת לי' מהשתא דיהינת לי' ובכפתי'. מתנאר מפני שנותן צדקה נלותן שהעני התנייש לא קיים כלל מלות צדקה. ולא קשה מדברי הרמב"ם ז"ל עלמו שם הלכה י"ד דקא חסין נמעלה האחרונה שנותני צדקה, שנותן הצדקה נענש. הרי דגם נענש הוא נכלל צדקה. ונלפע"ד הטעם דכשנותן לעני נפרהסיה או נעשרה הרי יש כאן חיסור של שפיכות דמים, דהתנייש את חניו אולא חילורא ואתי סומקא, וגודלי שאין עוה שכר של

חסרונו, דהא ידועים דברי הפוסקים שזכרי לקיים מצוה מן המצוות לא שייך לומר אין מעבירין על המצוה, עי' נס"ח ח"א דף רל"ג ונפרט נכ"ד שיש חשש שלא יקיים מצוה צדקה כשיתן לאלו שלא יספיק להם.

והנה צדקה היא דבר שיש בו טובת הגאה לבעלים, דיוכלו ליתן למי שירצו, והתוס' בחולין קל"א. ד"ה י"ב בו טובת הגאה, כתבו, דדבר שיש בו טובת הגאה לבעלים, אפילו צל העני ולקחו מוילין מידו, ודבר שאין בו טובת הגאה לבעלים לקחו אין מוילין ויידו, ומיהו אם לא לקחו וצל העני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו דקרי ל' לעיל ממון שאין לו תועפין ואם ה' צריך ליתנו לתועפין אם כן הוי ל' תועפין עכ"ל. והשחא אם צל עני רחמי ליקח אותה צדקה ולקחה אחרת מוילין ויידו, הגם שהוא רחוי לאותה צדקה כמו זה שהנצל בית חסן ליתן לו, מכל שכן שיש לו רשות לעכב את הצדקה מצלי לתת אותה לזה שאינו מקיים בו את המצוה של אשר יחסר לו זכרי לתתה לזה העני אשר הצדקה הו' תמלח חסרונו.

אולם כנראה אינו כן דעת הרמב"ם ז"ל, דהא כתב בהלכות תרומות יב"טו, דלסוד לו לכהן ליטול התרומה אחר שהורמה אלא מדעת בעלים, שהרי הם של בעלים ליתנם לכל כהן שירצו שאלמר ואיש את קדשיו לו יהיו, ואם לקח שלא מדעת בעלים זכה בהן שאין לבעלים מהן אלא טובת הגאה וטובת הגאה אינה ממוך, עכ"ל. משמע מזה דסוגר הרמב"ם ז"ל דדבר שאין לבעלים טובת הגאה, חייבים הנעלים ליתן לעני הראשון המבקש את המצוות, דלכ"כ אין שום חילוק בין דבר שיש בו טובת הגאה לבעלים לדבר שאין בו טובת הגאה, דהא סוגר דלענין צל העני ולקחו אפילו דבר שיש בו טובת הגאה לבעלים אין מוילין מיד העני.

ולפי זה צדקה שהיא דבר שיש בו טובת הגאה לבעלים בין לתוס' ובין להרמב"ם כלאורה אין הנעלים מחוייבים ליתן לעני הראשון, אלא יכולים לעכב עד שינאל עני שיה' הגון לפי דעתם. וכן כשנאל עני שאין הסך של צדקה זו מספקת למלואות חסרונו, יכול הנצל הנצית לעכב את הצדקה ולהמתין עד שיזדמן לו עני שסך של צדקה זו תהי' מספקת לו למלואות חסרונו.

אם יש טובת הגאה לבעלים בצדקה ואם צדקה היא ממון שאין לו תובעים.

ואכתו י' לעיין אם צדקה בכלל יש טובת הגאה לבעלים, דהתיבת לענין המצ"ע של נתינת צדקה יש טובת הגאה לבעלים, כלומר, הרשות נידם לקיים מצוה נתינה בכל עני שירצו הם, אבל הלאווין הכתובים בצדקה, לא תאמץ את לבנך ולא תקפץ את ידך, הלא על לאווין הללו עובר הנצל בית כשעני מבקש ממנו ואינו נותן לו, ואם הם כמה עניים המבקשים ממנו צדקה ואינו נותן להם נזמן שיש לו כסף של צדקה, נודלי שהוא עובר על לאווין הג"ל על כל עני ועני, ומה מועיל בזה מה שהנצל בית אומר שהוא חסן ליתן לעני אשר הצדקה תמלח את חסרונו, אבל סוף כל סוף יש בזה שאינו נותן לעני העומד לפניו ומבקש ממנו משום לא תאמץ וכו'.

ודוחק גדול הוא לומר שאין הלאווין הללו אמורים אלא דוקא כשיש נידו של נצל הנצית לתת לעני כדי הספקה ואינו נותן, אבל כשאין נידו כדי הספקה לא נאמר לאווין הללו, דהא מקרא מלא דבר הכתוב מאחיד האניו, ואניוין הוא התחב' לכל דבר, כלומר אפילו לכל דבר מיעוט.

גם הנני מסופק אם ממון של צדקה הוי בכלל ממון שאין לו תובעים כמו מצוות כהונה, דגני מצוות כהונה יכול הנצל בית לומר אני אמן לכהן אחר ואין שום דבר שיכיפה ליתן לכהן זה, אבל גני צדקה הרי הוא מחוייב ליתן לזה העני הדורש ממנו משום לאו ללא תאמץ וכו' כדליתא בתוס' כתובות מט: ד"ה אכפי', דלפיכך כופין על הצדקה הגם דכל מצ"ע שמתן שכרה

הגם שלא נא לידי עניים כשיעור לכל אחד ואחד. ואם נאמר דגם צדקה כיון דכתיב נתינה וכתיב די מחסורו אשר יחסר לו אינו מקיים הנוצה אם אינו נותן כשיעור, יש לומר דרבינו מיירי כשלא נאלו העניים לפניו, דלזו נודלי יהי' הדין כמו נמתנות עניים שצריך להניח לפניהם ויתלקו צנייהם, אלא מיירי שיש לו לאדם צדקה זכיסו כדי הספקה לאחד, אז מוטב שיתן לאחד כדי הספקה ויקיים המצוה של נתינה מאשר יחסר נעלמו לחלק לכמה עניים ולא יספיק להם, אבל כשנאלו לפניו ומבקשים ממנו אין מן הראוי לדחות את אחד מפני חבירו ומה גם לדחות כמה עניים מפני אחד.

אלא דבר הנה המצוה למלך נהל' מת"ע פ"רז' על דברי רש"י אף, דמצינ' נתינה אין לנו למעט אלא פחות מצוה פרוטה, ונירושלימי נפקא לן מדכתיב ושנעו תן להם כדי שציעה אבל לא מלשון נתינה, ע"ש. אבל איך שיהי' גני צדקה לא הוכר כלל שום שיעור בזה, ובכתובות ל' אמרינן דלמעלה יש שיעור דאל יצנו יותר וחומש, אבל למטה, נודלי שצפרוטה מקיים מצוה צדקה, ונרמז"ם ה' מת"ע ז"ה, דהנותן פחות משלישית השקל בשנה לא קיים מצוה צדקה. אלא דאפשר דגני צדקה שאני משום דנפקא לן מדכתיב אשר יחסר לו ואפילו שום לרכוז עליו (כתובות ס"ח), כלומר, נותן עשיר שאין הוצאה זו מגעת לו יותר מחומש, אלאו הנתינה לצדקה דכתיב נקרא הוא אפילו שום לרכוז עליו וענד לרוץ לפניו, ח"כ שפיר משכחת הוי דינא דרבינו כשנאין לפני הנצל בית חמשה גני אדם גני טובים הרגילים להוצאה מרונה כעין הוי דכתובות הג"ל נמה אמה פועד נבשר שוין ויין יאן וכו' ואין לאל ידו של הנצל בית למלח את חסרונו של כלם מפני שההוצאה מרונה אבל חספיק מה שנידו למלואות חסרונו של אחד מהם, מוטב שיתן לאחד ויקיים אשר יחסר לו מאשר יתן לכלם ולא יתלח אפילו חסרון של אחד מהם. והגם די' לשלול דאם לכך התכוון רבינו ח"כ למה נקט הנידו בשיש כדי הספקה לאחד ואין כדי הספקה לחמשה, הלא יכול לצייר דאם יש לו סלע של צדקה וזו היא כדי הספקה לראובן העני ולשמעון אין זה מספיק שיתן את הסלע לראובן ולא לשמעון, די"ל דרנחאל קח משמע לן הגם דעל ידי שיתן לחמשה הרי הוא מרנה נתינה ויש בה משום רוב המעשה כפי' הרמב"ם ז"ל בננות הג"ל לכל זאת יתן למי שיקיים בו אשר יחסר לו. וכדמיון הזה יש רבות נש"ם לענין איסורא, עי' שנת קכ"ז למעוטי נהילוכא עדיף או למעוטי משאוי עדיף, ועי' מנחות ס"ג: מוטב שירנה נמלככה אחת נהרקדה ולא ירנה נמלככות הרבה. — כמותן שאין זה אלא דמיון רחוק. — ונתוס' קידושין כז. ד"ה נתון ליהושע, שהקשו הלא ר' יהושע ה' עני ואמתי לא נתן לו גם מעשר עני, ותייראו ג' תירוטים, א) משום דרצה ליתן המעשר עני להרנה עניים. ב) דהי' לו לר' יהושע מתים זה, ע"ש. ולפי תירוצ' הא' משמע כשיטת הרמב"ם הג"ל דמוטב ליתן סכומים קטנים לכמה עניים מליתן סכום גדול לעני אחד, וכפי תירוצ' הנ' משמע כדברי רבינו, ועי' עוד תוס' כתובות כ"ו סד"ה איך, עיי"ש.

אם מותר למנוע מליתן צדקה בכרי לתתה לעני אשר חספיק לו.

ואם נאמר דנאמץ ככ"ל מיירי רבינו יש להסתפק עוד נכוונת דברי רבינו, אם זה שמוטב ליתן למי שיספיק לו ולא להרנה שלא יספיק להם, היינו דוקא כשנאל זה שיספיק לו מקודם או אפילו כשנאין כולן ננתן אחת, אבל כשנאלו אלו שלא יספיק להם נתינה אין לו לנצל הנצית רשות לעכב את הצדקה אשר נידו ולהמתין עד שינאל לפניו עני שיוכל לקיים אלאו אשר יחסר לו, או שמה הוילי שהנצל הנצית חסן לעשות המצוה מן המצוות היינו לקיים מצוה נתינה וגם אשר יחסר לו, מותר לו לעכב את הצדקה ולהמתין עד שיזדמן לו עני אשר חספיק לו למלואות

כתב דעובר על לאו דלא תחמץ וכו' משום דלא מייירי החם כשעני תונעו, אלא לענין כל תחמץ מייירי החם, ואפשר דהיכי דהעני תונעו עובר על לאו דלא תחמץ, אפילו היכי שרובה ליתן לתחמץ שיהי' זו כדי הספקה.

גבאי צדקה אם יש בו לאו דלא תאמץ.

והנה צירושלמי כתובות רה, פליגי ר' חנינאל ור' יוסן, אם אומרים לפרנסין ללוות ככדי להשיא את יתומה, ואמרין אם כהדא גילדה אחת ציומוי דר' אחי אמר ישחזיק למועדא, פירשו המפרשים שלא הי' די ממונן נקופת הגדקה ואמר להניח את הכסף מה שיש נקופה נעד העניים אשר יעטרו להוצאות וי"ט, אל ר' זעירא גרמית יפסיד, כלומר, על ידי זה תגרס להפסיד את הנשואין, אלא יתכול דמרי' דמועדייא קיים, כלומר, תקח היתומה את כל הכסף אשר נקופה, והשי"ת נודאי זימין לעניים על הוצאות יו"ט, ע"ש. ומשמע דנהדא פליגי, דר' אחי סובר דלין ליתן כל הסכום הגדול ליתומה אחת, דמוטב לעכב את הסכום הזה ולחלקו בין כמה עניים אשר יפסיד להם לצורך יו"ט, ור' זעירא סובר דכיון דהיתומה נאה ראשונה ראוי ליתן לה כדי הספקתה הנס שעל ידי כך לא יהי' נשאר נעד כמה עניים לצרכי יו"ט. ולכאורה נשמע מכאן דלין כחן איסור של לא תחמץ נשמעכך את הגדקה ככדי ליתנה לעניים אחרים דא"כ איך אמר ר' אחי לעכב את הכסף ולא ליתנו להיתומה. אולם יש לדחות דשאני הכא נדינא של הירושלמי דמייירי נקופה של צדקה, והננאים נודאי אינם עוברים על לאו דלא תחמץ וגו', דלאו זה אינו אלא לנותן, שאינו רואה ליתן ומעכב את הכסף אלנו, דכל זמן שלא נתן את הכסף הרי הכסף שלו ולא נתן את הגדקה ויש צוה משום לא תחמץ וגו', אבל קופה של צדקה הלא כבר חל אם צדקה על הכסף נעודו תחת יד הגזנר, ואין הננאי עובר בלאו דהא אינו תחמץ את לבו כלל, דתחמץ הלכך שייך דוקא על ממונן שלו ולא על ממונן של צדקה שאינו שלו כלל.

ויש להעיר מהא דנ"ק ז"ג, לשמור ולא לאנד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים, פירש"י ד"ה לשמור ולא לאנד, כי יתן וגו' לשמור דהפקידו אלנו לשמור חייב נפשיעה ולא כשהפקידו אלנו על מנת לאנד או ע"מ לחלק לעניים דלא קרינא נ"י לשמור, דכיון דאמר לי' לחלקו תו לא דמפקיד נינהו ומאן תקנע ועניים לא תנו תבעו דכלל חד וחד מני אמר לאו לדידך יהיננא אלא לאחרינא, עכ"ל. ולכאורה נשמע מכאן דדין הגדקה כדין מתנות כהונה דהמזיק פטור משום דהוי ממונן שאין לו תונעים, אלא דיש לחלק בין מזיק נידים לפשיעה, דנאמת פושע לא הוי מזיק נידים אלא דהתורה חייבה את השומר שיסלם לנעלים אם פשע, והיינו דוקא לנעלים אבל העניים אינם נעלים, דהא מסקינן אם דהיכי דמיקן קיין להו כגון עניים דפומדיחא הוו העניים נעלים ולשמור קרינא נ"י, ועוד דהשומר אפילו היכי דפשע לא שייך ננ"י שהוא עובר על לאו דלא תחמץ, כי אין הכסף אלנו ולא תחמץ היינו דוקא כשאינו רואה ליתן את הכסף להעניים ומחזיקו לעצמו. אולם אם נתלמדות וכן נראה והנמוקי"ם אם דאפילו זורקו לים נמי פטור משום דהוי ממונן שאין לו תונעים ע"ש.

אולם נשיטה וקונצת אם הניא בשם הרמ"ה ז"ל דהיינו טעמא דפטור כשהפקידו אלנו ע"מ לחלק לעניים, משום דלא חשבו פשיעה, ולא הי' אפשר לו להשומר להטמין את הכסף בקרקע כדי דשתאח שמירה מעולה כדי כפסוס שאין להם שמירה אלא בקרקע, דהא נכל שעתא ושעתא חייב וילמא אחי עניי ולא שכחו להו זחי תחמץ שיהי' טמנין בקרקע ואמטי להכי לא חיינתי' רחמנא אפשיעותא דכיון דלא אחי ליד' בתורת שמירה ולא יכול לתקנרינהו בקרקע, אבל היכא דהני קיין להו ויידע ידע שומר דלאו אדעתא דשקלי מוני' נכל שעתא אפקידו

כתוב נלה אין צית דין של מטה מחהרין עלי', משום דנזדקה איכא תרתי לאוין לא תחמץ ולא תקפוצ, ע"ש. והנה ציר"ד סי' רנ"דה' מנואר דנזקה הוי ממונן שאין לו תונעים, והגר"א אם הראה ויקום לחולין קל"א, ונבאר הטובה אם הניא בשם תשנת הרשב"א דאע"ג דממונן שאין לו תונעים הוא, דכי תנע לי' האי עני מני אמר לעני אחרינא יהיננא לי' מ"מ חייבי מייחייב לשמים ליתן משום נפיק זו נדקה, עכ"ל. ולא ידעתי למה לא כתבו משום לאו דלא תחמץ דעל עשה דנפיק אפשר דלא עבר משום דמני אמר לאחרינא יהיננא לי', אבל על הלאו דלא תחמץ נודאי דעבר מיד כשתנעו עני ראשון ואינו נותן לו. ועוד היכי אמרינן צר"ה דנזקה עבר על כל תחמץ מיד משום דעניים קאי וקיימי ע"ש דף ו' הא מני אמר לא לעניים אלו נדרתי אלא לאחריני שאינם כאן, אלא ע"כ שיש לד תונ לתת לעניים דקאי וקיימי והיינו משום לא תחמץ. גם לא זכיתי להצין איך אפשר לומר דנזקה הוי ממונן שאין לו תונעים ואין יכולים לכופף את הנזק שיתן, והלא שם צר"ה ו' אמרינן נפיק זו נדקה ולעיל מייני' נאותו פסוק כתיב ועשית, ודרשינן שם צר"ה ועשית אזורה לצי"ד שיעשוד, פירש"י, ועשית על כרחך מכאן אזורה לצי"ד לכופף, הרי מפורש דכופין את הפוסקי צדקה שיתנו מה שפסקו. ואפשר דזו היא כוונת הרשב"א הנ"ל שהניא מקרא דנפיק אלא שאינו מונן מה שאומר דמייחייב לשמים, הא צדקה מפורש דהצי"ד כופין אותו.

שוב התעוררתי מהר"ן פרק גערה שנתפתחה, על המשנה, האז אינו חייב בתמונות נחו, שהניא דנרי רבינו האי גאון ז"ל שכתב דנני צדקה וניקס הוא דקאי בנל תחמץ אבל אין צי"ד חייבים לכופו ולעשות לו כלום. ותמה הר"ן ז"ל דהא אמרינן שם בכתובות דמי שגשטה צ"ד יורדין לנכסיו חנין ומפרנסין את אשתו ודנר אחר והיינו צדקה, ואם אחת דאפילו נפניו לא נחתין לנכס' שנניל צדקה כ"ש שלא נפניו אע"פ שהוא יולא שלא לדעת. וכן מה שכתב דאפילו נודר שעברו עליו ג' רגלים מיקס הוא דקאי בנל תחמץ אבל אין צי"ד חייבים לכופו ולעשות לו כלום, לא דק, דהא אמרינן צר"ה ו' ועשית אזורה לצי"ד דין שיעשוד ונההוא קרא כתיב צדקה כדדרשינן נפיק זו צדקה וכו' ע"ש. הרי דנר זה תלוי נאשלי רצוני, ונודאי הטעם של רב האי גאון ז"ל הוא משום דנזקה הוי ממונן שאין לו תונעים, ואלו הסוגרים דהוי ממונן שיש לו תונעים הוא מטעם הלאוין של לא תחמץ ולא תקפוצ, והרדנ"ז (נפ"י) מהלכות מתנ"ע (י"ח) חידן קושיית התוס' הנ"ל דלפיכך כופין על הגדקה, משום דשאני תנ"ע של צדקה שהיא כתוב עליו וכופין עליה כמו שכופין על אחר חונות לפרעם, ואם כיים הדברים הנ"ל, נע"כ נפרש דנרי רבינו נכלן דמייירי נשאין העני שאינו מספיק לו לפניו, אלא כמו שפירשתי לעיל ד"ה והנה רא"י, דהנעל הנית יש לו צדקה נכיסו, אז מועז לו רבינו לשמור אחר עני אשר צדקה זו תמלא חסרונו, אבל כשאז עני לפניו ומנקה ממנו שיתן לו ונזקה זו, חייב ליתן לו אפילו כשאין זה כדי הספקה.

ולפי ההסבר הנ"ל אפשר לומר דנזה פליגי הננאי והירושלמי נגיטין דצירושלמי נגיטין גזי מקשה וכי יש מכיר לעני, כלומר, איך יוכל הנעל נית לומר שהוא חפץ ליתן לעני שהוא נוכיר הלא צריך ליתן לעני הנא לפניו ראשון, כך פי' אם נקרנן עדה, וננמי' דילן לא תקשה הכי נגיטין ל"א, דאפשר דפליגי אי יש טונת הנאה לנעלים נדנר השייך לעני, והנס דהתם לא מייירי נזדקה אלא נמתנות עניים, אולם כבר כתב התל"מ נפ"ז דמעשר דשם מייירי נמתנות עניים המתחלק בתוך הנית שאין לנעלים טונת הנאה, ואפשר דנזקה לא גרע מזה ואין לו לנעל הנית טונת הנאה משום לאו דלא תחמץ כנ"ל.

ובש"ך יו"ד סימן רנ"זח' כתב בשם המרדכי ואין אדם יכול לפטור את עצמו מן הגדקה נטענה שהוא רואה ליתן לאחרים, דא"כ נכד יפטור את עצמו לעולם, ע"ש. והא דלא

תתבט. (א) הקונה עבר עברי בקנה ארון לעצמו [א] אוכל ססח שרבו אוכל ושותה אבל אדם חרניל לאכול מקדשים ולשתות יין לא יאמר לא אקבל אורחים לפי שאיני יכול להאכיל אותם מקדשים שאני אוכל לכך נאמר

משנת אברהם

תאמץ וכו' הגם דיש לו טונת הנאה נהעשה לדקה, ראייתו נספר שאל ומשיב מהגאון ז"ל חלנוז ת"ג מהדורא ח' סימן ז"ה, שהקשה השאל חיך אמרינן דשומר חזידיה הוי כשומר שכן משום פרוטה דר"י והעוסק נמלוה פטור מן המלוה, והרי יש ג"כ לאו דלא תאמץ ולא תקפוצ, וכתב שם לחרץ דהלאוין ללא תאמץ ולא תקפוצ הן לחזק העשה של נתינת דקה שאסור לו לאמץ את לבנו, אבל כל שנפטר מנוף המלוה לדקה חיך חיך הלאוין. וצוה תירץ מה שכתבו התוס' בשבועות כ"ג: ד"ה דמוקים, דגם על עשה מיקרי מושבע ועומד מהא דלמרו בשבועות כ"ה דעל עשה לדקה מיקרי מושבע ועומד, ומה ראי' מדקה הא שאני התם דהוי מושבע ועומד על הלאוין, אלא ע"כ דחיין הלאוין חלין אלא ח"כ חלה העשה, עכ"ל. אלא דסברת הגאון הכ"ל אייה סותרת למה שכתבת, דזה דוקא גבי עוסק נמלוה לחין העשה של דקה חלה אז ממילא חיך לומר דגם הלאוין אינם חלים, אבל נכ"ד, חין הנעל בית פטור מהעשה של נתינת דקה אלא דלמרינן דיש לו טונת הנאה ליתן אותה דקה לעני אחר, ח"כ חין כאלו פטור, ושוב עובר על הלאוין אם אינו נותן לזה העני הנאל ראשון.

אור"ם נעלם סברת השואל ומשיב הלאוין הכתובים נלדקה אינם אלא כשחיוב נעשה, לא נרורה לי, דמה צין לאוין של דקה ללאוין של מעקה, חזידיה ושלוחה הקו, ולא מיבעיא נשיטת הר"ר יוסף ח"י הוצא נתוס' קידושין ל"ד ד"ה מעקה, דאפילו נמקום שפטור על העשה כגון אשה על עשה דיו"ט דפטורה משום דהוי מ"ע שהזמן נרמא, לכל זאת הלאו של יו"ט אינם משאר לאו משום שיש עמו עשה, וכן נלאוין של מעקה, חזידיה ושלוחה הקו, וממילא מי כן גבי לאוין לדקה הרי הן חלין אפילו כשאין כאלו עשה, אלא אפילו להי"מ שנתוס' שם דלא סגיירא להו כסברת הר"ר ח"י מכל מקום כתבו רק דאם הגשים פטורות מהעשה שיש זה לאו כגון מעקה וכו', כשיהי' להאשים לקיים מצוה עשה אחרת אז אותה עשה ידחה הג"מ של מעקה, משום דעל העשה של מעקה פטורות, הרי ונצויר דהל"ת חל אפילו כשפטורות על העשה, ואינו יודע לחלק צין הלאוין של דקה וצין הלאו של מעקה הא גבי מעקה ג"כ הלאו נל לחזק את העשה, כלומר, לא תשים דמים צניחך אלא עשה מעקה וכן גבי דקה לא תאמץ את לבנך ולא תקפוצ את ירך אלא נתן חתן, ולא הננתי מה שכתב צנ"ח, שאסור חף לאמץ את לבנו מה זה, ח"ף" הלל אינו עובר על אמון הלז אלא נצויר נותן, אבל הנותן אינו תאמץ לבנו, ובכל אופן לא אוכל להבין מדוע לא הביא מדברי התוס' המפורסמים הכ"ל אפילו אם נאמר שיש לחלק צין הנושאים. ומה שהקשה ארא"י שהצווי נתוס' לחין איסור לאו חל איסור עשה מדפריך נדף כ"ה אילימא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא דכתיב נתן חתן לו, דאפשר שאני התם דליכא לאו דלא תאמץ, לא קשה, דראיית התוס' היא מדקדקו צנ"ח דכתיב נתן חתן לו, ואי אמרת דקושיית הש"ס היא משום הלאוין הול"ל דכתיב לא תאמץ וגו'. ח"פ. שוב ראייתו שגם הפת"ג נפתיחה להל' שחיטה, שורש צ' מפרש דברי התוס' כמ"ש.

גבי ודאי לשמור הוא ואינו נ"י למיקנרינהו ואי פשע נהו ואינו ציינ וכו' ע"ש. משמע דלא רלה לפרש כפירוש רש"י דהוי ממון שאין לו תועים, ואפשר דטעמי' דהרמ"ה ז"ל דלא חיך גבי דקה ממון שאין לו תועים משום דיש לאו דלא תאמץ בכל אופן אפילו כשאינו מחזיק את הממון לעצמו, כלומר, מי שאינו תאמר ממון עניים כראוי הגם שידוע שעל ידי זה לא יוכל לתת לעניים הרי זה בכלל תאמץ את לבנו לגבי עניים, וממילא נדקייץ חלה עליו חונת שמירה כראוי ואם פשע ציינ לשלם.

ר"ש להעיר עוד מהא דנ"ק ל"ט דלמרינן התם מתיב רבי זעירא ואלו נערוה שיש להן הקנס הנאל על המזמרת ועל הנתינה ועל הכותית ואי ס"ד קניס ר"מ נממונס ה"כ נקוטם כדי שלא ישמעו צנן אחר חזני כדי שלא יהא חוטא נשכר, ומקשי ונתני' לעניים אחר רב מרי משום דהוי ממון שאין לו תועים, פירש"י אי אמרת ליהוי דעניים מאן אתי תנע לי' אי תנע לי' עני ח"ל לעני אחר יהיננא לי', ע"ש, הרי מפורש דלדקה הוי ממון שאין לו תועים, אלא דמכאן גמי חין ראי' דהא נלדקה זו אינו מחוייב מדאורייתא אלא דמקשה דרננן יתקנו שיתן את הקנס לעניים נתינת דקה, ונדודאי דליטו עובר על אי נתינת דקה זו על לאו דלא תאמץ ולכן שפיר הוי ממון שאין לו תועים.

וראיתי ננפנת פעמה להגאון הנפלא מרוגאלנוז הל' מת"ע ט"ג, שהקשה אחאי לא אמרינן דהוי ממון שאין לו תועים צהא דנסהדרין כ"ה: אחר ר' נחמי' לא חרת דנרים נלנד אמרו אלא חרת ממון כינז אומר חני פלוני צר פלוני כינסתי מלחמים זה נפירות שניעית והרי הן נתונים צמתנה לעניים וכו', ואחאי לא אמרינן הכל דהוי ממון שאין לו תועים כשם שאמרו צהא דנ"ק ל"ט הכ"ל. ויתרין כיון דפירות שציעית לכמה שיטות שייכים לעניים כמנצויר נספ"ט דשניעית לא הוי ממון שאין לו תועים, ועוד דאחי התם ננ"ק דהוי הקנאל וחיך אפילו לעניים שיש להם ר' זה לכן הוי ממון שאין לו תועים, ע"ש שהאר"ך. והנה מה שכתב דפירות שניעית הוי ממון שיש לו תועים לא ידעתי את כוונתו דהא הכל חין כאלו פירות אלא מעות ועליו ליתן, צמתנה" לעניים והיינו דקה ונלדקה אמרינן דהוי ממון שאין לו תועים, גם מה שכתב משום דאותה דקה ננ"ק ל"ט צהא מן הקנס שייכת גם לעניים שיש להם ר' זה, לא ידעתי מהא לו, דח"כ לאו עניים הם ואין לדבר שיעור, ועוד מה מתרצי צנ"ח, הא יכולים רצנן לתקן שיתן לעניים ממש היינו לאלו שאין להם ר' זה ואז לא הוי, לפי הגאון הכ"ל, ממון שאין לו תועים.

אור"ם לפי ענ"ד חין כאלו שום קושיא מנ"ק הכ"ל על הא דנסהדרין, דננ"ק שפיר משני משום דהוי ממון שאין לו תועים וממילא הקנה תכמים שהקסוהו תנטל כי לעולם לא יתן לעניים, אבל ננסהדרין שם המדונר לענין חרה, כלומר, שיהי' זה האדם נצוקת כשרות, והלא אדם זה הפך שיהי' מושק צכשרות ואנו דנים צזה שהחזיר את אשר כנס נפירות שניעית לעניים אם חחר לכשרותו או לא, אבל אם לא יתן לעניים יחמר דהוי ממון שאין לו תועים, הלא לא יחזור לכשרותו, דכל זמן שלא הוציא את הכסף של פירות שניעית מת"י לא צנ לכשרותו, ואין כאלו שום קושיא.

סימן תתמ"ג

הסבר על הציב "עמך".

[א] אוכל' ממה וכו'. נתוס' קידושין כ' ד"ה כל הקונה, הקשו הא די לו להיות כאלדונן, כלומר אחאי אמרינן

אם הלאו דלא תאמץ תלוי בהעשה דצדקה

ובדא ענינא שכתבתי לעיל דיש סברא לומר לחין הנעל הבית יכול לומר נלדקה שיתן לעני אחר משום הלאו דלא

שם דמו תקע"ב ויקרא רבה ס"ב בסדר סי"ד.

תתבט (א) קדושין כ"ב א. (ב) קהלת רבה ססוק ויתרון ארץ ובילקוט

(משלי פו יו) טוב ארוחת ירק ואחבה שם משור אכוס ושנאה בו אפילו בעל הבית אוכל שור אכוס ורצה לתת ממנו ותינו רעה אבל אין עינו רעה אם יתן לאורה ארוחת ירק אע"פ שהוא עשיר הואיל ואחבה שם אם יוכל לעשות שלא יאכל לפני האורחים מקדנים כשהם אוכלים ארוחת ירק יחא טוב ואם אי אפשר מוטב לבקל הבית לאכול מקדנים ולאורה ארוחת ירק ואפילו לפניו ואפילו הוא עשיר מלגוש אורחים מביתו מוטב שיכניס אורחים ויתן להם מאכל קטני וימס מלגוש ואפילו אם הוא עשיר ואינו חפץ ליתן לחמו ומימיו יכניסם לביתו ויאמר הוצא משלך מזונות וצורכך אבל אם רעים הם האורחים ויש נשים בבית שהוא ירא פן יחמיאו עליהם נאמר (שם כב י) גרש לך ויצא מדרך (ב) מוב לברש לא תעביר.

התמר. הבן הרואה את אביו קמצן ואינו נותן לקניינים והבן יודע באביו שאם יאמר לאביו לתת צדקה שלא יתן הבן יכול לומר לאב [א] שיתן לו הרבה ואחר כך יתן הוא לקניינים כשהאב עשיר ואינו רוצה לעשות טובה הרי האב סבור שהבן לוקח הכל והבן כאילו משלו נותן וכן אשה לבקלה אם הבקל צר עין והבקל נותן לה שתקטח בו מה שתרצה היא תקח (א) כאשר נתן לה ונתן צדקה [ב] וכן עשתה אביגיל נתנה לדוד.

התמת. (א) והאורח שרואה שקל המקבלו למשא שהוא קליו או אפילו הוא עשיר ואינו נותן בכפר פנים יפות או נותן בכפר פנים יפות [א] מפני הכבוד או אדם שאין לו כחה להתפרנס וכבר נתנו לו הקהל ומצוא הכורח ללכת לדרכו ומקטב בשביל מקטו ריחה שלו ואינו חושש שבקל הבית מוציא קליו עתיד ליתן את הדין וכל שכן איש שאינו חולך בשביל דוחקו אלא בסחורתו והוא בבית יהודי ואוכל משל בעל הבית ומקטב שם וכל שכן מי שחולך לקיר אחרת עבור סוהלים ואינו חושש שחבירו מוציא קליו.

התתמו. ידור אדם עם קני ואוכל משל עצמו (א) פן יתבייש שזה מוציא משל עצמו ואל ידור עם עשיר ויציא משל עצמו פן יתבייש שזה מוציא משל עצמו ויראה פן יחרפוהו ומפני הכבוד אומר לו אל תוציא ולבו כל עם אלא מפני הכבוד עושה.

משנת אברהם

סימן תתמ"ד

בן המשקר לאביו כדי שאביו יתן צדקה, השקר רמי.

[א] שיתן לו וכו'. יש לדקדק, פשיטא שמוחר לו להגן לעשות נממונו שמקבל מיד אביו כפי שירצה. וז"ל דקמ"ל רבינו שמוחר לו להגן לשנות ולומר שהוא צריך לאותו ממון לזכרו וללרכי ציתו, משום שהגן מכיר את דעת אביו שלא יתן לו אם יאמר לו האמת שהוא צריך לאותו ממון נשגיל צדקה. אלא יש להסתפק אל מי תתיחס מצות צדקה זו, להגן הנותן להעניינים דהא עכשיו משלו הוא נותן, או שמא אל האב דלא גרע מנאנדי לו סלע ומזלזה עני דחשוב צדקה.

[ב] וכן עשה וכו'. רבינו כנראה מפרש שאביגיל נתנה לדוד מאשר נתן לה נעלה, אולם רש"י וכן הרד"ק נשחזל דכ"ה"ל"ז, מפרשים: וימת לנו, ששאתק (נצל) כמה כי נעטער על התמחה שהניחה אשתו לדוד. ואפשר דנצל הי' צר עין כל כך דעל מה שנתנה אשתו משלה גם כן מת לנו.

סימן תתמ"ה

העושה רבר משום שמתבייש הוי בכלל כפיית

[א] מפני הנשת וכו'. הגם שאין האורח כופהו משום כלינו כופהו, ומקור הדבר נכתובות כ"ג, אמר לי מעללי דודי היינו עשייה פירש"י כנסתי עמך זהו עשה שירנה נשגיל כבודו, ע"ש. ומשמע מש"ס שם דהיינו דוקא נדבר שיש בו משום מצוה אלא שאין כופין עליה, אז אם עושה תחנולה שיקיים האדם המצוה זו מפני הנשת אמרינן דהיינו כפייה, אצל נדבר שאין בו מצוה מותר לו להנכנד להגיע לפני הנעל צית שיעשה דבר פלוני, דלא שייך לומר שזה הוא נכלל כפייה דלמה יתבייש הנעל צית לומר שאינו רוצה. והחיד"ל נדרפס ס' שט"ו זיין מקור דצדני רבינו דהנותן מפני הנשת חשוב כפייה, מהא דנ"מ כ"ג, אצל הכא משום כפייותא, והראה מקום לזה"ע ס' כ"ד"ז דמשום כפייתא הוי תשג גזל.

כקונה הדון לעצמו הא חין לו יותר זכות מרנו. ותיירו נשם הירושלמי דפעמים חין לו אלא כר אחד אם שוכנ עליו נעלמו אינו מקיים כי טונ לו עמך ואם אינו שוכנ עליו וגם אינו מוסרו לענדו זו מדת סדום, נמצא שע"כ צריך למסור לענדו, והיינו הדון לעצמו, עכ"ל. ורליתי מקאים ח"כ אחאי דריש רע"ק ותי אחיד עמך חייך קודמין (נ"מ ס"ג), הא אמרינן הכל דאינו מתקיים כי טונ לו עמך כשיש דין קדימה לארון. ורמ"י ענ"ה, דרשת רע"ק היא מנינ "עמך", כלומר, הכך מצווה שאחיד יתיה נתנאי שגם אתה תוכל להיות, ואז יתיה אחיד עמך, אצל חין אתה מצווה להיות את אחיד שעל ידי כך אתה לא תוכל להיות ולא תהי' נעולם. לפיכך חייך קודמין, כלומר אתה מצווה לראות שתקיים נעולם ותחי', ורק אז תוכל להיות גם את אחיד. אצל נענין שאין הדבר נוגע להחיות כגון צדקון שאין לו אלא כר אחד, אפילו יתן את הכר להענד חין זה נוגע להחיות של הצדקון או הצדקון מצווה שהענד ימי' תייס של נחת נצוה ממש להצדק, ומחילא חין לו ענה אחרת אלא למסור את הכר להענד כדי שלא יענור על מדת סדום. אלא דנתוס' ע"ז ו' ד"ה והשתא, כתנו שהנינ עמך מתפרש טפלון לך, כלומר, אתה העיקר ואחרים טפלון לך. ונע"כ ז"ל דאני החם גני שניס שהיו מהלכין נדרך שהוא דבר הנוגע להלגת נפשות חיינ להליל את נפשו מקודם אע"ג דשנייה שקולין משום דלדס מצווה על הלגת נפשו לא פחות מהלגת נפש חנירו לפיכך מסתבר לדרוש עמך טפלון לך, אצל גני כר חין הצדקון מצווה שישכנ על הכר, ואינו מסתבר שאל הנינ עמך דכתינ גני ענד לומר דהענד יהי' טפל, דזה ידענא נלא קרל, ונע"כ דנל ללמד שיהי' נצווה עמך ממש. ונפשטות, דרשת רבותינו נהירושלמי מוננת, משום דכתינ: וטונ לו עמך, כלומר, נכל דבר שהוא עמך — נצווה, אז טונ לו ולא לך. ורבותינו דקדקו מדלל כתינ נפרשת ראה כמו שכתוב נפרשת משפטים: אהנתי את חדוני ואת אשתי ואת בני, אלא כי יאמר אליך — כי אהנך ואת ציתך כי טונ לו עמך, ח"כ כי טונ לו עמך הוא נתינת טעם אל כי אהנך, ואם נדבר שאינו מספיק לשניהם הענד הוא הטפל, מה נתינת טעם הוא אל כי אהנך.

ובתוים סי' שנית סיג, ובתשובות נודע ביהודה מהור"ת יודי סי' קניא דשקיל וסרי ומטיק דאסור לקבל מהנשוא עם יודעים אגמנו שהבעל מקפיד.

החמה. (א) בפרוס גווסה: מאשר כתב לה, וריל שכתב לה במחובתה ונראה ראה לזה מהא ואמרו בירושלמי פסחים ס"ד הי"ט: כיון שישמע כך בכל לה במחובתה. יוריש. וקצין ברשע יודי סי' דמית סי' ד

תתמו. רבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקיאנו (משלי כה פז) מדבר באדם אורח שבא לבית איש ותארח לביתו נתן לו לאכול מקדנים ומקבלו בכבוד והאורח רואה שמענגין אותו ומתעכב שם כביתו אמר בעל הבית מוטב שאחמך הדברים כדי שיצא ושם אמיב לו לא יצא וזהו רבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקיאנו תמחר לצאת. תתמת. יש דברים שאינו נול והם המורים כגול כנף אם בא לאדם אפילו בדיק ועשיר וצר עין וכוח לנרשו כביתו או מפרנסתו ואוכל משלו או כבית עני שאין ספק בידו וברש לומר לו אין לו חחו נול נמור מדיני שמים הרי ריבית שאדם נותן מרצונו אקפ"כ אמרה תורה וכל שכנ זה חחו שנאמר (משלי כג ו) אל תלהם את לחם רע עין [א] ולכך (שם טו כז) שונא מתנות יחיה.

תתמת. ותשובתו קשה שאם ישלם לו כוש לקבל (א) לכך לא רצה לקבל ר' סינחם בן יאיר ולא ליחנות מאדם. תתן. בעל הבית האוכל עם האורח שלו לא ימחר בשתייה ובאכילה אלא במשך ישתה ויאכל וישתה פעמים הרבה כי כמו שהבעל הבית קושה האורח קושה ויעטק שלא יחשו האורח שבעין רעה הוא נותן לו ואמרו (א) כל שאברהם אבינו בעצמו קשה הקב"ה קשה בעצמו לורעו (בראשית יח ז) ואל הכפר רץ אברהם ולמה לא אזה לעבדיו ויחא הוא ירשב ועוסק בתורה האויל ואמשר לעשות על ידי אחרים אלא אברהם היה כעצמו מן המילה ולא היה יכול לעסוק בתורה והלך לקבל אורחים לכפרם כד"ר יורא כשהיה יגיע מגירפתו היה עומד וירשב לפני פתח בית המדרש כדי לעמוד לפני רבנן ד"א אברהם ראה [א] שמהוננן היו אמר אשמש להו (ג) בדרבנן כמילי שהיה משמש בסעודה (א) כמשה ובתיב (תהלים קיט קכו) עת לעשות לה' הפרו תורתך משה שימש וקניב.

תתנא. טוב עין הוא יכרך [א] כי מלחמו נתן לרל (משלי כב ט) הוא ולא צר עין (א) ונתן הרבה בשביל כבודו או שנותן בעניין רע בהירוסים ובגידופים או (ב) שמעכבו ואומר לו אתן לך אילו היה מיד נותן לו היה חולך לעשות צרכיו או לבית אחר ומקבל לכך נאמר הוא יכרך הוא ולא שנתן לו בעל כרחו. תתנב. אין לרחם על האכזר לומר אני אפרע בשביל אותו רמאי ונול נתנב אך תוציא מידו שנאמר (איוב כט יז) ואשברה מתלעות עול ומשיניו אשליך טרף. כמעשה (א) בחסיד שראה באחד שקינח בחלוק הכירו וכו' ופרסו ער שהחזיר

מה שנב.

תתננ. אל ירחם אדם על מי שהוא [א] מרחם על אכזריים (א) ואל ירחם [ב] על מי שאינו מרחם על עצמו ואל ירחם על מי שהוא כפוי טובה כנף מי שמרמה את חבריו ונתנב ותל ומסית ומריה ורכל ואל ירחם על מי שאינו מרחם

משנת אברהם

סימן תתמ"ח

במתנה של רבים אין משום שונא מתנות יחי.

[א] ולכך שונא וכו'. שנת מיהה דהטעם של שונא מתנות יחי' הוא משום שיש לחוש שהנותן אינו נותן נעין יפה, ולפי"ז נראה דדבר זה איך רק כשהנותן הוא יחיד, אבל לצור הנותנים מתנה נזולי דלא איך לחוש לזה.

סימן תתנ"ג

[א] שמהוננן היו וכו'. נש"ס קידושין ל"ב: וכתבנו והוא עומד עליהם ושאל חלמרו כמלאכי השרת כדמו לה, לא נדמו לו אלא לערניים, פירש"י כדלמרינן ננ"מ פ"ו: אמרו לו כערניים חשדנו שמתחיים לאנן רגליהם ע"ש, משמע דנשעה שאנרהם אינו עמד עליהם ושימש אותם עדין הי' חושד אותם לערניים, ואיך אומר רבינו שאנרהם ראה שמהוננן. וז"ל לכל זאת איך לומר עליהם מהוננן, כלומר, מן המתוקנים שנהם, ומה שמתחיים לאנן רגליהם מפני שכך כתחנכו מנעוריהם. ונפרט נאותו הזמן שעדיין הי' העולם שחם ולא הכירו את חלקי האמת עד שעמד איתן האזרחי, כמו שכתב הרמז"ס ז"ל. ונפרט שכדנרי רבינו מפורש בתורה: וירא וירץ לקרלחם מפתח האהל וישתחו ארצה, והספורנו עם מפרש: וישתחו ארצה, כי הי' תוארם נורא כאלו ומראהו כמראה מלאך אלוקי' נורא מאל, וחשנן אותם לשלומי אחיה מלך, ע"ש.

סימן תתנ"א

פירוש מהגר"א על מדקסין עד כוית וכו'.

תתמט. (א) מסכת דרך ארץ ווסא פ"ח: אורח המסירה בעל הבית מגוננ. תתמו. (א) ז"ל שלא יתבייש כו' ור"ל כי העני אינו מתבייש אם זה שדר אצלו מוציא והוא מתבייש. תתמט. (א) חולין ד' ב'. תתנ. (א) כבא מיעצא פירי ב'. (ב) כרבות כיה א'. (ג) שתי חביות אלו יש למחוק. (ד) מכלתא יתרו מסכתא דעמלק פרשה א': להיכן הלך אלא מלמד שהיה עומד ומשמש עליהם מהיכן למד

[א] כי מלחמו נתן וכו'. נקרא כתיב כי נתן מלחמו לרל, ורבינו נקט כי מלחמו נתן, נרצונו להדגיש מלי משמע האי דרשה שאינו נותן כדי להתייר, כי מלחמו נתן, כלומר, מהלחם הלא הנלך לו לסעודה נתן לרל, ואין לו לעני נמה להתייר אם נותן לחם לר לעני. ודומה לזה מפרש הגר"א ז"ל בפירושו על משלי: דשעור ג' סעודות הוא י"ח נגונרות והן ר' נילים, וליחא נזהר שגנ' נילים יש עשרה זיתים שהם ט' נגונרות הרי שהזית פחות מהנגונרות בחלק עשירית. ולפי"ז שיעור סעודה הוא ג' נילים והם עשרה זיתים, וכשיש אלדס זה השיעור לנד אז חייב לנרך לאחר שיאלכ כשיעור הסעודה, כמ"ש ואלכלת ושבעת וזכרת, לשון יחיד. אבל ישראל עם קדושים חפשו נפישו של כרות איך לגדלו ולרוממו יותר, וכשיש לו שיעור הנ"ל של עשרה זיתים הוא מהדר אחר עשרה כדי שיעני לכ"א כוית וינרכו נשם, ואם לא ימלא עשרה עם כל זה יהדר אחר ג' ויחלק כנינה לכל אחד כדי לנרך עכ"פ צוימו, ח"פ מלמסר שמדקדקין עד כוית ועד כנינה, כלומר, אם אפשר להשיג להם עשרה הרי מדקדקים תחלה עד כוית, ונאין להם עשרה עכ"פ כנינה, צוימו, וש"ס. וכל הדרוש הזה הוא מהנינו "מלחמו" כדרשת רבינו.

סימן תתנ"ג

אמור לרחם על האכזר.

[א] מרחם על וכו'. ננדפס: אל ירחם אדם על אכזרים, ומקורו ממה שאמרו העושה טובה למי שאינו

מאברהם אבינו. תתנא. (א) ב"ב י' ב': כל צדקה וחמד שהעוברים עושין משא הוא להן כשאינם עושין. אלא להתיר בהם. (ב) כעין מה שאמרו תענית כ"א א' בעובדא דנחום איש גמ' זו. תתנב. (א) ב"ב כ"ד א'. תתנב. (א) כתובות ס"ז ב': יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו מובא בשו"ע יורד סי' רי"ג פ"י. (ב) שתי חביות אלו יש

על עצמו כגון ספור מעות שלא לצורך ואינו נשמע בשיתעצים אותו אל תצויה המעות כחבלים ועל מי שהוא משהק ומספיד ואומר לך תרחם עלי שלא יביישני ובלוימי פלתי שהרוח עלי זהו טוב שיתבייש המשהק ועוד שלא יהא מסייע לקוברי עבירה ועל כפוי טובה כגון אם נתן לו אחד והוא אומר לאחרים מה שלכלבים היה משליך נותן לי ומשקר כשקורשה לו טובה מכריעו לכף חובה ולאותו אדם כל זמן שהוא נהנה ממנו (ב) שלא יאמר וכשלא יהנחו יהסוד לשגוא לו ויש כשיקשה לו טובות הרבה ואם פעם אחת יקשה לו דבר מעט שאין מקובל לו שישכח כל הטובות בשביל דבר מעט ולא יהזיק לו טובה וכל מי שאינו מהזיק טובה למי שקורשה לו טובה כגון שלא בפניו לא יברך את הקב"ה שזימן לו סח שזה נותן לו ועל כל אלה נאמר (ישעיה כז יא) כי לא עפ בינות הוא על כן לא ירחמנו קשהו.

תתנב. אמ רעב [א] שונאך האכילהו לחם אבל אם היה צד עין מכל עניים שלא נתן ולא ההנה לשום אדם מממנו ונב נחל את העולם עליו נאמר (תהלים קמ יב) ואל יהי חונן ליתומיו וכל שכן עליו.

תתנת. אמ כסף תלוה את עמי (שמות כב כד) כיון שהתורה הייבתו לחלות [א] למה אמר אם כסף תלוה (א) אם משמע רשות אלא רמאי אחד שלא יפרע ויש לו הרבה וקורשה עצמו עני או אין לו כסף ויש לו לחם והוא רוצה לעשות סחורה ואינו נותן לבניו לאכול או אם רוצה לשתות ואין לבניו לאכול או ישכיר זנה או ירויה בעולה מוצב שיתנו לו הלחם המאכל ואל ילח לו אע"פ שיתבייש שבכל שבוע ושכר יתנו לו כיון שאינו הגן יתבייש ואם הוא אינו הגן וילח לו או יתנו לו יפור או יצוה שלא יבא לתקנת ביתו ואשתו הנתנה יתנו ליר אשתו או ליר בני ביתו ההגונים.

תתננ. אמ כסף תלוה את עמי ואם יודע בו אפילו כשיחיה לו לא יפרע אינו מהויב לחלוח לו ואם יחיה לו לא יפרע אלא בקמטות או כשהיה לו לא יפרע אלא צריך לחזור כמה הרשים אחריו ליפרע ממנו הדי עליו נאמר (א) שב לביש לא תעביר לכך כתיב אם כסף תלוה את רשות (ב) ושקמים חובה (שם כ כב) (ג) אם טובה אכנים תקשה לי לפי שפעמים חותרו הכמות הוצרך לומר אם (ד) ויקרא ב יד) ואם תקריב מנחת ביכורים (ה) על שנים מעבדים. עניני צדקה

תתנז. ארם צדיק וצריך לצדקה שתתן לו ואם רשע זולל וסובא עומד ואינך יכול לתת אלא לאחד מהם ונחה הרשע אומר אם לא תתן לו ישתמר או [א] יקשה עבירה אחת ולא רצויה תן לצדיק (א) הרשע ילך לגיהנם אבל אם בא

משנת אברהם

שחוקק עליו וסוגר דליו אלו חונה אלא רשות. **א"ל** שיש לדקוק דגדרי ר' ישועאל האומר כל אם ואם שנתורה רשות חזן מאלו ה', הלא אם נחכילתא איתא: אם חנל תחנול, ר' ישמעאל אומר נח הכתוב ללמדך שיהא עושה מצוה ותהא נוטל את שלך, ולכאורה משמע גסם אם חנל תחנול מצוה שיקח את שלו. ולחידך גיטא קשה להנין חיד יאמר שזה הוא מצוה לקחת את התשכון. וצריך לומר דהפירוש הוא, שיהא עושה מצוה כלומר מצוה להעני ואל תחנע מלהלותו שחירא שחל תצטרך לתשכנו, אלא עשה המצוה ואם תצטרך תהא נוטל את שלך, נמלאת אומר שחס זה אינו אלא רשות.

יש לומר פרפרת אחת לפרש דגרי רבינו דנ' אלו הן רשות ולא חונה, משום דר' ישמעאל ור' עקינא פליגי נפוטא דנ' נענין וקנא את אשתו, לה יעמל, לעולם נהם תענוהו, דר' ישמעאל אומר שאין מצות עשה אלא רשות ורע"ק סוגר שהן מצות עשה. והקשו שם נחום' וכי לית להו הא דאמר בשלמי מס' תכות דגש מצות וי"ג מצות נאחרו למשה חסיני, וכי לר' ישמעאל דאמר רשות נזר להו או לר' עקינא טפי להו, ותירצו דנשאר נ' מצות ססוגר ר' ישמעאל שהן עשין יסגור רע"ק שאין עשין, ע"ש. א"כ י"ל דר' ישמעאל האומר כאלו דנ' אם אלו הן חונה שפיר סוגר שם נפוטא דאלו ה' נגס אינן אלא רשות, חנל רע"ק הסוגר שם חונה נודאי יסגור נכאן שה' אלו שאלמר נהן נלאון אם הן רשות, ונלאופן זה יש תרי"ג מצות הן לר' ישמעאל והן לרע"ק. וכנן שפיר מפרש רבינו אלינא דרע"ק משום דהלכה כרע"ק מחנירו, והנן. ועי' מה שכתנתי נענין זה נספרי משנת אברהם חלק א' דף ל"ח.

נדעת עליו הכתוב אומר לא יאנה ה' סלוח לו, ועי' סנהדרין ע"ו. וכן אמרו נמדד"ר קהלת ז"ט"ו רש"ל אומר כל מי שנעשה רחמן נמקום אכזרי סוף שנעשה אכזרי נמקום רחמן. ועי' לעיל סימן ונממ"ק סס. **[ב] ירושלמי** סוף פאה, על נפשי' לא חיים על חורנין לא כל שכן.

סימן תתנ"ד

[א] שונאך האכילהו וכו'. כלומר, דוקא אם הוא שונא שלך נלמד, למעט את מי שהוא שונא של כל ישראל שהשי"ת שונאו אי אתה מצווה לפרנסו, והוא נכלל לא יאנה ר' כנ"ל סימן תתנ"ג.

סימן תתנ"ה

כל "אם" שבתורה רשות.

[א] למה אומר וכו'. וזה יחמנו על התכילתא פרשת משפטים הקשה ג"כ כמו שהקשה רבינו, דלר' ישמעאל דנ' מצות אלו חונה למה כתב נלאון אם, ותירן דגני כסף תלוה כתיב אם משום שיש ספק אם יהי' סיפוק נידו לעשות, ואם הכתוב גני נכורים ומזנת, כלומר, אם תזכה ליינס לארן ולהקריב נכורים ולעשות מזנת, ע"ש. ותירצו של רבינו יותר מתקנל, ונפשטות יהי' אפשר לומר מדאמר ר' ישמעאל אומר ולא אומר דרש ר' ישמעאל או אומר ר' ישמעאל ש"מ דיש מי

(ד) שם שם. (ה) אין לו מוכן ואולי כונת רבנו כי אמרו במתנות ט"ח ב' שאם תקריב מנחת בכורים במנחת העומר הכתוב מדבר ואמרו כסנהדרין י"א ב' כי על שלשה זכרים מעברין את השנה ואחד מהם על אביב וצויש רשי' דיה על האביב; והיא דמפרשי לפי שאין להם מדיכן להקריב העומר לכן רבנו משמענו שבשביל זה אמרה התורה אם שמשמע גם רשות ללמדנו שלא לעבר השנה בשביל העומר כלבר רק על שנים מעברין כמו שאמרו כסנהדרין שם על שנים מהם מעברין ועל אחד אין מעברין.

למחוק או צ"ל: שלא יאמר לו ר"ל שלא יאמר להנותן כי המקבל דבר עליו רעה. תתנז. (א) מכלילת משפטים מסכת דכספא פ"ט: ר' ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חזן מה אם כסף תלוה, ואולי כונת רבנו למה אמרה תורה א"כ אחריו כי הוא חובה הלא א"כ משמע רשות. תתנז. (א) קולת רבה מסוף ויתרון ארץ ילקוט שם רשו התקריב מדרש רבה ויקרא פרשה כ"ב בסדר רבה פרשה י"ה. (ב) אולי צריך להיות: ומשמע. (ג) מכלילת תירו מסכת דביתר פרשה י"א.

לעשות רצוחה כרי לפדות חנקי שלא היא נרצה תן לו חחו (משלי יב כג) רב אבל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט. תתנת. אחר היה אומר תנו לי אני קני ואומרים עליו שיש לו וקשה עצמו חולה ואמר לחזן לברכו שיתרמא אומר החכם כיון שהוא אומר חולה הוא וצריך לברכו כן חייה לא היו ימים מעטים ולקה בייסורים גדולים.

תתנת. (א) דרי אפרו מי שאינו צריך לבריות ולוקה מתן צדקה לא יבא מן הקולם עד שיצטרך. תתם. ומעשה באיש אחר שהיה תלמיד חכם ולא היה צריך לבריות והיה תולך ואומר תנו לי כי אני צריך ולא היה נהנה שיה מרוצה מה שנותנין לו כי היה נותן לעניים וצדיקים וכשהיו אותם קניים חולכים ומבקשים שיחיו נותנים להם לא היו חוששים עליהם וכשהיה תלמיד חכם אומר חרי קניים תנו לי שאתן להם לא נתנו וחלך זה והיה אומר תנו לי כי אני צריך והיו נותנים לו תותן לעניים ואומר חסר ואבייש את עצמי כדי שאחיה את הקניים מותר לקבל ומה שאמר שאמר שלוקה לעצמו ואינו צריך. במגילה ירושלמי (א) ר' חייא בר אבא אזל לחמץ יחבון ליה פרישין למיפלגיה ליתמי ולארמלתא תסק ופלגינן לרבנן מהו שיחא צריך להפריש תהתיחך ר' יעקב בר אבא ר' ייטא ר' לקור בשם ר' הנינא כל (ב) המקות ישנו אם לא נתנו לנזכרים ואם נתנו לא יצנו חרי למדנו שאין צדקה אלא במי שנותן לתלמידי חכמים צדיקים שעוסקים לשמח (ג) ר' יעקב בר אידי ור' יצחק בר נחמן הוו פרנפים ויחבון לרב חמא אבוח דר' ארשיקא חד דינר והוא יחיב ליה לאחורנין ר' זבדיה התניה דר' לוי חו מלקחין עליו ואומרים דלא צריך והוא נסיב כר דרביך אשכחך דהוה (ד) יחיב מן דיליה לאחורנין כל זה בירושלמי שאמר לעשות כן למי שאינו צריך ולוקה אבל הקושה פקחה נפש ובתבייש ואינו נהנה מותר [א] כך מוכיח בתלמוד ירושלמי שאומר חתום מקבל חזיו הכל מתרעמים עליו אישתבח שהיה נותן לעניים.

תתסא. יש דברים הרבה מרבים הכל [א] זה המגדל עופות יפין לנו ומה שמוציא עליהן היה לו לתת לעניים.

משנת אברהם

סימן תתנ"ז

נספה עלי משפט, דאז ע"כ צריך ליתן להם כדי לפדות את הנקי, פירוש נהנדפס סי' ע"ז.

אין נותנין ממון להמאיים לעשות עבירה

סימן תת"ם

[א] יעשה ענייה וכו'. הטו"ז צו"ד סי' של"ד העיר מהא דגיטין ל"ח היא אחת הדות נפומדיתא דהו קא מענדי זה אישוי איסורא, אחר איני אי לאו דלמר רב יהודה אחר שמואל כל המשחרר ענדו עובר נעשה הוה כייפול ל' למרל וכתב לה גיטא דחירותא ע"ש. משמע דחוששין לאיסורא שיעשה זה אם לא נעזור לו, ומחייבין לרצה שיסחררה והיא הערה עצומה. אולם נראה דשלי התם דהאיסור שיעשה על ידי אישוי הוא פועל יוצא מזה שהאשה הייתה שפחה והיתה מופקרת לגבי אדם, לכן נכדי להסר מכשול מחייבין את האלון לשחררה, אבל נג"ד זה האדם המאיים לעשות עבירה אין עבירה זו פועל יוצא ממה שהוא עני, דהא אין העניות מניחתו לידי עבירה זו, ודינא דרבינו צו"ת יש להשוות להא דתקן בגיטין מ"ז המוכר את עצמו ואת נפיו לנכרים אין פודין אותו אבל פודין את הנשים לאחר מיתת אביהן, אלא דנמ' שם אמרו הא דאין פודין אותנו היינו דוקא שמכר את עצמו ושהו ושילב, אבל קודם לכן פודין אותו, ובזו צריך ניאור אחלי לא נחייב ליתן לו מקודם נכדי שלא ישתעבד. אולם הרב החיד"א נספרו פרטי יוסף יו"ד סימן רנ"ז הניא דברי הראש"ד על הת"כ פרשת צהר, אחרי נמכר, שאם נא ואמר לקרוביו הריני רואה למכור את עצמי לעכו"ם אם לא תתנו לי כדי דמי, והרי כשאלמכר תפדו אותי על כרחם ומה שתעשו לאחר מכירה תעשו עכשו יכול יהיו חקקים לו קרובים ליתן לו ת"ל אחרי נמכר, ע"ש. מנאר דהגם דיש על הקרובים חונה לגאול את המוכר עצמו לעכו"ם, לכל זאת אין מחויבים ליתן לו כלום כדי שלא ימכור את עצמו, וע"ש שהניא גם דברי רבינו נכאן, ועיקר סגרת רבינו נראה משום דאי אמרת דחוששין לאלו המאיימין להשתעבד עצמן א"כ לא שנקת חיים לכל צרי' וכל נפש שפילה ינא ויאיים עלינו וננטרך ליתן להם כל ממון שנעולם, ודומה להא דאחרין בגיטין ל"ז מפני מה אמרו זין כך וזין כך ישתעבד שלא יהי' כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו.

[א] כך מוכח וכו'. הלשון מיותר וכפול. וכנראה שאין זה מדברי הס"ח אלא כך הי' כחונ על הגליון ונעטות הועתק נפיים.

סימן תתס"א

גידול עופות וצפרים בבית.

תקח לך ולא לכלביך.

[א] זה המגדל. ננדפס דפוס ראשון סימן תתרח"ג, זה המגדל עופות יפין לנו, ולקולס". והפסוק הוא נקהלת רי"ח, ונסוטה מ"ח אחריון זמרא צניחא חורצא נסיפא, ומפרש המהרש"א שם, דקדק לומר צניחא דההוא זמר לתענוג הוא לאפוקי זמרא דנגדי ודנקרי, שם נש"ס, שאינו לתענוג אלא למלצה נחוץ דשרי, וזמרא דאפור היינו שמעמידן להם לתענוג עופות המלפפים בחלונות, ע"ש. ומכאן משמע דלגדל עופות אפור דוקא לתענוג אבל לשם הרחה מותר, ומה שכתב רבינו בהנזוהא ס"ח שלא להוסיף שום תרעולת על גיזים, היינו כמו שפירשתי שם דלזוהא זו רק לזרעו נאמרה ע"ש. ודברי רבינו נכאן שאין לגדל עופות לנו ולקולס היינו דוקא שלא לשם רוח, אבל מי שעושה כן נכדי להתפרנס מזה נודלי שאין חשש. ונשו"ת מהר"ח או"ז סי' פ"ג השיב לאפור לטלטל בשנת עופות המלפפים נקול נאה אע"ג שצני אדם נהנים מהם אפור משום מוקצה. ונודלי מיירי נאלו שעושים זאת לשם פרנסה. ונמד"ר קהלת על הפסוק ה"ל אומר לגדל קופות, היינו אפיון, (מאנקי נאנגלית) וחטולות וחולדות הסנאין ואדני השדה וכלו היס,מה אית להון הנייה מניהון, או חד אמכותי או חד מעוקלי, פי' מה יש לו לאדם מהן הגאה או מכה אחת או עקילה, משמע דלא נאסר אלא לגדל דברים היכולים להזיק דוקא, ע"ש. וממדרש ה"ל משמע דאדני השדה אינם כמו שפירש

[ב] רב אכל. כלומר, יש שאוכלים ניר מה שנריכים ליתן לראשים, עניים, צדיקים, כשיש חשש שיהי' מי נרצח

תתנו. (א) יעזוב סי' יו"ד סי' של"ד סק"א. תתנו. (א) כחובות סי' א' מהו סי'. תתם. (א) סי' ה"א. (ב) צ"ל: המעות עד שלא ניתנו למכרין את

רשאי לשנותם משניתנו למכרם אין אתה רשאי לשנותם. הרי למדנו כו'. (ג) ירושלמי פאה פיה היט ושקלים פיה ה"ו. (ד) צ"ל מפליג ליה לאחורנין.

תתסב. אם יש לאדם בית טוב שאינו מתירא מן האש מושב שלא יבנה בית אחר כדי [א] שיתיר בידיו סעות ויעשה צדקה ולא יבנה אדם בתי כנסיות אלא אותם פשוטים יתן ליראי ה' העוסקין בתורה לשמה וכן (א) אמר ר' המא ב"ר הנינא לר' ארשטיא כמה בתי כנסיות בנו אבותי אמר לו ר' ארשטיא כמה נמשות אבדו אבותיך שלא נתנו אותן סעות לתלמידי הכסופים שיעסקו בתורה (תהלים מ"א ב') אשרי משכיל אל דל כיום רעה ימלטהו ה'.

תתסג. כתיב (משלי ג ט) כבר את ה' מחונך מחונך ולא כל חונך (א) המבזבז אל יבזבו יותר מחומשו. **תתסד.** הרי כתיב (קהלת ז טז) אל תחי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר. מעשה באיש שהיה דל וחפר כל ולא היה רוצה לקבל צדקה אמר היאך אקבל הרי אני נוזל את העניים אלא הלך לוח מן בני אדם ונתנו לו על סנת שירייה המחצה ויחזיר להם לזמן פלתי והיה לוח מהרבה בני אדם ולא היה פורע ומלויץ לו על אמותת שמים ולא היה פורע ואמר כמה אפרע ואין לי כמה לפרע ועוד הלך ואמר תלוח לי אמרו לו (תהלים לו בא) לוח רשע ולא ישלם והוא אמר מושב שאהיה לוח ואם יהיה לי אפרע ולא אקבל מן הצדקה שלא אגזול עניים ואמרו עליו אל תחי צדיק הרבה ועוד שהוא רשע למח לוח והוא יודע שאין לו הצלחה ולא יתיה לו במח לפרע ומתהלל שם שמים על ידו ונתעל דלת בפני לויץ ועוד אל תחי צדיק הרבה למח תשומם כשסמח בלא דיוורין.

תתסה. מי שיש לו בנים ואינו יודע כמה לפרנסם והוא [א] מצוה לפרנסם ואינו רוצה לקבל צדקה הרי חן עניים ורעבים הרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא הרי זה עץ נדול משהיה לוקח ועליו נאמר (משלי יא יז) וקבר שארו אבזרי שנעשה אכזר על מי שהיה לו לרחם עליהם הוא אכזר.

תתסו. כתיב (שם כב טז) עשק דל להרבות לו נתן לעשיר אך למחסור להרבות לו אמר עשיר שנתן לארים לשליש או רביעי או לחצי לא יאמר (א) כיון שהארים עני אעסקו שיעזוב לו העשיר בדין נמצא שהעשיר יקח מתחת

ידו ויתן לאחר (ב) יכול אפילו נתן [א] לעשיר במקומו [ב] ולעני במקום רחוק כגון עשירו בארץ ישראל והוא כהוצא לארץ ת"ל אך חלק או עשיר שמבקש שיתנו והוא נתן מה שמקבל לעניים לכך נאמר אך.

תתסז. יש שאין רוצה [א] ליהנות מן הצדקה והופא כמו מעשה באחד שהיה משבח את עצמו והיה אומר מקולם לא רציתי ליהנות מן הצדקה אמר לו החכם בעבור כבודך עשית והייתם מכבדי על בעל הבית כי אתה נכבד והייתם מעבב

משנת אברהם

היא הגדרה לאדם ללמדו נדרך כלל להגדיר את עניו כפי האפשרות מליהנות מעולם הזה.

סימן תתס"ה

אכזר לו לאב למנוע את בניו הקטנים להתפרנס מן הצדקה.

[א] **מצווה** לפרנסם וכו'. כלומר, אם יש לו לפרנסם דאע"פ שאורו אין אדם זן את בניו וננותיו כשהן קטנים אצל זן קטני קטנים, עד כמה עד זן שש (כתובות ס"ה), ומתקנת אושא הוא שיה' אדם זן את בניו וננותיו הקטנים (שם מ"ט). אולם כל זה נשים לו לפרנס, אצל אין לו לפרנס הופה של צדקה חיינת לפרנסן כדליתא התם ניחא לך דמיתונו נידך מלדקה. והאז שאינו רוצה שיתפרנסו בניו מן הצדקה נשעה שאין צדו לפרנסם הרי הוא הוטף דהא אפילו לעלמו חייב ליקח מן הקופה של צדקה ואם אינו נוטל הרי הוא שופך דמים, וירושלמי פאה דהא, ע"ש.

הרמז"ס ז"ל שמונרים בטנורם לארץ ואם נפסק הטנור מתים, דא"כ מה שיך נלדלם ננית או נחזירו, ומ"ש רבינו הטעם דמוטב שיתן את המזון לצדקה, נודלי שאין זה הטעם העקרי, דא"כ יש הרנה דגרים שאפשר לו לאדם לתיות נלעדס וההולאה שלהם היא הרנה יותר מאשר נידול עופות ולפרים לטי, וכנראה הי' לו לרבינו נזה טעם כמזם שלא פירשהו. ומפי רופאים שמעתי שפרים ננית עלולים להנית מחלות שונות ר"ל ולכאורה הי' אפשר להניח קלת ראי' דאכזר להחזיק ננית עופות ולפרים לבני ולקולם מהא דאמרינן נחולין ק"מ דעוף טהור רונץ על ניני עוף טמא אינו חייב נשילות הקן דכתיב תקח לך ולא לכלניך, פירוש משום דנעינן לך שיכול להנות מהלפרים, והא יוכל להנות גם מלפרים טמאים לבני ולקולם, אלא ע"כ, דאכזר להחזיק עופות לבני ולקולם, אלא דהא ליתא דהא הדרשה היא מלך כלומר, לך לעלמן ולהנאת גופך מה אכילה, ועוד דמתתם נשעת דמותך להחזיק את העופות, דהא אמרינן דאינו נשילות הקן והיינו דמותך לקחת את האם לניתו.

סימן תתס"ב

איזה הוא בית טוב שידור בו האדם.

[א] **שידורו** נידו וכו'. כנראה אין הכוונה אלא צלם שמעתינו מלומלומין וננין ניתו או ננין נית הכנסת יהי גרם להקטין ולהפחית את צדקתו, אצל נענין אחר לא, וכבר אמרו דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם (נרכות כ"ז), וההוא הסודא ענד נית שער ולא הוה אליהו ומשעתי נבדו' (נ"ג ז'), מסקינן דוקא שעשי נאופן שמונע את העניים לצא לתוך ניתו. ונסנהדינן ז"ט: אמרינן כל העוסק בתורה לשמה כאילו ננה פלטרין של מעלה ושל מטה, עכ"פ נשמע דאין שום איסור לננות פלטרין של מטה.

שום איסור לננות פלטרין של מטה. אולם הגדרה זו שרבינו מגדיר „ננית טוב" הוא נית שאינו מתירא מן האש, כלומר, נניו מלננים

סימן תתס"ו

[א] **כתיב** עשה וכו'. המפרשים נהנפעס סימן תתרת"ה נדחקו נפירוש דברי רבינו ולי נראה שרבינו מפרש עשק דל להרנות לה, כלומר, פעמים אדם עושה דבר נכדי להרנות לו לדל, ועל ידי כך הוא עושק את הדל, כגון שהארים עני ונא אחד והשתדל אצל נעל השדה שיפחות לו להארים מהשכר שנותנים אריסים אחרים שאינם עניים, הנס שמחשנתו של זה המשתדל הוא לטונת הארים העני, אצל לסוף יהי זה לרעתו של הארים, כי הנעל השדה יקח שדהו מתחת ידו של הארים העני ויתנה לארים אחר שאינו עני.

[ב] **ולעני** נמקום וכו'. לדעתי לריך להיות ולעני כשהוא נמקום רחוק. כלומר, נקרא כתיב טתן לעשיר אך למחסור,

(ב) ר"ל יכול אם אין עניים במקומו אסור גיב ליתן לעשיר ת"ל אך חלק, וכן עשיר שמבקש לתת לו והוא יולקם לעניים גיב סותר, ועל מה שכתב רבנו עשיר שמבאר ישראל יעזיב ספרי ראח סיסקא קס"ו.

תתסב. (א) ירושלמי טתא פיה היס שקלים פיה היו ועיש. תתסג. (א) כחובות ז' א' ועזין ירושלמי טתא פ"א היא. תתסד. (א) דברים ז' כ"ב יעזין ואולי ר"ל שישתדל שהארים יקח מעט מחות טתא העשיר כדי שאותו הסך יתן העשיר לעני אחר הרי זה אסור.

עמו והיה לו צער והיה לו כוונת לומר לך צא ואתה ידעת וכמה שלחת לפלתי ופלתי תן לי זה ותן לי זה הפך הרי מטוב לך לקחת מן הנבאי ולא היה לך כנול בני כשכבר נותן ביד הנבאי כל מי שצריך נחנה אינו כנול אבל כל מה שאדם נחנה מן היחיד ואינו הפשוט כאלו אוכל מן הנול.

תתסס. כשארם נצרך לבריות אם יכול לעשות שיתנו לו הקהלות שבכל קיר ועיר אל יאמר ליחידים לבקש כי מה שנותנים לו מן הכסף לא יכאב הלב על זה אבל מה שנותן היחיד שסא צעור על הדבר שמוציא מידו פשוט וכמוצק דמו הוא (א) ודבא שהיה מעשה דהתק שיתן אותו האיש היה קשיר אבל האדם עצמו לא יתכן שינעשה ולאחר שספקו לא יפריה יתיר אבל קודם לכן יגיד עניו דליתו.

תתסס. (א) מנבת פורים לפורים מנבת הקיר לאותה הקיר אין מדרקקן במנבת פורים אבל לוקחים את הקנלים שדחפן ואוכלים ומסותר (ב) לא יפול לבים של צדקה ר' אלעזר אומר מנבת פורים אל יקשה מהם עני דצדקה לסנדלו ר' מאיר אומר הלוח מקות לחבירו ליקח בהם פירות (ג) אסור מפני שנתב דעת המלוח (ד) ר' אלעזר משום ר' מאיר אומר הלוח מקות לחבירו ליקח בהם פירות אסור מפני שנתב דעת המלוח (ה) ר' אלעזר משום ר' מאיר אומר הלוח מקות לחבירו ליקח בהן הלוח לא יקח פלית פלית לא יקח בהן הלוח מפני שנתב דעת המלוח.

תתע. כשרואין הקהל שנכנסין אורחים בבית יהודי טוב מפני שהיה קשיר והיה מפני אורחים תכנסין תדיר אצלו בבית ואחר כך ירד מנכסיו ואעפ"כ אין האורחים נמנעין מליכנס בביתו הייבין טובי הקיר לומר לו בחשאי אנו יודעין לך שאין לך כל כך שתוכל לפרנס האורחין וכיון שהן רגילין לבא אליך קח מן הצדקה תאכלים ותשקם אם יבאו אורחים לידו שיכול לומר משל ציבור הוא כרי שלא יהיוקו לו טובה (א) ואם כך האורחים שאם ידעו שמשל ציבור מפרנס אותם יפריחו אותו ולא יצאו מביתו מחרה אבל כשהיו סבורים שמשלו הן אותם ואם האורחים הולכים בביתו בחזקת שפודים שמשלו הן אותם ואילו היו יודעין שמשל ציבור גם היו מתברשין מושב שלא יגיד להם ואעפ"כ שהם סבורים שזה מוציא משלו אין זה רומח לגונב דעת הבריות (ב) שהרי בעצמן מועים ואף אם המקבל אורחים עני יורא שמים וירד מנכסיו ומתברש לומר משל ציבור אני מפרנס אתכם לא יהא אלא כפרם שאומר תנו לי ומה שנותנין לך נותן לעניים החו (תהלים מא ב) אשרי משכיל אל דל.

תתעא. אדם שהיה רגיל לעשות צדקה לפני הנזה נתן הרבה עד שנתעק על שנתעק ונתן לו לא יקבל הקני מידו ואם אינו יקבל צדקה ממנו שלא יתן לאחר שהרי אין לו לתת אלא בשביל הברכה נותן לו לא יקבל הקני מידו ואם אינו יודע יאמר לו על ידי אדם שהנותן לא יתברש ממנו תבאי צדקה לא ילכו לבקש ממנו שאינו יכול לתת כי מחמת חכמת יתן והיה לחם עין.

תתעב. (א) אורח שבא למקום אושפיכוניה ישיר שיאח כרי להראות שיותר מכרי שובקו נתנו לו שאם יאכל הכל מן האמרו כיון שאכל הכל הרי מעט נתנו לו אבל אם אמרו לו אל תשייר כלום בקערה שלך כי מה נחנה הרי אתה נודם שהכלבים יאכלו הנשאר אל ישיר הכל כרצון בעל בעל הבית ועור שלא יקבור על (דברים כ יט) כל תשחית שמשליכין על האשפה הנשאר.

תתעג. מעשה באחר שלא חשש על דברי בעל הבית (א) והיה ממעט לו בקערה והאורה היה קובל אמר לו החכם הדין עם בעל הבית כי אין לך לקבור על דעתו כלום אתה קרשה אלא בשביל כבודו (ב) רצונו זהו כבודו.

תתעד. (א) אורח אל יכניס אורח כך ראובן שמוכח לשמעון אל יאמר שמעון לראובן תזכה גם ללוי בקבור אהבתי אלא אם כן שאמר ראובן לשמעון תודיעני מי שצריך שאחננו.

תתעד. ראובן אמר לשמעון יש לי כרי לפרנס אחד ולא שנים ואם תחפץ אפרנסך ופירנס שמעון והגיד שמעון ללוי הלך לוי לראובן אמר לו פרנסתי אמר לו איני יכול מפני שאני מפרנס שמעון ושמעון היה מפציר בראובן לפרנס גם את לוי פירנס לוי והגיד שמעון אמר שמעון למה תקובני אמר לו (א) פצתני עד שהפנתני את לוי תחתיך לא חמלת עלי כשאמרתי לך אין לי לתת ללוי אלא כרי לפרנס אחד והלכת חזית מפציר כי לפרנס גם אותו הרי הפנתני תחתיך ועל כיוצא בך נאמר (משלי כו יד) מברך רעהו בקול גדול כבקר השכם קללה תחשב לו.

תתעו. אדם שיש לו אורה וידע בעל הבית שהאורה יש לו לקבור בנחר בפסנתה והאורה נכבד וכשת יש לו לעשות צרכיו על דמני הפסנתה מן יראו (א) אל יתן לו לאכול [א] דברים המשולשים כגון חלב וכיוצא בו.

תתעו. כתיב (ש"א י ט) והיה כהפנתו שכמו ללכת מעם שמואל ויהפך לו אליקים לכ אחר מכלל ששמואל עמד (א) ושואל נפל רשות.

תתעד. מי שהולך ללוייה עם חבירו החולך לדרך הוא נוטל רשות ומתנה המלוח עומד ואם רואה החולך לדרך שפורה על החולכים ללוחו ללכת יאמר שיכו חם עומדים והוא מתנה משם שנאמר (בראשית יח כב) ויסט משם האנשים תל

משנת אברהם

סימן תתס"ז

[א] ליהנות מן וכו'. פירושו שלא רצה לקבל תוקפת הנדקה של הקהל אצל מנעלי נמים יחידים ה' נהנה, ולכן חזר לו החכם כי לפעמים היחיד נותן מחמת כסופא והרי בכלל נול. ועי' לעיל סימן תתס"ה.

פי' נמה שהוא נותן נדקה לעשיר הרי הוא מחסר לעניים אחרים שרק להם ראוי ליתן נדקה ולא לעשיר, אלא אך מיעוט הוא שיותר לתת נדקה לזה שהוא עני כאלו הנס שהוא עשיר נמקום אחר, כדלמדינו נמולין ק"ל צעל הבית שה' עונד תמקום לתקום ולרד ליעול לקט שמה ופאה ומעשר עני נוטל ולכשיחזור יסלם, והכא עני ה' צלוחה שעה ע"ש.

יכול להגיד להם שמשל צבור הוא אבל אם יתברשו ולא יהיו לא יגיד להם. (ב) חולין צ"ד ב' : והא קא מסעי להו אינו הוא רקא מסעו נפשיהו.
תתעב. (א) עירובין ג' ב' ובדרך ארץ רבא פ"ו ובתוס' שם ד"ה משירין.
תתעג. (א) ר"ל כיון שראת בעה"ב כי האורה משייר התהלח לתת לו מעט ועיי' התרעם האורה. (ב) ירושלמי ט"ה פ"א ה"ג.
תתעד. (א) כבא בתרא צ"ח ב' ובד"א פ"ה.
תתעו. (א) משלוח ר'פסד בו בראשית ל"ג ר"ב.
תתעו. (א) שבת ק"ח א' : אכלי נהמא ושערי כר כי היכי ולישחלשל.
תתעו. (א) ר"א רבא פ"ה.

תתסס. (א) כבא בתרא ח' ב'.
תתסס. (א) תוספתא מגלה פ"א מוכח כבא סיעה צ"ח ב'. (ב) בן הוא בתוספתא כרי ערפורט אבל בבבלי כ"מ שם הגירסא ישיל לבס של צדקה וחיבה אל ליתא כן בתוספתא בדפוסים הישנים ליתא סלת אל, ויראה מכל הפוסקים (ערוך סוד סימן תרצ"ד) כי הוא טעות בכ"י ערפורט ויש למחוק חיבת אל וכן גביה הגר"א.
(ג) צ"ל : ולקח בהם כלים כלים ולקח בהם פירות אסור.
(ד) סבאן עד ר' אלעזר יש למחוק כי ליתא לפינו. (ה) לפינו ר' שמעון כן אלעזר.
תתע. (א) הל צריך תיקון אבל כוננו כי אם לא יתברשו האורחים או

ואברהם עדינו עמד לפני ה' [א] וכתוב כהפנתו שכמו מקם שאול וחסדך לו אלקים שם לב אחר שם ולא לפני שמואל יחא עבור ששמואל גרם שחרי לאחר הימים כשהלך לבא לשמואל לכקש את דוד בנאות נתנבא לכך בהפנתו שלא גרם שמואל אלא שמן שנמשח גרם ללב אחר לחלום. (משלי כא א) פלני מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו (א) אם זכו הקם והמלך יטנו לטובה ותחשב למלך לצדקה ואם לא זכו הקם והמלך יטנו לרעה ותמרעין מן המלך שלא זכה שיטתו לבו לטובה.

תתעט. הגותן צדקה לשם שמים הקב"ה זורעה כיצד אם נותן לחם כסף או שזה כסף או כל דבר שהוא הנאה לפני והכל כנגד הקוני והקושר (א) חרי סקה לפני שקולה כנגד הרבה לעשיר והקב"ה זורעה כגן ערן וצומחה וכן בכל שנה ושנה ומכניסם לאוצר וכן מיני מגדים ותחנה מהם לעולם הבא שנאמר (ישעיה מא יא) כי כארץ תוציא צמחה וכנגה זרעיה תצמיח כן ה' אלקים יצמיח צדקה וכתוב (תהלים צו יא) אור זרעך לצדק וכתוב (שיר ז יד) ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וכתוב (דברים לב לד) הלא הוא כמס עמדי התום באוצרותי וכתוב (חושע י יב) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד שכל מי שמחנה צדיק כפי הנאה שנהנה וכפי המקשה אם קני הוא ונותן פרושה לפני יותר טוב מלעשיר כמה פרושות.

תתמ. (א) הגותן צדקה יזכה לראות פני שכינה (דברים פו טו) יראה כל זכורך את פני ה' אליהך יראה ירעה וסמך לו (שם שם יז) איש כמתנת ידו חרי מן התורה ומן הנביאים שנאמר (ישעיה לג טו) לחמו נתן מימיו נאמנים וסמך לו (שם שם יז) מלך ביסור תחזינה עיניך ומן הכתובים שנאמר (תהלים יז טו) אני בצדק אחזה סניך ויזכה לתחיית המתים שנאמר (שם שם) אשבעה בחקך תמותך כמו שכתוב (ויקרא כה לו) וחי אחיך עמך וכן יחיה לתחיית המתים חרי אמרו (ב) בני חיי ומוזני לא בזכותא תליא מילתא אלא כמולא תליא מילתא ואם יקשה בעיניך הלא כתוב (שמות כג טו) את מספר יסוד אמלא (שם כ יב) למען יאריכון יסודך (דברים יא כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם (שם ח כז) למען ייטב לכם ולבניהם לעולם (משלי יא ד) וצדקה תציל מסות ואמרו (ג) זכות תולה במים חרי חיים בזכות וכן מוזני בזכות שאמר לו (ד) ר' היא בעבור איזה זכות נתקשרתה שיש לך טבלא של זהב אמר טבה הייתי חרי מוזני בזכות וכו' וכל אדם לחיות (ח) שזכות יחיה לו בנים ובנות (ו) שיתנו השם ושינוי מקום אע"פ שאין המול נותן אלא (ז) אין מזל לישראל [א] וצריך לכתוב בספר הכבוד אם כן למח יש צדיק ורע לו כרי שלא יאמרו אם היה בטובה לא היה צדיק כמו שאמר השמן (איוב א ט) החנם ירא איוב אלקים לכך מראה לעולם שמאחבה עובדים (ח) וכרי שלא יאמרו קבל עולמו.

משנת אברהם

של מולה גרם הוא שהיא נולדה נאותו מול המועד אותה מלהיות לנעל ויה זה עיני ללא מיעשה. אלא ע"כ דהפי' של מולה גרם הוא כנ"ל, שכך נגזר עליה נמרומים נחורת עונש והעונש העקרי הוא שלא יוכל לקיים את מה שנטוה נחורה. ודבר המסתבר הוא שאין להאמין שהנלחת האדם נתינו תלוי' בזהה מול כלומר איזה כוכב שימש נשעה שולד, דא"כ איך יציר שר ועונש נעולם הזה הלא זה שולד נר גדל טע נע"כ שיהי' לו כל טע נעולם הנס שאינו מגיע לו וכן מי שולד נר גדל ניש נע"כ שלא יהי' לו אום טונה נעולם הזה, חה דבר המתנגד ליסודי אמונתנו וכל התורה כולה תלחה יעודים טונים נעוה"ז כשנטינו דרכנו. ונע"כ שהכל תלוי בזכותו וחונותיו של אדם והן המכריעין לענין השכר והעונש. ונדרשותי הארכתי נמה דאמרינן נפסחים קי"ג מניין שאין שאלים בכליידים שנאמר תמים תהי' עם ה' אלקיך. ופירש"י כליידים חמים נכוכבים, כלומר, אסור לו לאדם לשאול ולדרוש נכוכבים לדעת בזהה כוכב נולד, כי לפי זה לא יאמין ה"ו נשכר ועונש אלא יתשוב שכל הללחתו ולי הנלחתו נתינו תלויים רק נהכוכב אשר שמש נמרוס נשעה שולד, חה הוא היפך מתורתנו ה', אלא תמים תהי' עם ה' אלקיך, פירש"י להיות נועט צו נכל קורות ונולדות הנאות לך. וכן פירש"י נתורה (דברים י"ד י"ג) התהלך עמו נחמימות וחלפה לו ולא תקפור אחר עתידות אלא כל מה שינח עליך קבל נחמימות ואז תהי' עמו ולתלקו ע"ש. ודברי הזהר הנ"ל שאפילו ס"ת שנהיכל תלוי' נמול, הנס שאין שייך שזר ועונש לס"ת, נכר פירש יפה נדרשות לתהר"ס שיך ז"ל נסוף חולין, דאמרינן נעירובין דכסף הנח לו לאדם ומדינת היס אינו מתקיים אלא א"כ עושה נהן מזהה וכוחו ס"ת, א"כ גם כתיבת ס"ת להכניסה נהיכל תלוי' נמול, כלומר, שאם יזכה האדם נמעשיו ועל ידי כך יגיע לו כסף ומדינת היס אז יכתוב ס"ת. ודפס"ת.

וכבר השתמשו רבותינו בתלמוד הרנה פעמים ננינו מול או מולא לענין שכר ועונש, וגם לענינים שונים כגון: מתרא מולא דמרא גרם, שנאמר ואף כי היין נוגד נכר יהיר

סימן תתע"ז
[א] דברים המשולשים וכו'. ז"ל דברים המשלשים.

סימן תתע"ח

[א] וכתוב כהפנתו וכו'. כמה טעיות יש נסימן הזה ולקמן סימן תתקמ"ג נכפל נלשון יותר מדויק.

סימן תת"ט

מולא גרים ופירושו.

הסבר למאמרם מניין שאין שואלים בכ"דריים.

[א] וצריך לכתוב וכו'. ננפס סימן שכ"אדבר, כל זה כתיב נספר הכנוד. ונענין הנלחת אדם ומולו ראה נחוי"ט קידושין ד"ז, אלא הכל לפי זכותו. ונפתארת ישראל שם שהאריך נזה הרנה, ועי' מזה נזהר ויש דף קפ"א, ונלנוני אורות שם, ונזהר נש קל"ד, ותנא הכל תלוי נמול ואפילו ספר תורה שנהיכל דמתעטר נשער קדושות לא נפיק מכלליה. ומחא דפסקינן ניומות ס"ד לנני קטלנית דמולא גרם אין ראי', דנולחי אין הכוונה שם דהיא נולדה נמול כזה שנעליה ימותה, דהא גם הרמז"ס פוסק שם כרנ אשי מול גורם והלא הוא ז"ל אינו סוגר דהמול שאדם נולד צו יכריע עליו לטע או לניש נכל ענינים, כמנאר בנארותיו שהניח נעל תפארת ישראל הנ"ל, אלא ע"כ והפירוש נש"ס מול גורם כלומר שכך נגזר עליה נשמים שתענש נעונש זה שלא יהי' לה נעל. ורמי' לדבר דנריש כתונות דף ז' אמרינן ומיחא אמרה לי' נסתתפה שזכו פירש"י כלומר מולך גרם, והקשו נתום' שם ואמחי אינו יכול לטעון אדרנה מולה גרם, ומירונו דכיון דלא מופקדה אפרי' ורנ' לא מיעשה כלאמרינן ניומות ס"ד ואם נלמר דהפירוש

(ה) ברבות לא ב: איל שבקי לי דאענישה ובענינו רחסי ויהיה לך רבא סיניתי. (ו) ראש השנה ס"ז ב. (ז) שבת קמ"ז א. (ח) עיין אבות ור"ג פכ"ח היו ומנורת המאור נר ב' פני כל ה' ח"ב

הנחה. (א) מעין וברי הליקום משלי רמז תתקנ"ס. תתע"ט. (א) עינין סוכה מ"ט ב' וברשיי שם ר"ה זרעו. תת"ט. (א) כ"ב ה' א: אדם נותן פרושה לפני ונבט שכינה. (ב) מעד קטן כ"ח א. (ג) טוטה ב' א. (ד) שבת קמ"ז א.

תתפא. מעשה שאדם אחד שקבל צדיקים עמו ולא היה צדיק המקבל הצדיקים [א] חרש וחודשים ואחר הימים מורעו של אותו רשע קיבל בפיתו כמו כן מורעו של אותו צדיק הרי האב שקיבל מתחילה הצדיק בביתו מפיכך לו כפיתו ומצויצין אותו כפיתו של אותו שקיבל את הצדיק לא היה מנלגלין שקיבל זרעו את בנו של אותו צדיק הראשון הרי אם זכה אדם ובשבל אותו זכות מספיקין לזרעו הרי מפיכך לאב כשזרעו יעשו זכויות וכן מי שהטא ובשבל אותו עין מנלגלין חובה לזרעו נפרעין מן האב כשזרעו חוטא לכך יבקש אדם רחמים אם הוא חוטא שלא יחטא זרעו או תלמידיו כדי שלא יפרעו ממנו.

תתפב. יותר טוב להתחבר עם הארץ שהוא וותרן בממונו ומשא ומתן שלו טוב (א) מלהתחבר עם תלמיד חכם שעצרן וקטרן.

תתפג. (א) ש"מ"א אומר הוי מקבל את כל האדם בכסבר פנים יפות (ב) ור' ישמעאל אומר הוי מקבל את כל האדם בשמחה מה בין זה לזה שכאי אומר לעניין תורה שאמר (ג) עשה תורתך קבע או לאורחים שאמר (ד) אסור מעט ועשה הרבה כאברהם אם יבא אורה אל תתן לו בעין רעה כדי שתקבל שכר ותסביר לו פנים [א] ד"א (ה) פאזתי שבא להתנייר ור' ישמעאל שאומר הוי מקבל את האדם בשמחה ואינו מדבר בדברי תורה אלא ריבורי בנות עם חבריות ואם יזיחוך תשמח על דבריהם.

תתפד. יש צדקה שאינה נראה כצדקה היא לפני הקדוש ברוך הוא צדקה מעולה בנזן עני צדיק שיש לו חסד למכור או חסד שאין חסדים לקנות והוא קתחו מידו וכן עני שחפץ לכתוב ואין אחרים משכירים אותו והוא משכיר אין צדקה למעלה ממנה שהוא יגע בכתובה ואתה נתן לו רחמים אבל אם תראה איש שיכול ללמוד שיבין וסופר שיכול לכתוב ואינו רוצה ללמוד ואינו רוצה לכתוב אם תתן לו צדקה קורא אני עליך לצדקה והיא צדקה שנאמר (ישעיה ב' יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו קשהו ויצרו לא יחננו :

תתפה. דר"י אם עני תשיר חסדים לקנות חסד ואין לשום אדם אחר אותו חסד כי אם לך חח [א] נתן כוח חסד יודעים שיריחו מצוה למכור לעני כדי שיריחו על ירך כשימכור אותו חסד.

תתפו. מעשה באדם אחר שהיה לו סופר היה נתן לסופר קרובו שישנים הרבה והיה האדם מתעק אותו ואומר מעט נתתי בשביל שלא יתבייש לקבל כי מוטב לאדם שלא יבייש כמו שכתוב (א) (קהלת יב יד) אם טוב שנותן צדקה אם רע שמכישו יביאך אלהים במשפט לכך עשה כך.

משנת אברהם

לא היה צדיק, ואחר הימים מורעו של אותו רשע קיבל נתינו כמו כן וכו'. ומה שכתב רבינו „הרי מטיבין לאנן כשזרעו“ וכו' כלומר, כשמת אותו הרשע לא הועילה לו זכות זה מה שהתחרו אללו הצדיקים חדש או חדשים להגילו מניהנס, כי עוונתיו היו מרונים על זכויותיו, אולם לאחר הימים שגם נניו של אותו הרשע נ"כ נהגו נמדת של הכנסת אורחים צדיקים, זכות יתיר זה נחשב על חשונן האב, כי אלמלא האב שנהג נמדה זו לא היו נניו יודעים להכניס אורחים, חכות יתיר זה הכריע את המשקולת להגילו ולהגיליו מניהנס.

סימן תתפ"ג

שימת שמאי והל"ל בהי מקבל את כל אדם בכסבר פנים.

[א] ד"א כלוחו וכו'. כלומר שמאי סוגר שרק ננוגע לתורה או למצות כגון אורחים, אחת צריך לקבל את כל אדם בסגר פנים יפות אלל גוי זה שגאל לפניו ואחר גיירי וכו' אינו נכלל תורה ולא נכלל הכנסת אורחים לפיכך לא קינלו בסגר פנים אלל דחפו נלמת הננין, והלל ה' נוהג כר' ישמעאל שללו דוקא נתורה אלל נכל עיני ה' מקבל את כל אדם נספ"י.

סימן תתפ"ה

[א] נותן כזה וכו'. דקדק רבינו לומר דלס העני נותן פחות מלשך העשיר נותן אין המוכר צריך למכור להעני נפתות, משום דאין המוכר נל לקיים נזה מצות צדקה, ולס יימכור לו נפתות אלפסר דזה יהי' נכלל צדקה דהא הוי כלינו נותן לו מניסו, וכלן מיירי רק נדין קדימה להעני מפני שהוא נלרך ניותר.

(א) שם שם. (ב) שם ל"א א. תתפ"ה (א) תלמידי ה' א.

וגו' נ"ג צ"ח. פירש"ס, אף כי היין נוגד נלדס למה, משום דננר יהיר וגו' נלוחו של אדם שמיניס דעתו נדנר אלין נז גורס שהיין נוגד נז, דסנירין שהול יין ונעשה חומץ מזה כנגד מדה וכו', ונצ"ק נ', אדם דלית לי' מולל פירש"י שיש לו דעת לשמור את נופו, ועי' שנת נ"ג אדם דלית לי' מולל, ועי' הוריות י' דילמל תלשל דעתי' וליתרע מוליה, ונשנת ס"א מולל דהוי נגרא פירש"י מללכו של הולל זה דמקבל קמיע, ע"ש. ורלה נספר נלמת אנות להאנרנלל על מס' אנות פ"ג ד"ה הסוללה השנית, סס חוקר נס כן נענין כוכב ומול, והאריך נזה הרנה ע"ש. ורלה לקמן סימן תתקפ"ט.

ובדרך כלל יש לנו רק הנחה אחת אמתית שיסודה הוא יסוד כל תורתנו הקדושה ודתנו הטהורה, שיש השגחה פרטית מלחו יתעלה על כל דבר פרטי הנמצא נחלל כל עולם ועולם, ולמזוה זו מתנגדת לכל ענין של מזל וכוכב. ואפילו ר' אברהם אבן עזרא שלו שיטה אחרת כמעט זרה לשיטתנו שיטת תוס"ק האומר כי כל מעשי השם ניד המלאכים נרלשית ל"א, וכו' נני אליו סס הכוכבים, שמות ט"רי"א, וכן נשמות ל"נכ"א שמנלר שגורלו של אדם נמייו חלוי נמול, לכל זלח מודה כי אין מזל לישראל שהס שומרי החורה כדכתיבי מפורש נתורה: ולתכס לקח ה' להיות לו לעס נחלה, וכן כתיבי ונפלינו אני ועמך, ולס לא ישמרו את החורה אז סס תחת המול, כלומר, התטט שנלדס גורס להסרת השנחתו יתעלה, ע"ש.

סימן תתפ"א

[א] חרש ומדשים וכו', הנוסח זקוק לתקון ולולי צ"ל, מעשה נלדס אחד שקנל צדיקים (כלומר, לתוך ניתו) להיות אללו חדש ומדשים ולוחו אדם אשר קנל את הצדיקים

תתפ"א (א) בעין שכתב הרמ"ש בתשובותיו כלל ט"ו: אם אין מעשי התיה מוקמים יותר גורס מ"ה. תתפ"א (א) אבות פ"א מ"ב. (ב) שם פ"ג מ"ט. (ג) שם פ"א מ"ב.

תתפס. אדם אחר רצה ליתן להכירו צדקה בלא בושת קונפריים שאחרים כותבין בארבעה חיה נותן לו ששה חיה כותב טעיות חרבה אמר החכם אין לך זכות באותה צדקה שכל מה שכותב מלא טעיות אלא תכלית לו בשאר פחורה או תאמר לו בהכמה אחרת (משלי יב טו) וכל ערום יעשה בדיקת.

תתפס. ומי שקרוביו צדיקים ועניים ואינו נותן להם תותן לאחרים שאינם כך טובים דומה למי שמשלם למי שחייב בלא אחריות ואינו משלם למי שחייב באחריות כי לקרוביו הפוכים חייב שנאמר (ויקרא כח לו) [א] וחי אחיך עמך.

תתפס. עשיר אחר היה מחלק מקותיו לצדקה לעניים והיה נותן לנבאי חיה לו את עני וקרובים עניים אמר לו החכם כל מה שאותה נותן לנבאי נחשב לך לצדקה כי טוב שתתן לאחריך ולקרוביך העניים ואמר אני אתן להם ולא יחב

לחו (א) כדבקי למיטבד כי עשיר גדול היה והלה העשיר וזהו לתת לאחיו ט"ו ליטרין וכ' ליטרין לחצי ריוח למי שילמוד ואין לו פרנסה וליתום בן אהותו י' ליטרי' ולבתו מ' ליטרין וחצי הכתים לאשתו מקוברת ולילד ק' ליטרין וחצי הכתים היה ערקורין ומחלוקת על דבר הסמון כי אשתו לא רצתה לתת מה שצוה כי אמרה אין שם הכל כנגד הכתובה [א] והכל נעשה בעבור שבתיו עשה עם אחיו וקרוביו היה יכול לעשות ועוד שאמרו עליו שהיה קשה וקנתין במשא ומתן עם הבריות והוא שאל להם כשהיה בריא איזה דבר ששקול כנגד הכל אמר לו החכם כונן אתה שכל מעשיך במשא ובמתן תחיה נאמן וגם תחיה משלך להכרעות ואם יבא לך אדם עני אמילו אין לך ריוח במחורה אלא לקני עשה עמו ואם עם אחרים יש משא ומתן לקני עוזר לו למכור ולקנות והכל כאמתנה ואם האמין במקום שברור לך שישכור לך הואיל ויש לך עושר תאמר לו אני אקח מפלתי ואתן לך שלי קר שאקח מפלתי וככל דברי משא ומתן תחיה בספר פנים עם הבריות.

תתן. יודעי אחד היו לו שני אחים עניים לאחד היה לו פרנסתו בכספם אלא שהיה לו בת להשיא ולא היה יכול להשיאה בלא כסף ואם יתן לה משלו לא היה יכול להתפרנס ואחיו הקני לא היה לו כלום זה שהיה לו חבת אמר לעשיר

אחי תן לי להשיא את בתי ואחיו הקני אמר לו פרנסתי אמר העשיר אם אתן לאחד לא יראר לי ליתן לאחר אתן לאחי שאין לו מאומה שנאמר [א] וחי אחיך עמך ואתה (א) חות דרגא או (ב) שחרר עבדך ותן לבתך.

תתצא. שנים היו ספקשים לראובן את בתו ואותם שנים משפחה אחת אחר היה עני ואחר היה עשיר אמר ראובן אל החכם תן לי עצה טובה אין לי כלום והנה שמעון עשיר ורצה את בתי וברצון חיתיו נותן לו את בתי ואינו רוצה

אלא אם כן אתן לו י' וקוצין ולוי עני ושואל ממני מעט שמא יהיה לי זה ואם לא יהיה לי אבקש מזה הקהל למיטעני או אם

משנת אברהם

סימן תתפ"ח

נכד. ולכן השווה רבינו זה למי שמשלם למי שחייב בלא אחריות.

צדקה לקרובים צדיקים קודמת מאשר ליתור

סימן תתפ"ט

קרובים שאינם צדיקים.

[א] והכל נעשה וכו'. מקושי הננה יש כאלו. וחלוי נריך להיות: והכל נעשה, כלומר, מה שאשתו לא רצתה לקיים דברי נעלה, נענור שנתיו, "לא" עשה עם אחיו וקרוביו, "כאשר" ה' יכול לעשות. ודברים אלו נאים להסניר מה שכתב נראה דבריו והגם שהעשיר הנטיה להחכם כי יתן לקרוביו לכל זאת לא יהי להו כדנעי לומיענז. ומה שכתב נסוף הסיון שהחכם אמר לו, "שכל מעשיך נמשא ומתן" זה ג"כ מתייחס, "להכל נעשה" כלומר האשמה היתה נעלת החכם שאמרו לו מה שאמר לו ולא אמר לו ליתן צדקה לאחיו ולקרוביו.

סימן תת"ץ

וחי אחיך עמך משתייך רק בנוגע למוזנות.

[א] וחי אחיך וכו'. כנראה דרבינו דריש וחי אחיך עמך, דלענין חיות דהיינו פרנסה, אחיך נריך להיות נדרגא חדל עמך, כלומר, כשם שאיך קודמין לנשואת נח חניך כן אחיך קודם לפרנסה לנשואת נח חניך. ונלמח כן מסודר נקרא: כי תראה ערום וכסיתו, היינו דוחק העני, ומנשרך אל תתעלס וכו', ינמות ס"ג, ע"ש נרש"י.

סימן תתצ"א

[א] חר"לה לך וכו'. כלומר, דלקנן נדנות נעד עשיר אסור, וזה הלא יקנן נדנות נעד נחו שיהא עשירה.

(ב) ספרים קריג א'. תתצא. (א) ספרי ראה מיסקא קט"ו.

יחמת. (א) כבא מיעזר ע"א א' עניך קודמים. תתפס. (א) עבדות וזה י"ו ב'. תתג. (א) יבמות סיג א' ולמינו נחות וכן הוא בירושלמי קדושין פ"ד.

אלך מעיר אל עיר לקבץ הרבה כרי לתת לשמעון ליקח בתי ויהי עשירים אמר לו [א] הלילה לך לנוול את חבריך שהרי אמרת תורה (דברים טו ח) די מחסורו אשר יחסר לו (א) ולא לעשרו מוטב שתתן בתך ללוי שמקטן יקח ממך ולא תנוול בני אדם :
 תתצב. מי שיש לו נכסים הרבה הרבה ויש לו בנים ובנות עשירים וטנים יהן לעני יותר מלעשיר [א] לבתו עניה יותר
 מן העשיר וללומד תורה ירבה :

תתצב. אדם שיש לו בנים ועושה ואינם מקבלים תוכחתו לעסוק בתורה ובמקשים טובים מוטב שלא יפרנס אותם ויהי
 מרודים ומעונים במלאכתם וישוכו לדרך הטוב אבל אם רואה (א) שקל ידי שמתק מהם מזנות יצאו לתרבות
 רקע לאו כל כמינה :

תתצב. (א) מכל שבת נתקבצו לקבור (ב) שבת בשבת שנאמר (יהושע כד לב) ואת עצמות יוסף אשר הקלו בני ישראל
 ממצרים קברו בשבת כרי שיהא [א] כפרה לאבותיהם שמכרהו ומפני שכלל יוסף את אחיו לסיכך ראוי
 על הבנים לכבד את מי שנמל הפד לאבותיו ולאמותיו שנאמר (משלי כז י) רעך ורע אביך אל תקוּבו (ג) ודוד נמל הפד לזרע
 יחנתן.

תתצב. כתיב רעך ורע אביך אל תקוּבו ורעה בת' אם פירנס אדם את אביך אל תקוּבו ורעה כמו שאמר (מ"א ב ו) ולבני ברזילי
 הנלקדי תקעו הפד והיו באכלי שלחנך וגו' רעך ורעה אביך ורעה כתיב כה' אם אדם שרקחו פירנס אביך אל
 תקוּבו מלשום לו נמל טוב לרעה חן את אביך ואם אינו חי שלם לבניו (א) שהרי אמר דוד [א] מוטב לעבור על (דברים כג ז)
 לא תרש שלם וטבתם ואירוש שלום הנח בן נחש שלא אחיה כששליך לעתיד לכא ורעה ורעה את אביך ורעה אביך זה זקנך
 ואם אביך שחם חי רועים ומפרנסים אביך (ב) ורעה קרי מפרנסה.

תתצב. אם באים שנים לפניך יהדי שתתן להם צדקה ואתה ידע שאחד יש לו עול בית או זקן או חולה ואתה בא להוסיף
 לו אל תוסיף לו בפני חבריו פן יחשוד אותך כי יאמר הוא מכבד את זה יותר ממני ועוד שמתבייש זה שנכוח
 בעיניו מזה.

תתצב. כשאדם נותן מתנות [א] לא יטיל קנאות בין מקבלי מתנות אם רצה לתת לאחר עשירים ולאחר עשירי שלשים
 לא יתן לזה לפני זה חבירו תם המקבלים לא יאמרו זה לזה מאחר שהנותן לא רצה לתת להם לזה בפני זה.

משנת אברהם

סימן תתצ"ב

הרבות בנחלה לאחד מבניו הוא בכלל עבודי אהמנתא.

[א] לבתו העניה וכו'. כנראה דהמדובר הוא לענין פרנסה
 ולא לענין נחלה, כדלמרינן ג"צ קמ"ח לענין
 הרווחה נתו עדיפא, פיר' רש"ס שאינה יכולה לחזור אחר
 מזונותי, אבל לענין נחלה בן עדיף, וכן מה שכתב רבינו :
 וללומד תורה ירבה, היינו נמי לענין הרווחה, כדליתא החס :
 מזה לזון את הבנות וק"ו לנשים דעסקי נחורה, אבל לענין
 נחלה אין להרנות לאחד יותר מלחנירו כדלמרינן ג"צ קל"ג :
 לא תיהווי נזי עבדי אחסנתא ואפילו מנרה נישא לנרה טעא
 וכ"ש מנרה לנרתא, פיר' רש"ס, ואפילו להרנות לאחד ולמעט
 לאחד אסור ע"ש.

סימן תתצ"ד

[א] כפרה לאנשים וכו'. כלומר, לקיים מצות השבת נגינה
 לחוקם שענג כדליתא נאטטה י"ג : תשס גננחוי
 ולשם נחיר אנדחתו, ועל ידי זה תהא כפרה לאנשים.

סימן תתצ"ה

חיוב לנמול חסד לבני אומות העולם אם אבותיהם עשו טובה לישראל.

[א] מוטב לעבור וכו'. הנס דדוד נענש על אשר דרש נשלים
 חנן בן נחש, כדליתא נמד"ר פרשת פנחס, אמר
 לו הקנ"ה אתה תעבור על דברי אני כחמתי לא תדרוש וכו'

תתצב (א) לכאורה מוטב דבריו שכתב בס"י תג"ו יערי, אבל יש לחלק
 בין בנים לאחריהם.
 תתצב. (א) מוטב ר"ב ב' וברשי' שם ד"ה אמר : בניו בעצמם הניחו שיתעסקו
 בו כל ישראל, וכן הוא בסבילתו בשלה פרשת א'. (ב) ד"ל

ואתה עושה עמם נחילות חסד, סוף נל לידי נזיון, ונל לידי
 תלחמה עם ד' אומות וכו', היינו משום דכתיב מפורש נקרא
 לא תדרוש שלום, אבל נחוקס שאין איסור לדרוש שלום
 שזו יש חיון לדרוש שלום משום שאנתינו עשו טובה לאבותיך
 כדכתיב רעך וגו'. ורבינו מניח ראי' מזה שיש חיון של שלום
 נמול לבניו גזה הניחחו לדוד לתשוב שהוא חייב לדרוש נשלוס
 אלו אפילו שמפורש נהס לא תדרוש וגו'.

סימן תתצ"ז

טעם למה נתן יוסף לבנימין שלש מאות כסף.

[א] לא יטול וכו'. נשניל חשקל שני סלעים מילת שהוסף
 יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדנר וירדו אנותיט
 למצרים (מגילה ט"ז). ואין זה דוקא נלל המטיל קנאה בין
 הנשים דהא נש"ס שם מקשה גם על יוסף איך הוסיף לבנימין
 יותר משאר אחיו, והגם דקשה שם מה דמשני, רמז רמז לו
 שעתיד בן ללאת ממנו שינא מלפני המלך נה' לנזוי מלכות,
 דהא סוף כל סוף ה' מטיל קנאה, דהא רק יוסף ידע זה
 הרמז ולאפשר דהאחים לא ידעו זה הרמז, אלא דאפשר דכוונת
 הש"ס היא, מדהוסיף לו רק שמלות ינינו האחים גזה נל
 לרמז על דבר מה, דאל"כ ה' לו לתת לו מתנות אחרות ולאו
 דוקא שמלות. אלא דלכתי אין התירוץ של הגמ' מספיק על
 מה שנתן יוסף לבנימין שלש מאות כסף ולאחיו לא נתן כסף
 כלל. ורליתי נתיבוי אנדות שהעיר גזה ותירץ דאין כאלו קנאה
 נמה שנתן לו כסף מכיון שה' גם אחיו מן האס, אלא דננגדים
 שהם מתנות נלויות שהעולם יחשנו שהוא מרצה להם שאלה
 על מכירתו ונגדים שהם דוגמת כתונת פסים, ע"ש.

ובשם הנה"ק מאסטרלולא ז"ל שזעתי שאלהם השלש מאות
 כסף ה' יוסף חייב ליתן לבנימין מדינא על שגמס לו
 נזיון נמה שנתל הנניע נלמתחתו, דקרו ל' ננאל נר נננתא,

את יוסף בשבת (ג) שפאל ב' פ' א'.
 תתצב. (א) במדבר רבה פכ"א וברשי' תנומתו אות בית
 דריש שהיא לשון נקבה ויפסד על אם תנב.

(ג) ר"ל מהיא

תתצת. אם ארם בא לקיר שנותנים מעט לצדקה ואחר כך בא לקיר אחרת שנותנים הרבה לצדקה לא יאמר המקום יהיה בעורכם בעירכם נותנים הרבה ובעיר אחרת מעט פן ימקשו בד"א לחידושים אבל לטובים רשאי לומר ובגן שהצדיקים לטובים נותנים אבל לרעים אם ימקשו לית לן בה אבל לטובים אומרים האמת שאם בא בעיר פלונית נותנים מעט לטובים הרי יאמרו הצדיקים כיון שאין להם נקוד להם ואם טובים הרבה בעיר יגידו לטובים האמת שאותם צריכים ואם מעט צריכים אם לא יגידו להם יתנו להם הרבה הרי הסותר להם כאלו נחלים ואם נקשה ארם עני על ידי מעשיו הרעים או ששחק בקוביא והספיד (א):

תתצט. שלח לחמך על פני המים (קהלת יא א) תקרים את עובדי הים בלחם ובמים שכרוב הימים תמצאנו כלומר אותם שחכינו והזמינו צידה לזמן פלוני נבוא למקום פלוני שנחיה שם וידה מקרה או שאר דברים עיכובם ורעבים וצמאים אותם תקרים בלחם ובמים ובמלכודים שתמכור חוה (בראשית מט יג) זבולן לחוף ימים ישכח והוא לחוף אנית וירכתי על צידך שלח לחמך על פני המים אנשי (א) תריר היו עניים באים משם מפני שנמתחו שדותיהם כי ברוב הימים תמצאנו שהיה עני בא אצלך כשנמתחה שדהו ואמר שלח לחמך להם לאותם ואל תצריכם לבא אליך ואם סוחר אתה ומוכר להם תביא לאותם שעל פני המים ותמכור לעובדי ימים כי לפעמים אין לספינה רוח ואכלו להם כבר ולכך הזהיר לירשבים פסוק לים לעשות מצוה גדולה (ישעיה כג יד) לקראת צמא התו מים וכן שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים [א] תמצאנה. בפרשת ויקרא [ב] אין ג' בעניין עולת הבקר וצאן ועוף ושלמים אין ג' לומר אין גמילות חסדים מצויים (ג) כמו כפת כי לנבי מנחה יש (ג) מנשה כי (ד) באשתו של חזני המעגל מצינו שהקנינו אצלה נתקדמו קודם וכחשאת יש ג' כי בעולה אין גמילות חסדים שהרי עולה בלח כליל ובשלמים אין גמילות חסדים שהרי הבשר לבעלים אבל המאת חכשר לכהנים ואין לבעלים כלום וכן למנחות לכך (ה) כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

תתק. (א) תרין תלמידים מן דר' חנינא הוה נפקין מקטוע קיסין המתין הר איסטרונגולוס אמר אילין תרין נפקין ולא חזרין מן נפקין פגע ביהוה חר סב אמר לן זכין עמי דאית לי תלתא יומין דלא טעימת כלום והוה עמחן הר עיגול קצין פלגא ויהבין ליה אכל וצלי עליהן אמר תתקיים לכן נפשכון בהרי יומא דקיימיתן נפשי בהרין יומא נפקין בשלם וחזרין בשלם וחזון תמן בני נשי כדשמעון קליה אמרין ליה ולא כן אמרת אילין תרין מי נפקין ולא חזרין אמר אי דחכי נברא דשקר דאיסטרונגולא רידיה שיקרין אפילו כן אזלין ושפשוין ואשכחון חכינתא פלגא בהרא מובלא ופלגא בהרא מובלא אמרו ומה סיבון עבדתן יומא דין ותניין ליה עובדא אמר ומה החוה נברא יכול עביר דאלההון דיהודאי מתפייסא בפלגות עיגול. ר' חונא מישתעי הר נזיר חוה איסטרונגולוס הר זמן אתא בעי סיפוק אמר בדין נפקין חזר ואמר כל ארבעות בהרא אומתא קרישתא לא למיפרש מן אילין מליא מסוק על שמייה דברין קריב למינפסא יהבין ליה (ב) אימרא ואכליה מאן גרים ליה ריפול בגין דהרהר מן גרים ליה דאישתזב מן בגין דאיתרחק על בריה. אמר (ג) רבי לוי כל המנחש סופו לבא עליו שנאמר כי לא נחש כי לו נחש אמר רבי אחא אמר רבי זעירא כל מי שאינו מנחש מחיצתו לפניו ממלאכי השרת מה טעם שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. אמר רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחיצות של צדיקים לפניו ממלאכי השרת ומלאכים שואלים מה פעל אל מה חורח לכם הקדוש ברוך הוא עד כאן בירושלמי (ד) חרי למדנו מי שהולך לדרך או למקום סכנה או למקום חזק שיתן לעני לחם או שום דבר שהנאות קרובה כזקן שאכל העיגול אבל ארם שיש לו כושת לקבל מאכל יתן לו מעות וזהו זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד [א] שנחנת העני:

תתקא. אשרי משכיל אל דל (תהלים מא ב) אם ילוח ארם לעני מעות והמלוח יודע שהלוח אין לו לפרוע והעני טוב שאם היה לו היה סורק ברצון ועתה אין לו אם [א] יראנו חולך (א) ילך הוא מצד אחר שלא יהא סבור עתה רוצה לשאל לו החוב ועוד יתבייש אע"פ שלא ישאל לו יאמר הלוח בלבו עתה יכול המלוח להשרני שאינו פורע לו ואין לי במה לפרוע:

משנת אברהם

סימן תת"ק

[א] שנהגה העני וכו'. עי' רש"י סוכה דף ג"ט (הנחתו לעיל כמה פעמים) שמה שעני נהנה זה הוא החסד, והנתינה היא הלדקה.

סימן תתק"א

הגררה של איסור לא תהי' לו כנושה.

[א] יראנו הולך וכו'. לכאורה זו היא גנורא מפורשת ננ"מ ע"ה, מנין לנושה נתנדרו מנה ויודע שאין לו אסור לעבור לפניו ת"ל לא תהי' לו כנושה ע"ש. ואפשר דהוינא אסור רק לעבור לפניו, כלומר, שאין המלוה רשאי לעבור לפני הלוה, שלא יהי' נראה נעויו כנושה צו ע"ש ברש"י, אולם דנינו מחמיר ומשום אשרי משכיל על דל, שאפילו המלוה עומד נתיקמו ורואה שהלוה הולך ויפגש בו, שעל המלוה לסור מן הדרך לתקום שלא יפגשו הלוה.

כליתא נמד"ר פנ"ג. והננוה ת"ת קונסין אותו נליטרא דהנהל ונותנין אותו להת"ת, ירושלמי נ"ק דהו, וליטרא הוא מנה כליתא נככרות ל' שהוא כ"ה סלעים, והתוס' שם כתנו נסם ר"ת דהנה שיה' י"ג פעמים כשל וישקל כסף, כנולא דכ"ה סלעים של זהב שוים י"ג פעמים של כסף והיינו דיוק שלש ואלות כסף, ודפח"ה.

סימן תתצ"ט

אין בשלמים גמילת חסד לכהנים.

[א] תמצאנה וכו'. ז"ל תמצאנה. [ב] אין ג' וכו'. פירוש, בכל הפרשה של עולת נקר, לאן ועופות וכן בפרשת השלמים אין שם אות ג' המרמז לגמילת חסד, ומשום שאין חסד לכהנים נקרננות אלו שאין הכהנים נהנים מהם, הנהם דנשלמים ג"כ הכהנים ונקבלים הנה ושוה, אפשר דאין זה גמילות חסד שאלתנו שחטו נהמה זו לשם חולין ג"כ היו מקבלים הזרוע והלחיים והקינה.

תתצ. (א) חסר כזו ואולי יש להשלים עם מה שכתב רבנו בספר התניינ. תתצ. (א) זיל סודרות וריל שורדים במקומות נמוכים שהמים שוטפים לשם. (ב) כבא קמא טיב אי. שהתא משכנת ואיפה כדי שהתא מה מצוה לעניים. (ג) ויקרא ב' ט"ז. (ד) תענית כ"ג ב' ז"ל באשתו של אבא חלקיה בר בריה דחזני המעגל. (ה) ספחים

ג"ט ב'. תתק. (א) ירושלמי שבת ס"ז ה"ס. (ב) לפיגוה חסרא. (ג) גדרים ל"ב א' ולפיגוה אמר רבי ובירושלמי שם בשבת ר' לוי. (ד) שבת ס"ז ה"ס. תתקא. (א) בבא מציעא ע"ה ב': אסור לעבור לפניו.

תתקכ. א"ש א' היה שבו בארץ מרחקים אמר בלבו איך אקטוף שאשמור שבת ועשה עצמו שופח והיו משחקים בו הקטנים והיו נותנים לו להם ובשבת לא היה מצוי ברחוב אלא הולך בבית להתלווץ ואחר ימים באו יהודים לאותו מקום עם שר אחר ושפט אותם שהיו מדברים בלשון הקדש כיקש מהם שיוציאוהו משם אמרו אל תדבר עמנו לישון הקדש מן יבירו בך שאתה יהודי ותשליך עלינו מיט לפני השר ותתלווץ בנו אמרו לשר בבקשה ממך תן בידנו אותנו שופח שנוציא אותו הן מן העיר ובידינו ננקום ממנו נתנוהו בידם והם קשרוהו בזנב הפוס בבזיון הוציאו אותו מן העיר ואחר כך הקירו שהיה חכם בתורה ובקשו ממנו מחילה שבאוהו כי בשביל [א] שלא ידעו שהוא יהודי קשו אמר מחול אמרו לו כיון שהייתו [ב] יכולך לפרותך במסמך ובחיתוך והייתו תלשין בשערותיך כדי שלא ידעו שאתה יהודי צריכך אתו כפרה אמר להם עליכם נאמר (משלי כו ז) נאמנים פצעי אהב (א) ואפילו אם [ג] הייתי אביכם לא הייתם צריכים כפרה כי יש לכם שכר גדול ואמרו לו אותו מסמך שהייתו צריכין למרותך ניתן לך ולא קיבל.

תתקכ. מעשה באדם אחר שהיה הולך מעיר לעיר שיתנו לו כי עני היה מלא תורה ומקשים מוציאים לא רצה להניד מי היה ולא היה סגולה כאלו ידע כלום והיו נותנים לו מעט לאחר שנתנו לו היה נושא ונותן בדברי תורה עם תלמידים חכמים של עיר ואחריו שראו שהיה מלא תורה היו באים לחסוף לו מתנה מרובה ולא רצה לקבל מהם כי אמר כבר נתתם לי בתורת עני אבל מה שאתם הפציתם לתת לי בשביל (א) התורה לא אקבל :

תתקכ. יהללך זר ולא פיך אם בא לעיר שאין מבורי' שהוא חכם אם ישחק ולא ידבר בדברי תורה יתנו לו כמו לאהרן עממי הארץ חריקים ולא יתנו לו כי אם מעט (א) לא יוכל לדבר לבני העיר לומר אני אותו תלמיד פלוי אלא ידבר עמהם דברי תורה וממילא ידעי מה שיש בו : ואם תלו בו טפלים הרבה וידעו שלא יועיל אם יגיד להם ולא יאמרו לו לא יגיד להם כי מה יועיל שיחטאו על ידו וכל דבר שממילא בדבר פיו נהנה הרי התירו כגון (ב) אם יודרך נשמים לא יוכל ליכנס בבית הכנסת מפני הנשמים להנצל מן הנשמים אלא אם כן ידבר בו עם אחד בדברי תורה וכן הכהנים היו עובדים [א] ונהנים מן האש אבל בשבת לא היו נותנים לפניהם ליקרב אבל המזבח אלא לוקנים הפידיים שלא יקחו כסף שלא לצורכי חובה אלא להנאתם ולכך לא נאמר בפרשת (במדבר פה ט) וציום השבת שני כבשים לא השם ולא קשיית ולא הקרבה כי לא

משנת אברהם

סימן תתקכ"ב

כך אמר להם החכם, "כי יש לכם שכר גדול" ועמנו של דבר נלפע"ד, דהא דחייבין להרנות נמתון נפדין שנים משום דכולהו חיתנהו נהו (נ"ז ח') וע' נחום' גיטין דף ק"ז, אולם כשיש אופן להצילו על ידי צערא דגופא, נמצא דהמתון שיתנו לפדותו הוא להצילו מצערא דגופא, ועל זה אין חיוני להרנות מתון להציל את תנינו מצער שאין זו סכנת נפש.

[א] **שלא ידעו וכו'.** כלומר, נקשו ממנו מחילה והתנללו את עצמם כי מה שעשו לו בזיון זה ה' רק כדי שלא ידע שום איש שהוא יהודי.

פדין שברים ע"י צער דגומא.

חייב לפדות את אביו בממון הרבה שלא ע"י צער דגומא של אביו.

[ב] **יבולים לפדותך וכו'.** יש לעיין נדון זה, דמשמע מדברי רבינו (א) דנמקום שיש אפשרות לפדות את השנוי על ידי מתון ושלא לצערו או נצער ונחיס, דאין מחוייבים לפדות אותו נמתון אלא על ידי האמצעי של צער להשנוי דהא כך השיב אותו החכם, "כי יש לכם שכר גדול", (ג) יש להסתפק נטעם הדבר, אם משום דאין כאלו חיוני כלל לפדותו נמתון נמקום שיש ענה אחרת הנם שעל ידי כך נצער צידים את הנפדה, או אפשר דזה דוקא נמקום שהנפדה מוחל על צערו כענין האמור כאלו.

[ג] **דייתי אניכם וכו'.** דנרים אלו צריכים ציבור, ומה שהראה נמת"ק לסנהדרין פ"ד נתנונל צלניו לצורך רפואה אין לו צד השחנות, דהא מסתבר דגם החס חייב הנן לשר כל מחונו אם אפשר לעשות הרפואה לצניו שלא נצער, דהא על ל"ח חייב לשר כל מחונו, והכא היתה ענה להצילו ע"י מתון ונדלחי כשאלני נשני חייב לשר כל מחונו להצילו שלא ע"י צערא דגופא שיצער הנן נעמנו את צניו, לכן נראה שכוונת רבינו היא לומר, ואלפילו אם הייתי אניכם, כלומר, ואחס לא הייתם יודעים שאני נשני אלא תהשנו עלי שאני איש אחר והייתם מצערים אותי נצערא דגופא כדי להצילני לא הייתם צריכים כפרה לאחר שיוודע לכם שאת אניכם ציערתם כי כוונתכם מיד היתה לטונה, והחכם אמר להם זאת נכדי נחמם על שהצטערו על אשר ציערו אותו כדי להצילו ולא היו יודעים שהוא ח"ת. אבל נאמת צלניהם לו היו יודעים מתחילה שהוא צלניהם היו מחוייבים לשר כל מחונו לפדותו מנלי לצערו.

ודנה נדן מחילה על הצער, סתמא דש"ס נ"ק ז"ג הוא דנצח מסיק דדוקא על ראשי אנרים אין אדם מוחל אצל צערו מוחל כשם שמוחל על מחונו, ואפילו לפי מה דאמרינן שם לעיל דא"ל רב אסי צר תמא לרנא וכי אדם מוחל על צערו ואישתיק רנא, משמע דהודה לו דאין אדם מוחל על צערו, וע"ש נשעתי"ק דהקשה א"כ איך נחלק רנא צנה עם ר' אושעיא, אצל כל זה מיידי נמצערו על לא דבר, אצל נ"ד הלא הצער הוא לטונחו להצילו מידי סכנה צנה הכל מודים דאדם מוחל על צערו, ואפשר דננידון זה נס על ראשי אנרים מוחל, ולא שייך צנה אפילו הטעם דפנס משפחה ודומה לרופא המנחה ראשי אנרים של החולה כדי להציל את נפשו, אלא דאכתי יש להסתפק נדלל תמל אם יש לפדותו נמתון או תמא אין כאלו חיוני לפדותו נמתון מאחר שיש ענה לפדותו על ידי צערא דגופא. וכנראה מדברי רבינו אין כאלו חיוני לפדותו נמתון אם אפשר להצילו ע"י צערא דגופא כי הלא

סימן תתקכ"ד

הקרבת תמידין ומוספין בשבת והתרה ולא הודחת

[א] **ונהנים מן וכו'.** רבינו מחלק בין כהנים שנהנים מן האור של המזבח נשעת העבודה שנתור דהוי לא אפשר ולא קא מיכוון דהכל מודים דשרי (פסחים כ"ה:), וכהנים

תתקכ. (א) עיין ראיה לדברי רבינו מזה שכתב הרמב"א בריד סי' רפ"א סי' ב"ש הרמב"ם והסור ח"ל : כמה דברים אמורים בשיש שם אחר לעשות אבל אם אין שם אחר לעשות הווא מסתבר הרי הווא מקומו והותן לו כפי מה שירשהו לעשות יעריש ובמגדורין פ"ד כ"י. תתקכ. (א) יעוין דברי הרמב"ם כסריושו לאבות פ"ד פ"ו.

תתקכ. (א) יעוין דברים סי' א' : באותו ולא ידעי ליה שרי ליה למישר צורבא מרבון אמא האולי יש לחלק והתם מיירי לעוין שיחשקו בדיני תמלה אבל לקבל נדבות בעד חרתו אינו רשאי. (ב) מגילה כ"ח ב'.

מאמינים אלא לשהוקים חסידים אבל בחול חקב"ח יודע מי מתקרב אצל האש לחננתו ואף בחול [ב] לא היו מחפנין צדיהן ואחריהן כנגד האש שעל המזבח לחם גוסס.

משנת אברהם

חום של הקדש, צל ושלחבת, לענין פעילת.

[ב] לא היו וכו'. והא דלא אמרינן כאן לא ניתנה תורה למלאכי השרת כעין דאמרינן נכתובת כהונה שלא נברך, ולכך הוקדשו מתחלה ליהנות בהן, שלא נתנה תורה למלאכי השרת שיהיו הכהנים זרעין להפשיטן בגמר עבודתן ולא יהיו עליהם אחר העבודה כהרף עין (קידושין כ"ד), דהיינו דוקא לענין שוגג, כלומר, דאין מעילה בשגגתן אצל נמוזי גדולי אסור. ועוד דהיינו דוקא נקדשי נדק הנית כגון חסם, עי' תוס' ס' ד"ה נכתובת, אצל לא נקדשי מוצת כגון הכא. וי"ש לעיין אס נהחום של המוצת יא דין מעילה דהא קי"ל דכל דבר שנעשה מצותו אין מועלין בו, והחום הוא פועל יולא מדבר שנעשה בו מצותו כבר, ונפרט לפי מה שכתבו החוס' ישנים ציומא ל"ט דהטעם הוא משום דילפינן מחטאות המצות שאין מועלין בהם כיון דאין ראויים עוד למצוה, כן נמי כל דבר שאינו ראוי עוד למצוה כגון שנעשה מצותו אין מועלין בהן, וכן משמע מרש"י סוכה מט: ירדו לשיחין, ע"ש. א"כ החום היולא מהמדורה אינו ראוי לשום דבר מצוה, והוא כל דבר שנעשה בו מצוה. ואינו דומה למחמתם נגזי עולה שמעל (פסחים ל"ג), דנגזי עולה עדין לא נעשה מצותו, כלומר, ראויים הם להקדש לכל דבר. וגם אם יש להסתפק אם הטעם ידיו נגזי עולה נמקום שהנזה מונחת אס מעל, דרש"י אם נפקחים הוסיף נד"ה תלמוד, כגון היו כאן גזי חולין גזי עולה ומתכוון, "ליטול" של חולין והלכה ידו על של עולה. ולא כתב ומתכוון להטמין ידו בשל גזי עולה.

ודגם לפי הסגרא של התו"י הנ"ל דדבר שאינו ראוי למצוה הוא בכלל דבר שנעשה מצותו ואין מועלין בו תקשי א"כ נפקחים כ"ו דמקשה מהא דר' יוחנן בן זכאי שהי' יושב בבלו של היכל ודורש כל היום כולו, והא הכא דלא אפשר ומיכוון ושרי, ומשני, שאני היכל דלתיכו עשוי. ומה קשיא הלל הגל היוצא מכותלי ההיכל אינם ראויים לשום מצוה, ומה איסור יש בזה, והתם אין לומר דהוי רק איסור ולא מעילה, דהא בקידושין כ"ד מקשה והא חומת העיר ומגדלותיה וכו', פירש"י ואתאי מועלין בהן נימא לא נתנו שגגות אותן מצות למעילה תלמודי שמומדין לחומת העיר שלא נתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זרעים מליהנות מן החומה לישב בבלה ועליה וכו' משמע דומה שנהנה מללה חשיב נהנה מן ההקדש דלכ"כ מה מקשה אתאי מועלין נשירי הלשכה וכו' הלא שירי הלשכה ראוי למצוה מה שאין כן כל החומה. ונהשקפה ראשונה עלה נדעתי לומר דרש"י נשמר מזה והוסיף: מליהנות מן החומה לישב בבלה, ועליה, כלומר, דוקא כשהנה מן החומה עזובה, אצל א"כ למה הוסיף ב"ש, "בבלה" ונפרט מהא דר' יוחנן בן זכאי משמע מפורש דיש בבל משום מעילה. ונפרט קשה לפי מה שכתבו בתוס' מעילה י"א ד"ה תורים, דחטאות המותות אין מעילה אפילו מדרגת ע"ש.

וצריך לומר דכל עוד שהגוף של הדבר ראוי להקדש הגם דהנחה שהאדם נהנה הוא הנא מן הגוף של הדבר והוא אינו ראוי למצוה, לכל זאת יש בו מעילה, דלא דמי לחטאות המתות, דעלם הגופות אינן ראויים למצוה, לכן החוס של האש, ומכיון שהאש עלתו נלך למצוה הגם שאין החוס ראוי למצוה יש בו משום מעילה, וכן כל ההיכל והחומות, ומכיון שהחומות נלכות להקדש גם בבל שאינו ראוי לשום

המתקדשים אצל האש להנחתם אסור, כנסוף הסיון, דזה הוי אפשר וקא מיכוון דהכל מודים דאסור, אצל מה שמחלק רבינו בין איסור שנת לאיסור הנאה מן המקדש, דנשנת לא הוי מניחים לעשות העבודה אלא לכהנים מוחקים לחסידים מחשש שמא יעשו נזש שלא לצורך עבודה, כלומר ויתללו את השנת בהנערה או בכנוי, ובחול לא הוי מוקדקים אלא האמינו לכל כהן שלא יתקרב להנחתו, נריך נילור, דמאי שאל בין איסור שנת לאיסור הנאה דהקדש, ואדרבה שנת דעוכשו חמור לא אתי ללולוי ג' כדאיחא נריש בילה. ומה ראוי מניא רבינו מדלא כתיב לא השם ולא הקרנה וכו' נפרט וניוס השנת שני כנשים, הלא כל קרנות נבור שזמנם קצוע דוחין את השנת ושם כתיב הקרנה ועשייה.

ואר"י יש לומר משום דקרנות של שנת יש תמידין ומוספין ויש קרנות נבור שזמנם קצוע, ורש"י נעירובין ק"ב ד"ה הלכה כר' יהודה נמגרה, כתב נאה"ד: ומלכה דאורייתא לא הותרה נמקדש חון מהקרנת תמידין ומוספין וקרנות הנבור שדוחין את השנת מנורת הכתוב, עכ"ל. והקשה מרן ז"ל נא"כ דקא פתח נהותרה וסיים נהודחה. ומפרש הוא ז"ל שכוונת רש"י היא, לא, "הותרה" נמקדש חון מהקרנת תמידין ומוספין, כלומר, תמידין ומוספין שהם קרנות של שנת אינם נותרת דחוי' אלא הותרה, דהא הקרנות הללו ממונות השנת הן, דכשם שזוהתה תורה לשנת ומלכה ניוס השנת כך זוהתה להקריב את הקרנות הללו, ולא שייך לומר נזה שהם דוחין את השנת, אלא שהותרה כאילו היום לא ה' שנת כלל, כי איסור שנת לא חל כלל על הקרנת קרנות אלו עד שגרך לומר הודחה השנת, אצל קרנות נבור, כלומר, אלו שאינם נאים דוקא ניוס השנת, דהא כל קרנות הנבור אינם נאים תמיד דוקא נשנת, כי לפעמים יוס הקרנתם אינו חל נשנת, אותם הקרנות, "דוחין" את השנת כלומר נאם חל יוס הקרנתם נשנת אז הן דוחין את השנת ולא שהשנת הותרה אללם. ועי' נמשנת אברהם ח"א דף נ"ה: ומעתה מסתברים דברי רבינו דגני קרנות של יוס השנת היו זהירים שתיעשה העבודה דוקא על ידי כהנים מוחקים לחסידים וזהירים ביותר, כי לא רצו לסמוך עלמם על סתם כהנים כי חששו שמא יטעו נאמרם והואיל שהשנת הותרה אצל הקרנות הללו והיו כאילו היום חול מותר להם לתקן את האש אפילו שלא לצורך הקרנות, מה נודאי אסור, דכל מה שהותר לא הותר אלא לצורך הקרנות, ודמי למנצל לחולה נשנת ועל ידי כך יאמר הואיל והותר לבשל בעד החולה היום מותר לבשל גם לעומה, אלא דחששו שמא כהנים שאינם מוחקים יצאו לכלל טעות ויסגרו שאין בזה איסור כלל, אצל בחול לא חששו שמא יתקדשו הכהנים אל האש להנחתם שלא לצורך העבודה, כי אין בזה נמה לעשות ולומר שאין בזה איסור, ולא נחשדו אום כהנים שיתקדשו להנחתם ויאחרו שללצורך עבודה הם מתקדשים, כי הקנ"ה יודע מי מתקרב אצל האש כלומר, ואין להם מקום להורות היתר לכן לא חששו לשום כהן, וממילא לא קשה מה שדקדקתי נדברי רבינו שנינו מהכתוב של ניוס השנת דוקא, דנשאר קרנות נבור שזמנם קצוע שדוחין שנת ולא שהשנת הותרה אללם כנ"ל נשם הא"כ, לא ה' כל חשש אפילו סתם כהנים היו עונדים כי אין בזה מקום לטעות כלל, משום שהקרנות הללו לא הותרה שנת אללם אלא דחוי' בלבד.

תתקן. מי שמתפרנס מן הצדקה [א] אסור ליהנות מפני שהוא כאוכל את הצדקה. חנהנח מן הצדקה שנתנה לו בשביל שהוא עוסק בתורה ובמצות ובמעשים טובים לא יחנה מאשר נתנו לו אלא לפי שהוא מוכר ועוסק בתורה ובמצות ובמעשים טובים כמחזו ועני כמחזו ואם אמרו לו על מנת כן אנו נותנים לך שלא תתן לשום אדם אפילו למוכר ממנו אינו נותן ואינו צריך לומר לגרוע ממנו:

תתקן. אמר (א) רבי אליעזר בן יעקב אין ראוי לחמנות נכאי מן הצדקה אלא אם הוא כרבי הניגה בן תרדיון:
תתקן. אם אדם עני הוא ושכחו אע"פ שהוא מוכר תדיר לא יתכן שיהא נכאי בששכח במה יפרע (א) ולא יקבל פקדנות אפילו מן הטובים מן ישיבה:

תתקן. והייתם נקיים מח' ומישראל (במדברי לב כב) ולא מכל ישראל טעמים שהנכאי נתן לבני טובים שאין יודע אלא שנים או שלשה מהשוכי הקיר שאם ידעו האחרים היה זה המקבל מתבדש כי כשיבטעמו היו מלבינים לו פניו והיה הנכאי נותן על פי שנים או שלשה טובי הקיר לעניים ושאר הקהל תמחי' אנה באה הצדקה כך מהרה ולנכאי יש כוש מוטב לנכאי שילבינו פניו ואל יתבדש העני שאם ייגר הנכאי יגרום שיתבדש העני המקבל:

תתקן. אם הנכאי שומע מהנבלים שאומרים לו שהושדים אותו כיון שהטובים אינם הושדים אותו אל יקפיד על דברייהם שנאמר כי נבל נבלה ויבר ואין לצדיק לשום על לבו אבל אם רבים הם שמדברים אין אנו הפצים כך יאמר בפני הטובים כיון שהרבים מתרעמים תבחרו איש שיהא בחסדם: אם טובים אומרים כמו כן יאמרו לאחר אל יקפיד ואם יש אחר שמקובל לטובים (א) ולאותם ימנע ויעזוב לאותו נכאות וכן פרנסות וכן הכל כשנשמעין לאחר יותר ממנו.

תתקן. נכאי של צדקה שהנבלים הושדים אותו שהוא נוגב או שנותן לפי שהוא הפך אל ישים אל לבו ואל ימנע בשבילם (א) ואף למשה רבינו היו הושדים אותו ואם יראי שמים שם יאמר להם אל תספרו לצדקה יהיה אחד מכם נכאי כי שתאים אותי ואינם נותנים לי אבל לכם שמה יתנו ואם אין שם שירצה לקבל פרס של צדקה אבל יש שם שבקני יראי שמים הושדים אל יאמר לו יהא נכאי ואל יאמר איני רוצה להיות נכאי כי אז נאמר (ב) במקום שאין אנשים השתרל לחיות איש שאם יהיה ביד אותו שאינו הנק (ג) מן יניד ובתיב (תהלים מא ב) אשרי משביל אל רל שלא יתבדש.

תתקיא. יש מזכה ואין לו שכר בנק שיש לו ממך וקצבו לעניים כך וכך והוא איש זרוע ואומר אתה פלתי תן כך ואתה כך כרו לחקל מעליה חזו שאמרו (א) יתנו אחרים הוא לא יתן עינו רעה בשלו אבל (ב) גדול המעשה יותר מן העושה [א] כשהוא מקדים בנק שהוא גורם ששמו חרם לתת פשוט מן הליטרא לצורך צדקה ואחרים נותנים נם הוא יתן.

תתקיב גדול המעשה יותר מן העושה דוקא אם מעשה העשירים לתת לצדיק עני ובשאין אחרים נותנים לו במה יהיה ופי יתן לו אלא שזה גורם שנותנים לו אבל אם מעשה את מי שאינו יכול להתפרנס חרי הוא כאילו גזלן ועוד אפילו אם מעשה את העשיר לתת לצדיק העני ואחרים מספיקים צרכי העני הצדיק חסא שירחוק אותו שהיה לו לעזור לאותו שאין אחר עזר לו ואם שנים באים ושניהם צריכים וצדיקים לאחד יש לו מפריעים בעירו ולאחר אין מפריעים אם ידחוק את בני עירו לתת לאותו שיספיקו לו בעירו מוזנותיו או קרוביו מספיקין לו מוזנותיו אחר כך יאמרו כבר דחקת אותנו לתת לזו כבר לא נוכל לתת אף לזו נמצא שגזל את שאין לו.

משנת אברהם

דברים שינסו בכלל פרנסה כדאיחא נכתונות שיש מזון ויש פרנסה, אין להעני לקנות דבר מזון מפני שהוא כאוכל את הצדקה, ולו ייתן שלא לאכילה, ואסור לו לשנות דכל המעניד על דעת של צעל הגית נקרא גזלן (נ"ק ע"ת), ועל ידי כך יש המשך לסיוון זה מה שכתונ נסוף הסיוון: ולא אחרו לו על מנת כן וכו'.

סימן תתקי"א

המעשה שכרו גדול מהעושה

[א] כשהוא מקדים וכו'. פירוש אז גדול המעשה יותר מן העושה, משום שהעושה לא עשה אלא על ידי קצת כפייה והמעשה נתן מרצונו הטוב, כך פירש הדרישה ניו"ד סי' רמ"ז. וקשה א"כ למה לו משום גדול המעשה יותר מן העושה, אפילו אינו מעשהו אלא נתן סתם מרצונו גדולי שהוא גדול מתי שנותן על ידי כפייה, ועי' נט"ז סס. אולם נראה דרבינו מפרש מעשה שלא על ידי כפייה, אלא שהוא נתן הרצונו ועל ידי כן הוא גורם שנס אחרים עושים כמותו ונותנים ונפרט אם הנותן הרצונו אינו כל כך עשיר ונותן מתנה הגונה, אחרים שהם עשירים לא יתנו פחות ממנו, ונכעין זה אחרו גדול המעשה יותר מן העושה ולא הוא עני ואין לו ומעשה את אחרים, כתנ הטור סס: „שכרו גדול כשכר

דבר יש בו מעילה, דלוליין צתר הגוף והענס ולא מן המסתעף ממנו, ולא היו בכלל דבר שנעשה מלוחו. והנחת סברא זו איחא בערכין כ"א, דהמשכיר נית לתנירו והקדישו אחר כך מעל השוכר הדר נה, הגם דנהגת הדירה עלמה אין כלן מעילה דהא הוא שכר את הדירה קודם שהנית נעשה הקדש, אלא משום דגוף הנית הוא של הקדש הרי הוא מעל גם צהלה של היתר היולתת מעלס הנית.

ואין להקשות לפי ההסבר הנ"ל א"כ אחאי אמריק בנחשה דנייה ל"ט, דנחלת של הקדש מועלין נה ושלחנת לא נהיין ולא מועלין, הא שלחנתת קשורה נחלתת ולף שאין דין מעילה משום שלחנתת, צריך להיות נה מעילה מדלורייתת משום שלחנתת שהוא גוף של הקדש כנ"ל, דשאי שלחנת דלית נה משש (רש"י סס), והגם דחוס נמי לית נ"י משש, ז"ל דיש חילוק בין חוס שהוא הלאת הגוף לשלחנת שאינו הלאת הגוף. ועוד אפשר דרבינו סובר דיש נחוס ליסור דרנן כמו שלחנתת.

סימן תתקי"ה

אסור לעני לשנות מפרנסה למוזנות בצדקה שמקבל.

[א] אסור ליהנות וכו'. אפשר דהכוונה היא, מי שמתפרנס כלומר, אם נתנו לעני לא על המוזנות אלא שאר

ומן העדבנות.
תתקס. (א) ר"ל לאותם שאינם הפצים שיהיה נכאי.
תתקי. (א) ירושלמי שקלים פ"ה ה"ג (ב) אבות פ"ב פ"ה. (ג) ר"ל שסא יגיד לפי נתן צדקה ויתבדש העני.

תתק. (א) אולי בנתנו שאסור לו להתנות במלבושים טובים כי סבלת הוא את הצדקה.
תתק. (א) עבודה זרה י"ו ב.
תתק. (א) יבמות ק"ט א': והרחק משלשה וברים מן המיאון ומן המקדונות

תתקין. אשרי משכיל אל דל (תחלים מא ב) אם תראה אדם חשוב ואדם שאינו חשוב חולכים ובאים לקיר ותונים לשאינו הנח יותר מאשר נותנים לתנן גרם זה שלא יהיה זכות לקחל כל כך שמוזמנים להם מן השמים מי שאינו הנח לתת יותר וימקמו לטוב ועוד גורם שזה אבותיו או אמותיו היה בידם קרשר ובשכיל לחתנאות נתנו למי שאינו הנח כדי לשבח ונשחיתו באין לו קרוביו או טובים שלא ישבחתו היה ממעט לתת להם לסיכך מדדו לו מדה כמדה שקל אחרים מרהמים יותר מקליו וסקל זרעו שני' (שם קט ב) אל יהי התנן ליתומיו :

תתקיד. התורה נתנה כנגד דעות בני אדם אמרה לעשיר ולעני לתת מעשרות ותרומות ומתנות כהונה אם יש עני בישראל וכחן עשיר איך יתכן שהעני יתן לעשיר אלא התורה צותה לכל עני ועשיר כדי שלא יאמר העשיר עני אני ואיך אתן לכהן עשיר ואפילו לכהן עני יאמרו אתה עשיר לכך לא חלק הכתוב : וכן כשצריכים הקהל לתת צדקה אף על פי שיש עניים בעיר שמתפרנסים בצמצום נותנן חרם לתת מן הילוף' כך וכך אף על פי שזה אינו נכון לחיות נותן לעני לצורך העני ופעמים שעני חנותן יותר עני מן המקבל אלא מפני הרעים שאם לא יכנס זה באותו חרם גם רבים לא יכנסו ונמצאו רבים עניים וכל ענין הקהל מבוטלים לכך מוטב שיתנו גם הם ויכנסו עמהם בחרם (א) אבל אם היו הרעים נשמעים לטובים לא היו דוחקים אותם עניים : והטובים יחזירו להם לעניים כל מה שיתנו בסתר שלא ידעו בו הרעים (ב) ואם תאמר והלא צורך עניים הוא בלומר לא יתנו להם אלא כאחת מאותם עניים שמקבצים להם :

תתקמו. הנה אמרו (א) אם תשמרו בכלי זהב אין דוחקין אותו למכור ולהשתמש בכלי כסף (ב) ולמאן ראמר ישתמש בכלי כסף כל זה באותן הימים שהיו נשמעים לצדיקים שהיו יכולין לדחוק את העשירים שיתנו אבל בזמן הזה שיר העשירים תקיפה ואין נשמעים לטובים אלא רק לתקנתם ודוחקים אף אותם שאין יכולים להתפרנס לתת איך יתכן שזה העני נתן ויפרנסו את אותם שיכולים למכור את כלי תשמרום ולהתפרנס איך יפרנסו מאותם מקנות שנתנו אותם שאינם יכולים להתפרנס ואין כלי תשמרום יקר ואם תאמר (ג) מהליל חזקן [א] שאני הילל שעשה עמו הפירות שרץ לפניו.

תתקין. כתיב (משלי כה יד) נשיאים ורה תשם אין ארץ מתהלל במתת שקר (א) בשביל עין פוסקי צדקה ברבים ואין נותנן ולסיכך במקום שרבים יש שמשקרים מוטב שינדרו לתת [א] כמתם כדי שלא יחטאו ולכך נקראו הנשמים צדק (ישעיה סח ה) ושחקים יולו צדק שקל ידי צדקה נשמים יורדים ופוסקים (ב) ולכך בחושענא רבה היו מביאים כל נדריהם כי פעמים יום שמיני [ב] בשבת ואז מי שלא קיים את נדרו קובר בכל תאחר ולכך כל תיבות שכתבנו מסי' (במדבר כט ל) ומנחת"ם תסכיח"ם לפרי"ם לאיל"ם ולכבשי"ם במספר"ם כמשפ"ם סופם כנגד ז' נשמים (ג) מו' רקיעים ואומרים הרי קיימנו נדרינו ואתה אל תעצר הנשמים ותן מסר ולמה בעין נדריים נשמים נעצרים לפי שכתוב (ברבים יא יד) ונתתו מסר ארצכם בעתו ואם אתם מאחרים את הנדריים גם אני לא אתן בעתו את הנשם ולא יהיה לכם כמה לקיים את הנדר גם לצורכיכם גזלתם וקובעים אתם אותי ונקרתי בורק.

משנת אברהם

אולם הנאונים ז"ל כתבו, הונח נשמת"ק שם כתובות ס"ו, דכל הני נשמות דעני נן טונים מיירי דוקא נעני שאינו מפורסם נעניות, שעושין לו כבוד שלו כדי שלא יתפרסם שהוא עני, אבל עני שנתפרסם אין לו אלא כאשר מעניי ישראל, עיין שם.

הנותן. ולהל"ל יונת שאם חנירו נתן על ידי שהקדים הוא אז שכרו יותר גדול מחנירו, משום שיש לו זכות מה שנתן נעלמו הזכות שגם לחנירו שיתן, אבל כשאינו נתן נעלמו מפני שאין לו, אז שכרו כשכר חנירו שנתן על ידי השתדלותו. וזוה יונת למה חנירו נזקקה להמעשה יש לו יותר שכר מהעושה ונשאר מלות אמרינן: כל המעשה את חנירו לזר מזה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו (סנהדרין ז"ט), והתם לא מיירי שמעשהו לעשות המלוה על ידי שהקדים הוא לעשות המלוה, אלא דמעשהו נדרך כפייה קלת, דלז אין לו להמעשה יותר שכר מאשר להעושה.

סימן תתקי"ז

בדבר שבועת כ"ג בערב יו"כ, שתיקה כהוראת בנדרים.

[א] בסתם כדי וכו'. כלומר, והגם שאין הטור מוסיף נשפתיו אלא שהנפלי אומר שזה הלוי העומד אללו נודד כך וכך, לכל זאת הוי נדר גמור מפני שהנודד עונה לתן או לזר שענינו קבלת דברים, כנוד"ד סי' ר"ט, אבל כשאינו נזכיר הסכום ואינו חושב נלנו לתת, אין כאן איסור של עון נדרים, ואם חשז נלנו ליתן נשעה זה העומד אללו חונר שהנודד יתן והוא עונה לתן נודדי שחיוב ליתן כונו שחשז, ואפילו לא ענה לתן אלא עומד ושוקק, כתנ הריטנ"א נשבעות ל"ו: נשם הראנ"ד ואף נשבעות נטוי אם עמד ושחק הוי כמושבע ונעלמו. ובספר למת נדק מהנה"ק ונולוצאניטן יו"ד סי' קפ"ו מניח ראי' לזה מתשנה דיומא י"ח, שהשניעו את הכהן שלא ישנה דבר וכל מה שאמרו לו, ולא החכר שם שהכהן ה' עונה לתן או כן אעשה, ע"ש. והגם דווסס אין כל כך ראי' דהרי רק על דעת כן שיקבל את

סימן תתקמ"ז

עני בן טובים המפורסם לעני דינו כשאר עניים.

[א] שאני הילל וכו'. כפי הנראה רצינו שאל למה לקח הילל ענד לרוץ לפני עני נן טונים הא הילל נעלמו ה' עני, דאין לומר שהילל עשה זאת נהיותו כזר נשיא ועשיר, דלז לא ה' מותר לו לזלול נכבוד הנזר שהוא הנשיא שלהם, ולזה משני שאני הילל דוויית חסידות עשה, דאל"כ למה רץ נעלמו לפני העני נן טונים כשלא מלא ענד לקנות, דזה ודאי אינו מזררת הדין, לזדקה הוי רק ליתן מונוט אבל להתנות נעלמו ונפרט לת"ח ולרוץ כענד לפני עני נן טונים אינו כלל נגדר נדקה, אלא שאני הילל ההחזיר על עלמו הרנה יותר מזררת הדין.

נשחה הדין כפי שהיה בזמן ההלכות. (ג) כתובות ס"ו ב'. תתקי. (א) תענית ח' ב'. (ב) כן כתב הרמב"ם ויעוין פסיקתא דרב כהנא פסקא ביום השמיני עצרת : אתה נותן להם ימים טובים כד ומרבים בהמלות ומרבים במוספים ומרבים בקרבות לסיכך צורך הבתוב לומר ביום השמיני עצרת הריה לבס ואפשר שהיו מרבין בשמחה מפני החיבת הדינין ויעוין לקמן סימן תתשס"ד. (ג) חגיגה י"ב ב' ויעוין שם : מכין שבו אצרות שלג ותוס' שם.

תתקיד (א) ר"ל שאם אותם היודעים דבר זה שיה הוא עני ומתפרנס בצמצום ובריהם יהיו נשמעים לטובים אם יודעו להם הטובים ולא יהיו דוחקים. (ב) צ"ל ואל תאמר ור"ל שלא נאמר שנתן להעניים כפי שנותנן לכל עני, לא כן אלא יחזירו להעניים כל מה שנתנו. התקפו. (א) כתובות ס"ח א'. (ב) המש תבות אלו יש למחוק כי לא מצינו פלוגתא בזה יעוין כתובות ס"ח א' ותוספתא סנה פ"ד, ויעוין יו"ד סי' רנ"ג סי' שגם המחבר סבירא ליה שעכשיו

לומר דנדינו של הרמז"ם הג"ל היינו דוקא כשהזכיר סך נשעת הנדר ואח"כ שכת כמה הזכיר אצל נז"ד לא עלה על דעתו נשעת הנדר שום סכום, דלכאורה נז"ד מנרע נרע דהסם כיון שהזכיר את הסך יכול לשער אח"כ דלסכום גדול מאד לא התכוון, דאלמלי כן הי' זוכר, דאורחא דמילתא הוא כשאלם נדר סכום גדול הוא זוכר ורק נסך קטן שאין לו חשיבות מתרמי דשוכח, אצל כשלא הוציא נשפתיו ולא חשנ נדעתו נשעת מעשה כמה רצונו ליתן אלא אומר סתם, או אומרים נשמו והוא מסכים, שיתן לזקה יש לומר דכוונתו למתנה מרונה. אולם נראה דטעמו של רבינו ז"ל הוא דקיל צוה שלא הזכיר את הסך משום דנמנחות ק"ד: דנפתם אזלין נתר הפחות הרי עלי עשרונות יניא שנים, ועי' נחום' מנחות ק"ז ד"ה ודילמא, לכן קיל דכל מה שיתן אפילו סך הכי פחות כנר יא ידי נדרו.

ואר"י יש לומר דשיטת רבינו היא דאין איסור גל יחל דברו צוה שאינו מוציא מתוך פיו את הסך, דאפילו לאחר דהסכתמו על ידי שתיקתו הוי כהודאתו ויציב לקיים אצל לענין גל יחל הלא כתבי גל יחל דנדר, ואלן אין שום דבור, כלומר, אין דבור אשר ינרר כמה נדר שיהי' נגל יחל, ואפשר דמשום זה כתב רבינו דהוי קיל.

אם יש בר יחל על הסכמה שבכ"ב

וגראה דנדר זה אם איסור גל יחל היינו דוקא כשהוציא מתוך פיו או אולי יש גל יחל אפילו כשלא הוציא מתוך פיו תלוי נפלותת הרמז"ם והר"ן ז"ל נגדרים ט"ו. גני שאת נהיית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החת, א"ר אצל הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה. וכתב הר"ן ז"ל שם: כלומר לוקה היא אצל הוא אינו לוקה שהרי לא עשה שום איסור אלא שהדירה. אצל הרמז"ם ז"ל כתב לוקה הוא שהדירה אם ההנה אוחה אצל היא אינה לוקה דכיון דלא נדרה כלל לא שייך נה לא יחל דנדר, וליחא דודאי הוא אינו לוקה מדאמרינן נפרק אין גין המודר גני יש מעילה נקוממות, א"ל רב אחא בר' דרב איקה לרב אשי ככרי עליך ונחנה לו נמחנה מי מעל, למעול נותן הא לא אסירא עלי', אלמא אין האוסר עובר כלל, כלומר, על גל יחל, אצל ודאי דעבר על לפני עור, והמודר נמי עבר דאע"צ דכתיב לא יחל דנדר, לא יחל אדנר קאמר, ור"א' לדנר מדאמרינן נדה מ"ו לפי שנוניו שהשוה הכתוב את הקטן לגדול לזדון שנועה לאיסור וגל יחל, ומפרש הסם לאיסור גל יחל קאמר, וכגון שהקדישו הוא ואכלו אחרים שהאחרים לוקין עכ"ל, הרי מפורש שפליגי הרמז"ם והר"ן ז"ל אם גל יחל הוא דוקא כשהוציא מפיו או אפילו כשלא הוציא נפיו אלא שאסר נדרו, וכן נמי נז"ד שיש עליו חוב לקיים הנדר שנלנו אלא שלא הוציא נשפתיו.

אור"י עיקרם של דברים נראה דמה שכתב רבינו דיותר קיל שאל יוציא הנדר נשפתיו, הוא משום דהר"א"ש כתב נסם הרמז"ן ז"ל, הונחו דנריו נט"ו יו"ד סימן ר"ב' ונש"ך יו"ד ס' ר"ב' ד"ל, דכלל הוא דניני נדרים דכל שפיו מכחיש את מחשבתו ממש, אזלין נתר פיו ע"ש. א"כ אם חושב נלנו שלא יתן מה שטודר נפיו חייב ליתן ואית גי' גל יחל, אצל מנר הסנרנא נראה דהיינו דוקא כשמוציא נפיו ממש, אצל כשאנו נאים למיינו מכת שתיקה כהודאה דהוי קבלת דברים, זה דוקא כשאינו טוען שנלנו חשנ נשעת שתיקה להיפך, אצל כשטוען שנשעת שתיקה חשנ להיפך לענין נדר אין השתיקה כהודאה, לכן זה שאינו משלם את הנדר נודאי שנלנו לא הי' לנדר נשעת שתיקה ולא עבר על גל יחל, מה שאינו כן כשמוציא מפיו ממש דלא אינו מועלת מחשבתו כלל. וראה נפרי מנדים אור"ח הל' פסח ס' תמ"ח נאשל את ח' לענין ניטול חתן.

השנועה הם עושים אותו לשליחם של ישראל כמו שפורש סם ולכן אין מן הנורף שיקבל ויאשר את קבלת השנועה. **ור"י** הג"ל יונת ג"כ מה שהקשו המפרשים דמה מועלת נהשנועה הא לפי דעתם הכחצת הוי נשנע לנטל את המנוה, ונפסר נחמ נדק סי' הג"ל וכן נשפת אחת למרן זנוקללה"ה מנור (יומא י"ח) מתרן משום דכיון דמשניעין אותו נכולל על כל מה שאמרו לו כלומר אף נמה שאין הנדוקים מחולקים עם הפרושים, שפיר חלה שנועה אפילו לנטל את המנוה. אולם סם נשפת אחת העיר הנה"ק ר' יעקב מאיר הי"ד חתנו של מרן ז"ל, דזה יחא רק לשיטת הרי"ב"א נחום' שנועות כ"ד. דנכולל שנועה חייאל לנטל את המנוה. אצל לשיטת ר"י סם נדקום ועשה לא חייב אפילו נכולל אי אפשר לתרן כנ"ל דהא הכא קו"ע הוי. אולם לפי הג"ל יונת, דנז"ג ונשפ"א הג"ל מתדדים לתרן דלא הוי נשנע לנטל את המנוה משום דאין המנוה של ענוות יו"כ מועלת דוקא עליו, אלא דמי תירון זה משום דהוא כהן גדול ואין אחר כה"ג והמנוה מועלת עליו, וכל זה שהיא הכ"ג הוא משום שליחותם של ישראל אצל אם מתמים מראש שאם ישנה נדר מכל מה שאמרו לו לא יהי' הוא שליחם ממילא שוב אין עליו חובה ושנ לא הוי נשנע לנטל את המנוה. והמונחר מכל התירושים הוא מה שכתב הנה"ק ר"מ הי"ד, סם נשפ"א, דנס לפי דברי הנדוקים החולקים ע"ד חכמינו ז"ל נפירוש הכתובים כריכים לעשות כהודאת נז"ד הגדול שנירושלים כמ"ש הרמז"ם נצונות פ"א, מ"ג, א"כ נהי דהם חסודים לענור על דבריהם ולעשות כדעתם מ"מ כיון דנס לשיטתם מותרין לעשות כדברי חז"ל מנר הוראת נז"ד הגדול שוב לא הוי לנטל את המנוה ואפיר חייאל השנועה נס לדידהו. ונזה יונת למה הזכירו נהשנועה אנו שליחי נז"ד וכו', כלומר להזכירו שהיא מנוה לעשות נכל אופן כהודאת נז"ד הגדול.

וישיבת חז"ן נרים נדרים נ', וכן נספ"ג דשנועות דנלי עניית חתן לא הוי שום שנועה אפילו עומד ושותק, דנכעין זה שתיקה לא הוי כהודאה. ויש להניא קצת ראי' לשיטה זו מסנהדרין ע"ה דנעי סם אי גן נח מנוה על קידוש השם או לא, ומסיק דאינו מנוה, מהא דאמר לו אלישע לנעמן לך לשלום, ואם איתא לא ליחא לי' פירש"י ואם איתא דגן נח מנוה על קידוש השם לא יחא לי' לך לשלום דמשמע הדודה לו וכו' ע"ש. מנחר דוקא משום דאמר לי' לך לשלום הוי הודאה אצל אי הוי שחק נרידא לא הוי הודאה, אלא דיס לחלק כמותן גין הודאה לדנר איסור כדהסם דמסתנרר דשתיקה נרידחא לא הוי הודאה וגינ הודאה לדנר מנוה כגון נז"ד, שהננחי אומר שפלוני יתן ללזקה חה שותק דמסתנר דנפשו של אדם חפה נעשיית המנוה דשתיקתו הוי כהודאה, כהסנרו הידוע של הרמז"ם לענין כפייה לגני מנוה. ועוד דנני אלישע שאני שהוא שמת מה שנעמן אחר נדר הנוגע לא לו לאלישע, אצל כשהננחי אומר נדר שנוגע להשומע ושותק מסתנר דהוי כהודאה.

אור"י רבינו מיירי כשאינו מזכיר שום סך של כסף אלא שהננחי אומר פלוני (העומד אלנו) יתן לזקה או מתנה לעניים כמו שנוהגים כעת נהרנה נתי כנסיות. וכנראה מדברי רבינו שנוה יותר קיל מאשר זכיר את הסך, כלומר, מאשר יאמר פלוני יתן כך וכך. ונריך ניאור נמה קיל נפתם יותר מן המפרש, הלא זה השותק עונה חתן ואפילו אינו עונה חתן כתנתי לעיל נסם הרמז"ד דנענין דלהנא שתיקה כהודאה דמיא, ואלא שאין זה השותק חושב נשעת מעשה שיתן סך גדול, ונאמר, דנעמנו אינו יודע כמה ירצה ליתן, הלא פסק הרמז"ם ז"ל נה' מתנות עניים דג, הנודר לזקה ולא ידע כמה נדר יתן עד שיאמר לא לכך נכתובתי, ומקורו נמנחות ק"ו. ואין לומר דשאני הכא דלא נדר כלומר שלא הוציא מפיו דהא אמרינן דעניית חתן הוי כהודאה וכן השתיקה. וגם דוחק

תתקין. כתיב (משלי כז יד) מברך את רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו מי שאמר לשליח צבור לברכו שכן וכך יתן לו או שכן וכך [א] יתן לו או לצדקה בבקר השכם ללכת או יש לו לשלם באותו יום [ב] ומעניינים מצויים ואמרו שעובר בכל תאחר או שיודע עניים צדיקים וצריכים והוא אומר מוטב שאתן לכיס של צדקה של צבור שחרי שליח צבור יברכהו בקול רם ויעט בקול רם אמן והצדיקים העניים בליח ילינו מבלי בגדים לכפות והנבאי לא יתן להם מה שצריכים או בליח לא היה להם מה לאכול או שחשבים בבקר ואמר תן לי הכלים שעושים בהם מלאכה ביום אף על פי שיברכו בליח על שחשאוילו כפות לילה קללה תחשב לו ולכן סמכו (שם שם יג) קח כבוד כי קרב זר אלא יתן לטובים בפתר והם יברכוהו וכתיב (שם כא יד) מתן בפתר יבשה אף וכתיב (דברים כד יג) ושכב בשלמתו וברכך ולך תחיה צדקה [ג] והבורא יודע רואה לנותנים אם טובים ואינו חמק כשמברכין אותו תותנים לשאינם מחוננים :

משנת אברהם

עצרת שהל' בשבת אם יש לו תשלומין כל שבעה לענין כל תאחר.

אחר ג' רגלים ואפילו היכי דקיימי עניים, וכתב הר"ן ז"ל על דבריהם: ולמי אומר לא כדצרי זה ולא כדצרי זה, ומידי דתלוי נמקדש כתיבי הקדשות והקרנות תלוי נג' רגלים ומידי דלא תלוי נמקדש כלדקה לא תלוי נרגלים כלל וליכא פלוגתא בין קיימי עניים ללא קיימי עניים וכו'. עד כאן ריש דבריו ומשמע דנצדקה עובר נבל תאחר לאלתר נכל אופן בין קיימי עניים בין לא קיימי עניים. אולם נסוף דבריו כתב: דנצדקה נמי קושטא דמילתא היא דכיון שעברו עליה שלש רגלים עובר נבל תאחר אצל און הכי נמי לאלתר נמי מחייב עליו „דהא קיימי עניים“ ולא תליא נמקדש כלל ככ"ל. וממילא למד דכל היכי דקיימי עניים קאי עלה דנצדקה נבל תאחר לאלתר והיכא דלא קיימי עניים ומסתברא דכיון דעבדי נריכותא נגמ' ולחוקימנא תרי קראי חד לאפרשי' ולא אחרני' וחד לאמר ולא אפרשי' משמע דכל היכי דלא קיימי עניים נריך להפריש מה שגור ומיחית אצלו עד שיצואו עניים אצל לחור אחריהם און לנו וכו' עכ"ל. ודברי רבינו כשיטת הר"ן נסוף דבריו דאינו עובר נבל תאחר לאלתר אלא א"כ עניים מצויים. ורק תילוק אחד יש בין דברי רבינו לשיטת הר"ן הנ"ל, דהר"ן לא מיירי כשגדר ליתן ליד הגזר של צדקה אלא שגדר סתם ליתן לעניים ולכן כתב כשאין עניים מצויים אינו מחייב לחור אחריהם, אצל רבינו הלא מיירי כשגדר ליתן הצדקה ליד הגנאי ואז אחאי לא יהי' חייב ליתן מיד ליד הגנאי אפילו כשאין עניים מצויים, ולריך לומר או דסובר רבינו דכיון שאין עניים מצויים און איסור כשאינו ניתן מיד לגנאי דסוף כל סוף מומן זה לא יצא ליד העניים מיד הואיל שאינם מצויים, או אפשר דיש להעמיס נצדרי רבינו שלא נדר כלל ליתן הצדקה ליד הגנאי אלא כמו שהנאחי לעיל נאות א', או שכן וכך יתן לצדקה, כלומר, הוא נעצמו יתן לצדקה לעניים, לכן כתב שפיר דאינו עובר נצ"ת אלא א"כ העניים מצויים.

[ב] בשבת ולו וכו'. נתום ר"ה ה' ד"ה שהומס, כתבו ואין נל תאחר אלא נכל הרגל, ע"ש. ואע"ג דאין קרנן יחיד דומה שנת וכיון דאי אפשר להקריב נצנת א"כ אין כאלן עשה דונגת שמה והנאחה שמה, מכל מקום דכיון דאפשר להקריבו נצנת שנגל עובר על נל תאחר אע"ג דכיום השמיני לתג אי אפשר להקריבו נתום שנת, מידי דהוי לכל סוכות דעלמא שאי אפשר נלא שנת ולכל זאת עונרין על נל תאחר הגם שאין נידו להקריב נכל שמונת ימי התג אלא נצנעה ימים ננה. והרי כשחל עזרת נצנת ג"כ אינו יכול להקריב נתום שנת ולכל זאת עובר נעשה, ונפרט לדין דקיי"ל נדרים ונדנות און קרנין צו"ט א"כ נכל יו"ט אינו יכול להקריב ולכל זאת עובר.

שוב ראייתי נטורי און ר"ה ו' גני ואכלנו וולדה שלמים נתג, שכתב דמכאן ראי' דעזרת שחל נצנת, הואיל ואינו אלא יום אחד, כסם שיש לו תשלומין כל שצעה לענין ראי' ותגנה כך דינו נבל תאחר שאינו עובר על נל תאחר אלא לאלתר ז' של תשלומין, ומחלק שם בין סוכות דאע"ג דלעולם יש נו יום אחד שנת שאינו ראוי להקרבה נתום דאפשר תקודם אצל נעזרת שחל נצנת דא"ל להקריב נו כיום יש לו תשלומין כל ז' לענין נל תאחר. אולם נקוטערס אחרון שם תפש עליו הלא נלא"ה נדרים ונדנות און קרנין צו"ט ומה לי עזרת דעלמא או שחל נצנת, ע"ש.

וי' פלא על הטורי און הא דבר זה מפורש נירושלמי ריש ר"ה דף ג' רנין נר חייב נעי שלמה שנתו נעזרת אפשר לומר הוא אינו כשר ועובר, עד, והכא הקרבה מנעוד יום שלא יצא לירי נצ"ת, ע"ש. ולפי דברי הטורי און מה מקשה הירושלמי, הלא יש לו תשלומין כל שצעה, אלא ע"כ דאין לו תשלומין לענין נל תאחר.

סימן תתקי"ז

[א] יתן לו וכו'. נדפס: או שכן וכך יתן לצדקה, נצוקר השכם ללכת נריך לשלם לו או שיש לו לשלם נאותו יום שחרי עניים מצויים ואמרו שעובר נבל תאחר.

כל תאחר בצדקה.

[ב] ועניים מצויים וכו'. מדברי רבינו נשמע שאינו עובר נבל תאחר לאלתר אלא א"כ עניים מצויים והוא כשיטת הר"ן נר"ה ו' אהא דאמר רנא ונצדקה מחייב עליהן לאלתר, שלאחר שהר"ן הביא שיטת התום' דנליכא עניים לא מחייב לאהדורי אנתריהו עד ג' רגלים ולאחר ג' רגלים מחייב לאהדורי אנתריהו, ושיטת הרשנ"א ז"ל וכן הר"י מטראקי דדוקא נעשה עבר מיד, אצל נבל תאחר לא עבר עד

עוד הביא הר"ן ז"ל שם נצס התום' (נתום' שלפנינו אינו כ"כ מפורש) שנאלר ר"ת על הצדקות שאנו רגילין לידור נצית הכנסת או נצתינו אס עובר מיד כי קיימי עניים, והשיב: דכיון שאנו נודרים לדעתנו ואילו היינו משלמין אותה לגזר הי' הנודר נפטר נכך דמה לו עוד לעשות והגזר אס ממתין עד שיצואו עניים הגומים או מחלקם נעטע מעט אינו עובר נס אנו מטעם זה אין לחוש אס הנודר משהה אותו נידו, מפני שאנו נודרים לדעת שיהי' הנודר עצמו כגזר לחלקה לפי ראות עיניו. ונראה שסובר ר"ת ז"ל דכי קאמר רנא ונצדקה מיחייב ענה לאלתר, הי"ק דמיחייב לתת נל לאלתר לחלקה לעניים לפי מראית עיניו, ואס גמר נדעתו לקפון ידו מלתתה עכשו מיד עובר נבל תאחר, עכ"ל. ולפי דברי הר"ת הנ"ל שהאדם הנודר נעשה גזר על הצדקה ואינו חייב למסרה ליד הגזר, ונפרט כשיחלק נעצמו לעניים יגיע יותר טובה להעניים מאשר יחלקה הכסף על ידי הגזר, שפיר יש לומר דרבינו מיירי דאפילו נדר ליתן צדקה ליד הגזר אלא שיוכל נעצמו לחלק נאופן יותר מועיל לעניים חייב ליתן להעניים ולא ליד הגזר, כי הוא נעצמו הוא כגזר על הצדקה שגדר.

תתקית. ראובן שאמר לשמעון קח אלה ותן לעניים טובים ושמעון יש לו קרובים עניים וידע שקרוביו של ראובן עניים וטובים
בהם יתן שמעון לקרובי ראובן [א].

משנת אברהם

מיד, לאלתר עובר חזל תאחר ע"ש, כן נמי נזקקה חכיון
שמסתמח נודר לעונת עניים וטונתן הוא שיגיע הנזקה לידם
לאלתה, הוי כמפרש שיתן את הנזקה לעניים מיד ולכן עובר
על ז"ת לאלתה. והגם דיש לעיין נזכרי הר"ן הג"ל מנח לך
דעובר נזל תאחר מיד כשמפרש להניח הקרנו מיד, שחל דין
הוא שאין נל תאחר אלל נג' רגלים זין נגודר סתם זין נמפרש.
וז"ל דפניחא לי' להר"ן דג' רגלים הוא הזמן הקבוע משום
דלין חיוב על האדם לנול לניח המקדש אלל נג' רגלים, והגם
שחיוב לנל נרגל ראשון למדוהו רנותינו מקרא דז"ת אינו
אלל לסוף ג' רגלים, חזל כשנדר להניח את הקרנו מיד ח"כ
על ידי נדרו קצע לו זמן לעצמו והיינו מיד, וכשאינו מניח
מיד עובר על ז"ת.

ש"ב רחמי נספר פנת פענת מתנות עניים ח', שכתב שכדנרי
הר"ן אלו מפרש נירושלמי ר"ה א"ל, דהאומר הרי עלי
עולה להניחה נשני נשנת דמיי שזל שני נשנת עובר נז"ת.
אלל דהנחון הג"ל מסתפק אם אינו עובר גם כן משום נל
יתל ע"ש.

ודרשב"א ז"ל שכתב להיפך דכוונת רבא היא על העשה,
כלומר, דמייחייב לקיים העשה לאלתה, דאם על
נל תאחר כוונתו, ה' לו לומר ונזקה, "עובר" עליה לאלתה,
דעל ל"ת נופל הלשון עובר ולא מייחייב. וסדרת הרשב"א ז"ל
היא דזו היא שמתקדש רבא דלין לומר דהעשה היא לקיים מנח
שפתוך נניחתו למקדש דהא קיימי עניים הנריכים לנזקה וכל
תכלית הנזקה היא לעונתן של עניים וליך יתכן אלל יהי'
חיוב לקיים מנחא שפתיו עד הרגל וניתיים ימותו העניים
נרענ. אלל ע"כ דחייב לקיים העשה מיד. חזל נז"ת אינו
עובר אלל נג' רגלים.

ודברי הר"ן הג"ל שכתב דיש מצוה נהפרכת הנזקה היכי
ללא קיימי עניים, הגם שלפי הג"ל דתכלית הנזקה
היא לטונת העניים, מה תועלת יש נהפרכת אם אין הנזקה
מנעת לידם של עניים. יש להסביר לפי מה שהנחתי כ"פ את
דברי רש"י נסוכה נ"ט דמצות הנזקה היא הנתינה ומה שעניים
נהנים מזה הוא החסד. ח"כ נתינת הנזקה היא מצוה לעצמה
הגם שאין העניים נהנים ממנה, לכן שפיר מסתבר דיש מצוה
נהפרכת נזלא קיימי עניים, דעל ידי הפרשת הנזקה מקיים
מצוה נתינה הגם שאינה מנעת עתה ליד העניים.

[ג] והבואר יודע, ננדפס נולוניח דפוס ראשון סימן חתרכ"ג:
והנורא יודע מי שנותן לטונים ואינו חפץ שינרכוהו
נקול רס וגם רואה לנותנים לשאינם מהוגנים כדי להחכנ.

סימן התק"ח

אוצרי פירות ודריח לצדקת

[א] בנרפס דפ"ר, סימן חתרכ"ג, מסיים סימן זה: אחר
הי' קונה תנוחה הרנה והי' מוכר לעניים נרענ
כמו שקנה, אמרו לו שמה לאיד לא ינקא, אחר כיון שאני
נותן להעניים כמו שקניתי ויש עניים שנחסם אני נתן ולכן אני
שמה שיתע ניוקר ויש שאני מצוה להם שיכלמו לי נחנולות
כשיהי' נזול, ע"כ. וקשה ליך הי' זה קונה תנוחה הרנה וכו'
הא הוי נכלל אוצרי פירות וכו' נ"ג נ"א, ואמתי אמרו לו
דאסור נשום ושמה לאיד ולא אמרו לו דאסור משום אוצר
פירות דילפינן מקרא אחרינא, וז"ל דלוצרי פירות הייע דוקא
כשעושין זאת נכוונה לאזרס ולמוכרס ניוקר, עי' רשנ"ס שם,

ובאבני נזר יו"ד סימן א"ז מפלפל נזכרי הר"ן הג"ל נר"ה
הנחלין כסותרין את עלמן, דמתחלה כתב דלין חילוק
זין קיימי זין לא קיימי עניים עובר מיד, ולנסוף כתב דנקיימי
עניים קאי עלה נזל תאחר מיד והיכי דלא קיימי נריך להפריש
מה שנדר ומניח חללו עד שינולו עניים חזל לחזר אחריהם
אינו נריך ומתן ז"ל האריך לנאר כוונת הר"ן ע"ש. ולפע"ד
סדרת הר"ן ז"ל פשוטה, לנזקה שאינה משתייכת למקדש אינה
תלוי' נרגלים כלל והתורה אמרה לא תאחר לשלמו נזולתי שלל
נחכוונה לומר שהזמן של נל תאחר הוא נרגלים, דמה עינן
עניים לניחת מקדש ונע"כ דכוונת התורה שלל תאחר את
ההזדמנות הראשונה שתי' והיינו דנקיימי עניים ויש לך
הזדמנות לשלם את הנדר עליך לפרוע להם מיד ואם לא עשה
כן עבר על נל תאחר. חולס כשאלס למשל דר נכפר רחוק
מן היסוד ללא שכיתי עניים ואם נאחר דהזמן הוא כשינולו
עניים לפניו יוכל להיות שכל ימיו לא ינולו עניים ומתי יקיים
נדרו, ואי אפשר לומר דהתורה ניתנה לשיעורים שונים, לכן
כתב הר"ן דכיון דאשכחן נגמ' דמזרכינן קרא לנאר ולא אפשר,
הרי חיינן דהפרשה נעמנה מילתא היא, ונע"כ דזה מייירי
נזלא קיימי עניים, דלין על ענה לקיים נתינה דלו חיונל
רמיח עלי' להפריש את הכסף, ומה גם לפי דברי ר"ת דאדם
עלמו נעשה נזנר על הנזקה ח"כ כשהפריש הרי זה כלינו
הפריש ומסר ליד הגזנר ומה לו לעשות עוד. ואינו דומה
לקרננות ושאר הקדשות דתלוי נתינה למקדש.

ובבבא חזן דף ו' נלנני מלואים שם הקשה אדנרי הרמנ"ס
ז"ל פי"ד מהל' מעה"ק דכתב דנזקה עובר אעשה
אם לא נתן את הנזקה עד רגל ראשון מעת נדרו ועל ל"ת
נז"ת עובר מיד, דמשמע מדנריו דלפיכך עובר על ל"ת נז"ת
מיד משום שאין נזקה משתייכת להקדשות התלויות נג' רגלים
שהוא זמן ניחה למקדש, וח"כ אמתי אינו עובר נעשה מיד
אלל דוקא כשעבר עליו רגל אחד ע"ש.

ולפע"ד לא קשה כלל, דשאינו העשה מהל"ת נז"ת, נדנני עשה
כתיו מנחל שפתוך, וכתב רש"י שם נר"ה ו' דמסתמח
הכי אחר קרא מנחל שפתוך קיים ע"ש. חזל אין כלן זמן
קבוע לקיים, ולחלמל קרא דונחל שמה והנחלס שמה, הי'
נדין שאינו עובר לעולם על מצות עשה זו עד יום מוחו, וכל
ימיו הי' נעמוד וקיים מנחל שפתוך, דמהיכי תיחי לומר שאם
אינו משלם עד זמן פלוני עבר נעשה. ועכשו דכתיב נחורה
ונחל שמה והנחלס שמה נפקל לן דנרגל אחד עובר נעשה,
וקרא דמנחל שפתוך אינטריך נלנאר ולא אפשרי כדליתא
נגמ' שם, ונכן שפיר פסק הרמנ"ס ז"ל דנרגל אחד עובר
נעשה. חולס קרא דלא תאחר לשלמו, אינו נל לומר שעובר
נל"ת אם אינו משלם, אלל נל לומר שעובר נל"ת אפילו
כשמשלם אלל שמשלם נליחור זמן, כדכתיב לא תאחר, שהתורה
הקפידה על זה שמשלם נליחור, והשאלה מתי נקרא נליחור
זמן, דלין לומר דליחור זמן מתחיל משעת ניחתו למקדש דמה
שייכות יש לעניים לניחת מקדש, ונע"כ דקרא נל לומר דמיד
כשינל עני לפניך לא תאחר ליתן לו, כי נחל איך נותן לו
מיד אפילו כשתתן לו למחרת הרי איחרת על נקשתו שנקש
מתך היום, וכדלנאר רבא ונזקה מייחייב עלה לאלתה, כלומר,
לאלתה חייב ליתן ואם לא נתן עבר על ז"ת.

האומר הדי עלי להביא קרבן מיד.

ואפשר להסביר ניותר סגרא זו, לפי מה שכתב הר"ן ננדריס
ד' נסוף ד"ה אחר מר, דהאומר הרי עלי להניח הקרנ

תתקכא. הנבאי אם יש שיאמר לו חא לך מעות אלא שאני מזמר לידך שתתן לצדיקים קנינים חקופקים בתורה ושאר נותנים לו לתת בכיס של צדקה ונותנין לו מעות לתת רשכה אם לפים של צדקה או אמרו לאותם חסובים ושם אותם לתוך הכיס של צדקה הייב לתת לאותם טובים בן ואם שכח כמה היו יתן הרבה לאותם הקנינים טובים חקופקים בתורה קר שידע שכבר טרע חבל.

תתקכב. אחר נתן חסן לנבאי למוכרו ולתת לקנינים שמע ראובן שנתן שהנבאי רוצה למוכרו לשמעון וראובן אמר לנבאי חסן שנתתי בידך אל תמכרנו לשמעון כי אני שוטא ואיני יכול לסבל שיחא חפצי שנתתי בידך לשמעון אמר לו הנבאי כיון שנתתה אותו לי וצא כבר מידך ואמרת לי למוכרו ולא התריתה לי שלא למוכרו לשמעון ואין אדם רוצה לתת יותר ממנו באותו חסן והוא נול שאם אמכור אותו לאחר שפחתה הרי באילו אני נחל את הקנינים אמר ראובן אילו הייתי יודע שאתה מוכרו לשמעון שנתתי לא הייתי נותנו ושאל הנבאי לתכס אמר לו אם הנותן שהוא ראובן רגיל לתת חפציו לידך תמיד כדי לתת לקנינים אם לא תעשה חפצו קתה הרי [א] לא יתן פעם אחרת ואחרים אמרו מה שירצה פעם אחרת לעשות יעשה קתה אין לשמוע לו.

משנת אברהם

עכ"ל הרשנ"א. ו"ל הטעם דדוקא נחמירה לגנוה ויהי דהוי כקנין גמור מ"מ כיון דלא קנה אלא מזד האמירה אחי דנור ומנטל דנור דגלי לן קרא דיש שאלה נגדרים דלא יחל דנור הוא אינו מיחל אצל אחרים מוחלין לו, אצל כשמסרו לגזר דל אמירה מהכא, דלא יהי' כח הדיוט חמור מכה הקדש דהא נהדיוט גופא כשהקנהו נחשיבה חו לא מהני שאלה וא"כ נהקדש נמי כיון שמסרו ליד הגזר הרי קנהו הקדש נחשיבה ופשיטא דלא אחי דינור ומנטל משיכה דהא נהדיוט נמי אין לאחר משיכה כלום וכו' עכ"ל הש"ך שם. ואין קאחתיק עלה דהקדש נטעות הוא הקדש לאחר דלחי ליד גזר מדין שאלה שאינה מועלת, וכיון דאחתיק דדוקא נדיענד הקונה קנין של משיכה אין שאלה מומילא דוקא אז אין טענת טעות טענה, אצל כשהקדש לא קנה נחשיבה אלא מדין כליו של לוקח, וגוה הקנין תלוי שיאמר לו המקנה לך וקנה, וא"כ כל הקנין הוא משום דינורו של הנותן, ובזו תועיל שאלה וממילא גם טענת טעות טענה היא ואין כאן שום הקדש. ואין להקשות הא הנותן נעלמו הניית את המעות נהקופסא והוי כמדד, ונמדידה יש מעשה, דהא אינו, דהא אי אפשר לומר דמדידה הוי כמשיכה, דמשיכה נריד להיות נעשית מזד הקונה ומדידה נעשית מזד המקנה, אלא דמדידה מזד המקנה הוא גמירת דעת ועושה קנין וגמרו אצל אין כאן קנין גמור כמשיכה ממש ולא עדיף מאמירה לגנוה דיש שאלה. ולא עוד אלא אפילו עשה הגזר משיכה ממש נ"ד הנני מסופק אם הקדש נטעות הוא הקדש, דהא אחתיק דכל הטעם הוא משום דלא יהי' כח הדיוט חמור מכה הקדש, ואטו ראובן העושה משיכה נפרתו של שמעון ושמעון סוגר שהמושך הוא לו, כי רק ללוי הוא רוצה להקנות, הכי תועיל משיכה זו, נודחי שלא תועיל משיכה נטעות כלל, נזמן שיש טעות נגוף הקונה, והנן.

ול"ב מכל ה"ל, הלא מנודר נח"מ סימן רי"ב, דהאידינא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לנדק הנית ואינו אלא לנדקה, ע"ש. והגם דמחתיקין לענין אם חשב נלנו ליתן אחיה דנר לנדקה חייב לקיימו (יו"ד רכ"ד"ג), אצל נ"ד דאין אנו נאין לפטור את הנותן ממה שחשב ליתן אלא כל השאלה אינה אלא לענין הקדש נטעות, נודחי שמתר לו להנותן ליתן את הכסף אשר נתן נטעות אל הקופסא, לעניי ארץ מולדתו כרצונו.

סנר שהקופסא היא נעד הכולל של ארץ מולדתו והניית שם מעות נערך יותר משנה ולנסוף נודע שהקופסא היא נעד כולל אחר שלא מארץ מולדתו ושאל האיש אם מותר לו לטול נחמה את המעות מאותה קופסא וליתנס לעניי כולל ארצו כי נטעות הניית את המעות נהקופסא, ונשעתו דנרתי נחמותו הענין עם הנאון הקדוש ר' יעקב מאיר נידערמאן הי"ד מגור, חתנו של מרן ז"וק"ל נעל השפת אמת, והוא ז"ל כתב לי מכתב מלא ד"ת וחנל כי לאנד ממני ואיני זוכר מה שכתב. **ודגה** לפי ה"ל דכל דלחי ליד הגזר הוי הקדש אפילו נטעות יש לדון אם הקופסא העומדת נרשות הנותן חשונ כאילו נא הכסף ליד הגזר, דהא אחתיק נ"ג פ"ה דכליו של לוקח נרשות מוכר קונים לו נמקוס ש"ש לו רשות להניחו, והלא הנותן נתן רשות לנבאי הכולל להניית את הקופסא ננייתו ועוד כשנתן הנותן את המעות נהקופסא הוי כאילו מדד לו נכליו, דקונה הכלי ללוקח, כדליתא נח"מ סי' ר"ג. אולם יש לחלק ולומר דעד כאן לא אמרו דהקדש נטעות הוי הקדש מכיון דלחי ליד הגזר, אלא דוקא כשנותן ליד הגזר דהא אין אנו צריכים לשום סנרא שתועיל המסירה ליד הגזר אלא מה שהי' טעות היינו נסבת המסירה, כלומר, הנותן אינו טוען שאין המסירה כדת, אלא שטוען שמסר נטעות, כי לא הי' לו למסור, אז שפיר אחתיק כיון דהמסירה היא כדן ודחי ליד הגזר אין טענתו טענת טעות על עמם ההקדש כלום, אצל נידון דידן דנאמת לא מסר ליד הגזר, והכסף עדיין נרשות הנותן, אלא מטעם כליו של לוקח קונים נרשות מוכר קאחתיק עלה, ונדין זה שהכלים של לוקח קונים נרשות מוכר יש תנאי שהמוכר יאמר להלוקח לך וקנה, או שימדוד המקנה לכליו של הקונה, ונ"ד שמה שאמר לו לך וקנה או מה שמדד לתוך כליו הי' נטעות כי המקנה סנר שזה קונה אחר, א"כ יש כאן טעות נהמסירה, ומלנד טענתו של הנותן שהקדיש נטעות הרי הוא טוען שאין כאן שום מסירה להקדש משום שהמסירה היינו מה שאמר לו להנבאי לך וקנה הי' נטעות, וא"כ לא אחי עדיין לרשות הקדש ובזו הדרן לכללא דהקדש נטעות לאו הקדש הוא.

ועוד נראה דמה דאחתיק כיון דלחי ליד גזר לא תועיל טענת טעות, היינו דוקא נדלחי ליד גזר ממש ולא על ידי קנין כליו נרשות הנותן, דהא כל הדין הזה נובע ממה שכתב הרשנ"א דכיון דלחי ליד גזר לא מהני שאלה, והטעם דלא מהני שאלה כתב הש"ך נשם הרשנ"א ז"ל סימן רכ"ה משום שהגזר קנה נעבור ההקדש נחשיבה, והש"ך שם מנאר דהגם דאמירה לגנוה הוי כמסירה להדיוט ואחתיק יש שאלה על האמירה ואין שאלה על המסירה, משום שלא אמרו דאמירה לגנוה הוי כמסירה להדיוט ממש אלא לענין קנין נלנד להיות האמירה גומרת נהקדש כמו שגומרת המסירה או המשיכה נהדיוט וכו', דדוקא כי נמא דה"ל כמסירה ממש ליד גזר הוא דאחתיק דאין שאלה אצל אי לא אחתיק אלא כמסירה להדיוט דהיינו קנייה של הדיוט שפיר איכא למימר דיש שאלה

סימן תתקכ"ב

תקנה כרי שלא תהי' תקלה בעתיד.

[א] ל"א יתן וכו'. כעין שאמרו אם כן נמלאת מכשילן לעתיד לנא (כתובות ל"ז, קידושין ל"ג, יומא ע"ז), שלא העמידו חכמים דנריהם כפי הדין כדי שלא תהי' תקלה נעמיד. ואחרים שאמרו שאין לשמוע לו נודחי סנרו דניחיד אי אפשר לומר א"כ נמלאת מכשילן וכו' דא"כ אין לנדנר סוף, ולא אמרו אלא נחקה כללית כהא דש"ס ה"כ.

תתקבנ. כי על כל אלה יביאך אלקים במשפט (קהלת יא ט) אם טוב אם רע (שם יב יד) זה שנותן צדקה ואומר לחבריו תלח לי כי (א) אני צריך אותו לצדקה ואותו מלוח לו והוא חס על מקותיו ואומר בשאריות אפרע לך ויש לו ואינו פורע מחרת והמלוח היה יכול לחלוח או להרזיה בו וכן חנותן בחמה לקרבן או לצדקה (ב) והבחמה אכלה ברשות חבירו וכתוב (שם ד יז) מנת הפסילים זבח.

תתקבר. כל נבאי לא יבקש לארץ הצריך מן חבריות לקשות לו הנם או לפרוח והוא יקשה מה שיצוהו מפני שנתנה ממנו והוא ירא ופיראתו קושה אלא אם בן דבר מצוה.

תתקבת. מעשה באחד שקיבץ סעות מכל קהלה לקשות ולא הפסיק עד שנמנה למות אמר לחכם מה אעשה מן המעות אם אומר לכל קיר ועיר להחזיר. אמר החכם תספור המעות ביד נאמן שיהיה יתום ויתומה להשיא ואין מעות

במה להשיאם ויהיה לך ולאשר נתנם בצדקה מן המוכתר ובלבד שיתו היתום והיתומה צדיקים.

תתקבו. מעשה בכבוד אחד שחיה נפוי למות אמר תסדתי תסדתי כך היה צדק תסדתי אמרו לחכם מה הוא אמר אמר להם שמה הוא בכור אמרו כן אמר להם אמרו לפדותו ויהיה מיד נתנו לבחן ח' פלעים [א] והיה

כ"ה שנים אחר כך :

משנת אברהם

סימן תתקכ"ו

סכנה לאתר הפדיון.

[א] וחיה כ"ה וכו'. נפשטות הענין הוא זכות המנוה שנתקיימה בו נהנתור הגינה עליו ולפטר שנתוספו לו השנים כדלמדין זכה מוסיפין לו. וכהא דננימין הלדיק שהוסיפו לו כ"ג שנים על שנתיו זכות המנוה (נ"ג י"א). [ואולי יש לכוון המספר של כ"ה שנים שהוסיפו לו, משום דמנינו שרז אשי שדר לי' שנסר זחי לרז אחא צרי' דרנינא צפדין הנן (נכורות ל'), משמע דזה הוא שיעור של פה"ג. וסתם שכירות של פועל הוא דינר ליום כדאיתא במד"ר פס"א, הרי שדינר מוסיף לפרנסתו של אדם ליום, ומלא שהכהן העני מתפרנס נכסף הפדיון שצעה עשר יום, ונתוס' סוטה י"א איתא נשם התוספתא דמדה טובה מרובה על אמת המש מלות ע"ש, מנזר דזכות שהתיה את הכהן העני שצעה עשר יום מניע לו מן השמים שכר שיהיה הוא שמונת אלפים וחמש מלות יום, וככ"ד שנים של שני"ד ימים יש שמונת אלפים ארבע מלות ותשעים וששה ימים לכן הוסיפו לו, נשגיל הארבעה ימים ההסרים, שנה שלימה כי הקצ"ה ממלא שנותיהם של נדיקים כלומר כשיש להם לתיות אפילו יום אחד נשנה ממלואים לו כל אותה שנה, ולכן הוסיפו לו כ"ה שנים שלימות]. דהא נש"ם לא מנינו דיש איוו הקדש על נכור אדם עד שאלמר שיש נזה סכנה אם אין פודין את הנכור משום שמתמשין נהקדש, כלומר, האדם עלמו משתמש נקדושה נכור שנו. ונפסרי משנת אברהם ח"א דף מ' הנלתי את דברי חמודות על הר"ש סוף נכורות נדנר מה שהנזיל הר"ש ז"ל שם: ותקון גלוטים — ולשיילי' כהנא, כלומר שהכהן שאל את אפי' הנן, מה צעית טפי צריך נוכרך דין או חמש פלעים דמחיינא למיפקרי' נהוא, עכ"ל. וכתב נד"ח שם ח"ל: וכתב נפסקי מהר"א"י סימן רל"ה מה שכתנת דלס הי' עתן הנן לכהן שהי' יולא נכך כונו נפטר חמור, נדותא הוא דל, דנפטר חמור גופא לא ידענא מהיכין דייקת דיוולא אם עותן הנכור לכהן דילולא צריך לדעות או לערוף. והא דילפינן מהקדש היינו דאיוו צריך דוקא שה אלא פודהו נשאר דברים אכל מכל וקודם פדייה נעי, ואפילו אי מהני התם היינו משום דהחמור קדוש גופא נכורה ואפילו נהנלה קודם פדייתו משא"כ נן נכור דילוף נהדיא מקרא דחולין גמור הוא למאי מינעי לי' לכהן אי לענד, אין נן חורין נעשה ענד, אי לנן הא לאו זרעי' הוא ע"ש. הרי מפורש דאין אום קדושה נכור אדם קודם פדייה דאי לאו הי' חסור נהנלה, וקרא: נכור נניך חתן לי, משמע על מלות פדייה נלנד ואין לכהן אום חונ על עלם הנן הנכור. ועי' נתשונת הרינ"ש סימן קל"א ונתשונת

הרדנ"ז ח"א סי' תל"ו דהנן משתייד לכהן עד שלא נפדה, ע"ש. אולם מענין הוא מה שכתב הר"ש עמות י"ג ו"ג, וערפתו, כי כל נכור שלא יקרב לגני המנוה או לא יפדה תינ מיתה, כי כל נכור חגרים אדם ונהמה מתו וכו', כנראה שדקדק נניז וערפתו לומר כי בו נכלל גם נכור אדם שלא נפדה, כי מנינו שהכ"ל מנלרים ניז עריפה גם על האדם, כעין שדרשו נפסרי האזינו על הכתוב יערוף כמטר לקחי, ר' אליעזר ננו של ר' יוסי הגלילי אומר אין יערוף אלא הרינה וכו', ר' ננאה אומר אם לא עשית דברי תורה לשמן ממייתים איתך שנלמר יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא הרינה שנלמר וערפו שם ונו'. ומהא דנ"ק פ' אחא שונרל קטעי' לידא דינוקא, יש קלת ראי' שיש סכנה להשהות את הפדיון, והגם דהתם לא איתרו את הפדיון רק לשעה קלה. ואולי יש נזה ליתן טעם לדברי הר"ש נסוף נכורות נהלכות פדיון נכור שכתב: ואחר שיהי' נן שלשים יום יפדנו מיד לא יאחר מלותו כמו שאלמו חכמים ז"ל ושמתם את המלות קרי נ' ושמתם את המלות אם נלח מנוה לידך אל תחמינה. ומרן זל"ל נלנ"כ יו"ד סימן שז"ה כתב על דברי הר"ש אלו: ואם לדון יש תשובה כי מזה למדין ג"כ אין מענידין על המלות כמנזר נש"י יומא ל"ג, ונמנילה ג, דמה שמענידין על המלות ממוקום למקום הוי כאלו החמיץ את המנוה כלומר שמעניר על המנוה מזמן זה לזמן אחר, וע"כ אמרינן נמנילה דהמעניר מיד שנלדר ראשון לי"ד שנלדר שני חשונ מעניר על המלות, והיינו שזמנים חלוקים דומים לגופים חלוקים כמ"ש הרמנ"ם נהל' שגנות, אכל נפדין הנן דאיוו חלוק לילות מימים וכולי יומא אריכתא כדאיתא נש"ם נילה ל' ונש"ם ס' עיר ז' שאני שערות הויליל ומנולות זו מזו, יומא נמי הא כתני ויהי ערנ ויהי נקר יום אחד, התם לאו דמפסקי מהדדי הוא מאי קאמר יומא וליילא חד יומא הוא ולעולם לא מפסקי מהדדי, פירש"י: התם דכתני קרא יום אחד לאו משום דאיפסקו מהדדי אלא הוי קאמר שהוא יום אחד דקיימא לן דליילא ויימא חד הוא שהלילה הולכת את היום ולעולם לא מיפסקו מהדדי. הרי מפורש שכל הימים חשונים גוף אחד ולא חשונ מעניר כשפודה ניום אחר, דוקא נזה ונמנילה שמיים שנין י"ד ראשון וצין י"ד שני אינם ראויים לקריאה והם זמנים חלוקים וכדברי הרמנ"ם נהל' שגנות פ"היה' ונתוס' כריתות ט' דמפרשים שנתות כגופים דמיא כשטו כגופים ומחלקים משום דשנת זה מונדל מחנירו שמי החול ננתיים, אכל נפדין הנן לא שייך כלל דין מעניר, עכ"ל. וצויתר יש להפליא אדברי הר"ש הנ"ל דהלל כתב שאפילו בו ניום אין לאתר אלא פודין מיד, ומה שייך מעניר על המלות נפודה ניום הקצונ נתורה, והלא נמילה שזמנו קצונ נשמיי, לא הוי מעניר כשמל כל היום, אלא

תתקב. (א) כלומר שאמרו לצדקה. (ב) ר"ל ונתוסמה בשל אחרים.

תתקבנו. בכבוד שורו חדר לו וקרני ראם קרניו (רברים לנ יח) אם יש לאדם בכור שנולד לו בעדרו כשהוא יחדר שאר בהמות שהוא נהנה מן הצמר יחדר אף הבכור (א) שלא יהא חלק נכוח ששל מעדרו שכל זמן שהוא תמים לקרבן הוא קומד. אחר היה לו בכור שננה אמר מוטב שישיב אותו בחדר אחר וינקול בערו וימות ברעב ולא יננה בני אדם וחתך מעט מן הקרנים.

תתקבנה. אם חזו רואין הציבור שרוצין להתנת אחר לוקחין ממנו (א) ופוזקין אותו [א] ואם יאמר מוטב לו שיהרג משליך מעיר לעיר בסכנת נפשות ולא יהיה ספק בזה לצרכי בני ביתו אם תשאירו לי מקצת שאוכל להתפרנס או אתם תפרנסתי ואם לאו (איכה ד ט) טובים היו הללי הרב מחללי רעב ואם רוצים לעזור את אחת מעיניו או לקפץ את ידו או את רגלו ואם יקחו ממון שישי לו יכלוין לפרותו חזו אומר אל תקחו את ממתי מוטב לי לסבל הצער בנופי מלמות הוא ובני ביתו ברעב והם אומרים לא כי יש סנפ משטחה וברשת ופנימה לכל היחודים אמר לי הברשת ואם הכשת ליחודים יסדתי הם ועוד שאלו ראובן אמר לקח דעו לכם כי פלתי קרובי רוצים לתפוס ואני מגיד על מעשי הרעים אם לא תמחו בידו אם לא תגרשוהו מן העיר אם לא יתפשוהו הננים דעו לכם כי לא אתן בעבורי לפדותו יותר מכפם לא חששו לבסוף נתפס דחקוהו לתת יותר מאשר הם נותנים אמר להם הלא התריתי בכם אמרו לו אם נקזוב ולא יהי מדוי ולך משפט הנאולה.

עניני כיבוד אב ואם

תתקבנו. בראשית רבה (א) (בראשית מו א) ויסע ישראל וכל אשר לו יובא בארה שבע ויזבח וזבחים לאלקי אביו יצחק אמר ר' יהושע בן לוי חזרתי על כל בעלי אנדה שבדרום שיאמרו לי ספוק זה ולא אמרו לי עד שעמדתי עם יהוד' בן פריה בן אחותו של בן הקטר ואמר לי הרב והתלמיד שהיו מחלכין בדרך בתהילה שואלין בשלום התלמיד ואחר כך בשלום הרב אמר ר' הונא כד אתא ר' יהושע בן לוי לפבריה שאליה לר' יהונן ולר' שמעון בן לקיש ר' יהונן אמר שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו אע"פ (ב) שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו [א] והנה יצחק ויעקב ואהרן מבני יעקב בא לעבוד ליעקב

משנת אברהם

כאטשאו, ורליתי שנס הוא ז"ל כתנ קרונ לדנרים הכ"ל. ח"ל: אך לפי הגרסה הטעם נזה דפדיון של ענמו יש בו ענין אחר נלעדי המנוה, שהפדיון נוגע לתקון נפשו כמש"כ הרנינו נתיי פרשת תשא, ואם אינו פדוי הרי הוא נענש שכן דרשו רז"ל למה שמך עליית הרגל לפדיון הבכור לומר לך שהנכורות שפדו מקבלין פני שכונה חוכין לראות ננין בית המקדש, הא לא נפדו לא יראו עכ"ל. ומה שנוגע לתקון נפשו המיונ מוטל עליו יותר מעל חנירו דכל אשר לאיש יתן צעד נפשו וכו'. והגאון הכ"ל מתאמץ להניח רחיות דננוגע להלל נפשו המיונ מוטל עליו יותר ממה שמוטל על חנירו, והיינו שהוא ז"ל הנין שני פדיון תיקון להנשמה ולכך הוא נריך להפס אחר רחיות ויש קודם הוא או ננו, אצל ננוגע לסכנה אין הדנר זקוק לשום רחי' שחיד קודמין ואין נפ"מ נין איש אחר זך אליו לגמרי או ננו. ולדעתי גם רנינו נתיי נלמרו: הא לא נפדו לא יראו, כוונתו שיש סכנה שימותו ולא יראו כדמשמע מדברי רנינו נכאן. ונדנר נוסח הגרסה של פדיון הנין ראה נש"ת חכם נני סי' ק"ה, שהניח דברי חוט השני. ויש להאריך נזה.

זרצין מקדימין למנות מישכס אברהם ננקה, ועי' נלני נזר או"ח סימן תק"ו שונדנר מזה נדנר שיטת הטורי אנו דלא שייך אין מענירין אלא נמעניר ממקום למקום ולא נמעניר וזינו לזמן.

אולם לפי הכ"ל דנפדיון יש חש סכנה להולד ננואחר פדיונו אין לתמוה כלל על הר"ש האומר דנריך לפדות מיד ולא לאחר דהא נש"ס נ"ק פ' הכ"ל מנינו דיש נליחור לשעה קלה משום סכנה וכן נוטין דברי רנינו נכאן, והא דנהגו לפדות ניום ל"א לעת מנחה ולא ננקה ממש היינו מחששא אלא יפדה קודם זמנו כדליתא נש"ע, אצל מהראוי הי' אלא לאחר אפילו לשעה קלה אלתלח משום תשאל.

ובזה מתחווה מה ולמרינן ננכורות ונ"ט פלוגתא דרננן ור"י נני הוא לפדות וננו לפדות, אור ר' ירמי' הכל מודים היכא דליכא אלא חנוש סלעים הוא קודם לננו וחיי טעמא דמנוה דיד' עדיף כי פליגי היכא דליכא חמש משוענדות וחמש נני חורין, ופליגי נמלוה הכתונה נתורה אי הוי כמלוה הכתונה נשטר או לא, ע"ש ונקודותיו כ"ע. והדנר נריך נילור הלא טעמא דר"י האומר ננו קודמו הוא משום שמלותו על אנו ומלות ננו עליו, פירש"י נמשנה: מלות פדיותו של אנו זה היתה על אנו שמת ומלות ננו עליו, ור"כ אין המנוה לפדות את ענמו רחי' כלל עליו אלא על אנו שמת, ומה טעם מודה ר"י דהיכא דליכא אלא חמש סלעים שהוא קודם לננו דמנוה דיד' עדיף, הלא אחרת שאין כאן מנוה דיד' כלל, אלא על אנו שמת רחמי מנוה זו ולא עליו. אולם לפי הכ"ל דיש סכנה נלי פייית הבכור מסתנר שפיר דהאנו חיינ לעשות המנוה של פדיון ענמו כדי להגיל את ענמו מסכנה והוא קודם מננו, כדון כל סכנה שהאדם מחוייב להגיל את ענמו ונקודם, ומעתה הפירוש נננו, הכל מודים, דמנוה דיד' עדיף, כלומר, לפיכך הוא קודם משום דהמנוה זו משתייכת לדיד' לענמו להגילו מן הסכנה ולא פליגי אלא היכא דליכא חמש משוענדות דר"י סינר ננו קודם שעל ידי כך יפדו את שניהם. ובסדר' את הדנרים לנפוס זכיתי נהספר היקר והנעים ראשית נכורים על מס' נכורות מלת הגאון הקדוש ר' אברהם וויינבערן הי"ד, תלמיד וותיק למרן זלוקל"ה מסד

סימן תתקכ"ח

מדין את השבויים בממונם ננר ריצונם

[א] ואם יאמר וכו'. מסרון היכר יש נסימן הזה כי לא הורה נכאן אס לפדותו או לא. ונדלתי שהי' כתונ כאן: אחר „מחללי רענ": אין שומעין לו, כי איך יהי' מותר לו להפקיר את דמו עתה מחשש אלא יהי' לו נמה להתפרנס אחר זמן, ואין פורקנו כעת מוטל על הקהל צעוד יש לו כסף ואחר זמן כשלא יהי' לו אף יהי' מוטל על הקהל לפרנסו. וכן נדון השני אין הטענה נודקת שיפדו הקהל אותו ואם לאו הוא מסקיר ענמו לסכנת אנו ולנושת של כל היסודים, כי כעת יש לו ממון ואסור לו לסכן את נפשו. וכן הדון הג' המתחיל: ועוד שאלו, הוא ג"כ מעין זה דלזליק נתר השתא, כלומר, קודם שתפסוהו הגנים אין לנרשו מן העיר ולאחר שתפסם, הקרונ אליו חיינ לגאלו יותר מאחרים.

ברשי ד"ה הי"ג: שהוא בן בנו של רנח ואינו מותר על כיבודו. ויש לומר דהנהג כונת רשיי בשביל שהוא רנח ואו גם בנו אינו מחויב מכבודו, ובספרי בחולותיך פיסקו ע"ה: מלמד שהתנוקות קורין לאבי אביהם אבא.

תתקבנו. (א) כעין מה שאמרו בזה כ"ב: שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבן ריקס.
תתקבנה. (א) ריל מדין אותו.
תתקבנה. (א) פירשת ציד. (ב) הרמ"א כירין מר ר"ם סכין כתב נ"כ וחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו ועיין סבות י"ב א'

או להאכילו או להשקותו או שום צורך ויצחק צדיק ביעקב לא יתכן שיטעשה צדקי יעקב ויצחק יושב והצטח ער שיטעשה צדקי יעקב זה היה עץ ליעקב וגם בן יעקב חייב בכבוד יצחק.

משנת אברהם

סימן תתקכ"ט

כבוד אבי אביו.

[א] הגה יצחק וכו'. מדברי רבינו נראה שפרש דהגם שי' לו לנן יעקב להקדים לכבוד את אביו יותר מחשר את זקנו יצחק, לכל זאת כששניהם ניחד לפניו אם ישמש מקודם את אביו הרי זה ניוש לאביו אביו, אבל כשישמש מקודם את יצחק אין צוה ניוש לאביו יעקב לכן לא יעשה בן יעקב עון אלא ישמש את אביו תחילה וכעין שאמרו אהיה ואניך חייבים בכבודו, וכן אהיה ואמך חייבים בכבוד אביו. וקרוב לדברים אלו כתב הרמב"ן עה"ת נראה ש"ת ר"ל דלאחר שהניח את דברי המדרש המוזכר בדברי רבינו, כתב: ואינו מספיק, שהראוי לומר לאלקי אבותי בלי שייתד אדם, כו' כלומר, הרגיש הרמב"ן ז"ל שי' צוה משום אי כבוד נמה שלא הזכיר את אברהם, ונאסוף כזה נודחי אין מן הראוי לחלוק כבוד לאביו. ור"ל לדבריו הניח הרמב"ן ז"ל דהא נתפלתו הזכיר יעקב אלקי אביו אברהם ואלקיו אביו יצחק (נראשית ל"בכ'). לכן תירץ הרמב"ן ז"ל בדרך סוד, ע"ש.

דין גואל הדם תלוי ברין ירושה.

ובבב"ק העיר מהא דרש' מכות דנן ננו נעשה גואל הדם על רציחת אביו מפני שאינו מזהר על כבודו. וכבר דעו זה רבים, ועי' בספר חוט המשולש, ובכלי חמדה פרשת ויגש, ובשני חמדי אות כו'. ולכאורה נראה לתרץ סתירה זו לפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהל' רוח א"ב' וכל הראוי לירושא הוא גואל הדם, היינו גואל הדם תלוי בירושא, כלומר, נישנו דין ירושה. ובהרמב"ם ז"ל מומרים ז"ל, איתא: בן סורר ומורה הרי הוא ככל הרגוי בית דין שמתווסס לירושא, שאע"פ שאביו גרם לו סקילה הרי הוא יורש כל נכסיו, עכ"ל. מנא לה דרוח אינו יורש את קרובו ארצה דל"כ מה רנוחא בנן סורר ומורה. ונקלט בזכרוננו ארצותי נצחיה ספר מקור לדברי הרמב"ם אלו דרוח אינו יורש את קרובו הנרצח מקרא: הרלחת וגם ירשת האמור נכנות היזרעאלי, כלומר, הרציחה ננטלת את דין הירושא, מנא לפי זה דאז שהרג את ננו אינו יורשו (אם אין לו ננים), א"כ נפסק נכאן דין הירושא, וממילא גם הבן אינו נשומר קרוב להאז הרוחא, דהא אי אפשר לומר דהקורבא נשין הבן לאז קיימת, ולהיפך מהאז להנן נטלה, וכיון שאין כאן קורבא בין האז להנן, אין בן מהמינן לכבוד את אביו אביו, דלא עדיף מלאז גופא שאינו חייב לכבודו כי השארות פסקה, ושפיר נעשה הבן גואל הדם להרוג את אביו אביו. אולם מסופק אינו צוה הרבה דאפילו נאמר שכן הוא הדין כמו שכתנתי דליון הבן הרוחא של אביו יורשו, אבל איך נאמר דהאז ההורג את ננו שאין הנרצח יורש את אביו ואין בן ננו של הרוחא יורשו, דאז נשניל שכן הבן אבד את אביו ע"י רציחת זקנו הפסיד גם את ירושת זקנו, ומנא קבואה היא שאין לי עלי' ראי' דעל ידי הרציחה נפסק היחס המשפחתי עד שלא יורש הנרצח את הרוחא.

ויש לזקק נש"ם מכות הכ"ל י"ג, דנקט נאז שהרג ננו נעשה לו גואל הדם ומתיא חידך אין ננו נעשה לו גואל הדם, ולא קשיא הא ננו והא ננו ננו, פירוש כשהרג האז את ננו ראונו אין שמעון אחיו נעשה גואל הדם לאביו יעקב אבל ננו של ראונו נעשה גואל הדם להרוג את זקנו, ולמה לא נקט הש"ס כשהרג ראונו את יעקב אביו, שאין ננו של

ראונו נעשה גואל הדם להרוג את אביו ראונו אבל בן ננו של ראונו נעשה גואל הדם להרוג את ראונו. אולם לפי הכ"ל שכתנתי דראונו הרוחא אינו יורש את אביו הנרצח לא קשה מידי, דנזוקא נקט הש"ס נאז שהרג את ננו ולא להיפך, משום דאז אין אחד מיוצאי חליו של ראונו הרוחא יורשים את יעקב זקנס, וממילא אפילו בן הבן אין נעשה גואל הדם. ואפשר שמכאן הוציא הרמב"ם את הדין דגואל הדם תלוי בירושא, שלא ידענו מקורו, ונאז דהו' קשה לו למה נקט הש"ס הסדר הכ"ל.

ובדברי הרמב"ם הכ"ל דגואל הדם תלוי בירושא לא הראו הנושאי כליו שום מקור לזה, ואולי יש לומר שהרמב"ם ז"ל הוציא את דינו מקרא (שמואל ב' י"דז'), והנה קמה כל המשפחה על שפתח ויאמרו תני את מכה אחיו ומתיחה ננפש אחיו אשר הרג וכשמידה גם את היורש וגו'. ויש לומר דטענת האשה התקועית אל המלך היחה נמה שהדגישה, והנה, קמה כל המשפחה כלומר, כולם רוצים להרגו אע"פ שאי אפשר שיהיו כולם קרונים נשוא, ורק הקרוב קודם הוא היורש, ורק לו משפט הנאולה (וראה רש"י קידושין כ"א ע"א סוף ד"ה חונה), ואחרים שאינם יורשים אותו אינם נעשים גואל הדם, הרי זה עד שאין כוונתם של בני המשפחה לנקום נקמת ההרוג משום כי יחס לננס, אלא כוונתם להשמיד את היורש כלומר את הרוחא שהוא כעת היורש אשר ירש מאת אביו, כי התני של ירושת אביו שירש האז הנרצח לא ירש הרוחא כי אין רוחא יורש את הנרצח, ואת ממונו של הנרצח כבר ירשו בני המשפחה, ועתה הם רוצים שגם את נחלת הרוחא ירשו לאחר שישמירו את היורש נתורת גואל הדם כדין של תורה, ויירשו אותו כעין אביו שירש את ננו הסורר ומורה משום שהרג נדיו. — נלתי שים לאישי שם ושארות וגו', והמלך הודה לה כי הדיק אהיה, וכל יסוד טענתה היחה נאמרה והנה קמה, כל" המשפחה, ומזה הוציא הרמב"ם ז"ל דינו דגואל הדם תלוי בירושא.

ובדברי הרמב"ם הכ"ל שכתב לרנוחא ראביו יורש כל נכסיו אע"פ אגרם לו סקילה, יש לעיין מהיכי תיסיק אדעתן שלא יירש את ננו, ואלא אגרם לו מיתה, הלא הוא קיים מזה הכתובה נחורה ותפשו נו אביו ואמו וגו' וצריך לומר משום דהרשות ניד האז והאם למחול לו, וס"ד נשניל שלא מחלו לו הרי גרמו לו מיתת סקילה והווי כרוחא שאינו יורש את הנרצח, קמ"ל.

ואשר לקושיית המפרשים הכ"ל נסתירת דברי רש"י מכות י"ג, שאין בן הבן חייב בכבוד זקנו למה שכתב בפירושו עה"ת נפרשת ויגש מדברי המדרש, כמעט כל המפרשים מתרנים דליון בן הבן חייב בכבוד זקנו לאחר מיתת אביו, וכולם מחלקים צוה מכת סבא גרידא, בלי ראי', ונפרט קשה להבין מניין לו לרש"י נמכות לומר דליון בן הבן חייב בכבוד אביו אביו, דהא התם שאני דנן הבן נא לקיים מצות גאולה, כי מצוה נגואל הדם לכן אינו חייב להשגיח על מצות כיבוד, אבל נעלמה אפשר דגם אחר מיתת אביו הבן הבן חייב לכבוד את אביו אביו, והגם כי כבר דעו זה רבים כאמור לא אמע להוסיף על דברייהם.

ברין כבוד אביו אביו לאתר מיתת אביו.

דגה נתום' ינמות דף ה' ד"ה כולכס, כתנו דמה דלחמיון נקידושין ל"א אהיה ואמך חייבין בכבוד אביו ילפיין מדכתיו אני ה' אחרי הכתוב איש אמו ואביו תיראו וגו', וממילא שמעיין מכאן מני דהבן חייב בכבוד אביו אביו מטעם שאתה ואביו חייבין בכבוד זקנך והוא מקרא הכ"ל דלני ה', אלא די' חילוק ניניהם, דלגני הקנ"ה אהיה וכן אביו חייבים

חייב בכבוד אמו ככבוד אביו, אבל גבי מח אביו אינו חייב בכבוד הסבא מאחר דשמעינן שיא אפשרות להקנין שיסתנה. ולפי' תוס' ר"י הזקן מחורטים כל הדקדוקים הנ"ל ואפילו לפירש"י נמי לא קשה מניין ידע שהוא בן אלמנה שמה הוא בן אלמן ושאלתו היא, אביו קודם או אביו אמו קודם, דזו אין שאלה כלל דאם אביו קודם לאמו מאני ה', נודחי שהוא קודם לאביו אמו, ונע"כ שהוא בן אלמנה והשאלה לענין אביו ואמו. ונפרט דלא שייך לקרא לאביו אמו אמת, ורק לאביו אביוהם קורין אבא, ומכל הנ"ל נשמע כדברי רש"י זמכות י"ג, דלאחר מיתת אביו אינו חייב בכבוד אביו אביו. ועי' ירושלמי הוריות סוף פ"ק אביות אביו שחיי תלמודו ממנו ואביות אמו גרסא מאביו, מי קודם, אביו הוא שיקדים או עד שיהי' כל תלמודו ממנו, ע"ש. משמע דבאין חיי תלמודו מאביו אין שום שאלה שאביו יקדים, כלומר, אלא שניהם שווין, ור"ל לקמן סימן תתקס"ג, שמשמע מדברי רבינו שכתב: מי שלא ראה אביו ואמו נעמדו על דעתו היכן מצות כבוד אב ואם, ויש לו זקן וזקנה הרי יקיים בהם וכו', דלאחר מיתת הוריו אין הוא חייב בכבוד הוריו אלא מעלין עליו כאילו קיים מצות כבוד כשמכבדים, ע"ש.

מכ"ל אבי אביו ואביו אמו

וברמב"ם הל' ממרים ה"ג, וכן המקלל אביו ואביו אמו הרי זה כמקלל אחד משאר הקהל, עכ"ל. וכחצ הכסף משנה שרבינו למד דין זה מהא דמכות י"ג הנ"ל שכן הן נעשה גואל הדם, משום שאינו מוחרר על כבודו, ע"ש. ורחוק מאד לומר שזה הוא המקור לדברי רבינו, דשאינו החס שיב עליו מצוה להיות גואל הדם ומכיון שאביו כבר מח אביו חייב בכבוד זקנו ושבו המצוה של גאולה מוטלת עליו, אבל מניין שהמקלל את אביו אביו נחיי אביו פטור, ועוד מאי טעמא דלא כתב הרמב"ם דין זה גם נמכה אביו אביו. ובספר כנה"ג הל' כבוד אב הביא דברי הרמב"ם הנ"ל והראה מקור מפורש לדבריו בתורת כהנים פרשת קדושים פרק ט': איש אין לי אלא איש אשה מניין ת"ל איש איש כי יקלל את אביו ולא את אביו אביו ואת אמו ולא את אביו אמו, אביו ודלוי ולא הספק, אמו ודלית ולא הספק, עכ"ל. ונקראן אהרן שם כתב דהתור"כ דרש מקרא יחירא דהא כבר כתבי ומקלל אביו ואמו וגו' למעט ולומר דאינו חייב אלא על אביו ואמו דוקא ולא על אביו אביו ועל אביו אמו, ע"ש. ולפי זה נבכחה שאין כאן קרא מיוחד שפיר חייב על אביו אביו ואביו אמו. מכל מקום הדבר מתמיה לומר דהתורה פטרה על קללת אביו אביו וחיובתה על הכאתם.

ואלפ"א דברי הראשונים הי' נראה לפרש דהתור"כ הנ"ל הממעט קללת אביו אביו ואביו אמו, קאי נמי לאחר מיתת ההורים ונאמת פטור הן על הקללה והן על הכאה אלא דעל הכאה לא נריך קרא לפטור, משום דבירושלמי יצמות ס"פ י"א ה"ג, איחא: ר' עקיבא אומר אביו ואמו קלל את שהוא חייב על אביו חייב על אמו ואת שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו, ע"ש. ובספר רע"ק פשוטה דאביו חמור מאמו דהלא יש לו דין קדימה לגבי אמו, דאמה ואמך חייבין בכבוד אבין ואם פטרתה התורה על קללת אביו איך יתחייב על הקל, על אמו. ומסבירא זו ידענו ג"כ דמי שפטור על קללת אביו או על הכאת אביו ממילא נמי פטור על קללת והכאת אביו אביו, דהא אביו חמור מאביו אביו, דהא אביו חמור מאמו, ולכן הכאתו על הכאתו דהמכה את אביו המת פטור, ממילא ידענו שגם על אביו אביו פטור, דלא יהי' אביו אביו חמור מהאב עצמו, ולכן לא אינרירך קרא לזה לפטור, אבל המקלל את אביו המת חייב, והר"א דחייב נמי על קללת אביו אביו לאחר מיתת אביו, לכן

כבודו יתעלה, אולם נאצי אביו אין הן חייב בכבודו של אביו זקנו אלא מתחת כבוד אביו, כלומר הן הן חייב לכבד את זה שאביו חייב לכבד, והלא אביו חייב לכבד את אביו זקנו. אולם כשמת האב ואין עליו חיוב לכבד את אביו היינו הסבא של הסבא כי אין מחיים חייבים נמנות, נמחים חפשי, אז השאלה מי פקע חיוב כבוד של הסבא מתחת הן הן או שמה כיון דחייב הי' לכבדו נחיי אביו גם עכשיו חייב דאין דבר שיפקיע את חיובו, והחיוב שחל עליו נשאר נחקפו ולא פקע, ובפרט דיש סברא לומר מכיון שהן הן חייב לכבד את אביו נמותר וזה הוא מכיבודו של האב שגנו יכבד את האב המת — הסבא. **ואמ"ש** להעמיס הדברים הנ"ל נסוגיין נקידושין ל"א שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר, אבא אומר השקיני מים ואמא אומרת השקיני מים אחא מהם קודם, אמר לי' הנח כבוד אמך ועשה כבוד אבין שאתה ואמך חייבים בכבוד אבין. נא לפני ר' יהושע אמר לו כך, אמר לו רבי, נתגרסה מהו, אמר לי' מבין ריסי עיניך ניכר שכן אלמנה אחת, הטל להם מים נספל וקעקע להן כחרטום, ע"ש. והדקדוקים רבים. (א) מה עלה על דעתו של בן האלמנה לומר דכבוד אב קודם לכיבוד אב, דהא כך שאל אחא מהם קודם משמע שעלה על דעתו שיב שום סברא לומר דכבוד אב קודם, ואמאי הא גבי כיבוד נפירוש כתיב כבוד אב ואמך, ולאמלי הי' שואל נטוגע למורה אב הי' אפשר לומר מדכתיב אב קודם לאב. ואפילו למה דאמרו ח"ל גלוי וידוע שהן מכבד את אמו יותר וכו' אין צוה שום דבר אשר יקדים את האב להאב נטוגע לכיבוד. (ב) מכיון שכבר פסק לו ר' אליעזר את הדין שהאב קודם למה הלך שוב לשאל את ר' יהושע. (ג) ללמה צורך שאל שוב נתגרסה מהו נהיותו בן אלמנה. (ד) כל השאלה ששאל אינה נחוצה לבן אלמנה כי מאחר שאין לו אב מה נפ"מ לו מי קדים. (ה) נחום ר"י הזקן פירשו: מה שאמר לו מבין ריסי עיניך ניכר וכו' כלומר, מאחר שראה חנועותיו בשאלתו כי חריף הוא, הבין שהוא בן אלמנה, שרובם הם חריפים מפני שמעודו נושא ונותן נכבסי אמו, ע"ש. כנראה שלא הסכים לפי' רש"י שפירש שראה שנשור ריסי עיניו מתוך רוב הנכיה, דמה ראי' הוא שהוא בן אלמנה שמה בן אלמן הוא ונכיה על אמו. אולם אפילו לפירוש ר"י הזקן ג"כ קשה מה חריפות יש בשאלה פשוטה כזו.

כ"ב נראה דשאלתו של בן האלמנה היחה לענין אביו אביו שיהי' מי עדיין, מי קדים, אמו קודמת משום שלאחר מיתת אביו אינו חייב בכבוד אביו אביו או שמה אביו אביו קודם, משום שהחיוב אבן חל עליו נחיי אביו לא פקע כנ"ל, והאב קודם להאם משום שאתה ואמך חייבים בכבוד אבין. אלא שהשואל לא פירש שאלתו ולא הזכיר אביו אלא אביו אביו, כדרך הבנים שקורין לאביו אבא, ור"א וכו' ר"י הבינו ששאלתו מתייחסת לדין קדימה שכן אב לאם והשיבו לו נפשטות דהאב קודם משום שאתה ואמך חייבין בכבוד אבין, לכן החכים השואל וחזר ושאל לר"י נתגרסה מהו, כלומר, דכיון דנתגרסה שוב אינה חייבת בכבוד בעלה שוב לא אמרינן שאתה ואמך חייבין בכבוד אבין כן נמי לענין אביו אביו לאחר שמת האב לא אמרינן שאתה ואבין וכו' או שמה החיוב שחל לא פקע. ולאחר ששאל שאלה זו הבין ר"י פקחותו של השואל שהוא שואל בנתגרסה מהו כדי לדעת מזה הדין של כיבוד זקנו לאחר מיתת אביו. מה שהשיב לו מבין ריסי עיניך ניכר שכן אלמנה אחת, כלומר, והנך פקח ששאלת שאלת נתגרסה מהו נכדי לדעת הדין צנן אלמנה והשיב לו תשובה הטל מים נספל, כלומר, בנתגרסה שחובל לקיים ידי שניהם הטל להם מים נספל, ולא כמו קודם שנתגרסה דכבוד אבין קדים, וממילא נשמע דיש אפשרות להחיות שיסתנה ולא אמרינן כיון דחל שוב לא פקע, וממילא נשמע ג"כ דפקע החיוב של כיבוד אביו אביו לאחר מיתת אביו, דדוקא גבי נתגרסה שניהם שוים כי

תתקל. האב שכתו נשואה תוספת בצרכי בעלה וחאב צריך לה (א) לא יצח לבתו לעשות צרכיו [א] כל זמן שעוסקת בצרכי בעלה ואם הבעל טוב יאמר לה לעשות צרכי האב קודם :

תתקלא. כתיב (שם מג ה) ותחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם ספטנו גם אתה [א] ואחר כך גם ספטנו חרי האב קודם לפה כשאין לאב אבל כשיש לאב מה יקשו הטף שאין להם.

תתקלא. אמרינן בקידושין (א) שאל בן אלמנה את ר' אליעזר אבא אומר השקני מים ואימא אומרת השקני מים איזה מהם קודם אמר לו חנה כבוד אמר ועסק בכבוד אביך בא לפני ר' יהושע ואמר לו כך אמר לו רבי נתנורשו מחו אמר לו מבין ריפוי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה חנה אמרו אם אביו אומר השקני מים ואמו אומרת השקני מים ישקח את אביו ואם האב רואה שהאם כותמת על הבן עץ הוא על האב שדוחק את בנו ונורם שאמו כותמת על הבן ואף הבן אם רואה שאמו מצטערת והבן יודע שיוכל לפייס את אביו יפייס את אביו שלא יקסרד וכן אם יבקש אדם אחר לבן שיעשה בשבילו וצריך לו ביותר וחאב מצוהו לעשות דברים ואינו צריך להם כל כך ואחר כך יכול לעשות צרכי אביו יפייס אביו שימתין עד שיעשה לאותו מה שצריך ביותר ואם אביו אינו רוצה האב הוטא [א] ורוב בנים דומים לאחי האב ובלבבות (ב) אחותי בת אבי היא לכך מותרת אך לא בת אבי לפי שדומה חורט כאילו גוף אחר.

משנת אברהם

שדקדקו בחולין י"ח נסוגיא דרונא, אחיל ממכה אביו ואמו, ואחילי לא יליף מנהקלל אביו ואמו דרחמנא אחר דתייב מיתה וליחוש דלמא לאו אביו הוא, דשלי מקלל דמשכחת דתייב מיתה אפילו לא אזליק נחר רונא נשקיללו שלא נפניו ככ"ל.

סימן תתק"ל

נשים במצ"ע שהזמן גרמא.

[א] כל זמן וכו'. מלשון רבינו משמע שיש נדוד איסור נאשה שאינה עושה לרכי אניה אפילו כשרשות נעלה עליה, דאל"כ למה הזהיר רבינו שלא יזוה לה אניה וכו'. ומחילא כשמע דנכל מלות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות וכתב נאנדרהס דהטעם משום שהאשה משועבדת לנעלה, ג"כ יש חיוב עליה לעשות אלא דפטורות משום ששעבוד נעלה קודם, והוא דלא כדברי רש"י נר"ה ל"ג דלי תקעי ענרו על כל תוסף, דזה שייך לומר דוקא אם פטורות לגנורי, כלומר, שלא חלה החובה עליהן לעולם.

ובן משמע נמכילתא יתרו נענין דכנד וכו' מה כיבוד לא חילק בין איש לאשה אף מורא לא חילק בין איש לאשה, והפירוש הפשוט הוא דנכיבוד לא כתיב כי איש אלא כנד את אביך וכו' ונמורא כתיב איש אמו ואביו תיראו וכו' ובכ"ז הו"א דנשים פטורות ממורא, והגם דקשה למה לן לקרא לתייב נשים נמורא הלא הוי שלא נקום ועשה, וכנר נכתב וזה הרבה, עי' בהרא"ם פרשת קדושים דמה דלמורו אשה רשות אחרים עליה היינו דוקא לענין כיבוד ולא לענין מורא דמורא הוי נשנ ולא תעשה ומדוע תפטור, וראה מהרש"א קידושין ל"ד ד"ה ננרל, ועי' נמקנה שם, הרי דנשים תיינות נכיבוד אנ מדאורייתא אלא שנעשה שרשות נעלה עליה, אנוסה היא ופטורה, ופנוי' ואלמנה ונרושה תיינות נכאור"א דהא אינן אנוסות מחמת שעבוד אחרים. ולא שייך להקשות א"כ פטויות ונרושות ואלתנות ליתחייבו נמז"ע אפילו כשהזמן גרמא, דמלך דזין פטרה התורה את כל הנשים, ולא פלוג.

סימן תתקל"א

[א] ואמר כך וכו'. כנראה שרבינו נא ללמד נכאן שחייב של אדם קודמים לחיי אביו (דהא הלכתא דלין הנן חייב למור על הפתחים לפרנס את אביו, יו"ד ר"מ"ה) ולחיי ילדיו, וחיי אביו קודמין לחיי ילדיו, ומה שמסיים, "אל כל כשיש לאז מה יעשו הטף שאין להם" כוונתו דהאז חייב נמונות נביו הקטנים כנכתונות דף מ"ט.

נא קרא למעט, וטעמו של דבר ככ"ל דלאחר מיתה אביו הואיל שאינו חייב נכנדו אביו, פטור נמי על קללתו. אצל כשאביו חי שפיר חייב על קללת והכאת אביו חנו. והגם שחלז הסנרל הדברים נראים יפה, עוד הדנר נריך לראי' מה שחקר לי לעת עתה.

שתוקי וגר המקלל את הריו.

ובדברי הירושלמי הכ"ל נינמות נתקשו מפרשי הירושלמי, והגני להעתיק את דבריהם: והלא הגר חייב על אמו ואינו חייב על אביו כדברי ר"י הגלילי, רע"ק לומר אביו ואמו קלל את שהוא חייב על אביו חייב על אמו ואת שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו, מודה רע"ק נשתיקה שהוא חייב על אמו אף ע"פ שאינו חייב על אביו, רני יעקב נר אחא ר' יסא נגס ר' יוחנן מה פליגין נגר שהיתה הורתו שלא נקדושה ולידתו נקדושה אצל נגר שהיתה הורתו ולידתו נקדושה אף ר"י הגלילי מודה, והקרנן עדה שם מניה אצל נגר שהיתה הורתו ולידתו, "שלא נקדושה" אף ר"י הגלילי מודה, וע"ש נפני משה, וכל הפירושים דחוקים מאלו, וגם טעמא נעי אחילי מודה רע"ק נשתוקי שחייב על קללת אמו אע"פ שאינו חייב על קללת אביו.

ולמע"ד כוונת הירושלמי לומר דהגם דרע"ק סונר את שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו, היינו דוקא נמקום שאי אפשר לו להתייב נשום אופן על קללת אביו אצל שתוקי, הן אמת שאם יקלל את מי שהוא נוכח, לא יתחייב דהא אינו יודע מי שהוא אביו, אצל אם יקלל את אביו ננסתר, כלומר, שיאמר שהוא מקלל את אביו נכל מקום שהוא, נודלי יתחייב, דהא ע"כ יש לו או ה' לו אב, ועל קללה חייב אפילו לאחר מותו, לכן גם על קללת אמו חייב כשמהקלה נפניו, או שלא נפניה, ומה שכתב הרמז"ם ז"ל נהל' ממרים די, שתוקי אינו חייב על אביו כהירושלמי הכ"ל, היינו כשמהקלל נפניו למי שמשופק עליו שהוא אביו, דומיל דמכה, אצל כשמהקללו שלא נפניו, נכל מקום שהוא חייב, ומה פליגין נגר שהיתה הורתו שלא נקדושה ולידתו נקדושה, כלומר, אפילו היתה לידתו נקדושה מכל מקום אין הוא מתייב אחר אביו כיון שהיתה הורתו שלא נקדושה ואין הנן מתייב אחר האז נכריים, א"כ אין לו אז שיתחייב עליו על קללתו, ונזה פליגי ר"י הגלילי ורע"ק אם חייב על קללת אמו, אצל נגר שהיתה הורתו ולידתו נקדושה, אף רע"ק" מודה שחייב על קללת אביו ואמו דהא ישראל נמור הוא שגולד מן הישראלים הוא.

ואם כיום הדברים הכ"ל דשתוקי המקלל את אביו שלא נפניו אלא נכל מקום שהוא נמלא, חייב, מיושב שפיר מה

לבן נח שאין אבות לעכרם, ויעין סנהדרין ג"ח ב.

תתקל. (א) קדושין ל' ב': אשה אין סמוך ביה לעשות שרשות אחרים עליה. תתקלא. (א) שם ל"א ב'. (ב) כן פרש"י בראשית כ' י"ב: וכת אב מותרת

תתקל"ב. האב שמצוה לבנו לעשות לו כך וכך והנה שר או שוטט או איש אחד קורא לכן ומבקש לו שום דבר ענינובא ולעשות שום דבר ואם הבן יודע שאותו השר ואותו איש אם היו אומרים לו לעשות בפני האב היה האב מצוה לבנו לעשות הפסם ולקטוב מצותו גם עתה בלא ידיעת אביו יקטוב מצות אביו ויעשה הפסם.

תתקל"ג. מי שאמרה לו אמו עשה כך וכך אתה בני ולכפוף בא אביו ואמר לו כך וכך עשית מי אמר לך לעשות זה לא יאמר אמי אמרה לי בן אם רואה שכותם אביו פן יכעוס אביו על אמו ופן יקללנה נמצא שהבן גורם ומעלין עליו כאלו הוא עושה. והו' (בראשית כו יג) [א] עלי קללתך בני אך מן הדין לא היה לך לומר עלי שלא יקללני ואף על פי בן אמי אומרה אם יצטער ורואה לקללך:

תתקל"ד. הבן שפא לידו ריוח ואביו ישן זה למדנו מדמה בן נתינה (א) אבל אם בא לאביו ריוח ואינו רואה להקיצו ונפסד ואביו כשמוקד מצטער יותר שלא הקיצו והבן יודע דעת אביו ששמה יהיה כשמוקיצו בשביל אותו דבר שיוודע שאביו שמה על זה יקיצו וכן שמקיצו ללכת לבית הכנסת או לדבר מצוה:

תתקל"ה. האב שהיה חושב עצים או עבודה אחרת והבן לומר (תהלים קיט כבו) עת לעשות לה' חפרו תורתך [א] ויעשה הבן במלאכה אע"פ שהאב עם הארץ אבל אם הבן יודע שהאב כשהוא יושב פני עופס במקשים רעים כגון אם ישב בטל ילך אחר זנות או יסכף את בני אדם לעשות רכילות מזה לזה וכדומה כאלה או ילך ויעשה מחלוקת מצוה על הבן לטורדו במלאכה כדי שלא יהא באותה עשה ואם הבן עושה מלאכה והאב אומר לו לך ועסק בתורה ואחשוב העצים או אעשה אותה מלאכה שאתה עושה יעסקו הבן בתורה ואפילו בני אדם שם והבן חושב אם אני מניח את אבי במלאכה ואני אשב מה יאמרו העולם שאני מבזה את אבי ואפילו לא אמר לו לך ועסק בתורה אלא האב חפ על בנו שלא יטרה ישמע לאביו וכנגד הכוונת יהיה שברו גדול ואפילו אם האב מתכוון כדי לבייש את הבן לומר הוא שוקט ואני טורח אבל אם האב רוצה שילך הבן לשחק ולדבר עבירה אל ישמע לו (א) ואל תאמר עבירה דאודיותא [ב] אלא אפילו עבירה דרבנן:

תתקל"ו. ואדם שיש לו בן נשוי ועומד על רגליו עד שישוב אביו במקומו ויש לאביו למשא כי כשעומד גם אחרים עומדים כנגדו [א] רשאי האב למחול את כבודו ולא יעמוד הבן כנגדו ואם בזה שלא יעמוד גם אחרים לא יהיו עומדים כנגד אבותיהם ויקלו באבותיהם ואמותיהם או לא ישנה את בנו מאחרים:

משנת אברהם

סימן תתקל"א"א

[א] **ורוב** ננים וכו'. כנראה שדברים אלו חין להם שייכות להכחשו למעלה אלא ענין נפני עלמו הוא שרנינו ונסניר דהנס שאין אנות לעכו"ס לכל זאת יש להם יחס אחר חוץ מפני שנטעו הרי הם כנוף אחד. וחולי רואה רנינו גזה להסניר את דבריו שלמעלה כ' עון הוא על האב שדוקק את בנו וכו' מפני שגוד הטבע הבן חפץ למלאות את רצון אמו, וחולי זה היא הסנה שהנן ירא את אביו יחר מחמו ומכבד את אמו יותר מאביו (קידושין ל"א), ומשום דגנוף אחד לא שייך מורא וחי אפשר שהיו תחילה מן הרגל. וכנראה שרנינו נדקדוק הוסיף: דומים לאחי אס „נלננח" כלומר נדעות, אבל לענין עלם הקורנה חין חילוק בין אב לאם בישראל עם קרונה, וראה מה שכתב רנינו נשם הגאון נסיון רל"א, ח"א.

סימן תתקל"ב

[א] **עלי** וכו'. נדפוס הראשון של נולוניה סימן אל"ז איתא: עלי קללתך בני אד וגו'. מן הדיו לא הי' לך לומר עלי ולגלות שאני לוויתך שאל יקללני. ואף על פי שאמת שאמרה האם והוא מצטער ורואה לקללך אל תאמר לאבך שאתך לורך, עכ"ל. פירוש, שרנינו מדקדק דהי' לה לומר עלי הקללה ולמה אמרה „קללתך" אלא נא הכתוב ללמד שאם יגלה יעקב לאביו שאמו לוחה אותו ויגרום גזה שילחק יבעס על רגקה אז יהי' כאלו יעקב קלל את רגקה אמו. ואונקלוס כנראה ג"כ דקדק בנינו עלי קללתך ולכן פירש עלי אתאמר נננחה דלא ייתון לוטיא עלך בני וכו'. ועי' רש"י מכות כ"ד ד"ה לא רגל, ע"ש.

סימן תתקל"ה

אימתי הבן מבטל מתורתו בשביל מלאכת אביו.

[א] **ויעשה** הבן וכו'. נש"ס קידושין כ"ט ולאם בנו זרין ונוולות ותלמודו מתקיים ביו בני קודמו, פי' רש"י ואין לו סיפוק נכסים שילמדו שניהם, ילמוד בנו והוא

יטריח אחר מוננות ויספיקנו ע"ש. ואיך אמר רנינו אע"פ שהאב עם הארץ יפר הבן תורתו ויעשה מלאכת אביו. וז"ל דהפא מיירי לא נתימדות אלא בהזדמנות פרטית אבל נתימדות חין הבן מנטל את לימודו מפני מלאכתו של אביו, או אפשר שרנינו מיירי דוקא כשעושה האב מלאכת עבודה קשה כמו שמפרט חוטט עליס וכדומה.

[ב] **אלא** אפילו וכו'. כן כתב הרמז"ס ז"ל נהל' מתרים פ"ו, י"ג. וכתב הכ"מ שם משום דקיי"ל דכל מיילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור הרי הוא ככל דברי תורה. ונבאר הגולה נש"ע יו"ד ר"מ כתב משום דמילי דרבנן הוי ג"כ כבודו של תוקם וקודמין לכבוד אביו, ע"ש.

להאב יש חלק בהמצוה כשהבן מבטלו.

ובמצות כיצור אב כנר כתנתי נתיק"א, דיש לנוד שנס להאב המתכבד על ידי בנו יש חלק נעשית המצוה והא חזי אפשר לו לבנו לקיים מצוה זו בלעדי אביו, ודומה למ"ש הר"ן ז"ל בקידושין פ"ג דהנס דאין אשה מצווה על פרי' ורבי' לכל זאת יש לה חלק בהמצוה דחי אפשר לו לבטלה לקיים המצוה בלעדי אשה. ולכן גם האב מנטל חלקו מהמצוה נתימלחו על כבודו, וזה מתיישבת קושיית החו"ס' שינים נכתובות מ' שהקשה הרב ר' עזרא דחמאי אינטריד קרל ניצמות ה', דאין עשה דכיבוד אב"א דתה שנת, הא חין זה עשה דחי אחר האב לא נעימא ליחא לעשה כלל כמו דחמריקן התם לענין עשה דולו תהי' לאשה. ולהכ"ל אחי שפיר, דשאי בני חונם דחי אחרה לא נעימא חין היא מנטלת כלל שום מצוה. דלא שייך לומר בני מצוה כזו שהתורה חפלה שתיעשה מצוה זו, כי הלא כל הענין של מלאכה הוא כנגד רצון התורה, אבל בני כיבוד רצון התורה שתיעשה המצוה נדרך כלל הגם כי בהזדמנות זו יש נה חלול שנת חין התורה חפלה שתיעשה המצוה.

סימן תתקל"ז

אם מותר לו לאב למחול על כבודו.

עשה רכיבוד אי"א לא דחי אפילו איסורא דרבנן. [א] **רשאי** האב וכו'. משמע דדוקא משום שלא להטריח נס אחרים מותר לו לאב למחול על כבודו אבל נענין

תתקל"ה (א) יבמת ח' ב.

תתקל"ה (א) קידושין לא.

תתקלז. בעיר אחת באו איש וכנו וצוה האב לבן כשיקרא בתורה שלא ילך על [א] ברכיו לנשק כי היו הרבה שלא היו להם בנים וצוהו שלא ינשק ברכיו כדי שלא יהא להם ענמת נפש.

תתקלח. ומי שרוחץ בבית המרחץ ובא לשפוך מים על התנור ואכזו שם וידע שאכזו אינו יכול לפבול לרוב המימות או שום דיוק שם אע"פ שגולם אומרים לשפוך מים לא ישפוך ואם רוחץ הבן שאחר ישפוך יותר מאשר ישפוך וכאב יותר או מופט לו שהוא ישפוך [א] אם כן אם אמרו לבן לעשות חבורה באכזו או נהרת את אביו מופט הוא שיקשה חבורה באכזו ואל יחרג אביו.

תתקלמ. כבר את אביו ואת אמך למען יאריכך ימין (שמות כ יב) ולא שיקצרו ימין כיצד אם ליספין או ננבים האב רוצה ללכת עמהם אז הבן יאמר לאכזו אל תלך שם מן יכוך ואל ידהוק את הבן ללכת עמו ואם הבן ירא ללכת יחידו בלילה ומתפלל מן השדים ללכת בהשך אל ידהוק האב לבן ללכת.

תתקמ. ושאור אמר לנערו וגו' לכה תשובה מן יחול אביו מן האתנות ודאנו לנו (ש"א פ ה) הרי צריך הבן לחזור על ראגת אביו שלא ילך למרחוק ולא במקום שאכזו ואמו דואנים עליו ומצטערים עליו כי נקנש האדם שנרם שאכזו ואמו דואנים ומצטערים עליו.

תתקמא. למה נקנש יוסף ששמחו בבית חסותר ותנפח באשתו של פוטיפר מפני שהיה לו לחשוב ולשום על לבו אביו עתה בצער עליו ויודע באמר (א) והוא מפלפל בשערותיו וממשמש בעיניו ועוד בשהיה סבתה על הכל היה לו [א] לשלוח לומר יוסף בנך חי אל תצטער לכך (ב) נצטער אמרים (ג) על מאתן אלמין בנו שנחרנו (ד) ולפי שהשיב אברהם נפשות למלך סדום נשתעבדו בנו למצרים (ח) ולפי שנרבו שבטים עתיו וצער ליעקב נרמו עתיו להם מניין שמוכיחים שלא לצורך שנאמר (בראשית לו י) וינער בו אביו הרי לא היה ליעקב לנעור ביוסף כי מה שהלם הגיד אלא בעבור שאר בניו

משנת אברהם

להתרחק מאביו, והי' לו לאביו למחול על כבודו, וגם קשה וזה התועלת מהתרחקות מאביו, הלא גם זה נכלל כיבוד אב לבן יתרחק מאביו, אלא יקבל פניו, וגם נרצו יש חיונו להקניל פניו בכל רגל, א"כ עכ"פ יש חיונו להקניל פני אביו מזמן לזמן. אולם נסיתן שי"א, ח"א דף קנ"ט כתנתי דמה דמועיל מחילה היינו דוקא כשאז מחל טרם שחלה המנוה אל כיבוד כגון רב הונא דמחל ליקרי' טרם שקרע נטו את השיראין, דהמחילה מועלת שלא תחול המנוה ככ"ל שהמחילה היא עלדקי להפטר מן המנוה, אבל כשכבר חלה המנוה אין נוחילה מועלת, ע"ש שהארכתי. ונכון שפיר עשה מוהר"ם ז"ל שהתרחק מחלת אביו, כלומר, האז מחל על זה תקודם שלא יקניל נטו את פניו, והיינו מחילה לחפרע, אבל אם כבר נא לפני אביו אי אפשר לו לאביו למחול על כבודו, ודברי רבינו אינם משוין כן.

אחר אין האז ראוי למחול על כבודו הגם דקיי"ל כר"מ אז שמחל על כבודו ונחול (קידושין ל"ג), ושעמו של דבר נראה לפע"ד משום דכלל וולות עשה תפלה התורה שיעשה פעולה זו ואין לעשות עלדקי להפטר מעשיית המנוה דהא אפילו נוולות עשה שאין נה קום ועשה כגון ציית אמרין נמנחות דיש עונש נעשיית עלדקי להפטר מהמנוה.

ולכאורה יש להקשות דאם איתא דעשה דכיבוד או"א לא דתי אפילו איסורא דרננג, למה לן לאוקמי צינמות ו' קרא דאת שנתותי תשמורו נלאו דמתמר דליכא כרת, אחאי לא משני דקרא אחא ללמד דאפילו איסור דרננג ואיסורי שנת כגון שנות וכיוולא נז לא דתי. ואין לומר דאי אפשר דקרא שנתורה אתי לאיסור איסור דרננג המתיר מן התורה דהא אשכחן נפסהדרין ע' נמשנה אכל דבר שהוא חלוא ודבר שהוא עזירה אינו נעשה נן סורר ומורה, ואמרינן שם ננמ', דבר שהוא חלוא תנחומי אנלים, דבר עניקה תענית ליבור, ושעמח אחי אינו שומע נקולטו ולא נקולטו של תקום, ופירש"י תנחומי אנלים תקפתא דרננג נעלמח הוא, תענית ליבור לא עבר אלא אדרננג עכ"ל. הרי דנא קרא למעט אפילו איסור ומנוה דרננג. אלא דהא אינו, דהא שם צינמות מתעטינן מולת שנתותי תשמורו, ואיסור דרננג מאיסורי שנת אינו נכלל מולת שנתותי תשמורו, אלא נלאו תסור, ואי אפשר למעט מולת שנתותי תשמורו דבר שאינו נכלל נה, אבל השתא דמתעטינן מולת שנתותי תשמורו לאו דמתמר, שיש לו עינן לשנתותי תשמורו ואין נז כרת אלא לאו גרידא, שזנ ידענו דכל לאו גרידא נתמעט מזה, כלומר, שאם אמרו לו או"א לעבור על שום לאו לא ישמע להם, וממילא ידענו דגם על לאו דלא תסור אין לו לעבור. ושאני החם נפסהדרין דנתמעט מיני קולטו ולא קולטו של תקום, ונקולטו של תקום נכלל כל דבר דרננג הן למנוה והן לאיסור מלאו דלא תסור, והנן.

סימן תתקל"ז

[א] ברכיו לנשק וכו'. ראה מה שכתנתי נזה נסיתן ק"צ ח"א.

סימן תתקל"ח

[א] ואם כן וכו'. לא זכיתי להנין הדברים מה „ואם כן“, מה ראוי לריכה לזה, הלא כל ענינות שנתורה הותרו או הודחו נכדי להציל נפש מישאל, ומה ניין ענינה של חנלה נאציו למנצל נשנת נשניל חולה שיש נז סכנה. ואין לחלק דשאני חלול שנת שלא הותר אלא כשכבר הסכנה כאן, אבל נדון של רבינו אין כאן סכנת נפש אלא חשש שחא יחרג אוחו, דהא אפילו מפני הספק של סכנת נפשות ג"כ מותר לחלל את השנת כדאיתא ציומא וכנראה יש כאן חסרון של כוונה תלים וחולי נריך להיות: אם אמרו לנן לעשות לאביו חנורה שיש נה משום חשש סכנת נפשות או נהרוג את אביו כלומר רציחה ודאית, מוטע שיעשה הוא חנורה נאציו, כי הספק נדחה מפני הודאי.

סימן תתקמ"א

[א] לשלוח לומר וכו'. כלומר, נעשה שהי' ממונה צניית פוטיפר כבר היתה לו האפשרות לשלוח שליית

מחילה על כבוד דורים מרם חלות המצות.

והרמ"א צו"ד ר"מז' כתנ נאז שהוא תלמידו של ננו ויש לחוש לנזיון התורה אם יתנוה הן לפני האז כשישמענו, יש להם להרחיק זה מזה שלא יקל שום אחד נכבודו לפני חניו, וכן עשה מוהר"ם עס אביו. כלומר, שמיום שעלה לגדולה לא הקניל פני אביו ולא רצה שאביו ינא אביו, ע"ש. והגם לפני שיעת רבינו לא הי' נריך מוהר"ם מרוטענורג

ונשתעבדו בניו במצרים ר"י שנים וכו' שהפירש בני אדם מלהכנס חתח כנפי השכינה שנאמר תן לי הנפש והרכוש קח לך ופירש הר"ן שם ד"ה שנאמר: ואברהם אבינו נתנם לו. (ה) במדרש

וחקמא. (א) כעין זה במדרש רבה בראשית פרשה פ"ו. (ב) דהיי"ד ב"א, כ"ב. (ג) במדרש רבה שמות פרשה כ': ונדרגו מהם ל' רכובא. (ד) נדרים ל"ג א': כמה נקנש אברהם אבינו

שיראו שאביו תופשו כוכן לכך נער שלא יצטערו אחיו דעק מיטעקב שדיכר ליוסף בנערה בשביל אחיו לכך נצא מבנו ודבעם הכיורו ועוד כשברכם כרך לראובן וליחודה ולרן כמדבר מה אל פה שאמר להם שיהיו ראשי דגלים לראובן (שם ספ ג) בכורי אתה ליחודה (שם שפ ה) אתה יודוך ליוסף (שם שפ כח) ויעורך לך (שם שפ יח) לישועתך כי דבר שלא בפני אחיו פן יקנאו וישנאו ועוד יאמרו מה כיבוד עשו אלה לאבינו מה שלא קשינו אנו ולשאר שכמים ריכר כעל ידי מתורגמן (שם שפ ח) מכרתיהם (שם שפ טו) ויט (שם שפ יג) ישכן (שם שפ כא) חנתן (שם שפ יט) ינודנו (שם שפ כ) לחמו (שם שפ כז) יורף וטע"פ שכן קשה לך ליוסף וליחודה ולראובן מכל מקום קצת דיכר לעצמם ועל הגדול של ראשי דגלים לא דיכר בפני אחרים כיוצא בו כן יעשה אדם לבניו.

תתקמב. אם האב האם מתענה והבן מתענה או מדבר אני אתענה אם תתענו והבן ירדע שאביו ואמו עוצבים על שמסגף נמשו אבל אינו ירדע באיזה ענין לכפל מאביו ומאמו התעניות אסור לו לענות נמשו ממה שאביו ואמו מצטערים בתעניותיו דוקא בתענית שאין חובה לאחריהם אלא לעצמן אבל לא בשאר דברים שיש חובה לאחריהם [א] כגון שבוכים אביו ואמו יותר מדאי ואמרו (א) כל הכובעה יותר מדאי לא על מה אחר הוא כובעה אלא על החיים לכך הבנים יכולים במה שמצטערים את עצמן אבל לא בשאר דברים אבל אם רואה שאביו ואמו נעצבים ביותר עליו או אין מניחין כניה בשבילו לא יצטרך אביו ואמו ויבקש לאחריהם שיסחו בידם וכתוב (בראשית לו לה) יקחמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וגו' ויבך אותו אביו ולפי שלא שמע אליהם לכך נחרצו בני אמרים בחיי אמרים וכת' (דח"א ו' כב כג) ויתאבל אמרים אביהם ויסיפ רבים ויבאו אחיו לנחמו ויבא אל אשתו ותלר בן ויקרא את שמו בריעה כי ברעה חיתה בכיותו לפי שעל יוסף קשה אכילות יותר מדאי אחר כך לקח אשה ויבא אל אשתו ותלר אע"פ שהיה עוב על אותם שנחרצו.

תתקמג. אהרן היה מתענה על אשתו שמתה והיה בכל יום מתענה והיו הפסחים לתת לו אשה ולא רצה והיו אומרים לו אתה קושח עין שאינך נרשא אשה ושאתה מתאבל יותר מדאי וכמה שנים ומתענה ולא חשש היה לו כן ובת מאשתו ראשונה לבסוף (א) לבנו ולא היה לו כי אם בת ומתה הרי אם היה לו אשה אחרת איפשר שיהיה לו בנים ממנה וכתוב (ישעיה טו טז) על בחוריו לא ישמח ה' (תהלים עה טג) ובתולותיו לא חוללו.

תתקמד. כתיב (בראשית כח כו) וידו אחוז בעקב עשו למח לא נאמר אחוזה כי אין פה לילדים לאחוז ביד קר שיהיו כן חצי שנה וכה היה לו בכפן שני' (הושע יב ד) בכפן עקב את אחיו ומגיד לנו הסידותו של יעקב כי כשראה שעשו שיהיה רחמיו אחר אם יצא אחי ולא אצא אני מיד אחריו הרי הרחם בתום וכשאני יצא יתרחב ויהיה כאב וצער לאפי על ידי לידתי אלא בעקר הרחם מתוח אצא ולא תכאב לידתי לאפי (א) [א] חזר יעקב והיתה רבקה אוחבת אותו ועשו ששיחת רחמיו לא אהבתו (ב) כל כך.

תתקמה. ראה כמה הראשונים היו מכבדים את אבותיהם (א) שהיה עשו לוקח בנריו החמודות ולוכשם כשמשמש את אביו והיו מקוטרים בכשמים כרי שיהנה יצחק מן הריח ומנחנו של עשו היה כשהולך לצדו היה מביא עמו חרשת וכלי חצילים וקשתו מפני אריה טורף אבל לא היה יצחק אוכל אלא אם כן [א] נלכדו על ידי רשת ולא כמו עתה שצדיק על ידי כלבים שנשנבין חורגין שא נא בליך רשת לתמש החיה בחיים ואם היה מצליח בצידו היה עשו מתקן מאכל טוב לאביו ולובש בגדים חמודות ואותו יום היה קושח מאכל טוב ליצחק ראה הקב"ה ריח בני טוב כריח בגדים שרגל ללובשם ביזם שמצליח בתמיסת צידה כשרה אשר ברכו ה' פירשו ביזם אשר ברכו ה' לעשו אז היה רגיל בבגדים של ריח חיים אני מריח ריח אותם בגדים הרי מיניה שהוא קשה בו הצלחה.

תתקמו. והבאתי עלי קללה ולא ברכה (בראשית כז יב) כי לא יתכן ולא יבשר לומר (א) והבאתה עלי מפני כבודך (צפניה ג יג) שארית ישראל וגו' ולא ידברו כוב אלא כשבאין לארץ שני דברים ולא יוכל לעשות שניהם ובבת אחת יבואו לידו יקיים הגדול וידחה לקמן כגון אם יחפצו לחרת איש יצמחחו בבית ויאמר אין עמי כגון רחב הזונה [א] כן יעקב

משנת אברהם

סימן תתקמ"ד

[א] **זכר יעקב וכו'.** נמ"ק מנסח חכרה רנקה, ולין מן הגורך לשגש, והכוונה כי נעורו נזנן זכר יעקב לנל לעזר לאמו, ונירושלמי כתנות הדו, איתא כמה מעשיות מגדולי החכמים שזכרו את המילת שהולידה אותם ואת המוהל שחל, ע"ש.

סימן תתקמ"ה

[א] **נלכדו על וכו'.** כלומר, שנלכדו על ידי רשת ונשחטו אה"כ כדי שלא יהי' גזל ולא נגלה, וכן הוא נמד"ר פרשה ס"ה, שא לא בליך, שחח מלתי זיני שלא תאכליני נגלות וטרפות, סג מלתי זינך שלא תאכליני גזל וחמס, ע"ש, וכגון מפרש רבינו רשת דהנלכד על ידי רשת, הרשת קוונה ולא הוי גזל ואפשר לשותו אה"כ.

סימן תתקמ"ו

[א] **כן יעקב וכו'.** עי' רש"י חכות כ"ד, לא רגל על לשונו,

לצניו, וכנר כתנו המפרשים שכללו השגטים גם את יוסף נהרם שלא נגלות, ונמד"ר נראשית סוף פרשה פ"ד, ולמה לא גילה לו יצחק ליעקב, אמר, הקנ"ה לא גילה לו ואני מנלה לו, ואפשר דמה הטעם גם יוסף לא גילה לו לצניו.

סימן תתקמ"ב

[א] **נגון שזוכים וכו'.** הלשון מסורס, והכוונה, דאסור להגנים לעזר את הוריהם נמה שמתענים נכדי לנטל את הוריהם מתעניות, אולם אם הוריים זוכים יותר מדלי על המת, שזה הוא דבר הגורם רעה להגנים מפני שאתרו חכ"ל דהנזכה על המת יותר מדלי, על מת אחר הוא נזכה, אז מותר להם להגנים לעזר את הוריהם נמה שהגנים מתענים נכדי לנטל את הוריים מהנזכה יותר מדלי, וכל זה דוקא כשהגנים יראו תועלת נתעניתם, אזל אם הוריים אינם מניחים את הנזכה או שהם מנערים וכועסים עליהם ניותר, אז אין תועלת נתעניתם אלא ישתדלו על ידי אחרים אזל הוריהם לתדול מלנכות.

(ב) אולי צ"ל: כמו כן ומוטב על שלמטה: והוא כמו כר.
 תתקמ"ה. (א) בראשית רבה פרשה ס"ה.
 תתקמ"ו. (א) ר"ל שהיה ליעקב לאמר הבאת כלומר לאמו. (ב) שמואל א' כ"ט.
 (ג) מלכים ב' ו'. (ד) כן פירשו רש"י והראב"ע.

רבה בראשית פרשה ס"ד: שבטים נרמו לאביהם לקרוע כר.
 תתקמ"ב. (א) מודע קמן כ"ז ב.
 תתקמ"ג. (א) אולי צ"ל מת ב"ג.
 תתקמ"ד. (א) הלשון משובש וצ"ל: הזרה רבקה זאת היתה אוחבת אותו.

שיקר לקיים מצות רבקה ויבא אליו הברכה כי הוא ראוי ולא עשו וכן (ב) דוד לאכרש אל ננב יהודה וכן אלישע אמר (ג) (מ"ב ו יט) לא זה הדרך ולא זה הקיר. דבר אחר לא שיקר יעקב אלא ריבר דבר שמשמע ב' רברים (ד) אנכי יעקב עשו בכורך הוא (ה) כמו אברהם אמר על שרה (בראשית כ ב) אחותי היא בני כנים הרי הם ככנים הרי בת אחיו כאחותו וכתוב (שם יג ח) כי אנשים אחים אנהו וכן שמואל בעגלת בקר וכן עשה יעקב ויצחק חישוב כי בעבורו אמר והסעות מעצמו מותר כראמר בשחימת חולין (ו) איתו ראשית אנשית חוה (שם כז לה) בא אחיך במרמה ואמר עשו (שם שם לו) ויעקבני ולא אמר כי שיקר אותי ומה שאמר (שם שם יט) ואכלה מצדי אין זה שקר כי יגע ורץ אחר נדיים לתוספם כי גם לחם נקרא צדה שנאמר (יהושע ט יד) ויקחו האנשים מצידם ועל דעת זה ריבר ומה שאמר (בראשית כז יט) עשיתי כאשר דברת אלי כי פעמים רבות צוהו וקיים דבריו. תתקמו. ויאמר עשו חנה חולך למות ולמה זה לי כבורה (שם שם לב) למה לו לכתוב לא היה לו לכתוב אלא (שם שם לב) וימכור את בכורתו ליעקב ולמה יש לכתוב מה שהשב עשו אלא שלא תתמה למה נתן הקדוש ברוך הוא ממסלת רב לבני עשו לומר (א) שתדיר בשכיל אכיו חולך למות [K] למקום סכנה כן החיות כדי לצוד לאכיו וממנו למד יוסף כשאמר לו יעקב (שם לו יג) לכה ואשלחך אליהם היה יודע ששונאים לו אלא אמר עשו חולך תריד למקום סכנה כדי לצוד ציד להביא לאכיו ואבי שלהני לראות את שלום אחי ואת שלום הצאן שהוא חיות של אבי ובני ביתו כל זה נכתב כדי להודיע לישראל איך למדוה כדי להביא פרנסה לאביהם ואיך יהיו זחירים [ב] לעשות מצות אביהם.

תתקמו. אם תראה בני אדם רשעים שמקילים את אביהם ואת אמם ומצליחים דע כי לרעתם כדי שיחא עונם נרוש וכן יש רשעים שכשקשים עולה מרויחים ומצליחים וכשקשים ביושר לא יצליחו כדי שיחא עונם נרוש לכן שעה משחקת להם כדי [K] להפסד מהם לכסוף או בגיהנם או ממש יהיו נפיקים חוה שאמר (תהלים ד ח) נתתה שמחת כלבי סעת דגנם ותירושם רבו אם למכפיקים שראוים לפרקנות כך שליים וקשים כל שכן לצדיקים לעתיד לבא : תתקמו. כתיב (שם קלג א) חנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד אחי"ם נ"ם בנימטריא בנים שני אחים או אב ובניו שחם בקטטה אע"פ שהבן עובד לאב ומכבד את אביו כיון שחם בקטטה ובכעם וכן חרב ותלמידו אע"פ שלומרו תורה כיון שמתקוטטים יהרו מוטב שלא יהיו יהודי מפני שמצטרו ואל תאמר מפני שהאב שמצטער והרב מצטער אלא אמילו הבן מצטער על ידי האב כיון שאינן יכולים לסבול [K] מוטב שימרדו : תתקמו. איש יש לו אשה רעה לא ירוד עם אביו ועם אמו [K] מן תחינה מורת רוח לאכיו ולאמו ואם יכנסו עבר ושפחה לביתו לא יכניס אותם שמורדים באכיו ואמו והמתלוצצים בהם (א) וכשיקצוץ עמם יהיה תחילה שיעשה מה שיצוה אביו ואמו.

משנת אברהם

שיעקב לא רצה לשקר מתחילה שאומר חולי ימושיני חני אלל שאלו הכריחתו ועל פי הדבור דכתיב עלי קללתך בני ומתרגמינן חלי אחאמר ננוואה דלא ייתון לוטייא עלך נרי.

סימן תתקמ"ז

בשביל פרנסה מותר לו לאדם לסכן עצמו.

[א] למקום סכנה וכו'. כן פירשו הראשונים והראשונים נשם חניו. ומכלן נשמע דלית חיות ניערים יש זה משום סכנה, ואסור לו לישראל להתעסק בזה דאסור לסכן את עצמו, מולגד אם זו היא פרנסתו של אדם, דנשגיל פרנסה מותר לו להסתכן כדכתיב ואליו הוא נושא את נפשו, ראה נוני"ת י"ד, ומלינו נחמוראים יוסף רישנא (שנת ק"ל), טנות רישנא (תענית י'). אולם אפשר דהם לא היו נדים אלא עשות ע"י רשת. וראה נערוך ערך רשנא, פירוש לייד חיות ועופות, ונודאי משום דזו היתה פרנסתו.

כיבוד אב ואם בבני נח.

[ב] לעשות מלות וכו'. ראה ח"א סימן קס"ז שהארכתי אם חייב אדם או מותר לו להכניס עצמו נספק סכנה להלל חניו, ומה שכתב רבינו שהתורה כתבה הנה חכמי הולך למות נכדי למות עד כמה צריך אדם לכבד את הוריו, הגם דעשו לא נלטהו על כבוד חנ דאין מלוה זו נכלל שבע מלות המנויות נסנהדרין ל"ג, ונמיר ס"א תפוש דאין נ"י מלוים על כיבוד אח"א, שזן רחיתי נס"א נחל אשכול על ספר האשכול סינון ל"ט שחפלה בזה ע"ש. אולם מוזאר נקיושין י"ח דעשו ה"י לו דין של ישראל מותר, ונמד"ר נראשית ע"ו, ויירא יעקב מלה, אמר כל השנים הללו הוא יושן ומכבד את הוריו, תלמד שהוא נל עלי מכת כיבוד חנ ולא ע"ש. ומדברי המד"ר נראשית פל"ט משמע שיש נלי כיבוד

סימן תתקמ"ח

[א] להפסד מהם לכסוף או בגיהנם או ממש יהיו נפיקים חוה שאמר (תהלים ד ח) נתתה שמחת כלבי סעת דגנם ותירושם רבו אם למכפיקים שראוים לפרקנות כך שליים וקשים כל שכן לצדיקים לעתיד לבא :

סימן תתקמ"ט

[א] מוטב שימרדו וכו'. דלא ימלט שהבן הסוגל מלח חניו לא ינלנן נו נכעסו, מה הוא נכלל מה שאמר, אסור להכות לבנו הגדול, משום דסוף הדבר שהבן יצוה את חניו.

סימן תתק"ן

גרמא לבטל כבוד הורים.

[א] מן תחינה וכו'. ראה נספרי משנת אנרהס ח"א דף שהארכתי לנאר שכל מלוה שנתורה שתכליתה היא הפעולה ולאו דוקא הפועל, כל גרמא לנטול המלוה השוג כלילו עשה נידים, וכניצוד חנ ולא נודאי שתכלית המלוה היא הפעולה שיתכבדו ההורים ולא יהי' להם מורת רוח ולער מן הנשים.

סימן תתקנ"א

אין להורים להשפיע לא על בנייהם ולא על בנותיהם להשתדך נגר רצונם.

[א] מלחמא נגשים וכו'. הנוסח הכון הוא כנדפוס ראשון של נולוגיאל, סימן תקס"ג: או ירא שחל לא

עצמו, והמורה פירש ונת אנכי חולך למות ברעב והקשה דא"כ היה לו לומר הנה אנכי מה ו אבל לפי פירוש רבנו ניהא.

שם. (ח) כן פירש בטהדרין גיח ב דיה אלא. (ו) ציד ב. תתקמו. (א) כן פי הכתוב עוללות שם שמה שאמר עשו הנה אנכי חולך למות הוא בשביל שחולך למקום סכנה, והפירוש הוא הביא מדעת

התקנא. האב המצדד לבנו לקחת בת בנו או בת בתו והוא אינו חפץ בה וירא אם יקחנה שישיג אותה או ירא שמה לא יוכל להתאסק [א] מלהטא בנשים ואע"פ שישיג אותה הרי עושה דבר גדול בשביל אביו ואמו ואביו ואמו חוזרים שדוחקים אותו ליקח אשה שאינו אוהב אותה ואם יודע האב שהבן [ב] עזל מאד ויודע האב שאם מצדד לבנו לעשות לא ימנע מלעשות חומא האב שדוחקו לעשות ואם רואה הבן שהאב יותר שמה שיאמר לו הבן תעשה זה כנף אם הבן חולך יהידי בלילה האב צעור על זה האב שמה שיאמר לו הבן תלך עמי או יאמר הבן לאביו אם תחמוץ תלך עמי וכל כיוצא בו וכלכד שלא יאמר לאביו בסני העולם שלא יאמרו הבן משעבד את אביו ואם רוצה האב שיאמר לו בסני העולם רצון אביו יעשה :

התקנב. מי שיש לו אב או אם [א] בעלי מחלוקת וכן אשתו מוב שיאמר לאשתו שתשתוק, ואם יאמר לאשתו שתשתוק היא תחיה במחלוקת עם בעלה ולא תשמע לו בתשמיש המטה מוטב לו לשתוק (קחלת ג ז) עת לדבר בשנשמעים דבריה עת להשת בשאין נשמעים הרף מאף ועוזב היסח אל תיזקק בין שני בעמנים אם רואה אדם שאשתו כרוננות וכעס ואם משמש עמה בעודו משמש תרבר בעמם אע"פ שאין הכעפים עמו אלא על אחרים מוטב שלא ישמש כי חולד לא יהיה טוב :

התקנג. אם האב והאם מצוים לבן שלא יקח אשה כדי שיעבד להם זה לא יתכן אלא יקח אשה ויהי אצלם ואם אינו מצוה אשה במקום שאביו ואמו שם ואביו ואמו זקנים וצריכים מי שיעבד להם אז [א] לא יצא מן הקיר ואם אינו יכול להרזיה אלא כדי להפסיק צרכי אביו ואמו ואם יקח אשה לא יוכל להפסיק לאביו ולאמו או ישמע לאביו ולאמו ואם אביו ואמו בעלי קסמה ויש לו אשה ויודע שעל הנם מתקוטמים והדין עם אשתו לא יתכן לבעור על אשתו כדי לעשות נחת רוח לאביו ולאמו ואם עשיר הוא ויש לו מי שיעבד לאביו ולאמו או יוכל ללכת אל קיר אחרת ליקח אשה ואם רואה אביו או אמו שבנות הארץ רעות והבן רוצה לקחת משם אשה והאב מצדד לו שלא יקח [ב] חומא הבן אם יקח שארי יקב שמע ליצחק הרבקה אבל אם מוכות ואחיה מוכים ויש רעות שאחיה רעים ורצו לתת לאב ולאם ממון שימסקו שיקח אשה סחם חסודים אינם רוצים לתת לאב או לאם שום דבר והאב והאם מצוים לו לקחת בת מי שנותנים להם ממון הבן אינו רוצה ליקח אשה אלא מן הסודים אע"פ שכוספים עליו אביו ואמו לא ישמע אליהם (א) כיון שקושץ עמו שלא כחונן :

התקנד. איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יב ג) הרי תיראו כתיב לאחר אביו (א) מיד ועוד תיראו לשון רבים ולא אמר תיראו כדי לפסוד מורא בין אם לאב ובין שבתות וכאלו לאיש ולאמו ולאביו לשלשתן אמר תיראו ואת שבתותי תיראו שהאם והאב ככלל תיראו שלא יבעיסו את הבן כל כך שלא יוכל הבן להתאסק [א] עד שימרוד בהם אמו ואביו תיראו ואת שבתותי (ב) ככאן אמ"ר יהודה הראשונים לא היו משמשים בסותיהן לא בליל ראשון ושני ושלישי בשבת פן יולד בשבת ויבא

משנת אברהם

טפילה להם במחלוקה אז מוטב לו שלא להתערב במחלוקת עם אשתו, אבל כשאין האשמה צהורים אלא נאשחו בלנד שהיא מרינה עם הוריו, גדולי שאין מן הראוי שהנעל ישתוק, הלא לדעת אנה שאול, זו יולאח שלא נכתובה מתקללת את יולדיו בפניו (כתובות ע"ג) ע"ש, וכן משמע מסימן להלן חתקנ"ג, דווקא צידע שאביו ואמו נעלי קטטה ועל חנם מתקוטטים את אשתו, אז לא יתכן לכעוס על אשתו, אבל נהיפך גדולי שחונה על הנעל להשתוק את אשתו עד הוריו בכל אופן.

יוכל להחלפק מלהטא בנשים, מוטב שלא ישאנה, ואם יוכל להחלפק מלהטא בנשים אע"פ שישיג אותה הרי הוא עושה דבר גדול בשביל אביו ואמו, ואינו ואמו חוזרים שדוחקים אותו ליקח אשה שאינו אוהב אותה, והגם שרנינו לא כתב אלא שלא לדחוק את הבן לישא אשה שאינו חפץ בה, מכל מקום נראה שהדין המוסרי זה נוהג גם בנות שאין לההורים רשות לדחוק את נחם להנשא לאיש שאינה חפצה בו, דהא כשכנר נשואה וטוענת מחוס עלי כופין אותו לנרשה, וכתב הרמב"ם ז"ל נהל' אישות פ"ד ר"ח, מפני שאינה כשנוי' שנעל לשאלו לה, זו שאינה נשואה לו, על אמת כמה וכמה שאין להעמים עליה להנשא למי שאין לנה עמו, והלא נכתו קטנה ומדלורייתא צידו למסרה למטול ולמוכה שחין, אמרו חכמים אסור לאדם להשיא את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר נפלוגי אני רואה (קידושין מ"א), וע"ש נחום' (וראה מזה בהשמתות).

סימן תתקנ"ג

מצות עשה דכיבוד אר"א המורה מעשה רפרו ורבו.

[א] לא יאל וכו'. שהרי יעקב נעש בנרת יוסף על שפירש מהוריו, הגם שכא אשה ננית לנן, ואין לשאל מה חולמתי' דעשה דכיבוד מעשה דפרי' ורני', משום דעשה דכיבוד אר"א הרי הוא מנטל צניחאחו מנית אביו ואי אפשר לתקנה אבל עשה דפרי' ורני' אפשר לתקן לאחר זמן, ונפרט לפי מה שכתנתי לעיל נסימן תתקנ"ז מדברי המדרש שהמנית את הוריו ויולא יש נזה משום חילול השם דתמור מעשה דפרי' ורני'.

[ב] חומא הנו וכו'. כלומר, מלמד דתושא נמה שנושא אשה שאינה הוגנת לו, גם כן מנטל מנות עשה דכאו"א.

[ב] **עצל** מאד וכו'. לדעתה, גם כאן נכון הנוסח שנדפוס ראשון, "ענז מאד" כלומר, אם האב רואה שהבן ענז על דבר השידוכין שחליעים לפניו, הגם שאינו מטרנ צפירוש כנחלוקה הראשונה שכתב רבינו, והוא אינו חפץ בה" תושא האב שדוחקו לישא אשה שלא כפי מהלך רוחו, ואי אפשר לקיים הגירסא שלפנינו שאין לאב לזוות לבנו העלל לעשות שום דבר, דא"כ נטלה מנות כיבוד אר"א אבל ננים ענלים, ולא זו היא דרכה של תוה"ק, אלא כל המנות לא נאו אלא ליישר נהן את מדותיו של אדם לטובה, ועל ידי שימנע האב להשתמש עם בנו, עוד יותר חתרנה העללות אללו, וכשיתרגל לשמש את אביו ולמלאות את אשר יזונו תסור העללות ממנו.

סימן תתקנ"ד

דברר חיוב כיבוד אר"א על הקמנים.

[א] **עד** שימרוד וכו'. והיו בכלל המכה בנו הגדול עונר בלפכ"ע (מ"ק י"ז), ולפ"ז מתפרשים דברי רבינו דאמו ואביו קאי על הבן שהוא איש כלומר גדול, דנני קטן אין כאן לפני עור דסתם קטן לא ימרוד צהוריו אף אם יכוחו, וכן מטיין דברי רבינו לקמן נסימן תתקנ"ה : לאב ולאם מההיר

סימן תתקנ"ב

[א] **בעלי** מחלוקת וכו'. כנראה כתב רבינו נדקדוק שההורים של הנעל הם בעלי מחלוקת העקרים וגם אשתו

חתקנ"ג (א) חיבה זו יש למחוק וכונת רבנו שהיה לו לכתוב איש תיראו אמר ואביו. (ב) היה לית א' ולפנינו היה (ר' יהודה) אמר חתקנ"ב (א) יעזר שרפי ירד סי' ר"ב סכ"ה. (א) מ"ל חז"ל שבעות מיה ב' : שמים קצתת לי.

[ב] לדין הילול שבת כי האשה יולדה ברע"א כמנץ הריו"ן וקריאה או ברע"ג כמנץ ב"ר כמנ"י ולפי שחיו נזהרים כך היו זרעם צדיקים וזהו שנאמר איש ואמו אביו תיראו ואת שבתותי לכך בענין שבת שלש שלש בחילול שלש מלאכתו שלש יום השבועי שלש אשר עשה ברא בעשרת הדברות שלש יום השבת וכן במשנה תורה כנגד שלשה ימים שחיו נזהרים מלשמש כל זה אליבא דרב יהודה שחיה אומר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעים שלשה תקופות הן רע"ג לבד, מ"ו שעות וחצי הנשארים לכל תקופה וכן לחגות בתורה שלשה תקופות (ג) מ"ו באב של חמה עד מ"ו באייר של חמה והיו שנאמר (תחלים יט ז) ותקופתו על קצותם כלומר חמר תקופת ימים וחשאר אין צריך לעסוק יומם ולילה אם לומר כל חיו"ם [ג] בתמוז (ד) אינו מחויב ללמוד בלילה כי יום ארוך הוא יעסוק בתורה יומם ולילה לכך אותיות של תורה ותח"ר וכתוב (חושע ד ז) ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני וכתוב (שם פ יב) ושכלתים (שם שם יא) מכמן ומחריון :

תתקנת. איש אמו ואביו תיראו תירא לא נאמר אלא תיראו לאב ולאם מזהיר שאם בא האיש לכלל איש שיראו מן יבוחו ופן יקללחו ער שיענה להם ויקללם ויכפ [א] ועוד לאב ולאם מזהיר שיתאפקו לשמש מנותיהם בשלש לילות

הראשונות מן יולד בשבת (א) אליבא דרבי יהודה :

תתקנו. לא מצאנוהו שניא כח (איוב לו כג) לא הכביר עול המצות על ישראל ואם תאמר נזל ועריות אפילו אם לא נכתבו דין הוא לשמרם שאם לאו לאו קיום העולם שהרי האילים והתרנגולים בשביל הנקבות מכים זה את זה כך היו בני אדם עושים היו הורגים זה את זה כך לא יצא האב לבנו דברים הקשים וכבדים עליו לעשות וכן הרב לתלמיד מן ימנע מלעשות תמצא מחפיו ולא יתן אדם לבנו [א] מכון הרבה בחייו שם יעבדוהו ויכבדוהו בשביל המכון ולא לשם שמים :

תתקנו. האם שמצוה לבנו מעשים מה שחמץ שיעשה תחלה יאמר לו באחרונה שהרי מלאכת המכשן נאמרה לו [א] למשה תחילה ושמירת שבת באחרונה ומשה הקדים לצוות את השבת תחלה (א) ודוד צוה תחלה על יואב כי היה פבור

משנת אברהם

למשה מלאכת המשכן קודם פרשת השנת, ולא דהולפתא היא מהסמוכין. אלא דלריך עיון גדול דלפי ספרות רנינו הדגנר הנאמר נאחרונה הוא הקדום והוא דוחה את הדגנר הנאמר נראשונה, תקצי מהיכן הודיע משה שאין מלאכת המשכן דוחה שנת, הלא נפרשת ויקהל לווה משה נאחרונה על מלאכת המשכן, והרי זה אומר שלהמשכן יש דין קדמה וידעה את השנת. ולמה נאמרת לא אחר משה לישראל נאותו סדר שנלווה הוא, שנת נאחרונה. ולדעתי חסרים כמה נינים דגנרי רנינו, כי הוא החמיל לנאר, "ומשה הקדים" וכו' כלומר, נא לתת טעם למה הקדים משה שנת למלאכת המשכן ולא סיים את דגריו. וברש"י עה"ת גרש פרשת ויקהל: שנת ימים, הקדים להם אזוהרת שנת ללווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השנת. משמע דעיקר הלימוד הוא ממה, "שהקדים" שנת, ומלאכת המשכן הוא האחרון, שלא כדגרי רנינו. לולס הנוחרי והגור ארי' שס האריכו הרנה דגנרי רש"י אלו, והנוחרי ז"ל הנין מדגרי רש"י ליפכא, דגנר הנאמר נראשונה הוא העיקר והוא הדוחה את הנאמר אחר כך, ולפי שהקדים משה מלאכת שנת למלאכת המשכן נשמע לנו שהשנת דוחה ואינו נדחה מפני מלאכת המשכן, ונפרשת כי תשא גני הגווי של מלאכת המשכן נאמר שנת נאחרונה, וכדי שלא ינין משה שהמשכן דוחה את השנת נאמר שס אך את שנתותי תשמרו, למעט שהשנת אינו נדחה, כי אכין ורקין מיעומטין הס, כדליתא שס נרש"י. ולאלמלא הקדים משכן לשנת נפרשת כי תשא לא הי' נלרך המיעוט של אך, כי כל היכי דשקולין הס לא היו אמריין דהמשכן ידחה שנת משום ששנת תמור שיש נה עשה ול"ת ונסקילה, ונינין המשכן אינו אלא עשה גרידא, אלא משום דהקדים ונשכך, וקוי"ל דכל הקדום הוא העיקר לכן נלרך אך למעט. ע"כ תוכן דגריו הק'.

ול"א זכיתו נעניי להנין את דגריו, דל"כ הי' לו להקדים נס נפרשת כי תשא, שנת למלאכת המשכן ולא היינו נריכים להמיעוט של "אך". וגם מה שכתב דהמיעוט של אך נלרך

שאל, "נא הני לכלל איש" שיראו וכו', לולס גריטנ"א מו"ק שס כתב דלאו דוקא ננו הגדול ממש אלא אפילו קטן אס יש לחוש שימרוד נהוריו וינעט נסס נדנור או נמעשה, אסור להכותו ע"ש. ומכאן נשמע דגם הקטנים חיינים נכנוד או"א, דל"כ מה תשא שימרודו נהוריהם. ורלה נאנן עורא קדוסיס, איש אמו ואביו וגו' שכתב דגם הקטנים מזהרים על נוורא או"א ועל השנת ולא על אשר המועדים וכנר הארכתי נח"א נדין קטנים אס עושים ענינה נחילול שנת, ורלה נס' נשמים ראש סימן שכ"ו לענין קטנים נמלות כינוד, ע"ש.

[ב] לדין חילול וכו'. רלה ת"א סימן תקט"ו שהארכתי נזה. [ג] עיין תוס' עירובין ס"ה דלילי תמוז לא איצירי אלא לשיכתא והיינו משום דהיום גדול

סימן התקנה"ה

[א] ועוד לאנ וכו'. נדפוס ראשון איתא: ועוד לאנ ולאס מזהיר שלא יניחו לנניהם לחלל שנת, ומזהיר לאנ ולאס שיתאפקו וכו' ורלה סימן א' ת"א מה שכתנתי נדנר קטן העושה מלאכה נשנת על דעת אציו ע"ש.

סימן התקנה"ו

[א] ממון הרנה וכו'. נדפוס הראשון חסר נינים, "שאל יענדוהו ויכנדוהו נשניל הומוון" והנכון כאשר לפיטו.

סימן התקנה"ז

הילפותות דאין מלאכת המשכן דוחה שבת. [א] למשה תחילה וכו'. רנינו סונר דהא דאין מלאכת המשכן דוחה שנת ילפינן ממה שנפרשת תשא נאמר לו

אבהת השם מה שכתב לענין תפלה ואמרו בעירובין ס"ה א' : לא איברי לילא אלא לגידוס, ובמדרש שמואל פרשה ה' : אין גרונה של תורה אלא בלילה שנאמר קופי רוגי בלילה, ובניין זה בתמיד ליב ב' ויעיין במסכת לרי עמדין מה שהשיג על הוזהר ויקרא כ"ג א' : וצחוטא בלילה הוא יחיד מביטמא, שהרי בבבלי עירובין ס"ה א' אמרו: דאכרי ליה לרי וירא מחודין שמקתחין אכר להו דיממא ויגהו.

תתקנת. (א) ברכות כ"ב א' וכדי שלא יהיה תיח מצוין אצל נשותיהן כתרנגולים ויעיין עירובין ק' ב' : תרנגול מסיים כ"ב.

תתקנו. (א) ר"ל ושלמה הרג את יואב החלה.

כחסידים הראשונים. (ג) בכא בתרא קכ"א ב' : מכאן ואילן דמוסיף יוסף, ועיין שם בנמוקי. ועיין מביא סי' רל"ח סק"א וביריד סי' רמ"ו סכ"ג. (ד) בתרגום אובה ב' י"ט : עסוקו במשנה בלילה וכעין זה בתחומא תשא י"ט : היה לומר תורה ביום ושושפ אותה בלילה בינו לבין עצמו למה אלא ללמד לישראל שיהיו יגיעם בתורה ביום ובלילה ובילקוט תשא רמז ת"ו : בשעה שהקביה היה מלמדו מקרא היה יודע שהוא יום ובשעה שהיה מלמדו משנה היה יודע שהוא לילה. וגם הרמב"ם הלכות הלמוד תורה סי' ה"ג : אע"פ שצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם לומד רוב חמפתו אלא בלילה. ועיין חובות הלכות סי' מסער

שלא יוכל שלמה ליואב ותתנגלגל שנפטר ארזניהו על ידי שאחו בקרנות המזבח ועשה יואב בן אהויה יודע ששלמה יחייבחו על אבנר ועששו היה בורח :

משנת אכרחם

נריך ציאור, דנשלמא גני כבוד אז ואם מסתבר שפיר דגם אנך ואחד חיינין לשמור את השנת, אזל גני מקדש, הלל זה את דגים מהו יותר מכבודו של מקום אם לשמור את השנת ולחדול מלננות את הבית המקדש זיוס השנת או שאל הוא יותר מכבודו לננות את המקדש אפילו בשנת. ונריך לומר דכוונת רש"י היא משום דלמי ה' מיותר, ואי אמרת שמכבודו של מקום הוא לננות את המקדש בשנת לשחוק קרא מלמי ה' ואנא ידענא דמה שכתוב בסוף הוא העיקר והדוחה, ונע"כ דלמי ה' נא להזהיר על שמירת שנת הסמוך לו.

המחלל את השנת לצורך כבוד אב ואם אם חייב.

וי"ש להקשות, לכתוב מקדשי תיראוו ואת שנתותי תשמרו ואנא ידענא דהשנת דוחה ואיטו נדחה תפני המקדש ולא לכתוב למי ה'. וכן קשה גני כיבוד אז ואם למה לי למי ה', הא נרישא כתיב איש אמו ואביו תיראו ולנסוף כתיב ואת שנתותי תשמרו, הרי יודע למי ששמירת שנת עיקר ואיטו נדחה, ולמה לי דכתיב למי ה'. ואולי יש לומר דלמלל קרא דלמי ה' לא ה' חייב מי שמחלל את השנת כדבי לקיים מצות כיבוד אז ואם או בנין בית המקדש, והיינו אומרים דהגם דהעיקר הוא מה שכתוב בסוף ולא נחטילה, כדברי רבינו, אזל עכ"פ אין זה חיונ של חילול שנת, לכן כתיב למי ה' לנסוף להזהיר על חילול שנת בעובש, כדברי רש"י ה"ל בשבועות: אחם והמקדש חייבים נכבדו, שהזהרתי על השנת. אלל דגם זה לא נהיר אם יחלל את השנת לשם כיבוד אב"א או לשם בנין בית המקדש אם יתחייב, דהא נגמ' שם צינמות לא אמרינן יכול חילל את השנת כשאתר לו אביו לחלל לא יהי' חייב ת"ל את שנתותי תשמרו, אלל יכול יהא דוחה ונריך לשמוע לאור"א, משמע דנאמת אם חילל לא חייב, ודבר זה תלוי במחלל שנת לצורך מצוה אי חשיב מלאכה הגריכה לגופה. וראה מה שכתבתי בזה בספרי משנת אברהם ח"ג דף ט"ז: וע"ש שהנחתי בשם הרשב"א דלר"ש קצורת מת מצוה דוחה שנת, ע"ש.

ואשר להקושיא שגריש דברי דלפי דברי רבינו דמה דכתיב נסיפא הוא העיקר והדוחה, א"כ למה אמר משה רבינו נפרשת ויקהל מבנין אחר מלאכת שנת, הא מזה נשמע שהמשכן דוחה את השנת ונאמת אין בנין המשכן דוחה את השנת מפני שגזרו הקדים השי"ת מלאכת המשכן לשנת, נראה לפרש דמשה רבינו לא היה לו צורך להקדים משכן לשנת, אלל עיקר הנחילוח היתה להסמיך מלאכת המשכן לשנת ומן הסמיכות נלמד נלמד שאין בנין המשכן דוחה שנת, והוא משום שגריש פרשת ויקהל נפתחלת פ' השנת כתיב: ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ר לעשות אותם, ונשנת ע' ילפינן מכלן ל"ט מלאכות, מדברי הדברים אלה הדברים, כלומר, בנינים האלו השמיע משה רבינו שיש ל"ט מלאכות האסורות בשנת. ומה הן הל"ט מלאכות אמרה התורה ללמוד ממלאכת המשכן, לכך נסמכו הפרשיות הללו. והתייחא אם אסור לעשות הל"ט מלאכות הללו צנין המשכן בשנת, אז אנו מונים את המלאכות האסורות שהיו נמשכן ונאסרו לו לעשות בשנת, ומזה אנו יודעים מה הן הל"ט מלאכות של שנת, אזל אם נאמר שצנין המשכן אין שום מלאכה אסורה בשנת מה שייך למילף משם לאסור הל"ט מלאכות לענין שנת, הלל תוכל לומר אדרבה שאותן המלאכות לא נאסרו כלל בשנת, ומה תועלת הוא נמה שאמר משה רבינו, "אלה הדברים" ולמה נסמכה פרשת השנת למלאכת המשכן, אלל ע"כ צנין המשכן אינו דוחה את השנת, ולא ה' נחילוח לאחר את הזו של שנת למלאכת המשכן, והגם דמפשטא דסוגיא בשנת מ"ט, דבר יחני

מפני שהקדים משכן לשנת נהגוי, ואם לא הקדימה לא היו סליק אדעתין דבנין המשכן ידחה את השנת, לפלא הוא לי, כי הלל מפורש נמחילתא ריש ויקהל: ומה למי מקיים ועשו לי מקדש נשאר כל הימים חוץ מן השנת, או אף בשנת, והדין נוח, ומה עבודה שאינה נאה אלל מכה המכשירין הרי היא דוחה שנת, מכשירי עבודה שאין צאין אלל מכתן אינו דין שידחו את השנת וכו'. הרי מפורש דס"א שהמשכן ידחה שנת מכה ק", ומחילת נהגוי מפי הקנ"ה למשה נדרך ה' להמיעוט דאך.

והרמב"ן ז"ל נפרשת כי תשא הניח דרשת רש"י: אך את שנתותי תשמרו, אף על פי שחיו רדופין תריון צורחות המלאכה, שנת אל תדחה מפייה, כל אכין ורקון מיעוטי, למעט שנת ממלאכת המשכן, כלומר, שאין מלאכת המשכן דוחה שנת. והקשה הרמב"ן ז"ל כי לפי זה המיעוט סונג על השנת, כלומר, עליך לשמור את השנת, אך יש דבר יוצא מן הכלל שהשנת נדחה ממנו, ואם הכוונה של המיעוט הוא למלאכת המשכן א"כ התורה ממעטת בזה איסורו של שנת ממלאכת המשכן, ויהי' מותר לננות את המשכן בשנת. אולם האך אינו נא לענין המשכן כלל אלל למעט את השנת נחילה או נפיקות נפש כתנזאר ציומא ע"ש.

והנה קושיית הרמב"ן ה"ל היא חקה נכפלים. א) הלל המיעוט של אך כתוב בשנת א"כ הרי זה ממעט את השנת ולא את המשכן. ב) הלל המיעוט של אך מפקינן ציומא למעט פיקות נפש. ולי נראה דקושיא אחת מתורגמת נחצירתה. משום דאך אחי למעט את השנת נדבר שיש בו פיקות נפש, מחילא שמעינן דכל אחר ענינים אין השנת נדחה, ונכן ידענו מזה שרק פק"נ דוחה את השנת ולא צנין המשכן דאין מיעוט אחר ממעט שני דברים, וכוונת רש"י היא, כל אכין ורקון מיעוטי, כלומר, ואך זה נדרש למעט שנת נדבר שיש בו פק"נ ומחילא נא למעט שנת ממלאכת המשכן, כי הדרינן לכללל שכתב רבינו דמה שנאמר נאחרונה הוא העיקר והוא הדוחה ואינו נדחה (ונאמת לא ראינו בשום מקום שחלל מונאה הדרשה דאך למעט מלאכת המשכן, וידוע דאין רש"י מניח דרשות שדורש מעלמו).

הכתוב באחרונה דוחה למה שכתוב בראשונה.

ודע דמפשטא דהש"ס צינמות ו' יש ראי' לדברי רבינו דמה שכתוב נאחרונה הוא העיקר והוא הדוחה את הנאמר בראשונה, דאמרינן חסם: יכול יהי' צנין בית המקדש דוחה שנת ת"ל את שנתותי תשמרו ומקדשי תיראו, כולכם חיינין נכבדו, ע"ש. משמע דמכתוב אי ה' נסיפא דקרא נשמע שזה הוא כבודו של מקום לננות את המקדש בשנת (עי' שם בראש"י ותוס'), הא לא הרי כתיב למי ה' נסיפא הו"א דצנין בית המקדש דוחה שנת, ואמאי הא כשם שכתוב מקדשי תיראו נסיפא כך נמי כתיב שנת נרישא, וכן היא שם אוחה הדרשה ענמה לענין כבוד אז ואם, אלל ע"כ דמה שכתוב בסוף הוא העיקר והוא הדוחה.

וברש"י שבעות ט"ו ד"ה אין צנין, מניח דברי הש"ס צינמות ה"ל ומסמך: יכול יהא צנין בית המקדש דוחה שנת ת"ל את שנתותי תשמרו ומקדשי תיראו אי ה' כולכם חיינים נכבדו, אחם והמקדש חייבים נכבדו שהזהרתי על השנת וימים טובים נמי שנתות איקרו, עכ"ל (ולא כמו שהיה לפנינו צינמות ו' דליחא לנינים, "למי ה'"). והוא כדברי צינמות ה"ל שאלמי ה' דסיפא דריש לה. ומה שפירש"י שגם המקדש חייב נכבדו

תתקנח. וכן החלומות שאדם רואה באחרונה קרוב להיות תחלה ומה שרואה בתחלת הלילה [א] יתקיים באחרונה :
תתקנט. יעקב שידע שבניו בני מריבה לא יגרום שיבואו לידו מחלוקת בעבור חירושה יהלוק בחייו וימנע אפיטרופוס על
 שלו בפני קדים כדי שיחא שלום לאפיטרופוס ולזרעו [א] ובתיב (משלי יד לב) הוזהב בסותו צדיק (שם יג
 כה) [ב] צדיק אוכל לשובע נמשו בשבת ויום טוב :

תתקס. ראה כמה תעניות וצומות ובני ותהננים אדם קרשה כשבת חולה כי מרה נפשו על בנו וכל שכן שהיה לו לעשות
 בעשותו דבר עבירה שהוא אורב טובה נפש לקולמים :

תתקסא. לאדם שיש לו בנים ומתקוטטים יהרו כשהן קטנים אם אהוב לו אחד מהן ביותר והאהוב ביותר פושע לא יעזור לו
 אלא יעזור בו ויכחו ואם הגדולים מכים זה זה את זה הגדול לגדול או הגדולים לקטנים לאהיהם ולאחיותיהם
 לא יוכל האב לומר לחם תבני או תכו אסכם וכן כשמקללים זה את זה לא יאמר תקללו אותנו או אותי או אתי על סנת כן
 שלא תכו ולא תקללו אותי ואותנו ואחיותיכם את על פי שיותר שמח האב שיקללו אותו [א] אינו רשאי לומר להן כן
 ואינם רשאים לעשות לאביהם ולאמם כן :

תתקסב. כתיב (שם א ז) יראת ה' ראשית דעת החכמה ומופר אוילים בזו מה ענין מופר לראשית דעת ופמך לו (שם שם ה)
 שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמך מן הרוץ לא היה לאהוב חכמים אלא סעת שהבנים נכנסים ביראת
 ה' שנאמר (שם ה יז) אני אוהבי אהב שהרי אם אדם אוהב גופו של זרעו כך אוהב הכלב את גוריו וכל הפריות אוהבים ילדיהם ועל
 זה נאמר (קהלת ג יט) ויותר האדם מן [א] החכמה אין אכל אם אדם אוהב דעת בניו לשם שמים נכון אם הולך בנו או בתו בחושך
 או במקום שיראה מהם שלא יהא תקנת גופם אומר לעבדו או לשפחתו ללכת עמם או הוא בעצמו ילך עמם סן יזקק הגוף וסן יבא
 הגוף לירי נזק ויותר צריך להיות נזהר מדעת בניו ובנותיו סן יחטאו במקשיהם ובגופם בהרהור לבם שנאמר (איוב א ה) כי
 אמר איוב אולי הטאו בני וברכו אלהים בלבבם :

משנת אברהם

סימן תתקס"א

אם הטאו של זקן ממרא משום שפגע בכבוד חכמים.

[א] אינו ראוי וכו'. נדבר אם מועיל מחילה על הכינוי ועל
 הכינוי של א"ח, ונדבר בזיון גופא ואידך, כבר
 הארכתי נח"א סימן שי"ד ע"ש. ויש להעיר עוד מדברי
 הרמז"ס ז"ל נפי' המשנה סנהדרין י"א ג. מומר נדברי סופרים,
 שכתב נח"א ד שהזקן ממרא הוא אדם שרואה דבריו יותר
 מדברי נ"ד הגדול ולכן טייצתו התורה מיתה לכבוד נ"ד ומעלתם
 כמו שתייב המקלל אצו ואמו מיתה לכבוד אצו ואמו ולפיכך
 אמר אחד מן החכמים זקן ממרא על פי נ"ד שרצו נ"ד למחול
 לו ומחלין לו, אבל אין הדבר כן מן הטעם שזכרוהו כדי שלא
 ירצו מחלוקת בישראל וכו' ע"ש. משמע לכאורה דכאם שמועלת
 מחילה נ"ד לזקן ממרא כך מועלת מחילה למקלל אצו ואמו,
 וכאן הכל מודים דלא שייך הטעם כדי שלא ירצו מחלוקת
 בישראל, א"כ נשמע דמועלת מחילה אפילו על הזיון דמה
 זיון יותר גדול יש ממקלל. אולם נרודם של דברים דלא כתב
 הרמז"ס ז"ל את ה"ל לומר לענין מחילה במקלל א"ח, דלא
 מצינו מזה נשום מקום בתלמוד דההורים יכולים למחול לאחר
 שהנן קללם, ועוד דא"כ תמיד היו קללת הורים התראת ספק
 דאיך יתרונו שאם יקלל יתחייב מיתה שחא יתחלו לו ההורים,
 ונפרט דומה שכל ידענו שקרונו הדבר שההורים יתחלו לו כדי
 שלא נמיתו דחמיו ההורים ורובים, ושאני זקן ממרא דאינו
 צריך התראת דחבר אינו צריך התראת וכה"ג הקשו בתוס'
 גיטין לג' ד"ה ואפקעינהו, והתירוץ דשם לא יועיל לכאן ע"ש,
 ואין לחלק דשאני החס דאם ינטלו הגט ויפקיעו הקידושין
 יתברר דלא ענדא איסורא דפנוי' היתה, אבל כאן אפילו ההורים
 יתחלו מכל מקום איסורא עניד נקללת הורים, דהא ההתראת
 נאה לענין עונש, וכל שיש אפשרות שלא יענש שוב היו התראת
 ספק. אלא ע"כ, דהרמז"ס לא הביא הא דמקלל אלא לדוגמא
 לומר, כשאם שתייצתה התורה מיתה במקלל א"ח משום כבודם
 כך שתייצתה התורה מיתה לזקן ממרא על אשר פגע בכבוד
 בית דין, ולענין מחילה הא כדאיתא והא כדאיתא. ומדברי
 הרמז"ס עה"ת דברים י"ז י"א, וכן שם כ"ד י"ח, משמע שטעם
 מיתתו אינו נשציל שפגע בכבודם של חכמים אלא כדי שלא
 יתברר מחלוקת בישראל ע"ש.

וקמוניעיה להו הא דתקן אבות מלאכות ל"ט, כנגד מי, משמע
 דלאו כולי עלמא סברי להא דר' נתן, דאל"כ מה השאלה הא
 אמרת דמנו את כל מלאכות השונות שנמשכן ומאלו ל"ט,
 אבל הלא כבר כתב הפני יהושע שם דאע"ג דשמיע להו
 להנך אמוראי הך צרייתא דר' נתן אפ"ה לא משמע להו דצדיק
 מנין המלאכות סמכינן אהך דרשה, ע"ש. והרא"י לדברי שהל"ט
 מלאכות דילפינן ממשכן היינו רק אלו שנאסרו לעשותם נמשכן
 ולא אלו שהותרו הגם שהן מלאכות, דנש"ס פריך שחיתה נמשכן
 היכי הוי, ומה שאלה היא זו, הלא היתה שחיתה התמיד, אלא
 משחיתה התמיד אין ללמוד משום דשחיתה זו הותרה נמשכן,
 ואנו אין למדים ממשכן אלא מה שנאסר נמשכן, וכבר כתוב
 מזה נח"ג למרן זלוקלה"ה מסאכאטשאוו.

סימן תתקנ"ח

[א] יתקיים באחרונה וכו'. סימן זה כפול ונדפס נח"א סימן
 ע"ן וע"ש נמשנת אברהם.

סימן תתקנ"ט

[א] ובתיב וכו'. נדפוס ראשון: וכחצי עליו ועל כיוצא בו
 וחסוה וגו'.

נשמה יתירה גם ביו"ט.

[ב] צדיק אוכל וכו'. אין לו ענין למה שלמעלה, גם כל
 הענין הוא מקושי הנגה, דהא נצנת יש מצות עונג
 הכוללת אכילה ושת', עי' ח"א, סימן ח' ועי' עירונין פ"צ רש"י
 ד"ה מתכוונין, דנצנת אכיל אינש טפי משום דנסיס תנשלי'
 ועי' ניהה ט"ו, פסחים ס"ח. ואפשר דכוונת רבינו היא לזקק
 נלאון הקרא זיקא אוכל לשונע, "נפשו" הלא השניעה היא
 לצורך הגוף ולא לצורך הנפש, הגם דמצינו לשון נפש לאו דוקא
 על הנפש ממש, כמו אף הנפש יאכל לכל נפש. ועוד, לכן
 מפרש רבינו דקאי על שנת ויר"ט, והוא נהתאמה עם דברי
 רש"י נציה ט"ו ד"ה נשמה יתירה, רוחצ לצ למעשה ולשמה
 ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין, "נפשו" קלה עליו.
 כלומר, נימות החול הנפש קלה נאכילת מעדנים ולא נצנת.
 ואם כניס הדברים, נשמע מכאן דגם ציו"ט יש לו לאדם מישראל
 נשמה יתירה.

תתקסג. כל המצות יקבל עליהם שכר האדם אמילו מצות של אחרים נזקק מי שלא ראה אביו ואמו בעומדו על דעתו חיבן מצות כבוד אב ואם ויש לו זקן חקנה חרי יקיים בהם וכן אם לא ראה אם יש לו אחים גדולים ממנו יכבדם ויכבד צדיקים שנאמר (תחלים טו ד) ואת יראי ה' יכבד כענין שהיה לו לכבד אביו ואמו ושבט בכפות נקיה וספרים יפים בתיקון יסח ורבותיו יכבד ויראה מהם. ומחכמים כענין כיבוד אב ואם ומורא את אב ואם. ויכבד את הגדולים אותו ואת מונחיו חרי (א) מעלין עליה כאלו קיים כבוד ומורא לכך (א) חרי קורין לאלישע אבי אבי האלישע לאלהיו אבי אבי כי היה מקיים בו מה שמחוייב לאביו אבי בכבוד אבי כמורא :

תתקסד. (א) מעשה כבוד אחר שהיה מנבד את אביו כיותר ומטהו ברחיים סעם אהת רצח להכותו אדם אחר בא בנו והיה מסחינו אמר הכן בא ופתח ואני אלך ואקבל המכות והלך וקיבל ונמצא שכן זה יבא לעה"ב.

תתקסה. מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (ויקרא יב לב) (א) [א] ואמילו זקנה (ב) ואף נשים תקומנה אבל כבוד של נשים ונקרים להחבא שנאמר (איוב כט ח) ראוני נקרים ותבאנו וכתוב (תחלים מה יד) כל כבודך בת מלך מנימה :

תתקסו. הוזהר והזקן שכן כתוב נגד זקניו כבוד (ישעי' כד יג) ואם תראה זקן וכחור אף על פי שישנייה בחיבה יחרו ואמילו האב והזקן אל תחליש דעת הזקן לשאול מן הבן לפני האב שהרי כל זמן שהיה אברהם קיים לא מצינו שדבר הקדוש ברוך הוא עם יצחק וכל זמן שיצחק קיים לא דבר עם יעקב אבל כשיצא יעקב משם דבר עם יעקב שאם היה מוצר עם יעקב בחיבתו עם יצחק או עם יצחק בחיבתו עם אברהם יאמר שמה שזוהי מלאכה שמה היה מוצר עם יעקב

רשתה דיבר (א) עם הנביא שהשיבו ועמו לא דבר (ב) אלא במקדש אביהם (ג) ועם יחזקאל במקדש משה (ד) ועם קין לרעתו אבל באבות לא מפל את הזקן מפני הבן ומשה (במדבר יא יז) ואצלתי מן הרחם אשר עליך ושמתי עליהם בזמן הזה שאין דברים שהיו נחנים בזמן שבית המקדש קיים חרי בעשרה שבטים לא היה מזבח ולא כהן כי הונחם ויבטעם וכתוב (מ"ב ד טב) ויבא לאיש האלהים לחם בכורים (ח) וכי בכורים היה מכיא אלא אותו האיש היה משער שדחו ואלו היו רשאים לקלות לירושלם אילו היו כהנים ולוים שם ישער כמה היה נותן הלה תרומה מעשר ומנחה קרבן מחצית השקל נתן ממנו לאיש האלהים לכן חזינו כהן איש האלהים והיו (תחלים מא ב) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' (משלי נ ט) כבוד את ה' מחונך ומראשית תבואתך.

משנת אברהם

סימן תתקס"ב

[א] הבחמה אין וכו'. הנוסה. הכוון כנדפוס ראשון: אצל חסיד יש לו לזהונו דעת נניו לשם שמים, שהרי חס הולך וכו'.

סימן תתקס"ג

אם יש חיוב כיבוד לאבי ואם אמו.

[א] מעלין עליו וכו'. ראה ויה שכתבתי נסוף סימן תתקס"ט. ואם נאמר כמו שנידחתי לעיל נאריכות דהיחס של הנניס להורי הוריהם תלוי נדין ירושה, אפשר להעמיס דברי רבינו נכאן כגון שיש לו זקן חקנה מלמו, שזיע יורסס לכך חינו חייב נכנדוס מטעם כבוד אלו"א. ויש סעד לנדריס אלו מדברי החוס' נ"נ קט"ו ד"ה נן הנת, שכתבו: ולר"י נראה הו דני נניס כניס נני ינוס מתחלה הו דקיימל לן, ע"ש.

סימן תתקס"ה

קימה והידור מפני אשת חבר ואשת רבו מובהק.
[א] ואפילו זקנה וכו'. הדין של קימה והידור משתייד לנ' ענינים, מפני שינה תקום, היינו איש זקן נל נימים ולפילו זקן אשמאי, כלויסו נן יהודה הדורש ניב שינה אפילו כל שינה, כלומר, מי שיש לו שינה נשיס (קידושין ל"ג), ומחילל נס אשה כלולה נזה, דמה לי זקן אשמאי או זקנה הלל לא משום חמתו אלא משום שינה אנו מחויין לכנס. והדרת פני זקן הכתוב נתורה, אין הכוונה זקן נימים אלא מי שקנה חכמה ולפילו יניק והכיס, ונזה יש להסתפק אם מחויין לקום מפני אשה מלומדת שזינה זקנה נימים, כי אשה נתורה ליתא, דאל"כ לא לשתמיט נשום מקום דיש חיונ לקום מפני נוי

מלומד, דהא נס נגויס החכמה מלוי' כדלמרינן נמנילה ט"ז. מקרא דוילמרו לו חכמיו. והנ' היא אשת חנר חס לריכין לקום מפניה מפני כנדו של נעלה. ונפירוש נרית עולם מלת הרב החי"א נס"ח הגדפס הניל נסיון תקע"ח נסס האר"י ז"ל דליו חיונ לקום מפני אשת חנר. אולם נשנועות דף ל' מפורש דלפילו אחר מיתח נעלה חיינן לקום מפניה משום דאשת חנר כחנר ע"ש, משום דאשתו כנופ, דהא נירושלמי כתובות פ"ב נ"ט' ליתא דלפילו אשה ליסטיס כליסטיס והיינו משום דאשתו כנופ.

והנה נרש"י שם ד"ה דניחהו דרנ הוגל, משמת רנ הוגל, ונפסוט כוונת רש"י היא דלמלי ה' רנ הוגל קיים לא היתה אשתו מתדיינת נפני נ"ד כדלמרינן נכתובות ע"ד דנגלי הוה לאשה נלול לנ"ד, ונע"כ דו היתה אלמנתו של רנ הוגל, ומסתברל דאשתו זו של רנ הוגל היתה חונה דכולה שניה דרנ אלא נר אהנה לא לקיים זרעל לרנ הוגל מחונה, (נ"ק פ') לכן כשמת רנ הוגל היתה לה לחונה נניס קטיס מרנ הוגל ולא היו עדיין מחונריס להתדיין נעד אמו. או שאל הקשה לו לרש"י כקושיית החוס' שם ד"ה והלמר מר, דלמלי לא ה' יכול להושינה הו אמרינן עשה דכנדו התורה עדיף, ותיירו דלאחר מיתח נעלה אין כלן עשה דכנדו התורה. וסנת דנר היא משום דלאחר מיתח נעלה פקע אריות, דהו מותרת לעלמל ולינו יורשתו, ויש לומר דרש"י דייק לה דמירי נללמנתו של רנ הוגל, דנלמנת דנר מתמיה הוה שלא הוגל לא נש"ע ולא נרמנ"ס ז"ל דין זה המפורש ננו', דיש לקום נפני אשת חנר, והלל זה דין מפורש שם ננמרל ואלמלי השמיטו כלס דין המפורש ננמרל אולם נראה משום דקשה מלי קלמר רנ נחמן לי חיקום מקמה מסתחמן טענת' דנעל דינל, הלל חס הדין שיש לקום מפני אשת חנר, מדוע יסתחמו טענותיו אטו לי רנ הוגל ה' נל לפני רנ נחמן להתדיין לא ה' רנ נחמן קס תקמי' מחשג שלא יסתחמו טענותיו של נעל דינ', נודללי לא יסתחמו, כי נס נעל דינ' יודע שאלד הדין יש לעמוד לפני ת"ת, וכן נמי נלשת חנר, אלא ע"כ דמלד הדין אין לעמוד נפני אשת חנר, ורנ נחמן רלה לעשות לפניס משורת הדין דוקל

כבוד שיש לעשות לאיש יש לעשות לאשה (ב) הביא הגרי"ש נאסאנזאמן דיל בהגותו ליריד מי דמי סק"א.
תתקסה. (א) ציל דבר הקב"ה עם כו'. (ב) בראשית ט' ח והין למחוק חמש הבית אלו. (ג) דברים ל"א יד, ט"ו. (ד) בראשית

תתקסג (א) ציל: היה קורא אלישע אבי אבי. תתקסד. (א) כעין המעשה המובאה בירושלמי סנה מ"א היא יעריש מוכא ברשיי ונתיב קדושין ל"א א'. תתקסה. (א) הרב בעל בית יהודה מי בית כתב: הדבר פשוט שכל מיני

תתקסו. [א] כבוד ה' מתוך ולא כל הונך המבזבז אל יבזבו יותר מחומש חנה אמרו שלא יהא שלהנך מלא ושלחן רבך ריקם חרי אם ישכים בסעודה חרב ותלמיד יתן המאכל תחלה לפני חרב ויתן המוכחר ואם אביו זרבו ישכים למד מרבו יותר מאביו יקרים לרבו ואם שקלים שלמד מזה ומזה יקרים לאביו ואם אביו משכיר לו רבו ולא חרב מלמדו אלא בשכר נמצא (א) חרב קודם ואם אביו לימדו יותר תורה אף על פי שאביו קודם יודע שרבו יקעם אם לא יקרים לו ואביו לא יקעם יקרים את רבו ואם שניתן כועסין ויכול לרצות האחר ...

תתקסא. אם יש דליקה בעיר מוציא תחילה מבית רבו ואחר כך מבית אביו ואם יש ספרים בבית אחר ובבית אביו או רבו מעות מוטב להציל את הספרים ואם אביו מפרנמו חרי מוציא תחילה מבית אביו ואחר כך מבית רבו כי שלו קודם לכולם (א) חיבי מכריזין אמר רב יצחק בר יוסף נפל בישראל לבני הילא תימא נפיל מריפתא לבני הילא לא זבני הא מפעי להו אינהו הוא ריקא מפעי נפשיהו כי הא דמר ופרא בריה דרב נחמן חזי קאזיל מפיכרא למחזא זרבא זרבא ספרא הוה אתו לפיכרא פנעו אחריו הוא סבר לאפיה הוא דקאתו אמר להו (ב) איצטער רבנן ואתן כולי האי אמר ליה רב ספרא אן לא הוה ידעין דהוה קאתי מור אי הוה ידעין מפי הוה טרחין (ג) השתא מיהא לרעתא קאזלינן אמר ליה רבא אמאי תימא ליה הכי דאהלישתיה לרעתיה (ד) וכו' לא הוה מפעינן ליה אינהו דקמטעי לנפשיה מאילו דברים לומדים אנהו חרבה, תלמיד חכם שיש לבא בעיר וצאו טובים לקראתו דאהלישתיה לרעתיה (ה).

תתקסט. אדם חשוב ימטע הלכו כפני בני אדם שיושבים כי יעמדו בפניו וכן אם כבוד ישכים והוא יודע שיעמדו [א] ויאמרו לו שם במקומינו (א) לכן נאמר (ויקרא יט לב) זקן ויראת ואם יכבדו צדיק אחד יחשוב שמה קבלתי מזכותי שקיבלתי ואל (ב) ידר אחר הכבוד אלא כל מעשיו ומחשבותיו יהיו לשם שמים ויגדל כבודו בעולם הזה ועולם הבא (ג) רבי יוסי ברבי בון בשם רבי הונא ברבי חייה בא וראה כמה גדול כחן של עושי מצות שמפני זקן אין עומדים בעלי מלאכה בשעת מלאכתן ומפני עושי מצות עומדים אמר רבי יוסי בר בון אילו דקיימא סקמיה מיתא לאו סקמיה אינן קיימי אלא קומי אילין דנמלק ליה חסד אסילו עם הארץ נושאין המת או עוסקין במצוה יש לעמוד כנגדן :

תתקע. שנים שהם בעיר נהן ראובן ושמעון והנה שמעון מכבד את ראובן לא יניה ראובן לשמעון לכבדו בדבר שיתכייש שמעון נהן שאין דרכו של שמעון לחבוא מים מן הכאר ואם שמעון אינו חושש אבל למשפחתו יש נמאי בדבר לא יקבל ראובן שמעון שיכבדנו :

תתקעא. כתיב (שופטים ה לא) כן יאבדו כל אויביך ה' ואחזקי בצאת השמש כגבורתו ואחזיק היה צריך לומר או כן יאבדו כל אויבי ואחזקי לא דיבר אלא כנגד דוד כי דודי בנימטריא אהבי"ו ואחבי"ו בנימטריא דודי"ו. ואחבי"ו בנימטריא יהודי"ה שהוא משבט יהודה וכתיב (תהלים פט לו) ובפאו כשמש נגדי וכתיב (ש"ב כג ד) כאור בקר יורה שמש, ואחבי"ו במילוי שלשים ורשעה ואחבי"ו חסד וי"ו בנימטריא שלשים (א) שלשים צדיקים כאברהם אבינו וכתיב (ישעיה סא ה) זרע אברהם אחזקי (ב) ל"ו צדיקים (שם ל יח) אשרי כל חובי לו. כל אויביך ה' סי' [א] אויבי הצדיקים.

משנת אברהם

היו מסורין פחות מחומש כדליתא צירושלמי פאה אלה, עד כדי תרומה ותרומת מעשר, וחרגא אמר כנד את ה' מהונך ומראשית כל תנואלתך, כמראשית כל תנואלתך, כלומר, קודם התקנה היו מסורין רק כדי תרומה גדולה שהיא אחד מחמשים, ונאה התקנה להגדיל את הגדולה, כדליתא צירושלמי סס: נאושא נמנו זיהי' אדם מפריש חומש תנכסיו, כלומר, ולא כמו שנתנו נפחות לפניס. אולם נתלמודא דיון מפרש שהתקנה נאה להגדיר את ההפרשה שלא יהי' אדם מפריש יותר מחומש (כתובות ל'), שחא יעטרך לגריות. ונדלוי לא היו מפרישין למנות פחות מחומש דהא נש"ס שם קאמר מאי קרא, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. והיינו חומש אלא דהו נותנין יותר ונאה התקנה להגדיר. וגם צירושלמי שם משמע דקודם תקנת אובא ידעו מזה שאין לסר כל ממנו דשלא לי' ר"ג לר' ישנן והלא אמרו חומש תנכסיו למנות, ומסיק דכך היתה הלכה נידם ושכחיה ונאושא חזרו ויסדוה. ונדלוי שיסוד לאיסור זה שאין לסר כל ממנו ילפינן מכנד וכו' ולא כל הונך כדנרי הגאון.

נאלמנה זו כדי שלא תפול גרוסה לומר אין איש זוכר כי היא היתה אשתו של רב הונא, אבל נעוד נעלה קיים אין היא חוששת אם אין עומדין לפני' ולא הי' רב נתמן חושש כלל, אלא דהש רב נתמן שחא יסתתמו טענותיו של נעל דיני', ולפי זה יואל דמדד הדין אין לעמוד מפני אשת חנר אפילו כשנעלה קיים, ואפשר דזו היא שיטת הפוסקים שהשיטו האי דינא דנמ'. אלא שלפי התוס' הכ"ל אינו כן ויש עשה וכנדו התורה נאשת חנר כשנעלה קיים.

ואורי יש לומר דנפני אשת רנו מונהק כ"ע מודים לנריך לעמוד, וכנדו רנו יותר חמור מכנדו סתם תלמיד חכם, ורב נתמן קראו לרב הונא חנרין (נ"ק ל"ו, תולין כ"ו ועוד), אולם נכמה מקומות משמע שהי' תלמידו של רב הונא (נ"ג ק"ג, נדה כ"ח ועוד), ונכן הרבה אנשים סברו שאין רב נתמן תלמידו של רב הונא הנם שנאלמת הי' תלמידו, לכן הי' ר"ג מסופק מה לעשות אם לקום מפני אשת רב הונא, כי שחא חושש הנעל דין שרנ נתמן אינו תלמידו ואם יראנו קם, יסתתמו טענותיו.

סימן תתקס"ט

[א] כנראה ז"ל יאמר להם שנו נתקומיכם.

סימן תתקע"א

[א] **אויבי** הגדויקים וכו'. וכן חירגס וינתן: כן יינדון כל סגלי עמך ה' ורחמיהו לדיקיא יהון עתידין לאלהרא וכו'.

תתקעא. (א) ירושלמי ע"ז סיב היא: אין העולם יכול להיות פחות מלשים צדיקים כאבינו אברהם מה טעם ואברהם היה יהיה היה בנימטריא שלשים וכן הוא במדרש רבה בראשית פ"ט, ופסיקתא דרב כהנא פ"טקא ויהי בשלח דף פ"ה א' רעיון שוחים פ"שה צ"ב. (ב) סנהדרין צ"ב ב' וסוטה פ"ה ב'.

סימן תתקס"ז

יסוד לתקנת אושא לכל לבזבו יותר מחומש.

[א] **כבוד** את וכו'. אין הכוונה שמתקרא דכנד וגו' ילפינן דאין לבזבו יותר מחומש, דהא זו היא מתקנת אושא, אלא מתקרא ידענו דאסור לסר כל הונא, וקודם התקנה כנראה

ד' ר. (ה) כעין מה שאמרו בחובות פ"ה ב'. תתקסו. (א) צ"ל האב ודין זה טובא בשם רבנו ברביא ב"ר ר' רמיב ס"ה. תתקסא. (א) תולין צ"ד ב'. (ב) לפנינו: למה להו לרבנן דטרור אתו מלי העיר. (ג) ארבע תבות אלו אינן לפנינו. (ד) צ"ל א"ל יהא קא מפעינן ליה. (ה) הסורו הניכר יש כאן. תתקסט. (א) קרושין ל"ב ב'. (ב) צ"ל ידוהי. (ג) ירושלמי בכורים פ"ג

תתקעב. אחר עיור היה עובר לפני הכם אמר אחד כן יהיו כל אויבי כמותו האיש ענה אחר אמר הכהם הוא הוסיף ואתה מסייעו כי יש לו ביהודים אויבים הלכך אמר יאבדו כל אויביך ה' פירוש אויבי יראי ה' ואחזקו של יראי ה' (מלאכי ג ב) שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ועוד ואחזקו לא נאמר אלא ואחזקו של אוחב יראת ה' כצאת השמש בכנורתו שנאמר (ש"ב כג ג ד) צדיק כושל ביראת אלקים ובאור בקר יורה שמש ובתיב (מלאכי שם) זרחח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ועוד ואחזקו לא נאמר אלא ואחזקו של אוחב יראי ה' כצאת השמש בכנורתו כענין שנאמר (שם שם יח יט) ושתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל חזירים אילו אויבי ה' שנאמר (יה"כ יט ב) ה'רשע לעזור ולשונאי ה' תאהב וכזאת עליו קצף מלפני ה' זכתי' (ירמיה מג ג ג) כל האנשים חזירים ואמרים אל ירמיהו שקר אתה מדבר לא שלחך ה' אלקינו, לאמר לא תבאו מצרים לגור שם כי ברוך בן נריה מפיית אתך בנו למען תת אתנו ביד הפשידים להמית אתנו ולהנלות אתנו בכל הרי חזירים אויבי ברוך בן נריה וכן (תהלים קיט נא) זרים הליצני אויבי אוחבי ה' הליצני מתלוצצים ומליצים עלי לשבר רברי חסובים וכתוב (תהלים נו ו) כל חיות רברי ועצבו וכן כתוב (דברים א מא) ותחינו לעלות ההרה ובתיב אחר (שם שם ג) ותורו אויבי משה ואהרן היו אמרים מה תלוי בזה שח' ומשה לא ילכו עמנו וזהו (בספר יד מד) אהרן ברית ה' ומשה לא משו מקרב המהנה ואמר לשאר ישראל רוצים אתם לעלות עמנו [א] ואמר הן זהו ותחינו (מלאכי ג יט) וכל עושה רשעה קש ולחט אתם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזב לחם שרש וענת, שורש לרשעים וענת חזירים והו (שם שם כא) ועפותם רשעים ולא יתכן להתפלל בשביל הציפור לפי שהוא זר לפי כששחוט אושר שנתאי אויבי אויביו שזנאו שמך לכו על יראי ה' כל אויביך ה' וכן ירמיה היה מבקש רעה על אנשי ענתות לפי שהיה יודע שהם אויבי ה' ואחזקו כצאת השמש (א) המתפללים עם הנץ החמה שקראו קריאת שמע שכתוב בו (דברים ו ה) ואחזקו את ה' אלקיך (שם יא יג) לאחבה את ה' אמרים קרית שמע עם [ב] רמדומי חמה ותפילה בהנץ החמה ואחזקו כצאת השמש בדמדומי חמה קרית שמע השמש בכנורתו תפילה בהנץ החמה או [ג] כל חיום אחבת שמים כלבו שנאמר (תהלים פט פז) אשרי העם ידעי תרועה אלא יודעים לכון ויריעו כל בני אלקים והו בהנץ החמה שנת' (בראשית לב כז) שלחני כי עלת השחר וכתוב (איוב לח ז) ברוך יהי בוכבי בקר ויריעו כל בני אלקים וכת' (תהלים עג כג) ואני תמיד עמך בשעת התמיד (שם שם) אחזת ביד ימיני וכתוב אשרי העם ידעי תרועה וכת' (איוב לג כז) וירא פניו בתרועה זו תפילה ואמר (ב) מתריעין כפה (תהלים פט פז ז) באור פניך יחלפן בשמך יגולן כל חיום וכתוב (איוב ה כא) עד ימלא שחוק פיך ושפתך תרועה הרי אע"פ שכתוב (משלי י כז) גם ענוש לצדיק לא טוב יכול לומר יאבדו כל אויביך ה' וכתוב (ישעיה מח פו) והנחתם שמכם לשבועה לבחורי החמיתך ה' ה' ולעבדי יקרא שם אחר לא יתכן שיקרא אדם שם בנו עקב או עובר ואשר כתוב פנעיואל בן ענן (ג) כי כשחטא ראוּבן מנע בו אשר והגיד לאחיו ואמרו לו עובר ישראל זהו (דברים לג כד) יהי רצוי אחיו שנתרצה עם אחיו כשהודה ראוּבן אף אביו ואמו העלימוהו והרהיקוהו עד שנתרצה אחיו שנאמר (שם שם) ולאשר אמר ברוך ראשי תיבות אב, מבנים אשר ראשי תיבות להפך אב, והיה מערן בשמן אב ואב. וכל [ד] שמעיד על חבירו יהידי ראוי להלקותו ק' מכות שנאמר (משלי י י) מכות כפול מאה (ה) ולכך נעלם ק' כפרשה בני אשר ימנה תנ' בדברי הימים. (א' ז ל).

תתקעג. מ'י שבא ממדינת הים ובאתה אשה לשאל על בעלה או בנים על אבותם זה יודע שמת הבעל או יודע שאב ואם מתו והאשה בחורה וזכנים אין להם במה להתפרנס אלא אם כן ימכרו בניכמי אביהם אע"פ שאמרו (א) אין משיבין על הקלקלה אינו רשאי לשתוק (ב) וקודם שיגיד יאמר לנו שיגיד הוא תהילה ואחר כך יאמר הכל. **תתקעד.** מ'י שבא מארץ אחרת ובאים לשאל לו על אודות היהודים יודע טובות להגיד לצדיקים בנות שחיו אנשי העיר שהיה ביניהם בארץ שיצא משם ילך מיד לצדיקים ומבשרם ואם ידע לאביו ולאמו או לרבו בשורה יגיד להם קודם לכל כדי לשמוח לצדיקים תהילה.

תתקעה. [א] למה (א) נקרא חסיד על שם חסדים ועוד (ב) חסיד על שם (דברים יד יח) והחפירה תרגומו והוריתא וכתוב (ישעיה כט כב) ולא עתה פניו יהיו לפי שמביישין ומלביגין פניו והוא כתרש ובאלם לא יפתח פיו לא יבייש פני אדם ולעתיד סניחם מבחיקות שהן ה' (ישעיה פ א) קומי אודי א' (שם שם) כי בא אורח כ' (שם שם) וזכור ה' עליו זרה ג' (שם שם ב) ועליו זרה ה' ד' (שם שם) וזכורו עליו יראת ה' (שם שם ג) וחלכו גוים לאורך ה' (שם שם) ומלכים לנתח ז' (שם שם) זרחך ה' אילו (ג) ו' כיתות שנהגין מזיו השכינה.

משנת אברהם

סימן תתקע"ב

הזמן הקבוע לק"ש הוא עם ומדומי חמה חתן חפלה נגן החמה, ואין להקדים לק"ש אפילו כשלא יוכל להתפלל מיד.
 [ג] כל היום וכו'. רנינו מפרש מה לתמרינן נצרכות ט: זימנא קדל סתך גלולה לחפלה ולא פסיק חוכל מפומי' כולי יומא, כלומר, שה' שחח כל היום נלנו מלהנת שמים, דלל"כ מה רנותא שה' שוחק כל היום.
 [ד] שמעיד על וכו'. כדלתמרינן נפסחים קי"ג: והרואה דנר ערוה נחנירו ומעיד נו יסידו וכו'.

[א] ואמרו הן וכו'. כן פירש רמז"ע סס.

זמן של קריאת שמע.

[ב] דמדומי חמה וכו'. שיטת רנינו היא ללא כשיטת ר"ת נתום' יומא ל"ז ונספר הישר ס' ה', דקרא דירלודך עם שמש קליי לקריאת שמע, ונריך לקרות ק"ש אחר הַנן החמה, ללא כשיטת הרמז"ס ז"ל דמנותה שיחול לקרות קודם הַנן החמה כדי שיגמור לקרות ולנרד נרכה אחרונה עם הנה"ת. וכנראה מדברי רנינו כאלן אין הפירוש דזמן ק"ש הוא מקודם ללא שמתחילים אותו נכדי לסמוך לתפלה ללא

סימן תתקע"ה

[א] למה נקרא וכו'. ראה תש"כ נח"א סימן א', ונהשמטות סס.

שהיה לאחזקו בכנורתו לזוד מסיבת אבשלום שמעו להודיעו כיון שהיה אסור להודיע עיי הנער הכושי, משאיכ לבני אדוניהו ממשחת שלמה שאיל איש טוב אתה וטוב תבשר ומים מיהו לחשיב לו אבל אדוניהו דוד כר וכתיב בכל מקום שאין מוכן אור להודיע לו.
 תתקעה. (א) מה מקום להעיד על שם חסיד שרבו הוראותיו בדברי חז"ל:

תתקעה. (א) יעורן בנות ס' ב', כ"ט ב'. (ב) הענית ידו א' יעורש. (ג) ספרי וברם פסקא שביה. (ד) יעורן סחיים קריג ב'. (ה) ריל שאשר העיד על ראובן יודי.
 תתקעה. (א) מגילה ס"ו א' עבודה וזה ה' ב'. (ב) ענין וברי רבנו נסיה התתקע' יעורן בטושי' יודי ס' ת"ב ס"ב ולא דמי ללא ואמרו כשבת קריג א' וסאן אינו חשש אסור באסותה ועיד

תתקעז. כי עליך חורגנו כל היום (תהלים מד כג) אילו בני אדם שמקבלים בראש וכלימה וחלבנת פנים על הסעות [א] כא אדם לקיים מצות ציצית ותפילין וכיוצא בהם נשפך דם מסני הבשר (א) ומעלה על המלבין שניהם כאילו שפך דמים ומונעם מלעשות מצוה וזהו (ישעיה כט כא) מחטיאי עמי בדבר שהם מדברים רע על קרשי מצוה וזהו כי עליך חורגנו כל היום וזהו (תהלים פט ח) כי עליך גשאתי הרפה.

משנת אברהם

סימן תתקע"ז

אם יהרג וא"ל יעבור על הרבנות פני חבירו.

[א] **כא** אלס וכו'. נדפס סימן מ' תיקא: כי כשחומרים לאלס סכלות לקיים מצות ציצית ותפילין וכיוצא נה, נשפך דמו כמים מפני הנושה, מעלה עליו הכתוב כאילו

נהרג עליו ועל התלנץ פניו מעלה עליו כאילו הרגו ומונעו מלעשות מצוה, זשה"כ וכו'. ולדעתי כי רנינו מכוון לשני ענינים: (א) כי כשחומרים לאלס (כשר) סכלות לקיים מצות וכו', נשפך דמו של אלס כשר זה כמים, נשמעו דברים נזויים כאלו מפי נן ישראל, ו"פ, מפני הנושה, כלומר, הכשר מתנייש שש בני אלס גרועים כאלו נישאל, ונושה זו וכלזנ לנ של הכשר נחשז כאילו הטועה נדעה הרגו להכשר. (ג) על התלנץ

וכדן אקרי חסיד. וזהו לא כדברי רש"י בטובה הגיל. שם ר"ז ב: חסידא כרתא דאברהם אבינו דאקרי חסיד. אוהיות ר"ע אוח ד: והסידך אלו רשעי ישראל שנקרא חסידים שנאמר אספו לי חסידים. שם אות ח: וכיון שפעלן אותן וחזרוך בחשובה לפני הקב"ה מיד מקבלין לפני שיבת כצדיקים והחסידים שלא חטאו מעולם. מדרש רבה שמות מ"ה: ומנו חסידה זה כהן גדול שנאמר תומיד ואורחן לאיש חסידך. וזהו פתח דכ"ב ב: אמר דוד כו' דלא אמינא כי חסיד אני אלא ככין דאוקמהו רבנן ולא ע"ת חסיד דאורייתא אהיהיבת מימינא וקב"ה דאיתו חסד וכדו מן דאנשכס באורייתא אתקרי חסיד, כו' אלא הכי אוקמה איהו חסיד זה המתחד עם קונו. מדרש רבה בראשית פרשה פ"ו: לא יעזוב את חסידיו חסידו כתיב ואיהו זה יוסף. כספרי בהעלותך פסקא ע"ת: הם חסידים ממי ילמדו והוא חסיד למי ילמד באו חסידים ללמוד אצל חסיד. מובא בילקוט שופטים רמז ל"ח. שם כספרי האינון פסקא פ"ו: כך ר"ת יש בהם רבנים יש בהם כשרים יש בהם חכמים יש בהם צדיקים יש בהם חסידים. מובא בילקוט האינון רמז תתקמ"ב. מדרש שו"ת תהלים ממור קמ"ט: ומי הם החסידים אלו ישראל מה כתיב למעלה מן הפרשה וירם קרן לעפו תהלה לכל חסידיו כל זמן שישראל רואין את הקב"ה הם נעשו חסידים, ראוהו כים נעשו חסידים ואמרו שידה כו' וכשיראו אותו לעולם הבא הם נעשים חסידים שנאמר תהלתו בקהל חסידים, בילקוט ישעיה רמז ש"ו: נקרא חסיד שנאמר חסיד ככל מעשיו אף אתה הוי חסיד. ויקרא רבה פ"א: עם חסיד תתחד כו' פתר ק"א באברהם אבינו כיון שבא בחסידות הקב"ה בא עמו בחסידות, ק"א נחמיה פתר ק"א במשה בשעת שבא בחסידות הקב"ה בא עמו בחסידות, מדרש שו"ת סומור ר"ב: באיהו זכות האומה והאת צושרת אמרו לו יש בה חסידים ויש בה צדיקים ויש בה יענים כהורג. מדרש תנומא פרשה וישב אות י"ד: לא יעזוב את חסידיו וכי חסידיו צריכין פמור? ובחובות הלבבות שער עבודת האלהים פ"ב: ומי שעולה ממנה אל העבודה שהיא מדרך הערת השכל יגיע אל מדרגת הנביאים וכחירי עליון "החסידים" כו'. שם פ"ד: והמדברת העשירית כו' והאת המעלה הרמה שכמדרגת אנשי התורה ואת מעלת הנביאים ו"החסידים" אשר נמסרו אל האלהים כו'. הרב"ם בהקדמתו לסירושו על המשניות: ודי לך בדברי החכם המפורסם במלכותי שאמר על חסן גאל ממנו להיות נבונים חסידים (נראה לי כי כוננו על מה שכתב החכם בספר המדות מאמר ה' פ"ג יעו"ש כי כיאר הוראת חסיד בכל פרסוף) הרב"ם בפרדוס מאה פ"א מ"א: ולא יתייבז לתת יותר מהמשיית ממנו לכד אם עשה כן במדות חסידות. בשמנת פרקו פ"ו: לא היו החסידים מניחים חבנות נשחיתים תכונה הממוצעת בשוה. אן היו נוטים מעט לצד היתר או החסר ע"ו חסידו והשמייה. וכן כתב במלכות דעות פ"א היה ירעוין וכרוי שם פ"ו הי"ט. כפ"ה מאכות משנת ו': חסיד הוא האיש החכם כשיוסף כמעלה ר"ל כמעלות המדות עד שיטה לקצה היא מעט כמו שיאירו כו' כי ההטלה בדבר יקרא חסיד תהיה הטלה כסוב או כרע וכן כתב כמורה נבוכים מ"ג לשישי: וכבר ביארנו כפירוש אבות שחמד ענינו הפלגה והיות דבר שמשפלים בו ורעוין דבר כפירוש מוה"ר"ם. ודברי הרב"ם אלה הביא המגור המאור נ"ב ב' כלל ח' ח"ה פ"ב ירוע"ש כפירוש נפש יהודה ורעוין בשעה מקובצת כבא מציעא ל"א: וזה לשון ה"ד יתנחן ז"ל: מילי דנויקין בחסידים אלו שהיו חוששים אף לדבר שאינו רמיל כדי שיתרחקו מהיוק הבריות כו' ושיקיים מילי דאבות שהיא ותרן בממונו כו' ירוע"ש. (כ) בערכי הבנויים ערך חסיד הביא זה בשם חמדת הימים פ"ב ושבת וכפ"ן מליצה זו כספר מדרש רמזים לרש"ש פ"א פרק השוכר: הרצ"ם להתחד מן הסודא וכן החסידה והאנשה וכן כתב הרב"ם כביארו משל י"ד ל"ו חסד לאומים השאת ורעוין פסקא דרב כהנא פרשת שקלים כ"ב ב' ואולי רצה רבנו לרמז על מה שאמרו למה נקרא שמה חסידה שעושה חסד עם תברותה חולין פ"א א'. (ג) ירושלמי חגיגת פ"ב היא ספרי וברם פסקא פ"ו שו"ת תהלים ממור ר"א.

ב"ק ל' א': הא סאן ובעי למיהוי חסידאי ליקיים מילי דנויקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות. ברכות ר"א: לא חסיד אני שכל מלכי מורה ומערכ ישנים עד שלש שעות ואני חצות לילה אקום להורות לך. שם ר' ב': כל הקובע מקום להסתור אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד. שם ר' ב': חסידים הראשונים היו שותין סעה תהלים שם נ"ו ב': הרואה וור בחלום יצפה לחסידות, סעה תהלים יצפה לחסידות, הרואה שיר השירים יצפה לחסידות, הרואה כן עזאי יצפה לחסידות ויעזין אבות דר נתן פ"ם וחגיגה י"ו ב' וירושלמי שם הלכה א'. שבת פ"ג א': אג עם הארץ הוא חסיד. אל תדור כשכונתו. שם ק"ב א': אמר רב חסדא מת חסידותי שנו כאן, אמר רבא. חסידאי אגרא דשכתא שקלו דת אלא אמר רבא הבא כירא שמים עסקינן ושם ברשי ר"ת חסידא: אג חסידים הם יש להם לחתך ששלחם ככל דבר שיש בו נגוד עבירה. עירובין ר"ה ב': אדם הראשון חסיד גדול היה. ראש השנה י"ז ב': מהחלה צדיק ולכסוף חסיד ושם ברשי ר"ה חסיד: נכנס לפנים מן השורה. תענית ח' א': ילך אצל חסיד שכבוד וירבה עליו בתפלה. שם י"א ב': ריש לקיש אמר נקרא חסיד שנאמר גומל נפשו איש חסד ושם ברשי ר"ה נקרא חסיד: המתענה. מועד קטן י"ה א': שורפן חסיד. ירושלמי שקלים פ"ג ה"ה: יראת חסד מכיאת לידי חסידות חסידות מכיאת לידי רוח הקודש, בבא קמא ק"ג ב': חסיד מי משתבץ בשיקרא? בבא בתרא ו' ב': ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו ומשתעי בהדיה. חולין פ"ג א': למה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם תברותה. סוכה נ"ג א': יש סוג אחרים אשר ילזנתו שלא ב"שה את זקנתו אלו חסידים וכתב רש"י שם ד"ה אלו חסידים: כל חסיד הוי חסיד מעיקרא ומנה לקח והוחסין שכתב בהקדמתו שלא נקרא חסיד אלא מי שלא חסא כל ימיו מעיקרו. אבל מה שכתב שם כי מבראך הוא כשרך הגדול חסיד הוא שעות כמו שהבאנו לעיל וצ"ל פרק החילוי. מדרש שו"ת תהלים ממור פ"ו: כל מי ששומע קולתו ושוחק נקרא חסיד. שם ע"ש: כיון שגועשה בהם דין חסידים הוי. נהדרין כ"ו א' ברשי שם ד"ה ככוננו וז התנחם שמראם עצמם חסידים. שם מ"ז א': מא עבדיך ומאי חסידך לאו חסידך חסידך ממש. ירושלמי תרומות פ"ה: אמר ליה ולא משנה עשיתי אמר ליה וזה משנת החסידים? ופי המפרש: אע"פ שהרין כן לחסיד שכמותך אינו ראוי לעשות כן. ג"ה ל"ח א': חסידים הראשונים לא היו משמשין מנותהין אלא בכיעי שכתב שכתב ק"א ב': ההורג נחשים ועקרבים בשבת אין רוח חסידים נוחה ממנו, ואותן חסידים אין רוח חכמים נוחה מהם. סנהדרין ק"ב ב': אמר ר"ע עשרת השבטים אין להם חלק לעוה"ב, אמר רבי יוחנן שבקיה ר"ע להסידותיה אבות פ"ב מ"ה: ולא עם הארץ חסיד ופירש רש"י שם: אבל ירא חסא. שם פ"ה מ"ג: שלי שלך ושלך שלך חסיד. ופירש הרמב"ם שם: שהחסיד הוא שירבה כמעולות הטוב ור"ל שיטה לאחד משני הקצות מעט. שם שם מ"א: קשה לכעוס נוח לרצות חסיד, ופירש הרמב"ם שם: המתכל אך קרא הסכלן שסכנותו ימורה עד שיקרי להעדר הגרענה בדבר הכעס חסיד. שם שם מ"ג: יתן ויתנו אחרים חסיד ופירש הרמב"ם שם: אין קרא רב הדממות אשר לא יספיק לו מה שידחם הוא לברו עד שירחמו נ"ב אחרים חסיד, שם שם מ"ד: חולך ועושה חסיד, ופירש הרמב"ם שם: שמי שיצא מן ההירות מעט יקרא חסיד. שם פ"ו: וכשירטו להיות צדיק חסיד. וכספי שמוחה פ"ג: חסידים הראשונים היו מחסירין בחולי מעיים כו' וכ"ד פרשה פ"ב. ירושלמי סנהדרין פ"א: תגא ר' שמעון בן גמטיא אמר חסיד כו' שעשו עמי חסד כורתו כרתי שנברתי על ידי עלי וכה שעילו אותי ונזנחו על שמי. מדרש דבה ויקרא פרשה א': או רבתי בחזן לחסידך זה אברהם כו' מדבר כבוד. כו' היה משה לחסידך שהיה משכחו של לוי. קדושין פ"ב א': הסופים רובן חסידים וברשי שם ד"ה המגבים: שפורשים למקום שנתה ומחיד הם ברעדה. וזהו כלל פ"ו א': אי תלמיד דר' שמעיה חסידא אתון לא היה לנו לברכא בידים מזהמות, שם קפ"ה א': בגין לאתרבא בימינא ופשיטא לקבלא לאינון והבין

תתקעז. אחד היה מחרף ומבזה את החסיד לא נפלו פניו היה מקללו בחייו ובסמניו היה מקללו שיורמנו לו ענות חרבה ברי שלא יחא בן העולם הבא ונתעצב ונפלו פניו אמרו לו תלמידיו למה נפלו פניך אמר להם בשבירשני הרי לא פנם אותי ואין אני חפץ בכבודות כשמת אדם לא יהנה מכבודו וכשקללני בהנאת העולם הזה כל זה אבל כשקללני בהנאת העולם הבא למרוד בהקב"ה דאנן לבי פן יגרום עון והתפללתי שלא ישמע קל מקללים אלא קל [א] מן המברכים.

תתקעח. ועיקר חוק החסידות (א) שאק"פ שמתלווצצין בו אין מניח חסידותו וכוונתו לשמים (ב) ואינו צופה בנשים (ג) והם צופין חוץ ממנו ואז יזכה לרב טוב הצפון ועינו שובע בזיו השכינה (ישעיה לג יז) מלך ביסור [א] תחזינה עיניך כל מי שאנו מפתכל בנשים ואפילו בעורה (ד) ולא בבתולה כמו שנאמר (איוב לא א) ומה אתבונן על בתולה ומעלת הן לפניו בשתתארם או תתנשא עדיין חינה עליו וכל שאינו יצרו נחנה מן הקרוב יזכה לראות זיו שכינה לקתיד לבא.

תתקעט. כ"מ בעיני ה' בעיניו בתורה וכנגדם כספר הושע ונות וניאוף כ"ס האומר (הושע ד יד) הקרשות ואמר (זכריה ב יב) נבכת עינו לומר כל הפורש מונות וניאוף ועוצם עיניו מראות ברע יזכה לראות עין בעין נראה אתה ה' עין בעין יראו ולא יעלים עיני ממנו ועיניו יראו הכבוד וימצא הן בעיני אלקים האדם.

תתקפ. מי שטוצר את יצרו מראות בנשים ומלהראות שיצו אליו וכן האשה ואינו מדבר דברים בפלים (א) ופוכל כעם ואינו מתנאה ועוסק בתורה ובמעשים טובים יהיה לפניו ממלאכי השרת.

תתקפא. בשעה שאדם נקם על יפתכל אדם בו כי עם ראיית עינים מלאך רע עומד וממחר לנקום על צערו וגם משכה תלמדו (א) וגם פני הנדה שרמים מצויים בה :

תתקפב. שורש החסידות מתחילה ביצר מתחילה כשאדם מושך את לבו במידת חסידות קשה לו כמו שמלעינים עליו ומביישים אותו ואחר שרש במידת החסידות אין בו יצר לסור במידת החסידות כשם שנכנס בקריו בחסידות כך יהיה לו קשה לעזוב מידת חסידותו מפני הבושה לכך שורש החסידות קשה בתחילתו לכך [א] יקשה בכבודותיו אבל כשתאו זקן ואינו חושש באותן מעשים דומה לאדם שדיבר לשון הרע ובלתה לשונו ולא מדבר יותר תל דבר [ב] שקשה לו לאדם לעשות וקושה יש לו שבר חרבה.

משנת אברהם

יסיס ה' נפי אותו אשמור לדבר, ועי' נמפרשי התורה שם. וכן כתיב ויהפוך — הקללה לנרכה.

סימן תתקע"ח

הגדרה לניבים צופה ומסתכל בנשים.

[א] **תחזינה** עיניך וכו'. נגדפס סימן ט' מנסה: לכן טוב לו לחדס כשפוגע נאשה הן פניו' הן נשואה הן ארמית הן ישראלית הן גדולה הן קטנה להעניר פניו מלהסתכל בה שכן מצינו נציוז לאח, גרית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכו'.

והנה נגדריס כ' אחרו כל הזופה נגשים וכו' וכל המסתכל נעקנה וכו', נראה שזופה הוא פחות ממסתכל, לזופה דש אחר נגשים אצין מנשיו, והמסתכל נעקנה לאחר נאשתו נדה ע"ש, אולם נע"ז כ' דפריך ולאסתכלי מי שרי, משמע דראייה נעלמא קרי' לי' מסתכל, דלי לא מלי קשיא, נודלי שר"ג ורע"ק לא שמו לז להסתכל נגשים, וגם מדברי רש"י שם ד"ה קרן זוית הולי, דלין רואה אותה מרחוק נאה כנגדו שיעלוס עינו, משמע נ"כ דהאיסור לאו דוקא נמסתכל נשיית לז מיוחדת.

ומה שכתב רבינו הן ארמית, ללמד מר"ג ורע"ק דרלו ארמית, ולכל זאת פריך ולאסתכלי מי שרי ע"ש.

סימן תתקפ"ב

[א] **יעשה** נפתרותו וכו'. ראה סוכה כ"ג אשרי ילדותנו שלא נייסה את זקנותנו אלו חסידים, פירש"י כל חסיד

הוי חסיד מעיקרו. [ב] **שקשה** לו וכו'. כעין דלחריקן נענודה זרה י"ז וניכפיייה ליצריין ויקבל אנרע ע"ש.

המרת כר ומי שמדבר עמה יטמא ראה כמה בין זה ובין אמרו כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה ולא יאמר מפתה רק בעלילה כל ימי סופמאתה ובגארנו לבנו ר' אברהם המחולת דע בני אברהם: וקצת דיימם מהם יאמינו וינהגו כענין הנהגה כמו שיאמינו האומות הודים בארצות ישמעאליים לא יראו הנהגה כלל ולא יעיינו בקומתה כר' אבל ורמב"ן בבארור לתורה כראשית ליא ליח: כי היו הנהגות מרוחקות מאד כר' שהבלין מדיק וגם מבסין מוליד בני עושה רושם רע כר' ודבריו פובאים

פניו של הכשר שחפרו ומונעו וולעשות מלוא. ולפטר דהו"ו של ומונעו הוא ר"ו התחלק, כלומר "או" מונעו.

ולפי דעת התוס' נצ"ח כ"ח ד"ה חוץ, גדול עונשו של התלצין פני חזירו שאינו עולה מניהנס לעולם או שעולה לאחר י"ג חדש ושרוי נלא טונה לעולם, מהנא על אשח איש שעולה לאחר י"ג חדש ושרוי אש"כ נטונה, ומחילא משתמע דאם על ענינה של א"ל איהרג ואל יענור מכ"ש על הלגנת פני חזירו, וכן מני אחריו שם דף כ"ט מתמר שהיתה מוכנת להשרף ולא להלצין פני יהודה, ונפני יהושע נ"מ שם מסתפק אם חייב אדם למסור נפשו על הלגנת פני חזירו, ולפלא הוא שלא הציא ונתוס' מפורש נסוטה י' דלא חשיב הלגנת פנים נהדי ג' ענידות משום שאינו מפורש נחורה ע"ש, משמע דמדינא חייב למסור נפשו. אולם מדברי התוס' ערכין ט"ז ד"ה הא דלהנו מעשיו, משמע דיש חילוק גדול בין ג' ענירות משם ובין אלו ענירות המסתעפות מהן, דעל ראייה משם אין נגדי כהונה מכפרים ועל הלגנת פני חזירו נרנים נגדי כהונה מכפרים ע"ש, ואם אינם אווים משם, שזנ תלד הסנרל ידענו דלין לו לאדם למסור נפשו עליהם, וכן לריך לפרש דברי התוס' נסוטה הנ"ל שרק על המפורשות נחורה דינס דיהרג ואל יענור ולא על אלו המסתעפות מהן, וכן משין דברי המחירי נסוטה י' שכתב "דרך הערה" אחרו כלומר, הוא ז"ל דייק מלשון הגמרא "נות לו לאדם" משמע דחיונא למסור נפשו ליכא, ונסנהדרין י"א כתב: מדרכי המוסר שלא ינייש נרנים, עיין שם.

סימן תתקע"ז

[א] **מן** המתרכים וכו'. הנס דליונו מוכר כלל נכאן שהי' לו לאותו חסיד מתרכים, אולם הכוונה שהקול נעלמו של המקלל ומתהפך נפיו לנרכה כדכתיב בני נלעם הלל את אשר

תתקעח. (א) כן כתב הרמ"א בשו"ע סימן א' ס"א בשם הטור. (ב) גורים כ' א' כל הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה וכל המסתכל כר'. (ג) ר"ל שאנשים זולתו מסתכלים עליהן והיא אינו מסתכל. (ד) יערין שריץ אבן העזר סי' כ"א סי"ג. תתקפ. (א) ר"ל כובש כעסו. תתקפא. (א) הרמ"א ביודי סי' קצ"ה סעיף ד': אבל מותר להסתכל בה במסופות הגלויים אע"פ שנגזרה מראייתה והרמב"ם במורה נבוכים ספ"ז לשלישי: והמפורסם מדעת הנאבה עזי ומגנו זה בארצות

תתקמג. (א) באגדה רשומה אמר דורש (ש"א פ"ז יח) תבין דבר במעשה הטוב שמעמיק בביתו איך לעשות טובה ומבין לאחרים לעשות כמו (נחמיה ח ז) והלויים מביתים את העם לתורה תבין דבר זה שראתה את הנולד.
תתקמד. (א) כל מי שיש לו להכנס בעומק ההסידות ובעומק הילכות הכורא ובעומק כבודו אין זה יכול להיות [א] אלא א"כ הוא חכם ומבין תפיש רצון בלא בעם תעובת דרך ארץ תעובת שיחת בני אדם ושידוע ילדים ומלפניה עם אשתו אלא בשעת מעשה.
תתקמה. [א] לעולם יהא אדם ברעף ובראח לחשוב ערמות העולם כנגד תקנתם וכנגד כבודם כיצד יראה היאך אדם משים נפשו בכפו והולך במקום סכנה בשביל כבודו כנגד פרשים חולכים בעומק המלחמה ומסורים עצמם בשביל כבודם שלא יתביישו ועוד כמה ערמות הנשים הנכבדות שנתקברו מנאפוסיהם כמה ערמות חשבו שלא יבא לידי הבשת וכן הננבים ומה אילו לכבוד שעה עבדו בשביל כבוד שמים על אחת כמה וכמה שצריך להערים בשביל כבוד בוראו וכן יהוא קשה בשביל (א) עוקבא שאמר (מ"ב י יח) אחאב עבד את הכעל מעט יהוא יעבדנו הרבה רק [ב] שבתי נכשל שאמר יהוא יעבדנו הרבה מכל מקום בעקבה קשה.

תתקמו. (א) אמר (ב) רבינא מירש חיה אמינא ליבא קושטא בעלמא אמר לי החוה מרבנן זרבי טבות שמיא ואמרו לה רב טביומי שמיא ראי חוה יחבו ליה כל הלליה דעלמא לא חוה משני בדיבוריה וימנא דרא איקלטי להחוא אהרא וקושטא שמיא ולא חוה משני בדיבוריהו ולא חוה אינש מית סחתם בלא זימניה נסיבוי איתתא מנהן והוה לי תרתוי בנן מינח יומא חד יתבא רביתחו וקא חייסא רישא אתאי שבכתה טרמא ארשא סבר לאו אורה ארעא אמר לה ליתא חמא שכיבו ליה תרתין בנן אתו אינשי דאתרא לקמיה אמרי ליה מאי האי אמר לחו הכי חוה מעשה אמרו לי במטותא מינך פוק מאתרון ולא תיגרי בחו מותנא בהנך אינשי חוה שנאמר (ירמיה ב ל) לשוא הכיתי את בניכם וכל דבר הסידות שנוחג בכל יום כנגד דברים שיצרו קשה עליה בנך לשון הרע ודברים בטלים ולדבר שקר ולראות בנשים ולדבר הידושים וללכת כמיוול על הכל יש יצר וכן שלא לישבע ושלם לחוכיר שם שמים לבטלה וכל כיוצא בהם שנוחג תדיר ויצרו תוקפו ואין יכולים לעמוד בהם אלא אם כן סילדותם החיוקי בהם לכך יחנך אדם בנד מאלה בקטנותם גם כשיזקינו לא יעזבוה ולא יתרחם שנאמר (משלי כב ו) גם כי יזקין לא יפור ממנה הרי סלית ותפילין שחרבה [א] מן המובים היו הפצים להתעסקף ולחניה תפילין הרי מסני הבשת מנעו וכל דברים שאין מתנחג בהם האדם בקטנותו כשיחא גדול והסך לעשותן כגודלו קשה עליו כמילה והתורה קשה לנרים מסני הבשת ולאחר שהחיוק האדם במצות ובמעשים טובים קשה לו לפרוש מהם ואע"פ שבגדולתו לו לפרוש ממעשיו הטובים ופירש עונשו גדול מאד ואם לא פירש (א) אלא בשביל הבשת אינו פורש מן הטובות אין שכרו גדול כמו מתחילה כשנכנס בהן והיו קשין עליו ודחק את יצרו (ה) [ב] משה רבינו לא דיבר כנגד עונשין של מעלה במקום שיש עונש של בית דין של מטה.
תתקמו. שורש היראה במקום שקשה עליו הרבה שנאמר (בראשית כב יב) כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה שורש דבר התפירות לעשות לפנים משורת הדין ככל דבר שנאמר (תהלים קמח ח) וחסיתי בכל מעשיו שורש התפילה שמת לב באהבת המקום שנאמר (שם קה נ) ישמח לב מבקשי ח' ולכך היה דוד המלך מנגן למלאות לבו שמתה באהבת הקב"ה שורש התורה להעמיק לרעת לעשות מעשה מכל דבר שנאמר (שם קיא י) שכל טוב לכל עשיהם פעם אחרת נפרש כל אחת.

תתקמז. כמה חביבים צדיקים לפני הקב"ה וראה כמה עלבתם קשים לפניו (א) ביום שנידו ר' אליעזר שלישי העולם נתקלקלו ולמה שלישי (ב) לפי שצדיק החתה בתורה נקרא מלאך שנאמר (מלאכי ב ז) תורה יבקשו מפייה כי מלאך ח' כל אחת.

משנת אברהם

סימן תתקמ"ד

[א] אלא ח"כ וכו'. ראה נמו"נ ח' ל"ח, ל"ו ונשס טונ נסוף פרק ל"ו, "כי אין רלוי ללדס להרום לעין נחמה האלקית מתהלת התחשנה נלתי שירגיל עלמו נחמות ונדעות ויכך מדותיו זכוך רב וימית תלוותיו". ולמרו המפראים כי מה שרע הרב לומר שירגיל עלמו נחמות ונדעות הרמו נו כי יחוייג ללדס כדי ליער הליכות הנורא לדעת השלש חכמות: התכונה, חכמת הטנע והחכמה אלוקית, ונזלת החכמה האלוקית ישיג אלס מה שאפשר להשיג מהש"ת וזה אמרו היו ככונים לשלש ימים כי ניוס השלישי ירד ה', וצריך ג"כ שיזדכך מדותיו שהוה כרמו נלמרו וכנסו שגלותיכס וימית תלוותיו ועל זה נל הרמו אל תנשו אל אשה, ע"ש.

סימן תתקמ"ה

[א] לעולם יהא וכו'. צריך להיות: לעולם יהא אלס ערום נדעת וציראה, והוא נש"ס נרכות י"ז, פירש"י,

ערוס ציראה להערים נכל וייני ערמה ליראת נורא, עכ"ל, ויני ערוס פירושו חכמה, נל אחיך ננורמה מתרגמין נחכמתא, וכן ויהוה עשה נעקנה, ת"י ויהוה ענד נחוכמא.
 [ב] שפיו נכשל וכו'. סנהדרין ק"ג מלי גרמא ל', אמר חני נרית כרותה לשפתים שנלמר חלחז ענד הנעל מעט יהוה יעדנו הרנה.

סימן תתקמ"ז

[א] מן הטונים וכו'. נרור שהכונה שהיו חפצים להיות לנזוים נטלית ונתפילין כל היום כולו, ומפני הנזות לא היו עושין כן אלא וניחין תפילין ומתעטפים נטלית רק נשעת התפלה, דל"כ ויה מפני הנזות הלל לשעה קטנה היו יכולים להניח תפילין ולהתעטף נזלית כשלין אחרים רולין.
 [ב] משה רבינו וכו'. מה שהרלה נחמ"ק לנוד"ת אינו ענין לכאן, ולדעתי דברים אלו משתייכים לתחילת הסיומן דשכיני ל' תרתין ננין, ועל זה מסביר רבינו דהגס דלין זכר נחורה שיש עונש מיתה למי שמשכח נדינורו, משום דמשה רבינו לא דיבר אלא ענושין של מטה ולא ענושין של ועלה.

אין דין למעלה ובשחר טוב מומר ע"ב. חקקת. (א) ב"ס ג"ס ב'. (ב) נדרים כ' ב': מאן מלאכי השרת רבנן, ובמס' ד"א וחסא טרק השלום: והחכם וקרא מלאך שנאמר מלאך ה' צבאות הוא, ודעת רבנו בדעת הסוכאה בפירוש ספר יצירה לר"י ברצלוני ד' 121: ומתם מי שאומר שהמלאכים והצדיקים יהיו שוחין. (ג) בראשית רבה פרשה ס"ח. (ד) נדרים כ' א'. (ה) בבא מציעא ג"ס ב'. (ו) ס"ק ר"ו א'.

במגרת המאור ס' ק"ב. תתקמב (א) מדרש שמואל סוף פרשה י"ט. תתקמד. (א) יעוין דברי הרמב"ם ויל בפירוש המסעות ברכות סוף פ"ט: זה הענין אמרו ורחוק עמוק עמוק מי ימצאו בה. תתקמה. (א) מלכים ב' כ' יעוין סנהדרין ק"ט א'. תתקמו. (א) סנהדרין כ"ז א'. (ב) לפנינו: רבא. (ג) בלוצר שולוא הבושת היה פורש מעשיו הטובים. (ד) מדרש תנחומא פרשה משפטים אות ד' רבי אלעזר אומר אם יש דין למטה

צבאות הוא (ג) ומלאך שליחו של קולם לכך לקח שליח קולם ועוד (ד) ר' יוחנן בן דהבאי משום מלאכי השרת ור' אליעזר קשה כן (ה) וראה אע"פ שנתכוון רבן נמליאל לשם שמים כשנפל ר' אליעזר בתחנתו בעבור אהבה נקטש רבן נמליאל וכל שכן מי שלא מתכוין לשם שמים המתכוין לבייש הכירו ואע"פ שאשתו של ר' אליעזר היתה אהות של רבן נמליאל לא השש רבן נמליאל ואע"פ שראה כמה דברים שנעשו בשביל ר' אליעזר ואע"פ קשה כדי שלא ידבו מחלוקת בישראל (ו) ורב יהודה כשהלח בא אותו צורבא מרבנן ששם אותו בשמתא ושחק אמר חרי לאיש גדול בתורה כמותך אתי מהפח ואע"פ שהיה חולה לא היה הושב שמה יענישנו לכך אדם שיוכח את הכירו או יתקופסו עמו שראה בו רבר שלא בהתן ומידת הדין פתגת בו ולא בקושי הרע אל יאמר מאחר שאני נקטש על כך אבקשך מחילה ואחזור כי כי הקב"ה מנפה את הצדיק לראות אם יתרחק על מדותיו ואם יהזור מצדקתו וגם כדי שלא יהזור הרשע בתשובה שאומר הרשע אני הופא ומצליח והוא זוכה ומצפיק ולוקח ואינו שם וחו (ישעיה פג יז) למח תתענו ה' מרביך תקשיה לבנו מיראתך (שם פד ד) פתגת את שש וערשה צדק ולפי שמידת הדין פתגת בערשה טובה וכת' (הכקו א יג) [K] כבלע רשע צדיק ממנו וכת' (שם פד ד) על כן תפת תורה.

תתקפ"ט. ואם אדם מצליח בכנים או בטובה או רואה את הכירו שמצליח אל יאמר אדם קולם תלוי כמזל שכמה צדיקים מקונים ורשעים שרדים בטובה חרי כמזל תלוי מילתא ויהשוב אם קולם תלוי כמזל איך נקטש זה שכל בני מלכים וכל בני שרים גדולים אם נולדים כמזל שיחזור על הפתחים איך נקטש זה שלקולם לא חולד יהודי כמזל שייעשה אומנות של נויים כנח עבדים וכנאיים והיימים במדינות שאינם קושים מלאכה ואינם רגילים לקשות שום מלאכה וגם בני שרים אינם נולדים כמזל שייעשו מלאכה שיש להם ננאי אלא יתלה האדם בחקב"ה שהקב"ה קרשה כל אלה וכשנתן שררה לאדם נחר לו ולזרעו וכעבור חטאו מורידו או זרעו וכמה יתלה האדם שרואה ששרי בטובה יהשוב שמה אבותיו החודי שלו היו טובים ומשלם לבניו כדי שלא יתהלל עם שמים או הוא קשה טובה ומשלמין לו כדי לטוורו מן הקולם ועוד יהשוב בעבור זה פלוני מצליח כלומר אותו רשע מצליח כי הקב"ה קרשה כדי להביא עליו הרבה פורענות על שהיה יכולת בידו לפרנס עניים והיה יכולת בידו למחות ביד קרשה וזה מתנאה וקרשה מה שיצרו מתאווה ומסייע עוכרי עבירה ואין יכולת לימחות בידם ממנו זה נאה שהתיתו על הפורצים חרי (קהלת ה יב) עשר שמור לבקליה לרעתו למלאות לו מדותיו הרקות ואפילו הוא רשע בן רשע מטיבין לו בעבור לחרע לו בסופו ולנסות לצדיקים נתן לרשע טובה לראות אם יתחתן בו ולפרנס ממנו ומי שלא יתחתן לשלם לו כי מעת (א) שנתחתן אפא בעבורי נגזר על זרעו של אפא כלייה שהרי נסלו ביד יהוא אם לא היה מתחתן בעמרי היה מחזיר לבית דוד עשרת השבטים חרי ראיתו שמסטיק לרשע טובה כדי לראות מי יחניף לו ומי ידבק בו ומי יעשה כמותו וכתוב (תהלים עג ג) מי קנאתי בחוללים שלום רשעים אראה וכ' (שם פג ב) כמעט נסוי רגלי לכך יהשוב הצדיק בלבו מה שזה מצליח כך מנפה אותי שנאמר (שם לו א) אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי קולה וכת' (שם פג ז) אל תתחר במצליח דרכו שלא תחניף לו ולא תתחתן בו ולא תדבק בו ולא תתחבר עמו (ב) ולא קענר אשכול וממרא כמה ממן היו נותנים ומה בכור היו קרשין לו ולקח מבנות בית אביו אע"פ שהיו קובדי ע"ז כי יודע כי הם בעלי חסדים ואמר מזה אשיבם כשיראו נפים שהקב"ה קרשה עמנו ושכחה מדברת עמי או יאמיני בחקב"ה אבל בנות נענן אינן רחמנים ואינן נומלי חסדים ולא אוכל להשיכם למוצב שנ' (בראשית כו לה) ותחיון [K] מרת רוח ליצחק ולרבקה חרי לא רצו האבות בערשה וכבוד כדי שיכבד את ה'.

תתק"ץ. נתן הנביא ביון שכבר אמר שימלך שלמה למה היה ירא על ארזיה מן ימלך אלא אמר שמה לבסוף ימלך ארזיהו ויהרגו כמה נמשות על ידו וגם נתן בתפחר מן יהרגו ארזיה שהרי לא שלח אחריו שראכל עמו כשוים האחרים ויודע היה שהקב"ה הפך שיעמוק הנביא לקיים דבר ה' ואע"פ שהקב"ה היה מקיים אלא שצריך לגלולים ועוד הקב"ה משיב בלב הנביא מסיקא כדי שיעמוק בתהבולות כדי שיתקיים מה שהקב"ה גזר בלא ניפוס כי אם משה הלבבות ופבור האדם שמחמת עורמתו וחכמתו ואינו כן אלא מהקב"ה והוא כשאומר מה שאין הקב"ה הפך הם חכמים מהובמים על זה נאמר (אויב ה יג) לכד חכמים בערפם חנה כפי מקומות וכפי ענין מנהג חרדים בהם ולפי הדיעות והרי באלה מקומות אחר מני אלה אינו ניווק על ידי נחשים ועקרבים אבל במקומות שיש נחשים ועקרבים בהם ניווקים בהם וכן חירשבים על הנבולים של כל אומה רגילים לחלוך מהם בשביה ולא באותם שירשבים באמצע המלכות אלא אם כן חולכים למלחמה או יבאו עליהם מארץ אחרת וכפי הדיעות והרגילות כיצד עסקים יארע שיהיה למתקן מנעלים בת יסח ויבא הרובם או המלך לשכב קמה אבל זה לא יארע שבעל מלאכה בוזייה בגון מתקן מנעלים שישכב עם בת מלך כי כל מה שיכול להיות בלא ניפוס שהרי נחרין פלוני לפלונית ואי איפשר אלא על ידי קץ ונפרעין ממנו מלגלגין חובה על ידי חייב ביון שלפי הדיעות נחרין.

תתקצ"א. ואתבת (דברים ז ח) את ה' אלהיך ככל לכבד וככל נמשך וככל מאדך בכל עסקי מהשבותך שנאמר (תהלים צב ו) מאר עסקי מהשבותיך כי (א) רבינו יעקב ברבי יקר ניהו עין היה מכבד בזקנו לפני ארין הקודש וכשהיה קחל חולכים לפני המלך או לפני השלטון היה חולץ מנעליה אמר אני עני הם בכספם ואני ברחמים ובתהנותם ובמצא שהם בשלחם ואני בשלי [K] נחמו הם חסידים אחריו.

משנת אברהם

סימן תתקפ"ח

פרק ס"ה, למה ליצחק תהלה, אלא על ידי שהיתה רנקה נח כותרים לא היתה תקפדת על טנופת ענויה זרה, חה על ידי שה' בן קדושים ה' תקפיד על טנופת ע"ו, לפיכך יצחק תהלה ע"ש. הרי שרנקה לא היתה תקפדת נשגיל שנשי עשו ענדו ע"ו, ולכל זאת אמרה רנקה לנסוף קלתי נתיי מפני ננות חת, נע"כ משום שהיו רעים נטענן אינן רחמניות ואינן גומלות חסד, ולאכזרים תשונתן קשה.

[A] **בבלע** רשע וכו'. ראה תגילה ו', נרכות ז', נ"מ ע"א רש"י ד"ה לדיק נמור אינו נולע, ולע"פ שתתמוטט יעולה ואינו נולע לעולם.

סימן תתקפ"ט

סימן תתקצ"א
[A] **נהגו** הם וכו'. נדפוס הראשון: וכן נהגו החסידים

[A] **במזל** תלוי וכו'. ראה סימן תת"פ שהארכתי בה.
[B] **מרת** רוח וכו'. אולי כוונתו של רבינו דנמ"ר נראשית

שמרעה זו נכנסת לאוני כר ובאמת נראה לומר כי מקור דברים כאלה הוא מה שאמרו זכרם סיו ג' ז' שאין המעשה חולת

תתקפ"ט. (א) תוספתא סוטה ט"ב. (ב) מדרש רבה בראשית פרשה ג"ז. תתקצ"א. (א) המון רים המגין דל בספרו משנת חכמים כתב ע"ז: אין

תתקצב. איוה אחכה לשם שמים מי שאוהב את חבירו וכשרואה בחבירו שום ננאי מביתו. **תתקצג.** סייג לחסידות שימשש במעשה בבני אדם כשיראה או ישמע שבני אדם... ישום על לב כשיראה שיהטאו שירע שבמידה שנקשו נפרעין כחן ומתוך זה ימשש במעשיו ויתרחק מעבירתו.

תתקצד. מצוה שיאמר החכם לבנו או לקרובו אותו פלוני שנפטר בשביל אותו עק אפ יודע אותו פורענות באתה עליו בשביל כך וכך שעשה למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחריו ובלבד שלא יאמר בגלוי שלא יתביישו קרוביו.

תתקצט. אל ישבח אדם את חבירו לפני ביהמ"ד או לפני סופר אחר או כן לפני תופש או מנתן ספני שמלכין פניו ועוד יקנא בו [א] וידבר ברעתו אבל אם ידא שמים הוא סותר לספר שבהו ליראי שמים אחרים לפי שהם שמחים וברצונם שיחא יותר ידא שמים ועוד זה יאמר מעשהו שנאמר (במדבר יא כט) ומי יתן כל עם ה' נביאים את כל עם לא נאמר כי לא היה הפך שיחיו חרשעים ושאין הנתיב רוח הקדש שורה עליהם כגון (א) הנניח בן עוזר שמחפזים את הקם שנאמר (איכה ב יד) נביאיך חזו לך שוא ותפל וכת' (שם ד יג) מהטאת נביאיה כי תלמיד חכם רשע יותר רע מעם הארץ כי נמשכים אחריו ומחפזים את הרבים ומקחת את הדינים וכתוב (תהלים נ פז) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי לכה נאמר ומי יתן (את) כל עם ה' נביאים הצדיקים הראויים שתשרה עליהם רוח הקדש כי (ב) יש ראויין אלא שאין דורו ראוי לכך (ג) אמר ר' יוחנן מאן דמתרץ בבקר אליבא דבן בנ בבבולנא מאניה אבתריה לבי מסותא כלומר הנני עבד לו ללמדך כמה חיו מהכבין הראשונים מעמי תורה וכן (ד) ר' שדחקו בר קפרא כדי שיפרש זימה תבל תועבת לכה יחא אדם משועבד כדי שילמדנו אפילו דיבור אחר.

תתקצן. אל ישבח אדם מעשיו ולא עצמו שכך אמרין (א) אל תאמן בעצמך עד יום מותך ואל ישבח מעשיו ולא ישב במקום שמשבחין אותו שיחנה בעולם הזה אלא יאמר לפי ששמחה שעשה כך והוא רוצה לשמח ולקשות במעשיו.

תתקצנ. (א) כשיצאנו רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל כחן גדול ליתרנו אמר לו רבן שמעון בן גמליאל לר' ישמעאל אחי או לי שאיני יודע על מה אני יוצא ליתרנו א"ל שמה כשהיית דורש כרבים חיה לכה שמה והנאך לכה אמר לו ניהמתני חח יקשה כל אדם כשקושה לשם שמים מעשים טובים שיקשה בצניקות ואל יחנה לבו שאע"פ שכתבתו לשמים ישמור שלא יחנה לבו שאם שמה לבו [א] לפני הקולם הרי קבל שבר של אותה מצוה בעולם הזה ואם לבו שמה בעל כרחו ילמד ללבו לנפשו את יצרו ויחדל מאותו מעשה ששמחה כי כמה מתים היו שכבר מתו בעלי מעשה גם שנקשו מעשה זה ושתקק הדבר ואין זכר להם ואין מזכיר אותם כך יהיה לי לכך מה הנאה יש לי שישבחוני כך יחשוב בכל עת עך שיחא מלומר שלא יחא חרשם כמה שישבחונו בני אדם ולא יקשה שום דבר אלא לשם שמים.

תתקצח. כתיב (משלי כז ב) יהלך זר ולא סיך וכתיב (ירמיה ט כג) כי בזאת יתהלל המתהלל אלא אם יחנה לבו באותו שבה שמשבח אסור אלא כשאין לבו יחנה [א] או יהלך זר ולא סיך (א) אמר לו רבן גמליאל לר' יהושע בא

משנת אברהם

סימן תתקצ"ז

הנאה מלימוד התורה — מצוה.

[א] לפני העולם וכו'. נדפוס ראשון סימן ה': נפני העולם הרי קבל תקנת שכר של אותה מצוה ע"ש. דקדק רנינו והדגיש שאין לשמוח נפני אחרים מעשיית המצוה, כלומר, ועל ידי זה אחרים ישנחו, אבל אדם העושה מצוה נודאי שרץ להיות שש ועלן ושמת שזכה לקיים את המצוה, ולדרנה לעון הוא לו כשעושה את המצוה מתוך ענוות, וכן כתוב תחת אשר לא ענדת — נשמחה. ואין זה ענין למה דלמדין מצוה לאו ליהנות נתנו, דאין זאת אומרת שאסור ליהנות מעשיית המצוה, אלא כמו שפירש"י ר"ה כ"ת, לא נתנו לישראל להיות קיומת להם הנאה אלא לעול על נואריהם נתנו. כלומר, לא לשם הנאה נתנו המצוה, לא אמרה תורה לישנן נסוכה כדי ליהנות מהישינה, ולא נאה המצוה לשם הנאה, אבל כשנהנה מזה ושמת שמקיים מצוה נוראו נודאי עושה טוב אם לא עושה זאת נפני אחרים.

ובדבר הנאה שהאדם הנהנה מלימוד התורה כבר כתב מרן ז"ל בהקדמתו לספר הנהיר אנלי על שם הנאה היא בכלל מצוה. וראה מה שהארכתי בזה בח"ל דף קפ"א.

סימן תתקצ"ח

[א] יהלך זר וכו'. ז"ל או נחלל יתהלל וגו'. ועי' נדרים ס"ג. וכן כתוב בתורה: את ה' אלקיך תירא —

אחריו. וראה נמראה תקומות נשם הר"ת חנני ז"ל. ולפי דעתי נריך להיות כי רנינו יעקב נרני יקיר הזקן כ"ע ה' מכנז לפני ארון הקודש. כלומר, הוא נעלמו עשה זאת ולא על ידי משרתו. כי אינו מתקבל על הלך אדם גדול הלול נעלמו ויכנז נזקנו אפילו לפני ארון הקודש.

סימן תתקצ"ה

אל יספר במובתו של חבירו.

[א] וידבר נרעתו וכו'. אפשר דרנינו מפרש בזה מלמדת נ"ב קס"ג, אל יספר אדם נטונתו של חבירו, שמתוך טונתו נל לודי רעתו, כלומר, חניו נלומות וכדומה, כגון האומר לראובן הסופר כי שמעון הוא סופר מהיר, כי סוף הדבר שראובן יאמר ששמעון אינו סופר טוב כלל ולמי פירשתי אל יספר אדם נטונתו של חבירו, כלומר, אם תספר על ראובן הסופר שהוא משודר טוב או חייט טוב, הגם שזה הוא שנת נעד שמעון המשודר או לוי החייט, אבל לראובן הסופר יולא מזה גנות, כי שנתו הראוי לו הוא נהיותו סופר מהיר. וכן כשאוהבים על ת"ח ולמדן כי מטיב לדבר נשפת אנגליית אין זה שנתו אלא גנותו. והפירוש נשנתו של חבירו, נשנת שהוא שנת נעד חניו ולא לו. והרמז"ס ז"ל נפ"ז מהל' דעות הל' ד' כתב: וכל המספר נטונת חניו, נפני שולאו" ונש"ס ליחל לניי זה, ועי' הנהגות מייחוני שס, ונפנ"ג אור"ח קכ"ה, ח"ל אות ג'. ואפשר דהרמז"ס ז"ל ג"כ מפרש כרנינו דהאיסור הוא לשנת את האומן נפני אומן חניו, לכל אומן שוכל נני אומנתו.

ותנן דבי אליהו פ"ל בשו"ט רבינו. **תתקצט.** (א) ראש השנה בית א', ובירושלמי שם פ"ב ה"ח. (ב) פסחים נ"ד א'. (ג) ר"ל כי יאמרו אשר אלו לא נזו ספר רשעות והי מוצאים לו רשעות והיה די וקשיו כשנגנו ימות לכה תרפאני. (ד) ברכות י"ד ב'. **תתקצן.** אלא אחר העובד ודי כות. **תתקצנ.** (א) ידמה כ"ח. (ב) סנהדרין י"א א'. (ג) עירובין כ"ו ב'. (ד) טורם נ"א א'. **תתקצו.** (א) אבות פ"ב מ"ה. **תתקצז.** (א) אוריג' פ"ח ולפינו: כשהספי יקרוש וכמסת שמתות פ"ח

כשלוש רבי ותלמידיו רבי בחכמה ותלמידיו ביראת המא תלמידיו שאני נהר עליך ואתה מקיים ואתה עשה עמך בתלמיד רבי חרי שיבה עמך ביראת המא אלא צריך לומר כן שאע"פ שאתה נרול בחכמה אני נרול ביראת שמים ולא לכבודי ולא לכבוד בית אבא אני חולק עליך אלא לכבוד שמים וראיתי תיקון ימים טובים לעשות כדברי לך אל תצטער שעברת על דעתך ועשית כדברי בדין עשית, שאם עשית יום הכפורים כהשכונך הייתה חומא וכן עובדיה אמר (מ"א יח יב) ועבדך ירא את ה' מנקורי כי צריך היה לשבח את עצמו [ב] שאינו דומה מי שגורם מיתה לידאי שמים למי שאינו ירא שמים ואינו דומה מי שגורם מיתה למי שאהרים תלויים בו למי שאין אהרים תלויים בו לכן אמר (שם שם יב) ואחכא מנבאי ה' גו' ואכלכלם ואמר לשבח את האדם אלא כדבר שיש בו שגאמר (משלי יב ה) למי שכלו יהלל ארש (שם כו ב) יהללך זה ולא סוף אמר כן למח צדק לומר למבואי ככורים (דברים כו יג) לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (שם שם יד) שמעתי בקול ה' אלקי הלא הקב"ה יודע ואיך ישבח את עצמו לא עשה כן [ג] אלא שיהיה ויאמר אחר פן אצויה דברי שקר כפי זכתיב (תהלים פג יב) יפטר פי דוברי שקר ומה שאמר חזקיה (מ"ב כ ג) וזכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב החפוב בעיניך עשיתי כי אמר זכור להחיותינו כדי שיעשו אהרים טובה ואם לאו יאמרו (קהלת ט ב) מקרה אחד לצדיק ולרשע ועוד כדו שאזכה את הרבים ועוד הנח (ג) ננו [ד] פטר רפואות יאמרו אם לא ננו עושים לו רפואה (ג) ומת בעון שננוו תרפאנו וידעו שאתה רופא ויעשו תשובה (ד) ומה שתלח בעצמו לכן תלו לו באבותיו כי מה שהזכיר על עצמו כל זה בשביל.

התקצום. מי שמשכחים אותו ואומרים אותו רבד קיים ולא קיים יקסוק לקיימו ואם אינו יכול לקיימו ואם יאמר איני מקיימו נם אהרים לא יעשו ישתוק.

תתנ. אל תשמה אם יכבודך כי לפי הכבוד ההנאה בעולם הזה [א] מנכין לו מזכותיו בעולם הבא ואם תאמר הלא (א) תיקן רבן נמליאל שיעמדו מפניו כדי שיקבלו שכר והיו מוראו עליהם לשם שמים ירד ומשולח הארצו ימים מכולם לפי שירד הוריד את עצמו ומשולח [ב] שח כמת ללמדך שכל מי שחוא עניו ומשום עצמו כמי שאינו הקב"ה יאריך ימים ושנותיו הנוך ולמדך קצרו ימים לפי ששמו בשם הנוך בנו של קין ולמדך לפי ששמו בשם למך בנו של משותאל וקין ובניו (משלי י ז) שם רשעים ירקב אבל צדיקים (שם שם) זכר צדיקי לברכה :

תתרא. רבי (א) אבא (ב) בשם בר זמינא בשם ר' זעירי אין הו קרמאי מלאכים אנן בני נש אין הו קרמאי בני נש אנן חמרין. אמר ר' מנא בחחיא שקתא אמרין אפי' לחמרתא דר' מינחם בן יאיר לא מדמינן קרמאי מלאכים שנאמר (תהלים פכ ו ז) אמרתי אלהים אתם [א] ובני עליין כלכם אנן כארם תמותון אי הו קרמאי בני נש שנאמר (יחזקאל לד לא) ואתן באני באן פרעיתי אדם אתו אנן חמרין שנאמר (ישעיה א ג) חמור אבות בעליו ישראל וכתוב (בראשית כב ה) [ב] שבו לכם פה עם החמור הראשונים יותר טובים מן האחרונים והו (ג) אכשור דרי נתקא מינה שלא יאמר אדם בהפסידו של שום צדיק שבודרו לפניו לא היה כמדחו שהרי (ד) הפסידו על הילל תלמידו של קורא ועל (ה) שמואל הקמן תלמידו של חילל :

משנת אברהם

סימן תת"ד

[א] **מנכין** לו וכו'. ראה תענית כ"ה ואת חללת אפתורא דתרי כרעי. ולפטר דזו היא הכוונה בלחורם עולם הפוך רחיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, פירש"י לחון שהיו כלן חסונים רחיתי קלים (פסחים ל'), כלומר, שקנלו שחרם זה העולם ולכן קל כנוסם בעולם הנא.

מעם למח קרין משותלח ולא מתושלח כרכתוב.

[ב] **שח** כמת. שגסם משותלח יש לחיות הללו. ולפטר דמשום זה נקרא נפי כל משותלח כמו שכתב רבינו ולא מתושלח כדכתיב נקרא, כדי שלא יהי' ניב מת נראש השם. ובמדרש אבכיר הונא נילקוט איתא מתושלח לדיק גמור הי' וכל דבור ודבור שהי' יולא מפיו הי' מושל ר"ל משלים בשנתו של הקנ"ה והי' שונה ט' מאות סדרי משנה וכו' ע"ש. ועל חנוך יש מדרשות הלוקות, נז"ר פכ"ה איתא שלא הי' לדיק. ובמס' דרך ארץ איתא שנכנס חי לנן עדן, ורבינו מפרש אלינא דמ"ד לדיק הי' דל"כ חתי קשיא למה נקראו ימיו, אע"כ לדיק הי'.

סימן תת"א

[א] **ובני** עליון וכו'. הכו"ל אמרו בני עליון וכו' קודם מעשה עגל כאלם תמותון לאחר מעשה עגל. [ב] **שבו** לכס וכו'. נש"ס קידושין דף ס"ח וכו' דרשין שהעכו"ם דינן כחמור, עם הדומה לחמור ואין התקרא הזה מתחם לישראל כלל. ולפטר דכוונת רבינו. לומר.

הוא תהלתך וגו' (דברים י', כ"א). וראה נפטים יפות שם שעותר לאדם להתפטר נמנות היראה, וכן אמרו נסוף סוטה, לא חיתיו יראת הטל דליכא לאל ע"ש.

[ב] **שאינו** דומה וכו'. הר"ש נדדריס ס"ג דמקשינן: כתיב וענדך ירא את ה' מנעורי וכתוב יהללך זה ולא פיד, ומשני, הא גאתרא דידעי לי' הא גאתרא ללא ידעי לי', ונפרש: גאתרא ללא ידעי לי', כדי שלא יחללו כבוד תורתו ויעשו ע"ש.

[ג] **אלא** שחר וכו'. כן כתב הרש"ס עה"ת (דברים כ"ו, י"ג): ולחמת לפני וגו', כך לוח הקנ"ה כדי שלא יאמר אדם לעכב מעשרותיו לשקר לפני הקנ"ה.

מעם לצוותא רי"ח שלא ליהנות מדבר המרבח

לעשות פרי.

[ד] **ספר** רפואות וכו'. לפטר דדעת רבינו כדעת הרמנ"ס נפיה"מ סופ"ד דפסחים וכן נמו"כ ג', ל"ז שספר רפואות שגמו חזקיהו הי' בו מילתא דענוה זרה ולא התירה התורה להתרפאות בהן ע"ש. ודלא כפירש"י שם נפסחים ל"ו. ולכן הזכיר מקיהו זאת נחוליו, כדי שלא יאחרו הטועים שיש ממש נע"ז ולחמלי הי' משתמש בלותן הגורות הכחונות נספר רפואות הי' תרפא. וכנראה מהגוואה של רבינו האוסר את הדגרים העושים הרנה פרי וולדות יותר חכפי הנהוג, שזה הוא ג"כ מהטעם הזכר, כי כן הזכיר הרמנ"ס ז"ל שם נמו"כ: וימחר להנחית הילין ולתת פריו מהרה יותר מן הנהוג, ונהוג מנהג הטלסמאות ושהוא ענין יותר נפלא מכל נויני הכישוף כולם, נמיהרת יולתת פרי כל עז, ע"ש.

תתנ. (א) הורדת ריב ב'. תתרא. (א) שקלים מיה היא ובדמאי שם מיה היא ובכלי שבת קריב ב'. (ב) בדמאי גמי: בר זבינא ובשבת | צדי יורא אמר רבא בר

תתרב. כתיב (בראשית לב ה) עבדך יעקב (שם שם כמ) עבדך (שם לז ה) את עבדך (שם שם יד) לפני עבדך הרי ה' סקמים קרא עצמו עבד וכננה ה' (שם מג כה) ויאמרו שלום לעבדך אבינו (שם מד כד) ויהי כי עלתיו אל עבדך אבי (שם שם כז) ויאמר עבדך אבי אלינו (שם שם לו) ועתה כבאי אל עבדך אבי (שם שם לא) עבדך אבינו הרי ה' ועוד כננה (שם שם יח) ידבר נא עבדך דבר כואני אדני (שם שם) ואל יחר אטך בעבדך (שם לט) ישב נא עבדך תחת הנקד עבד לאדני (א) הרי ה' [א] יש דורשין לננאי ויש דורשין לשבח כננה (שם כז יט) אנכי עשו בכורך עשיתי כאשר דברת אלי (שם שם כ) כי הקרה (שם שם כמ) האתה זה בני (שם שם ככ) והידיים ידי עשו (שם שם כג) כידי עשו (שם שם כד) אתה זה בני עשו ויאמר אני הרי ה' עשו וזה (שם שם לה) בא אחיך כמרמח וקח ברכתך (שם שם לו) ויעקבני זה סקמים הרי ג' (שם שם) את בכורתי לקח תו' ברכתי (שם שם מא) על הכרחה אשר ברבו אבינו ה' ולכך הוצרך ה' סקמים לקרוא לעצמו עבדך וקרא עבדך אבי ויהודה ה' ולשבה כך לפי שחקמין את עצמו וקרא ה' סקמים עבדך כדי שלא יצטער יצחק שאם ... זה לוח או ישנא או יצטער יצחק ועוד לפי שחשפילוהו בניו שקראו עבדך אבינו ה' סקמים לכך ה' יעקוב מלאים ו' (ירמיהו כז כז) ואתה אל תירא עבדי יעקב (שם ל י) ואתה אל תירא עבדי יעקב (שם סז כח) אתה אל תירא עבדי (ישעיהו מד כ) אל תירא עבדי (שם מא יד) אל תיראי תולעת יעקב זה' (יהוקאל כח כח) אשר נתתי לעבדי ליעקב (שם לו כח) אשר נתתי לעבדי ליעקב (ישעיהו מד א) שמע יעקב עבדי (שם מח כ) נאל ה' עבדו יעקב זה' אביר יעקב הרי כפי (ב) מה שמקמין אדם את עצמו יגדיל הקב"ה אותו (בראשית כה כג) [ב] ורב יעבד צעיר (שם כז מו) ותלכש את יעקב כנה הקמן (שם שם סכ) ותקרא ליעקב כנה הקמן (עמוס ז ב) מי יקום יעקב כי קמן הוא. כננה ה' יעקב מלאים וד' יעקב קמן כל מי שמקמין את עצמו הקב"ה ינביתו (במדבר יב ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם לכך (דברים לר יד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה :

תתרג. אם הולך אדם על דרך ופיט אצלו ופגע אדם מעון ואפילו נוי מעון מסני דרכי שלום (א) יפגע במים עד שיעבור [א] המעון משאו (משלי ג ד) ומצא הן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם מוטב לאדם שיהא נדחה מסני הביורו ואל ירחח

הבירו מסניו :

תתרג. כתיב (איוב פו פו) הן בקרשיו לא יאמין וכי חושאים הם אלא הם ושלום שבזרזן או במרד או במעל חסאו אלא באומר מותר ונקנשין על הדבר ובנזק מלאכים שנשתלחו להמוך את פדום ולהציל את לוח (א) ועל ידי שגילו מספירין של הקב"ה נדחו ממחיצתן קל"ח שנים אע"פ שכחנתן לפובה כי אמרו אם נאמר ללוח תצא לא ישמע אלינו ולא נוכל לעשות עד כואו שמה זכרי שימחר נילו לו וכרצא בו (ב) אליהו נילח מספירין שהניד לרבי שר' הייא ובניו שהם כאבות העולם ונקנש וכן (ג) נבריאלי שהשיב על הקלקלה שמי שנתן בו הקב"ה הכמה יתירה נקנש על מה שהיה לו לדקדק ולרעת ולא דקדק לכך (שם ד יח) במלאכיו ישיב תהלה וכן בעבדיו לא יאמין (ד) כי משה אמר את הדבר תקשה תביאו אלי ונקנש שלא ידע להשיב לבנות צלמחד (ה) ושמואל אמר (ש"א ט יט) אנכי הרווח ונקנש לכך לא ישיב אדם לשואלים איה פלתי הנקרא כך וכך לשבח לא יענה אני פלתי שאותו שבה בו שאין בכל המעלות המשובחות כענה ואמר (במדבר יב ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (ו) מכל האדם ולא ממלאכי השרת (ז) שהמלאך אומר להבירו אני אלך בשליחותך שכן מצונו בנביאים כדניאל ויהוקאל ואמרינו בפנחריין (ח) משם כותבין שולחין ככל המקום כל מי שהוא עני ושפל בדרך ודוח חבריות נוחה היינו יהא

משנת אברהם

סימן תת"ד

צד האיסור שבלקיחת יפת תאר.

דהראשונים יותר טובים מן האחרונים, דנינו אנרכס העכו"ם היו דומים לחמור, ונימו יע"י כתיב וחמור אנוס נעליו ישראל, שנתמעטו לדרגא נמוכה זו.

[א] ומצינו שנענש וכו'. יש להניח אם התורה התיירה יפת תאר יהי' אפילו כנגד יצר הרע מוטנ שילכלו נצר תמותות שחוטות וכו' אצל היתר הוא ח"כ אמתי נענש. ונפשטות יש לפרש דמה דלמורו לא דנרה תורה אלא וכו' הכוונה, ושם שנטנע האדם להיות תלז לזנר האסור לו כדכתיב ומיס נטנים ימתקו, לכן התיירה התורה יפת תאר כדי שלא יתאו לה, ועל ידי כך יפרש עלמו מוונה, מנאלת חומר שאין היתר זה כשאר היתרים אלא הכוונה של היתר כדי שלא יעשה האדם מה שאינו נכון לעשות. וזה הטעם יפת תאר, ח"כ הענה של התורה לא הועילה לה, לכן נענש. ועוד יש לומר לפי שיעת רש"י נקידושין כ"ג דנולחמה אסור לנא עליה כל עיקר אלא לאחר שנתניירה, ונתוס' שם ונפרשים קרוז להנ"ל דיגרו מתפיים ונטל היוונה, וכיון שיג לו פת נסלו שסופה להיות נותרת לו לאחר כל הנעשים. ועיקר היתר נמה שנתניירה נע"כ, והקשה נפנים יפות ח"כ למה הנריכה התורה להזהיר לא תתעמר נה תחת אשר עניתה דהיינו לאחר שגל עליה שלא יוכל למכור אותה לשפחה, ח"ך ס"ד שימכור אדם את הגיורת הלא ישראלית נגורה היא.

סימן תת"ב

[א] יש דורשין וכו'. אולי כוונת רבינו למה ליתא נתר"ר ריש וישלח: רבינו אמר לרבי אפס כתונ חד אגרא וכו' רבי אפס אמר לו לרבי מה אקח מנזה על כנודך ורבי השיב מה אלא טנ מן סני, לא כך אמר כה אמר ענדך יעקב ונ"י עיי"ש.

[ב] ורב יענוד נעיר וכו'. נזהר ליתא ואלן יהוא רנ הוא זעיר.

סימן תת"ג

[א] המעין תשלו וכו'. ננדפס: ואלפילו אם הטעין תשא נוי. ואפשר נשום זה הניל רבינו הפסוק של ומלא חן — ואלום, כלומר, דנינ אדם כולל אפילו נכרי, כדודשין אדם כי יקרינ מכס (חולין ה', י"ג), ועי' תוס' יננות ס"א ד"ה ולין הכותים.

יעקב יומא סי' ס"ו ובשי"ס לא נמצא המאמר הזה. (1) סנהדרין ח' א': על דבר זה נענש משה כיו' יציל בדבר רבנו: כי משה אמר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי, וברבים אי י"ו. (2) ספרי וברבים מסיקא י"ו: ויאמר אנכי הרואה כיו' ובמדוש (3) שמואל ס"ד ובאגדת בראשית ס"ט. (1) ספרי בדעלותך מסיקא ק"א. (1) אדר"ג מ"ב: זה אומר לחבירו פתח אתה

תת"ב (4) חסר כאן עוד אחד וצ"ל ויאמר אל עבדך בראשית מ"ד ב"א. (2) ענין שאמרו עירובין י"ג ב': כל המשפיל עצמו הקב"ה מביירו ויעיין ספרי ואתחנן פסקא כ"ו: יעקב קרא עצמו עבד כיו' והקב"ה קראו עבד. תת"ג (4) סנהדרין ל"ב ב'. י"א בא בחסן משפס מ"י רע"ב ס"ג. תת"ד (4) מדרש בראשית רבה ס"ה. (2) ב"ם מ"ה ב'. (3) עין

דיין בקירו משם מעלין אותו בחר הכית ומשם לעזרה ומשם ללשכת הנוזית (ט) שלחו מתם איזה בן העולם חבא ענותן ושלל כרך (י) שאיף עייל שאיף תפיק תרים באורייתא תדירא ולא מחזיק פיבותא לנפשיה יתבו רבנן עניייהו (יא) ברב קילא ב"ר אבא סירש (יב) רבנו ש"י שאיף עייל שאיף תפיק שוחה תכנס שוחה ויתא חבי אמרינן (יג) בבבא מציעא נבי תיקרת הכית שנחבשה שוץ קול שוץ פוק הואיל וקושה במלאכיה ישרה להם וביין הוא שלא ימות אלא (יד) יקשה לצדיק שלא לשמח ולכפול שפרו לעתיד זה תלח העולם במזל שנאמר (קהלת ט ב) מקרה אחד לצדיק לרשע כדי שצדיק יעבדיהו באהבה שאינה תלויה בדבר שגא' (שיר א ד) מישרים אהבוך (שם שם ב) על בן קלמות אהבוך (טו) על סות אהבוך במזל העולם הזה תלוי מכל מקום אמרו אין מול ישראל פעמים שנתוב (שמות כ יב) למען יאריכוך ימך ונתיב (משלי יא ד) וצדקה תציל ממות ונתיב (שם יג פח) צדיק אוכל לשובע נפשו ובסן רשעים תהמר הרי שלמה החכם שלא נחמר מאומה מסנו תלח חפוב וחרע בזכויות וכן ראינו שהמלכים (טז) הכתובים בראייה נידונו ואם יאמר אדם מניין שיש תשלום שכר גדול לצדיק (יז) לרשע בעולם חבא אמור לו הרי רשעים שרויים בכל טוב (יח) וצדיק מניע אליהם כמעשה חרשעים בעולם הזה ולמה חלוא כתיב (דברים לב ד) אל אמתה ואין עול אלא (איוב לד י) חלילה לאל מרשע אלא שעיקר תשלום לעתיד לבא (יט) כאב שרחמן על בנו גדול מכפנו שדח בור כדי שלא יקמול ומשיבה לו כשיחא מלאח פירות ויש צדיקים שנותן להם בעולם הזה הצלחה מפני חרשעים שלא יאמרו שהקב"ה חפץ רק בכוררים שנאמר (מלאכי ג יג) חזקו עלי דבדיכם תו אמרתם הוא עבר אליהם ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני ה' צבאות תו' גם נבנו עשי רשעה תו' עך כאשר יחמול איש על בנו העבד אותו וכתיב (שם שם יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בתוך עובד אלהים לאשר לא עבדו (שם שם כא) וקמותם רשעים וספך לו (שם שם כב) זכרו תורת משה עבדי יש דברים שכן התורה כותר ואע"פ כן נענש אדם כי (כ) התורה לא התירה אלא בנגד היצר פנך יסת תואר [א] ומצינו (כא) שנענש דוד בן ברבא אבשלום (כב) התורה התירה בהמה מסוכנת ויהאקאל החמיר על עצמו (כג) ומבטחה שהורה בה חכם ויש דברים שמתור ואם יקשה שיענש בעבור בני אדם שרע בעניניהם הקניין שעשה מפני חילול השם בנגד דוד בכת שבע שהרי אמרו (כד) כל האומר דוד חטא אינו אלא מוקח וקוד פנך (יהאקאל ד יד) לא בא בפי בשר פינול (כה) וזוהי בשר כופ כופ וכן בהמה שהורה בה חכם וכן מעשה באדם אחד שהשכיר גוי לבנות ביתו וקבל הגוי בקבלנות היה חנוי [ב] בנה בשבת ובימים טובים והיו מתרעמים עליו ולא חשש בו כי אמר הגוי קבל בקבלנות ובשלו הוא עושה (כו) ולא היו ימים מועטים שלא נשאר חקרע לא לו ולא לזרעו :

משנת אברהם

מודעה לאחר שהעולם סוגר שאין חילוק בין שכיר יוס לקבלנות. והנה הדין של קבלנות האסור נתון התחום, כפי המנואר במשנ"ס הנ"ל וכן נא"ל סימן רמ"גא, היינו נשוכר את העכו"ם לעשות לו מלאכה לשנה, או קונע שכירות לעכו"ם וריח לישראל או קבלנות וקצת ריח לעכו"ם, וכן יש להסתפק מה הדין כשעכו"ם מקבל סכום קנוץ ועליו לנגות את הנית, או ששכר"ם מקבל כך וכך, ועליו לנגות את הנית וגם להספיק כל החומר הדרוש: עגים, לננים, נרול, הכל מאשר לכל עד שיהי הנית נגוי ושלם, ואין להישראל נו חלל הקרקע. אם נאוסן כזה ג"כ לא תועיל הכרזה לדעת הר"ן משום שאין העולם יודע להנחין בין קבלנות ושכיר יוס, או שחל נאוסן כזה גם הר"ן ז"ל סוגר דלא שייך לומר דאין העולם יודע להנחין, ותועיל הכרזה להודיע נרנים שהנית הזה נכנה על ידי עכו"ם והחומר של הנחין וכן ענודה הנחין הוא על אחריות של הנכרי ודעתה דנפשי עניה.

ומדברי התוס' ע"ז כ"א נאה"ד חריסא, שכתנו: דלילו לעשות הנחין עמנו אפילו רנן מודי דאסור, דנרשות ישראל הוא" וכו'. משמע שיש איסור גוה שהעכו"ם עושה מלאכה נרשותו של ישראל. וא"כ אין נפ"מ אם החומר של הנחין הוא של נכרי, כיון שהמלאכה נעשית נרשותו של ישראל, דהקרקע הוא רשותו של ישראל ויש להניח למה יאסר מלאכה של נכרי נרשותו של ישראל. ומדברי התוס' שם נראה שזה אסור מדברי לדעת הר"י ז"ל, הלא אין איסור שתיעשה מלאכה נרשות ישראל, דהא פתקין מים לנינה נע"ג והולכת ומתחללה כל היום כולו הנס דנעשית מלאכה נהנינה של ישראל, והטעם כבר כתבנו פעמים רבות, דלא אסרה התורה נצנת את הפעולה חלל את הפועל, וא"כ כלן דאין ישראל עושה שום מלאכה חלל הנכרי, ואין כלן חשש שחל יאמרו דשכיר יוס הוא הנכרי

ומפרש הגאון הנ"ל וכן נספר המתנה דרש"י סוגר דהתורה התירה לו לגייר אותה נע"כ ולישא אותה חלל דהיתר זה אינו חלל א"כ לא נא עליה נמלחמה, ואם יגרו מתנגד ונא עליה נמלחמה חי אפשר לו לגייר את"כ ולישא אותה לחאה, וס"ד דנאוסן זה כשנא עליה נמלחמה ולא גיירה עדיין, שיוכל למכור אותה לשפחה, לכן הזהירה התורה לא חתומר נה חתח אשר ענינה, ע"ש.

וה"פ"י יש כלן שני היתרים, וההיתר הא' היינו לגיירה ולישא אותה הוא היתר גמור, וההיתר הראשון מסתגר אלינו חלל שדינרה חורה כנגד יצר הרע, כלומר, גוה שידע שלא יוכל לגיירה שזו אם ינא עליה נמלחמה, ממילא יפרוש ממנה, חנל נענש דנר איסור הוא, ונחוס' אם נקידושין כ"ג ד"ה שלא יחלנה, כתנו דחמו של חמר נחענרה נמלחמה, והיינו לא שנאשה לאחר שנתגיירה, ולכן נענש דוד נה נדנר אשלוס.

דין קבלנות ע"י נכרי בשבת.

[ב] בונה נצנת וכו'. דוקא ננחין דליכא מלאכה דלורייתא לכן אסרינן נקבלות משום הרואים שילמרו שנינה לו לעשות מלאכתו נחורה שכיר יוס, חנל נמלחמה דרננן, אף דחמירה לעכו"ם אף נצנת אסור כל דליכא מנוה מ"מ לא חמיר ולא גזרו מפני הרואים ומותר נקבלנות, כמו שכתב במשנ"ס א' סימן רמ"ד, ושם נמש"נ אות נ' הנית נ' פירושים דעת הר"ן דקבלנות אסור משום שאין העולם יודע לתלק בין קבלנות לשכיר יוס, ודעת התוס' דילמרו על הקבלנות שהוא שכיר יוס, ואפשר דיש נפ"מ לדינא, לשטיח התוס' תועיל מודעה והכרזה שזו היא קבלנות ולא שכיר יוס, כעין שזותר נמכירה מוחלטת, ולדעת הר"ן שאין העולם יודעים, לא תועיל

(א) קדושין כ"א ב. (ב) סגורין ק"ו א. (כב) חולין ל"ו ב. (כג) שם שם. (כד) שבת נ"ו א. (כה) חולין ל"ו ב. וצ"ח מסכת נוחים פ"א. (כו) יצ"ח שבת י"ב ב. בתוס' ד"ה אין שום ר"ח לא רנח לעשות מעשה לחמיר לבנות בית על ידי בני בשבת אצ"ח שקיבל בקבלנות, וכן בתשובות המאוונס ליק תרכ"ד סי' ס"ו: וכן זה אסור הוא וחלול הי ואסור לעשות בן דאמר רבנן פ"ק י"ב א: מקבלי קבולת בשבת בתוך החתום אסור כ"ו.

שאתה גדול מפני כ"ו. (מ) ד"ה ב'. (ס) סגורין שם. (י) לפנינו שייך ועייל ונסיק. (יא) לפנינו עולא בר אבא. (יב) בונה לרש"י שם. (יג) צ"ל בבבא בתרא ד' א. (יד) צ"ל צדיק העושה שלא לשמה. (טו) ילקוט שיר רמז התקס"א בשם הספיקא. (טז) שתי תבות אלו אין להם מובן ויש למוחקם. (יז) צ"ל וצונש גדול לרשע. (יח) לשון הוריות י' ב'. (יט) סגורין לשון חז"ל שאמרו בבא בתרא ט"ו א: שהיה נוול שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם.

תורת ומעשה באלמנה אחת שתבעה כתובתה מן חירשיים תשבעת בפני שנים וחיה לא ידעה שאחד מן העדים היה קרוב לאהר מותה לא היה לה בנים תבעו אחיה חירשיים שלה את הבית אשר ישבה בו ובאו יורשיי הפעל וישבו בבית ואילו יורשיי אמרו ירושת אחותם הוא שאמרו הלא ידעתם שנשבעת אחותינו על כתובתה ואמרו אין עוד כי אחד קרוב ואהאר חלף למדינת חיים ותגלגל שירדו מנכסיהם קרובי הפעל והבית הרב חרי יש דברי' שאין בית דין שלמפת יכולין לדון ובית דין שלמפלה עונשין ויש דברים שמתוירים תענשין משום משום רפני עלך להברך לא תעבד [א] לכך עומד (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך :

משנת אברהם

אפשר לו לאדם לעשות טובה לחניו ואינו עושה אינו עובר נעשה זו, דאין כחן חיונו לעשות אלא אזוהרה שלא לעשות רע לחניו. והפמ"ג מסתפק אם זה דוקא שיכול לעשות לעצמו, כלומר, שיכול לעשות לעצמו אותה טובה נמקום חניו, כגון שיש לו נגד שיכול לנגש וחניו מנקה ממנו להשאלו, אז אם אינו משאלו אינו עובר נעשה, תמוס שיכול לומר שהוא נעצמו יחמש נהנגה, אבל כשאין הנגד הזה ראוי לו כגון שהוא קטן או גדול מוידתו אז חייב להשאלו ואם אינו משאלו עובר נעשה, או אפשר דאינו עובר נעשה על שום העדר הטובה, ע"ש. כך הגנתי בדברי הפמ"ג, אם לא שנית.

ד"א זכיתי להנין את דברי הפמ"ג, דלפי זה יולא שהיילל השמיע לאותו הגר רק את המדה של סור מרע והוליא מן הכלל את ועשה טוב, זה אינו מסתבר. ועוד, הלא נמה שאמר מה דעלך סני וכו' נכלל גם העדר הטובה, דפשיטא דסני לכל איש ואיש אם חניו יסרנ לעשות לו טובה כשיבקשו. ונכלל תקי מתיכן למד היילל זה הפירוש נקרא של ואהבת לרעך כמוך. האמנם כי המהרש"א שם כתב דהיילל סמוך על סוף הפסוק דלא תקום וגו' אבל אין זה נשמע שנשגיל כך אין נהגו של ואהבת לרעך כמוך חיונו של עשה נקום ועשה. ונפרט דואהבת לרעך כמוך הוא סיוס לל"ת של לא תקום ולא חטור, ונש"ס יומא כ"ג מתפרש הלאו הזה רק נמניעת הטובה, אמר לו השאילני קרדוונך וכו', ח"כ הכתוב מזהיר אותנו ששע"פ שחנירך סירב לעשות לך טובה ולא ראה להשאילך אחה אל תנקס זו אלא השאל לו, וזוה תקיים ואהבת לרעך כמוך, ח"כ עיקר הקרא ללוות לכל למונע לעשות טובה לחניו. ואפשר דהכוונה מדחזיקן שלא הזוירה החורה אלא נאופן אם לא נעשה הטובה יהי' זוה משום נקימה, נשמע דמניעת הטובה נלי נקימה אין איסור. וראה מש"כ נסמין תחתמ".

ובספרי אמרי אנרסם עה"ת כתנתי דכוונת היילל היתה ללמד לאותו הגר שחורתנו דורשת מאלת האדם שיהי' טוב ומטיב לאחרים נהחלט היינו נתמניעות נלי הפסק. ודבר זה אפשר לקיים רק בשלילות כלומר, להמנע מלעשות שום רע לחניו לעולם, אבל אי אפשר להיות טוב נחיונו נלי הפסק, כי אי אפשר לו לאדם לתת נדקה נכל רגע ורגע או לגמול חסדים וכדומה, וזו היא תורת ישראל המשונה מחורת המוסר של שאר אומות העולם, שנהם אחה מולא נני אדם שותנים נדקות נמדה מרונה כפעם נפעם אבל אין זה אומר שהיירים גם מלהרע לאחרים, נכל לשלם שכר לפועליהם כראוי ולכל לעבוד נהם עבודה קשה ולכל לנזות את העניים, כלומר, הם זהירים ביותר נעשה טוב שהוא ענין הנצח מומן לומן ואינם זהירים נסור מרע שהוא תמידי נלי הפסק נכל ימי חיוו של האדם. וזו היא הכוונה שאותו הגר דרש מאלת היילל שילמדנו כל החורה על רגל אחת, כלומר, על יסוד אחד נלנד שהוא ועשה טוב, ועל זה ענה לו היילל כי העיקר הוא הרגל השניה של סור מרע, מפני שהוא תמידי נלי הפסק. ראה שם נספרי הנ"ל ותמלא נחת.

ואשר להערת הפרי מגדים הנ"ל להלכה אם העדר הטובה הוא נכלל עשיית רע, כבר כתנתי כ"פ נספרי מדברי המרדכי נשנעות לענין שנועת נדקיהו, ומדלילטרין קרא דלא תעמוד על דם רעך לרואה את חניו עונע ננהר וכו' שהוא

לזה תועיל הכרזה כנ"ל, דמאחר שכל החומר של הננין הוא של נכרי ואין לישראל שום אחריות ולא ריות ממה שהנכרי נונה נשנת, ולאחרי כחנו נחום' דננין נרשותו של נכרי אסור. גם אינו מנזאר הטעם נהירושלמי הנ"ל שהניאו נחום', לחלק בין מחונר לחלוש, הלא לענין חומר מלאכת שנת אין שום חילוק בין נונה למננן, ושניהם אנות הן.

לכך נראה לפע"ד, לפי מה דלמרינן נסוכה ל"א דר"א פוסל נמסכך נרשות הרנים, הלא רשות הרנים אין לו נעלים, ולכל היותר נאמר דהקרקע אינה שלו, ואיה כתיב דהקרקע נריכה להיות שלו, הלא על שם הפסך קרוי סוכה והפסך הרי הוא שלו. אלא ע"כ דהסוכה נטלה אל הקרקע וכשם שהקרקע אינה שלו כך כל הסוכה אינה שלו ולפיכך פוסל ר"א. ורנן סני דכר משום דמכרי נסוכה שאולה ע"ש. חיונ מהתם דכל ננין מתנטל להקרקע ננונע לנעלות, וח"כ נכרי הנונה ננין על הקרקע של ישראל, הנם דהישראל אינו הנעל הנתי, עד שלא ישלם ולא יקנה את הנתי, אבל אם אנו דנים אם הנכרי הוא הנעל הנתי, עלינו לומר שהננין מתנטל אל הקרקע. וזה הוא מה שמחלק הירושלמי הנ"ל בין מחונר לחלוש, וזה הוא שכתנו נחום' דנרשותו של ישראל אסור ננין, כלומר, דמכיון שהכל מתנטל אל הקרקע של ישראל אסור מדינא היכי דאין המלאכה נעשית מעצמה כגון פותקין מים לניה, אלא על ידי עכו"ם. ואפשר דהטעם העקרי של הרי"ז ז"ל דהאיסור הוא משום דלחומרתי יש שליחות לנכרי והנכרי עושה מלאכת ישראל נשליחותו. ולפי זה יולא, דנכרי העונד נקנלנות נחלוש, כגון שעושה כלים והחומר של הנכרי, הנם שהוא נרשות ישראל, תועיל הכרזה להודיע שהנכרי עושה עונדת עצמו. ולדינא נריך עיון גדול.

סימן תת"ה

העדר הטובה מתנגד להצו של ואהבת לרעך כמוך.

[א] לכך עומד וכו'. אולי כוונת רבינו לומר דהנם דלפי הפירוש של הכתוב לחנרך לא תענד יהי' לו לומר נשליחות ולא נלשון ואהבת לרעך כמוך שהוא נחיונו, כמו שהעיר המהרש"א נשנת ל"א. ולזה מפרש רבינו, משום דעל מה דסני נלי אי אפשר לנתי דין של מטה לדון, כי מי יודע את רות נני אדם לומר שדבר זה סני עלך, ואם יהי' נאמר נלשון לזו אז יהי' דרין מסור לנתי דין של מטה, ואי אפשר יהי' להעניש את האדם לא על ידי נתי דין של מטה מפני שאי אפשר לו לני"ד לדעת ולהחליט אם הדבר הזה שנאוי עליו, וגם לא על ידי נתי דין של מעלה, משום דמקום שיש דין למטה אין דין למעלה, כלומר, נדבר שמסור דינו לני"ד של מטה אין נתי דין של מעלה מענישים, לכן נכתב נלשון חיוני ואהבת וגו' כדי שיהי' זוה עשה, הנם שהענירה היא נלשו, ועל עשה מענישין נידי שמים כדליתא נמנחות דף מ"א.

וראיתי נפמ"ג ח"ה ס' קנ"ו ח"א נ' שהעיר נדברי המהרש"א הנ"ל וכתב דלדברי היילל שחירגם את הכתוב נשליחות לחנרך לא תענד, אין נכלל זה העדר הטובה, כלומר, שם

תתרו. מי שחלם חלום קשה להכירו שהוא היה מתענה בעבור החלום הרי זה אם יתענה על הכירו הרי קיים ואהבת לרעך (א) יכול יאמר אדם איני מקפיד עלי מי שמבזה כך אני מבזה שהתורה לא צותה לאהוב אותו יותר מפני לכך נאמר ואהבת לרעך כמוך מי שדעתו כדעתך ואם מקפיד הרי אמרו במל רצונך מפני רצון הכירך ורצון הכירך מפני רצון הקב"ה ואתה (משלי נ ה) ואל ביתך אל תשען זה המביא עצמו לירי נסיון המכבד יכבד תעובד יעבד הירא יירא הממלא בו ימרה האהוב יאהב הצוחק יצחב כיצר נו' המכבד הקב"ה הוא יכבדנו שנ' (משלי ב ל) כי מכבדי אכבד לא תאמר אכבדהו כמה שכתוב בתורה אלא אמילו בדבר שאין נתיב אלא כמה שתוכל לחשוב כזה הפך הקב"ה שתשים כדעתך זה אעשה לכבוד הקב"ה תרע לך שכן הוא שהרי (ב) אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להשתין מים בתוך ארבע אמות של תפלה אמר רב יוסף מאי קמ"ל וכו' תני תנא קמיה דרב נחמן וכו' הנה ראינו שמוטר לכתחילה ואחר כך מה כתיב שאלו תלמידיו את ר' זכאי במה הארכת ימים אמר להם מעולם לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה ולא כניתי שם להכירי ולא ביטלתי קידוש היום אימא זקנת חיתה לי טעם אחת לא היה לי קידוש היום ומכרה כמה של ראשה והביאה לי קידוש היום תנא כשמתה הניחה שלש מאות גרבי יין רב הוה הוא קאמר (ג) דיתא וקאי קמיה דרב א"ל (ד) הימינך היבא אמר ליה לא הוה לי קידושא דיומא ומשכנתיה להמיניה ואייתי ביה קידושא אמר יחא רעוא דתיטום כשיראי כי איכלל רבה בריה רב הוה גנא אפוריא אתיין בנתיב וכלתיה שלחן ושריין מנאיהו עליוה עד ראיטום כשיראיה (ה) אתא רב יוסף אשכחיה אמר ליה מיקריב בך ברכתיה רבב כי שמע רב איקפד אמר (ו) אמאי לא אמר לי ככרבתך בן את שאלו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמעון במה הארכת ימים אמר מעולם לא עשיתי (ז) בית הכנסת קפנדריא ולא ספקתי על ראשי עם קרוש ולא נשאתי כפי בלא ברבא שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים אמר מימי לא קרמני ארם בבית המדרש (ח) ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה ולא ברכתי לפני כהן דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאלו אוכל סבלים ולית הילכתא כחתייה (ט) ולא ברכתי לפני כהן נו' עד כי קאמר איהו בשוין שאלו תלמידיו את ר' נחמיה בן הקנה במה הארכת ימים אמר לחן מימי לא נתכבדתי בקלן הכירי כי הא דרב הוה הוא זול דרמא מרא אכתפיה אתא ר' חנניא וקא שקיל מיניה אמר ליה אי רניל דרדית (י) במתא רידך אין ואי לא איתיקורי אנא בזולתא דידך לא ניהא לי (יא) ולא עלתה עמי קללת הכירי על מיסתי כי הא דמר זושא (יב) ורב נחמן כי הוה פליק לפוריה אמר שרי ליה (יג) ומחיל ליה לכל מאן דצערין חתין בממנוי הייתי ולא קבלתי מתנת ולא עמדתי על מדותי (יד) דאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל משעויו שאל רבי את ר' יהושע בן קרחה במה הארכת ימים אמר לו קצתה כהי אמר לו ר' תורה היא ולמדו אני צריך אמר לו מימי לא נשתכלתי ברמות אדם רשע אבה בר איחי ומנימין בר איחי חד אמר תיתי לי דלא עבדי זותפות כהדי נוי שאלו תלמידיו את ר' יורא (טו) ואמרי לה את רב אדא בר אבה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא צעדתי כפני מי שגדול מפני ולא הרחתי במבואות המסתופות ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת קראי ולא ששתי בתקלת הכירי ולא קראתי להכירי שם בהניכתי ואמרי לה בהכניתי הרי בכל אלה אין כלל אחד מן המצות ויש לתמוה באלה אמר ר' ירמיה רמז מן התורה לא נאמר בהם אריכות ימים הרי אחד מהם לא אמר על שקיימתי כיבוד אב ואם שכתוב בו אריכות ימים ושאר דברים שכתוב בהם אריכות ימים שאלו היה כן נמצא אתה מוציא לקו על הצדיקים שלא האריכו ימים אלא לא בעבור זה כי הרבה קיימו כל מה שכתוב בתורה ולא האריכו ימים [א] ומה ששאלו התלמידים לפי שידעו שבמה הכמים לא האריכו ימים וקיימו כל התורה לכך שאלו איזה דבר עשו שהרי הרבה צדיקים שקיימו כל התורה ולא האריכו ימים כמו אלה ההבאים הפתובים לעיל לכך שאלו איזה דבר עשו ואמרו לפי שהוספתי מדעתי על התורה מה שהשכתי שמא טוב בעיני הקב"ה שאהמיר על עצמי מזה הווספתי לעשות טעמים שאין הלכה בן ואעפ"כ הוספתי להחמיר על עצמי והקב"ה כיון שראה שהוספתי יותר מהכירי האריכו לי ימי (טז) הרי מנאן כל מי שמסיתך נררים יותר ממה שכתבו שעושה רצונו של הקב"ה אם הלכה כאהרן להקל ולהחמיר הוין מסחלוקת הוין ממאן רפתרי אחרדי בית שמאי ובית הלל (יז) שהרי ר' פרמץ החמיר עליו ותפתן :

תתרו. (א) אמרו חכמים המדות החמודות (ב) עשר רבב האמת ואהבת בני האדם ותל לשואל והנמול טוב ותנאמנות והכניעה לשכן והכניעה לחבר וכבוד לאורה וראש כולם הברשת אמר החכם לחכם (ג) כמזון אחרון המדות החמודות (ד) לעולם הזה כחול (ה) הצדקה לעשות הטוב והתרחק מן הפסולים ואמר המדות החמודות (ו) י"ג היראה המכבוד וההתפלות והסבל והחודא והברשת והנריכות והנבורה (ז) והקנאה והצניעות ודבר האמת והסברת פנים ואמרו עוד המדות החמודות ז' הסברת פנים והענה וכבוד הקרובים השיתן הדין מעצמו בעת הרצון והקעם ושיתכייש מהכירי (ח) ושיאריך ברחו ושימחול ואמר

משנת אברהם

סימן תתרו"ז

[א] ומה ששאלו וכו'. ראה ח"א סימן רכ"ח ד"ה אינרא, שכתנתי כן מסגרה דנששלי כי לא זכרתי לו מה שכתב רבינו נחמן. ונרוך שכיוונתי לדעת רבינו.

סימן תתרו"ח

[א] כמעשה רעהו וכו'. וכן אמרו"ל לא לחסם הלך זריר

תינו להגילו (סנהדרין ע"ג), תשמע דיש חילוק בין העדר הטנה לעשיית הרע נפועל, דאל"כ למה לי קרא הרי זה נכלל לא תרנח ולפילו למחי דמשי סס אכל ויטרט ומיגר אנורי איחא לא קה"ל, נס כן קשה, למה לן קרא הלא על ל"ת תיין אדם לפור כל חמונו ואין ס"ד דליט מחוינ למיטרט ומיגר אנורי, וגם אי אפשר לומר דולאנת לרעך כחוד הוא ל"ת, דל"כ למה לן קרא דלא תעמוד על דם רעך אלא אי אמרת דולאנת הוא עשה כפשטה שפיר אינערדיך לא תעמוד וג' לעזור נל"ת.

קללת הכירי כי הא. (יב) לפנינו ליתא: ור נחמן. (יג) ומחיל לית ליתא לפנינו. (יד) כמגילה ליתא רק בתענית כ ב. (טו) לפנינו ליתא אלו ד תבות. (טז) עיין לעיל סימן תתרי"ב וסי' תשכ"ו. (יז) ברכות י"א א'.
 מבהר הפנינים שער לית. (ב) כפרסן אין אנו מוצאים אלא סי לכן צ"ל והנמול והסוב וזן שתי מדות וכן הוא במבואר הפנינים. (ג) שם וגווסתא: כסוך איתו. (ד) שם: בעולת. (ה) שם: לעושה עמך רענ. (ו) כפרסן נמצאו רק י"ב צורך להוסיף הנאמנות וכן איתא שם במבואר הפנינים. (ז) אולי בונתו לקנאת סופרים תרבה חכמה בבא בתיא כ"א ב. (ח) שם

מרוש רבה בראשית מכ"ד: ר' עקיבא אמר ואהבת לרעך כמוך שלא תאמר הואיל ונתבונתי יתבונן הכירי עמי הואיל ונתקלתי יתקל הכירי עמי. (ב) מגילה כ"ו ב. (ג) לפנינו ריתא אבל העודן גורס ורואה וכתב תרגום דשא דיתאה, עיין תרגום אונקלוס בראשית א' י"א. (ד) לפנינו מאי ואי. (ה) לפנינו ליתא עד שמע. (ו) לפנינו: מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתיך וכן למי. (ז) לפנינו: קפנדריא לבית הכנסת. (ח) לפנינו: ולא ברכתי לפני כהן ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה דאמר. (ט) שם כ"ה א'. (י) לפנינו: ככתן דרי ואי לא כו'. (יא) לפנינו: ולא עלתה על מסתי

החכם מי שמדעותיו אלה חיו בנתיבים בעולם הזה ולקולם הבא ואמר השלמת הצניעות זו' מדות לשון רבם תמילות הפר והתרחק מחזיק (ט) המומים ופזר מהלשון הרע והאמונה וכפות המור (י) ואמר החכם כשתשאל על אדם שאל מי רעהו כי כל אדם עושה [א] כמעשה רעהו על פני כשתהיה בתוך עם התרע לטוב שבהם ואל תתרע לרע פן תרע כמוהו ודע כי (יא) הואיל אם יהיה נמצא לא ישאלו ענתו ואם יפקד לא יפקד ולא יהיה נכבד כל ימיו ואם יהיה כמורש החכמים ישמע הדברים ולא יבין השמר לך בני מהתעלם פן החכמה ומגזל בה (יב) וחזר מן הדבורה ואמר (יג) הבשת והאמונה נצמרות כשתתלק האחת תתלק הברית:

תתרח. אין אדם יכול להחזיק טובה לעצמו שאילמלא בשת שכרא הקב"ה לא היה אדם נקי מעבירה [א] ותרע לך שחרי לחרת את האדם בגלוי יותר מצוין מאשר ישכב ארש עם פנויה בגלוי ואפילו עם אשתו [ב] כי הכעס מצוי בקטנים וזקנים ובהלשים חרי בעבור בשת הדל האדם מלהפזר לכן אל תחזיק טובה לעצמך כי בנקודת עזבת מן הבשת ולפי שלא יבין ואפ' אחר כך התאפקת מעבירה מפני שמתהלח הייתה עזוב הרע מפני הבשת:

תתרח. [א] ומותר האדם בנימטריא בשת אין שאין נברת בשת ואין יצר כבוד וכשת לבהמה אלא יצר של הנאה והמונע הנאה לנקוט ממנו ויצר בשת וכבוד נולד כאכילת עץ הדעת כדי שלא יהא והעומד בנפיון בשת שכרו גדול ושתאו ויבשו בשת וכבוד נברא למען ה' ויראויו שנא' (תהלים פו ד) זאת יראו ה' וכבוד וכתוב (ש"א ב ל) כי מכבדי אכבד:

תתרח. עת לעשות לה' הפרו תורתך (תהלים קיט קכו) אע"פ שכתוב (דברים כג ז) לא תדרש שלמם ומכותם (א) אמר דוד מוטב שאפיר זה הדבר בהנך בן נחש לפי שנמל לי חסר ואם אקיים התורה לא יגמלו אומות העולם חסר לישראל ואפילו אם יעמד אדם בנפיון גדול לא יתמאר לכו עליו שמו בגדול ממנו בעבירה מועפת לא היה יכול לסבול כי מי יכול לעמוד [א] בצד הבשת שאם אומר לאדם שהוא כבוד ביר השלים יש לך לעשות דבר אחד בחר לך אחת מהם או נגלה לך הצי שעריך או שאר דברי בשת או תגנוב ותגזול שום דבר להבירך או שום לאו או עשה לעבור מי ידע אם היה יכול לעמוד בו:

תתרח. אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכן נוצרת והלא נשים [א] גרים שנוצרו אין להם ללמוד אלא האיש נוצר יוסם ולילה לא יבמל רנע אחר לכן האשה עוברת את בעלה שיעסקו בעלה בתורה לכן נתן ממשה באיש ומי שמשועבד יוסם ולילה אינו יכול לקבוע זמן לאחרים (ב) לכן מצות עשה שהזמן גרמא [ב] אין האשה הייבת חרי אם

ס שנת אברהם

אלל עורג אלל מפני שהוא חייב (נ"ק ל"ג), נרית עולם ננדפס נרונו ההולאות, חוץ ומדפוס ראשון סימן ע"ג.

סימן תתרי"א

[א] וגרים שגורו וכו'. הנס כי נס גרים לאחר שנתגיירו חייבים נת"ת אלל נשעה שגור נניוחו פטור הי' מת"ת. אלל דקשה דהא גר שנתגייר כקטן שגולד דמי, ומי אז חייב נת"ת. ואפשר דכוונת רבינו לגר חושב, או אולי לר"ד להיות נשים ועבדים.

סימן תתרח"ה

[א] ותרע לך וכו'. הכוונה, שמי שהורג את חניו ועונר על שפיכת דמים הוא מפני שאין לו נזשת, ותרע שהרי הורג נגלו. ולתלי הי' לו נזשת והי' מונע את עלתו מן הענייה נגלו נס נסתר לא הי' הורג. ומי שיש בו נזשת, אפילו דבר המתיר לו לא יעשה נגלו. [ב] כי הכעס וכו'. נדפס סי' מ"א: כי הכעס תנאי לכל אדם בין גדולים ובין קטנים בין זקנים, ויצר הרע אינו ננאי אלל ננחורים אלל לא נקטיים חקיים או חלשים. ואותם הנחורים אשר ירס תקיף עליהם אינם מתיחס אלל מפני הנזשת. לפיכך אין אדם יכול להחזיק טובה וכו'. וכן אמרו רז"ל נענור כהי' יראתי על פניכם לנלתי תחטאו זו הנזשה, ורלה נדרים כ'.

מצות עשה דרבנן שהזמן גרמא הרלקת הגר.

[ב] אין האשה וכו'. נאנדרהס שער ג' כתנ סנרל זו דמסוס שלום נית פטרה הנורל מנחיותו דגדול השלוס וכו'. ונפפרי זה כתנתי כ"פ אס החיונ של הדלקת הגר נשנת הוא משום שמה או משום עונג, וגם פלפתי נדנר חיונ הדלקת הגר נשנת שמועלת חונה על האשה, הא מז"ע שהזמן גרמא היא וליך תיקנו רננן לחייב את האשה נדנר שאפילו חיונו של חורה היא פטורה. אולם לפי הכ"ל יונח דהא כל הטעם דפטורות ממז"ע שהז"נ הוא משום שלום נית, והלל נר של שנת הוא נר של שלום נית כדליחא נשנת דף כ"ה, ול"כ מזהו זו אס מקיימות הרי הוא גרס לשלוס נית.

סימן תתרח"ט

[א] ומותר האדם וכו'. כלומר, ומותר האדם בנימטריא בשת, ולכן אמרו ומותר אדם מן הנזמה אין, כלומר, שהנזת שיש לו לאדם ואין לה לנזמה, היא אין, כי אינה נכרת. אולם לנזמה אין יצר של כבוד ואין נזשת לה. ומה שהנזמה מוקת, הוא או להנלחה או שנוקמת מווי שמונע הנלה מנזמה.

סימן תתרי"ב

[א] בצד הנזשת וכו'. הרמז"ס ז"ל נפיה"ת כתנ שיעקר עונש נהיגס הוא הנזשת שהנפש מתניישה.

ורעת רש"י ננרכות כ', דלא גרים אס פשיטא מז"ע שהזמן גרמא היא, דנמנזה דרננן גס נשים חיינות אפילו כשהזמן גרמא. והתוס' אס וכן נפסחים ק"ח פליגי וסונררים דפטורות ע"ש. אולם אפילו לדעת רש"י מסתנר דרק מזהו שתיקנו רננן נדרך כלל, חלה גס על הנשים, אלל לא מסתנר שתיקנו רננן לכתחלה מלוה שהזמן גרמא שחול רק על הנשים. ולהנ"ל א"ש. אולם אפילו לשיטת רש"י נשנת ל"ג דהטעם דנשים חיינות נהדלקת הגר הוא משום שהיא כנתה נרו של עולם, א"כ הוא ענין של רחמי, דנזכות זה הן חיות, ועל שאינן זכירות נהדלקת הגר נחמת, ממילא חיינות דוקא הן נהדלקת הגר, כמאמרס אטו נגרי נעי חיי נעי לא נעי חיי, והמדר"ר ז"ל נננורת הי' פני"ח כתנ דנשים חיינות נמז"ע

איתא: ושימשול. (ס) ציל וירוא מן המומים. (י) שם שער ט"ב וכעין מה שאמרו רז"ל סנהדרין כ"ג א נקי הדעת שברושלים נר לא היו נכסין בסעודה אצ"כ יודעין מי מיסב

עמקו. (יא) ציל תאול. (יב) ציל והוהר מן הדבור הרע. (יג) שם שער ט"ב. (א) ילקוט שמעאל ט"ה קמ"ו.

למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת כי התורה רחבה וארוכה מאד ואם זיכית הרבים וכא מעשה עבירה לידך ותתגברת ליצרך אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך לא עובדך לחטוא שזכותה את הרבים או יש שלא זיכה ותתגבר על יצרו מפני כי אחר כך זיכה את הרבים לכך קודם לכן לא עובדו לחטוא כי גלוי לפני מעשה האדם ולפי יגלה סודו ויש שעתיד לזכות או מעמי תורה ידע ולא עובדו לחטוא (ג) (בראשית ו ג) בשג"ם הוא משה יתן תורה למ' יום לכך מ' יום מכול לכך

משנת אברהם

וכמו שאומר רבינו שם נפרק ה' וע"כ כתב כאן הטעם דעונג [ורמו לדבר עשה לך כלי גולה זו נר וקערה (נדרים מ'), כלומר, אפילו עני גגולה נריך לנר כמו לקערה כי גם נר תזרכי האכילה הוא].

ומידע לפי זה יש לכאורה להסתפק קצת נמי שאיט יכול לאכול גלילי שנת אלה כזית וגם הוא עני שאין לו משלו אם הוא חייב לשלוב, דמשום עונג אין כאלו ונכיווד אינו חייב אם אין לו משלו, וגם איכא למידק קצת נפסחים כ"ג, מ"ט לא דרשו מלקדוש ה' מכוונ, הנדרש נשנת קי"ט על יו"כ, ומדליקין נרות גלילי יו"כ דהוא משום כינוי, דהא אמרינן דהלוקה בכלל כינוי, וי"ל נפקל.

ג) ראיתי שכ"ח מפלפל נחמיה נהא דגשים חיינות נהלוקת הנר דהא היא מז"ע דרננן שהזמן נרמא, ותלי לי' מר אם הטעם של הדלקת הנר הוא משום כינוי או משום עונג, לפני הטעם משום כינוי יחא, דלכנד את השנת אפשר גם ניימי החול היינו להכין השמן והפתילה, כעין שאמרו נביאה, כל ימיו ה' אוכל לכבוד השנת.

ולפע"ד אין הדבר כן, דע"ס הדלקת הנר יש לה זמן וכדאמרינן שלא יקדים והוא מצוה זמנית נלי ספק, ואי דאם יערח להכין שמו ופתילה כמה ימים קודם השנת ודאי יעול שכרו וכהא דשמאי האוקי הכ"ל נביאה ט"ז, אבל לענין הדין של פיטור הנשים אזלינן נתר החיוב והחיוב הוא בזמן מונבל להדליק את הנר נערנ שנת, ואם יערח אדם כל השנה נשגיל ד' מינים וישמור אחריהם נמקומות הראויים וכו' ודאי שיטול שכרו ורואי אמנם שיטרת אם יש נירו, ועלול שאם לא יפסח כל כך לא יהי' לו ד' מינים נסוכות, ומכל מקום לולג הוא מצוה שהזמן נרמא, וכן על דרך זה נמצוה שתיקנו חכמים, ומסתנר או על ידי הנביאים או על ידי אנשי כנסת הגדולה לאחר שנשכתה תורה ומרו ויסדוה נמסרה דוקא לנשים או מפני הטעם שהיא כנתה נרו של עולם או מפני הטעם הפשוט שמינא הרמז"ס מפני שהיא מצוי' נביא, אבל נכל אופן כך מפורש נמשה על שאינו זיהרות וכו' וכך מפורש ננרייתות ננלי ונירושלמי שנמסרה המצוה זו דוקא לנשים, ומה שייך כאן חקירה כזו, וכי אין כח ניד חכמים לתקן כך, ומ"ש מתפלה דמשום דרחמי יינהו תיקנו גם לנשים, והא עדיפא דתיקנו שהנשים חייבות נזה תחילה אלא דאם אין אשה מדלקת המצוה על האיש להדליק, ולא הי' שייך לתקור אלא אם ייתנה מצוה זו סתם וכהא דמקרא מנילה דאמר רינ"ל שאף הן חייבות מפני שהיו נאותו הנס, אבל זוהי מצוה שנתנה נתחלה לנשים יותר מאנשים.

ובדברי המרדכי יש לעיין קצת דלא דמי הדלקת הנר לסוכה וכדומה שהעושה פטור דהתם אף לנ"ש אם עשאה מתחלת השנה לשם סוכה כשרה, ועוד דקיי"ל כנ"ה ואף שלא לשם סוכה כשרה נחתה זמן שעשאה מה שאין כן הכל דתינו ונבלג שלא יקדים אף דע"ס של הדלקה שיתענג נשעת הסעודה מכ"מ המצוה מתקיימת כשמדליק, ויש לעורר עוד ואין הפנאי מסכים לכך.

הכותב נחשון ותוחס ננרכת השנים וכט"ס לכ"ח ולאניו הרנ המופלג נתו", הי"ו.

ידידו המכנזו ומוקירו כערכו הרס והנעלה.

יצחק אייזיק הל"ר הרצונג

שהזמן נרמא נדרננן משום דזה הוא נכלל לא תסור והוי לאו ואין חילוק בין זמן נרמא או לא, ועוד דדוקא נדלוריייתא המלך מלכו של עולם יכול לפטור למי שירצה אבל לא נדרננן, והנה טעמים אלו נכונים על מצות שתיקנו חכמים נדרך כלל על כל ישראל ושעיר אי אפשר להם להוית את הנשים מן הכלל, אבל אכתי לא מסתנר למה תיקנו מצוה של הדלקת הנר נשנת דוקא לנשים ננל, ולהנ"ל יונח.

ומדברי הרמז"ס ז"ל שכתב נהל' שנת ה"ג, דהזמן של הדלקת הנר הוא על הנשים מפני שהיא מצויה נביא, נראה שאל נזה לתרך איך תיקנו נרנן למיינ את האשה נמצוה שהזמן נרמא, ועל זה אומר דמכיון שהיא מצויה נביא ועליה לעשות ולתקן לנעלה נרכי הנביא לכן גם תיקון של הדלקת הנר נכלל מתיקון נרכי הנביא, ונזה אי אפשר לומר כי רשות אחרים עליה כנסרת האנודרהס.

בשנת תרנ"ה נהייתי מתגורר נפאריש הי' לי משא ומתן נהכלה זו עם הרנ הנאון האדיר ר' יצחק אייזיק הלוי הרצונג, שהי' אז הרנ הראשי נאירללנד, וכעת הוא הרנ הראשי נישאל, נמכתני אל הנאון הנ"ל דקדקתי נלשונות הרמז"ס ז"ל שנפרק הי' מהל' שנת כחנ: ומדליק את הנר שזה נכלל עונג שנת, ונפרק ל' כחנ: ונריך לתקן ניתו מנעוד יום מפני כנווד השנת ויהי' נר דלוק ושלחן ערוך לאכול ומטה מונעת שכל אלו לכנווד שנת הן, ע"ש, וגם תקרתי נהא דהנ"ל איך הטילו נרנן חוננה של הלוקת הנר על האשה הלא נדר זה הוא מצוה שהזמן נרמא, והארכתי נזה, ואלו הדברים שהשיב לי הנאון הנ"ל שליט"א:

נ"ה יום ד' דתשננה, תרנ"ה, דונלין. שלום וכט"ס לכ' הרנ הגדול התריף ונקי נמדרי תורה, אונר תורה ויראה טהורה כש"ח ר"א פרי"ם, אנון יקרה נפריז הנירה.

אחדשה"ט ננרכת השנים. מכתנו היקר תוכו רלוק דנרי תורה נממדים לנכון הניעני ומפני הטרדות המרונות ונפרט נאלו הימים הקדושים לא נפניתי עד רגע זה ממש לקרוא את החד"ח ששלח לי ומלותו הטעם אני מוכרח לנל נקצירת האומר ואני כותב נלי עיון נפסרים ונשהקפה ראשונה וע"כ עלול שיהי' מקום להשיב נמדה מרונה.

ה) לע"ד לשונות רבינו הגדול מדוייקים ומכוונים מאד, ושיטתו היא דנהלקת הנר תרווייהו אייתייהו עונג וכינוי, ושם נפרק ל' מדנר נמי שאינו נריך אלא לכזית דשם לא שייך עונג דהוא דוקא נסעודה נמורה, ואית כאן משום כינוי (או ניו"כ שאל להיות נשנת דלית ניו' אלא כינוי), ואולם נפרק הי' הרי מדנר הרמז"ס נעני שאין לו מה לאכול ואוכל מן התמחוי או משל אחרים, ולית כאן משום כינוי, דהא דרשינן נירושלמי פאה, כנד את ה' מהונך אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור (עי' קידושין ל"ג ואלכ"מ) ולא הי' חייב למור ולשאל שמו ופתילה מאחרים, ומתינו רבינו מטעם עונג, דה שייך למנות האכילה, ואף דעשה שנתך חול, כנר פירשה רבינו נפרק ל' דהכל לפי ממנו של אדם וכו' והיינו להרנות נמאלכים אבל כנון נר דסעודה אפילו עני נמור מהדר לאכול לאור הנר גם נמול והוא נכלל הסעודה וחייב למור על הפתחים נשגיל כך,

תתרא (א) אבות פ"ב מ"ו. (ב) כן כתבו מור"רי אנטולי בסטרו מלמד התלמידים מרשת לך לך (ליק תרכי דף פ"ו א'): שהיא סעודה מכל מצות עשה שהזמן נרמא כי אילו הייתה סודוה לעשות

המסוה בוסן היה הבעל בלא עוד בנפנים המם הייתה קסמה נוסלת בימים וחפור המפסלה המכונת שהיא לוחעלנו ולתוקלתה, דבריו אלה הביא הכלבו סי' פ"ג, וכן כתב המבורהם מרנח

הערתקתי את כל דברי הגאון הנ"ל כי עדנים עלי דנריו היקרים משו ומפנינים וגם מפני שיש לי לדון בדנריו כלהלן: **הגנה** מה שכתב הגאון הנ"ל נרבי דנריו דלא שייך עונג אלא נסעודה נמורה אצל לא נמי שאינו צריך אלא לכזית, אין זה דבר פשוט, ולדעתי תלי' נפלוגתא נשנת קי"ח: נמה מענגו רב יהודה נרי' דרב שמואל בר שילת תשמי' דרב אמר נפגשיל של תרדיו ודגים גדולים וראשי זומין, והיינו סעודה גדולה כמו שפירש"י התם, דנרבים אלו היו תשובים להם, אולם רב חייל נר אשי אמר רב אפילו נבר מיעוט ולכבוד שנת עשאו הרי זה עונג מלי הוא אמר רב פפא כסא דהרסנא, הרי דליו עונג תלוי כלל נסעודה גדולה, אולם מה שכתב דדעת הרמנ"ס ז"ל היא דדוקא נדבר שהוא תמוס עונג חיינ להחזיר על הפתחים ולא נדבר שהוא תמוס כינוד כהא דירושלמי פאה, ולכן אין הרמנ"ס ז"ל מחיינו להחזיר על הפתחים ולאחול שמונ ופתילה תמוס כינוד אלא תמוס עונג, היא סנרא מפוארה וראוי' למוי שאמרה, אולם אכתי לא נרור מהיכן הוליא הרמנ"ס ז"ל את הדיו דחיינ אדם לחזור על הפתחים ולאחול שמונ ופתילה, ומלי אולמי' דמלות עונג ממלות כינוד או מלות לולג דמפרש שם נירושלמי שאינו חיינ לחזור על הפתחים.

שוב רחיתי נמנן אנהרס סימן רס"גיה, שכתב דלפיכך מחזיר על הפתחים ללורך נר ופתילה תמוס דהוא עיקר סעודה שנת וליו זה נכלל עשה שנתך מול ומראה תקום לסיון תרע"א, והמחלית השקל שם מפרש מדלמרינן שם נגי נר חטובה דמוכר את כסותו כדי לקנות נר חטובה מכל שכן הוא הדיו ללורך נר שנת דהא אמרינן שם נשנת דבר שלום נית עדיף וקודם לנר חטובה, וראה נלנני נור הל' חטובה שמשנר נטוב טעם דעת הרמנ"ס ז"ל שצריך למכור כסותו ללורך נר חטובה מהא דד' כוסות נרבי ערבי פסחים אפילו מן התמחוי, תמוס דכל דבר שהוא לפרסומי ניסא לא שייך לומר שאם אין לו הרי הוא פטור תמוס שהוא אנוס נמה שאין לו ולהוי כחשנ לעשות מצוה ולאנס ולא עשאה, דזה דוקא נשאר כל המלות דיש לומר דהוי כלילו ענד, אצל נדנר שצריך פרסום לפרסם לאחרים מה תועיל מחשנתו לאחרים, לכן נד' כוסות שהוא לפרסם לנני ניתו כדכתיב והגדת לננך, אינו תועיל מחשנתו, וכן נבר חטובה שהוא לפרסומי ניסא, ע"ש וס"י, וממילא יונת נמוי נגי נר שנת עזה הוא פרסום לנני ניתו וגם לאחרים הרוואים נרות דולקות שהיום שנת המעיד על מעשה נראשית, לכן פוסק גם נזה הרמנ"ס ז"ל שצריך לחזור על הפתחים דוקא ללורך שמונ ופתילה אצל לא לשאר עונג שנת שאינם נאים לשם פרסום לאחרים, ואפשר דזה הוא הטעם דאמר רבא פשיטא לי נר ניתו ונר חטובה נר ניתו עדיף תמוס שלום ניתו, כלומר הגם ששניהם נאים לשם פרסומא ניסא אצל נר שנת יש נר יותר פירסום תמוס שהוא מעיד על נריאת שמים וארץ שהוא יותר נם ופלא מאשר הנם דחטובה ואלא שתאמר דשאי נר חטובה שהוא מפרסם לאחרים, דהא מצוה להניחה על פתח ניתו מנחון, על זה אומר רבא דשלום ניתו, כלומר נמה שהוא מפרסם לנני ניתו נריאת שמים וארץ על ידי הש"ת ועושה שלום נפגשם ומקרנס לענדות השם עדיף, וראה שם נרבינו חננאל שדמפרש תמוס שלום ניתו, שנאמר וידעת כי שלום אלהך (אינו ה'), ודלא כרש"י שם.

ומה שכתב הגאון ריא"ה שליט"א דהרמנ"ס סונר שיש נהדלקת הנר תמוס כינוד וגם תמוס עונג, כן מלאתי כתוב גם נפרי מנדים אורי"ה רס"ג, אולם זה נרור לי שלא כן דעת רש"י ותוס' דהא רש"י מפרש נהדיא שם דף כ"ה ד"ה חונה, כנוד שנת הוא שאין סעודה תמונה אלא נמקום אור כעין יומא נפרק נתרא דיומא ע"ה, והתוס' שם מפרשים נהדיא דהדלקת הנר נמקום סעודה חונה תמוס עונג, אצל הדלקת הנר גופי', פירוש לאו דוקא נמקום סעודה, זה פשיטא דחונה דהתנן על ג' ענינות וכו' על שאין זהירות נהדלקת הנר, משמע דמה שנשים מלות להדליק את הנר אין לו שייכות לעונג אלא או לכינוד או כמו

שכתנתי לעיל דהכינוד של שנת הוא לפרסם את השנת ולהעיד על מעשה נראשית נפומני.

ובנוגע למה שדיקדקתי איך הטילו חכמים חונה לקיים מצות הדלקת הנר שהוא דבר שהזמן נרמא, וכתנתי דלהטעם שהדלקה היא תמוס כנוד השנת ממילא גם נחול אפשר לכבוד את השנת כשומאי הזקן שכל ימיו הי' אוכל לכבוד השנת [ומה גם לפי הנ"ל שהכנוד של שנת הוא לפרסם את השנת ולהעיד על ידי כך על מעשה נראשית], והגאון הנ"ל דחה סנרא זו נטענתו וכי תמוס זה לא הי' מצוה שהזמן נרמא, ואטו לולג לא הי' מל"ע שהזמן נרמא הגם שיזייר שיטרת כל השנה לרכוש לו לולג לשם התג וכו', אולם כנר מפורסמים דנרי הרימנ"ן והריטנ"א ז"ל שחירלו קושית התוס' נקידושין כ"ט, למה לי קרא לאתו ולא אותה הא הי' מל"ע שהזמן נרמא, וחירלו דנהי דמלות מילה היא ניוס שומיי אצל ההתעסקות להכין מוהל ולכרי המילה אין לה זמן קצוב לכן אילטריך קרא, וראה תוס' ע"ז כ"ו ד"ה אשה ללוו נת מילה, שכתבו ג"כ מעין סנרא זו, ואם נמלות מילה נלמרה סנרא זו, נמלות כינוד השנת על אחת כמה וכמה שיש תקום לומר שהעסק נמי החול לכבוד השנת הוא חלק מכינוד השנת, דהתם נגי מילה נמה שמתחל עלמו קודם יום השמימי נצרכי המילה עדיין לא נעשה דבר נמלות מילה עמיה עד נא יום השמימי אצל כשחכנד את השנת נמה שנטרית עלמו נימי החול להכין צרכי שנת או מיד מקיים מלות כינוד השנת, וראה נח"א מספרי זה דף ז' שהארכתי נדנרי רבינו שכתב שנכלל מלות זכור את יום השנת הוא לרחוק, וללנוש נגדים, ולחקן עונג שנת ,,ענרנ שנת", וכתנתי שם דננרי רבינו יש להם מקור נפסיקתא רנתי ונמכילתא זכור מלפניו, כלומר, ההתעסקות נמילי דשנת קודם השנת, ע"ש.

ואשר לשאלת הגאון הנ"ל א"כ כל מלות עשה שהזמן נרמא יש לה התעסקות טרם הזמן, כנר קדמו המקהה נקידושין שם וכתב דלדעת הרמנ"ן והריטנ"א נע"כ צריך לומר דכל מלות נוילה אין החיוב על האנ שימול את ננו אלא שיסתלל שהנן יהי' נימול וההשתדלות אינה תלוי' נזמן, כלומר, אין מצוה זו דומה לשאר מלות התלויות נזמן כגון לולג שמצותו ניוס ראשון של חג ומה שמתחלל לעשות ללורך המצוה טרם זמנה אינו אלא השתדלות גרידא אצל מלות מילה אין המצוה על האנ שימול את ננו אלא שיסתלל שננו יהי' נימול ניוס השמימי וכל עשה שהוא מתחלל נזה זו היא מלותו, והלא סנרא זו נעלמותה כתנתי להגאון ריא"ה הנ"ל לחלק נין מלות עונג וכינוד השנת דמלות עונג עמם המצוה היא כשמענג את השנת ניוס השנת והמתחלל קודם השנת שיוכל לענג את השנת נזמנו אינו אלא השתדלות והכנה לקיום המצוה, אצל כינוד השנת אינה דוקא ניוס השנת, אלא זה המכנד את השנת טרם נא השנת גם כן מקיים מלות כינוד, דומה ממש למלות מילה נהשתדלותה טרם זמנה כסנרת המקנה הנ"ל, ודו"ק היטב.

ובמשך השנים, זמנן שכתנתי את דברי להגאון ריא"ה שליט"א, מלאתי נספר פרי לדיק מהגאון הקדוש ר' לדוק הכהן זקל"ה מלונלון, נקונטרם שניתת השנת, שכתב נדנרי יקרים ונפלאים נענינים אלו, ורחיתי שגם הוא ז"ל סונר שכינוד השנת היא מל"ע דרננן, ולפי דעת היראים היא דלורייתא, שאין הזמן נרמא תמוס דהיא נוהגת כל ימי החול ג"כ, וכתב שם נדף מ' חל"ק: ומכללות דנרי הרמנ"ס שם נפ' ל' נענין כנוד הוא ואפילו יהי' הטורח ללורך דבר לא עונג, וכן נדיו כי העונג אינו אלא נשעה שמתענג. נימור אצל מלות כנוד הוא כל מה שעושה לכנודו, וע"כ שפיר גם מה שטורה גם מקודם הרי כנוד שנת הוא שטורה נשנילו, דל"ז שיהי' הכנוד ליומו דוקא, וכן דרך לטרוח לכנוד המלך טרם נולו חה עיקר כנודו נטורח שהוא עוד טרם נולו, וראה שם דף מ"ג שהאריך נדנריס נממדים, ושמתתי כיום מועד נמה שכיוונתי לקבל דנריו של הגאון הק' ז"ל, הגם שדנריו אינם ממש כמו שכתנתי לחלק נין עונג לכינוד

היו שני ק"פ שנים (ד) וכן (ה) [ג] יאשיה שמו וכתוב (ירמיה א ה) במרם אצרך כבסן ודעתך ובמרם תצא מרחם הקדושתך (ו) אעפ"כ אינו רוצה מלאך להניד מפני מדת הדין שלא יאמר כבר נודת עליו מה יתקל לנפולו :
 תתריב. אדם שזוכה את הרבים ולימד את העם תעשה עבירות לא יגן מסורענות הבאים תתן משלמה המלך שאין הדיק ותיוק (א) ורצו למנותו עם שלשה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא אלא שירדה האש לכך לא יחא נפ רוח ולב המזכה שיאמר שיעשה הסבו כי לא יועילו מהשבותיו שאמר זכיתי וכל המזכה וחילל שם שמים הרי כננר הזכות שזכה :
 תתריג. אמרינן בתנחומא (א) אמר אברהם לפני הקב"ה רבונו של עולם איני זו מכאן עד שתשבע לי שלא תנפני שמוא הם ושלום לא שמעתי לך והייתי מאבד כל מה שינעתי כל ימי אמר ר' יוחנן אמר לו הקב"ה שלא ינפחו לעולם עדי. יסורין שבאו על איוב היו ראויין לכא על אברהם (ב) שנשבע לפרשח את עין בכורו זה איוב שנא' איש היה בארץ עוף איוב שמו הרי משמע מי שזכה ואחר כך המא שאין זכיותו לבלום השוכין (ג) ובסוף יומא משמע שלא אבד זכיותו ומה שכתוב (יהוקאל יח כד) כל צדקותי תג' לא תזכרנו והו כתחא על הראשונות ואברהם אמר שאם הם ושלום לא שמעתי בעקידה הייתי מאבד כל מה שינעתי כל ימי פירושו של זה הדבר לא שהיה מאבד הכל לנפרי אלא שזה העין שקול כננר כל הזכות ויכרתי את כל זכיות שהרי נתנו לו לעת וקנתו בן וביר הקב"ה להמית ולהחיות ויאמר למה לא השכתה אם תעברו על מצותי אמית את שניכם סומכ ימות יצחק במצוה ולא במרד תעוד יותר חילול שהקב"ה מנן צריך בדיק ותאמר מדת הדין איח הפירותו שכל מה שעשה הכל מיראה ואין לו שפר ועוד חברות היו מרננות עליו לוח שמיראה עשה עשית כל הניסים להוליד בן ולמנן צרו בידיו הרי שהיה צדיק הקב"ה אם לא היה עומד אברהם כנסיונו של עקידה לשלם לו רעה ולנכות הזכות והמזכה שמסר צרו בידיו השנתן לו בנים אז ישום הזכות שעשה אברהם כננר הניסים שעשה לו נמצא שעל הראשונות אין לו כלום והו שאמר אברהם שאם לא שמעתי לך הייתי מאבד כל מה שינעתי כל ימי :

תתריד. וראת ה' מהורה (תהלים יט י) אותה יראה שאין בה הרחור עומדת לעד כשכא המא לירו ויכול לחטוא ויצרו מתנבר עליו ותוקפו ומצא מקום ושקה בלא יראת אדם וכלא בשת ועוב בשביל הקב"ה וכן עשה הרבה פעמים ואחר כך תוקפו יצרו ער שחטא יש לו שפר על הראשונות ואם מתחרם ותחא על הראשונות אין לו זכות על ששפר יצרו מתחלה :
 תתרטו. למה כתיב (בראשית יז ז) בני זבינך בכרית מילה (א) לפי שצריך האדם להפיר ממנו הרחור עבירה כאלו אין לו עוון שנאמר (קהלת נ בא) רוח בני האדם חקלה היא למעלה כל היום אין להרהר אלא מרצון מעלה והרי יחא בלא הרחור (ב) כעליונים שאין ביניהם תאוה רק לאשתו יבא לקיים פריה ורביה בצינעא כשאדם בסתר לבדו יחשוב על כל דבר אילו היה קושחו כנלוו אם היה מתבייש מבני אדם אל יקשוח בסתר (ג) כל הנדול מחבירו יצרו גדול מחבירו תכשל על כל עבירה ועבירה קמנה ברבר שהבירו לא היה נכשל כנן (ד) רבינו הקדוש [א] שלא ריחם על הענל לקח י"ג שנים בייסורין לכך ישם אדם ללב ואם היה על הענל כך מי שלא ירחם על האדם איך דינו אם לא ילקח בזה העולם ילקח כאותו עולם וכלב שאינו נרשך בני אדם ובא לבית אם הפך לנרשו ינרשו בשכס אבל לרחוק אותו בחוק בדת כביאותו ולקוורו זה לא יתכן :

תתרטו. ועל פת לחם ישעך גבר (משלי כה כא) זה שאמר הכותב (תהלים נ ג) וסביבו נשערה מאד (א) כהוט השערה הקב"ה מדרקק סביבו (ב) לפי שלא נתן יהונתן פת לרוד נהרנו נוב עיר הכננים תענש יהונתן על זאת שנחרג עם שאלו אביו אע"פ שיחונתן היה ירא להביא להם לשרה שלא יודע מן יפתכן דוד בנפשו אעפ"כ נענש יהונתן על זאת שנחרג עם מירדשו כהוט השער רק הנע לכאן ולכאן אע"פ שאין אנו רואין מי מוזו ואין רוח אנו מרגישין שמוזו אנו יודעין שעל ידי רוח דומם ננער חז כך הצדיק שמדת הדין מונעת בו אין אנו יודעין על איזו עבירה כי לא חטא אלא שאנו אומרים מאחר שהוא לוקה הקב"ה לא הביא על חנם פורענות עליו שנאמר (שם קמח יז) צדיק ה' ככל דרכיו (ג) דוד אע"פ שכולמס אחזו והוצרך

משנת אברהם

זוטרל, דיש יסורין נלא עין ע"ש. ופסעל דש"ס נ"ח פ"ה תשע דיסורין של רני הוא לכפרת ישראל, וכולי שני דרני לא אינעריך עלמל למיטרל, ועי' מדרש תנחומא ויקי.

אלל דעתו שנס הטורח לעונג נ"כ תמלות הכינוג הוא, אלל נעלם הענין הוא כמו שכתנתי דמטעם זה חיקנו רנותינו (לו) להדעה שהלקת הנר היא מלאוריותל) תלוה זו לנשים כי אינה תלויה צומג, ככ"ל.

[ג] יאשר שמו וכו'. ראה ימות ל'. ונחמ"ק הניה שלל כדת.

סימן תתרט"ז

המביא את חבירו לירי ספק סכנת בכרי להציל את עצמו מוראי סכנת

[א] אע"פ ספק וכו'. נח"ל סימן קס"ג כתנתי לשיטת רנינו היא שאסור לו ללדס לסכן את עלמו אפילו נספק סכנה נכדי להציל את חנירו, ע"ש. אולס כלן כתנ רנינו ודלוי סכנת הנפש היא, על ידי פעולה המניחה את אחרים

אנטולי בספרו המלמד כתב בפרשת לך לך : וכות היה כותג המצוה לחסד התאוה לא בשל פעל הכלי התאו כר כי לא יחפון השם בהשחתת העולם ומקור דבריהם מפורש תרשא ח : לפיכך ניתנת ברת מילה בערות שתוה יראת המקום מונעת לעשות חטא. (ב) שבת פ"ס א : יצר הרע יש בייכטו : (ג) סוכה ג"ב א. (ד) בבא מציעא פ"ח א. תתרטו. (א) כבא קמא ג' א. (ב) סנהדרין ק"ד א. ילקוט שמואל רמז ק"ל. (ג) לא מצינו שאחוז לדה בולמוס רק מצינו ביוסא פ"ב כי שאחוז למצרי בולמוס והאכילתו דוד מיני מחיקת, אבל בירושלמי יוסא פ"ח היה אמרו : כשאל ווד ברעבון אכלן וישרש המפרש שאחוז בולמוס. (ד) סנהדרין צ"ה א.

סימן תתרט"ז

[א] שלא ריחם וכו'. הגם והאמת הוא כדברי רני שאמר לו לאותו הענל לכך נולדת, ותכלית נהמה הוא שמיטתה, אלל תאחר דההיא ענלל תליח לרישא נכנפי' דרני וקל נכי, הי' לו לרחם עליה כדקאמר שם כתיב ורחמיו על כל מעשיו. אלל דנשאר נני אדם אין זזה שום נדנוד של חטא זולת לגני ננרל רנה כרני. וכנרלה דדעת רנינו דלון יסורין נלא עון, עי' שנת ל"ה ודעת החוס' ננרכות מ"ו ד"ה מר

עצמו ומקור דבריהם הוא מה שאמרו נכבדו אב בקדושתן ל' א : אשה אין מיסס ביהה לעשות מפני שרשות אחרים עליה. (ג) חולין קל"ט ב. (ד) דיל כדכתיב : והו ימיו מאה וקשרים שנה בראשית ו' ג. (ה) דיל בירמיה כתיב במרם כר. (ו) נדה ט"ו ב : ואלו צדיק ורשע לא קאמר. תתריב. (א) סנהדרין ק"ד ב. (ב) מרשה וירא, ובבראשית רבה פ"ו ובמדבר רבה פ"ו. (ג) שם פרשה ג"ז. (ד) דיל בסוף פ"א וקדושתן פ' ב. תתרטו. (א) מדברי רבנו נראה כי מסכים לדברי הרמב"ם ע"ד המילה שכתב במגילת שמי' לשלשי : וכן המילה אצלי אחוז מטעמים למעט המשגל ולהחליש זה האבר כפי היכולת עד שימנעו במעשה הזה, ור"י

לאכול הואיל והיה לו למנוע מפני שראה שם דואג האדומי מוטב שימות ולא ימפור נוב קיר הכהנים למיתח [K] אע"פ שספק היה ונקנש דוד שאומר (א) (ש"כ כא יז) ויעזור לו אבישי בן צרויה בתמלה שלא יקנש בימיו וזהו (שם קיט קפ) ספר מפורד בשורי ומשפטיך יראתי שאילו היה ינתן מביא להם שמא ידע הנקר או אהר ויגרד לשואל כי דוד בשדה ימית אותו ואז יקנש ינתן מן הדין וקתה שלא הכיז נקנש על נלגול דוד וכן אני מה היה לי לעשות לכך ספר מפורד בשורי ומשפטיך יראתי אבל כשאני אומר שעל כל דקדוקים אתה דן כל שכן שמרת טובה מרובה שכל דקדוקיה תשמור וזהו שנאמר (ישעיה כב יא) הנה שכרו אתו ופקולתו לפניו וזהו שנה' (תהלים קיט נב) זכרתי משפטיך מעולם ה' ואתנחם :

התרי"ו. שורש' (א) יראת ה' בשארם מתאוה לדבר וקוב את יצרו בשביל יראתו את ה' ולא שירא מפורקנות או בשביל הנאת העולם הזה או מפורקנות העולם הבא אלא ירא שן לא יהיה [K] תמיד תמים וזהו (בראשית כב יב) כי קתה ידעתי כי ירא אלהים אתה באהבת הקב"ה וכן כשבאה מצוה לידו וקשה עליו לעשותה ואע"פ שקשה עליו ביותר קושה אותה כגון אברהם בעקדת יצחק וכתוב כי קתה ידעתי כי ירא אלהים אתה והלא קודם שבראו הוא ידע שנאמר (ירמיה א ה) במרם אצרך בכספן ידעתיך ובמרם תצא מרחם הקרשתיך אלא כך אמר לו לא אנסה אותך עוד כי זה גדול מכל הנסיונות כי נודע בזה הדבר כי הוא שלם בכל הדברים אע"פ שלא ניסחו בשאר דברים כי זה גדול מכלם ולו אין לומר קתה ידעתי ולא קודם אלא איני צריך לנסותך יותר כיון שבזה ניסיתך הרי הכל ככלל וזהו (שמות יח יא) קתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים אין צריך לנסות עוד שום אלוה יוסף אמר (בראשית מב יח) את האלהים אני ירא קשה עלי מאד שאתם מרגלים [ב] ויש לי לעזוב אתכם אבל שהנחתם את בניכם ברעבון אם לא תביאו להם מה יאכלו וכן (מ"א יח ג) ועובדיה היה ירא את ה' וקשה עליו שן יגידו לאחזל ויהרגוהו אבל כשהוא אומר (ויקרא כה לו) (ב) ויראת מאלהיך דבר המסור ללב אבל (דברים ז יג) את ה' אלהיך תירא (תהלים לז י) יראו את ה' קדושי :

התרי"ז. משה' דודו היו שוין (א) משה מלך מ' שנה וכן (ב) דוד משה הושע ישראל וכן דוד משה (דברים לג כא) צדקת ה' קשה ומשפטי עמ ישראל וכן דוד קשה צדקה ומשפט שנה' (ש"כ ח טו) ויהי דוד קשה משפט וצדקה לכל עמו (ג) משה אמר (תהלים כב א) מזמור שיר ליום השבת (שם שם טו) להגיד בי ישר ה' צורי ולא קולתה בו ולפי שאמרו למשה רבינו למה תמות בלא קתה הלא מאדם הראשון עדיך כל אבותיך חייך יותר ממך אמר להם (דברים לב ד) הצור תמים פעלו להגיד כי ישר ה' צורי ולא קולתה בו ממנו ילמדו הדורות לי לא נשא שנים כל שכן לאחריהם ובשאר דינים היה יכול לדון אלא במשה קשה ניסים (ד) ובמשה לקח ולמה מת משה סתות בשנים מכל אבותיו מאדם הראשון אמר להם לישראל מה שאמרת לי לבם (שם ל כ) הוא חייך ואורך ימיך לא כתבתי אלא בעולם שכולו ארוך שהרי מי עסק בתורה תצטער בה יותר ממשה הכל למדו ממנו ועל ידו נתנה תורה וקצור ימיו וכן בכבודו אב ואם כתיב אריכות ימים ומאדם הראשון עד יוסף לא קוצר ימים

משנת אברהם

סימן תתרי"ז

ניב „תמים”

[K] תמיד תמים וכו'. לפי הסדר רבינו דתמים משמעו שנוגד את ה' לא מיראת הפורעניות ולא נשגיל שום סנה אחרת, אפסר דזו היא שכתוב נאנרסם אגינו התהלך לפני והי' תמים, כלומר, מה שתהלך לפני יהי' רק נשגיל מדת התמימות שהי' תמים עם ה' ולא נשגיל שום סנה אחרת. ורבותיו ז"ל אמרו נמכות כ"ד שאנרסם אגינו ע"ה נקרא תמים. והרמנ"ן ז"ל שם עה"ת כתב: והי' תמים כטעם תמים שהי' עם ה' אלקיך, יגזור נלנו שהכל ניד עליון העליונים שהוא אל והוא אל שדי עושה טובה שלא הי' נזול ומניח רעה צהיות המול טוב ויפה כפי שיהלך האדם לפניו וכו' ע"ש. וראה ע"ז ו' תמים נדרכיו זדיק נמעשיו. ולפי הכ"ל יתפרש תמים נדרכיו שנוגד את הרע לא נשגיל יראת העונש אלא נכדי להיות תמים עם ה' וזדיק נמעשיו זו עשיית הטוב, ורש"י שם פירש תמים נדרכיו, עניו ושפל רוח, זדיק נמעשיו, נלל חתם. כנראה מנדריו שיש שיהי' האדם עניו ושפל רוח וממליחות כלומר, נועשה לא יהי' נקי חתום. ואפסר דרש"י נאמר מלפרש תמים דכתיב נח כנ"ל משום דאחריו נגדרים ל"א: ומכל הנאות שעשה אנרסם אגינו לא נקרא תמים עד שזל, הרי דלי אפסר להגיע למדרגת תמים עד שזל וזה לא נלטווה על המילה.

[ב] כנראה ז"ל: ויש לי לעזור אתכם מפני וכו'.

לידי ספק סכנת נפשות. ואע"פ שאין זה איסור מלד הדין אולם ממות חסידות אין לו לאדם לעשות כן ודוד המלך ע"ה שעשה כן נענש והגם והלכה היא כרע"ק דחייך קודמין לחיי תנידך נ"מ ס"ג, אפילו נודלי סכנה לחנירו וכ"ש כלאן שאינו רק ספק סכ"ג לחנירו. ואין שום סנרל לומר דרע"ק מודה דמלד מדת חסידות נריך האדם להקדים את חייו של חנירו לחיי עולמו, ואדרנל מסתבר כדברי החמדת ישראל שהנחתי נסיון הכ"ל דאפילו נן פטורה לא אמר דמדיכא חיינ שלא לראות נמיתחו של חנירו אלא ממת חסידות נלנד כמלמרו „מוטנ” שיטחו שיהם, ע"ש. אולם מכאן מתחורר מה שכתנתי שם, דפלונגת רע"ק ונ"פ אינה אלא נשיטם שהיו מהלכים נדרך וכו' דפליגי אס נאופן כזה חסון שהגרה נלה על שניהם כלחת או לא, אכל נאופן שהאסון לא נל אלא על אחד, זה העומד מרחוק אינו נתפס נאותו האסון כלל, אז הכל מודים שאין זה העומד מרחוק חייב לשתף עמו ולסכן את נפשו. ולכן כלאן שהנולמוס אחתו לדוד, והיא נרה פרטיה רק לדוד עמו, לא הי' לו הרשות להגיל את עמו נחמעני אשר עלול להגיל את אחרים לידי סכנה. ואלמלי הי' הדבר סכנה ודלית לאתרים הי' אסור מלד הדין, ונספק סכ"ג יש נו איסור רק ממת חסידות. ועוד דהכל היו ספק סכנה לרנים, דנו עיר הכהנים וספק סכ"ג דרנים חמור מודלי סכ"ג דיתיר. וכשם שזלמה גדולה לסכן את עמו נכדי להגיל את הרנים, כדמנינו בני אסתר, כן יש איסור להגיל את עמו נהנלח את הרנים לידי ספק סכ"ג. וראה סימן קנ"ח לענין גרמל לשפיכת דמים ונהשתנות, ונסימן תקכ"ה נדון להגיל את האדם ועל ידי זה יכנס אחר נמקומו, ע"ש.

תתרי"ז. (א) ננוסס : התסידות. (ב) בים ניה ב. תתרי"ח. (א) ביר פרשה ק' : ושימט את ישראל ארבעים שנה. (ב) מלכים א' ב' י"א. (ג) כיכ יד ב' רשי ריה ועיי משה : תולה למשה וכל אחד עשר מזמורים נסודו, ומדרש דבה בראשית סכ"ב : ובא משה וחידו על שמו, ויפדקי וריא ומדרש שוחים פרשה ד"ב

כיוסף להודיע שאורך ימים שנתוב ככבוד אב ואם לא דבר אלא [א] על קולם הבא ודוד קיצר ימים מאבותיו להודיע כי הכל מדבר לקולם הבא. מזמור שיר ליום השבת משה רבינו אמרו וסופו צזרי ולא קולתה בו לומר (ח) שמת משה בשבת והצדיק עליו את הדין ולמה מת משה (ו) ודוד בשבת כדי לקיים (ש"ב ז ט) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר רמזו משה. כשם הגדולים (ו) שהמספיר קורא בתורה ומספיר בנביאים ומברך מן דוד (ח) משה נתן ה' ספרים ודוד ה' ספרים בספר תהלים לפי שהיתה תורת משה בימיו (ט) שתיקן משמרות וצוה לשלמה לקיים התורה (י) ועמרה וישי מתו בעמיו של נחש. ולפי שכמוזמור שיר ליום השבת סופו להניד כי ישר ה' לך אומרים בשבת צדוק הדין ולפי שמשה רבינו קיצר ימים מאבות ובשבת מת וכן דוד לך אומרים (תהלים קיט קמב) צדקתך צדק לקולם ותורתך אמת בעולם שכלו ארוך השכר (שם לו ז) צדקתך כהררי אל משמריך תחום רבם שדקדק עם משה ודוד.

תתרי"ט. כי מסני תרעה נאסף הצדיק (ישעיה נז א) כנן (א) בנו של ירבעם הרי מעלה על ירבעם כאילו המית את בנו ונפרעין ממנו קנותיו וקנות בני שנפסה בנו [א] בלא משפט ומעלה עליו כאילו אמר הקב"ה שקיבל לו מיתה כשבילו נתתן חלקם לו לך (ב) הצדיק תהלת הספוק וסופו:

תתרכ"ב. (א) כפרקים דר' אליעזר אמר (בראשית כד ב) זקן ביתו של אברהם היה אליעזר עבדו וכתבו עבד קולם וכשנמל חסד ליצחק הוציאו לחירות נתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה כרי שלא יחא [א] לרשעים שבר טוב לקתיד לכא והקמידו למלך והוא עת מלך הבשן (ב) ר' יופי אומר שבעת ימי המשתה אנו לומדים מיעקב אבינו שעשה שבעת ימי המשתה ושמחה ולקח את לאה וקוד [ב] הוסיף שבעת ימים אחרים ועשה שמחה ומשתה ולקח את רחל שנאמר (שם כט כב) ויאסוף לכן את כל אנשי המקום ועש משתה אמר הקב"ה גמלתם חסד עם יעקב עבדי אתן את שכרם לבניכם כדי שלא יתן להם שכר טוב לקולם הבא שנאמר (מ"ב ה א) כי בו נתן ה' תשועה לארם (ג) ורבי אליעזר ביקש לר' צדוק אביו ליתן שכירות לרשע שלא יחא לו לגוי חלק בנן ערן שכשעשה טובה לישראל ואם לאו בעולם הבא ימקמו לישראל שיתנו לגוי משלו או נפרעים מאותו שקבל מן הגוי ומטיבין לאותו גוי בעולם הזה או בעולם הבא:

תתרכ"א. (א) רבי ירמיה אומר מניין אתה אומר אפילו גוי [א] העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול ת"ל (ויקרא יח ה) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ב) וכן הוא אומר (ש"ב ז יט) וזאת תורת האדם כהנים כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם וכן הוא אומר (ישעיה כו ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן (תהלים לג א) רננו צדיקים בח' וכן הטיבה ח' לפזורים הא אמילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול [ב] כשבעה

משנת אברהם

משמע ללא ה' רשע, וכן אמרו אליעזר ענד אנרהם זקן ויושג נישינה ה' (יומל כ"ח), וכנסם הי לנן עזן (דרך ארן זוטל, פכ"א). משמע דלליעזר אינו עונ, דהל עונ תשה הרנו (נרכות כ"ד), וכדנרי פרקי דר"א שהניח רניע איתא נמס' סופרים פכ"ו ע"ש.

[ב] הוסיף שנעת וכו'. נירושלמי דמו"ק א"ז יליף מכלן דאין מערנין שמחה נשמחה.

סימן תתרכ"א

גוי - גר, העוסק בתורה

[א] העוסק בתורה וכו'. נספרי משכ"ל הנלתי נוסחת המדר' גוי העוסק בתורה לאחר שנתנייר הרי הוא ככהן גדול, וממילא אין כלן פלוגתא בין ר"ת ורשב"י הדורש אתם קרויים אדם ולא עכו"ם, ור"ת או לנוסחת רניע ר' ירמי' לא נעי לומר אלא שאין מתחשנין ניווסם של ההורים אלא מעשיך יקרנוד וכעין דלמרו שמעי' ולנעליון לכ"ג: ייתון בני עממין לשלם דענדין עונדל דלהרן וכו' (יומל ע"א), ולסור לומר לגרים זכור מעשי אנותיך (נ"ח כ"ח).

[ב] בשבע מנות וכו'. נזמן שמקנלין גר תושג אין הליסור של הכולה אלא נגר תושג, אולס נזמן הזה שאין מקנלין, כל נכרי השומר שגע מנות הרי הוא נכלל גר תושג, ומזיה עלינו להחיותם (רמז"ס מלכים י"ג), וראה נירושלמי

המשה ספרים. (ט) תענית כ"ו א. (י) בבא בתרא י"ז א. תתרי"ט. (א) מלכים א' י"ד ר"ב. (ב) הוא הספוק בישעיה נ"ז א. תתרכ"ב. (א) פרק ט"ו. (ב) שם שם. (ג) מדרש איתא מסוק היו צורה לראש. תתרכ"ב. (א) סנהדרין ג"ס א, ד"ו ב, א, כ"ק ל"ח ב, ולענין במקוסות אלה ר' מאיר ורעין חוס' יבמות ט"א א ר"ה חזן: ולפי ספרים דגריסי תתם ר' דימה, ובאמת ספניו לר' מאיר שאמר אמילו גרי. המתקלה בעקב הרי הוא חשוב כאנשי כהני: מדרש שו"ת, ואם נוסף ליה מת שר' מאיר צוה לומר בכל יום ברוך שלא עשני גוי מנות מ"ג ב, ויודעים אנתו כי ר"ם היה ממשפחת גרים בישיב ג"ו, לכן גירסת ר' ירמיה היא יותר מתוקנת, וכן הוא באמת בתורת גריים אחרי פרק י"ג. (ב) שם תיבות אלה ליתא לפנינו

סימן תתרי"ח

[א] על עולם וכו'. קידושין ל"ט, חולין קמ"ג, למען ילרכיון יומך נעולם שכולו ארוך.

סימן תתרי"ט

[א] בלא משפט וכו'. ככתוב: יען נמלא נז דנר טונ וגו' ודרשו רבותינו שניטל משמרתו שהושינו אנוי שלל יעלו ישראל לרגל (מו"ק כ"ח, סנהדרין מ"ג, רש"י). אולס הרלנ"ג נמלכים שם כתב: וראי שדע שמואלו נז (ננו של ירנעס) דנרים רעים רניס, שלוי זה לא ה' זה הגמול לנד רחוי לו אך יחי' רחוי שימאך אחרי אנוי ומה שדמה לזה מהטונות, עכ"ל.

סימן תתרכ"ב

אליעזר - עונ.

[א] לרשעים שכר וכו'. מלמרים הלוקים יש נדנרי רנותינו על דנר אליעזר ענד אנרהם, הם ז"ל אמרו: אליעזר ששרת את רנו נלמונה יאל מכלל ארוך לכלל נרוך,

שלום טאן (הוא בתשובות האונים עשרי תשובה סי' ר"ב) על שנספר משה רבנו באותה שעה, וכן כתב השבלי הלקט סי' קכ"ו: מפני שמסורת בידנו מאבותינו שמשו רבנו דיה נספר בשבת במנות, ובתשובות האונים ליק תרכ"ד סי' ז: במנוה בשבת מהו לגמר תלמוד ואבות, אבות אין תלמוד לא מפני שאמרו במנוה בשבת נספר משה רבנו וכו' ובכלבו דין מ' הביא משם ר' נתן ז"ל: האומר שנספר משה רבנו דיה בשבת ולכבודו אנו עושין אי אפשר להיות כן, ועוד הא כתוב בו כן מה ועשרים שנה אנכי היום אלמא ביום שבת (צ"ל שבת) היה כותב הרי לא היה שבת ועוין ס"ו איות סי' רצ"ב סק"ב. (י) שבת ל' א' ועוין תביה ר"ו א' תדיה א"ל צרת. (ז) מסוים ס"ו ב' ע"ש. (ח) מדרש שו"ת תהלים מזמור א': משה נתן להם המשה חומשי תורה ונבנים נתן להם דוד ספר תהלים שיש בו

מצות שנצטוו לבני נח (ג) וחוזה מסקנותו שמוקטו אפור ותשיב לו אכירה שלו ואל תזלזלו אלא תכבדוהו יותר מישראל שאינו עופק:

תתרכב. והיו לאותות ולמוקדים ולימים ורשנים מה טובה קושה שמש ללבנה [א] שמלבישה אותה וזחר שחרי לעולם הלבנה יש לה זחר פלפי החמה שחחמה זורחת עליו דרך קנה הלול כך כשנכנסת הלבנה בעגול שבקנה בעובי הרקיע אז היא שלמה. וכך הצדיקים כשהן בגדולה אל יתנו בשת לצדיקים אלא יתנו לחם גדולה וינחנו בהן כבוד ואל ישב ביניהם בכשת וכתיב (תהלים קמב ח) כי יכתירו צדיקים:

תתרכב. יש מתפלל ונענה יש מתפלל ולא נענה חרי יש שצער חבירו ועלבונו של חבירו [א] אינו מעלה על לב זה יתכן שלא יחא נענה שהיה לו לחשוב אילו הייתי בצער של זה הייתי צריך להתפלל עלי וכתיב (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך ומאחר שאינו מצטער בצער הצדיק לא יתכן שיחא נענה לכך כל התפללות והתחננות תיקנו לומר [ב] בלשון רבים רמזינו ראה נא בעניינו וכתיב (דברים יג יח) ונתן לך רחמים ורחמך [ג] המרחם ירחם ואם לאו מה בין זה לבחמה שאינה חוששת בצער חברתה ועליו נאמר (קהלת ג יט) וזחר האדם מן הבחמה אף. שני צדיקים שבאין לעיר ומכבדין את האחד אותו שמכבדין יכבד לזה שאין מכבדין כדי שלא יקנא כפבדו ועוד כדי שיכבדוהו וכן חכם שבא לעיר שיש בה ירא שמים אותו צדיק וחכם צריך לנהג בו כבוד גדול ולשבחו כדי שיהו בני חסיד שומעים לירא שמים שלא יאמרו הלא זה החכם לא נהג בו כבוד כמו שנהג משה רבינו כיהושע וכתיב במאורות והיו לאותות ולמוקדים שחחמה נזנחת את זחר שלה ללבנה שכננה כמו (א) שמואל למור עוקבא ומור עוקבא לשמואל:

תתרכב. [א] התובל בחבירו אע"פ שלא נקש החובל מן הנחבל צריך הנחבל שיבקש עליו רחמים שנאמר (בראשית כ יז) ויתפלל אכרחם אל האלהים וירא אלהים את אביסלך ואת אשתו וכן אתה מוצא ברע"י אויב (אויב מב ח) ואויב עברי יתפלל עליכם וכתיב (שם שם י) וה' שכ את שבות אויב כהתפללו בער רעחו:

תתרכב. [א] אחד היה לו יתודי שנתא וחלה והתענה עליו כדי שיראנו הקב"ה אמרו לו הלא צורך כמה סעמים אמר צריכים לו רבים וכתיב (ש"ב א יב) ויספרו ויכבו ויצומו ער הקרב:

תתרכב. אחד היה מלביש את בתו בכנדים המודים ומאכילה יותר משאר בניו ומכנותיו אמרו לו והלא אמרו (א) לא ישנה אדם את בנו בין הבנים אמר לא אחיה כפוי טובה כנגדה כי [א] לקחתי ממון עליה כי נתתיה לעשיר ובאותו ממון אני ובני ביתי חיים וראוי לכבדה יותר:

תתרכב. אחד היה מודשיב תלמידו אצלו אמרו לו והלא תלמידים אחרים יותר חריפים ואתה מקרב אותו יותר אמר אביו של זה גרם לתורתו שהספיק לי מזונות:

משנת אברהם

ינמות פ"ח ה' א' וכריחות ט'. וראה מה שכחתי נספרי משנת אברהם ח"צ נדון גר תושב.

סימן תתרכ"ב

[א] שמלבישה אותה וכו' כלומר, סיהרא לא אית לה נהורא מדיילא אלא מה דהיינו לה שמשא (זהר נחקתי קימ"ג:).

סימן תתרכ"ג

חיוב לבקש רחמים גם על צרת היחיד.

[א] אינו מעלה וכו'. ראה נרכות י"ג כל שאפשר לו לנקש רחמים על חניו וחיט וחיט נקש נקרא חוטא. ולפי דברי רבינו כל שאינו משתתף נצרת חניו עונר על מנ"ע של ולהנת לרעך כחוד. ונספר אומר השכחה להגרי"ג תמה על הפוסקים שהשמיטו דין זה, דנרמז"ס פי"ד מה"ל אגל וכן נש"ע יו"ד סימן של"ה אילו מנואר אלא נתלה שהתקירו לריך לנקש רחמים עליו והוא בכלל ניקור חולים, אגל נצער דעלמא ליתא בהפוסקים שחייב לנקש עליו רחמים. וכתב נספר הכ"ל דלפיכך נאמר נש"ס כל שאפשר לו לנקש רחמים, דהיינו דוקא גדול הדור ולדיק כר"ח בן דוסא וחניו שנטות שיהי' נענה נחפילתו ע"ש. ומדברי רבינו לא משמע כן. ומדברי הש"ס שנת ס"ז וחולין ע"ה, וכן מי שאירע בו דבר לריך להודיע לרבים ורבים מנקשים עליו רחמים, משמע להדיא דיש חיוב לנקש רחמים על כל צרה שלא תנא על היחיד, והוא כדברי רבינו.

[ב] בלשון רבים וכו'. נשנו"א נרכות ריש פ"ה, שאילו מתפלל נלשון רבים אמר לכוון בכל תפילת י"ח ללורך עלמו כי אם לעונת כלל ישראל, לנד מתפילת אלוקי גלור המיוחדת ללורך עלמו ע"ש. ונרמז"ס ז"ל ליתא לתפילת אלוקי נלור, ואפשר דסוגר דלין להתפלל ללורך עלמו כלל. [ג] המרחם ירחם וכו'. ראה תוספתא נ"ק ספ"ט: ונתן לך רחמים וגו', סימן זה יהי' נידך כל זמן שאתה רחמן. הרחמן מרחם עליך. ונספרי שם: כל זמן שאתה מרחם על הנריית, מרחמין עליך מן השמים, וכן הוא נשנת קג"א וראה נינה ל"ג כל המרחם על הנריית נידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכו'.

סימן תתרכ"ד

[א] התובל בחניו וכו' לשון התוספתא הכ"ל נ"ק ספ"ט.

סימן תתרכ"ה

[א] אחד ה' וכו'. סימן כפול נח"א סימן רל"ו. וראה שם משנת אברהם.

סימן תתרכ"ו

גם על גרם טובה יש כפוי טובה.

[א] לקחתי ממון וכו'. הגם שהתורה זיכתה לו לאג נמתון זה כדכתיב את נתי נתתי וגו', אגל מכל מקום

תתרכב (א) מודע קפן ט"ז ב. תתרכב (א) שבת י"ב.

ובתריכ איתא. (ג) כן כתב הרמב"ם בהלכות גולה האבה: אסור להסיעות את העברים בחשבון כו'.

תתרכח. לאחר מתח אשתו חיו לו בנים ממנה ולקח אשה אחרת וחיו לו בנים גם מן השנייה ואשתו השנייה חיתה טובה לזרע מן הראשונה ומתה גם היא ורצה לתת לו קור אשה וממון ולא רצה אמרו לו למח לא תקח אשה אמר אבזרית היא ותהא רקת לזרע השנייה והיא חיתה טובה לזרע הראשונה [א] ולא אהיה כפוי טובח:

תתרכט. עני הולח קשיר חולה ורכים חולכים לקשיר לכבדו תלך אתה אצל הקני ואפילו אם הקשיר [א] תלמיד חכם כיון שרבים מצויין אצלו ואצל הקני אין אדם חולך אבל אם תלמיד חכם צריך והקני צריך כבוד תורה קדיף ואם תלמיד חכם אינו ירא שמים והקני עם הארץ וירא שמים ירא שמים קדיף שנאמר (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת ה' ואומר (שם פו ד) ואת יראי ה' יכבד וכתוב על ביקור חולים של קני (שם מא ב) אשרי משכיל אל דל כיום רקת ילמטחו ח' וכתוב (שם שם ד) ה' יסערנו על קרש דוי (שם שם ג) ישמרוהו ויחיהו:

תתרט. מעשה באחד שהיה מתקן מסריקות ונתקשר נתן לו הפרנס בתו ותלה בלי אומנותו על שולחנו ועל מיטתו והפרנס ביקש ממנו שיפיר בלי אומנותו ולא רצה פעם אחת נתארה תלמיד חכם אצלו ונולד בן לקשיר ובקש מאותו תלמיד חכם לאכול בסעודה ברית מילה וביקש הפרנס להכנס שיבקש לקשיר להפיר בלי אומנותו אמר הקשיר אני תולה בלי אומנותי לפני כתי לזכור החפז שעשה לי הקב"ה ואני מודה ומשבח להקב"ה שעשה לי הטובה נתן לי הקושר שלא יתנאה לפי עלי אמר לו אותו החכם תהא עליך ברכה שתלית בלי אומנותך לזרבח:

משנת אברהם

אולם יש לדון נזה אם כנים הדברים הנ"ל שניקור חולים הוא משום כיבוד, דל"כ נזין שלא יהי' חיונ לנקר את חולי ישראל העמי הארנים לחין איש חיינ לכנדס, ולא תנינו צדום מקום פטור זה. והרמז"ס ז"ל נהל' אלז י"דל' כתנ דניקור חולים הוא גמילת חסד שגופו והוי נכלל ולהצנח לרעד כחוד, ולחין אום סגרא דמול"ע של ולהצנח לרעד היא דוקא נח"ת. ונש"ס אמרו אפילו גדול אלל הקטן, גם משמע משם הטעם של ניקור חולים הוא מפני שהמנקה עושין לו לחולה כל זרכיו, ומטעם זה דרש רע"ק כל מי שלינו מנקה את החולה כלילו שפך דמים, והרל"ש שם פירש משכיל אל דל, משניה אליו לנקרו ולפקח נצרכיו. ולפי זה עשיר חולה שיש לו ענדים ומשנשים הרבה לחין חיונ לנקרו, אולם מטעם דלחריקן התם כל המנקה את החולה נוטל אחד מששים מחליו, לחין נפ"מ זין עשיר לעני, דכל יותר שינקרו לחינו יטלו אחד מס' נחליו כעשוריתל דני רני. ומהל דנרכות י' דלחמ לי' הקנ"ה לך ונקר את החולה, משמע ג"כ לחין נקור חולים משום כבוד, דהל ישעי' סגר לחין הוא חיינ לנל לפני המלך לכנדו וכנדו נניח עדיף, וגם נכדי לפקח ולעשות לו זרכיו ג"כ לא שייך גני מלך שיש לו ענדים רנים, אלל ע"כ דהחיונ של נקור חולים הוא משום שיטול אחד מס' מחליו, והוא גמילת חסדים שגנפנו, כלומר, דהגם שאל ילח שליח זן גילו של חולה יטול אחד מס' מחליו, אלל לחין זה פוטר את המלחל לנקר נעלמו וליטול עוד אחד מס', ונפרט כי גם על השליח חונה רחמי, ולס הוא מנקה הרי הוא מוחלל חונתו ואל את חונת המלחל.

אולם נספר תורת האדם להרמז"ן ז"ל שער החימוש כתוב: ושמיקן מהכל דנקור חולים כדי שיכנדו וירננו לפניו ויעשו לו זרכים הנרכים לחליו, ויחלל נחת רוח עם תנצרו, ועוד כדי שיכוון דעתו לרחמים וינקש עליו כדתיאל (מו"ק ה') וטחל טחל יקרל, זריך להודיע נערו לרנים ורנים מנקשים עליו רחמים. הלכך המנקה את החולה ולא נקש עליו רחמים לא קיים מצוה, עכ"ל. מנחל דתנצרו ז"ל, לחין הטעם משום כבוד, אלל לעשות לחולה זרכיו ולנקש עליו רחמים. והרמז"ן ז"ל השמיט הל דלחמו שנוטל אחד מששים מחליו, ולפטר משום דלחריקן נצ"מ ל' לא נצרכה אלל לנן גילו דלחמ מר זן גילו נוטל אחד מס' נחליו ולפילו הכי תניעי' לי' למיזל, משמע לחין הטעם של נ"ת כדי שיקח אחד מס' נחליו, דל"כ מי שלינו זן גילו לחה ילך אלל החולים, והש"ס אומר לרנחל דלפילו זן גילו שמינע לו רעה לננקר נמה שהוא נוטל אחד מס' נחליו, גם כן זריך לנקר, ונע"כ הטעם העיקרי כדי שיעשה זרכיו של חולה ונכדי שינקש עליו רחמים.

ואיך לדקדק נצרכי הרמז"ן ז"ל שכתב דהמנקה את החולה ולא נקש עליו רחמים לא קיים את המצוה אל"כ הי' לו לומר דהמנקה את החולה ולא עשה לו זרכיו של החולה לא קיים את המצוה, דהל הרמז"ן ז"ל כתב דמשום שני טעמים

נתו גרמה לטונתו, ולחין מן הראוי להיות כפוי טונה אפילו על גרם של טונה. וסעד לדברים אלו מנצרי החום' ע"ז ה' ד"ה כפויי טונה, ע"ש.

סימן תתרכ"ח

[א] ולא אהי' וכו' כלומר, מלמד שאמרו לו ליקח אשה אכזרית שתהי' רעה לילדיו, גם יהי' כפוי טונה לחתם של הילדים.

סימן תתרכ"ט

הטעם של מצות ביקור חולים.

[א] תלמיד חכם וכו'. לכאורה משמע דמיירי נעשיר תלמיד חכם ועני עם הארץ, ולחיו מונג, לחה ילך אלל העני עם הארץ שלינו חיינ לכנדו, הלל חונה מוטלת על כל אחד לכנד את הת"ת, ומה זין זה הלל דלחריקן נכתונות ע"ז, מנצלין ת"ת להולחל המת, נמה דנרים לחורים כשחין עמו כל זרכו, אלל לחלח דמחתי לית לי' שיעורל, הרי דלח"ת לחין שיעור לומר שכנר רנים מנייין אללו.

ודא דכתנו החום' נצכרות כ"ז ונחולין ק"ד לחי איכל חנר שלינו זריך למחנות יחמו לעם הארץ עני, הונל נחק"ח ננדפס שס"ח נשם הגלון רח"א, לחיו ענין לכאן כלל, דהלל הלל חפורש נחום' דגם על עם הארץ עני לחו מליוס להחיותו ולס לא יחמו לו המחנות יטרכו לחין לו חוליו, אלל הכל דמיירי לענין כינוד כמו שפורש נצרכי רנינו לחלי ייחמו כנד ת"ת וילך אלל ע"ה שלינו חיינ לכנדו.

לכך אפשר דרנינו מיירי נשניהם ת"ת, אלל אחד עשיר ואחד עני, ונח"ת עשיר יש חונה לכנדו הן משום תורתו והן משום עשרו, דרני מנכד עשירים, ונלופן כזה אומר רנינו דכיון שרנים מנייין אלל הת"ת העשיר לח מוטנ שחלך אלל הת"ת העני, ונחלוקה הנ', לס תלמיד חכם זריך והעני זריך כנד התורה עדיף מיירי כשרק אחד הוא ת"ת והשני לחי ת"ת.

ואפשר דרנינו נוחן טעם לדנצרו נמה שכתב נסוף הסיומן: וכתבו על ניקור חולים של עני אשרי משכיל אל דל, והלל ממקרא זה ילפינ ניקור חולים הן נעשירים והן נעניים, (נדרים מ'), אלל כלומר, מכיון שאלס חולה הרי הוא עני דכן קרלו הכתוב דל. וס נגנו' ילפינ מקרא דמדוע לחה ככה דל זן המלך, כלומר, אפילו זן המלך דל הוא נחליו. ומחיל לחין נפ"מ זין עשיר וזין עני, לכן לס יש אלל אחד מנקרים כדי זרכו ילך הוא אלל השני, מכיון שניהם ת"ת ושניהם עניים הם נחליוס.

תתל"א. יש דברים אם תחמיר על האדם לא יעשה המצוה כגון זה: מעשה בחסיד אחר שלא היה רוצה ליגע בכשרו כשקראו בניה שמא ימצא לו פינה או פרקוש והיה לו מראש והיה הולך תפילין ואחר כך נתקע ולקח המאכלות ונטול ידיו ומניח תפילין וכשהיה הולך לפני זקנים לא כותף קומתו כי אמר איך אשתחוו בעוד תפילין עלי ועוד אמר איך אראה באשתי או איך אדבר עמה בעוד שם שמים עלי ואמרו מאחר שצדיקין כך פרישות לא נוכל לטבול [א] ולא הניחו תפילין אמרו לאותו חסיד הרי בשלח אותם מן המצות בחוסרות שלך אם כן איך תשליך הניע מחוסרם בעוד שהתפילין עליך אלא (א) לא ניתנה התורה למלאכי השרת ועוד (קהלת ז טז) אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר ועוד אם רצית להיות פרוש בהם לא היה לך לנלות לאחרים ואותו חסיד לא היה מנשק את בניו אלא כשהיה שמה לרבר מצוה ולבו שמה כאכתב חקב"ה היה מנשקם בפיהם פרי שמחשבתו תיכנס בלבם אמרו לו לפי דבריך תחרהר בראת שמים בשעת ביאה שיהו בניך צדיקים אמר להם ברבות התאוה יהיו בנים צדיקים וחרהרם ככפילין התאוה ובניו מנשקין ידה ורגליו וברכיו על שם (בראשית כז כ) [ב] נשח נא ושקף לי בני:

תתל"ב. אל תהי צדיק הרבה כגון שיחודי עומד (א) בבית ע"ז ורצוים לחרת אותו ואמר לא אכנס בבית ומצינו (ב) ביהונתן בן רכב שהלך לבית ע"ז כדי שלא יהא אחד מקובדי ה' בין עובדי הבעל אמרו מוטב שילך לבית ע"ז כדי שלא יעבוד שום צדיק לע"ז מיראה ועוד כדי שלא יהרג הצדיק אע"פ שעושה מיראה הוא עובד:

תתל"ג. אל תהי צדיק הרבה שאם יש צדיקים יותר ממך ובאתה לעשות דבר ורע בעיניהם מאחר שהם חסידים ממך ונמ חכמים כסוד אתה (משלי ג ה) אל בינתך אל תשקן (שם יב טו) דרך אויל ישר בעיניו וכתוב (מ"א כ לה לו) ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא וימאן האיש להכתי ויאמר לו יען אשר לא שמעת לקול ה' חנך הולך מאתי וחקך האריה:

תתל"ד. (א) [א] ומעשה ביוסף הכתן שמתאווה אחיו וכו' וכן (ב) ר' חייא בר אבא בתלמוד ירושלמי טמא כשמת רבו ונשיא ואמרו (ג) לא פסקתי לפני מי שנדול ממני ואם אינו רוצה ומפציר שילך לפני מי שנדול ממנו ועקר יש לו פן יחשרוהו חמטן יקבל שכר למה לפי שכרצונו אינו הולך לפניו ומצטער ובין יצטער ובין לא יצטער מתבייש הוא והנדול

משנת אברהם

נשנת ק"ל דתפילין עדיין היא מרופה נידם, ג"כ הכוונה שלישי מתיים כל היום כולו ע"ש נרש"י ד"ה דל"ר ינאי. ועי' ונגן אברהם אר"ח ל"ז, דונדרי הרא"ש משמע דלפילו אינו וניח תפילין כלל מחשש שלא יוכל להזהר לא היו בכלל פושעי ישראל נגוסן. ונפמ"ג שם הניח דברי הנ"י דלפילו אין וניח תפילין מחילה עמם שלא יהי' היו בכלל פושעי ישראל נגוסן, ולפילו מנטל רק יום אחד. וע"ש נאות נ', שמסתפק אם וון התורה חייב נתפילין כל היום, או מ"ה די נרנע ח' שנית ומדרבנן כל היום, ומשום שאין לנו גוף נקי בטובה. ומסיק דמורה מן המונחך מן התורה — ויש כמה דברים שיש בהם נולוה מן המונחך מן התורה — כל היום, ע"ש. ולפע"ד הלא נתפילין כתיב למען שהי' תורת ה' נפיק, והוקשה כל התורה לתפילין, ח"כ תפילין הוקשו לת"ת, ונת"ת הן אחת דלי נעי פטר נפשי' נק"ש שחרית וערבית, אבל זה צרור שהעוסק בתורה כל היום מקיים מצות עשה דלוריייתא, וממילא תפילין נמיי כן, דלי מניח רק רגע ח', ומה גס נק"ש, דיואל ידי חונתו מדלוריייתא, אבל המניח תפילין כל היום מקיים כל היום מנ"ע דלוריייתא, ונפ"מ לפרוטה דר"י.

אלו החיונ לנקר את החולה, ומלי חולמי' דהאי טעמא מהאי טעמא, ונשום דנעשיית נרכיו של חולה לא פסיקא מילתא לומר דלא קיים את המצוה אם לא עשה נרכיו דפעמים שאין החולה צריך לו כגון עשיר שיש לו עבדים ודומה, אבל משום שיבקש עליו רחמים זה דבר הנחוץ לכל חולה.

ואם נאמר דאין מן החיונ לנקר את עמי הארץ החולים ככ"ל תחזור מה דלמרינו נלכות דר' נתן פמ"א נר"ש בן יוחאי שהי' מנקר את החולים ומלא אדם אחד שתפוח ומוטל בחוליו מעיים ואומר גידופין לפני הקב"ה. ח"ל ריקה הי' לך שתבקש רחמים על עצמך ואתה אומר גידופין. ח"ל הקב"ה הוא יסלקנו ממני ויניחני עליך. אמר יפה עשה לי הקב"ה שהנחתי דברי תורה והייתי מתעסק בדברים נטלים ע"ש. וקשה למה קראו לניקור חולים דברים נטלים. אולם להכ"ל יונת דמכיון שהחולה הי' אדם שפל דל"כ לא הי' אומר דברי גידופין, לא הי' לו לרשצי' לנקרו. ונניין יהושע שם מפרש דשאי רשצי' דתורתו אומנתו לא הי' לו להפסיק מדברי תורה אפילו לניקור חולים. ולפי פירושו אין מחלף ראי'. ואולי שאותו אדם חולה הי' ג"כ ת"ת, ואלא שאמר גידופין משום שאין אדם נתפס על צערו.

[ב] גשה לא וכו'. ולא כראנ"ע שפירש שם שהנסיקה רק ציד או נכתף או נצוואר ולא נרגלים. וראה סנהדרין כ"ז קס נר חמא נקיי' אכרעיה.

סימן תתל"א

המניח תפילין שעה קמנה מקים מצ"ע.

[א] ולא הניחו וכו'. כנראה הכוונה שלא הניחו תפילין כל היום כמו שהיו רגילים בזמנם, אבל נודאי אי אפשר לומר שלא הניחו תפילין כלל אפילו לשעה קלה, דהא לזמן מועט אפשר להזהר בכל החומרות, ואיך יטעלו מצות עשה דלוריייתא. ונתום' ר"ה י"ז ד"ה קרקפתא, מפרש ר"ת דמי שירא להניח תפילין משום דנעיין גוף נקי והוא דואג כל שעה שחל לא יוכל לשמרה נטרה ונקדושה הא ודאי אין עליו דין פושעי ישראל נגוסן ע"ש. מלשון „כל שעה" נראה ע"כ דהכוונה שאינו מניח תפילין כל היום כולו, אבל מקיים מצות תפילין כשמניחן פעם בכל יום, וכן מה דלמרינו

סימן תתל"ד

מומאת כהנים לקרובים רשות או חובת.

[א] ומעשה ביוסף וכו'. סימן זה כנראה מוסב למעלה נעיין אל תהי צדיק הרבה, משמע מדברי רבינו שמו"ד הדין לא הי' יוסף הכהן חייב לטמא עצמו, אלא משום אל תהי צדיק הרבה. ונתום' סוטה ג' ד"ה לה, כתנו דדוקא למ"ד לה יטמא חונה מטמאין אותו בעל כרחו, אבל למ"ד רשות אין ונטמאין אותו נע"כ ע"ש. והואיל דקיי"ל הלכה כרע"ק מחזירי, הלכתא דחונה, וח"כ אחאי כתב רבינו דאין צוה אלא משום

תתל"א (א) ברכות כ"ה ב'. תתל"ב (א) ר"ל שרצוים להרוג אותו שהיה בבית ע"ז ואחר יכול להצילו ואינו רוצה ליכנס לבית ע"ז להצילו. (ב) מלכים ב' י' ב"ב. תתל"ד (א) ובהים ק' א, שמחזה ס"ד. (ב) צ"ל כו דמך ר' יהודה נשיאה ר' חייא בר אבא דחף לר' זעורי' בי כנישתא דגופני דצפורן וסיאביה ויהו בירושלמי ברכות פ"ג ה"א. (ג) מגילה כ"ה א, ולפינו:

המסציר בו לא כסוב הוא ערש(ר) ואמר ר' יופי יודע אני בעצמי שאיני [ב] כהן ואם יאמרו לי הכירי עלה לדוכן הייתי עלה וכן רב המציר בשמואל שהיה חולך לפני רב לפי שקללו ומכל מקום אל יכבד אדם את הכירו בדבר שיודע שהכירו עבד שמסציר על אותו דבר אע"פ שהוא שבה כי רצונו של אדם הוא כבודו (ו) וכן לכיבוד אב ואם (משלי ג ז) אל תחי חכם בעיניך לומר אשנה ממה שאמרתי חכמים כי איש אחד היה לו מזוחה כיסוף ביאתו והיה עשוי בשפתה הדלת היה פונה אחריו כלפי מזוחה אמר מוסב שאתקן המזוחה לצד שמאל אמרו לו אל תחי חכם (שם שם) ירא את ה' ופור פרע מאשר רע בעיניו ובעיני חכמים שאמרו (ז) מזוחה כיסוף ביאתך :

תתללו. הגה אמרו (א) הנותן מתנה להכירו צריך להודיעו אבל אם מתבייש בה אל יודיעו וכן דבר מצוח (ב) שמצוח לא ליחנות ניתנו כמעשה בחסדי אחר שהיה מעיין תדיר במליתות בבית הכנסת איזה נקרקע או ניתק חוט והיה תולה בה ציצית ומצייצה כהלכתה לפי שזכך לאדם שלא כפניו :

תתללו. מעשה בחסדי אחר שהיה נשוא תפילין וציצית כל היום וכשמת שמעו שבני מעלה הספידו (רברים לנ כא) צדקת ה' קשה ומשפטיו עם ישראל שהיה מוכה אף אחרים (א) לקולם יהא אדם קרום ביראה ודעת דעתו לאביו שבשמים לדוכן במצותיו ולקרב את הבריות ואדם שקני יקשה מצות בנופו המקב"ה מטיב לאחרים בזכותו מעלה עליו כאילו קשאן ושכרו כפול לקטיר לבא.

תתללו. כתיב (תהלים קיט פג) חבר אני לכל אשר יראוך וכי אפשר להיות חבר לכל הקולם יש שלא היו מכירים את דוד דוד לא היה מכירם אלא לפי שהספה היה נשחט לג' כיתות [א] וכנגד ג' (תהלים קמז ד יג יז) ובשם ה' אקרא בחלל היה דוד בחר לו יראי ה' לכת שלו וכל קרבן שהיו יראי השם מביאים היה מתחבר קמחם וחוו (שם פו ד) יראי ה' יכבד וכל שהיו יראי ה' קטנים רין או הוראה ודריפי רשעים מעידן ומורים לרעה מאסור מותר וכפומא שחור וחיו שולחים לדוד ומתחבר להם דוד לחכמים עם יראי ה' בכתביו וכתבי (תהלים נה) אספו לי חסדי כורתי ברותי עלי זכה וכתבי (שם

משנת אברהם

ספיקא, ולדנריהם דרשה זו למעט את הספק אינה חלה אסמכתא.

ועתה מנחמי נחורת האדם להרמזין ז"ל, ענין האנילות דף מ"ג דפוס ווארשא, שהניח עוד פעם את התו"כ הכ"ל על הודלי הוא מייטמא וזינו מייטמא על הספק, וכתנ הוא ז"ל: וזני סנור גזה אלמרו על הודלי הוא מייטמא וזינו מייטמא על הספק אסמכתא נעלמא הוא דנקט נה קרא, ולא מייטמא קרא למעוטי ספיקא לעומתה שאין ספק מזה מוניה מירי ודלי איפורא עכ"ל. נראה מדנריו ז"ל כמו שכתנתי דלתי"ד דטומאת קרונים מזה והיינו כרע"ק הסנור חונה, יסנור דהך דרשה דזינו מייטמא לספק היו רק אסמכתא, ומינה שמעיק דתי"ד רשות יסנור דמלה יטמא לפינן למעט את הספק.

גיב „כתן“ „דוכן“

[ב] שאיני כהן וכו'. מזהניל רנינו מחמר זה נקשר עם המחמר לא פסעתי לפני מי אגדול ממני, משמע דגם המחמר של ר' יוסי, יודע אני נעמתי וכו', אינו ענין לדניא ולאיסורא חלה לכנוד, ונודלי פירושו כמו שראיתי נגס מפרש אחד, יודע אני נעמתי שאיני כהן, כלומר, שאיני גנרל רנא, ומלת כהן הוא תאר לאדם גדול (ולכנה תדן, פירש"י: רנ שנהו. וזאה תוס' פסחים מ"ט אמר רנ כהנא, ואפשר דגם שם הפירוש ולא תימא כהנא אגא, כלומר, שם התאר לאדם גדול נדורו), ואם יאמרו לי חנירי עלה לדוכן, אין הכוונה לנשיאת כפיים, חלה דוכן, נימה, מקום שגדולי האומה יושנים, והוא כעין המוצא נירושלמי שנת ר"ג, דוך דוכנים הי' ע"ש. וזנה מסולקת הקושיא שהקשו נתוס' שם שנת קי"ח מה איסור יש זנה העולה לדוכן.

סימן תתל"ז

[א] וכנגד ג' וכו'. נראה שצריך להיות נכאן שהפסח נשחט בג' כיתות, משום דכתיב קהל ועדה וישראל, כדאיחא נפסחים ס"ד, וכנגד וכו' כלומר, ועוד טעם כנגד ג' ונשם ה' וגו'. והגם דנמשגה שם לא מנינו שהי' נשחט בג'

אל תהי נדיק הרנה, והלא זו מצות עשה כשאר עשין דכופין אותו לקיים.

אולם נתו"כ פרשת שמיי: ויאמר משה אל מישראל וללפני קרנו שאו את אחיכם וגו' מקשה למה לא נזווה לאלעזר ולאיחמר, חלה תכאן שאין הכהנים ממשלים למתים ע"ש. ומקשים המפרשים שם הלא נזד ואניהוא היו אחים אל אלעזר ואיחמר והם נזו' מתים שהכהן ממשל להם. וחירן שם נקדנן אהרן דהא דהכהן ממשל למתים הוא רשות ולא חונה. והרא"מ והיות רענן הקשו עליו מהא דנזחיים ק' דטימלו את יוסף הכהן נעל כרחו משום דהוי חונה. ולפי דברי רנינו אתי שציר דנלמח אין הכהנים ממשלים למתים נחורת חונה חלה רשות להם לטמא כנתו"כ הכ"ל, והא דטימלו את יוסף הכהן נע"כ הוא משום אל תנזק הרנה גרידא.

ובספרי משנת אברהם ת"ח דף ג' ד"ל"ה הארכתי נדן טומאת כהנים לקרונים חי הותרה או דחוי, וזנה תלוי הדין של חונה או רשות, דוקא חי טומאה הותרה שייך לומר חונה חנל חי טומאת קרונים אינה חלה דחוי' לא שייך לומר חונה, דומיא דשאר איסורים שהודחו דכל היכי דאפשר לתיהדר מהדרינן. ודעת רש"י נזכרות כ' ד"ה שאל"ת שטומאת קרונים הותרה, ושיטת התוס' שם שהיא דחוי' ע"ש נספרי. וכן אפשר דשיטת רנינו היא כשיטת התוס' הכ"ל דטומאת קרונים דחוי' לכן כתב שרק מצד אל תנזק הרנה הי' ממשליו את יוסף הכהן, חנל מדינא לא הי' מחויב לטמאות את עמו, דאפשר לו על ידי אחרים.

אלא דלפי הכ"ל תקשי לשיטת הסוגרים דטומאת קרונים דחוי' חלה הותרה, הלא קי"ל כרע"ק מחנירו דלה יטמא חונה, ואם חונה שמע מינה דהותרה ולא דחוי'. ואפשר דטעמא הוא משום דאיחא נתו"כ פרשת אמור: לה יטמא, על הודלי הוא ממשל ואינו ממשל על הספק, כגון ספק נן ט' לראשון ספק נן ז' לאחרון, ועי' נחורת האדם ענין הכהנים מזה. ואיך אפשר ללמוד מלה יטמא שתי דרשות, ונע"כ דהתו"כ לא יליף לה יטמא חונה, ולא אינטריך קרא חלה למעט את הספק, וממילא אין הלכה כרע"ק. וחלו הפוסקים כרע"ק סוגרים דעיקר דרשה אתיא ללמד לה יטמא חונה, ולמעט את הספק לא אינטריך קרא, כדלמרינן נעלמא אינטריך קרא למעוטי

לא צדקת. (ד) שבת קי"ח ב'. (ה) בבא קמא פ' ב'. (ו) ירושלמי פאה פ"א ה"א. (ז) יומא י"א א'. חתולה. (ח) שבת י' ב'. (ט) ראש השנה כ"ח א'.

חתולה. (א) ברכות י"ז א'. חתולה. (ב) בילקוט שמעאל רמז קכ"ז: לעמוד לבא אין לך כל מחיצה ומחיצה של דיקים שאין דוד עומד על גבם. (ג) שבת קי"ח ב'.

תת"מב. כתיב (קהלת ד ט) טובים השנים מן האחד אינו דומה זכות של צדיק אחד לזכות של צדיקים (שם שם) אשר יש להם שכר טוב בעמלם (שם שם יב) ואם יתקפו האחד שאם תבא פורענות [א] על המשפחה זכות שניהם עומדת ומבטלת אותה (א) שאם היו שלשה צדיקים צדיק וכן צדיק וגם השלישי בן בן צדיק דודר רביעי רשעים אמור להם לא אמר שלמה לא יתק אלא (שם שם יב) לא במהרה יתק (ב) אפילו פוסקת היא חזרת שנאמר (ישעיה נט כא) לא ימשו ממך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם שוב אין תלמידי הכמים פוסקים ואשר רואה שפוסקן לפי שנתחתנו באותם שאין צדיקים או באותם שאין בני תורה (ג) ורוב בנים דומים לאחי האם :

תת"מג. ראה כמה גדול קידוש השם כי אמר אליהו (מ"א יז א) אם יהיה וגו' של ומטר כי אם לפי דברי הלמה לא חשב [א] ששא ימותו צדיקים אלא חשב מוטב שיתקיים (דברים יז יז) ועצר את השמים כדי שלא יאמרו אחאב עשה את העקל והשמים יורדים ואמר אליהו הרי כתיב (תהלים לד יא) [ב] כפירים רשו ורעבו אילו הפוסקים בתקב"ה ואלישע לבח קילל את הנערים לפי שידע שלא יבא צדיק מהם :

תת"מד. כתיב (מלאכי נ כד) והשיב לב אבות על בנים (א) הרי אליהו זכור לטוב [א] יושב על כסא כשסליק את הילד לכך (ב) מי שנרשא אשה שאינה הוננת לו הקב"ה נופתו ואליהו רוצעו כי אליהו יושב ורואה כשסליק לראות מי נולד מן הנק והוננת חזו שכתוב (בראשית לד יד) לא נובל וגו' לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה [ב] כי הרפת היא לנו ואליהו כסדר הצדיקים בנן ערן לפי מעשיהם הראויים יהר מי אצל מי כמו שכתוב במדרש שחר טוב (ג) נכנס אליהו אצל רבי שמעון בן יהוי אמר לו ר' יהושע בן לוי הפך לבא אצלך אמר אם לא נראתה הקשת בימינו וכנס במחיצתי הרי אליהו מרשיב צדיקים יחדיו זה אצל זה הראויין להיות יהודי חזו שכתוב לנבי אליהו והשיב לב אבות על בנים על אבותם כי בנן ערן יש שאין הבן זוכה להיות אצל האב והאב אצל הבן לתהיות הסתים ישיבם להיות יחדיו ביזם הדין כמו בן יעקב הראויים והשבים יחדיו ולא יתעצב האב על שחבן אינו אצלו כי שמחת בן ערן ושמחה שנתתן מזו שכינה משכחת כל עצבון וערן שנאמר (תהלים פה ד) וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וכתוב (שיר ד ח) שני שדיך כשני עפרים תאומי צביית הרקיעם בשרשנים שבנן ערן כששון ששים שנתאמו בצביתו של הקב"ה וחשו עצמם חשוו מעשיהם לשני עפרים כמו (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר (תהלים נח יד) אשר יחדיו נמתיק סוד וכתוב (מלאכי נ טז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וכתוב (תהלים קלג א) הנח מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד יחדיו המתיקו סוד ובנן ערן ימתיקו יחדיו (ישעיה מו יא) שר תנחומיה וישבע (תהלים מו יא) שבע שמחות את בניך :

תת"מה. (א) כשבא אליהו זכור לטוב לר' שמעון בן יהוי ואמר לו ר' יהושע בן לוי הוא בחוץ והפך לשאול לך הלכת אמר לו שאל לו אם לא ראה הקשת בימינו או תביאנו ובי יש נאות בעולם הבא אלא כדאמרין בסיפרי (ב) כת' (במדבר ו כז) ישא ה' פניו אליך וכתוב (דברים י יז) לא ישא פנים הא ביצד ישא פנים בעולם הזה ואפילו מן החיים לפתים (ג) כי בקש שמואל והנניסו את לוי ברשיבה שלמעלה (ד) ומשה רבנו ביקש על יהודה ער שחיה נרשא ונתן עפ תלמידי הכמים באותו עולם ולא ישא פנים בעולם הבא כי לפי מעשיו ישימוהו השמים במעשיהם (ה) כי אין צדיק יכול ליכנס במחיצת צדיק חבירו אלא ברשותו ושוה לו ולא מסני נאזה אלא מסני שאין משוא פנים בדבר שהאב אינו יכול להכניס את כל זרעו במחיצתו ואין האב יכול לומר תנו מהלקי לבניי ואעפ"י (ו) שאמר ר' יוחנן אני אכניס את אחר במחיצתי וכיבה את האש והביאו הרי על פי מעשים שידע ר' יוחנן שאחר זכה בדברים והיה מוכרים למעלה ראי להכניסו על ככה ועל ככה (ז) וכן ר' הניצא בן

משנת אברהם

סימן תת"מ"ב

[א] ע"ל המשפחה וכו'. כלומר, הנס דמלינו נסדוס שפחות מעשרה נדיקים לא העויל להגיל את סדוס, הייט דוקא להגיל כל העיר או מדינה חנל להגיל משפחה אחת זכות שני נדיקים מללת אותה.

סימן תת"מ"ג

[א] ששא ימותו וכו'. ראה יהושלמי נרכות פ"ה, אית דנעי חיומר נננה של לרפית — הסחר את הנרתיק שכל חויני רפואות נתונים נו, ע"ש.

אין מחסוד ליראיו.

[ב] בירושלמי ימותו לוי, כשראה ר' דוסא בן הורכניס את רע"ק קרל עליו, כפירים רשו וגו'. ומפרש הקרנן העדה, לפי שהי' רע"ק צנעוריו ע"ה ועני ולנסוף הי'

ת"ח ועשיר ולאחר כשהן כפירים (נראה כוונתו מנורת כופר), רשו נחורה ורענו וכשהן דורשי ה' לא יחסרו כל טוג תורה ועושר. ונספר ליקוטי רמ"ל הניא נגס הגאון הקדוש ר' שמעלקי זנוקלה"ה לפרש את כל הכתוב: יראו את ה' קדושו כי אין מחסוד ליראיו, כלומר, אין היראה מניאה את האדם ליהי מחסוד, שאין זה כלל שירא ה' לא יהי' עשיר, כי עיינו רואות שכפירים רשו ורענו, שהכופרים הם עניים ודלים, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוג, עשירים ונעלי הללחה ע"ש כדאמרין נהוריות י' אטו נדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו, וראה תוס' נרכות ה' ד"ה לא כל אדם.

סימן תת"מ"ד

[א] יושב על וכו'. ראה מה שכתנתי ניה נח"א סימן תקפ"ה. [ב] כי חרפה וכו'. נחמ"ר וישלח: היכן מלינו שנקרחת ערלה חרפה מן הכל כי חרפה היא ע"ש, ולשון חרפה הוא שמתנייש מחחרים.

בין ערן, ויערן שם, וכבא מציעא פ"ה ב: באתר דוקוקין דנורא ובצורין ואשא מאן מעיל בר נפשא לתמן. (ו) תגיב ס"ו ב. (ז) נבחה וזה י"ח א. (ח) הר"פ אלשקר בתשובותיו סימן ק"א הביא תשובת רב והי מאן ע"ד אחד שנתן לאדם על מצת שיקרא בתורה ותורה זכות הקריאה לו וכי תשובה כך ראינו כי דברים אלו דברי הכל שאין לסמוך עליהם הדין יעלה על הדעת כי שכרו של זה של מעשים טובים שעשה זה לזה בר אצל פי שנתן שכר למלמד ללמד לאחרים מה שהן צריכין יש לו שכר גדול בכך ע"ב ויערין סיטה כ"א א: הלל רשבנא אורי הו' הלל עסק בתורה

תת"מב (א) ילקוט קהלת רמז תתקע"א: התחוס המשולש לא במהרה יתקן צדיק בן צדיק וכן הוא אמר מפרך ומפי זרען ומפי זרע זרען. (ב) כבא מציעא פ"ה א. (ג) כיב ק"י א. תת"מג (א) פרקי דר"א פכ"ט. (ב) קדושין ע' א. (ג) מזמור ל"ו. תת"מד (א) כתובות ע"ד ב' ופדרש רבה בראשית פרשה ל"ה. (ב) נשא פיסקא פ"ב. (ג) נרכות י"ח ב'. (ד) כבא קמא ע"ב א. (ה) כבא בתרא ע"ה א: כי על כל כבוד חומה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקביה חומה לפי כבודו, ובמדרש רבה ויקרא פרשה כ"ה: עתיד הקביה לעשות על וחומה לבנעלי מצות אצל בני תורה

תדריון לאותו שהשליך עצמו באש אבל בלא מקשים לא יכול האב להכניס את בנו (ח) [א] ואין אדם יכול לקנות חלק חבירו שבקולם חבא שנא' (חני ב ח) לי הכסף ולי הזהב וכתוב (ויקרא פח כג) כי לי הארץ וכתוב (איוב מא ג) תחת כל השמים לי הוא וכמה יקנה העולם חבא בדבר שאינה תלויה בידי שמים היא היראה יתן לו האדם משלו והקב"ה יתן לו משלו וקודם המעשה יכול האדם לקנות עולם חבא בנותן תלמוד חכמ עני ואינו יכול לעסוק בתורה ובמצות מפני שטרוד במלאכתו ואם הוא עשיר אומר לו תן לי חלק עמך אני אתן לך מזונות ואעשה כל מלאכתך וכל מהסורך עלי על מנת שתתן לי שכר לימודך החצי אבל בלא מורה העשיר ובלא דבר אינו יכול לתת לו כלום ושמעון אחי עזריה עשה כטרהו אף אחיו של הילל רצה לעשות כן ולא קיבל עליו הילל יצתה בת קול וכו' בראיתא במסכת סוטה (ט) זה היה בלא תנאי וכיון שזה מסמיך ומורה לו מזונות כספר פנים יפות מקמים יחיה לו יותר שאם שורחו וצערו גדול ופעמים פחות הרי שמעון בעל תורה וראובן אינו בעל תורה ולא היה שמעון מקיץ משנתו אלא שראובן עומד ומדליק לו את הנר ומקיץ לו כל צרכיו ושמעון עצל אלא שראובן מכין לו הרי לראובן יותר חלק משמעון לפום צערא אגרא וזהו שני' (קהלת ז יב) [ב] כי בצל החכמה בצל הכסף אע"פ שכתבנו למעלה לי הכסף ולי הזהב הואיל ונותן אדם מחותו כדכתיב ליה למיעבר הרי קנה לו חיי העולם חבא (יא) אבל כל זכויות שאדם עושה ואין ענה עמה כמו תבשיל בלא מלח (יב) וכל ענה שאין עמה יראת שמים ככאבל בלא תבלין כל אותן שמחרחרין ואין מבטלים הרחורם בתורה או בשאר דברים הקב"ה לעתיד לכא ישכר לבם :

תתרימו. ראה כמה המורה שבעה ומחיקת השם שהרי כשנכעלה המופה כמה בעילות בעבירה לא נמלה יריבה ולא צבתה בטנה ואשת איש כחנך וכשהשביע חכהו ושתת מי המרים נמלה יריבה וצבתה בטנה אע"פ שקן שבעה אינו אלא בלאו וכן מחיקת השם והיא אינה מוחקת אלא גורמת לכן אין להשאח המצות לפי עונש שלהם וא"ת למח לא צבתה בטנה ולא נמלה יריבה בשעת הרגל עבירה אלא דין היה כשארנו נזול שתמול ידו וכן האבר הערשה העבירה מיד ללקות אלא עליו היה כן היה העולם יראים שלא לשמה כמו גירי אריות ואם תאמר ויהא כן הרי כשכיל צדיקים גבורים שעושים לשמן ולא יראת ייפורין נבוא העולם הרי אם החוטא מיד לוקה לא היה ניכר מי היה עושה מיראת השם ואפילו אותם שאינם חוטאים מאחבת הקב"ה היו מונעים בעבור שלא ילקו לכך טוב צדיק אחר :

תתרימו. אע"פ (א) שענה מביאה את האדם לעולם חבא אין ענה נוהגת בעולם חבא כיצד מי שמשפיל עצמו בעולם הזה ויכול להשתורר כי חסידים להנבחרו ויש לו מקום להתנאות ומשפיל עצמו בנותן (ב) רבי אלעזר בן עזריה שירד מרצונו מנשיאותו לכבוד רבן נמליאל (ג) ובני בתירה בעבור הילל שהיה גדול מהם וכל ניוצא בהם יהיו לראש [א] בעולם חבא ולא יוכל לומר חלוא בעולם שעבר לא היינו חוששים ולהיות ראש גם בעולם חבא אין אנו חוששים להיות ראש לפי שבעל כרחו הוא ראש ואין יכול לחלוק בכבוד לצדיק פחות ממנו. שני צדיקים אחד הרב ואחד התלמיד והתלמיד יותר צדיק מן הרב לא יוכל התלמיד לומר אני אחלוק בכבוד לרבי כמו שעשיתי בעולם שעבר כי אין משוא פנים בעולם חבא אבל ענה יש לצדיקים

משנת אברהם

סימן תתרימ"ה

אין קנין מועיל לקנות עולם הבא של חבירו.

[א] ואין אדם וכו'. כבר האריכו נש"ת אם יש מושג בקנין שכר המצות לעולם הנל. וסגרת רבינו נראה שאינו מועיל קנין כזה, משום דמה שהקונה נותן דמים למוכר אינו כלום, דגם הכסף הזה אינו שוה למה שהיה העולם, ולא ללוהקת, ודומה הדבר לראובן שלוקח ממוט של שמעון ונותנו לבני נכדי לקנות מפלו של לוי אשר ניד שמעון. והא דלא כתב רבינו דהטעם שאין ממש בקנין כזה משום דאין אדם מקנה דבר שלא נא לעולם, והשכר של מצות אינו בעולם עדיין, ואפילו דבר שיצא בעולם חבא אינו נרשמו אי אפשר להקנות (נ"מ ט"ו) מה שאירש מחנא וכו'. אפשר משום דרצה לומר דאפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא נא לעולם היכי דענידי דאחי, ורק נמקה שיש כמה ספקות לא חסון ענידי דאחי כדלמריין גריש המפקיד, אלל הכא מי יימר דווינגנ ווי יימר וכו', אלל גני מצות אין כאן אלא ספק אחד שיש יגרום החטא כשיטחטט הנוכח, דענידי מוכנה מנה. ועוד דמשכחת שהמוכר מקנה זכויותיו סמוך לנזירתו דאי אפשר לו לחטול עוד, דלר"מ הוי קנין וועליא, לכן כתב רבינו דאין הקנין מועיל אלינא דכ"ע מוטעם דלי הכסף וגו', ועוד נפ"ו היכי דהתלפיו שכר עוה"צ של זה נזה, דמוטעם דבר שלא נא לעולם אפשר דקני, כעין שאתרי' נגמ' נ"ג, הונא ברמ"א הו"מ סימן ר"ט,

דשנים שהקני זה וזה על מחנה שיקבל אחד וזהו נולחך שלכל ווי שיתן לו יתלוק עם חבירו דקה, וכן נהקנה דבר שלא לעולם עם דבר שלא נא לעולם דיש סוגרים דקה. ומצד הסגרה נראה מלמד כל הנ"ל שאי אפשר לו לאדם למכור את שכרו שבעוה"צ לאחרים, דהא רנונו של השי"ת הוא זה העושה הטוב והישר שיקבל הוא את שכרו בשלימות בעוה"צ זה עושה רע יקבל דינו ועונשו בעוה"צ, ולי אמרת שיש אפשרות לקנות שכר עוה"צ, יתחייב שזה הרשע אשר קנה מהצדיק את שכרו בעוה"צ יקבל שכר והצדיק יהי' נרע בעוה"צ והוא היפך הרגון של השי"ת, וממלא שכר ועונש נטלים ח"ו. ואפשר שזו היא כוונת רבינו שכתב: שנאמר לי הכסף ולי הזהב וכו', כלומר, השי"ת נותן לאדם הכסף והזהב לא בשביל שעל ידי הכסף הזה יקנה את חלק עוה"צ של חבירו ועל ידי הכסף והזהב שהשי"ת נותן לו יתהווה היפך רצונו יתעלה. [ב] כי נלל וכו'. ראה מד"ר ויקרא פכ"ה: עתיד הקב"ה לעשות לל וסופות לנעלי מצות אלל בני תורה נגן ענו, ולית לי' ג' קריין, קדא כי נלל החכמה נלל הכסף וכו'.

סימן תתרימ"ו

עולם הנפשות ועולם הבא.

[א] בעולם הנל וכו'. ראה ח"א סימן כ"ו שכתנתי דנדר עולם הנל ונן ענו שיש נזה שיטות שונות. ודעת

ענה וכתרה יראה, ובתחומא פ' עקב: לא מפני שאתם מקיימים כר אלא אני בוחר בכם מפני שאתם עושים ויעוין חולין פ"א א'; לא מרובכבודי עניתי ר' א'; תורה אינה מתקיימת אלא כפי שרצונו שפלה כר אבל בוחר נשא קס"ח א' אמרו: כל מי שיש לו יראה יש לו ענוה. תתרימו. (א) סנהדרין פ"ח ב': איזהו בן עות"ב ענתתן כר. (ב) ברכות ב"ח א'. (ג) מסכים פ"ו א' ובבא מציעא פ"ה א'.

שכנו עבד עיסקא למוף אמר ליה תא נעבוד וניסלוג יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וגו' ויקרא רבה פכ"ה. במדבר רבה פ"ג: זבולון ויששכר שניהם היו נוטלין שכר תורה ביחד כר. (ס) כ"א א'. (י) אבות פ"ק ה' משנה כ"א. (יא) בברכות ל"ד א': כל היורד לתיבה ואינו מסרב דומה לתבשיל שאין בו מלח, ויעו"ש במירשי. (יב) בשבת ל"א א' לענין קב של חומסין, ובתחומא בראשית ס' א' ג' שהתורה סולחיתה

בלבם יש שזמנים בעולם וכל אחד משימים לפי מעשיו עממים שהבן ערשה זכות יותר מן האב ותלמיד יותר מן הרב יושב
 [ב] התלמיד למעלה הרב למטה וכן הבן למעלה והאב למטה ואינו ראוי לחלוק כבוד לרבו וכן הבן לאביו אינו ראוי לחלוק
 כבוד להחליף מקומותיהם ואעפ"כ כל אחד שמה בחלקו המגיע [ג] והבן שהוא למעלה אינו מתבייש על אביו שהוא למטה
 הימנו וכתוב (תהלים כה ג) גם כל קויד לא יבשו יבשו הכזרים ריקם :

תתרתם. א"ל יהא אדם רודף אחר הכבוד כי (א) קוברת בעליה כמה צדיקים מתים כשהם ראשים מפני אותו שבא אחריו
 לחיות ראש (ב) הניע זמנו ונרחה הראשון מפני האחרון :

תתרתם. (א) אמר ר' בון הלא אי אימשר לשני שביקית שיחול י"ד לחיות בשבת ולמה נתקלמה חלכה כדי ליתן גדולה
 לחילל אמר ר' סנא אמא שמעיה מן ר' יודן ומן כל רבנן מפני מה נהגין בית מסן בכבוד שלא ירבו

מחלוקת בישראל. שלשה הניחו בתרן בעולם חזו וירשו העולם הבא ואילו הן יונתן בן שאול ואלקזר בן עזריה חקני בן בתירה
 יונתן בן שאול א"ר לא אלא אפילו נשרם מאהורי הקורין יודקות חיו שדוד קתיד לחיות מלך אלקזר בן עזריה תניי הוא לית
 ליה אלא כהיא דזקני בתירה דשרון גרמין מן נשיאותה ומניניא נשיא ורבנן דקיסרין אמרו אף ר' הנינא דציפורין לר' מנא
 אמר ר' יהושע בן קנפין כל ימי חייתי בורה מן השררה עכשיו שנבנסתי כל מי שהוא בא ומציאני בקומקום
 חזה אני יורד לו מה הקומקום חזה כחה ומפציע בו כך אני יורד לו אמר ר' יוסי בן בון חס ושלום דהוא בעי
 לה אלא דהוא אמר ר' מאן יימר לי רחוקן מקדש שם שמים דכותי כדי ליתן גדולה לחילל חרי מעלימין העליומו
 מבני בתירה איך ישפילו את הצדיקים (ב) בעבור העקירה אלא זהו העולם אחד נדחה מפני חבירו בין רשע מפני
 רשע בין רשע מפני צדיק בין צדיק מפני צדיק וכן כל החי אחד נדחה מפני אחר כי זה העולם כיון שכראו כשתי מדות של
 שמות כדכתיב (בראשית ב ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים וכתוב (שם שם ז) ויצר ה' אלהים חרי שתי שמות לומר כי
 מראשית חקר ה' אלהים כל המקשים שעתידין כל בשר לעשות ונור פורקניות כנגד המקשים של יצר הרע וכנגד המקשים...
 ולכך שני שמות פעמים מתגבר מדת רחמים על מדת אכזריות ומעמים אכזריות תתגבר על רחמנות לפי שצפה שעתידין להפסד
 גזר שידחה אחד מפני חבירו ואז נגזר כיון שאדם הראשון הפא וגם על ידי עץ הדעת שקין הרג את הכל ולכך נזר (שם נ יח)
 וקוץ ודרדר תצמיח לך שבכל דור הדור יהיו בעיר ועיר אב צדיק אם צדיק שם יהיה [א] גם רשע שם שמצטרו ולכך יש אילן שפירותיו
 מתקיים ומעוטף קוצים ולכך הטובים יש רעים שמצטרים אותו לפי שבשתי המדות ברא את העולם ולכך התחיל בראשית
 כב' ולמה נתקלמה חלכה מבני בתירה כדי ליתן גדולה לחילל חרי זה העולם משפילין אחד [ב] ומשכחין מן לבבו דברי תורה
 מפני כבוד אחר ואע"פ ששניהם צדיקים אבל לקתיד לכא לא ישפילו ארש מפני ארש (ירמיה ז י) לתת לאיש כדרכו כפרי
 מעליו ולא יופסו כבוד אלא כפי הראוי לו ולפי שבשני שמות יצר את העולם כדכתיב ביום עשות ה' אלהים לכך נהגים
 מדת הרין ומדת רחמים בצדיקים ומדת הדיון ומדת רחמים ברשעים (תהלים קד לה) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם
 לפיכך לא יהיה מדת הרין נהגת ואם תאמר הלא כתיב (ישעיה פה ב) כי הנקר בן מאה שנה ימות החמוטא בן מאה שנה
 יקולל והלא אין מלאך המות לקתיד (ג) כי נשחט יש אומרים כי אפילו באומדת העולם לא ימות ולמאן ראמר באומדת העולם
 ימות אם בן איך ימות כשאין מלאך המות ולכך אמר יקולל בעניין אחר לא ימות אלא דרך קללה בעניין שאמר (ד) חרשית

משנת אברהם

[ג] והבן שהוא וכו'. כלומר, הבן אינו מתבייש לנל האב
 שהוא למטה מזנו מתבייש, דהא כך אמרין במנחות
 כ"ט מפני שלדיקים שנו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שליון
 דומין זה לזה וע"ש נרש", ושם המדובר מעולם הנל שנגרף
 ניו"ד ע"ש. וליון זה מתנגד להא דאמרין בכל אדם מתקנא
 חוץ מזנו ותלמידו (סנהדרין ק"ה), דקנאה לחוד ונוטה לחוד.
 ועוד הא אמרין התם ופליגא דרז יוסי נר חוני וכו', הרי
 ללא כ"ע סוגרים כן.

רנינו סס מטיין כשיטת הרמז"ן החולק על הרמז"ס ז"ל וסובר
 שגן עזן הוא עולם הנפשות שנו האדם ככנס מיד לאחר מיתתו
 אם ראוי הוא לפי מעשיו לכך. ועולם הנל אינו נמצאות עדיין
 והסם יומצאו לנו לעתיד לנל. וכנראה רנינו מדבר נסיון זה
 מעולם הנפשות שהוא מיד לאחר מיתת האדם. ונסימין תהרמ"ט
 להלן שכתב: לנל לעתיד לנל וכו' וכן מה שפרש הקרא: כי
 הנער בן מאה שנה וגו' מדבר מעתיד לנל הוא העולם שעדיין
 אינו כעת נמצאות. וכנראה דעתו כדעת הראש"ד והרמז"ן
 שלעתיד לנל יהי' עולם כמו עכשו נגופות ממש ולא נרוחניות
 לנל. והוא העולם שאחר תחיית המתים. והכסף משנה נהל'
 תשונה דב, הסיר תלוות הראש"ד ז"ל מלת הרמז"ס ז"ל,
 ומפרש שגם הרמז"ס סובר דלאחר תחיית המתים יהי' העולם
 נגופות, ומה שכתב הרמז"ס נהל' ז' לל התכוון ללל לעולם
 שהוא מיד אחר מיתת האדם, לנל עולם התמייה הוא שיהי'
 לאחר תחיית המתים, יהי' עולם נגופות ע"ש. וכן מפורש דברי
 הרמז"ס ז"ל נפ"ע הל' ז' מהל' תשונה, שכתב מפורש: לנל
 ימות המשיח הוא העולם הזה וכו'. וראה הרמז"ס ז"ל סוף
 הל' מלכים שכתב ג"כ כמו נפ"ע הל' ז'. וכן מפורש דברי
 נציגרת הרמז"ס מלאר תחיית המתים ע"ש.

סימן תתרט"ם

קוץ ודרדר וגו' רשעים המכאיבים לצדיקים.

[א] גם רשע וכו'. כלומר, כשהלדיק הוא לדיק נמור אין לו
 כנגדים הרנה ללל רשע אחד שמעטרו נכדי לקיים
 קוץ ודרדר תצמיח לך. לולס נלדיקים שליונס נמורים ללל
 שליונס רשעים ח"ו, להס יש הרנה כנגדים מרשעי הדור
 המחלינים נכל זמן ועידן.
 [ב] ומשכחין מן וכו'. כדמצינו נני משה רנינו כשהניע זמנו
 של יהושע אחר לא לכול עוד לללל ולנל
 דנברי תורה שנסתמו ממנו מסורות ומעיות התכמה (רש"י
 גסס המ"ח).

[ב] התלמיד למעלה וכו'. ראה תוס' נ"ג י' ד"ה עליונים,
 פי' ר"ח דאמרו הנלוים שקנלה נידס רז
 מפי רז דעולם הפוך היינו שרלה שמואל דהוה יתיב קמי'
 דרז יהודה תלמידי' משוס דמיתה נשמואל (שנת ל"ה) וכו' ע"ש.

סיו א, ועוד מועד קסן כ"ח ב' ובבראשית רבה ס"ו. ובספחים
 ס"ח א': עולא רמי כתיב כלע המוה לנצח וכתיב כי תעזר בן
 מאה שנה ימות וא בישראל וא בעכרים ובכלל אם ימותו לעתיד
 עוין דביו סי תתלים שהארץ כות (ו) סנהדרין ל"ח ב'.

תתרתם (א) ספחים ס"ו ב'. (ב) שבת ל' א', מועד קסן כ"ח ב'.
 תתרתם. (א) ירושלמי ספחים פ"ו ה"א. (ב) שתי חובות אלו יש למחוק.
 (ג) אולי כותבו למח שאמרו מוכה נ"ב א': לעתיד לבא מבאו
 הקב"ה ליהרר ושחטו. והוא יצטרך הוא מלאך המות כבא כהוא

אצטקו ביניהם ושרפם זהו עליונים והו' מלאך המות שלחם וכנגדו בתחתונים כדכתיב (מ"ב א' י) ואם איש אלהים אני תרד
 אש מן השמים ותאכל אתך ואת המשיך חח לא היה מלאך המות וכו' העניין יקולל וימות אע"פ שאין המלאך המות כדכתיב
 (ישעיה כה ה) ובלע המות לנצה ואם תאמר כיון שאין מדת פורענות ואין שם שיעשה שום פורענות אלא שם ברכה ואין יקולל
 ואין ימות ועוד והלא אין יצר הרע ועוד דע שבועם בכל יום שנאמר (שם כד ד) הימח אין לי אלא אם אין אדם נזחר בימות
 המשיח כנן בשונג יאמרו ראוי אילו היה זה מזיד היה ראוי לקללו ולהמיתו ושגגת תלמוד עולה ודון ויהיו נזחרין נתקלמו
 חלכה מכני בתורה בעולם הזה מהפסוק הצדיקים בעבור אחר אבל לעתיד לבא לא יחסרו הצדיקים מפני צדיק אחר ולא ימטשו
 כבוד אחר מפני אחר אלא לכל אחד ואחד כפי מה שראוי לו ולא יוריד ולא ידחה אחר מפני חבירו וכל צדיק שמפרש דברי
 צדיק אחר כגון אמורא שמפרש דברי תנא או דברי אמורא שהיה לפניו כשמת (ה) יוצא התנא כנגדו לקבלו כספר פנים יפות
 וללכת עמו ולבקש מן המלאכים להקל עליו לתיירו בפני הקב"ה ולדבר עליו טובות ואם צדיק עשה ספר [ג] ובא צדיק ועוסק
 לפתור כדי להראות הריפותו ולא העמיד דבריו על האמת כשמת חנה המת קובל על זה שבא לפתור דבריו כהנה :

ת"רן. (א) רבי בעי משרי שמיטתא פליק ר' פינחס בן יאיר לנכיה אמר ליה מה עבידיה עבדין וכו' עד אמר ליה מי שנה
 רבי למיכל עמי צבחר וכו' עד נחתת אישתא ואקפת עלי אולן ואמר לרבי אמר לא זכינן למישבע מיניה
 כהדין עלמא נזכי נשבע לעלמא דאתי כלומר (מלאכי ג טז) ולהחשיבו שמו שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומזה ידע
 [א] שלקטמא דאתי יוכה חרי נובל לרעת אע"פ שיש צדיק שהוא טוב ולא יזכו להיות יחדיו כיון שעשו עמו הפס פקמים
 שזיכה לראותו וליהנות עמו מאותו טוב כנגד מה שאותו צדיק נהנה ממנו :

ת"רן. אין אדם יכול לומר הרביתי זכויותי ועשיתי טובה הרבה חסדי לקבל שכרי הכל לעולם הבא ואין יכול לומר בעולם
 הזה אקבל כל שכרי ולא לעתיד לבא או מקצת בעולם הזה ומקצת לעולם הבא וכן בפורענות שאין תלוי באדם
 תשלום זכויות ותשלום עונות אלא ביד הקב"ה הוא נותן מה שהוא חסד בעולם הזה ובעולם הבא (א) שעושה לשמה יותר מאלף
 שלא לשמה :

ת"רן. כתיב (ישעיה נז ה) ונתתי להם כביתי ובחומתי יד ושם טוב מכנים ומכנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת
 כתיב להם וכתיב לו לפי שדיבר יד ושם טוב יש שזוכה לשני עולמות יש צדיקים שהם עשו יחדיו זכויות כגון
 חבירים שמתיעצים יחדיו לעשות המצות או רחוקים ומעשיהם שוים ונשמרים מן העבירה חרי אלו לומדים יחדיו לפני הכבוד
 שנאמר (תהלים קמט ה) יעלו חסידים בכבוד (ישעיה כד כג) ונגד זקניו כבוד ויש צדיק שזוכה לעולם לשם אבל רוב צדיקים
 שגזרו למעלה שיוכרו שמו על שם תורתו ופעמים לוקה בורק זכרים כדי שלא יחא לו הנאה כפלים למעט מזכותיו לכך הכמים
 הראשונים (א) לא היו כותבים פסריהם בשמם ולא היו כותבים לכתוב את שמם על פסריהם כגון מי שהיבד תורת כהנים
 וסיפרי מכליתו וזרייתות ומדרשים ואגדות ותיקוני העולם כגון מסכת סופרים לא כתבו בפסריהם אפי מלוגי בן מלוגי כתבתי
 זה הספר כדי שלא יהנה מן העוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב או היו ממעטין לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מורעו כנגד הנאה שנתנה בעוה"ז
 מן השם שקיבל הנאה על שמו שמועטין חן מן הצדיקים שזוכין לב' שמות לעולם כגון שורקם קיים לעולם ונודקים שהם זרעם של
 צדיק שכבר קיבל שם טוב של ספרו ולכך אמרו (ב) השמה בייסורין יוכה לרע רב וכתיב (ישעיה נג י) יראה זרע ואירך ימים לכך
 (ג) א"ר שמעון בן יוחי יכול אני לספור את כל העולם בולו מכל יום הדין לפי שי"ג שנים היה במערה הצער שקיבל שלא היה לו
 נחת רוח לא מבניו ולא מאשה ואדם שסובל ייסורין ובני אדם אצלו חרי נוח לו והוא ובנו בצער במערה ומקבלין באהבה הצער ולא
 היו ראויין לאותו צער וקיבל מאהבה י"ג שנים ואותו זכות מהנה לכל העולם כגון (ד) ייסורין דר' אלעזר וכל העולם היו
 נהנין לפי כשחשטן מקטרג ואומר רבנו של עולם ראויין לפורענות וכשחצדיק בצער או בייסורין שלא כדון אומר הקב"ה חרי
 הצדיק לוקה שלא כדון שנאמר (משלי יג כג) ויש נפתח בלא משפט ואו אין למדת חרין להביא פורענות לעולם וחני מילי אם
 נזור פורענות היה יכול לומר קבלתי שלא כדון גם תעביר מן העולם פורענות אבל לספור עובדי עבירה להביא בן ערן לא
 אסר והא דאמר (ה) רבי פירא שאמר אם חסד להביא כל דזרו לעולם הבא כנן שלא יגלגל עבירה על ידם ולא יספרם ביד
 יצר הרע אבל יחסאו לא אמר כי אין משרא פנים ברכר וכן (ו) כשיצאה בת קול כימי שלמה שכלם מזומנים לעולם הבא כדי
 שמחה ששמחו על הנוצת הבית להגן עליהם שלא יספרם ביד יצר הרע שיכרא להם לב טוב כמו שכתוב (ירמיה לב ט) ואת
 יראתי אתן בלבכם (ז) וכל מי שהיה כהספידו של רבי ראוי שלא יצא לירי עין כדי שיבא לעולם הבא אבל כשמניין את
 הצדיק והצדיק חסד לראות נקמה אז העולם נפסדין כמעשה (ח) דר' אליעזר שנידוהו ולקה העולם שלישי ולעתיד לבא כתיב
 (ישעיה סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עומרים לפני נאם ה' בן ועמד זרעכם ושמכם אבל
 בוח העולם [א] אין אדם זוכה לשם ולזרע אלא או זה או זה אע"פ שרוד זכה לכך הראשונים לא גילו על שיפודו ספר מן

משנת אברהם

ש"ס דילן חולין ז' משמע דרני נכה על כך ולאמר אם נחייכן
 כך נמיתתן על אחת כמה וכמה וכו'. ופירוש הפשוט שרני נכה
 שלא יזכה נעלמא דאתא להיות נידע עם ר' פנחס בן יאיר. אולם
 רש"י סס נמולין פירש נדרך אחרת, ולפטר משום הירושלמי
 ה"ל.

[ג] ובא צדיק וכו'. אלנולל הייתי תתירח להגיה נדברי רנינו,
 הייתי תגיה ונל, "אחד" כי אינו מתקבל על הלך
 שלדיק יסתור דברי חזירו שכבר הלך לעולמים נכדי להראות
 חריפותו ולא יעמיד דבריו על האמת.

סימן תתרג"ב

סימן תת"ר"ן

שמות המחברים על פסריהם

[א] אין אדם יכול לומר הכוונה לומר שרוב בני אדם אינם
 זוכים לשם ולזרע כאחד לנל נזולוי שהיו הרבה

[א] שלעלמא דאתי וכו'. רנינו נזיוק הניא דברי הירושלמי,
 דסס משמע שרני חונר שנעלמא דאתא יזכה
 לשנוע וזיו פניו של ר' פנחס בן יאיר נעלמא דאתא. אולם לפי

(ה) בבא קמא ק"א ב' : אי שכיבטא כר.
 ת"רן (א) ירושלמי ומאי פ"א ה"ג.
 ת"רן. (א) ר"ל ולא יוכל לדעת אם תרבה זכויות.
 ת"רן. (א) אבל ריש וזולו בהקדמתו לספרו התכונני אמר : וישעיהו אל
 אם יכתבהו בשם שחתי בלי למחות שמי מזה ספר סודי כר ולא
 אסלה להם אם ימחו פיוסי וזכויו להעלים שמי וזכרי מבין קול

ה' וביחוד מציוו לספרים הראשונים שנקראו על שם מחבריהם
 כמו יהושע, שמואל, ישעיה, ירמיה, יחזקאל, וכן ספרי חסידים
 אבן עזרא, רש"י, רא"ש וכו' כתי. (ב) ברכות ה' א' : ואם
 קבלם מה שכרו יראה ורע יאריך ימים. (ג) סוכה פ"ה ב'.
 (ד) ב"מ פ"ד ב'. (ה) עירובין נ"ד ב'. (ו) מ"ק פ"א א'.
 (ז) כתובות ק"ג ב'. (ח) ב"מ ג"ס ב'. (ט) סוכה כ"ט

יהנו זרעם יתמקטו ועוד סן יתנאה זרעם ואמר מה אבותיכם השוכים כנגד אבותינו הצדיק שהיה מחדש בכל יום מעמי תורה ומת אילו לא היה מת היה מחדש אל תאמר זה דומה (ט) לירושב בשוכה ובשמים יורדים ויצא חץ לפוכה שחוא סימן רע. אלא זה דומה למך שקבדו פורת בשכולו והיה ממותה על אוצרות המלך אמר לו המלך איני רוצה להפריחה יותר ואמסור המפתח לאחר ואתה תנה ותחיה אצלי ואני מעלה עליך כאילו עדיין כל האוצרות בידך כך הצדיק שבכל יום מוסף מעמי תורה ומת מעלה עליו הכתוב כאילו לא מת ונותן החכמות שהיה לו להוסיף בלב זרעו או בלב אחר ומעלה עליו כאילו כפי זה יצאין כמו שפילק את משה ונתנו החכמה ביד יהושע שנאמר (דברים לז ט) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי ספך משה את ידיו עליו וכן שלמה קיבל חכמת דוד ואלישע מאליהו או אפילו לא ספר לו מצניעין לאחר אותן חכמות חזק מקבל שכר כאילו כפי יצאו חזק שאמר (י) מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו וחו שאמר (ישעיה נז א) משני הרעה נאסף הצדיק תחלתו וסופו של הצדיק מהידושין של זה שעלה על לב צדיק ולא הספיק בידו או מת או שלא היה לו פנאי מצניעין לצדיק אחר זה זה לפני השכינה כגון ערן יהריו וכנגדן רשע שהשב לעשות זדון והתחיל להשובו ולא הספיק לעשות רשעו לא יספיד ונותן לו ביד זרעו או ביד תלמידו זה שהתחיל והשב לעשות יותר ולא באו לידו ואותם שעשאום יהריו בנייהם זהו שכתוב בומרי (מ"א פז יח יט) וימת על המאמתו אשר חטא לעשות הרע וגו' ללכת בדרך ירכעם לעשות ללכת אבל עדיין לא הלך ולא עשה וחו שנאמר (ישעיה א כה) רשכר משעים המאמין יהרו וגו' יכלו וכן לצדיקים יהריו וחו שנאמר (תהלים קלג א) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד ופעמים שהשב אדם לשם נאות ולא הספיקו בידו ונותנין חכמתו לצדיק שנאמר (איוב כו יז) יכון וצדיק ילכש כך בדברי תורה ואין שכר לאדם שהשב לחדש אלא נפרעין מסנו על שם שאם היה חי או היה לו פנאי היה קרשה כנאוח :

תתרגנ. כשברך יעקב את בניו ומשה לישראל בירכב בדרך העולם הזה ולא בירכב בתורה וביראת שמים ובאריכות ימים כי לא יכלו לברכב אלא בכרכה לכל שכמ ושכמ בשמים שהן בעין ברכה אחת ובירך ליהודה בכבורה ובין וכתוב (תהלים עה פה) כנבור מתרנן מיון וכתוב (זכריה ט טו) ושתו וחסו כמו יין ואילו היה מברכב בתורה או ביראת השם או באריכות ימים לא היה יכול להתקיים בי (א) ג' דברים מעבירים האדם על דעתו ועל דעת קונו אע"פ שלבו הסך ואי אפשר לכרך יותר מברכה אחת אבל מה שהקב"ה מברך לאבות לישראל הרבה כי תורה ויראת ה' כלכם ולפני מותם ועוד הברכה לא תתקיים אלא לפזכים ועוד [א] יראת השם כאדם תלוי אע"פ שאדם אומר ויהרד לכבינו ליראה את שמך ואם תאמר יברכב בתורה יש תלמידו חכמים שיותר רעים מעמי הארץ ואריכות ימים כתיב (מ"א ג יד) ואם תלך בדרכי לשמור חקי ומצותי כאשר הלך דוד אביך והארכתי את ימך :

תתרגנ. (א) ר' הנינא אמר אין מיתה לעתיד לבא [א] אלא ככני נח בלבך ר' יהושע בן לוי אמר לא בישראל ולא באומות העולם שנא' (ישעיה כה ה) ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים מה עבר ליה ר' הנינא מעל כל פנים (ב) מעל פניהם של ישראל הוא כתיב (שם פה כ) הנער בן מאה שנה ימות הרמ מסייעא לר' הנינא ומת עבר ליה ר' יהושע בן לוי ראוי לכלל קונשין הוא כתיב (תהלים מט טו) כצאן לשאול שתו מות ירעם הוא מסייעא ליה לר' הנינא ומת עבר ר' יהושע בן לוי לוי לפי שבקולם הזה מרעה בשעתו סיפרא בשעתו אבל לעתיד לבא הקב"ה קרשה (ג) למלאך שלהם דכתיב (שם שם) וירדו כם ישרים לבקר וצורם לבלות שאול מלמד שאול בלה והם אינם כלים וכל כך למח לפי ששפטו את יריהם בכול דכת' מזכול לו הרמ הוא דכתיב (מלכים א ה יג) בנה בניתי בית זבול לך הרי כיון שאין מיתה לעתיד לבא למח הוא יכפר בקרבנות ומח צריך לכפרות אלא כמו קרי מקלט שלעתיד לבא הרי [ב] בשונג יהרגו אם אין יצר הרע לעתיד לבא למח ינופ אל קיר מקלט איך יאמר (דברים יט ז) כי יחם לבבו אלא בעין מלאכים שחטאו בשונג כשנשתלחו

משנת אברהם

סימן תתרג"ז

[א] **אלא** ננני וכו'. פסחים ס"ח, כאן בישראל כאן נאומות העולם.

ערי מקלט ומציאות מיתה לעתיד לבא.

[ב] **בשונג** יהרגו וכו'. משמע הא דלמירין אין מיתה לעתיד לבא, היינו מיתה נידו שמים, אלז נידו נני אדם תהי' מציאות למיתה, דאל"כ איך יהרגו בשונג. ורנינו מקשה למה לו לנוס לערי מקלט כי אז לא שייך הטעם כי יחס לבנו, כנראה שתפס רנינו עיקר הטעם של ערי מקלט נכדי להגיל את ההורג בשונג ולא משום כפרה. וראה מה שכתנתי מזה נספרי משנ"א ח"ג.

אולם מש"ס מכות י' משמע דההורג בשונג הוא נשניל חטא שחטא למפרע, כדכתינו והאלקים אנה לידו. ועי' שם נמהרש"ל ונתוס' שם ט' ננגלעז שכימי רולחים, ואל"כ קשה למה לן לערי מקלט לעתיד לבא כשינטל יצר הרע חן העולם, וע"ז מתרן רנינו ולעתיד לבא נני אדם יהיו נדרגת מלאכים שכל חטא קל יחשב להם לחטא כעין המלאכים שנשתלחו ללוט ועל ידי חטא קל ינולו גם לידו ריחה בשונג.

נדרות שלפנינו שזכו לשניהם כלחת, ולולי אין מכוונת רנינו שחינו זוכה לזרע לדור אחר, אלא נשניל שיש לו הנלה מספרו ומשתו אינו זוכה להעמיד זרע בני תורה לדור דור. ונשניל זה נמנעו הרנה גדולי ישראל אשר לפנינו להגיל לאור חידושי תורתם נחייס כדי שלא יוכה להם מזרעם.

וברור לי שאין מכוונת רנינו על מתנרי ספרים כנזור העכשווי כחוני והדומים לן, כי לא נאמרו דברים הללו אלא כלפי אלו המתנרים שלפנינו אשר חידשו חידושים נתורה, ועל ידי ספריהם ילא שחם לתהלה נכל העולם, אלז המתנרים שנימינו שאין נספריהם שום גדולות ונפלאות ואין שום השש שזכו על ידי חידויהם לשם, אין קפידא נהזכירם את שחם על ספריהם.

סימן תתרג"ח

[א] **יראת** השם וכו'. כלומר, והנרכה ניראת השם היתה מנטלת את הנחירה של האדם שהיא תפשיית והוא שירמיהו אמר מפי עליון לא תלא הרעות והטוב, כלומר, אין הנורא נזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, רמז"ס ה"ג תשינה ה"ג.

תתרגנ. (א) כ"ר מכיו וילקוט ישעיה רמז רצ"ה. (ב) כן הוא בילקוט אבל כמדרש: למעט בני נח. (ג) צ"ל: מלאך המות מסויגור

א' (י) חילוק ר' ב. תתרגנ. (א) עירובין ס"א ב.

ללוט ומעשה דנבריאול (ד) אין משיבין על הקלקלה בזה הענין כמו שהמלאכים שונגין וצריכין כפרה כד בני אדם לעתיד לבא רק בזה הילוק בני המלאכים כשהוטאין אין להם כפרה כי אין בקרבנות כפרתם ולא בשום דבר אלא מיד נזר ופרע מהם וגם מן הנשמות כמו מן המלאכים רק לחיים יש להם כפרה או על ידי קרבנות או על ידי ייסוריין ולכן לעתיד לבא יביאו כפרות [ג] ועל הקבר פקדו בארץ ואשר אמרו על הצדיקים יהיו דוקא צדיק נסוד לצדיק אחר בנגן (ח) ר' יוחנן לרב כהנא כך הנקר בן ק' שנה יקח לא יומת אלא להרחות ממחיצת הצדיקים עד זמן הקצוב ויש אומרים סתם לא תהיה לעתיד לבא אבל ייסורים יהיו שהרי (ז) אליהו אמר הרי אני כפרת משכבו של ר' חייא הרי מובל שום צער ולא יתכן לימות המשיח לצדיקים לפיכך ייסורין ואשר אמר על המים של מעיין שיצא מירושלים (זכריה יג א) לחסות ולנדה הרי קודם גז' ומנגז וקודם שיתקצבו הנלוות ויתחזקו בארץ ועל הירוש' בהתחלת ימות המשיח כתיב (מכה ח ה) ורעו את ארץ אשר תגו' בעתהיא (שם שם ד) שבעה רועים קודם שיכלו הרשעים ואו עריין רשעים בעולם וכתוב (עמוס ט י) בחרב ימותו כל חסאי עמי [ד] ואו נהנת טרה ארומה :

משנת אברהם

תהי' נצרכת כשינא מלך המשיח נצ"ח אצל לא מקודם. אלא דלא אדע מדוע לא העיר הגאון הנ"ל שלי אפשר לננות היוצת גלי שמיר כנ"ל בשם התוס'. ואלו משום שהתוס' גם נסוכה נדדו לומר דקודם שהוקדש האזנים מותר להניף עליהן נרזל. והמשנה למלך נפ"ח מהל' בית הנצורה דהה דברים אלו אלא שלא הניא סגרא זו בשם התוס' ע"ש.

ואני מסופק אם אי אפשר להחליק את האזנים למונת על ידי אברים טונים, שנזמנינו נוקעים ומחליקים את האזנים הכי קשים על ידי אברים טונים, דהא האיסור הוא רק לננות המונת בלזנים שנגע בהן נרזל. אלא דל"כ מה קשיל להו להתוס' מהיכן היו נוטלים אברים למונת, הלא גם להם הי' ידוע דבר זה שיש אברים טונות שהם קשין מאלד ולפילו את הנרזל וננקעים, עי' תוס' שנת פ"ח ד"ה מה פטיש.

אולם מה שכתב נגנין ליון הנ"ל שהניח המקדש יונה נצ"ח על ידי משיח נדקט, הן אחת דכן כתב הרמז"ס ז"ל נפ"ח מהל' מלכים ע"ש. אולם נירושלמי תעשר שני, היצ' איתא: א"ר אחא זאת אומרת שנית הוקדש עתיד להננות קודם לתלכות בית דוד, דכתיב ודם ענינים תשחה תומר, ועי' נמראה הפנים שם. משמע לכאורה דלא כנ"ל. אלא דלא קשיל משום שכבר כתב הרמז"ס ז"ל נפ"ח מהל' מלכים הנ"ל שהולך המשיח עתיד להחזיר ונלכות בית דוד ליושנה וכו'. וכן הפירוש נהירושלמי ג"כ כן שהמלך המשיח יונה בית המקדש מקודם ואח"כ יתיר את מלכות בית דוד ליושנה.

אלא מה שכתב נספר הנ"ל משום דכתיב והשמחתי את מקדשיכם וגו' נמצא שהמקריב אינו מקריב לשם נישוח, לא זכיתי להנין כלל, הא נגמ' שם אמרין דהיינו דוקא שהקרנן יהי' נקרב לשם הכנת רוח לה' לשם מי שאחר והי' העולם, פירש רש"י נחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו ע"ש. והלא זה שאנו מלפנים נע"ה להקרין קרננות הוא נכדי למלאות רצונו יתנצח, ומה שייד' לומר שאין זה ככלל נישוח, ומה שאחרו נגמ' הוא לאפקוי מי שמקריב ואין נמשחנתו לשם ה' אצל אנו ישראל עם קרוננו מתפללים נכל יום והשג את העבודה לדניו יתנצח וכו' וכל נגמתינו להקרין קרננות לעשות רצון השם יתנצח ויתעלה.

ורמז"א גדול לי על הגאון הנ"ל שיגע ועמל גם נתישנה סימן ח' לנצח את דברי הכתוב ולא אריה נרית נישוחם (ויקרא כ"ו, ל"א), ולא הניא דברי הרמז"ן ז"ל שם נמקומו שכתב ממש להיפך מדברי הגאון הנ"ל, ולפי דברי הרמז"ן נשמע מתקרא זה שהקללות שנתורת כמינים נלמרו על חרנן בית הראשון, שהשם יתעלה התרה נישחאל לסלק מהם מקדשו וקבלת הקרננות שהיו לרצון לו נמקדש ההוא — ונקללות שנמשנה תורה — לא הזכיר שם המקדש ורית נישוח כאשר הזכיר כאן, שלא היתה האש יורדת ולאכלת הקרננות ננית שני. וראה נהרמז"ן פרשת תנא שהזכיר עוד פעם שהקללות

[ג] ועל הקנר וכו'. אין הלאון מונן כל נרכו, וכנראה כוונתו גם לעתיד תהי' קנורה נלרן אשר תכפר על החטאים כי נכאן רנינו מפרש לפי דעת הסוברים גם לעתיד תהי' מיתה, וכן מפורש נקרא: כי כיוני הען ימי עמי (ישעי' ס"ה, כ"ג), ויונתן תרגם: ארי כיומל אילן חייא. וכתב ע"ז הרד"ק שם דלפטר שכיון נזה לונה שאלמרו רנותיו ז"ל ען חיים מהלך תמש מאלות שנה ע"ש. הרי דלאחר זמן זה תהי' מיתה, כי אין ימי ען לעולם.

אם יש אפשרות להקריב קרבנות בזמן הזה.

[ד] ואו נוהגת וכו'. הרמז"ס ז"ל נסוף פ"ג מהל' פרה כתב: שהפרה העשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכ"ר. וראה נתי"ט פרק ג' דפרה, ונעל תפלת ישראל שם האריך נפלונחת התנאים נמשנה שם דמאי קמ"ל הרי מה דהוה הוה, וכתב: ואי משום ההשע לעתיד נצ"ח, ג"כ אין לחוש לנגלוג רשעים דלז יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם קודם נישח המשיח (תגילה י"ז), ול"כ לנגלוג מאן דכר שמי' אז, עכ"ל. ולדברי רנינו אין שום קושיל דפרה אדומה תהי' נוהגת קודם שיכלו הרשעים, ולריכיס אנו לדעת דיני פרה לכל פרטיה אז.

ובברי' תוס' יו"ט שם פרה נג' שהקשה ול"ת ולמאי נ"ח תני מאי דהוי, הגם דקיי"ל מקריבין לע"פ שאין בית, וממילא יש תולדות שנקריב קרננות בזמן הזה כשנסוכה שמקום המקדש יהי' נידיו נע"ה, ונלטרך לעשיית פרה כדי להטהר נוטומולותיו כי כלנו טמאי מתים אנחנו. ושאלה זו סוננת גם על דברי הרמז"ס הנ"ל נהל' פרה סוף פרק ג' מדוע אומר שהפרה העשירית יעשה המלך המשיח דוקא, והלא יש אפשרות שנלטרך לטהרה מקודם. ונריך לומר דגם הרמז"ס ז"ל סובר כשיטת התוס' נסוכה מ"א ד"ה דלשחקך, דלע"פ שמקריבין לע"פ שאין בית הני מילי כשיש מונת נניו אצל נלא מונת לא, ואי אפשר לננות ומונת גלי שמיר או נלזנים שננרלו תלוקות משח ימי נראשית, עי' תוס' סוכה ת"ט ד"ה שכל, וממילא אי אפשר להקרין קרננות עד שנסוכה למקדש העתיד שאנו מלפנים נניו ומשכלל הוא יגלה וינא משמים שנלמר מקדש ה' כווננו ידיו, רש"י סוכה ת"א ד"ה אי נמי, ונכ"מ.

ובמ"ה שדקדקתי נדברי הרמז"ס שכתב דוקא המלך המשיח יעשה את הפרה העשירית, יש סעד לדברי הגאון רי"ע ז"ל נספרו ננין ליון סימן ח' שכתב דלפילו קדושה ראשונה קדשה לעתיד לנא אצל אי אפשר להקרין משום דכתיב והשימותי את מקדשיכם ולא אריה נרית נישוחים, ונהעדר ריה נישוח אסור להקרין כדליתא בזנחים ת"ו לשם שזה דברים הזנח נזנח ונכללם לשם ריה ולשם נישוח. לכן אי אפשר להקרין עד נישח מלך המשיח, ע"ש. ושפיר כתב הרמז"ס ז"ל דהפרה

שלהם (ה) עין ישראל ימא סי' יו. (ה) בבא קמא קרי' ב'. (ו) נעלם ממני מקור דברים אלה ואולי צ"ל רש לקיש אמר הריני כפרת ר' חייא ובניו סוכה כ' א.

תתרגם אל תזכרו ראשונות (ישעיה סג יח) [א] המועדות הראשונות שבימי משה אבל פורים אינו בכלל ראשונות שכל הניסים אינם דומות לפורים שהרי במצרים גזרו כל הבן הילוד היארה תשליכהו הבן לחמית והבת להחיות אבל לפורים (אסתר ג יג) מנער ועד זקן טף ונשים כל היהודים (א) לכך כל ימי המורים לא נבטלים. ויש אומרים יום המורים זכור על השגנות ואל תתמח שהרי אף הנשמות לאחר מיתת חוטאים ונקשים (ב) כרוחו של נבית שאמר לו צא ממחיצתי. (ש"כ טו לב) ויהי דוד בא עך הראש אשר ישתחוה שם לאלהים ואמרו (ג) רצה להשתחוה לע"ז חוה גרם שנתתן אסא בבית קמרי וזרק איובל ויצא מהם מנשה וכל מעשה אחאב (ד) עשה מנשה כ"ב שנים באחאב יקבב היה כ"ב שנים אבל לכן עשה תרפים, ויהודה גרם שיוסף היה במצרים בין עובדי עבודה זרה כ"ב שנים, ולכך מנשה כ"ב שנים עשה באחאב איובל חרנה נביאים (ה) וכן מנשה הרג ישעיה יהודה גרם יוסף ולכך משניהם יצאו מלכי בית דוד ולא נגזר על בית אחאב על הנקיבות פלייה אלא על הזכרים ולכך בתקנית ירושלמי (ו) מדבית אחאב שעירי המאת יביאו קודם שיחא מנוח למשיח שנאמר (מיכה ה ה) ורקעו את ארץ אשרו בחרב ועוד כתיב (ישעיה יא י) והיתה מנוחתו כבוד (שם א כח) ועוובי ח' יפלו ואז אין רשע בעולם ואין רעה לכל בריות ויברכו הטוב והמטיב ויתנו טובה על כל המצבות שמוסיפין בטובה ואין גורעין לעתיד [ב] וכל הקרבנות כמילין שהרי קונות לא יהיו בדכתיב (מיכה ז יט) ותשליך במצולות ים כל המאמץ :

משנת אברהם

סימן תתרג"ה

מועדות ומצות לעתיד לבא.

[א] המועדות הראשונות וכו'. נמד"ר סוף פרשת פתח איתא: אלל המועדות האלו אינן נטלין לעולם ולא התדשים וכו'. וגם צירושלמי מגילה א"ה המזוין נממ"ק איתא: ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידים לינטל ותמשת ספרי תורה אינן עתידין לינטל מה טעמא קול גדול ולא יסף. רשנ"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות אינן עתידין לינטל נאמר כלן קול גדול ולא יסף ונאמר להלן זכרם לא יסף נורעם, א"כ הן לפי הירושלמי והן לפי המדרש המועדות הכתובות נתורה אינן נטלין לעולם.

והנה נדה ס"א, נגד שאנד נו כלאים וכו' אלל עושה ממנו תכריכין למת מלוה, אמר רב יוסף זאת אומרת מנות נטלות לעתיד לבא, וע"ש בתום ד"ה אמר רב יוסף, ועי' בתום ע"ז ס"ה ד"ה אלל עושין דגם ר' יוחנן ס"ל מנות נטלות לעתיד לבא, ולא"כ גם המועדות נטלין, דהא קיום המועדות בכלל המצות הוא, ובכן אפשר דרבינו מפרש אליעז דמ"ד מנות נטלות לע"ל, אלל דמכל מקום תקשי לדיך יאמר ר' יוחנן צירושלמי מגילה הנ"ל דמשת ספרי תורה אינן עתידין לינטל הא הוא סוגר דמנות נטלות לע"ל כנ"ל בתום ע"ז, והא דאמרינן נצנת קנ"ל והגיעו שנים אשר תחמר אין לי נהם חפץ אלו ימי המשיח שאין נהם לא זכות ולא חונה, אין ראי' שהמלות נטלין, דאפשר דהפירוש הוא משום שינטל הי"ר הרע מן העולם וממילא לא תהי' חונה כי בני אדם לא יתטלו אין זה לא יהי' זה משום זכות, דאם אין י"ר הרע עוולס אין זה זכות לאדם שאינו חוטא, אולם מהא דר"י סוגר דמנות נטלות לע"ל ולכן מותר לקנור ככלאים דכשיעמוד לע"ל לא יהי' איסור כלאים, קשה א"כ מה זה שאומר דה' ספרי תורה אינם נטלים.

אולם נאמת הרשנ"א, הוצא נהר"ן, חולק על פי' התום הנ"ל דהכוונה של מנות נטלות לעתיד לבא היינו לאמר התחיה אלל הפי' לעתיד לבא היינו צעוד שהוא מת אלל לא לאחר התחיה, והסדרי טהרה הניא ראי' לדעת הרשנ"א מסנהדרין ר"פ חלק דר' יוחנן גושא אומר מניין לתחיה המתים מן התורה שנאמר ונתתם את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים אלל מלמד שיקום לתחיה וישראל נותנים לו תרומה,

שנמנה תורה הם על הגלות העכשו, ושם לא נאמר כלל ולא ארית צרית ניוחכם, נמלאת אומר שכסם שמתר הי' להקרינ צנית שני אע"פ שלא ירד אש מן השמים ולא תרה הקללה של ולא ארית צרית ניוחכם, כך מותר להקרינ גם עכשו ואין זה ענין כלל למה שאמרו צנחנים מ"ג, לשם ריח לשם ניות, דהא אמתו מקרינן לשם ה'.

ובשו"ת תחם סופר סימן רל"ו מתנאר שהגאון רעק"א ז"ל הי' רונה להשתדל אלל שרי ירושלים שיתנו רשות להקרינ, אלל שכש מה לעשות להטור מטומאה ויתוסי כהונה ולזני חושן, והח"ס ז"ל הניא נשם כפתור ופרת שר"ת מפרז עלה לירושלים שנת ז"ל אללף השעי ואמר להקרינ גם קרבנות, וכתוב גם דאין לחוש לטומאה משום דטומאה הותרה נצור ע"ש, וכן כל האחרונים המדברים מזה כתבו דיש היתר להקרינ משום דטומאה הותרה וכו', ולא זכיתי לראות נשום מקום מקור דנר זה שהא טומאה הותרה נצור נאופן כזה, כלומר, אהרת הוא כשיש מקדש ננוי או עכ"פ מוצנ ננוי, וחונה רמיא להקרינ קרבנות אלל שהצור טמא, אז התירה התורה להקרינ אפילו נטומאה, אלל מניין שיש חיוב לננות את המוצנ צכדי שחול עליו תונה להקרינ נטומאה.

ומצד הסנהל הי' מקום לומר זה תליא אס טומאה הותרה אז דהוי' נצניור, דלי הותרה א"כ הוי כמו שאין כלן טומאה כלל, וממילא מתווינים אנו לננות מוצנ — נדאפשר — ואח"כ נקרינ קרבנות אפילו נטומאה דהא הותרה והטו כמו שאנו טהורים גמורים, אלל אס טומאה דהוי', מסתבר דרק כשהמוצנ ננוי ואין ענה אהרת מקרינן, אלל לננות מוצנ לכתלה כדי שנקרינ נטומאה אין אנו תיינים, והואיל דהרמנ"ס ז"ל פסק כרז שנת (יומא ו') דטומאה דהוי' היא נצניור, ונפרט שלפי דברי החת"ס הנ"ל לא נוכל להקרינ אפילו כשיהי' לנו מוצנ ננוי אלל פסחים, ואפילו התום מודים שם ד"ה אמר רב תחליפא, דגני פסה אמרינן טומאה דהוי' היא נצניור כיון דלאו כל ישראל מייחי חד פסה, א"כ אין חיוב לננות מוצנ צכדי להקרינ פסחים נטומאה.

ואין להקשות דא"כ אמאי לא אמרינן שם ציומא דפליגי רב נחמן ורב שנת ננפנס המוצנ נע"פ צומן שריכים להקרינ נטומאה, ולרז נחמן ולמר הותרה לריכים לתקן את המוצנ כדי להקרינ את הפסה ולרז שנת דאמר דהוי' אין לתקן את המוצנ, דהא צומן צנית המקדש קיים לריכים לתקן את המוצנ לדברי הכל צכדי להקרינ קרבנות נצור.

כ. (ו) כוננו למה שאמר שם פ"ד: בן צינית הכסת מן דאבנו בן קוביסין מן דאחאב ובמדרש רבה בראשית פ"ח: זכית כובשין מן דאחאב ומה רואים אמתנו כי לא היתה כלה על הנקיבות.

תתרג"ה (א) בירושלמי מגילה פ"א ה"ה: הגביאים והכתובים כר אף מגלה אסתר וההלכות אינן עתידין ליכטל, והווי שיסד הפייסין ביצור לפרשה זכור: ואם כל המועדים יהיו בטלים ימי המורים לא נבטלים. (ב) שבת קמ"ט ב. (ג) סנהדרין ק"ו א. (ד) שם ק"ב א: דל מיניירו עשרין ורתוי. (ה) יבמות פ"ט

תתרגנו. כתיב (תהלים ט כו) הוא יקראני אבי אתה אלי וצור ישועתי למי שכתוב כמשיח (שם ב ז) ח' אמר אלי בני אתה אבל לא אמר משיח האיך יקרא לכך אמר אבי אתה למי שכתוב ח' אמר אלי בני אתה וכתיב (דברים לב ז) שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך וכתיב (תהלים כ ז ה) אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה נזים נחלתך למי שבעולם הזה אלה המצות (א) שאין נביא רשאי לחדש דבר אומר משיח איך אשאל קשות והנה [K] אני צריך לפרנסת תם אני צריך לעסוק בצרכי אומר הקב"ה שאל ממני כפי מן האב כי אין דבר מעכב ואתנה נזים נחלתך שיעשו צורך כדכתיב (ישעיה סא ח ז) ועמדו זרים ורעו צאנכם ואתם כהני ה' תקראו (ב) לא ניתנה תורה אלא לדור המדבר שפנויים היו לעסוק בתורה וכן לאוכלי תרומה הוא יקראני אבי אתה ולמד להועיל ולהגיד שאלותיו הוא ולא אחר כששאל יהושע ונביאים אמר (דברים ל יב) לא בשמים הוא אבל כמשיח הוא בשמים (שם לב לר) הלא הוא כמו עמרי התום באוצרתי כל הסודות שמהרשים למעלה וצודרים אותם לעתיד לבא לצדיקים גמורים [ב] וכל תיקו וכל פסיקות אליהו ומשיח יפשוטו (ישעיה מכ ד) ולתורתו איים ייחלו (שם נא ד) כי תורה מאתי תצא ומעט מריה אותם סודות וזוים יתקים חכמי החירות בעולם הזה כמלך מחלב שטעם חלב וזיה שדים במיו הוא יקראני אבי ולא משה כי ניתן למשה חרקות כאשר ידבר איש אל רעהו אחותי רעייתי אבל משיח הוא יקראני אבי אתה תגיד לי כל שאלותי אל איש אל רעהו עדין ספק בידו הוא ולא שלמה למי שכתוב (ש"ב ז יד) ואני אחיה לו לאב אבל לא יקראני אבי כי לשלמה לענין החכמה ולמשיח לענין התורה הוא יקראני אבי אתה מאי רבותיה כמו כן כל ישראל שנאמר הלא מעתה קראת לי אבי אלא שם למי שכתוב (חושע ב יט) ותפירותי את שמות הבעלים מפיה ויקראו אבי לענין שמירת התורה וזירות כפי אל מצות אביו אבל [ג] לענין רגלים (ירמיה ג ד) אלוך נעורי אתה ככלה שיוצאה לקראת חתן לפי שמילתא יתירא היא (ג) כמשיח שיריה מי הוא החייב והכמתו המופלאת ויאמרו זה אין לו אב וזה שילמדו הכמה שמא כיון שלא נודע יחוסו ואביו ואמו שמא מלאך הוא ומי אביך והוא מתלל לאביו שבשמים ויאמר בתפלתו אלי אתה כרי שידעו ששואב רוח הקדש מן הבורא י"ש כי יתמחו כל העולם עליו ויאמר לא במעשה שרים ולא בכשמים ולא בחשבונות מלאכים אלא כי עליו רוח ה' וכתיב (שם כג ז) זה שמו אשר יקראו ה' וזקנו והוא לכל השאלות יקרא אבי אתה המלמדני להועיל אלי לפי שכתוב (מכח ה ד) והקימנו עליו שבעה דוקים והוא אמר הצילני כי אלי אתה (שם ש) ושכנה נסיכי אדם וצור ישועתו לחיות משיח בן אפרים ולהרשע מן גוג ומגג (ד) (דברים טז ז) כל מי חיך להביא לימות המשיח למשיחו לכורש (ח) למח קבל למשיח על כורש למח לא קבל לאבות העולם או למלאכים אלא למי שביום שנכנס נבוכדנצר כימי יהויקים נולד כורש ואמר למשה אל תעשה כזה שאמר מי שרוצה ללכת יעל וישאל מתמחרים ללכת מעצמם ועזרא נתבייש לבקש תיור ואתה עתיר לכבדו לעתיד לבא לכך אל תעשה כמו כורש ולמעלה קובלים לכן גילו כלידה או במעשים :

תתרגנו. (א) שבעה רועים ושמתה נסיכי אדם אברהם ויעקב מהם לפי שמצינו באברהם שקשה מלחמה עם ר' מלכים ומצינו יעקב (בראשית מח כב) בחרכי ובקשתי ולעתיד כתיב כמלחמת (ישעיה כט כב) יעקב אשר מדה את אברהם וכתיב (שם מא ח) יעקב ונו' ורע אברהם אוהבי ויעקב יצא הוצא לארץ ישראל (ב) אבל יצחק עולה לביל ולא יצא חוץ לארץ וכן לעתיד לבא אברהם ויעקב יצאו ורעו את ארץ נמרוד ואת ארץ אשור שהוא הוצא לארץ אבל יצחק עולה לביל לא יצא עמם וילין טובה על ישראל כראמר במסכת שבת (ג) הרי מי ששמר עצמו בארץ טהרה לעתיד לא יצא ממנה שחרי יצחק לא יצא ממנה ולעתיד לא יצא עם האבות לחוצה לארץ :

תתרגנו. י"ש צדיקים כשמבקשים למות [K] נוטלים ידיהם ואומרים (תהלים כט א) מזמור לדוד חבו לה' בני אלים (א) אמר ר' חייא בשעת שהצדיקים נספדו שלש כיתות מלאכים וכו' עד אמר ר' יהודה ב"ר סימון ב"ר יאשיה הקב"ה כפיכול הוא בעצמו אומר שלום (שם קמט ה) יעלוו הסידים ככבוד ירננו על משכבותם ומקלטים לקב"ה שם לכך רוחצין את ידיהם (קחלת ה טו) כל קטת שכא כן ילך (ב) כשנולד רוחצין אותו (ג) וכשמת רוחצין אותו :

משנת אברהם

סימן תתרג"ו

אכילה רוחנית לעולם הבא

[א] אני צריך וכו'. המאמר הזה הוא אלינא דמ"ד אין צין עוה"ז לימות המשיח אלא שענדו מלכויות נלנד (נרכות ל"ד), אולם הרמז"ס ז"ל סונר עוה"ז הוא עולם נלא גופות, כמאמרם ננרכות י"ז העוה"ז אין צו לא אכילה וכו' ואפילו הראש"ד החולק עליו, מודה שהגויות תהיינה חזקות שלא יעטרנו לאכילה, כגויות של המלאכים, ומשאלותיה נראשית משמע שיש צו לאכילה כמו נצנת עוה"ז שיש צו מזהה של עונג, ונגמ' אמרין דמענגו נלאכילה וכנר כחנתי נספרי זה שיש מחלקים צין ימות המשיח ועולם הנא, ודברי רבינו נכלן מוסגים על ימות המשיח כסתמא דגמ' נרכות הנ"ל.

[ב] וכו' תיקו וכו'. תיקו נוטריקון; תשני יפשוט קושיית וספקות. עי' נחום יו"ט סוף עדויות.

[ג] לענין רגלים וכו'. לא אדע הכוונה של „רגלים" שכתב רבינו, ולדעתי הוא ט"ס.

ואם איתא דר' יוחנן סונר דמנות נטלות לע"ל מה שייך לומר שישאל יתנו תרומה הלא נתינת תרומה מזהה היא ונטלה לע"ל, אלא ע"כ דגם ר' יוחנן סונר דינהגו המנות גס לעתיד, ולפע"ד דמהירושלמי ה"ל דר' יוחנן סונר נפירוש דמחמת ספרי תורה אינם נטלים לעולם, הוא ראי' יותר אלימותא, דמהא דתרומה יש לדחות דישראל יתנו תרומה נתורת אינם מלווים ועושים.

ובפנימיות הענין נראה דהתוס' שפרשים שמנות נטלות לע"ל אלינא דר' יוחנן היינו שכל מזהה תכליתה לעשות פעולה נלג האדם, כגון צלית תכליתה למען תזכרו וכו', תפילין תכליתה למען תהי' תורת ה' נפיד, ולעתיד תזכה לנא לתכלית נאופן יותר נעלה מעשיית המנות, נאופן יותר רוחני, וממילא המנות נטלות, אולם המחמת ספרי תורה, כלומר התכלית הנוכחון נתורה לא תינטל לעולמים, ויש נזה להאריך.

[ב] וכו' הקרננות וכו'. נזודש נתחומא פרשת אמור, כל כל הקרננות נטלין לעתיד לנא חוץ מקרנן תודה.

רמז רציו: הקב"ה יושב ודורש תורה חדשה שנחיד ליתן עיי משיח, וכן הוא באמויות ורי עקיבא אות ד'.

תתרגנו. (א) סוכה ז"ב ב'. (ב) מדרש רבה בראשית פס"ד. (ג) פ"ט ב'. תתרגנו (א) ילקוט תהלים רמז תתפ"ז יעזין כתובות ק"ד א'. (ב) שבת קל"ד ב'. (ג) בשבת קנ"א א'; עושין כל צרכי המת סבין ומדיחין ורשיי במודע קטן ה' ב' שפסטרין בה את המתים

תתרגנו. (א) שבת ק"ד ב'. (ב) מבלתא בשלח פ"י ויפע פרשה ב', ולפנינו; לא ניתנה תורה לדורש אלא לאוכלי המן ושנים ליום אוכלי תרומת. (ג) סנהדרין ז"ב ב'. (ד) נרכות ז"ב ב'. (ה) כעין מה מה שאמרנו בפנימיה י"ב; אלא אמר הקב"ה למשיח מי ועל דברי רבנו אהות משיח יעזין מה שאמרנו במדרש קהלת: תורה שאדם למד בעוה"ז הכל הוא לפני תורתו של עוה"ב, ובילקוט ישעיה

תתנמ. צדיק אחר היה רוחץ באמבטי במים זאשתו יושבת אצלו וחכה וזהר של ראש הצדיק במים אמרה לו אשתו מה זה הזוהר אמר (א) כשהקב"ה כותב הדין הנשאר בקלמס הוא סקנה בראש הצדיקים כשהגיע זמנם ליסטר ובאותה שבת נספר אותו צדיק:

תתרים. כתיב (תהלים קד א) ה' אלהי גדלת מאד חוד הדר לבשת לא יתכן לבורא לברש כי אינו מוקף ולא יתכן לכבודו לברש כי אין ידע מקומו וכתיב (איוב כב יד) עבים סתר לו וכתיב (שם כו ט) פרושו עליו קננו וכתיב (תהלים צו ב) ענן וערפל סביביו וכתיב (ש"ב כב י) וערפל תחת רגליו אם מה צורך לאש אכלה לברש לימד דרך ארץ לאדם אפילו בחרדי הדרים לא יחיה ערום כדאמר (א) ר' יוסי מימי לא ראו קורות ביתי וכו' אין שבחו של אדם לחיות עומד ערום כשברא הקב"ה את האדם לא בראו ערום (ב) שנאמר (איוב לה ט) בשומי ענן לברשו וערפל התולתו זה השליא (ג) ואפילו אם אין אדם אצלו לא יעמוד ערום ולא יעמוד (א) חציו ערום כפני אדם כמו בעלי מלאכה שרק מכנסים לברשים:

תתרים. כתיב (דברים יח ד) וראשית זו צאנך תתן לו ולמה לבחן ולא ללוי כי הלוי יכול לקנות לברשים בדגן של מקשר ראשון כי כשנפיש תרומת מקשר ממקשר ראשון אז נאכל לישראל לכך יסבור מקצת תבואתו ויקנה מלבושים אכל כחן אין לו במה (א) לקנות המלבושים כי התרומה אמורה ולמה היו עושים משתה כשנחזים כי רמז (א) שאין השמחה שלימה אלא במלבוש יפה וכתיב (אסתר ח טו) בלבוש מלכות תפלת הורר וגו' ותכריך בוך ארגמן וכתיב אחריו (שם טז) ליהודים היתה אורה ושמחה וכתיב (ישעיה סא י) שוש אשירי בח' תגל נפשי באלהי כי הלבושני בני ישע וכתיב (שם טז) כחתן יבחן פאר וככלה תערה כליה וספר לו (שם סב ח) ומשורש חתן על כלה (ב) ולכך עושים בתהלה ניוח שמחה אם כן למה לא יקשו משתה על פשתן (ג) לפי (ב) שאינו מקבל צבע כמו צמר ועוד כתיב (איוב לא כ) ומנו כבש

משנת אברתם

סימן תתרי"ח

סימן תתרי"ח

ברכה אחרונה קודם יציאת הנשמת

[א] נוטלים ידיהם וכו'. הרי"ו נספר אדם וזהו נתיב כ"ח הנ"ל נשם הרמז"ן ז"ל: כן קבלו מחסידים ולאני מעשה זה נוספו: ראו לשכני מרע שיעשה נזילה וינקש ונחילה וכול מי שחטף לו וינקש מרנים שיעורוהו תפלה ויעשה תשובה שלמה, ויטול ידיו וינרך על נטילת ידים ויתעטף בלויית ויאמר ה' אלקים אמת ותורתו אמת ומשה נבילו אמת ונשכ"מ ל"ו, ויקרא אשירי יושני ניתך עד סוף המזמור, ומזמור תפלה לדוד הט"ה ה' אזנך וענני, ומזמור למלך מזמור לדוד נקראו ענני, ומזמור אשף עיני וגו'. ואם השעה דחוקה עליו יקוף אלצנעותיו למעלה ויאמר רגונו של עולם יהי רצון מלפניך שיהי' שלום מנוחתי ויכון נשם יתעלה ונמעמד הר סיני הגדול והגדול ויאמר אל מלך וגו'. ע"ש נאריכות. והנה בהרמז"ן נחורת האדם שער הסוף כתוב: ופדר וזוי שכני מרע, כך קבלתי מחסידים ולאני מעשה" כמו שכתבו בהרי"ו הכ"ל אלא שבהרמז"ן ישנו רק קילור גדול מאשר כתבו בהרי"ו, ונדחף שהרי"ו מלא את כל אשר כתב נשם הרמז"ן נמקום אחר. ומה שכתב הרי"ו שצנרך נרכת על נטילת ידים, פשוט שכוונתו לאחר שהחולה עושה לרכיז ולזו חייב לנרך, ומה שכתב שנשעת הדחק יקוף אלצנעותיו — ויכוון למעמד הר סיני הגדול והגדול וכו', מתאים עם תש"כ רנינו שאומרים מזמור לדוד הגז לה' נני אליים, כי נחותו מזמור מרומו מעמד הכנכה, קול ה' נכת וגו', כשנתנה תורה לישראל ה' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכו' (זנחיס קט"ז).

[א] חציו ערום וכו'. נז"נ כ"ז: חלוק של ת"ח כילד כל שאין נשרו נראה מתחתיו וכו'. ומשמע דחלוק זה נגד התחתון שעל גופו דהא אמרינן שם טלית של ת"ח וכו' ומפרש רש"י: טלית מקטורן שמתכסה בו על כל נגדים שהם לנפש, משמע דחלוק הוא שחת כל נגדיו, וכן משמע מחלמס: נשעה שכנס דוד לנית הנוראן וראה עלמו עומד ערום אחר חיו לי וכו' (מנחות כ"ג), משמע דחן מנית המרחץ, שני אפשר נענין אחר, לא ראה עלמו ערום.

סימן תתרי"ח

[א] לקנות המלבושים וכו'. וחלוי משום זה הטעם השיעור של ראשית הגז הוא משקל חמש סלעים ניהודל, כדי לעשות ממנו נגד קטן (חולין קל"ה). ומה שלא הקשה רנינו למה לא ליוותה הסורה ליתן הזרוע והלחיים והקינה וראשית דגן ותירוש ללוי אלא לכהן, כשם שהקשה על ראשית הגז, משום דעל זרוע והלחיים והקינה דרשו בחולין קל"ד, הזרוע כנגד היד וכן הוא אומר ויקח רומח נידו וכו', וראשית דגן ותירוש הלא גם ללוי יתן נמעשר ראשון, אצל ראשית הגז אינו מנואר נגמ' הטעם למה דוקא לכהנים. ועי' בהרמז"ן עה"ת דברים י"ח, ג', מה שכתב נשם המורה נבוכים.

פשתן אינו מקבל צבע, מקורו בש"ס.

[ב] שאינו מקבל וכו'. הפירוש הפשוט, שהפשתן מתחילת נרייתו לנן והלמר יש מתחילת נרייתו נצנעים

בראשית לית י"ב כתב: רמלים היו לעשות משתה בעת גיזות ובאין עכ"ל, ועין סרמז המדרש רבה בראשית פרשה ע"ד ושם פרשה י"ח ומדרש שמהל פ"ק כ"ב: כל מקום שנאמר גיזת עושה רשם, והוא ע"ן שאמרו אבות מי"ג מי: שחוק וקלות ראש כ"י. (ג) בעבודת זהו ע"ה א' אמרו: כי פשתים בולע יותר מצמר, וכבא מניעה ק"ס א': לא יזרענה פשתן ופירש"י: שורע פשתן מכתש בארץ הרבה, אבל מה שכתב רבנו כי פשתן אינו מקבל צבע כמו צמר לא אדע מקור לזה. כירושלמי כלאים פ"ט היא אמרו: פשתן כברייתו, ופירש המפרש: שאין דרכן לצבוע פשתן, רק רמז מצאתי לדברי רבנו בנדה י"ו א' ז' אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא כשמתן יו"ט. חו"ל לא נהגו לעשות משתה על הפשתן משום שקרבנו של קין היה של פשתן כמו שאמרו בספרי ד"ה פכ"א: הביא קין פותר מכלול קליזת ורע פשתן והביא הבל מכלורות צאנו ומחלבייתן כבשים שלא נגווו לצמר ונתקב מנחת קין ונצפה מנחת הבל כ"י. ובזהו קדושים דף פ"ז א': קרבנו וקין היה פשתן קרבנו והבל היה צמר.

שכשםביאן ממים ממקום למקום לקבור כ"י ובאין אנשי המקום ומקבלין אותם, ורוחצין אותן עם וקוברין אותן, והכלבו בס"י ק"ד: מרחץ אותו כדי להצריך והמתו שלא יקצו העם כבלשולו. תתרים. (א) כמדור רבה תשא פס"ו: ומתיכן נפל משה קרני הדת כ"י עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קימעה והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני הדת, וכן הוא בילקוט שם רמז ת"ו. תתרים. (א) שבת ק"ה ב'. (ב) ויקרא רבה פ"ה ילקוט איוב רמז תתקכ"ג: בשומי ענן לברשו זה השפיר וערפל התולתו זה השליא. (ג) עיין ספחים ק"ב ב': העומד לפני הגז ערום היה ובמה, ויעיין יבמות פ"ג ב': כנוי נבל אכזבים כ"י אלו אנשי ברברא ואנשי מרטנא שמהלכין ערומים בשוק שאין לך משוקן ומתועב יותר סמי שמהלך בשוק ערום, ומה כתב הרמב"ם ה"ל דעות ש"א היה: וכן הבוין מסולין לעדות מבריהם כ"י וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק כ"י. תתרים. (א) כספחים ק"ס א': ונשים כמאי משמחן? ת"י רב יוסף נבבל בבבאי צענעוין בארץ ישראל בבבאי פשתן מנהצין. (ב) התוקוני

יתחמם (ד) [ג] ור' אפי הוה מתני ותוה תמן מיתא מה דנפק לא אמר ליה ולא כלום ומאן דיתביב לא אמר ולא כלום :
 תתראב. (א) רבי אפי הוה יתיב מתני אמר חד להבריה את לבוש כלאים אמר ליה ר' אפי שלח מאניך ויתביב ליה [א]
 ולא שיהא פפור אותו לבוש אלא היה חושב ר' אפי שמא לא יפשיט המלבוש והניח שיהא שונג ואל יהא
 מזיד ד"א כבוד חבריה גדול או כלאים דרבנן :

תתראב. חסיד אחד היה רגיל כשהיה ישן או משמש כסותו היה לו חלוק אחד לכך כי אמר שמא ידבק בו שכבת זרע
 וכשהולך לבית הכנסת פן ידבק בחלוק שאני רגיל ללבוש ופן ידבק צואה במכנסים ובמנעלים שמא צואה נדבק

משנת אברהם

ונשיטה מקובלת כתובות פ"ג ענין מנטליו ת"ת מפני הוצאת
 המת, מניח דברי הריטב"א לפרש דברי הירושלמי הנ"ל כמו
 שפירש הרמז"ן ז"ל נה"א, דהירושלמי סובר דגם איסור
 לאורייתא נדחה מפני ת"ת, דלא כמו שפרש רבינו. ועי' נשאלת
 אר"י סימן נ"ח, שהניח ג"כ דברי הירושלמי ודברי הרא"ש על
 זה נפ"ט נדה.

ומדברי רבינו כפי שהם לפנינו מחולקים ל' סימנים נראה
 דלפן זה עיין אחד, אלא הירושלמי שהניח בסוף סימן
 דלעיל מתפרש והוה תמן מיתה, כלומר שהיה שם נאותה
 העיר ונת שהיו זריכים לקברו, ומאן דנפק לא אמר ל' ולא
 כלום, כי מנטליו ת"ת להוצאת המת, ומאן דיתביב לא אמר ל'
 ולא כלום, דמאחר שכבר יצאו כמה אנשים להתעסק בקבורת
 המת, שזו איך חיונו על אחרים לנטל מת"ת, ואין זה שום
 ענין לטומאה כי שם לא ה' שום טומאה נזית המדרש. כי
 אלולי היתה טומאה נזית המדרש לא היו כהנים ראשין להשקות
 שם כי שיטת הירושלמי דטומאה לאורייתא אינה נדחית מפני
 ת"ת. וגם בירושלמי נזכות פ"ג, ח' נראה כמו שכתבתי דליתא
 התם לאחר דמינעי אס מותר לו לתלמיד כהן שיטמא לכבוד
 רבו, והוה שיטמא כהן לכבוד תורה, ר' יוסי הוה יתיב מתני
 ועאל וייתא, מן דנפק ל' לא אמר כלום ומן דיתביב ל' לא
 אמר כלום, עכ"ל. ופירשו המפרשים, לכבוד תורה" כלומר,
 ללמוד תורה, ולפ"ד הפירוש להתעסק בקבורת ת"ת, דהא
 כך מפורש במגילה ג' כבוד תורה קאמרת, כבוד תורה
 דיחיד חמור, תלמוד תורה דיחיד קל, ע"ש. חזינן דכבוד תורה
 איך זה תלמוד תורה אלא התעסקות בקבורתו לכבודו, עיין
 דלמרינו התם איך מועד נפני ת"ת, אבל איך הפירוש שהי'
 המת נזית המדרש, אלא דהשאלה אס מותר לו לכהן לטמא
 את עצמו לכבוד ת"ת לקברו, משום דכבוד תורה חמור והוי
 כמת מלוה, ע"ש במגילה. ועוד מה שיך לומר ונשום ניטול
 תלמוד תורה, הכי לא אפשר לו לכהן ללאת מניית המדרש
 וללמוד נחוק.

גם ראיתי נשטמ"ק הנ"ל נכתובות פ"ג, דמפרש נשם הריטב"א,
 דר' יוסי הוה מתני והוה תמן מיתא וכו', כלומר, שהי'
 שם אדם נוסף נסמוך שעזרת הטומאה כשימות נזית המדרש
 וכו'. משמע מדבריו שיעקר ההשגה הי' משום טומאת אהל
 כשימות, אבל זה נשעה עדיין לא מת, ונאופן כזה איך כהן
 איסור לאורייתא דהא רק משום שחשבו נכל רגע שימות ולא
 תהי' הטומאה עזרת נזית המדרש, וא"כ איך זה איסור
 לאורייתא ללאת קודם שימות.

ורגם דנזיר מ"ג אמרינן לענין אחתוהי הא איתחול, תנאור
 דהכהן ויטווא ועובר נלאו דלא יחלל נעוד שהגוסם לא
 חת, אולם כבר הארכתי נספרי משנת אברהם חלק ג' דף ל"ז,
 דרק טומאת מעע יש נגוסם ולא טומאת אהל, ע"ש. וממילא
 אפשר דגם רבינו מפרש את הירושלמי הנ"ל דמיידי נגוסם
 ואין כהן איסור לאורייתא לכל הפחות, ועוד אולי שיטת רבינו
 כשיטת התוס' נזכות כ' ד"ה שז ואל תעשה, דשאי טומאת
 כהן דקיל שכן לאו שאינו שווה נכל הוא. וראה השמטות שנסו
 הספר דניי טומאת כהן.

שונים, וכן מפרש הפני משה בירושלמי כלאים ט"א. מה פשטים
 כנרייתא. וכנראה רבינו הוציא דבר זה שאין הפשטן מקבל
 נצטע מהא דלמרינו נזכורות י"ז דחל שילדה מין עז דאין
 לוקין על נזוהי משום כלאים דמה פשטן שלא נשתנה אף למר
 שלא נשתנה, ופשטא דש"ס שם אפשר לפרש דנפשתן לא שיך
 שיהי' שינוי, דכל פשטן גדל מן הקרקע, לכן גם למר לענין
 כלאים וכן לשאר דברים המנויים שם לא חשבו למר כשיש בו
 שנוי נחולדה כגון רחל נת עז, אולם רבינו מפרש שלא נשתנה
 נצטע כי נשעה שגדל אינו נשתנה לנצעים שונים מעצמו אלא
 תמיד הוא לנן ומתולדתו, כך למר לא חשיב למר כשיש בו
 שנוי מתולדה כגון רחל נת עז, משום דהי אפשר לפרש ולומר
 דלמר נצטע לא יהי' חשבו למר דהא משכתת למר נצטע ומתולדה.
 ונהל' סוכה פ"ה הל' ד' כתב הרמז"ס ז"ל דסככה נאניני
 פשטן פסולה, משום שנשתנית גורת הפשטן לאחר שדק ונפץ
 את הפשטן וכאילו אינו מגדולי קרקע ע"ש ובהשגות. מנא"ך
 דדבר המשנה גורתו ממה שהי' לו משעת תולדה אין לו שנוי
 יחס לזה הדבר שילא ממנו. ואפשר דהרמז"ס ז"ל הוציא זה
 הפירוש מהא דנזכורות י"ז, דפשטן כשנשתנה מתולדתו חשבו
 שנוי, ולא הוי גדולי קרקע לענין סוכה. והגם דלענין כלאים
 איך חילוק בין פשטן נצטע לשאינו נצטע, משום דהתורה אסרה
 לנישת נגד של כלאים ואי אפשר לנגד שלא יהי' פשטנו דק ונפץ.
 [ד] ור' אפי וכו'. שיך לסימן שלאחר זה.

סימן תתראב

טומאה לאורייתא אם נדחית מפני תלמוד תורה.

[א] ור"א שיהי' וכו'. רבינו מתרץ ג' תירושים על שהי' ר'
 אחי סובר שלא הי' לומר לזה שנגוש כלאים :
 (ב) מוטב שיהי' שונג ולא יהי' מזיד. (ג) דליתו חייב לפשוט
 משום כבוד הנזירות. (ג) שהי' לנגוש כלאים דרבנן, והכל מודים
 דכבוד הנזירות דוחה איסור דרבנן. עי' נזכות כ' שיטת רש"י
 ותוס'. אולם כל אלו הג' תירושים אינם מישנים דברי הירושלמי
 שם נכלאים שהניח רבינו נסוף סימן דלעיל, דהא טומאת כהן
 לאורייתא, ונדולאי אלו שגלו ללמוד היו יוצאים כדי שלא לשהות
 נהלה המת ולא שיך נזה כלל כבוד הנזירות.

ורברי הירושלמי שנסוף סימן דלעיל הוצאו נחורת האדם
 להרמז"ן ז"ל עיין בהוצאה ומניח ג"כ דברי הירושלמי
 נזכות פרק מי שמתו : מהו שיטמא כהן לתלמוד תורה, דר'
 יוסה הוה יתיב מתני ועל מיתה מאן דיתביב לא אמר כלום וכו'.
 ומסיים הרמז"ן ז"ל והה הענין הירושלמי נזירות. ומיהו נמ'
 דילן לא משמע שדחה טומאה משום ת"ת, אלא חוצה לארץ
 וזית הפרס אבל טומאה לאורייתא לא ע"ש. והוא כשיטת
 הפוסקים דרק איסור דרבנן נדחה, והירושלמי חולק על ש"ס
 דילן וסובר שאפילו איסור לאורייתא נדחה מפני ת"ת כדלמר
 שם איך מדקדקין נחת ונכלאים נזית המדרש. אבל רבינו סובר
 דגם הירושלמי סובר שרק איסור דרבנן נדחה איך יפרש את
 הירושלמי שנסוף סימן דלעיל לענין טומאה נזית המדרש.

תתראב (א) נראה כי דרש ארצן ר"ת מכון התיבה יתוך צפרנים והמה
 הנקודות שכתובות למעלה. (ד) ירושלמי כלאים פ"ס היא ולפנינו ר' יוסי.
 תתראב. (א) שם שם.

ואין תמלה נשמעת וכתוב (קהלת ד יז) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים וקרוי לשמע [א] וסובין לנקות ידיו וכתוב (א) (תהלים כו ו) ארחה בנקיון כפי ומספרים להתוך צפרניו כדכתוב (שיר ה יד) ממולאים בתרשיש ; תתרסד. בכל עת יהיו בנדיך לפניו (קהלת ט ה) כמו (ישעיה כד טז) ובנד בנדיים (א) בנד עשה תשובה והטאך לבינו דבר אחר בנדיך ממש היו זחיר שלא יהא רכב על בנדיך ושלא יהא שכבת זרע על בנדיך וגם פנופת שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים לא יתכן לשמש מיטתו ובעת ששכבת זרע עליו ללכת לבית הכנסת, צריך אדם לעיין שלא ידבק במגעלו צואה לכך נאמר (שמות ג ה) [א] של נעלך מעל רגלך ;

תתרסה. מעשה באחר שחיה משים קור כעין כים במכנסיים שלו כנגד קרלתו מסני פויסי מי רגלים שמה יהיו נוספים על בנדיו ואם יתפלל תרי תפילתו תועבה וכן כשיצא אדם מבית הכסא יראה מקום שישב עליו שמה יש פנופת עליו ויבא הבירו וישב עליו שתאום או ישב עליו בלילה ויהא מפותף ויעמוק בתורה או יתפלל ונמצא על ידו נעשה לו צריך אדם להיות מבפנים כבחוץ שנאמר (תהלים קג א) וכל קרבי את שם קרבו וכי קרבים מברכים אלא כשהוא מברך שלא יחרה לביר אחר וכל שכן ליכר עבירה לא יחרה דבר אחר בקול רם ובמשך הקול (א) כי בקול רם כל הקרביים מתנענעים ונמשכים אחר הקול ;

תתרסו. כשילקוח אדם קנה בידו לקנה עצמו למטה מן הפנופת והנה [א] ראה בעצמו שלא הוצרך לבית הכסא והפיר בידו הקינה לא ינע בספרים ולא ילך לבית הכנסת עד שירחץ ידיו. ישים אדם בלילה אצלו מים בכלי שאם יראה קרי ואינו יכול לשפוך מ' קבים יקח מים וישפשף סביב לערוה כי לא יתכן שילך לבית הכנסת עד שישפשף מקום הכשר שנגע בו שכבת זרע וגם יראה ויעיין במכנסיים שלא תהא רושם צואה רבוקה במכנסיים (עמוס ד יב) הבן לקראת אלהיך ישראל שלא תהא עושה צרכיך כשהולכך לבית הכנסת ואם נעשה כך שלא יכול קודם לעשות שלא היה לו פנאי להפנות לא יתכן שילך לבית הכנסת וצריך לנקבו שנאמר (תהלים קג א) ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קרבו ואחר כך יתן מעט מים במכנסיים כנגד פי האמה (א) ואם השתין מירושב אף צריך שחרי כבר כלו המים ואם בשבת השתין מים וצריך ללכת לבית הכנסת אל יספור על המים על הבגד אלא על פי האמה והגמט נפילת ידים שאחר כך אדם מקנה ידיו ואם נשפך מ' קבין על האדם בשבת או ביום טוב או סבל (ב) יוחר [ב] שלא יחפם השקע לחוציא המים. אדם שאין לו מי שישפוך מ' קבין עליו ואין לו כמו כן בלי עשוי שיחיו נשפך עליו בלא ידיו וכנס המים בכלי שלו וישם על דבר גבוה ושפוך עליו ויסחר להניח הכלי בידו וישם זרקותיו אצלו קודם שיכלו המים מן הראש כיו שירדו המים על זרקותיו ועל ידיו ולא שזחו כסוב כי ידיו וזרקותיו שמה לא ירד מים עליהם אלא טוב כלום מלא כלום ;

תתרסו. אחר היה שואל להבירו בפני רבים למה לא הייתה חיום בבית הכנסת אמר לו (ש"א כ כו) ולא דבר שואל מאומה ביום החוא כי אמר מקרה הוא בלתי פהור הוא כי לא פהור לאהר שהלכו העם אחר לו למה הזכרתה לי זה הפסוק אמר לו אתה ידע כשאני נזקק לאשתי איני מתפלל עד שיחא עלי מ' קבין מים נזרקין ולא היה לך לישראל ביום ראשון ולפני הקולם לא יכולתי לומר כי אמרו חכמים (א) אם יאמרו שמתה מיסתך אין לומר שימשתי ולא היה לך לשואל ולמה אמר בלתי פהור הוא כי לא פהור בלתי פהור הוא דוד כי לא פהור יכול לאכול עמו ולא יתכן לאכול עמו ושישב על חשלהן ;

משנת אברהם

סימן תתרט"ג

לגמרי המוכן לקינות שיטרך ליטול ידיו. וכנראה הכוונה שהנייר נגע למטה נפי הטנעת אלל שגאלר נקי כמו שה' וזוהי ראה נעזמו שלא הולרך לנקניו, אז יטול ידיו.

סחימת שער בשבת.

[ב] שלא יסחט וכו'. אע"ג דאין סחיטה נשער כמו שכתב הרמנ"ס ז"ל פ"ט בה"ל שנת מ"מ איסורא איכא, נרית עולם נגדפס סימן חתכ"ז. וכנר ניאר מרן זג"ל בלגני נור אר"ח סימן קנ"ג דשיטת רש"י היא דאין נסחיטת שער שום איסור מדרנג וכן נהדחת שער, דכן כתב רש"י בשנת קכ"ח דהשער קשה ואינו נולע. ולהרמנ"ס ז"ל סחיטת שער אסור מדרנגן וכן הדחת שערותיו אסור מדרנגן. וכן דעת הראנ"ד נספר נעלי הנפש שכתב אשה הטונלת בשנת איך תגלל מסחיטת שער. והא דאין סהרין כשרוחץ אדם את פניו בשנת שלא ירחץ את שערות זקנו, משום דנשערות נקיות אין כאן שום כנוס וכיון דמדרכ האדם לרחוץ את פניו בכל יום מתחמא שערותיו נקיות.

[א] וסובין לנקות. כלומר, אותו הסידי הי' לו מן המוכן סובין לנקות את ידיו, וכנראה שדרש: ארחץ בנקיון כפי "אסוננה" מלשון סובין, וראה לקמן סימן תתרט"ג ומה שמסיים ממולאים בתרשיש, גדולי כוונתו על האמור ידיו נללי זהב, כלומר, שהידים לריכים להיות נקיים מכל לכלוך כזהב. וראה לקמן סימן תתרט"א.

סימן תתרט"ד

[א] של נעליך וכו'. ראה מה שכתנתי בלריכות נסיון תכ"ט נח"א נענין כניסה לבית הכנסת בלי מנעלים, והעליתי דעיקר הקפידא שלא להכניס צואה וטיט למקום קדוש, וכן ממי משמע מדברי רבינו זכאלן.

סימן תתרט"ו

[א] ראה נעזמו וכו'. אין שום סנרף שהנוגע בנייר נקי

מתנענעין והא והבא כר דברים אלה מביא ר"פ בן ישראל בספרו נשמה חיים ספר ב' פ"א וכן הבעל הסורים פרשת יתרו : ורא העם וינעו : על כן מתנענעים בשעת לימוד התורה. לפי שהתורה נתנה באימה ברתת ובדע (ועיין שבת ק"ד א' : מכאן שנתנה התורה כמגוד ראש, ועיין ברש"י שם, ולעומת כל אלה יעוין בשליח דף רכ"ח כי מתנגד לה. ועיין שרע א"ח סימן מ"ח כגריא סק"ד.

תתרט"ו (א) ברכות מ' א'. (ב) יעוין שרע א"ח סי' ש"ל. תתרט"ו (א) כ"ס כ"ג ב' : כנוריא, ועיין רש"י שם.

תתרט"ו (א) ברבה קהלת מ' בכל עת יהיו בנדיך לפניו : מן העניויות, ועיין שבת קכ"ג א' וסנהדרין ל"ז א'. תתרט"ו (א) הפנהיג סי' מ"ו בתב' וסנאחי במדרש שחיב אדם לענוע את עצמו בתפלה ע"ש שנואר כל עצמותי תאמרנה. וכן כתב החסיד בספר היראת וינענע כל גופו לקיים כל עצמותי תאמרנה. הדר"ק בפירושו לתהלים ל"ה י"ד : או מירוש עצמותי הודעו אברי הגוף בכונת התפלה וההודאה וכאלו הם יסבתי. וכבר זכר המנהג הנה הבחורי סאמר ב' סי' ע"ט אבל רק לעיין לימוד התורה ולא לעיין תפלה, וכן מוזכר בזהר פנחס ר"ח ב' : מאי האי וכל עמי וקלמא לא עבדין נענועא אלא ישראל בלחודיהו דבר לעין. באוריהאי

תתרת. כתיב (ישעיה נ י) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו (א) בדבר שנאכל לא ינח:
תתרת. (א) רבי היא צוה לרב לאכול חולק בטהרה ואם אינו יכול כל השנה לאכול בטהרה שיחזר ז' ימים בשנה לאכול חולק
בטהרה (ב) ומירש רב נימים ז"ל ז' ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים וגם עוד נזכר לומר כי היב אים
לפחד עצמו ברנל (ויקרא יא יא) ואת נבלתם תשקצו שלא יגעו בהם פרי שיובלו לעשות קרבנות ולאכול זהו בזמן שבית המקדש
קיים וצוה ר' היא לרב שיאכל בזמן הזה אע"פ שטמאי מתים היו ואין אפר טרה צוה לו להיות ז' ימים בשנה אוכל חולק
בטהרה:

תתרע. יבין אדם אצלו מספרים תדיר כדי להתוך צפורניו כי עסקו ידיו בחלב דם יתוך צפורניו ועוד כתבשיל של בשר
ואחר כך בחלב ואם שחט בהמה או עוף או ברוך בהמה אם בא לידו דם או חלב מיד לאחר שעזב דם או חלב
מידו ירחץ ידו שמה יגע בשום מאכל או ככלי וידבק בו ויאכל. יהא רגיל אדם שיחיה לו סוכין ככלי שאם יגע אדם בחלב או
בדם או בדבר האסור שיעביר בסוכין כל הליכוד כי אין מנקה הידים כמו סוכין שאין בהן קמח (א) כי בשורות הכף השנוטת
נשאר לכך הסוכין מסירין אותו עם המים:

תתרעא. כתיב (שיר ה י) ידיו גלילי זהב ממלאים בתרשיש וחתרשיש לבן הוא וטרמה הצפורנים לתרשיש לכך יהא
המספרים אצלו לאדם כדי להתוך צפורניו כי חלב וטנוטת נשאר שם ואין יאכל חלב לכך יהא רגיל
להתוך אותם ואדם שידיו מלוכלכות בחלב או בדם או בשום דבר איסור יקה עץ דק ויסיר מבין הצפורנים ובין הכשר הכל
שאם יגע במאכלו לה חרי ימטא המאכל וכן אשה שחניע זמנה לטבול (א) כהולו של מועד ושפחה שלא התכה הצפורנים
[א] תסיר בעץ רק המים שבין הצפורנים ובין הכשר:

תתרעב. כתיב (שם ר א) שערך בעדר הקזים מה שער של קזים אינו עשוי להיות רבוקים ונקשרים יחד כמו צמר [א]
כך שערך בעת טבילה שלא יהו קשורים

תתרעג. מעשה באחר [א] שראה מת שהיה צדיק ומנוי ירוקות אמר לו למה פניך ירוקות אמר ליה מסני שצפורניו היו
גדולים וחלב ננכס בהן והייתי כך אוכל דבר חום וגם הייתי מדבר [ב] בין ויובלו כשהיו אומרים הקהל וגם
בכרבת שבת מנן אבות בדברו ובעת יתגדל הייתי מדבר ואם יש לאדם שכיר ישראל או מלמד לבנו או אורה ובנו קטן והבן
מלוכלך ושמה יש לו מיאוס והוא כרש לומר לו (א) אל יניח אדם לילד לקחת חלב בידו כי הילדים אינם יודעים לרחוק כטוב
ידיהם ושמה יאכל בקערה עם הגדולים:

תתרעד. מעשה בחסיד אחד שהיה רגיל לקנות ירק וקטניות שהיה חותך בעצמו מן הערונה ולא היה מוסר תיקון מאכלו
ביד נוי ושפחה ולא ביד עזל כי לא היו מתקנים מאכלו בטהרה

תתרעה. מעשה בחסיד אחד שהיה חולך בעצמו לשוק וקונה ירוקות וקטניות ואמרו לו תכטל מתורתך אומר להם אם תלך
שפתתי שמה תאכילני דבר טמא שחרי אני רואה שחגונים משימים על הירקות ועל הקטניות חלב ואני חולך
כדי שלא לקנות אלא מן המהור שלא הרשם עליהם בשר נבילה וטריפה וטמא וכתוב (תהלים יט יב) גם עפרך נזחר במ
כשהיה לאותו חסיד חלב שאינו מהותך או מהותך שמוגל לפאן ולפאן שבא בו מים או פסולת לא היה אוכל על אותו שולחן
כי אם היה בסמוך שמה ידלג מן מימי חלב על המאכל לכך כשהיה אוכל לא היה נותן כנר חלב שניתו נצוצות על המאכל:
תתרעו. חרב התורה התורה לכל מלאכה ולא לאכילה זהו שנאמר (איוב לו כג) לא מצאנוהו שניא כח לא דברה תורה כנגד

משנת אברהם

סימן תתרע"א סימן תתרע"ב

[א] תסיר נעץ וכו'. נמת"ק הגיה ניו"ט נמקוס נחולו של
מועד, ולינו נכוך, דהל התוס' נמו"ק י"ח ד"ה
וננוסטרי, הנילו נשם הירושלמי דלשה נוטלת שעה ולפרניה
נחוש"מ משום דזה הוי ככלל תכשיטיה, ולדינא אסרינן נטילת
שער ללשה אפילו לאחר שעה (יו"ד ע"ג), ונחילא גם נטילת
לפרנים אסור.

[א] כך שערך וכו'. היינו דוקא נלשה נלשה משום שהיא
מקדשת שלא תחננה על נעלה, אצל נטילת גרים
אין הפידול דקיי"ל שתי שערות או יותר אין מוללין כשהן קשורין
ואפילו שעה אחת קשורה דוקא כשהקדשת, ע"י יו"ד קצ"ח
סעיף ה"ז, וע"י סוכה ו' ותוס' יגמות ע"ת ד"ה רונן.

[א] שראה מת וכו'. נפרשה לטור אור"ח סי' רס"ח מנח
ז' נוסחאות: (א) שראה לחסיד אחד נמות.
(ב) שראה לחסיד אחר מותו. ולנוטח הא' פי' שראה לחסיד
נשעת מיתתו. אולם ננדפס דפוס ראשון סימן כ"ח: מעשה
שראה מת צדיק שנפטר פניו ירוקות, משמע שראה את המת
לאחר שנפטר. ונדפוסים האחרונים הוסיפו: מעשה שראה
אחד „נחלוס" מת צדיק שנפטר. וכנראה שני „נחלוס" הוא
הוספה מהמעתיקים. וראה נטו"ז סימן רס"ח.

[ב] בין ויכולו וכו'. נאור"ח סימן רס"ח, י"ג: אין לדבר
נשעה אומרים ויכולו ולא נשעה אומר הש"ל זרכה
מעין שבע. והוא מהטור שם שהגיה מס"ח. אולם הטוסת
אינו כמו שהוצא נטור, אלא: והייתי מדבר בין ויכולו לזכרת
אבות וקדיש (דפוס ראשון). או יותר נכוך כפי הכתוב לפנינו
בין ויכולו כשהיו אומרים הקהל, והכוונה שה' מדבר לאחר
תפילת שמ"ע נלשע עד שהקהל אומר עוד פעם ויכולו, וא"כ
אסור להפסיק אחר התפלה עד שאלמר הקהל ויכולו. וכן
הנוטה בישראל של להפסיק עד שאלמרים ויכולו.

צפורנים בחוה"מ ואפילו לדעת המחמיריבא"ח סי' קל"ב ס"א אבל לצורך מצות הכל מורים שמתו, רק המדכי בהלכות נה מספר ואוסר שגם בחתמים תעשה ע"י עכרים, לכן דעתי כי אולי צ"ל בירט ויעזר בידי סי' קצ"ח כמור"ד סי' כ"א שהעשה ע"י עכרים ואם אין עכרים תגדל היטב את היטב שתחת הצפורן.

תתרת. (א) ר"ל כי לא יבנה את האוכלין וכונת רבנו למה שאמרו ברכות ב ב. תתרת. (א) ירושלמי שבת פ"א ה"ב (ב) יעזר רבי' סוף ר"ח מ"ש בשם אבי העזר ובטור אור"ח סי' תר"ב. ובכסף משנה הלכות ברכות פ"ו ה"ח, ויעזר בעניות דבש היא ורוש ח' שהעתיק לשון הירושלמי בטעות: ואי לא אכל ר' ימים.

תתרע. (א) ר"ל בשרטוסי הקב, ובנדפס: כשמת הגוף. תתרעא. (א) דבר רבנו צ"ע כי לפי מה שאמרו במדק י"ז א: מותר ליטול

רצון הכוונה ולא כפי הצורך לאדם אלא [א] כפי המטבח ואכילת האדם חלב בשרת והמץ בשרת [ב] ואיך חלב מותר בהנאה והמץ אסור בהנאה אלא לפי שהתיר הבחמה ואיך יתכן לאסור הנאת החלב הרי בששוחט הבחמה הרי מצוי החלב והתורה חפה על ממונו של ישראל בדבר שלא יוכלו לסבול וכן הריף היה לאסור החלב אלא כמו שאמרו [ג] לא יעשה אדם סחורה בדברים טמאים שמא יאכלם (א) אלא אם נודמנו לו ימכרם ואם תמסח מצודתו דנים טמאים ימכרם וכן חלב לפי שמצוי אצל הקב"ה מופץ שאתיר למלאכה כדי שלא יכשלו וכן הריף היה לו לאסור אף בהנאה פן יכשלו בו אלא שתירי ומצוי וכי שהוא עשיר ויכול להרליק שמן וכות נרדל עושה מפני שמעטים העבד והשפחה או בניו ובנותיו הקטנים מוליכים את חנר מלא חלב ניבוח ואין נזחרף שלא ישפוך על המאכל ועל הכלים ועל השולחן ושמו חלהם והמאכל יגע בחלב ובתיב (תהלים יט יב) נפ עבדך נזחר בהם :

משנת אברהם

סימן תתרע"ו

טעם של היתר הנאה בחלב.

[א] כפי המנהג וכו'. ראה מדרש רנה שמות פל"ד: שאין הקנ"ה נל נטריות עם נריותיו, לא נל על האדם אלא לפי כחו וכו' ודרש לי' תקרא דליונ (ל"ו), שדי לא מלאנוהו שניל כת ונ'. וראה רש"י עה"ת פרשת האזינו עה"ק על נחליו ירקף.

[ב] ואיך חלב וכו'. אין הכוונה דוקא חלב דהא גם דם מותר נהנאה הגם שהאוכלו נכרת, והגם דאין העונש של כרת תלוי נאסור הנאה, דהא נשר נחלב וערלה וכלאי הכרם נלאו ואסורין נהנאה וטמא שאכל קודש חייב כרת הגם שאינו איסור הנאה, אלא דרנינו רולה להפסיד זהו הוא אחד מהטעמים שהתירה התורה את הנאת חלב מפני שאי אפשר הי' לעמוד נאסורו מפני שתדיר ומלוי. וראה נמו"כ ג, ת"ח גנם הרמז"ס ז"ל כתב: חלב הקרב משניע ומפסיד העכול ומווליד דם קר מדונק, ושריפתו היתה יותר ראויה" מאלכילתו. נראה שגם הוא ז"ל סוגר דמן הדין הי' לו לאסור אף נהנאה, כדברי רנינו.

איסור סחורה בדברים אסורים, דאורייתא או דרבנן.

[ג] לא יעשה וכו'. מדברי רנינו שהשוה עשיית סחורה נדברים טומאים לחלב, כלומר, שנשניהם עשה התורה יואל מן הכלל, דאסרה לסחור נדברים טמאים והתירה נזדמנו לו, משום שאי אפשר לו לאדם לעמוד נאסור זה מפני שמוני, וכן החלב אסור נאכילה ומותר נהנאה, א"כ נראה ששיטת רנינו דעשיית סחורה נדברים טמאים הוא איסור דאורייתא, דאין לפרש שכוונתו דאיסור סחורה אינו אלא מדרבנן כנראה לכאורה מלמרו: „כמו שאלמרו לא יעשה" וכו' דל"כ מה שהתוות יש נין איסור סחורה לחלב, הלא החלב אסור מדאורייתא והתורה אסרתו נעונש ממור מחיה טעם שיהי', או מטעמו של הרמז"ס הג"ל או מטעם אחר העלם מלמנו, נדן הוא שיהי' אסור נהנאה, אצל איסור סחורה שאינו אלא מדרבנן לא שייך לומר שאסרו אפילו כשזדמנו לו דזה הי' איסור הנאה ולא מנינו איסור דרבנן שיהי' אסור נהנאה כגון נשר נחלב דרבנן אינו אסור נהנאה הגם שעיקר איסור נשר נחלב הוא דאורייתא, אלא ע"כ דשיטתו הי' שהאיסור סחורה הוא דאורייתא, וכנר האריכו נזה הרנה מהמתנרים נלאר אס איסור זה הוא דאורייתא או דרבנן, עי' יו"ד קי"ז טו"ז ח' ונחום" יו"ט פ"ז דשניעית, ונמסר נית יעקב מלאמיר סימן ת"ג, וננונ"י מהד"ת סימן ס"ג, ונשו"ת רעק"א סימן ע"ד ושו"ת תות יאיר סימן קמ"ג וחת"ס יו"ד סימן ק"דק"ת, ונשו"ת נית ילק יו"ד סימן קמ"ג ועוד.

סחורה בחלב.

ומסתימת דברי רנינו שהשוה הנאת חלב לסחורה נדברים אסורים נזדמנו לו, נראה דגם חלב מותר לסחורה

דהא נדברים טמאים כתב אס נודמנו לו ימכרם ולא תפסה מלודתו דנים טמאים ימכרם וכן חלב וכו' ולא כתב ימכרם לנכרי, משמע דמותר למכרם לישראל ולסחורה, שעת מינה דישראל מותר לו ליקח את הדנים טמאים שזדמנו לו לנייד ישראל וכן החלב לסחורה, והנה נחלב פלגי התום והרמז"ס ז"ל אי מותר לסחורה, דהרמז"ס ז"ל כתב נהל' מאלכות אסורות דטע, דכל דנר שאסור נאכילה ומותר נהנאה אע"פ שהוא מותר נהנאה אסור לעשות נו סחורה ולכוון מלאכתו נדברים אסורים חוץ מן החלב שהרי נלמר נו יעשה לכל מלאכה וכו'. אולם נחום" נ"ק פ"ג ד"ה לא יגדל אדם, כתבו נאה"ד: וכל חלב מותר למכור היכא דלא קאי נאכילה וכו'. מנזחר דחלב העומד נאכילה הגם שמוחר נהנאה דכתיב יעשה לכל מלאכה אצל אסור למכור, והיינו לסחורה, וכן הנאי נדרכי משה נסימן קי"ז נגם התום" הג"ל, ולפלא נש"ע לא הניה הרמ"א כלל נדברי המחנר שהנאי היתר סחורה נחלב כדעת הרמז"ס ז"ל, ומה שחילקו נחום" נין חלב העומד נאכילה לחלב שאינו עומד נאכילה נפשטות כוונתם לחלב שכנר סרוח ואינו עומד נאכילה, או אפשר דכוונתם למאי דלמרינן נחולין קכ"ח, חלב שחטה נכפרים לריך מחשנה, ופירש"י דנכפרים אין אוכלין חלב אלא נכרכים ע"ש.

ובנוב"י הג"ל וכן נדגול מרננה נגליון היו"ד סימן קי"ז הקסה חנל לי' הרמז"ס ז"ל דחלב מותר לסחורה משום דכתיב יעשה לכל מלאכה הלא גם ננילה כתיב היתר מפורש או מכור לנכרי ואע"כ מפורש נשניעית פ"ז שאין עושין סחורה ננילות וטריפות, וע"כ דקרא דאו מכור לנכרי קאי נזדמנו לו ואל"כ גם חלב יש לומר דלא התירה תורה למכור אלא נזדמנו לו ע"ש, ולפע"ד לא קשה כלל, דהא נבילה וטריפה נודלי דאפשר נזדמנו לו, כגון שחטת נהמה ונתננלה או נטרפה, והוא דנר שאינו מלוי תמיד אלא נמקרה שהנהמה נתננלה, ולכן למרינן דנה האופן וכדומה לו דיינו נזדמנו לו אז דוקא מותר למכור לנכרי אצל אסור לו לקנות נבילות כדי לעשות נהן סחורה, אצל חלב כל נהמה יש לה חלב ולאו דוקא נהמה שנתננלה, א"כ ההיתר של חלב לסחורה נודלי דקאי על כל חלב, כלומר, דאי אפשר לומר דמיירי רק נזדמנו לו, דאע"ג דהאי קרא דיעשה לכל מלאכה כתיב נחלב ננלה וחלב טרפה, אצל ההיתר קאי נמי אצל של כשרה אלא דכתיב נני חלב ננלה וטריפה לריה"ג כדלית לי' ולרע"ק כדלית לי' נפסחים כ"ג דאי הי' כתיב נני כשרה לא הי' מלוי לדרוש מה שדרש, וחלב כשרה אינו דנר המזדמן אלא מלוי הוא תמיד, ומה שייך לומר דמיירי רק נזדמנו לו, וי"ש להוכיח דקרא דהיתר מכירת ננלה לנכרי מיירי דוקא נזדמנו לו, דהא נקרא ננלה סתמא כתיב, הכולל נ"כ נתננלה נשטיטה, ולא הנני מעיים אסורין משום אגר מן החי, ראה יו"ד סימן כ"ז ש"ך ס"ק נ', ואיך מותר למכור איסור אגר מן החי, וע"כ דמיירי נזדמנו לו, אצל נחלב אין הוכחה דקרא מיירי נזדמנו לו, האמנם דלשיטת הנונ"י הג"ל דאין איסור סחורה נלצר מן החי משום דליתקש לרם ורם ליתקש למים, ע"ש, אין מלאן הוכחה, אולם הרמז"ס ז"ל נרור דסוגר

התרנו. (א) סמכים כ"ג א.

יש איסור סחורה בלגז מן המי דהא כתוב מפורש דרק בתלגז
 אין איסור ולא הזכיר לא דם ולא אגר מן המי, לנידוי לא
 קשה מנבלה כמו שהקשה הנוב"י, דנבלה נע"כ מירי קרא
 נסדמו לו כנ"ל.

סחורה ברם, היקש למחצת

גם ראיתי שם בנוב"י שכתב נשם הפרי חאר שמותר לסחור
 נדס שאם מועיל היקש לדם לר' אנהו להחיר את הדם
 נהאלה אמאי לא יועיל להחירו לסחורה, כוונתו דאין היקש
 למחצה ע"ש. ולא זכיתי נעניי להנין את דברי הגאונים ז"ל,
 מה שיך לומר גוה אין היקש למחצה, הלא נע"כ לא הוקש
 דם למים לכל הענינים, דהא מים מותר לשחוחו ודם נכרת,
 ונע"כ לא נא היקש זה אלא לדבר אחד, והיינו להחירו נהאלה,
 אבל אין זה אומר שמותר לסחורה, דהא כל הדברים המותרים
 נהאלה ואסורים נאכילה יש עליהם איסור סחורה. ועי' נחום'
 ינמות פ"ו ד"ה אף מעשר, שכתבו: אבל איסור זרות לא
 ילפינן לרננן אע"ג דאין היקש למחצה, כיון דלא מצי לאקושי
 לגמרי לאסור אף לגוים כמו תרומה וכו'. מוצא נפירוש
 דנאופן כזה לא אמרינן אין היקש למחצה, ועי' נחום' נ"מ
 ק"ד ד"ה ואידך הוא, שהאריכו נענין היקש לדבר אחד
 בלגז. ויש לפלפל מדברי החוס' זנחיס ס"ט ד"ה וכי נאיו
 תורה, שמשמע קת' להיפך, ויש ליישג ואכ"מ.

רשימת הרמנ"ס היא ברורה נדס דם אסור לסחורה דהא
 כללל כיייל ולא הוציא מן הכלל אלא החלג בלגז. וכדי
 שלא תקשה על הרמנ"ס הא מפורש נפסחים דאיתקוש למים,
 הי' נ"ל כפי הנ"ל, דנאמת יש להקשות אמאי לא אמרו נפסחים
 כ"נ על הקושא והרי דם וכו', הא דאמרינן נכריתות ד' מינעי
 ל' להקוש דתיני כל חלג וכל דם לא תאכלו וכו', הרי דהתורה
 כתנה היקש גמור להקוש דם לחלג וממילא נמי מה חלג מותר
 נהאלה כך דם מותר נהאלה דהא אין היקש למחצה, גם תקשי
 מה דפריך תסם נכריתות ואלא לרננן הקושא למאי אחא,
 אמאי לא משני דאינטיריך להיתר סחורה. אלא דמזה הוציא
 הרמנ"ס ז"ל דרק חלג דכתבי נ' מפורש יעשה לכל מלאכה
 מותר לסחורה אבל דם אסור לסחורה, ואי הוי אמרינן דהיתר
 הנלה הוא מהקושא דדם לחלג הוה לן להחיר גם דם לסחורה,
 דאין היקש למחצה, אבל כשהיתר הנלה ללמד מדאיתקש למים,
 אין אנו למדין מזה אלא היתר הנלה, דאי אפשר לומר דהיקש
 גמור לכל דבריו הוא דהא מים מותרים ודם אסור נאכילה כנ"ל.

סחורה בדברים האסורים שלא להרויח.

ובדין איסור סחורה נדברים אסורים הראויים לאכילה, יש
 לחקור מה הוא מהות האיסור אם האיסור לסחור נהם
 כדי להרויח, כלומר, שאדם מחזר אחריהם לקנותם נכדי
 שירויח ויתפרנס מזה, ונודאי שאפילו החיל השער ומכר נהפסד
 ג"כ עזר על איסור זה כי סוף כל סוף נשא ונתן נכדי
 להרויח, אבל היכי שקונה דברים אסורים ויודע מראש שלא
 ירויח מזה כלל אין כאלו איסור, וא"כ האיסור הוא איסור
 גנבא, כלומר, האיסור חל על הסוחר שלא ישא ויתן נהם,
 או שחא אין נפ"מ אם נושא ונתן על מנת להרויח או לא,
 משום שהאיסור הוא שלא לסחור גוה ויותר דומה לאיסור
 חפלא, שמונת איסור על חפץ זה לבל ילא נמסר. ונפ"מ אם
 נשנע שלא יסחור נדברים אסורים שלא להרויח אם חלה
 השנועה או חסונ מושנע ועומד מהר סיני, ונפשטות ג"כ
 נפ"מ אם קונה נכדי ליתן נמתנה לנכרי, דאין זה נכלל הרווחה,
 דהנם דמטי הנלה לידו' נודולי אינו נותן מתנה לנכרי אלא
 תשום דעניד ל' ייחאל (עי' תוס' פסחים כ"ג ועי' נ"מ ע"ז),
 אבל אין זה נכלל הרווחה, אולם נכלל משא ומתן נודלי שהוא,
 דמה לי אם קונה מזה ומוכר לאחר מצלי להרויח או שנותן

מה שקנה לנכרי נמתנה. והנם שהנ"י נסיון קי"ז נסופו,
 הניא נשם הנהות מיימוני דאסור לקנות דבר איסור נכדי
 ליתנו נמתנה לנכרי, אפשר דהיינו מדרננן אבל מדאורייתא
 אין אסור אלא נהרווחה. ונאמת דברי הנהות מיימוני הם מקושי
 הנה, דהלא משנה מפורשת היא להיפך נשניעית פ"ח משנה
 ה', ולכלן הוא נותן מתנת חנם. ונפסד אר"ת נית יעקב הקשה
 מש"ס ע"ז ס"ג, ונחיתין זה לזה מתנה של חנם, הרי דמתנה
 אינה נכלל סחורה. ולפע"ד יותר מפורש נמשנה הנ"ל שהנחתי
 אם לא שנאמר דאני שניעית דהוי הפקר, ולא חסונ מתנה
 כלל, דהא אין להם להנעלים שום נעלות על הפירות של שניעית.
ודמה נככורות נ"ג נמשנה לענין חזרה נינבל, חכמים אומרים
 המתנה כמכר. ונ"ג שם מרנינן מקרא יתירא, משמע
 דנעלמח נלא קרא אין המתנה כמכר, ואפילו נחוק דמהכל
 ילפינן לכל החורה כולה, היינו דוקא דמתנה הוי מכר אבל
 לא סחורה, ונפרט למה שלדדתי דהאיסור אינו להרווחה.

ובן מה שנסתפק נח"ה, הונל נד"מ יו"ד ריש סי' קי"ז, אם
 מותר להלות נרינית על דבר איסור ע"ש, אפשר דתלוי
 נחקירה הנ"ל, דמה שורויח אינו מרויח מן הדברים אסורים
 אלא מן הרינית שהלוה מעותיו, אולם ישנו נכלל מסחר,
 דאלמלא הדברים האסורים לא הי' מלוה, ממילא גם הדברים
 האסורים הם חלק מהמשא ונותן אע"פ שאינו מרויח נהם
 אלא נמעותיו.

ואם כנים הדברים שלא נאסר ומדאורייתא סחורה נדברים
 אסורים אלא להרווחה גרידא, מסולקת הקושא שהקשה
 בנוב"י על מה שחירן המשנה למך נמה דלמרו נככורות ו'
 דאפשר דחלג (תי"ת קמועה) אסור והא דשלת ישי אנו דוד
 עשרה חריני חלג לשר האלף היינו לסחורה, וקשה הא אסור
 לעשות סחורה נדבר האסור. ותירן המשנה למך דאפשר
 דישי היה מגדל עזים לשחיטה, והחלג הוי כנודמנה לו.
 והקשה הנוב"י אבל איך הי' מותר לשר האלף לקנל את
 החריני חלג לסחורה. ולהנ"ל אפשר משום דישי שלח לו לשר
 האלף נמתנה, ושר האלף קנלס ג"כ שיתנס נמתנה לנכרים
 דהנם דהוי נכלל סחורה אבל אין זה הרווחה כנ"ל. וכן כתב
 הגונ"י שם אלא שלא ניאר החילוק שנין הרווחה לסחורה.
 ומחוס' סוכה ל"ג ד"ה וליתנ ל', שכתבו: ואפשר הקונה
 מחנירו כדי „להרויח ולמכור ניוקר" היינו נמי סחורה ע"ש,
 משמע דלא נסתפקו נחום' אלא כשיש הרווחה דוקא. ויש
 לומר עוד דשר האלף קנל את החריני חלג מלת ישי אני
 דוד להתליף עם הנכרים נעד חפלים אחרים. ונכלל יש ספק
 אם חליפין הוי סחורה, למשל הקונה נדברים אסורים ומחליפם
 עם הנכרי על התנואה ומוכר את התנואה ניוקר, הלא אינו
 מרויח נדברים אסורים אלא נהתנואה שקנה נזול ונוכר ניוקר.

ובזה יונת ג"כ מה שראיתי מקשים נשם הגאון ר' נעריש חתן
 הפנ"י ז"ל ממה דאמרינן ננ"ק י' אלא עעמח דוהמת
 יהי' לו הא לאו הכי הו"א דנבלה דחזיק הוה, השחא אי
 אית ל' כוה טרפות יהיב ל' דלחר מר ישיז אפילו סונין
 דידו' מינעי'. ומה קושא הא נעיון קרא דלי לאו הכי
 מצי נחק למימר לא נעניאל נבלות וטרפות נתורת משלומין
 משום דאין רנינו לעשות סחורה ננבלות, משא"כ סונין. ולהנ"ל
 לא קשה כלל דאין כאלו איסור של סחורה, דהא אין הנחק
 מקנל הנבלות לשם הרווחה, אלא נתורת פירעון חוה לא אסרה
 תורה.

ובעצם הקושא של החו"ט נשניעית מהא נככורות ו' שכתעט
 כל האחרונים ונחאמיס להניא ראי' מזה דסחורה
 נדברים אסורים אינו אסור מן החורה דאל"כ מה מתרן
 ודילמח לסחורה, כשאינו לענוני הנני אומר אדרנה מכלן ראי'
 דהאיסור סחורה הוא מן החורה, והכי פירושה של הגמ',
 ודילמח לסחורה, כלומר, מכלן נשמע רק היתר סחורה נחלג,
 דהתורה הוציאה חלג (תי"ת קמועה) מן איסור סחורה, כשם

שהתורה את החלב (ח"ת נזיר) לעשות בו כל מלאכה אבל היחר לכילה אחת לא שמענו, ועל זה משני דאין סברה דשי אני דוד שלח את החריו חלב אל שר האלף לסחורה, ונזואי לא ימכור מידי דאכילה לשונאיו נמלחמה, אלא ע"כ דשלח לו לשר האלף לאכילה, ונמלח נשמע מכלן היחר אכילה ולא היחר סחורה נלגד, ומכלן מסתייע דהאיסור סחורה הוא דאורייתא, וזה פשוט ולא ידעתי למה לא פירשו כל המפרשים את הפירוש נגמ' נכורות כ"ל, דהא כך משמע שם נגמ' דמתחלה רזו ללמוד מדאסרה תורה נשר נחלב ש"מ חלב לחודא שריא, ודחי דילמא נשר נחלב אסור נהגה וחלב נלגד אסור נאכילה ומותר נהגה, וכשהניחו מקרא דדי חלב ללחמן, דלמא לסחורה כלומר, היחר זה לא נא אלא להתיר סחורה ולסוף הביא מקרא דעשרת חריני החלב דשם אי אפשר דנא להתיר סחורה דלא מסתבר שר האלף ימכור לשונאיו מידי דאכילה נזמן שהוא רוצה לכלותם.

סחורה בחלב נבלה, וסחורה במריפות.

י"ש להעיר מדברי הרמז"ם הנ"ל שכתב דחלב מותר לסחורה משום דכתיב היחר מפורש נקרא, יעשה לכל מלאכה, והנה נתורה כתיב: חלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו, ואמרינן נגמרא דנזה התורה מלמדנו ינא איסור נבלה ויחול על איסור חלב, וינא איסור טריפה ויחול על איסור חלב, היינו דחלב נבלה או טריפה האוכלו חייב שמים משום חלב ומשום נבלה (זבחים ע', כריתות ד'), ולכל זאת מותר לכל מלאכה, ולפי דברי הרמז"ם ז"ל מותר לעשות בו סחורה, וקשה אחאי מותר לעשות בו סחורה, תינת איסור חלב שהותר לסחור בו, חלב איסור נבלה או טרפה אשר על החלב זה מדוע יהי מותר לסחור בו, הא אסור לסחור נבלה וטרפה, ואטו משום שיש בו נ"כ איסור חלב הותר יותר, נשלח להפוסקים דאיסור סחורה נזכרים אסורים אינו אלא מדרגתן שפיר, חלב לח"ד דהוא איסור דאורייתא קשה.

י"ש להסביר נהקדם דברי החות יאיר נתשונה סימן קמ"ג, דדרשת הש"ס יהיה לאסור סחורה נזכרים אסורים כתיב רק נזכרים ונשמאים ואי אפשר ללמוד מהם נבלות וטרפות, דמה לזכרים ולשמאים שלא יהי להם שעת הכושר, חלב נבלות וטרפות יהי להם שעת הכושר. ורעק"א ז"ל כתב דנבלה לא היחה לה שעת הכושר משום דגם מחיים היו איסור שאינו זנות ולגני הך איסור לא יהי לו שעת הכושר ואסור מדאורייתא, חלב נטרפות יש לומר דהוי לי' שעת הכושר קודם שנטרפה, וכן פסק רעק"א ז"ל שם דאיסור סחורה נבלות היו איסור תורה ואיסור סחורה נטרפות אינו אלא מדרגתן. ויש לנאר סברא זו של הגאון רעק"א ז"ל דמה שייך לומר דלא יהי לנבלה שעת הכושר משום איסור שאינו זנות, הלא אינו דמיס לענין איסור סחורה, ואין איסור זה נוהג נבהמה נחיה הגם שיש עליה איסור שאינו זנות, ואלא דתאמר שלענין איסור סחורה מחזיקין מאיסור שאינו זנות לאיסור נבלה אחאי לא נאמר נ"כ כזה לענין טרפה, וקודם שנטרפה כבר יהי עלי' איסור שאינו זנות, ונפרט לדעת הסוגרים דמחזיקין איסור שאינו זנות לאיסור טריפה עי' שז שמעתתא ה', ט'.

א"ל דהסבר הדבר הוא שהתורה אסרה לעשות מסחר נזכר שהוא אסור נענם כגון שריים, טמאים ונבלות, כלומר, האיסור הוא שם הענם של הדבר, דגם נבלה מתי שהיתה מתענלת היחה נבלה, וזה שם הענם שלה, והרמז לזה שלא מנינו נחורה נשר נבלה, אלא נבלה הוא השם הענם, אולם נטרפה מנינו נשר נשדה טריפה, כלומר, שם הענם הוא נשר וטרפה הוא שם האחר של אותו נשר. וזה הוא התילוק שזין יהי לו שעת הכושר ללא יהי לו שעת הכושר, דבר שלא יהי לו שעת הכושר השם שעליו הוא שם הענם חלב דבר שהי' לו

שעת הכושר אין זה שמו העכשוי שמו העצמי, כי קודם שנטרפה נבהמה לא היחה לה שם טריפה אלא נבהמה שמה ולאחר שנטרפה נחוסף לה שם נבהמה טרפה, ואם יהי שוטטה טרם שנטרפה לא היחה נקראת טרפה כלל, חלב נבלה הוא פועל יוצא מאיסור שאינו זנות, כלומר נבלה משמעו שאינו זנות וזה השם הוא שם איסור ענם שהי' נה תמידי אלא עד שלא נתענלה לא יהי איסור זה עוד איסור מוחלט כי אפשר יהי לשוטטה חלב כשנתענלה נעשה איסור זה איסור מוחלט, נמלאת חומר, דהאיסור של סחורה נזכרים אסורים אינו אלא נאיסור ענם ולא נאיסור שאין שם האיסור שלו איסור ענם. **י"ט** הדג שמקרטו למעלה שהאיסור סחורה נזכרים אסורים היינו המשא ומתן של הרווחה נרידא, ויזן שפיר מדוע מותר לדעת הרמז"ם לסחור נחלב של נבלה וטרפה, דאינו דומה לנבלה נרידא שהדבר שהאדם עושה נה מסחר הוא נבלה, כלומר, שמה נבלה, והאיסור ענם הוא והתורה אסרה לישא וליתן נזה כי הוא מרויח נבלה חלב נבלה, הלא אין שם הענם של החלב הזה נבלה, אלא חלב שמו, ואיסור נבלה הוא הנוסף לו, כמאמרם ינא איסור נבלה ויחול על איסור חלב, ואין הוא מרויח נבלה אלא נחלב, שהתורה החירה לסחור בו, ואין הקונה חלב הסוחר משלם נשניל שהוא חלב נבלה אלא נשניל שהוא חלב, חלב נבלה אחרת הוא משלם נשניל הדבר שהוא קונה, ושם הענם של הדבר, נבלה והסוחר מרויח נבלה וזה הוא שאסרתו התורה, וכל זה שפיר אם אמרינן דהאיסור הוא משום הרווחה כ"ל חלב אם נאמר שאין האיסור משום הרווחה אלא משום דאיסורא רביע עלה דתפלא אין שום סברא לחלק בין נבלה לחלב נבלה, ועוד דנבלה שייך לומר שהסוחר מרויח נזה שהיא נבלה, דכל נבלה נמכרת צול מנשר כבר, כך שהסוחר הקונה את הנבלה וימכרנה לכרי יקנה אותה צול, ולהנכרי אין נפ"מ אם היא נבלה או לא וישלם לו נעד הנבלה כמו שהי' משלם לו נעד הכשרה, חלב נחלב אין הסוחר משלם צול נעד חלב נבלה מאשר יהי לו לשלם נעד חלב של כשרה כי אינו ראוי לאכילה ישראל חלב או למלאכה או למכירה לכרי. והיינו דוקא אם האיסור סחורה נזכרים אסורים היינו לשם הרווחה.

י"ט הסבר הנ"ל שלא אסרה תורה סחורה נזכרים אסורים אלא נזכרים שהאיסור שלהם הוא שם העצמי, מסולקת קושיט הטנ"י הנ"ל שהקשה ח"כ מה דחי נכורות ו' ודילמא לסחורה, הא השתא קיימינן דחלב אסור ח"כ איך מותר לסחורה דשאינו חלב דאיסורו משום אסור מן החי, דאין שם הענם של הדבר אצור מן החי אלא חלב שמו, ונזכר שאין שמו העצמי דבר איסור לא אסרה התורה לסחורה.

ובשם הגאון הקדוש ז"ל מאסטר'אולא שמעתי להביא ראיה דאיסור סחורה הוא דאורייתא, מנהקו התוס' נשנועות כ"ד לדעת הר"י ח"א שיש איסור שאינו זנות לח"ד נבהמה נחיה לאו לאינרים עומדת, ח"כ איך חל איסור אצור מן החי על איסור שאינו זנות, ולא הקשו איך חל איסור נבלה על איסור שאינו זנות, אלא דנאמת יש נבלה איסור סחורה ונבהמה נחיה הגם שיש עליה איסור שאינו זנות אין כאן איסור סחורה, לכן לא שייך להקשות איך חל איסור נבלה על איסור שאינו זנות, דאיסור נבלה היו איסור מוסף, דהא נתוסף על החתיכה איסור סחורה, חלב אצור מן החי על איסור שאינו זנות אינו איסור מוסף משום דאין נאצור מן החי איסור סחורה דהוקש לדם שהוקש למים כשיטת הטנ"י הנ"ל. ונכל אופן שמעינן דאיסור סחורה נבלה הוא איסור דאורייתא, ודפתי"ח, אולם לפי מה שנידחתי לעיל דאיסור סחורה היינו דוקא להרווחה, והוא איסור נברא ולא שהאיסור רביע תפלא, אי אפשר לומר דאיסור סחורה נבלה הוא איסור מוסף דאיסור שאינו זנות, דאיסור מוסף לא היו אלא נאיסור תפלא, ועי' נספר נרוך טעם שער הכולל דין נ', דאיסור נברא

תתרגע. מעשה באחר שהיה קצב חיו לו קנים הרבה כשהיה מוציא הריאה לחץ היה מכניס קנה בקצת בקנה הריאה ומנסה חיו לו קנים הרבה קמונים ונרולים כפי קנה הריאה אמרו לו למה אמר לחם מפני שטעמים פי הריאה מלובך בדם ושמו יכנס הריאה בחזק בגרונו וחרם יכנס בסיו לסיכך מכניס הקנה של עץ בקני הריאה ולא קני הריאה בסיו ובתיב (וחזקאל ד יד) לא בא בשר סיגול לא אכלתי לא נאמר אלא [א] לא בא בשר:

תתרגע. ראה כמה חיתה מצוה על אוהביה הביבה שהרי שחם ובורך הבירו על כיסוי חרם (א) וחיבו רבן שמעון בן גמליאל עשרה וחובים [א] ולא אמר אתן לו עוף לשחוט ויבורך על השחיטה ועל כיסוי חרם כי לא הפסדתי לך כלום אעפ"כ נתן לו עשרה וחובים אע"פ שהלכח כמאן דאמר שאמר שאין צריך כל חרם לכפות יכסה הכל:

משנת אברהם

טעם מר, ועי' ש"ך סס אות ד' דליך מותר לטעום דנר איסור ע"ש. וראיתי נאחרונים שכתבו דהמחנך דקוק נלשונו למר וטועמו נלשונו, כלומר מוציא את לשונו מתוך פיו וטועם, ולא ככל עשימה שטועם מתוך פיו. ודברי רבינו שכתב דיש לחוש למה שכתוב לא נא "נפי" משמע נ"כ דעיקר הקפידא שלא יכנס האיסור לתוך פיו, אבל כשטועם רק נלשונו, ורוחץ את לשונו טרם שמכניסו שוב לתוך פיו אין קפידא.

האיסור הפלא אין זה איסור מוסף. ואפילו לאמר לאיסור סחורה אינו דוקא להרווחה כד השני דלעיל, מכל מקום הלא איסור סחורה ילפינן מדכתיב יהיו, וזה הוא רק איסור עשה כמו שכתב המהרש"א נפקחים כ"ג ד"ה ולחקי, ואיסור עשה נודחי דלא הוא הלא איסור נגזר דהעשה משתייכת לנגזר נלמד.

דבר שהיתרו מפורש בתורה אין ביד חכמים לאסרו.
ולדברי הטורי זהב ה"ל ציורה דעה סימן קי"ז סעיף א', הוצא נריש דברי, שכתב דמה שהתירה התורה נפירוש אין ביד חכמים לאסרו, הנאחי רחיה ממה דאמרינן נחולין י"א, דאי לא תימא הכי לר"מ דתייש למיעוטא ה"כ דלא אכיל נשר וכו'. ודקדקתי אמאי לא אמר לר"מ דתייש למיעוטא ה"כ דאסור למיכל נשר, כלומר, אסור לאכול נשר לכל ישראל. הלא דנתוס' שם דף י"ב ד"ה פסח וקדשים, כתבו, מנשר תלוה לא פריך משום דנראה דמדאורייתא לא תייש ר"מ למיעוטא הלא מדרגנן ולהכי פריך הכי נמי שמהמיר שלן לאכול נשר כלל ואפילו מחמיר נשאר נשר פסח וקדשים אין יכול להחמיר ע"ש. כלומר, נשר תלוה היתירו מפורש נקרא כי תלוה נפשך וגו', לכן אי אפשר להם לרננן לאסור, הלא שמותר לו ליחיד להחמיר על עצמו ולקדש עצמו נמותר לו, לכן נדקדוק אמרו: ה"כ דלא אכיל נשר, כלומר, רק לעצמו החמיר ולא לאחרים, ואינו דומה לשאר איסורי דרגנן שאסור לכל אחד מישראל. ומה שהקשו עליו מהא דשניעית אין עושין סחורה נבילות והלא נתורה מפורש היתירו או מכור לנכרי, נראה דאין זה נכלל מפורש היתירו נתורה, דלולא מה שפירשו לנו חכמים ה' אפשר לפרש לגר אשר נשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי, כלומר, שהגר יאכלנה או הוא ימכרנה לישראל, הלא שרונתינו פירשו לנו להקדים נתינה לגר למכירה לנכרי. **ועוד ראוי לסגרת הט"ז** ה"ל מהא דכתבו התוס' נחולין ה' ד"ה על פי הדבור, וא"ת למאי דס"ד דלא הוא ע"פ הדבור תקשי דהא אמר רב נשר שנתעלם מן העין אסור וכו', ומאי קושית, הא נשר שנתעלם מן העין אינו אסור הלא מדרגנן, ונודחי לא נאסר קודם ימי רב, ומה קושית על אליהו. הלא ע"כ דהכי פירושו, אם הכתוב אומר שאליהו אכל נשר שנתעלם מן העין הרי היתרו מפורש נקרא ולא ה' כת ציד חכמים לאסרו, הלא ע"כ דאליהו לא אכל נשר שנתעלם מן העין, וזה תינתן אם אמרינן דאכל ע"פ הדבור, כלומר, ידיע ע"פ הדבור שזה נשר כשר, אבל למאי דס"ד דלא הוא ע"פ הדיבור איך אכל אליהו, ותיירו דלענין נשר שנתעלם מן העין ה' אליהו סומך ע"פ הדיבור אבל לא סנרו דנס על שמיטת אחזב אכל ע"פ הדיבור עד דמסיק דנס לענין זה סמך ע"פ הדיבור.

סימן תתרגע"ז

אסור לטעום דבר אסור בפיו.

[א] לא נא וכו'. ציד סימן ת"א לענין טעימת הכנז לדעת אם יש צה טעם מר כתוב: וטועמו נלשונו אם יטעום

סימן תתרגע"ח

החומץ מחבירו דם שצריך כיסוי ושומכו לים אם

חייב לשלם עשרה וחובים

[א] ולא אמר וכו'. התוס' נחולין פ"ז ד"ה וחיינו ר"ג, הקשו קושית זו ה"ל: ולא היה יכול לפטור עצמו נמה שהי' נותן לו עוף אחר לשחוט, דזאת מצוה אחרת היא, ומצוה ראשונה הלכה לה והוי מעוות לא יוכל לתקן, עכ"ל. אולם מדברי רבינו משמע שנאמת ה' זה שנתן עשרה זהובים יכול לפטור עצמו אם ה' נותן לו עוף אחר לשחוט ולכסות, הלא שלא רצה לעשות כן ונחר ציורת נתינת עשרה זהובים מליתן לו עוף אחר לשחוט ולכסות, כי רצה לשחוט ולכסות בעצמו את העוף האחר, אם ישחטנו. אבל לפי דברי רבינו אין זה מעוות שלא יכול לתקן. וזו היא שיטת ר"ת נחום' נ"ק נ"א ד"ה וחיינו ר"ג, נמעשה נאחד שקראו ש"ל לקרות נתורה ונא אחר וקדם וקרא ונאל לר"ת ואמר לו שיתן לו תרנגולת לשחוט תחת אותן שתי הנרכות. ועל קושית הר"י שם נחום' דאם כן למה חיינו ר"ג עשרה זהובים צוה שקדם וכסה ולמה לא חיינו ר"ג ליתן לו עוף אחר לכסות, נודחי יתרן ר"ת דנאמת ה' יכול לעשות כזאת הלא שהמצוה היתה חנינה עליו, כתיירו של רבינו. ועתה נחיי אמן נמה פליגי התוס' ורבינו וכן הר"ת והר"י נחום' ואם יש נפקא מינה לדינא.

והנה נסגרת התוס' דהוי מעוות שלא יוכל לתקן יש להניח, הלא אין זה דומה למי שאינו מניח תפילין ציוס ראשון נשנת שאינו יכול לתקן נמה שינית ציוס נ', כי הלא חייב להניח תפילין ציוס א' וכנר ענר היום ומה שמינת ציוס נ' הלא חייב להניח נס נלי יום הראשון שנר. אבל נכיסוי אין כאלו חייב לשחוט ולכסות את העוף השני, ואם לא נכדי שיקיים מצות כיסוי שחפר נעוף הראשון לא ה' שוחט את העוף הנ', ואמאי הוי מעוות שלא יוכל לתקן, ונע"כ צריך למר לסגרת התוס' היא שהעשרה זהובים הוא על מה שניטל מה שהי' חייב לקיים, ומיד כששחט את העוף הראשון וחנירו כיסה הרי ניטל את השוחט מלקיים מה שחייב, ונעד ניטול מצוה זו עליו לשלם עשרה זהובים, ואפילו ישחוט אותו שוחט אחר כך מזה עופות ויכסה, לא יקיים צוה מה שהי' חייב נשחטת העוף הא', הלא יקיים מה שעליו לקיים נשעופות האחרונים, ואין קיום המצוה נאחרונים מועיל לתקן מה שניטל

תתרגע. (א) נחולין פ"ז א.

להריגה, הלא אפשר לשטו. אבל נודחי שמונה זו אינה מוטלת
 אלא על הנעלים וזה האחר שקדם והרגו לא קיים שום מצוה
 כלל, דמה שיך לומר דעניד מצוה נזמן שאין המצוה מוטלת
 עליו כלל, אלא דמנע את הנעלים מלקיים מצוה. וכן עין הנוטה
 לרה"ר העשוי להזיק, נודחי שרק הנעלים מקיימים את המצוה
 נקצינתו, ודמי למצות מעקה, אבל זה שקדם וקצצו מה מצוה
 קיים הלא אין עליו מוטלת המצוה, דאטו ראונו העושה מעקה
 לגנו של שבעון קיים מצות מעקה, הלא אין המצוה מוטלת
 אלא על צעל הבית. א"כ נקצינת האילן רק מנע את חנירו
 מעשיית המצוה אבל הוא צעלנו לא קיים מצוה ולכל זה חייב
 ליתן לו עשרה זהוים א"כ נשמע דאין זה פרעון צעיל מה
 שחטף מונו אלא עליו לשלם צעיל שמנע את חנירו מלקיים.
 והנה רש"י שם נני עומד לקצינה כתנ נריש דנרי: אשירה,
 ונשיטה מקוצנת הניח צמס הראש"ד ז"ל: אשירה שהיא נראתו
 של ישראל והוא רוצה לקצנה ולקיים זה כל אשירה נראתו,
 ע"ש. ולא זכיתי להבין הא מצוה זו נודחי דמוטלת על כל אחד
 ואחד מישראל, דלא שיך לומר דמצוה זו מוטלת רק על
 הנעלים, דמה צעלות יש על איסורי הנאה ומה זו טענה אלא
 נעילת למענד הא מצוה.

בנתי נספרים ורליתי נספר כום הישועות חידושי מהרש"ך
 צ"ק שם לפרש דנרי התום ד"ה וחיינו ר"ג, שכתנו:
 צפרק כיסוי הדם מוכח שזה שכן נצרכה. אפשר לומר דהוה
 קשה להו מלי מייתי רלי' מהתם לשלם שכן מצוה למי שנחטפה
 ממנו המצוה דלמח התם שאני דהתורה זכתה לי דכתנו
 ושפך וכסה מי ששפך יכסה משא"כ הכא דהתורה לא זכתה
 לי להרוג או לקצן האילן, לכך כתנו דזה שכן הנצרכה ואם
 התורה זכתה לי הכיסוי לא מצונו דזכתה לי הנצרכה ואפילו
 הכי חיינו ר"ג ליתן י' זה, ש"מ מי שהדנר שלו שנעשה
 המצוה זו הוא קודם ומי שחטפו ממנו מחויב לשלם לו שכן
 המצוה עכ"ל. כנראה שהגאון הרגיש צמה שהקשיתי לעיל דמה
 שיך נאשירה חטיפת המצוה וכן צבור העומד להריגה, והוציא
 וזה כלל חדש דאפילו אין המצוה מוטלת על הראשון עתר
 וון השני שקדמו, מכל מקום יש לו טענה של אלא נעילת
 למענד הא מצוה משום דהדנר שנו המצוה נעשית הוא שלו,
 כלומר, נאשירה העומדת נראתו נעשית המצוה, לכן לו דין
 קדימה. ומכל הלין נשמע דהפרעון של י' זהוים הוא צעיל
 מה שמנע את חנירו מלעשות מצוה השייכת אליו, ואפילו לא
 עשה השני המצוה כגון ששפך את הדם לים ג"כ עליו לפרוע
 את העשרה זהוים. וכן מטין דנרי הרמ"ם ז"ל הנ"ל צה"ל
 חובל ומויק, שכתנו: וכן הורו שכל המנוע הנעלים מעשיית
 מצות עשה שהן ראוין לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם
 לנעלים י' זהוים, ע"ש. מצואר דעיקר החיוב על שמנע את
 הנעלים מלעשות המצוה. ומה שכתנו: וקדם אחר ועשאה,
 לנצותא נקט דלא מצעי היכי דמנע את הנעלים מלעשות
 המצוה ולא נעשית המצוה כלל, כגון ששפך את הדם ולא
 נתכסה כלל, דמשלם, אלא אפילו כשנעשית המצוה על ידי
 השני אלא שמנע את הנעלים מלעשותה ג"כ משלם י' זהוים.

**ראובן שמל את בנו של לוי שלא ברשותו
 אם משלם עשרה זהוים.**

ומדברי הרא"ש ז"ל צ"ל כיסוי הדם שכתנו דאז שזיה לאחד
 למול את בנו וקדם אחר ומל אותו אינו משלם י'
 זהוים משום דלא זכה הראשון בהמצוה ואם אין האז רוצה
 למולו צעלנו המצוה מוטלת על כל ישראל והמצוה משתייכת
 להשני כמו להראשון אולם כשרצה האז למולו צעלנו וקדם
 אחר ומל אותו משלם י' זהוים דהמצוה מוטלת על האז ע"ש.
 ועי' נקזות התנן סימן שפ"ג נשמע ג"כ שהרא"ש סובר דלאו
 משום שהשני קיים המצוה עליו להחיר י' זהוים, דהא אחרת

נהעוף הא', ושפיר הוי מעוות שלא יוכל לתקן. ואין פרעון
 י' זהוים משום שחטפו מחנירו דנר השווה עשרה זהוים אלא
 ופני שגם שהשועט יצטל המצוה. ואין הכי נמי אם לא כיסה
 השני אלא שפך הדם לים הגם שהשני לא קיים שום מצוה
 ולא הרויח כלל עליו לשלם להראשון י' זהוים כי סוף כל
 סוף ציטל מהראשון את המצוה. זו היא סברת החוס'. אולם
 רצינו כנראה סובר שהעשרה זהוים שעליו לפרוע הוא משום
 שהמצוה שזיה סך זה, ודווקא למי שחוטף מחנירו עשרה זהוים,
 ואם החזיר לו עוף אחר לשחוט ולכסות הרי הוא מחיר לו
 את עשרה זהוים, אבל זה דוקא כשנעשית המצוה או
 הדנר נא לידי שזיה של עשרה זהוים, ונאמת הי'
 לו ענה לקנות עוף נצני זהו ולינתו להשחט לשחוט,
 אלא דגם המצוה השני' היתה חנינה על השני, שאלם
 יקנה עוף אחר הרי הוא רוצה שז לקיים המצוה ולכסות
 לעצמו, לכן נתן לו את עשרה זהוים. וממילא נשמע מזה
 דהנוטל את חנירו מלקיים המצוה, כגון ששפך את הדם לים,
 שלא נא לידי שזיה של ממון אלא גורם נצנד, פטור. ויש לפלפל
 צוה הרנה, כמזון.

תשלומין של עשרה זהוים קנסא או דינא.

ודרי"ף ז"ל צ"ק סוף פרק החובל הניח צ' דעות אם תשלומין
 של עשרה זהוים הוא קנסא או דינא ופ"מ למודה
 נקנס דפטור, ואם דנין כן נשאר כל המצות, דמקנסא לא
 לפינו, ואם דנין אותן נחון לארץ. ועי' נמו"מ ריש סימן
 שפ"ג. ולפי הנ"ל יש לומר דאם אנו מחייבים לשלם עשרה
 זהוים משום ציטול המצוה ואפילו כשהו החוטף את המצוה
 לא קיימה, א"כ ליכא למימר דתשלומין אלו הם נחורת דין
 דהא לא הוי יותר תגרמא, ונע"כ דזה הוא קנס או תקנה
 כמו שכתנו השיטה מקוצנת נהחובל צמס ה"ר יונתן ז"ל
 דיש לומר דכך תקנו חכמים כדי שיהיו המצות חנינות על
 נעליהן. אולם אי אמרינן דדוקא כשהשני עשה את המצוה
 חייב לשלם עשרה זהוים משום דהוי כמי שחוטף מחנירו
 עשרה זהוים שחייב להחיר הרי זה חיוב תדינא ולא תקנסא.

ודרמב"ם ז"ל צה"ל חובל ומזיק, זייד, הניח צ' דעות אם
 הסך של י' זהוים הוא קנוז לא פחות ולא יותר,
 או כפי שיראלו הדיינים ע"ש. ונודחי שגם זה תלוי אם הוא
 קנסא או דינא, דקנס הוא דנר קנוז כפי שקצנו רבותיו וגם
 קנס של תורה הוא קנוז. והסבורים שאין זה סכום קנוז
 נודחי סבורים שזה הוא מדינא לכן חייב ליתן כמו שיראלו
 הדיינים ככל נזק או ננינה שהדיינים אומדים כמה הזיק
 וכמה ננב. וראה צ"ק פ"ד:

ויש לדקדק דנברי רש"י שם צ"ק ז"ל דמפרש צבור העומד
 להריגה, שור שהמית, ונאילן העומד לקצינה, אשירה או
 כל עץ הנוטה לרה"ר ומחירא שחא יפול על האדם וימות
 ע"ש. על מי מוטלת מצוה זו להמית את השור ולקצוץ את
 האילן, עד שנאחר דהשני חטף המצוה מנעליה. דנני שור
 שהמית את האדם וננר דינו הלא אין המצוה להמית מוטלת
 על הנעלים אלא על הבית דין, ואפילו כשאינו נסקל כדין
 שור הנסקל כגון שור שהוא טריפה או שור של אדם טריפה
 שנהרג משום וצורת הרע מקרנך, אם הרג צפני צי"ד (סנהדרין
 ע"א), נראה נ"כ שהחיוצ הוא על הבית דין, ואפילו נאמר
 דוצרת הרע מקרנך מוטל על כל אחד מישראל אבל אינו
 מוטל יותר על זה מאשר על חנירו ומה שיך לומר דקטעין
 אלא נעילת למענד הא מצוה. ונע"כ דחיירי צבור שנעליו יודעים
 זו שהמית אדם ואין עדים, ואז עושים מצוה כשהרגים אותו
 כדי למנוע שפיכת דמים, הגם דקשה א"כ למה פירש"י שור
 שהמית הלא הי' אפשר לפרש שיודעים נעליו שעלול להמית
 דגם אז מצוה על נעליו לצער הרע, ועוד קשה למה עומד

נוקב מכה אדם אלא תאליו ע"ש וזריך ציבור, הלא אם לא יניח האדון את הסס על אזני לא יפעול הסס, א"כ גם הסס צל מכה אדם, אלא הכוונה, דכיון דהתורה ליוותה שהאדון יקוב את האזן, והקפידה על הפועל, אינו די מה שהאדם מניח את הסס על האזן, דזה תועיל על הפעולה שיהי' האזן מנוקבת אבל לא אפשר לומר שהאדון נקב את האזן, אבל מרע המנהג את האזן על ידי פעולתו ממש של נעל הנתיב הוי הפועל על ידי האדון.

ולפי זה אפיר מסתבר דגם גני מילה כיון שיס חונה על האזן שהוא יעשה את הפעולה ואין זו אותה חונה המוטלת על הנתיב דין שיהי' הערל נמול אלא התורה הקפידה שהאזן ימול לא שייך לומר שיס זה שליחות, והשליחות מועלת רק לענין הפעולה ולא לענין הפועל.

וזו היא עלם הסגרה של רנא האומר דמודה שחיי צלומר לשלוחו לא נעול את הערוה ואכול את החלנן שהוא חייב ושלוחו פטור שלא מליט נכל התורה כולה זה נהנה זה מתחייב (קידושין מ"ג). כלומר, אם החיוב הוא על הנאה דוקא אם כן הקפידה תורה על הגוף הנהנה והיינו על הפועל ולא על הפעולה גרידא, דהא הפעולה נעשית אפילו שלא כדרך הנאתו, אלא ע"כ שיעקר הקפידה על הפועל וזה לא שייך שליחות, ואינו דומה לקידושין ולגירושין ולתרתומה שחליתן הפעולה.

הסבר לרברי מהר"ח א"ז דדוקא בקידושין מצוה בו יותר מבשלוחו.

וראיתי בתשובות מהר"ח א"ז סימן קכ"ח שכתב דלא אמרינן מצוה בו יותר מנשלוחו אלא בקידושין דוקא מפני שאין השליח נהנה כלום מן הקידושין ואדרבה נפסד שלאסרת עליו, אבל בשחיטה והפרכת חלה וכיולא נהנה לא יהי' מצוה בו יותר מנשלוחו כאשר נהגו כל רבותינו וכל העולם אע"פ שנקיאים נהלכות שחיטה נותנים לחן לשחוט וכן יהי' גם בהפרכת חלה וללמד את בנו תורה, שנתחלה משכירים מלמדים ואין האזן עמו מלמדו, וכן יהי' גם צמילה שאפילו האזן אומן יכול לכתחלה לומר לאחר למו, ואע"פ שצמילה אין המוהל נהנה, גם אזי הנון אינו נהנה והרי הם שוים ונכל אלה יוכל השליח לנרד, אכן בקידושין אינו סוגר כלל שיוכל השליח לנרד ולקדש את האשה אם לא שהמשלח עומד אצלו ושומע ויואל צרכת השליח שאפילו הי' מקדשה נעלמו הי' תנינו מנרד שצנילו ומוליו וכו'. מוצא מדגרינו דצמילה לא שייך אפילו מצוה בו יותר מנשלוחו, אלא לזריך להנין מה זה שכתב דלפיכך אמרינן בקידושין מצוה בו וכו' משום דאין השליח נהנה, משמע דמצוה שהשליח נהנה לא אמרינן מצוה בו יותר מנשלוחו, ונע"כ דאין כוונתו לאכילת מנה דהא נעלמו כתב שם גריש דגרינו דנתפילין ונזילית ואכילת מנה וסוכה ולולב אין שייך שליחות, א"כ כוונתו למצוה שאינה נגופו אלא שהשליח נהנה ואיך משכתח לה, נע"כ דנהנה מן המצוה, כגון שליח לנתינת לזקה, דהשליח נהנה ממה שהעני שהקבל הדקה וא"כ גם בקידושין השליח נהנה מן המצוה, ומה חילוק צמילה, אלא נע"כ דכוונתו לומר, דגני קידושין המשלח ינהה ממה שגשא אשה ולא השליח אבל נחלות שהשליח והמשלח אינם נהנים הנאת הגוף אלא הנאת מצוה בלבד, אז אין מצוה בו יותר מנשלוחו, משא"כ קידושין דהמשלח ינהה הנאת הגוף והשליח רק ינהה הנאת מצוה, אז מצוה בו יותר מנשלוחו.

וכנראה הולית מהר"ח א"ז כלל זה מהא דאמרינן שם בקידושין מ"א דמצוה בו יותר מנשלוחו ידעינן מהא דרב ספרא מחריך רישא רנא מלת שינוטא, כלומר, דוקא נמצוה הדומה לזו, שנהנה ממחכלי שנת הנאת הגוף אז דוקא אמרינן מצוה בו יותר מנשלוחו. אולם לפע"ד רש"י אינו סוגר כן, דרש"י שם פירש מחריך רישא לכבוד שנת, כלומר, המצוה הוא כבוד

כשהאזן חפץ למול את בנו אין המצוה מוטלת על שום איש זולת על האזן, א"כ זה שקדם ומל לא קיים שום מצוה ולכל זאת עליו לשלם. ונע"כ דהפרעון הוא משום חניעת עשיית המצוה לזה שהמצוה מוטלת עליו לעשותה.

ודע דלולב דגרי הר"ש הכ"ל הי' מקום לומר דדין זה אם האזן צוה לאחר למול את בנו וקדם אחר ומל אותו אם זה שקדם חייב ליתן י' זהונים תלוי אם האזן הוא מוהל או לא. וכונתי לדגרי התוס' נע"ז כ"ז ד"ה אשה, שכתבו דהא דליטריך קרא אותו ולא אותה שאין האשה חייבת למול את בנו למ"ד דאשה פסולה למו, משום דליטריך ללמד שאין אשה חייבת לנקש למהלו, היינו שאין היא חייבת להחזיר אחר מוהל שימול את בנו ע"ש. נשמע מזה דמנות מילה על האזן מוטלת בשני אופנים שונים, כשהוא נעלמו מוהל אז המצוה עליו למולו נעלמו כמו שפסקה ה"ך נסימן שפ"ג ודעת הקל"ת ושאר פוסקים דלא מני משה שליח דהוי כמו מצוה שנגופו לתוס' רי"ד דלא מני משוי שליח. אולם כשאינו מוהל, אז חונה מוטלת עליו להחזיר אחר מוהל למול את בנו, דלכ"כ למה לי קרא דאיתו ולא אותה לפטור את האם מלהחזיר אחר מוהל הלא אין על האם יותר חיוב מאשר על האב, והאם נעלמה אי אפשר שחמול כי פסולה. לפי זה איך שהאזן נעלמו מוהל וצוה לאחר שימול את בנו לא צוה לו לעשות מצוה, כי מנותו של זה האזן אינו להחזיר אחר מוהל אלא למול נעלמו זה שקדם ומלהו לא הפסיד מצוה לא לאזן ולא לזה שצוה אותו האב. אולם כשאין האזן מוהל אז יש עליו מצוה להחזיר אחר מוהל, ומכיון שצוה להראשון למול הרי צוה אותו לעשות מצוה כי יש לנו של האזן מצוה, זה שקדם ומלהו ניטל המצוה הן מן האזן והן מן הראשון, ונדון שיאלס עשרה זהונים.

במצוה שהקפידא על הפועל ולא על הפועלת בלבר אם יש שליחות.

ואשר למחלוקת הפוסקים אם האזן חייב למול נעלמו או מועיל שליחות ע"י נאנני חר יו"ד סימן ש"ח, י"ט ונקלות החושן הכ"ל. ושם נקה"ח כתב להסניר דעת הסוגרים שאין להאזן להזמין מוהל אחר אם יודע נעלמו למו, משום דמני למצוה שנגופו שזי אפשר למנות שליח כדגרי התוס' רי"ד. ונלמדת יש לעיין צוה אחאי לא תועיל שליחות ככל דבר מצוה דשליחו של אדם כמותו, ומה זה ענין למצוה שנגופו כגון תפילין ואידך שסם המצוה נגופו של אדם, אבל כאן הלא אין המצוה נעשית באדם עצמו אלא ננו שהאזן מחוק לנגופו והיכן מנינו נמצוה כגון זו שלא תועיל שליחות.

ואפשר להסניר הדבר נהקדם מה שכתבתי נח"א סימן תקפ"ג דף ש"א ד"ה והסנר, דצמילה יש קפידה הן על הפועל והן על הפעולה, על הפועל היינו שהאזן נעלמו ימול, ויש מצוה על הנ"ד שלא יהיו בנו ערלים אלא נמולים והיינו מצוה על הפעולה. ושם לידדתי דני"ד המלין צמילה גם כן מקיימין המצוה, דסוף כל סוף על ידם הפעולה של מילה מתקיימת ע"ש. והנה צירושלמי פ"ג קידושין נתחילתו, יש סוגרים דקרא של ורע אדוניו את אזני נמרע, נא למעט שליח, כלומר, רק אדוניו ירע ולא שליחו, והגם דנכל התורה כולה שליחו של אדם כמותו, נע"כ דהיינו דוקא לענין הפעולה נאם אזו דניס על הפעולה אבל נמקום שאזו לריכים לדון על הפועל כגון צללו הדיינים שהתורה הקפידה על הפועל אין לומר דמעט שליחות כמותו משונ שהמשלח עשה את הפעולה וכאן גני נרע התורה הקפידה שהאזן יהי' הפועל ואין הקפידה רק על הפעולה שירעע אלא שהאזן ירעע.

ובזה מתחוררים דגרי רש"י בקידושין כ"א: מיעט סס, שלא יתן סס על אזני וינקבה דהא לא דמי למרע שאינו

יחזק האלהה שרה אמו ויקח את רנקה ויהי לו לאשה, ותרגמו
 וכסנ ית רנקה, וכן פי' הרמז"ן ז"ל: שם לקחה, דנינים אלו
 ויקח את רנקה מיותרים לנמרי אס לא ללמד שקידשה עוד
 פעם, ואולי מכאן למדו נקידושין על ידי שליח נריד הנעל
 לקדש עוד פעם משום מנוה זו יותר מנשלומו.

חזרתו על הדברים הנ"ל ורליתו נשדי חמד קונטרס דברי
 תכמים סימן מ"ג"ד, שהאר"ך צוה והניח חלוקי דעות
 מהרצה אחרונים אס אמרינן מנוה זו יותר מנשלומו בכל
 המנות או דוקא נקידושין והכנת שנת. והניח אס נשם
 האחרונים שתי רלויות מהא דלמרינן מנחות ל"ג, ריש גלותא
 נבא ניתא א"ל לרב נחמן מהא דלמרינן מנחות ל"ג, ריש גלותא
 נחזמה מנוה זו וכו'. ועוד הניח מהא דקידושין ע' אשכחיה
 דקעניד מעקה, נודלי כוונתו דשאל לו לא סבר מר כיון שנתמה
 אדם פרום על הציור אסור נעשיית מלאכה נפני שלשה, ומה
 שאלה היא זו, ואמאי לא השיב לו דלון זו מלאכה אלא מנוה
 ומנוה זו יותר מנשלומו, ע"ש שהאר"ך. ולי נראה דמחזמה
 ומעקה לא קשה כלל דמסתבר דלא אמרו מנוה זו וכו' אלא
 נמנות שיש בהן קום ועשה כגון קידושי אשה ושנת אצל מנות
 שאין בהם קום ועשה כגון ציית מעקה ומחזה דלין מנוה
 שיה' לו שליח נח ד' ככפות ואין מנוה שיה' לו בית שיקבע
 בו מחזה או שיעשה בו מעקה אלא החיונ הוא רק אס יש לו
 בית, נמנות כאלו לא נאמר מנוה זו וכו'. אלא דמרת"ת אר"ז
 הנ"ל שכלל שיעשה והפרשת חלה עם מילה כאחד נראה דלא
 נחית לחלק כ"ל.

טעם למה אי אפשר להציעה על ידי שליח.

ובענין חליצה ע"י שליח, דלא מהני כדמנואר נכחונות ע"ד,
 והאחרונים האריכו בטעם הדבר מדוע עכ"פ האשה
 לא תוכל למנות שליח, דנשלתא הוא אינו מחנה שליח, משום
 דהוי דבר שנגופו כסגרת חוס' רי"ד, ואין הרגל של השליח לא
 נעשה רגל של משלחו, ואם תחלוץ את רגלו של השליח לא
 שייך לומר שחלצה רגלו של הינס אצל למה לא תוכל היא
 לחלוץ ע"י שליח הלא הפעולה שהוא עושה היא מחוץ לגופה
 אלא נגופו של הינס, ע'י אגני סר חלק אה"ע סימן רכ"ג
 ובג"מ מהרש"ם חלק א' סימן י"ד, קל"ה, וחתרו למנח טעמים
 שונים לזה. ולפע"ד הטעם הפשוט שאי אפשר לחליצה על
 ידי שליח אפילו מצד האשה, משום דהלא מפורש בתורה דהחליצה
 היא עיני של ציון לצות את אחי המת שאינו חפץ להשלים
 ננין הנית שהתחיל אחיו לננות נקדושי, כאחרס ז"ל לא
 קראתי לאשתי אלא ניתי, ספורטו כי תלא, ורשא נמ"כ גימט
 שבת: ואמנם טעם הינוס כתוב כי הי' מהנה קודם מחן
 תורה (כוונתו כדמנינו נני ער ואוק) והשליחתו התורה
 וליוותה לעשות החליצה מפני שהמעשים ההם היו מנוגים נמנהגי
 הזמנים ההם ואולי יצרח מן הננות ההוא הינס ע"ש. והנס
 דהחליצה נותרת הענין ואינו יכול לינס אחר החליצה לכל זאת
 ציוותה התורה לעשות לו הננות, ונע"כ שהכוונה של התורה
 היא, נראשונה לאיים על הינס שאם לא יינס יעשה לו הננות
 ההוא, ואם עומד נסירונו ולא יחפון לקחתה, שזה הוא ציון
 להמת וגם להיצמה שאינו רוצה בה, ציוותה התורה שיעשה
 הציון הזה להינס נכדי שיהי' זה פלויים להאשה הסונלת ציון
 גדול, וכידוע שמי שמנוה את זה שיעשה לו רעה, הרי ציון
 זה הוא לו לשניעת רצון ופנייים על הרעה שנעשה לו, א"כ
 אי אפשר שתעשה שליח, כי שניעת רצון הוא הנאה ואי אפשר
 שהגוף של האשה יהנה על ידי שניעת רצון של השליח, דומה
 להא דהכ"ל לא מנינו זה נהנה ולא מתחייב, כי הנאה הוא
 דבר שנגופו כ"ל.

ורמ"ב הירושלמי הנ"ל נקידושין דילין מדכתיו ורצע אדוות את
 אנט, מניב אדוות המיותר, שאין האדון עושה שליח א"כ

שנת ולא עונג שנת, וכבוד שנת אינו דבר שהגוף נהנה ממנו.
 ונאמת אי אפשר לפרש מתריד רישא משום עונג שנת, דעונג
 אינו אלא נשעת אכילה והוא נשנת דוקא ולא מערנ שנת,
 אולם כבוד שנת אפשר לקיים בכל ימות החול כדלמרינן נני
 נ"ש דכל נהמה נאה הי' אומר זו לכבוד שנת, והארכתי נמשכ"א
 נס"ח ח"א סימן א', רפ"ו ונהשמעות. א"כ נמה שמחריד
 רישא קודם השנת אין כאן אלא מנות כבוד, ושניהם אינם
 נהנים ממנוה זו הנאת הגוף אלא הנאת מנוה, ולכל זאת
 אמרינן ממנוה זו יותר מנשלומו. ונש"ע אר"ת סימן תל"ג כתנ
 המנ"א נני נדיקת מחן דמנוה זו יותר מנשלומו משמע דלא
 כשיטת מהר"ח אר"ז הנ"ל. והפרמ"ג אס כתנ דמה דלמרינן
 מנוה זו יותר מנשלומו היינו מנוה שיעשה נעלמו קנת מן
 המנוה הא לאחר עשה נעלמו קנת מן המנוה אב אין מנוה
 זו יותר מנשלומו, ורליתו מהא דפסחים ד' נאחרת דיהני
 אנרא לאחרים לנדוק, ואידך יעשו זאת הא מנוה זו יותר
 מנשלומו אלא ודאי דהנעלי נחים נעלמו עושים מקנת הנדיקה
 ושוכרים אחרים להשליך את הנדיקה יפה, כן הננתי מדבריו.
 והנס דאם משלם שכר להשליח הי' רלוי מנד הסנרל לומר
 דהוי כגופו דהא חיון דהמנוה מנינה עליו, אלא מדקאמרינן
 נקידושין ריש פ"ג דתי האש מקדש בו ונשלומו ללמד דמנוה
 זו יותר מנשלומו נע"כ דאפילו נתון שכר לשליח נ"כ אמרינן
 מנוה זו וכו' ודאל"כ מה פסקא, הא מי לא איירי ננותן שכר
 לשליח.

ועל"ה נדעתי לתח טעם לשנת נדברי מהר"ת אר"ז ז"ל הנ"ל
 דלא אמרינן מנוה זו יותר מנשלומו אלא נקידושין נלנד,
 דהוא לכאורה דבר מתמיה דמה נין מנות קידושין לשאר כל
 המנות, משום דנשנת קמ"ח איתא: והא דתי רני הושעיה
 הולך אדם אצל רועה הרגיל אללו ונתון לו טלה לפסחו
 ומקדשו ויולא בו, החס ממי כיון דרגיל אללו אקדושי מקדיש
 לי' מעיקרא, ופריד, והא מקדיש קתי, כלומר, הנעלים מקדישים
 ולא הרועה, ומשני, הקדש עליו מדרבנן. פירש"י, עליו מעלה
 נעלמא שיקדשו נעלים ע"ש. חיון דנהקדש יש מנוה שהנעלים
 ענמם יקדשו הנס שהטלה כנר הוקדש על ידי הרועה, ומעלה
 זו לא מנינו אלא נקדשים, והואיל דקידושין יש בהם משום
 הקדש דאסר לה אכ"ע כהקדש כונו שהארכתי נמשכ"א ח"א
 נדון נשאי ערכאות ע"ש. ולכן אין המעלה זו משתייכת אלא
 לקידושין ולא למנוה אחרת, ולא תקשי א"כ אמאי רננן ערמו
 נעלמם לכבוד השנת, דשנת נמי יש בו משום הקדש דהא מקרא
 חלא הוא זכור את יום השנת לקדש, וחון מקדושת מנוה יש
 בו משום קודש, וכן כתוב כי קודש הוא. הנס דזה נראה
 כדוקא לא מנעמי מלהוכירו נכדי להנדיק את דברי מהר"ח
 אר"ז ז"ל שיה' אחר מגדולי רנחיתו הקדמונים.

ובסדר הדברים לדפוס זכיתי נספר גלויני הש"ס סדר נשים
 מהנאון ר' יוסף ז"ל ענגיל, ורליתו אס נקידושין מ"ח
 שקדמי נסנרל זו ליישנ דברי הסוגרים שטהנין לחור ולקדש
 מי שקידש על ידי שליח, ע"ש שהניח נשם: שו"ת מהר"ם נ"ר
 נרוך סי' תל"ג, שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רמ"ד, שו"ת הרשב"ש
 סימן פ"ט ושו"ת תשנ"ך ח"ג סי' ע"ד. וכתנ הנאון הנ"ל
 דכסם שמנינו נקדשים דעשו מעלה מדרבנן להקדיש את הפסח
 ע"י הנעלים, כך נהנו נקידושין מעלה זו לקדש שית ע"י
 הנעל נעלמו. וכתנ דלכן הנעל מנרד שנית, ככל מנוה דרבנן
 שמנרכין עליה ע"ש. והנה עלם הסנרל שכתנתי דחוקה, אולם
 מה שמנדיק הנאון הנ"ל צוה מה שמנרכין נרכת אירוסין
 שית הוא דחוק עד למחר, כי הלא כל הענין ילפיק מתא
 דר' ספרא מתריד רישא, ואטו דר' ספרא הי' מנרד על זה.
ואר"י יש רמז לזה בתורה, דמנינו שאליעור קידש את רנקה
 ליצחק בתורה שליח, כדליתא נתום' כתונות ז' ד"ה
 שנאמר, ועי' רש"י תענית ד' ד"ה אפילו חונרת, ומפורש בתורה
 שיצחק קידש את רנקה אחרי נואה לניחו דכתיב: ויניאה

תתעט. אמרו לוקן כמה הארכת ימים כשהייתי שוחט או אחרים שוחטים עוף או חיח הייתי מכסה חרם אחרים לא חיזו אחרים [א] לכפות הכל ואני הייתי [ב] מכסה אחרים:

משנת אברהם

חס יחזור ויטול אחרון מהודר הכשר לכחלה לא יתקן את הלכתה מאחר שכבר יאל ידי נטילת אחרון נהרשון, והאחרון השני שהוא נוטל אינו הוספה להרשון אלא נטילה אחרת לגמרי, אבל מלות כסוי הדם דלכתה המנוה לכפות כל הדם והרשון לא כסה אלא חזי הדם הגם דכנר נעשית המנוה נדיענד אבל מה שמכסה את שאר הדם הרי זה הוספה למנוה ראשונה והלכתה של המנוה מתקיימת, ומה גם שנמנוה זו אי אפשר לקיים הלכתה אלא אחר קיום הדיענד, דהלא אי אפשר לכפות נחת אחת ומיד כשמכסה מקלת דמו מתקיימת המנוה נדיענד ורק כשמכסה את השאר מתקיימת המנוה לכחלה. דל"כ לא משכחת לעולם מתן ד', דהא כל המתין נמתן ד' שמתן נמתן אחת כיפר ויאל ידי המנוה, א"כ למה ליתן הג' מתנות האחרונות, אלא ע"כ כ"ל.

ודגה הרמז"ס ז"ל נהל' ענודת יום הכפורים היא, פסק כל ענודות שעונד ננגדי לכן נהיכל לריך לעשותן על הסדר שניארנו ולא הקדים נהן מעשה לחנירו לא עשה כלום. וכן פסק גם נהלכה ד', הקדים דם השעיר לדם הפר נמתנות שנהיכל על הפרוכת יחזור ויזה מדם השעיר פעם שנייה לאחר דם הפר עכ"ל. והקשה נלחם משנה שם הלא נש"ס יומא ס' א"ר יהודה אימתי דנדרים הנעשים ננגדי לכן מנפנים, פירש"י ז"ל מנפנים, לפני ולפנים, היינו נקדשי הקדשים אבל נהיכל אינו לריך לחזור ולהזות, ונפירוש אחריו ננצנים מ' אלינא דר' יהודה מוכסדרן לא מעכני ס"ד אחינא האלות נמי לא מעכני, הרי מפורש דנהיכל אלינא דר"י כסדרן לא מעכני, ואיך פסק הרמז"ס ז"ל דגם נהיכל יחזור ויזה. ותירץ: דכיון דאפשר לחזור ולהזות אע"ג דנדיענד שפיר דמי לא מקרי נדיענד כיון דאיכא דם דיכול לחזור ולהזות עכ"ל. מנאר מודנריו דמנוה שנעשית כנר נאופן יאל נה נדיענד, אס חוזר ועושה אותה נכדי לתקן את הלכתה יואל נה גם את הלכתה.

ודגאון הנפלא ר' יואל יהושע ז"ל מקינאק נספרו חלקת יואל סימן ל"א ונח"צ נהשמטות דף ד' השיג על הלח"מ וכתב דהא דאמרין נמתנות ריש פרק ר' ישמעאל דלף נשנת אומרים לו הנא שמינה לכחלה ושחוט שאני החס דעדין לא יאל ידי המנוה דלכתי לא זרק את הדם, אבל כשכנר יאל ידי המנוה אי אפשר לתקן כדמנאר נריש פרק החכלת גני הקדים חכלת ללנן. ונהשמטות שם מניא ראי' דלא כהלח"מ מנצנים כ"ו דקאמר דאי שלא נמקומו כמקומו דמי א"צ שגן שיחזור הכשר לקבל ולזרוק, וכאן אין חשש נל חסוף דהג"ל כמו שנותן נאוחו הקרן שכתבו החס"ם נר"ה דליכא נ"ת, ואחאי לא לריך שיחזור הכשר ויקבל, אלא שמע מינה דמנוה שנעשית כנר אי אפשר לתקן את הלכתה. וגם הניא מתשונת הרינ"ש סימן פ"ג שמתה על השואל שהניא נשם הרנ"ד דנמקדש ע"י שליח לריך לחזור ולקדשה את"כ פעם שנית מטעם מנוה נז יותר מנשלותו, לריך יקדש שגן לאחר שכנר קידש ועשה מנוה.

ורסי מה שכתנתי להסניר דנרי רנינו נכאן גני כסוי הדם, דשאיני כסוי הדם משום דהמנוה שהדס יהי' מכוסה כולו לכן אע"פ שכנר יאל ידי מלות כסוי נמה שכסה מקלחו יא מנוה לחזור ולכפות את השאר, כן נמי נוכל לפרש את דנרי הרמז"ס הג"ל לפי פירושו של הלח"מ, מכיון שהמנוה היא שאוחו דם של הפר יהי' מנוה קודם האלת דם השעיר, ועדין ישנו לאוחו דם לכן מנוה שיחזור ויזה כסדרן, ואין הכי נמי שאס כנר נשפך הדם אינו לריך להניא פר אחר דכנר יאל נמתנת שנהיכל נדיענד, אע"פ שהקדים דם השעיר, דאס נאמר

הרי מפורש נגמ' דינן ינמתו דכתיב ועלתה ינמתו הוא מיותר (ינמתו כ"ח), א"כ מפורש נתורה דלין הוא עושה שליח, והגם דילפינן מנין זה יא לך ינמה אחת שעולה לחליגה ואינה עולה ליינוס, אבל נכל אופן משמעות הכתוב שהיא נעממה תעלה השערה ולא שלוחה, כדדרשינן גני נרנע.

ובאבני חר סימן רכ"ג הג"ל הניא נשם הרנ מסרנאק דגם ניגם מנינו נגמ' דמועיל שליחות מהא דאמרין נינמות י' דליהו שליחותא דלחיס קעניד, א"כ מנאר דמהני שליחות, ומרן ז"ל דהא דנריו ע"ש, ולא זכיתי להנין כלל ראי' זו הלא מנאר נקידושין נסוגיא דשליחות נריש פ"ג דהיכי דלית לי' שותפות נגוי' כגון ספק דאחד שוחט לכולם, לא הוי מטעם שליחות, והכא נמי כל הלחיס שותפים נדנר דעל כולם המנוה מוטלת.

סימן תתעט"ט

מצות כיסוי הדם לכתחילה כל דמו.

[א] לכפות הכל וכו', נחולין פ"ח, רנן סנרי כוליה נעי כסוי ולר' יהודה אפילו דם הנפש לא נעי כסוי אלא מקלחו ולרנן שמעון נן נמליאל דם הנפש כוליה נעי כסוי (רש"י שם ד"ה אבל כסה). ונש"ע יר"ד כ"דט"ו פסקינן אופן לריך לכפות כל הדם, ונגליון מהרש"א שם דלכתחלה לריך להדר שיהי' יכול לכפות כולי' דל"כ קשה מהא דאמרין שם פ"ה: השוחט ולריך לדם קיינ לכפות כינז יעשה או נוחרו או עוקרו, ושם דל"ל לא טרוף, לא נחור, הא אפשר נשחיטה ולא יכסה אלא טפה אחת. והנ"י הניא שיטת הרז"ה לריך לכפות כל הדם, וראה נסימן תחת"ל לקמן שדנריו מתלוימים למה שכתוב כאן דונוה לכחלה לכפות הכל, ונראה דאפילו לנ"ד דמו ואפילו מקלת דמו, היינו דאס כסה רק מקלת דמו ג"כ יאל ידי כסוי אבל נמה שמכסה יותר ממקלת יא נז ג"כ משום מלות כסוי.

ודגה שם נש"ס יא דלקדק דמטיק דעמאל דרנן המלריכיס לכפות כל הדם הוא משום דסנרי דמו כל דמו משמע, והא מפורש שם נתנו רנן ונתניא לריך דעמאל דרנן הוא מוכתיב וכסהו כלומר דהוי כמו וכסה אותה. ולולא דנרי החס"ם שם ד"ה רנן, הי' אפשר לפרש דרנן סנרי דמו משמע מקלת כמו דסנרי נכור אפילו מקלת, אלא משום דהדר כתיב וכסהו ולא וכסה, אחא וכסהו לאפוקי ממשמעותי' דדמו, ור"י סנר דמו כל דמו משמע כמו שסנר נכור כולי' נכור, ואחא וכסהו לאפוקי ממשמעותי' לכן סנר דדמו הכתוב כאן, ואפי' מקלת דמו. וגירסת הרי"ף ז"ל שם היא: דמו וכסהו, רנן סנרי עד שיכסה כל דמו. כלומר, הילפותא אינה מן וכסהו אלא מן דמו, ולגירסא זו ניחא מה דמטיק דפליגי נמשמעות של דמו אס כל אס מקלת דמו, אולם לפי גירסת הש"ס שלפינוי נ"ע.

מצות שנתקיימה בדיעבד אם אפשר לחזור ולעשותה לתקן את הלכתה.

[ב] מכסה אחרים וכו'. נמנוה יאל נדיענד אס יא אפשרות לתקן את הלכתה ע"י עשיית המנוה עוד פעם, נודאי דאי אפשר לתקן את הלכתה. אולם נראה דזה דוקא נמנוה שאינה תלוי' נשעור או אפילו נמנוה שיג נה שיעור אלא שהוא נשני דנריש, כגון מי שנעל אחרון הכשר נדיענד,

תורת. [א] אהרן היה שוחט קטנות אמר לו הכיר אני אביא גם קטנות שלי אלא כקוד שתשחט אל תכפה הרב לא כבא בכיתו וחלף לשוק ושהח שעה גדולה באו בני אדם ודברו עם מי ששחט ולא קנה אותם ולאחר כך הביא הקטנות ושחט במקום ששחט אמרו לו למח לא קנינונו אמר להם כל זמן שאין אני מדבר לא אסיר דעתי שנאמר (מ"ב ד כס) כי תמצא איש לא תברכנו וכו' יברכך איש לא תענו כיין שלא ידבר בינתים הרי כאילו אלישע בעצמו ידבר לא תענו אלא כי תמצא איש לא תברכנו אם לא היה שבשליחות אלישע אם היה ביום אחר כי תמצא אישה אל תברכנה (א) אין נותנין שלום לאשה כי תמצא איש לא תברכנו ואחר כך כי יברכך זהו מקרים אדם בשלום כל אדם וכו' יברכך איש לא תענו שלא תאמר משום נזילת הקנייה אע"כ לא תענו כיין שאתה יודע שמת לא יתכן לא לשאול שלום ולא להשיב שלום (ב) כשיש [ב] מת מוטל ובאו אורחים לא יתן שלום להם ואם יתנו לו לא יחזיר להם שלום :

משנת אברהם

ולהעלותם לירושלים. וממילא נשמע מלאך דלם לא הי' נזה גזירה אלא מצוה של לכתחלה נלמד, לא הי' צריך להחזיר הדמים ולהעלותם לירושלים. ומה הסם דלכתי לא נתקיימה כל המצוה עד שיבא לירושלים, נמקום שכבר נתקיימה המצוה לא כל שכן, והגן.

אם מברכין על המצוה שאינה מעכבת בדיעבד.

והגה אם אחד כסה מקצת הדם ולא חשב לכסות עוד והפסיק בדבר המפסיק ואח"כ נמלך נדעתו לקיים מצוה מן המונחר לכסות כל הדם הנשאר אם עליו לנרד שנית או שאלו אין מברכין אלא על דבר שחיונו מעכב נדיעבד ולא על המצוה שאינה מעכבת ונפרט שהלא כבר נרד על עיקר החיונו של מצוה. ורליתי נפרי מגדים ה"ל מגילה סימן תרפ"ח, משנצות אות ד', בן כרד שקרא נ"ד אסור לנרד נט"ו וקורא נלא נרכה כקורא נתירה משום דליחא נירושלמי ככל יולאין נ"ד שהוא זמן קריאתה, ואע"ג דלכתחלה מצוה על כל כרד לקרות נט"ו, אבל מכיון שכבר יבא נדיעבד אי אפשר לו לנרד ע"ש. וממילא נמי נ"ד שכבר יבא ידי תונת דיעבד אי אפשר לו לנרד. אלא דיש להלק כנ"ל, דגני מגילה דומה למי שנטל אחרון שאינו יולא בו אלא נדיעבד שאי אפשר לתקן הלכתחלה, אבל גני כסוי, הרי זו הוספה על המצוה הראשונה ועל הוספה זו לא נרד עדיין, והנכרה הראשונה לא היתה על הוספה הזו כיון שהפסיק ננתיים.

סימן תתר"ף

אם יש לברך על הכיסוי לאחר שכבר כיסה מקצת הדם.

[א] אחר הי' וכו'. כל הסימן הזה כתוב נסימן של"ח, וראה שם נמשכ"ל דין הפסק שיחה בין שחיטה לשחיטה ובין שחיטה לכסוי. ולפי שיטת רבינו נסימן הקדום שיש מצוה נכסוי כל הדם, אפשר דאסור להפסיק נכסוי עד שיכסה כל הדם הגם דנדיעבד יאל אם כסה רק מקצתו או אפשר מכיון דכבר יאל ידי המצוה נכסוי מקצת הדם שוב מותר לו להפסיק. וכן יש להסתפק אם לא נרד עד שכסה מקצת הדם אם מותר לו לנרד עד שלא נמר כל הכסוי, או אפשר דעונר לעשייתו היינו עשיית המצוה המעכבת נדיעבד, אבל לאחר שכבר יאל נכסוי שוב לא הוי עונר לעשייתו נמה שלא כסה כולו. ורליתי נפרי מגדים או"ח משנצות סימן תל"ג סוף אות ג' שכתב: ויראה לי אם הדליק (נר חנוכה) אע"ג דקיי"ל הדלקה עושה מצוה מכל מקום אם לא היתה אח"כ לא יאל כנסימן תרע"ה, א"כ עדין עוסק במצוה ונ"ע עכ"ל. משמע דוקא משום דלא

שחינו להניח פר אחר ולחזור ולהזות נהיכל כסדרן, הרי זה דומה למי שנטל אחרון ויאל בו נדיעבד שאינו יכול לחזור ולטול אחרון מהודר ללאת בו משום דהוי נשני דנרים, אבל נדבר אחד כמו גני כסוי אם תחר ועושה יולא גם הלכתחלה. ומה שהניח הגאון ה"ל ראי' לדמות דנרי הלח"מ מהא דנחמים כ"ו, לא הננתי כלל הא אם אמרינן דלענין כפרת נעלים שלא נמקומו ממקומו דמי, כלומר, הלכתחלה הוא דוקא קודם זרקה, אבל כשזרק שלא נמקומו שוב הוי כאילו זרק נמקומו ממש ואין זה ככל דיעבד שנש"ס, ומה שייך להקשות אחתי לא יחזור הכשר ויקבל.

ובחידושי רננו חיים הלוי ז"ל מנריסק מתרן קושית הלח"מ ה"ל נלופן נמת, והוא ז"ל מנרר מהסוגיא ניומל מ' דלר"י יש חילוק בין האיות דעל הפרוכת שהוא מלפנים המונח דין כפנים כלומר כלפני ולפנים וסדרן מעכב דחוקה כתיב נהו, והאיות שעל המונח ענמו דין כחון דליון סדרן מעכב. ומה שכתב הרמנ"ס דהסדר מעכב נהיכל היינו נהאיות שעל הפרוכת, והסוגיא דנחמים מ' שמתנה הקשה הלח"מ מיירי נמתנות המונח, ודפח"מ.

ויש להניח ראי' לשיטת הלח"מ ה"ל דמצוה שנעשית נלופן שכשרה נדיעבד יש לחזור ולעשותה כדי לקיים הלכתחלה (אם לא שאינו נשני דנרים כגון אחרת כנ"ל) מהא דאמרינן ננמתות ק"ה נהיהא איתחא דרקקה מקמי דתחלוץ א"ל רני אמי תלוץ לה ושרי לה תינרא, פי' לכתחלה נריכה לרקוק אחר התלינה והיא הקדימה לרקקה לתלינה, ורני אמי אחר שאינה נריכה לרקוק פעם שנית אחר התלינה, אחר לי' רני אלא והא נענין מירק, והשיב לו רני אמי: הא רקקה לה, ופריד ותירוק ומה נכך, ומשני נפיק מיני' חורנל וכו'. ומבואר שם דקסנר כסדרן לא מעכבא, ולכל זאת אם לא דנפיק מיני' חורנל הי' מנרד לה לרוק עוד פעם, הגם שכבר מצוה רקקה נעשה נלופן שילא נה נדיעבד.

ודע ומה דאמרינן דמצוה שנעשית נלופן שכשרה נדיעבד אי אפשר לחזור ולעשותה לתקן את הלכתחלה, היינו דוקא שנלופן עשייתה נדיעבד אין כאן איסור דרננן משום גזירה, אבל אם נלופן עשייתה יש איסור דרננן, הגם שאפילו מדרננן יאל ידי המצוה, לכל זאת צריך לחזור ולעשותה, דאל"כ האיסור דרננן שהוא משום גזירה לא יתקיים לעולם. ודבר זה מנוחר נתום' סוכה מ' ד"ה על חיון, שהקשו ותימה דמשום גזירה דרננן דשאל יגדל מהם עדרים לא הוה לן למימר אין מתחללין דיעבד וכו'. וי"ל דליון מתחללין דהכא היינו שיחורו דמים לתקומם וכו'. ופירשו ניוותר נקידושין נ"ה סוף ד"ה אין לוקחין, דמשום הכי אחר אין מתחללין דלפילו דיעבד לא מהני ויחורו הדמים לתקומן, דאי אמרינן מהני כך לי דיעבד כמו שהי' עושה אותו נתחלה ע"ש. כלומר, מכיון שיש ענה שיחורו הדמים לתקומן ושחלה המצוה נעשית נלופן שלא יהי' נה גזירה דרננן הגם דמדיאל יאל, לכל זאת צריך לחזור הדמים

תורה. (א) קודשין פ"א ב'. (ב) מובא בנסיקים וכתבים של מהרי"א איוטלין סי' כ"ח ובדור"ט סי' שפ"ג סי' וצויין מסכת שמוח פ"א ח"ג.

תתרא. מי שבא לשחוט ספק מריטה אם יוכל לקטוף שיחא לו קוף או בהמה שיכרד עליה וישחטנה תחילה (א) או אם ירצה שיחט הראשונה ויבדוק:

תתראב. כששחט אדם היה או קוף [א] יחשוב בלבו זה שלא הוא נשחט וצולח אותו ואדם מלא קנות איך ינצל משפיות רמים ומנחנים הנה הקב"ה לכפות דם היה וקוף פן יאמר מלאך הממונה עליהם איך דם זה שלא הוא נשפך על ידי הומא אשר הטאיו כשנים וכתולע [ב] והותמים בדם את הנגור למות ועל מצחות האנשים אשר הטאיהם כשנים לכך צוה לכפות דם וברם תקרב למזבח וכרם שלא נשחט כראוי אין חותמין וכל שכן בדם טמאים וכרם צפור אע"פ שבא למזבח כיון שלא נקט בו ברזל לא יצטק הממונה לכך היו מלקים בצפורין ואף בהכמה ראויה לכך אלא שאי איפשר למלוק כי הקור והסימנן קשים כי המזבח אסור לכנות כברזל כל שכן הוכח (א) ומה שחתיר בשר לאכול לקופים כתורה ולמקיימי תפילין הרי ספר תורה ותפילין סקור ונידים הכשר משולחן גבוה קא זכו (ב) אמרו חכמים אין בשר מותר לאכול אלא לתלמידי חכמים שנאמר (ויקרא יא טו) זאת תורת הבכמה והקוף וכתוב (שמות יב ט) למען תחיה תורת ח' בפיך מן הסותר בפיך אמר הקב"ה הרי אתה פותב על קור בהמה מהורה ובשביל זה אתה שוחט משולחני זכית (תהלים יב ז) אמרות ח' אמרות מהורות ובקור לתקון הבתים של תפילין הרי הכשר מותר לך (במדבר יח יז) ואת דם תזרוק על המזבח ואת הלבם תקטיר ואחר כך כתוב (שם שם יח) ובשרם תחיה לך כהנים משולחן גבוה קא זכו וכן זה וזהו (ג) גדולים מעשה חייא תתראג. במקום שיש גוי שודיע לנקר בשר אל ייחיו לו [א] למכור בשר שמא יאכילם בשר מריטה וינקר:

משנת אברהם

ומכאן נשמע דנמקוס שאין הנכרי יודע לנקר מותר ליתן לו גשר מנוקר למכור כי הנקור הוא הסיון עכ"ל. ונט"ו יו"ד סימן ס"הד' הניא גס הרמז"ס ז"ל דאין הנקור סימן ויש סונרים דהוי סימן ע"ש.

יאל אם לא הנית, אצל משום מנה גרידא לא חסונ עונר לעשייתו. ואפשר דאין ראוי מה דכתנ משום דלא יאל דהתם הוא הדיון דלא יאל, אצל אפילו נמקוס שיאל אלא שיט מנה נמה שמוסיף עדיין עונר לעשייתו הוי, ומי ללגוש תפילין ומעוטף נתינית הגס שכנר יאל ידי חונתו לכל זאת מנרד נכל משך זמן הנוטה.

ולפי דברי הפרי מגדים נסיון תרפ"ה שהנאחי נסיון הקדום הדנר תלוי נשאלת הירושלמי נמגילה אם נן כרך מוליא את נן עיר נקריאת המגילה נ"ד, משום דלכתחלה הנן כרך קורא נט"ו, או דילמא כיון דיולא נדיענד נ"ד הוי מחויב נדנר. ואם נאמר דמה שיולא נדיענד ולא לכתחלה לא חסונ מחויב נדנר אלא א"כ מחויב נלכתחלה, מסתברא דהמחויב נלכתחלה גרידא כנון ננ"ד שכנר יאל נדיענד נודאי דלא חסונ מחויב נדנר ולא הוי עונר לעשייתו אלא דיש לחלק דשאני התם נני נן כרך נני"ד אכתי לא מטי זמן חיוני, דהגס שיולא אם קורא נ"ד אצל אינו מחויב לקרות.

אין שאילת שלום בבית הקברות.

[ב] מת מוטל וכו'. פשטא דלישאל משמע שהמת מוטל נצית ונאו אורחים לנית אין האכנים שאינם אוננים נצית שאליס נשלוס האורחים, אולם מהמנואר נאנל רנתי הונל ניו"ד סי' שמ"גנ"ד נדכפר קטן אין שאלין שלום זה לזה, כשהמת נעיר, משמע דלאו הוקא נהצית שהמת מוטל גס. והרמ"א גס נגס ספר חסידים דעל נית הקברות אין שאלין נשלוס אם יש גס מת מוטל אפילו נדיחוק ד' אמות, ואולי כוונתו לדברי רבינו שנכאן, הגס דאין המדונר כאן מנית הקברות.

סימן תתרא"ב

[א] יחשוב נלנו וכו'. ראה רמז"ן עה"ת ויקרא לט, ויותר ראו לשמוע הטעם (של קרננות) כדי שיתשנ האדם נעשותו כל אלה כי הטא לאלוקיו ננופו ונכסאו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא הסד הנורא וכו'. [ב] והותמים נגס וכו'. ראה מדרש אסתר פ"ה אם נגס היא חתימה ע"ש.

סימן תתרא"ג

[א] למכור גשר וכו'. ננדפס סימן תתל"ט פירש המפרש

ברין מכירת בשר בחריות של נכרים או של ישראל חשור.

בומן סדרתי את הכתנים לדפוס נאה לפני שאלה על דבר נוכירת גשר כשר נחיות של נכרים כדלהן: נעלי נית החרושת של נקניקים ונשר מעושן שאין להם זום השנחה של רננים נעניני כשרות. גס ל"ע ונחללים את השנת נפרהסויא כי נית החרושת וגס המנות שלהם פתוחה נצנתות נלי זום נגשה, פתחו להם עוד נית הרושת ננו הם עושים קנילות קטנות של גשר חי ווכל הווינים ומעטפים את הנשר ננועטפה של סעלולויט כדי שיוכל הקונה לראות את מה שנמעטפה, ואותה מעטפה סגורה נחותם של נייר הנודונק נה נתור סימן כשרות, ונעלי החרושת דרשו מלח הרננים להעמיד משגיה מפקח על הנקור ועל הדחה ומליחת הנשר שיעשה הכל נכשרות, ואותו גשר יהי' נמכר נחנות אחת או נכמה חניות של פירמה נכרית מפורסמה. נהחיות של נכרים יתרו מקום מיוחד נעד הסמורה הכשרה הנ"ל ונמועשות גדולות ונאלותיות נהירות הודיעו כי הם מוכרים גשר כשר לישראל. כמזונ שנאותן החניות של נכרים נמכר גס גשר טריפה וחזיר, וכמה מהרננים הלעירים ונפרט הנעלי נתים החפנים נכל פעלנות נלנד שיהיו עסקנים לנוריים, ראו נזה סימן נרכה ליהדות נאמרם שעל ידי תקנה יפה זו גס אלו הפושעים מני ישראל הקונים גשר טריפה נהחיות של הפירמה הנ"ל יקנו מעתה גשר כשר. כשנודעתי ונהתקנה החדשה הו ומתכתנית של הרננים הלעירים לתת הכשר על הנשר הנ"ל ולדרוש מלח נני ישראל לקנות את הנשר הכשר דוקא נחנות של נכרים, סרנתי נה נכל כחי, אסרתי את הנשר הנ"ל והנעתי את נמקי האיסור לפני גדולי ישראל שנאגודת הרננים של ארלות הנרות וקנדה וגס לפני הרננות הראשית נישארל וכולם הסכימו לאיסורי ועודדו אותי להלחם נכל עח ננד אלו הפורנים פרנה נחונות הדת העלולה להרוס את כל הכשרות עד היסוד, ונרוך המקום שהללתי להשפיע על הפירמה הנכרית והוא חסלה את מכירת גשר כשר.

תתראב. (א) סחיות מ"ס ב. (ב) שם שם. (ג) נבא מצעא פיה ב' ובכתובות ק"ג ב' ושם איתא: לתומים.

תתראג. (א) יתיין בדידי סי' י"ס ס"א דעת האר"י שרק היבא שאין לו אחר אז מכרד אחר הבדיקה אבל אם יש לו אז מוטב שישחוט אחר, ודעת רש"י שיכול לברך קודם וקריש בשיך סק"ב.

תתרפ"ד. שיר המעלות אשרי כל ירא ה' החולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך (תחלים קכח א ב) והלא כבר נאמר אשרי כל ירא ה' אלא מדבר בירא ה' שהוא עשיר ואינו צריך לעמל ידיו וכל היום עופק בעבודת ה' וחוה החולך בדרכיו שכל דרכיו לשם שמים אבל בעני מדבר יגיע כפיך כי תאכל כל מי שיזבל להתפרנס בעמל ידיו ואינו נחנה מן הצדקה או עמל תגם נחנה מן הצדקה ויגיע כפיך שלא יתנו לו הרבה יגיע כפיך כי תאכל אבל אם צריכים לתורתו חיי יתפרנס מן הצדקה ואל יעמל חוה החולך בדרכיו לכך אמר אשריך (שם שם ב) אשתך כנפן פוריה בירכתי ביתך אשתך בירכתי ביתך (א) לא יתכן לאשה שתתא לפתח שלא יתאזר אליה ויראוח וכתוב (בראשית ד ז) לפתח חטאת רובך ערשח כאיש לכך (שם

משנת אברהם

מאשר לפתוח תפירת השק. ונפרט שכל החומס של נייר אשר על המעטפה אפשר להסיר נקל ולהדניקו לתנילה אחרת. אין זה אפילו סימן קל. ונמילתא דאיכא איסורא דאורייתא ואית לי להנכרי רווחא טונא צריך שני חותמות. לכן צריך שיהי חומס או חו שלי אפשר להסירו מגלי לשנרו על הנשר מתש, וחומס שני צריך להיות על המעטפה. והנל יפנו פיהם של האומרים דחניות של נכרים לא חשידי לחילופי הוילי שנעליהם הם עשירים גדולים, דהא כתנ הרדנ"ז ז"ל הונא נכנה"ג סימן קי"ח אות ה' דכל מקום דאיכא למיחש לחילופי לא נתנו חכמים את דבריהם לשיעורים לחלק בין עני לעשיר דכולהו חשידי לחילופי היכא דיש להם הנאה עכ"ל, ע"ש. ונכאן גרע הרנה שהנעלים מחליפים נשלהם ולא נשל אחרים לאין רואין צוה שום איסור גניבה ולפעמים חושנ הנכרי שהנשר טריפה הוא יותר טונ מהכשר ומה שהוא טריפה אין זה חסרון נעני הנכרי, ודמיל להא דחולין ו' מוריא ואמרה נר ני רנ ליכול תמיילא ואלא ליכול קרירא ע"ש.

ואפי"ו כל זה הי' מתוקן היינו שנעלי החרושת היו נאמנים, ושהסימנים נהנשר היו נעשים כדת, הי' אסור לתת הכשר על הנשר הזה שימכר נחניות של נכרים, כי מה שרגו אלו דהנ"ל הוא ליתן הכשר על הננות של נכרים שינאלו לשם ישראלים ויקנו את הסחורה על סמך הסימן של כשרות אשר על המעטפה, והכשר כזה לא נלנד שאינו הכשר אלא מכשירים הללו הם מסייעים לדנר ענייה מתש, כי עד שלא יתן הכשר לקנות נשר נחניות של נכרים, הרנה מהקונים אינם נכנסים לשם לקנות לא מפני יראת שמים אלא מפני הנושה, ואפילו קונים שם שאר דברים הם נושים להתקרנ אל השלחנות ואינענאות של נשר, אצל מכיון שיתן רשות למשמית לקנות נשר נחניות של נכרים נודאי שלא ינשו ולא יכלתו לקנות כל מיני נשר ומי יתרה נהם שם נהנות לאמר את זה קנה ואת זה לא תקנה, ואינו דומה לעתים שלפנים נלירופה, שכל היהודים דן אנשים והן הנשים היו חרדים לדנר ה' ויראים מעשות נר שלא כדין התורה, ונפרט נמאלכות אסורות שלא הי' אפילו אחד נעיר שלא הי' סהר, אצל נלרות הללו שרונס ככולם רק מנפים להיתרים, וכל נער האומר כשר ומותר, גדול נישאל מתקרי להם, נודאי שהכשר כזה אינו אלא מסייע מתש נידי עונרי ענייה. הלא רנותינו לא רנו להתיר להם לנני נכשר מה שמותר, לפי שאינו נני תורה, פירש"י ומקילי טפי (שנת קל"ט), לאלו שהם חסודים לענור על כל דנר אסור נודאי שאסור לסייע להם נהכשר כנ"ל שיהי להם לכפות עינים. ונפרט היתכן מדו המוסרי להתיר נישאל עם קרונו יקנה נשר נחניות של נוים נשעה שיש חניות של נישאל המוכרות נשר כשר נהשנתח רנינם מונקיים, הלא הכשר על החניות של נכרים או של נישאלים הפחותות נשנת יגרום לחילול שנת נפרהסיא, כי הקונים הללו נכנסים להחניות הללו נשנת נפרהסיא ואין נהכשר כזה אלא משום ענת הויר הרע להחטיא את הרנים הן נליסור מאלכות אסורות והן נחילול שנת והוא חתירה תחת היסודות של תורתנו הקדושה ודחנ הטהורה.

והנני להזכיר נכאן את ראשי הדברים של הטעמים והנמוקים שהכריעו אותי להכרז את האיסור הנ"ל:
א. הבע"י נחיס של בית החרושת העונדים נחנותם נשנתות נפרהסיא ללל נושה, לא נלנד שאינם נאמנים על הכשרות אלא אפילו משניה תמידי לא יוכל לשמור ולפקח לנל יכניסו טרפיות מנית החרושת של נשר טריפה לבית החרושת החדש שיהי נו המשניה, כי המשניה אינו ננית החרושת אלא נשעות ידועות, והנעלים יודעים היטב את העתים שהמשניה אינו שם ונקל יכניסו שמה כל מיני טרפיות שקונים נול, ולי אפשר לו להמשניה לדעת אחר שזנו אל בית היוצר אס ומה הכניסו. ודנר זה מנואר ני"ד קי"הי' דינאל ונכנס אינו מועיל כשסגר הנית עלי, והוא ש"ס ערוך ע"ז מ' וכן מפורש שם נמשנה דאס החשוד יודע שדעתו של הנישאל לשהות אסור ע"ש. וכאן הרי נלילות וכן ניוס אחר הענודה הנעלים סוגרים את הנית ורק אללס נמאל המפתח וגם ניוס הנעלים יודעים נניוק נלחו שעות המשניה לא יהי' ננית החרושת. ואס רנותינו חששו שחל יחליף העונד כוכנים את הדברים שהם של נעל הנית, על אחת כמה וכמה שהנעלי נחיס יכניסו את סחורתם הטרפיות שנממה להם להיתר מכיון שענרו ושנו זה רנות נשים, והרנה יותר ריות יגיע להם מאשר נחשש של חלוסי. **ועוד** הלא ש"ס ערוך הוא, החשוד על הטרפיות, אין לו תקנה" עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויתיר אנידה נדנר חשנ או שינאל טריפה מתחת ידו נדנר חשנ משלו (סנהדרין כ"ה). ומדקאמר אין לו תקנה מנואר שאינו מועיל מפקח ומשניה דל"כ משכחת לה תקנה. והלא החשודים הללו של נעלי החרושת לא נלנד שאינם עושים תשונה אלא עומדים נמרדס ומכשילים את הרנים נסחורה שאין לה שום ערנות על הכשרות והנעשית נפרהסיא נשנתות ננית היוצר הישן שלהם, אלא שרונים שנכסיר להם את הנשר אשר ימכרו ננית החדש. חולפה של הפקרות כזו לא נשמע נישאל מעולם. לכן אסור ליתן להם להנ"ל שום הכשר עד שישנו נשונה שלימה לשמור את השנתות ולהתנהג ניהדות ונכל דרכי התשונה כאשר יורו להם המורים מנואר ני"ד סימן קי"ח נט"ז אות ט"ז נשם רש"ע ע"ש. ולליסור זה הסכימו האגודת הרנים של ארלות הנרות וקנה וגם הרננות הראשית נישאל.

ועתה נדנר נאופן אס היתה נלה שאלה זו לפנינו שהנעלים של בית החרושת לתקן את הנשר היו אנשים כשרים שיש להאמינם ועל ידי מפקחים שלא ינל מכשול מתחת ידם, אס הסימן כשרות זה שעל המעטפה מספיק או לא.

ודבר ננור שהחומס הנדפס שמדניקים אותו על המעטפה אינו סימן כשרות, לא מינעיל שעל ידי הסימן הזה יהי' מותר לקנות את הנשר אשר נמעטפה אלל נכרים נחמידות, אלא אפילו כנישאל שולח חנילת נשר לנישאל על ידי נכרי, אין סימן זה מספיק להתיר את הנשר, שהרי כתנ הכלנו נשם הרי"ף הונא נכנה"ג סימן קי"ח אות ל"ג, שהשולח נשר צריך לחתום את הנשר ונל את השק שהרי יכול לפתחו נתפירותיו ע"ש. והכל גרע מתש, כי הנייר שננו מעוטף הנשר קל יותר להסירו כולו נלי קריעה ולהעטיף נו נשר טריפה

תתרפ"ד (א) ילקוט תהלים רמז תתס"א : אשתך כנפן פוריה כשהיא ננועה

שם) ואליך תשוקתו (תחלים קפה ג) בניך כשתלי ויתים סביב לשלחנך תקפוק שיחו בניך כשתלי ויתים סביב לשלחנך שאם לאדם בנים גדולים אל יתחם לאכול בבית אחר שלא ימכנו לבם לחיות וזוללים וסובאים וחו בניך כשתלי ויתים סביב לשלחנך ולא לשלחן אחר כאיוב שהיה מניח לבניו לאכול יחדיו כדי שלא יאכלו בבית אחר ויאכלו רעים אתם ופן יצאו לתרבות רעה אשתך בנפן טוריה נקוד כלומר אשתך מלובשת ומקושטת בנפן טוריה אז יתחמם יצרך כאשר יזרח חורק בחץ ולא לפני הכל אלא בירכתי ביתך שיעשה אדם הרר לתשמיש בירכתי ביתך מקושטת רק לבעלה אשתך כשיצרך מתחמם ולא בעל כרחו ובשחיה נרה [א] בירכתי ביתך תחא כדי שלא תטמא כליו אם אוכל חולין כשהרה (שם שם ו) וראה בנים לבניך לא נאמר וראית בנים לבניך אלא וראה ציווי קפוק שתראה בנים לבניך קח אשה בקטנותך וכן לבניך וראה בני בניך לא נאמר אלא וראה בנים לבניך עד כמה מחויב אדם ללמד לבניו ולתלמידיו עד שיראה לבניו ולתלמידיו שכבר אינם צריכים לו וכבר למדו כך הרבה שכבר מלמדים הם לאחרים והרב רואה ובודקם ובטוב הם ולמדים שאינם טועים וכו' וראה בנים לבניך כך אמר תקח אשה טובה וצנועה לבניך שתדע כברור שהבנים אינם של אחרים אלא של בניך וראה שבשיניעו על פרקם לחנשא תשיא להם נשים שאם תאחר שמהם יושבו את נשי רעיהם ואת נשי נכריות והכנים בני אחרים כי בעלי חנשים סכורים שהם שלמה וראה בנים שיחו כרוכים אחרי בניך אין בנים קטנים כל זמן שהם בלא אשה יכולים לחיות בלא הבדלים וראה בנים צדיקים לבניך שלא ילמדו דרך רעה וראה בנים לבניך תבדוק שיחו בנים שיולדו בניך שיחו תמים לבניך שתבדוק באחי האשה ואל תאהב קושר אם אחי האשה רעים ויתנו קושר לבניך אל תקח אלא שהאחים טובים וראה בנים לבניך ושלום כשכני בניך בשלום ותשמעים לבניך אז יחיו יחדיו ואם לאו אל יחו אצלם וראה בנים לבניך מכבדים ויראים מהם שלא יקילו אב ואם לפי שכתוב (משלי יט יח) יסר בנך (בכרים ר ט) והחזקתם לבניך ולבני בניך ולא אמר שיוניחם לכך אמר וראה בנים לבניך ולא שיחו מורדים בהם ותלכיים עם חסריצים וראה בנים ולא בנות שיחו (ב) משחים חורק עד שיחו נשותיהם מוריעות תחילה וראה בנים לבניך שתשיא להם נשים ראויות להריות וגדולות ולא קטנות [ב] לא לך ולא לבנך וחו

משנת אברהם

לומר נהא דמגילה דלא התירו למכור ס"ת נכדי לקיים נמתון זה מלות עשה גרידא, דל"כ למה דוקא נשניל שתי מלות אלו ת"ת ולישא אשה, ולמה לא כדי לקיים מלות לולב וכדומה, אלא שנשתי מלות אלו יש תכלית נוספת מלמד המצוה נעמחות, ת"ת היא מצוה ומלמד המצוה יש נה תכלית אחרת שהלמוד יציאנו לידי מעשה וכן פרו ורנו היא מצוה דלורייחא אצל נוסף על זה יש נמצוה זו עוד תכלית אחרת שהתורה חפזה נה והיא שלא יהי' העולם תהו, מה שאין כן בשאר המלות שאין בהן תכלית נוספת מלמד המצוה. ולפי זה שפיר הש"ס נמגילה מיירי בשלל קיים עדיין פרי' ורנ' והיא מלות עשה דלורייחא כמו תלמוד תורה, אלא דהש"ס נקט דזיוק קרא דלא לתהו נראה להסביר שנוטה זו יש נה תכלית נוספת כמו בתלמוד תורה. ונדין קטנה שכתב רבינו, עי' נע"ה סימן כ"ג ונמשנה למלך איסורי ביאה כדכור.

ובזה מתורגמת קבוצת התוס' גיטין מ"א ד"ה לא תוהו, שהקשו למה לא נקט קרא דפרו ורנו, משום דנשניל מלות עשה גרידא לא הוי כייפיון לרנו לשחררו, אלא משום דהעשה של פרו ורנו היא מצוה שיש נה תכלית נוספת והיא יולאת מן הכלל של כל המצוות לכן כופין את רנו. ואפשר להעמיס זה נמה שכתבו שם: אי נמי נקט הלי קרא משום דמוכחא דמצוה רנה היא וכן נמגילה כ"ז מייחתי לה גני מוכר ספר תורה וכו' כלומר דמקרא דלא תוהו נראה מוכחא דמצוה פרו ורנו היא מצוה רנה כ"ל.

במצוה שיש בה תכלית לא בעינו בעידנא

ובסברא ה"ל יש להסביר מה שהקשו נתוס' גיטין מ"א ד"ה כופין, וא"ת וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חנך וכו' ותיירו דדוקא היכי דחנרו פשע כגון גני הדניק פת חנור אמריק וכי אומרים לאדם אצל כלן הענד לא פשע. והטורי אכן נאנטי שהם לתגינה מדחה תירונו של התוס' ונניח תירונו של התוס' נפסחים פ"ט, דמצוה רנה שאני דנכנון זו אומרים לאדם חטא נשניל שיזכה חנרך. והקשה שם נאנטי שהם דלע"ג דהוי מצוה רנה מ"מ נעידנא דענר הרנ על העשה דשיחרור עדיין לא תקיים הענד העשה דפרו ורנו עד אחר כשאין וניאה, ודוקא לומר שמשחררו על תנאי, כלומר שלא יחול השיחרור אלא על מנת שישא אשה ויגעול וכשיקיים

והאמנם אין דגרים ה"ל שום הידוש והם נרורים ופשוטים לכל תורה הוראה ונעל יראה, לא תנעתי להדפיסם לזמן יעמדו ימים רבים והיו לעד אם ח"ו עוד יעלה על דעת של מי שהוא מהשנת פגול דגנר הכשר ככ"ל.

סימן תתרי"ד

דעת בעל המקצועות שהגדה מטמאה באהל

[א] **בירכתי** ביתך וכו'. כינ ירכתי משמעו סוף, כדכתבי ולירכתי המשכן ותרגומו ולסיפי משכנא, כלומר הגדה לריכה להיות נסוף הניח נמקום ונייחד. ואפשר שרנינו סוגר כנעל המקצועות הונא נפי' הראנ"ד ז"ל למס' תמיד שאשה נדה נמטמאה נאהל, ועי' נשו"ת חתם סופר חלו"ח סימן כ"ג. ואין לפרש דכוונת רבינו להזכיר שלא תטמא את המאכלים ננגיעה דל"כ הי' לו לומר שלא תטמא את המאכלים.

מצות פריה ורבייה מצוה רבה משום התכלית של המצוה

[ב] **לא** לך וכו'. משמע אפילו כבר קיים מצוה פרי' ורנ', מצוה שיקח נת ננים ולא אשה שאינה ראו' להריון, דהא נקרא חתינ בניך דמיירי שיש לו ננים כבר, אולם הרמז"ס ז"ל נפרק ט"ז ומהלכות אישות כתב: לא ישא אדם עקרה וכו' אלא א"כ קיים פו"ר. והמגיד משנה כתב שהרמ"ך השיג עליו דהלכה כר' יהושע היו לו ננים נילדותו יהי' לו נזקנותו, ומסיק דהרמז"ס כתב כלן נדין תורה ודנרי ר' יהושע הם מדנרי סופרים ע"ש ונשו"ת אה"ז סימן א.

ויש להעיר מהא דלינעיה להו נמגילה כ"ז מהו למכור ספר תורה ישן ליקח נה חדש, ת"ש אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה נתורה שפיר דמי, דילמא שאני למוד שהלמוד מניח לידי מעשה אשה נמי לא תהו נראה לשנת יורה אצל תורה נתורה לא. מדנקט אשה נמי לא תהו נראה ולא נקט קרא דפרו ורנו משמע דמיירי נליש שכבר קיים פרי' ורנ' לכל זאת דמי לתלמוד תורה שיש נה עשה דלורייחא, ואיך נאמר נהא דר' יהושע ה"ל דהוי רק מדרבנן. ונריך

בירכתי ביתך או בניך כשתלי ויתים כו. (ג) נה לא כו. (ג) מהחזיק צ"א כו.

שנאמר (תהלים קכו ד) כחצים ביד נבור שלמהחוק שלוחח כן בני הנקורים שאם יוליד בנקורותו כשהוא זקן אז הם גדולים הוא יושב ובניו קרשים צרכיו וכנגד שתואר וקוד כחצים ביד נבור ומשך ידו וחזק בידו ואינו מורח כך אם קוצר מלידות חורק עך שתחא מורקת תהילה אז בני הנקורים ולא בנות וראה בנים לבניך אם יודע אדם שבניו שכבו עם נשים וילדו ותלו בכעליהן אם ירדלו אותם ממזרים ויבואו אמותם או אבותם ויהיו אומרים לאבותם אלה תן בניך לבנותינו נמצאו פוגעין בקרחה בכנותיהם או באחותם או בדרותם [ג] ולא יהיה בעצת לזונגם לפי שכתוב (דברים כג ז) לא יבא ממזר וגו' וראה בנים לבניך ושלוש שיצאה לבניו ולבני ביתו שיהיו לשלום עם הכל ולא יזיקו לשום ישראל שלא יניחום לחיות עם זולל וכסובא כי אם יהיה עמחם ילסמו את חבריות וירצחו לכך ימנעם מן השתייה (משלי כג כט) למי פצעים חנם (שם שם ל) למאחרים על היין פצעים חנם (ג) שחרי חורגים כן מורר ומורה חנם קודם שהמא בשביל יין וראה בנים לבניך ושלוש על ישראל שלא יהו קושין חזק לישראל וכן הוא אומר (איוב לא כא) כי אראה בשער קזרתי וכן כתיב (אפתר י ג) ודובר שלום לכל זרעו לפי שבני מרדכי היו שרים צוח לחם שיהו בשלום עם כל אדם:

תרומה. כל דבר מצוה שהיא של רבים ויש מחלוקת בדבר אם יעשה בנך לקשור ספר תורה [א] וכן לולב או שום דבר של ציבור ואחר רוצה לעשות ואין מחזיק בידו ואם הוא יעשה יהיה מחלוקת או עירקורין מוטב לו שלא יעשה שחרי משרבו הרעים על החסידים (א) היו החסידים כושנים את ידיהם מלהם הפנים ויהיו מניחים לעשות לאחר אם על פי שאחר אינו הנן יעשה כדי שלא יהיה מחלוקת וראה בנים לבניך ושלוש על ישראל שיהו בני בניך עם בניך בשעה שיש שלום על ישראל ובשעה שאין שלום ישלח מקצתם למורה ומקצתם למערב ומקצתם לדרום ומקצתם לצפון שאם [ב] במקום אחד תהיה הנזירה (בראשית לב ט) והיה המהנה הנשאר לפליטה אבל אם נחרין שמד ורא פן לא יעמדו בנסיין בכל מקום שהם שמה יותר טוב שיהו אצלו שיהזק את לבם ואם הם טובים שיהו מרוחקים ולא ישלחו בחם עין הרע: **תרומה.** כתיב (איוב לו יא) מלפני מבחמות ארץ בנך (ש"כ יב ג) ולרש אין כל רמו (א) מי שהוא רש ראה להיות רש לעתיד לבא וראש רש ולרש אין כל כי אם נבשח אהת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחזו מפתו תאכל ומכמו שתתה ובחיקו תשכב ותחי לו כבת ותגדל עמו ועם בניו יחזו ויחזו אצל אם מת האב והיא בחורה והבנים גדולים [א] לא יתכן שתחא עמחם בבית. מפתו תאכל שהייב במזנותיה. איש פרש ואוכל חלוי במחרה יקח לו אשה פרשה וידעת הלכות טהרה ומתנחנת עמו במחרה וזהו מפתו תאכל. ותגדל עמו שלא המתין אפיה להיות גדילה בביתו

משנת אברהם

סימן תתרי"ח

מצוה לאגוד את הלולב בעצמו ולא על ידי שליח.

[א] **וכן** לולב וכו'. משמע שלפנים כשהיו מחננים את המלות היו מכנדים נקשירת הלולב של צנור כמו שמכנדים נקשירת ונגלילת הספר תורה. ועי' רש"י סוכה ל"ג ד"ה ופלת עלי': שמעין מהכא דנעין לולב קשר גמור שיקשור שני ראשי הלוגד והלוגדן כלוגדה של ירק לאו הלוגדה הוא ואשילו רנן דפליגי עלי' דר' יהודה ודאמרי לולב שלינו הלוגד כשר, מודו דמזוה לאוגדו כדתיבא לעיל משום זה א"ל ואלטוה ולוקימנא כדרננן, עכ"ל. מנאר דקשירת הלולב הוא מחלקי המזוה, והואיל שאין הלוגדן חזונו צי"ט, חלק הקשירה הוא מערב יו"ט. ונדלוי שהנכון שמי שקונה לולב לעצמו יקשרנו נערב יו"ט נעלמו ורליתי שאין העולם ספרים נזה אלא מזוים לנער לקשור את הלולב, זה אינו נכון כי מצוה זו יותר מנשלוחו. ואפשר דלר' יהודה דילוף לקיחה לקיחה מלגות אזור (סוכה ל"ג), א"כ בהמזוה של ולקחתם לכם וכלל גם המזוה של קשירת הלולב וכאם שהקיחה היא מצוה שנגופו ואין לעשותה על ידי שליח כן הקשירה צריכה להיות שלא ע"י שליח.

[ב] **במקום אחד** וכו'. ראה רמז"ן עה"ת שהניח דברי המ"ר למדתן תורה דרך ארץ שלא יבית אדם כל ממונו צוית אחת. וגם זה ירמח וכו' ע"ש.

סימן תתרי"ט

[א] **לא יתכן** וכו'. נקידושין פ"א: אומר ר' יהודה אומר ר' אפי מתמיד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו. פירש"י מתמיד עם אחותו לפרקים אצל אינו דר תמיד ציחוד

התנאי יכול השיחרור למפרע כדי שהשיחרור והניאה יהיו ננת אחת, ולא משמע הכי אלא משמע דמשחררו מיד לגמרי נלי שום תנאי וכו' ע"ש.

ודגה מה שכתב הע"א שזה דוחק לומר דמשחררו על תנאי זה אחת, דמלגד דמ"ס לא משמע כן כמו שכתב נעלמו, נראה לע"ד דמדינא אי אפשר כלל לשחרר נתנאי כזה, דהא אמרינן לעיל (גיטין כ"ה), והנותן נט בשעת חלוי נתנאי אם ימות, דלמ"ד אין צריכה אין זה נט משום דנט דריך להיות מתורר לשמה, ודבר שאינו חלוי נדעתו נלגד לא היו מתורר, ול"כ נט שיחרור נמי הדיו כן, מה שמשחררו נתנאי שאינו חלוי נהענד לר' חשיב מתורר ומחילא אינו נט שיחרור כלל, דקיי"ל אין צריכה.

וכן נראה לי דהא דאמרינן דאין מצוה דוחה את האיסור שלא נעידנא, היינו דוקא מצוות דעלמא שאין בהן תכלית נוספת אלא עשייתן נלגד היא התכלית, אצל מצוות שיש בהן תכלית נוספת, כגון המוכר ס"ת נכדי ללמוד או לישא אשה, אי אפשר לומר דריך להיות נעידנא, דהא התכלית של המצוה אינה בשעת עשיית המצוה, דהלימוד נצורה נלגד אינו התכלית אלא המעשה שינא אחרי מופלג לאחר הלימוד, וכן נשיאת האשה אינה התכלית אלא לידת הננים וישנו העולם, א"כ היינו דהתורה חפצה לא בהמצוה עומה אלא בהפעל יוצא מן המצוה ההיא זה הוא שלא נעידנא, ונכן ניחא מה שתירצו התוס' נפסחים הנ"ל דמשום מצוה רנה לא אמרינן אין אומרים לאדם חטא, ולא קשה קושית האנני שהם דמכל תקום לא היו נעידנא, משום דנמצוה רנה, כלומר, נמצות שרזון התורה היא התכלית הנוספת לא שייך לומר דריך להיות נעידנא, והנן.

[ג] **ולא יחי' וכו'**. הכוונה, שלא יהי' האז של הננים המתאפסים נענה לזות את המזורים לאחרים כדי שלא יתחתנו עם קרוביהם ויהיו פוגעין נערוה של חייני כריתות, אלא לא יתן להם לשדך נערויות וגם לא יהי' מסייע לידי נעירה שהמזורים ינולו נקרה.

תרומה. (א) יוסט ל"ט א. (ב) ענין מתוררין ק"ג ב'; (ג) מני מה ענין של רשעים הלוחי ברי. תרומה. (א) ענין מתוררין ק"ג ב'; (ב) כתיבת בית א': יוציא ותן כתיבה. (ג) נדרים כ' ב'.

אלא בקמנותה השיאה, עמו עם הכעל ולא עם האב (שם יא ד) [ב] והיא מתקדשת מטומאתה שלא היתה קמנה עומדת על פירקה משיאה להנחן לה לאהוב לה שיעשה לה כאמור כאן ודרך ארץ ליבדה תורה דרך ארץ שאם יש לאדם בנים אעפ"כ יקה לו אשה ראיה להוליד בנים מפתו תאכל שלא יהא אדם צר עין לא במשתה ולא כמאכל כנגדה ולא במשתה ומאכל (חושע ד יא) ונות ויין ותירוש יקה לב מכוסו תשתה בשעה שבהיקו תשכב שישמחנה בתשמיש שלא תהרהר אחר אחרים ולא הוא אחר אחרות (ב) כמעשה רב' אליעזר ומכוסו תשתה ולא מכוס אחר שלא תשתה ותהרהר דקות כי על ידי שתית יין חנומים מנכבים לב הנשים כדכתיב ונות יין ותירוש יקה לב וכתיב (זכריה ס ז) ותירוש ינוכב בתולות ובהיקו תשכב (ג) שאם ירצה הוא שהוא יהיה בחלוקה והיא בחלוקה הריק עמה וכתיב (בראשית כ כד) והיו לבשר אחר ובהיקו תשכב וכתיב (דברים כה נד) וכאשת חיקו וכתיב (שם שם נז) בארש היקה אלא כשמספר בתענוגי האיש הוצרך לומר אשת חיקו כפי רצונו והסגו ותאותו והיו שכתוב (שם שם נד) האיש הריך כך והענין מאר תרע קינו באחיו וכאשת חיקו (שם שם נז) הרכה כך והענינה אשר לא נפתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרך תרע עינה בארש היקה כפי תאותה וכפי יכולתה להנאותה בארש אחר באחיו לפי שהוא מעונג אהיו קשה צרכיו ובעת צרה לא יוכל להסול עליו אבל אהותה ואחיה לא אמר כי בעלה או בנת או בתה עושים הכל ולא הזכיר בת כי השיאה לארש ותחי לו כבת (ר) מה בת מעשיה ומציאותיה לאב כך האשה לבקל מה אב מסיר נררי בתו אף הכעל ומה בת משרתת לאב אף אשה לבקל ומה בת אפורה אף אשה מתרחקת מימי טומאתה ממנו ואם יש לו בת וקנה תכשיטין לה שלא תהא מנוחלת בקינוי ארשה כך לזו (ח) ומה בתה אינו כופתה לפני ארי כך (ו) לא יבה את אשתו וכשם שמוחה ביד בעלה שלא ישים עליה עלילות דברים כך על אשתו ותחי לו כבת (שמות כא ט) כמשפט הכנות יקשה לה (שם שם י) שארה כמותה וענתה לא ירע ותחי לו כבת קדשה כבת סמוך לפירקה:

תתרומו. כתיב (דברים יג ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו וגו' וכו' תרבהו כמו שמצינו בחקב"ה צניעות כך לימד דרך ארץ לישראל לקשות תרי כמזבח החיצון כבואין קרבנות ובהיכל קשרת למזבח חוזה ובמזורה נרות ועל השלחן להם הפנים אבל בדביר שארץ הקדש שם זכרובים שם ועליהם שבתה אין מאכל ושימוש דבר ולא נרות לימד דרך ארץ שבני אדם יאכלו בבית ולא לעין כל ולפנים מזה יהא חדר לארש ולאשתו ולא נר ואורה בעת הצורך שחרי אין נקבות בכל צבא המרום שחרי כתיב (בראשית ז ד) בני האלהים (א) ושני כרובים כנגד התן וכלה וכתיב (ישעיה נד ח) כי בעליך עושיך לכך דימה היבת ישראל (שיר א יג) בין שדי ילין מה לפני ולפנים לא שום כלי ולא שום צרני אדם אלא שבתה ותורה ולא נרות כך צריך תלמיד חכם להיות עם אשתו בלא נר בצניעות ומה ריבור יוצא לישראל מכין הכרובים כך אב ואם יורו לבניהם שנאמר (משלי א ח) שמע בני מוסר אבין ואל תבוש תורת אבך (ב) קמהית אמרה אם לא ראו קורות ביתי שיערי ראשי (ג) ואימרת חלוקי מימי לכך מידה כמירח הצניף הסחור על ראשו ומעיל האפור וכתנתו:

תתרומו. ויהיו שניהם האדם ואשתו ולא יתבוששו (בראשית כ כה) לא היה צריך לומר אלא ויהיו האדם ואשתו קרובים או יהיו שניהם קרובים [א] אלא מניד בשתי שניהם משמשים היו משמשים לפני הנחש (א) לפיכך נרם שהנחש השיא לחות לאכול עץ הדעת (ב) ולכך צריך בצניעות תשמיש המטה אע"פ שאין היה מדברת עתה אם יקשה לפני בחמה וזיה (ג) או יראה כשרובקיים הכהמות שמא מתמת תאווה יתירה בא לשכב עם הכהמות או הכהמות עם האשה (ד) וזו אפילו זכובים אפו כהמות ופן יתרהר ופן תהרהר אחריהם וכל שכן לפני בני אדם ונח כשרובקישו שלא ישמיעו קול (ה) ולכך ר' אליעזר לא היה משמש אלא בחצי הלילה פן תשמע את אשתו שום איש או הוא לאחר אשה ויהיו הכנים בממזרים וכתיב (בראשית נ טו) והל אישך תשוקתך ולא אל איש אחר:

תתרומו. כתיב (קהלת ז ח) טוב אחרית דבר מראשיתו כל דבר שמראשיתו טוב אחריתו טוב כא לשם שמים אל אשתו והיא כמו כן כיוונה לשם שמים יצא צדיק מהם וכשמחלוקת יש מתחילה כשנולד להם בן לא יהיה אחריתו טוב או כשיווננו במחלוקת:

תתרומו. יש אדם טוב שיש לו אשה והאשה יוצאה לתרבות רעה והאדם טוב והאשה מחרפת את בעלה והיא מושלת בו והיא בתרבות רעה וכין שהיא מושלת והיא לעיני בעלה תקשה רצונה ולא יקסיד עליה והוא ימות בחייה וכתיב (יהזקאל יח כ) הנפש החושאת היא תמות

תתרומו. זאת התשובה כי האדם היה חייב להצטער ואפילו אם אינו חייב עסקים הוא בעק אביו שקשה לאשתו כך או אמו לבקלה ואפילו אמו לאביו ואם תאמר מה יכול אביו לעשות שמקנסת אותו מכל מקום נרמה האשה לבנה שיחיה לו אשה רעה ואם תאמר כיון שהאב טוב ולמה חוזע יהיה כמו האם או אם האב מקניט את אשתו ויהיה חוזע

משנת אברהם

מתעסקים בדרך ארץ וכו'. ורש"י עה"ת ולא יתנוששו, שלא היו יודעים דרך צניעות להנחין בין טוב לרע עד שאלכו מן העץ וכו'. כלומר, צניעות היא מדת טובה נגד הילך הרע ומללת את האדם ומחיה כמו שאמר חזק לשאלו: רודף אתה וכן מיתה אתה אלל בשביל צניעות שכן (ברכות). אלל כל עוד שלא אלל אדם מן העץ לא ה' צריך כלל לצניעות, כי מה שישמש עם אשתו היתה אללו לא מתמת תלוה אלל משום מלוא גרידל ולא יתכן אדם יעו לקיים מצות השם צפרהסיל. וכן מלינו נני יצחק אבינו: והנה יתק מלחק את רנקה אשתו, ולין כלן אללה ח'ך שימש נלוסן שאחרים ירגישו. וכן יעקב אמר הנה את אשתי וגו' עי' רש"י שם, והייט אלל האנות דבר זה לא ה' צו אדם שחן של יצר, כמלמדם שאפילו חסיד שנתסידים וכו' אלל קיוס מלוא בללד.

אללה צנית. משמע דלל ציחוד הייט כשהס שני אחים מותר. וכנראה דרבינו החמיר מיוחד חסידות, והרל"ש שם כתנ שנתד הותרל יש להתרחק מיוחד כל עריות ע"א.

[ב] והיא מתקדשת וכו' תכלן ועד: דרך ארץ, לא אוכל להנחן משמעות הדברים, וכנראה יש כלן חסרון של כמה תלים.

סימן תתרומו"ח

[א] אלמא מניד וכו'. נמד"ר סוף פרשה י"ח: להודיעך מלחו הטייה קפץ עליהם אותו הרשע, ומתוך שראה אותם

תתרומו. (א) יוסא נ"ד א. (ב) שם מ"ו א. (ג) בבבלי שם ליתא, רק בירושלמי שם מ"א ובגמילה מ"א. תתרומו. (א) בראשית רבה פרשה י"ח. (ב) גדה י"ו א. (ג) עבודה ורה כ"ב. (ד) גדה י"ו א. (ה) גורים כ"ב.

באותו ענין ולמה יהיה להם ולמה אין זכות האם יפכה עין האב ולא יהא לזרע מויק עין האב וכן האם הייבת כרת שחורק לא יכרת לפי שהאב טוב או האב הייב שיכרת והאם טובה נה יהיה מן הזרע אם תאמר אם אותו מעשה האב יהיה דינו כמעשה האב ואם תושש מעשה האם יהיה דינו כמעשה ה. ס והלא הרבה פעמים שהבן יהיה נמשך אחר הרק אע"פ שתושש מעשה הטוב אלא צריך האחד שיחא לו זכות גדול לכפל הקונש או האיש יודע שהאשה חיתה רקח ואחיה רעים ואע"פ לקחה או היא ידעה בו שהוא רק ואע"פ נשאת לו הרי הילדים אחר הרק אם לא יהא זכות גדול של הטוב או של אבות שיבדוקו לזכות או לפעמים ששניהם טובים האשה והאשה זוכלת כדי שתהר בן זבג הוא מתכוון לכך הרי אותו ילד טוב או פעמים שהאיש והאשה רעים ויכבדו לתלמידי הכמים ויצא תלמיד חכם מהם ורובו העולם כשאיש ואשתו עוללים כמקרת בלא אותם או בעיות מאזנים ובעיות משקלות ובכמה ובמקרת גם הבנים רעים באותו ענין וסן חרין שיחא זרעם בלא תורה אלא שמו עשו הנאה לתלמידי הכמים רק רעים יהיו :

תתצב. ופעמים שדברי הכמים מתבטלים מפני דברי הכמים הנח אמרו (א) תורה חזרת על אכפניא שלה כשיש שלש דורות בעלי תורה והנה בימינו כמה דורות שהיו אבותיהם בעלי תורה והה הדור עמי הארץ זהו מפני שאבותיהם נתחתנו באותם שמשפתתם עמי הארץ ואמרו (ב) רוב בנים דומים לאחי האם ופעמים להפך והנה אמרו (ג) מי שבוטל ארמית בנו יהיה עמי הארץ שנאמר (מלאכי ב יב) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה קר וענה מאחלי יעקב והנה בדורינו הרבה מאותם שיחיו בנייהם תלמידי הכמים אלא בשביל שמשפתת אבותיהם תלמידי הכמים ורוב בנים דומים לאחי האם ואם בן כיון שהזיונים מן הקב"ה למה יזונום שיתבטלו דברי הכמים ומאי אולמיה רחמי מהאי :

תתצב. אמת כי הזיונון מן הבורא והבורא מוזנז הזיונים כפי הרקות כי לפי דעת שמשון זיונו לו הנשים וכתוב (שופטים יד ד) כי מה' הוא ולפי דעת יחורם (מלכים ב' ה יח) זיונו לו מבית אחאב אשה ורוב הקרלים והנימולים שמתעשרים בני דלים ומתנברים כדי שיתחתנו בהם בני הנדולים שאם יהיו עניים לא יהיו מתחתנים בהם והנה הבורא מנחם עולמו כשירצה לתת גדולה לאדם יהיו לו או לזרעו עושר כפי שישלם לו בזה העולם ותרע שחרי כמה וכמה בעלי תלמוד ואין בהם יראת שמים ויהיו לו תלמידים הרבה הכל כדי לכבדו בזה העולם ואינו ראוי לכך אלא כמו שנותן עושר לאדם כדי שיחא נחשב ותכבד בעיני חברות ויש שאינם יראים את ה' ואין בדיהם מעשים ואע"פ נוראים תכבדים ולא מפני זכות אלא כדי שנתנים לו שכרו של אבותיו ואמותיו כדי שלא יזא לו שכר בעולם הבא כיון שאינו טוב אלא לתת להם שכר בעולם הזה ולכך מתעשרים ולכך דבריהם נשמעים ולכך מרננים בעלי תורה ויחשוב הצדיק אם כך לרעים כל שכן לעושי רצון הקב"ה :

תתצב. איש אחר אמר לאיש אחר פלוני קח אשה פלונית קשירה אמר כיון שיש לי מנות אע"פ שיש לי בצמצום לא אקחנה מפני שאחיה רעים ורוב בנים דומים לאחי האם אמר לו (א) בהדיא כבשיה דרחמנא למה לך אמר לפי שירע יעשה שקתידך לצאת ממנו צדיקים לכך אמר להזיקה בהדיא כבשיה דרחמנא למה לך אבל אני היה לי כל ימי לדאוג סן יהיו חכמים רעים ומה שאמרו (ב) נחות דרגא ופכ אתתא והוא שאחיה טובים :

תתצב. (א) כתיב (קהלת יא ו) כבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך אמר ר' דוסתאי אם לקחת אשה [א] כנערותך יולדה ואתה אל תשב בזקנותך לבד מאשה למה כי אינך יודע ונ' אבל אם יקח אשה שאביה ואמה רעים ואינם גומלי חסדים מסתמא בידוע שחורק רק ועל זה לא אמרו בהדיא כבשיה דרחמנא למה לך :

משנת אברהם

סימן תתצ"ה

בומנו של רי"ח כבר נתקבל חדר"ג

שלא לישא שתי נשים.

בכן המדרש המנסה וילדה ומתה מיירי צוקן שלינו רלוי להוליד עוד, דעליו מוטלת תונה לישא אשה דוקא לאחר מיתת הראשונה, כדי להגלל מהרהור ענייה, והמד"ר שצחי שרה מיירי צוקן הרלוי להוליד ולשתו זקנה, דמניה שישא אשה על אשתו כדי להעמיד תולדות עוד, כמותן זה מיירי לו נשאתה נשעת נשיתת הראשונה שיה' מותר לו לישא אחרת או כשנסכמת. וכל זה דוקא נשנים קדמוניות טרם שהתרים רנינו גרסום. ונבסחת הספר חסידים דפוס ראשון: וילדה ומתה היא נצירה ופשוטה, משום שצחי רנינו כבר נתקבל המרס דרנינו גרסום שלל לישא שתי נשים ושלל לגרש נעל כרמך כמנואר נסיתון תתשנ"ת, ורנינו נפטר כלרנעים ושלוש שנים אחרי פטירה רנינו גרסום מלור הגולה. התלריך הזה הוא לפי דעת התולדלים. אולם לפי התשונה מעל הרוקח הונאה נלור זרוע הלכות ראש השנה סימן ער"ה שכתב: אמר אצל מרי ר' יהודה נר' קלונימוס נשם מרגל ורגנל ר' יהודה החסיד נשם ר' שמואל החסיד שחמר נשם ר' קלונימוס הזקן נן ר' יתקן נן ר' אלעזר הגדול שחירע נתגננל מילה נר"ה ושללו לקדושים אשר נלרן רנינו גרסום נר' יהודה מלור הגולה וכו' משמע שר' יהודה החסיד ז"ל לא היה אפילו נן זמנו של רנינו גרסום מלור"ג אלא מי אחריו זמן מרונה, ומזון שהתרם של רנינו גרסום כבר נתקבל נהעולם נזמנו של רנינו ר' יהודה החסיד ז"ל כלמור למעלה.

[א] **בנערותך** וילדה וכו'. נדפוס ראשון סימן שעו כתוב: וילדה ומתה, וכן הוא נמ"ר קהלת, אולם נמ"ר חיי שרה ליתא: אם היה לך ננים ננערותך קח לך אשה צוקנותך. ואין לומר דמה שכתוב נמ"ר קהלת ומתה הוא משום שגם קודם חרס דרנינו גרסום מלור הגולה לא היה מן הרלוי לישא שתי נשים, דהא מקרא מלא הוא נחורה כי תהיינה לאיש שתי נשים, וכן מלינו ננניאיים ונכתובים פעמים אין מספר. והא ולמור ר' אחי כל הנושא אשה על אשתו יוליא ויתן כתונה, מפורש שם נפוסקים דמסתמל נשאה על תנלי שלל ישא אשה אחרת על' ולא מוחלת מהני, והלכה שם כרנל דנושא חרס כמה נשים על אשתו נלית ל' למיזיניהו אלל החילוק נהנוסתמות שנמדרשות הוא פשוט, משום דמנואר שם נש"ס ונפוסקים דיש חיונ להוליד תולדות צוקנותו אע"ג שכבר יש לו ננים מנערותו אם עדיין נכחו, ויש גם חיונ שתה' לו אשה אפילו כשהוא זקן ואינו רלוי להוליד כדי שלל לנל לירי קרהור ענייה, ע"ש נפרק הנל על ינחתו וננימוקי יוסף,

תתצב. (א) בבא מציעא ס"ח א. (ב) בבא מציעא ס"ב א. (ג) סנהדרין כ"ב א. תתצב. (א) ברכות י"ד א. (ב) יבמות ס"ב א.

תתרוצו. ועוזבי ח' יכלו (ישעיה א כח) זה שעובד צנועה או בת טובים ויראת שמים ולוקח אחרת בעבור ממון או בעבור יופי או כבוד משפחה אלא כמו בועז רות ויהושע רחב ונביאים יצאו מהם וכתוב (יהושע ב כ) הרקעתיה לי בארץ וכתוב (ישעיה ח ז) ברם ח' צבאות בית ישראל (א) מה זרעים וברם אין זרעים בלאים אף ישראל כולו זרע אמת ולא פסולים שלא נתחננו בעמים יכול שבאושים וקנבים אין בלאים והמה ושקורה ובאשה כלומר רקח וטובה אין בלאים יכול ישראל כך שמדקדקים יחדיו צדיקים ורשעים לכך נקרא זרע אלהים שמן המובחר לשם ח' :
 תתרוצו. כל שיש לו [א] לב טוב ולוקח נירות שיש לה לב טוב וצנועים וגומלי הפדים ונעימים במשא ובמתן מוצב לחתחתן בזרעם מלחתחתן בישראל שאין בהם אלה המדות שהזרע של גר יחיו צדיקים ויהיו טובים :
 תתרוצו. מעשה ראובן ושמעון, ראובן אמר אתן בתי ללוי שהוא צדיק אעפ"י שאביו של לוי לא היה צדיק הואיל והוא זר אבות אביו צדיקים ולא אתן אותה לבן גר צדיק ואביו היה צדיק שחרי קחיהו יותם היו צדיקים אעפ"י שאחו היה רשע חזקתו עמד ממנו אבל כן גר אין לו זכות אעפ"י שאביו היה טוב שמו זרעו יחיה כאבות אביו ושמעון אמר אתן לצדיק בן צדיק אעפ"י שאבות אביו לא היו צדיקים ולא אתן לצדיק בן רשע :

משנת אברהם

סימן תתרוצו

על תכונת נפשו של גר.

[א] לב טוב וכו'. כלומר, דוקא אדם נעלה שכוונתו לשם שמים נלמד, אצל נסתם בני אדם לא, דהא רש"י פירש בהוריות י"ג הכל רצין לישא נירות, שמתרצין לישא נירות מלישא משחררת, משמע דוקא כשאין להם ענה לישא ישראלית אלא נירות או משחררת אז מתרצין יותר בניירות.
ומרברי רנינו שהתנה תנאי בנושא נירות שיהי' לה לב טוב ולטעה וגומלת חסדים, משמע שרצין לנדוק היטב אם יש לה אותן המעלות כי נסתמא אין לגרים מעלות הללו, והוא מתאים עם מה שאמרו נחמ" גרים דנ: רצנ"י אומר לפי שסורו רע וההיר עליו הכתוב נמקומות הרבה וגר לא תלחץ, לא תונה, ואחס ידעתם את נפש הגר, הוא שסורו רע הזהיר עליו הכתוב נמקומות הרבה, ע"ש. כלומר, לפי שסורו רע, שטעניו רעים, וסורו רע הכוונה סורו לניחך והתחננותו רע נענדך, פירש המפרש למס' גרים נש"ס ויילא, לכן מנד הטעם לנד לא יהי' לטובה עליו. ולפי זה הפירוש של ואחס ידעתם את נפש הגר, כלומר, ידעתם את תכונת נפשו הרעה, לפיכך הגריכה התורה להזהיר כל כך שלא תשלים לו כגמולו אלא עשה עמו לפנים משורת הדין. ונתחלת יעקב למס' גרים פירש שני פירושים אחרים על סורו רע, כלומר, מכיון שיתור להיות עכו"ם לא יועיל אח"כ אם פיתיו ורצונו, ופירוש זה מתאים עם מה דאמרין נעלמא גזירה שחא יתורו לסורו (קידושין י"ז). ועוד פירש שמכיון שלתה לו להגר להתגר על סורו הרע על יצרו ולחסות חתח כנפי השכינה, נדון הוא שהתורה תזהיר כל כך עליו ועל כבודו. ומדברי הש"ס נרכות י"ז, שמעו אלי אצירי לב, גונאי טפאלי, אמר ר' יוסף תדע דלא אצירי גזירה מיניה, משמע שאלו המתניירים אינם אצירי לב, ונע"כ דהפירוש של סורו רע הוא כפי' של הנתלת יעקב. **ודגרא** שהחילוק בין הפירושים הנ"ל נדבר תכונת הנפש של הגר, היא הסבה הגורמת המחלוקת בין רש"י ותוס' נדבר קשים גרים לישראל לפשת, דרש"י מפרש: ועוד שמלמדים את ישראל ממעשיהם. אצל לא כן מפרשים התוס', וה"ר אברהם גר מפרש משום שהגרים יותר זהירים נמלות מישראל לפיכך קשים הם לישראל שמזכירים עונותיהם, ראה תוס' קידושין ע' וכו"מ. ומטעם זה זקוקים נעלי התוס' לפרש ניצמות ק"ט רעה אחר רעה תנא למקנלי גרים, היינו דוקא היכי שמיאין אותן להתנייר, ע"ש. אצל לפירושו של רש"י הדברים כפשוטן שאפילו אם הם מתאמלים להתנייר אין מן הנכון לגייר אותם כי ילמדו את ישראל ממעשיהם הרעים, כי תכונת נפשם לא טובה היא.

וברברי רנינו יש כעין פשרה נדבר, שכתב שהזרע של גר יהיו צדיקים ויהיו טובים, כלומר דוקא דור שני אצל לא הגר והניירות הראשונים.
ומרברי הש"ס נ"ק ל"ח: לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתך, שתי פרידות, "טובות" יש לי להוליא מהן, רות ונעמה העמונית, משמע דזה הי' גלוי רק למי שאמר והי' העולם, אצל משה רנינו הגם שראה ננוואה שעמידות להתנייר, לכל זאת לא סגר שחייבה פרידות, "טובות" כי סתם גר סורו רע. וזה מסולקת קושית התוס' ניצמות ק"ט הנ"ל לחיך נאמר רעה אחר רעה תנא למקנלי גרים, והלא יהושע קנל את רחנ ונעמה ורות המולנית. ולהנ"ל יונת, כי הן הן היואלות מן הכלל, ורות ונעמה רק על דעתו של הקנ"ה ולא על דעתו של משה עלתה, ונרנח הזונה, הלא התוס' נעלמס כתבו נסוטה שהי' רק על פי הדבור, דאלמלא כן אין מקנלים גרים מו' אומות, עי' תוס' סוטה ל"ה ד"ה לרנות כנענים.

קבלת גרים בזמן הזה.

ובארצות הללו לתכופות נאים אנשים וגשים להתנייר, והרננים הצעירים נפרט אלו מן המתקדמים חושנים שניה הם עושים נחת רוח ליוגרים נמה שם מוספים יהודים חדשים לעמנו, ואני מלמד שמעולם לא גיירתי למי שהיא, הנני מלמד את תלמידי שלא יעשו זאת והולוי שישמעו לי. והנני לנאר את טעמי ונימוקי :
פ"י מה שניארת לעיל שיטת רש"י היא שכל קבלת גרים אינו דבר נכון, וכי מה שאמרו רעה אחר רעה וכו' משתייך בכל ענין, נודאי שיש למנוע את עצמו מקבלת גרים. אלא אפילו לפי שיטת התוס' דכשאין משיאין אותו אלא מעצמו מתאמן להתנייר ראוי לקבלו, ואפילו נפרש את דברי רנינו כפשוטו שזה הנושא נירות הוא נעל טוב לב, אצל נרור שזה דוקא נגר או נירות המתניירים נשנלי הכרת האמת, שאין דת כדתו ואין תורה כתורתו הקדושה והם נאים להסתופף בכל כנפי השכינה ורולים בכל נפשם ולנס להיות מיישראל עם קרובו ולקיים את כל מצות התורה הן שנתכנן והן שנעל פה, אלו נודאי גרי לזק הם ושכרם הרבה מאל, ואשרי להם שדקו נמי שאמר והי' העולם, ועל ידי עשיית המצות יזכו לעולם הנא (ניצמות מ"ז, רמנ"ס פ"ד מהל' איסורי ביאה). ונימוי של רנינו שהרדיפות על ישראל היו עד אשר עצמו מלספר וישראל ננים היו נעיני האומות שניארופה ונכל עיר הי' מקום מיוחד לזירה מלוממת נעד ישראל ולא הי' רשות לישראל להלוד נרמון של נכרים, מונן מעצמו שנתנאי החיים כאלו לא נא אום נכרי להתנייר, לקנל על עצמו דת יהדות ולהיות נרדף מן הנכרים אם לא שרות אלקי נללה זו אשר הניאו לידי הכרת

כלאים כך בנותיהם ורועים כלאים.

תתרוצו. (א) במדרש במדבר רבה נשא פ"ט: מלמד שהיו אביו ואמו מראין לו כרמי תמנתה ורועין כלאים ואומרים לו כשם שכרמייהם ורועים

תתצט. כתיב (דברים יו) כי ימיתך אחיך בן אמן ובתיב (שיר ח א) מי יתנך כאה לי יונק שדי אמי (א) רוב בנים דומים לאחי האם ולכך אמרו (ב) הנרשם בת אהותו [א] הוא חסיד וכשילדו בנים מבת אהותו הרי יהיו חסידים כמותו מפני שרוב בנים דומים לאחי האם אבל אם יש רשע ומתכוין להנאתו שחיה לו בת אהותו יפה ולא לשם מצות נתכונן זה אינו טוב אבל מי שמדקדק בזה בידוע הוא חסיד כמותו אבל רשע חלוקה בת אהותו יהיה רשע כמותו (ג) ואם אמו נשואה לבעל אחר שאינו אביו כגון אלמנה או גרושה ואותו בעל הבית אביו היה ובניו יקראו לו אב לוקה בת אהותו מאמו יהיה רשעים אע"פ שהוא טוב:

תתש [א] יש דברים שהתירם התורה ואם יקשה אותם האדם יבא לדין עליהם שיש לו לאדם להשוב שלא התירם התורה אלא כנגד היצר כגון יפת תואר ולפי שרוד לקח יפת תואר (א) נולד אבשלום תחרנו כסח נמשות על ידו וכן אדם שיכול לקחת אשה שאחיה צדיקים ולוקח אשה שאחיה רשעים על זה יבואוהו לדין שגורם לעצמו שיחיו בניו דומים לאחי האם (ב) ובתיב (שמות כב י) שבועת ה' תחיה בין שניהם עתיד אדם שיתן את הדין שלא היה לו עסק עם אדם שהוא ברוך לו והיה לו עסק עם אדם שאינו ברוך לו פן ישבע לשקר או ישבטתו:

תתשא כתיב (דברים לב ז) שאל אביר ויגדך וקנדך ויאמרו לך אם יש לאדם בנים כגון ליעקב ראובן ושמעון ויש

משנת אברהם

האמת והלמד. אולם אחרת הוא צומגנו ונאחזות הללו צפרט, שכוועט כל הנאים להתנייר אינם נאים אלא משום אשה אשר הפך זה או משום איש שהיה חפלה זו. ויש לי מקום עיון בזהפירוט של גר המתנייר לשם אשה דלפניו תהלי צניעות כ"ד אם הכוונה שמתניירים ומקנלים עליהם לקיים את כל המצות כראוי אלא שהסנה לזה הוא איש לשם אשה ואשה לשם איש, ורק נגרים כאלו ההלכה שהם נרים נדיענד, אבל אם אנו יודעים מראש שלא יקיימו את מצות התורה אלא שכל נואם להתנייר הוא נצניל שיוכלו להתחתן עם האישה או האשה, הכל מודים שאפילו נדיענד אין נגירות כזו שום נוחש, או שחל מכיון שהתניירו, כלומר, נמולו וטגלו, נגירותו ונועלת נדיענד, ומה שאינם מקיימים את מצות התורה הרי הם ככל ישראל מומר. ונפ"מ לדינא כמעט לכל הנרים שנאחזות הללו הנאים להתנייר כי רוצה דרוגא ידוע מראש שלא יקיימו את המצות, כי איש המתנייר לשם אשה הלא האשה הישראלית עלמה אינה שומרת המצות ואיך ישמור הוא את המצות שכל נגירותו אינו אלא לשם אותה אשה, וכן אשה המתניירת לשם איש. **ומדאמרינן** נצכורות ל' נכרי שגל לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד ואפילו דקדוק אחד מדברי סופרים אין ווקנלין אותה, ונתוספתא דמחלי פ"ג ונתו"כ קדושים מפורש: „גר" שקיבל עליו כל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקנלין אותה, משמע דהא דינמות דמתנייר לשם איש פירושו שמקבל עליו נאמת לקיים כל המצות אלא שהסנה לנירותו היא האשה או האישה, דאל"כ הרי לא עדיף מהמקבל עליו חוץ מדבר אחד אולם מזה מנואר נצכל אופן היינו כשקיבל עליו חוץ מדבר אחד או חוץ מהרנה דברים הרי הוא גר. דהא אי אפשר לפרש דדוקא כשקיבל עליו לקיים כל התורה כולה משום איש או אשה הוא דהוי נדיענד גר, אבל כשאינו מקבל עליו מיד לקיים כל התורה כולה אינו גר מדאורייתא ואפילו נדיענד, דהא קתני תסם אפילו דבר קטן מדקדוקי סופרים אין מקנלין אותה, ואיך לא יהי' גר מדאורייתא נצניל שנמשע חלקבל עליו דקדוק מדברי סופרים, אלא ע"כ נצכל אופן הוי גר מדאורייתא, ומדרנגן אין מקנלין אותה לכחלה דוקא.

הפקדינן שם מלות וי"ג מלות ורות השינה עמך עמי, היינו שקיבלה כל התרי"ג מלות, וא"כ אחלי לא נאמר דלין גירות מועלת מדאורייתא אלא דוקא כשהגר מקבל כל התרי"ג מלות ולריך לומר דלי אפשר לפרש שרות קיבלה כל התרי"ג מלות דהא אין אשה סיננת נתרי"ג, ונע"כ דנעמי הודיעה לה איש „לעם" ישראל נכלל תרי"ג מלות ותמן מלות שאינן אלא נכונים ותמן מלות שנס הנקנות מחרות ונכן שפיר השינה עמך עמי, דאל"כ מה טעם לתשובה זו. ונזה יתאל מה שמרה ואמרה אסור לן ע"א והא גם ע"ז כלול נתרי"ג, אלא לאחר שאמרה לה מהתרי"ג מלות שאינן שייכות לכלל אחד מישראל חרה והזוירה על ע"ז שהיא איסור החל על כל אחד ואחד מישראל בין זכר ובין נקיה, והגם שגם בני נח מלואים על ע"ז, אפשר דהזוירה על השיתוף, עי' חוס' סנהדרין ס"ג.

סימן תתצ"ט

[א] דהא חסיד וכו', ראה מה שכתנתי בזה בפירושי להגוואה אות ד'.

סימן תת"ש

[א] יש דברים וכו', ראה מה שכתנתי בסימן תת"ד.

ובכספה משנה הל' איסורי ביאה יג"ז הניה נצברי הרמנ"ס: האילי תל וטגל מלוא להחמיר לו אנדיתו חוץ כשחור לעבוד עכו"ם ע"ש. משמע ג"כ נצכל אופן הנירות מועלת האילי שחל וטגל, כלומר, הגם שגם גר חושב מקבל עליו שלא לעבוד כו"ם ושאר מצות שהההרו עליהם בני נח וא"כ מחי אולמתי' של גר זה שאינו מקיים את המצות מגר חושב, על זה מתרץ שהחילוק צנייהם שזה תל וטגל וגר חושב לא, כך משמע לכאורה. אולם אכתי לריך צילור דהא כל דין גירות ילפינן מרות ושם מנואר נצנח' דנעמי אמרה לרות

תתצט. (א) כבא בתרא ק"י א. (ב) סנהדרין ע"ו ב, ולשננו: והנשוא בת אהותו כיו עליו הכתוב אמרו אז תקרא ותי יענה. (ג) דין זה

לו לראובן בן לשמעון בת והנה בן ראובן אינו הנזק ובה שמעון הנזנה [א] והזקן יעקב היה עומק שיקח בן ראובן את בת שמעון הרי הזקן יעקב הווא שמעון שיקח בן ראובן את בת שמעון שאינו ראוי לה או אינו מקובל לה :
 תתשב. (א) אל תשדך להשיא נקרה לזקן או למי שאינו הפך בה או היא אינה הפיצה בו או בת צדיק לרשע או בת רשעים לצדיק ואפילו בחור ובחורה כבית רבון או אשה [א] אל תגור :

תתשנ. אחר זקן אמר לאחר עסוק לי שיתנו פלונית בתולה ולא רצה אמר לא אעסוק (א) שלא תחא על ידי (ויקרא יט כט) ומלאה הארץ זימה להשיא בתולה לזקן אמר לו החכם לא כיוונתה ביושר בזה המעשה כי זאת הבחורה כמה בחורים בקשו אותה ולא רצתה בהן אלא שזה הזקן היא הפיצה מפני שהוא יהודי טוב ומה שאמרו ומלאה הארץ זימה זה המשיא בתו לזקן זה שהיא הפיצה בבחור [א] אבל כשהפיצה בזקן מפני שהוא טוב או שידעת שיתר תקנתה בזקן או מצדה לעסוק לה בזקן :

תתשד. כתוב (שם שם) אל תחלל את בתך להזנותה שלא תשיאנה לזקן או למי שנמאס בעיניה וכן אמרו (א) לא תחפום שור בדישו שלא תכנה לקחה [א] יבמה מוכת שחין (שם שם יה) ואחבת לרעך ככורך כי אתה לא הייתח לזקחה וכן אתה אל תרחוק אותה ועוד (שם שם יד) ולפני קור לא תתן מכשול שאם תזנה הפשע שלו גורם ואף הזקן אם לוקח בחורה הוא חוטא :

תתשת. ומעשה שהיו רוצים לתת לזקן בתולה ולא רצה וזקן מן ינרום לה חטא אמרו לו והלא היא הפיצה בך והלך הזקן לפני הבחורה והסיר כובעו ואמר לה ראי שאני זקן וראשי מלא שיבה ושאר דברים מפני חזקנה כדרי שלא תאמרי לא ידעתי והיא אמרה אפילו [א] לרחוק רגלי אדוני די לי רק שיקרא שמך עלי ויצאו מהם תלמודי הנמים :

תתשז. אמרו לאחר אשה פלונית יפה במקום פלוני הפיצה כך שמע לעצנתו ולך שם [א] ותצבע שעריך בשחור והיא תחא פכורה שאינך זקן אמר הלילה לי להפנות אותה אלא תראה שאני זקן [והיא תאמר מה שכלבה אם הפיצה בי] :

תתשו. אל תחלל את בתך להזנותה זה המשיא בתו לזקן וכל שכן למנחל ולמוכה שחין אם כן למח נאמר (דברים כב מז) את בתי נתתי לאיש הזה הרי זכתה תורה לאיש להשיא את בתו (א) שאם רואה האב שהייתה הפיצה בבחור והוא יודע שהיא זונה ואין תקנתה לכך זכתה תורה ואב להשיאה למי שהוא הפך שיהא תקנתה ופעמים משיא לזקן שאין לו כמה לפרנסה ומשיאה לזקן לתקנתה :

תתשח. פעמים שאדם שאינו הנזק מכש את בתך אם תמנע ליתן לו תחטא כנך שאם היא הפיצה בו והוא אינו הנזק ולא תוכל להקבירה משם או הפצה להנשא ואין מכש בתך אלא מי שאינו הנזק דע לך שהיא תקלקל צא ולמד (א) מדורות הראשונים שהיו מולידין לח' שנים ודינה קמנה הייתה והפיצה להנשא וכונת יעקב לטוב שלא נתנה להנשא לעשו לכך שכב עמה שכם [א] ואם אדם מתכוין והוא חכם ביותר מעשה כונתו לטובה נחפך לרעה הואיל והווא

משנת אברהם

סימן תתש"א

[א] והזקן יעקב וכו'. הכוונה שמעון אפי' הנה מתנגד שנתו תכא לזן ראובן שאינו ראוי לנתו, אז על הנה לשמוע לענת אפיה ולא לענת הסנא, וזה הוא שמך רנינו דבריו על המקרה של אפי' וינדך זקיך ויאמרו לך, כלומר, הקדים אפי' לזקנו לשמוע דברי אפי' נראשונה, הנס אפיה ואפי' חיינים לשמוע לדברי זקנך.

סימן תתש"ב

[א] אל תגור. נדפוס דפוס ראשון סימן ע"ט כתוב: או אשה נחורגס, וראה סוטה מ"ג.

סימן תתש"ג

[א] אבר כשהפינה וכו'. כלומר, לא אמרו אלא המשיא נתו לזקן, היינו שלא לרזון נתו, ונדפס סימן ע"ט הראה הגאון חיד"א ז"ל מקום נזנות דר' נתן פ"ו דר"א עלמו כש לעירה נת אחותו לאחר שאמרה לו שכך רזונה.

סימן תתש"ה

[א] לרחוק רגלי אדוני וכו'. הלשון לקוח מלכות דר' נתן פ"ו הכ"ל, ע"ש.

סימן תתש"ז

[א] ותצבע שעריך וכו'. ראה מה שכתנתי נח"ל דף נ"ד בענין גילוח שער של אשה, והנאיתי דברי התוס' ינמות מ"ח ד"ה לא, דכל שאינו מנלח לשם נוי ויופי אין בו משום לא ילגש נגר שאלת אשה, ואפשר דגם גדין של רנינו נכלין הוי שלא לשם נוי, דהא אין כוונתו של זה להיות נראה לעיר אלא כדי שתחפז האשה בו, ויש עוד לדון נזה דהא סוף סוף הוא רולה ננוי זה ומה לי אם נשניל האשה או משום אחר סנה אפרת, ונתוס' הכ"ל וכן נש"ע יו"ד סימן קפ"ג מוצר דדוקא דהיכי שעושה שלא לשם נוי אלא לצורך רפואה וכדומה מותר וכלן הרי הוא עושה ממש לשם נוי, ולטו יש נזה היתר של אפיה לריד לנפשו כמו נני מלאכת שנת, ולריד לומר דנאמת אסור משום לא ילגש נגר ונ"ל אלא דרנינו לא מיירי נכלין אלא בענין הוגלה.

סימן תתש"ח

הסבר בענין זיל בטר מחשבתו

[א] ואם אדם וכו'. חסרון המיכר יש כלן ולריד להיות: ולא אדם חכם מתכוון נעשייתו לטובה ולנסוף יולאת מתעשהו

סימן תתש"ד

[א] שלא חכוף וכו'. כלומר, כשם שאמרו אין חוסמין אותה שתפינס למוכה שחין כן אין משיחין אותו ענה לינס ינמה מוכת שחין.

תתש. (א) יש להוסיף מה שאמרו בכתובות מ' ב': אי כפי ספר לה למנחל ולמוכה שחין.
 תתשח. (א) סנהדרין ס"ט ב'. (ב) סוטה ל"ה א'. (ג) ר"ל גם פנינה

תתשב. (א) סנהדרין ע"ו ב'.
 תתשב. (א) סנהדרין שם.
 תתשה. (א) יבמות ד' א'.

הוא ואפילו אינו חכם אלא שהיה לישראל לו לחכם יקבל מורקנות נגד שלא נזחר הואיל ויכול לרעת ששופו רעה הואיל ולא שם לבו לרעת יענש דומת קחא ששלח יד בארון והיה לו לרעת (ב) ארון נשא את נשואיו ומכל מקום יקבל שכר על כונתו לטובה (ג) וכן פנינה וכן יקבל כרינה שלא נתנה לקשו ועידו הנביא שזכחו הארי שהיה לו לחזק שמו נביא השקר הוא ועוד (ד) כדבר שנחנה ממנו ומ"ם יקבל שכר שהיה נראה בקיניו קץ אם לא יאכל וישתח אבל אדם שהחכים חסידים אומרים לו אל תקשה ואז קשה וכונתו לטובה יענש ולא יקבל שכר על כונתו לטובה כגון המעפילים שמשחח חתרה בתם וכגון שמואל הנביא שהתרחק שלא יצאו הארון על זה נאמר (קהלת יא ט) יביאך האלהים כמשפט (שם יב יד) אם טוב יכין ושופו רע:

משנת אברהם

הקטרה, וא"כ הרי זה דומה ממש לתכונן לאכול חלב ואכל שומן, ולמלי חייב אולם לפי ה"ל ניחא, דנשעה ששחט את השניה ולא ידע עדיין שהראשונה כחובה, לא נכוונה נלמד חטא אלא גם נמעשה דהא שחט נהמה שלא לצורך קרנן, ודמי לפרשת מצורה לדגים, דהפרישה היא המעשה האסורה ומה שעלה אח"כ גם תינוק אינו מתקן את אשר פרש נאיסור, כן נמי מה שזודע אחר שחטת השני' שהראשונה טריפה אינו מתקן מה ששחט את השני' נאיסור, אלא נתכונן לאכול חלב ואכל שומן לא עשה שום איסור אלא נחשנה, דהנשע נשעשת חכילה סגור שהוא חלב אלא לאחרים כבר ה' ידוע שזה שומן אלא נני קרנן שום אדם לא ידע נשעת שחטת השני' שהראשונה טריפה.

וי"ש להסביר ביותר את הסגור ה"ל דשחט שני' ונמלאת הראשונה טריפה היו מעשה איסור ביותר מאשר נתכונן לאכול חלב ואכל שומן, דמיון למה שכתב נספר מנן אבות להגאון ר' מרדכי נעט ז"ל שהקשה לפי מה שכתבו בתוס' כרייתות י"ט ד"ה דהא לא איכיון, דהחילוק שנין מתעסק לשונן שכלל התורה הוא דכלל התורה כולה כשחומר מותר הוא נשונן נדבר שידוע לנו שהוא איסור, אלא מתעסק מתכונן לדבר שהוא היתר לכולא עלמא אם ה' כפי מה שהוא סגור ע"ש. וקשה א"כ אמאי יתחייב נשננת שנת, הלא אם ה' כמו שהוא סגור שהיום חול היתה המלאכה מותרת לכולי עלמא. ותירץ, דמתעסק אינו אלא נדבר שנת, נשעה ששחט את השני' ה' שנת נעולם כן גם יש שומן, אלא שנת דקצוע וקיימא משעת ימי נראשית נצוים שיש קדושת שנת אי אפשר שיהי' אז נ"כ חול, לא שייך לומר דהוי מתעסק, ודפ"ת. חזיון מהכא דקיל יותר דבר שנת נמקרה כגון חלב ושומן לענין מתעסק, משום דנשעה שיש חלב יש גם שומן, כן נמי זה שחשב לאכול חלב ואכל שומן אינו עושה מעשה איסור ידוע עכ"פ לאחרים שזה שומן אלא נקרבנות של שנת, נשעה ששחט את השני' ה' שנת נעולם ולא ה' ידוע לזום איש שהראשונה טריפה לכן הוי לא לנדר מחשבה של איסור אלא גם מעשה איסור.

הסבר למה נענש עידו הנביא.

[ב] ברבר שנהגה וכו'. נדפס סימן תפ"ט פירש המפרש: כיון שהוא דבר הנאה לאכול ולשתות ה' לו (להנביא) להזכיר מחד שחל אינו לשם שמים. והגאון החיד"א מפרש: שאפילו נדבר שיש לו הנאה אם כוונתו לשם שמים מקבל שכר הנשע שטעה, והניא ראי' מוננות לוט שניהו וחשנו לשם שמים הנשע שטעו וכו' שילאו מהן נ' אומות גדולות. ולדעתי דוחק גדול יש נאלו הפירושים, ופירוש החיד"א עיקר חסר מן הספר.

ולפי' ע"ד הכוונה נדברי רבינו היא לתרץ למה נענש עידו הנביא נמיתה נידו שמים על שאכל חלב הנביא השקר הלא הוא האמין לדברי הנביא השקר נמה שאמר לו: גם אני נביא כחוד ומלאך דבר אלי נדבר ד' לאמר השינוה אתך אל ביתך

רעה, הואיל והוא חכם, חוטא הוא. כלומר שמתפקידו של איש חכם להנין מראש תולדות מעשהו, ואפילו אינו חכם אלא שה' לו לישראל וכו'.

והנהגה מה שכתב רבינו דיקבל עונש על המעשה זה פשוט והלא כל שונן דעלמא אינו מתכונן לרעה ולכל זה חוטא הוא, אולם מה שכתב שיקבל שכר על המחשבה הטובה הנשע על ידה נל לדי תולדות רעה, זה הוא דבר חדש, ואינו כתוב שיש שכר על מחשבה טובה הנורמת לרעה.

ואפשר לפי מה דלמרינן נמנחות ס"ד, פרש מצודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק דנה אמר פטור ורנא אמר חייב, רנה אמר פטור זיל נתר מעשיו ורנא אמר חייב זיל נתר מחשבתו ע"ש. מניאר דלפילו לענין חייב חטאת סוגר רנא דלוליון נתר מחשבתו והמעשה נטלה לנני המחשבה, וכן פסק הרמז"ם ז"ל שם הנשע דנעלמא ההלכה כרנה לנני רנא, חזיון מהכא דהמחשבה היא העיקרית גם נמקום שהמעשה היא התולדה של המחשבה היא היפך המחשבה ואם כך הדין צומן שהמחשבה היא לרעה מכל שכן שמה עונה מרונה צומן שהמחשבה היא לטובה כננידון ידיו.

ואם נדקדק היטב נדברי רבינו שכתב: ולוחו מעשה כוונתו לטובה נהפך לרעה, וכפי שכתבתי נריש הסימן יש כאלן חסרון ונודלי לריק להיות: ולוחו מעשה עשה נכוונה לטובה נהפך אחר כך לרעה, משמע שנשעת עשיית המעשה לא ה' שום רעה כלל אלא אחר כך יאל מזה רעה, א"כ נחחילת עשיית המעשה לא ה' שום רעה כלל אלא אחר כך יאל מזה רעה, א"כ נחחילת עשייתו היתה מחשבה וגם מעשה טובה, לכן נדין שיקבל שכר על המחשבה. ורלה והנן היטב נמה שכתבתי נספרי משנ"א חלק נ' דף ט"ז. ושם ניארתי דמ"ד זיל נתר מחשבתו אין הפירוש מחשבה נרידא אלא מחשבתו היינו המחשבה שהיתה לו נשעת פרישת המצודה שהיא פעולה ממשית שיש אתה מחשבה והיינו תחילת המעשה. ע"ש כי אין מרגזי לכפול הדברים שהם ארוכים. וכן כאלן הפירוש מחשבה שיש עמה תחילת המעשה, ושניהם היו לטובה אלא ש"כ נהפך הדבר ויאל מזה רעה, אלא כשהיתה מחשבה נרידא לטובה ומיד נחחילת המעשה עשה רעה אין שום סגורא שיקבל שכר על המחשבה. וכבר הארכתי נח"א ס' ד' נדבר הנטרפות מחשבה למעשה ע"ש.

ולפי' ה"ל שפירשתי נדרי רבינו וכן מה דלמרו שם נמנחות ס"ד זיל נתר מחשבתו דהיינו לא מחשבה נרידא אלא מחשבה ותחילת מעשה, מסולקת קושיל גדולה שהקשה מהר"ם הונאה נשיטה מקובלות נמנחות שם, דלמאי יהי' חייב חטאת משום דלמרינן זיל נתר מחשבתו, וכי נתכונן לאכול חלב ואכל שומן מתייב, ותירץ דלא דמי דשאי הכא שכבר יאל הנצור ידי חונתו נכחושה ומשום מצוה מן המונחר לא ה' לו להניא שני' כיון שאי אפשר לו לדעת מראש אם השני יהי' יותר טוב מן הראשון, ע"ש. אולם תירץ זה אינו עולה יפה לפירושו של הרמז"ם ז"ל שדפ"ת נמלאת הראשונה כחובה ננני מעיים היינו שנמלאת טריפה, ורבינו נראשום שם נפירושו נגליון הש"ס מפרש נמלאת הראשונה כחובה היינו שלא ה' צה חלב כדי

נמנחות לשם שמים כדלמרינן בבא בתרא ס"ו א' כ"ה נענשה שמתו נביא כמו שאמרו במדרש שמואל פירשה ה'.

תתש"ט. כל החפץ לעשות עבירה [א] דין היה להפסיק בידם עבירות אלא אמר הקב"ה אם אמציא לרשע תאותו נמצא מרבה ממזרות ויתחתנו בהם הצנתיים ופעמים שבניה להביא ממזרות כדי שיתחתנו בהם אותן שדואוין להן מסייעי עבירה או אותם שכידם למחות ולא מיהו או המצויאין לעז על אחרים ומחפשים למצוא סגם על המשפחות כדי שלא יתחתנו בהם לבסוף יתחתנו בהם או ממני יוצאים ממזרים :

תתשי"א. (א) הכתוב מתיר לתת גם אסילו הקדיחה תבשילו או מצא נאה חימנה ועתיד ליתן את הדין לפי שלא התיר אלא שמא יחטא באשת איש אם לא יתירה :

תתשי"א. (א) ויפת תואר התיר כנגד היצר ועוד יש ישראל שחתוך הוטמו או יש בו מום ואין בת ישראל חסיצה בו הרי יקה יפת תואר הכתוב לא אמר לאדם אשתו בכל ענין שהפץ ליחנות ממנה פן יתן עינו באהרת ויש לאיש לעשות כמו שכתוב במסכת כלה (ב) והיה מן הדין (ג) לאסור מלשמש כשאשתו מעוברת (ד) או בחרשים שקשים להלך אלא שמא הוא או האשה יחרתרו אחר האסור להם מוטב שלא יחרתרו ואלא יאמר דבר שאי אפשר והחכם יתן את הדין שאין שם על לב איזה דבר התיר הכתוב מפני היצר ומפני שאי אפשר בעניין אחר וכתוב (שם יב יב) ויותר מהמה בני הזוהר : תתשי"ב. אם תראה איש שיגלה לך דעתו או על ידי נאמנים תדע דעתו או איש או אשה אמרו לך בבקשה ממך תקפוק לי לזונג לי שאחנה בזה הקולם בו וגם באותו קולם כגון האשה שמבקשת אחד בחור יפה שאין לו בנים והיא רוצה שאף ממשפחה טובה שיחיה וגם תלמיד חכם וגם צדיק והנה מצא איש שיש לו בנים ואינו כל כך יפה והאב מסצירו לזה לזונג את בתו לו זה הקופק לזונגה לא ישמע לאב ולאם שלא יעבור על (ויקרא יט יד) ולפני עור לא תתן מכשול וכתוב (שם שם כט) ולא תזנה הארץ :

תתשי"ג. אם שתי נשים אחת אומרת הלחאי שהייתי נשואה לבחור יפה ואחרת אומרת הלחאי שהיה לי איש שהיה מוב והנה שני בחורים אחר יפה וטוב ואחד בחור שאינו יפה יעפוק שהיפה והטוב למי ששאלה כהונג נותנין לה

[א] יותר מוב ממה ששאלה כיון שרק הפצה למקום הראוי גם ראוייה לזונגה יותר במוב ממה שהשכה ובאחרת אל חקק לזונגה שמא תשנא אותו :

תתשי"ד. במקום אחר היתה בת הנשיא ואמרו לאחד קח לך לאשה כי היא בת נשיא ואמרו לו אשריך אם תקחנה ותתכבד בנשיא ושאל להכם אם יקה בת הנשיא ויתכבד בנשיא אמר לו החכם אם אתה שואל בכבוד הקולם הזה כבוד יהיה לך אמר לו שאלתי מה ברצון הכורא בדבר אמר לי הנשיא צדיק ובתו רעה ואין לך לקחת הנשיא לאשה כי הוא זכר אלא בתו מוטב לך לקחת אשה טובה שהיא אינה בת נשיא מלקחת בת נשיא שהיא רעה מברקת את בעלה להיות כיוצא בה ואמרו (א) הנה דרנא וסב איתתא :

תתש"טו. כתיב (ויקרא יט ג) ולאחותו הפתולה הקרובה אליה אשר לא היתה לאיש לה יסמא ולמה לא הקפידה תורה על אמו אם הנשא לבקל ועל בתו אם הנשא לבקל אקס"ב מטמא להן [א] ולמה לאחותו הפתולה לא יסמא (א) לפי שמצוה הוא לכבד את אמו ובתו מצוה לכבדו אם כן לאחותו אסילו בתולה לא יסמא לה אלא מפני כי האדם צריך לפרנס ולהשיא את אחותו לבקל ואחר כך אין זקוק לה יותר :

משנת אברהם

גירושין שהרי דוד המלך החירו לו לייחד ולא החירו לו לגרש (סנהדרין כ"ג).

ויאכל לחם וגו' ח"כ לא ה' עידו אפילו שנגזר אלא מתעסק ממש שהוא סגור שמתעסק בנדר מלוה לשמוע אל הגניא. וראה נחשונה הרשנ"ל סימן י"א מה שכתב נזה. ועל זה מתרץ רבינו דכיון שנהנה ממש שאלל אלל הגניא השקר אינו מועיל מתעסק לפטור, דהמתעסק נחלניס ונעריית חיינ שכן נהנה.

סימן תתשי"ג

[א] יותר טוב וכו'. כמו שזמרו נחענית ד', נתי אח שאלת דבר שפעמים מתנקש וכו' כלומר כיון שאלו נכוונה לשם שמים כדכתיב לדעת את ה' לפיכך נתן להם הקב"ה יותר ממה שנקשו.

סימן תתש"ט

[א] דין ה' וכו'. כלומר נא להטמא שמתין לו אלל אין מסייעין אותו, ולמה, הלא אמרו רבותינו נב"ק ס"ט, הלעיטהו לרשע וימות, אלא אמר הקב"ה וכו'. ואני לא זכיתי להנין למה לו לרבינו לתת טעם כדי שלא יחרנו ממזרות נישראל, הלא דבר ידוע הוא מה שכתב הרמנ"ס ז"ל ה' תשובה ה', שדבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והתורה שכל מעשיו של אדם מסורין לו ולא יהי לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעלנו ונדעמו שנתן לו הדל עושה כל שהאדם יכול לעשות ע"ש. דאם לא כן מתנטלת הנחירה של אדם, ואפשר דכוונה רבינו לאלו בני אדם שחטאו כל כך הרבה עד שנגעלו לפניהם דרכי התשובה, כמנואר שם נהרמנ"ס, ולחוטאים כאלו אין הנחירה הפשית, וכן השאלה שואל רבינו.

סימן תתש"ט

מעם היתר מומאת קרובים

[א] ולמה לאחותו וכו'. והסינוך נמניה רס"ג ונאלר הטעם שהתורה התירה לכהנים לטמא רק לאלו המנויים נקרא כי דרכיה דרכי טעם ולא רתה התורה לזעורם כל כך כי יחס לנצט על קרוב המת וכו' כלומר אחותו הנשואה לאיש אינה כל כך קרובה לאחיה, וכן משמע מדברי הרמנ"ס נמורה נבוכים סוף פרק מ"ז משלישי. וכן משמע מניצמות ס' דמינ הקרובה מרניק את הארוסה, דלרובה שאינה עם צעלה עדיין קרובה לאחיה.

סימן תתשי"א

[א] שלא החיר וכו'. כעין שזמרו: נא וראה כמה קשין

תחש"ט. (א) מדברי רבינו נראה כי אינו מחויב לכבד את אחותו הגדולה וכן כתב בשבית יעקב ח"א סי' ע"ז כי רק את אחיו הגדול מחויב לכבד אבל לא את אחותו הגדולה.

תתשי"א. (א) קדושין כ"א א'. (ב) ובגורם כ' ב'. (ג) יבמות י"ב ב'. (ד) נדה ל"א א'. תתשי"ד. (א) יבמות ס"ג א', ולפניו : נחות.

תתשמו. יש זיונים שלא יצליחו או שניחם או אחר מהם לשני אחים שתי אחיות וכן אב וכן שתי אחיות או אם זבת שני אחים (א) או אדם שחשיא בתו [א] לאחי אשתו וכן האיש שהוא אלמן (ב) ויש לו בן ואשתו אלמנה ויש לה בת ושנייה בת אשתו לבנו או בן אשתו לבתו וכן (ג) שני חתנים שקושרים נישואין [ב] כשבת אחת וכן אדם שנשא אשה ששמה רבקה או שם אחר ובנו לקח אשה ששמה רבקה וכן בנו לקח אשה ששמה רבקה לא יצליחו [ג] והנמצא הוא לא תצלה שחייא משולשת או הוא משולש שהארם והבת וזבת הבת לקחו נ' שמות שחייק הנמצא הוא לא יצליח וכן שלשה או ארבעה שרדים בבית אחר ששםם יהי לא יצליחו או זרעם והרבה כיוצא באלה אע"פ שלא לנחש יש להרש לא נאמר על זה (דברים יח יג) תמים תהיה:

תתשיו. שני אחים הנשאים שתי אחיות אחר מהם ימות או לא יצליחו לכך לא יראו או יגרש אחר מהם את אשתו אם נקשה הרבה כך:

תתשית. יש זיונים שלא יצליחו ונסקא מינה לאיש חסיד לסנוק מהם ולחרל ראובן שלקה את רחל וסותה וילדה בנים לראובן ולאחר סותה הניחה בנים לא יקח ראובן את לאה (א) לפי [א] שאחר כמאה און וזכין להוליד בנים משתי אחיות אלא אם לא הניחה בנים אם יקח לאה או ילדי סמנה בנים לפי שהראשונה אהותה לא ילדה לו וכן אם מת לאדם בתו וילדה לו אשתו בת אחרת אם הראשונה הניחה בן או בת או יקרא טעם שנייה בשם חמת כיון שיש לה זרע ואם אין לה זרע אז לא יקרא השנייה בשם חמתה ואז יחיו לו בנים מן השנייה כך עניין השער וצריך רחמים גדולים להפוך השער מעניינו וכן שני אחים אחד נשא אשה אחר לו אחיו עסקו שיתנו לי אחות אשת אחי או בתה או חאב לקח אשה ואמר הבן עסק לי באחותה או בתה אל תעסק:

תתשי"ב. בחור שבא לקחת אשה (א) כבת ארבעים שנה (ב) אל תחי עצת יראת ה' באותו זיווג שהרי [א] בת אחיו זבת אחותו חתירה תורה כי רובן קטנות מן האיש אחי אביהם או אחי אמותיהם אבל לאיש אסור לקחת אחות אביו ואחות אמו כי רובן יותר בשנים ממנו ואשה שמתה אהותה היא פגועה והניחה בנים קטנים אם היה מותר לקחת אחות אביו או אחות אמו היתה ממתנת עד שיגדל והוא כשיחיה בן עשרים שמה היא תחיה בת ארבעים (דברים כח ה) כי ישבו

משנת אברהם

דמיעוטל דלא שכח. ואפשר דנשניל כך אין נזהרין בזהרה זו משום שקדמונינו רלוו שיש חסרון הניכר נסיון זה.

סימן תתש"ז

הנשוא בת אחותו.

סימן תתשי"ט
איסור נשיאת רודתו מכלל החוקים.

[א] בת אחיו וכו'. הרמז"ס ז"ל נמורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ט עמוד ג' וכתב: אהות הלז הוא כלל ואהות האם היא כלל והנאל על דודתו הרי זה שורש ועקב, מה הוא עיקר ערוה שלפניה התורה, וכאם שלא נאסר בת אחי אז ולא בת אחות אז כן לא נאסר בת האב ולא בת האחות. והרמז"ן ז"ל על התורה (ויקרא י"ד) דוחה כמעט את טעמו של הרמז"ס, והוא ז"ל אומר כי העריות מכלל החוקים. והרמז"ס ז"ל וכתב שלפניו האומות השוליים טעם לדבר הוא משני אדום חייב נכבוד דודתו וכששאל אותה יהי' הדבר להיפך שהלשה היא דודתו תחייב נכבודו ולסור למשמעתו, ע"ש. וכמוכן שהטעם של הרמז"ס אינו אלא לדחות נקנה רצון את השוליים מלאומות העולם, דהא אינו מוכר כלל שיתחייב אדם נכבוד דודתו, ואפילו לפי מה שהנאל הרמז"ס שם נשם פוסק אחד דאדם חייב נכבוד דודתו, צדלל היותר אין חיוג זה אלא מדרנגן, ואיך יתחייב כרת על ציאת דודתו משום שלא קיים מצות כבוד דודתו שהיא מדרנגן, אלא עיקר הטעם כמו שכתב הרמז"ן ז"ל שכל העריות בכלל חוקים הן ואין אנו יודעים שום טעם נדבר שהיא חוק.

גם הטעם שכתב רבינו, ולפיכך אסרה תורה נשיאת דודתו משום שעל פי רוב דודתו של אדם היא יותר מלרנעיים ואינה ראויה להוליד, לריך נילור, דהא נפסנהרין כ"ח תקשה למ"ד דאחות אז אסורה לנני נח הא כתיו ויקח עמרים את

[א] לאחי אשתו וכו'. ראה מה שכתנתי נהלוזה ד' נענין נלריכות. וכדי שלא יהיו דברי רבינו נכלן כסותרים לנוה שכתב נעמנו נסיון תתש"ז דהנושא בת אחותו הוא חסיד, וננימות ס"ג ונפסנהרין ע"ו מנולר להדיא דמלוה, אפשר לומר דאין כוונת רבינו נכלן על הנושא את בת אחותו, אלא על המשאל את בתו לניסו אחיו של אשתו אצל אין אשתו אם של הזת. והגם שאין אני יודע לתת טעם לדבר הזה, כי הלא אין שום קורנה צין הזת הנישאלת וצין הגים, אצל אין אנו יודעים טעמו של רבינו נכל מה שכתב להזהר נסיון הזה.

[ב] בשבת אחת וכו'. ראה מה שכתנתי נלוזה ג'.
[ג] והנמצא הוא וכו'. נכלן לא הקפיד רבינו אלא על שנות משולשים דוקא, וראה נלוזה ג' נדמשק אליעזר סס. ומה שכתב רבינו: והנמצא היא וכו' לריך להיות ותמצא היא, והכוונה פשוטה שניב היא לו הוא מנ' אהיותו, ואפשר משום שכתנתי קודש מלאנו: נבר לא יללח נימיו (ירמיהו כ"ב), כי לא יללח מזרעו (שם), והוא לא תללה (דברים י"ד), והגם שיש נכתנתי קודש עוד כתונים כאלו כנון: לא יללח לכל (ירמיהו י"ג) ועוד, אולם אלו שהנלתי נרלים יותר מתלתימים לכוונת רבינו כי יותר מרמזים על עניני שידוכין, נבר זרעו, והוא, שאתיותיו שלש, וגם והיא לא תללח שלש תינות הנה.

סימן תתשי"ח

[א] שאחר ממלה וכו'. נדפוס הראשון איתא: לפי שאמרו חכמים אחד ממלה אין זוכין וכו', ואין ספק שנכלן הסרים כמה מלים, כי איה אמרו חכמים דבר זה. ועוד, אם רק אחד ממלה אינו זוכה לתה זיהיר רבינו על מיעוטל

תעין יבמות סיב ב' תורה והנשוא. (ב) יש להתעורר כי כזה אסרו הקראים היינו בת אשת האב שיש לה מאיש אחר כמו שכתוב בן עדן לריא ואחרון ענין עריות. ותעין ספחים ד' א' רב בר אחת בר. (ג) עין ירושלמי תענית ס"ד היה: שפונים וזנות בר ותעין דברי הסתבר בסי' ע"ה.
תתשית (א) זהו ביב דעת הקראים שם בן עדן הגיל ותעין מועד קטן כ"ב א': מעשה ביוסף הבן שמתה אשתו בר.
תתשי"ח (א) תעין ביב קרי"ב: בת ארבעים שוב אינה יולדת. (ב) יבמות

תתש"ו. (א) מלבד שרבונו מותר דברי נצטו שכתב בסי' תתש"ט: והנשוא בת אחותו הוא חסיד יש להתעורר כי בהלכות גדולות הלכות תסורה בתוב: ומיכן חשובה למינין שאוסרין בת האב בר וכן כתוב בנשוא וסרת פיה: כי הקראים אוסרים בת האב וזבת האחות וכן כתוב בן עדן ענין עריות ובאלקוראן חיוון הגשים: לא תקחו לכם אה אהנות אסורים ואת בנות אחיותיכם. בן הגני להעיד כי כרמברים הלכות אסורי ביאה סיב מוסקי ואוסר: ומצות חכמים שישא אדם בת אחותו והוא היין לכת אחיו בר ורית חלק ע"ו

אחים יחדיו ומת אחר מהם יחדיו מרוב לאשת אחיו שלא היה בעולמו שחרי אמר הכתוב (שם שם ז) לחקים לאחיו שם תרי כל שכן כשיחיה הוא בן י"ג הוא כבר בת שנים רבות וכשהוא בן י"ח או בן כ' הוא אינה ראוייה לדרת (ג) שחרי אלמנה שעקבה בלא בעל עשר שנים שוב אינה יולדת שחרי לאחר שמת בעלה גדול זה ובן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו קנאה חרי עשר שנים אינם בכלל לחקים זרע לאחיו ואין לומר דעתה היה עליו לפי שמה שאמרו חכמים שחתה עשר שנים בלא בעל אינה יולדת זהו כשאין דעתה אבל כשיש דעתה לא זהו ודאי בגין (ד) בת רב הפרא על רבא לפי שחיה גדול אבל על קמן אין תאנה לכך אמרו (ח) שחתה עשר שנים שוב אינה יולדת כמת הקפידה תורה על פריה ורביה לפיכך אם בחור לוקח בת שנים שקרובה למ' שנים שלא תתקבר הטובים אל. חיו באותה עצה :

תתשכ. מעשה באחד שחיה כסדינת חים ומת והניח ממונו כיר נאמן שמע הבן אמר אלך אחר הממון ואוליך בני עמי וילמד שמה לפני חרב שלשם חיה לו בן קטן ואמר לו החכם אל תוליך את בנך עד שתלך אשתך בן או בת בי המקום רחוק מאד כי לא יתכן לארץ שאין לו בנים ללכת למדינת חים למקום שאין חשיירות מצויות מפני שיעקב שם [א] ואשה אחרת אינו יכול לקחת שם (א) כדרי' אליעזר בן יעקב ועוד איך תחיה אשתו עגונה ועוד אם ימות ואחיו קטן מאד ואינו יכול לייבם וצריכה שנים רבות לחמתך לכך ימתך עד שיהיו לו בנים :

תתשכא. יבמה שנפלה לפני האחים (א) ומצוה כגדול לייבם ואם אין הגדול רוצה לייבם מפני שיש לו אשה או אין לו אשה ואינו [א] רוצה לייבם גם אינו רוצה לחלוץ כי רוצה לרחוק אותה שתתן כל אשר לה לו מצוה בשאר האחים אבל אם האה המת הברא הרבה עשר אל אשתו יותר מבתוכתה והאח אמר לה [ב] קחי בתוכתך ותחזירי לנו השאר והיא אומרת אין לי וידוע שיש לה יותר מבתוכתה הדין קטן :

משנת אברהם

סימן תתש"ב

[א] **ואשה** אחרת וכו'. אין לדקדק מכלן שאם לא שהמדינת רסוקות ואיכא משום דרלנ"י ה' יכול לקחת אשה על אשתו, ויהי' נשמע מכלן שנינו רבינו עדין לא נתקבל חרס דרבינו גרסום, ודלא כמו שכתבתי לעיל סימן תתרג"ה, דשאי הכא שמשום מצות פו"ר ה' אפשר לו להתיר, דהא מיירי שלא ה' לו אלא בן אחד, אולם משום דרלנ"י לא יהי' אפשר לו ליטא אשה אחרת, וראה מה שכתבתי לקמן סימן תתשנ"ח, ועוד אפשר שהמעשה שהניח רבינו נכאון ה' קודם תקנת רנ"ג. [ב] **אם** ימות וכו'. נדפוס ראשון: אם ימותו, כלומר, אם ימות הבן ולא"כ האז נמדינת היס אז תזקק אשתו לינוס לאחיו הקטן.

סימן תתשכ"א

מצות חליצה קדמת.

[א] **רוצה** לינוס וכו'. תסימן זה ומסימן שלאחריו משמע שנינו רבינו היו מייצמים ואפילו יש לו אשה, והנס דנעלי החוס' סגרו דמלות חליצה קדמת, והרינ"ש נסימן תק"ט כתב שחכמי הגרפתים סוגרים מלח"ק, משמע דכולס סוגרים כך, וגם רבינו הוא מחכמי אשכנז ולא מחכמי ספרד, לכל זאת משמע דנימיו נהגו נינוס יותר מן החליצה, והרדנ"ז ח"ד סימן ק"ח האריך הרבה צוה וכתב תוכחות למי שירצה לומר דמלות חליצה קדמת, ולנסוף כתב: כללי דנקטינן מהלי שקליא וטריא דרונא דרונא סנירו להו מצות ינוס קודם, ותו,, דרונו ישראל נהגו לינוס" ע"ש. מנאר דנימיו הרדנ"ז שהוא בין האחרונים, נימיו נהגו נינוס יותר מן החליצה, והיינו דוקא מן הספרדים, אלא אין יוצאי אשכנז נהגינן בחליצה ולא נינוס. ולא מיבעיא כשיש לו להינס אשה שאין מתירין לו תרס דרנ"ג, אלא אפילו כשהוא פנוי חולץ ולא מיינס, וראה נצו"ת שנות יעקב ח"ד סימן קל"ד שכתב נאחד שרגלו הימנית עקושה ואי אפשר לו לתלוצ ואין עלה אחרת אלא ליינס, לכל זאת כתב:

יוכנד דודתו, ומשי דיוכנד לא היתה אחות קהת מן האם אלא מן האב, ואחות אז מן האב לא נאסר קודם מתן תורה, ע"ש, ולא הטעם כמו שכתב רבינו מה לי אם היא אחות אז מן האב אז מן האם נכל אופן היא על פי רוב יותר גדולה בשנים ממנו מכיון שהיא אחות אביו.

ולא ידך ניסא אפשר לומר דרבינו הוציא טעם זה האמור כאלו מהש"ס הכ"ל, ולכאורה קשה מה משני דיוכנד לא היתה אחותו של קהת אלא מן האב, אבל לאחר מתן תורה נאסר גם אחות אז מן האב גרידא, והלא האנות קיימו כל התורה כולה עד שלא נתנה, ונפרט שהרמנ"ס ז"ל כתב נהלכות מלכים שמעמס נלוויה נהרנה מצוות עד שגא משה והשלים את התורה, ולמה לא טהר עמרם גם נדודתו אחות אביו מן האב. אולם ידוע מה שכתב הרמנ"ן ז"ל דהאנות לא קיימו את המצוות אלא נארץ ישראל ולא נחון לארץ, ואע"פ שלאחר מתן תורה אין חילוק בין ארץ ישראל וחון לארץ ננוגע למצוות שאינן תלויות נארץ, אולם העינן הוא שלאחר מתן תורה אין המצוות תלויות כלל נטעמי המצוות ואין לנו רשות לחקור נטעמי המצוות, שאל"כ ח"ו ננטל כל התורה כי כל אחד ואחד יאמר טעמי התורה כפי רלונו, אבל קודם מתן תורה היו האנות מקיימים את המצוות לפי הטעמים האמתיים ויעקב אביו ידע שלפי הטעם האמתי אין איסור של שתי אחיות חל אלא נארץ ישראל, ולפי זה אפשר דגם עמרם קיים את כל התורה עד שלא נתנה אלא שידע שהטעם שלאחות אביו מן האב הוא כדברי רבינו משום שעל פי רוב אשה גדולה בשנים יותר ממנו לא תלך, אבל כשאין לחוש לזה כגון שגדור שתלד אז אול לו הטעם של האיסור קודם מתן תורה, וה' מותר לו לעמרם ליטא את יוכנד מכיון שהיתה ראוי' ללדת, וזה מה שכתבו נחורה: ויקח עמרם את יוכנד דודתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה (שמות ו' כ'). כלומר, ותלד לו וכו' הוא נתינת טעם למה לקח לו את יוכנד דודתו מפני שהיתה עדין ראוי' ללדת את אהרן ואת משה, ח"כ נשמע דהטעם של איסור זה הוא כדברי רבינו אלא שלאחר מתן תורה אין האיסור של התורה תלוי כלל נהטעם והאיסור הוא איסור נהחלט נכל אופן ונכל תקום ונכל זמן.

מינה אם יש אחרים שיכולה להם ודעתה עליהם מים אסור ודי בזה. (ד) יבמות ל"ד ב'. (ה) שם שם. תתשכ. (א) יומא י"ח ב'. תתשכא. (א) יבמות ל"ט א'.

מיד א' : כלך אצל שכמותך. (ג) שם ל"ד ב', אולם צ"ע דא"כ משיטת דתא דרשינן שם י"ב א' : אשר תלך מרס לאילונית שגינה יולדת ואפשר לומר דבבבולונו אסור לייבם מצד הסברא וקרא אתי לומר ובקטנותו הוי ביאה ואיסורא, ויעו"ש קרא ב' וגם נאסר

קשה עלי לעשות מעשה שהוא דבר תימה נעמי העולם ליינס
 צומן הוא, והרמ"א נא"ה סימן קס"ה פסק: אם שיהם
 רזים צינור אין מניחים אותם אלא א"כ יזכר וידוע שמכוונים
 לשם שמים, והוא משום דהרמ"א פסק דלא כחכמי ספרד דמלות
 יצום קודמת.

ובנו"ב אה"ע סימן כ"ד האריך לנאר דמה דאמר אנא אלו
 הכונס לשם נוי וכו' כאלו פוגע נערוה, היינו
 כשמכוון צפירוש של לשם מנה אלא לשם נוי אצל סחם שלינו
 מכוון להיפך משל מנה אפילו אנא אלו מודה דשפיר דמי
 ע"א. והנה מלשון הרמ"א הכ"ל לא משמע כן דהא כתב:
 א"כ יזכר וידוע שמכוונים לשם מנה, משמע אצל סחמא
 לא. והנו"ב גם הביא ראי' לדבריו מהא דריש זנחיס דאמרינן
 דנט סחמא לא חשונ לשמה משום דסחם אשה לאו לנירושין
 קיימא, משמע הא לאו הכי ה' סחמא כשר, והא סחם ימיה
 ליצום קיימא, ואין לומר דלנינא דאנא אלו האומר תלינא
 קודמת ממילא סחם ימיה לאו ליצום עומדת, דזה אינו, חד
 אשם נועלה הרי סחמא עומדת להיות נקייא לשם יצום. ועוד
 גני יצם ערה (שם בהשגחה מיידי צינור חרש) כיון דאי אפשר
 בתלינא נודלי שהיא עומדת להתיבס, ע"א. והנה לפי החילוק
 השני לא הוי סחמא כלשהי גני יצום אלא צינור חרש. ואני
 לא זכיתי נעמי להבין מה נד השתוות י' צין סחמא דנירושין
 וסחמא דיצום, הלא סחמא דנירושין מיידי נסופר שכונס נט
 גני לדעת מי היא האשה אשר תתגרש נט זה, וכן אמרינן
 דזה לא הוי לשמה, כי איך נאמר שנשעה שכונס הסופר אם
 לאה ננט ה' אם זה סוננ על אשה לאה המקננת עתה את
 הנט הזה, הלא אשה זו לא היתה עומדת כלל להתגרש נשעה
 שהסופר כתב את הנט, אלא הנא על יצמתו סחמא, כלומר
 שלינו אומר שהוא נא עלי' לשם מנות יצום איך יעלה על הדעת
 לומר שלא המנה היתה הסנה לניאה זו, הלא אלמלא המנה
 נודלי אלא ה' נא עלי' כי ערוה היא לו, וא"כ נע"כ שהמנה
 של יצום היא אשר הניחתו לדי ניאה זו. ומה שי' לומר נסחמא
 דיצום הוא, אלמלי היתה האשה מכווערת לא ה' רונה ליצמה,
 ממלאת שנפעולת היצום י' לו ליצם זה שתי כוונות או שני
 גורמים והיינו המנה והנוי של האשה, וזה י' לדון מה כוונתו
 של אנא אלו, אם כוונתו לומר הכונס לשם נוי, כלומר,
 שאומר צפירוש שהגורם היידי לכניסת אשה זו היא אללו רק
 הנוי, והמנה אינה שום גורם, או שמה כוונת אנא אלו היא,
 אשם הנוי הוא גם כן גורם לכניסת האשה, ואלמלי היתה
 מכווערת אז נשניל המנה נלנד לא ה' כונסה, הרי הוא
 כפוגע נערוה. ולא אדע אם אפשר אפילו להשוות דין של סחמא
 דיצום לסחמא ולשם פסק דאמרינן אם נזחיס דכשר דהכא
 עדיפא, משום דאפילו מחשנה של סחמא היא ננד מה סתירה
 למחשנה לשם פסק, דזה השוחט סחמא אינו תושב לשם פסק,
 אלא כאלו גני יצום אפשר לו לחשונ שתי מחשנות כאחת ואין
 אחת מתנגדת לתצירתה כלל, כלומר, הוא מיצם את יצמתו
 משום שהיא מנה וגם מפני נוי. וראה מה שכתנתי נאריכות
 נספרי משנת אנרהס ח"א דף ס"ג נענין נ' מחשנות נפעולה
 אחת כנון גני נתערנו דמים נדמים דנותן אחת למעלה ושנע
 למטה לשם פר ולשם שעיר, ע"א היטב.

אולם נדנר מה שמחדש הנו"ב הכ"ל דלא קאמר אנא אלו
 אלא נמתכוון צפירוש של לשם מנה, ורננן סנרי
 דאפילו יאמר נמפורש שלינו מתכוון לשם מנות יצום אלא לשם
 נוי וכדומה הוא נושאה נס כן מקיים מנות יצום, כן כתב נס
 הרמז"ס צפירוש המשנה לנכוונות סוף פרק ראשון חה לשונו:
 ומה שאמר כאן על התלינא והיצום על דעת האומר שהימנה
 אינה מתרת אלא עד שיכוון היצום ננעילתו לשם מנה אלא
 אם נא איתה לשם מתון או לשם נוי הרי הוא כאלו פגע
 נערוה, ואין זה אמת, לפי מאחר שנסתלק ממנה איסור ערוה
 כשמת אחיו נלא נניס הרי הוא מותר ואפילו נמתכוון של

למנה וכו', הרי מפורש דרננן דפליגי אנא אלו סנרי דכשמת
 אחיו נלא נניס נסתלק איסור הערוה והרי הוא עלי כשאר
 אשה דעלמא, ואפילו אינו מתכוון לשם יצום כלל ואפילו יאמר
 צפירוש שלינו הוא כונסה לשם מנה אלא לשם נוי או לשם
 מתון אין כאלו שום איסור משום, דאיסור ערוה כנר נסתלק".
 אולם אנא אלו סנר אשם נושא איתה צפירוש לשם מתון ולא
 לשם מנה לא נסתלק האיסור מכל וכל והוי כפוגע נערוה.
 ומסתברא שלינו כאלו מקום להגדיל את המחלוקת ולומר דאנא
 אלו סנר שלינו נסתמא לא נסתלק האיסור ערוה ורננן
 סנרי שלינו אומר צפירוש שלינו כונס לשם מנה לכל זאת
 נסתלק האיסור.

הכונס יבנתו שלא לשם מצוה הוי איסור

דאורייתא או דרבנן.

והנימוקי יוסף גריש הנא על יצמתו כתב דאפילו אנא אלו
 לא אסר כשאינו מתכוון לשם מנה אלא מדרננן
 והיינו דוקא לכתיילה אצל נדיענד קאלה, ורננן מודי דלכתחילה
 אסור אלא דפליגי אש כונס לכתיילה לשם נוי דרננן סנרי
 דענר על איסור דרננן קל, ואנא אלו סנר דענר שלינו
 דרננן ממור ולפיכך הוא אומר כפוגע נערוה. כך הננתי
 מלשונו של הנמ"י, אם לא שניחי נהננתו, ע"א.

וצריך להבין דא"כ אנא אלו נמי סנר דאפילו מתכוון של
 לשם מנה אין כאלו אלא איסור דרננן ולכתחילה דוקא,
 מ"ט של נעלי החום' וכן פסק הרמ"א נש"ע דנמתן הוא אין
 מינמי, הלא זה הוי נזירה לנזירה, דנזירין אפילו נאומר
 שמתכוון לשם מנה נזירה שמה לא ימתכוון אלא לשם מתון
 או נוי, ונמתכוון לכתיילה לשם מתון אינו אלא איסור דרננן
 הלא נכנון זו שלעולם לא יוכל לנא לדי איסור דאורייתא הכל
 מודים דלא נזירין נזירה לנזירה כמו שכתנתי כמה פעמים
 נשם תרן ז"ל מסאכאטאשו נניאור דנרי הש"ס שנת כ"א
 גני חננ מהותך.

ובע"כ צריך לומר דסנת פלונתחס של החום' והרמז"ס ז"ל
 היא, דהתום' סנרי דלא כהנמ"י והרמז"ס דאיסור
 ערוה פקע מיד כשמת אחיו נלא נניס, אלא האיסור קאי וקיימא
 אלינא דאנא אלו עד שיכוון ליינס לשם מנה דוקא, ואשם
 המתכוון לשם נוי לא נסתלק האיסור והוי פוגע נערוה, לכן
 לא מינעיא כשאומר צפירוש שמתכוון לשם מתון או נוי נלנד,
 דהוי כפוגע נערוה, אלא אפילו כשממתכוון לשני דנריס ניאר,
 היינו לשם מתון או נוי וגם לשם מנה, לכל זאת מסתבר
 דעיקר מחשנתו היא לשם נוי או מתון, והמחשנה לשם מנה
 אינה המחשנה העיקרית אלא הטפילה והיא נטילה להמחשנה
 העיקרית, כמו שניארתי הרנה פעמים דכללא הוא שהמחשנה
 הטפילה נטלה להמחשנה העיקרית, ראה נספרי משנת אנרהס
 ח"א דף ע"א נאריכות נענין זה. אולם הרמז"ס והרי"ף
 והנמוקי יוסף ונכלל כל חכמי הספרדיים סנרי דאיסור ערוה
 פקע מיד כשמת אחיו נלא נניס ולכך פוסקים דלא כנא אלו.
וכדברי הרמז"ס נפיה"מ הכ"ל נכוונות ראייתו נתשונות
 הרמז"ס ז"ל סימן קמ"ג דפוס ליפסיא, שכונס ג"כ
 כמו צפירוש להמסנה, וזה לשונו: וכאשר ידעתם מסקנת
 ההלכה שמלות יצום קודמת למנות תלינא, ואפילו אינו מתכוון
 לשם מנה אלא מפני יופי או לשם מתון מפני שכאשר אין
 לו נניס, הותרה לאחיו ואין שום איסור ערוה" עכ"ל. הנה
 כתב כמו הכ"ל שאיסור ערוה נסתלק מיד נמיתת אחיו. והוסף
 עוד לומר שלינו זה נגדר דתוי' אלא נגדר הותרה. והרינ"ש
 סימן ר"ט נהשאלה שם כתב: ולא אז ולא עתה אין אנו
 תושנין שיה' לשם מנה וכו' ע"א.

ובפלונית אנא אלו ורננן אם מנות יצום או מנות תלינא
 קודמת, יש לנאר מה הכוונה של רננן האומר

תתשכב. המת נשחלה וצוח לאחיו לייבם את אשתו והמת רואה שאינה חנונה או כבר היו לה שני בעלים [א] ומתו בלא בנים אע"פ שמצוה לקיים דברי המת ואמרו אביו ואמו מצוים לו ליבם יהלוק ולא ייבם ואם מצוה ארם לבנו שלא להלוק כדי לצערה והיא חנונה ורצתה לרחוק את קרוביה שיתנו לו מסוך כדי שיתן רשות לבנו להלוק או ישמע הבן לאביו ומעשה היה כאשר שאמר לו החכם למה תקשה לבך או כנוס או ספור אמר והלא כבר מתו לה כמה בעלים מוטב שלא אחלוק ולא תנשא לבעל ולא יכשלו בה בני ארם אמר לו החכם אתה תעשה מה שעליך מוטב ובני ארם יוחרו ממנה : **תתשכג.** ומעשה באחד שלא חסך להלוק חלה כרגליו ואמרו לו אותו עץ שאין חולץ זה גרם לו שחלה כרגליו חלץ **נתרפא :**

תתשכד. יביאך האלהים במשפטו (קהלת יא ט) על כל געלם אם טוב ואם רע (שם יב יד) כנחן מי שתבע בת ראובן לתתה לו או לבנו והנה קצבו לתת כך כסף עמה ואחר כך אינו מכניסה לחופה שרצתה שיוסיפו לו על התנאי או שקצב ראובן כסף הרבה כשביל בתו וחסך לתת תנול או אבד מסתו וזה דוחקו לתת לו מה שגדר לו ואין לו חסותין שנים [א] והבנים לכסוף את בתו או מי שתבע בת ראובן וראובן אמר כך וכך אתן לך כי איני יכול ליתן לך יותר לפי שאין לי והתובע ממתין שנה או שנתים ולכסוף יעשה כמה שיתן ראובן הרי איהר שהיה יכול להוליך או שמעון שרואה שיש לו לפרנס וחסך בבית ראובן ורואה שאין ראובן רוצה בו ודוחק לראובן שיתן לו כל אלה הוסיאם :

תתשכה. שלשה בחורים משלשה משפחות תבעו בנות איש אחד בא לחכם ואמר לו שלשים זקוקים יש לי להשיא בנותי אותו שהוא משפחת מקולה אמר תן לי המשה קשר זקוקים ואקח את בתך וכן בחור אחר אמר כן הרי אם אתן לשנים שלשים זקוקים לא ישאר לשלישית כלום ואמרו משפחת גרועה לא יקחנה שלשה בחורים משפחת בינתית שואלים כל אחד קשרה זקוקים ובהור משפחת גרועה שואל המשה זקוקים אם אתן בת אחת למשפחת הסובה

משנת אנרהם

סימן תתשכ"ב

אין ביבום חשש קמלנית.

[א] **ומתו** נלא ננים וכו'. מדברי רבינו נשמע שגם נינמה יש לחוש לקמלנית, חולם נחשונה הרמז"ס סימן קמ"ג כתוב: וכי תדעה מלוה של תורה משום חשש נעלמה, דבר זה לא שמענו מימינו, והלכה למעשה שנתקדשה לכתחילה ונתינתה ולא ראינו מי שהקפיד בזה, וזה דבר פשוט אשר אין להסתפק בו כלל כי זאת הינמה דינה ככל הינמות ותחנם או תמרוד ותלא נלא כתונה עכ"ל. וראה מה שכתבתי נח"א סימן תשע"ז אם קמלנית מתיינמת, והנלתי דברי מהרל"ח נחשונה שכתב דמתיינמת ודברי החכם נני סימן א' החולק עליו, וכנראה לא הי' לפניהם לא דברי הרמז"ס נחשונה הכ"ל ולא דברי רבינו שנסמיון זה, כי טרם הודפסו נימייהם.

סימן תתשכ"ד

המסלק רק ב' שלישי נדוניא מחמת אונם.

[א] **והבנים** לנסוף וכו'. כלומר, החטא הוא נמה שאיחר הנשואין, ומכיון שהי' נדעתו לישא אפילו אם לא יסלק האב, דהא חזינו שכך עשה, לא הי' לו לאחר, חולם אם החתן אינו רואה לישא את הכלה נשגיל שהאב לא סילק, הרשות נידו לפוטרה, והאב מזד שהוא חנוס שנעשה עני אין עליו לא קנס ולא חרם דאונם רחמנא פטרי' אבל לא חמרינן דנשגיל האונם של זה רחמנא חייני' לתנדי'.
ובספר יהושע סימן ל"ג כתב דנמסלק נ' שלישי הנדוניא שיש תקנה כפי תקנות הארצות דנ' שלישי נדוניא הי' כמו שסילק הכל, אז אין החתן יכול לחזור, ע"ש. חולם נחפארת ישראל נדוניא אה"ע סימן ל' שנסוף סדר נשים, כתב: ונ"ל דאין יכול להכריח את החתן ליתול פחות רק שאין החתן יכול להכריחו נחשנ עד שחלצין ראשה, ואם אינו הכלה יראה ליתן שליט פחות, יכול לומר לחתן או כנוס או פטור, ע"ש. וראה נש"ע אה"ע סימן ל', נ"ג, וניו"ד רל"ג. חולם אם אינו הכלה נאנס ולא יכול לסלק אלא נ' שלישי נראה לפע"ד שאין החתן יכול לחזור, דנכהאי גוואל שמשל נ' שלישי ועל השליש האחרון חנוס הוא, מכיון שיש תקנת הארצות נזה נדליא חמרינן דאונסא כמתן דעניד, ואינו דומה ניש לו ואינו

מלות יבום קודמת, הלא אינו מסתגר שרנן יאמרו אלדם שלעולם עליו מוטלת חובה של מלוה מן המונחר ליינס, דמה יעשה זה שאינו יכול לפרנס עוד אשה, או מה יעשה זה שהאשה זו שני' לו או שאינו אוהב אותה, וכי תסיק אדעתין שרנן ייעלו לו שיקחה לאשה.
ולפע"ד דבר זה מנוחר נירושלמי ינמות סוף פרק י"ג, דגרסינן התם: אית תניי תני תליה גנאי, אית תניי תני תליה שנת. אמר רב תסדא מתן דאמר תליה גנאי כמשנה הראשונה (כלומר, דמלות יבום קודמת), מתן דאמר תליה שנת כמשנה האחרונה. אמר ר' יוסי אפי' תומר כהן וכאן כמשנה ראשונה, כהן וכאן כמשנה האחרונה. מתן דאמר תליה גנאי ע"י שפגם דבר אחד מה"ת יצוא ויטול פגמו ונקרא שמו נישארל צית חלון העל, ומתן דאמר תליה שנת, נאמר כהן קרייה ונאמר להלן ויקרא נבס שמי, מה קרייה שנאמר להלן שנת אף כהן שנת, ע"ש. והנאמר הזה נירושלמי פלגי הוא, דליך נאמר דאפילו מתן דאמר מלות יבום קודמת מודה דתליה שנת, דא"כ אמאי יבום קודם.
וגראה דר' יוסי מפרש דמה דפליגי אנא שאול ורנן אם מני"ק או מנח"ק, היינו דוקא כשאי הדרכים שויים לו להאדם והוא נל לשאול אם ליינס או לחלון. אז אנא שאול חומר שעליו לומר לו חלון, ורנן סברי חומרים לו שמונה מן המונחר היא היבום. אבל כשאין חפץ ליינס מלחיו סנה של תהי', אז נדליא חומרים לו לחלון, כנ"ל שאין שום סגרא שאנו נייעץ למי שהוא לישא אשה שאינו חפץ נה, ונחליה זו פליגי הנרייתות, אית תניי תני תני שחליה זו לגנאי, כלומר, הנרייתא האומרת שחליה זו היא לשנת תוכל להיות אפילו כמשנה ראשונה האומרת דמלות יבום קודמת, אלא דעד כאן לא אמרו דיבום קודם אלא כשאי הדרכים שויין לו, אבל כאן שהוא אינו חפץ נה, החליה היא לשנת, ואין אדם זה חוטא כלל נמה שאין לנו עלי' ואין חפץ נה, והנרייתא האומרת דמלות תליה קודמת, אלא דעד כאן לא אמרו תליה קודמת, אלא נרובה ליינס ומשום ששאל דלא יתכוון לשם מלוה אלא לשם נוי חמרינן תליה קודמת, אבל זה שאינו רוצה ליינס כל עיקר ונשום שאינו חפץ נה, תליה זו היא לגנאי, שהרי הוא פוגם,, דבר אחד" מן התורה, כלומר, התורה נחמה לו שני דרכים, יבום וחליה, ואללו אין רק דרך,, אחד", תליה ולא יבום, ואת היבום הוא ממאן.
[ב] קחי כתונתך וכו'. עיין נאנן העור סימן קס"ה נדבר תקנות הקהילות נענין זה.

כפי זקוקים ולביתני ב' זקוקים ולנרע בה' או שלשתן לביתנים אמר החכם אם חיו מקצתן קטנות חיותי אומר תן ס"ו למשפחה מעולה ומשנייה לביתני והשלישית [א] תמתין עד שתרויח ותתה נדולות הן מוצב שתשוח בנותיך לביתנים ועם כל אחת עשרה זקוקים ואל תקל אחת בשביל אחרת בלומר בשביל כבודי:

תתשכח. אמר להם רוצים לתת לי אשה מיוחסת ואין להם ממון לאביה ולאמה לתת לה תם אין לי כמה להתפרנס ואני דואג מן הצורך לננוב ולעשות עולה ורוצים לתת לי במקום אחר שאינה מיוחסת כל כך רק אינם מפלוגים לבא בקהל אמר לו החכם כיון שאין לך ואם תקח במקום קטני חרי תצטרך מיד לקבל מן הנכאי ולא יתן לך כדי פרנסה ותצטרך ללכת מעיר לעיר כל ימך ותהיה ברעה ובדאגה ולא תוכל ללמוד מפני הראגות טוב שתקח במקום קטן [א] ולא תצטרך לננוב ולעשות עולה ואם מן השמים יהיה ובניך יהיו מזבחים ועשירים יהיו קרוביך שמחים שיתחתנו בהם כיון שאתה לוקח לשם שמים כדי שלא תחטא:

תתשכח. [א] איש אחד נשא אשה שלא כהסגו (א) וברך שתי ברכות ברוך דין האמת ברוך המצוי ברוך דין האמת שחזמין לו אשה שלא כהסגו וברוך דין האמת שלא לקחה ברצון אלא מהמת דוחקו וברוך המצוי במסביב שנתן לו ממון הרבה אמרו לו זה אינו דומה למי ששטע שמת אביו וירשו שבברך ברוך דין האמת וברוך המצוי במסביב לפי שכירי שמים הוא שמת אביו אבל אתה בידך היה למה לקחת אותה אמר דיקרמי עניות נרמז לי תם על פי הנזירה (ב) כי מי יום קודם יצירת הולד נהרין איוו אשה לאיש ולכך ברכתי ברוך דין האמת:

תתשכח. (א) אמר שמואל שמה יקדמני אחר האמר רב יהודה אמר שמואל בכל יום בת קול יוצאת ואומרת בת פלתי לפלתי אלא שמה יקדמני אחר ברהמים כי הא דרבא שמעיה לחחוא נברא דקבעי רחמי ואמר תזדמין לי פלונית אמר ליה לא תיבעי רחמי הכי אי הוויא לך לא אולא מינדך ואי לא כפרת בה' בתר הכי שמעיה דקאמר או איחוי לימות מקמה או היא תמות מקמה אמר ליה לא אמרי לך לא תיבעי עלה דמילתא הכי אמר רב משום ר' דאובן בן אצטרובלי מן התורה וכן הנביאים וכן הכתובים מה' אשה לאיש מן התורה (בראשית כד ג) מה' יצא הדבר לא נזכר דבר אליך רק או טוב מן הנביאים שנאמר (שופטים יד ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא וכן הכתובים דבתיב (משלי יט יד) בית זחן נחלת אבות ומה' אשה משכלת חרי אפילו ניהה לפי שהיא נזורה אילו זכה היא מתניירת ובשלא זכה לוקח לו נזיה הוא דאמר שמואל שמה יקדמני אחר אין פירושו כך שיקדמני אחר ויקחנה אחר וישככנה ויבעלנה כי זה אינו יכול להיות שיעקל בתפלה לישא ולבעול ותרע שכן הוא שחרי אמר כי הא דרבא אמר אי הוויא לך לא אולא מינדך ואי לא כפרת בה' כך פירושו ואם לא ננזר שתקחנה לאשה ואם תתפלל בהחזק כדי שתשאנה ואם לא ננזר שתהא אשתך ובתהנתים יכול להיות שתשאנה ושתקריב אבל לא יתנולל שתבעלנה אלא תכפור בה' ותתן לה נס ותנרשנה כי אין לתפלה מעול שום ערמה שיוכל לבעול כשלא ננזר ואם תאמר וכי יעקב אבינו לא ידע זה אם כן למה הצריך לעבוד שבע שנים (ב) חרי תרע זה מתן הנביא:

משנת אברהם

וארח כחונ: כל הנושא אשה לשם ממון, היכא דלא מהגנא לי' " הוויין לי' נניס שלינס מהגניס. מנואר דנמהגנא לי' אין נכך כלום שנושא אשה לשם ממון ג"כ. והרמ"א נה"ע סימן ד"א הניח זאת נשם הריו"ג, ואפשר דהריו"ג לקח זאת מהשאליות הגם דלא משמע כן דהריו"ג שם שמיניא לו ראי' מרש"י ע"ג, שרש"י פירש נניס זרים מלשה פסולה לו ולשם ממון נשאה. ומדברי השאליות משמע שאינה הוגנת לו, כלומר, שאינה ראו' לפי כבודו, דהא אשה פסולה אסור לישא אפילו שלא לשם ממון.

ויש להסתפק כמה דלמרו הנושא אשה לשם ממון הוויין לו נניס שלינס מהגניס, א"כ אדם שאין נכחו להוליד עור, מותר לו לישא אשה שאינה לפי כבודו, דהא לא יהי' לו נניס ולא שייך נ"י איסורא, או שמה הפירוש, דאסור לישא אדם אשה לשם ממון, ועוש הדבר שלא יהי' לו נניס הגונים, ואם לא יהי' לו נניס יענש נאופן אחר. ומלישאל דה"ס שם ושמה חלומר וכו' משמע דאיסורא הוא בכל ענין. ובפרט שנתיקוני זהר הקדוש, תקונא חמישאה איתא: לא תלין נבלתו על העץ דא תלמיד חכם, נבלתו דא נת עס הארץ וכו' משמע דיש בה איסור נפשי עלמו, ומה דלמרו נגמ' הוויין לי' נניס וכו' זה אינו הטעם של האיסור אלא העונש.

סימן תתשכ"ז

[א] איש אחד וכו'. סימן זה כתוב נח"א סימן תקע"ט. וראה מה שכתבתי שם נמש"א.

השתל כוח ששלה את בת שבע לוד, וכן כתב הרב אברבנאל מלכ"ם א' א' ולשואל שישאל איך נתן הנביא לא ואמין בנבואתו כה.

רוצה לסלק אלא נ' שלישים, דאז החתן יוכל לומר שהוא התחייב עלמו לישא אשה זו רק נחליי אלא יסתמש עלמו המחומן בהתקנה של הקהילות, דהא אפילו נחקוס אונס סוגר הש"ך ננקודות הכסף סימן רל"ו דקיי"ל אונסא כמתן דלא עניד, ע"ג. אלז כשיש אונס ומסלק נ' שלישים נראה דהכל מודים דלין להתמן רשות לחזור נלי קנס וחרס.

סימן תתשכ"ח

[א] תמתין עד וכו'. נחום קידושין מ"א ד"ה אסור לאדם, כתנו: ועכשו אשנו נוהגין לקדש את נזותינו אפילו קטנות היינו משום שנכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו ואם יש סיפק ציד אדם עכשו לתת לנתו נזוניה שמה לאחר זמן לא יהי' סיפק צידו ותשג נתו עגונה לעולם, עכ"ל משמע דלין להשהות את נזויה נתו הקטנה עד שירויה נעד נזוניה. ואפשר דרנינו מיירי נאדם עשיר שעלול להרויח.

סימן תתשכ"ט

נרשא אשה לשם ממון.

[א] ולא תטורד וכו'. כלומר, אין זה בכלל מה שאמרו תכמים הנושא אשה לשם ממון הוויין לו נניס שלינס מהגניס, דכיון שעל ידי כך לא יטורד לננוב ולעשות עולה הרי היא הנונה לו, דהא מיירי שאינה פסולה לו, ונשאליות

תתשכ"ז. (א) המניח בהלכות קטנות נשאל למה אין מברכין שהחיינו על נשואי אשה ו הושיב. עד שאתה שואלנו על שהחיינו שאלי למה לא יברך דין האמת. (ב) סוטה ב' א'. תתשכ"ח. (א) פירק י"ח ב'. (ב) ריל נתן הנביא ידע ששלמה ימלוך ואעפ"כ

תתשכט. אחד היה מתענה תעניות שהקב"ה יתן לבנו אשה טובה והומן לבנו וכשנולד הכן והיו לו בנים מתה אשת האב אמר הכן לא אחיה כפוי טובה נגד אבי והתענה גם הכן מ' תעניות שיומן הקב"ה אשה טובה לאביו אחר שמתה אמו שאל בתוך ל' יום אם יוכל לנלה כל הראש שער ראשו אמרו לו אם ראשו מלא שחן ובעבור השחן מצלה מותר ואם לאו לא ינלה שהרי בפי' באב אמרו (א) אם הפסין בראשו פי':

תתשל"ב. מעשה בבתולה אחת [א] שלא היתה מתקשטת אמרו לה מי ישא אותך שאינך מתקשטת ואין תובעין אותך אמרו כיון שהקב"ה ממציא הזיווגין (א) ונתנולגל הדבר שלקחה תלמוד חכם צדיק:

תתשל"א. יהודי אחד היה הפך באשה אחת שהיה אוהב אותה והיא ושלח שדכנין לאביה ולאמה ואמרו בתינו אינה רצוה והיא שלחה בפתר אנכי חסידה כך אבל אבי ואמי עוסקין בשידוך אחר רק תמתין כי לא יקחני ואחר

בך יעסקו כי עליך רק תעסקו תהלה האיד נכלל להתפרנס ולא רצה להמתין ונשא אשה אחרת והיא היתה חסידה בו לסוף מתה אשתו ואחב מאד אשה אחת ששמה בשם אותה שהיה מתחילה הפך ולא רצתה להמתין וגם חסידה בו ולא הפסיד לקחת את זאת עד שנישאת לאחר היה תמיה מה זה אשה ששמה בשם הראשונה ושתייהן לא נזדוהנו לי למה אחבתי והן אותי ולבסוף לא נזדוהנו לי והקר ואמר מפני שציערתי אותה הראשונה שדעתי עליה ודעתה עלי ולא רציתי להמתין לכך נעשה לי כך:

תתשל"ב. כל איש שרבות נשים מצמות עליו או אשה שרבים אנשים מצמים עליה מחמת יופיה לבסוף תינשא לשאין הגון לה ותתהרסו שאם תנשא לאיש טוב נמצא רבים מצטערין על ידה לכך לא רצה הקב"ה שרבים יצטערו על ידה:

תתשל"ג. ולמה יהיה זה שמי שאינו הגון יבואו לו בלא מרחים ובלא צער אשה כהפזו ולצדיק בכמה מרחים כדכתיב (חושע יב יג) ועבד ישראל באשה ובאשה עמר וכתוב (בראשית לא מא) עבדתיך ארבע עשרה שנה כשתי

בנתיך וכתוב (שם שם י) היתני ביום אבלני הרב וקרה בלילה ותדר שנתי מעיני ויש צדיק במקום שהפך לא יקה אלא באשר לא הפך יקה במרחים ובצער כי זה העולם מהנים ממנו לרעים אפילו בלא תפלה ובלא צער אבל לצדיק אין רוצים להחנות

לו עד שיצטער כי הקב"ה הפך שלא יחא לצדיקים שמהם שלימה שהרי (א) רבי שוחק היה פורענות באה כי הצער של צדיקים מכפר ומעביר פורענות מבני אדם שהרי (ב) כשהוכח מיכה על הלחי לכך לא נפלו ישראל אלא אחאב לבדו לקיים

(מ"א כ מב) והיתה נפשך תחת נפשו אבל (שם שם) ועמך תחת עמו לא נתקיים על עמו לפי שהוכח על הלחי ואם תאמר והלא (ג) כשנידו את ד' אליעזר באותו יום לקח העולם שלישי ולמה לקח והלא צער הצדיקים מכפר אלא לפי שר' אליעזר תבע

עלבונו על שציערוהו [א] ושדעו הכל שכרבריו הוא ולכך נקו אבל כשהצדיק לוקח והוא אומר בלבו ניהא לי זה הצער כדי שיהו העולם נחנן אז נחנן באיזה צער שיהיה ורוב מה שנחנן מאותו ענין שהצדיק מצטער ועוד (משלי יד כג) בכל

עצב יחיה מותר כך בשמחת הצדיקים יהיה עצבון ויכול לחיות שקודם שבא הצער לצדיק היה לבו שמה או שחוק וכתוב (קהלת ב ב) לשחוק אמרתי מחולל ולשמחה מה זה עושה וכתוב (משלי יח יב) לפני שבר יבכה לב איש וכתוב (שם סז יח)

לפני שבר נאמן ומכל מקום יש לו לאדם לחשוב שמא באותו צער שאירע לו קשה צער לשום אדם ובצער שאדם שריו יבקש בעבור כל אותם שמצטערין בזה הצער ובוז הענין שהקב"ה יענה לו שנאמר (תהלים נח יא) כי ברחים היו עמדי בשביל רבים

שחיו כמו כן בענין אותו צער:

תתשל"ד. אחד [א] אחב אשה אחת ושאל אם מותר לראותה שהגידו לו למה אתה אוהב אותה והלא אינה יפה כל כך אם היתה מביט בה לא היה לכך רודף אחריה ואמרו לו כי מביאה לידי קושי ערות ולירי קרי אם יראה ועוד

זכות ושכר גדול יש לו שנמשו וכל מחשבותיו עליה ואעפ"כ (ישעיה לג סו) קוצם עיניו מראות ברק:

תתשל"ה. (א) כל צער שאדם סובל באותו ענין עושיך טובה לזרעו שנאמר (שם נג י) יראה ורע יאריך ימים וכתוב (משלי כ ז) אשרי בניו אחריו:

תתשל"ו. איש אחד היה אוהב אשה אחת ולא הוירה ולא היה יודע למה היתה תמיה על מה ולמה נעשה והשב באיזה עין ולא מצא והשב שמא כשיבא זרעו לידי כך שיאחבו הקב"ה יתן להם מה שאוהבים וכך היה והיה מתפלל

משנת אברהם

סימן תתש"ף

סימן תתשל"ג

בתולה בוגרת מתקשטת כרי שתגשא.

[א] שלא היתה וכו'. אין זאת אומרת שרנינו מיעזן לננות שלא להתקטט, דהא אפילו אשה נשואה נדה אחר ר' עקינא אס לא תחולל ולא תפקוס אהה מנגה על נעלה ומנאל נעלה מנרשא, וכ"ש, בתולה, ורלה פסקי חוס' תענית סוף פרק ראשון אות ל"ד שכתנו: בוגרת שהגיעה זמנה להיבטל, עליה לייפות ענמה שימלאו לה קופלים וכן בוגרת נשואה, ע"ש, אלא שרנינו אומר דהגם שנתולה זו עשתה שלא כות נמה שלא קיטטה ענמה, לכל זאת הוליל שכוונתה היתה לשם שמים וכתה לנעול תלמודי חכם ולדיק.

[א] ושירדעו הכל וכו'. רנינו מפרש שכל העולם נלקה בשלים זימים וכו', חולם נש"ת הריני"ש סימן שע"ד רולה לפרש לפי דעת הגאונים, שמה שאלמרו נגמ' ולקה העולם לאו דוקא אלא אותם שהסכימו נזכרתו, והיינו כי מפני שזכרכוהו הרי לנו לומר יהי כרשא חיוניו, ומפני זה שרף ר"ל שלם תנולתם כדן הקורא לחנרו רשע יורד עמו עד לחייו, ופירשו הגאונים (ראה חוס' נ"מ ע"א) דשורף שלים תנולתו.

סימן תתשל"ד

[א] אהב אשה וכו'. מייירי או שהיתה אשת איש או שלא הי' אפשר לו ליבא אותה, דלי לאו הכי הא מנואר

לנבואתו ואין אומרים הנג דבר ולא בא שהקביה אך אפים ורב חסר ותום על הרעה כרי, לכן גם במיכה אף על פי שלא נתקיימה כל נבואתו אין לחוש לזה. (ג) כיים גיש ב'. תתשל"ה. (א) כעין מה שאמרו ב"מ ג' א': דבר שאותו צדיק מצטער בו יבטל בו זרעו.

תתשכט. (א) ירושלמי ברכות ס"ב ה"ז. תתשל"א. (א) צ"ל הויתמן איני דואגת כלל ונתגלגל כרי. תתשל"ב. (א) נדרים ג' ב'. (ב) ירושלמי סנהדרין פ"א היה וערש היסב, וכתב הרמב"ם בפרק י' מהלכות יסודי התורה ה"ד: דברי הפורענות כגון שיאמר סלוגי ימות כרי, אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה

רבנו של קולם נלוי וידוע לפני כסא כבודך מה שנשמי אוהב אותה אשה פלונית לא מען שאני מתאוה אליה כי אני מכירה ואם סמך שאני אוהב אותה תתברך ואני טובל באשר טוב בעיניך ואם מעשה כשפים הוא רבנו של קולם [א] תן בלבי שאקשה להתירני ויהי רצון שלא אתאוה למיתת אדם ומתוך אהבתה אמר רבנו של קולם איך יתכן שאקח שום אשה אחרת מן אחרש עליה רעה וכן אשנאנה באהבתי פלונית ועקמים מן השמים שאדם אוהב אשה ואשה את איש אע"פ שלא יקחנה כרי שיקר בנשים אחרות שלא ננורו לו והאשה באנשים שלא ננורו לה ומי שמכרשה אין תקנה כמו שיצא מן העיר וידור בעיר אחרת וקח בעיר אחרת אשה ויש שאוהב מפני שהורע של זה ושל זה יתהנתנו ויש שאוהב אם יקחנה יצמער ועקמים לטוב ותיב (בראשית כט ב) ויהי בעיניו כימים אחרים באהבתו אתה ותעשית עקרה ולבסוף לטובה :

תתשלן. דע שאדם נופל ביד דבריו אדם אחד התענה ימים רבים שיזמין לו הקב"ה אשה שהוא אוהב ולא נתקיים תעניתו ותפלתו אמר לחכם הרי התעניתי ובכיתי ולא חועל לי אמר החכם שמא אותה לא נגזרה לך ולמה אין מעילין תענותי ודמעותי שאני מתענה ומתפלל שיפיר לבי ממקום שלא נגזר לי וישים לבי לאהבה אותה שגזר לי מעתה שאשים לבי לה אמר החכם מפני שאתה צומה בנשים והאיך תסיר לבך מן לבסוף לקח אשה שלא מצאה הן בעיניו אמר כל תענותי לא חועלו לי אמר החכם שמעתי דברי נאום מפיך שאמרת לא הייתי לוקה פלונית בכל כסף זהב כי אביה כך וכך לכך אותה עצמה הזמין לך הקב"ה כי דברי נאום רשות הן לבעליהן ומכל מקום התעניות והתפלות יועילוך לשאר דברים שיימנע לך או לזרעך מאותו הענין אבל דע לך שכל הצער הכא עליך כשביל שהיית צומה בנשים חייבן לך מה שלא מצאה הן בעיניך ובשביל התעניות והתפלות אפשר שתאהב בזאת ותצליחו יחדיו מפני שפכת על התעניות ולא עסקת בכשפים :

תתשלן. אחר הלב ובא לפני הכם אמר לו הלטמי שיש לי לקחת אשה פלונית ואמרה לי אינה הפיצה לינשא לי היתתי לוקח אשה אחרת אלא שנראה לי עין [א] שלבסוף תמות ויש לי לקחת אותה שהלטמי שתנשא לי אמר לו החכם (א) דברי הלומות אין מעלין ולא מורידין [ב] אין לפמוד על החלומות ואין עין שתקח אשה ואילו היה נגזר שאותה שהלמת תקח הייתה מתרצית לך ואם תאמר להמתין כמה שנים עד שתתרחצו זהו שמות וקין (קבלת ה ב) כי בא החלום ברוב ענין מקמים שאדם חולם שיש לו לישא אשה פלונית לפי שדברו סמנה ועקמים שיחלום שיש לו לישא אשה שהוא כבר מתה אין לפמוד על החלומות ואם יחלום על אשת איש שתנשא אם ימתן הרי מצפה למיתת הבעל החוטא שקנה לו הרחורי עבירה ואינו מקים פריה ורביה :

משנת אברהם

כי רבינו אינו מסכים לשיטת הרמז"ס ז"ל, ושיטתו כי מעשי כשפים אינו פועל יולא של מחלת הנפש והעלזים, אלא זה הוא דבר ממשי הנל על ידי רוחות רעות, וראה נסיומיים: קע"ה, שע"ט, ש"ף ועוד.

והאבן עזרה, שמות ז"ל, מפרש: מכשפים, משנים דבר התולדות, חולם לא כן דעת הרמז"ן ז"ל, דברים י"ח, ט', ע"ש. ונרמז"ס הלכות עכו"ם י"ד, מפרש: ודברים אלו כולן דברי שקר וכזב הן וכו' ע"ש. ועי' נהוריות י' דפליגי ר' יהודה ור' שמעון אס נגעי חונסין מטמאין, דלר' יהודה מטמאין ולר' שמעון אין מטמאין, ומצוה אס דהא דר' שמעון סובר דנגעי חונסין אין מטמאין היינו נגעי רוחות אלינא דרנא וענעי כשפים אלינא דרב פפא, וכן אפשר דסנת פלוגתא ר' יהודה ור' שמעון היא אס מעשי רוחות וכשפים יש נהם ממשות או אינו אלא למראה העין בלבד, ולפי זה הרמז"ס והרמז"ן פליגי בפלוגתא התנאים נהוריות הנ"ל. אלא דסוף כל סוף אי אפשר להנין הדבר, דאס אין צוה אלא מראה העין בלבד מה שייך לקרותו נגע הלא אפשר לסמח אס העין של היחיד שאין דעתו צהירה אצל איך אפשר לסמח אס העין של הרבים ואל הכהן אשר הוצא אליו הנגע. וכנראה ענין זה הוא למעלה מהננת האדם ואי אפשר לו לאדם הפשוט להנין זאת צהננה גמורה ועל זה נאמר תמים תהי, לא תחקור נענין שאין חקירה מעלת.

סימן התשל"ח

[א] **שלבסוף** תמות וכו'. גם מלאן תשמע שנימי רבינו כבר נתקבל החרס דר"ג שלא לישא שתי נשים, דאל"כ אין הכרח שמתות הא יכול לישא גם אותה שחלם עליו. ואולי אין כל כך ראי' מזה משום שהסימן הזה הוא מן הנוספים, וכבר ביארתי דעתי בהקדמה לחלק א' שהסימינים הנוספים בהולאה זו נכתבו בזמן מאוחר ושלא על ידי רבינו בעלמו.

נסנהדרין ע"ה ולתסנה מינסב, דמותר לו לראותה אס נדעתו לישא אותה, וראה ננדפס סימן תנ"ה נמפרש וננרית עולם.

סימן תתשל"ו

על דבר הכשפים.

[א] **תן** בלבי וכו'. הפירוש הפשוט הוא שהתפלל שיתן ה' בלבי נינה ודעה איך להתיר עלמו ממעשי הכשפים שנעשה לו, והוא כעין דלמרינו נמולין ק"ה: אמרה מילתא אסרתה לארנא אמרו לינהו מילתא שריוה, הרי דמי שידע לומר מה שגריך לומר יוכל לנטל אס הכשפים, ובכן התפלל אותו האדם שידע לו הקב"ה מה שגריך לדעת להתרת הכשפים. ולפי זה נודלי הנוסח הנכון להלן דנברי רבינו: ומי שמכושף אין תקנה „כמו" (ונדפוס ראשון „נמה") שילא מן העיר וידור צעיר אחרת וכו' כלומר, דעד שלא ידע הפעולה הנלרכת להתרת הכשף אין לו תקנה. אלא דנוסח זה אינו מתקבל דלמה לו לרבינו להאריך כל כך הלא די שיאמר אין לו תקנה. ונאמת דנדפוסים המאוחרים איתא: אין לו תקנה עד שילא מן העיר וידור צעיר אחרת וכו'. ולפי שיטת הרמז"ס ז"ל צפיה"מ סנהדרין פ"ז „כל מה שאתה רואה מאתמס מדבר ושומע נענין זה היא שמינה כהנת וכפי מה שישם מתשנתו צוה כמו שיארע לנני אדם הרנה נמקום הפגוי רואה לומר נשעת התיחודות" וכן האריך צוה נמו"נ ת"ג פרק ל"ג, כל ענין הכשף אינו אלא דבר נדוי מן הלכ של השוטים ומי שמתמין צוה הוא שגוען נדעה. גם הרמז"ן עה"ת עה"כ מכשפה לא תחיה, כתנ: והשוטים נפתים אחריה. א"כ מי שאסור נכשף הוא חולה תלאת רוחנית, ואותו האדם שמתנו מדבר רבינו התפלל שיוכל להתנצר על מחשנתו ודעתו האי ללוה עד שיתיר אס עלמו מתחשבות כחנות המושלות עליו, ולפי זה נכון לנסח להלן דנברי רבינו: עד שילא מן העיר וידור צעיר אחרת וכו' כלומר, שגוי המקום והדירה תועיל לו נתורת רפואה. חולם אין לכחד

התלאת (א) צפין נ"ב א.

תתשלם. אחר היה יודע לעשות בלחשיות לדעת עתידות בא לאיש צדיק אמר לו תוכל לברך להקב"ה על מה שגזר עליך שראיתי שיש לך לקחת אשה יפה אמר לו מי הוא אמר לו פלונית בת פלוני אמר לו וחלא אשת איש היא אמר לו ברור לי שתנשא לך אמר לו חיום לא יוב בשורה הוא ולא אברך על כיתת איש שיש למות בעבורי ומי יודע שאני טוב ממנו אמרו לו אם כן איך יקה אדם אלמנה אמר זה אינו רומח לפי שכבר מת אבל אתה מגיד לי בעדו חי ואני אתפלל תמיד על חייו וכן איש ששונא את אשתו והיא הולח יתפלל בעדה אע"פ שלבו היה שמח כמיתתה (א) ולא היה מתפלל כהן גדול על צרכי עצמו לפני ולפנים וכהן גדול אפור כאלמנה [א] מן יתפלל לפני ולפנים על זה שימות שום אדם וישא אלמנתו: תתשלם. שארית ישראל תנו' ולא ידברו כזב ולא ימצא כסיהם לשון תרמית (צפניה ג יג) אם יש לאדם כן או בת לא יאמר כך וכך רצו לתת לי שהייתי נותן בתי לאיש פלוני או בתו לבני [א] או יאמר כך וכך רצו לתת לי כמחורח שלי ולא היו דברים מעולם:

תתשלם. איש אחד תלמיד עיכב ולא בא בעת ללמוד ואמר לו רבו למה עכבת אמר לו דיברו לי מאשה שהייתי לוקח אותה לי לאשה ועניתי אני הפך לקחתה רק שיש לי להמתין כמו הודש עד שיבא אחי אמר לו החכם ומה דעתך לעשות אמר אין בדעתי ליקחנה כלל אמר לו למה אתה מרמז אותם אמר לו כי אני מבקש אשה אחרת ואני אומר להם אם לא תתנו לי כך וכך הרבה כסף אקח אותה פלונית אמר לו החכם בשביל תקנתך אתה מעכב אשה אחרת ברע אתה עושה כיון שאיך הפך בה תאמר מיד מה שכדעתך שאיך רוצה כדי שימנו על ימין או על שמאל מיד אמר לו איני רוצה כדי שיהיו יראים ממני ויתנו לי הרבה אמר לו לא יתכן לעשות כך ליהודי טוב גם לא על מקח ועל ממכר לעמוד על של ראובן ולדבר עם ראובן כדי להפנות את שמעון (א) וכן מי שקנה כבר אין לגנות מקחו וקודם שיקנה אין לשכח כבוד ראובן שראת הפך שרוצים לקנות משמעון ואמר ראובן לשמעון אותו הפך שבידך שוח מאה ואינו שוח אלא שמתים וראובן אומר ועושה זה כדי שלא ימכרנו היחשוב לא אתן בשמתים שמא ראובן יטול כמאה וראובן אומר אחר כך כיון שאין נותנין לך אלא שמתים תן לי ואתן לך שמתים לא יתכן לרמות ולחפזות שום אדם:

תתשלם. מעשה באיש חכם ערוב צדיק והייתה לו בת יפה מאד והיו שנים שהיו מבקשים שיתן בתו לבנו חז שהייתה הבת שלו אמר בסתר לאיש אחד תקשה בעבור אהבתי ותקבול לבי' ותמטען עלי כך למחר קשה כן ואמר אותו שחבת שלו פלוני זמלתי יהיה ב"ד והיו נרשאים ונותנין בדין ואמר זה שחבת שלו לחבירו זה הדין אפילו עם הארץ יכול לרדן שירגיש שאני המשקר וכשכאנו לגמור הדין היה אחד אומר לאכי הבת אני עוזר לך והבירי עוזר לאותו שכנגדך אמר אבי הבת תפסקו לי הדין אמר הדין עמך ואותו אחר אמר אין הדין עמך אלא עם הבירך ונתן את בתו לבנו לאשר הייבו כעם אותו האיש שהיה מזכהו ואמר איך אתה כפוי מוכח ונפ אותו בעל דינו אמר (ש"כ יט ז) לאהבה את שנאיך ולשנא את אהביך ואמר זה לאותו האיש אתה אהבתי תלויח בהרבה כמל דבר כמלה אהבה ואמר לחבירו לפי שאתה היית אומר תן בתך לזה שהוא יותר טוב הראיתי לך מי הוא יותר טוב זה שהייבני הרבה היה קשה לו מן אכעוס שלא אתן את בתי לבנו ואעפ"כ לא החניף לי חרי הוא צדיק לכך כשאדם רואה שמחניפין לו יתרחק מהם ואל ירש בדין עמהם ולא שום שותפות יהיה לו עמו ואת אשר לא החניף לו אע"פ שצריך לו זה יקריב אליו ויתחבר לו:

תתשלם. כתיב (ח) ואעבור עליך ואראך. אדם שרוצה לקחת לו אשה ורוצים לו (א) יש לו לעבור שם לראותה ושהיא תראה אותו והוא יראה אותה שאם לא יישר בעיניו לא יקחנה ואם יקחנה בלא ראות שמה ישנא אותה ויקח ויתאוה למיתתה (ב) וכתיב (משלי נ כט) אל תחרש על רעך רעה ואין להביא ראות ביצהק אבינו שלא ראה אותה כי לא יש [א] לצאת מארץ ישראל (יחזקאל מז ח) והנה עתך עת רדדים כשעומדת על פרקה אז לעשות נישואין כי כשהאיש לוקח קטנה שאינה ראוייה לביאה ולהריון באילו הוא זנות כשאינה יכולה להתעבר שאינה ראוייה לקבל הריון ואמרו (ג) שמעקב המשויה ואמרו (ד) כהן לא יקה איילונות וכתיב (ויקרא כא ז) אשה זונה וחללה לא יקחו ואע"פ שלישראל מותרת [ב] כמו קטנה מותרת אף לכהן אלא יש דברים שהתירה תורה ליתובי חיצר ואע"פ שאינו טוב ואמרו חכמים (ה) על קטנה מן השמים ירחמו ולא תשמש כמון וכתיב והנה עתך עת רדדים (ו) הנ"ל עת"ך ע"ת רדדים בנימט' תקומד"ת ע"ל פרק"ה (ז) רדדים כתיב ברדדים ניכר כדאמר במסכת נדה (ח) (משלי ב יז) תקומת אלוף נעוריה (יחזקאל מז ט) וארחצך במים ואשפת

משנת אברהם

סימן תתש"ט

[א] או יאמר וכו'. ראה לעיל סימן תת"ל. והוא כפול נסיתון תתכ"ג, תתכ"ד.

סימן תתשמ"ג

היוצא לחוץ לארץ לקדש אשת.

[א] לצאת חרץ וכו'. הגם ולחריץ דמותר ללאת חרץ ישראל לחון לחרץ לישא אשה (ע"ז י"ג), היינו דוקא כשאי אפשר לו לישא אשה על ידי שליח בחוץ לארץ אבל כשאפשר לו לישא אשה על ידי שליח שהוא בחוץ לארץ, תשום חיסור דרנן שלא יקדש על ידי שליח לא הותר לו ללאת לחון

ואמרו יבמות ל"ז ב: לא ישא אדם אשה ודעתו לברשה בשום שאמר אל תחרש על רעך רעה וכו'. (ג) נדה י"ג ב: (ד) יבמות ס"א ב: וכוונתו: בהן גדול זה שנות כמו שמוכח ביבמות שם שאמר בהן הדיוס אמרו ליקח איילונות. (ה) יבמות

[ב] אין לסמוך וכו'. ראה מה שכתנתי נח"ל סימן שפ"ג על דבר תלומות, ונתלוס המדונר נסיתון זה תסתנר שאין נו שום חמש, כי איך ינטוה נתלוס לישא אשה פלונית בשעה שהיא כשולה, וכפרט מה שייך ניווי ללדס על דבר שאין נידו אלא תלוי נדעת אחרים.

סימן תתשל"ט

[א] מן יתפלל וכו'. אין להנין דברים הללו, דלמה יתפלל הכהן גדול על מיתתו של צעל אשה פלונית, הלא לא יכול לקחתה בשום אופן מפני שכהן גדול אינו יכול לישא אלא את הנתולה, ואולי תסרים כמה תלים ונרדך להיות שלא הי' מתפלל לפני ולפנים על צרכי היודע שחל יתפלל שימות שום אדם שה הוא מתפלל נעזו ישא אלמנתו, וגם זה דותק גדול.

תתשלם. (א) ויטא ג"ב ב: תתשלם. (א) כתובות י"ז א: מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגנו בעיניו. תתשלם (א) קדושין ס"א א: אמרו לקדש אשה עד שיראנה. (ב) כעין מה

דמיך (ט) שצריכה טבילה קודם נישואין אע"פ [ג] שלא ראתה דם (שם שם) ואשבע לך ואבא כבודית אתך נאם ה' כלפי למעלה נאמר אבל אין נשבעין שמה יתן לה נט :
 תתשטמך. וזנה אמרו (א) כל מי שלוקח קטנה כפנה את המשיח ואם תאמר אם ילך בלא אשה לא יקפיד על זה ולמה אינו מקפד משיח אלא אם ילך בלא אשה הוסיף כמו (ב) שאמר רב חננאל על רב חסדא ופבל מקום כל זמן שלא יקה אשה אין שפכת זרע יתא ממתו אלא לאתמו אבל אם לוקח קטנה הרי מרצנו מאבד שפכת זרע ומשליך לאיבוד ואם תאמר (ג) ג' נשים משמשות במוך לבעלה לפי שכבר לקח חכמים אומרים [א] מן השמים ירחמו ואם תאמר אם כן כשאשתו מקוברת הרי הזרע לבעלה שחרי בני' הרשים הראשונים אין ידוע כברור שהיא מקוברת לכך יבא קליה אע"פ שכבר מקוברת והלוקח קטנה שיש גדולה או חוטא למה לוקח קטנה כשאשתו חיות מבנות טובים ומ"מ אם בת י"ג שנים אע"פ שרבות בנות אין יולדות עד י"ז שנים כשאין גדולה כיון שראוייה ללדת [טוב ערשא] :

משנת אנרהם

השחתה זרע כיון שדרך תשמיש נכך אינו אסור, ע"כ. ולדידי הא לא קשיא אפילו שגדה שמתר לשמש נקטנה מה שאין כן לדעת מקלת, מכל מקום לא דמי דהתם שמשח כדרך כל הארץ אע"פ שאין ראוי להזרע מ"מ תשמיש כזה ראוי להזרע נמקום אחר, אבל לשמש נמוך אינו כדרך כל הארץ שעושה מעשה נידים להשחית וכמעשה הזה אין ראוי להזרע בשום מקום. ועוד דהתם הזרע נפלט מאליו אבל נמעשה הזה מנפלת הזרע כדי שלא יקלוט וכו' ע"ש נדברי הרד"ו.

והנה השיטה שהגיה הרד"ו דאפילו חכמים מודים דג' נשים מותרות לשמש נמוך ופלוגתא ר"מ וחכמים היא אם חייבות לשמש נמוך או לא, זו היא שיטת ר"ח נתוס' ינמות י"ג ונכ"מ, הלא שלא החיר ר"ח לג' נשים לשמש נמוך אלינא דרנן אלא אם נותנת המוך לאחר תשמיש, משום דנשים אינן מלוות על השחתה זרע הוליל שאינן מלוות על פרייה ורניה, וסובר דיסוד ליסור השחתה זרע הוא משום חיונו של פרייה ורניה. אולם רש"י סובר שאין ליסור השחתה זרע תלוי בפרייה ורניה כלל אלא ליסור זה הוא ליסור נפני עלמו לכן גם נשים שאין חייבות נפרייה ורניה מלוות על השחתה זרע, וגם מה שכתב הרד"ו לחלק בין קטנה ואילוניית שהוא תשמיש כדרך כל הארץ מה שאין כן נמשח נמוך גם זה מנולד נתוס' כחונות ל"ט. ובשטמ"ק לכתובות הגיה שכמעט כל הראשונים סוברים כשיטת ר"ח משום דקשיא להו לשיטת רש"י אחי אמרו חכמים דאסור לג' נשים לשמש נמוך משום השחתה זרע הלא חכמים סוברים מן השמים ירחמו, כלומר, שלא תתענה, א"כ לא יהי' כאן זרע כלל ואין מה להשחית. אולם קושיא זו לא קשה כל כך דהא אפשר לפרש מן השמים ירחמו שלא תמות. ועוד דהא הוה העיקר, לפני שיטת רש"י לא תלוי כלל השחתה זרע נפרי' ורני' א"כ זה האיסור להשחית את הזרע הוא ליסור לעלמו אפילו כשאלו נטוחים נרחמי שמים שלא תתענה. ועי' נדה י"ג.

ומדברי רבינו נראה שמשום נמוך למשמש עם הקטנה ומעונתה, כלומר, אין חילוק אם משמש כדרך כל הארץ או לא, נשמיס יס ליסור של משחית זרע מכיון שהזרע הולכת לאיצור, ולא נחית כלל לחלק כמו שחילקו החוס' הג"ל נכתובות, ואם סובר רבינו דאסור ליסור קטנה היינו לכתחלה אבל נדיענד מותרת לשמש נמוך לדברי ר"מ, וכנראה הוא נוטה לדעה זו, דאל"כ מה קשיא ל': וה"ת ג' נשים וכו' הלא הלכה כרבים ולא כר"מ, מכל שכן נראה נשואה לנעל ונתהוה זה מחלה המסכנת אותה אם תתענה, שמתרת ליתן את המוך לאחר התשמיש כדי שלא תתענה להגלל מן הסכנה.

ובעת' יאל לאור ספר פנתי פענח על אה"ע מלח הגאון הנפלא מראנאלאו ושם ג' תשובות נענינים אלו נסיתן פ"ט, ל'. וכתב הגאון שנהשחתה זרע יס ליסור של ג"ע ואיסור של שפיכת דמים, אלא שנאסרו אין כאן ליסור עריות ונכדי להגלל מליסור של ש"ד, עלתו שימשח הנעל נכים דחוק שלא

לארץ. ועוד דשאינו יתקן שהי' עולה תמימה ויניחח מון לארץ הי' פוסלת נז, כדליתחל נז"ר פרהה ס"ד.
 [ב] כמו קטנה וכו'. נדפוס ראשון הניזים, כמו קטנה מותרת אף לכהן" ליתא. ולדעתי לריד להיות: ולמה קטנה מותרת אף לכהן, כלומר, דהא אמרינן נעלמח שאינו כהנים דרני זהו רחמנא מנות יתירות (קידושין כ"א, תמורה ל'), ועל זה מתרין: אלא יס דברים וכו'.
 [ג] שלא ראתה וכו'. עי' י"ד ק"ג.

סימן תתשט"ד

משמשת במוך משום סכנה.

[א] מן השמים וכו'. נאנני נזר אה"ע סימן א' מסיק להלכה דעד כאן לא אמרו חכמים דאסור להן לשמש נמוך ומחויבות לסמוך על שומר פתאים ה', אלא דוקא נדברים המלוים כגון קטנה, מעוננת, ומניקה, דשכיחי לרוב, אבל אשה שיש סכנה לפי דעת הרופאים אם תתענה אסור לה לסמוך עמה על שומר פתאים, ומותרת לשחות כוס של עיקרין, ע"ש. ויש להגיה ראוי לדברי מרן ז"ל מהא דאמרינן צינמות ע"ג: והאידנא כיון דדשו זה רנים שומר פתאים ה', משמע דדוקא משום דדשו זה רנים והוי דנר המנוי סמיכין על שומר וכו' אבל נענין אחר לא.

אולם לא זכיתי להבין נעניי את דברי מרן ז"ל הג"ל, דהלא השאלה אם האשה מותרת לשחות כוס של עיקרין ואין זה ענין כלל להא דג' נשים משמשות נמוך, דגני שחיית כוס של עיקרין אין כאן השחתה זרע אלא השחתה כלי הולדה, וזהו יס ליסור של ונארצכס לא תעשון כן, ויש דעות שאין ליסור זה אלא בנשים דוקא המלוים נפרי' ורני' אבל לא נשים, אבל השחתה זרע זה הוא ליסור נפני עלמו המשתייך דוקא להמשחית את הזרע ולא לכלי ההולדה. ונענין שחיית כוס של עיקרין ראה מה שכתבתי נח"א סימן י"ח. וריד לומר דכוונת מרן ז"ל הוא לומר דאפילו נהשחתה זרע שהוא חמור משחיית כוס של עיקרין לכל זאת אין האשה מחויבת להסחכן עמה נסכנה שאינה מנויה. ולסמוך עמה על שומר פתאים ה', ומכל שכן שמתר לה לשחות כוס של עיקרין.

ובשו"ת הרד"ו ח"ג סימן תקל"ו, כתב: ומסתברא לי דאפילו למ"ד כולן משמשות כדרך מן השמים ירחמו, כולן מותרות לשמש כדרך קאמר ואין צריכות לשמש נמוך, אבל לא שתייהנה שלוש נשים אסורות לשמש נמוך, דמלי למימר שחא אין לי זכות שירחמו עלי מן השמים. הלכך לכולא עלמא שלוש נשים רשאות לשמש נמוך ואחר נשים אסורות. והקשו על פירוש זה דהא קטנה ואילוניית אע"ג דלאו בני הקמת זרע ינינה לא אסור לשמש נהדייהו ולא היו

נעורית צדיקה הבתולה להיות לה אלוף היינו להנשא (ט) דה ס"ו א'. תתשט"ד. (א) שם ר"ב ב'. (ב) קדושין כ"ט ב'. (ג) יבמות ר"ב ב'.

ר"ב ב'. (י) ג"ל: דנה עתק עת בביתא העומדת על פירקה וכוה יזית המספר סכחו. (י) ריל חסר רי"ו. (ח) מ"ו א' וס' שהסמים העונות אלוף נעוריה הוא להראות לנו כי בימי

יהי' חזיר צין הכים והאנר ולא חין אס זרע כלל, ומסתמך עמנו אהא דנהא כ"ג. וכנראה כוונתו להא דאמרינן אס עד שתלא טומאתו לחון. ולא אדע מה ראי' הוא משם, דהתם גזירת הכתוב היא דוקא לענין טומאה ולא לענין שפיכת דמים. ועוד הלא סוף הזרע לזאת מן הכים לחון ומה השתת זרע יותר יש מזה. ולדעתי יותר נכון שהאשה משימה על ידי רופאים מכסה המכסה נפנים את פי האם דלא האיש משמש כדרך כל הארץ ונשעה שהאשה משימה את המכסה לפנים חין כאן אס זרע עדיין להשחית וחינו אלא גרמא רחוקה.

נשים ועבדים אם הייבין על אביורייהו דעבירות.

ובעצם הפלוגתא דרש"י ור"ת אי נשים מחהרות שהשתת זרע, הי' נראה לומר דבר חדש, דהנה אף שאין איסור זה מפורש בתורה מכל מקום לפי החומרות שהחמירו רבותינו בזה וכן לפי האימוס שאיימו רבותינו בזה, לשון הרמב"ם ז"ל נפה"מ סנהדרין, משמע דעיקר איסור הוא מלאורייתא, וכדמליט בתורה שזה ענינה חמורה מעונשם של ער ואונן, ונש"ס נדה הכ"ל מנאר דיש בזה משום גילוי ערוות גם משום שפיכת דמים, ומסתבר שאין זה גילוי ערוות או שפיכת דמים אלא אבירייהו דהני עבירות, ועי' תוס' ערכין ט"ז ד"ה הא דלהנב, הנפ"מ צין עבירות של שפיכת דמים וגילוי ערוות משם וצין העבירות המסתעפים מהן כגון מלגין פני חנירו המסתעף משפיכת דמים וכן הא דאמרינן בשנת כ"ה מתוך שזהו קייבה מעלה עליהם כאילו שכנסו, כלומר, זה הוא חטא המסתעף מגילוי ערוות, ע"ש. כן נמי השתת זרע הוא איסור המסתעף משפיכת דמים ונ"ע. ומנא הסנרא נראה דכל האיסורים המסתעפים ככ"ל לא החירו נהם אלא ישראל אצל נכרים הגם שהחירו על שזע מלות היינו דוקא נהאיסורים המפורשים אצל לא נהאיסורים המסתעפים מהעבירות המפורשות, דלא מנינו למשל שהחירו נכרים על הלגנת פני חנירו נרנים הגם שבישראל זה נכלל בעבירה של שפיכת דמים. ומנא לסנרא זו יש נמדרש רנה פרשת משפטים: לפיכך נתן אלקים לאו"ה מלות גולמות שיגעו נהן ולא הופרש נהן צין טומאה לטהרה, ע"ש. כלומר, המלות שנתנו לאו"ה הן גולמות לעולם ואין כוללות אס דבר יותר מאשר כתוב נהן. ולפי זה גם ענדים וכן נשים דחיתקשו להדדי, דלפינן לה לה מאשה, חיון מחהרות אלא על המלות המפורשות ולא על האיסורים שאינם מפורשים אלא שהם פועל יולא מן המפורשים.

אולם צינמות מ"ח משמע דנסנרא זו מחולקים רש"י ותוס', דרש"י אס ד"ה גר תושב, מפרש: דגר תושב שקבל עליו אלא לעבוד כו"ם הזהירו הכתוב על השנת, דמחלל את השנת כעונד עבודה זרה" ומשמע דגר תושב מחהר על השנת משום שאיסור חילול שנת כלול באיסור עבודה זרה, ונתוס' אס חולקים על רש"י והקשו מהא דאמרינן דעכו"ם ששנת חייב מיתה משמע דלא סנירא להו כרש"י דגר תושב מחהר על השנת משום דאיסור זה כלול באיסור ע"ו משום דהתוס' סנירא להו דלא החירו צני נה ולא גר תושב אלא על האיסורים המפורשים ולא על אלו הכלולים נהם אלא נכתבו מפורש.

ולפי הכ"ל מוננת הפלוגתא של רש"י ותוס' באיסור השתת זרע, דלרש"י גם נשים מחהרות על איסור זה הכלול באיסור של שפיכת דמים וגילוי ערוות, ולשיטת התוס' הכ"ל דאפילו גר תושב ומכל שכן ענד ונכרי לא החירו על האיסורים שאינם מפורשים, וא"כ גם אשה שהוקשה לענד אינה מחהרת, לכן גם על השתת זרע לא החירה.

נכרים מצווים להעיד על בריאת שמים וארץ ולא על השביתה.

וראה נריש ספרי משנת אברהם ח"ג שפלטתי נדברי רש"י הכ"ל צינמות מ"ח, והקשיתי דא"כ גם עכו"ם ולאו דוקא

גר תושב יהי' מחהר על השנת דהא גם נכרי מנווה על ע"ו, ע"ש. חולם נראה דאפילו לשיטת רש"י דגר תושב מנווה על השנת, חין כוונתו לומר דאיסור לו לעשות מלאכה בשנת, אלא שני ענינים יש בשנת, מנווה לנוח ולהנפש בשנת, ויש גם איסור מלאכה בשנת מלא תעשה כל מלאכה. המנווה לנוח ולהנפש היא עדות על נריאת שמים וארץ כדכתיב כי שנת ימים עשה — וציוס השניעי שנת וינפש. והנה נכדי להעיד על הנריאה נלגד, חינו מפורש בתורה שצריך לשמור את השנת מעשות בו מלאכה כל היום וכל הלילה, לכן נכרים אלא נעטו על עשיית מלאכה אלא החיוצ שלהם להעיד על נריאת שמים וארץ, די להם אס ינפשו רק מקצת היום. מה שפירש"י אס צינמות דמקרא דיינפש ילפינן דגם גר תושב מנווה על השנת, כלומר, שינוח וינפש מעט נמקצת היום, ואינו דומה לישראל אלא די לו נמה שמקיים וינפש כי ישראל מנווה על השנייה ועל איסור מלאכה וחיוצ זה הוא כל היום וכל הלילה. וממילא לא קשה כלל על רש"י מהא דאמרינן דעכו"ם ששנת חייב מיתה דזה דוקא כששנת כל היום וכל הלילה, משום שהעכו"ם משתמש עמנו נדגר אלא ייתן לו אלא לישראל, כמאמר המדר"ר שנות פכ"ה ודברים פ"דכ"א, כך השנת הזו צין ישראל וצין הקנ"ה, שנאמר צני וצין צני ישראל, לפיכך נכרי שנת ומכנים עמנו צנים חייב מיתה, ע"ש. והיינו דוקא נגוע להשנייה מכל וכל וצאיסור עשיית מלאכה כל היום אצל חין זה שולל את הנכרי לנוח קצת היום כדי אלא לכפור נמעשה נרשית שזה הוא פועל יולא מאיסור של ע"ו, כך היא שיטת רש"י.

ולפי שיטת רש"י מתנאר היטב מאחרם נציה ט"ז דמקשה שנת נמי מחנה דענידי לאגלווי, כלומר, ולמה אמר הקנ"ה למשה לך והודיע אותם, ומשני, מתן שכרה לא ענידי לאגלווי. וקשה הלא לא הודיע כלל מתן שכרה. אלא כלומר, המתנה טובה שיש בשנת שניתנה לישראל היא מה שזכינו נקדושת השנת שאינה רק לשם עדות על נריאת שמים וארץ, דזה גם לנכרים יש אס שונחים מעט היום מעבודתם או ממלאכה אחת, אלא המתנה היא הקדושה של כל יום השנת בשנייה המוחלטת מכל המלאכות והשבותין, מה שאמר לו הקנ"ה למשה לך והודיע אותם את המקרא של לדעת כי אני ה' „מקדשכם" כלומר, של קדושת השנת דוקא. ושפיר משני מתן שכר, היינו שזכו ישראל לקדושת השנת יותר מנכרים, לא ענידי לאגלווי, דאלמלא לא נאמר לנו הניע של „מקדשכם" לא היינו יודעים זה.

ואף תשיני חיד אפשר שרש"י סונר דנשים לא החירו על האיסורים שאינם מפורשים אלא נכללים באיסורים המפורשים, הלא מהקישא דר' יונה הוקשו חיש ואשה. דנאמת ר' יונה לא אמר אלא הוקשו חיש ואשה לכל עונשים שנתורה ולא אמר לכל הזהרות או לכל איסורים, כלומר, דלא הוקשו אלא לנרנים המפורשים שמענישים עליהם צנית דין של מטה אצל למשל הלגנת פני חנירו נרנים הגם שנכלל באיסור ריחיה אצל חין מענישים עליהם, וכן הדין לכל שאר איסורים הנכללים נהאיסורים המפורשים שאין מענישים עליהם, נאותם לא הושו חיש ואשה.

בני נח קודם מ"ח נצטוו על אביורייהו ש"ש שבע מצות.

ואין להקשות על הא דהכ"ל מהא דאמרינן צינמות ל"ד דער ואונן מתו נחטא של השתת זרע, חיונן דגם צני נח מחהרים על איסור זה וממילא גם נשים מחהרות ותקשי לשיטת התוס' לפי פירושי הכ"ל. דשאני קודם מתן תורה דלא גם צני נח החירו על האיסורים היוצאים מהאיסורים הכתובים בתורה לאתר מתן תורה, דהא התוס' נעלמם כתבו נסנהדרין כ"ט ד"ה והא פריה, דצני נח לא נלטוו אפריה ורציה לאתר מתן תורה והיו מן המלות שנאמרו לצני נח ולא נצטו נסני דקיי"ל

האשה חייבת חזל לא לנרעו, ע"ש. מנולר דיותר יש לחייב את הענד מלשר את האשה, ואם ענד חינו מנווה על השחתת זרע אשה נודחי שאינה מנווה. חולם כנר הארכתי נקונטרם מיוחד לעיל ח"א סימן ל' לענין ענד וחיוניו, ע"ש.

אם עברים מצווים על פו"ר.

ובתום חגיגה נ' ד"ה לא תהו נראה, כתנו נשם הירושלמי דענד מנווה על פו"ר משום דפרו ורנו גם לכנען נלמר, והקשה המהרש"א שם הא חמריק נסנהדרין הנ"ל דפריה ורנייה היא מן המנות שנלמרו לנני נח ולא נשט נסיני ולישראל נלמרו ולא לנני נח. והמנהג למלך נהל' מלכים הנ"ל כתנו על זה: ודנרים חלו נכתנו שלא נהשגה, והאריך הרנה. ותמלית דנריו היא כי ענד שחל וטנל לשם ענדות הרי הוא כישראל וממילא הוא מנווה על פו"ר, ומה שהוסיפו נתום' לומר שפרו ורנו גם לכנען נלמר כוונתם נזה שלא תלמר הוהילי וענד חין לו חיים ונניו אינם מתחסיים לחריו ח"כ גם שנלמרו פרו ורנו לנני נח לא נכללו ענדים נמנווה זו ולכן גם ללמר ח"ת חין הם מנווים אפר"ר, לכן כתנו דמתמילה פו"ר גם לכנען נלמר וללמר ח"ת לא ילחו מן הכלל חלל עכו"ם חלל ענדים לא מפני שהם כישראל נמורים, ע"ש. וראה נלנני מלואים סימן א' שמניח דנרי חמ"ל חלו ומפלפל נהם. חולם מה שמחליט המנהג למלך שענד שחל וטנל לשם ענדות הרי הוא כישראל נמור וחייב נפו"ר נודחי שדנר זה חלוי נהשיטות שהנחתי נסיון ל' הנ"ל, דלפי שיטת המגדול עה דענד חינו מנווה על הלאוין שנחורה ולא ילפיין לה לה מלשה חלל לענין מנות עשה, נודחי שאינו כישראל, ונפרט שנש"ם מפורש רש"א חמד גר תושב ולחד ענד ולמה החושבים עושין מלאכה נשנת לענמן כישראל נחול (כריתות ט'). ונעורו חנן לחגיגה נלנני מלואים שם מפלפל נדנרי הירושלמי שהניחו החום' הנ"ל נחגיגה דענד מנווה על פו"ר, ומפרש דלחלל הגז"ש לה לה, ה' הענד פטור מכל המנות אפילו מאלו המנ"ע שהנשים חיינות, משום דנלמח אינו ישראל כלל דהא לא לשם ישראל חלל לשם ענדות חל וטנל, חלל מכה גז"ש דלה לה חייב רק נמנ"ע שהנשים חיינות, והירושלמי חלו כר' יוחנן נן נרוקה הסאנר דנשים מנווה על פו"ר לכן סוגר הירושלמי דגם שפחה חיינת נפו"ר חלל ענד חינו מנווה דהא חין לו חיים ולא יוכל לקיים פו"ר כלל, וכוננת הירושלמי דיש ניטול פו"ר נענד היינו נשפחה דהא ענד חינו נושא חלל שפחה. וגם נזה יש דוחק גדול דהא ענד מותר נכרית כדמפורש נתום' נדה ח"ז וכנראה החום' נענמן חרו מדנריהם, דנתום' ניטן ח"א הנילו רח"י מלוחו ירושלמי ענמו דענד מנווה רק על שנת ע"ש, והדנרים עתיקין. עי' נמנ"ת מנווה ח'. חלל מכל תקום נראה מדנרי הטו"ח הנ"ל שששט חללו כנ"ל דענד חינו נכלל ישראל ופטור מפו"ר, ושבו יש תקום לומר כנ"ל שאינו מחנה נהשחת זרע משום דחינו מנווה חלל על שפיכת דמים ממש ולא אנתרייהו דש"ד, חלל הגז"ש דלה לה היא גז"ש נמורה שבו דין חלל כדון ענד לענין זה.

ויש להעיר מדנרי החום' גיטין כ"ג ד"ה נכרי נמי, דענד קרוי נן נרית הגם שאינו ישראל, ע"ש.

ודנה הסנהרס הנ"ל שכתנתי חלון הנשים מחהרות על איסורים שאינם מפורשים חלל יולאים מליסורים מפורשים, היא חדשה ולא רחיתי למי שהוא שיעיר נזה, לכן עוד הדנר זקוק לקניעת מסמורות ולנחון מהרנה מקומות נש"ם, ולי"ה עוד חשנה פרק זה.

אם נשים ועברים נצטוו על לאין שאין עונשים עליהם.

ודנה לעיל העירותי מלשון הש"ס השווה הכתוב חלל חלל לכל עונשין שנחורה, היינו דוקא נדנרים שמענישים

לישראל נלמרו ולא לנני נח. והקשו נש"ם שם הא פו"ר נשנית נסיני דכתיב לך חמור להם שובו לכם לאהליכם, ולכל זאת רק לישראל נלמרה ולא לנני נח. והקשו נתום' מנל לן נלמח דכנרים חיים מנווים על פו"ר ולי משום דלל חשיב ל' נהדי ענד מנות הא חמר לעיל קום ועשה לא קח חשיב. וי"ל דנן ולא תעשה נמי הוא, דמי שמנווה על פו"ר מנווה חלל להשחית זרע עכ"ל. מנולר מדנריהם דעד חלל ניתנה תורה היו נני נח מחהרים על השחתת זרע הגם שהוא רק איסור יולל מהמנווה של פו"ר וממילא נמי החירו נני נח על השחתת זרע משום שהוא יולל מליסור שפיכת דמים ושפיר נתחייבו ער ולוון על השחתת זרע.

ול' הקיש חיד נלמר דעכו"ם ללמר מתן תורה דינם הוקל מעכו"ם שקודם מתן תורה, דהא חיון דכך הוא נלמח, כי כל מנווה שנלמרה לנני נח ולא נשנית נסיני לישראל נלנד נלמרה ולא לנני נח, כלומר, ולא לנכרים שנלמר מתן תורה, דהא חי אפשר לומר דלל נלמר גם לנכרים של קודם מתן תורה דהא מפורש נחורה שנלמר להם, והוא פשוט.

ויש נזה נמי משום שנראה, דעד חלל ניתנה החורה נכתנו ומה שננטו נני נח ה' הכל נעל פה מה שניווה ה' חל האדם, מונן שכסם שניווה חוחו על פו"ר כך ניווה חוחו על השחתת זרע, חלל ללמר מתן תורה שהאיסורים לנכרים יולאים ממה שכתנו נחורה דהא חמריק שרדך שיה' נשנית נסיני, חין להם לעכו"ם חלל מה שמפורש ולא מהמסתעף מהמפורש. וכן נמי לא קשה ממה דחמריק שם נסנהדרין נ"ט, לנו מורשה ולא להם משום דהוי חו נכלל גול חו נכלל נערה המחורסה, דשלי חקם דמפורש מורשה וחין זה מסתעף חלל מפורש.

ול"ו הנ"ל שכתנתי לחלק נין קודם מתן תורה ללמר ח"ת, דקודם ח"ת גם עכו"ם נתחייבו על השחתת זרע ולא ללמר ח"ת, וממילא יולל דנשים שהוקשו לענדים ג"כ היו מחהרות קודם ח"ת על השחתת זרע, ואפילו נחה דהגז"ש לה לה לא נלמרה עד חמד ח"ת, חלל שוב יש סנהרס לומר דלל חנינו חילוק נין חיש ללשה ננני נח, דדוקא נישארלל יש לחלק נין חיש ללשה דחיש ישנו נכלל המנווה מה שאין כן חשה חלל ננני נח חין שום סנהרס לחלק. ונזה מסתלקת קושיל ענומה על שיטת ר"ח דחין חשה מחהרה על השחתת זרע, מה שהניח הר"ן ז"ל נשם רמנ"ן נריש פרק כל היד רח"י לשיטת רש"י ממקרא מלל נחורה: כי השחית כל נשר, ולמרו נדחיתו שחטלו נהשחתת זרע, חיון דגם נשים איענשו וחף דלל מיפקדו על פו"ר, ע"ש. ולהנ"ל חין כלן שום קשיל, דקודם מתן תורה גם הנשים החירו על האיסורים המסתעפים ונכן איענשו גם הנשים על השחתת זרע שהוא איסור יולל משפיכת דמים.

ובתום נדה ח"א ד"ה פולטת, משמע דשרי לכל חשה לכנד חלל הנית ללמר תשמיש ע"ש. ונודחי שכתנו כן לפי דעת ר"ח דחין חשה מנווה על השחתת זרע, ועי' מנ"א סימן חר"ו דסמוך לענילה חו לוסת שרנילה להתענד חסורה לכנד ע"ש.

וראיתי נמנהג למלך הל' מלכים פ"י הל' ז' שהניח דנרי הרמנ"ן הנ"ל שהניח רח"י ממנול שנענשו גם נני נח על השחתת זרע, וכתנו: ומכל תקום לא ידעתי היכן רמיזא איסור זה דהשחתת זרע לנני נח. ולדעתי יתכן כמו שכתנתי דעד חלל ניתנה תורה היו הנכרים מחהרים גם השחתת זרע מלחל דשפיכת דמים, ורק חמר ח"ת חין הם מחהרים על דנרים שאינם מפורשים להם לליסור.

וברבר מה שכתנתי לעיל דילפיין לה לה מלשה וכסם שאין הענד מחהר על דנרים שאין מפורשים כך אפשר נשים חין מחהרות עליהם, יש להחזיק דנרים חלו מדנרי החום' ננ"ק פ"ח ד"ה יהא ענד, שכתנו: דכי נמריק לה לה מלשה היינו להחמיר על הענד לעשותו כישראל לכל הפחות נמנות

תתשמו. דע והבן כי לא כל חנושיים שלמעלה נכתבו בחוש כי קנשו לפריה ורביה לא שמענו וזנה נאמר לחזקה (פ"ב כ א) כי מת אחת [א] ולא תחיה (א) סת אחת בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא על שכיטל פריה ורביה ממנו וכן צוה הקב"ה על מצד רבא שלא יבא בקהל אע"פ שאשה אינה מצוה על פריה ורביה [ב] התורה הפיזה שכל בת ישראל תינשא למולידים ובתיב (ויקרא יב ב) אשה כי תזרע וילדה (ב) אע"פ שבגזירת לא חוזרין לא נקרא קהל התורה לברות שפכה [ג] כיפת תואר (ג) מוטב שיאכלו בשר שחוטח ואל יאכלו בשר נבילה:

תתשמו. במכילתיה (א) (שמות כא י) אם אהרת וכו' [א] מכאן אמרו חייב אדם לחשיא את בנו (ב) במקום אחד שכל זמן שאדם יודע שבנו נשמעין לו כשחן אצלו בעירו שאם יתרחקו אם יחמאו מי יוכיחם ומי יורה אותם:

תתשמה. (א) בתיב (דברים ד ט) זהודעתם לבניך ולבני בניך אימתי אתה זכאי לראות בני בניך בשתשאו את בניך הקטנים לכך מצוה לאדם בשתאו [א] בקטנותו שיקח אשה וישיא בנה כשחן קטנים ומהרה יקיים והודעתם לבניך ולבני

משנת אברהם

לקיום העולם אינו נדון שהקנ"ה ידון אותו נמדת הרחמים אלא נמדת הדין ושון אין תשובה מועלת אללו. כך שמה שלא עסק נפשו"ר גרם שלא תועיל לו תשובה על הטללים אחרים ולא משום שניטל פו"ר נגזר עליו מיתה נעוה"ז ולי תתייה נעוה"ג, ולכן אין ראי' מכלן להגירסא חייב מיתה שהשמיט הטור. [ב] התורה הפיזה וכו'. כעין טעם זה כתב הרמז"ס ז"ל צמו"ג גימט: והזהיר מלישא פלוע דכל זכרות שפכה מפני שהיא צעילה נפסדת ולנטלה, והנשואין ההם יהיו מכשול לה ולתועיה, ע"ש. והחינוך נפרשת כי תלך כתב הטעם: להרחיק ממנו לנלתי הפסיד כלי הזרע בשום נד כידוע נמלכים שמסרסים הזכרים למנותם שומרים הנשים ויש מן הזכרים הפחותים הרגילים נדנר כדי לזכות בשלחן המלך וכו'. כלומר, הגם דפלוע דכל אינו סרים וראוי לנעול, ולטעם החינוך נדון שיהי' אסור לנא צקהל מי שאינו ראוי לנעול דוקא, אלא משום דלא פלוג אסרה תורה גם מי שמפסיד כלי הזרע.

[ג] ביפת חמר וכו'. לריך להיות כיפת חמר, כלומר כסם שאמרו ציפת חמר: מוטב שיאכלו כן גם הענין שהחירו לברות שפכה נגזרות.

ומדנקט רבינו רק גזירת משמע דסובר דפלוע דכל וכו"ש אסור נמחזרת ודלית כדעת הרמז"ס נפרק ט"ו מהלכות איסורי ניהא ודלא כהראש"ד סס. ונדנר ספק פ"ד, ראה בלגני חר אה"ע סימן י"ז.

אלא הכשר מלוח והמלוח היא האכילה ונה אין ענינה, כן נמי הענינה היא הנזילה והיא אינה אלא הכשר להמלוח דהיינו ההולדה, ע"ש. ולדעתי אין הדבר כן, דהנזילה אינה הכשר גרידא אלא מלוח ממש דהא אי אפשר להוליד נלי ניהא ולא התורה ליוותה על הולדה ממילא ליוותה על הנזילה, ואפילו להשיטה הסוגרת דהשנת אנדה לכהן נזית הקנרות לא היו צעידנא משום דנשעה שהכהן מטמא את עלמו נזית הקנרות עדיין אינו מקיים המלוח, הגם דלי אפשר לו לקיים המלוח אם לא יטמא עלמו, שאני התם דקיום מלוח השנת אנדה אינה תלוי' בטומאה, ורק התם הוא מקרה שהאנדה היא נזית הקנרות, אצל נאנדות אחרות אינו זקוק לטומאה, אצל כהן לעולם אי אפשר להולדה נלי ניהא, וא"כ כשליוותה החורה על הולדה מיד ליוותה על הנזילה דהא אי אפשר נענין אחר, ודמי הא מילתא למה שהנאחי הרנה פעמים נספרי נסם חרן ז"ל מסאכאטשאו אהראה תקום למה שכתבו התוס' ישנים נכחונות ל"א נני דלי נעי נחין ואכיל, אצל נאם לא הי' אפשר נלא הגנזה, הי' מתחיל נמי האיסור נשעת הגנזה" ע"ש. כן נמי הכא כיון דלי אפשר להולדה נלי ניהא המלוח מתחלת משעת ניהא, אלא דיש תקום לומר דהנזילה היא מלוח הנזילה נענינה וההולדה היא רק מלוח, וזה אינו דהא אלמלא הענינה לא הי' נא ליד מלוח. וע' מה שכתבתי נספרי משנת אברהם ה"ג דף ע"ה ד"ה ובתיבוי רבי, ע"ש.

סימן תתשמ"ז

עונש של ביטול פו"ר.

[א] ולא תחיה וכו'. הנית יוסף נאה"ע סימן א תמה על הטור שלא הביא הגירסא "חייב מיתה" ולכאורה ראי' ברורה לגירסא זו מהש"ס שהנזיל רבינו דהוא מקרא מפורש כי מת אחת ולא תחיה, משום דלא עסקת נפשו"ר. אולם ראייתי זה הרנה שנים נאחה ספר פירוש הגון על דברי הש"ס הכ"ל, דהנזיל אמר לו למלך כי מת אחת וכו' כלומר, שלא יועיל לו תשובה, ועל זה שאל המלך: מאי כולי האי, כלומר מדוע חטאו כל כך גדול שאינו מועיל תשובה והלא קיי"ל דלין לך דבר העומד נפמי התשובה, ועל זה השיב לו הנזיל משום דלא עסקת נפשו"ר, כלומר, נתחילה עלתה נמחשנה לנרא את העולם נמדת הדין, כלומר, ולפי מדת הדין אין תשובה מועלת אלא נפש החוטאת וכו', אלא שראה שאין העולם מתקיים שיתף למדת הרחמים, א"כ לא שיתף הקנ"ה את מדת הרחמים אלא נשניל קיום העולם, אצל מי שאינו עוסק נפשו"ר ולינו חושש

סימן תתשמ"ז

[א] מכאן אמרו וכו'. ראה צמו"ק. ונראה שרבינו מנסח אחרת מאשר לפנינו נמכילתא: מכלן אמרו חייב אדם להשיא את בנו קטן, משום דמקרא זה נאמר ניעוד, ונרישא כתיב ואם לבנו ייעדנה וגו' ואח"כ כתיב ואם אחרת יקח לו וגו' ואם נאמר דמקרא של ואם אחרת מיירי ננט קטן שאינו לוקח לו אשה, כמו שאיתא נמכילתא לפנינו, נע"כ דקרא שלפניו ואם לבנו מיירי כשננו קטן, חא אי אפשר דהא קיי"ל נקידושין י"ט אין יעוד אלא נגדול, ונירושלמי איתא דפליגי נזה ר' יוחנן ורשב"ל ונודאי הלכה כר' יוחנן דלין יעוד אלא נגדול, לפיכך רבינו משנה את הנוסח נמכילתא.

סימן תתשמ"ח

[א] בקטנותו שיקח וכו'. משמע שרבינו מפרש מה דאמרינן נקידושין כ"ט שהאז מלווה להשיא אשה לבנו

שכ"ט: במקום אחר פה אמר והודעתם לבניך כי הוא וירש שביאי רבנו בסמוך בסי' שאחר ות, אבל ראיה אצטו כי במקום הוא נמשך למטה ולא למעלה כשירושו של רבינו ולא אחר בלתי רק אחר בריש לכן דברי רבינו נצו. תתשמ"ח (א) שם במכילתא ונירושלמי קידושין פ"א ה"ז.

תתשמ"ז (א) שם יו"ד א'. (ב) הלשון מנומם ובב"ל: אע"פ שבגזרות לא תחזיר לברות שפכה (כמו שאמרו יבמות ע"ו א) שלא נקרא קהל, התירה יפת תואר כו'. (ג) קידושין כ"א ב' מוטב שיאכלו ישראל בשר תמומות שחוטת ואל יאכלו בשר תמומות נבילות. תתשמ"ח (א) משפטים פרשת ב'. (ב) לפנינו במכילתא: מכאן אמרו חייב אדם לחשיא את בנו קטן, במקום אחר (ובליקוט משפטים רמז

בניך ומכאן ואילך מעתה ועד עולם אינה נוספת מזרעו כדכתיב (ישעיה נ"ב כ"א) ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך תו' מעתה ועד עולם לכך הודעתם לבניך ולבני בניך:

תתשמו. (א) בתחילה השיא אברהם ליצחק אשה [א] ואחר כך לקח קטורה (ב) ומה שרוב עמרים לקח לעצמו קודם לבני לפי שלא רצו לתת לבני אלא לו ואמר כיון שהצבים לתת אותה לי אקחנה ושמו לא כנסת עד שהיה אשה לבני [אבל אם חבב מצא אשה לבני] והאב הפך להשיאה לו ואינו רוצה הבן הרי האב יקח אשה לו ואם אירס הבן אשה החפץ האב לעשות נישואין של בני ואין הבן רוצה לחבנים או יקדים האב כיון שהבן מושע:

תתשנו. אדם שהוא בחור החפץ לקחת אשה יחשוב אז כמה הרחוקים וכמה צער הוא מוכל ויחשוב כשיהו בניו מניקין למירקן שירשיאם כי צער לפניו שהולך בלא אשה ופסמים אין יכולת בידו לכך יתפלל שיזמין לו חקב"ה ויוזנן בעתם לכל צרכם ותקנתם הרי משה רבינו בראותו שלא יכול לחזור במצרים לקח גיורת ולמה נולדו ליהודה פרץ חרה בגילגול עבירה כי תמר ראויה לו היתה אלא מפני שגרים למכור את יוסף והיה בן שלשים שנה עד שלקח אשה ובגלל אשה הושם בבית הסוחר ובשביל יהודה גרם שלא נודמנה ליוסף אשה עד שהיה בן שלשים לכך לא מלך דוד עד שהיה בן שלשים (ש"כ ח ר) ר"א (בראשית מט ט) מסרף בני עליה אתה לא הרגת את יוסף נרמת לו שנתגדל שהיה בן שלשים שנים לכך מלך דוד כשהיה בן שלשים שנים:

תתשנא. מקשה באחד שהיה תדיר עוסק לזונן וזוננים ועסק בנישואין קודם כשהלך לעלמו בחלוו אירס לבניו אשה (א) [א] רצה שיעשו נישואין לאחר ל' יום אחר מותו אמרו לו לאחר י"ב חדשים אמר לא כי כל ימי חייתי עוסק

לזונן ואיני רוצה שעל ידי יעבדו נישואין ואפילו נישואין בני משום פריה ורביה ומשום שלא יחרחר הרחוקים דעים אבל זה אף האב יכול לצוות לבניו שבתוך ימי אביו לשמש מיפתו תם אף יכול לצוות לבניו כשאשתו יריאת המא שיתן לה נט:

תתשנב. האיש שמשא את בתו יצוה לה [א] שלא תעבור ימי מבילתה ולא תאמר לבעלה לא אמכול עד שתתן לי כך וכך מקות או אותו הפך כששניהם מתכוננים לשם שמים יחיו חבנים צדיקים:

תתשנג. החכם השיא לבניו אשה והיה מצוה לבניו אמר לו הנה לחמיר יש התנים אם יבכרם יותר ממך אל תקנא לומר הנה לחתניו מכבוד יותר ממני ואני חתנו ואל תשנא לחמיר על זה ואם חמיר בא לכבודך אמור לו בכד לחתניך כי מזה חפצתי תם היה אמר לחמיר על בניו אל תכבד את בני כי אם תכבד את בני ישנאוך חתניך ויקנאוך תם תראה אחבה יתירה לחתניך מלבני:

תתשנד. אמר החכם לבניו אל תראה לאשתך בעשה שהיא חוממה ויש אדם שאשתו עושה רעות לאנשים או לנשים [א] ועקר לאשתו ולבנות נופל לכך אם רואה איש שאשתו מריבה ואינו יכול למחות בידה תם ירא ממנה שלא תעשה

לו רעה מוטב שישתוק ולא יכרע את אשתו לפני העולם לכך זכות אלא שלא במני אשתו יאמר אני צעור שאשתי עושה כך: תתשנה. כתיב (בראשית כ"ב לב) כי קתה יאהבני ארשי [א] אם האחבה בלב תלויח אפילו כמה בניו אם תלך לא יאהב אותה אלא יראה כאילו אוהב אותה אף על פי שאינו בלב וכיון שהאשה יולדת בשביל חבנים יראה לה אהבה:

משנת אברהם

משום כבוד הורים יכולים לחתול. וקשה הלא מפורש בתוס' יצמות מ"ג ד"ה שאני, דלע"ג דלסריין צלניו ונלמו נית השמחה עד י"ג חודש מ"מ מותר לישא אחר שלשים משום מלות פו"ר ע"ש, וכן הוא בתוס' כתובות ד' ד"ה אצל איפכא, ע"ש, וראה יו"ד סימן שצ"ג וצ"כ מה ה' לו לזה לזנות. ואפשר דיועד ה' זה שנינו יתאלנו עליו הרנה ולא ירנה לישא לאחר שלשים, הגם דמדינא מותר, לכן ליוה שלא לעכב חת הנשואין. אולם העיקר נראה לי דרנינו נל להשמיענו הדין שנסוף דנריו דליון האז יכול לזנות לנעל גזירת ז' ושלשים הואיל דזה הוא מדיני אצל ולא מחמת כבוד הורים, ודלא כמו שחננד רעק"א בגליון היו"ד סימן שד"מ, ע"ש.

אין הפירוש כשהנן הוא קטן ממש אלא סמוך לפרקו מיד כשנעשה גדול, משום דנמ' ה' אפשר לפרש דקלוי על ננו קטן וכשיטת הר"י נרזילי דקידושי קטן על ידי האז הן קידושי דלזרייתא, אולם ממה שכתב רבינו: מלווה לאדם כשהוא נקטטתו שיקח אשה, נע"כ ללא מיירי נקטן ממש כדלמריין נעלמח חיונל דלרדקי, ונפרט שהכל מודים אליו קידושין לקטן נעמנו שלא על ידי אב, ורבינו הלא הניח אותו קרל שהניח הירושלמי שס על המשנה שהאז חיונ להשיא אשה לננו. וראה יצמות ס"ג המשיאן סמוך לפרקו, וראה דרכי משה אה"ע סימן א' וראה תוס' סנהדרין ע"ז ועי' נקידושין כ"ע, ואי הו כסיננל צלרניסר וכ' משמע אצל לא מקודם.

סימן תתשנ"ב

[א] שלא תעזור וכו'. משום שהיא משוענת אליו ואם מעזירה זמן טבילה הרי נחלתו מהשיענוד אשר לו עלי'. וראה כתובות ס"ג, וראה זהר משפטים קי"א, איתתא דמתלחרת לנעלה עונה דילה למיענד לערל לנעלה.

סימן תתשנ"ד

[א] עוזר לה וכו'. מלי ארי' אשתו הרי כל העזר לאיש זר לעשות רעה חוטא, אלא כלומר, כשאשתו עושה רעה, עליו למחות צידה כי קטנו היא, וכל שאינו מוחה הרי חוטא כאילו עזר לה, ולכן כשאינו יכול למחות צידה, עליו להודיע שיש לו צער נמה שאשתו עושה.

התשנ"ג (א) מדבר רבינו משמע שאם היה מצוה לכנוס בתוך ל' יום לא היו שומעין לו, ועיין יו"ד סי' שר"ם סי' בהגה"ה.

סימן תתשמ"ט

[א] ואחר כך וכו'. נדפס סימן תתשכ"ג פירש המפרש לפי שכבר קיים אברהם אבינו מלות פו"ר, כוונתו זה דלחלל כן הוא הודם, דכך מפורש בתוספתא נכורות פ"ו ע"ש.

סימן תתשנ"א

גזירת ו' ושלשים מריני אבל ולא משום כבוד הורים.

[א] וציווח שיעשו וכו'. לכאורה משמע שאם לא ה' האז מלוה לעשות כשואין לאחר ל' ה' הן נרדך להמתין עד אחר י"ג חודש אלא משום שגזירת י"ג חודש אינה אלא

התשס"ט (א) מדרש רבה בראשית פ' ט. (ב) קדושין ג"ס א' ולפינו דבין חסדא.

תתשנן. מי שעזב את אשתו כי הוא שונא אותה או כעס עמה והלך לעיר אחרת וכביתו חיה יכול להתפרנס ובה לאחר שישכירו ללמד בנו או לכתוב לו...:

תתשנן. אחר בא לאיש צדיק ועזב את אשתו בשביל כעסו אמר לו החכם לא כטוב אתה עושה שאתה גורם שאשתך ענתה אמר לו אותו האיש חזור אצל אשתך איני רוצה להשכירך תלך אצל אשתך אמר לו אם כן אלך לארץ מרחקים שאל החכם אמר החכם תכתוב כתב לאשתו אם יאמרו לך שלא תשכיר אותו אז אל תשכיר אמר הוא אשתו רזנית אמר לו להכניסו היא תאמר שלא להשכירו ואני יודע שאם לא אשכירו ילך למרחקים ולא ישוב מתרה אבל אם יהיה עמי אשדלו בדברים עד שישכר אמר לו אם כן תנסה:

תתשנן. איש אחד היתה לו אשה שלא היתה הגונה השודרה על הזנות והיה יודע הבשל גם היה יודע שאינה מקפדת עצמה על הנדויות אמר לחכם מה אעשה שהשודרה על הזנות גם אינה נזחרת בימי נדויות כך יש לה אם הייתי קרב אליה בימי טומאתה כמו בימי סחרתה ואיני יכול להיות בלא אשה ורציתי לתת לה גם ואין קרוביה מניחם יאותי ואני צועק לקהל [א] ואינו מוקל לי ואינם מאמינים לי ואין משגיחין בדברי אמר לך לארץ מרחקים מאד ושלה לה גם ותקח לך שם אשה ותאמר להכמי אותה העיר כל העניין כרי שלא יאמרו אם יש לך אשה אחרת אסור אתה ליקח אשה בכאן (א) כד' אליעזר בן יעקב ואם היא תקבל חגם טוב ואם לאו הרי אינך חושב כיון שאתה יודע שהיא רעה בזנות או בנידות ואם תקבל גם תשלה לה דין כתובה:

משנת אברהם

סימן תתשנ"ה

קע"ת, ט' הניח הרמ"ל ג' דעות, והדעה האחרונה אף צומן הזה הנעל נלמן, ע"ש. ועי' נפתחי תשובה שם מה שהניח צמס הרבה אחרונים וזה. ולוין כלן לכאורה סתירה מדברי רבינו שהזקק הנעל ללכת למרחקים ולא החירו לו במקומו לישא אשה ארת, כי אפשר שיעקר המניעה לא היתה מלד הנית דין אלא שקרובי האשה לא היו מניחים לו לישא אשה אחרת לו לגרשה נע"כ.

ופעם הדבר, כי אי אפשר לכופ את הנעל לדור עם אשה שלנו נוקפו כי שווי' חנפשי' תחיכה דליסורא, כדלמריק נכתובות ט' נלמן לאוסרה עליו, פירש"י ודע"פ שאין הדבר הזה יכול להתגרר אלא על פיו, לגבי נפשי' הוי מהימן לשווי' עליו תחיכה דליסורא אבל להפסיד כתובתה לא מהימן, ע"ש. ומה דלמריק חסם משום זיקה דלין אדם טורח נסעודה ונפסידה, היינו דוקא להפסיד כתובתה אבל לאוסרה עליו נלמן נלי זיקה. והלא ק"ו הוה, מה חסם דליכא למימר מיקם הוה לא קים לי' פירש"י מתוך שפנוי ה' ולינו נקי מיקם הוה דלא קים לי' כסבור שאלא פתח פתוח ולינו כן, לכל זאת נלמן, היכי דטוען ולדי שהכשילתו נדבר אסור דלא שייך למימר שטועה על אחת כו"כ שנלמן.

אולם נכנסת הגדולה אה"ע סימן קט"ו הניח דעות שונות אם הנעל נלמן לאסור את אשתו עליו על ידי עלמו ולהפטר נצטיל זה מהתוס' דר"ג, ולו הן השיטות:

א) **המתרש"ל** תשובה סימן ל"ג כתב: דוקא נידון של מהר"ק שהיה נתנה אלצב בין שינוי ואמרה לו שהיה טמאה, אבל האומר שראה אשתו זניחה או שהלמין לעד אחד שאמר זניחה מנדן אותו מטעם חדר"ג, ולאו דוקא מנדן אותו אלא כופין אותו לכל דבר המשועבד לה כגון שארה כסותה ועונתה, כאשר כתב רבינו שמשן מייבגיל על אחד שראה נאשתו זניחה דליכא למיחש שחל עיניו נתן נאחרת ולינו יכול להוליא נע"כ מפני חרס דר"ג.

ב) **שיבת הר"ם** מטרלני: לכ"ע אין מנדן אלא כשחלמין לדבריה נלי שום עדות אבל כשחלמין לעד אחד אין מנדן אותו. ולדעתי ראי' מפורשת לזה מהש"ס קידושין גבי הלוי סמיח דלמיר לי' אי מהימן עליך כני תרי זיל אפקה. ג) **הגהות מיימוני** פכ"ד מהל' אישות כתב: הורה הרב ר' יוסף האומר שאשתו זניחה אינה אסורה לו לפי משנה האחרונה שחל עיניה נתנה נאחר, כן נמי היישיבין לאחר תקנת ר"ג שחל עיניו נתן נאחרת.

ד) **ודר"ם** מטרלני כתב דלכל זאת לאחר שאומרים לו ננית דין שאינה אסורה לו והוא אומר שלנו נוקפו אין מנדן אותו ויכול לגרשה ולוין עליו חדר"ג.

[א] אם אהנה וכו'. כלומר, רבינו מפרש אלה לא היתה שטאה על יעקב, ובה אזל לא הקושיא לך הוליד יעקב ננים מלאה הלא זה בכלל בני שטאה (נדריס), אלא כמו שפרש הרמב"ן ז"ל (בראשית כ"ט, ל') כי שתי נשים שהלחת אהנה מלד תקרא השניה שטאה כנגדה, כמו שאמר ויהננ גם את רחל מלאה, לא ששטאה, וא"כ מה שאמרה לזה: כי עתה יהנני איש, אין הפירוש שלא יגרשה כמלמדם נמד"ר נלמן של אלו אני מגרש, דהא לא שטאה מעולם ומהיכי חיתי שיגרשה, אלא שאמרה לזה כי עתה יהנני לא פחות מאשר אהננ את רחל, ועל זה מקשה רבינו שפיר: אם אהנה תלוי וכו'.

סימן תתשנ"ח

אם יש להתיר חדר"ג כשאשתו מכשילתו בדבר האסור, בלי עדים.

[א] ואינו מועיל וכו'. את הסימן הזה הזכרתי בהפתיחה לחלק ח' ד"ה „הנזדקות" והנלתי את דברי הגאון נעל ישועות מלכו אה"ע סימן נ' בהתווכחו עם רבינו ירושלים נדון של סימן זה, והוא ז"ל מסביר את דברי רבינו שהרבנים נמרחקים ילמינו לו נמה שהוא טוען כי אשתו אינה מקפדת לשמור עלמה נימי נדחה משום הפה שאסר הפה שהתיר, ועל ידי כך יתירו לו את החרס של רבינו גרשום מלוה"ג. וכבר כתנתי כ"פ נחלק זה שמכלן נשמע שנימי רבינו כבר הי' מקובל חדר"ג בין האשכנזים.

והנה מדברי רבינו נשמע שאין להתיר את החרס של רב"ג אפילו כשחשודה על הזנות ולינה זמירה ננדחה אלא א"כ יש עדים נזה, אבל נמה שהנעל עלמו טוען אין חלמינים לו נזה. ולאו דוקא שאינה אוננת כתובתה נלא עדים והתראה אלא אין מתירים לו לישא אחרת, דהא מיירי רבינו כשרולה לשלם את הכתובה כנראה מסיום הסימן: תשלח לה דין כתובה. ולכל זאת לא רצו להתיר לו במקומו לישא אשה אחרת. **אולם** נש"ע אה"ע סימן קט"ו, ז' מצוה דגם נלי עדים אם יודע זניחה, ומחילה אם הכשילתו נדבר ליסור מצוה עליו לגרשה ואסור לדור עמה ומחילה דלין כלן חדר"ג כי כן מפורש ברמ"ל סימן ח' דנחקוס שמדיעל עליו לגרשה לא נזר רב"ג. ונדבר הכתובה ע"ש נסימן קט"ו. ונאה"ע סימן

ובשורת הרדנ"ז ח"א סימן תמ"ה לאחר שהגיד דברי האשרי להלכה ולא חמרו ואלו יולדות שלא נכתובה אלא דוקא הסגיות נמשנה, היינו שהאיסורים שהאשה עושה הם רעים להנצל כמו נודרת ואינה מקיימת שנתון נדרים ננים מתים או שהיא פרוזה דרגלים לנדר שזמנה תחתיו או שמשמשתו נדה או מאלכילתו דבר איסור, אבל כשהיא אוכלת דברים אסורים אינה יולדת נלי כתובה. וכתב הרדנ"ז על זה: אבל תנא מלרע למי שרואה אשתו עונרת על גופי תורה ואינה מנרשה, דכיון דהיא אינה זהירה באיסורים לעצמה, גם אותו תכשיל והוא לא ידע, ועל זה נאמר גרש לך ואל קלון וגו' ואומר אני דנכונן זו לא תקטו ראשונים שלא יגרש אדם את אשתו אל"כ נתון לה את כתובתה אלא זורק לה את גיטה ויאשר עליו כתובתה חזו וכ"ל עכ"ל.

והנה הרדנ"ז נאמר הוא מן הספרדים שלא קבלו את החדר"ג לא מיירי מענין החרם, אבל מדבריו יש ללמוד שלא נזר ר"ג לדין נמקום שהנעל יודע שאשתו עונרת על גופי תורה, דהא לא חמיר חרמו של ר"ג מתקנת חכמים שלא לנרש נלי פרעון כתובה ולכל זאת מתיר הרדנ"ז לזרוק לה נט הגם שאין ניד הנעל לשלם את הכתובה, כן נמי לדין חין כאלן חרם נכונן זה.

ובשורת נרית אברהם אה"ע סימן פ"ח האריך מלד דנדרים אלו ומניח משם כעט כל השיטות ולהשיטה הסוגרת שהנעל אינו יכול לנרש נע"כ אם אין לו עדים אע"פ שלנו נוקפו ומלמין שאשתו עלולה לשמש נדה או להאכילו דבר אסור, קשה להנין חיד ס"ד שרנינו גרסום תיקן תקנה כזאת להאכיל את האדם דבר שהוא חושש אסור לו, והיא כעין קושיית הר"ן בשלמי נדרים נסוגיאל דהאומרת שמהא אני לך. ולחידך ניסא קשה מה שהקשה נספר מהר"י הלוי הונא ננרית אברהם הכ"ל דאם נאמר דהנעל עצמו נאמן לנרשה נע"כ נאומר שראיה אזינתה ואין לו אפילו עד אחד ולא רגלים לנדר, אל"כ מה הועיל רנינו גרסום נגזירתו, הלא כל אחד יוכל לומר כן ותנטל הגזירה מכל וכל.

ובשורת שנ יעקב חלק א' סימן מ"ז כתב דלא שייך לומר שכל אחד יאמר אזינתה אשתו כי יטרך לומר עם מי זינתה ויתנדר שקרו, ע"ש. ולא זכיתי להנין אם אתה אומר שיתנדר שקרו הרי זה דוקא אם הדבר לריך נירור נעדים אבל להשיטה האומרת שאין הנעל לריך לעדים מה שייך שיתנדר שקרו, ועוד נטוען שהאכילתו דבר אסור מה איכא למימר.

ואני מוסיף להקשות דאם נאמר שהנעל נאמן לנרשה נע"כ נטענה של זנות או שהאכילתו דבר אסור, לא נלמד שנתטל הגזירה של רנ"ג אלא דהתקנה תהי' לתקלה, דעד שלא נזר ר"ג את נזירתו ה' יכול לנרשה נע"כ מפני שלא מלאה חן נענינו ועכשיו נע"כ יעליל עלי' אזינתה או שהאכילתו דבר אסור ויגרשנה וזו איש לא יאמנה שזו משום השם הרע שהגזיר נעלה עלי' שלא כדת.

ועוד הלא אשה שטוענת מאום עלי נעלי כופין אותה להוליאה. וכתב הרמז"ם ז"ל נה"ל אישות משום שאינה כשנויה שנתעל לשגולו לה, ע"ש. ומתנדר דלא גרע איש מאשה וא"כ לריך להיות שמי שאומר על אשתו מאוסה היא עלי יוכל לנרש נע"כ משום דנאמר דלא תיקן רנינו גרסום נמקום שזו הדין לריך לנרש כדי שלא לכופו לנעול את השנואה עליו ושיהי' הנניס נני שנואה, וא"כ נעלה את כל התקנה דהא כל מי שרואה לנרש נודלי שהיא מאוסה וענוה עליו, אלא ע"כ דלגם זה תיקן רנינו גרסום את תקנתו שלא לנרש נע"כ, משום דתכלית של התקנה היתה שלא תהיינה ננות ישראל כהפקר לכל מי שיעלה על דעתו לנרש, וא"כ חיד נאמר שמי שנא ואומר על אשתו אזינתה או שהאכילתו דבר אסור יהי' מותר לו לנרש.

ועלה נדעתי לומר דהשיטה הסוגרת דנאמן הנעל לומר שראיה אשתו אזינתה או שהאכילתו דבר איסור הגם שאין לו עדים, ולא חמירין דעיניו נתן נאמרת או שרואה לפטור ממנה משום שאלה וכדומה, משום דמהימן נמינו דלי אינו חושש לתרם דרנ"ג למה לו להוליא אם רע על נת ישראל שהוא איסור דלורייתא הלא ה' יכול לנרשה נע"כ ויעזור רק על חדר"ג ויפטור ממנה, אלא ע"כ שהוא חושש לחדר"ג ואינו רואה לעזור לכן מהימנין לי דמה שאומר הוא אמת, ואין לומר דיותר רואה לעזור על חדר"ג וגם לעזור על איסור הולאת אם רע שלא יתנדר מלעזור על חדר"ג על ידי נירושין נע"כ שהכל ידעו. חלה, דמסתמא אדם יותר חשוד לעזור על איסור של חדר"ג מאשר על איסור תורה של הולאת אם רע, ועוד יש לנו להעמידו על חזקת כשרות והגם שגם לה יש חזקת כשרות שהיא כשירה, לכל זאת מלמינים לו נמינו הכ"ל מפני שכבר כתב הר"ן נסוף נדרים דלמירין דאשה האומרת נפני נעלה נירשתי נאמנת דאין אשה מעתה פני' נפני נעלה משום דהוי העזה עונא לאפקוי נפשה משיענדול דנעל, כך נמי חין הנעל מעת נפני אשתו לאפקוי נפשי' מאשר הוא משוענד לה, והגם דלא דמי לנמרי דהא הכא לא יפטור מכל השיענד כי עליו לשלם כתובה, אבל זה עצמו שאומר עלי' אזינתה וכדומה נודלי שאין העזה יותר גדולה מזו. ולפי הכ"ל יולא שהגם דהנעל נאמן אבל דוקא אם אומר אזינתה נפני נית דין ונפטיה, ודלא כהסוגרים שאין הנעל לריך לומר נפני נ"ד ונפטיה אזינתה.

אם אמרינו מנו מטענה למעשה.

אלא דיש לעיין אם אמרינו מינו נכהאי גוונא, דאפשר דלא אמרינו מינו אלא מטענה לטענה, כלומר אם חמירי לומר דהטוען הוא שקרן ה' יכול לטעון נשקר טענה היותר מועלת לו מזו, כגון מודה נחקת שה' יכול לטעון טענת כופר הכל, אבל מינו מטענה למעשה כגון הכא שעכשיו הוא טוען שהיא זינתה והמינו שה' יכול לנרשה חין זו שה' יכול נטעון טענה אחרת אלא שה' יכול לעשות מעשה, אפשר דמינו כזו לא אמרינו.

אולם נראה דדמי האי מילתא להא דלמירין נניטין נ"ד, ה' עושה עמו נטעירות ואמר לו טעירות נעשיתי עמך נטמאלו נאמן, משום דנידו לטמאלות, הרי דלמירין מינו מטענה למעשה, ואפילו לפירוש הרא"ש אם דאין זה מטעם מינו אלא משום נעלים מהימנין לי עי' ננתיבות נמוה"מ סימן פ"כ כללי מינו את י"א, הלא הכא נמי נידו לנרשה כהתם, ודמי חמש לנעל האומר נירשתי שנאמן משום דנידו לנרשה.

ולפי' דברי רנינו האומר שאם הנעל הולך למרחקים למקום שאין יודעין נז שהוא נשי נאמן לומר שאשתו זינתה מטעם מינו דלי נני שחיק, חין להקשות אל"כ גם נאלן נמקומו יהי' נאמן נמנו שה' יכול ללכת למרחקים ולהפטור מאשתו. חדל דלא אמרינו מינו נכהאי גוונא שה' יכול לעשות דבר שיש בו הולאה יחירה וטירחא גדולה, ומי יודע אם יש נידו ללכת למרחקים שמה לא יהי' לו אם ממה להתפרנס. ועוד, דלא אמרינו מינו אלא אם ה' טוען טענה אחרת אז היינו דוקקים להאמינו, כלומר, חן שמסופקים עתה אם אומר אמת היינו מלמינים לו נהטענה האחרת, אבל נ"ד אפילו אם ילך למרחקים ה' רק הנ"ד שנמרחקים מלמינים לו אבל לא אמתו, ונכ' לגני דידן לית לי' מינו, וק"ל.

חילוק שבין חדר"ג לקבלת מי שטרע.

ועתה זכיתי נספר נפנת פענת על אה"ע מהנאון מראנאלאו ז"ל ורליתי אם כמה תשונות נענין זה, ודעתו שהנעל

תתשנ"ב. איש אחר בא לפני חכמים אמר להם תודיעוני מה לעשות שיחא לי תאוה לאשתי ולא רצו החכמים להודיעו כי ידעו החכמים [א] שיחא זונה :
תתשנ"ג. מי שיש לו שום חפץ ובא אחר וחפץ לקנותו ויודע שאם ימכור לו יתננו לזונה כמתנן נמצא [א] שחטא זה על ידו [אל ימכור לו] :

תתשנ"ד. מי שאינו יכול במצב לזקק עם אשתו לא יתקור אחר דברים האסורים לאכול (א) בנח הדג שיש לו ח' אצבעות ושאר דברים האסורים אל יאכל אלא דברים המותרים בנח יבשל (ב) קדרשים ולא ימלא (ג) כי המלח כמכל התאוה (ד) אבל שומים צלויים והם לאוכלם מרבה הזרע (ה) דג מליה חרינג"ש סבמלין התאוה וגם (ו) קמניות סבמלין התאוה (ז) וכרשין היין אבל קדרשים מבושלים מרבים הזרע וכך יעשה לנלול דק וישים בקדרשים וכיום יאכלם ואם ירצה לשתות יכססם כשיניו את הנלול ויבלע וישתה ובלילה [א] בלא אכילה ישמש אבל דבר האסור [ב] אל יאכל :

משנת אברהם

לאמן נאומר שאשתו זינתה ואינו לריד לעדים לענין תר"ג משום דהוה כעין מי שפרע שמקבל עליו לטוהא דרננן, כן נמי זה האומר שאשתו זינתה וכדומה הרי מקבל עליו החרם אם אינו אומר אמת. ואם אומר אמת אין עליו שום איסור ואדם נאמן על עצמו דנדר איסור, כלומר, נאמן נאמרו שאינו עושה איסור, ע"ש בסוף סימן כ"א. ומסתמך על דברי התוס' בזכורות י"ג ד"ה הכי קאמר, דמי שפרע אין זה דין, כלומר אלא ענין של איסור. אולם נעלם הדבר חילוק גדול יש בין מי שפרע לתר"ג, דמי שפרע מתחילה כך תיקנו חכמים שלא כדוף כלל אלא אומרים לו מי שפרע וכו' ואם מקבל עליו את המי שפרע שזו אין לני"ד עסק בו, אבל תקנת ר"ג הייתה להגן על האשה שלא תתגרש בכל זמן שהנעל רולה לנרשה, ומה תועלת יש בתקנה זו אם הנעל מקבל עליו חרם, ונדלוי שהנאון הנ"ל לא כיוון אלא לשם דמיון נעלמא.

ורומה לסנר"א זו כתוב נש"ת שאל ומשיב ה"א סימן א' הוה לאונו : אבל כל שהוא טוען כן א"כ הוא אומר שידע נדלוי שאין כאן חרנגמ"ה אין מה איכפת לן בזה, ממ"נ אם שקר טוען יחול עליו חרנגמ"ה אף שלא נכרה אותו, ואם אמת טוען תע"ב שנגרש רשעה מניחו ע"ש. אמנם כן הוא אבל זה דוקא אם החרנגמ"ה נא לשם עונש על מי שעובר אבל אם התקנה לנדר נדר שלא תהי' כל אשה קלה נעיני נעלה להוליא, הממה נפסך הנ"ל אין בו ממש.

ובשרי חמד אסיפת דינים מערכת נירושין סימן ז' אות ג' אסף ממה אחרונים אם הנעל נאמן כשראה נעלמו שאשתו זינתה ע"ש, דיש אומרים נאמן ויש אומרים אינו נאמן דחושין שמה עיניו נתן באחרת, ע"ש.

ורדינא הנה נאנני מר אה"ע סימן י"ג, י"ד, לאחר שהניח את דברי המני"ט הנ"ל להנעל עצמו נאמן, כחצ : ולדינא נראה נעד אחד ורנלים לדבר יכול לנרשה נע"כ, והיינו דוקא כשהנעל טוען כן והעד מעיד שהוא כדנריו, אבל כשאין הנעל יודע אלא מפי העד, אין הנעל מחויב להאמין להעד והרי היא נחוקת כשרות כנחילה ע"ש, משמע דעל פי עצמו שאומר שראה או ידע זינתה אינו נאמן ואין מתירים לו. ומסתמך דכן הוא הדין דא"כ אין לך צת של אברהם אינו יושנת תחת נעלה ותמיד תהי' עשויה להתגרש על ידי הולאת סם רע, ונפרט נדור הפרוך כנימינו שאין להחיר אלא עכ"פ נאומדנא דמוכה וזרנלים לנדר. ומדנרי רנינו שנסיון זה ראי' גדולה לדין זה דהרי נמקומו לא היו מתירים לו.

ובעוברת על דת או נעיניו כיעור דעת מרן נא"כ דלריד היתר של מלה רננים. וזינתה ממש ויש עדים מתירים

לו לישא אחרת או לנרשה נע"כ נלי היתר מלה רננים. וזינתה ויש עדים אין מן הגורד לזכות לה נט על ידי אחר, ונמומרת לריד היתר מלה רננים וגם מזכין לה נט משום דמנאר נרמ"א סימן ז' נהמירה וסרה ויש לה עד אחד שלא נעמלח מותרת כשניה, ואם הייתה אסורה מן התורה לא הי' עד אחד נאמן, מנאר דאין אסורה אלא מדרננן, וא"כ מן התורה היא אשתו, ולדעת הש"ך חרם דאורייתא, לכן לריד נמומרת היתר מלה רננים וגם לזכות לה נט (ומה שכתב הנאון מראנאלאו בתשובות הנ"ל שאין שום מונן לנט על ידי זכר, לא זכיתי להגין, ונדלוי דאין שומעין לו מאחר דהיפך מדנריו מנאר נאה"ע סימן א'), ונמקום שמתירין לישא אשה אחרת אין לריד לקבל העדות דוקא נפני האשה אם אי אפשר.

ובארצות הללו שהרנה נשים דרות עם אנשים אחרים לאחר שקיבלו נט על ידי צית המשפט המדיני הגם שלא נתגרשו מנעליהן ננ"פ, נדלוי דהוה היו זינתה ממש ולא מותר הנעל לישא אחרת נלי היתר מלה רננים ונלי נט על ידי זכר כנ"ל, אלא שריד צירור נמור על ידי עדים נאמנים שהאשה דרה עם איש אחר.

סימן תתשנ"ב

[א] **שהיא** זונה, כלומר ממה שסיפר להם שאין לו תאוה הנינו שסינת הדבר היא שהיא זונה עליו, אבל אין צוה די צירור שהיא אסורה עליו ונדלוי שאין יכול לנרשה שלא לרנוה.

סימן תתשנ"ג

[א] **שחטא** זה וכו', כלומר אין צוה משום לפני עור נמור דהא יכול ליקח הספן מאחר ולא היו דומיא דקאי נחרי עברי דנהרא, ובש"ס ע"ז ו' מניח ראי' דקתי לא יושיט ולא קתי לא יתן, וכבר הנאנני נח"א דהגירסא נמוספתא היא לא יתן, וממילא לפי התוספתא אפשר דגם נלא קאי נחרי עברי דנהרא עובר על לפני עור.

סימן תתשנ"ד

[א] **בלא** אכילה וכו', אינו צרור מה הכוונה של מעשה הנללל, ואפשר לשער שהכוונה דאכילת עדשים

חחשטא. (א) בספרי הסבך נמצא שיש מין וג שיש לו אצל פיו כעין שני קרניים, לכן נסחת הגדס : כי אצבעות מתוקות. (ב) בצה לורך מאמר הי סכ"ב : קדרשים מרבים מרה שחורה, ואולי כשכיל זה נהגו להאכל קדרשים לאבל ביר ססיג וירושלמי ברכות פ"ג ובבבלי ב"ב ס"ה. (ג) גריסין ע"א : שמונה ספעשים את הורף ואלו הן המלה כר. (ד) כן כתב אליהו רבה ס"י ר"ט, אבל בבבא קמא פ"ב א' גבי תקנת עורא לאכול שום בערוב שבת לא הוכיחו צלוי. (ה) יעקב ברכות מ"ד ב' : וג קטן מליח כר.

(1) יעקב ספחים ק"א ב' איוהרו מבוששא, ובערך ערך כומושא ובירושלמי כלאים פ"א ח"א : מול השעועית אמר ר' יונה לפת בקרא שמה שעועית שהיא משעשעת את הלב ומשלשלת את בני מעיה וירוש' הר"ש כלאים פ"א מ"א ספמסס את הלב, ועיין יוסא ר"ת א' : אין מאכילין אותו לוב מי גריסין של פוליא ולא כל דברים המכרישים ליד סומאם הרי שפול מין קטנות מרבה תאוה. (2) ברכות מ"ד ב' אמרו : כרישין קשים לשנים ורשים לבני מעיים, ועיין צידוכין ג' א' : הא בתומי וכדתי וברשיי שם ר"ת תומי.

תתשסב. איש שלקה אשה (א) וכשמו אותם שאין יכולים ליוקק יחדיו ועסקו בשביל רפואות שנה ושנתים ושליש ולא חוקיל להם עץ לחם שהם יחדיו למה אמרה תורה (דברים כג ב) לא יבא מצותך דכא וזרות שפכה בקהל ח' (ב) ולא חזקיר [א] פרים המה כי אינו נודע לבני אדם אבל איפודא איבא וכן מי שהוא מכושף שנה או שנתים ושליש שאינו יכול ליוקק לאשתו [ב] יגרש את אשתו ויקח אחרת והיא תנשא לאיש אחר ויהיו לזה בנים ולזאת כי (ישעיה מה יח) לא תהו בראה לשבת יצרה:

משנת אברהם

אפשר להחירה נלו ג"פ, לכן נחזי חזק חס יש לסמוך על הפסק של הח"י הנ"ל.
אל"א שהסגנון של התשובה הנ"ל אינו נהיר כל זרכו, כי נתחילת דבריו כתב: שאלה, אחוה איש שיטען על ביתו ולא יעמוד, חיכך אחר הקידושין, וכבר עשו לו כמה רפואות טבעיות וסגולות ועל ידי מכשפים ולא הועיל ולנסוף נדקו אותו נסיוני פרים ומלאו בו רוב, ואמר גדול אחד, "נגונה אסור" שנראה לו להלכה לא למעשה שאין נריך גט דודאי אדעתא דהכי לא קדשה נפשה, ומשום יגדיל חורה אחרתי אהכמה לתט אחר זה אם אמת או לא וכו' ולאחר כל המשל ומתן שלו נהלכה גם הוא נל לידי מסקנה דמה שכתב נש"ע סימן מ"ד והוא מן הרמז"ס ז"ל דפרים שקידש נריך גט היינו כשידעה בו שהוא פרים אצל כשלא ידעה בו אין זריכה גט דהוי מקח טעות, וסיים: ונלפע"ד להלכה ולא למעשה. א"כ למה חרה לו על הגדול שאמר כן וכתב עליו כי אחר, "נגונה אסור", ואולי נריך להיות נראש התשובה כי הגדול אחר נגונה אסור, "להלכה ולמעשה" כי אינה זריכה גט, ועל זה חרה לו להנצל חוות יליר כי למעשה אין הוא מסכים עם אותו גדול, אחרת לא אוכל ליישג את הסגנון.

וכתב עוד שם נסוף התשובה דמה שכתב נאה"ע סימן מ"ד והוא מהרמז"ס ז"ל דפרים שקידש זריכה גט היינו נדידעה בו שהוא פרים אי נמי נפרים דמני נעיל ליירי כמו שכתבו המפרשים גני פוטיפר, עכ"ל. הנה מה שכתב מפוטיפר, לא ידעתי כוונתו דשם כתבו על מה שאמר דנשעת תשמיש סיפרה לו, והקשו הלא אמרו דנסתרו כדי שלא יהי לו חלוא ליוסף, ועל זה אמרו דלפטר שנסתרו לזכרים ולא לנקבות, ואין לו אס ענין לנ"ד. הלא שלא ידעתי למה לו להניח מותרת לחמו, הלא כמעט כל מקום שנאמר נגמ' ניב פרים משמעו על מי שאינו יכול להוליד אצל לא על מי שאינו יכול לנעול, כגון קטן וקטנה דלא חולצין אליצא דר"מ קטן שאל יונאל פרים ומנאל פונע נערוה שלא נמקום מצוה, ואי ס"ד דמיירי נפרים שאינו יכול לנעול מה פונע נערוה איבא אטו המחמר שעושה נינמתו היא פגיעה נערוה הלא הניחה על אשת אחיו היא הפגיעה נערוה. הלא ודאי דהכוונה ניב פרים היא נזה שלא יוכל להוליד ונזה הוא פונע נערוה, כי כוונת החורה היחה נהרתת איסור אשת אח נמקום מצוה כדי להקום שם לאחיו, ח"פ.

קידושי פרים אי דתי קידושין שאין מסורין לביאה.

הנה מה שכתב החו"י להקשות מקידושין שאין מסורין לביאה דהוי קידושין, לפע"ד לא קשה כלל דהא זה דוקא נספק קידושין שאין מסורין לביאה כגון המקדש אמת ומשתי אחיות דעל כל אמת יש ספק שאל או קידש אצל נודלי קידושין שאל"ל הלא משנה מפורשת: המקדש אשה ונתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות. הלא דאין זה ענין כלל לשה דקידושין שאל"ל דהתם הטעם משום איסור אינן מסורין לביאה והכא

נלילה מומעט הזרע אצל שתיית מים שיש בהם נגיעה מעדשים מועיל, לכן מיעזן לשים דבר עגול של צמר או זרעים נהעדשים כדי שהמים שבו נהשלו העדשים יתנעלו לתוך העגול והאדם ישנה לחוס. ואין זה אלא השערה גרידא.
[ב] אל"י יוכל וכו'. משום דדבר זה של אכילת הדגרים אינם נתורת רפואה אלא נתורת סגולה וכבר כתב הרמז"ס ז"ל נסוף יונאל דלפילו לחולה שיש בו סכנה לא הותר אלא דגרים אסורים שיש בהם משום רפואה ולא משום סגולה.

סימן התשס"ב

פרים שקידש אשה אם צריכה גט או דתי מקח טעות.

[א] פרים חמה וכו'. ראה לעיל סימן תתשנ"ו.
[ב] יגרש את וכו'. משמע מדברי רבינו שהיא זריכה ג"פ ואין כאן קידושי טעות, ונתשובה הראשונה נהתשנ"ז ח"א מפלסל נתוך אחר דגרים נענין זה. והשאל שם כתב לדעתו אפילו קידושין מדרבנן ליכא דמספר כחונה נלמד שכך כתב לה וליעול לותיכי כאורח כל ארעא, והרי זה כמקדש נתחלי זה ולא קיים דלפילו גיטא לא נעיל. ועל זה השיב התשנ"ז: וגם זה אינו מספיק להחיר אשה זו דשאל אחר הקידושין נולד בו ענין זה ונעת קידושין ראוי הו' לכך, ועוד שאל אינו היום ראוי לכך אפשר שיה' ראוי לאחר זמן ויתרפא מחלתו חולי ותשות כה, וכבר ראינו מי שאירע לו כך ושנ לאיתנו, והאריך שם לנטל טענת השאל, עיי"ש. וראה נש"ת חוות יליר סימן רכ"א דנדר אחד שנאלאו בו רוב סימני פרים ואע"ג דהוי פרים חמה ומותר לנל נקהל מכל מקום מסיק שם דאין אשתו זריכה ג"פ היכי דלא ידעה מקודם שיש בו חוס זה משום דהוי קידושי טעות. ומ"ש הרמז"ס טומטום ואנדרוגינוס שקידשו הוי קידושי ספק היינו כשידעו מקודם אצל נענין אחר הואיל ואי אפשר לנל לידי ביאה לא הוי קידושין כלל. וכתב שם דלא קשה ממה דקיי"ל כאלני דקידושין שאין מסורין לביאה הויין קידושין, שאני התם דאין טעות נקידושין נבוס לז וכו' ע"ש.

ואפשר שאין סתירה מדברי רבינו, דננדון של רבינו המניעה היא סטראית ולא שאינו ראוי לביאה נענס, ולכן מנריך גט, אצל נמקום שאין האיש ראוי לביאה כלל ואין לו חרופה לחלשותו אפשר דלינה זריכה גט אם לא ידעה מזה קודם הנשואין משום נקח טעות כדברי החו"י הנ"ל.
והנה הפסק הנ"ל של נעל חות יליר מענין הרבה כי נש"ע אינו מפורש כדבריו, כמו שאנאר, ושאלה זו מופיעה לתכופות שהנתי דינים של המדינה מנטלים את הנשואין של הזוג לאחר שנתנר על ידי רופאים מומחים כי האיש אינו נר נעילה ושאין לו רפואה למיחוסו זה, אולם מדיני ישראל אנו מנריכים תמיד ג"פ, והרבה פעמים יש שהנעל מפרנ ליתן ג"פ או מתעלם ואינו והאשה מתענגת, ולפי החות יליר הנ"ל

נפרק דר"א פיר: לשברך בכל דרכך הוא דרך חתנים נחבנתו ריכ לחילי זה. (ב) בספרי תבא פיסקא רבי: לא יבא מצות דכא בר אמר רבי ישכאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שמעתי שמי שאין לו אלא אחת והו סריס המה בר ויעזין אבן העזר סי' ה' כל הדינים השייכים לזה.

תתשסב. (א) החולי הזה מוכר כתרומם ירושלמי דברים כיד ר' ובידושלמי סנהדרין סוף פ"ו, וכתב ר"מ בן ישראל כנסרו נשמת חיים מאמר ג' פ"ח: ראה נא אמיתת הדברים אשר כתבנו סענין אסרת החתנים בר ורצ"מ לונק כנסרו ירושלמי מחברת א' מספר כי עד היום תהא מאמינים רבים מושבי ירושלים באמונת זו, ואולי מה שאמרו

משום שעלם הניחה חין נאפשרות ולא משום האיסור. ואי משום קשאת"ל הוי אחינן עלה לכאורה נודלי שהיינו אומרים שזריכה גט כי כלל הוא דווקא היכי שהקידושין גורמים לאסור הניחה אצל לא נענין אחר (תוס' קידושין כ"ח), אצל הכא חין הקידושין גורמין כלל לזה שליטו יכול לנעול. **אור"ח** כד מעיינין שפיר נהאי דינא דקידושין שאין מסורין לניחה ננין דחין זה דווקא כשהקידושין חין מסורין לניחה מתחת חיסור אלא גם כשהקידושין חין מסורין לניחה מתחת חיי אפשרות כגון נסרים גמור שליטו נר ניחה, הוי קידושין שאין מסורין לניחה. דהנה הילפתא לקידושין שאמ"ל היא מדכתוב כי יקח איש אשה ונעלה, ואחרינן דמנינן ונעלה כשמע דנענין רחוי לניחה (קידושין כ"ח), ואטו כתיב כאן שתי' רחוי מזד הדין, אלא דהיכי שאין הקידושין רחויין לניחה מזד הגוף כגון סרים צוה הכל מודים שאין אום מתא נהקידושין, משום דתכלית הקידושין היא שתי' הניחה נישא היתר ומצוה, אצל כשי' אפשר לנא לירי ניחה כלל מה תכלית יס נקידושין כאלו, וכך כשי' כאן ודלי קידושין שאין מסורין לניחה מזד הדין כגון המתקדש אשה וצוה הכל מודים דחין הקידושין חלין משום דלי אפשר לנא לירי ניחה כלל ודומה לחין רחוי לניחה מזד הגוף, ולא פליגי אלא נספק קידושין שאין מסורין לניחה מזד הדין, ומה שחידשו התוס' דלא אחרינן קידושין שאמ"ל אלא דווקא כשהקידושין הן הגורמין לאיטו רחוי לניחה, זה דווקא כשאינו רחוי הוא מזד הדין ולא כשאינו רחוי נעלם.

ורב"ר זה שהכל מודים נקידושין שאין מסורין לניחה נודלי, שאין קידושין, כתוב נאנני מלואים ריש סימן מ"ג, צס הרשנ"ז ז"ל שהקשה לאנני דלית לי' דרנה דהא אוחיני עלה שס נש"מ, ח"כ מ"ט דשתי אחיות דחינן מקודשות, וכתב לנצטר קינלה מרנה, ועוד כתב: ואפשר דאנני מודה בחין מסורין לניחה נודלי ולא מתחת ספק, ע"ש. ולדעתי היכי שאין מסורין לניחה מתחת הגוף שליטו רחוי הוי ודלי קידושין שאין מסורין לניחה, ודמיון לנצטר מתא שאלו: אף כל שאיסור גופו גרם לו ילא מוקדש שאין חיסור גופו גרם לו אלא חיסור דנר אחר גרם לו (פסחים מ"ח). חיונן דלפילו נאיסורים גרע חיסור גופו מאיסור דנר אחר, ורזה נספרי משנת אברהם ח"א דף כ"ח שהארכתי הרנה נדברים הדומים לזה.

א"ח שפלא לי על החו"י שלא הניא מדברי התוס' ניצמות ס"ה נסוף ד"ה שנינו לניחה, וד"ה כי הא, שספק הרינ"ז"א על אשה שהיתה טוענת על נעלה כי חין לאיש נגורוה וכו' דהשאלה רק לענין הכחונה והתוס' והבדולא אצל גט נע, ועי' שם שהתוס' השוו זאת לנכנסה לחופה ולא נעלה, משמע דלפילו לא ה' יכול לנעול מעולם גם כן הדין כן ע"ש. ורזה ח"ע סימן קנ"ז.

ועוד הלא משנה מפורשת היא: אשת סרים שותה, ונגמ': פשיטא מהו דתימא מנלעדי אישך אחר רחמנא והאי לאו נר הכי הוא קא משמע לן (סוטה כ"ו), ופירש"י קמ"ל דלמקדס שכינת נעל לנעול הוא דלתי וסרים נר שכינה הוא ואלע"ג דלאו נר זריעה הוא וכו' משמע דלמלא הסרים לא הי נר שכינה אשת סרים לא היתה שותה משום דנענין קדמה שכינת נעל לנעול, ואם נאמר דלי הוא לאו נר שכינה הוא הקידושין נטלין למה לן טעמא דנע' קדמה שכינת נעל לנעול תיפוק לי' דלאו אשת איש היא, ואפילו נאמר שהכונה נדברי רש"י היא: קא משמע לן דלמיקדס שכינת נעל לנעול הוא דלתי, וסרים נר שכינה הוא, כלומר דאם לא ה' נר שכינה לא היינו זריכים למעטו מקרא זה אלא משום שהקידושין נטלין. אולם חוץ מזה שאין המשמעות של לשונו של רש"י הוא כך, אצל זה נצוה ששית התוס' לא כן הוא, שהרי כתבו שם נדף כ"ו ד"ה שחוף, פירש ר"ח שאינו נעול כדרכו ואיטו מזריע וכו' תימה אחי נקט שמואל שחוף ולא נקט סרים וכו'.

הרי דהר"ח מפרש דגם סרים חינו נועל וכן השחוף ולכל זאת מקלנין משום שהיא אשת איש. **א"ח** דיש לדחות ראי' זו, ד"ל דרש"י ותוס' שם מפרשים כל אחד לפי שיטתו. דרש"י שם מפרש דמירי נסרים חמה ולא נסרים אדם דלסור לקיימה משום לא ינא פ"ד נקהל, והתוס' שם הקשו הלא אפשר דמירי נסרים אדם היינו ששחה כום של עיקרין ועל ידי כך נעשה סרים, כלומר, דלאו נר ניחה הוא, ולכל זאת חינו אסור לנא נקהל דמיי לוקן שאין לו נגורת אנשים, ואטו זקן אסור לקיים את אשתו ע"ש. ומחילא לרש"י דמירי נסרים חמה שלא נשחנה אלא נולד כך, נע"כ שרדך לפרש דסרים נר ניחה הוא אלא שליטו נר זריעה, דאל"כ אלא שלא ה' מעולם נר ניחה אחי אשתו שותה הלא מעולם לא היתה אשתו דהקידושין נטלין, אלא ע"כ דנר ניחה הוא. אולם התוס' לשיטתם דמפרשי דסרים משמעו ששחה כום של עיקרין וקודם לכן לא ה' סרים שפיר הקידושין לא נטלו כי נעשה שנאחה לא ה' סרים ועכשו נעשה ששותה הוא סרים גמור דלאו נר ניחה הוא. וכן השחוף אי אפשר לו לרש"י לפרש כר"ח שאינו נר נעילה דהא תני לי' נהדי סרים וכשם שהסרים משמעו שדך נולד גם השחוף כן ואחאי שותה הא נטלו הקידושין, לכן מפרש שנצרו נשחף, כלומר, ואין נו כח להזריע אצל הוא נר נעילה, והתוס' מפרשים שהשחוף לאו נר נעילה, דמירי נעשה שחוף לאחר הגשואין. ועי' שם נרש"י שאינו מפרש דשחוף לאו נר נעילה הוא כלל.

וכנראה מדברי רש"י הנ"ל שלא פירש דמירי נשחה כום של עיקרין ונעשה חינו רחוי לניחה, דנשחה כום של עיקרין לא הוי כנסתרם מחלינו על ידי חולי אלא כלינו עשה הסירוס נידים, דלי ל"ה הלא רש"י נעלמו סונר דנסתרם מחולי מחלינו חינו אסור לנא נקהל (ניצמות כ' ד"ה סרים אדם ע"ש). והתוס' סונרים דשחה כום של עיקרין הוי כנסתרם מחלינו לפי שאינו עושה שום מעשה נידים נכלי הולדה, ועי' נספרי ח"א סימן ז' מה שכתנתי נענין שתיית כום של עיקרין. וי"ש להקשות אם איתא דסרים שקידש קידושיו נטלין משום מתק טעות ח"כ אחאי אחרינן נמשנה ניצמות דף ע"ט דרע"ק סונר סרים אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הכושר, סרים חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שלא היתה לו שעת הכושר, ר"ל אומר לא כי אלא סרים חמה חולץ וחולצין לאשתו מפני שיש לו רפואה סרים אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שאין לו רפואה. וקשה תימה לא חולץ, אצל לא חולצין לאשתו נסרים חמה אלינא דרע"ק אחאי, הא קידושין נטלין ומעולם לא היתה אחות אשתו של המת, וכן לר"א למה לי' לומר דחולצין לאשתו של סרים חמה מפני שיש לו רפואה הא אפילו חין לו רפואה תיפוק לי' דלא היתה אשתו של המת מעולם דקידושיו קידושי טעות הוי, והתוס' נריש ניצמות דף נ' ד"ה או שנמלאו חילוניות, הקשו כעין קושיא זו אחילוניית ולא הקשו כן אחתייתין הנ"ל משמע לכאורה דקידושיו סרים לאו קידושיו טעות הן משום דליתתא נכל דהו ניחא לה וטנ למיתנ טן דו. ונאמת הוליא הרמנ"ס ז"ל דינו דהושאין לקידושי סרים.

ועוד קשיא לי דלי אחרת דסרים שקידש קידושיו נטלין משום מתק טעות, ח"כ נערה המאורשה דנסקילה היכי משכחת לה הא הוי התרת ספק דשחא הארום הוא סרים וקידושיו נטלין והיא פטויה למפרע, ואלא שנאמר דחלינן נתר רונא ורונא דלינשי לאו סריסים נינהו ח"כ לילף מהכא דחלינן נתר רונא דליתא התן. ודוחק גדול לומר דחין עברה המאורשה נסקלת אלא כשהסכימה להתקדש לנעלה נכל אופן אפילו אם יה' סרים. **ואו"י** יש ליישב דנערה המאורשה שאני, משום דנצטר פלפתי נסוף ספרי משנת אברהם חלק ח' דלמ"ד כנסה נצחקת

כגון שור הנסקל שהחמו עדין, ולאחר שהעידו העדים שהשור נר קטל הפקירו, לא ה' נידו לדעת שחמו עדין ואלא יפקיר את שורו, נכגון זה לא אמרינן דהפקר נטעות לא הוי הפקר, לפיכך הדין לכל הקודם זכה נו ע"ש. וממילא הכא נמי גני האשה שלא ה' נידה לדעת נשעת הקידושין שהתקדש אינו נר נראה, דנדר זה לא נודע אלא להנצל בלנד והוא לא יגלה לה זאת, ולפעמים הוא עצמו אינו יודע מזה כגון נשואין הראשונים שלו, וזה לא אמרינן הפקר נטעות לא הוי הפקר. **א"ל** דנדר סגרא ה"ל הוא הש"ס דנ"ק ק"י דמקשה אלא מעתה יצמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דלדעתה דהכי לא קדשה עצמה וכו'. ומאי קושיא הא לפי ה"ל אין לאשה טענת מקח טעות נקידושין נדנר שאין נידה לדעת נשעת הקידושין ולא אמרינן וזה דהפקר נטעות לא הוי הפקר.

א"ל שם נגמ' משני: החס און סהדי דמינה ניחא לה בכל דהו כדריש לקיש דאמר ר"ל טנ למינז טן דו מלמינז ארמלו. ונתירון של הגמ' יש שני פירושים. רא"י מפרש: דמינה ניחא לה להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזוקה לאחיו, כלומר, נאמת אין היא רוצה להנשא להמוכה שחין אלא משום שהיא חפצה מאד להנשא לראשון השלם, הרי היא מסכמת ג"כ לקבל עליו אותו ספק שיהיה זקוקה להמוכה שחין אם ימות נעלה. אולם הגאונים לא כך מפרשים אלא דמינה ניחא לה בכל דהו כלומר היא חפצה גם נצטל מוכה שחין כי טוב לה להיות אשת מוכה שחין מלמינז ארמלו. ומה יולאת נפ"מ לדינא הונא נמרדכי נפרק החולץ אהר"ס ז"ל הניא ראי' לשיטת הגאונים דיצמה שנפלה לפני מומר יולאת בלא חליצה, משום דדוקא גני מוכה שחין מסקינן ננ"ק דמינה ניחא לה אצל נמומר און סהדי דלא ניחא לה נצטל מומר כי יענירנה על דת. אולם הניא דשיטת רא"י אינה כן אלא אע"פ שחטא ישראל הוא וקידושיו קידושין וזוקק לניצוס, כלומר, הגם דגם הגאונים לא פליגי אהא כללא דאע"פ שחטא ישראל הוא, אלא דרא"י סוגר לא דניחא לה נהניוס אלא דניחא לה ליחוס להספק להיות זקוקה להמוכה שחין, משום שהיא חפצה נהנצל הראשון, וממילא גם היא מקבלת על עצמה הסכנה של המומר, משום שהיא חפצה נהנצל הרי היא נוחתת להספק הקל של נפילה להיות זקוקה לניצוס של מומר.

ומעתה לשיטת רא"י לא קשה כלל מאי פריך: אלא מעתה יצמה שנפלה לפני וכו' הא אין לאשה טענת מקח טעות אלא טענת הפקר נטעות חה לא שייך ניצוס מוכה שחין כנ"ל, דהו הוא נאמת התירון של הגמ' און סהדי דמינה ניחא לה, כלומר, און סהדי שהיא חפצה נהראשון בכל אופן, ואין נידה לעשות הפעולה של הנשואין לזה הראשון נאופן אחרת אלא לקבל עליו גם האחריות להיות זקוקה להמוכה שחין, ודמי ממש להא דשור הנסקל שהחמו עדין דאין להנצלים טענה של הפקר נטעות.

ורשיפת הגאונים המפרשים דמינה ניחא לה להנשא אפילו להניס המוכה שחין, דלא כפי' רא"י, לכאורה נריך לומר דקושיית הגמ' היא מטעם הפקר נטעות הגם דאין לה שום אפשרות אחרת נשעת הנשואין, וא"כ לא סברי הגאונים הסגרא ה"ל שאין טענת הפקר נטעות טענה נאופן כזה. והיולא מזה שהשאלה דידן אם האשה טוענת טענת מקח טעות שהיא טענת הפקר נטעות כשהנצל הוא סרים נמומר ואינו נר נראה, תלוי נשיטת רא"י והגאונים ה"ל.

א"ל דיש לומר דגם הגאונים מודים לסגרא ה"ל דאין טענת הפקר נטעות טענה ננ"ד שלא היתה נידה של אשה לדעת שהנצל הוא סרים נמומר, ולא קשיא מה שמקשה הגמ' ננ"ק יצמה שנפלה לפני מוכה שחין תלא בלא חליצה, והגאונים אפשר מפרשים כמו שהסבירו נחום' שם ד"ה דלדעתה דהכא,

נחולה ומנאלת נעולה הוי מקח טעות ולגמרי משמע, א"כ סקילה ננערה המאורסה היכי משכחת לה דהא הקידושין נטליו למפרע ופנייה היתה כשזינתה, ע"ש שפלתני וזה הרנה. ונע"כ דנריך לומר דמה דאמרינן דהוי מקח טעות היינו דוקא לעניני מומן והשיענודים אצל לא לענין איסור, כלומר הליכות עצמה לא נטלה על ידי כך, והרא"י דלריכה נט כמו שהנאחי שם מהמפורש נפיה"מ להרמז"ס ז"ל נפ"ק דכתובות על המשנה ראוה מדנרת אם אחד, ע"ש. הכוונה נאמת כהן שארם נחולה ומנאלת נעולה דאע"ג דאין לה כתובה אצל נט נטי ולא אמרינן דהוי מקח טעות והקידושין נטליו משום דלענין אישות היינו לענין איסורים אין כאן מקח טעות. והגם דשם נספרי יודחי מטעמים שונים אחרים, אצל יש לומר ג"כ כנ"ל. א"כ שחין ננערה המאורסה אפילו היכי דיש לומר שהקידושין נטליו לכל זאת הואיל נשענה זינתה עדיין לא נחנטלו הקידושין, נסקלת, ובכן אין כאן קושיא דהוי התראת ספק, ובכלל אין להשיב מדין נערה המאורסה שחידוש הוא דדינה נסקילה ומומר חלשא איס גמורה. וראה מה שכתנתי נספרי משנת אברהם חלק א' דף ק"ד נגם המהר"ל ע"ש.

טענת מקח טעות אי עדיף מאומדנא.

אם יש להאשה טענת מקח טעות בקידושין.

ודע דלפי שהנאחי נחלק א' ונספרי זה דף קמ"ה נגם המשאות ננימין סימן ע"רע"ז, דדוקא לענין מומן סמכינן לאומדנא אצל לא נבאסורים כגון גני עריות ע"ש, אין שום מקום לעולם לומר דיתנטלו קידושין נטענת מקח טעות, דהא מקח טעות אינו יותר מאומדנא שאנו ומאמינים שזה לא ה' חפץ נמקחו אם ה' יודע הדנר כמו שהוא, וזה ניחא הא דהנ"ל דנערה המאורסה דנסקלת משום דאומדנא זו שלא ה' רוצה לקדשה אם חזנה עליו אין זה די כה נטל הקידושין, וכן נכנסה נמקח נחולה ומנאלת נעולה אע"ג דלענין כתובה אמרינן דהוי מקח טעות, אולם לענין נט אינו מועיל אומדנא לפוטרה בלא נט. אולם דברי המ"ז ה"ל אינם נרורים כל נרכס כמו שכתנתי נספרי ה"ל נאריכות ע"ש.

ויש מקום לומר דאין ניד אשה לטעון טענת מקח טעות נקידושין כלל, משום דטענת מקח טעות הוא דוקא נדנר של מקח וממכר שיש בו מוכר ולוקח, וכל אחד מהם יכול לטעון טענת מקח טעות אם מתנרר שטענתו טענה, אצל נקידושין תינת שהנצל יכול לטעון טענת מק"ט כי הוא הקונה כדכתני כי יקח איש אשה, אצל האשה אינה מתקדשת לאיש נחורת מוכר כלל, דהא כתנן הר"ן ננדרים ל' ד"ה ואשה נמי: מכיון שהיא מסכמת לקידושי האיש היא מנטלת דעתה ורוונה אצל הנצל כדנר של הפקר והנצל מכניסה לראותו, עכ"ל. מתנאר ומדבריו שעל ידי הסכמתה היא נעשית הפקר והנצל זוכה נחורת הפקר וא"כ אין כאן ממכר שהיא המוכרת את עצמה להנצל אלא שהיא עושה את עצמה הפקר. נמאלת אומר כשהאשה טוענת טענת מקח טעות הרי זו טענה של הפקר נטעות, כלומר, האשה טוענת כי הפקירה את עצמה אליו נטעות. ובסימן רנ"א נח"א מספרי זה הארכתי נדון הפקר נטעות, ובארתני שם דדוקא נטעות שהמפקיר ה' יכול לדעת את טעותו נשעה שהפקיר כגון המפקיר לישראל ונא עכו"ם חכה נה, שזה הוא טעות וההפקר לא חל כלל לעכו"ם (נשיין מ"ו), וכן נפסקים ל"ו ננן נזהין שנחן פאה לירק כי לא ידע עד שנא אציו שאין נחניין פאה לירק, דזה הוי טעות נמומר מלד המפקיר כי ה' לו לשאלו את אציו טרם שהפקיר וה' מעמידו על האמת, וכן ה' יכול להפקיר נפירוש רק לישראלים ולא לעכו"ם, כך שה' נידו לעשות אותה פעולה של הפקר כמו שרואה נלי טעות, או אמרינן דהפקר נטעות לא הוי הפקר, אצל היכי שאין נידו לעשות אותה פעולה עצמה נלי טעות,

וניחור נחור הוא נחום' כתובות מ"ז ד"ה שלא כתנ לה, ולהכי לא פריך ח"כ אשה שנעשה נעלה נעל מוס חיפוק נלא גט לדעתה דהכי לא קידשה נפשה, משום דעיקר קושיית הש"ס הוא משום דזה נרור שנס הנעל נעשה נשאל את האשה מסכים לדעתה שאם ימות והאשה תהי' זקוקה לינס מוכה שחין שהקידושין יהיו בטלוג, כי הוא לא יעכנ נשום דנר שיהי' אחר מיתתו, ומה הנלה לו אם אשתו תהי' זקוקה לאחיו מוכה שחין, ע"ש. לפי זה הקושית של הגמ' דהוי כחילו הי' תנאי ניניהם על דנר זה, דהא כל חולמי' דתנאי הוא משום שגניהם מסכימים לדנר, וגם כהן יש חומדנא שגניהם הסכימו לדנר קודם הקידושין, ועל זה משני דאין סהדי דמינה יחאל לה להתינס אפילו להמוכה שחין, ומחילא לא הי' כהן כל תנאי. והנה נראה"ע סימן קנ"ד, ז', נטוענת שחין לו נגורת אנשים, והוא מכתישה, י"ח דהיא נלמנת וי"ח דנזמן הזה שיש נשים חלופות אינה נלמנת, והנה כל זה נהוא מכתישה חל כשמונה דננר משמע דלריכה גט אלא שכופין אותה להוציא דהא חין שום זכר שם לא נש"ע ולא נכל הפוסקים שדנרו מזה שיש חופין שלא תהי' לריכה גט. והש"ך תינר ספר מיוחד נשם נגורת אנשים ולא הזכיר מהחופין שלא יהי' לריך גט אלא דפליגי שם נספרו על הש"ע דננר אם כופין כשאינה נאה מחמת טענה ע"ש. אולם אפשר דהיינו דוקא כשחין הנעל מודה או שלאחר החתונה אצד נגורת אנשים חל כשהי' כן מעולם והיא לא ידעה מזה דיש כהן טענת מקח טעות אפשר דחין זה ענין להא דסימן קנ"ד.

אולם ראיתי נש"ת בנימין זאב סימן קכ"ו דף ר"ז שהניח נשם ספר הישר וז"ל: אומר אני דאשה זו נשאלת לאחד שישען על ביתו ולא יעמוד דחלא תיהי ויתן לה כתונה מאחר שהוא גורם ונרור לנו שהוא גורם וננעל תלוי ע"כ, משמע דאפילו היכי שהאיש הזה הי' לו זה המוס מיד כשנשאל אותה הרי היא לריכה גט ולא כדעת החוות יאיר. ועוד נראה שם מדנרי נעל בנימין זאב שחין לחלק כלל אם הי' לו מוס זה קודם שנשאל או שנעשה בו אחר החתונה, מדכתב שם: ואל יקשה לך אחאי לא תנה המשנה מוס זה בכלל מוכה שחין ונעל פוליסום והמקמן והמזרף נחושת והנורסי, ד"ל דהנהו אחיין ממילא חל האוי מוס דישען ולא יעמוד חינו נח אלא אחד מני אלף להכי לא נקט לה התנא הא, דהאח ודאי כופין והמשנה לאו דוקא קתני עכ"ל, ואם איתא דנחין לו נגורת אנשים מקודם שנשאל חין לריכה גט מאי קושית מהמשנה, הלא אלו השנויים נמשנה חין נפ"מ צין היו וצין נולדו, כדליתא שם נש"ס כתובות ע"ז, ונכולן לריך גט, חל נחין לו ננ"ח מקודם שנשאל חין לריכה גט לפיכך לא מנתה המשנה מוס זה צין השאר, ולמה לו להנימין זאב לתרן חירון דחוק דהמשנה לאו דוקא קתני, אלא ודאי דהנ"ז סובר דנס נחין לו נ"ח מעולם קידושיו קידושין ולריכה גט.

ובשו"ת הרי"ג ש סימן קכ"ז, נחורה אחת שנשאל נחור אחד ועמד עמה כמו שמה חדשים וישען על ביתו ולא יעמוד, ונמלאת הנחורה נחולה כנראשונה וכו' ושם נ"כ חין שום זכר שלא תהי' לריכה גט הנס שמואל שם שהנעל לא הי' לו ננ"ח מעולם ולא הכתיב את הדנר ומעלמו הודה לדנריה כי אחר שאינו רוצה לשמוע לענת אלו המיעטים לו לעשות עוד פעם שלום עם אשתו ולהיות עמה ניחד משום שאחר השלום יהי' מוכרה לעזוב אותה על שחין לו ננ"ח והדנר יתפרסם ניחר שאת ותהי' לו לרעה ע"ש. והש"ך נספרו ננ"ח הנ"ל הניח דנרי הרי"ג הנ"ל ומפלפל נהם ולא הזכיר אפילו חש כל שהוא שהקידושין נטלוג משום מקח טעות. וראה נש"ת נונ"ו מהר"ת אה"ע סימן פ' שהניח נשם התה"ד דנחיסור אשת איש לא אחרינן כדלמרינן ננ"ק ק"י אדעתא דהכי לא קידשה נפשה, ע"ש.

אולם ממה שכתב הרי"ג שם נאה"ד ולדון שלפנינו: וכ"ש נחולה לריכה להמתין זמן חמשים כי יש נחורים שאינם יכולים נחולה אם מחמת חולשת מונס ולריכים לרופא שיעשה להם תרופות שהרי אפילו האקן שסר כמו יש לו רפואה כדלמך ר"י הן הן החירוני לנערותי (שנת קי"ח), וגם סריס חמה שהוא לקוי ממעי אמו שנינו נינמות ע"ט שיש לו רפואה, אם מפני רכות שנתם וכשינדלו ויסיפו חומץ, אם מפני שיש נחולות שפתחן סגור חותם לר ולריכות לאשה חכמה שפתח אתון נחלמל וחין זה נגלי להם כי הרי אמרו ח"ל נינמות ל"ד תמר נלנענע מיעכה כדי שחתענר מיהודה וכו', משמע מלשנו דעיקר הטעם שם נענדל דהרי"ג הוא משום שאינו נרור עדיין שחין לו להנעל ננ"ח נחלט ולכן שפיר לא ידד לומר שחין האשה לריכה גט כלל חל נלפון שהכל נרור שהמניעה היא חלדו של הנעל מחמת שחין לו ננ"ח מטעמו ושחין רפואה למיחושו, כגון על ידי עדי רופאים נלמנים מישראל הכשרים להעיד ויש לסמוך על סמכותם שאיש זה לא יהי' לו לעולם האפשרות לחל על אשתו כדרך כל הארץ, אפשר דהכל מודים שאינה לריכה גט משום מקח טעות כדעת החוות יאיר וכדעת אותו הגדול שהניח החו"י נשמו.

ובכנסת הגדולה אה"ע סימן קנ"ה, ל"ג כתב: אם טוענת שחין לו נגורת אנשים הסכמת הרב אלשקר ז"ל נסימן פ"ט, והרשד"ם ז"ל נחאה"ע סימן ק"ג דאפילו הוא מודה דננר חין לכוף לאלתר עד שיראה שחין לו תקנה, ואם הוא מכתישה מנקשין על הגט וכופין על הכתונה וכו' והנס דשם יש לפרש שחין המדובר חל כשנולד לו מוס זה אחר הנשולין לחין כהן טענת מקח טעות, חל אם איתא שיש חופין של מקח טעות שחין לריכה גט כלל נודאי שנלסיפת הדינים של הכנה"ג הי' מזכיר דנר זה.

אולם זה נרור חלוי שאפילו לפי שיטתו של החוות יאיר דיש כהן טענת מקח טעות, לכל זאת מודה דמדננן לריכה גט. וטעם הדנר דכנר הנלחי לעיל דמקנין על השתוף, וזה מנואר לעיל דלהרנה שיטות הראשונים השתוף חינו יכול לנעול חל על ידי שמוש נננר מת, והרמז"ם ז"ל כתב נפ"ח מהל' חיסורי ניהא הל' י"ח, שהמשמש מת נערויות מכין אותה מכות מרדות, הרי דמדננן חוי ניהא, ח"כ חוי שחין לו ננ"ח הנס שלינו יכול לנעול כדרך כל הארץ חל יש לו אפשרות לשמש נננר מת שאותה ניהא חוי ניהא עכ"פ מדננן, ומחילא היא לריכה לכל הפחות נט מדננן. ועי' חוס' נדרים דף ז"ח שכתבו נסוף דנריהם: וכן חוי שלינו נריח להתקשות אפילו למ"ד משמש מת נערויות חייב, מכל מקום חין כהן חונת ניהא, ע"ש שמלדדים רק לענין הכתונה והחוס'.

ובאחד שנס מדנרי רנינו נסימן זה משמע שלריכה גט, נודאי שלי אפשר לסמוך על דנרי החוות יאיר ונפרט שנס הוא ענינו לא החיר למעשה, וח"ו להחיר נלי גט.

ובוסן שסידרתי את הכתנים לדפוס זכיתי נש"ת מהרש"ם חלק ג' מהנלון מנרעאלן וראיתי נחשונה סימן ט"ז מענין הנ"ל היינו נליש שגירש את אשתו נערכאות על ידי שאשתו טענה שחין לו להליש נגורת אנשים, והרופאים נדקוהו והחליטו שהוא סריס ממעי אמו, והניח המשפט הכיר נטענת האשה, חולם הנעל לא הספיק לנרשה ננ"פ ומת, והשאלה היא אם זקוקה לינס כי האח של המת פרק עול יהדות מעליו וסירנ לחלון. והנה מההרש"ם הניח דנרי החו"י והתשנ"ץ הנ"ל ועוד מכתה פוסקים ומסיק דננירוף למה שהאח פורק עול מעליו ויש לדונו לחומר, יש נד גדול להקל ולהחיר את האשה נלא חלינה אם יסכים לזה עוד רב מונפק נחורה ויראה ע"ש. וידוע כי הרב מנרעאלן הי' מוחזק נימיו לפוסק, וגם ידוע לי שמרן ז"ל מסלחטשאו החזיק אותה לנעל הוראה גדול, לכן הנלחי את דנרוי הנס שלמעשה נראה כמו שכתנתי, נפרט כי

תתשסג. לא יכפה אדם מזמי בני ביתו אם צריכין בניו או אחיו או קרוביו להורונו כגון אם יש להם חולי שאילו היו יודעים אותם לא היו מודוניהם ינלח להם [א] פן יאמרו קידושי טעות הוא ולא יסרידום ויהיו ברע ידרי או אם יש מקשים רעים להם שאילו היו יודעים לא היו [מתחננים בהם לכך ירפם וכן לענין צדקה שאם היו יודעים לא היו] נותנים להם הרבה יניד לנותנים :

תתשסד. כשצרים על הקיר ויש שם נשים וכבשו הקיר ויש שם פנויות ועינו אותם נתעברו אם יש להם אב צדיק או אח צדיק ורואה החכם שמתזירין אחר איש לזונה לו כדי לתלות בבקל יאמר להם החכם אל תהטאו בבקל תדריקוהו תחילת ועוד גורמים שיורשים כן יורשו הבקל לכך יבטינו עד שיחולד או עד שיחא ניכר החלר ואם אשת איש ועינו אותה היא היתה נידה כשפירש ממנה עתה באחרונה או לא בא עליה בזמן מרובה שידע שאינה מעוברת ממנו ועינו אותה לא יבא עליה עד שידע אם היא מעוברת אם לאו ואם ידע שנתעברה מן אותו שעינה אותה אחר כך יודיע לצדיקים האמת כדי שלא יהו פכודים הצדיקים שכנו הוא ויתחנתו בו ומה שאמרו (ב) אמתר [א] טובלת והולכת למרדכי לפי שכבר היתה מעוברת אי נמי לא מיד כמש ועוד אפילו מיד אם יחולד לה כן הרי המלך יקחנו ואפילו אם החולד של אחשוורוש או של מרדכי אפתר תיקץ לילד ליראה את אלחי ישראל :

תתשסה. אם יודע אדם שאשה מעונה בעל כרחו וכבר שחתה ימים רבים יודע שלא נתעברה ואין יודע אדם בדבר כי אם הוא לבדו ולא היתה בתולה לא יניד לאדם כי אינה מושעת אבל אם היא מושעת אם ישאל לו צדיק עצה או יאמר אם יודע שיפתר הדבר שלא ילבינו בני משפחתה :

תתשסו. כסוף עדיות (א) אמר אין אליהו בא לא לנלות על המשפחות אלא לקשות שלום (ב) אליהו לא ירפם וכן שכן אנחנו אמרו (ג) אין מנלין אלא טעם אחת לשבע שנים או טעמים כוסר הרב (ד) לתלמידו הצנוע שלא לבייש בני אדם שלא יבאו למריבה :

תתשסז. (א) מן דרמין שלה ר' תבע באיתתיה [א] אמר לו כלי שנשתמש בו קודם ישתמש בו חול נפקא מינה אם אחר יבקש לצדיק תלך לפלוגית אשת אותו חכם צדיק ודבר לה שתנשא לי זה תחי שביקש חריוט לא יעמוק בה שתנשא לאותו חריוט :

תתשסח. ויבאה יצחק האחלה שרה אמו (בראשית כד פז) להודיע שלא הכניס אברהם את הנר באוחל שרה ולא רצה אברהם שתשכב הנר קמורה על מצעות ששכבה שרה אמנו אלא הניח לרבקה לשכב עליהם שראוייה כשרה חחו כלי שנשתמש בו קודם לא ישתמש בו חול :

תתשסט. יוסף אברהם ויקח אשה ושמה קמורה (שם כה א) ואמרו חכמים (א) ע"פ הדיבור נשאה ואמרו חכמים (ב) בניה עובדי ע"י [א] אם כן למה אמר לו הקב"ה לקחת אשה כיון שאין לו להקב"ה הנאה מהם (ג) :

משנת אברהם

והמדרש"א שם נמילה תפרש שם אחרווש שמה נמוך ומה שנענרה נמנו, כוונתו דליתא בלגדה שדריוש ה' ננה של אסתר ואתשורוש, היינו לאחר שאלסרה על מרדכי כדדרשינן כאשר אנדתי אנדתי, דלולי עם מרדכי היתה אסורה לשמש נמוך, דרק לנ' נשים התיירו לשמש. אולם נהשטות להטורי חנן מנילה כחז דעם אחרווש נודלי היתה יראה לשמש נמוך ונכן נתענרה ממנו, אלל עם מרדכי שימשה נמוך משום הנחנה, ע"ש. ונלמת דנריו סתומים איך ס"ד שתמש נמוך עם מרדכי משום הנחנה, הלל אין היתר אלל נמקום סכנה.

המהרש"ס לא ראה את דברי הספר הסידים הנ"ל, ונהרנה דברים שנעתי לעיל לא פגע. וראה דנברי רנינו לקמן סימן תתש"י ונגדפס סימן תקי"ו, שכתב: יש שחלנד עלתו מן העולם הזה וזון העולם הנל, כגון מי שאין יכול לשמש ולהזדקק עם אשתו כמה שנים ומקושף, וכן מי שהוא עם אשתו ולא ילדה לו ואינו נותן נט נלנד מן העולם הזה ומן העולם הנל, ואם היא מעכנת או הקרוניה כולם חוטאים וכו', ומה דינים יש לדייק ונדברים אלו כאשר תפרש שם אי"ה.

סימן תתשס"ג

[א] פן יאמרו וכו'. לפי הנ"ל נסימן הקדום פי' שאמרו כן הגם דתדיאל אין ממש נדנריהם לנטל את הקידושין כמנואר לעיל בצריכות.

סימן תתשס"ד

[א] מובלת והולכת וכו'. נתום' תנילה י"ג הקשו קושיא זו ותירוטו שהיתה משמשת נמוך, ע"ש. אולם מה שכתוב בסוף הסימן: אי נמי לא מיד ממש, אין לו כל מונן ומה מועיל לא מיד ממש הא נעינן חדשי הנחנה. גם הסיים של הסימן: אסתר תיעץ לילד וכו' לא הננתי הלל לשמש נחדשי הנחנה הוא איסור ואינו מועיל מה שתיעץ להילד. ולני מהפס אם הדברים הללו הם מהספר חסידים כי אפשר שהיו כתובים על הגליון ומי שהוא והוכנסו נפנים הספר.

סימן תתשס"ז

[א] אמר לו וכו'. ננ"מ פ"ד איתא שלחה ליה, ונירושלמי שנת רה איתא: אמרה ליה, ונדולי גם נדנרי רנינו ה' כתוב ח"ל, כלומר, אמרה ליה, אלל שהמעתיק כתב אמר לו, וכוונת רנינו שמה נשמע שאין לאדם להעסק נזה שהאלמנה של איש קדוש תשאל לאיש פשוט. והמפרש נהגדפס סימן תתשס"ה נדחק נדנר, ואם היתה הנירסל לפני רנינו כמו שהוא לפנינו „אמר לו" הרי פירושו פשוט שהשליח אמר לר"א נר"ש כלי שנשתמש בו קודם ישתמש בו חול, נתמיה.

סימן תתשס"ט

[א] אם כן וכו'. סימן זה מיותר כי כתוב לקמן נסימן תתשע"א בשלימות.

לא לענין גלוי משפחות ויער"ש. תתשסז. (א) בבא מציעא פ"ד ב'. תתשסט. (א) ב"ר מרשה ס"א. (ב) שם שם. (ג) חסרון הניכר יש כאן.

תתשסד. (א) מגילה י"ג ב'. תתשסו. (א) פ"ח מ"ו. (ב) ע"ין וטמטא עדיות פ"ג. (ג) קדושין פ"א ג'. (ד) תלמוד צנוע לא הוכירו רק אצל שם של מ"ב אבל

תתשע. אמרו לאחד למח לא תקח אשה אמר במקום אחד רוצים לתת לי אשה ואביה ואמה ואחיה כלם רעים נמצאו בניה רעים מה מצוה יהיה לי חרי זה ישים מכשול בזרעו וזרעו בניהם אמרו לו וחלא אברהם אבינו לקח קמורה אמר היא צדקת ואמרו על פי הדיבור לקחה וזיך שבניה רעים אם כן על פי הדיבור ולכפוף בני קמורה רעים אלא כבר ננזר כמה יצאו מאברהם רשעים ואמר הקב"ה מוטב שיצאו מקמורה וכדי שלא יחלו עם יצחק וכדי שלא יתחתנו עם יצחק ובתיב (תהלים קכח ג) כי לא ינה שבט הרשע על גורל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתת ידיהם שלא יזדונו אלה באלה ולכך כתב (בראשית כח ו) וישלחם מעל יצחק בנו חוה לעולם מי שמתחתן ברעים הזרע אוהו מעשה אבותיו ואמותיו הרשעים וכאלו השליך כל זרעו בניהם ועוד הואיל שעל פי הדיבור לקח קמורה שהם יעבדו לישראל לימות המשיח שנאמר (ישעיה ס ו) בכדי מדין ועיפה תהי ועוד על פי הדיבור לקחה לקיים מה שנאמר (קהלת יא ו) בכפר זרע את זרעך ולקרב אל נחם ידיך לכך יקח אדם בזכותו אשה כדי שילוד:

תתשעא. בבראשית רבה (א) אמר יוסף אברהם ויקח אשה ושמח קמורה על פי הדיבור ומה ויקח על פי הדיבור והבנים רעים אלא גלוי לפניו שיצאו מהם שיקיימו התורה אבל מתן תורה לא רצו לקבל כדי שכל המורענות שעתידים ישראל לקבל שישים על האומות וירשו ישראל חלקם בנן עדין ועוד כי בעבור זה אמר לאברהם ליקח אשה כדי שיצאו ממנה שיעבדו לישראל לימות המשיח כי כשהקב"ה נזר על תקנת האדם נזר אף מי שיעשה צרכיו לא זכה... ואם זכה לתת בידו כנזק מדין בימי... הרי כשנזר על האדם להיות נזר כמה יתפרנס ומי יעסוק בצרכיו חזו שנאמר (הפסוק א טז) ומאכלו בריאה בראה כתיב ולכך מעשה בראשית נזר בעשה מאמרות כל הדורות ופרנסתם וצרכיהם ומי יעסוק בצרכיהם וכן כשנזר להוריד אדם מנדותו נזר מי יחמנו ומי קוצים שלו (בראשית ג יח) וקץ ודרדר תצמיח לך בכל דור לצדיק ואם זכה (שם שם) ואכלת את עשב השדה (תהלים צב ה) ויצידו כל פועלי און להשחמם עדי עד (שם לו ב) כהציר מהרה ימלו ד"א תצמיח לך וחלא ביערים גדל אלא אמר לו עד עתה נתקיימה ברכת (בראשית א כו) וירדו לארץ ולא היה צריך לשמור ננו ופרדו וצרכיו אבל סעתה (ב) תצטרך להצמיח קוץ ודרדר להקף את סודו וצרכיו לעשות גדרים בקוץ ודרדר כדי שלא יכנסו היות פן ירחיתו ואכלת את עשב השדה דתמת (דניאל ד כב) ועשאו בתורין לך יעמקן (בראשית ג יט) בזיעת אפך תאכל לחם הרי אדם הראשון נתקלל ובקצת מתקיים כנזק עובדי ארמה מלכים ושרים און אוכלים בזיעת אפם אבל חוה נתקללה בעצב תלדי בנים זה מתקיים בכל הנשים אלא ממני שחטאת והחמיאת ועוד אדם עשה תשובה:

תתשעב. כתיב (שם יח א) ושרה שמעת פתה האהל והוא אחריו הרי אחריהם כנגד הפתה מלמד דרך ארץ לאודיהם ולכל אדם שלא יחא מעיין במקום שהנשים שם כי שרה היתה באהל אלא יפנה אדם נבו למקום שהנשים שם:

תתשעג. ואברהם זקן בא בימים תהי' (שם כד א) בן הורין לקח בת הורין ולא הניחוחו בשבת בבית הכנסת לקרות בתורה כי אמרו כיון שאומרים לא תקח אשה מבנות כנען נמצא שיתברש ועוד לפי שהטאו שעשאוהו בן הורין ואותה בת הורין [א] וקורין לזקן ואברהם זקן וכו' אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני תוס' ומתרגמן את הפסוקים שקורין ואברהם סב על ביומין תהי' כי קורא צוה להבדיל מישראל לכל מי שמדבר לשון אשדודית (נחמיה יב כד) ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר יהודית:

תתשעד. כתיב (ישעיה ד ח) כי על כל כבוד הופה וממך לו (שם ח א) אשירה נא לירידי שירת חודי לכרמו למח קורא לפורענות שירה ולמח ישורר על זה אלא לימד על שירת הופה כריד לשורר בחופה מחורבן הבית כדי שלא תחא שמחה שלימה בחופה [א] ולמעט בשמחה החופה זכר לירושלם ולכך אמר (שם ג יח) יסיר ה' את תמורת העקמים ואחר כך כבוד ואחר כך שיר של פורענות ואמר (א) רב המננה חי דמיתנא:

תתשעה. כתיב (דח"א טו כז) חוד וחרר לפניו עז וחרות במקומו לכך [א] אומרים שהשמחה במקומו לכך [אומר פסוק שיש בו השם] כנזק (שם לא) ישמחו השמים ותגל הארץ ראשי תיבות השם של ארבע אותיות (ב) כשיש גילה בארץ ברקדה או שמחה בשמים לפניו:

תתשעו. כל המברך שהשמחה במקומו צריך להקור אם קיימו וגילו ברקדה אם רקדה במקום גילה אבל אם אדם לוקח לו אשה [א] שאינה חתנת או הוא אינו הנוק או שניהם אינם סהתנים או אין תרבות שם תיבול מה ביניהם (א) או נשים יושבות בין האנשים שחרורים שם לא יתכן לברך שהשמחה במקומו ועל אלה וכו' נמצא בהם נאמר (ירמיה סו יז) לא

משנת אברהם

סימן תתשע"ג

מנדג לקרות בתורה לחתן פרשת ואברהם וקן.

סימן תתשע"ד

טעם להמנדג להלביש את החתן בשעת החופה ב"קיסעל".

[א] ולמעט נשמחת וכו'. ראה ג"כ ס': זה אפר מקלה שגראש חתנים. ועי' תוס' גיטין ז' ד"ה עטרות חתנים. וחולי מזה כשחרנג המנהג להלביש את החתן בשעת החופה את הקיטל שהוא זכר לנגדו של כל אדם נקנר בכדי למעט נשמחה. וראה נספר כפתור ופרח פ"ג, דפוס לונן דף קי"ח גסם חסונת הגלוניס על דבר זמרא דאסור, ע"ש.

סימן תתשע"ז

טעם להמנדג לשבור כוס בשעת החופה

[א] שאינה הונגת וכו'. נלה"ע סימן ס"ה נהגה"ה דנהנין

[א] וקורין לוקו וכו'. כנראה הכוונה, שיש לקרות לתורה שיש זקן אשר יקרא פרשה זו ולנרסה זקן, וגם מהר"וי לתרגם נשעת הקריאה את הפרשה, הגם שפרשיות אחרות לעולם אין מתרגמן נשעת קריאת התורה, כדי להזהיר את השומעים להיות זהירים תכשולי תערוגת על ידי שיטעו לשון התרגום שאינו עברי וזכרו מה שאתר עורא להבדיל מישראל את מי שאינו מנזר יהודית, ויותר נכון שצריך להיות "וקורין לחתן" ולא וקורין "לוקו" כי שמעתי שעד היום מנהג הספרדים לקרות לחתן נשנת שלפני החתונה נפרשה זו וגם מתרגמן אותה.

תתשע"ד (א) ברכות ל"א א.
תתשע"ה (א) כתובות ז' א.
תתשע"ו (א) כן כתב ה"ח באבן העזר סי' ס"ב אבל הלבוש אריה כתב שאין

תתשע"א (א) פרשה ס"א.
עתה נתקיימה ירדו ולא נצטרכת לשפור בן ופרט אבל עתה תצטרך לשפור כו'.
(ב) כן כתב גם החוקני בספוק קוץ ודרדר: ע

ישבתי בסוד משחקים ואקלו וכתיב (ישקיה כח ה) כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום (שם שם יב) לא אבו שמוע אבוי"א כתיב אבוא בנימט' (ב) עשרה אומ' שכניח לא אבוא שמוע דברי תורה (קהלת ב ב) ולשמחח מה זה כתיב מה זה עושה תלמיד חכם בין לצים: (ראח השממות לסימן זה.)

תתשעו. כל מצוה הבאה עבירה על ידה מוטב שלא יקשה המצוה כמו מצוה [א] לשמח חתן ואם יש שם פריצים ויודע שבלא פריצות לא יהיה או אינו יכול לחיות בלא הירחור או אינו יכול לחיות מלרמות בנשים אל יהיה שם ואם יתכבד אדם בקלון חבירו שיש לו כבוד שאדם חשוב שם יהיה במקדתי ולאותו אדם יהיה לו כבוד או יצטער שישב שם יהיה עין לבקל המקודה וזה אע"פ שחלף היה לו כבוד והיה ירא שמה יבקום אם לא ילך שם: **תתשעח.** ולא יתכבד אדם כממון של אחרים בנקן זה שקושה לבנו או לבתי נישואין ושולח למקום אחר לברא לנישואין ותאורחיהם יתאכפנו בכתיבם אחרים חרי ג' או ר' פקמים יאכלו מסקדת נישואין וחשאר מסקדת בני חבית נמצא מתכבד בחסרון אחרים חרי חפר לאהרים:

משנת אברהם

איש מנואר ואין לריך לנקש לו טעם, עכ"ל. הרי דהרמז"ס ז"ל סוגר גם כן דאיסור נדה הוא איסור ערוה כאלה איש. וראה נשנ שמתחיל ל"ג, שמיניא ראי' דאין הטעם של נדה משום טומאה מדברי החוס' נ"ק י"א ד"ה דאין, דכתנו וי"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה על נעלה, מנואר דאיסור יולדת לנעלה אינו משום טומאה, ע"ש. וראה בגליון הירושלמי שנת ז"ב, שזין לדברי החוס' ה"ל על הא דלמרו ס: למה ינאח נדה מכל הערוות לכחונן נה דין הערלה ולא ילפינן משאר ערוות וכו' הרי נירושלמי, דנדה היא ערוה ולא משום טומאה, ע"ש. ומה שהנדה מטמאה הוא ענין צפני עמנו ואין הליסור פועל יולא מהטומאה.

ואורי זה החילוק שבין איסור נדה הנאסר לנו בתורה שהוא משום ערוה, והטומאה אינה אלא פרט אחד באיסור נדה, ובין מה שטוהרו גם הגויס הקדמונים להתקרב אל הנדה, ראה רמז"ן עה"ת נראשית ל"דל"ה, וכן נש"ס ע"ז י"ת, כ"ד, דשתל, ע"ש. ואפשר דמהאי טעמא אפרא הורמיז אחיה דשגור מלכא שדרא דמא (נדה כ'), כי הפרסיים זהירים נדה, דזה דוקא מנד טומאה ומזיק, אצל עם ישראל אנו סהרים מנד הדין ומשום ערוה. והתורה הזהירה על הנדה נתוך שאר ערוות (ויקרא י"ח, י"ט), וראה רמז"ן סס. וכן כתב הנו"י מהד"ת יו"ד סימן ק"כ, דנדה לנעלה איסור הנעילה כתיב צפני עמנו נפרשת אחרי ודיי הטומאה כתיב נפרשת מזרע, ואף דגם נפרשת אחרי גם כן כתיב ולא אשה נטומאת נדתה לא תקרב וגו' הרי דגם כן הזכיר הטומאה, מכל מוקום לא תלה טעם איסור נטומאה וכו' ע"ש.

שוב ראיתי נספר חלקת יואל ומהגאון מקיננא ח"א סימן כ"ט וחלק ג' נהשמטות שמד נדנר זה וחולק על כל האחרונים האומרים שגדה הוא איסור ערוה (לא אדע אל מי מהאחרונים כוונתו, וכנראה שהוא מתכוון כנגד השנ שמעתתא והנו"י הג"ל), אלא שגדה היא רק איסור טומאה ומניא ראי' מהירושלמי הג"ל בשנת ז"ב, להיפך ממה שכתנתי, ולדברי מפורש נירושלמי הג"ל שאיסור נדה הוא רק משום טומאה.

ועתה נתני און נהירושלמי, וזה לשונו: והכתיב ואיש אשר ישכב את אשה דוה ונלה את ערותה את מקורה הערה והיא גלתה את מקור דמיה וגו', כלומר למה הנריכה התורה לפרט שהעמרה נדה הוא כגומר תיפוק ל' משאר ערוות דהערלה כגמר ניהא היא. ומשני: שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאה ערייה לא נעשה נה את המערה כגומר, לפום כן לריך מימר. ומהו מדייק נעל החלקת יואל שאיסור נדה אינו אלא משום טומאה, כלומר מחירונו של הירושלמי. והנה מלמד שמקושיה הירושלמי מנואר שגדה היא איסור ערוה דל"כ מה נקשה דנילף נדה משאר ערוות הלא אמרת דאין נדה בכלל ערוות, והלא כל הקושיא נהירושלמי הוא למה יאל מן הכלל אצל גם מן התירון לא אדע אום ראי' לדברי הגאון הג"ל, דהכי פירושו של התירון נהירושלמי,

לשגור כום אחר שגע נרכות תחת התוסה, והטעם הפשוט משום זכר לחורגן, כדכתיב אס לא אעלה את ירושלים על ראש שמתחי. וראה נפרי מגדים או"ח סימן תק"ס משננות ד' שכתב טעם הדנר דנתתן תורה הי' קידושין זין כנסת ישראל עם קרונו והס"י ויתעלה שמו לעולמי עד, וראוי הי' להיות הנשואין אלא שחטא העגל ושנירת הלוותות וחורגן הנית ראשון ושי נרמו ח"ו לניטול הקידושין, ונפרט כשאלו גולים מחלננו הקדושה ואין חלילה השראת השכינה עלינו כי על אדמה טמאה אנו יושבים, ולעתיד לנא יחזור השי"ת ויחדש את הקידושין מחדש כלמור וארשתיד לי נצוק וגו' ולא יהיו קידושין חדשים וגם נשואין לעולם, וינרא הי' לנו לנ חדש וטהור, ולכן אנו שוגרים את הכום של נרכת אירושין לרמו אל האירושין הראשונים שנלטנו על ידי החטאים שלנו, אצל אין שוגרין כום של נרכת נשואין כי הנשואין אשר יהיו יתקיימו לעולמי עד, ע"ש דברים יקרים נאמרים מנפש טהורה וקדושה. אולם מנהגנו שאין שוגרין לא את הכום של נרכת אירוסין ולא את הכום של נרכת נשואין אלא כום של זכויות אחר.

וראייתי נספר כנה"ג סימן ס"ה דהטעם של שנירת הכום הוא משום גילו נרעדה נמקום גילה שם תהי' רעדה, ע"ש. ולפי דברי רבינו וינגו הדברים מאל, שלכך שוגרים את הכום להראות נזה כי נחקיים רעדה נמקום גילה, כלומר, שזו היא נשואין של הנון והגונה ועליהם ראוי לנרך שהשמחה נמעונו.

סימן תתשע"ז

[א] לשמח חתן וכו'. כלומר מה שמחלספים לשמח חתן וכלה, כתב רש"י נכתונות ח' ד"ה שמה תשמח, לאסיפת העם הנחלספים שם לנמול הסד זכר למסדי המקום שנהג עם אדם הראשון נעשה לו שושנין ומתעסק נו ואסיפה זו כנוד המקום היא וכו'. אצל כשם ושלום האסיפה לשם פרייות, מה ענין לנרכות שם. והנ"ח נאה"ע הניא כדברי רבינו נשם מנהגים, הונא נהחיד"א ננדפס סימן שג"ג. וראה מה שכתנתי מזה נהשמטות.

סימן תתשע"ח

איסור נדה הוא בנדר ערוה ולא משום מומאת

[א] צריכה נעילה וכו'. ראה סימן תתשמ"ג ומה שכתנתי שם. **[ב] שתדא** חדשה וכו'. הטעם שכתב רבינו לאיסור נדה הוא להוציא מן החושנים שהאיסור נדה שנתורה הוא משום טומאה, כלומר מפני שהנדה טמאה לפיכך איסור לו להנעל להיות עמה אלא האיסור הוא משום ערוה, כלומר התורה נזרה איסור ערוה על הנדה ורבינו חתר למלא הטעם. וראה נמורה נבוכים ניימט, שכתב: וטעם איסור נעילת נדה ואשת

תתשעט. כתיב (יחזקאל טו ט) וארחבך במים ואשטף דמיך [א] צריכה טבילה קודם נישואין אע"פ שלא ראתה דם (א) וצדקה כיון שסמקס ממריח ורביח לפה צדק הקב"ה כתי [ב] שתהא חדשה כאלו הוא יום התולדתו (ב) וקודם כשביל הוא ששפכה דמו של אדם הראשון:

תתש"א. במקום שיש נואמים בבית המקדש לא יתן אדם לאשתו ללכת לבית הטבילה אלא אם כן ילך עמה תם מופט שתלך ביום שמיני לטבילה כמו שאמרו (א) משום נביים:

תתש"ב. כל המקפיד עליו הוציף וכל שאינו מקפיד אינו הוציף וכן לתשעת קבין:

תתש"ג. (א) הרצן של זב ושל זבה פעם ראשון ושני פמא שלישי פהור (ב) והקרבנים של קרבן רחיצין ג' פעמים ת' פעמים (ג) ונשים רגילות לטבול [א] ג' פעמים (יחזקאל לו כה) מים פהורים ופחרתם תג' אסחר אתכם (ויקרא טו טז) בתוך טבואתם (שם שם יש) ופחרו וקדשו מטבואת בני ישראל (שם שם ל) לטחר אתכם תג' לפני ה' תפחרו ולפני הטובל בקרב יום הכפורים יכניס את ראשו במים נ' פעמים (יחזקאל לו יז) ויטבאו אותה תג' כמטבאת הנדה (שם שם יח) ובגולותיהם מטבאו מכל מטבאותיכם (שם שם כט) הרי ה' טבואות (שם שם כה) חרקהי עליכם מים פהורים ופחרתם ואשר במטבת ימים הראשונים והשניים הרי משמע רק שתי פעמים לפי שמדבר במטבאה ופחרה:

תתש"ד. יש מידות במקור הנשים יש אשה שיש לה חמת קבוע הרי אדם יכול לחזור שיתרחק עונה מאשתו ויש אשה שאין לה חמת קבוע שאין הבקל יודע לחזור ויש אשה שאם יבקעל הבקל אותה לאחר הבקילה מיד אם תקנה תראה כתם של מראה דם מסני שבקל בכח ואילו כשבקעל ולא היה מכניס ערותו אלא מקצת לא היה כלום לזאת האשה כשאין לה חמת קבוע ואם בא עליה בכח יתראה כמו דם לזאת צריך לכא עליה שלא בכח ולהכניס מקצת ערותו אז אין דם כי פעמים

משנת אברהם

סימן תתשפ"ב

באור בתוספתא: הטובל פעמים במקדש

הדי זה מגונת

[א] ג' פעמים וכו'. לא אדע לתת נחמ"ת נהמ"ת מדברי התוספתא ומקוואות שאינו ענין כלל לדברי רבינו. התוספתא הונחה נהמ"ת מקוואות פ"א הלכה ט': הקופץ לתוך המקוה הרי זה מגונה, והטובל פעמים במקוה הרי זה מגונה. ומפרש הרי"ג נתאונה סימן רנ"ג, והטור נסיון ר"א צורה דעה, דמיירי במקוה מנומנמת חת הקופץ לשם לפעמים מנפץ המים נקפילתו ויש לחוש שחסר המקוה מכשיעור, וכן הטובל פעמים במקוה מנומנמת יש לחוש שנשעם הראשונה לא טבל כהגון מפני שדעתו לטבול פעם שניה וכשחחר ונכנס פעם שניה למקוה כבר היה חסרה ממה שחיסר את המים בטבילתו הראשונה. ועוד פירש לפיכך הרי זה מגונה אפילו במקוה שאינה מנומנמת מפני שהקופץ למקוה יש לחוש שהרואים יחמרו שקפץ לא לשם טבילה אלא נכדי להקר, דהיורד למקוה כדי לטבול ולטחר את עצמו אין דרכו לקפץ אלא יורד נחתינות ונכונה לטהרה, וכן הטובל פעמים יש לחוש שהרואים יסגרו שורד להקר ולא לטהרה כי אין מדרך הטובלים לטהרה לעלות מן המקוה ולחזור ולטבול. וגם הכסף משנה הציא דברי הרי"ג הנ"ל שם, אצל רבינו מיירי שאינו עולה מן המקוה ויחזר לתוכה אלא נעמדו נמים הוא כופה את ראשו ג' פעמים, וכמעט נכל עניני טהרה מצינו את הענין של ג' פעמים, כגון מה דליחא שהמן ספר לשון הרע על מהגס של ישראל, וזנו נופל לתוך הכוס נוטלו משם ושחה ועכו"ם הנוגע נכוס יין של ישראל שופך את היין ושופך את הכוס ג' פעמים, וכן נגטלת ידים יש שיטה לשפוך מים על הידים ג' פעמים, אלא שרבינו מסמך את המנהג של טבילה ג' פעמים להמקראות שהציא.

דלינטרך ללמדנו שאזה מטמאה את נעלה נהערה, ואת זה לא היינו יודעים משאר עריות כי נשאר עריות אין דין טומאה כלל, חס פשוט ונרור. ואולי ה' נעל חלקת יולד רואה את דברי רבינו כאלו שמתנריו נשמע כי אין ליסור נדה מטעם טומאה, לא ה' חולק.

ובירושלמי שנת ריש פרק ט' מפורש דקרא האמור נאחרי: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה, כולל כל העריות וגם הערוה של נדה, הרי מפורש דאין ליסור נדה פועל יולד מן הטומאה שנה, והרי זה דומה ממש לליסור של עבודה זרה, דגם ע"ז מטמאה, ובירושלמי שם דע"ז שלימה אפילו כל שהוא מטמא מלאורייתא, וכי יעלה על הדעת לומר דליסור של ע"ז הוא מטעם טומאה, אמתה, אלא ודאי שהליסור ע"ז הוא ליסור לעצמו ומשום תומר הליסור נורה התורה עלי' גם טומאה, וכן הדין נגדה, וראה נהאשכול ריש הלכות נדה שכתב דטומאת כחמים דוקא תלוי בטוהרות אצל לא ענין נדה עצמה.

ובחלקת יולד חלק ג' נהשמטות הציא את דברי הספר הסידים נדפס סימן תרנ"ח, לעיל ח"א סימן רנ"ג, נדבר המשנה סוף פ"ח דתרוומות תנו לנו אחת תכס וטמאה דמיירי אף נפטיות, ומשום דלא מחלק בין נדה לשאינה נדה ש"מ דלא שייך נציאת עכו"ם על נדה ישראלית ליסור נדה להישראלית, וכבר דמיתי את דבריו לעיל, ע"ש.

ולי לפלא על הגאונים הגדולים הנ"ל שלא העירו נענין זה מש"ס מפורש נגיטין ו' אחר ר"י אחר רנ כל המטיל חימה יתירה נתון נחת סוף הוא נל לידו שלוש עניות ג"ע ושפ"ד וחילול, פירש"י: גילוי עריות, כשחגיג זמן טבילתה נעת זינה והיא יראה לומר לא טבילתי ומשחחתי נדה, עכ"ל. הרי מפורש דנדה היא גילוי עריות, ועי' תוס' גיטין ג' ד"ה הוי דנר שנערוה, דלכך לינטרך וספרה לה דאזה עצמה כחמת, משום דס"ד דאינה נחמת משום נדה הוי דנר שנערוה, ע"ש.

תתשעט. (א) נדה ל"א ב: ב' משני מה אמרת תורה נדה לשבעה מפני שרובל וקץ כה. (ב) מדרש רבא בראשית פ"ד.

תתש"א. (א) נדה ט"ו ב'. (ב) וירובין ד' ב'.

תתש"ב. (א) אין סובן לוח ורבינו להביא שציל חרסן של זב ושל זבה ראשון ושני פמא שלישי פהור, והוא ברייתא בתוספתא סדרות פ"ח סוכאה בוכחים פ"ב ב', אבל תיבת 'חוצץ' נכתב בכ"י באותיות אשוריות ואך נתחלק להפעתיק חרסן בחרץ, לכן אולי צ"ל: חרצון ר"ל כי בית הספרים אינו מטבא כמו נחירי האף כמו שדרשו מה מ"ב א' מה ידיו בגלוי אף כל בגלוי ואסור רבנו שהוציאו רק פעם ראשון ושני פמא שלישי פהור. (ב) תמיד מיד מ"א. (ג) דברי רבנו צ"ע כי הלא אמרו בתוספתא מקואות פ"ח: הטובל

פעמים במקוה הרי זה מגונה, ובמס' דרך ארץ רבה פרק י"ד: הטובל ב' פעמים מגונה, ויותר מזה אמרו ביריותה ח' א': דמאן דמחיריב חי' טבילות כיון דטבל וזא' ד'פגנ' איסור, והשליח מטבת יומא והמחיריל הלכות צ"דכ בשם תרוקס תביא דברי המתבר לענין טבילה צ"דכ, וכן הביא הראשית הכמה שער האהבת פ"א אבל חו' משום תשובה, וראה לוח כי לענין טבילה נדה לא חוכדו המוסקים הג"ל ב' פעמים, לכן ג"ל שצ"ל רגילות לרחוץ ב' פעמים וזהו כפ"ש הרמב"ם מיד מחלכות דעות השני יצ"ש ויובל חיות כי בן היה מטבג הנשים בעת טבילתן כשחיו דוחצין מקודם ויפוצן שבת ק"ט. שיבתא וכו' ובמדרסי פ"ח דברכות אלא שטרף דברי רבנו אינם מסכימים לוח וקוד צ"ע.

מחמת מכה הוא [א] ולא ממקור רמיה וכן אמרו (א) על ידי שמופתת לנפות כנף שבא בכח... הרי טענה אחרת: **התשפד**. מטעם בחסדי אחר שהיה סמוך לאחר חמת אשתו וכבר עבר יום אחר ולא דאתה דם היה מתפלל תפלת המנחה ומשמש קודם שקיעת החמה או קודם עמוד השחר בנר ואחר ששימש מיטתו היה רוחץ במים המין משיבירו ולמטה ולא היה הולך באותו הלוק משמש מפני שאי אפשר לשכבת זרע שלא ינע כבנר או משמש קודם שכך אמרו (א) הוא כבנרו והוא כבנרה יוציא ויתן כתובה ולמה היה משמש קודם שקיעת החמה או קודם עמוד השחר לפי שאחר החמת היה ירא לשמש בתחילת הלילה שמה תחא גידה כלילה ולא פירש קונה (ב) והתורה אמרה (ויקרא טו לא) והזרתם את בני ישראל מטמאתם יום או לילה ואילו היה משמש ביום שמה באותו יום תראה הרב לכך היה משמש קודם שקיעת החמה אמרו לו לא היית צריך להחמיר כל כך ולאותו רגע בין שימרו מיטה לשקיעת החמה ובין שימרו מיטה לעמוד השחר אין לחוש דמלתא ולא שכיחא היא (ג) ולפי שיש נשים שמתקברות קרוב לחמתן לכך היה משמש אחר החמת והרבה בני אדם מתיב תיבוקות שלחם מפני שלא נשמרו מפרישת קונה או נשיחם לא נזהרו בטבילה לכך ישמרו אדם לאחר שרחצה מדמה עד שתפכל [א] במים חיים כדן:

משנת אברהם

סימן תתשפ"ג

[א] ולא ממקור וכו'. ראה יו"ד סימן קפ"ז ע"כ סק"כ.

איסורא ולא משתריא עד דטנלה נמים חיים, עכ"ל. ומזה דיין נספר הג"ל דליון הכוונה מים חיים ממש אלא למעוטי מים שאונים, כלומר, דלי אפשר להחס את המים אלא נכלי.

סימן תתשפ"ד

מים חיים לטבילה נדת

טבילה במים המין.

ואורי יש לומר דדעת הנה"ג היא דאסור לטנול נמים חמין אפילו אינם שאונין, דהא המדרכי נסוף נדה ומקואות, נדפס נסוף מסכת שנועות הונל ננית יוסף וניו"ד סוף סימן ר"א, כתב וז"ל: ואני שמעתי ואני יודע אם ממורי ר"ת עלמו או ממורי רנינו הקדוש שהי מקוה אחד שהיו הנשים מחממות יורה מהמים ומשליכות לתקוה לחממו נימות החורף ואמר להן ר"ת, והטעם (עיין נהנהו"ת שם כתב להתיר ומניח רא"י מפר"ח נני דודי הסרת, מהר"ס) לא נלחמ, ושמה מטעם זה אסור ואל תשיני מחמי טנריא גיש הפרש, וספ"ק דתענית דף י"ג נמי אמרינן נמחי אילימא נחמין מי איכא והא שאונין ינהו, פירוש דכשאונין השיני, וכן נזכרות דף כ"ג, א"ל רני אכל וכי יש טבילה נמים חמין, וזע"ג דתנן נפרק אמר להם הממונה אי הי' כ"ג איסטיס מחממין לו חמין ומטילין לתוך הזוגן כדי שחפינ יניחן י"ל כי כמה דנריס התירו נמקדש ואסרו נגנולין מדרנן וכו'.

[א] במים חיים וכו'. דוחק גדול הוא לומר דרנינו מלריך טבילה לנדה נמים חיים דהלא אין אדם שיטה מכל הפוסקים שחסנור כן ואפילו רנותיו של רש"י לא הנריכו מים חיים אלא לטבילת זנה (שנת ס"ד), ורש"י חולק מתוספתא מפורשת דחומר זנ מונה שהזנ טעון מים חיים חנה אינה טעונה מים חיים. ונררר דני מים חיים לא אחי למעוטי אלא שאונים ודכוותה מנינו בשאליות אחרי: אי נמי כי טנלה נמיה היי אכל דלייא נדולל או מליח נחננל לא היו מקוה וכו' הרי דנינים, מיה חיי"ל לא אחי למעוטי אלא שאונין. והנ"ח נסימן ר"א כתב: ואפשר דמפני שמועה זו נהגו בכל הקהילות שיכורו לנשים מקוה של מים חיים ונעשים לטנול נהם. אלא דנש"ע לא הוזכרה חומרה זו כלל, והנ"ח נעלמו שם סיים להלכה: אכן כל הנניחים פה אחד דליחל להך שמועה דרנ' הלוי, וזנה אינה לריכה מים חיים אפילו מדרנן והכי נקטינן ע"כ. ומעט מזעיר רליתי מיימי מקוה של מים חיים.

אולם מדברי התוס' נחענית י"ג ד"ה טבילה נחמין מי איכא מנואר דהש"ס מיירי נשאונין ממש שהוחמו וגשפכו לתקוה, אכל לא כשיש תקוה כשירה ומוסיפים חמין להפיג יניחן, ע"ש. ורליה חזקה יש לדברי התוס' מירושלמי יומא ג"ה דפרץ: ויחס לו חמין, כלומר למה תניא דמטילין עששיות של נרזל שהיו מרתיחין מערב יום כיפורים ולמה לא היו מחממין את המקוה על ידי הוספה של מים חמין שהוחמו מערב יו"כ, ומשי, שלא יהי' אומרים רלינו כ"ג טנול נמים שאונין ניר"כ, כלומר דאסור משום מרליתי עין, כי יחסנו הרואים שלא הי' שם תקוה כשירה אלא הכל הוא מים שאונין. ע"ש נמפרשי הירושלמי. הרי מפורש דהאיסור הוא רק נכ"ג משום מרליתי עין, ומסתנר דדוקא שם יש לחוש למרליתי עין משום דליון הרואים מתקרנים אל התקוה שנה טנול הכ"ג לדקדק אם יש שם תקוה כשירה קודם הטלת הזוגנים, אכל נסתם מקוה של טבילת נאים מה שיך לומר גיש משום מרליתי עין. וכן הוא המנהג הפשוט נכל המקומות להוסיף מים חמין שאונין לתוך המקוה הכשירה.

ובספר האשכול ריש הלכות מקואות איתא: הגדה והזנה טונלת נמקוה ואינה טעונה מים חיים דלא כתיב אלא נזנ. ונתשונה לרנ נטורלי: שאלתם נדה שטנלה נים, כך רלינו נדה דאורייתא עולה לה טבילה נים מפני שהוא כמקוה, ומקוה טנולין נז כל חייני טבילות, נדה, יולדת, מזורעים וטמאים נננלה ושרן ונעלי קריין חוץ מוזנ שנלמר נז ורחן נשרו נמים חיים, ועכשו כל נידות נישאלל ספיקי זנות יניחו ולין עולה להן טבילה נמקוה אלא לריכות מים חיים וכו'. וכל העונר על זה המלמר רואה גיש כלין חסרון הניכר והלשון נריך תקוה, כי נריש דנריו כתנ דעת עלמו אלין הגדה והזנה לריכה מים חיים אלא הזנ נלנד ועל זה הוא מניח את דברי רנ נטורלי המומר נם כן דלא כתיב מים חיים אלא נזנ נלנד, כלומר ולא הזנה, ואיך יתפרשו סוף דנריו דעכשו כל הגדות ספיקי זנות יניחו ולריכות טבילה נמים חיים, הלא הוא האשכול וגם רנ נטורלי אמרו דאפילו זנה ודליתי אינה לריכה מים חיים, כהתוספתא הג"ל דחומר זנ מונה אלין הזנה טעונה מים חיים, אלא נדליי שנסוף המלמר טעות נפל נהדפוס ואי אפשר שיהי' כתוב כלין שהגדה לריכה מים חיים.

וכנראה הדנר תלוי נניירסאות, דנשטמ"ק מנסח שם וכי יש טבילה, „נכלים" וכן היחה גירסא זו לפני רש"י כדמנואר דנריו שם נזכרות כ"ג ד"ה קלי כוותך, דנעי טבילה זו, „נמקוה" כאשר טבילות עכ"ל, משמע דהמדובר הוא מטבילה נכלים.

ובהעמק שאלה על השאליות הג"ל הניח דברי נה"ג: והיכא דליכא דקריר עלמא ולא יכלה איתחל למיטנל,

התשפ"ג (א) נדה ס"ו א. התשפ"ד (א) כתיבות מ"ח א. (ב) שבועות י"ח ב. (ג) בנה ל"א ב: אין אשה מתקברת אלא סמוך לחמתה.

שוב ראיתי צמורה הפטים צירושלמי נרכות פרק ג' סוף הלכה ג' שפסלל צוה ומראה מקום להא דירושלמי ה"ל צימחא. ועכשיו זכיתי צאור הנאונים (ערוך ע"י לוי), ונזכרות כ"צ כתנן שדנר זה הכתוב צירושלמי, והמתמירין זה טעילה נמים חיים" אינו מעיקר הירושלמי, ונוסף צליון ע"י אחר, כי ליתא נכת"י לידן.

וברב"ז חלק ד' סימן ז"ה דפוס סדילקאנא, האריך נדון הטלת מים חמין למקוה, ומסיק דמותר, ושם מפלפל מהא דיומא ה"ל, ולפלא לי עד דמדדיק מדנרי הרמנ"ם פ"ג מה"ל עזות יום הכפורים שכתנן: ה' כהן גדול זקן או חולה מלנבין עשיית של צרול מצערז ולמחר מטיילין אותה לתוך המקוה כדי להפיג זינתן או מערצין מים חמין נמקוה עד שחפיג זינתן, עכ"ל. ומללא ערציהו ותי לנסוף לפי שאין איסור דרבנן נמקדש ומללא נתן שום טעם נסיפא משמע דאפילו נמדינה מותר לערצ מים חמין נמקוה כדי להפיג זינתן, ולא ידעתי למה לא הביא דברי הירושלמי ה"ל צימחא שפורש דנזרינן משום מראית עין שלא יאמרו כהן גדול טובל בשאונין. **ולפי** מה שכתנתי לעיל דנין מים חיים לפעמים נא למעט רק מים שאונין יתחווירו דברי הירושלמי ה"ל נזכרות: אמר ר' ינאי שמעתי שמקילין ומחמירין זה וכו' מקילין זה לרחוץ נמים שאונין ומחמירין לטובל נמים חיים. והמפרשים שם תמהו איך ס"ד להחמיר נז"ק צוה יותר משאר טבילות, ונרש"י נזכרות כ"צ פירש שמחמירין נמי' סאה. ולה"ל ינאי, דנין מים חיים לא נא אלא לשלול שאונין.

חששא של נתן סאה ונפל סאה

ובמדרינות הללו המקואות הן לרוב על ידי השקה לצור של מי מקוה הנעשה מקרח וכפור טעמי, כלומר, קרח שלוקמים נחורף מעל המים. והגם דנמקוה של קרח יש חשש של נתן סאה ונטל סאה, דהא המים של קרח מתערבים עם המים של המקוה שטובלין זה ומנקים אותה ומוסיפים חמין ונמשך הימים לא נשאר נהמקוה רוב של מי קרח, אולם כנר הביא הגאון צעל חלקת יואב נספרו מהד"ת סימן י"ז דאין שום חשש צוה משום דכנר כתנן הרמנ"ן צ"צ דף ס"ו דכל האיסור של נתן סאה ונטל סאה אינו אלא משום מראית עין נריאל, והיינו דוקא כשנעשה נצח אחת אצל לא כשנחממע הרוב של מי מקוה מעט מעט, ע"ש. והתשנ"ן חלק ג' סימן ע"ג כתנן דהא דנטל סאה עד רובו היינו דוקא נמי פירות ע"ש. אולם יותר נכון לתקן שהמים השאונין הנוספים ירדו דרך המשכה לתוך המקוה כמו שכתנן בלנבי סר סימן ר"ע, אולם גם הוא ז"ל לא כתנן לעיכובא אלא מהיות טוב איך דאפשר ע"ש. **ודגה** בלנבי סר י"ד סימן רפ"ד כתנן דאם אפשר לתקן מקוה לכחמילה שלא על ידי כפור וקרח אלא על ידי מי נשמים נודאין ראוי לעשות כן משום דהראנ"ד מחמיר צוה וכנר כתנן הרשנ"א שרהאנ"ד צירר דיני מקואות כתשה מפי הגבורה, אלא מה שכתנן שהש"ך לא ראה את דברי הראנ"ד נמקורו לפיכך הקיל נגד הראנ"ד הוא דנר שאינו מתקבל על הלנ כי ידוע שהש"ך דייקן ומתון ומסיק שמעתתא אלינא דהלכתא הוא חכה להיות הפוסק האחרון בישראל, ומכיון שהש"ך סוגר דכפור לאחר שנתם כשר לטעילה אפילו נכולו נודאין שאין שום חשש על המקואות של כפור העשויין לפי פסקו של החתם סופר ז"ל. וכנר כתנתי שיש חששות הרנה נמקואות שהמים יורדים לתוכה על ידי לינורות מן הגג, ראה חלק א' דף של"א בהשמות שהארכתי צוה.

אם יש תקנה בעשיית ב' אצורות.

ודגה שמעתי מרנבים וכן שלמים שהכחמו לעשות שני אצורות של מי מקוה, היינו עשוין ג' צורות, נאחד לטעילה ושם

המים הם שאונין, ונשני הצורות יש מי מקוה היינו מי נשמים או כפור שנתם, וצוה הם אומרים להנלל מהחשש של נתן סאה ונטל סאה. ואני לא זכיתי להנבין מה תועלת יש נתיקון הזה דאם נאנו לתוש לנתן סאה ונטל סאה מה נפ"מ אם יש אצור אחד או כמה אצורות הלא האצורות פתוחים להנור של שאונין כדי שחאה השקה וא"כ השאונין נכנסין להאצורות והמים מתערבים, ונכל פעם שמנקין את המקוה שטובלין זה ותחורים וממלאין אותה נמים שאונים השאונין הללו נכנסין להאצורות ומה נפ"מ אם אצור אחד או רנבים הלא נמשך הזמן יתרבו השאונין נהאצורות, ואלא כשהתקב כשפורת הנוד הוא נהאצור של מי נשמים למעלה, כלומר שיש ממנו ולמטה ששים סאה למשל, והמקוה שטובלין זה היא מלאה מים שאונין עד התקב ולא יותר, אפשר לעשות שלא תהי' שום אפשרות למלאות יותר, אז לא יעברו ממי השאינה אל האצור יותר מחצי אינטש מים, כך שרריך משך זמן מרובה עד שהשאונין נהאצור ירבו על מי נשמים, אצל אי אפשר שהמי נשמים יעמדו נמידחס שם לעולם, כי נכל הרקה של מי המקוה לאחר שמתמלאת שזן ממי שאונין יכנס למי האצור תאי אינטש של שאונין ולאחר מלאה הרקות כנר נמלאים נהאצורות תמיים אינטשעם של שאונין כי המים מתערבים נכל אופן ואין שום הללה נמה שיש כאן שני צורות, כך שאני לא אדע שום טעם להעלה של כמה צורות. **ודגה** לעיל הנאחי נקינור מדברי האחרונים דאין חשש משום נתן סאה ונטל סאה משום שכמעט כל הספרים מלאים מדנר זה דהלכה כסתמא נש"ע י"ד ר"ד כ"ד, וגם הש"ך שם כתנן נשם הנ"י שהאחרונים הסכימו להכשיר אלא שסיים נשם התשנ"ן, מכל מקום אין ראוי להכניס הראש צין המתלוקת עכ"ל. וראה נחתם סופר י"ד סימן רי"ד שהאריך להקל.

רבייה והשקת.

אולם תוך ממה שהנאחי לעיל הנני לצאר מה שגראה לפע"ד שנמקואות הללו העשויות משני צורות היינו שהנור שטובלים צו מחובר על ידי השקה אל הנור שנו נמלא המי נשמים או מי כפור אין שום חשש אפילו להשיטה החוששת ננתן סאה ונטל סאה. דהנה ידוע שיש היתר של רבייה ויש השקה, היינו נני משנה דמקואות דמייירי הש"ס צינמות פ"ג: מקוה שיש זה ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר, ופירש"י דמייירי נתי פירות, כלומר הסאה שנתן הוא מי פירות הפסולין מדאורייתא לטבילה, ועל זה אמריקן שם דהיינו דוקא עד רובו, כלומר דוקא אם לא נתן ונטל יותר מ"ט סאה שעדיין נמלא נהמקוה כ"א סאה מי נשמים אצל אם נתן ונטל יותר ולא כשחיר נהמקוה רובא ממי נשמים פסול. והרמנ"ם והראנ"ד כתנו דאפילו נמים שאונין דפסולן מדרבנן גם כן הדין כן דדוקא עד רובו אצל יותר, כלומר כל שלא כשחיר נהמקוה רוב מי נשמים אלא שאונין פסול. והנה כל זה דוקא היכי דהיתר עד רובו הוא מטעם ניטול נרוב אז אמריקן, לשיטת המחמירים, דאם אין כלאן רוב של מי נשמים השאונין תחרין ונעורין ואע"ג דנטלי מעיקרא. אולם נהמקואות שלנו אין ההיתר מטעם רוב אלא מטעם השקה, כלומר, השאונין שטובלין נהן אנו משיקים עם המי נשמים אשר צאור, ועם ההיתר של השקה מצאור נרש"י נצורות כ"צ ד"ה משיקו נמים, דאע"ג דאובלין ומשקין אין להם טהרה נמקוה, מיא סלקא לכו השקה דהוי כמי שרען וחרר ונטלן דזריעה מטהרה מטומאה דתנן שחילי תרומה שחתן לאחר שנטמאו טהורין, וכשם שהזריעה מועלת לענין טהרה מדי טומאה דאורייתא כך הזריעה מועלת לענין פסול שאונין דפנים חדשות נאו לכלאן ופקע מייביהו שם שאונין. וממילא לא שייך לומר חחר וניעור כשם שלא שייך לומר חחר וניעור נני שחילי תרומה שנטמאו ושתלן, אלא המקוה של מים שאונין שטובלין זה יש לה אותה מעלה עלמה

כמו המים שגזזר. ולא קשיא א"כ גני תקוה שיש בה מ' סאה תכוונות ונתן סאה ונטל סאה אינו כשר אלף עד רונג, הא מה השקה יותר טובה יש מנותן סאה לתוך מי התקוה וכי גרע מה שנותן לתוך התקוה ממה שמשיק על ידי גביעה נקבז כשפופרת הגוד, דשאי התם דמתכוון מיד נשעת נתינת הסאה לטובל משם סאה א"כ אינו מנטלו בתורת זריעה דהזרע אינו חושב לחזור מיד ולטובל את הזריעה, ואפילו נשנת דלא נעינן שיעשה נשנת אלף הזריעה בלנד ולא שיהי' נקלט נשנת, א"כ חזינו דהנתינה נארץ היא המלכה, לכל זאת הדבר פשוט דאם יתכוון מיד כשמינה את הגרעין נארץ לחזור וללקטו משם שאין זהו משום זורע.

ועוד הא חזינו דדין זה שמועיל השקה לשאזנין נתקוה הוא דוקא נמשיק שאזנין נתקוה שלימה אלף נתקוה שלימה שלימה, ג' לונגין מים שאזנין פוסלין אותה ולא אמרינן שמועיל השקה לאותן ג' נ"ל סאה של מי גשמים, לכן נדויק נקטה המשנה תקוה שיש בו מ' סאה, "מכוונות", כלומר, דוקא כשאין בו אלף מ' סאה והא נותן סאה ונדעתו לטובל מיד סאה הרי הוא כחילו נטל ואת"כ נתן דמאלף שנשעה שנתן לא היחה שם תקוה כשירה ולא שיך לומר שיש כאן השקה. דאל"כ למה נקטה המשנה, "מכוונות" הלא אותו הדין יעיר ג"כ נתקוה שיש בו שמונים סאה דנטל סאה ונתן סאה לא הוכשר אלף עד רונג. אלף הדין הזה אינו אלף נמ' סאה תכוונות ופסולו משום מרית עין כמו שכתב הרמב"ן הנ"ל וז"ל נסיתין ר"ל, והיינו משום דהרואים יודעים שאין נהמקוה יותר ממ' סאה ויחשבו זהו נטל סאה ואת"כ נתן סאה דלא שיך זהו השקה משום שהמקוה היתה חסרה נשעה שנתן, וינאלו על ידי כך לידי תקלה לומר שנתקוה חסירה שנתנו לתוכה מים שאזנין כשר, דנזה קרונ הדבר לנאל לידי טעות ולחשבו שנתן לאחר שנטל, אלף אס הי' נהמקוה יותר ממ' סאה דאפילו יתן הרנה מים שאזנין לא יפסלו את המקוה משום דנאמת יש כאן השקה לא גזרו שלא להכשירה אלף עד רונג.

והנה ונזכר נ"י סיתן ר"ל דהרמב"ם והראש"ד ז"ל סוגרים דנתן סאה ונטל סאה אס עשה כך עד שלא נשתייר רונג מ' סאה ממי הגשמים פסול. והתשנ"ז ח"א סיתן י"ז הניא שיש לחוש לשיטת הראש"ד נספרו נעלי הנפש ולא הזכיר משיטת הרמב"ם. ולפי הנ"ל אין מדברי הרמב"ם ר"ל כלל דהא הרמב"ם נפ"ד דתקולות הלכה ז' תניא המשנה המונאה נפרק הערל כלורתה: תקוה שיש בו מ' סאה, "מכוונות" ונתן לתוכו סאה מים שאזנין ונטל את"כ ממתו סאה ה"ז כשר. וכן נתן סאה ונטל סאה והוא כשר עד רונג, עכ"ל. הרי דמירי דוקא נשלא הי' נתקוה אלף מ' סאה מכוונות ולא יותר. והטעם כדאמרן לעיל. אולם התשנ"ז נסיתין הנ"ל הניא נסם הראש"ד, דהיכא דליכא נתקוה שיעור נהכשרו דתו לא מהני פסולין לתפסלינהו כלל דכמעין דמי, אלף מכל מקום אי חסרי מיא וקמו להו על שיעור תקוה ודלי אהני זהו פסולין לתפסלינהו לתקוה משום דהו להו כנתן סאה ונטל סאה דאמרינן נפרק הערל עד רונג כשר טפי לא, והאר"ך זהו נספר נעלי נפש, עכ"ל. ולפי דבריו אין המדובר דוקא נתקוה שיש בה מ' סאה מכוונות. אולם נהנעלי נפש אשר לפנינו ליחא לדברים אלו שהניא התשנ"ז, וכבראש שהנעלי נפש אשר לפנינו הוא ספר חסד דנהגות הרז"ה על הנעלי נפש יש לראות שנהנעלי נפש השלם הי' כתונ דברים שאינם לפנינו. וכך כתונ נהנעלי נפש אשר לפנינו נפרק ח' של עשר המים: שמע מינה דתקוה שלם אינו נפסל נכחה מים שאזנין ואפילו נרונת. אי קשיא לך הא נינמות נפרק הערל גרסינן תקוה שיש בה מ' סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר, ואמר ר' יוסי אמר ר' יוחנן עד רונג ואמרינן עלה מחי עד רונג דלא נשקול רונג. לינאל אחרינאל דנשתייר רונג, התם משום דנתן ונתן

הוא, אלף אס נתן ולא נטל לעולם אינו נפסל, וטעמא דמילחא דכתני תקוה מים יהי' טהור, עכ"ל. ונהגות הרז"ה שם כתונ: עוד כתונ הרנ (הכוונה על הראש"ד ננעלי הנפש), על הא דגרסינן נינמות תקוה שיש בה ארנעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואר"ל אמר ר' יוחנן עד רונג, ואמרינן עלה מחי עד רונג, דלא נשקול רונג, ל"א נשתייר רונג, ומסתברא כהאי לינאל ממתינין דתקולות דנתן מים שאזנין ומי גשמים שמתערבים נחנר ונעוקה וכו' וליכא לתשמע מינה נמי מהא מילחא דלעיל דלע"ג דתקוה שלם הוא ונפלו לתוכה מ' סאה מים שאזנין פסלוהו דהא ליכא רונג דכשרות עכ"ד הרנ. וקשיא לי טונא וכו' ע"ש. ונרור זהו הנוסח שהי' לפני הרז"ה הי' לפני התשנ"ז, וז"ל נס הראש"ד נהנעלי נפש אינו מדבר אלף נתקוה שאין בה יותר ממ' סאה מכוונות וזהו שאני כמו שפירשתי לעיל. אלף אפילו נאמר שנהנעלי הנפש השלם הי' כתונ נאופן אחר, כלומר, אפילו נתקוה שיש בה יותר ממ' סאה מכוונות, הגם שאינו משמע כלל כך מדברי הרז"ה שהניא נסם הנעלי נפש, דלע"ג דתקוה שלם הוא ונפלו לתוכו מ' סאה מים שאזנין פסלוהו דהא ליכא רונג דכשרות. הרי מפורש דמירי נשלא הי' נהמקוה אלף מ' סאה מכוונות דאם הי' נה מ' סאה מי גשמים וכשנפלו לתוכה מ' סאה שאזנין אכתי ליכא זהו רונג דכשרות היינו מ"א של מי גשמים, אלף אפילו נתקוה ונאמר דהנעלי הנפש מירי נכל עינן, לכל זאת המעיין הטנ דבריו הנעלי נפש רואה כי יש כאן שינוים נלשוט המפינים אור על כל הענין. נריש דבריו כתונ: התם, גני נתן סאה ונטל סאה, משום דנתן ונטל "הוא" אלף אס נתן ולא נטל לעולם אינו נפסל. והניב "הוא" מיותר. אלף כלומר דוקא זהו האדם אשר נתן נטל נעמנו את הסאה, דאז אמרינן דמיד נשעה שנתן לא התכוון לנטל את השאזנין ואין כאן תורת זריעה שנהשקה, ואלו דומה למניח גרעין נשנת נארץ ונדעתו ללקטו דלא הוי זורע כלל כנ"ל, אלף כשנתן את המי שאזנין לתוך התקוה והא לא חזר ונטלם משם מיד, הרי כאן תורת השקה זריעה, והשאזנין מקבלין אותה מעלה עממה שיש למי הגשמים.

וגם דבריו הנעלי הנפש שהניא הרז"ה יש שינוי הלשון הראוי לעמוד עליו ולהתנוונן, שכתב: וליכא לתשמע נמי מהא מילחא דלעיל דלע"ג דתקוה שלם הוא, ונפלו" לתוכו מ' סאה מים שאזנין פסלוהו דהא ליכא רונג דכשרות, עכ"ל. ראה והתנוונן כמה שינוי לשון יש כאן, פחה שנתן סאה ונטל סאה וסיים "דמקוה שלם ונפלו לתוכו מ' סאה מים שאזנין" ואמאי לא סיים נמה דפתח כשנתן דלא נשנפלו, אלף דוקא כשנפלו מעמנו ולא שנתנס הוא, דלא לא שיך הרנ דזריעה והשקה, דזריעה והשקה נריך מעשה וכונה ונפלו מעמנס אין כאן לא מעשה ולא כונה.

ובירושלמי תרומות הרנ איתא: תני רבת התרומה נעשה כמרנה מזיד, פירוש, הא דנתן התם סאה תרומה שנפלה למאה חולין והגנייה ונפלה אחרת הרי זו מתורת עד שתרנה תרומה לחולין, היינו דוקא ננפלה התרומה מאליה סאה אחר סאה, אלף אס הוא נעמנו רנה, שלאחר שהגניה סאה הוסיף סאה אחרת, נעשה כמרנה נמזיד. ופריך: והא תנינן הוי בו ארנעים סאה נטל סאה ונתן סאה (נריך להיות: נתן סאה ונטל סאה) כשר, עד היכן רני אסי נסם רני מנא נר חנתוס רני אנהו נסם ר' יוחנן עד רונג של תקוה, וכא את אמר הכין, ומשני, תמן הי' בו רונג ואת מרנה עליו והוא כשר נרם הכא כל סאה וסאה נריכה מלה סאה, עכ"ל לשון הירושלמי. ונמלכת שלמה על התשניות, תרומות ה"ז מפרש דכוונת הירושלמי היא דר' יוחנן מכשיר נתקוה עד רונג, כלומר, דעד רונג שיעור תקוה דהיינו כ"א סאה יכול ליתן ולטובל, והגם שאז לא ישר נתקוה ממי גשמים אלף י"ט סאה ורונג התקוה היינו כ"א סאה יהי' מים שאזנין כשר. וקושיית הירושלמי

תתשפת אק"פ שאמרו (א) נחש משמש פנים כננר פנים וכן דנים ואדם לפי ששכנתה דיברה עמהם (ב) אקפ"כ אמר (ג) רב מה בין זה לבינתא וכן רצה לאכול מבושל בשר רצה לאכול צלי הכל רשות ביד אדם רק בליל מבילה לא יתכן כי אם הוא למעלה והיא למטה כי [א] אין הנאה לאשה כי אם היא למטה ואז תתקבר כי קרוב לחפתה היא ולאיש יש בליל מבילה תאווה לכך טוב שתחנה היא סמנו שאם תתקבר יהיה החולד כמותו חרוף והיא תזרק תחילה ותלך זכר אבל בשאר לילות יקשה כפי הנאותו כדי שלא יתרחק אחר נשים אחרות ורק שיחא רצון האשה (ד) שהרי בתיב (משלי יב ב) גם בלא דעת אשתו בא עליה נמשך רק חולד אינו טוב כל אלה דברים לפי דעת אשתו ולפי דעתו אם מצא אשה טובה שתחא כרצונו באותם דברים (שם יח כב) ויפס רצון מה' (קהלת ט ז) רצה האלהים את מעשיך :

תתשמו. האוכל לפני [א] אשה מקוברת מכל מין ומין שאוכלין לפניו (א) ירשימו לה לפי שמא מתאווה לאכול ובושה לשאל : **תתשמו.** בתיב (בראשית כח כד) וימלאו ימיה ללדת והנה תאומים בכמותה [א] מה צורך זה לומר חלוא כבר נאמר (שם שם כג) שני נויים בכמותך ועוד בשאמר (שם שם כז) ואחרי כן יצא אחיו לא היה צריך לומר והנה תאומים בכמותה אלא זה מדידעו אק"פ שכתוב (קהלת יא ח) כעצמים בכמות המלאה מכל מקום כך צריכות המילדות להיות בקיאות אם תאומים שאם תלך שנים צריכות להיות עופקות עמה לשני חלדות ולכך מה שכתוב (בראשית לה כז) ויהי בעת לדתה וחמילדת ידעה

משנת אברהם

סימן תתשפ"ח

[א] **אין** הגאה וכו'. א"כ גם נשאר עונות אין לה הגאה ולחמי חותר, ולריך לומר דקאי לחמי שכתב בסמוך ולא תתענר, כלומר דאם אין לה הגאה לא תתענר. וקלת ראי' לדברי רבינו מקרא ודנק נאשחו והיו לנשר אחד (נראשית ז' כ"ד), ופירש האנ"ע נשם יש אומרים: ויולידו אחר. ורש"י בסנהדרין דף נ"ח ד"ה ודנק, כתב שאין ממתדנת אלא א"כ היא נהנה ומזה יולא שלי אפשר שתוליד כשאינה נהנית.

סימן תתשפ"ו

[א] **אשה** מעונרת וכו'. מה שאין נעל ממ"ק לנרכות מ"ה, אינו ענין לכלן, אולם ש"ס ערוך הוא נכתונות ס"ה, כל דלית לי' ריחא וכו' ומנואר שם שיש הרבה מאלכים אם איכסל נפני תנירו ולינו נתן לו מהס, תנירו נל לידי סכנה, וגני מעונרת יש סכנה נכל איכלין.

סימן תתשפ"ז

[א] **מה** לורך וכו'. כוונת רבינו לומר שהמילדות הכירו קודם הלידה שתאומים ננטה. וכן פירש שם הספורנו: תומים ננטה, קודם שנולדו הכירו הללנות שהם תאומים וכו'.

משום חביבה מצוה בשעתה כל דחוי מתחלה להותרת

[ב] **חביבה** מצוה וכו'. מדברי רבינו משמע לכאורה דאין נמילה שלא נזמנה אלא משום העברה על חנינה מצוה נשעתה ולא יותר, והדבר לריך זיחור כי כבר הארכתי נח"א סימן תקפ"ג דף ש"י בדברי הרמב"ם ז"ל נפיה"מ נשנת סוף פרק י"ט שכתב: וממה שלי חייב להזכיר נכאל, שהאדם כשעבר ולא חל את נטו או יליד ניתו וחס עליו ניום הח', עבר על מצות עשה גדולה וחמורה כי אין בכל המצות כמות, ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המצוה וכו'. הרי מנואר דהמל את נטו ניום ט' הגם שתקיים את מצות מילה אצל עבר על העשה של מילה נזמנה, שלי אפשר לו לקיימו שוב והדבר מסתבר שנמצות מילה יש שני ענינים: שיה' הנן נמול ושתהא המילה ניום השמיני, וכשנמול ניום ט' מתקיים מהנן הוא נמול אצל מה שהמילה לא התהוו ניום השמיני הוא מצות שלא יוכל לתקן. אצל אחרת הוא הענין של חנינה מצוה נשעתה כאשר אנחר

היא ולחמי גני תרומה אחרת דאם לא ינאר רונ חולין לא. גם הרידנ"ז נפירושו להירושלמי הניא פירוש זה וכתב הירושלמי חולק על הנגלי נינמות נפרק הערל דהא שם מנואר דר' יוחנן לא מכשיר נמקוה אלא א"כ נשתיר רונ מי נשמים דהיינו כ"א סאה. חה הוא לפע"ד דומק גדול לומר דהנגלי והירושלמי פליגי איך אחר ר' יוחנן. אולם לפי מה שכתבתי לעיל יחא, משום דנגלי מפרש דמירי נמקוה שיש נה מ' סאה מצומצמות לכן אסור משום מראית עין דהרואים יתשנו שנטל ואח"כ נתן, אצל נירושלמי יתחא לנינ "מכוונות" דמירי שיש נהמקוה יותר ממ' סאה ואין כלן חשש של מראית עין לכן כשר אפילו יתן וישול כ"א סאה.

אלא דהפירוש של הרמב"ם הכ"ל נקושיית הירושלמי לא נראה לי כלל. דהא הנעל מלאכת שלמה דייק את פירושו דעד רוננו של מקוה דקאמר ר' יוחנן נירושלמי דכשר היינו שנתן ונטל רוננו מדלא קאמר אצל רוננו פסול, ע"ש, ומה דיוק הוא זה הלא נינמות פ"ג גם כן קאמר ר' יוחנן דכשר עד רוננו ולא קאמר אצל רוננו פסול, ולכל זאת אמרינן שם דמה דקאמר עד רוננו היינו דכשתיר רוננו ומסיק לא דלא נשקול רוננו, כלומר, דעד פלגא שפיר דמי, אצל אין שום ס"ד לפרש דברי ר' יוחנן דמכשיר כשניטל רוננו. ועוד, והוא עיקר, מה שייך לומר דר' יוחנן מכשיר כשנתן ונטל רונ ולא נשאר אלא מיעוט של מי נשמים א"כ אפילו כשלא נשאר כלל, כגון לאחר שנתן ונטל אלף פעמים שנודאי לא נשאר ממי הנשמים כלל, גם כן כשר דמה לי אם נשאר מיעוט או לא, אטו הרוב של מים שאובין יתנטלו נהמיעוט של מי מקוה, ומה שיעור יש למיעוט שחזריך ר' יוחנן שינאר ממי הנשמים, והלא אין שיעור למיעוט.

לכן נראה לי שקושיית הירושלמי היא כמו שפרש הפני משה שם דלחמי גני תרומה אם נתן ונטל ניד אסור אפילו כשנשתיר רונ חולין לאחר כל המעשים, וגני מקוה, כלומר, מקוה שלא הי' נה אלא מ' סאה מכוונות (דלא כמו שפירשתי לעיל, דהא אין משנה אחרת אלא זו שנמקואות שהוצאה ננגלי ינמות ושם מפרש "מכוונות"), שאפילו נתן ונטל ניד כשר אם נשתיר רונ מי נשמים, ומשני, תמן הי' נו רונ זאת מרנה עליו "והוא" כשר, כלומר, גני מקוה כל שאתה מרנה על מקוה כשרה גם את זה שאתה מרנה הוא כשר כמי המקוה עלתן, משום שיש כלן תורת זריעה והשקה העושים את השאובין למי מקוה, ואין זה ענין של מנטל איסור לכתיילה, אצל הכא כל סאה וסאה זריכה מזה סאה, כלומר, נכלן אנו נאים מדין נטול נרונ ותרומה זריכה מזה חולין להננטל, לכן המנטל נמזיד אמרינן חחר וניעור. ודוק היענ כי לפי דעתי הוא פירוש נכו, והפירושים נתירולו של הירושלמי שפירשו מפרשי הירושלמי הם דמקוים (ראה מש"כ נהשמטות).

תתשפ"ח (א) כעין שאמרו ברכות מ"ה א' גבי שפשו. תתשפ"ו (א) סוסיים מ"ה ב'. (ב) ספרי בהעלתך מיסקו נ"ו.

תתשפ"ח (א) בכורות ה' א'. (ב) גדרים כ' ב'. (ג) לענין: רבי יוחנן. (ד) עירובין פ' ב'.

גרסינן נפסחים ס"ח וכו', תניא ח"ר שמעון נא וראה כמה חנינה מצוה נשעתה שהרי הקטר חלנים ואינרים ופדרים כשרים כל הלילה ואין ממתנינים להם עד שתחשך. ופירש"י: כשירין כל הלילה, כדכתיב (ויקרא ו') על מוקדה על המזבח כל הלילה, ויכול להקטירן כל הלילה ולעפ"כ אין ממתנינין להם עד שתחשך אלא מחללין שנת עליהן, כדכתיב (במדבר כ"ח) עולת שנת נשנתו על עולת החמיד, אלא חניני למחר מצוה נשעתה, עכ"ל. והנה מה שכתב רש"י, אלא מחללין שנת עליהן" אין הכוונה הלילה שמחללין שנת ממש דהא קרא כתיב עולת שנת נשנתו על עולת החמיד, ומה שיך לומר שיש צוה חילול שנת, אלא כוונת רש"י היא דהקרנת החמיד נשנת אינו מטעם דחיה אלא מטעם הותרה, כמו שהנחתי כמה פעמים בשם מרן מסאכאטשאו מדברי רש"י עירובין ק"צ ד"ה הלכה כר' יהודה נגדר, שכתב: ומלאכה דאורייתא לא הותרה נמקדש חוץ מהקרנת חמידין ומוספין וקרננות לצור שדוחין את השנת מנוזרת ככתוב עכ"ל. הנה החתיל, הותרה נמקדש" ומוסיים, שדוחין את השנת" אלא כלומר, תמידין ומוספין של שנת שאי אפשר שינולו אלא ניום השנת והתורה אמרה: עולת שנת נשנתו על עולת החמיד, ח"כ אין זה נגדר דחוי' אלא הותרה, אבל קרננות לצור החלני להיות נקרנין נשנת אין זה אלא שהתנן הזה חל להיות נשנת והי' יכול להיות שלא יחול נשנת אלא נחול, והגם שמוחר להקריב את הקרננות האלו נשנת אין זה נגדר הותרה אלא דחוי'. וראה מה שכתנתי בענין זה בלריכות נספרי משכ"א ח"א דף נ"ה. אולם כל זה הוא ננוגע להקרנת הקרנן חמיד עלמו שפיר אמרינן דזה הוא נגדר הותרה אבל ננוגע להקטרת אימורין מכיון שעל פי דין כשירין כל הלילה, הגם שצוה היא להקטיר ניום השנת אבל על כל פנים אין ההיתר הזה נגדר הותרה אלא נגדר דחוי' דהא לא עדיפי האימורין מקרננות לצור הקרנין נשנת שדוחין את השנת ולא מטעם הותרה מפני שהיתה אפשרות שלא יחול יום הקרנתו נשנת, הגם שעכשיו חל נשנת, מכל שכן הקטר חלנים של חמיד שכשרין כל הלילה, שאינן נקטירין נשנת מתורת הותרה אלא דחוי' מה שכתב רש"י, מחללין" ומה שעם נדחה הלא היכא דמנין להדורי מהדרינן (יומא ו'), מפני שחנינה מצוה נשעתה. וראה רש"י מנחות ע"ג ד"ה אינרים, שכתב: אלא, דחיק שנת" משום חנינה מצוה נשעתה. הרי שרש"י מפרש נכאן את דבריו נפסחים הכ"ל שניי "מחללין" כלומר, הגם דאפשר נלילה שנשניל חנינה מצוה נשעתה בעדינן המצוה על ידי דחוי' כשם שהי' הותרה, אבל מדיאל על כל פנים דחוי' השנת ואין כאן שום ענינה, אבל נמילה שלא צומנה יש כאן ענינה חמורה כלשונו של הרמב"ם הכ"ל ואין זה ענין כלל לחנינה מצוה נשעתה אלא מה שמלין נשנת הוא משום העשה של ניום השמיני כעין כל מצות עשה, אלא שזו חמורה מפני שאי אפשר לתקנה, ככ"ל. וראה נספרי משנת אברהם ח"א דף נ"ה הכ"ל שהנחתי רליות הרנה שמילה נשנת הותרה ולא דחוי', ואז דברי רבינו הכ"ל אינם מוננים כל צרכם, ואולי קיצור דברים יש נדברי רבינו וכוונתו לומר דגם נמילה צומנה יש ענין של חנינה מצוה נשעתה, כלומר, מלמד שיש כאן יותר מזה, היינו העשה החמורה של צומנה שאי אפשר לתקנה, ורבינו התכוון לדרך קל וחומר, מה התם גני הקטרת חלנים שלא יעבור על שום עשה אם יקטיר נלילה נכלי זאת מקטירין ניום משום חנינה מצוה נשעתה נלמד, גני מילה צומנה שיש משום חנינה מצוה נשעתה וגם משום מצות עשה חמורה על אחת כמה וכמה שאין לאחר את המצוה ליום ט'. **ולפי** ההסבר הכ"ל דמשום חנינה מצוה נשעתה שתתנה הדין של הקטרת חלנים ואימורין מנגד דחוי' להותרה דוקא, אבל אפילו לא היינו אומרים הכלל של חנינה מצוה נשעתה גם כן היינו מקטירין החלנים ואימורין נותרת דחוי', אין שום מקום לקושיות הגאון ר' יוסף ענגיל ז"ל נספרו נגרות שמונים

דף י"ג, אהא דאמרינן חנינה מצוה נשעתה שהרי הקטר חלנים וכו', דמה רלי' היא זו הרי גם ההכרח שחא ההקטרה מותרת נשנת עלמו דלי לא יהי' מותר להקטיר נשנת גם נמוצאי שנת לא יהי' אפשר להקטיר משום דאמרינן נפסחים כ"ט: ר' כהנא רמי כתיב לא ילין חלנ חני עד נוקר, עד נוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין וכתיב והקטיר עליה חלני השלמים עליה השלם כל הקרננות כולן, פירש"י שלא יתעכב אחר חמיד של נין הערנים, הוא מוחיב לה והוא מפרק לה כשניתותרו, פירש"י, כשניתותרו מקרננות שסרק דמן קודם חמיד ולא הספיקו להקריב, דכיון דנראה להקרנה קודם לכן על חמיד של שחר הוא מושלם, עכ"ל. הרי דכל ההיתר להקריב אחר החמיד של נין הערנים ולא אסור משום עשה דהשלמה היינו משום שראויין להקרנה קודם לכן הא לאו הכי אסור הי' להקריב נמוצ"ש משום עשה דהשלמה, וח"כ מה רלי' היא מכלן דחנינה מצוה נשעתה הא אפשר דנעלמא לא אמרינן חנינה מצוה נשעתה נמקום שאפשר לעשותה אחר כך, אלא דשאי הכא דלי תימא שאי אפשר להקריב נשנת גם נמוצ"ש לא יהי' אפשר להקריב משום האיסור של העשה דהשלמה, ע"ש. ולפי הכ"ל אין זו שום קושיא דלא סלקא אדעתא דהש"ס לומר שאלמלא הכלל של חנינה מצוה נשעתה לא יהי' אפשר להקריב נשנת דהרי מקרא מלא הוא נותרה עולת שנת נשנתו על עולת החמיד, וכל השקלא וטריא אינה אלא אם מקריבין נותרת דחוי' או הודחה ותו לא.

חביבה מצוה בשעתה הוא חיוב על המעולה ולא על המועל בלבד.

ויש מקום לומר דרבינו נדוקא נקט הטעם של חנינה מצוה נשעתה ולא משום חומר המצות עשה שאין לה תשלומין, משום דהמצוה של ניום השמיני ימול שהוא הו למילה צומנה היא מצוה המוטלת רק על האז נלמד כמו שנארנו נצורך נח"א סימן תקפ"ג הכ"ל כלומר, היא מצוה על הפועל שאבז ימול את ננו צומנו, אלא מכיון שעבר הזמן ולא מלו האז אז המצוה חלה על כל ישראל שישתדלו למול את ישראל הערל, וכאלן נדברי רבינו המדובר לא מן האז אלא מן המילדות ומן העומדים שם נשעת לידה שזריכים לעיין היטב ולדעת נדיוק את הזמן אם הוא יום או לילה כדי שתחל המילה צומנה, ולא שיך לומר שהחיוז הזה הוא על העומדים שם משום העשה של ניום השמיני כי מצות עשה זו אינה מוטלת אלא על האז ולא על אחרים, אולם הטעם של חנינה מצוה נשעתה התשתייכת גם למילה צומנה אינה מצוה על הפועל נלמד אלא היא מצוה על הפעולה, כלומר, שתחל המצוה נעשית צומנה כדי שתחל חנינה לפני המקום, וחלק זה מן המצוה של מילה צומנה שזו חלה על כל אחד ואחד שיש נידו לעשותה, וממילא גם על העומדים שם אפילו הם זרים להילד, לכן נדיוק נקט רבינו הטעם של חנינה מצוה נשעתה. **ואין** להקשות על סברא זו הלא רבינו מדבר נדבר הנשים המילדות העומדות נשעת לידה ואיך יתחייבו הנשים להשתדל שתעשה מצות מילה צומנה מלחה טעם שלא יהי', הלא החיוז של מצוה זו אינה מוטלת אלא על הנשים ולא על הנשים כדדרשינן אותה ולא אותה, ואיך יתחייבו נהפך של חנינה מצוה נשעתה צומן שהיקר חיוז המצוה לא עליהן רמיא, משום דכבר הנחתי נסימן תקפ"ג דברי המקנה דלאחר יום ח' גם אשה חייבת להשתדל נמילת ערלים שנשראל למ"ד דאשה כשרה למול, ואני נלחתי דדעת הרמב"ם היא כג, ע"ש נדף ש"א. ונראה לי להוסיף עוד, דאפילו נאמר שאין חוננה מוטלת כלל על הנשים נמילת הערלים שנשראל לאחר יום ח' אין זה מטעם הפטור של איתו ולא אותה, דהא קרא זה

ופטור מקרבן דאין חטאת נזה על העשה אלא על ל"ת, ור' יוסי אומר לא מן הדא, כלומר, אין הטעם לפטור, משום דנכל תקום שיש עשה ול"ת גם הל"ת אינה נדחית מפני עשה כי הלאו זה אלים, אלא הטעם דפטור הוא משום דטריד בדבר מצוה. הרי מתאר דתנרייא נירושלמי לא אמרו כסברת הר"י מארץ ישראל, אלא דקשה לי מה שידך לומר נהולאת לולב לרה"ר דעשה דלולב דוחה את הל"ת הא אפשר לקיים שניהם דהא יכול לטול נרבות היחיד, אם לא שמתר דהלולב לנדו ה' נרה"י ושאר המינים נרה"ר שאין עשה אחרת אלא להוציא את הלולב לרה"ר.

ש"ב ראיית נפרי מגדים אר"ה סימן של"א, משנצות נסוף הסימן שכתב: נסתפקתי מי שעבר ומל מילה שלא בזמנה ניו"ט אם לוקה או לא, מהא דאמרינן בשנת קל"ג יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה עשה ול"ת, יש לומר הא עשה גרידא דוחה עכ"פ וכשר לעדות וכדומה, כוונתו, דאין פסול לעדות אלא נעצר לאו שיש בו מלקות, ומציא שם דברי הירושלמי הג"ל, ומפרש ג"כ דתנרייא סברין דעשה דוחה הל"ת הגם שיש גם עשה עם הל"ת ור"י סובר דעשה דלולב אינה דוחה ל"ת דשנת משום דל"ת דשנת חמיר שיש בו כרת, ומפרש שם ג"כ, כדי שלא יקשה הא אפשר לקיים שניהם, נאחרת נרה"י ולולב נרה"י והדם נרה"י, ורה"ר נייניהם, וכו"ל דלולב נריך אנד ע"ש. ולא ידעתי למה לו הזכיר הג"ל ואמאי לא כמו שפירשתי שהלולב לנדו נרה"י ושאר המינים נרה"ר, אלא לזה י"ל דנא לנייר שאפילו יעשה כמה הוצאות ג"כ יהי פטור משום דהעשה של לולב דוחה, אלא דלפלא לי על אדוננו הפרי מגדים שכל רז לא אלים לי' שלא העיר דדבר זה תלוי בפלוגתא הר"י והתוס' הג"ל, וכו"ע.

ובירושלמי שנת ריש פ"ג תקפה מעתה אין מדליקין בשמן שריפה נלילה על שם שאין שורפין את הקדשים נלילה, ומשני, אומר ר' יוחנן ירדו לה נשיטת רבי ישמעאל, כמה דר' ישמעאל אומר תיעוק שעבר זמנו נימול בין ניום בין נלילה כך עבר זמנה נשרפת בין ניום בין נלילה, ומה אית לך שמן שריפה שעבר זמנה, ר' יהודה נר פזי מכיון שנשמאה כמי שעבר זמנה, עכ"ל. ולפי דעתי אין הפירוש שלשיטת רבי ישמעאל לעולם מותר לשרוף קדשים נלילה, כמו שפירש שם נקרבן העדה, דהא לעיל מינה מיייתי קרא: והנותר מנשר הזנח "ניום" השלישי נאש ישרף, ללמד שאין שורפין קדשים נלילה, וכן נותר מפורש נקרא: והנותר ממנו עד הנקר נאש תשרופו, הרי מפורש נותרה שריפת קדשים ניום דוקא, אלא הכוונה דשריפת קדשים היא כמו הדין של מילה, כשם שמילה נזמנה היא מצות עשה שחה' נעשית ניום ולכל זאת כשאינה נזמנה כשירה גם נלילה, כך שריפת קדשים אם נשרפין זמנן אז דוקא ניום אצל לאחר זמנן שורפין גם נלילה, ועל זה פריך הירושלמי מה שידך נזמנו ושלא נזמנו בני שמן תרומה שנשמא, דגני קדשים יש זמן קבוע לשריפתם הנמנה מיום השחיטה אצל לא נשמן שריפה, ומשני, כיון שנשמא כמו שעבר זמנו, כלומר, לעולם הוא כמי שעבר זמנו ולעולם מותר לשרופו נלילה משום דלא ה' לו זמן קבוע מעולם, וכנראה שנשיטה זו כתב הר"ר יוסף דבריו נתום' קידושין הג"ל ולא קשה מה שהקשו דשריפת קדשים היא מצוה שהזמן נרמא דנאמת מותר לשרוף שמן שריפה נלילה, והיולא מזה הוא שריפת כל הקדשים ונותר נכלל לאחר שעבר זמנם כשר גם נלילה וממילא גם נשים חייבות לשרוף את הקדשים לאחר שעבר זמנם דלא לא היו מז"ע שהז"ג הגם דנאמת קדשים ענחם היו פטורות לשרוף עד שלא עבר זמנם, הרי מתנאר שיש מצוה שהנשים חייבות נה רק נפרט אחד הגם שנעלם המצוה פטורות, כנ"ל.

אגב אורחא ראיית להעיר דמדברי כל הפוסקים משמע דאם מל נלילה אפילו לאחר זמנו לא עשה ולא כלום, והשאנת אר' נסוף סימן כ"ג מקיים דנריהם משום דיחיד ורבים הלכה

נמילה נזמנה כתוב: וימל אברהם את יצחק ננו בן שמונה ימים כאשר נזה אותו אלקים (נראשית כהד), אצל נמילה שלא נזמנה דילפינן מקרא דהמול לכם כל זכר אין כאן מיעוט לנשים, אלא שנאמר דנשים פטורות מטעם שהיא מצוה עשה שהזמן נרמא דאין מלין נלילה גם נמילה שלא נזמנה, והנה זה דוקא ננוגע לעלם מצוה מילה אצל החיוב לעיין ולנדות אם זמן הלידה הוא ניום או נלילה, זה הוא חיוב הנהנה בין ניום ובין נלילה ושנן אינו תלוי ניום דוקא ולא היו פרט זה זמן נרמא וממילא החיוב מוטל גם על הנשים, ודומה להא דהנ"ל דהגם דנמילה נזמנה שהוא החיוב העיקרי אין אשה חייבת, לכל זאת מוטלת עליה חוב למול את הערלים נישאל לאחר זמן, כן נמי הגם שפטורה מעלם החיוב העיקרי, למול, לכל זאת חייבת או על כל פנים מצוה עליה להשתדל על ידי עיון נכוכנים להנחין בין יום ולילה כדי שתיעשה המצוה נזמנה כי נתינה מצוה נשעתה, כדברי רבינו.

א"ל דיש לדחות את הדמיון הג"ל, דשאי נני מילה שלא נזמנה דהצוה למול את הערל נישאל הלה אז על כל ישראל הזכרים הגם שער יום ח' חונה זו לא היתה אלא על האב, א"כ חייב זה חיוב אחר וחדש החל על האנשים ועל הנשים, אצל מהיכי חתי לומר שנאמתו חיוב ענמו שהיא פטורה נהחיוב העיקרי לכל זאת תחייב נהפרט הטפל.

יש שנשים פטורות בהמצוה העקרת וחייבות במרמ המפל למצוה זו.

אולם יש כיואל נזה נהא שכתבו נתום' נקידושין ל"ד ד"ה מעקה, נשם הרב ר' יוסף מארץ ישראל, דעשה שיש עמו לאו גם הלאו אלים ולא דחי לי' עשה, דאל"כ אמאי אמרינן בשנת כ"ה דאין מדליקין בשמן שריפה ניו"ט משום דשריפת קדשים היו עשה ויו"ט היו עשה ולא תעשה, הא אפשר לשרוף על ידי נשים שאינן מצוות על העשה דיו"ט משום דהיו מז"ע שהזמן נרמא, ואין להן ניו"ט אלא לא תעשה, ותייתי עשה דשריפת קדשים ותדחה את הל"ת דיו"ט, אלא ע"כ דגם הלאו אלים, והקשה נפני יהושע שם הא גם שריפת קדשים היו מז"ע שהזמן נרמא דאין שורפין קדשים נלילה, ומה תקשה הר"י, ותיירך דהא דאין שורפין קדשים נלילה ילפינן מנותר והיינו דוקא נקדשים אצל שמן שריפה הגם דיש מצוה לשרופו כדמסקינן התם כשם שמצוה לשרוף קדשים כך מצוה לשרוף את התרומה שנשמא, מכל מקום מסקינן שם דאמרה תורה נשעת ניעור תיהי מינה והיינו הדלקה נלילה וא"כ שורפין את שמן שריפה נלילה ולא היו מז"ע שהז"ג ע"ש. הרי חייב דהגם דנעלם המצוה העיקרית היינו נשריפת קדשים נשים פטורות משום דהיו מז"ע שהז"ג לכל זאת נשריפת שמן שריפה שאינה המצוה העיקרית, דלרש"י שם אין המצוה אלא מדרבנן משום דלא ליחי נה לידי תקלה, ולדעת התוס' שם דהוי דאורייתא מדאיקרי קדוש גם כן לא נוכל לומר דהיא המצוה העיקרית דהא עיקר קרא נותר כתוב ולא נשמן שריפה, לכל זאת לדעת הר"י שם נתום' נשים פטורות משריפת קדשים וחייבות נשריפת שמן שריפה, והנן.

הנה לכאורה פלוגתא זו של הר"י ונעלי התוס' נקידושין, וראה נתום' חולין קמ"א מזה, היא פלוגתא נירושלמי סוכה ג"א, דנמנשה שם אמרינן ר' יוסי אומר יו"ט ראשון של חג שחל להיות נשנת והוציא את הלולב לרה"ר פטור. ונירושלמי שם: תנרייא אמרינן דברי ר' יוסה שמצוה עשה דוחה נמצוה נלא תעשה, אומר לון ר' יוסי לא מן הדא אלא מן הדא דא"ר אילא ותניי תמן כך ה' ההנה נירושלים אדם הולך נזית הכנסת ולולבו נידו וכו'. ופשטא דהירושלמי דתנרייא הנינו שטעמו של ר' יוסי דפטור הוא מטעם עשה דוחה לא תעשה והגם דשנת היא עשה ול"ת לכל זאת נדחה הל"ת

כרנים צינמות ע"ג, ולא העירו כלל מדברי הירושלמי הנ"ל
 דמזוזר דסחם משנה דלין מליקין נשמן שריפה היא כר'
 ישמעאל הסובר דמילה שלא צומנו מלין אפילו נלילה, ונש"ס
 דלין צינמות ליחא לר' ישמעאל, וגם שיטת ר' יוחנן צירושלמי
 הנ"ל נראה דלא כמו צננלי יצמות, ויש צוה להאריך הרצה ולין
 כחן מקומו.

ד' מינים שבדורב מעכבים זה את זה.

וברבר מה שכתבתי לעיל דמהירושלמי מוכח דמיירי כשלא
 הוציא את כל הד' מינים צידה, כתבתי נתידושי להלכות
 סוכה נהא דליחא נמשנה צמחות כ"ו ד' מינים שגולגל
 מעכבים זה את זה, ואמרינן צנמ' דהטעם דכתיב ולקחתם
 לקיחה תמה, אמר ר' חנן נר רנא לא שט אלא שאין לו
 אצל יש לו לין מעכבין. והתוס' נשס צנמ' כתבו דאם יש
 לו כל ד' מינים אפילו מנביה חד חד לצודי' יא, ור"ת תולק
 ומפרש דכיון דכולן מנזה אחת היא כל שנטלן צוה אחר זה
 לא יא, והכי פירושו: לא שנו דמעכבין משום לקיחה תמה
 אלא בשאין לו, כלומר שאינו תוחסם כלאחת צידו, אצל נשכולס
 צידו אע"פ שלא אגדס לין מעכבין. ושיטת הרמז"ם ז"ל
 נפיה"מ וכן נהלכות לולג דכשישסם לפניו אע"פ שנטלם צוה
 אחר זה יא אצל כשאינם לפניו לא יא צוה אחר זה. ושיטת
 הרמז"ן ז"ל הוצא צנמ' סוכה פרק לולג הגזול, דאע"פ שלא
 ה' נרשותו צידה כל שנטלן כולן יא, וכי אמרינן דלין לו
 ומעכבין היינו לומר כל שלא נטל את כולן אפילו נאחד מהן
 לא יא, אצל כל שצוה לידו אפילו צוה אחר זה יא, ע"ש.

ובספר ישועות יעקב אור"ח סימן תרכ"א הקשה למאי דקיי"ל
 דאם אינם לפניו לא יא כשנטלן צוה אחר זה, א"כ
 וילי מקשה הש"ס נסוכה מ"א: והא מכי אגנהי נפק צי,
 ומה קושיא היא זו הלא צמתני' לא מיירי אלא מלולג וא"כ
 שפיר משכתח שלא ה' לפניו נרשות היחיד אלא הלולג צלגד
 והוליוו לרה"ר מקום שם היו השאר מינים ולא יא אפילו
 מנות לולג נשעה שהגניהו כי צו צומן לא ה' לפניו אלא הלולג
 צלגד, ולפי מה שציארתי מהירושלמי הנ"ל מפורש דהמשנה
 מיירי כשלא היו הד' מינים לפניו דאל"כ הא אפשר לקיים
 שניהם.

דהגה הקושיא הנ"ל קשה רק לשיטת הרמז"ם אצל לשיטת
 הרמז"ן לא קשה כי הוא ז"ל סובר דכשנטלן צוה אחר
 זה יא א"כ לא ה' לו צורך כלל להוציא את הלולג לאחר
 דאגנהי' נרשות היחיד, ולהרמז"ם ז"ל אפשר לומר דלכך נאמת
 השמיט האי דינא דהפכו אלא שכתב פטור סחם היינו אפילו
 כשלא הפכו משום דמיירי כשהוציא את הלולג צלגד דלכתי לא
 יא כלל משום שלא היו הד' מינים לפניו, דלפי שיטת הרמז"ם
 לא קשה כלל קושיית הנמ' והא מכי אגנהי' נפק צי.

אלא דלכתי יש להצין מאי דקאי' להרמז"ם ז"ל להשמיט נמ'
 מפורשת ולמה לא דייק תכאן דינא אפילו כשנטלן צוה
 אחר זה אפילו כשאינם לפניו. ומרן צאנזי נור אור"ח סימן תנ"א
 הציא ראי' לשיטת ר"ת דלא יא ננטלן זה אחר זה מדברי
 הירושלמי הוצא צנמ' סוכה צין אחרונ הגדול: ר"י לומר
 כדי שיטול שניהם צידו אחת אמר ר' יוסה אולי נאמר וכפת
 עד שיטול שניהם צידו אחת עכשו שנאמר כפת אפילו זה
 צידו אחת חה צידו אחת. א"כ משמע תכאן צנמ' מינים דכתיב
 כפת תמרים, ו"ענף עץ צמות, ו"ערני נחל צריך ליטלם צידו
 אחת דוקא, ומכל שכן שלא יא צוה אחר זה, והא דלמרינן
 אם יש לו לין מעכבין היינו שאין מעכב אם לא אגנן צאגורה
 אחת. אצל כל זה אינו מקביר שיטת הרמז"ם ז"ל הסובר דאם
 ישם לפניו אינו מעכב, דאי אפשר לומר דמעטם כל הראוי
 לצילה אינו מעכב דהא מפורש צירושלמי דאם ה' נאמר וכפת
 לא ה' יואא עד שיטול שניהם צידו אחת ממש.

ונראה להסביר שיטת הרמז"ם ז"ל נהקדם דברי הא"ג הנ"ל
 דדייק מהירושלמי הנ"ל דנ' מינים הואיל וכתיב, ו"ענף
 ו"ערני צריך ליטלם ציד אחת דוקא, וצנחים י"ד הואיל וכתיב
 ולקח ואי אחי קוף ורמי לידו' נעי משקל זימנא אחריתי.
 הרי דלשון לקיחה מתיחס אל תחילת הלקיחה ולין הפירוט
 של ולקח שיהי' צידו צלגד דא"כ אמאי נעי למשקל זימני
 אחריתי הלא אחר שנתן הקוף לתוך ידו הרי הוא צידו אלא
 ע"כ דמשמעות של ולקח קאי על תחילת לקיחה, וכן משמע
 מיומא מ"ט גני חסן תצירו ונתן לתוך חפניו. ולפי זה נשמע
 תכאן דגני ג' מינים התורה הקפידה שתחילת הלקיחה תהי'
 כלאחת ממש והלא זה הוא דבר שאי אפשר, לדידן דקיי"ל
 לולג אינו צריך אגד, ואיך אפשר לקחת ציד אחת ג' מינים
 כלאחת ממש הא נע"כ יקדים נלקיחת מין אחד לתצירו כרנע,
 ולין לומר דצריך ליקח נשתי ידיו כלאחת ממש, דהא ציארנו
 צסם הירושלמי דצריך ליקח ג' מינים ציד אחת דוקא, ונפרט
 שצריך יד השני' ללקיחת אחרונ, גם אפילו יקח שני מינים
 ציד אחת אי צמתיאות שלא יקדים מין אחד לתצירו, אלא ע"כ
 דמה שכתבה התורה וענף וערני וגם כתבה ולקחתם היינו
 שהקפידה היתה שיהיו המינים מוכנים לפניו ממש ומזומנים
 ללקיחה, ואז אפילו נטלם צוה אחר זה נהפסק גדול יא דמה
 לי אם מפסיק רנע שהוא נהכרת או מפסיק יותר (וכעין סנרש
 זו צירושלמי מגילה סוף פרק שני גני קצירת העומר דכשר
 כל הלילה: מעתה יא לו חזן לתחום כיון שחשיכה יתחיל
 להצור אי אפשר לכוון לפיכך כל הלילה כשר. פירוט: משום
 שאי אפשר לכוון שלא להקדים ושלא לאחר אפילו רנע אחד
 מתחילת הלילה לפיכך שנו כשר כל הלילה, ע"ש.)

אלא דלפי זה יש לדקדק מה מקשה הרמז"ם נפיה"מ שם
 צמחות למה צתפילין קתני דתפלה של יד אינה מעכבת
 את של ראש ונד' מינים קתני דמעכבין הגם דנשניהם אמרינן
 צנמ' דניש לו לין מעכבין ונאין לו מעכבין וא"כ דינס שווה.
 ומאי קושיא היא זו הלא שאני ד' מינים דכתיב קרש וענף
 וערני וגם ולקחתם כנ"ל מה שאין כן צתפילין. ונראה דהרמז"ם
 שם נפירוט המשנה לא הקשה מה שהקשה אלא נכדי לנא
 לידו התירוח שתיצן שם לצאר החילוק צין ד' מינים וצין חפילין
 דגני ד' מינים אם לקחן צוה אחר זה לא יא אפילו קצת
 מנזה עד שנטל כולן אצל צתפילין כשהניח של יד מיד יא ידו
 חוצת חפילין של יד אפילו לא הניח של ראש ע"ש. ותדע שכן
 הוא דאל"כ מה מקשה הרמז"ם מד' מינים אצתפילין הלא
 צד' מינים כשאינם לפניו ונטלם צוה אחר זה לא יא מדאורייתא,
 לדעת הרמז"ם, וצתפילין מסקינן צנמ' דף מ"ד דמה דלמרינן
 דאם לין לו מעכבת היינו מדרננן צזירה שזא יפאע, ע"ש.

דוקא תסיעה בלא תרועה הוי פלגא דמצות

ודאי נספר חלקת יואנן סימן ל"א שהניח צענין ד' מינים
 שגולגל אם צריך ליטלן צנת אחת וכתיב דדעת צנמ' ג'
 דאם נטלן צוה אחר זה אפילו אינם לפניו יא. ואני לא מצאתי
 דעה זו אלא צנמ' הוצא צנמ' כנ"ל. גם כמה מהדברים
 שכתב הגאון הנ"ל שם מנזארים צאנזי נור ונספר ישועות
 יעקב הנ"ל. אולם מה שכתב שם דנע"כ כשנטלן צוה אחר
 זה יא משום דלמרינן נסוכה כ"ג דלכך סוצרין רננן דחקיעה
 צפני ענמה ותרועה צפני ענמה, הואיל שצמינו נהקאל את
 הקהל חקיעה צלא תרועה ואי חקיעה ותרועה חדא היא מי
 אחר רחמנא פלגא דמנזה עניד. ומזה מוכח דד' מינים לין
 מעכבין אם נטלן צוה אחר זה, דאל"כ איך חייצה רחמנא
 צערנא נקדש וכי פלגא דמנזה עניד ופלגא לא עניד, ע"ש
 שהאריך. ולא זכיתי להצין את הדמיון הזה כלל דשאיני גני.
 חקיעה ותרועה שיש מקרא צתורה כדעת ר"י דחקיעה ותרועה
 אחת היא דכתיב ותקעתם תרועה אלמא תרועה היינו חקיעה

שתלך תאומים ולפי שלא נתרצצו מקרבם לא שלחו אחר המיילדת עד עת לדתה ואמרה כיון שלא שלחתם קודם אחרי וכעט כמאן עוסקות ואילו היו הרבה נשים שם לא היתה צריכה לקשור שני כי היתה אומרת לאותן שבידן התינוקות זה ראשון וזה שני זה יצא ראשונה וירעה שכבר יצא כי אם קודם לשקיעת החמה אשה פורעת לילד או סמוך לעמוד השחר צריך מיד אחר לידה [ב] לעיין כבוכבים וזהו שכתוב (איוב ג ט) יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין כתיב כוכבי חרי יש שצריך לעיין כבוכבים (שם שם) ואל ראה בעפעפי שחר חרי יש שצריכים לראות בעמוד השחר וסמך לו (שם שם י) כי לא סגר דלתי בפני (שם שם יב) למח לא מרחם אמות מבפון יצאתי ואנוע מדוע קדמוני ברכים חרי בלידה מדבר שצריך לראות חרי מי שירשבת על המשכר כשהוא קרוב ללילה או קרוב ליום צריכה לעמוד ולעיין אם יום הוא או לילה כי (א) הכיכה [ג] מצוה בשעתה למולו בזמנו ולכך נעלם ז' מן יאבד יום עד (שם שם) כי אינך לעיין כרי שלא יהיה נימול ביום ז' ועוד שזה שאין נאמר כמותו מענה ז' לפי (ב) שהוא נקרא יום שמחה שנאמר (במדבר י י) וכיום שמחתכם:

תתשפ"ח. כתיב (חושע א ח) ותגמול את לא רחמך לאחר שילדה לו בן ובת גמלתה שכבר ילדה לו אשתו בן ובת היח המסתנה אבל לאחר שנולד הבן הראשון לא היה המתנה שהרי לא קיים פריה ורביה ומי שיש לו בן אחד או בת אחת הואם מינקת אותו הבן או אותה הבת וכל זמן שהיא מינקת אינה יכולה להתעבר וזו ענינה להשכיר מינקת ויריאה מן הולד [א] לא תניק כי כבר מכיר את אמו אין מינקת להניק הילד מפני הפגנה ואין דוחק נפש הברורה מפני נפש שאינו ידוע אם תהר אבל אם האשה אמו של הילד מינקת ועוד אשה אחרת מינקת עמה אותה ילד חרי כיון שהמינקת האחרת שאינה אמו הילד מספקת לו חרי אם הילד תוכל למנוע כרי שתהר ואשר היא ענינה חרי אמרו (א) שהקב"ה אומר לו עלי ואני פורע וכל שכן שאין דעת אמו הילד אלא כרי שתהר חרי... לעשות אם בזה עומד שאינה מתעברת כל זמן שהיא מינקת רק שיהא חלב הרבה לאותו מינקת:

תתשפ"ט. שמועה רעה אל יתירו להולח ולמקוברת שלא תפיל ואל יתיר אדם הלומד לכל אדם ולא לאשתו:
תתש"ץ. (א) הנמנע מן האשה לא ישאנה ורוד שלקה את אביהל לפי שלא נדע בקולם ואם תאמר בת שבע לפי שלא נדע עד שכבר הפניסה ושמה כבר [א] ילדה קודם שנדע ואין להוציאה:

משנת אברהם

מקום שיש נזירות צלל עומאה כגון נזיר שמשון דלסור נזין ומטמא למתים וכיון דלשכחן מקום צלל חליא עומאה נזירות אפשר נמי דליתא לאיסור עומאה צלל איסור יין, ולא היו נזירות לתלמידי ע"ש ונהר"ש. כן נמי מילה ופריעה וכן שחיטה חריקה לא תשיני כל אחד חרי דבר אלא נמנות מילה ישן שתי מלות שלימות וכן שחיטה חריקה.
וזהו עצמו הוא החילוק שנין תפילין וד' מינים שגלולג, דגני תפילין מצונו מי שאין לו זרוע פטור מן התפילין, כלומר דוקא מתפילין של יד ומיני נהנחת של ראש, כמסקנת השלחן ארוי סימן ל"ז, והגם שגנשמים ראש סימן ק' כתב להיפך אצל העיקר כפסקו של השג"ח, הרי מצונו שהתפילין אינן תלויות זו בזו, אצל נד' מינים שגלולג אין שום מקום שלא יהיו כל הד' מינים מצוה אחת ולא אשכחן שום מקום שיש אפילו קלח מצוה נהעדר אחד מן המינים לכן לעולם כולן מצוה אחת הן.

ועל זה משנין רנן דלי אמרת דננין תקיעה כלולה גם התרועה וכל אחת היא רק חרי דבר חיד אפשר דמותה התורה נהקיל את ההלל לעשות רק חרי מצוה, אבל ערנה שנמקדש שהיא הלכה למשה מסיני, מה ענין לה למנות ד' מינים הלל הן שתי מלות תלויות לגמרי, דל"כ תקצי הלל הכל מודים שאם לא נטל אלא ג' מינים לא ילא ידי שום מצוה כלל, משום דכל מין ומין נלדו נלי נטילת כל הד' מינים אינם אפילו פלגא ומצוה, ואיך נמותה התורה נערנה שנמקדש נדנר שאינו אפילו פלגא דמצוה, אלא ע"כ דהם שני ענינים נפרדים שאין להם שום יחס שותפי.

החילוק שבין ד' מינים שבגלולג ותפילין שיי וש"ד.

ולפי ענ"ד יש להסביר ניותר יסוד הענין של ד' מינים שאם לא נטלן כולן אפילו נזה אחר זה לא ילא אפילו קלח מצוה, ובתפילין אם לא הניח אלא תפילה אחת ילא ידי חובת אחת תפילה שהנית, כמו שהנחתו לעיל מפיה"מ למחנות, נהקדס מה שכתנתי נספרי משג"ח ח"א דף מ"ה, דלפיכך אין מילה ופריעה נחשבים לשני חלקי המצוה או חריי מצוה וכן שחיטה חריקה, משום שיש אפשרות שיהא המצוה פריעה ולא המילה כגון נטולד מהול, וכן ניהושע כתיב שוב מול את בני ישראל והמצוה היתה רק פריעה כי מולים היו כל ישראל, וכן למ"ד דפריעה לא נחנה לאנדרם אצונו, ומזה חיון שאין מילה תלו' תמיד נפריעה ולא מצוה פריעה נמילה. וכן שחיטה וחריקה מצונו עגלה ערופה שעריפתה זו שחיטתה ונעי כהונה ואין נה זריקה, וכן נמחנות דקומץ נמקום דס קלי ואין נה שחיטה, לפיכך אין מצוה השחיטה תלו' נזריקה ולא הזריקה נהשחיטה.

וראייתי מהא דנדרים פ"ג, האשה שגדרה ננזיר ונטמאת ואחר כך הפר לה נעלה מניחה חטאת העוף ואין מניחה עולת העוף וזו אמרת מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה דלנוח ממחי דלית לה נערה הפר לה מטומאת דלית לה נערה לא הפר לה, ע"ש. והקשה הר"ן ז"ל מאי קושיא היא זו הלא אמרינן לעיל דאין נזירות לתלמידי, ותיירן משום דלשכחן

סימן תתשפ"ח

[א] **לא** תניק וכו'. הלשון נמוגם ולריך להיות: והיא עניה להשכיר מינקת או שיראה כי הולד לא יניק כי כבר מכיר את אמו. והכוונה למה דלמרינן נכתונות ס' כל חד וחד כי חורפי', ורצה נירושלמי שם עד כמה מניע מדת החריפות נילדים שיש מי שאמר כי זוכר את המוהל אשר מהלו וכו'. אולם לא זכיתי להנזן את דברי רבינו שכתב: ואין דוחין נפש הברורה מפני נפש שאינו ידוע אם תהר, דמחי שייך נזה ענין דחיית נפש מפני נפש נזמן שאין כאלו אלא נפש אחת, ואפילו היו ידעינן נניירור שתהר או אפילו נשעה שדנין על האם ועל העיבור לעולם מצילין את הנפש שיטנו נעולם ולא את העובר.

סימן תתש"ץ

[א] **ילדה** קודם וכו'. מדברי התוס' כתונות ט' ד"ה מפני מה, משמע דידוע לרבים הי' שהניחה לניתי, משמע

תתשפ"ח (א) ביצה סיו ב.
 תתש"ץ (א) יבמות כ"ו א.

תתשצא. ראונו שאמר לשמעון אני אוהב אשה פלוגית וחקרתי שגם היא אוהבת אותי וחקרתיים לא נתנוה לראונו ולכפון לקחה שמעון לאשה לא ידור ראונו עם שמעון בבית שהיתה שם האשה :

תתשצא. אע"פ שאין להתייחד עם אשה אם הולך בדרך הולכים עם האשה פריצים יהודים או גוים מצוה שיתייחד קטמ כדי שלא יגעו בה (א) כמעשה דר' יהושע בן חנניה :

תתשצב. כשם שאמרו (א) שאמרו לשמש ממתו בשני רעבון כך (ב) כשהעיר כמאור והצרים על העיר (ג) גם נישואין :

תתשצג. [א] ארם שנמרה אשתו (א) לא יתכן שישא אחרת כל זמן ששומע מרכים שמזכירים המתה ומצירים עליה כארם שאומר זכר פלוגית לברכה כמה קשה עלינו מיתתה וצד לנו עליה מאד :

תתשצד. בתיב (שיר ז י) והכך ביין הפוכו הולך לרודי למישרים מה דברי תורה תמימים כך צריך להיות הפלי זה [א] תלמיד חכם יהי כמו (תהלים יב פ י) תורה תמימה נאמנה ישירים ברה טהורה אמת צדקו כך העוסק בהם תמים, נאמן, ישר, בר לבב, טהר, אמיתי, צדיק (א) על כל מצוה מ"ח בריתות (ב) ונקנית כמ"ח דברים (ישעיה מב כא) יגדיל תורה ויאדיר :

תתשצות. כל הדובר אמת ואינו רוצה להשוב שקר ולא לדבר שקר אפילו דברים שיחשב ושידבר אע"פ שלא יתכוין להם כל מחשבותיו [א] ודבריו יתקיימו שנאמר (איוב כב כח) ותגור אמר ויקם לך ובתיב (משלי פז י) קסם על שפתי מלך כמשפט לא ימעל פיו (תהלים צו ו) קראים אל ה' וזוה יקנם (שמות יד טו) ויאמר ה' אל משה מה תצטק אלי (א) ולא מצינו שצטק אלא הכין עצמו לצטק וכן לשמואל על דבר שאול ולא מצינו שקרא שמואל ובתיב (ש"א פ יז) וה' קנחו והוא כשהיו צריכים לייבור אף כלילה ובמהרה וברוח הקדש רואים לפי שלא מצינו כמשה שדיבר אלא על ידי הדיבור לכך אמר והוא [ב] אף כמחזה שנאמר (במדבר יב ה) כמראה ולא כחידות אף כמראה ומלאכים שחרי לא אמר (שם יז יא) והולך מחרה אל העדה לכפר עליהם הרי אף המלאכים עתים לו ומראים לו תקנות כמו בקמורת על ידי אחרן :

משנת אברהם

אומר של נרות נבואה וכו'. כלומר, מכיון שראו כל ישראל שמה שאומר שמואל אפילו של נחורת נבואה מתקיים, מזה ידעו כל ישראל : כי נאמן שמואל הנביא לה', כלומר, מנחת הגדקות שלו שהשי"ת מלמדת את כל דבריו של שמואל הנאמרים שלל נחורת נבואה ידעו ששמואל הוא הראוי לנבואה. אולם לא כן דעת הרמב"ם ז"ל נהל' יסודי התורה רב, אלא לאחר שזדקו את נבואת שמואל וראו שלל יפול מכל דברי נבואתו ארלה אפילו דבר קטן אז נתלמדת שמואל לנביא נאמן, ע"ש נהלכה ג' גם דברי היחיד על הנביא להודיע כשאלו אצנדה לו אצנדה והלך לנביא להודיע מקומו. ודברי רבינו נאלץ אפשר שמקורם מדברי הש"ס שנת כ"ט דמקשינן ודילמא נח נפשיה דר' חנינא וכו' ומשני, דר' חנינא לא סני דלא מלך משום דרני אמר חנינא נח חמא יתיב נראש, וכתיב ותגור אומר ויקם לך וגו' והנה רני לא הי' יכול לנזות מי יתלוך כי דבר זה מסור לסנהדרין והם נוצרים גמי שרונים ולכל זאת הי' רנ נטוח שמתקיימים דברי רני, הגם שרני נודחי לא אמר את הדברים נחורת גזירה, ועי' תענית כ"ג גני מה שאלחו גני לשכת הגזית לחוי המעגל : ותגור אומר ויקם לך, ונירושלמי שם : אפילו הוא אמר הכין ואת אמר הכין דידך קיימא ע"ש.

[ב] אף נחמה וכו'. ראה נספרי ונרש"י עה"ת ונרמנ"ן שכולם מתריכים נפירוש המקרא הזה כי קשה להבין מה שאלתר : אם יהי' נביאם ה' נמראה אליו וגו' לא כן עבדי משה פה אל פה אצנר נז ומראה וגו' א"כ מה בין נבואת משה רנע"ה ושאר נביאים. ורבינו מפרש, "אף נמראה" כלומר יתר על שאר הנביאים שכלם אינם מתנבאים אלא נחמה ומשה פה אל פה אצנר נז וגם נמראה, נחמה, וראה נמו"נ חלק ג' פרק ת"ה.

סימן תתשצ"ז

[א] תולדות לדיק וכו'. הכוונה שגניו, "לדיקים" יש שם אותיות והאותיות הללו מולידות את המספר

החשבה (א) במדרש רבה בשלה פרשה כ"א : אמר הכביה למשה מה אתה עומד ומתפלל כבוד קומה תפלתו של בני התפלתך שנאמר מה תצטק אלי ועיון מביא שם פ"ג והאונקלוס חירגם קבילת צלותך, ובחוקיני וזוה : אמר הקביה למטרוז המבוא תפלתו של ישראל לפניו, והספורנו כתב : אמנם משה בכלל יוצעו בני ישראל, והראב"י והחוקיני פירשו כי אומר למשה במקום ישראל.

דמיו כשהנביא לניתו כנר ידוע הי'. אולם אפשר דלפי מה דאמרינן התם כל היולל למלחמת נית דור וכו' ופירשו רש"י ותוס' דנט גמור הי', לא שייך להקשות כלל מהנטען על האשה, דהתם הפירוש דהנטען על האשה כלומר, שאומרים שגז עליה נשעה שהיתה אסורה לו הגם שאין צירור נדנר אלא חזק נעלמא, אסור לשאף אותה אחר כך אפילו נזמן שנותרת לו, כגון שגירשה נעלה או שנתלממה, משום שעל ידי כך מתנרר שכנר נא עלי' נשעת איסור, אצל גני דוד שהי' גט גמור מנעלה א"כ נתנרר שמיד נשעה שלקחה היתה מותרת לו ואין כאן כלל הענין של הנטען על האשה, כי מתנרר שנשעה שנטען עלי' כנר היתה גרושה.

סימן תתשצ"ג

[א] ארם שפטרה וכו'. ראה מה שכתנתי נח"ל סימן קל"ה.

סימן תתשצ"ד

[א] תלמיד חכם וכו'. הכוונה ולאחר שמה הכתוב כל המעלות והמדות של התורה, הרי הוא אומר : וגם ענדך וגו' כלומר גם ענדך שהוא התלמיד חכם יש בו אותן המעלות והמדות, ואולי הכוונה נמה שמסיים כי על כל מלוה מ"ח נריתות, כדליתא נבאטה ל"ז, משום דנכל המעלות והמדות המנויות שם : תמימה, נלמנה, משמחירלנ, מלירת, טהורה, אמת, לדיק, הנחמדים ומתוקים, יש מ"ח אותיות.

סימן תתשצ"ה

[א] ודבריו יתקיימו וכו'. לפי דברי רבינו מתמורים הדברים שכתוב נשמואל הנביא : ולא הפיל מכל דבריו ארלה (שמואל א', נ"כ), ומפרש שם הרד"ק : כל מה שהי' אומר הוא נא והקנ"ה תקיים על ידו אפילו הדברים שהי'

החשבה (א) שבת קכ"ז ב', אבל לפנינו : מעשה בחסדי אהו וזכור שמה ר' יהושע לענין שהלך אצל מטרוניתא ע"ש.
 תתשצב. (א) הענין י"א א'. (ב) כן הוא בירושלמי הענין י"א הלכה ו'.
 ובבראשית רבה פ"א. (ג) הענין י"ב ב' : מפעולת בנשואין.
 תתשצג. (א) עין ויד' סי' שצ"ב סי' ב'.
 תתשצד. (א) טוטה ל"ו ב'. (ב) אבות פ"ו מ"ה.

תתשצו. וזין צדק יהיה לכם (ויקרא יט לו) (א) אפילו חן שלך ולאן שלך יהי צדק בנין את רמיות שלו שנאמר (משלי ו יג) קורץ בעיניו מלל ברנליז מורה באצבעותיו ובתיב (ישעיה נח ט) שלא אצבע הדבר און (ב) ואף נינענע הראש שלא יהא שקר כשארם רוצה לומר חין כוסף ראשו וכשרוצה לומר לאו מנענע ראשו לצדדין (ג) אף האברים כולם יהיו אפיתים שנאמר (שיר א ד) מישרים אהבוך (ד) ולכך [א] תולדות צ' רמ"ח שכל האיברים יהיו צדיקים נינענע לו ראשו אמ' נבי ר' ישמעאל (ח) שאף נינענע אמת (ירמיה ב כא) כולו זרע אמת:

תתשצו. ארם (א) שנמר בלבו צריך להוציא בשפתיו ואם ארם חשוב שדובר אמת בלבבו תמר בלבו יכתוב שלא ישנה מחשבתו ולא יחל דברו ואם אינו יכול לעמוד בו ילך אצל חכם [א] ויתיר למחשבתו שנמר בלבו ואע"פ שלא הוציאם בשפתיו לפיכך על כל מחשבותיו יהרהר שלא יהא במחשבותיו כלום בל זמן שלא יוציאם בסיו:

תתשצו. אע"פ שכתוב (תהלים קיט קו) נשבעתי ואקיימה (א) לשמור משפתי צדקך [א] לא ישבע ולא ידור לעשות מצוח שמא לא יקיים ובתיב (קהלת ה ד) טוב אשר לא תרור משתרור ולא תשלם:

תתשצו. כתיב (מלאכי ב ו) תורת אמת היתה בפיהו, בפיהו ולא במי אחר לא יאמר אדם להבירו תשאל לפלוגי החכם ויאמר כמו שאני אומר שמא לא יאמר כן וכן שנים שירשבין ובא ארם אחר לא יאמר האחד לך הוא ילך מיד אחריו שמא לא ילך וכל דבר שברשות אחר יש לו לעשות לא יתכן לומר פלוגי יעשה כן שמא לא יעשה ובתיב (שמות כג ז) מרבה שקר תרחם:

משנת אברהם

קנין נמור ורק לענין מעשר מועיל גמירת הלז של הירא שמים שיהי' חייב לעשר. ונע"כ צריך לומר דשיטת הרמז"ס הוא דמה לחמירין בשנועות הכלל דגני תרומה וקדשים מועיל גמירת הלז הוא הדין לענין מעשר, והיינו בשלו, ומכיון דירא שמים דובר אמת נלצנו לפיכך אפילו נאל אחריס כגון שלא נתן דמים ונורר ומנית, כל שנמר נלצו לקנות מועיל שיהי' חייב נמעשר, אצל גמירת הלז של אחר נני אדם אינו מועיל שיהי' חייב נמעשר דשאר נני אדם אין גומרים נלצם, כלומר, לפעמים הם חוזרים ממה שחשנו, לכן רק ירא שמים חייב לעשר מדינא ולא ממתת חסידות גרידא, אצל להחזיר להמוכר אין הירא שמים יכול להחזיר אם לא נהסכמת המוכר מזד מתת חסידות אצל מדינא יכול להחזיר, והרמז"ס ז"ל לא דינר אלא מדינא ולא ממתת חסידות, ומסתבר דגם התוס' לא כתבו שאין ירא שמים יכול להחזיר אלא מדעת המוכר, היינו משום מתת חסידות, דהא מזד הרין אין כאן לא קנין כסף ולא משיכה אלא לכל היותר נאמר שמה שחשנו נלצו לקנות היו כאילו אמר נפירוש הריני קונה ממך, ומה קנין יש נזה, אלא דהתוס' הקשו איך יחזיר הירא שמים מדבריו דהא אמרת ומחשבתו היו כדינור ואין זה ממתת ירא שמים לחזור, לכן חירנו דהכוונה נהסכמת המוכר, אצל כל זה אינו מדינא אלא ממתת חסידות, כך שאלמר להשוות דברי התוס' עם דברי הרמז"ס ז"ל, ומכל הכל יולא שאין נגמירת הלז אפילו של ירא שמים משום קנין אלא שמחשבתו היו כאילו דינר נפירוש ואצלו הרהור כדנור לכל הענינים, ולכל היותר יש נמחשבת ירא שמים דין נדר כדן הדיוט המוניא דנר מתוך פיו ונכן שפיר מועלת התרת חכם.

של רמ"ח, כי אם תנכה מספר שש כנגד השש אלויות שהן המולידות ואינו נכנסין למספר, ישאר מספר רמ"ח.

סימן תתשצ"ו

גמירה והסכמה שבבל אפילו של ירא שמים

אין בה משום קנין.

[א] ויתיר למחשבתו וכו'. דברי רבינו מקורם מהא דאמרו ודובר אמת נלצנו כר' ספרא (מכות כ"ד, נ"ג פ"ח). אולם צריך לנאר היכן מצינו דצריך התרת חכם לקבלה נלצו, הא נקרא כתיב לא יחל דברו ומה למדין אצל אחריס מחלין לו והיינו דוקא דנדרו, ונש"ס שנועות כ"ה, דדוקא נתרומה וקדשים מועיל גמר נלצו נלצו, ועוד נש"ס שם נ"ג: הלווקא ירק תן השוק וצירר והניח אפילו כל היום כולו לא קנה ולא נתחייב נמעשר, גמר נלצו לקנותו קנה ונתחייב נמעשר, ומקשה, אטו משום דגמר נלצו לקנות קנה ונתחייב נמעשר, ומשני, אמר רב הושעיא צירא שמים עסקינן כגון רב ספרא דקיים ננפשיה ודנדר אמת נלצנו, ע"ש. הרי דצירא שמים הדובר אמת נלצנו ומה שחשנו נמחשבתו היו גמירת דעת מעליא ומחשבה זו עושה קנין נמור מדינא ולא מזד מתת חסידות נלצו, דעל מתת חסידות לא שייך לומר קנה וחיוב נמעשר כי איך יעשר דבר שאינו שלו מדינא, וא"כ איך כתנ רבינו ענה כללית שילך הירא שמים אל חכם ויתיר לו, אטו יש ציד חכם נלצו קנינים, הלא אין רבינו אומר שדבריו מוסגים רק על ענינים שאין נהם משום קנין לאחריס אלא על ענינים שיש נהם משום נדר וכדומה שהתרת חכם מועלת להם, והנה נתוס' נ"ג שם הקשו: וא"ת כשנמר נלצו לקנות היאך מחזיר, וי"ל דמחזיר מדעת המוכר, ע"ש. מנולא מדבריהם דנלמת הוא קנין נמור לכן חייב לעשר ואין לו רשות להחזיר אלא מדעת המוכר. אולם נרמז"ס הל' מעשר היא כתב: הרי שלא נתן דמים והי' נורר ומנית נורר ומנית אפילו כל היום כולו ואע"פ שנמר נלצו ליקח לא נתחייב לעשר. ואם הי' ירא שמים משנמר נלצו מעשר ואח"כ יחזיר למוכר אם רצה להחזיר, עכ"ל. משמעות דבריו ז"ל ללא כתוס' שצריך דעת המוכר אם רצה להחזיר אלא נרצון הקונה נלצו תלוי, משום דהקנין אינו

סימן תתשצ"ח

[א] יאנע וכו'. הנם דנש"ס נדרים ח' ילפינן מהאי קרא דשרי לי' לאינש לזרחי נפשי', ופירש הר"ן ז"ל: שדנר הגון הוא להשבע לקיים את המנוה ואפילו כשרים שנמנעים משנועה נשבעין הן נכך שנאמר נשבעתי ואקיימה, כלומר, שהרי דוד הי' עושה כן, עכ"ל. אולם נדפוס ראשון של הס"ח כתוב: לא ישבע, "נזמן הזה" וכו' (נדפוס נולוגיא חתרס"ג). כלומר, מפני עול הגלות אין אנו נרשמתו ולפעמים צ"ל אפשר לנו לקיים את המנוה אפילו כשאלו חפנים, לכן אין מן הראוי להשבע לקיים את המנוה.

צדק מעשיו הטובים, וכרשי על התורה שם: למדך שיעקר תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים. (ח) ברבות ד' א'. תתשצו. (א) שנועות כ"ו ב'. תתשצו. (א) בחגיגה ירד א' רשיי דת' שנובעין לקיים חסדות: כלומר מצוח שיהא אדם נשבע לקיים מצוח כפי שימור וידורו לקיימה.

תתשצו. (א) ב"ם פ"ט. (ב) בירושלמי גיטין פ"ו ה"א: היא שמינת הקול היא תרבות הראש. (ג) רשיי בשיר א' ד' כתב: מישרים אהבוך אהבה עזה אהבת מישור בלי עקובה ורכסים. (ד) צ"ל ולכן תולדות צדיקים רבי"ח כלומר מעשיהם הטובים, ועיין מכות כ"ג ב' רמ"ח פ"ג, ובבראשית רבה פ"ל: מה הן פירותיו של

תתת. כיון שאמרו (א) על מה שלא שמע אומר לא שמעתי אם כן (ב) רבי אליעזר כששאלו לו שלשים הלכות על מקצת מה ששמע אומר להם ועל מה שלא שמע הפליג בדברים וכן הפליג (ג) ר' יחזקאל ב"ר אלקאי במסכת סוכה וכיון שלא שמע למח הפליגן היה לו לומר לא שמעתי מפני שהיה יודע אע"פ שלא שמע כיון שידע לא רצה לומר לא ידעתי כי לא רצה לשקר אע"פ שאמרו (ד) אם אומרים לאדם למדני יבול לומר לא אם איש אמת הוא שלא ידבר שקר לא יתכן לומר מן הן לאו אלא ישתוק ומפליגן לשאר דברים כר' אליעזר כיון שידע לא רצה לומר אינו יודע כמאן כל דבר שאין אדם רוצה [א] לתודות וידע בדבר לא יאמר אינו יודע אלא שאינו רוצה להודיע אתכם :

משנת אברהם

סימן תת"ח

אלא מה שידוע יורה וילמד לתלמידים, ע"ש. והוא מתאים לדברי רבינו אלל שרבינו מוסיף שאם אינו רוצה להורות לא יאמר אינו יודע ונכלל נראה לאפילו נמילי דעלמא שאמרו למד לשונך לומר אינו יודע היינו דוקא דנדר שאינו צרור לו או שהטעות מנזי דאל"כ מה שייך לומר שמה תחנדה, לכן דברי תורה שרור לו לאדם צריך לומר.

[א] להורות וידוע וכו'. ראה תוס' קידושין ל' ד"ה אל תגמנס, שכתבו דהא דאמרינן צנרכות ד' למד לשונך לומר אינו יודע שמה תחנדה ותלמא, היינו נמילי דעלמא ואפילו דברי תורה לא יאמר יודע אני דבר להתפאר נכך

תתת (א) אבות פיה מיו. (ב) סוכה כ"ח א'. (ג) ציל לר' יחזקאל בר אלקאי במס' סוכה כ"ז ב'. (ד) ב"מ כ"ג ב' : במסכת.

מלואים והשמות *

לסימן רט"ו

עכ"ם שרג את ישראל ונתנייר אם דנים אותו בעדים והתראה

אז היינו סייף, אצל אין מלאן ראי' שהמתרה לתמור היו מותרה לקל, משום דנזה אין בהתראה המיתה הראוי' לו דמיתה הראוי' היא הקלה והתראתו היתה נחמורה, ולדבר, מלאן ראי' נרורה לדברי דשם נסנהדרין ע"א מיירי בהתרו צו ומיילא נעדים.

בספר חסידים ת"א סימן רט"ו כתנתי דהא דאמרינן נסנהדרין ע"א ולא עשה כן בישראל, כלומר עכ"ם שרג את ישראל ואח"כ נתנייר חייב מיתה, היינו דוקא כשאזו שני עדים ומעידים שהתרו צו, אצל אם אין כאלן אלל עד אחד המעיד שזה הגר הרג את ישראל טרם שנתנייר, אין נמיתין אותו, דלויך אפשר להרג את הגר שהוא עתה ישראל נמור נעדות של עד אחד וצלי התראה ע"ש. והנה הערני ת"ח אחד שנתום נסנהדרין פ: כתוב להיפך. וזה הוא לשון התום' שם ד"ה היו מותרה לדבר הקל, ול"ח תפשוט מהא דתיבא נפ' בן סורר (דף ע"א:); עשה כן בישראל ונתנייר חייב אם נל על אשת איש ישראל ואח"כ נתנייר משום דאי עניד השתא צר קטלא הוא ועל כרתך נדלתרו צי' דאי לא אתרו צי' אי עניד השתא לאו צר קטלא הוא, חלילה מותרה נסייף הוי מותרה לחנק, וי"ל דאפילו לא אתרו צי' נהייתו נכרי יש לנו לחייבו אע"פ שנתנייר, הואיל וכבר נתחייב ולא מיפטר משום דלא אתרו צי' מאחר דהשתא נמי אי אתרו צי' יש נעון זה חיונ מיתה, עכ"ל, הרי מפורש בחוס' דהורגין את הגר צלי התראה ומיילא נמי צלי שני עדים, ולכאורה יפה העיר.

ודוחק לפרש כי כוונת התום' היא, דמה שנתחייב מיתה נהייתו נכרי צלי שום התראה ונעד אחד הוי כאילו נתחייב השתא בהתראה ונשני עדים, משום דעכו"ם אינו צריך התראה ודי נעד אחד, והעיקר דלוי שניו נהעונש על העון שעשה דלעולם עון זה ענשו מיתה, אלל דעכו"ם נעד אחד וצלי התראה הוי כישראל נשני עדים והתראה, דהא שאין זה להעמים דברי התום', דהא לא הזכירו כלל סנהדרין דעכו"ם צלי התראה הוי כישראל נשני עדים והתראה, ועוד, דל"כ למה להו להתום' לומר דמיירי דלא אתרו צי', דמשמע דלילו ה' מתרין צו שמייתו נסייף ה' פטור עתה ומיתה, משום דמותרה לתמור אינו מותרה לקל, וזה הוא דבר שאינו מתקבל כלל לומר דנלא שום התראה חייב, ובהתרו צו נמיתה הראוי' לו אז, פטור, ואמאי לא אתרו דאפילו אתרו צי' נמיתה סייף נ"כ חייב עתה משום דהתראה נעכו"ם לא מעלה ולא מוריד והעיקר הוא שעל עון זה ה' אז וכן עתה לאחר שנתנייר עונש מיתה, אלל ע"כ הכוונה ככ"ל.

אולם לאחר שדקדק דברי התום' יתמור שהמתת דברי הכ"ל שאין עושין את הגר נעונש מיתה אלל אם כן התרו צו נשעת מעשה, דאל"כ אין שום פירוש דברי התום' נמה שכתבו, ולא מיפטר משום דלא אתרו צו מאחר דהשתא נמי אי אתרו צי' יש נעון הזה חיונ מיתה דמה נתינת טעם הוא, הלל השתא אינו נהרג אלל נדלתרו צי' ולויך יברג על מה שלא אתרו צי', אלל הכוונה בהתום' היא דנהייתו נכרי אתרו צי' שיתחייב מיתה סייף כי נהייתו נכרי ענשו נסייף לכן לאחר שנתנייר מיתתין אותו נחנק מאחר דאי אתרו צי' השתא, כלומר, בהתראת מיתה הראוי' לו ה' נהרג, והלא נהייתו נכרי התרו צו נמיתה שהיתה ראוי' לו

ולפי דברי הכ"ל שאין לחייב את הגר על מה שעשה נהייתו נכרי אלל נעדים ובהתראה, יש לפרש צוה דברי הטור ח"מ סימן ת"ח: ופירש ר"י שצא להשמיענו, פירש מה שאמרו צנ"ק ו"ד צי' נרית לאפקוי עכו"ם, אפילו שור של עכו"ם שנתא לשור ישראל אין דנין אותו אלל נעדים כשרים, עכ"ל. והוא דבר מתמיה, דל"כ מתונו של עכו"ם חמור מנופו, השתא מיתתו אינו צריך עדים אלל די נעד אחד, מתונו לא כל שכן, ודבר זה שכתב הטור הכ"ל כתוב נרא"ש צ"ק שם דף ע"ג, ונפתחי תשובה נח"מ שם הביא נשם שער המשפט שכתב דהחיות נמליה קצ"נ חולק על זה. נאמת נהחיותך שם כתוב דנס להמית עכו"ם צריך שני עדים אלל שאין מן החיות שיהיו עדים כשרים, ונעל מנתת

* מסבות סביות לא באו הסימנים של השמטות כסדרן ובגד הרבה השמטות המשיכות אל הספר לא הודפסו בחלק זה, ואינה יבאו בחלק הבא.

חיוך מניה שם עד אחד נמקום שני עדים משום דכך מוזל
 נש"ם ונרמז"ם דעכו"ם נהרג בעד אחד.
וראיתי נספר חלקת יולז מהד"ה סימן י"ד שהלריך לפרש
 את דברי הרא"ש הנ"ל ותוכן דבריו, דהא דלמרינו דנן
 נח נהרג בעד אחד היינו דוקא לענין להחיר דמו, כלומר, שיהיו
 בני נח אחרים שחלווין על הדינים מותרים להרג, אבל לענין
 שיה' חוצה מוטלת על בית דין של ישראל לעכשו בעוש
 מיתה לזה לעולם לריך שני עדים כשרים, ועדה של כ"ג
 (וממילא גם התראה), ומה דלמרינו נמ' דעכו"ם שנתגייר
 הוי אישתני דייט היינו דאישתני דייט לענין התרת דמו לגבי
 בני נח אחרים שאסורים עתה להרגו על פי עד אחד, אבל
 לדין לעולם לא אישתני דייט, דגם נהייתו נכרי לא היינו
 הורגים אותו אלא בעדים כשרים ובעדה של כ"ג. וכן הדין
 לענין חמון שאין הנית דין של ישראל מולאין חמון מן הנכרי
 אלא בשני עדים כשרים כדברי הרא"ש הנ"ל.

וכמה מהזותק יש נהפירוש החדש הזה, דהלא מהסוגיא
 דסנהדרין ע"א הנ"ל דלמרינו לימא מסייע לי' —
 להא דלמר רבי חנינא נן נח שרך את השם ואח"כ נתגייר
 פטור, הואיל ונשתנה דייט נשתנה מיתתו — סרחה ואח"כ
 נגרה תידון נחקה, נסקילה מ"ט לא משום דהואיל ואישתני
 אישתני וכל שכן הכא דאישתני לגמרי. ולפי הפירוש של הגאון
 הנ"ל אמאי הוי הכא בני נן נח שרירך ונתגייר נשתנה לגמרי
 יותר משרחה ואח"כ נגרה, הלא בני נן נח לא אישתני כלל
 לענין דייט ישראל ורק לענין התרת דמו לגבי בני נח אחרים
 אישתני, א"כ לא אישתני אלא נדד מה, וכן סרחה ואח"כ
 נגרה אישתני גופה, וזה נ"כ אישתני נדד מה, ואמאי קרית
 לה לאישתני דנן נח ונתגייר אישתני לגמרי הלא לגבי דין
 לא אישתני כלל, ונפרט שדנן זה דאישתני הוי לענין התרת
 דמו, עיקר חסר מן הספר.

אולם לפי מה שכתנתי לעיל יש לפרש דברי הר"י והרא"ש
 שכונתם לענין שור של עכו"ם שנת שור של
 ישראל ונתגייר העכו"ם דלא דיינין לי' כאלו ה' ישראל
 נשעה שזרו נח ואין מולאין ממנו חמון אלא בשני עדים
 כשרים, הגם שהנתיח היתה נהייתו נכרי, דומיא דשעה כן
 נישאל שחיין, ולכל זאת אי אפשר להמיתו נלי עדים והתראה
 נשעת מעשה כנ"ל. והגם שלא החכר נהרא"ש כלל דמייירי
 שהנכרי התגייר, אבל אנו לריכיס להלדיק את דברי הראשונים
 שלא יהיו דנריהם מתמיהים.

וכתב עוד הגאון הנ"ל נספרו חלקת יולז, שמואל רא"י
 פירוש הנ"ל דרמ"ה נסנהדרין שם שכתב דלף
 דקיי"ל דנן נח שחט ואח"כ נתגייר פטור הואיל ונשתנה
 דייט ומיתתו, מכל מקום אם כבר נגמר דייט נעודו נכרי
 שוב לא מהני הנתיחות להצילו מעונשו, דעל ידי הגמר דין
 חשון כנגד קטילת. והקשה נספר הנ"ל, איך יעלה על הדעת
 להרוג עתה את הנר הזה שהוא ישראל נמור משום שנגמר
 דייט נהייתו נכרי על ידי עד אחד ודיין אחד, אלא דכוונת
 הרמ"ה הוא כשנגמר דייט נהייתו נכרי נבי"ד של ישראל נעדה
 ועדים כדי לקיים מצות ונערת הרע, משום הכי הוי כנגד
 קטילת. והנה כדברי הרמ"ה מוזל נמאירי נסנהדרין הנ"ל.
 ולי פלא על הגאון הנ"ל שלא העיר מדברי התוס' הנ"ל
 נסנהדרין פ: דמשמע לכאורה דנ"ד מתיחין את הנר שנתגייר
 לאחר שעה כן נישאל נל התראה, וא"כ מה התמיה על
 שמתיתין אותו על הגמר דין של דין אחד ועד אחד, ואם
 סוגר הגאון הנ"ל שהפירוש נהתוס' הוא כמו שכתנתי לעיל,
 על כל פנים ה' לו להניח ולפרש את דברי התוס'.

גם מה שנסתמך נספר הנ"ל על דברי התוס' נע"ז ס"ד:
 ד"ה חיה, שכתנו: וא"ת הלא מיד שער נשע מצות
 חייב מיתה דלוארת בני נח היא מיתתן נלל עדים והתראה,
 וי"ל דכל זמן שלא נטוה בית דין אינו חייב מיתה, תדע דהא

למרינו הנכרים לא מעלין ולא מורידין, עכ"ל. ומה כנראה
 מדיוק נספר הנ"ל, דהנית דין של ישראל אין מתיחין את
 העכו"ם נלי התראה ועדה ועדים כשרים, ואין אני רואה
 מכלן שום רא"י, דכוונת התוס' היא דעל כל פנים לריך נמר
 דין של בית דין, ואפילו בית דין של דין אחד ועד אחד דייט,
 ונפרט שנתוס' ע"ז כ"ו כתנו דהא דלמרינו נסתם עכו"ם
 לא מורידין ולא מעלין לע"ג דמסתמא עונדי כו"ם הם ועונדי
 על שבע מצות, משום דרביהו קרל דכתבו והי' לך למס ועונדו,
 ע"ס, משמע דהיינו דוקא נסתם עכו"ם, אבל אם יש עד אחד
 או אם ישראל רואה את העכו"ם עונד כו"ם מחוייב לעשות
 לו כדיו.

וחי'שתי נספרים וראיתי נספר חמדת ישראל להגאון רמ"ד
 פלאקיי ז"ל נדף ק"ה, שער דנברי הרמז"ם ז"ל
 שהניח להלכה דברי הש"ס סנהדרין הנ"ל דעכו"ם שהרג נן
 ישראל או שגל על אשת ישראל ונתגייר חייב וכו', שנסתימת
 דברי הרמז"ם משמע דדיין אותו נדין עכו"ם נלל עדה ועדים
 ונלל התראה, תה הוא דנר מתמיה לומר שמתיתין את הנר
 שהוא עכשו ישראל נמור נלי התראה ונלי עדים ונדיין אחד,
 כי רחוק מלד לומר דמייירי שהעידו עליו עדים כשרים והתרו
 נו נשעה שהרג או נשעה שגל על אשת ישראל נהייתו נכרי,
 (וגם הגאון הנ"ל לא הזכיר את דברי התוס' נסנהדרין פ'
 הנ"ל), והרג הנ"ל האריך מעטן לענין נדך דרוש, ותמליח
 דבריו היא דמה שהאריכה התורה לדון את ישראל לענין דייט
 נפשות נעדים כשרים ונעדה של כ"ג ונהתראה הוא משום
 שאין להאמין על ישראל שיעזר ענייה חמורה עד שיתלמח
 הדנר ננירור נמור שאין נו שום ספק כלל, א"כ כל זה מה
 שער נהייתו ישראל, משא"כ נ"נ שהרג את הנפש או נל
 על אשת ישראל ונתגייר אח"כ ספיר מהימנין שנהייתו נכרי
 עבר ענייה חמורה זו ומתיחין אותו נלי התראה ועדים ועדה,
 ולנסוף נעלמו דוחה סנרל זו, דהא נדעינן עדה הוא משום
 דיקרה הוי הנפש הישראלי ותכלית רבי דיינים לחפש זכות
 ולהצילו כדכתיו והצילו העדה, וא"כ איך נהרג את הנר
 שהוא ישראל נלי עדה והתראה, ושוב רואה הגאון הנ"ל לחדש
 דכיון דהדין הוא היכי דלא אישתני דינל וקטלל אינו נפטר
 על ידי הנתירות, א"כ הוי נגדל קטילת, א"כ אין הנתירות
 חלה על נגדל קטילת כלל. ולא הנתי את דבריו, הלא על זה
 אנו דנים אם הוא נגדל קטילת, והשאלה שלט היא זה אמאי
 הוא נגדל קטילת הלא אין עליו עדים כשרים והתראה ולא
 בית דין של כ"ג, הלא לא נגמר דייט מקודם על ידי שום
 בית דין ואמאי לא חחול עליו הנתירות.

ודרנא למאי דלחילנל, דלפי ענ"ד אין שום מליחות לומר
 דנכרי שהרג את ישראל או שגל על אשת ישראל
 ונתגייר דחייב היינו נלל עדים ועדה והתראה, דהא נש"ס
 למרינו דהיינו טעמל מפני שלא נשתנה מיתתו למיתה יותר
 חמורה (ועי' היטב נכ"מ ונלחם משנה מלכים י"ד), כלומר,
 דלעולם אנו דין אותו עכשו נדייט ישראל, אלא שאין נפ"מ
 נתיחתו אם אנו דנים אותו כישאל מפני שגלל המיתה לא
 נשתנה, והלא מפורש נירושלמי קידושין א"ל דאפילו כשדיין
 את הנכרי נדייט ישראל כנון שגל על נערה המאורסה כדין
 אותו נשני עדים ונעשרים ונלושה, וק"ו לזה שנתגייר והוא
 עכשו ישראל נמור, ונע"כ שהפירוש נדברי התוס' הנ"ל
 נסנהדרין פ' שהנלתי הוא כמו שפירשתי נריש דברי.

חציה שפחה שנתקדשה ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לאור

י"ש להעיר נענין הנ"ל מהא דלמרינו נגיטין מ"ג: איתמר
 חליה שפחה וחליה נח חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה
 וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף נר חמל אמר ר"נ פקעי

קידושי ראשון, פירש רש"י אפילו לחתן דאמר מקודשת נא השיחרור והפקיעה ומקודשת לשני, שהרי נשתנה גופה והיא לה כקטן שגולה, רני זעירא אחר רנ נחתן גמרו קידושי ראשון, פירש"י, על ידי השיחרור גמרו דעד עכשו הנא עליה נאשם ומלקות (פירוש, הוא נאשם והיא נמלקות) ומכאן ואילך הנא עליה נמייתה. ונגמרה גם מנזרח רק הטעם של ח"ד גמרו קידושי ראשון מקרא דכתיב לא יומתו כי לא חופשה, הא חופשה יומתו, אבל הטעם של ח"ד פקעי קידושי ראשון אינו מנזרח נגמרה.

ואמ"ש שנת הפלוגתא היא דפליגי נחליה שפחה וחליה נת חורין המקודשת לישראל דהיינו שפחה חרופה, דחשמונת הש"ס גם דלאו דוקא כשחורסת לענד עברי, כדליתא נכריתות י"א, אלא אפילו כשמקודשת לישראל שלינו ענד, ודינה כזיניתה עם אחר נמלקות, מה הדין לענין התראה ועדים, אם לריכה התראה ועדים כישראל, שהרי מה שמלקין אותה הוא מפני שאנו דנין אותה כישראלית, דנכרית זיניתה אינה נת מלקות, או שמה אינה לריכה התראה ועדים, דהא אין לנו דניס אותה כישראלית, דלמלי כן היתה מחויבת מייתה. ויש לומר, דח"ד פקעי קידושי ראשון סוגר דאין לריכה התראה ועדים למלקות נהייתה שפחה חרופה, ועתה שנשחררה לגמרי אם תזנה — לאחר שנאשם לאיש — תהי' לריכה עדים והתראה ועדה וגם תענש בעונש מייתה, לכן הוי נשתנה דינה ומייתה, וכל שמתהווה נה שינוי גדול כזה הוי כקטן שגולה, ולכן פקעי קידושי ראשון. וזה ערש"י מטעם, שהרי נשתנה גופה, הנס דאין כאלו שום שינוי בעלם הגוף של האשה, אלא הכוונה שנשתנה דינה ומייתה הוי כשינוי הגוף וכקטן שגולה דמי. (וגם אתי שפיר מה שעמד בספר חמדת ישראל הכ"ל נדברי הרד"ק על הרמז"ס, שכתב: הכי אמרינן בכל דוכתא גר שנתייר כקטן שגולה דמי, וכתב כלומר דזה הוא הטעם דגר שנתייר פטור על מה שנירך את השם נהייתו נכרי, וקשה מהיכן הוה"ל הרד"ק את הטעם הזה, הלא נש"ס מנזרח להדיא דהטעם שהוא פטור הוא משום דאשתי דינו ומייתה. אולם לפי הכ"ל אפשר שהרד"ק הוה"ל דבריו מדברי רש"י הכ"ל דאשתי דינו ומייתה משוי לי' לשינוי הגוף להיות כקטן שגולה, והנ"ן.)

ומ"ד גמרו קידושי ראשון סוגר דגם נהייתה שפחה חרופה לא היינו מחייבין אותה מכות אלא בעדים והתראה, משום שמה שהיא חייבת מכות הוא משום שדניס אותה כישראלית, כי אין הנכרי חייבת מלקות, אלא שאי אפשר לחייב אותה מייתה כי אין להמית את החליה שפחה שנה, כי שפחה המזינת אינה חייבת כולם, ואלא דעד השתא היתה חייבת מלקות והשתא אם תזנה לאחר גשו"אין תהי' נת מייתה, הלא אין זה אלא אשתי מייתה נלנד ולא דינה, לכן אין זה שינוי אשר ישנה את גופה כקטן שגולה ולא פקעי קידושי ראשון. ואפשר להעמיס זאת נדברי רש"י גם ד"ה גמרו קידושי ראשון, על ידי השיחרור גמרו דעד עכשו הנא עליה נאשם ומלקות היה אפילו נמיזי, ומכאן ואילך הנא עליה נמייתה, עכ"ל, דלמה לי' לרש"י להאריך כ"כ, דכיון דאמרינן גמרו קידושי ראשון הרי ממילא ידענו שהנא עליה נמייתה, אלא שכוונת רש"י להסגיר דלעומת מה שאמר ר' יוסף בר חמא פקעי קידושי ראשון משום דהוי שינוי הגוף וכקטן שגולה, אומר ר' זעירא דאין זה שינוי מעליא, אלא מייתה, כלומר, עוכשה נלנד הוא דאשתי אכל דינה לא אישתי כלל.

נת חורין דמקודשת משום דלא שייר נקיטו, כדליתא ס, וכשחרר הענד לגמרי והאשה קבלה קידושי אחר שיחרורו משני, דאם נאמר פקעי קידושי משום דנשתנה גופו של הענד כשם שאמרנו שנשתנה גופה של השפחה שנשחררה, הלו קידושי שני ואסורה על הענד המשחרר משום אשת איש של השני, ואם נאמר גמרו קידושי ראשון הרי היא אשתו של הראשון לגמרי, אלא אם סנת פלוגתתם היא ככ"ל, משום דפליגי חי הוי נשתנה הדין והמייתה, א"כ זה דוקא לגבי האשה שאנו דניס אם חלו עלי' הקידושי או לא, אבל לא שיך לומר פקעי הקידושי מן האשה משום שנשתנה דינו של ההמקדש שמקודם, ורק דומיא דשם נסנהדרין נכרי שנירך ואח"כ נתייר, שאנו דניס עליו אם חייב על נרכת השם או לא, מה שאין כן הכל שהשינוי אללו ואלו דניס אם היא מקודשת, והלא אלה אין שום שינוי, והנ"ן.

וראיתי נספר ישועות יעקב אה"ע סימן ח"ד שכתב: ולפי"ז נראה נעייני דבר חדש, דלילו היינו אומרים נחזיו ענד וחזיו נן חורין, דומה נזה לחניה שפחה וחליה נת חורין, דהקידושי חלון לחלון לענין איסור לאו, אעפ"כ נשחרר אחר כך לא גמרו הקידושי אלו, וטעמא משום דהוי דבר שלא נא לעולם כיון שהוא הקונה ואינו רחוי לחזיו השני איך יכול לקדש על לאחר זמן, וכמו שכתבתי דדומה ממש לקני את וחמור כיון דלאו נר קנין הוא א"כ הכל ממי נמלי תתקדש כיון דהמקדש אינו יכול כעת לקדש על חזיו השני וכו' ע"ש כי הרב הכ"ל האריך בזה.

ור"א הננתי מה היא כוונת הרב הכ"ל נמה שמתפק לענין איסור לאו, הלא הוי יכול לומר דכ"מ אם נתקדשה לשני, כדאמרינן נש"ס נחלי' שפחה, דאי אמרינן פקעי קידושי ראשון אסורה לראשון ואי אמרינן גמרו קידושי ראשון אסורה לשני משום אשת איש נמורה.

ג מה שכתוב בספר הכ"ל דגני חזי ענד וחזי נן חורין נודלי אמרינן לא גמרו הקידושי שלו מטעם דהוי מקנה דבר שלא נא לעולם ולא שיך לומר מנו דחל על מה שחקה דבר שלא נא לעולם, וממילא היילי ממי על דבר שלא נא לעולם, כיון דהוא הוי הקונה ולגבי הקונה לא אמרינן מנו כזה אלא לגבי המקנה, עדיין לא נרור לי, דכבר כתבתי נספרי משנת אברהם, דלפי משנה האחרונה דכופין את רנו לשחררו כל קידושי חזי ענד הוי קידושי ספק, משום דנאמת קשה למה לא יוכל לקדש נת חורין הלא דינו כישראל לענין הרנה מלות כדליתא נתיגנה מטעם דרנו חייב מדינא לשחררו, א"כ יהי' מותר ננת חורין, אלא שאם נאמר שהוא מותר ננת חורין שזנ לא נאמר כופין את רנו, דהא כל הטעם דכופין הוא משום שלישיא שפחה אינו יכול וכו', וממילא אינו יכול לישא נת חורין, ושזנ נאמר כופין את רנו ושזנ מותר ננת חורין, והדבר חחר חלילה נאין מעמד, והתוס' ננמ"ז לענין עלה עלי' זכר כתבו דנאופן כזה, היינו כשהדבר חוזר חלילה הוי ספק, א"כ חזי ענד המקדש נת חורין לעולם קידושי הוי קידושי ספק, והנה פסק הרמז"ס ז"ל דהמקדש לאחר שיתלוץ ליק יצתיך דמקודשת ולא הוי דבר שלא נא לעולם, משום דאם יקדשה עכשו הוי קידושי ספק, לכן שזנ יכול לקדשה על אח"כ נקידושי ודלי, אישות פרק ז' הלכה ט"ו, ע"ש, א"כ הכל ממי לא חזבו דבר שלא נא לעולם משום האי טעמא, והנ"ן כי קרתי.

לסימן ש"ל
ברין שומאת פתי נכרים

בסימן ש"ל כתבתי נדבר קבלת שכר של לימוד התורה וכן לימוד חכמת הרפואה ולספור, משמע שיש לד השמות

חזי עבר שקידש בת חורין ונשחררה, ונתקדשה לשני

ואם כניס הדברים הכ"ל הוי מקום נזה להסגיר למה פליגי דוקא נחליה שפחה ולא נחזי נן חורין שקידש

בשנים משום זה הלמוד חכמת הרפואה נ"כ מזה קעזי
 שעל ידי כן תהי' לו האפשרות להושיע להרנה בני אדם חולים
 הנריכים לרופא, וראה מה שכתנתי נסיון תחי'
והנני להעתיק כאן מה שכתנתי נדנר השאלה שנאלתי מלת
 תלמידי היקר הרב המופלג נחורה ויראה מהר"ר
אברהם שליט"א **קעלמאן**, רב ננרוקלין, אם מותר לו
 לכהן ללמוד חכמת הרפואה כי יהי' מוכרח לנא להפרסקטוריום
 ששם המורים מלמדים את תלמידיהם את מלאכת הרפואה
 והניתוח על גופים של מתים ויש חשש שמת ינטרך התלמיד
 לנגוע בהמתים.

והנה נמדינות שלנו כמעט כל המתים הם מתי נכרים
 הנמלאים בהפרסקטוריום, ונכן עלינו לנאר את השיטות
 לענין טומאת אהל וטומאת נגע ומשא נמתי נכרים.

ביבמות ס"א. וכן הי' רבי שמעון בן יוחאי לומר קברי
 עכו"ם אינן מטמאין נאהל, משום דאתם קרוין
 אדם ואין עכו"ם קרוין אדם, ורבינא אמר נהי דמעטינהו
 קרא מטמויי נאהל נמגע ומשא מי מעטינהו קרא. והנה
 דברי רבינא יש לפרש נשי אופנים: א') דרבינא לא פליג
 אדרשב"י אלא שנא לתרץ הקוביא שהוקצו שם אדרשב"י הא
 כתיב נמדון כל הורג נפש וכל נוגע נחלל תחטאו, ועל
 זה משני רבינא דרבנ"י לא אמר אלא דאין העכו"ם מטמא
 נאהל אצל נמגע ומשא מטמא, לכן שפיר נריכים היו להתחטא
 נמלחמת מדין משום שנגעו בהחללים ולא משום אהל. ומדברי
 תוס' ישנים שם דרשו להניא שם ראי' דר"ש יליף דין קבוע
 מהכא, כלומר, משום דילמא איקטל חד מישראל, לפיכך היו
 נריכים להטהר, והקצו דלמאי דמסיק רבינא דנמגע מי אימעט,
 אלא לה ראי' זו, משמע דסברו דרבינא אינו חולק עם רשב"י
 אלא מתרץ הקוביא שהקצו אדר"ש. וכן כתבו תוס' ננה
 ע'. ד"ה ואין נני, דלא אימעט מתי עכו"ם לר"ש אלא
 מהאהל, ע"ש. נ') אדרשב"י סובר דאין עכו"ם מטמא לא נאהל
 ולא נמגע ומשא, (והטעם שאינו מטמא אפילו נמגע ננאר
 נסמוך) ועל זה פליגי רבינא ולומר דעכו"ם מטמאין נמגע.
 ולפי שני הפירושים הכול מודים שאין הנכרים מטמאין נאהל.
 וביותר נראה תשיית הנמ' דרבנ"י סובר דנכרים אינן מטמאין
 אפילו נמגע, דהא שם פרכינן ורבנן, כלומר, אמאי פליגי
 אדר"ש דהא שפיר מתרץ ר"ש דהא דנטמאו נמדון הוא משום
 דילמא איקטל חד מישראל, ומשני לא נפקד ממנו איש כתיב,
 ולא יחיו להו לרבנן נמה שפרש ר"ש לא נפקד לעצירה,
 אצל מלי מתרני רבנן על מה דאמר רבינא דנמגע מיהו מטמאו
 ונשביל נמגע הונרכו לטהרה נמדון, ואמאי פליגי רבנן אדר"ש
 לענין אהל, אלא ע"כ דר"ש סובר דאין עכו"ם מטמאין אפילו
 נמגע, וממילא תירונו של רבינא אינו לדעת רשב"י. ונחידושי
 הרמנ"ן ימות שם לאחר שזכר את כל דברי הג' להלכה
 ודוחה את דברי ר"ת ומסיק דהלכה כרבנ"י דאין עכו"ם
 מטמאין נאהל, מסיים: ומשמע דלסתמא דנמרא סנידא להו
 דלנמרי מיעטינהו זה נ"ע, עכ"ל. ואין ספק שהרמנ"ן ז"ל
 דייק מהנמרא כמו שפירשתי.

נגע ומשא במתי נכרים

וראי' לנאר את השיטות של הראשונים נדין נגע ומשא נמתי
 נכרים, דהנה נעמא דמטמאין נמגע ונמשא, ננראה
 מחולקים רש"י ותוס' ננמיר נ"ד. דהקוגטרם פירש שם דלפינן
 מלו נקנר דקנר שלפני הנדור מטמא נמגע, וכל שהי' קודם
 מתן תורה נין של כותים ונין של ישראל קרי לי' קנר נן
 נח וקנר הכותים לאחר הדיבור כקודם הדיבור שאין מטמאין
 נאהל וכו'. המנאר מדברי רש"י אלו, דרבינא לא פליגי אדרשב"י,
 ומדברי תוס' שם נמי משמע דר"ש סובר דעכו"ם מטמא
 נמגע, אלא דלא נראה להו לומר דהטעם משום קרא דלו

נקנר, אלא משום דליכא קרא למיעוטא נגע אלא דוקא נני
 אהל כתיב אדם כי ימות נאהל, ולכן הקצו שם דקרא או
 נקנר למה לי הא ממילא ידענא דמטמאין נמגע, ומה שכתבו
 שם ודוחק לומר דלא כרבינא, כוונתם, דהוא דוחק לומר
 דדוקא רבינא נינמות סובר דמכא סברא נרידא נלי קרא
 ידענו דעכו"ם מטמאין נמגע ונמשא משום דקרא דאדם אינו
 נמגע את מתי עכו"ם אלא מטמאת אהל אצל לא נמגע,
 אצל הש"ס נמיר שם סובר דמכא סברא נרידא אין לרנות
 דעכו"ם מטמאין נמגע, ולכן נריך קרא דלו נקנר לרנות,
 דזה הוא דוחק דהש"ס נמיר יסבור דלינטריך לזה קרא, או
 דהפירוש נהחוס' שדוחק לומר דהסנתיא נמיר אצלה דלא
 כרבינא אלא כחירון הש"ס נינמות דילמא איקטל חד מישראל,
 והיינו דעכו"ם אינו מטמא לא נאהל ולא נמגע. ועל זה
 פירש הרבינ"א, דקרא דלו נקנר אינטריך ללמד שאותם שמתו
 לאחר מתן תורה קודם שנאמרה פרשת טומאת מת, שנטמאים,
 דלא תימא כיון דכתיב נפרשה אדם כי ימות נאהל, היינו
 מפרשה זו ואילך, אצל אותם שמתו קודם שנאמרה פרשה
 זו אינם מטמאים נאהל, לכן אינטרך קרא או נקנר לרנות,
 דגם אלו שמתו קודם שנאמרה פרשה זו מטמאים נמגע ע"ש.
 ונראה דהרינ"א נא לתרץ כל הקושיות, כלומר, נין לר"ש
 ונין לרבנן, אינטרך קרא דלו נקנר לרנות שאלו אשר מתו
 נין מתן תורה ונין אמירת פרשת טומאת מת יטמאו, כלומר,
 לר"ש נא או נקנר לרנות ישראלים שמתו נין האמינם הנ"ל
 יטמאו נאהל ונמגע, ועכו"ם יטמאו נמגע, ולרבנן נא או
 נקנר לרנות ישראלים ועכו"ם יטמאו נאהל ונמגע, ולא
 תימא שהדין של טומאת מת מתחיל רק מומן שנאמרה הפרשה,
 ואם נאמר שנאמרה ר"ש סובר דגם נמגע אין עכו"ם מטמא,
 נא הכתוב לרנות רק ישראלים שמתו נין האמינם הנ"ל לאהל
 ולנגע.

אלא דדברי הרבינ"א נריכים נילור, הא סברתו היא דסלקא
 דעתך אמתיא למעט טומאת נגע מאלו שמתו נין האמינם
 מרינ' "ימות" דמשמעו להנא ולא נענר, ואיך תסיק אדעתך
 למעט מזה טומאת נגע, הלא נאותו פסוק כתיב "אדם" כי
 ימות נאהל. וכשם שנאמרה דמיעוט אדם אי אפשר למעט
 את העכו"ם אלא מטומאת אהל משום דרק אהל כתיב נאותו
 פסוק ולא נגע, כן נמי מיעוט ימות אי אפשר למעט אלא
 אהל ולא נגע, ושוב הדרש הקוביא לדוכתן או קנר למה לי,
 ונע"כ נריך לומר דהרינ"א סובר דנאמח רשב"י פליגי אהא
 דאמר רבינא נמגע ומשא מי אימעט, והוא סובר דעכו"ם
 אינם מטמאין לא נמגע ולא נמשא כשם שאינם מטמאין נאהל,
 וס"ד אמתיא דגם ישראלים שמתו לאחר מתן תורה עד שלא
 נאמרה הפרשה דמטמאת מת לא יטמאו לא נאהל ולא נמגע,
 משום דימות משמע להנא, לכן אינטרך קרא לרנות ומה
 ינא דהרינ"א סובר דר"ש לומר דעכו"ם אינם מטמאין לא
 נאהל ולא נמגע.

וכן מוכח מדברי הרבינ"א שאומר דקרא למעטי אותם שמתו
 אחר מתן תורה קודם שנאמרה פרשת טומאת מת, משמע
 דאפילו ישראלים שמתו קודם מתן תורה אינם מטמאים נמגע
 וכ"ש שאינם מטמאים נאהל, והלא נעכו"ם אין חילוק נין
 קודם לאחר מתן תורה וממילא אין מטמאין לעולם אפילו
 נמגע. אולם דנר זה תלוי ננרסאות נחוס' שם, דנחוספות
 שלפנינו כחונ: והרינ"א פירש קנר שלפני הדיבור נם אותם
 שמתו "קודם" מתן תורה קודם שנאמרה פרשת טומאת מת
 וכו', ולפי נירסא זו, אלו שמתו קודם מתן תורה מטמאין
 נמגע, ודלא כנ"ל, אולם נהגליין כחונ: נירסת א"מ "אחר"
 מתן תורה, ומה שכתנתי לעיל הוא לפי נירסא זו, והדעת
 נוטה שנרסא זו היא העיקרית, דאם הכוונה לומר דנא
 הכתוב לרנות אלו שמתו קודם מתן תורה, מה זה שמסיים
 קודם שנאמרה פרשת טומאת מת, פשיטא דקודם מתן תורה

לא נאמרה פרשת ט"מ, ועוד, הלא אין הדבר תלוי באמירת הפרשה אלא בקבלת התורה.

ובתוספות נדה דף ע' ד"ה ואין גניי מלת, כתבו דאפילו לר"ש היינו דוקא נאלו שמתו לאחר מתן תורה

אזל קודם מתן תורה היו עכו"ם מטמאין כישראל, דדוקא לאחר מתן תורה איכא לפלוגי בין ישראל לעכו"ם אזל קודם

מ"ת לא נאמר ניב אדם על ישראל. והרנ ר' משה מפונטיו"א פירש דנטיר פרק כ"ג מרני מנאלו נקבר מתים שלפני הדבור

אלמלא קודם מתן תורה מטמא אע"ג דלא איקרו אדם, ואי אפשר לומר כך דהך סוגיא דכ"ג אחיא אלא כר"ש דמתעט

להו מאלד, ועוד או נקבר גני מנע כתיב ואחר מתן תורה מטמאין קברי עכו"ם נמנע ולא אימנעו לר' שמעון אלא

מאלה והכי מסיק נפרק הנז על ינמתו. [הסנר דברי התוס' אלו הוא: דהר"ם מפונטיו"א סובר כמו שכתבו התוס' דהכל

מודים דקודם מתן תורה הי' דין עכו"ם שיה' לדין ישראל לענין טומאה, ושיניהם מטמאין בין נזהל בין נמשא ומנע,

אלא שר"ם מוסיף על דברי התוס' דהא דר' שמעון מודה נעכו"ם שקודם מתן תורה דמתמאין אינו משום הטעם שכתבו

התוס' דקודם מ"ת עדיין לא נקראו ישראל אדם ולכן אין חילוק בין ישראל לעכו"ם, אלא דר"ש דרש קרא דלו נקבר לרבות

את אלו שמתו לפני הדבור היינו קודם מתן תורה, ובין לדברי התוס' ובין לדברי הר"ם מפונטיו"א יולא דאלו שמתו לאחר

מתן תורה קודם שנאמרה פרשת אהל מטמאין, דלדברי התוס' מטמאין משום דלאחר מתן תורה נזילי שכבר נקראו ישראל

אדם, ולדברי הר"ם מפונטיו"א מטמאין מקרא דלו נקבר דאם אלו שמתו לפני הדבור מטמאין מכל שכן אלו שמתו בין הדבור

דהיינו מתן תורה עד שנאמרה פרשת אהל דמתמאין.] אלא דהתוס' דחו פירוש של הר"ם משום דאי אפשר לומר דקרא

דלו נקבר הנדרש נטיר לרבות קבר שלפני הדיבור הוא דוקא אלינא דר' שמעון דמועט להו מאלד, כלומר, דא"כ לרננן

האי קרא למאי אתי, כמו שהקשו בתוס' טיר נ"ד הג"ל, ועוד אפילו לר"ש למה לי' קרא דלו קבר לרבות מנע הא איהו

נוודה דעכו"ם מטמאין נמנע, היינו כמו שפירשו גריש דגריהם נטיר הג"ל דריניא לא פליג אדר"ש, לכן פירשו בתוס' דלפני

הדיבור היינו קודם שנאמרה פרשת אהל, דס"ד כי ימות נזהל מכלן להנא כתיב ולהכי אינטרך או נקבר, וקאי ריבוי אכי

ימות ולא אלדס" עכ"ל. והנה אין ספק כי זה הפירוש של התוס' נכחו נגדה הוא זה עלמו שהניחו התוס' נטיר הג"ל

נשם הריבוי"א, כלומר, או נקבר אינטרך בין לרננן ובין לר"ש, לרננן אינטרך לרבות מתי ישראל שמתו קודם שנאמרה פרשת

אהל דמתמאין בין נזהל ובין נמנע וכן העכו"ם, כי אלינא רננן אין חילוק בין ישראל לעכו"ם לענין טומאה, ולר' שמעון

אינטרך קרא דלו נקבר לרבות רק מתי ישראל שקודם אמירת פרשת אהל, דלא תימא כי ימות ומשמע רק להנא, אזל עכו"ם

אינו מטמאין ממתן תורה ואילך, לכן לא קשה מדרני נזהל דהוי מניין מערתה, דקודם מתן תורה גם עכו"ם מטמאין

כישראל שאין חילוק אז בין ישראל לעכו"ם, אלא דהי' קשה להם א"כ נימא כך יפסול את המיעוט של אדם דכתיב נאחור קרא,

ואחאי סובר ר"ש דעכו"ם אינם מטמאין מהמיעוט דאדם, על זה מתרלין דר"ש סובר דהריבוי קאי רק לפסול את המיעוט

של כי ימות ולא נא לפסול את המיעוט של אדם. אחרת אי אפשר לפרש ננדברי התוס' אלו. והשחא אי אחרת דהתוס'

היינו הריבוי"א סובר דלר"ש עכו"ם מטמאין נמנע, למה להו לומר דוקא כזה דהריבוי אינו נא אלא לפסול את המיעוט של

כי ימות ולא את המיעוט של אדם, הלא שפיר מני למימר דהריבוי נא גם לפסול את המיעוט של אדם לענין מנע,

כלומר, דאלמלא הריבוי של או נקבר הוי אמרינן דמתיעוט אדם ממעטינן את העכו"ם מן אהל ומן מנע ונא הריבוי לפסול

את המיעוט אדם מנמנע, דהא או נקבר נמנע משמע קרא, אלא ע"כ דהתוס' סברו דלר"ש אין עכו"ם מטמאין לא נזהל

ולא נמנע, והטעם כמו שפירשתי דעת ריבוי"א בתוס' טיר, דאל"כ שזו תיקשי ליד תיסיק לדעתן למעט ממיעוט כי ימות

טומאת מנע הלא נאחור פסוק כתיב אדם וכאם שמתיעוט אדם לא אימנעו אלא טומאת אהל כך ממיעוט ימות אין

למעט אלא טומאת אהל וקרא דלו נקבר המרצה טומאת מנע למה לי, אלא ע"כ דר"ש סובר דאין עכו"ם מטמא לא נזהל

ולא נמנע, וזה שרניתי לנאר מהתוס' נטיר וכן נגדה, דלשיטת ריבוי"א אין עכו"ם מטמא אלינא דר"ש לא נזהל ולא נמנע.

ודברי המהרש"א שם נגדה שכתבו דברי התוס' וקאי ריבוי הכי ימות ולא אלדס, היינו כתיורולס, דקודם מתן תורה אין

חילוק משום דריבוי דלו נקבר לא קאי אלדס וכו' לא זכיתי להנין, דמה עיני דריבוי של או נקבר לקודם מתן תורה, ואפילו

נאמר דקאי אלדס ומרצה עכו"ם, א"כ ממילא אחרנו מתי קודם מתן תורה, דאם לאחר מתן תורה אין חילוק בין מתי

ישראל לעכו"ם מכ"ש שקודם מ"ת אין חילוק, וגם הקושיא שהקשה שם המהרש"א כבר הקשו בתוס', ועי' רש"ש שם.

ובתוספי הרא"ש שם נגדה כתבו: ואפילו לר"ש דאמר קברי עכו"ם אינם מטמאין ואיכא למ"ד נינמות דאפילו

נמנע אינו מטמא, היינו דוקא נעכו"ם שלאחר מתן תורה, אזל קודם לכן אין חילוק בין ישראלים לעכו"ם, ע"ש והוא

כמו שניארתיו לעיל נשיטת הריבוי"א.

כללות ופרטות אם נאמרו בסניי גר תושב אם מטמא באהל

ובעצם סנת התוס' שכתבו דאינטרך או נקבר דלא תימא מדכתיב כי ימות היינו דוקא לאחר שנאמרה פרשת

אהל ולא ממתן תורה, ומזה דקדקתי דהריבוי"א סובר דלר"ש אין עכו"ם מטמאין נמנע, יש מקום לומר, דנאחור הדבר תלוי

בפלוגתא התנאים אם נסיני נאמרו כללות ופרטות של כל התורה כולה או לא, דלרע"ק האומר כללות ופרטות נאמרו

נסיני ונשנה נזהל מועד ונשתלשו נערנות מואב, חגיגה ו', ובכ"מ, מה שיך לומר דאינטרך קרא לרבות מתי ישראל שלאחר

מתן תורה עד שנאמרה פרשת אהל, הלא מיד נסיני הכול נאמר, וגם אותו לו של אדם כי ימות נזהל נאמר נסיני, ובכן דברי הריבוי"א הג"ל לא מתפרשין אלא אלינא דר' ישמעאל

ולא אלינא דר' עקינא. ונע"כ דאלינא דר' עקינא (לפי פירוש הריבוי"א) אחא קרא דלו נקבר לרבות אלו שמתו קודם מ"ת

שיטמאו, כלומר, דנמתן תורה נ"כ נאמר כי ימות דמשמע להנא ולא אלו שמתו כבר לכן נא הריבוי לרבות, ומזה יולא

דגם עכו"ם מטמאין נמנע, דהא אין חילוק בין אלו שמתו קודם מ"ת לנכרים שאחר מ"ת. ונמנע דדין זה אם עכו"ם

מטמאין נמנע תלוי בפלוגתת ר' ישמעאל ור' עקינא הג"ל, וכל אופן, דין זה תלוי בהפירושים השונים שנתוס' הג"ל.

ובספרי משנת אנרהם ה"ג דף נ': פלפתי נדברי ר' יוסי נמשנה דכלאים פרק ח' הסובר דלדין השדה מטמאות

נזהל כאלד, ונירושלי שם מפרש דזו נריה הגדילה נשדה ומחונרת נטורה לארץ, קשה, דאפילו ר' יוסי סובר דגריה זו

חשוב אדם אזל הלא אין גריה זו מעם ישראל ואיך טמא נזהל, וקשה לומר דגם ר' יוסי פליג אדרשנ"י. וכתנתי שם

לנדר דננר תושב גם רשנ"י מודה דמתמא נזהל, ודלדין השדה יש להם דין גר תושב, דהא אינו עובדי עכו"ם ע"ש, ונמלואים

והשטות לספר הג"ל נדף ק"א: הנאחתי דברי האפנת פענח הלכות מחנות עניים שכתב הפירוש הוא שישראל נא על אדני

השדה והוליד בן דאחור בן מטמא נזהל, והוא דוקא גדול להעמיס פירוש כזה בהמשנה.

אולם לפי הנ"ל שהנחתי דברי החום' ודאחם שהיו קודם מתן תורה מטמאין נזהל אפילו לאחר מ"ת, יש לומר נפשטות, דדוקא בני אדם שיכלו לקבל את התורה ולא קיבלו אין מטמאין משום דלין קרוים אדם ואינם נזוהר דרגא של ישראל אשר קיבלו את התורה, אבל אדני השדה שלא יכלו לקבל את התורה כלל, שוב נשארו נדיים כמו קודם מ"ת ומטמאין, ודבר הנ"ל תלוי בהשיטות השונות שהנחתי לעיל מהתוספות.

גם חקרתי נספרי הנ"ל אם נר תושב מטמא נזהל, דהא ר"ש ז"י לא אחר אלא ואין עכו"ם מטמא נזהל, והלא נר תושב אינו עונד כו"ם. וכחנתי ליישג דברי המדרש רנה נא המנסח: עכו"ם,, המחנייר" ועוסק נחורה הרי הוא ככהן גדול, ולא כמו נש"ם שלנו עכו"ם העוסק נחורה הרי הוא ככ"ג, וכחנתי דלין אום סגרא לומר דהמדרש מתכוון לנר זדק, דהא דינו כישראל, ומה צין נר זדק לישראל, ומה משמעו המדרש, אלא הכוונה לנר תושב, והמחנייר, כלומר, המקבל עליו שלא לענד כו"ם, וממילא אין אום פלוגתא צין ר"מ ורשנ"י, ע"ש נאריכות. ולפי זה שוב יש ספק ננ"ה, דהא עכו"ם שזומן הזה יש דעות שיש להם דין של נר תושב ושוב מטמאין נזהל אפילו לרשנ"י, אולם דבר זה מוטל נספק גדול, אם יש להם לעמים זומן הזה דין של נר תושב, ולפי שכחנתי אום דכל הקבלה של נר תושב שלא לענד כו"ם אין הפירוש שריך לקבל עליו שלא לענד ע"ז דעל זה אינו נריך לקבלה, כי ע"ז היא משגע מנות שננטוו עליהן בני נח, אלא עיקר הקבלה שלא לענד ע"ז אפילו נשיחוף, ע"ש, ועל זה גם העמים שנזמינו חסודים מאלד. ונפרט שהוכחתי אום דשיטת התוספות ננ"ק ל"ח שהקשו דהא עכו"ם נמי קרוים אדם דכתיב נני חירם מלך צור אמה האדם ולא אל (יחזקאל כ"ח) ומדכחנו אום דהמלך צור נמי יחזקאל הוא חירם משמע דסנרו דהוא אמתו חירם שה' נמי דוד ושלמה, ואמתו חירם ה' נר תושב, וא"כ מה מקשו נחום', אלא ע"כ דשיטתם דאלינא דרשנ"י גם נר תושב אינו מטמא נזהל, ע"ש.

שימת דיראים ברין מומאת מנע בעכו"ם

אולם יש כאן דדוקא גדול, דאי אמרת דרשנ"י סנר דעכו"ם אינו מטמא אפילו נמנע, למה אחר דלין מטמאין נזהל ולא אחר שאין מטמאין נמנע ונמשא שהוא נזוחל יחירא. ורנינו ז"ל נאנני נר יו"ד סימן חס"ו אות י"ח עמד נקושיא זו, ומחרץ, לפי דרכו נקודש חירון והסנר שיש לו יוחר ענין לטעמי החורה על פי סוד, ע"ש.

ור"י הפעוט נראה לומר, שהחירון לקושיא זו מפורש ניראים סימן שכ"ה, וכך אחא החם: נמנע ומשא של מחי עכו"ם יש אוסרין, ורלייחס דאמריין נינמות דף ס"א הני דמתעטינהו קרא מזהל נמנע ומשא לא תיעטינהו קרא. ויש להניא ראי' להיתר מדתינא נספרי ומייתי לה ננזיר מ"ת, על נפש מח לא ינא שומע אני אפילו נפש נמהה נמשמע שנאמר ומכה נפש נמהה ישלמניה, ת"ל לאנזיו ולאמו, ננפש אדם הכחזי מדנר, ר' ישמעאל אומר אינו נריך הרי הוא אומר ועל כל נפשות מח לא ינא ננפשות המטמאות נניאה הכחזי מדנר, פירוש נזהל, ועכו"ם אינו מטמא נזהל דקיי"ל כרשנ"י וכו' עד — ואפילו רנן דפליגי עלי' דר' ישמעאל ולא חפקי נפש נמהה מלא ינא ילאו עונדי כוכבים מן הכלל דכתיב לאנזיו ולאמו ונזיר ישראל משחעי קרא דהא חנן עכו"ם אין להם סיריות (סיר ס"א). ומפקינן חסם מקרא, א"כ לאנזיו ולאמו נישארל קאמר, עכ"ל. וכל מפרשי היראים הקשו דהיראים הניא נעלמו נריש דנריו דנרי רנינא דממנע ומשא לא תיעטינהו קרא ועל זה לא חירן כלל נדנריו שהניא ראי' דהלכה כרשנ"י. אולם הדנר נמזוחר לכל המדקדק נדנרי

היראים שכונתו לומר, דהואיל שיש לנו לימוד מקרא דועל כל נפשות מח לא ינא דלין הסיר מחחר לנא אל אהל שיש אום ננילה משום דלין הסיר מחחר אלא על דנר שמתמא נזהל לכל אדם, אבל הננילה שאינה מטמאה נזהל לשאר בני אדם גם הסיר אינו מחחר לנא שמה, אלו דנרי ר' ישמעאל, ועל זה מוסיף היראים דנש על אהל שיש נר מח נכרי אין הסיר מחחר, דהא גם הנכרי אינו מטמא נזהל משום דקיי"ל כרשנ"י. ומכאן הוציא היראים את דינו שאין הכהן מחחר אלא לטמא עצמו נמח נכרי, כלומר, שהמח נכרי דינו כננילה, דכשם שאין הננילה מטמאה נזהל כך אין הנכרי מטמא נזהל, וכן הדין לענין האיסור לכהן לטמאות עצמו, כשם שאין איסור לכהן שיטמא את עצמו ננילה כך הדין שאין איסור שהכהן יטמא עצמו על ידי מנע נמח נכרי, כלומר, אחת שח נכרי מטמא נמנע כשם שננילה מטמאה נמנע, אבל אין איסור לכהן שיטמא עצמו נמנע מח נכרי. וזה היראים מחרץ הקושיא הראשונה שהחיל נה, הא אחר רנינא נהי דמתעטי' קרא מזהל נמנע ומשא לא תיעטינהו קרא, דלין זו אום קושיא, דכיון דידענו שאין העכו"ם מטמא נזהל ממילא ידענו דדיט כננילה שהנש שמתמא נמנע אין הכהן מחחר שלא לטמא עצמו.

ומעתה מחרץ מה שהקשיתי לעיל, למה לא אחר רשנ"י שאין העכו"ם מטמא נמנע ונמשא, משום דנחמת העכו"ם מטמא נמנע ונמשא דלא נרע מננילה, אלא דעיקר היסוד לדין זה הוא שאינו מטמא נזהל, וממילא ידעינן דהנש שמתמא נמנע לכל זמח אין איסור לכהן לנע נה, הנש דאם ינע יחי' טמא כמו הננוע נננילה. והיסוד לדין זה הוא ממה שאין העכו"ם מטמא נזהל.

ודברים הללו מפורשים ננימתיקי יוסף נמ"ז פרק המקבל נני אשכחי' רנה נר אנהו לאלי' שכחנ: ונספר יראים כתוב שאין כהן מחחר אלא על טמאות המופרשות מן המח נלנד, הילכך כיון שאין מטמאין נזהל (העכו"ם) אין טמאין אלא לטמא ננילה, וקיי"ל כרשנ"י, ואעפ"י שר"ח דחאה לה, הרננר ז"ל, ע"ש. הרי מפורש דעת היראים דהנש שעכו"ם מטמא נמנע ונמשא לכל זמח אין איסור לכהן להטמאות עצמו על ידי נניעה ומשא. מנאח אומר שלפי דברי היראים אין כאן אום פלוגתא צין רשנ"י ורנינא, דהא רנינא לא אחר שאסור להם להכהינן לטמאות עצמן נמנע ומשא של נכריש, והוא לא אחר אלא שמתמאים, ולזה גם רשנ"י מודה, אלא מכיון שאין העכו"ם מטמאין נזהל שוב אין הכהן מחחר שלא להטמאות נמנעם. וראה מל"מ פ"ג מהלכ' אבל שכחנ נ"כ כנ"ל נדעת היראים והניא דנרי המ"י הנ"ל.

ודיראים הוסיף אום נסוף דנריו: ואפילו לרננן דפליגי עלי' דר' ישמעאל ולא חפקי נפש נמהה מלא ינא (כלומר א"כ אין לנו ילפותא דמוחר לו לכהן לטמאות לדנר שאינו מטמא נזהל, ושוב לא ידענו דמוחר לו לכהן לטמאות עצמו נמנע מח נכרי) ילאו עכו"ם מן הכלל, דכתיב לאנזיו ולאמו, ונכיר ישראל משחעי קרא, דהא חנן סיר ס"א, העכו"ם אין להם סיריות, ומפקינן חסם מקרא, א"כ לאנזיו ולאמו נישארל קאמר, ואף נשנחנייר נר שנחנייר כקטן שנולד דמי ולא קרינא נ' לאנזיו ולאמו, וכאשר מתעטינן נמהה מלאנזיו ולאמו מתעטינן נמי עכו"ם, (כלומר, לא שאינו מטמא נמנע ונמשא אלא שמתמא וכלל זמח אין איסור לטמאות עצמו נמנע, כנ"ל) וכיון דאשכחינן נכיר שמוחר נמחי עכו"ם, כהן נמי לא שאל, דהא ילפינן נזירה שיה דאמו אמו מכהן לסיר נפרק כהן גדול, דף מ"ח, ועוד דחניא כל שהסיר מנלח עלי' כהן מחחר עלי', פירוש דפיש מח דכתיב נשניהם שיה. ויש מקשינן על כלל זה, ושמעתי אוסרין לכהן נמנע ונמשא מחי עכו"ם, ואני כחנתי הנראה לי, והמחמיר נחא עליו נרכה והמקייל לא הפסיד, עכ"ל.

טומאת אהל בעכו"ם להלכה

ולפי הכ"ל יוצא דרך אם נאמר דהלכה כרשב"י שאין העכו"ם מטמאין נאהל, אז יש מקום לדון האין הכהן מחנה על מנע חתי עכו"ם, ודין אחד תלוי בחזירה, כי מה שאין הכהנים מחהרים על מנע ומשא של חתי עכו"ם הוא פועל יוצא מהדין שאין העכו"ם מטמאים נאהל, וכן עליו ראשית כל לנזר אם הלכה כרשב"י שאין העכו"ם מטמאין נאהל.

ובאבני חר יו"ד סימן תס"ו אות ט"ז כתוב: אך אם נאנו למנין, הנה הרמב"ם וס' יראים ורמב"ן נה"א ורשב"א נח' ונחשונה סימן פ"ג והמק"י נשם הר"ן פ' המקבל מקילים, וכן משמעות החינוך מצוה ש"ג. ולעומת אלו ר"ת וסמ"ג ומח"ס אורחיים, והמתיריים רנו, ו"ש, והיינו לענין טומאת אהל, ולנסוף מסיק: והנה אם נקיל משום רוב הפוסקים לא יהי' השם משום ספק טומאה נרה"י, דרוב פוסקים חשיב רוצח דאיחא קמו כמו"ש נאו"ת כלל תפיסה סימן קכ"ד ופשוט, וצרינא דאיחא קמו אפילו ספק טומאה נרה"י טהור, נאופן שחי שירצה להקל יש לו מקום לסמוך, נפרט נשעת הדחק גדול, אך להורות היתר נרוב נמקום שהרמ"א כתב טוב להחמיר לאחר שראה פוסקים המקילין לא ידעתי, עכ"ל. אולם כל זה לא נאמר מאת מר"ן אלא לדבר הרשות, אבל בזמן שנגע לדבר מזה, כתב הוא ז"ל נסימן תס"ח אות י"ז: סוף דבר

מאחר שרוב פוסקים קבני גויים אינו מטמאין וגם כתבו יסודים לקושית התוס' נמה שהשיב אליהו וכי יש טומאה נדייקים וזוה הוכיח שדרכו ה' לדחות, ומאחר שכתבו יסודים שדנריו אינם דברי דיחוי, ומעשה רב דלליהו, לא נוח ממנה, נכל זאת לא נחלקו על הרמ"א שכתב נכון להחמיר, מכל מקום נמקום נטול שמתח יו"ט (השאלה אם אם חייבין לעזוב את הנית שיש גם מת נכרי ניו"ט, ועל ידי כך תנטל מעט שמת יו"ט). אינו נכון להחמיר לנטל שמת יו"ט, ויסמוך על רוב הפוסקים ומעשה רב דלליהו, עכ"ל. מה פשוט, משום דנטומאה דרנן מותר לכהן לטמאות לצורך מצוה כל דהו, ואפילו להגיל ממונו מידי עכו"ם ע"ז י"ג, ולי הדבר מתמיה שמהן השם להניב, נכון להחמיר שכתב הרמ"א ניו"ד ש"ג, ולא הניא שהרמ"א נעלמו נדרכי משה גם סייס: וי"א דאפילו טומאת מנע ומשא אין להם, דהואיל דאין מטמאין נאהל הוי כטומאת ננילה שאין כהן מחנה עליה, עכ"ל. ונרור אללי שמה שכתב הרמ"א ניו"ד ונכון להחמיר הוא תמלית מהדברים שכתב נדרכי משה ומשתייך לטומאת מנע ולא לאהל, ולכן כתב נכון להחמיר משום שהיראים נ"כ כתב והחמיר תע"ג, אולם אין זה סותר למה שכתב גם והמקיל לא הפסיד כדלעיל, ומה גם נמקום מצוה שזוה לא נדרו המחמירים, הלא תראה שש"ע לא החבר כלל הדין של מנע נחתי עכו"ם, ולמה, הלא זה ש"ס מפרש נצמות מנע מי שמיעטיהו קרא, אלא ע"כ כדאמרן, דדין זה תלוי נדין של אהל, והרמ"א נש"ע לטומאת מנע התכוין.

אולם בהרמב"ם הלכות אהל פ"ג כתב: וכן אם נגע הכהן נקנר לוקה, — עד — ושם נבארנו שאין עכו"ם מטמאין נאהל, ולפיכך הנורוטיהם טהורים, ומותר לכהן ליכנס לשם ולדריך על הנורוטיהם, ואינו אסור אלא שיגע נטומאה או שיאחזה כמו שביארנו שם עכ"ל.

וממה שכתב הרמב"ם ז"ל נהלכות טומאת מת, די"ב: אחד המת מישראל או מן עכו"ם מטמא נמנע ונמשא, אין רא' דהא גם היראים מודה שעכו"ם מטמא אלא שאין הכהן מחנה על טומאה זו, אולם אפילו מהא דהלכות אהל, גם כן לא נהיר אם הוא ז"ל סוגר שיש איסור דאורייתא ועוגש מכות על נגיעה של מת עכו"ם, דהא למעלה חדין זה וכן למטה ממנו הוא אומר אם נגע הכהן לוקה ונני מנע עכו"ם אינו אומר אלא אסור.

ובספר זו"ת פנים מאירות ח"ג סימן י"ד וגם נסימן קכ"ג יש תשובה ארוכה וייכות עם ר' יעקב אלפנדרי, אם לפסוק כרנינא דהוא נתרלה הסוגר נצמות דמת עכו"ם מטמא נמנע ומשא, והנעל פנים מאירות מתרן עלמו שלא כיוון לומר נחשונתו הראשונה שאין הלכה כרנינא, אלא שכוונתו היתה לומר שאין זה הדין מוסכם מכל הפוסקים כמו שכתב השולח דהא היראים חולק וסוגר שאין חתי עכו"ם מטמאין אפילו נמנע, ולפי שכתנתי לעיל אין דברי רנינא נהתענדות של כל שהו לפסקו של היראים, כי גם היראים סוגר שמת עכו"ם מטמא נמנע אלא שאין הכהן מחנה על טומאה זו.

ונסוף התשובה הג"ל הניא הפמ"א רא' דהלכה כרשב"י מע"ז ל"ט קנר טוגא שרי וסימוך קנר עכו"ם. הנה רא' זו כתובה נספר אשכול הלכ' טומאת כהנים דף ק"פ הולאת האלנער שטאטע, אולם נימיו הפנים מאירות עדין לא נדפס האשכול. ושם נאשכול הניא ג"כ דעת יראים וכתב: ולא נראה דאי הכי לא הוי מחמירי רנן נמדורות הגויים אפילו מספק, [הכוונה, דאפילו לא דר שם אלא מ' יום טמא מספק] וכן ארן עמים, ותו הרי אמרו נזיר שמשון מטמא למתים (נזיר ל'). דכתיב ויד מהם אלף ויקח את מליוחס, ואי שרי כהן ונזיר נמנע ונמשא נחתי עכו"ם מאי רא' היא, ונאמת גם היראים נעלמו גם הקשה קושיא זו, ומתרן דמלן דסוגר נזיר שמשון מטמא למתים סוגר כרנן דפליגי אדר' שמשון דעכו"ם אינו קרוי אדם, ע"ש. גם הניא נעל פנים מאירות רא' מהזכר הק' פרכת חיי שרה שאין עכו"ם מטמא כלל אפילו נמנע, ע"ש, אולם דבר זה שאין עכו"ם מטמא כלל אפילו נמנע לא מנינו נשום פוסק, דהא היראים מודה שטמא אלא שאין כהן מוזהר עליי, ונע"כ דגם הזהר אינו אומר אלא לענין טומאת אהל, וכבר הסגיר מרן נאנני נור הג"ל שיטת הזהר נזה, ע"ש.

ודמה כל הג"ל אינו אומר אלא נכהן המטמא עלמו שלא לצורך מצוה, אבל לצורך מצוה אם מותר לו לטמא יהי' תלוי נהג"ל, אם להחמירים הוא טומאה דאורייתא או לא, ואם נפרש כמו שבידדתי לעיל דאפילו לדעת הרמב"ם אין נמנע חתי עכו"ם אלא איסור דרנן הלא מותר לו לכהן לטמא עלמו נטומאה דרנן לצורך מצוה ואפילו נכדי להגיל מידם כדלעיל.

טומאת כרנים בזמן הזה

ועתה נדבר נדבר שכבר דבר נה רבים, אם יש איסור דאורייתא נטומאת כהן נזמן הזה נכלל, משום דכלנו טמאי מתים אמתו ואין לנו אפשרות להטהר. והנה הנודע ניהודה ננהותיו נגול מרננה על היו"ד סימן שע"ב, כתב דדעת הראש"ד נפ"הי"ז מאירות, דהיכא שכבר טמא שז אינו מחנה על הטומאה, א"כ כהנים נזמן הזה אין מחהרין על הטומאה, ואף דלא קיי"ל כהראש"ד מ"מ נמת כותי איכא ספק ספיקא, שחא כראש"ד ואת"ל דלא כראש"ד שחא כותי אינו מטמא נאהל, והח"ל נפ"ג מחנל דהא ספק זה לענין מנע דמשום שרוב הפוסקים הם נגד היתר הראש"ד ונגד היתר מנע ומשא אבל לענין טומאת אהל נמת עכו"ם המקיל לא הפסיד, ואח"כ חר הנונ"י מהיתרו וכתב שם: אחר יחזקאל וכו' כלומר שמה שכתב מקודם הוא לפי שנמשך אחר סגרת המשנה למלך שהראש"ד סוגר שאין איסור כלל לכהן טמא שיטמא את עלמו שז, אולם יש לומר שהראש"ד לא אחר אלא לענין מלקות, אבל איסורא איכא גם לדעת הראש"ד, לכן חר מפסקו הראשון, ע"ש.

ובשו"ת חתם סופר ישן שתי תשובות נחלק יו"ד סימן של"ח וסימן של"ט שנהן דן נדברי הגו"י הג"ל, ונחשונה סימן של"א שהיא המחמרת נזמן החזיק את דברי הדגמ"ר נכל עה וכתב שאפילו לדברי הראש"ד יש איסור דאורייתא,

ועתה נדבר נדבר שכבר דבר נה רבים, אם יש איסור דאורייתא נטומאת כהן נזמן הזה נכלל, משום דכלנו טמאי מתים אמתו ואין לנו אפשרות להטהר. והנה הנודע ניהודה ננהותיו נגול מרננה על היו"ד סימן שע"ב, כתב דדעת הראש"ד נפ"הי"ז מאירות, דהיכא שכבר טמא שז אינו מחנה על הטומאה, א"כ כהנים נזמן הזה אין מחהרין על הטומאה, ואף דלא קיי"ל כהראש"ד מ"מ נמת כותי איכא ספק ספיקא, שחא כראש"ד ואת"ל דלא כראש"ד שחא כותי אינו מטמא נאהל, והח"ל נפ"ג מחנל דהא ספק זה לענין מנע דמשום שרוב הפוסקים הם נגד היתר הראש"ד ונגד היתר מנע ומשא אבל לענין טומאת אהל נמת עכו"ם המקיל לא הפסיד, ואח"כ חר הנונ"י מהיתרו וכתב שם: אחר יחזקאל וכו' כלומר שמה שכתב מקודם הוא לפי שנמשך אחר סגרת המשנה למלך שהראש"ד סוגר שאין איסור כלל לכהן טמא שיטמא את עלמו שז, אולם יש לומר שהראש"ד לא אחר אלא לענין מלקות, אבל איסורא איכא גם לדעת הראש"ד, לכן חר מפסקו הראשון, ע"ש.

ובשו"ת חתם סופר ישן שתי תשובות נחלק יו"ד סימן של"ח וסימן של"ט שנהן דן נדברי הגו"י הג"ל, ונחשונה סימן של"א שהיא המחמרת נזמן החזיק את דברי הדגמ"ר נכל עה וכתב שאפילו לדברי הראש"ד יש איסור דאורייתא,

אולם נסיתין של"ט דחה לדברי הדגמ"ר, וכחז עליו שלא ירד לעמקו של הענין. והא"י נתחזקה סימן חס"ה כתנן שאין להעמיד שום יסוד על התחזקה שנסיתין של"ט והוא מחזיק את דברי הדגול מרננה שיש איסור תורה לכהנים המטמאים עמם גם בזמן הזה, ולא אמר הראש"ד אלא לומר שאין לוקין. וכן הוא משמעות הלשון בהראש"ד, וכן ראיתי מונח בשם המחירי שגזיר את דברי הראש"ד רק לענין חלקות, אבל איסור דאורייתא יש.

אמנם ראיתי צעירי קרנן לירושלמי נזיר פרה ז' הלכה א', אכרה ר' יגלי אין כהונה היום, והקשה מירושלמי דהתם אחמי שכתב הראש"ד דנזמן הזה כלנו טמאי מתים אנתנו ולין איסור לטמאות, דהא נכלן מפורש דאסורים כהנים לטמא עמם, דהא רבי נזמן הזה הי' ולדברי האומר שנימי האמוראים הי' אפר פרה יחא, מיהו נראה דאף הראש"ד לא קאמר אלא דלין עלייהם חיונ חלקות אבל „איסורס דרננן" מיהו איכא, ולכך כתב הראש"ד הלכ' טומאה דמדרננן מיהא טומאת כהנים נהנת נזמן הזה, ודלח כמ"ש המשנה לתלך הלכות אבל פ"ג. מיהו נפ"מ להראש"ד האידנא מותרים הכהנים לטמא לכל מזה טומאה דאורייתא דהא טומאת דרננן היא, עכ"ל השי"ק הג"ל. ואני חפשי בהרי"ף הלכ' טומאה הנדפס בהלכ' קטנות שנסוף תס' מתכות ולא מלאתי שם שום רמז מזה, ונשלטי הנזורים שם הניח דברי הסמ"ג שכתב דכיון דהלכה כר"ט: כל היום אינו לוקה מפני שאינו מרנה עליו ימי טומאה א"כ נזמן הזה מה מרנה טומאה יש כיון שמי טמאת אינה נהנת, ע"כ.

ובאבני נזיר יו"ד סימן חס"ר ט' כתב שלא מלא נתיים דעים לראש"ד כחזו שיש צוה איסור תורה, וסיים דאפשר דמה שכתב החתם סופר דהתמים דעים כתב כן שהוא מן התורה, כחזו נדפוס וועניניא, ולפני יש תמים דעים דפוס וועניניא ולא ראיתי שם נז מה"ת, ומתשונת „הראש"א סימן ח"כ שכתב דלא פליג רע"ק אלא לענין חלקות, אבל לכתיבה מודה שאסור". משמע נמי דלין כאלו איסור תורה, דנאיסור דאורייתא מעט מן המעט מצינו חילוק בין דיעבד לכתיבה, וכבר כתבתי מזה נכ"ת. ומה שכתב מרן ז"ל שם נל"י להוכיח שכוננת הראש"א דאסור מן התורה ההוא דיוקא בעלמא, ע"ש.

כהן המטה את טומאתו אם עושה איסור

והנה נעלם הענין של הוספת טומאה, היינו אסור לו לכהן לטמאות עלמו למת נלוופן שמרנה עליו ימי טומאה, לדברי ר' טרפון, יש להנין וכי כהן טמא המטה את טומאתו עליו ואינו מטהר את עלמו עושה איהו איסור צוה, הלל לא מצינו שום חיונ על הכהנים שיטהרו עמם מטומאתם. ואין לומר דשאינו שול"ת, כלומר, שכבר נטמא אז אין עליו חיונ להטהר, אבל אסור לו להוסיף ימי טומאה נקום ועשה, דהא זה המטמא עלמו נשהו טמא נלמת אינו מטמא עלמו דהא כבר טמא הוא, וטומאה שייכת דוקא לדבר טהור, כלומר, לטמא את הטהור, אבל אין טומאה חלה על טומאה, ואלא דעל ידי כך ישאר עוד יום בטומאתו, ומה עון הוא זה, הלל אין עליו שום חיונ שלא להשאר בטומאתו.

וראיתי נספד טורי אנו ראש השנה דף ט"ז, נהא דאמרינן שם היינו אדם לטהר עלמו נרגל שאלמר וננלתם לא תנעו: ומשמע לי' נרגל כדלמר נסמוך, וק"ל נהי דקרא מיירי נרגל אפ"ה לא נפקא לן מיני' אלא שאסור לטמא את עלמו נרגל נזידים, אבל אם נטמא כבר שיטיי לטהר את עלמו מלן, וכי דין טומאה קדומה ליטהר מטומאה דאוחה שעה, והרי כהנים יוכיחו שחזריון שלא לטמא למת ואם נטמא כבר „אם רנה לעמוד בטומאתו ימים רבים לית לן צוה ואינו חייב שיטהר דהא לא מצינו נשום דוכחא", עכ"ל. הרי ההלואן

הנ"ל חפש זה לדבר פשוט שאין שום איסור שימוד הכהן בטומאתו ולא יטהר, ולפלא שלא הזכיר כלל מהא דרע"ק ור' טרפון הנ"ל.

ובע"כ נריך לומר דלין הטעם של ר"ט שמרנה עליו ימי טומאה משום שהי' טמא יום או יומים יותר דהא דאמרינן דלין שום דבר אשר חזק את הכהן להטהר, אלא כלומר, האריכות ימים של טומאה הוא קו המדה למדוד צוה את חומר הטומאה, כגון אדם שנטמא נמת אי אפשר לו להפטר מטומאתו זו קודם ז' ימים, משום שטומאה זו היא טומאה חמורה, וממילא מונן שהטומאה ניום א' לטומאתו היא יותר חמורה מהטומאה אשר עליו ניום הנ' לטומאתו וכו', והגם דלענין טומאת מקדש וקדשיו אין נפ"מ דכל זמן שלא נטהר מטומאתו טמא הוא, אבל כשאלו דמים לענין חומר הטומאה אנו משערים את החומר של הטומאה כפי הימים שהאדם זקוק להיות טמא. ומה שאומר ר' טרפון דכהן שהי' טמא ונגע בטומאה אחרת צו ניום, מכיון שאינו מוסיף ימי טומאה אין כאלו בטומאתו השני' שום טומאה חמורה לגבי הטומאה הראשונה, וממילא אין השני' חלה על הראשונה, אבל כשמוסיף עוד יום הרי השני' חמורה היא שאינו יולא מטומאתו זו אלא לאחר יום אחד יותר מאשר מהראשונה, וכשם שאיסור חמור חל על איסור קל כך טומאה חמורה חלה על קלה, ועי' תוס' חולין ע"ב: ד"ה אלא שאם נגע.

והשואל אם נאמר דמה שנה"ז הכהנים מחזרים על הטומאה היינו משום חומר הטומאה, כלומר, הנם שאין אפשרות להטהר, אבל צוה שנטמא הכהן את עלמו נמת שהוא טומאה חמורה שאם הייתה אפשרות להטהר הי' נריך להמתין ז' ימים, זה הוא איסורו, ומעתה השאלה, מה הי' הדין אם זכינו היום לניחא גואל ולאפר פרה, כלום לא היינו נריכים להמתין ז' ימים ולהזות שלישי ושניעי, אפילו אם ידענו שלא ננענו נמת זה כמה חדשים, ונכן מה מרנה ימי טומאה איכא צוה שהכהן נונע היום נמת, הלל נכל אופן אנו זקוקים לשלישי ושניעי, אפילו נלעדי נגיעה זו, ואפשר דמשום כך אין כאלו איסור דאורייתא אלא דרננן נריחל לפי דברי הראש"ד.

והנה נלצני נזר נהתשונות הנ"ל דעתו לנרף דברי הראש"ד ז"ל לספק ספיקא ע"ש. וראה נחת"ס נ"כ מפלפל נהתשונות הנ"ל נענין ספק ספיקא, וכן המל"מ, אלא שהמל"מ כתב שם דלענין נגיעה נמת עכו"ם אין לנרף הדעה של היראים לס"ס, ע"ש. ואני נ"כ נחתילת דברי נמשכתי אחרי הנדולים הנ"ל לדון נענין ס"ס, אולם לא זכיתי להנין — לאחר העיון — מה ענין של ס"ס לכאלו, הלל נדיני טומאה אנו דמים וצוה הלל הכלל נרה"ר ספקו טהור אפילו ספק אחד, ונרה"י אפילו כמה ספיקות טמא, ולפי"ז נג"ד שלעולם השאלה אינה נרה"ר, כי אין שום תלמיד שנמכללה נכנס נידידות לתוך החדר של המתים אלא תמיד הם הרנה אנשים נידה, ודינס כנרה"ר כדליתא נריש פ"ח נזיר שני סירים והאי דקאי נני' הא תלתא הו"ל ספק טומאה נרה"ר וכל ספק טומאה נרה"ר ספקו טהור.

ואין לומר דעד כאלו לא אמרינן ספק טומאה נרה"ר ספקו טהור היינו אפילו כשאין כאלו חזקת טהרה, כדליתא נתוס' חולין ט'. אבל אין כאלו חזקת טומאה, אבל נכ"ד לית כאלו חזקת טומאה, דאין כלנו טמאי מתים אנו, דהא אינו דאם נתפוס שטמאי מתים נמורים אנו, אין כאלו איסור לטמא את עלמו לפי דברי הראש"ד, אלא נע"כ שאלמר דלין זס נזר שטמאי מת אנתנו, וממילא אין כאלו לא חזקת טומאה ולא חזקת טהרה ושנו הדרן לכללל דספק טומאה נרה"ר ספקו טהור.

לפיכך נראה...

ספק ברין טומאה

אלא דהטעם הפשוט הוא דלא מיקרי ספק טומאה נרה"ר אלא כשהספק במציאות היינו נמעשה, כגון סוטה דהספק אם נעשה מעשה טומאה או לא, אבל כל שהספק בהדין כגון נז"ד הרי אין זה דומה לסוטה, ולא שייך למילף מספק טומאה נרה"ר מסוטה, ומה גם שכבר כתב המג"ת, דנטומאת כהן דכתיב לה יטמא ורשינן על הודאי ולא על הספק, לכן גם על הרוב טהור אינו מטמא, והגם לדעתו אין זה ענין כלל לספק טומאה נרה"ר, ודבר זה נריך לאריכות, אבל נספק בהדין ולא בהמציאות נודאי דלא שייך למילף מסוטה. ותי"ה אלא נז"נ נמ"ק"א.

ולאחר הסיכום כל האמור יש להסיק שאין לסמוך כלל על ההיתר של הראש"ד, כי שמה אין הלכה כהראש"ד, ואח"ל דהלכה כהראש"ד שמה לא אמר הראש"ד אלא לענין מכות, אבל איסור תורה יא. לכן נודאי שח"ו להקל כלל נדין טומאת מתי עכו"ם נגיעה, אולם לענין טומאת אהל כבר פסק מרן ז"ל בנצני נזר להקל לנורך מזה, וכבר כתבתי נספרי משנת אגרות על ספר חסידים ח"א שגלי ספק מזה דנה איכא בלימוד חכמת הרפואה נכדי לרפא ולהגיל אלפים מיישראל מתחלות שנות ר"ל, ונודאי אלו מעוניינים הרבה שיהיו לנו רופאים חרדים ויראי ה' שוכלל לסמוך עליהם בכל זמן ועידן, דהא גם החכמים איתא שהחכמים אלו לרופאים ולמה להאמין לרופאים נכרים או לישראל מומרים. ונפרט שהרכישות הידועה בתורת הרפואה לנורך הלל נפשות מזה היא כמו שביארתו נספרי הנ"ל סימן ש"ל, וראה נספר נמת נדק - הראשון - סימן י"ג, שכתב להחיר לכהן טומאה דרנן לנורך רפואה אפילו לתולה שאין זו סכנה. לכן נראה שממש טומאת אהל נמתי נכרים אין התלמידים החרדים זקוקים למונע את עצמם מלימוד תורת הרפואה. כמונן שיגם עוד קישורים, כי הרופא נריך לנל בכל יום לבית החולים מקום שיא מתי ישראל. ועל זה נריך לדון ניהוד כי המת מונח נקדר מיוחד סגור, וגם טומאת אהל זו אינה אלא מדרנן, ולפי דברי הנ"ל הנ"ל יש להחיר טומאה דרנן נכדי לרפאות אפילו טולה שאין זו סכנה.

אולם ננוגע לנגיעה ולמשא, אין אי רואה נד היתר. ודנתי עם כמה תלמידים אשר נמכללה לתורת הרפואה נעירי והם הסנירו לי שאין כלל מן הנורך שהתלמיד נרפואה יגע נידו שום מת נכרי ולא שום אחר ולא עגם, כי השיעורים נהפוסקטאריים הוא נאוסן דלהלן: כמה תלמידים עומדים מסניב לשלחן שעליו מונח המת נכרי ואחד מהתלמידים איזה שרונה חותך את הגוף המת כפי ההוראה של המורה ואין שום דבר שיקרי את התלמיד שאינו רוני לנחית שדוקא הוא ינחת, ונכן נקל יכול התלמיד שהוא כהן להחרק נגיעה או ממשא. ועוד אלתו, אם יש אפשרות להתלמיד הכהן שיהי נידו קיסם, חתיכת עץ פשוט שאינו מקבל טומאה, ושיהי הקיסם הזה נידו כל זמן היותו נהפראסקטוריום, ואחרו לי, שנלי שום משא לא יאמר לו מי שהוא להכהן לנל יהי הקיסם נידו. וכונתי הי' כדי שאם ישכח הכהן וירנה לנגוע, הקיסם נידו יזכירו לנל לנגוע, ואפילו יגע על ידי פשוטי כלי עץ אין כאן איסור כלל. אם נכון מה שנאמר לי שאין הכרח לנגוע את המת.

נגיעה במת ע"י בתי ידיים

והנה תלמידי היקר הרב ר' אגרות הנ"ל העיר אותי שהרופאים וגם התלמידים הלומדים תורת הרפואה נושאים נתי ידיים נשעת מלאכתן, אלו הנוגעים נמת אינם נוגעים אלא ננתי ידיים ואולי יש להקל משום כך.

איברא שיא שיטות דס"ל דחינורי אדם נכלים וכלים נמת אין טומאתן כי אם מדרנן ודומה לחינורי אדם נלם ואדם נמת, ע"י משנה למך טומאת מת פ"ה, ומכיון דלכן סוגרים דמשום רפואה לא נזרו רנן, כמו שהנלתי לעיל נשם הנמת נדק, נודאי ענין זה של נשיאת נתי ידיים הוא סניף גדול להחיר, אולם הלכה זו היא רחנה מתי ים ויש נה להחריך הרנה עד שחלה ההלכה מחוורת כי גם המשנה למך לא ניאר עדיין כל הנורך כי לא הניא דברי התוס' נשנת י"ז. ד"ה ששמע השומע, שכתבו דמן החורה האוכר טמא טומאת ז' כדאמר נפ"נ דע"ו, ל"ז: הרי דשיעת התוס' דגם למסקנת הש"ס דאמר רנא לא תחלו נ' נוקי סריקו נרנ נחמן, טומאה נחינורין לאורייתא. אולם נודאי שמהרלוי להזכיר את אלו העוסקים נרפואה שישתדלו לישא תמיד נתי ידיים על ידיהם, כי שמה יש להנטרף גם שיטה זו לסניף להחיר נשעת הדק. אולם היות שדין זה הוא מהדינים החמורים אנתורה, כי קדושת כהן הוא דבר גדול ועליו עשה ול"ת, והוא דבר חדש להחיר לכהנים ללמוד חכמת הרפואה, אין דברי אמורים אלא אם יסכימו לזה עוד תלמידי חכמים מפורסמים ומובהקים, ואם לאו דברי נטלין ומנוטלין.

לסימן של"א

מסכנין בקנים דקים

במלואים והשמוטות לתק א', לסימן של"א, כתבתי נדף של"ז נדנר מחללת לסכך את הסוכה, ע"ש. והנה נוהגים בכל תפוצות ישראל לסכך נקנים דקים, יש עושים קנים דקים כמין קליעה ויש מסככים נקנים דקים משופים לננים או לנבעים, וכן ראיתי סוכות נרות נפולין ננתי יראים. ונחתי אל לני לנאר הדין הזה, כי גם סוכתי מסוככת נקנים דקים טונים ומשופים, אי יאה למיעד הכי: באו"ח סימן תרכ"ט, סימן י"ח, וכן אסרו לסכך ננסרים שרחתן ארנעה אפילו הפכו על נדן שאין נהם ארנעה, ואם אין נרחתן ד' כשרים אפילו הם משופים שדומים לכלים, ונהגו שלא לסכך נהם כלל. וכתב הט"ז, כ"כ הטור נשם סמ"ק מטעם דלמא ינא לסכך נהם נקניעות נענין שלא יוכלו נשמים לירד שם. והמג"א שם ס"ק כ"ז כתב: ונהג"ת כחונ דפסול הואיל ונזמן הזה מסככין נתיהן ננסרים שאין נהן ד' איכא גזירת תיקרה (ד"ח). ונדרכי משא כחונ: ונהג"מ כתב דאם סוכך ננסרים אפילו פחות מג' נפסולה דהוי נכית ממש הואיל ונזמן הזה, כנן" מסככין נתיהן ננסרים שאין נהם ג'. מנאר שאין האיסור אלא ננסרים שאין נהם ג', ונתיקס, שכולן" מסככין נהן את נתיהן, אבל ננסרים דקים מאל, שהם כרותנ ארנע או ארנעים אין שום משא, דהא אין מסככין נהם את נתיהם כלל, והנשמים יורדים לתוכם. והנ"י הניא דברי הסמ"ק: נסרים פחותים מחרנעה מותר לסכך נהם אך מכל מקום נריך לעשות הסכך נענין עראי שיוכלו הנשמים לרדת נסוכה, וכדמפרש נתוספתא נפ"ק, וע"כ נהגו העולם לכפות הסוכה נערנה או נגמי או כיונל נהן ולא ננסרים כלל, ואפילו פחותים מחרנעה, דליכא משום גזירת תיקרה, דלמא אחי למטעי לסכך נענין קניעות שלא ירדו שם הנשמים, עכ"ל. משמע דאין קפידא כלל נקנים דקים, דהא אין שום מציאות לסכך נהם את הנית נקניעות שלא ירדו שם הנשמים. וכפשטא דהש"ס נסוכה י"ד, ואפילו פחות מג' הא קנים נעלמא נינהו, ופירש"י: ואם כן נמתי מנשיר, כלומר, הלא קנים הם הסכך הכי כשר. וכן שם: פחות מג' ד"ה כשרה כי קנים נעלמא נינהו. ובאמת כל דברי הפוסקים הנ"ל מקורם נהגות הסמ"ק ולא נהסמ"ק, דנמ"ק סימן נ"ג הלכ' סוכה כתוב:

ונסרים שיש נרחנן ד' טפחים אע"פ שאין מקבלין טומאה פסולין לסכך זהם משום גזירת תקרה, עכ"ל, ועל זה כתוב בהנהגות הסמ"ק המיוחס לרבינו פרץ: אצל פחות מד' מותר לסכך זהם, אך מכל מקום צריך לעשות הסכך צענין ערלי שיוכלו הנשמים לירד בתוכה כדמפרש בתוספ' דפרק קמא, וע"כ נהגו העולם לכסות צערנה או צנמי או נכיואל צנן ולא ננסרים כלל, ואפילו פחותים מד' דליכא משום גזירת תקרה, דילמא אחי למטעי לסכך צענין קניעות אלא ירדו שם נשמים.

והנה כבר הקצו זהא דלין מסככין ננסרים שיש זהם ד' מהא דאמרינן נמשנה תקרה שאין עליה מעוינה כשרה אפילו ננסרים שיש צנן ד', נמפקק וכו', וחירץ הט"ו צסימן תרל"אח', דשאי תקרה שאין עליה מעוינה דלית כאן לגזור שיצטת תחת תקרת ציתו דהא חזיקן שאיש הזה יודע הדין של תעשה ולא מן העשוי דהא צל להכשיר את הסוכה מפסול תעשה ולא מן העשוי צמה שמפקק וכו' ע"ש גם נמנ"א ס"ק ז'. ודרייהו כולא נש"ס סוכה ט"ו. נצטולי תקרה קא מיפלגני, פירש"י: וכלומר אמר לך שמואל לעולם נשים צנן ארבעה ולא היתה כאן תקרה מתחילה ועכשו הוא צל לסכך זהם לשם סוכה אפילו לר' יהודה פסול לגזרינן משום תקרה אלא יצא וישנ תחת קורת ציתו ויאמר מה לי זה מה לי תדעה, אצל המחל דזו התקרה היתה וצל לידי מעשה לעשות לשם סוכה וזה תוכית שיועד שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי, פליגי ר' יהודה ור' מאיר אי איכא תו למיגזר משום תקרה או לא, ר"י סוגר — דאף על גב דמוכית שנקי נתעשה ולא מן העשוי גזרו זה, ונ"ה סגרי כיון דצטלה והוכית שהתקרה פסולה תו ליכא למיגזר, ור"מ סגר לא נחלקו וכו' ואף זה גזרינן. א"כ לפי זה נהסוכות שיש להם גב על הסכך שקורין „שלאק", אין כאן מקום לגזור כשהסכך הוא מנסרים של ד' אפילו, או להרמז"ס פחות מד', דהא חזיקן שהאיש הזה יודע את הדין של תעשה ולא מן העשוי, דאם לא כן לא ה' פותח כלל את הגג שעל גבי הסוכה, אם הגג הוא מנסרים או משינדלען שכשר לסכך ואין פסולו אלא משום תעשה ולא מן העשוי, ואין לחלק דשאי גבי תקרה שאין עליה מעוינה שהוא עושה מעשה צנן התקרה שהוא הסכך והרואים יראו שהוא עושה מעשה כדי שיה' תעשה ולא מן העשוי, מה שאין כן גבי גג שעל הסכך שאין הרואה יודע שיש גב פתוח למעלה ואח"י למימר שמתר ליצטת תחת קורת ציתו, דהא גבי תקרה שאין עליה מעוינה דיו נמפקק, והרואה אשר יכנס שם לא ידע ולא יכיר שזה ה' מפקק.

והמנ"א שם נסימן תרל"אח' הראה מקום לסימן תרכ"ט ס"ח. כלומר, דהא שם כתוב דלין מכסין ננסרים כלל אפילו זהם ד"ט — דלא כמו שפירש נחמנית השקל, דהכוונה על מה שאין מסככין ננסרים שיש זהם ד', אלא על מה שאין מסככין אפילו נפתוחין מד', כדפי' צפרי מגדים שם. — וחירץ צפרת"ג דמה שאין מסככין היינו ממהנהגא, כטעם הסמ"ק שחא יכסה עד שאין הנשמים יורדין זה, ע"ש, והיינו דוקא צמקומות שמכסים ננסרים עד שאין הנשמים יורדין זה, אצל עכ"פ לדין שאין מכסין צתיהן ננסרים, נודאי שאין שום השם לכסות נקיים או ננסרים דקים, כדלעיל.

ננסרים דקים המדובקים אל דפנות הסוכה

ובוראי שמהראוי שהקיים הללו לא יהיו מדובקים צראשיהם אל דפנות הסוכה, צנסמרים של צרזל נודאי לא משום דיש שיטות דלין להעמיד את הסכך צצנר המקבל טומאה, אלא אפילו להדניק את הסכך צשום דנר המדניק ג"כ ראה שזיטו ככון. והגם שראיתי צא"ג הלכ' סוכה סימן תע"ג נצנר הסכך של קיים העשוי ענללות מרונעות, והקיים מדובקים צצנרין

צנהסוכה של הענללות ונעשין ע"י כן כנוף אחד, שצנן ז"ל מסיק לכתחילה אין לסכך צצנזוקים, אצל אם נהגו לסכך זהם אפטר אין למחות צידם, ע"ש. אולם לפלא לי שלא הזכיר צנן ז"ל את צצנר הר"ן שם צצמקומו, שכתב, שהקשו על רש"י היכי מפרש דרונ תקרות הצית עשוי מנסרים שיש צנן ארבעה, והא אמרינן צצפרק הצית והעליה מלי תקרה, ר' יוסי צ"ר חנינא אמר קיים וסנאים וסטי, אר"ל לוותין, ולא פליגי, מר כי אחר' ומר כי אחר', אלא אין רונ תקרות מנסרים שיש צנן ד' אלא מקיים. ואין זו קושיא אללי, שהנוהגים נקיים מצצנרים וקוצרין אותן עד שעשין מהן לוח מצננר יותר מד', עכ"ל, הרי שצנקיים מצצנרים שנעשים נוף אחד יש צצנר לומר שיש צנן משום גזירת תקרה.

אולם האמת הוא דלא שייך השם תקרה אפילו צצנזוקים, משום דכל ימות השנה אין אפילו צית אחד צכל המדינה שהתקרה תהי' מקיים, ואם עושים מקיים הרי הם משימים סיד על הקיים, ולא שייך לומר לגזרינן שחא יאמר מה לי תחת קורת ציתו ומה לי תחת הקיים. ונודאי זו היא כוונת צנן שם שכתב שיש נהגו לסכך צצנזוקים אפטר שאין למחות זהם, משום דצכל המדינה לא נשמע שידור אדם צצית כל ימות השנה המכוסה נקיים גריאל.

והנה כל זה צצנזוקים צצנן או צצמסורים, אצל קיים דקים, שאינם צצנים אפילו טפת אחד נודאי שאין צהם שום השם, והוא הסכך היותר יפה לסכך נג, צלי שום השם.

צסימן שע"ח

צמלנית ליבום

בפנים הצאתי את צצנר הרלנ"ה המתיר את הקטלנית להצנים ואת צצנר החכם צני האוסר, וכצנתי שלפע"ד דין זה צפלונתא צצנן רש"י והרמז"ן שני, ע"ש, ועמה זכיתי צצספר העתים שנצטלס מחדש, ושם צצנן הספר דף שס"ג צצמלואים של הרנ מקיעוט רליתי שהצית את הדעות של הגאונים הכ"ל והעיר מש"ס סוטה ה' המקנה לזאתו אם מת חולצת ולא מצינמת, והטעם דצצמתא אחר ויצאה מציתו דלא ליצתרי' לצית' ואת אצרת צצייננס, ומקשינן, א"ה לאחר לא תיבא דלא ליצתרי' לצית', ומשינן, ומי קא רמיין עליו צעל כרתה, ע"ש. הרי דמשום השם הצק עניני ציתו אמרינן דלין צצכה"ג משום מצות יבום, ולא אמרינן לצמוך אשומר מצוה וכו'.

ודרעתי אין מכאן שום ראי', דליך חסיק אדעתך דמשום השם הצק צעניני ציתו לא חחול מצות יבום, הנע צצמך, אשה הידועה לצצריית ומכלה ממתן הרנה שלא לצורך, הכי אין צה מצות יבום, כלומר, הכי זה שמינס אותה לא קיים מצות יבום, אצמהה. אלא הפירוש צצמרל הכ"ל הוא משום דהיננס צצמקום הצעל קאי, ומכלית המצוה שהיננס יבנה את צית אחיו הצצנר על ידי מיתתו, ועל כן אחר רנ יוסף רצמתא אחר ויצאה מציתו, כלומר, אם ה' הצעל חי היתה עליו מוטלת חוננה לצרשה ולהצצני את ציתו, וליך תהי' צכלן שום חוננה על האח החי לצננות את צית אחיו, והוא פשוט.

צסימן ת"ט

מן המותר בפיד

בחלק א' סימן ת"מ הארכתי צצין מן המותר צצפיד, ועמה רליתי צצספר החיים להגאון רש"ק ז"ל מצצנרלי צצכלות חנוכה שהאריך צצין שצן זית שיש צו השם שצמערנ צו שומן חזיר, אם מותר להדליקו לצר חנוכה, ושלמה זו היא גם צצספר צצמים ראש סימן ש"ד. והנה רליתי צצכמה צצנים כיוונתי לצעת הגאון הכ"ל.

אל נהמה עמאה, חדל הלא זה נגד הסגרה דהקרא נא ללמד
 היחד לעור נהמה עמאה, ועוד למה לי קרא, מהיכי חסיק
 אדעתך דאסור אס רב יוסף לא ה' אומר דבר זה שלא הוכשרו
 למלאכת שמים וכו', אלא ע"כ דקרא זה לא נא אלא להורות
 כדברי ר"ת דאסור לחלוץ נחנעל של עור נהמה עמאה, וא"כ
 שזו קשה דרב יוסף למאי הילכתא, כמו שכתבו התוס'. והבן
 היטב, כי תירוצו זה הוא לפע"ד קרונו לאמת, שאין מדברי
 התוס' נשנת פירכא לדברי ר"ת נחום' ינמות אלא אדרבה
 — רא' לדברי ר"ת.

שמן היוצא מן הממא אם כשר לגר הנוכה

ובדבר השאלה הנ"ל, אם שמן של דבר טמא כשר לגר הטובה,
 ראיתי שם נספר החיים שהשאל הניח רא' פשוטה
 מדחלנז כשר לגר הטובה שמע מינה דלא אמרינן דזה מן המותר
 נפיד, והרש"ק דחה רא' זו נאמרו כיון דכתבו התוס' נשנת
 ק"ח דכיון דנצילה וטריפה, פיר' עור נצילה וטריפה כשר
 לס"ת, נע"כ נפיד אחי למעט דוקא, "מין" האסור, ומחילא
 חלנז ג"כ לא אימעט מנפיד כיון דאחי מננהמה שמין שלה
 מותר, מה שאין כן בשמן הנא מנהמה עמאה.

ודגה לא ה' הרב הנ"ל נריך לרא' מדברי התוס', והי' לו
 להניח גמרא מפורשת בנחותה ה: מה לחלנז ודס שכן
 נאין מכלל היחד, פירש": שכל שאר הנהמה מותרת להדיוט.
 אלא דנאמת זה ליתא דאין זה אלא לפרוך את הק"ו שפרך
 נפירכא כל דהוא, והרא' לזה דהא נחולין ל' פליגי לעינן
 גיד הנשה למחנה, רבנן סברי ממשה ישראל מן המותר לישראל
 למעט גיד, ורבי, מידי דהוי אהלנז ודס, ורבנן מנותן נכך שאני.
 מנא דרך רבי סונר דגיד הנשה דמי לחלנז ודס, כלומר,
 נכולס מקרי ממשה ישראל משום דנאין מכלל היחד, דשאר
 הנהמה מותרת, אולם רבנן סברי דמה שנא מכלל היחד לא
 הוי ממשה ישראל אלא שאני חלנז ודס שמנותן נכך, וא"כ
 לרבנן חלנז לגר חטובה נדין שיהי' אסור דהא לא שייך לומר
 דזה מנותן נכך, ומדחייק דמותר להדליק נחלנז לגר חטובה
 נע"כ דנזנר שהוא מדרבנן לא נעיק ממשה ישראל.

וראיתי שם נשאל ומשיג שהניח נאס נעהמ"ח ספר גאון
 נני שהקשה דלמה לי להחנא לשנות נהמנה דנמה
 מדליקין שאין מדליקין בשמן קיק, ומפרש שמואל דעוף אחד
 יש נכרכי הים וקיק שמו, הא נל"ה אסור להדליק צו משום
 שלא הוכשרו למלאכת שמים אלא דבר טהור נלנז. והרב נעל
 שאל ומשיג דמה קשיא זו דבר של שנת שאינו אלא משום
 שלום נית לא הוי מלאכת שמים, אולם הוא מקשה מהא
 דאמרו דאין מדליקין נמקדש וכן נבר חטובה בשמן שאסרו
 להדליק נשנת ונזה פשיטא דמנה הו, ואיך הוכשר בשמן
 קיק (כנראה ראונו לומר שאין מדליקין נמקדש ונחטובה בשמן
 קיק הא פשיטא שאין מדליקין נו, אפילו נמאך אחר הפתילה
 יפה, מטעם דלא הוכשר למלאכת שמים וכו', נענין אחר איני
 יודע לכיון מה שכתב, "ואיך הוכשר בשמן קיק" אהה נאמר
 שהוכשר הלא נמנהה מפורש דאין מדליקין בשמן קיק).

אולם אם הרב הנ"ל סונר דנשנת אין איסור להדליק בשמן
 קיק משום לא הוכשרו למלאכת שמים וכו' דבר שנת
 אינו מלאכת שמים, א"כ מה קשיא לי' מהא דאמרו פתילות
 ושמיים שאמרו חכמים אין מדליקין נהן נשנת אין מדליקין
 נהן נמקדש, אין מדליקין נהן נחטובה, נאמה לשון אחר הי'
 יכול לומר זאת, הא נאמת אין מדליקין נהן, ואלא דנשמן
 קיק נמקדש ונחטובה יש עוד טעם אחר משום שלא הוכשר
 למלאכת שמים וכו', זה אינו פוסל את הדין שלא להדליק
 נו.

ואם כנים הדברים שכתנתי לעיל לרבנן הסוגרים נחולין ל'
 דמשהק ישראל אחי למעט גיד הנשה נע"כ סוגרים דנמנה

אולם מה שהקשה הגאון שם נדברי התוס' ינמות ק"ג ד"ה
 ולאנעלך חמש, מכאן אומר ר"ת שנריך שיהי' נחנעל
 מעור נהמה טהורה דחמש כתיב, ואין נראה, כי אין להקפיד
 אם חלנז נחנעל נהמה עמאה, עכ"ל. והקשה נספר הנ"ל, איך
 יוכשר נחנעל של נהמה עמאה הא לא הוי מן המותר נפיד,
 וגם לשיטת ר"ת דאסור נחנעל של נהמה עמאה כמי קשה
 למה לי' הטעם משום דחמש כתיב תיפוק לי' משום דנעיקן
 מן המותר נפיד, ע"ש שהאריך לתרץ. ולפי מה שכתנתי נפנים
 נסמין ת"ת, דלא נאמר כלל זה דלא הוכשרו למלאכת שמים
 וכו' אלא דנבר הדומה לתפילין, הייט נמנה חיונית כמו
 תפילין, אבל לא נזנר שאינו חיוני, הגם שהיא מנהו כגון מגילת
 סוטה לדעת ר' ישמעאל, מחילא חלינה היא ג"כ מנהו שאינה
 חיונית, משום דאין המנהו דוקא לחלוץ ואפשר נינוס, ונפרט
 לדעת החכם נני נחשונה דחלינה אינה מנהו אלא חכשי,
 נודעי דלא קשה כלל, דאין זה נכלל לא הוכשר למלאכת שמים
 וכו', אלא דר"ת רונה לאסור משום דכתיב ני' קרא ולאנעלך
 חמש.

ועתה ראיתי שסגרה הנ"ל שכתנתי נפנים דלא אמרינן לא
 הוכשרו וכו' אלא נמנה חיונית נלנז, כבר קודמתי
 הגאון נעל שאל ומשיג נספרו שאל ומשיג מהדורא תנינא
 ע"ה אלא שנספר הנ"ל מיישג דזה קושיית הטוב"י מהד"ת
 חלק אה"ע סימן קנ"ג שהקשה לפי שיטת ר"ת נחום' ינמות
 הנ"ל דאסור לחלוץ נחנעל של עור נהמה עמאה משום דכתיב
 ולאנעלך חמש, א"כ מה הקשו נש"ס שנת כ"ח: אלא הא דתי
 ר' יוסף לא הוכשרו נמלאכת שמים אלא עור נהמה טהורה
 נלנז למאי הילכתא, וכתבו שם נחוספות לא נעי למימר
 לאשמעינן דחמש טהור הי', דממע דאחא לאשמעינן שום
 נורך הוראה, עכ"ל, כלומר, ונזה שרנ יוסף משמיענו דחמש
 טהור הי' אין כאן שום הוראה. ולשיטת ר"ת דלפינן מקרא
 דאנעלך חמש דנחנעל של חלינה נריך להיות כמו חמש, א"כ
 יש נפק"ת נהוראה לדעת אם חמש הי' טהור או לא. וכתב
 נספר הנ"ל דלפי הסגרה הנ"ל דאין לומר לא הוכשרו וכו'
 אלא נמנה חיונית אין נ"ת לענין חלינה דהא חלינה אינה
 מנהו חיונית, כמו שנידדתי לעיל מסגרה דנפשא, וא"כ אין
 שום הוראה יולאת מזה שרנ יוסף משמיענו דחמש הי' טהור.
 והיא קושיא עלומה, כמו שכתב החתם סופר או"ח סימן ל"ט
 שהניח קושיא זו נאס "שמעתי מקשים".

וידעתי אין נסגרה זו לתרץ כלל קושיית הטוב"י הנ"ל, משום
 דר"ת אינו אומר נחנעל של נהמה עמאה משום
 דלא הוכשרו למלאכת שמים וכו', אלא משום דקרא כתיב
 ולאנעלך חמש, ונכן עלינו לדעת אם חמש הי' טהור או לא
 כדי שדע לעינן נחנעל של חלינה אי נעיקן עור נהמה טהורה
 או לא, ונא ר' יוסף ואמר דחמש שהי' נמשכן הי' טהור משום
 דנני משכן לא הוכשר אלא דבר טהור, ומענה יולאת מזה
 הוראה דנחנעל של חלינה שהטורה אמה דנעיקן כמו חמש,
 נריך להיות נהמה טהורה, אבל אין זאת אומרת שר"ת נזריך
 עור של נהמה טהורה משום הכלל דלא הוכשרו למלאכת שמים
 וכו', אלא מטעם גזירת הכתוב דכתיב ולאנעלך חמש.

ולפענ"ד נראה לתרץ קושיית הטוב"י הנ"ל נאופן פשוט,
 דהתוס' הקשו שפיר דאין שום הוראה יולאת ממה
 דאשמעינן רב יוסף דלא הוכשרו למלאכת שמים וכו' מאי אמת
 דליטערך דר' יוסף נכדי לדעת דעור של נחנעל חלינה נריך
 להיות מעור נהמה טהורה דוקא, זה אינו, דהא נלי דבר יוסף
 הוה ידענא זאת מדכתיב ולאנעלך חמש, דאם לא כן תקשי
 לאמה עינן גילתה הטורה דנחנעל של חלינה נריך להיות כמו
 חמש, הא אי אפשר לומר דהקפידא הוא שיהי' מעור של חמש
 חמש, דהא חמש אינו נמניאות כלל ולא נודמנה אלא למשה
 לפי שעה, כדאיתא שם נשנת כ"ח, אלא ודאי שהקרא אחי
 להורות דבר מה, ואין לומר דנא להורות דכשר גם מעור

דרבנן לא נעיק מתסקה ישראל, (ראה לעיל ד"ה והנה לא היה אפשר לומר צוה ליישב דקדוק אחד נהא דשנת הג"ל דף כ"א. דמתחילה תני רמי זר חמא פתילות ושמיים שאמרו חכמים אין מדליקין נהן נשנת אין מדליקין נהן נמקדש, ואח"כ אמר רב הונא פתילות ושמיים שאמרו חכמים אין מדליקין נהן נשנת אין מדליקין נהן נמקדש, ולמה לא אמר רב הונא פתילות ושמיים שאמרו חכמים אין מדליקין נהן נמקדש הוא ויותר נכון ה' לו לחלות חטובה נמקדש מאשר נשנת. חולס לפי הג"ל ייחא, משום דבין השמיים הפסולים נשנה שמו קיק, ונמקדש מלבד שאסור להדליק בו משום שאינו נמשך יפה אחר הפתילה, גם כן אסור משום מתסקה ישראל, ואם ה' רב הונא תולה חטובה נמקדש הוא חמינה דגם נחטובה אסור להדליק בשמן קיק משום מתסקה ישראל, ונאמת אין איסור נמצוה דרבנן משום תסקה ישראל, לכן חלה חטובה נשנת ונשנת נודלי ליכא איסורא משום תסקה ישראל דנר שנת אינו אלא משום שלום בית, ונכן מלמדנו רב הונא אגג אורחא דלין איסור מתסקה ישראל נדנר מצוה שהיא רק מדרבנן.

וכר הוינא טליא אמרתי נדקדוק הג"ל לתרץ קושיית התוס' שם שהקשו מנא לי' לרנא דסנר רב הונא דמוחר להשתמש לאורה דילמא הא דאמר אין מדליקין נשנת משום דסנר כנחה זקוק לה ואין יכול להדליק נשנת. ואמרתי משום דה' קשה לו לרנא למה לא אמר רב הונא פתילות ושמיים שאמרו חכמים אין מדליקין נהן נמקדש אין מדליקין נהן נחטובה, כ"ל, אלא ולא רנא רב הונא לחלות חטובה נמקדש כדי שלא ישעו שהוא סוגר דאסור להשתמש לאורה, כמו שפירש הר"ן שם ח"ל: שמע מינה אסור להשתמש לאורה פיר' כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה כיון שעל ידי כס שגעה נמורה תקטה עשאוה כמורה שאין תשמישין נה כלל וכו', לכן אמר רב הונא פו"ש שאין מדליקין נהן נשנת, ומה דקדק רנא דרב הונא סוגר מותר להשתמש לאורה.

ובדא דהג"ל אס גם נמצוה דרבנן אמרינן דנעיקן מן המותר נפיד, אפשר לומר דנהא פליגי ננח' מחי הוא שמו קיק, דשמואל הסוגר עוף אחד יש נכרכי היס וקיק שמו, אפשר דסוגר דנמצוה דרבנן לא נעיקן מן המותר נפיד והי' כבר להדלקת הנר, אס לא משום שאינו נמשך אחר הפתילה, ואידך מ"ד דסנרי דשמן קיק הוא משחא דקאזא או קיקיין ליונה, כלומר, שמו הנעשה מלמחים סוגרים דלי אפשר לפרש דשמן קיק הוא שמו הנא מלוחו העוף אשר נכרכי היס כי שמו זה אפילו יהי' נמשך אחר הפתילה יפה גם כן פסול משום דסנרי דגם למצוה דרבנן נעיקן מן המותר נפיד, והאי דנרור לכו להנהו רבנן שהנחתי לעיל, היינו נעל שאלא ומשינ ונעהמ"ח ספר גאון זני, שאוחו העוף אשר נכרכי היס וקיק שמו הוא עוף טמא, דילמא עוף טהור הוא, משום דנחולין ס"ג. איתא: אמר רב יהודה קאת — הנמנה נחורה דין עופות טמאים — זו הקוק, ונירסת הערוך קיק, וכן איתא צירובלמי שנת ריש פרק ז'.

ודע לפני מה שכתב הרשב"א נשנת כ"ח נחידושו נשם נשנת רבינו האי גאון ז"ל שפירש הא דאמרינן שם אלא הא דתני רב יוסף — למחי הילכתא, מה לשונו: השחא קא מינעיא לן הואיל וקס לו ק"ו דרב הונא מצנניש דלית לי' פירכא, ולמדנו ממנו דעור מטמא טומאת אהלים, הלכך כמה דנמרינן אהל המת ממשכן נג"ש דאהל אהל, מה להלן נאהל דמשכן אמר ופשחים אף נאהל המת אמר ופשחים הם, הכי נמרינן אהל דמשכן מאהל המת מה להלן נעור נהמה טמאה אף נאהל המשכן נעור נהמה טמאה, הרי מן הדין הזה הוכשר אהל נהמה טמאה לעור המשכן, וא"כ הוא אלא הא דתני ר' יוסף ולא הוכשר למלכת שמים אלא עור נהמה

טהורה נלמד למחי הילכתא הואיל ולאהל המשכן הוכשר עור נהמה טמאה, ומפריקין לתפילין, עכ"ל. ולפי פירוש זה קס דינא דרב לענין תפילין הוא הלמ"ס דנעיקן דנר טהור ולא נשאר דנרים, אלא דמדנרי ר"ת נהום' דנרי ר"ת נהום' דנרי ר"ת נהום' דמפרשו כן, ואפשר דמשום זה דמו נהום' דנרי ר"ת נהום' דמפרשו נהא דשנת כפירושו של רבינו האי גאון ז"ל.

לסימן תס"ט

ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף

בהסימן הג"ל הארכתי נשיעור מלאכה נשנת וכן כתנתי נדנר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אין לשחיטה אלא לנסוף, והארכתי נכמה תקומות וראה נספרי משנת אגרהס ח"א דף ע"ה. ושם הנאחי דברי הא"כ יו"ד סימן שכ"ח שכתב דגם המ"ד הסוגר אין לשחיטה אלא נסוף מודה דכשנגמרה השחיטה או גם תחילת השחיטה הוא שחיטה, כלומר, דליגלאי מילתא למפרע דגם תחילת שחיטה הוא שחיטה, ומאן דסוגר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף סוגר דמיר נחילת שחיטה

הוי שחיטה, ואין צריך נזה לליגלאי מילתא למפרע, ע"ש **דחקשה** שם מרן ז"ל מהא דרש"י פסחים ס"ג. סוף ד"ה עדיין הוא מחלוקת, דלמ"ד אין לשחיטה אלא נסוף וכל מחשבת שחיטה לא מהניא אלא א"כ חישב נגמרה, ונגמח שחיטה אין שהות לומר שני דברים והיכא דהקדים מוליך לערלין נסוף שחיטה מוליך חיילי וכו' הקדים ערלין מוליך ערלין חיילי וכו', והוי לי' כולה ערלה ופסולה, ע"ש, ולמה, הא אמרינן דנסוף גם תחילה הוי שחיטה, וא"כ לעולם לא הוי לא כולה ערלה ולא כולה שחיטה אס חישב מתחילה לערלין ולנסוף מוליך וכן להיפך. וצריך לומר דאין מחשבה מועלת אלא נשעה שחל המעשה, אצל נחילת שחיטה שעדיין לא חל ההיתר אין מחשבה מועלת נה, דאין מחשבה מועלת נחמיר אלא דוקא נשעה שחמיר. והגם דנעלמא מהני מחשבה טרם המעשה כמו נגט שאומר קודם הכתיבה, וכן נכתבת סח"ת, צריך לומר כמו שכתב התנ"ש סימן ד' סק"ה, להסניר דברי רש"י אלו, דנאמת נעלמא מחשבת תוך כדי דיבור מועיל למעשה של אחר כך, אך מה שאינו יכול לומר נשעת מעשה ממש אינו חל נתוך כדי דיבור, וכיון דנגמח שחיטה ממש אין שהות לומר שני דברים, גם תוך כדי דיבור אינו חל, וכן נש"ס זנחיס ט"ו, דמקשה איך אשכחון מחשבה דפסלה נחטאת העוף, אי חשב מקמי דליפוק דס לאו כלום הוא, ואי דנחר דנפיק אחענד לי' מצוהי, ולא אמרינן דמה דחשב מקמי דליפוק דס נתוך כדי דיבור, משום דנשעת מעשה אי אפשר גם תוך כדי דיבור לא מהני, עכ"ד התנ"ש, וה"כ נכ"ד דעיקר מחשבה נעת חלות המתיר וכיון דלא אין שהות לומר שני דברים גם נחילה אינו חל נתוך כדי דיבור, ע"ש.

וקשה לי הרבה נדברים הג"ל, דהסנר זה שפיר מועיל לתרץ דברי רש"י הג"ל נפסחים, אצל הלל מפורש נרש"י ננא קמא ע"כ: ד"ה אינה לשחיטה, אין שחיטה נקראת אלא לנסוף ונפקא מינה לענין המחשב נקדשים חוץ למקומו או חוץ לזמנו או מחשב שלא לשמו, אינה מחשבה אלא"כ חישב נסוף השחיטה, עכ"ל, והא הכא לא שייך כלל תירוץ הג"ל, דהא אין כאן אלא מחשבה אחת ולמה לא הוי מחשבה כשחישב נחילת שחיטה תוך כדי דיבור לנסוף השחיטה, הא אמרת דנסוף השחיטה גם תחילת השחיטה נקראת שחיטה, ולמה לא מועיל נכאן המחשבה שנחילה. ולפלג שלא העיר מרן ז"ל כלל מרש"י זו.

ולאודר התנוונות נענין זה, נראה לי להסניר הדברים ולהסיר את כל הקושיות גם מדברי הר"ן שאה"כ נעמנו הרניש שאינן כדבריו של הא"כ, אלא שצריך להקדים

אלא אפילו לאחר כהדיעות שתוך כדי דבור כדבור דמי אינו תקנחא דרננן אלא דאורייתא, ראה ר"ן ותוס' נדרים פ"ז, ומספקני הרבה אם נפגול ודומה לו אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי, דהא פגול הוא דבר שנמשנה כדכתיב בתורה לא יחשב, ואפילו לאחר שצריך לנטל נשפתיו כמו שהנאתי הרבה פעמים נספרי שיטות שונות נזה, היינו דוקא כדי שגדע מה הוא נמשנה, אבל עיקר פגול הוא נמשנה, (ודומה למנדף, שכתב רש"י גריש הוריות וכן נכרימות שאני מנדף שכן ישנו בלב, כלומר, עיקר העבירה הוא על רוע לנו ומה שצריך המנדף להביע נשפתיו הוא כדי שגדע מה שנלנו, כי נאופן אחר אין אדם יודע מה שנלנו של חנינו), ואף לאחר תוך כדי דבור היינו נמשך של זמן הצריך להצטע ג' מילים של שלום עליך רבי, הוא כמשנה דמי, הא אכן לא שמענו אלא תוך כדי דבור כדבור דמי, אבל לא שמענו שתוך כדי דבור בין משנה למשנה כמשנה ראשונה דמי, דמה שייכות יש לשיעור של כדי דבור למשנה, הלא ידוע שזמן של אמירת ג' מילים יש זמן לחשוב יותר מעשרים מילים, כי המשנה שנאדם פועלת הרבה יותר נמירות מאשר הדבור.

ודע שאם אחת כדברי דלא אמרינן שיש כח בתוך כדי דבור להטעם שתי משנות ולעשותן כמשנה אחת, יש נזה כדי ליתן טעם למאי דאמרינן שם נדרים פ"ז, והילכתא תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ ממנדף ועונד ע"א ומקדש ומגדש. והנה לשיטת ר"ת דזו היא תקנחא דרננן, מסתבר היטב שגד' דברים אלו לא שייך לומר שתיקנו רננן תקנה זו כדי שיוכל אדם להפסיק ולהשיב שלום לרבו, אולם לשיטת הסוגרים שזה הוא מדאורייתא, אמאי יאלו ד' דברים אלו מן הכלל. והר"י פירש בתוס' נ"ג קכ"ט: שהוא גזירת הכתוב נד' דברים אלו, אלא שאינו מפורש נזום מקום חיפה כתוב בתורה כואת, דגזירת הכתוב הוא דוקא במקום שמנינו כתיב בתורה דבר ואין אנו יכולים להמציא טעם לאותו דבר, אבל מה שייך לומר גזירת הכתוב נדבר שאינו כתוב אלא נהפ"ס.

אולם לפי הכ"ל יחא, דנמנדף ידענו שעל רוע לנו אנו מענישים אותו כנרש"י הכ"ל, ומחילא הוא דבר שנלנו ונמשנה גרידא ואין לו ענין נלל לנשנה אפילו לא לדבור, וכן נע"א כתיב למען תפוש את ישראל בלגתם, ועיקר העבירה מה שמשנה בלנו משנה ע"י, כדאיתא בקידושין ל"ט: וכן הרוח ע"י והשתחוה לה ונלנו לשמים ולא לע"י אין כאלו חיו, שנת ע"ב: רש"י ד"ה הרי לנו לשמים. ומחילא לא שייך נזה לומר תוך כדי דבור כדבור דמי, משום שנדבר שאינו תלוי אלא נמשנה לא שייך לומר שמשערין את ההפסק נמדה של דבור, ומחילא יחא גם בקידושין דלא אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי, משום דקידושין ענין של הקדש יש נז, דאפר לה אכולא עלמא כהקדש, כידוע, ונהקדש כתיב כל נדיב לנ ואינו תלוי אלא נהסכמת הלז בלג, וגירושין איתקיש לקידושין מויאלה והיתה, ואלא כשנאל מדוע הוא כן שהדברים הללו תלויים רק נמשנה ולא נזום מעשה ואפילו לא נדבור, על זה מפרש הר"י בתוס' הכ"ל שהוא גזירת הכתוב, כלומר, הגזירת הכתוב הוא כדמפורש דד' דברים הללו אינם תלויים אלא נמשנה גרידא, ומה היא התולאה שאמרו רבותינו, שנהם אין תוך כדי דבור כדבור.

תוך כדי דבור בהקדש

ואין לשאול א"כ אמאי לא אמרו כחמים דגם נהקדש לא אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי, וא"כ ה' דברים יש ולא ד', דנאמת מפורש נמשנה בתמורה כ"ה. ואם משאמר הרי זו שלמים נמלך ואמר ולדה עולה הרי זו ולדה שלמים, ומפורש שם נמ' לא נרכה אלא שאמר בתוך כדי דבור, מהו דתימא תוך כדי דבור כדבור דמי, והאי שיימי הוא

שיש שני מושגים נדבר של תחילה וסוף. א) תחילה וסוף המשתייכים לשטח של דבר, למשל אם כשער שטח מקום השחיטה הוא כאלנע והמשהו הראשון של מקום האלנע הוא תחילת השחיטה והמשהו האחרון של מקום האלנע הוא הסוף של השחיטה. ב) תחילה וסוף המשתייכים להזמן, למשל אם ניח שצריך חמשה דקים (מינוטין) כדי לשחוט את רונ הסמנים, המשהו הראשון נהזמן הוא תחילת השחיטה והמשהו האחרון נהזמן הוא סוף השחיטה. והנה מאן דסובר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף סובר דמיד נהמשהו הראשון של השטח וכן נהמשהו הראשון של הזמן מתחילת השחיטה. אולם מאן דסובר אינה לשחיטה אלא לנסוף פליג על זה וסובר דננוגע להזמן אין השחיטה אלא לנסוף, כלומר, דוקא נהמשהו האחרון של החמשה דקים פעולה זו נקראת שחיטה, ועד אז כל משך הזמן אין שם שחיטה עליו, אבל ננוגע לשטח של השחיטה הוא סובר דאין לשחיטה אלא לנסוף, כלומר, עד שלא נגמר המשהו האחרון שנשטח השחיטה לא שמה שחיטה, אולם לאחר שנמרה השחיטה שזו כל השטח של השחיטה נכלל שחיטה הוא, אבל אין זה ענין כלל להזמן, ואין הוא אומר דיגללי מילתא למפרע דמיד נתחילת זמן השחיטה היו שחיטה אלא דיגללי מילתא למפרע מתיחס אף ורק להשטח של השחיטה, כלומר, אין אנו אומרים עכשו שרק המשהו האחרון שנשטח השחיטה היו שחיטה אלא גם המשהו הראשון שנשטח השחיטה גם כן נכלל שחיטה, אבל זה נעשה נהמשהו האחרון שזמן השחיטה ולא נתחילת. והנן היטב דבר זה.

ומעתה שפיר כתב רש"י הן נפסקים והן נצ"ק דלמ"ד אין לשחיטה אלא לנסוף כל משנה שחיטה לא מהני אלא א"כ חושב נמרה, דהמשנה של למולין או לערלין או מחשנת פגול צריך להיות נשעת עשיית המעשה, כלומר, נזמן, ולא מקודם, וזמן השחיטה אינו אלא נהמשהו האחרון שזמן, ומה דאמרינן דנסוף השחיטה גם התחילת השחיטה נשנת שחיטה, זה רק ממשט השטחיי ולא של הזמני, כ"ל. **ואשר** לדברי התנולאת שזר שהקשה הלא תוך כדי דבור חשב כדיבור א"כ למה דוקא נמשנהו האחרון ולא בתוך כדי דבור של משהו האחרון, ומתוך כך מסיק למשום שאי אפשר לנטל שני דברים כאחד לא אמרינן תוך כדי דבור כדיבור נהא דלמולין ולערלין, נע"כ נה"י זקוקים לפרש נהא דרש"י נצ"ק דפגול צריך להיות דוקא נסוף השחיטה, היינו תוך כדי דבור למשהו האחרון, דתוך כדי דבור כדבור דמי, והמשנה של ניב, "פגול" או חוץ למנו אפשר לחשוב גם נמשנהו האחרון ומחילא מועיל ממי כשמשנה כן בתוך כדי דבור למשהו האחרון.

תוך כדי דבור כדבור דמי

אולם נעלם השאלה של התנולאת שזר למה לא אמרינן נדברים שנמשנה, כלומר, שהמשנה פוסלת מדאורייתא, תוך כדי דבור כדיבור דמי, צריך עיון הרבה אם יש מקום לשאלה זו. ולא מינעי לפי שיטת ר"ת בתוס' נצ"ק ע"ג: ד"ה כי לית ל', דדבר זה אינו אלא תקנה מדרננן שתוך כדי דבור לא יהי' הפסק, כשאלם מעיד עדות או עוסק נמקח וממכר, שיהי' מותר לו להחיר שלום ולא יהי' הפסק, וראה תוס' נ"ג קכ"ט: ד"ה והלכתא, ורשנ"ס שם, א"כ נפגול או נמשנת למולים ולערלים, שהוא ענין של דאורייתא מה שייך לומר דרננן תיקנו שתוך כדי דבור יהי' כדבור, הלא מדאורייתא אינו כדבור, ומחילא שפיר כתב רש"י נצ"ק דפגול לא אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי, משום דפגול צריך להיות נשעת השחיטה דוקא ואי אפשר לחייבו כרת על תקנחא דרננן של תוך כדי דבור, וכן הדין נשעת למולין ולערלים שהוא דבר דאורייתא ולא שייך לומר נזה תוך כדי דבור כדבור דמי.

כקנינו. ול"ע מתשנה מפורשת נערכין כ"ת. המחריס נט
 ונחו ענדו ונפתחו — אין מוחריים שאין אדם מחריס דנר
 שאינו שלו, ע"ש, ולדברי הרמז"ם ה"ל אמאי אין אדם יכול
 להחריס את בניו הקטנים. וראה נהר"א"ש נכורות נעמן הנוסח
 שהאז אומר נשעת פדיון ננו, הנאתיו כ"פ נספרי.

לסימן תרע"ח

ת"ת לאתר שכבר קרא ק"ש אי הוי מצוה דאורייתא

בפנים לדדתי נדנר תלמוד תורה לאתר שקרא ק"ש אם
 מקיים מצות עשה דאורייתא או שאלו מכיון שכבר
 יאל ידי הונת ה"ת דאורייתא נמה שקרא ק"ש אין ציטר
 הלימוד אלף מצוה דרננן.
ואם נאמר שאין כלן אלף מצוה דרננן — הנם שאין כן
 דעתי, כמו שכתנתי נפנים — אפשר לפרש צוה מה
 דאמריק נצרכות ה: אלא ננימון אומר הייתי מנטער כל ימי
 על תפילתי שחא סמוך למיטתי, פירש רש"י כל ימי סהרתי
 שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק נתורה כשעמדתי ממיטתי
 עד שאקרא ק"ש ואתפלל, עכ"ל. ויש כלן דקדוק וקושיא,
 דקדוק למה פירש"י עד שאקרא ק"ש, הלא מפורש נגמרת
 שחא "תפילתי" ואין זה כולל ק"ש. וקושיא, אמאי נאמת
 תפילה קודמת לתורה, הלא תורה דאורייתא ותפילה דרננן,
 ועי' נחום"ס. ואולם לה"ל יחא, לכך הוסיף רש"י עד
 שאקרא ק"ש, כלומר, נכדי ללא חונת תלמוד תורה דאורייתא,
 ומה שילמוד יתר על כן אינו אלף דרננן, ולכן אין ללימוד
 זה דין קדימה לתפילה הואיל ושנים אינם אלף דרננן, ותפילה
 שהיא נדנר עבודה חנינה וקודמת.

לסימן תר"י

מלאכת הגויזה

דקמעיין קמ"ל, הרי מפורש דנש נהקדש לא אמריק תכדכ"ד.
 וראה נפיה"מ שם שכתנ: שזה דנרים יש שאין אומרים נהם
 תכדכ"ד, מקדיש ומימר מדנף, ועונד כו"ס ומקדש ומגרא,
 עיין שם.
הדש"ך ז"ל נחומ"מ סימן רנ"ה האריך נעמן זה, אם תוך
 כדי דינור כדינור דמי נני הקדש ותמורה, והניא
 דברי הרמז"ם ה"ל שהנאתי מפה"מ נתמורה, שכן כתנ
 להלכה נרים פט"ו מהלכות מעשה הקרנות, ונם הניא דברי
 החוס' מנחות דף פ"א ריש ע"ג דנהקדש אפילו תוך כדי
 דינור אינו יכול לחזור דלמירה לננוה כמסירה להדיוט וכו',
 והקשה הרב הש"ך עליהם, מהא דנ"ק ע"ג: דמקשה וסבר
 ר' יוסי תוך כדי דינור כדינור דמי והתנן הרי זו תמורת
 עולה ומנחו וכו' הרי דה"ס לא מחלק בין תמורה לתוך
 כדי דינור לדמים דקאי האם, והש"ך שם כתנ דנרים שאי
 לקנלם דלישתמיטתהו להרמז"ם ולחוס' ולהנרטורא ולהכסף
 משנה ש"ס מפורש ה"ל, וע"ש נקלות החושן. ואי לא זכיתי
 להנין מדוע הקשה הש"ך קושייתו על הפוסקים ה"ל הלא
 סתירה זו היא נפשטות מש"ס תמורה ה"ל לש"ס ננ"ק,
 וא"כ מאי קושיא על הרמז"ם ועל החוס', אפשר דדחו דברי
 הש"ס ננ"ק מהלכה משום דהא דתמורה מנאר נמשנה מה
 שאין כן ננ"ק שהיא רק השקלא וטריא ננמ' ולמה יאמר
 האדון הש"ך שכל הפוסקים ונכללם הרמז"ם והחוס'
 אישתמיטתהו ש"ס ערוך ננ"ק, ונפרט למה שהסנרתי לעיל
 יש מקום מכת סנרא לומר שאין חרה של תוך כדי דינור
 מועלת נדנר התלוי נמשנה, כ"ל.

לסימן תשל"ו

כתב כריבור

בענין כתנ אי הוי כדינור, הארכתי נפנים. וראיתי שהרב
 נעל שזה חמד, כללים מערכת הא' האריך מכתה
 אחרונים המדנרים מזה הענין, ועיקר מפלסים נהמכילתא
 על הכתוב אי חותנך יתרו נא אליך שכתנ לו נציגרת, הנם
 דנקרא כתנ ויאמר אל משה, הרי דנם נכתנ קרוי אמירה.
ולדעתי אין שום ראי' מלא, דהא נאותו כתנ אי אפשר
 לפרש שיתרו דינר אל משה כי לא הי' אללו כדכתנ
 שם אחר כך ויאל משה לקראת חותנו, א"כ הינו הקדום
 ויאמר אל משה אי אפשר לפרש אלף או נכתנ או על ידי
 שליח, כמו שמפרשים התנאים נהמכילתא, אלנ נשאר עניינם
 שמפורש נתורה אמירה דנר או הגדה שפיר יש לומר שהתורה
 הקפידה שחא האמירה וכו' דוקא נפה.
ויש להעיר מסנהדרין מ"ט. נדיקים שהן נפה ולא עשו והוא
 נציגרת ועשה, ע"ש, הרי שיש חילוק בין נפה לכתנ,
 דאל"כ מה מעליותא דפה מאיגרת, אם לא שנאמר דהחיונ
 לשמוע לדברי המלך אינו אלף כשומע מפיו של מלך דוקא
 ולא נכתנ, משום דכתנ אשר ימרה את "פיך", חס דומק.

לסימן תרע"ג — תש"ו

המעתיק תקליטים של חבירו

בסימנים ה"ל כתנתי נדנר יחא לי' לאיש דליענד מצוה
 נממונו ונדן להשמיע דברי תורה של חנירו,
 להעתיק תקליטים וכו', ע"ש. וראיתי נספר צית יחאק יו"ד

לסימן תרכ"ה

בניו הקטנים קנינו של אדם הם

הבאתי כמה פעמים נספרי את דברי הרמז"ם ז"ל נהלכ'
 תשובה פ"ו, שניו של אדם הקטנים הרי הם

אח אשר אמר לו ה' עד שיאמר לו לאמר — כלומר, ונח דין זה ללמד לדורות לאסור לו לאדם לתסור דברי תורה (דהא מה שהשי"ת אמר למשה הכל הוא דברי תורה) לאחרים נלתי רשותו של המשמיע, הלא המזוה הוא ללמוד וללמד ואיך יתנה זה או נסתם יהי' הדין שאסור ללמד לאחרים, והלא זה הוא נגד תכליתה של תוה"ק.

גם דברי הש"ס הכ"ל ציומא יש לדקדק, למה אמרו מנין לאומר דבר לחנירו וכו' משמע דבר ממילי דעלמא, דאם לא כן יוחר רשותא מינעיה ל' למימר, דאפילו דברי תורה אסור לתסור מנלי רשותו המפורט של המשמיע, והלא הלימוד הוא מהשי"ת ומשה, שכל הדברים היו רק דברי תורה, אלא נע"כ דנפירוש השמיעו רשותו מליסור זה דברי תורה משום דגבי דברי תורה לא שייך להגריד רשות המשמיע, ולא קשיא הלא אותו קרא מיירי דברי תורה ככ"ל, משום דכבר הסנירו מפרשי ההת"כ דהא דדרשו אותו הנינו לאמר יחר משאר מיני לאמר הכתובים בתורה, כגון נפרשת ליניח דכתיב ג"כ לשון כזה: ויאמר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל, ועוד, משום שכפי דבריהם ז"ל זאת הקריאה והדבור אינו לומר להם לישראל אלא הודעה מהכתוב איך ה' מדבר השי"ת עם משה וכו', לשון הקרבן אהרן שם, א"כ הנינו זה לאמר אינו כשאר לאמר האמורים בתורה אלא נל ללמד דבר מה, והוא ללמד דין, שהאומר לחנירו דבר — שלא דברי תורה — הרי הוא נבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור, אצל אין זה משתייך כלל לדברי תורה ככ"ל.

ומדברי המדרש משלי והתוספתא שהניח הש"ך הכ"ל מסתייע כמו שכתבתי בפנים מהירושלמי ימות אגם הגונג דברים, (ולדעתי אין כפ"מ למעתיק נכתב למשמיע נעל פה דברים של אחרים, כי המעתיק אינו מחסר מהכתוב כלל, ואם מקלקל הכתוב הלא חזיק הוא ככ"ל.) נכלל גנב הוא, שהרי המדרש והתוספתא קוראהו גנב, אלא שאם הדברים הם דברי תורה יש אופנים שיותר, כגון המתנגב לאחורי חנירו ללמוד פרוק וכדומה, וממילא נשמע שדברים של חול הרי זו גניבה גמורה.

וכיוצא בזה צוהר יתרו: לא חננב. אי לאו דפסקא טעמא הוה אסור אפילו לחננב דעתא דרנ' נאורייתא או דעתא דחכם לאסתכלא נ' או דייאל דדאין דינא לפוס טענה דאזיטרך ל' לחננב דעתא דרמאה ולחננב דעתא דחרווייהו לאפקא דינא לנהורא, ונמה דפסקא טעמא אסור ושרי, עכ"ל, הרי מנאר דנאמת הכל הוא נכלל גניבה אלא דפסיק טעמא. ולא קשיא אחי לא מפרש הזהר דפסיק טעמא אחי להחיר לנוגב דברי תורה ומעתיקו או המתנגב מאמר חנר וכו', משום דזה כבר נלמד מלא ינחו לגנב וגו' וע"כ דפסיק טעמא אחי לנוגב דעת לצורך מזה.

לסימן תתפ"ג

גיב, עמך" — טפילין לך

בפנים כתבתי לענין גיב, עמך" דדרשינן טפילין לך, כמו וחי אחיך עמך חייד קודמיה, ואחאי דרשינן: כי טוב לו עמך דגבי ענד שאם יש לך כר אחד אתה חייב ליחיו להענד.

ויש להעיר דנתום' כתובות מ"ג. ד"ה כי טוב לו, כתבו דנספרי דרשו מדכתיב כשכיר וכתובש יהי' עמך, ומיתורא דכיני עמך קדריש דהוי מני למיכתב כשכיר וכתובש יהי' עד שנת היוכל, ע"ש, ועי' נתום' ג"ק פ"ו: ותום' קידושין ט"ו. א"כ לא קשה כלל, דהא התום' נג"ק שם פירשו דהגם דקרא כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דברים מה שהענד אומר, אצל מכל מקום נשמע מזה שכך לריך להיות, היינו שרריך

ת"ג סימן ע"ה נדבר השאלה: מי שהיח כתבי חידושי תורה אם מותר לאחר להעתיק מהם ולהדפיסם שלא נרשות היורשים, וגם אם העתיק נחיי המחנר אם יש בו משום גזל, ע"ש שהרז הכ"ל האריך נחשונתו ונחוך שאר כתב: דמי ששמע מאחד חידושי תורה או למד אצלו נודחי דמותר לו למי ששמע להשמיע וללמד לאחרים אותם חידושים ולפרסם נשם אומרם, ואם אמר לו המתדבש לבל יאמר נודחי שאסור לו להתלמיד להשמיע את הדברי תורה משום דהתורה דילי' הוא ויכול לומר לך ריחיי להגיד ולא לאחרים, וכן אם העתיק חידושים נרשות המחנר ולא אמר לו המחנר לבל יפרסמם מותר ומזוה היא לפרסם, אלא כשאמר לו לבל יפרסמם אסור לו לפרסם, אלא דנהעתיק את החידושים שלא נידעת המחנר אם מותר לו להדפיסם ולפרסמם נשם המחנר, הניח הרז הכ"ל את דברי הש"ך נח"מ ס"ס רנ"ג נשם המרדכי נסוף המפקיה, המפקיד ספר תורה אצל חנירו וכו' פירש ר' יהודה גלון כשם שאסור לקרות בו כך אסור להעתיק ממנו אפילו אות אחת שלא נרשות, משום דמרת ל' לפקדון, וה"ה נצור ועם הארץ, אצל חנר ות"ת מותר לקרות בו ומותר להעתיק ממנו ואפילו לכתחילה שלא נרשות, והוא שאין לו כיוולא בו לפי שכשהפקידו אצלו יודע ה' שהפקיד חנר וילמוד בו ואלדעתא דהכי הפקיד אצלו, כמו המפקיד תעות אצל שולחני דכשהן מותרין, דמשחמט נפק, ושאל הטעם משום דאיתא נמדרש משלי על הדין קרא לא ינחו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירענ, שאין לנזות מי שגונב ד"ת ומעתיקו, מספר המקצועות, עכ"ל. ומפרש הש"ך דמה שכח, "שאל" הטעם וכו', הגם שכבר כתב הטעם משום דלדעתא דהכי הפקיד אצל הח"ת, משום דנא ליתן טעם למה יהי' מותר להעתיקו, ועל זה כתוב משום דאיתא נמדרש משלי וכו', והש"ך הוסיף עוד מתוספתא פ"ז דנ"ק שהמתנגב מאחר חנר והולך ואונה פרוק ואל"פ שנקרא גנב זוכה לענשו שאלמר לא ינחו לגנב כי יגנוב וכו' סוף שנתמנה פרוגם על הגנור ומזכה הרבים חוכה לענשו ומשלם על מה שנידו, שאלמר ומנאל ישלם וגו', וראה נח"א סוף סימן י"ד, ע"ש.

והגה הרז הכ"ל לא נחית למה שכתבתי אם יש דברים נעלמא דין גזל משום דקול אין בו דין גזל, ואפשר משום דעיקר השאלה נהספר הכ"ל סוגנת על כתבים של דברי תורה, הגם דלדעתי גס צוה יש לדון דהא אין המעתיק גוזל את הכתבים אלא מעתיק הדברים הכתובים עלי הכייר, ואלא שאם מקלקל את הכתב נודחי משום חזיק, אצל כשאין מקלקל את הכתב ורק מעתיק את אשר כתוב למה לא יהי' זה נכלל דין קול שאין בו גזל, ויש צוה ללמד הרבה. אולם מה שכתוב שם נחמילת התשובה שהעתיקו לעיל לדבר פשוט שאם המשמיע דברי תורה לתלמידו ואינו אומר לו לבל להשמיע, מזהה על התלמיד להשמיע לאחרים, ואם אומר לו לבל יאמר לאחרים אסור לו להשמיע, יש צוה לדון, דמח"כ אם סוגר הרז הכ"ל דדברי תורה שווין צוה לשאר מילי דעלמא, א"כ אפילו לא אמר לו המשמיע נבל יאמר ג"כ אסור להשמיע לאחרים, כדאחרינן, מנין לאומר לחנירו דבר שהוא נבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור וכו', יומא ד': ואלא דשאי דברי תורה ממילי דעלמא, א"כ אפשר אפילו אומר לו נבל יאמר ג"כ מותר או מזהה ללמד לאחרים משום מזהה לתלמוד תורה.

בל יאמר — בר"ת

והגה הרמז"ס כנראה השמיט דין זה מהלכה, ואפשר משום דנתורת כהנים דרשו אותו גיב, "לאמר" לדרשה אחרת, הונח נרש"י עה"ת: לאמר, לא ואומר דברי כנושיג, נשנילכס הוא נדבר עמי וכו'. או אפשר משום דהקשה לו להרמז"ס איך אפשר שיהי' הנינו לאמר נל ללמד שאסור לו למשה לאסור

להיות לו להעזר טוב במאכל ובמשתה נשואה על כל פנים עמד, ומעשה מיותר קרא דעמד דכתיב בני כשכיר וכחשנן יהי עמד, אלא ללמד כל שאם אין לו לנצל הנית אלא כר אחד לריד למסרו להעזר, וכל זה מיתורא, אבל בני ומי אחיד עמד שאין קרא מיותר שפיר דרשינן חיד קודמין.

לסימן תתמ"ח

המעשה את חבירו מפני תבוסה

בפנים כחנתי שהגורם לחניו לעשות דבר מפני הנזשה היו כאילו כפאו, ע"ש. ויש להעיר מהא דערכין ע"ו. מאי דכתיב מנרד רעהו נקול גדול נזוקר השכם קללה תחשנן לו, כגון דמיקלט לאושפיזו וטרחו קמי' שפיר למחר נפיק יתיב נשוקא ואחר רחמנא נינרכי לפלגיא דהכי טרח קמאי ושמעין איכסי ואלוין ואנסין לי, פירש"י: אנסין לי שמתאכנסין אליו אורחין עד שמכלין ממונו. הרי דנשנל שהוא נותן להאורחים מפני הנזשה קרי לי שאנסין אותו.

לסימן תתקכ"ז

בכור בזמן הזה אם מותר להכניסו לכיפה

בפנים של הספר חסידים כתוב: נכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו (דנרים לג יז) אם יש לאדם נכור שטולד לו נעדרו כשהוא יהדר שאר נהמות שהוא נהגה מן המר יהדר אף הנכור, שלא יהי חלק נזוה שפל מעדרו, שכל זמן שהוא תמים לקרנן הוא עומד.

אחר היה לו נכור שנגח אחר מוטב שישים אותו נחדר אחד וינעול נעדרו וימות נרענ ולא ינגח בני אדם וחתך מעט מן הקרנים, עכ"ל.

הגה החלוקה הנ' שנסמין זה אין זה כל מונן, שאם סגר את הנכור נחדר כדי שימות למה לו לחתוך מן הקרנים, הלא נהמה סגורה אין יכולה לנגוח, ועוד, הלא מפורש בתוס' נכורות כ"ג ד"ה ולי זהו עיקר וכו' נכור נזמן הזה לא הוה שרינן למיענדי הכי, הייט לכונסו לכיפה עד שימות נרענ, דלא מינעיה ישראל שיש לו לקיים מצות נחיה ולהמתין עד שחזמן לו כהן שירצה לקבלו אפילו יותר משלושים יום נדקה וחתמים נגסה — אלא אפילו קינלו הכהן לא שרי לי לכהן לכונסה לכיפה וכו'.

הגה ננוצ"י יו"ד סימן פ"א, פ"ג ס"ג, מפלפל עם הגאון ר' מאיר פישלס זצ"ל, דנדר הכנסת נכור לכיפה ולהרעינו עד שימות, דמתחילה רצה הננוצ"י להחיר ולנסוף חר נז. אולם לפלא לי על הגאונים הנ"ל שלא הזכירו מדברי תוס' מפורש הנ"ל, הנס שהניאו דברי תוס' נענין זה ממקומות אחרים נש"ס. (ומה שלא הניאו דברי רבינו אין פלא, כי הסימן הנ"ל הוא מן הנוספים שנהולאה זו, ונימי הגאונים הנ"ל טרם הודפסה.)

ולכאורח יש לקדק דנברי תוס' דנע"ז י"ג: ד"ה נועל דלת כתבו אין לתמוה על הנכור נזמן הזה אחאי לא הריכו לנעול דלת שלא ינא לידי תקלה ולא נטרך להמתין עד שיפול נז מוס, דהאי דמאריכין הכא תמוס קנסא הוא שהקדיש על חיים, ועוד, אי נפל נזי מומא הכא לא שרי אלא על ידי פדיון אבל נכור שהוא קדוש מאיליו ולא על ידו נאלת הקדושה "אין לקונסו" אלא ימתין עד שיפול נז מוס ויאכל נמומו נלי שום פדייה וכו', הרי שהתוס' מפרשים דאין לקונסו שיהי' "חייב" להכניסו לכיפה, אבל נודאי שאין שום איסור אם יכניסו לכיפה, כמו שדייק מזה הננוצ"י הנ"ל,

אולם בתוס' דף כ"ג הנ"ל כתבו, דאפילו הכהן אסור לי להכניס את הנכור לכיפה, משום דנכור דשרי נפילת מוס נלא פדייה איכא הפסד קדשים אם יהי' כונסו לכיפה, אבל מקדיש נזמן הזה דאפילו נפל נז מוס לא שרי נלא פדיון ולי פריך לי מינעי להשליך הדמים לאינוד הילכך כשכונסו עכשו לכיפה אין כאן הפסד קדשים, ע"ש, הרי דכמעט מחלו סנרל עלמה שכתבו נע"ז שאין לקנסו, כתבו כאן לאסור, ולריד להנין סנת הדנר שהתוס' משנים מאין לקנסו לחייבו לעשות — לאיסור נמור.

אלא כנראה תוס' נע"ז מפרשי למ"ד דחיישינן לתקלה כמו שכתבו נריש דנריהס סס. ונענין אי חיישינן לתקלה הלא פליגי תנאי נזה נפסחים ל"ג וניומא ס"ג, ועי' נכריות ט' נני נר נזמן הזה לריד שיפריש רונע לקיטו, לכן נכורות כ"ג תוס' מפרשים אלינא דמאן דלא חייש לתקלה, או שאל אפילו מאן דחייש לתקלה לא שייך לתוש הכא משום דנכור הוא דנר הנא ממילא דקדושתו מרחס, וממילא לא שייך לתר שנתייב את הכהן להכניס את הנכור לכיפה משום תקלה, לכן מפרשים אם מותר להכניס לכיפה, ונאו לידי מסקנא דאסור.

מכ"ל פנים נשמע, שדעת תוס' וכן דעת הרא"ש נע"ז הנ"ל וכן הוא נרא"ש סוף נכורות דאין שום היתר להכניס נזמן הזה את הנכור לכיפה ולהמתיו נרענ, ונכן תמוהים דברי הספר חסידים שנסמין זה. וראה נהקדמה לפערי זה. **ודוא"ל** שסימן זה הוא מן הנוספים ואין שום תולאה אחרת להשוות את הנוספ, אחיכא שאינו נינים או אפשר שורות נשטנו מאן, ולדעתי הנינים שנסוף חלוקה ראשונה „שכל זמן שהוא תמים לקרנן הוא עומד" משתייכים להחלוקה נ', כלומר, אחד הי' לו נכור שנגח אחר מוטב שישים אותו נחדר אחד וינעול נעדרו וימות נרענ. וכן לפ"ד הי' כתוב: אחר לו החכם לא יתכן לעשות כן, כי כל זמן שהוא תמים לקרנן הוא עומד, אלא יען לו לחתוך מעט מן הקרנים כדי שלא יוכל לנגח.

כתובין שאין לי שום ראיה אחרת להטעות את הנוספ אחר לפנינו, ונודאי אם הי' הננוצ"י רואה את דברי הספר חסידים כפי אשר לפנינו הי' שחת שמה נדולה, כי נכאן כתוב כמו שרצה הננוצ"י לפסוק נחמילה.

מכנים בכור לכיפה אי הוי כמטייל מוס

הגה בתוס' הנ"ל ונרא"ש אסרו להכניס את הנכור לכיפה, משום הפסד קדשים. ולריד להנין למה לא יהי' אסור משום מטיל מוס נקדשים, דמה מוס גדול יש מזה שבושה שהנהמה תמות, ראה נכורות ל"ג: דנלחתח הדס תסנז נעל מוס משום שסופה למות ואין לך מוס גדול מזה מה שאינה יכולה לחיות, ע"ש נרש"י ונחוס', והלא כתב החיטך מלוה רפ"ז דאף נזמן הזה נוהג איסור הטלת מוס מן התורה אלא שאין נז חיונ מלקות. וראה נש"ת חידושי הרי"מ יו"ד ס' י"ח מזה. ואפילו נאמר דמה שמכניסו לכיפה אינו יומר מנרמא, אבל נס נרמא לתוס יש נז איסור תורה, וראה מה שכתנתי נזה נספרי משנת אברהם חלק א' דף י"א שהנלתי דברי פיה"מ נכורות: ומה שאמר כל שהוא לדעתו אסור ואפיל על ידי סינה כגון שהולוכו נמקוס שיש סס נרול עומד כדי שיכשל נז ויעשה נז מוס וכיונא נז וכו' ולא פירש כפשוטו כדלמרינן נש"ס סס מנין שלא ינא נלך ודנינא ויניחנה על האתן כדי שינא כלל ויאכלנה, משמע דזה הכלל נאל לרנות אפילו נרמא כל דהוא שאינו עושה שום מעשה נכור עלמו אלא מוליכו נמקוס שיש נרול נס כן אסור, ומכל סכן שמכניסו לכיפה ומרעינו נרענ דודאי הוי נרמא, **ודרי** נדולה מזו אמרו נניטין ל"ג נני הכניסה לרנקה לדוש ולהניק, ופירש"י סס דתשלומין ליכא אמעשה ידיו

כגון הכא שיש איסור לשמוט כבוד תם, לא שייך לומר שיש איסור משום נעדרת דהא נדבר הנגדך לאדם ליכא נל תשחית כדאיתא נרמ"א אה"ע סימן ה', תכל שכן להגלל מוקדא דרבים, ולא שייך לומר דישמרו נחדר ויאכילנו, משום דאי אפשר לשמור את המזיק ואין לו שמירה אלא סכין.

תתקנ"א - תתקנ"ג

הורים המעכבים את בנם לישא אשה

בהסימים ה"ל הכדון אם ההורים יכולים לעכב על הן מלישא אשה שהוא חפץ בה. ובהסימין תתקנ"א הכדון שההורים מצוים את הן ליקח אשה שאינו חפץ בה, ועל זה כתב רבינו שההורים מוטלים בזה. ובסימין תתקנ"ג הכדון שההורים מצוים את הן שלא ליקח אשה פלונית מפני שגנות המתקום הוא רעות הנה, אז אומר רבינו שהן חוטא אם אינו שומע להוריו ומציא ראי' לזה שיעקב שומע ליתק ולרנקה.

וי"ש לרקדק, למה לא הציא רבינו ראי' מיתקא שאנרהם השניע את אליעזר ענדו לכל יקח אשה ליתק מננות כנען ויהי נשות שיחק לא יקח אשה מננות כנען למרות רצון חביו, הרי ראי' מפורשת מן התורה שהן נרין כנגון זה לשמוע אל חביו, ואלא שאחר דאין מלאן ראי' מפני שגם יחק לא ה" חפץ נננות כנען, א"כ גם מיעקב אין ראי' די"ל דהא דשומע יעקב לדברי יתק הוא משום שהוא נעלמו לא ה" חפץ נננות כנען.

הדרטב"ן על התורה בראשית כ"דג', כתב: ה" ראי' לאנרהם שינה את יתק בנו שלא יקח אשה מננות כנען אבל ה" רצונו לשלוח נחיו אל ארע ומשפחתו והשניע הענד לעשות כן נחיו או נמותו, ולכן הוגדך על כל פנים להשניע את הענד ללכת עם והוגדך לומר אני מוגדך שלא תקח אשה לבני מננות כנען ושתלך אל ארצי ותקח לו אשה מניח חביו, וכיון שהשניע את הענד על זה לא הוגדך לננות את יתק דבר, כי יודע בו שלא יעבור על רצון חביו ועל השנועה שהשניע את ענדו, כי ה" הענין נודע ליתק נאמת, גם יתכן שה" הענד אפטרופוס על נכסיו וזהו אותו שישיא ליתק לרצונו וינחיל אותו נכסיו על מנת כן. וה טעם המושל נכל אשר לו, עכ"ל.

והגה הדין ה"ל אם האב יכול לעכב מדינא על בנו לישא אשה מעיר או ממשפחה שאינה הגונה לו לחביו תלוי בשני הפירושים של הרמב"ן ה"ל, כי לפי טעם הראשון של הרמב"ן לא ה" מן הוגדך לננות ליתק או להשניעו על זה, כי ידע אנרהם שיחק לא יעבור על רצונו, כי זה הוא בכלל כבוד הורים לשמוע אליהם גם נענין נשיאת אשה. אולם מפירוש השני משמע, דמנד הדין ה" לו ליתק אפטרופוס לכל לשמוע לדברי חביו נדבר זה, מפני שאין זה בכלל כיבוד הורים או זלזול הורים, לכן צוה אנרהם את אליעזר לכל ינחיל את נכסיו ליתק אם לא ישמע חביו נדבר נשיאת אשה, הנס שאין יתק מחויב לציית לו.

אור"ח ומחזיקו שיחק אחר ליעקב נשלחו אותו פדנה ארם לא תקח אשה מננות כנען, ואם לא ה" שום ענין של תנאי נכסים, הרי ראי' שיש לו לאב היכולת לעכב על בנו מלישא אשה מעיר או ממשפחה שאינה הגונה לו, לכן שפיר הציא רבינו ראי' רק מיעקב ולא מיתק. ונפרט שהרא"י מיעקב עדיפא משום דיתק צווה את יעקב לכל יקח אשה מננות כנען לאחר שאמרה לו רנקה: אם לוקח יעקב אשה מננות חת כאלה מננות הארץ וגו', משמע דיתק חש שיעקב יתפון לקחת אשה מננות כנען, ולכל זאת צווה אותו יתק לכל יקח אשה מננות כנען, אבל מיתק אין ראי', שגם הוא נעלמו הסכים לדברי חביו.

לאחר לטונה הכנסתיה שתיקו, ופסולה לא הו אלא תחת מתשנתו שכיון אף שדודס ונרמח נזיקין פטור וכו' הרי מנזאר חרברי רש"י אלו שאם הכניסה לרנקה על מנת שדודס נלבר לא הו נרמח אלא מעשה מעליא, הנס שאין הדיעה אלא מעגמה, ממילא נמי הכא שמכניסה לכיפה, הנס שאינו עושה מעשה נתיחתה חסון מעשה, ונס נשמע מדברי רש"י דאפילו נמקום שאין מעשה כגון הכא שאומר שהכניסה כדי שתיקו, לכל זאת משום שמתכוין גם לדיעה הו נרמח, אם כן נמכניסה לכיפה לכל הפחות הו נרמח, וא"כ למה להו להתוס' לפרש שאסור משום הפסד קדשים דזה הוא איסור על הפעולה ולא על הפועל, ולא אמרו דאסור משום גורם מוס ננכור דזה איסור על הפועל.

ואפ"ש לומר, דהנה נש"ם ע"ז אמרינן דמטיל בזמן הזה פטור משום דלא קרינן נ"י תמים יה' לרצון, כלומר, דקרנן זה נלא המוס אי אפשר להקרינו משום חוסר המקדש והמוצת, ומרן ז"ל נאנני נור יו"ד סימן תי"ג מפני, דהנס דנגוף הקרנן אין שום חסרון וראוי להקרנה לכשיננה המוצת, אלא דרנח דשם לשיטתו הסונר דנעלי חיים ידחין ממילא יא חסרון נהקרנן נופו כי לא יה' ראוי להקרנה לכשיננה המוצת, ע"כ, וממילא לדין דסברינן דאין נע"ח ידחין יא איסור תורה להטיל מוס בזמן הזה כי הקרנן יה' ראוי להקרנה לכשיננה המוצת, והא דאין לוקין עליו הוא משום דכל המטיל מוס בזמן הזה אינו אלא גורם, כלומר, מטיל מוס היינו שנטל את הקרנן מלהיות תמים לרצון מיד, אבל בזמן הזה אין המטיל מוס מנטלו מלהיות תמים לרצון מיד, דהא מיד גם נלי המוס לא ה" תמים לרצון מחוסר מוצת, אלא על ידי המוס פועל בו שלא יה' הקרנן ראוי לאחר שיננה המוצת, וזה הו רק נרמח, כידוע גבי טיקין דהמזיק שלא נמקומו אלא שעל ידי כן יגיע לו החק אחר כך לא הו יותר מגורם - ועל הנורם נהטלת מוס לא מנינו מלקות אלא איסור תורה יא בו. אולם זה שאינו מטיל מוס מיד אלא מכיים את הנכור לכיפה והמוס ייעשה תלוי לאחר שלא יתן לו פרנסה, זה הו לא יותר מגורם, כנ"ל, דכל דבר הנא לאחר זמן אינו אלא גורם, ונפרט בזה שאין כאן שום פעולה חיובית, כי מה שמכניסו לכיפה אין זה פעולה למיתתו, דאלמלא יתן לו פרנסתו לא ימות ולא יה' כאן שום מוס, אלא מה שאינו נתן לו לאכול זה הו שלילת, ונדחי שאינו אלא נרמח, דמכיון שאמרתו שכל מטיל מוס בזמן הזה לא הו אלא גורם, נמלא שהכניסה לכיפה הו גורם דגורם, ולא מנינו איסור אלא נגורם ולא נגורם דגורם, - דמה לחאי דכתב הר"ח נצטת ע"ג: שמעינן מינה דמתוקים התנדיך והרכיני משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה, עכ"ל, משמע דהוא דבר חידוש שהש"ס תשמיענו, ואלמלא כן הו אמרינן תולדה שמענו ולא תולדה לתולדה, כן נמי הכא נרמח שמענו ולא נרמח לנרמח. -

דא"ח נאמר שהנוסח נהפ"ח אשר לפינו הוא הנכון, כי מה שכתבתי לעיל להגיה נהנוסח אינו אלא השערה גרידה, כמונן נע"כ שרבינו לא סנירף ל"י כשיטת התוס' נכורות נ"ג ה"ל, ולא שייך להקשות עליו, כי נברא אנברא קרמית, כי רבינו הוא מנעלי התוס', אלא שמכל מקום נריך לברר הטעם לברר מדוע סונר רבינו שמוחר לכנס את הנכור לכיפה, ואפשר דדמי להא דמכנין נחלת של מתכת נר"ה נשניל שלא חוקו צוה רבים, שנת מ"ג, ופירש"י שם דלא שייך כנני נהני מדאורייתא ומדרבנן אסורה והיכי דאיכא נוקח לרבים לא נזרו על השנות, וממילא אפשר דרבינו סונר כשיטת הפוסקים דבזמן הזה אין איסור דאורייתא נהטלת מוס נקדשים אלא מדרבנן, ולכן לא נזרו על השנות נמקום שיש חק לרבים, ומה שהאריך ננונ"י ה"ל נענין איסור נער נעל חיים, היינו הכנסה לכיפה, נודחי שאם אי אפשר נענין אחר להגלל מתק

ואין מכאן סתירה למה שהוצא נפטים נחמ"ק מדברי הרמ"א
 ניו"ד סוף סימן ר"מ שאין האז יכול למחות נהגן
 לישא אשה שהגן חפץ זה (תקורו מדברי המהריק שורש קס"ז)
 דלא נאמרו דברי רבינו אלא צומן שהאז מוחה נגנו נטענה
 שהאשה ההיא היא רעה או מעיר או מתשפחה רעה וזה
 הוי נכלל זלוזל הורים כשאין הגן שומע לאציו, ודברי הרמ"א
 לא נאמרו אלא צומן שהאז מוחה מטעם אחר, כגון שרואה
 שהגן יקח נח עשירים וכדומה, ונכנה"ג יו"ד ר"מ הנזיל
 נשם מהרי"ק: רעה הגן לישא אשה, ההגנת לו"ן אין האז
 יכול לעכב, והוא ככ"ל, וכן כתב הרשד"ם יו"ד סי' ז"ה
 ונא"ע סי' ז"ה, ע"ש. ומה שכתנתי נפטים ספרי דכן הדין
 גני נח שאין אציה יכול לעכב עליה לישא את מי שהגון לה,
 ראיתי נכנה"ג עס, שהנזיל כן נשם ספר אחד, ע"ש.

רעה לקחת נגנו אשה מצנות ענר אשכול ומתרא אפילו לאחר
 שיתגיירו.
א"ל זהא דינמות הנ"ל דקאמר ל' לאצרהס לא תנסינ
 כותית וכו' נודלי שאין זה אלינא דכ"ע, דל"כ מה
 הקשו נתוס' נ"ז קמ"א למ"ד גוי מותר נאחותו, אחאי לא
 השיא אצרהס את נחו ליעהק, למ"ד שנת היתה לו לאצרהס,
 ע"ש, ואידך אפשר לומר שהי' לו דין נכרי אס החהר שלא
 לישא נכרית, ונע"כ דהתוס' לא סנידי להו להא דהנ"ל, ומאי
 דקאמר נש"ס הנ"ל אינו אלא דיהיו נעלמא, וכנר נכתנ
 הרנה נדנר זה אס האצות היו להס דין ישראל או לא, ואכ"מ.

לסימן תתקס"ה

קימה וחדור באשת תלמיד חכם

שם כתנתי דמש"ס שנועות ל' יש להוכיח דאין חיונ לעמוד
 לפני אשת חנר אפילו כשנעלה קיים, אלא שר' נחמן
 רעה לעמוד לפני אלמנתו של ר' הונא לפניס משורת הדין
 כדי שלא תפול נרוחה לומר שאין איש זוכר שהיא אשתו של
 ר' הונא וכו'.

וראיתי נאורים סימן י"ז אות י"א שכתנ להיפך מזה, דאשת
 חנר נחיי נעלה יש לה דין של ת"ת גופו ואין חוששין
 לסתימת הטענות כמו שאין חוששין נמה שעומדין לפניו נשעת
 דינו דהכל יודעים שהדיינים חייבים לעמוד לפניו מטעה דכבוד
 התורה ולא שייך סתימת הטענות, אלא דלאחר מיתת נעלה
 אין חיונ לעמוד לפניו נשעת הדין משום סתימת הטענות,
 משמע דעתו דשלא נשעת הדין יש לקום מדאורייתא אפילו
 מפני אלמנת ת"ת, דלא כמו שהנאחי נפטים נשם הרנ הדיד"א
 נשם האר"י הק' ז"ל.

אור"ם ראיתי נשדי חמד מערכת הכללים מערכת ה"א,
 ק"ת, שהאריך נזה והנזיל ג"כ מהאורים הנ"ל, גם
 הראה מקום להט"ז סימן רמ"ז ס"ק י"ד, דדוקא כשנאשה
 אחר מיתת נעלה לעס הארץ אין חיונ לכנדה כראשונה, אכל
 כל שלא נישאת יש לכנדה מן התורה.

גם הנזיל עס דברי הירושלמי הוריות ג"ד, כסות אשת חנר
 וחיי עס הארץ כסות אשת חנר קודמת מפני כבודו של חנר
 ולא אמרן אלא נחיי חנר וכו', הרי מפורש דנאלמנת חנר
 אין חיונ לכנדה כמו נחיי נעלה, ולפי זה יש מהירושלמי
 רא"י נרורה שיש חיונ כבוד אשת חנר רק נחיוו של חנר.

אור"ם המעיין נהירושלמי הנ"ל רואה שאין שום מקום לנטוחא
 זו, דהא כך איתא התם אחאי דאיתא עס נמשנה
 האיש קודם לאשה, עד כדון זה לחיות חה להחיות זה לכסות
 חה לכסות, כלומר, מה שנאמר נמשנה שהאיש קודם לאשה
 להחיות ולהשיג אציה, ואשה קודמת לאיש לכסות, היינו שמה
 שמענו שאס עומדים איש ואשה ומנקשים פרנסה האיש קודם,
 וכן אס שניהם מנקשים כסות האשה קודמת, אכל הירושלמי
 שואל מה הדין אס האיש שואל להחיות, היינו פרנסה, והאשה
 שואלת כסות, מי קדים, ומשני: נישמעיה מן הדל דאמר ר'
 לוי נשם אצניגנס, כסות אשת חנר וחיי עס הארץ כסות
 אשת חנר קודמת, לא אומר אלא כסות אשת חנר נחיי חנר,
 אכל אס הי' זה להחיות חה לכסות אוחו שלהחיות קודם.
 והמפרשים הנ"ל הנינו שהירושלמי מוסיף היניס, לא אומר
 אלא כסות אשת חנר נחיי חנר, לתזור את הדין שדוקא
 נחיי חנר כסות אשתו קודמת ולא כשהיא אלמנת חנר, וכל
 הרואה יראה שאין שום מקום לנדדים אלו נכאס, דהא עיקר
 מה שהירושלמי רונה לומר האז דדוקא כסות אשת חנר
 קודמת לפרנסתו של עס הארץ, אכל כשהוא אינו עס הארץ
 אז פרנסה קודמת לכסות, ומה לו להנזיל נכאסן את הדין
 של אשת חנר דוקא נחיי נעלה. אלא הנוסח הנכון הוא כמו

הורים המתנגדים לשירובי בתם

ואין לדחות דדוקא לגני הגן אין האז יכול למחות, משום
 דיש כאן מצוה דפר' ורנ', מה שאין כן לגני הנח
 שאינה מצווה, דהא אמרו נתך נגרה שחרר ענדך ותן לה,
 פסחים ק"ג, הרי דהתירו לעזור על העשה דלעולם נהס
 תענודו, משום דמצוה על האז להשיא את ניתו, ראה שו"ת
 שנות יעקב ס' ע"ז, דכתנ דהטעם שמתר לו לעזור נעשה
 משום שמצוה עליו להשיאה, ע"ש. ונפרט שהמשה נחו נוגרת
 הוי רשע ערוס, סנהדרין ע"ג, ומה יותר נוסה יש מזה שמיא
 את נחו לענד משוחרר, ונע"כ שהיא חפלה נו, דנע"כ אי
 אפשר לו להשיא את נחו נוגרת, אלא משום דחפלה נו הרי
 הוא הגון לה.

ובורא שאין הדברים אמורים אלא כשחפלה נאיש שאינו
 מיוחס או שאינו נעל תורה, אכל עכ"פ הוא שומר
 תורה ומצוות, אכל כשחפלה נאיש שאינו שומר תורה ומצוות,
 נודלי שיכול האז לעכב עליה נכל אחי דאפשר, כי ידוע
 ונרור שגם היא תיעשה כמוהו ותעזור על האיסורים אפילו
 הכי אמורים, וכנר אמרו נירושלמי כתונות אשת לטטים
 כלטטים.

והנה רבינו מניח רא"י מיעקב שלא לקח אשה מצנות כנען,
 ויש לדקדק מה רא"י היא זו, הלא אמריק נינמות ק'
 דהא דכתני להיות לך לאלוקים ולזרעך אחרך, לא תנסוב
 כותית ושפחה דלא לחול זרעך נחרה, א"כ גם יעקב הי'
 מחזה על זה שלא לישא מצנות כנען, אכל היכי דליכא
 איסור תורה נשואין אין כאן רא"י שהגן לריך לשמוע לאציו,
 ונע"כ לריך לומר דהאיסור שנאמר לאצרהס לישא גוי' היינו
 נלי גיירות, אכל נגיירות הי' מותר לו, ונכן הי' יעקב יכול
 לישא גיורת.

ובאמת לריך לומר כן לפי שיטת רש"י עה"ת גני ינחק
 ואליעזר, שאמר אצרהס לאליעזר ואס לא תאצה
 האשה ללכת אחרך ונקית משנועתי זאת, ופירש רש"י וקח
 לו אשה מצנות ענר אשכול ומתרא, וקשה איך תיסיק אדעתן
 שאצרהס יורה לאליעזר ליקח אשה ליתחק מצנות כנען הגויס,
 לאחר שאמר לו השי"ת לא תנסינ כותית וכו' ככ"ל, אלא
 ע"כ נגיורת.

והרמב"ן ז"ל חולק על רש"י ומפרש ונקית משנועתי זאת,
 שהי' הוא — אליעזר — פטור, ואצרהס הוא
 היודע ניעהק הנדיק שיממע לאציו ושחחר הגן וילך לו אל
 ישמעאל או ללוג ויתר עמיס, ועוד תירץ הרמב"ן, שאצרהס
 לא אמר לו ונקית אלא משנועתי זאת, פיר' שהשנועה שהשניע
 אוחו ללכת אל ארצי ואל מולדתי, אכל לא להשיא לו אשה
 מצנות ענר אשכול ומתרא. חולס נכל אופן, נע"כ לריך לומר,
 שלא יקח ינחק ולא יעקב אשה אפילו מתרנו וממולדתו של
 אצרהס נלי גיירות, דהלל כולם היו גויס, אלא שאצרהס לא

לסימן תתשע"ז

אנשים ונשים יושבים ביחד, לענין שהשמתה

במעונו ולתפלה

[א] או נשים יושנות בין האנשים לא יתכן לנרד שהשמתה נמעונו, ע"ש. נממ"ק הראה לדברי הנ"ח הונאו נבית שמואל אה"ע סימן ס"ג, אלא שס"י שטי"ח ח"ל: כשאלשים ונשים נחדר אחד אין אומרים שהשמתה נמעונו, דאין שמה כשיצד הרע שולט. גם העיר נממ"ק לדברי הלנוש אר"ח שאין אלו נזהרין בזה, ע"ש. ודברי הלנוש הם נסוף המנהגים נדפס נסוף חלק אר"ח סימן ל"ג, ח"ל: ואמרו נספר חסידים כל מקום אלגשים ונשים רואין זה את זה כגון נסעודת נשואין, אין לנרד שהשמתה נמעונו שאין שמה לפי הקנ"ה כשיש בו הרהורי עזירה ע"כ. ואין סהרין עכשו זה משום דעכשו מורגלות הנשים הרנה בין אנשים ואין כלן הרהורי עזירה כל כך דדמין עלן כקלקי חיורא מפני רוב הרגלן ניינו וכיון דשו דשו, עכ"ל. ולא אדע אם נספר חסידים אשר לפני הלנוש ה' כתוב, "מקום אלגשים ונשים רואין זה את זה" כמו שהעתיק, או שה' כתוב כמו לפנינו "נשים יושנות בין האלגשים", והלנוש שינה את הלשון לומר שנכל מקום שהאלגשים ונשים רואים זה את זה הרי הוא כאילו הנשים יושנות בין האלגשים, כי יש גם הרהור עזירה. ויש לדקדק, למה נקט רבינו דוקא נרכת שהשמתה נמעונו, ולמה לא אמר שלא יתכן לנרד נרכת חתנים נמקום שהנשים יושנות בין האלגשים, והלא רבינו מסתמך על הכתוב לא אנו, ישע' כתיב, אנו"ח כתיב נגימטרי' עשרה, כלומר, השכינה לא שרתה גם, והלא נרכת שהשמתה נמעונו לא נרד עשרה, ואפילו נג' מזכרין אותה, עי' ר"ן ריש כתובות, אבל נרכת חתנים שהיא נעשרה ביותר ה' לו לרבינו להסיר להנדיל את הנשים מן האלגשים.

וגרמא דרבינו הו"ח דין זה מהא דאמרו נסוכה ג"ח, על האמור נמשנה ומתקנין גם תקון גדול, התקיו שהיו נשים יושנות תלמעלה ואלגשים תלמטה — עכשו שעסקין נשמחה ויצד הרע שולט נהם על אחת כמה וכמה, ע"ש. וגם הלא היחה השכינה, כי משם שואנין רוח הקודש, ונכן מפרש רבינו על סוף הכתוב נישע' הנ"ל שאין השכינה שורה נמקום שיש פריעות, וכמו כן כשאומרים נרכת שהשמתה נמעונו הכוונה להשרות השכינה מתוך השמחה של מנהג, ומקום שיש פריעות א"ל להשרות השכינה, ור"חתי נחיה ספר שמעון שהוא אחד מהו' ריקיעים גם מדור השמחה לכן אומרים שהשמתה נמעונו, וכן איתא נחגינה י"ג. מעון שבו כיתות של תלמידי השרת שאומרים שירה נלילה וחסות ניום מפני כבודן של ישראל וכו', ומנואר דמעון הוא מקום השירה של תלמידי ישראל, ונקרא מעון לשון מדור מקום שמתלמידי דרין נו, רש"י גם, ושירה היא שמחה. לכן הקפיד רבינו נעיקר על אמירת שהשמתה נמעונו שכל עיקרה נחה לאפוש' שמחה, כדאיתא נריש כתובות.

והנה בין אם הנוסח נספר חסידים ה' כדברי הלנוש, כל מקום אלגשים ונשים רואין זה"ז" או שהלנוש מפרש שמה שכתוב נספר חסידים נשים יושנות בין אנשים הכוונה שרואין זה"ז, מכל מקום נשמע מכלן דנמקום שרדך להנדיל בין הנשים ואלגשים, כגון נבית הכנסת אנו נטהים להנדיל שלא יהיו מעורנים, ונדלי מקור המנהג הוא מש"ס הנ"ל ומירושלמי גם, מהראוי שמהא ההנדל, נכל מה דאפשר, נאופן שלא ירלו האלגשים את הנשים נשעת התפלה, דהלא מכלן נשמע שנמקום שרואין זה"ז הרי הוא כאילו יושנים נתערוכות. ואלו הנתי תפלות שהחירו לעולם ליבנ מעורנים או להושינ נשים לנד

שיש נכמה דפופים וכן הניא הנר"ח ז"ל ניו"ד סימן רכ"ח, כסות אשת חנר וחי עם הארץ כסות אשת חנר קודם לחיי ע"ה מפני כבודו של חנר, לא אמרו אלא כסות אשת חנר לחיי עם הארץ, כלומר, הירושלמי מסיק את ראייתו, מדלא אמרו אלא שכסות אשת חנר קודם לחיי ע"ה שמע מינה שאם אינו ע"ה אין כסות של אשה קודם אלא אותו שלהחיות קודם. ונכן אין כלן שום דבר האומר שאין חיונ כבוד אשת חנר אלא נחיי נעלה.

ובכ"ה, דברי הירושלמי אלו נריכים ניאור. דהא מה שנוי נמשנה דשם האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אנדה, אי אפשר לפרש לפרנסה, דהא אמרינן נכתובות ס"ז יתום ויתומה נצלו להחפרנס מפרנסין את היתומה, ואין מפרנסין את היתום מפני שאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור, ונע"כ דמה שנאמר נמשנה דאיש קודם היינו להצילו ומיחה, משום דאיש מקודש יותר שיטע נתר"ג מצות ולא האשה, וכן מפרשים גם כל מפרשי המשנה והנתי יוסף נסימן רכ"ח, ונ"כ מה זה אלה נירושלמי זה להחיות וזה לכסות, איך ס"ד נחות הלל נפשות משום כסות אשה, ואיך נחה הלל נפשו של עם הארץ משום כסות של אשת חנר. ונמראה הפנים גם הרגיש בזה ולא תירץ כלל.

ובע"כ נרדך לומר דאלת הירושלמי סוננת על מה דאמרינן נמשנה דאיש קודם להשנת אנדה, היינו אם יש לפני אנדה איש ואנדה אשה ואין נידו להציל את שניהם ולהשיב, אנדה איש קודם. והטעם כנ"ל דהאיש מקודש יותר, ולא שייך כלן הטעם דאמרו נכתובות הנ"ל שאיש דרכו לחזור על הפתחים, דמה תועיל לו החזרה על הפתחים לענין אנדה, ולכסות אשה קודמת, ונכן השאלה אם יש נידו להחזיר אנדה לאיש [וזה שהירושלמי קורא אותו, "להחיות"], משום שנמשנה להחיות ולהשיב אנדה כאחד נאמרו] או להשתל לטובת כסות של אשה איזה קדים, ופשיט ל' מדאמרינן דדוקא כסות של אשת חנר קודמת להשנת אנדה של עם הארץ שמע מינה דהשנת אנדה למי שאינו עם הארץ קדים לכסות אשה. ולפי זה אין מהירושלמי הנ"ל שום ראי' לכבוד אשת חנר, דהטעם שכסות אשה קודמת להשנת אנדה של עם הארץ הוא משום שאין לעם הארץ קדושה יתירה משל אשה, והואיל שהאשה היא אשת חנר יש נה מעלה יתירה מעם הארץ, אבל אין מכלן ראי' שיש נה מעלה יתירה מאיש שאינו עם הארץ, הנם שאינו תלמיד חכם. וכן הדין לענין זימון שאין מזמנין על הנשים וכן אין מזמנין על עם הארץ, נרכת מ"ה, מ"ז.

ורמ"י לדברי הירושלמי מניעו רק לענין השנת אנדה דאיש וכסות דאשה ואין הדברים מוסנים לענין להחיות כלל, דהא דברי המשנה הנ"ל איתא נתוספתא ננח מניעא סוף פ"ג, וגם לא הוכר כלל לענין להחיות אלא אנדה האיש ואנדה האשה אנדה האיש קודמת לאנדה האשה, ונכן מסתבר נגם שאלת הירושלמי אינה אלא לענין אנדה וכסות.

ושם נתוספתא איתא: אנדה אנו ואנדה אנו אנדה אנו קודמת לאנדה אנו, איתמי נזמן שהיא תחתיו הא אם אינה תחתיו שיהיה שויס. וקשה, אם אינה תחתיו איתא אין אנדה אנו קודמת הא אמרת דלעולם אנדה איש קודמת לאנדה אשה. ונרדך לומר, דדוקא נשאר איש ואשה שייך לומר דהוא מקודש יותר כנהוריות הנ"ל, אבל נאמו שנתגרסה דלא שייך אחת ואתך חיינין נכבוד אנדך, ועל הנן מוטלת חונה לכבוד את אנו ואת אנו נלי שום יתרון לאנו, הרי זה עד שאין מרצון התורה להקדים את האנו לאנו מנד שהוא איש, לכן הדין דשיניהם שויס.

ואנשים לנד נלי שום מחילה, עונרים על הזו של וגילו נרעדה, דאפילו לפי דברי הלגוש שאין עוהרין עכשו צוה נצרכת שהשמתה נמעונו, היינו דוקא שם שאינו דנר תמידי אלא מתכנסים לחתונה מזמן לזמן, ולא אלו שנאים לחתונה זו נאים לחתונה אחרת, אצל נית התפילה שהוא דנר קטוע ותמידי, ואוחס אנשים והנשים נעלמם מתאספים נקניעות ונחמיות, נודלי שיש איסור נדנר להתפלל שם נלי מחילה. וכדנרי רנינו נסימן זה: ועל אלה וכיוצא נהם נאמר לא ישנתי נסוד משחקים ואעלו, וגו', וכתיב ענדו את ה' בשמחה, ותפלה נקראת עבודה כדאיתא אהו היא עבודה שהיא נלל הוי אומר זו תפלה, ונמקום שינר הרע שולט אין שמחה, לכן נודלי מהראוי להנדיל נמחילה נין אנשים וגשים.

לסימן תתשפ"ד

מבינה במים חיים

ברבר טבילת נדה נמים חיים הארכתי נפנים, וראה נמשנה למלך הלקות מקולות פ"איה, שכתב על מה שכתב נתשונת הגלויים סימן ר"ו, נדה שטולה נים לא עלתה לה טבילה מפני שהיא כמקוה שאינו מים חיים, שנוש הוא, עכ"ל. וכן אפשר שרנינו נס"ת החומר כדעת הגלויים. אולם נודלי שדנרי הגלויים לא נאמרו לדינא, כי מנותר נמקומות אין מספר שרק הזנ ואפילו לא הזנה טעון מים חיים, ראה נפנים, וכן יתכן שנימי הגלויים נדרו נדר זמני כנגד המשחיתים, הקראים נזמנם, שאמרו נדנר מים שזונין כשרין לטבילת נדה, כמ ושכתב נגו"ת פאר הדור שהרמז"ם ז"ל ננולו למצרים וראה שהמון נמשך אחר הקראים הטובלין לנדתן נשאונין, תיקן תקנה לכתננ נכתונה שהאשה מקבלת על עמנה נשנועה להיות טונלת נמקוה ולא נשאונין.

וכנראה שחקנה זו הייתה טוהנת עוד נימי נעלי תוס', לכל הפחות נקלת מקומות, כי נהראנ"ן סימן כ"ה כתוב: וגם מים חיים לנשים אינו, אלא חומר שהנהינו כן, שאפילו זנה נמורה אינה טעונה מים חיים דתקן (נ"ל) דתינא, חוספתא מגילה פ"א) חומר נזנ מנזנה שהזנ טעון מים חיים והזנה אינה טעונה מים חיים וכו', והוא הראנ"ן ז"ל ה' נן דורו של הר"ת נעל תוס' וכן רנינו ה' נן דורם, וראה נשאלת יענ"ן ה"א סימן פ"ח מזה.

וכבר רמזתי לדנרי הרמז"ן עה"ת סוף פרשת מנורע דפשתא דקרא משמע נדנר זנה טעונה מים חיים, אלא מקרא דואחר תטהר למדו נרנתינו חנה אינה טעונה מים חיים. ואנחנו לא נדע אנה נמלאת דרשה זו שכתב הרמז"ן ז"ל, ונגדה ס"ז קרא זה נדרש לדרשה אחרת ע"ש, ונודלי שהרמז"ן ז"ל מלא דרשה זו נאחה מקום מקורי אשר נעלם מאחטו, וכהנה נרנות.

לענור על איסור שנת, והרשנ"א הניא ראי' לדנרי מריש נילה: לא ישחוט אלא ח"כ יש לו עפר מוכן נמעוד יום, אף דהדין הוא שאם שחט יחפור נדקר ויכסה, לכל זאת אסור לו לנרום שיהי' לו הדין של אחר כך, והקשה נאנני חר מהא דנינה ל"ו: ני רחיא דאניו דלוק, אחא לקמי' דרנה אמר לי' זיל עיילי' לפוריך להחם דלהוי כנרף של רעי ואפקי' וכו', וכתנו שם נתום' להסנרי דנרי הש"ס דהגם דאין עושין נרף של רעי לכתחילה הכא שרי משום פסידא דני רחיא. וקשה, דלפי דנרי הרשנ"א הני"ל נכלל דוכחא אזלינן נתר השחא וכיון דהשחא החמין אינם אלא מכשירין דאסורין הגם שלאחר כך יהי' מותר להחם אסור לנרום לנלא להיתר זה, ח"כ מ"ט דמותר להניא את המטה לשם כדי לעשות מזה היתר להניא ח"כ, ומה מועיל שיש פסידא הלא הפסידא אינו מחיר השחא להניא את הרחיא אלא דוקא אחר כך כשייעד כנרף של רעי. וחילק הא"י דנני מילה אס ימוול נודלי שלא יהי' לו שום ענה אחרת אלא להחם חמין כי תהי' סכנה, ואם לא יהי' לו מים אסור לו למול כל עיקר, כי איך ימניא סכנה לחינוק, אצל נני רחיא אין זאת אומרת נשעה שהוא מכניס את מיטתו לשם שנודלי ינטרף להניא את הרחיא, דאפשר שיניח את מיטתו שם עם הרחיא (או אס לא ינוח לו הלא אפשר לו להניא את המטה), לכן לא הוי כמתנה מתחילה לענור על האיסור, אצל נני חמין הוי כמתנה לכתחילה, דאם לא כן הי' אסור למול, וכן נני שמיטה ניו"ט אס לא על הסמך שיחפור ח"כ הי' אסור לו לשחוט.

והנה דנרי הא"י הני"ל נהורים ונרורים, והוא כמו שכתנתי נפנים דנמקום שנודלי ינטרף לענור על איסור הגם שהאיסור יהי' נדה משום אונם, אין צוה טענת אונם משום דמראש ידע שינטרף לענור ויהי' נאונם, כדנרי הרנינ"ש שהנאתי נפנים.

א"י דלפי דנרי הרשנ"א הני"ל, דהטעם נני חמין שנשכחו דהוי כמתנה לכתחילה לענור על איסור שנת, אכתי יש להנין, הא לכל היותר אין צוה אלא משום נרמא, כלומר, הוא נורם שינטרף לענור ח"כ על האיסור, ותינח נאיסורים שנם נרמא אסור, אצל נני שנת הלא נרמא שרי כנשנת ק"כ עשייה הוא דאסור אצל נרמא שרי, ח"כ אחתי יהי' אסור למול משום נרום לנלא לידי חילול שנת, הלא נרמא שרי נשנת אפילו שלא נמקום מלוה, וכל שכן הכא שיש נדנר עשה דאורייתא.

א"י דעד כאן לא אמרינן נרמא נשנת שרי, אלא היינו דוקא היכי דהמלאכה לא תיעשה על ידו של העושה אלא על ידי נרמא, כגון נרם כניוי שהמלאכה, היינו הכניוי, תיעשה מחילה והאדם הי' רק הנורם, אצל הכא המלאכה נעמנה היינו להחם החמין תיעשה על ידו ממש, והאדם רואה לנרום שיהי' מותר לו לעשות מלאכה זו, זה אינו נכלל נרמא דשרי נשנת, אלא עשייה ממש ואסור.

תבא במחירת בשבת

עוד כתב מרן ז"ל שם נא"י ראי' לדנרי הני"ל מהא דנעל הנית מותר להרוג את הנא נמחירת אפילו נשנת. וקשה איך מותר לעמוד על ממונו, והלא אס לא יעמוד על ממונו לא יהרגו ופסידא דממונא אינה דוחה את השנת. אלא ודאי משום דאפילו יאסור להרגו מותר לו לעמוד על ממונו שחא יניל נלי הרינה, דמותר לו לאדם להסתכן עמנו להניל ממונו, כמו שפסק הגו"י שמוחר לאדם לסכן עמנו נשניל פרנסתו, וראייתו מקרא דאליו הוא נושא את נפשו, וכיון שמכל מקום מותר לו לנעל הנית לעמוד כנגדו ואחר כך נעשה מזה סכנת נפשות ודוחה לא חשננ כמתנה לענור על השנת כיון

לסימן תשע"א

המכנים עצמו בסכנה לא הרי אנוס

בפנים הנאתי לענין המכנים עמנו לידי סכנה אס יוכל לפטור את עמנו מטעם אונם או לא. וראיתי נאנני סר הלכות תשעה נאנ, אור"ח סימן תכ"ח, שהניא דנרי הרשנ"א, שהנאתי נפנים, דנשפכו קודם המילה החמין של אחר המילה אסור למול, דהגם דלאחר המילה יהי' מותר לו לחמם חמין כי אף יהי' פקוח נפש, מכל מקום אסור לו לנרום עתה שיהי' נריך לחלל שנת משום פקוח נפש, כי עתה אין החמין של אחר המילה נכלל פק"י אלא נכלל ומכשירין, והוא כמתנה

תחילת עמידתו כנגדו אינו דוקא על הסמך שיהרוג את הנזל נמחרת, עכ"ל.

ואני כנר הערותי דבר זה נספרי, ולאו דוקא קשיא מהנזל נמחרת נשנת אלא תנא נמחרת אפילו נחול, למה יהי' מותר לנעל הנזל להרוג את הנגנז הלא נשגיל פסידא דממונא לא הותרה הרגתה, אלא דהתם שאני, שהתורה אמרה דוקא אין אדם מעמיד עמו על ממונו, כלומר, זה הוא דבר טבעי שאין אדם יכול לשלוט על עמו ולשתוק נשעה

שאל הנגנז ליקח את ממונו, ולא יועיל אפילו לאסרו לעמוד לו על ממונו, דאין אנו דנים נזה אם מותר או אסור, כי החלטת הדין לא יועיל לזה, וכן הנלתי לזה ראוי ממה שכתוב בתורה דרוח נשגנה גולה לערי מקלט משום שלא יהרג על ידי גואל הדם, ולמה לא אסרה התורה לגואל הדם להרוג את הרוח נשגנה, אלא דהתורה מספרת זאת נאמרה כי יחס לנגנז, כלומר, זה הוא דבר שנשבע שאין הגואל יכול לשלוט על עמו נרצחו את זה שהרג את קרונו לנל יהרגנו, ולא יועיל האו נגד הטבע, ורצה מזה נסימן קס"ה ח"א.

תם ולא נשלם שבח לבורא עולם.

מפתחות לכללי הספר

לפי סדר הסימנים אשר בפנים של הספר חסידים הנזכחי

סימן	סימן	סימן
א. סוד יראי אלהים. בו מדובר ע"ד יראי השם. ע"ד שמירת השבת. ע"ד תלמוד תורה. ע"ד המתים. ומבאר פסוקים אחדים בתנ"ך.	כו. מה שאמר ר' שמעון בן יוחאי. גדול וחשוב עולם הבא מן עזן.	א. אפי מן הרהורים רעים.
ב. תחילת חכמה יראת ה'. ע"ד עבודת הבורא וע"ד יצר הטוב ויצר הרע.	כז. זה ספר חסידים נכתב. ע"ד החסידים.	ב. מעשה בחסיד אחד. בג"ל.
ג. ראשית חכמה יראת ה'. ע"ד יראת ה'.	כח. אם יראה רשע באלה דברים. כעד מי חובר הספר הזה. אשר ילמדוהו ויביטוהו להתלמידים.	ג. ומי שמהדרר באשה. בג"ל.
ד. כל דבר מצות. ע"ד מחשבה כמעשה.	כט. כתיב ראשית חכמה יראת ה'. להתרחק מן הגאווה ונתן טעמים לזה.	ד. מעשה באחד ששאל. בג"ל.
ה. כמעשה באדם אחד. בג"ל.	ל. ידענו כי זה העולם. ע"ד עולם הזה ועולם הבא וחילום שבר לעושי טוב.	ה. אדם שבא לידו עברה. להתרחק מן העברה בכל ענין.
ו. המכבד יכבד כל שמכבד. לכבד את הספרים ולהתרחק מטומאת.	לא. ומי שמת ורבו עבירות. תאריך מענישין את האדם על עברותיו.	ו. שלשה אנשים באו לפני חכמים. ע"ד התשובה.
ז. יראת ה' ראשית דעת. ע"ד יראת ה'.	לב. ומי שהוכיר מן החכמים. ע"ד העתירה בעד החוטאים. כדי שיוקל עונשם. ע"ד נסיון וע"ד שבר ועונש.	ז. אמר השני אני ריב. בג"ל.
ח. יראת ה' מקור חיים. בג"ל.	לג. בית שמאי אמרים צדיקים. ע"ד צדיקים ורשעים וע"ד יום הדין וע"ד שאסור לשנות ממה שנבלו הראשונים.	ח. כתיב כי את כל. ע"ד שמענישין את האדם אף אם עבר שלא בטובה וכן לעושה מצוה.
ט. הרי ייח יראת ה'. ע"ד קידוש השם.	לד. ועוד הנותן הנותן בשבילו. ע"ד שאינה מועלת הצדקה שנותנין בעד החוטא לאחר מותו.	ט. שלשה סנים אסורים לראות. ע"ד שאסור להסתכל בפני ע"ז וכדומה.
י. ועוד ייח יראת ה'. ע"ד התפלה.	לו. בשביל שבעה דברים. ע"ד מי אינו מתקבל בתשובה ועוד איזה ענינים מתשובה.	י. ואסור לראות שום אדם. ע"ד שלא לנרום שום בושת לאדם.
יא. לפד זה למד. ע"ד הלימוד ומבוארים בו פסוקים אחדים בתנ"ך.	לז. ד' טעמים כתוב תשובה. ע"ד התשובה.	יא. אל יקבל אדם בביתו. להתרחק מן הרהור וכן מן בטול תורה.
יב. מעשה שנכנסו שבעה זקנים. ע"ד יראת ה' וע"ד יראת חסא.	לח. הבא על אשת איש. תאריך יעשה אדם התשובה.	יב. צא ולמד מן שר של גוים. ע"ד שיש לעשות סיג לדבר.
יג. למד לך מאחת הרבת. כי הכל תלוי בגזרת העליון. וגם כי לא נברא דבר אחד לבטלה.	לט. ואת לשבים אם נדע. ע"ד שהעושה תשובה צריך להתבייש.	יג. מכל מה שהוא כתוב. להתרחק מן העברה.
יד. אדם שהיה הולך בספינה. ע"ד שבר ועונש.	מ. והנאף לא יאמר. ע"ד שלא יפרס האדם את חטאו.	יד. לא יושיב רשעים אצל צדיקים. להתרחק מן הרשעים. וע"ד מה שחריית. ומבואר הפסוק תשמח בתולה במחול.
טו. כתיב איש בחטאו יומתו. ע"ד מאיזה שגה יקרא בר עונשין.	מא. ויתפלל בלב נשבר. אופן וענין התשובה.	טו. הנותן יין למי שעסקו. נותן טעם לקידוש על היין.
טז. איזה יועץ חכם. ע"ד לשמור את עצמו מן החטא.	מב. ומעשה הטוב ומחשבת. בג"ל.	טז. במסכת מועד קטן פירש. מפרש דברי הנמרא במדק.
יז. העושה תשובה יש לו. ע"ד התשובה וענין מעות לא יוכל לתקן.	מג. המורחק ישאל לו תחלה. ע"ד הגזנת המורה עם העושה תשובה. שבא לפגוע וע"ד הצדיקים.	יז. מעשה באדם אחד שהיה. ע"ד שאסור לענות את הבהמה.
יח. מי שבא על אשת איש. בג"ל.	מד. ועל הרהור אשה בעת שבא. ע"ד אופן התשובה.	יח. כתיב גזם זהב וחלי כתם. להרחיק כל דבר המביא לידי עבירה.
יט. מי שגנב או לקח. שלא לבייש את שני העושה תשובה.	מה. שלשה מיני יצר הרע. ע"ד היצרים.	יט. כתיב הרוד עדין מעליך. ע"ד יום הכפורים.
כ. ראובן גזל קרקע. ע"ד השבת הגזלה.	מז. יצר הרע דומה לחיכוך. בג"ל.	כ. אמר ר' יהודה אין יחיד. ע"ד התענית.
כא. כתיב ויותר מהמה. בג"ל.	מח. לא תהמד כתיב. להתרחק מן העברה	כא. והראשונים כשתיו מתענין. בג"ל.
כב. ומעשה באחד שגזל לישראל. בג"ל וע"ד גזל של גוי.		כב. כתיב ויאמר יהונתן. בג"ל.
כג. בכל פרשת ענין חטאת. החכם נענש יותר מזולתו.		כג. שמשון גבור שבגבורים. להתרחק מן הגשים מן יכשל ברשתו.
כד. כתיב חטאנו רשענו. כל ישראל ערבים זה בזה.		

סימן ע. ראובן שאמר לשמעון. כגיל.
 עא. אחד היה נואף. ע"ד התשובה.
 עב. חסידים הראשונים היו כותבים. כגיל.
 עג. אחד גנב ונתנו חרם. ע"ד שגדול וכות
 עושה התשובה.
 עד. אדם שגנב לחבירו כגון. ע"ד תקנת
 השבים. וע"ד שחייב אדם להוציא את
 זולתו מחשדא.
 עה. ואמרו אם התחטא כיום הכיסורים.
 כיצד יתודה האדם ביום הכתורים.
 עו. לא יתכן לאדם שיביא. ע"ד שצריך
 האדם לפעמים להכניס את עצמו
 בחשד.
 עז. מעשה בשני בני אדם. כגיל.
 עח. כל מי שמביא עצמו לירי חשד.
 להתרחק מכל אדם אשר יכול לגרום
 לו כי יחשדוהו.
 עט. חלק חור פתוח לרשות. כגיל.
 פ. דמעשה היה בחסיד שעשה. ע"ד
 שצריך האדם למנוע זולתו מן העברה.
 אף אם כוח הוא מושך על עצמו חוט
 של חשד.
 פא. ותאמר האשה ולמה חשבת. ע"ד
 מחשבת במעשה.
 פב. לוי בריה דרב הונא. ע"ד שצריך
 האדם להוציא את עצמו מן החשד
 ובאיזה אופן.
 פג. אל ינקה אדם את עצמו. ע"ד וגיל.
 פד. כתיב והייתם נקיים מה' ומישראל.
 ע"ד הגיל.
 פה. כתיב לב יודע מרת נפשו. ע"ד
 שיניד האדם צערו לזולתו ורק לאלה
 המשתתפים בצערו.
 פו. ועתה אכתוב עונות הדומים. ע"ד שיש
 דברים שאדם דש אותם בעקביו.
 ובאמת עונשם מרובת.
 פז. אם בייש חברו ולא שמע. ע"ד שידחיק
 והאדם את עצמו מלגרום לחבירו כל
 ביוש.
 פח. אחד הוצרך ליקח עצה. כגיל.
 פט. אדם שגנב לחברו. ע"ד תקנת השדים
 וע"ד כיוש.
 צ. רקק בו ולא הניע תרוק. ע"ד הגיל
 וגם ע"ד לפייס את חברו שביישו.
 צא. ראובן שהוציא שם רע. כגיל.
 צב. אדם שמספר רעה מבני אדם. ע"ד
 כל הפרמל כמומו פוסל.
 צג. שוחר טוב יבקש דצון. ע"ד שצריך
 לדבר זכות וטובות על חברו.
 צד. לעולם לא ידבר אדם. להתרחק מן
 תגאות.
 צה. מי שאין לו בנים. ע"ד שלא לבייש
 שום אדם.
 צו. יחא חזיר אדם. ע"ד הגיל.
 צז. ראובן שתבע לבנו. ע"ד הגיל.
 צח. מי שאין לו אי לאוהבו. כגיל.
 צט. אדם הקורא בנענים. ע"ד שלא יבזה
 את מעשה ה'.

סימן ק. לא יאמר אדם ליהודי. להתרחק
 מלבייש את חברו.
 קא. לא עליכם כל עוברי דרך. ע"ד
 שיוחר האדם מלהוציא כל קללה
 מפיו.
 קב. בעיר אחת באו איש ובנו. ע"ד
 שיוחר האדם לגרום לחברו עגמת
 גמש.
 קג. אם מת לאדם בן קטן. כגיל.
 קד. אם הוציא נעו מחוסמו. ע"ד שיוחר
 האדם מעשות שום חזק לחבירו.
 קה. אל ישב אדם במקום שאוכליו. כגיל.
 קו. יוכל אדם לשקר כדי שלא יתבייש.
 ע"ד להתרחק מלבייש את חברו מותר
 לעשות שקר במקום שאין חסא בדבר
 החז.
 קז. אדם תפס את חברו ככהל. ע"ד שיתא
 חזיר האדם כלשונו.
 קח. ההולך עם הטובים. ע"ד שיש לזון
 את כל אדם לפני זכות.
 קט. אחד אמר לבנו. ע"ד שאסור להתלוצץ
 בדברי תורה.
 קי. אדם שמחשב לעשות מצות. ע"ד
 שמחשבה במעשה. וע"ד הרוואת את
 הגילד.
 קיא. יש אדם שנלכד באותו צון שחוסא
 בו. ע"ד התשובה.
 קיב. אחד חילל שבת היתה. ע"ד הגיל
 על חילול שבת.
 קיג. מעשה באיש אחד שאמר לחכם.
 להתרחק מן השקר ובוה ישמר מן
 החסא.
 קיד. אחד היה אומר לבוצר אחד. ע"ד
 שצריך לכבד את ה'.
 קיט. כתיב ושנים עשרה מצבת. ע"ד שכל
 ישראל ערבים זה בזה.
 קכ. לפח ישראל ערבים זה בזה. כגיל.
 קכא. תחא כיראת ה' מן המנצחים. ע"ד
 שצריך האדם למחות בירי עובדי
 עבירה אם אינו מגיעו חזק מזה.
 קכב. מעשה בזקן אחד שאמר לו. ע"ד
 שצריך האדם לומר על שלו ולהכנס
 עם כל אחד לפני משורת הדין.
 קכג. מעשה בחסיד אחד שהיה. כגיל.
 קכד. אחד היה מצער את החכם. כגיל.
 קכה. שלשה אינם נודעים אלא. ע"ד בני
 אדם.
 קכז. כתיב ועתה הניחה לי ויחר. להתרחק
 מן הכעס ומן קנאה ושנאה.
 קכח. ואחד שמע שהיו אמרים עליו.
 להתרחק אף מן חשש גול.
 קכט. יתודי אחד הלך למרוחק. ע"ד
 שצריך האדם להיות נאמן עם
 אלהים ואנשים.
 קל. כשכועס אדם על עוברי עברה. ע"ד
 המתנגות וע"ד שצריך להשתדל
 למנוע את הרבים מן החסא אף אם
 יבזה בזה קודש.

סימן קכא. מעשה בבן אחד שניכר אביו. ע"ד
 לעצור את הכעס.
 קכב. מעשה בצדיק אחד שהיה רגון. כגיל.
 קכג. כל המבקש נקמה על שעשת ע"ד
 מזה כבוד מזה.
 קכד. אל ידור אדם במקום שהאנשים.
 להתרחק ממקללים.
 קכה. ממהרין להפרע מן האדם. ע"ד
 האדם. כי כל יצעקו עליו לאלהים.
 לקא. דע וחבן כי הורג את ע"ד שגדול
 מאד עונש ההורג את הנפש.
 קלב. מעשה באחד שמתו בניו. להתרחק
 מעשות חזק לחברו אף במקום שיש
 לו מזה דיות.
 קלג. איש אחד היו לו בנים ובנות. ע"ד
 שאסור להנות אף את העכרים.
 קלד. מעשה באחד שנתן בנו. ע"ד טוקד
 עון אבות על בנים.
 קלה. אדם שנמטרה אותו. להתרחק מן
 הדומה לכעוד.
 קלו. אדם שיש לו שפחה. כגיל.
 קלז. שמואל דיהיב ליה דמיות. ע"ד שצריך
 האדם לחביר טובה וכל יחיה בפיו
 טובה.
 קלח. כל מעשה גרמות שאדם. ע"ד שצריך
 לדהם על כל תברואים.
 קלט. יודע צדיק נפש בחמתו. כגיל.
 קמ. ויאמר אליו מלאך ה'. כגיל.
 קמא. ואם יודע שיש לו. כגיל.
 קמב. איש אחד היה אכזר. כגיל.
 קמג. וכלב שאינו נשך. כגיל.
 קמד. מי שעשה בחייו. ע"ד העונש של
 הרודים בברואים.
 קמה. מעשה היה בארץ ישמעאל. כגיל.
 קמו. לעולם אל יחא אדם. ע"ד בפיו טובה.
 קמז. כל מי שחברו נענש. להתרחק
 מלגרום שום חזק לחברו.
 קמח. ואשר לא טוב עשת. כגיל.
 קמט. מי שצמא למים. כגיל.
 קנ. כתיב ולא אבה דוד. כגיל.
 קנא. אחד שלח שלוחו לקנות. כגיל.
 קנב. הרי יהודים שהולכים למלחמת. ע"ד
 הנהגת האדם עם חברו.
 קנג. לאחד תפס תולי. ע"ד שמוחר לשקר
 במקום שיועיל השקר לפקוח נפשות.
 קנד. ויאמר אליו אלישע. כגיל וע"ד
 הצאות.
 קנה. לעולם יתפלל אדם. ע"ד שמגלגליו
 תובה על ידי חייב.
 קנו. אדם שהולך על ידו. ע"ד שיוחר
 האדם שלא תבא תקלה על ידו.
 קנז. דע לך כי לא לפי. ע"ד העונש.
 קנח. כתיב אנכי סבתי. איזה עבירה
 חמורה מהכרתה.
 קנט. אחד היה לו שני מניקות. ע"ד שגדול
 עונש הגורם.
 קס. לא חשים דמים בביתך. כגיל.
 קסא. לפני עור לא תתן. כגיל.

סימן

קסב. כתיב ולא תעמד על רם. ע"ד
ואתבת לרעך כמדך.
קסג. ואך את רמכם לנמשותיכם. ע"ד
הגורם.
קסד. כשם שהיב אדם על. ע"ד שהיב
האדם לשמור את עצמו.
קסה. אדם שבא עליו חומסים. כ"ל.
קסו. לא יראח אדם. כ"ל.
קסז. כתיב ויראח ואקום ואומר. כ"ל.
קסח. מי שהיב סקילה לא ילך. כ"ל.
וע"ד שנפרעין מן האדם.
קסט. בנ"א שעומדים בים. ע"ד שבמקום
הצורך מותר להפניש את החוטא
אף בשגגה.
קע. אדם שראוה חבורת בני אדם. ע"ד
שיש להתנך אבר אחד כדי להציל
כל הגוף.
קעא. אחד נולד עם שנים. כ"ל.
קעב. נשים היו חשודות. כ"ל.
קעג. אחת רצחה לקחת כעל. כ"ל ומבאר
פסוק אחד בירמיה.
קעד. תינזק אחד היה בוכה. ע"ד שאין
אדם נתפס בשביל חברו.
קעה. ויצא הראשון אדמוני. ע"ד הרוצח.
קעו. ומעשה באחד שהרג את הנפש. כ"ל.
קעז. לנוס שמה רוצח. כ"ל.
קעח. אחד היה רופא. ע"ד לא תעמד על
דם רעך.
קעט. תבקשם ולא תמצאם. ע"ד הנתנת
האדם עם זולתו.
קפ. הראוה בחלות מתקן בצק. ע"ד
החלומות ופתרונם.
קפא. כתיב אדם עשוק. להרחיק את
החוטאים החפצים להסתתר תחת צל
בנפיו.
קסב. אם יש לאדם כנים. ע"ד להשריש
זרע ראש.
קפג. לאחר נשתמד בנו. כ"ל.
קפד. ואם לחכם תלמידים. כ"ל.
קפה. ואם יש לו לאדם כנים. כ"ל.
קפו. אחוזה עבר את תבעל. ע"ד חילול
השם.
קפז. אף על פי שתיב בנפול. להרחיק
את כל המזיקים.
קפח. עם הארץ קודעו כדג. כ"ל.
קפט. ומה שכתוב ובמחוקממיו. על דבר
אל תען במקום שיגרום בעניתו היוזק
לעצמו או לישראל.
קצ. משומר שאמר לציבור. להתרחק
לגמרי מן המשומדים.
קצא. מי שמחטיא לרבים. אין להתפלל
על עושי רשעה.
קצב. ואמרו על אשר עזבו. אין להצטער
על אבדן תרשעים. רק כשנעשים
רשעים.
קצג. אם נשתמד יהודי מבניו. ע"ד
המשומדים.
קצד. אם הגוים קורין לשים. ע"ד שיש

סימן

לבוות את הרברים המחללים שם ה'.
קצה. אם גוים יקראו שום יהודי. כ"ל.
קצו. למה היה דוד מצטער. ע"ד שהאב
נדרם בחטא שכניו יחטאו וגם ע"ד
שינוס אדם מן הנסים.
קצז. הפרי מיר הקרן. ע"ד תשלום שכר
לעושי טוב.
קצה. יש מחטיא בחייו ובמותו. ע"ד
העונש.
קצט. מחשבה שיעץ וגמר בלבו. על דבר
שמחשבה רעה במעשה.
ר. וגם אלה לחכמים. ע"ד המשומדים.
רא. ואם יש משומד וידוע. כ"ל.
רב. אבל יהודי שלא נשתמד. כ"ל.
רג. מעשה היה בשעת השמד. על דבר
לשנות המלכותים בשביל שלא
יכירוהו הנגוים.
רד. אדם שהולך בשירתו. כ"ל.
רז. מעשה בחסיד אחד. כ"ל.
רו. עת לעשות לה' הפרו תורתך. כ"ל.
רז. מעשה באשה יסה מאד. כ"ל.
רח. מי שהחטיא אחרים בנק. על דבר
שצריך ההמחטיא להשיב קודם
שישוב בתשובה את אלה שהחטיא.
רס. ומי שנשתמד וחזר להיות. על דבר
השבים בתשובה.
רי. אם ראיית יהודי שנשתמד. ע"ד שלא
יעסוק אדם בהשבעות.
ריא. כל עוסק בהשבעות מלאכים. כ"ל.
ריב. אם תראה שאדם מתבאב. כ"ל.
ריג. מי שיש לו בנים או חתנים. כ"ל.
ריד. גר שבא להתגייר. ע"ד הגרים.
ריו. אע"פ שאמרו גר שנתגייר. כ"ל.
רזו. אחד שבא לפני חכם. ע"ד העונש.
רזי. קסן שהילל שבת אינו נהרג. כ"ל.
רית. אדם שחשב לטובת. כ"ל.
ריט. הנה אמרו לפי שקילל אלישע. כ"ל.
רכ. למה שיבה אליהו את עצמו. כ"ל
ומבאר פסוקים אחרים בתגיד.
רכא. כיצד ימנעו האדם במעשיו. ע"ד
כיצד נפרעין מן האדם.
רכב. אם תראה שמתלוצצים על אדם.
ע"ד מדה כנגד מדה.
רכג. מעשה באחד שנתלוצץ. כ"ל.
רכד. ואם תראה בית של צדיק. כ"ל.
רכה. ואם תראה דוד שמנהיגים רעים.
כ"ל.
רכו. ואם ראיית רשע מאריך. כ"ל.
רכז. יש רשע שיש לו פרקליט. כ"ל.
רכח. אם ראיית תלמיד חכם. כ"ל.
רכט. אם ראיית חסידים לוקים. כ"ל.
רל. אם ראיית מלך או שלטון. כ"ל.
ולא. בעיר אחת היחה קהלה. על דבר
להתרחק מן הגאווה.
רלב. כשנהרג ר' עקיבא בקיסרין. על דבר
מדה כנגד מדה.
רלג. יש הריגת חרב או דבר. להתרחק
מן עושי עולה.

סימן

רלד. אם תראה מדינת ע"ד התוכחה.
רלה. אם ראיית איש עשיר. כ"ל.
רלו. מעשה באדם אחד. כ"ל.
רלז. ואם ראיית רשע עשיר. ע"ד זכות
אבות.
רלת. מדה במדה לא בטלה. ע"ד מדה
כנגד מדה.
רלט. מעשה באשה אחת שחלתה. כ"ל.
רמ. מדה במדה לא בטלה. כ"ל.
רמא. ויאמר יהודה תוציאוא ותשרף.
כ"ל.
רמב. מדה במדה לא בטלה. כ"ל.
רמג. מעשה באחד שמתח אשתו. כ"ל.
רמד. כתיב חזקתי ודועותם. ע"ד הכושת
וע"ד כיצד נפרעין מן האדם.
רמה. ויאסור יוסף מרכבתו. ע"ד כיצד
משלמין השכר לעושי מצות.
רמו. אם בא ראובן לירי צרה. כ"ל.
רמז. רבי אמר כל מצות שקיבלו. ע"ד
המצות וכ"ל.
רמח. רב הונא בשם ר' חייא. כ"ל.
רמט. ונקדשתי בתוך בני ישראל. ע"ד
קידוש השם.
רנ. אשר פיהם דבר שאף ע"ד שאסור
להתייחד עם הגוי.
רנא. שני תלמידים היו בעיר אחת. ע"ד
קידוש השם.
רנב. שנים שיושבים ובקשו נויים. ע"ד
שצריך ההריוס להדחות מפני החית.
רנג. היה עובר ממקום למקום. ע"ד קידוש
השם כיצד נהגין.
רנה. הני סיעות בני אדם. כ"ל.
רנה. בני אדם שבספינת. ע"ד שאין לסמוך
עתה על הגורל.
רנו. הוא אלהינו ואנחנו צאן. ע"ד קידוש
השם.
רנז. מעשה בחסיד אחד. כ"ל.
רנח. אמר משה רבנו רבונו. כ"ל.
רנט. אחד סיפר לתברו. כ"ל.
רס. ובגוים לא יחושב. כ"ל.
רסא. האשה שהולכת בדרך. ע"ד שמתר
לשנות את הכנדים בשביל להנצל
מן העברת.
רסב. בשעת השמד מקצתם. כ"ל.
רסג. יש שנהרג על קידוש השם. ע"ד
השכר למקדשי ה'.
רסד. הרבה יהודים נהרגים. כ"ל.
רסה. רשע אחד היה קבור. כ"ל.
רסו. מעשה בתלמיד חכם. ע"ד שאסור
לקבור צדיק אצל רשע.
רסז. אסור לקבור רשע אצל צדיק. כ"ל.
רסח. מי שמת מנדה בחרם. כ"ל.
רסט. קהל אחד רצו ללכת. ע"ד המתים.
רע. ברזילי הגלעדי אמר אמות. כ"ל.
רעא. אחד נדרם בלילה. כ"ל.
רעב. גייה שרית שמתה. ע"ד כבוד שבת.
רעג. כפר לעמך ישראל. ע"ד בשרת
המתים.

רעה. מקום דבר עבדה. ע"ד הצדיקים.
 רעה. לא יוציא אדם מסיני. ע"ד שצריך לעשות כרצון הקב"ה.
 רעה. רבי אמר יום הכטורים. ע"ד כיצד מכפר יום הכטורים.
 רעה. דרש ר' עקיבא. כג"ל.
 רעה. בכל עצב יהיה מותר. ע"ד להגיד משחק ומסוול.
 רעה. כתיב עבדו את ה'. כג"ל.
 רעה. חכם אחד צוה לבנו. כג"ל.
 רעה. דע והבן אע"פ שאמר. ע"ד התשובה והתעניות.
 רעה. מה שכתוב ונסלח לו. כג"ל.
 רעה. על השגות מביאין קרבן. על דבר הקרבנות.
 רעה. התורה חסה על ממונם. כג"ל.
 רעה. היה דבר ה' אלי. ע"ד התענית.
 רעה. המתענה בשבת תענית חלום. כג"ל.
 רעה. מי שהתענה בשבת תענית. כג"ל.
 רעה. בששי יום תענית שקורין. כג"ל.
 רעה. ואם אדם רואה מאורות. כג"ל.
 רעה. מה שמתענין ביום שמת. כג"ל.
 רעה. כי היה מעשה ברב סעדיה. כג"ל.
 רעה. ע"ד התענית שמתענין ביום שמתו בו אבותיו.
 רעה. מי שמת אביו בסורים. כג"ל וע"ד הסורים.
 רעה. ולא נחלו על שבר יוסף. ע"ד מיתת צדיקים.
 רעה. ביום טובה ששמע שמעיה. כג"ל.
 רעה. אדם אחד בא לעיר. כג"ל.
 רעה. אחד היה לו יהודי שונא. על דבר שצריך להתפלל בעד האנשים המביאים תועלת.
 רעה. בספרי בענין אספה לי. על דבר מיתת הצדיקים וע"ד כיבוד השבת.
 רעה. אחיו ונסבאה שבר. כג"ל.
 רעה. מעשה שמת צדיק אחד. כג"ל.
 רעה. כתיב פוקד עון אבות. כיצד נפרעין מן האדם.
 רעה. יראה ה' ראשית דעת. ע"ד חינוך הבנים.
 רעה. אדם אחד צדיק היות. כג"ל.
 רעה. דוד אמר שמרה נמשי. ע"ד שצריך להצטער על מיתת הצדיקים.
 רעה. יוסיף דעת יוסיף מכאוב. ע"ד יום הרין.
 רעה. מתיח מתים אנו אומרים. על דבר תחיית המתים וע"ד שמקברים את המתים.
 רעה. כשהגיע אדם לעת זקנותו. על דבר שצריך לדור במקום שדרו בו אבותיו כדי להקבר שם.
 רעה. שמע עצה וקבל מסור. ע"ד שצריך האדם לצאת לפני מותו.
 רעה. כשאדם חלה אל יבטיח. כג"ל.
 רעה. וכן יחשוב הפרש למדינת חיים. כג"ל.

סימן שי. אחד היה שמת ע"ד הצואות.
 שיא. מצוה לקיים דברי המת. כג"ל.
 שיב. הגה אחד צוה לבנו. כג"ל.
 שיג. אבא שאל בן בסנית. כג"ל.
 שיד. אחד חלה למות וביקש. ע"ד הקדיש.
 שסו. אם אדם טובל יסורין. ע"ד שצריך להציל את האדם כל זמן שהוא חי.
 שטו. מעשה באחד שחלה בא אצלו. כג"ל.
 שזו. אל יתנו לנטוס. כג"ל וכיצד נחנן כעת יציאת הנשמה.
 שית. עת למות למה תוצרך. כג"ל.
 שיט. שמעתי מי שבלוע אפרסמון. ע"ד להגיד מן דברים המקריבים את המות.
 שכ. ומעשה באחד שבלע. כג"ל.
 שכא. ומעשה באיש שבלע. כג"ל.
 שכב. מעשה בחכם אחד. ע"ד הקברים של מתים.
 שכג. מעשה שעשו ארון למת. ע"ד ארון המת.
 שכד. אם שני בני אדם טובים. על דבר המתים.
 שכה. אם אדם רואה חלום. ע"ד המזיקים.
 שכו. אמרו הראשונים מי שנראה לו. על דבר המתים.
 שכז. מעשה היה באחד תלמיד חכם. ע"ד המזיקים וע"ד השדים.
 שכח. הרואה גוי שבא בחלום. על דבר המתים.
 שכט. ועתה אם יתודי בא אחר. כג"ל.
 של. מי שנתן מתנה ומת יקברתו. ע"ד שאין לבנות את המתים.
 שלא. יוהר האדם תרוחץ. כג"ל.
 שלב. אדם שנתעטף בציצית. ע"ד כיצד מתעסקין עם המתים.
 שלג. זקן אחד היה תולת. כג"ל.
 שלד. איש אחד כשהלך לביתו. ע"ד שיש לזכות את המתים.
 שלה. ב' היו תולקין אחד אומר. על דבר המתים.
 שלו. וישמע אברהם אל אצרו. כג"ל.
 שלז. כל שהוא בא משום. ע"ד הצדקות כיצד נחנן צמח.
 שלה. אחד היה שחש עונות. ע"ד היסח הדעת וע"ד נתינת שלום.
 שלט. מי שמוליך מת עמו. ע"ד המתים וע"ד התולים.
 שמ. מת מצוה שמוטל. כג"ל ועל דבר שלפעמים מותר לעשות המצוה ע"י גוי.
 שמא. ומעשה באחד שהטסחו. כג"ל.
 שמב. בערב ססה אם ימות מת. על דבר שמתעסקין עם המתים.
 שמג. עיר שמתו בה שני מתים. כג"ל.
 שמד. החכם עבר לפני. ע"ד אבלות.
 שמה. מעשה באשה אחת. כג"ל.
 שמו. ובשם אלהים אחרים. ע"ד חזקת השם.

סימן שטו. מי שיש לו בן קטן. כג"ל.
 שמת. ולא ילמד לנלח אתיות. על דבר חלול השם וע"ד להתרחק מן עבדה זרה.
 שמת. אם המצוה שאין יחידים. על דבר התעסקות עם המתים.
 שנג. אדם שישב באבלות. ע"ד אבלות.
 שזא. אדם שאביו או אמו. להתרחק מן הדומה לכבודו.
 שזב. כשמזכירין תלמידי חכמים. ע"ד להזכיר שם הצדיקים לטוב.
 שזג. אדם כשנפטר לעולמו. כג"ל.
 שזח. לה' הישועה על עמך. ע"ד שאין להצטער על מיתת רשעים.
 שזט. שנים היו כשהיו מזדמנים. על דבר לזכות את המתים.
 שזו. ונהגים בעד המתים. ע"ד תפלה בעד המתים.
 שזז. הנהגה מן המעוה שהגיה. כג"ל.
 שזח. אדם שנפלו לו ירושות. ע"ד שאין רשאים לשמח על מפתת הצדיקים אף אם כזה הרויח.
 שזט. אם פגעים רבים באים. ע"ד שיש לקבל יסורין כאבת.
 שסו. כשיש בעיר מכת מדינה. על דבר שהצדיק נחטט בעון חזרו.
 שסא. לכך נכתב ספר איוב. ע"ד חסיונות שמנסה ה' את הצדיקים וע"ד שצריך הצדיק להתפלל בעד בני דורו.
 שסב. יש אדם שאינו זכאי. ע"ד איחוד תפלה לתקבל מת' וע"ד שתולים את הקלקלה במקולקל. ועל דבר אשה שאינה הוננת.
 שסג. ועוד אמר דברים שהשם. על דבר שצריך תאדם להתפלל שלא יהיה לו זרע ראש ולענות.
 שסד. ויש שם טלויני שכל. ע"ד קריאת השמות אחרי המתים.
 שסה. פעמים ששנו שם כמו. ע"ד מה יעשו למי שאין מתקיימין לו כנים.
 שסו. אם ראתה אדם שבניו. כג"ל.
 שסז. כל שמליד באחה מדינה. כג"ל.
 שסה. ודע כי מעט מזער ימצא. כג"ל.
 שסט. רבי יחנן עבר בשוקא. ע"ד ששנו המקום גורם כי ישתנה המול.
 שע. מנלגין זרבה על ידי חייב. כג"ל.
 שעא. והוא חפיל לחם גורל. ע"ד המנסה וטולח אחת להסיר את חמנסת.
 שעב. אם יש דבר בעיר. ע"ד שאסור לצאת מן העיר כשיש בה איזה מנסת.
 שעג. אדם שאירע לבנו. ע"ד שצריך להתרחק את עצמו ממקום שאירע לו בו חיוץ.
 שעד. ערום ראה רעה ונסתר. ע"ד שצריך האדם לשמור את עצמו.
 שעז. מעשה ברבי ובכבוד אחד. על דבר מדות טובות שצריך תאדם לדבקה

מפתחות לכללי הספר

סימן	סימן	סימן	סימן
בהן.	הי.	אחד היה רגיל לעמוד. ע"ד הג"ל	תמו. המסתכל וגפל ספר לפניו. על דבר הג"ל.
שעו. ערשא דנדא אין ניוושו. ע"ד רוח הטומאה.	תיא.	למה בתוכחה יותר חיבות. על דבר הג"ל.	תמו. איש שעמד בהשכמת. ע"ד הג"ל.
שעו. כל הניחושים בנגד המקפידים. על דבר הניחושים.	תיב.	יוזר החזן שלא יקרא. ע"ד הקראים לעלות לתורה.	תסת. כשאומרים ברכו לאחר. ע"ד הג"ל.
שעה. כי קפדה באה. בג"ל.	תיג.	והאומר בכית הכנסת. על דבר כיצד ישוב האדם בלבו. בעת קריאת התורה או בעת התפלה.	תמט. וכשאומרים ברכו ורגילים. על דבר הג"ל.
שעט. שיבה נקראת שישבו. ע"ד הזקנת וע"ד המזיקים.	תיר.	כשקורין ויחל בתענית. ע"ד קריאת התורה.	תנ. אם הלכו בהשכמת. ע"ד ברכת הציצית והתפילין.
שפ. הגה אמרו במקום אחר. על דבר הכישוף.	תסו.	האיך היה המעשה שמשו. על דבר התפלות.	תנא. חסידים הראשונים. ע"ד התפלה.
ששא. מי שיש לו עכד או שפתה. על דבר הג"ל.	תסז.	ויש אדם יפה כדי לשמור. על דבר נעימות הקול.	תנב. ויהי בישורן מלך. ע"ד הג"ל.
ששב. למה החלום בא ברוב. ע"ד החלומות.	תיז.	ואשמע את קול בנפיהם. ע"ד הג"ל.	תנג. ברוב עם הדרת מלך. ע"ד התעסקות עם המת.
ששג. מה מראין לאדם בחלום. על דבר הג"ל.	תיה.	בראשונה לא היו המסתכלים. ע"ד התפלות.	תנד. אם הניע עת מנחה. ע"ד התפלה וע"ד קבלת שבת.
שפר. העולם הזה כנגד העולם הבא. בג"ל.	תיט.	רגנו צדיקים בה'. ע"ד הג"ל.	תנה. מה שמכסין פניהם. על דבר נפילת אפים.
שפת. כל ימי עני רעים. ע"ד מה שמתענין על חלומות.	תיכ.	ואדם שמתפלל ויש לפניו. על דבר הג"ל.	תנו. ועמדת בהר לפני ה'. ע"ד התפלה.
שפו. אם בחלום אמרו בשודות. על דבר חלומות.	תיכא.	הלויים בשיר היו משודרים. על דבר הג"ל.	תנוז. פני ילכו והניחותי לך. ע"ד הג"ל.
שסו. אל יגיד אדם את חלומו. ע"ד הג"ל.	תיכב.	אדם יוא זהיר. ע"ד הג"ל.	תנת. הגה האיש הוה. ע"ד בית הכנסת.
שפח. לא יברך אדם לרשע. ע"ד הרשעים.	תיכג.	אמור נא שבות. ע"ד הג"ל.	תנח. מי שקרועין בגדיהו. ע"ד כבוד ספר תורה.
שפס. גלה אחד סיפר את חלומו. ע"ד פתרון החלומות.	תיכד.	הוא אחד היה פורש. ע"ד ברכת כהנים.	תס. אדם שפותח ארון הקדש. על דבר קדושת הארון.
שצ. הלום שאדם רואה. בג"ל.	תיכה.	לשמך ולוכרך תאות נפש. על דבר התפלות.	תסא. אחד התפלל כחצר. על דבר מקום התפלה.
שצא. אין דבר בעולם שהיה. ע"ד כיצד יבקש רחמים מה'.	תיכו.	אם זוכה אדם לכך. ע"ד כבוד שבת.	תסב. כשקובלים בבית הכנסת. על דבר כבוד ספר תורה.
שצב. ואם יש לו שונא ישראל. בג"ל וע"ד הגהנת האדם עם חבריו.	תיכז.	כשהיו אומרים ברכת ושבותה. על דבר התפלות.	תסג. פעם אחת היו קובלים. ע"ד הג"ל.
שצג. אל יוא ארם מקשו. בג"ל.	תיכח.	האומר בלחש ברכת התורה. ע"ד ברכות.	תסד. מעשה כזקנה שהיתה. ע"ד התפלה.
שצד. יש שמתפלל על אחרים. ע"ד התפלה שמתפללים לה' בעד עצמו או בעד וולתו.	תיכט.	כשקורין בתורה אותו המברך. ע"ד ברכת התורה.	תסה. אשה בחורה לא יתכן. ע"ד להתרחק מלוות שפתים.
שצז. ומעשה היה בזמן שהיה. בג"ל.	תל.	וקראתם אותי והלכתם. ע"ד התפלה.	תסט. דע כשגלו ישראל. ע"ד התרחים והפיוסים.
שצו. שמונה עשר פעמים. ע"ד שמונה עשר ברכות.	תלא.	זה שעומד להתפלל צריך. על דבר שצריך לברוק את עצמו שיהא בנקיח כשיתפלל.	תע. בראשונה לא היו פייסנין. ע"ד הג"ל.
שצז. אחד זקן הגון הוה. ע"ד התפלה.	תלב.	לא ישא ארם עליו מעות. על דבר התפלה.	תעא. וגם חתן תורה. ע"ד קריאת התורה.
שצח. יש חסידים שמתפללים על בני אדם. בג"ל.	תלג.	כתיב הלוך וקנית לך. ע"ד התפילין.	תעב. אדם שאומר בבית הכנסת. על דבר התפלות.
שצט. כל אדם ששרוי בצער. ע"ד שאסור להרהר אחרי גזרותיו של ה'.	תלד.	כשיש לו לאדם תפילין. בג"ל.	תעג. ואם במקום שיבוא לסעות. על דבר הג"ל.
ת. מורידים לפני התבה. על דבר שליח צבור.	תלה.	אדם שלובש מכנסים. בג"ל.	תעד. מעשה באחד כשהיו. ע"ד הג"ל.
תא. אם יש עצירת נשמים. ע"ד הג"ל.	תלו.	אדם שהוא שומע. בג"ל.	תעה. כשאדם חפץ לרכב. על דבר לבקש רחמים בעת התפלה.
תב. בעיר אחת הוצרכו למטר. על דבר הג"ל.	תלת.	הגה שאול כשהיה עושה. על דבר הציצית.	תעו. אדם הצריך לפרנסתו. ע"ד הג"ל.
תג. צריך אדם שתוא ירא שמים. ע"ד התפלה.	תלט.	אחד היה צדיק להתעטף. בג"ל.	תעז. כתיב אשרי שאל יעקב. על דבר השגחת הבורא ובג"ל.
תד. אחד היה יושב על קתררא. על דבר אין קטנור נעשה סגור.	תמ.	כתיב אמרות ה'. ע"ד סהרות הגוף והמחשבת.	תעה. מעשה באחד שאמר. ע"ד הג"ל.
תה. אחד היה רגיל בכלי. בג"ל.	תמא.	ואם לא התפלל. ע"ד כונה בשעת התפלה.	תעט. כשאומרים סליחות בלילה. על דבר התפלות.
תו. וישאלו בני ישראל בה'. ע"ד ש"צ.	תמב.	לא יתפלל אדם. ע"ד התפלה.	תפ. וקראתם אותי והלכתם. ע"ד הג"ל.
תז. מעשה באחד שאמר. ע"ד שצדיק האדם להתרחק מן המחלוקת.	תמג.	המתפלל ואינו יכול. ע"ד הג"ל.	תפא. תפלה לרוד הסת. ע"ד הג"ל.
תח. בפסחים יצתה כת שנייה. על דבר הג"ל.	תמד.	אדם שהוא רוע מעללים. על דבר שליח צבור ותוקע.	תפב. אחד חטף מתבדו. ע"ד הג"ל.
תט. אסור למנות שליח צבור. על דבר ש"צ.	תמה.	אסור להרהר בתפלה. ע"ד התפלה.	תפג. שלשה שהיו יושבין יחד. ע"ד הג"ל.
			תפד. כשקורין את המגלה. על דבר הפסק

סימן
בשעת קריאת המגלה
תמת. מעשה כחסיד אחד. ע"ד התפלת
תמו. מי שקרועים בגדיהו. ע"ד כבוד ספר
תורה וע"ד הבמת.
תמו. והוא עומד בין החסידים. ע"ד הגיל.
תמת. אדם שפותח את הארון. ע"ד הגיל.
תמס. מעשה היה פעם נאבדו. ע"ד ברכת
התורה.
תצ. ועוד מעשה שהביאו. ע"ד הגיל.
תצא. אין עושין מצות תבילות. על דבר
ס"ת.
תצב. המכבד בבית הכנסת. ע"ד קדושת
בית הכנסת.
תצנ. מן שמתקן נן אחוריו. ע"ד הגיל.
תצד. אחד היה שכן. ע"ד קדושת וסארון.
תצה. מימינו אש דת. ע"ד מקומות בית
הכנסת וע"ד יום הכפורים.
תצו. למה מתענין ביום הכפורים. ע"ד
הגיל.
תצז. מה שאין אומרים. ע"ד תפלות ר"ה
ויום הכפורים.
תצח. דבר אחר פירש. ע"ד הגיל.
תצט. ומה שבאילת צדק. ע"ד הגיל.
תק. ומה שאין אומרים הלל. ע"ד הגיל.
תקא. בימי קדם היו חלוקים. ע"ד הגיל.
תקב. אם יש בעיר צדיק. ע"ד התוקע.
תקג. בסדר אהללה אלהי. ע"ד פיוטיר"ה.
תקד. צדיק התוקע לשער. ע"ד התקיעות.
תקה. כמאן מתפללין אקצירי. ע"ד ר"ה.
תקו. יש מקומות שאומרים. ע"ד ברכת
כהנים.
תקז. כשאמרים בקדושת. ע"ד הקדושת.
תקה. אל ימשוך אדם. ע"ד הגיל.
תקט. נקדש את שפך. ע"ד הגיל.
תקי. אדם שתוא דר. ע"ד התפלת.
תקיא. כל התפלות לשון רבים. ע"ד הגיל.
תקיב. אל מלך נאמן. ע"ד הגיל.
תקיג. אחד היה בביהכ"מ. ע"ד ברכות.
תקיז. על כל דברים. ע"ד לבקש רחמים.
תקטו. מי שאשתו מעוברת. ע"ד הגיל.
תקטז. אל יתפלל אדם. ע"ד הגיל.
תקיו. כשיבא אדם בבית הכנסת. על דבר
הפסק בתפלת.
תקית. שלמה אמר נתת. על דבר בקשת
רחמים.
תקיס. היה אויל וקרע. ע"ד הגיל.
תקיב. המנורה אם לא. ע"ד הגיל.
תקכא. אין סומכין על מעשה. ע"ד הגיל.
תקכב. על ג' צדיק לחסול עליהם. ע"ד
הגיל.
תקכג. אדם ששמע שבא עליה. על דבר
הגיל.
תקכד. כל דבר שאדם. ע"ד הגיל.
תקכה. מתיב רב אדא. ע"ד הגיל.
תקכו. כוסיין את בני העיר. על דבר צרכי
העיר.
תקכז. אם נמלה דליקה. ע"ד בית הכנסת.
תקכה. מעשה שנמלה דליקה. ע"ד הגיל.

סימן
תקכט. בני העיר יכולים. ע"ד הגיל.
תקל. העושה נר ומנורה לביהכ"מ. ע"ד
הגיל.
תקלא. אנטונינוס אתא. ע"ד הגרים.
תקלב. מן לוימן שאמר ר'. ע"ד הגיל.
תקלג. מי שאבד מצותו. ע"ד קדושת בית
הכנסת.
תקלד. כשהקהל חולכים. ע"ד עין הרע.
תקלה. כסא כבוד מרום מראשו. ע"ד
ביהכ"מ.
תקלו. מרום מראשו. ע"ד הגיל.
תקלז. מקום שהיה בית. ע"ד הגיל.
תקלח. ולא יעשה אדם בית. ע"ד הגיל.
תקלט. אחד היה חצרו. ע"ד הגיל.
תקמ. הלחן שהוא לרשות הרבים. ע"ד
הגיל.
תקמא. מעשה באדם אחד. ע"ד הגיל.
תקמב. מי שיש לו בית אצל. ע"ד הגיל.
תקמג. כשבאין לתקן בית הכנסת. על דבר
הגיל.
תקמד. איך יתכן שטיטוס. ע"ד להתרחק
מלכות קדשי ה'.
תקמה. כל זה נסיתי. כו מובא ספור אחד.
תקמו. ירא משה את כל. ע"ד בית הכנסת
ותפלת.
תקמו. כל התפלות והברכות. על דבר
התפלות.
תקמז. יש חסידים מהראשונים. על דבר
שהחינו ובגיל.
תקמט. יש מקשים איך יתכן. ע"ד גוסס
התפלות.
תקנ. למה אומרים בשמיני. ע"ד הגיל.
תקנא. לא ישנת אדם את הברכות. ע"ד
הגיל.
תקנב. מי שאין לו לולב. ע"ד הברכות.
תקנג. יעלה הדס והיה לה'. ע"ד בשמים
כמתאי שבת.
תקנד'. וילמוד אדם ברכות. ע"ד ברכות
תוציאת ותפילין.
תקנה. מעשה באחד שראת. ע"ד תברכות.
תקנו. תמשים תאנים. על דבר ברכות
שהחינו.
תקנז. מי שבפיו לחם. ע"ד ברכת גפילת
ידים והמציא.
תקנה. שלשה שאכלו הגדול. ע"ד בהמיו.
תקנט. ואם אחד שאינו. ע"ד הגיל.
תקס. פתך אכלת תקיאנת. ע"ד הגיל.
תקסא. אדם שיש לו בידו. ע"ד ברכת
הפרות.
תקסב. יין של תרומת. על דבר התקופה
וברכות.
תקסג. אחד היה מברך. ע"ד ברכת תמוז.
תקסד. הצמא לשותות מים. ע"ד הברכות.
תקסה. כשאדם אוכל וצמא. ע"ד הגיל.
תקסז. מי שכמות ידיו. להתרחק מן דבר
האסור.
תקסז. אחד לקח על יד. על דבר כוס
של ברכת.

סימן
תקסח. אדם שיש בידו. ע"ד הגיל וע"ד
כבוד ס"ת.
תקסט. החכם שמע שאחד. על דבר ברכת
תמוז.
תקע. לאור שנמחק השם. ע"ד קדושת
השם.
תקעא. אם בפני אדם. ע"ד הברכות.
תקעב. אם בדרך על המים. ע"ד הגיל.
תקעג. אין עונין אמן. ע"ד הגיל.
תקעד. יהודי אחד שכתב. ע"ד הגיל.
תקעה. לא יברך אדם על ששוכה. ע"ד
הגיל.
תקעז. כאשר אינך יודע. על דבר תדאח
לה'.
תקעז. מי שבא לו בשורת. ע"ד הגיל.
תקעה. מי שיודע להגיד. ע"ד הגיל.
תקעט. איש אחד נשא. ע"ד הגיל.
תקפ. ארבעה צדיקין לתורות. על דבר
הגיל.
תקפא. אילני דמלכבי והם. להתרחק
מציו.
תקפב. ביום המילה לא. על דבר עלינו
לשבת.
תקפג. בשעת שלום אם יש. ע"ד המילה.
תקפד. כל אדם יזהר אם יש. ע"ד הגיל.
תקפה. אליהו וזכר לטוב. ע"ד הגיל.
תקפו. מצוה שאין לה דורש. ע"ד המצות
וע"ד הצדקות.
תקפז. מעשה שבקשו לחסיד. בגיל.
תקפה. אהוב לך את המצוה. ע"ד הגיל
וע"ד שבת.
תקפס. וזכר את יום השבת. ע"ד שמירת
שבת.
תקפז. בני אדם הלכו לעשות. ע"ד כיבוד
השבת.
תקפא. בעיר אחת היו גושים. ע"ד הגיל.
תקפב. למה סתחת התורה. ע"ד הגיל.
תקפג. רבא בר כהן. ע"ד הגיל.
תקפד. בני אדם שפירשו. ע"ד יום השבת.
תקפה. אשה שהיה וכבר. על דבר שמירת
השבת.
תקפז. אל יניח אדם ביום. ע"ד הגיל.
תקפז. בערב שבת סמך לעת. ע"ד הגיל.
תקפח. אל יזור אדם. ע"ד הגיל.
תקפט. מי שלא תוכן בערב שבת. ע"ד
הגיל.
תד. אמרו לאחד תנה. ע"ד הגיל.
תדא. תרוחץ את התינוקות. ע"ד הגיל.
תדב. כפנקס של ד'. יתושע. ע"ד הגיל.
תדג. כשיש דליקה בחול. על דבר יום
השבת.
תדד. ומעשה כמשומד כשהיתת. על דבר
הלול שכתב וע"ד מת מצוה.
תדה. זמית מצוה שאין. ע"ד מת מצוה.
1) היסוד הזה לא נסמן ומצא בתוך סימן תריז.
תדו. אם תחמוץ לעשות. ע"ד יום השבת.
תדז. הרי תתיירו ללכת. ע"ד הגיל.
תדה. בשבת לא יאמר אדם. ע"ד הגיל.

מפתחות לכללי הספר

סימן
 תרמ"ט. לא ימשכן אדם ע"ד הגיל.
 תרצ. אין אדם בא לדין כגיל ואסור להסחיר.
 תרצ"א. אם נמלו שני על דבר קדושת הספרים.
 תרצ"ב. וזה תאמורת ע"ד הגיל.
 תרצ"ג. אדם שאמר לחבירו ע"ד הגיל.
 תרצ"ד. כבר את ה' ע"ד הגיל.
 תרצ"ה. התורה משולת ע"ד ספר התורה.
 תרצ"ו. אדם הקושר ע"ד הגיל.
 תרצ"ז. אם ההסגר נקדע על דבר קדושת השם.
 תרצ"ח. לוחות ושברי לוחות ע"ד סוהית.
 תרצ"ט. מי שאבד קונטרס ע"ד הגיל.
 תש. אם יראה אדם ע"ד הגיל.
 תשא. סלך פורץ גדר ע"ד הגיל.
 תשב. עשיר היה ואדם על דבר סופרי סת"ם.
 תשג. או התחיל לקרא ע"ד הגיל תעוד דרשות פפסוקים.
 תשד. ומספר קהלת ע"ד השם שחסר בס' קהלת.
 תשת. כשהסופר בא לכתוב על דבר הסופרים.
 תשו. יש שכותבין ספרים ע"ד המתכרים.
 תשז. אחד סופר על דבר לכתוב שם הבעלים על הספר.
 תשת. אחד היה ע"ד קדושת הספרים.
 תשט. מי שמשכיר סופר ע"ד הספרים.
 תשי. תורה נביאים ע"ד הגיל.
 תשי"א. הכותב סידור ע"ד הגיל.
 תשי"ב. ואל יכתוב ע"ד כתיבת הספרים.
 תשי"ג. כשיש לאדם ע"ד קדושת הספרים.
 תשיר. אדם שכותב טעות ע"ד הגיל.
 תשט"ו. סופר שהיה כותב על דבר כתיבת השם.
 תשס"ו. כשמרובה דיו על ע"ד הגיל.
 תשין. אם היה סופר ע"ד הגיל.
 תשי"ח. הבא לכתוב שם ע"ד הגיל.
 תשי"ט. מי שכותב את ע"ד הגיל.
 תשכ. הכותב את השם ע"ד הגיל.
 תשכ"א. וכן אם יכול ע"ד התפלת.
 תשכ"ב. הכותב את השם על דבר כתיבת השם.
 תשכ"ג. הכותב את השם ע"ד הגיל.
 תשכ"ד. שמעון שכתב ע"ד הסופרים.
 תשכ"ה. אם הטביל הקולמוס ע"ד כתיבת השם.
 תשכ"ו. מעשה היה באחד ע"ד הגיל.
 תשכ"ז. ואותו האיש לא ע"ד חברכות.
 תשכ"ח. ובסעודה משיב כגיל ועל דבר המצויא.
 תשכ"ט. כלי שהיה בו מים על דבר שאסור לבנות את המקצה לה'.
 תשל. אם הוה סן חדיי ע"ד הגיל.
 תשל"א. חכם נכנס לבית ע"ד הגיל.
 תשל"ב. אחד כשהיה כותב ע"ד הקולמוס שכותבין בו סת"ם.

סימן
 את הקודש.
 תרמ"ט. מעשה בחסיד אחד ע"ד קדושת הספרים.
 תרמ"ט. מעם אחת תוציא ע"ד הגיל.
 תרמ"ט. כבוד ה' מתנגן ע"ד הגיל.
 תרמ"ט. לא יצניע אדם קולמסו ע"ד הגיל.
 תר"ב. אם נשסן חלב ע"ד הגיל.
 תרנ"א. לא ישים אדם ע"ד שלא יבזה את הקודש.
 תרנ"ב. מי שנפל לו דיו ע"ד הגיל.
 תרנ"ג. ואם נפל על הספר כגיל ועל דבר התענית.
 תרנ"ד. ומעשה באחד ע"ד הגיל.
 תרנ"ה. כבר ה' מתנגן ע"ד שצדיק לכבוד את הספרים.
 תרנ"ו. ספר שאין אדם ע"ד הגיל.
 תרנ"ז. הכותב הלל ע"ד הגיל.
 תרנ"ח. הגה אמרו גודו ע"ד הגיל וע"ד קדושת השם.
 תרנ"ט. לא יהנה אדם על דבר קדושת הספרים.
 תרס. ואם כתב איש ע"ד הגיל.
 תרס"א. אדם שמעתיק מספר ע"ד הגיל.
 תרס"ב. מי שיש ספר ע"ד הגיל.
 תרס"ג. לא יהנה ע"ד שאסור לבנות את הספרים.
 תרס"ד. אדם שהולך במדינות ע"ד שסצוה לקנות ספרים.
 תרס"ה. הקונה ספרים ע"ד הגיל.
 תרס"ו. שנים היו אחד על דבר קדושת הספרים.
 תרס"ז. אם יש לאדם למסור ע"ד הגיל.
 תרס"ח. האב שהניח חלב ע"ד הגיל.
 תרס"ט. מעשה באיש אחד על דבר שכר בעד כתיבת ס"ת.
 תרע. אשה אחת ע"ד קנית ספרים.
 תרע"א. יש חולקים בשוה מצוה להשאיל הספרים.
 תרע"ב. הכותב ספרים ע"ד הגיל.
 תרע"ג. חסיד אחד הית ע"ד הגיל.
 תרע"ד. צדיק חסיד ע"ד השאלת ספרים.
 תרע"ה. יעקב שיש לו ע"ד הגיל.
 תרע"ו. אחד היו לו ע"ד הגיל.
 תרע"ז. ואם דאית ספרים ע"ד הגיל.
 תרע"ח. ראובן שהשאיל ספר ע"ד הגיל.
 תרע"ט. משומר שאמר להתרחק מן המשומרים.
 תר"ס. אחד היה ע"ד ספר תורה.
 תרס"א. אחד הלך לפני להתרחק מן הגלחים.
 תרס"ב. שני חסידים ע"ד הגיל.
 תרס"ג. ילד קטן שאינו על דבר קדושת הספרים.
 תרס"ד. ילד אחד עמר ע"ד הגיל.
 תרס"ה. מעשה בחסיד אחד ע"ד הגיל.
 תרס"ו. מי שנושא ספרים ע"ד הגיל.
 תרס"ז. אם רואה אדם ע"ד הגיל.
 תרס"ח. מעשה באחד שהיה ע"ד הגיל.

סימן
 תר"ט. בשבת אל יקח אדם ע"ד הגיל.
 תר"י. לא ימשש אדם בפליצון על דבר שמירת השבת.
 תר"יא. ואן ברגלים חוטא ע"ד הגיל.
 תר"ב. מעשה באחד שהיה ע"ד הגיל.
 תר"ב. מי שמביא מים ע"ד הגיל.
 תר"ד. לא יאמר אדם ע"ד יום השבת.
 תר"ט. קצב אחד אמר לעשיר על דבר כיבוד שבת.
 תר"ט. שנים שהיו מוכרים ע"ד הגיל.
 תר"י. אדם שאין לו ע"ד אכילה בשבת.
 תר"י. מי שאוכל מבעוד יום ע"ד הגיל.
 תר"י. נזיה שרית מתת ע"ד הדלקת נר בשבת.
 תר"כ. כל ימי עני רעים על דבר עונג שבת.
 תר"כ"א. טוב ארוחת ירק ע"ד שלום בית בשבת.
 תר"כ"ב. ויברך אלוהים את ע"ד עונג שבת.
 תר"כ"ג. מעשה באחד שהאריך ע"ד הדלקת נר בשבת.
 תר"כ"ד. וביום שמתחבם זה ע"ד קידוש היום על היין.
 תר"כ"ה. בשבת לא ירבר על דבר שאסור להצטער בשבת.
 תר"כ"ו. זכור את יום ע"ד הגיל.
 תר"כ"ז. אחרי ה' אלהיכם על דבר שמירת השבת.
 תר"כ"ח. הרי מעשה בחסיד ע"ד הגיל.
 תר"כ"ט. אחד חילל שבת על דבר חילול שבת.
 תר"ל. ומעשה בחסיד אחד ע"ד הגיל וסיפור אחד.
 תר"ל"א. ומעשה בדבנו ע"ד שאסור לתרים יר על חברו.
 תר"ל"ב. כתיב ויותר מהמת על דבר השבת הגולה.
 תר"ל"ג. רבי אומר מגין על דבר שמירת השבת.
 תר"ל"ד. תלמיד חכם ראה על דבר כיבוד שבת.
 תר"ל"ה. זקן אחד היה מדליק ע"ד קבלת שבת.
 תר"ל"ו. אשר היא טובה ע"ד יום השבת.
 תר"ל"ז. יום טוב תחום שבת ע"ד חשבון תחום שבת.
 תר"ל"ח. תפילין של יר על דבר התפילין וכתובתו.
 תר"ל"ט. אדם שספריו ע"ד שלא יבזה את הקודש.
 תר"מ. שנים היו מדיקים ע"ד הגיל.
 תר"מ"א. צדקתו עומדת על דבר תיקון תפילין.
 תר"מ"ב. אמילו סח בין ע"ד התפילין.
 תר"מ"ג. למה כשעשין ציצת ע"ד הציצית.
 תר"מ"ד. ספר תורה על דבר ס"ת תפילין ומזוזות.
 תר"מ"ה. אדם שמתקן קונטרס שלא יבזה

סימן
תשלג. אחד היה מעתיק. ע"ד שצריך לקרא קודם כפת.
תשלד. מהו נכתב תרין. על דבר לכתוב בלא שרטוט.
תשלת. אם אדם כותב. על דבר מהיקת השם.
תשלו. אין משנין את השם. על דבר בוין השם.
תשלו. מות וחיים כיד. על דבר להתרחק מלגרום היוק לחבור.
תשלת. נוצר סיו ולשונו. ע"ד הגיל.
תשלט. הטורח בהכמת. על דבר לאחז בהכמת.
תשמ. אל יערב לך. ע"ד להתרחק מן הקנאה וכדומה.
תשמא. רבי יוסי תגילי. על דבר תלמוד תורה.
תשמב. כריכות בחשבון. ע"ד החכמים.
תשמג. שמור תשמרון. ע"ד הגיל.
תשמד. כתיב אשוי איש. על דבר הלכה למעשה.
תשמה. כתיב תורת חכם. ע"ד ת"ת.
תשמו. האם חכם כתב. על דבר שלא יחייק טובה לעצמו.
תשמו. תורה היא דומה. על דבר לומדי תורה.
תשמה. העוסק במקרא. ע"ד ת"ת.
תשמו. יש אדם מצליח. ע"ד הגיל.
תשנ. יש אדם אע"פ. ע"ד כטול תורה.
תשנא. אם יש אדם. ע"ד לימוד תורה.
תשנב. כתיב כי היא. ע"ד הגיל.
תשנג. לעולם יעטוק אדם. ע"ד הגיל.
תשנד. לא ישא אדם. ע"ד הגיל.
תשנה. יחשוב אדם כמה. ע"ד הגיל.
תשנו. ויאמר אלהים נעשת. ע"ד הגיל.
תשנו. לעולם הלכה כדבריו. ע"ד הגיל.
תשנה. אם אדם מתוכח. ע"ד הגיל.
תשנט. אמר ר' יודא. ע"ד שלא ישתמש בכתרת של תורה.
תשס. רבי יהושע אומר. על דבר לימוד תורה.
תשמא. ולעיתא כתרמ מ'. ע"ד הגיל.
תשמב. טוב לאדם שיעטוק. ע"ד הגיל.
תשמג. מעשה באדם אחד. ע"ד הגיל.
תשמד. וכן תלמיד חכם. ע"ד תעוקות של בית רבן.
תשסת. מצוה שאין לה. ע"ד המצות.
תשסו. תני ר' שמעון. ע"ד הגיל.
תשסז. התלמוד קודם למעשה. על דבר ת"ת.
תשסת. אדם אחר שהיה. ע"ד הגיל.
תשסט. מי שאכל ילך. על דבר שמירת הכריאות.
תשע. אם ילד שעשועים. על דבר לימוד התורה.
תשעא. תלמיד חכם שאינו. ע"ד הגיל.
תשעב. אם המלך כרוב. ע"ד הגיל.
תשעג. טוב אחריה דבר. על דבר הגיל

סימן
וע"ד הצדקות.
תשעד. טעמים שכיטולה של. ע"ד ת"ת.
תשעה. וכל מצוה הבאה. ע"ד הגיל.
תשעו. מי שהולך למרחוק. ע"ד הגיל.
תשעז. אם יש תלמיד. ע"ד הגיל.
תשעה. שני חברים או שני. על דבר לומדי תורה.
תשעט. שני אחין ראובן. ע"ד הגיל.
תשפ. למח שני כרובים. ע"ד הגיל.
תשפא. אם צריך אדם לחבר. ע"ד הגיל.
תשפב. שנים או שלשה. ע"ד הגיל.
תשפג. אחר מן התלמידים. ע"ד הגיל.
תשפד. הרב שדורש ברבים. ע"ד הגיל.
תשפה. אחד היה מגמגם. ע"ד הגיל.
תשפו. יכולים צדיקים לעשות. על דבר גדרים וסיגים.
תשפו. ומדת יוא לאחבת. ע"ד ת"ת.
תשפת. אחד היה מתקן. להתרחק מלשגוא את בני אדם.
תשפט. אם אדם שומע. שלא לבייש את בני אדם.
תשצ. אדם ששמע טעם. ע"ד הגיל וע"ד תלמוד תורה.
תשצא. מי שלמד לפני. ע"ד הגיל.
תשצב. כצינת שלג ביום. על דבר שצריך לאמר דבר בשם אומרו.
תשצג. כשמוכרין תלמיד חכם. על דבר אמירת זכרונו לברכה.
תשצד. ה' חסץ למען צדקו. ע"ד תלמוד תורה.
תשצה. כל אדם שתחטוף. ע"ד הגיל.
תשצו. כתיב אשר דבר. ע"ד הגיל.
תשצז. רבש מצאת אכול. ע"ד הגיל.
תשצה. מעשה שבאו בתורים. ע"ד יצד הרע.
תשצט. אמרו לוקן אחד. על דבר לימוד התורה.
תה. הוקר רגלך מבית. ע"ד הגיל.
תהא. כשיש לאדם תלמידים. ע"ד הנהגת הרב עם תלמידיו.
תהב. אל יגדל אדם. ע"ד שאין לרחם על הרשע.
תהג. כתיב אם תשוב. ע"ד הנהגת הרב עם תלמידיו.
תהד. כתיב ואתה ידעת. ע"ד הגיל.
תהה. תורת ה' תמימה. ע"ד הגרים וע"ד התלמידים.
תהו. תורה צוה לנו משה. ע"ד תלמוד תורה.
תהז. רק אדמת הכתנים. ע"ד תלמידי חכמים.
תהח. מרבה הונן. ע"ד רביה ונשך.
תהט. מסיר אונן משמוע. ע"ד לימוד התורה.
תהי. תורה לא ילמד. ע"ד הגיל.
תהיא. אדם שבא אליו. ע"ד וכח עם המינים.
תהיב. חילל למה לא. ע"ד טל ועיקר.

סימן
תתיג. שאל אבין ויגדך. להתרחק מלבייש את הכור.
תתיד. אם יראה אדם. ע"ד הגיל.
תתסו. בבית המדרש. ע"ד שאלות וענות.
תתסז. יהודי אחד היה. על דבר טעמי המצות ושכרן.
תתיז. לא תשיג גבול. על דבר שאסור לשנות ממה שנבלו הראשונים.
תתיח. אין קורין מסוק. ע"ד ד"ת וע"ד המצות.
תתיט. וישלח יואב מלאכים. על דבר התלמידים.
תתכ. ראשית חכמה יראת ה'. על דבר הגיל.
תתכא. אל יתן אדם. ע"ד המלמדים.
תתכב. אל יעשה אדם. ע"ד התלמידים.
תתכג. מי שמלמד תינוקות. ע"ד הגיל.
תתכד. הנוך לנער על פי. ע"ד הגיל.
תתכה. בן חמש עשרה. ע"ד הגיל.
תתכו. והיתה כאניות סוחר. ע"ד הגיל.
תתכז. שני יהודים שמעו. על דבר המלמדים.
תתכח. אל ילך אדם לדבר. ע"ד הגיל.
תתכט. עת להאריך. ע"ד ריבוי דברים.
תתל. אל יעטוק אדם. על דבר המלמדים וע"ד השקר.
תתלא. אל ילך אדם. ע"ד כיסול מלאכה.
תתלב. לא ראיתי צדיק. ע"ד שיש לכבד את בעלי תורה.
תתלג. לא יעכב אדם. ע"ד רבוי דברים.
תתלד. אם יבא לכיתך. ע"ד שלא לבייש את בני אדם.
תתלה. חייב אדם ללמד. על דבר לימוד התורה לנשים.
תתלו. עת לעשות לח'. ע"ד כיסולה של תורה.
תתלו. כשחל ערב פסח. ע"ד הגיל.
תתלת. עת לעשות לח'. ע"ד הגיל.
תתלת. כתיב ויעש משה. על דבר עשית המצות.
תתלט. כתיב טוב מלא. ע"ד התפלות.
תתמ. טוב מלא כק. ע"ד הצדקות.
תתמא. טוב מלא כק. ע"ד הגיל.
תתמב. טוב מלא כק. ע"ד הגיל.
תתמג. הקונא עבר עברי. על דבר הכנסת אורחים.
תתמד. הבן הרואה. ע"ד הצדקות.
תתמה. והאורח שרואה. ע"ד האורחים.
תתמו. ידור אדם. להתרחק מן חברשת.
תתמו. רבש מצאת אכול. ע"ד האורחים.
תתמוח. יש דברים שאינם. ע"ד הגיל.
תתמט. ותשובתו קשה. ע"ד הגיל.
תתנ. בעל הבית האוכל. ע"ד הגיל.
תתנא. טוב עין הוא יבורך. ע"ד נתינת בעין יפה.
תתנב. אין לרחם על. ע"ד שאסור לרחם האכור.
תתנג. אל ירחם אדם. ע"ד הגיל.

סימן
 התנו. אם רעב שונאך, ע"ד הגיל.
 התנה. אם כסף תלות, על דבר גמילת חסדים.
 תתנו. אם כסף תלות, ע"ד הגיל.
 תתנו. אם צדיק וצריך, על דבר נתינת הצדקה.
 תתנה. אחד היה אומר, ע"ד הגיל.
 תתנמ. תרי אמרו מי, ע"ד הגיל.
 תתס. ומעשה באיש אחד, ע"ד הגיל.
 תתסא. יש דברים הרבה, ע"ד הגיל.
 תתסב. אם יש לאדם, ע"ד הגיל.
 תתסג. כתיב כבר את ה' ע"ד הגיל.
 תתסה. מי שיש לו כנים, ע"ד הגיל.
 תתסד. הרי כתיב אל, ע"ד הגיל.
 תתסו. כתיב עושק דל, ע"ד הגיל.
 תתסז. יש שאינו רוצה ליהנות, על דבר הגיל.
 תתסת. כשאדם נצרך לבריות, ע"ד קבלת הצדקה.
 תתסט. מנבת פורים, ע"ד שאסור לשנות מצדקה לצדקה.
 תתע. כשרואין הקהל, על דבר הכנסת אורחים.
 תתעא. אדם שהיה רגיל, ע"ד העניים.
 תתעב. אורח שבא למקום, ע"ד האורחים.
 תתעג. מעשה באחד שלא, ע"ד הגיל.
 תתעד. אורח אל יבנים, ע"ד הגיל.
 תתעה. ראוכל שאמר לשמעון, ע"ד הגיל.
 תתעז. אדם שיש לו, ע"ד הגיל.
 תתעז. כתיב והיה כפנותו, על דבר מי שנמרד והולך.
 תתעז. מי שהולך ללויה, על דבר הגיל וע"ד המלכים.
 תתעט. הנותן צדקה, על דבר שבר נותני הצדקה.
 תתפ. הנותן צדקה יוכה, ע"ד הגיל.
 תתפא. מעשה באדם אחד, ע"ד הגיל.
 תתפב. יותר טוב להתחבר, ע"ד החברה.
 תתפג. שמאי אומר וחי, על דבר הכנסת אורחים.
 תתפד. יש צדקה שאינה, ע"ד הצדקות.
 תתפה. הרי אם עני, ע"ד הגיל.
 תתפז. מעשה באדם אחד, ע"ד הגיל.
 תתפז. אדם אחד רצה, ע"ד הגיל.
 תתפח. ופי שקרוביו צדיקים, על דבר ומבשרך לא תתעלם.
 תתפט. עשיר אחד היה, ע"ד הגיל.
 תתצ. יהודי אחד היו לו, ע"ד הגיל.
 תתצא. שנים היו שהיו, ע"ד הגיל.
 תתצב. מי שיש לו נכסים, ע"ד הגיל.
 תתצג. אדם שיש לו, ע"ד חינוך הכנים.
 תתצד. מכל שבט נתקבצו, ע"ד לשלם טובה לעושי טוב.
 תתצה. כתיב רעד רעד, ע"ד הגיל.
 תתצו. אם באים שנים על דבר נתינת הצדקה.
 תתצז. כשאדם נותן מתנות, ע"ד הגיל.
 תתצח. אם אדם בא, ע"ד הגיל.

סימן
 תתצט. שלח לחמד על מני, כגיל וע"ד גמילות חסדים.
 תתק. תרין תלמידיו, ע"ד הגיל.
 תתקא. אשרי משכיל אל, ע"ד להתרחק מלבייש את מני חברו.
 תתקב. איש אחד היה, ע"ד פדיון שבוים.
 תתקג. מעשה באדם אחד, ע"ד העניים.
 תתקד. יהלך זו ולא, ע"ד הגיל.
 תתקק. מי שמתפרנס מן, ע"ד הגיל.
 תתקט. אמר רבי אליעזר, על דבר גבאי צדקה.
 תתקז. אם אדם עני, ע"ד הגיל.
 תתקח. והייתם נקיים מזה, ע"ד הגיל.
 תתקט. אם הגבאי שומע, ע"ד הגיל.
 תתקי. גבאי של צדקה, ע"ד הגיל.
 תתקיא. יש מזכה ואין, ע"ד הצדקות.
 תתקיב. גדול המעשה יותר, ע"ד הגיל.
 תתקיג. אשרי משכיל, ע"ד הצדקות.
 תתקיז. התורה נתנה כנגד, ע"ד הגיל.
 תתקטו. הנה אמרו אם, על דבר מקבלי צדקה.
 תתקטז. כתיב נשיאים ודוח, ע"ד נתינת הצדקות.
 תתקיו. כתיב מברך את, ע"ד הגיל.
 תתקיא. ראוכל שאמר לשמעון, ע"ד הגיל.
 תתקיס. ראוכל שאמר לשמעון, ע"ד הגיל.
 תתקיט. הנה כתיב ויהיה, ע"ד הגיל.
 תתקסא. הגבאי אם יש, ע"ד הגיל.
 תתקסב. אחד נתן חפץ, ע"ד הגיל.
 תתקסג. כי על כאלה, ע"ד הגיל.
 תתקסד. כל גבאי לא יבקש, על דבר רכב הגבאים.
 תתקסה. מעשה באחד שקיבץ, ע"ד הגיל.
 תתקטו. מעשה בבתור אחד, על דבר פדיון הבן.
 תתקטז. בכור שורו הדר, שלא יבזה קדשים.
 תתקכת. אם היו רואין, ע"ד פדיון שבוים וע"ד פקוח נפשות.
 תתקכט. בראשית רבה, ע"ד כיבוד אבות וקנים.
 תתקל. האב שבתו גשואה, ע"ד כיבוד אב ואם.
 תתקלא. כתיב ונחית, ע"ד שצריך לפרנס בגים קטנים.
 תתקלא. אמרינן בקדושתו, ע"ד כיבוד אב ואם.
 תתקלב. האב שמצוה לבנו, ע"ד הגיל.
 תתקלג. מי שאמר לו, ע"ד הגיל.
 תתקלד. הבן שבא לידו, ע"ד הגיל.
 תתקלה. האב שהיה חוסני, ע"ד הגיל.
 תתקלו. ואדם שיש לו בן, ע"ד הגיל.
 תתקלז. בעיר אחת, ע"ד שלא לגרום צער לאדם.
 תתקלח. ופי שרוחץ בבית, על דבר כיבוד הורים ומורים.
 תתקלם. כבוד את אביך, ע"ד הגיל.
 תתקמ. ושאל אמר לנער, ע"ד הגיל.

סימן
 תתקמא. למה נענש יוסף, ע"ד הגיל.
 תתקמב. אם תאב האם, ע"ד הגיל.
 תתקמג. אחד היה מתענה, שלא להצטער על המת יותר מדאי.
 תתקמד. כתיב וידו אוחזת, על דבר כיבוד אב ואם.
 תתקמה. ראה כמה הראשונים, ע"ד הגיל.
 תתקמו. והבאתי עלי קללת, ע"ד גביבת דעת.
 תתקמו. ויאמר עשו הנה, על דבר כיבוד אב ואם.
 תתקמז. אם תראה רשעים, ע"ד הרשעים.
 תתקמט. כתיב הנה מה, ע"ד שלא לצער הגורים.
 תתקנ. איש שיש לו אשה, ע"ד הגיל.
 תתקנא. האב המצוה לבנו, ע"ד הגיל.
 תתקנב. מי שיש לו אב, ע"ד הגיל.
 תתקנג. אם אב ואם, ע"ד הגיל.
 תתקנד. איש אמו ואביו, ע"ד הגיל.
 תתקנה. איש אמו ואביו, ע"ד הגיל.
 תתקנו. שניא כח לא, ע"ד הנתנת האב עם בניו.
 תתקנז. האב שמצוה לבנו, ע"ד הגיל.
 תתקנת. וכן התלומות שאדם, על דבר ההלומות.
 תתקנט. יעקב שידוע, ע"ד הנתנת האדם עם בניו.
 תתקס. ראה כמה תעניות, ע"ד הגיל.
 תתקסא. לאדם שיש לו, ע"ד הכנים.
 תתקסב. כתיב יראת ה', ע"ד הבנים.
 תתקסג. כל המצות יקבל, על דבר שבר מצות כיבוד א"א.
 תתקסד. מעשה באדם אחד, ע"ד כיבוד אב ואם.
 תתקסה. מסני שיבה תקום, ע"ד כיבוד הזקנים.
 תתקסז. הזהיר בכבוד זקן, ע"ד הגיל.
 תתקסז. כבר ה' מהונך, על דבר כיבוד הורים ומורים.
 תתקסח. אם יש דליקה, ע"ד הגיל וע"ד כיבוד ת"ח.
 תתקסט. אדם חשוב ימעה, ע"ד הגיל.
 תתקע. שנים שהם בעיר, על דבר שלא לבייש את חבריו.
 תתקעא. כתיב כן יאבדו, ע"ד הצדיקים.
 תתקעב. אחד עוד היה, כגיל וע"ד התפלה וע"ד מדות טובות.
 תתקעג. מי שבא ממדינת, ע"ד בשורה דעה.
 תתקעד. מי שבא מארץ, ע"ד בשורות טובות.
 תתקעה. למה נקרא חסיד, ע"ד החסידים.
 תתקעז. כי עליך הורגנו, ע"ד הגיל.
 תתקעז. אחד היה מחרף, ע"ד הגיל.
 תתקעה. ועיקר חחק, ע"ד החסידות.
 תתקעט. כיט בעיני ה', ע"ד הגיל.
 תתקפ. מי שעוצר את יצרו, ע"ד הגיל.
 תתקפא. בשעה שאדם, ע"ד הסתכלות

סימן	סימן	סימן
תתרט"ו. יש צדיקים ע"ד תרצ"ח.	התרי"ט. כי מפני דעה ע"ד תרשע"ט.	כפני זולתו.
תתרט"ז. צדיק אחד ע"ד תרצ"ח.	תתרכ"ב. כפרקים דר' אליעזר ע"ד תרנ"ט.	תתקמ"ב. שורש התסידות ע"ד תתסידות.
תתרט"ח. כתיב ה' אלהי ע"ד תצניעות.	תתרכ"ב. דבי ידמיה אמר ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. כנארה דשמואל ע"ד תצ"ל.
תתרט"ט. כתיב ראשית ע"ד לחונן את ההלל.	תתרכ"ב. והיו לאותות ולמופזים ע"ד הצדיקים.	תתקמ"ב. כל מי שיש לו ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. רבי אמי היה על דבר כבוד הבדיות.	תתרכ"ג. יש מתפלל ונענה ע"ד התפללות שלא לגדום קנאה.	תתקמ"ב. לעולם יתאדם ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. חסיד אחד היה ע"ד הנקיין.	תתרכ"ד. הוהבל בחבורו על דבר בקשת רחמים.	תתקמ"ב. אמר דבינא מריש. ע"ד חינוך הכנים.
תתרט"י. בכל עת יהיו ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אחד היה לו ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. שורש הידאה על דבר עבודת הבורא.
תתרט"י. מעשה באחד ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אחד היה מלביש על דבר להכיר טובה.	תתקמ"ב. כמה חביבים צדיקים על דבר הצדיקים.
תתרט"י. כשלושה אדם ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אחד היה משיב ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. ואם אדם מצליח בכנים ע"ד המל וע"ד התחננות.
תתרט"י. אחד היה שואל ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. לאחד מתה ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. נתן הנביא כיון ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. כתיב אמרו לצדיק ע"ד שמירת האוכלין.	תתרכ"ד. עני הולח ועשיר על דבר ביקור הולים.	תתקמ"ב. ואהבת את ה' ע"ד התסידים.
תתרט"י. רבי חייא צוה ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. מעשה באחד שהיה ע"ד להכיר טובה.	תתקמ"ב. איזה אהבה שצריך להוכיח את חבריו.
תתרט"י. יבין אדם אצלו ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. יש דברים ע"ד שלא יתחסד יותר מדאי.	תתקמ"ב. סינו לחסידות ע"ד התסידות.
תתרט"י. כתיב ידיו גלילי ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אל תהי צדיק ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. מצוה שיאמר החכם על דבר חינוך הבנים.
תתרט"י. כתיב שעריך כעוד ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אל תהי צדיק ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. אל ישבח אדם ע"ד להתרחק שלא יבוא לידי קנאה.
תתרט"י. מעשה באחד על דבר שמירת האוכלים.	תתרכ"ד. ומעשה ביוסף הכהן ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. אל ישבח אדם ע"ד שירגיל עצמו להיות ענו.
תתרט"י. מעשה בחסיד אחד ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. הנה אמרו הנותן על דבר מצות לא ליהנות ניתנו.	תתקמ"ב. כשיצא דבן שמעת ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. מעשה בחסיד אחד ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. מעשה בחסיד ע"ד דרכי בני אדם.	תתקמ"ב. כתיב יהלך זו ולא ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. חלב התירח תורה ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. כתיב חבר אני ע"ד המוכח את הרבים.	תתקמ"ב. מי שמשבחם אותו ע"ד מדבר שקר תרחק.
תתרט"י. מעשה באחד שהיה קצב ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. כתיב אשרי איש ע"ד לימוד התורה ועשית המצות.	תתקמ"ב. אל תשמש אם יכבדוך על דבר שצריך להיות ענו.
תתרט"י. ראה כמה היתה על דבר כסו הדם.	תתרכ"ד. אשרי איש ירא ה' ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. רבי אבא בשם ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. אמרו לזקן אחד ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אשרי איש ירא ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. כתיב עבדך יעקב ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. אחד היה שחטם כצ"ל ועל דבר נתינת שלום.	תתרכ"ד. כתיב חשתי ולא ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. אס וילך אדם ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. מי שבבא לשחוט על דבר כרבת השחיטת.	תתרכ"ד. כתיב טובים השנים ע"ד זכות הצדיקים.	תתקמ"ב. כתיב הן בקדושיהו ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. כששחט אדם כצ"ל וע"ד כסו הדם.	תתרכ"ד. ראה כמה גדול על דבר קידוש השם.	תתקמ"ב. ומעשה באלמנה אחת ע"ד עונש ב"ד שלמעלה.
תתרט"י. במקום שיש נוי על דבר ניקור הבשר.	תתרכ"ד. כתיב והשיב לב על דבר אשה שאינה הוגנת.	תתקמ"ב. מי שהלם חלום על דבר מדות טובות שצריך האדם לדבקה בהן.
תתרט"י. שיר המעלות אשרי מבאר פסוקים אחדים בתהלים.	תתרכ"ד. כשבא אליהו זכור על דבר עולם הבא.	תתקמ"ב. אמרו חכמים המדות ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. כל דבר מצוה להתרחק מן המחלוקת.	תתרכ"ד. דעה כמה חמורה על דבר עונש המצות.	תתקמ"ב. אין אדם יכול ע"ד שלא יחזיק האדם טובה לעצמו.
תתרט"י. כתיב מלפני מבהמות על דבר הנהגות בני אדם.	תתרכ"ד. אע"פ שענות ע"ד הענות.	תתקמ"ב. ופותר האדם ע"ד הכושת.
תתרט"י. כתיב אחרי ה' ע"ד תצניעות.	תתרכ"ד. אל יהא אדם ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. עת לעשות לה' ע"ד תצ"ל.
תתרט"י. ויהיו שניהם ערומים ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אמר ד' בן ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. אס למדת תורה ע"ד שלא יחזיק טובה לעצמו.
תתרט"י. כתיב טוב אחרית ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. דבי בעי משרי על דבר תשלום שכר.	תתקמ"ב. אדם שזכה את להתרחק מחילול שם שמים.
תתרט"י. יש אדם טוב ע"ד יסודין שבאים על האדם.	תתרכ"ד. אין אדם יכול ע"ד תצ"ל.	תתקמ"ב. אמרינן בתנזומא ע"ד הנסיונות.
תתרט"י. זאת התשובה ע"ד העונשים.	תתרכ"ד. כתיב ונתתי להם כצ"ל.	תתקמ"ב. יראת ה' סותרת ע"ד השכר בעד המצות.
תתרט"י. ופעמים שדברי חכמים על דבר חזונים.	תתרכ"ד. כשכירך יעקב את על דבר ברכת הפה.	תתקמ"ב. למח כתב ביני על דבר ויצד יתנהג האדם.
תתרט"י. אמת כי חזונך ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. ר' הנינא אמר ע"ד ניהנות וע"ד העתיד לבוא.	תתקמ"ב. על פת לחם כצ"ל ומבאר פסוקים אחדים בתנ"ך.
תתרט"י. איש אחד אמר ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. אל תזכרו ראשונות כצ"ל וע"ד הפורים.	תתקמ"ב. שורש יראת ה' כצ"ל ועל דבר הנסיונות.
תתרט"י. כתיב כבקר זרע ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. כתיב הוא ע"ד מלך המשיח.	תתקמ"ב. משה ודוד היו טעם לצדוק הדין ולצדקתך צדיק.
תתרט"י. ועחבי ה' יכלה ע"ד תצ"ל.	תתרכ"ד. שבעה רועים ע"ד תצ"ל.	
תתרט"י. כל שיש לו לב ע"ד תצ"ל.		
תתרט"י. מעשה ראובן ושמעון ע"ד תצ"ל.		
תתרט"י. כתיב כי יסתור ע"ד תצ"ל.		
תתרט"י. יש דברים שהתירתם ע"ד תצ"ל.		

סימן
 תתתכת. כתיב מלפני מכהמות. על דבר
 להתרחק מן השקר.
 תתתכט. רבן שמעון. ע"ד להתרחק מלחזיק
 לחברו.
 תתתל. מי שיש לו מסנן. ע"ד הגיל.
 תתתלא. כסף של בעלי רביות. ע"ד הגיל.
 תתתלב. אל יעשה אדם. ע"ד הגיל.
 תתתלג. כל אדם שהוא. ע"ד הגיל.
 תתתלד. אדם ששמוחו. ע"ד גידויו חרם.
 תתתלה. אם הרויח אדם. ע"ד גולת.
 תתתלו. אחד שחק עם חברה. ע"ד הגיל.
 תתתלז. כל המלות לשרים. ע"ד הגיל.
 תתתלה. כתיב לא יחרוך. ע"ד הגיל.
 תתתלט. כתיב האש בית אצרות. ע"ד
 הגיל.
 תתתמ. מלך יושב על כסא. ע"ד איפה
 ואיפה.
 תתתמא. ואל יאמר אדם. ע"ד הגיל.
 תתתמב. סדרתי מחסאתי. ע"ד הגיל.
 תתתמג. בכסוקי מאוני. ע"ד הגיל.
 תתתמד. אל תאמר אשלמה. ע"ד הגיל.
 תתתמה. ואלה הם שהם. ע"ד להתרחק
 מהויק.
 תתתמו. היודע שמותר לאכול. ע"ד הגיל.
 תתתמו. אל יתא משל. ע"ד הגיל.
 תתתמו. איש היה בכסרי. ע"ד הגיל.
 תתתמו. מן חדין לא היה. ע"ד הרביות.
 תתתנ. הלוקח רבית. ע"ד הגיל.
 תתתנא. כל המסלמליון. על דבר שצריך
 לעשות כרצון חכמים.
 תתתנב. המחזיר טוב. ע"ד הגיל.
 תתתנג. אם תחזיק. על דבר השותפות
 והחבורה.
 תתתנד. אם תראה אדם. ע"ד הגיל.
 תתתנה. אדם שנכנס לעיר. ע"ד הגיל.
 תתתנו. אם יהודים טובים. ע"ד הגיל.
 תתתנו. ישראל וזני. ע"ד הגיל.
 תתתנה. אם רואה אדם. להרחיק וולתו מן
 השבועה.
 תתתנש. לעולם ישקול אדם. להרחיק את
 החשד.
 תתתנס. ראובן שהגוי. ע"ד הגיל.
 תתתנס. ראובן שאמר לשמעון. ע"ד הגיל.
 תתתסא. כל אדם החושד. ע"ד הגיל.
 תתתסב. אל יגרום אדם. על דבר כסוי
 טובת.
 תתתסג. ראובן היה. שלא יעשה רעה
 לחברו.
 תתתסד. בתנחומא בפרשת. ע"ד להתרחק
 מן השבועה.
 תתתסת. מעשה באשה אחת. ע"ד הגיל.
 תתתסו. גוי שבא לכרות. להתרחק מן
 חננים.
 תתתסז. גרי יהודה. להתרחק מן השבועה.
 תתתסח. לא יתחיל אדם. ע"ד המיוסים.
 תתתסט. לא תשא את. להתרחק מן
 השבועה.
 תתתע. כשהיה ר' יוחנן. ע"ד הגיל.

סימן
 תתתעא. רב כהנא ורב. ע"ד הגיל.
 תתתעב. מעשה בחסיד אחד. ע"ד הגיל.
 תתתעג. אם יש לו לאדם. ע"ד הגיל.
 תתתעד. אין זאת וישבע. ע"ד הגיל.
 תתתעה. אשרי אדם מסחה. ע"ד הגיל.
 תתתעו. ודיש ליקש מי. ע"ד הגיל.
 תתתעז. בקשו להכב. ע"ד הגיל.
 תתתעח. לא יהיה אדם. להתרחק מן
 השקר.
 תתתעט. גרי הוא אמר. להתרחק מן
 השבועה.
 תתתפ. בקהל אחד נתנו. ע"ד הגיל.
 תתתפא. מי ששרוי בצער. ע"ד הנדירים.
 תתתפב. כתיב טוב אשר. ע"ד הגיל.
 תתתפג. הפתכיון לומר. ע"ד הגיל.
 תתתפד. אם יבוא לפני חכם. ע"ד הגיל.
 תתתפה. אע"פ שאמרו חכם. ע"ד הגיל.
 תתתפו. כתיב בסוף מלאכי. ע"ד החרמות.
 תתתפז. וימעלו בני ישראל. ע"ד הגיל
 ועל דבר העונשין.
 תתתפח. ומשומדים לפת חיים. ע"ד הגיל.
 תתתפס. דברת תורה כנגד. ע"ד הגיל.
 תתתפז. ויאל שאל את העם. על דבר
 השבועה והחרמות.
 תתתפא. למה בימי דורות. ע"ד הגיל.
 תתתפב. מעשה באדם אחד. ע"ד הגיל.
 תתתפג. רשאין בני העיר. על דבר תקנת
 הצבור.
 תתתפד. כשהצבור נחרין חרם. על דבר
 הגיל.
 תתתפה. לא יתמוס אדם עם. ע"ד הגיל.
 תתתפז. אין נחרין ב. ע"ד החרמות.
 תתתפח. והחון אל יאמר. ע"ד הגיל.
 תתתפח. קללת חכם אטילו. ע"ד הגיל ועל
 דבר הקללות.
 תתתפס. במקום אחד היו. ע"ד הגיל.
 תתתק. בעיר אחת עשו. ע"ד הגיל.
 תתתקא. במקום אחד נתקבצו. ע"ד הגיל.
 תתתקב. כשמישמיין הקהלות או. על דבר
 הגיל.
 תתתקג. לא ידור אדם. ע"ד הגיל.
 תתתקד. במקום שיש עשירים. ע"ד גולה
 וערעורים.
 תתתקה. בני האדם. ע"ד שצריך ללכת
 בדרך טובים.
 תתתקו. ישראל שודים. על דבר שמירת
 העיר.
 תתתקז. כתיב אליקים. לשנוא את עושי
 רשעה.
 תתתקח. גם אלה לחכמים. ע"ד הדיינים.
 תתתקט. אדם חכם שמתפרנס. ע"ד הגיל.
 תתתקי. מי שעוסק ברצון. ע"ד הגיל.
 תתתקיא. אם יבא דין. ע"ד הגיל.
 תתתקיב. משקר תרחק. ע"ד הגיל.
 תתתקיג. אם אדם נעשה. ע"ד הגיל.
 תתתקיז. המבייש את הזקן. ע"ד הגיל.
 תתתקסו. איש אחד ידע. ע"ד הגיל.
 תתתקסז. כתיב ואהבת לרעך. ע"ד הדין.

סימן
 תתתקז. בספרי אמר לא. ע"ד הדיינים.
 תתתקח. מעשה באשה אחת. ע"ד הגיל.
 תתתקיט. אחד מבצלי דינין. ע"ד הגיל.
 תתתקכ. בתורה ובנביאים. על דבר
 העונשין.
 תתתקכא. אדם שקרובו. ע"ד החשד.
 תתתקכב. אם היה לך. להתרחק מן
 התנופה.
 תתתקכג. זקן אחד היה. שצריך להיות
 נקי מאלחים ואדם.
 תתתקכד. כתיב עם אשר. שיש ליטול
 עצה מלפני חכם.
 תתתקכה. אם תלמיד חכם. ע"ד הגיל.
 תתתקכו. אל יטול אדם. על דבר שיתחבר
 עם צדיקים חכמים.
 תתתקכז. מעשה בבלך. ע"ד שונא מתנות
 יחיה ובגיל.
 תתתקכח. לא יתרחק אדם אחד. על דבר
 שיטול עצה מחכם.
 תתתקכט. אל תבא לעצה. ע"ד הגיל.
 תתתקל. אם אמרו לאדם. ע"ד לחקיד
 את הצדיקים.
 תתתקלא. אם יאמר לך. ע"ד בימול תורה
 וע"ד שבועות.
 תתתקלב. ראובן שנטל עצה. ע"ד העצות.
 תתתקלג. ומעשה ביועץ אחד. ע"ד הגיל.
 תתתקלד. חכם שיעץ לאחרים. ע"ד הגיל.
 תתתקלה. אם יבא אצלך. להתרחק מלנות
 שפתים.
 תתתקלה. כתיב בספר יחזקאל. על דבר
 העצות.
 תתתקלו. אדם שאין דבריו. ע"ד התוכחה.
 תתתקלת. כשאדם יודע. ע"ד הגיל.
 תתתקלט. כתיב רש ועושר. ע"ד להתרחק
 מן השררה.
 תתתקמ. אם רואה אדם. ע"ד הגיל.
 תתתקמא. כתיב תחנונים. ע"ד התמנות
 בכלל.
 תתתקמב. כתיב ויהי כהפנתו. על דבר
 המלכים.
 תתתקמג. אם תראה פרנס. להתרחק מן
 הגאות.
 תתתקמד. אחד היה מתגאה. ע"ד הגיל.
 תתתקמה. מי שחקבית מספיק. על דבר
 העושר שנתן ח' לתאדם.
 תתתקמו. כתיב אשר נתנו. ע"ד הערננים
 המתנאים.
 תתתקמו. אחד היה מוחזק. ע"ד הגיל.
 תתתקמז. כתיב ושם אלהים. להתרחק
 מע"ז.
 תתתקמט. רוב בני אדם. ע"ד הגיל.
 תתתקנ. האב שיש לו. ע"ד הגיל.
 תתתקנא. אחד ירש. ע"ד הגיל.
 תתתקנב. אשה אחת יתדיתה. ע"ד הגיל.
 תתתקנג. כשבא אדם לעשות. ע"ד הגיל.
 תתתקנד. בכל דרכיך דעהו. ע"ד הגיל.
 תתתקנה. כשאמר לא ראייתם. ע"ד הגיל.
 תתתקנו. מעשה בחסיד אחד. ע"ד הגיל.

סימן	סימן	סימן	סימן
תתקננו.	תתרג.	כבר היו זקנים. עיר השבועות.	רחמים.
תתקנת.	תתרו.	ראובן ושמעון. עיר הגיל.	תתרטא.
תתקנט.	תתרת.	אם קרא את. עיר הגיל.	ומכשפים וקוסמים.
תתקס.	תתרו.	אע"פ שבתרים מתיים. על רכר הגיל.	תתרטט.
			ושאלו עוד לחכם. עיר הגיל.
תתקסא.	תתרו.	בעיר אחת היו. עיר החרם.	תתרטג.
			הקביה ברא את. עיר הגיל.
תתקסב.	תתרת.	ראובן אמר. עיר נקימה ונסירה.	תתרטגא.
			אם על ירי. עיר הגיל.
תתקסג.	תתרט.	ראובן הלוח לשמעון. להתרחק מהזיק לחבירו.	תתרטגב.
			צדק צדק. עיר הגיל.
תתקסד.	תתרי.	כתיב לא תוכל. עיר הגיל.	תתרטגד.
			כתיב חבלים נפלו. על דבר
תתקסה.	תתריא.	שנים היו בתיהם. עיר הגיל.	המלאכים וחמטונים ומגיל.
			תתרטגה.
תתקסו.	תתריב.	לאחד היו לו. עיר הגיל.	תתרטגו.
			דע כמה עונש. עיר הגיל.
תתקסז.	תתריג.	איש שראוה שני. על דבר להציל את מפתן חבירו.	תתרטגא.
			לאחד ביקשו. עיר הגיל.
תתקסח.	תתריה.	לא תשים רמים. להתרחק מלגרום היקף לחבירו.	תתרטגב.
			אין מלפדים את השם. על דבר הגיל.
תתקסט.	תתרטו.	אמרינן בחלק. עיר מדה כנגד מדה.	תתרטגג.
			אם יש לו לאדם. עיר הגיל.
תתקסא.	תתרטז.	בבית אחד היו. עיר להציל את מפתן חבירו.	תתרטגד.
			חכם אחד למד. עיר הגיל.
תתקסב.	תתריז.	אחד היה רואה. עיר להציל את חבירו מן העבירה.	תתרטגה.
			יש דברים שהם. עיר המויקים.
תתקסג.	תתריח.	האוכל תרומה בשוגג. על רכר התשובה.	תתרטגו.
			אילו היה נמצא. עיר הגיל.
תתקסד.	תתריט.	אחד ראה שבתרים. על רכר הגנבים.	תתרטגא.
			כתיב ומקניהם. עיר הגיל.
תתקסה.	תתריכ.	ראובן ידע ששמעון. עיר הגיל.	תתרטגב.
			עת שמיני חלאים. עיר הגיל.
תתקסו.	תתריכא.	שלשה היו בעיר. על דבר השבועה.	תתרטגג.
			אחד יהודי היה. עיר שכן רע.
תתקסז.	תתריכב.	ראובן היה עשיר. עיר הגוים.	תתרטגד.
			בני אדם שהיו. עיר הגיל.
תתקסח.	תתריכג.	אחד שאל לחכם. עיר הגיל.	תתרטגה.
			יהודי שיושב על. עיר הגיל.
תתקסט.	תתריכד.	ראובן שביקש. עיר נאמנות.	תתרטגו.
			אחד בא למכור. עיר הגיל.
תתקסא.	תתריכה.	אל יתה אדם. עיר הגיל.	תתרטגא.
			אם ראובן קונה. עיר הגיל.
תתקסב.	תתריכז.	דע אע"פ שאמרו. עיר הגיל.	תתרטגב.
			צדיק אמר מעם. עיר הגיל.
תתקסג.	תתריכח.	במזמור י"ב למנצח. עיר הגיל.	תתרטגג.
			אל תדור נדר. להתרחק מן הנדורים.
תתקסד.	תתריכט.	כתיב שומר פיו. על דבר שלא לפתוח פה לשון.	תתרטגד.
			אחד היה רגיל. עיר הגיל.
תתקסה.	תתריכס.	אל יאמר אדם. עיר הגיל.	תתרטגה.
			לאשה אחת היה. עיר הגיל.
תתקסו.	תתריכסא.	במקום היו. עיר שלא לקלל ולא וצער שום אדם.	תתרטגו.
			אמר רב וישבי. עיר הגיל.
תתקסז.	תתריכסב.	אחד היה מתבוא. עיר הגיל.	תתרטגא.
			אם רואה אדם. עיר הגיל.
תתקסח.	תתריכסג.	תנו רבנן שלשה. עיר הגיל.	תתרטגב.
			שאל אחד לחכם. עיר הגיל.
תתקסט.	תתריכסד.	כשיצאו ר' שמעון. עיר הגיל.	תתרטגג.
			אשה שמקשה. עיר הגיל.
תתקסא.	תתריכסה.	אשה שיושבת על. עיר לבקש	תתרטגד.
			אחד רע לא. עיר הגיל.
תתקסב.	תתריכסו.	אחד יהודי טוב. עיר החרם.	תתרטגה.
			איש אחד היה. עיר הגיל.
תתקסג.	תתריכסז.	יהודי אחד העלילו. עיר הגיל.	תתרטגו.
			כתיב נשבעתי. עיר הגיל.
תתקסד.	תתריכסח.	כתיב לא תשא. עיר הגיל.	תתרטגא.
			שר אחד אמר. עיר הגיל.
תתקסה.	תתריכסט.	שר אחד היה. עיר הגיל.	תתרטגב.
			בעיר אחת היה. עיר החרם.

סימן תתתצא. איש אחד היה ע"ד תג"ל.
 תתתצב. רב אחד היה ע"ד תג"ל.
 תתתצג. אמר ליה ר"ל, ע"ד תג"ל.
 תתתצד. כתיב ולא אבה ע"ד תג"ל.
 תתתצה. הוולך לארץ מרחקים על דבר תג"ל.
 תתתצו. מותר ללמוד קטנים על דבר תג"ל.
 תתתצז. כתיב לא ירדנו על דבר שלא לצער את האדם.
 תתתצח. כתיב ותמר את ע"ד תג"ל.
 תתתצט. אחד לא היה ע"ד תג"ל.
 תתתד. כתיב אם שכיר, להתרחק מן העבירה.
 תתתשא. אע"פ שכתיב ע"ד לימוד תורה לשנים.
 תתתשב. מטונג שאלה לר' ע"ד תג"ל.
 תתתשג. אחד שאל לחכם ע"ד תלמוד תורה.
 תתתשד. מעשה בתלמיד אחד, על דבר תג"ל.
 תתתשה. אחד תלמיד שאל ע"ד תג"ל.
 תתתשו. מעשה באחד שהיה על דבר התפלות.
 תתתשי. יהא אדם תג"ל, ע"ד תג"ל.
 תתתשז. ניתנו האותיות ע"ד תג"ל.
 תתתשט. התורה בארץ ע"ד התורה.
 תתתשך. יש אותיות שהם ע"ד האותיות.
 תתתשא. צדי קרי' ע"ד תג"ל.
 תתתשב. כתיב אם תבקשנה ע"ד תג"ל הרשעים.
 תתתשג. על זאת יתפלל ע"ד הנסיונות.
 תתתשד. כתיב ויאמר אני ע"ד המלאכים ודמוים.
 תתתשז. במצרים בא אחד, ע"ד תלמוד תורה.
 תתתשח. באותה עשה שגור, על דבר גיורת הקב"ה.
 תתתשך. לולא האמנתי לראות, על דבר הרשעים והפרעניות.
 תתתשט. כי כי כלי, ע"ד מזה כנגד מדה.
 תתתשצ. כי חזי, ע"ד המצות ומתן שכר.
 תתתשא. ואהבת את ה' ע"ד הנסיונות.
 תתתשב. אמרינן במסכת ערכין, ע"ד ארץ ישראל.
 תתתשג. אם מראין לראובן, על דבר החלומות.
 תתתשד. יש חלום שאדם ע"ד תג"ל.
 תתתשה. אחד חסה תולך, ע"ד תג"ל.
 תתתשז. מעשה באחד שאמר, על דבר תג"ל.
 תתתשח. אחד היה מתגשגש להתרחק מן הגאות.
 תתתשט. התלמידים היו יושבים ע"ד הבנים.
 תתתשא. כתיב בשכר הימים, על דבר תג"ל.

סימן תתתשכח. אחד היה כונה ע"ד בית חכמת.
 תתתשכט. ולא ישוררו תצבור, על דבר העניים.
 תתתשד. במקום אחד נהרגו, על דבר קידוש השם.
 תתתשלג. כתיב כעצמים, ע"ד תג"ל.
 תתתשלב. סכין אחד מצאו, ע"ד תג"ל.
 תתתשלג. בית שנהרגו בו, ע"ד תג"ל.
 תתתשלד. כתיב מה בצע כי, ע"ד תג"ל.
 תתתשלה. אמרו ליה עכנא, ע"ד קבורת.
 תתתשלו. שאלו לתלמיד חכם, ע"ד תג"ל.
 תתתשלו. בדולי תלמיד, ע"ד תג"ל.
 תתתשלה. אחד צוה לקבורה, ע"ד תג"ל.
 תתתשלט. אל תהי צדיק, ע"ד תג"ל.
 תתתשמ. על אחד חזרימו, ע"ד תג"ל.
 תתתשמא. כתיב עת לעשות, ע"ד תג"ל.
 תתתשמב. כשיש דבר בעיד, ע"ד תג"ל.
 תתתשמג. כתיב מי יודע, ע"ד הגשמות.
 תתתשמד. אחד לא ראה, על דבר הצל כהושענא רבת וע"ד הצדקות.
 תתתשמה. רב אחד ראה, על דבר יום הכפורים.
 תתתשמו. נשמות יש להם, ע"ד הקברים.
 תתתשמו. דלא נימי לרב, ע"ד המתים.
 תתתשמה. הווא אמגושא דתורה, ע"ד תג"ל.
 תתתשמט. שילא בר אבינא, ע"ד תג"ל.
 תתתשמנ. פעמים שרות, ע"ד תג"ל.
 תתתשנא. לא יצוה הרב, ע"ד התולים.
 תתתשנב. אחד היה חולה, ע"ד תג"ל.
 תתתשנג. ראובן חלה והתענה, ע"ד תג"ל.
 תתתשנד. אחד מת אביו, ע"ד התענית.
 תתתשנה. אין אדם שצריכין, ע"ד תג"ל.
 תתתשנו. מעשה בחסיד אחד, על דבר הסגופים.
 תתתשנו. אחד ירא שמים, על דבר התלמידים.
 תתתשנה. חסיד אחד צוה, להתרחק מהן ודים.
 תתתשנט. מי שיש לו עבד, להתרחק מן העבירות.
 תתתשס. אחד צוה לבנו, ע"ד אכלות.
 תתתשסא. בבית אחד מה, ע"ד תג"ל.
 תתתשסב. אחד שונא לחבירו, על דבר המתים.
 תתתשסג. אין מביחין לראות, ע"ד תג"ל.
 תתתשסד. יצחק אבינו אמר, ע"ד ברכות חסד.
 תתתשסה. מעשה שהביאו לפני, על דבר תג"ל.
 תתתשסו. אחד צדיק היה, ע"ד הכשפים.
 תתתשסז. מי שנמה למות, ע"ד יציאת הנפש.
 תתתשסה. כתיב ואלתי ישראל, על דבר התפלות.
 תתתשסט. כשמכיאין לחכם, ע"ד תג"ל.
 תתתשע. גויים שבשני עיריות, על דבר תג"ל.

סימן תתתשעא. אם יש גוי, ע"ד בקשת רחמים.
 תתתשעב. מי שאביו משומד, על דבר המשומדים.
 תתתשעג. עשרה כסלנים, ע"ד התפלת.
 תתתשעד. ולא אבוא שמוע, ע"ד תג"ל.
 תתתשעה. בעיר אחת היו, ע"ד תג"ל.
 תתתשעו. אחד היה מדבר, ע"ד תג"ל.
 תתתשעז. אם אדם תובע, ע"ד תג"ל.
 תתתשעה. אדם השואל צרכיו, ע"ד תג"ל.
 תתתשעט. החכם ראה אחד, ע"ד תג"ל.
 תתתשס. מעשה באחד, ע"ד תג"ל.
 תתתשסא. אחד היה מתאחר, ע"ד תג"ל.
 תתתשסב. כתיב שא מרום, ע"ד תג"ל.
 תתתשסג. כשאדם מתפלל, ע"ד תג"ל.
 תתתשסד. חושב מעוסף כסלית, על דבר תג"ל.
 תתתשסה. ואדם כשמתפלל, ע"ד תג"ל.
 תתתשסו. וכשאמרים התנתיבה, ע"ד תג"ל.
 תתתשסז. כל מה שאדם, ע"ד הכותות.
 תתתשסה. והכניס בברכת, ע"ד ברכת כהנים.
 תתתשסט. כל מצוה שאדם, ע"ד המצות.
 תתתשצ. טוב לאדם שיחלל, על דבר התפלות.
 תתתשצא. צדיק אחד היה, ע"ד תג"ל.
 תתתשצב. אנוש מזער נשאר, על דבר העניים.
 תתתשצג. כיון שיש לעניים, ע"ד תג"ל.
 תתתשצד. אחד היה שונא, ע"ד קריאת חזרת.
 תתתשצה. כתיב ודיתם נקים, על דבר תג"ל.
 תתתשצו. מעשה בהילל חזקן, על דבר תג"ל.
 תתתשצז. חוקנים תראשוני, ע"ד תג"ל.
 תתתשצח. אחד היה מתקן, להתרחק מן המחלוקת.
 תתתשצט. אחד חזן היה, ע"ד תג"ל.
 תתתד. בל מי שמקבל, ע"ד תג"ל.
 תתתדא. יזהר אדם שלא, ע"ד החזנים.
 תתתדב. במקום אחד היו, ע"ד התפלות.
 תתתדג. כיון שכבר אמרו, ע"ד תג"ל.
 תתתדד. כתיב כשוסר, תג"ל ועל דבר התקיעת שופר.
 תתתדה. מי שחפץ שיחלל, ע"ד תג"ל.
 תתתדו. אדם שבתוך התפלה, על דבר תג"ל.
 תתתדז. אחד היה תולך, ע"ד תג"ל.
 תתתדח. לא יתכן כשאדם, ע"ד תג"ל.
 תתתדט. רבי עקיבא אמר, ע"ד תג"ל.
 תתתדז. כתיב ואהביו כצאת, על דבר תג"ל.
 תתתדא. מעשה בחסיד אחד, ע"ד תג"ל.
 תתתדב. מעשה בחסיד אחד, ע"ד תג"ל.
 תתתדג. כתיב ראה ריה, ע"ד תג"ל.
 תתתדד. אחד היה משיב, ע"ד תג"ל.
 תתתדו. אמרו לחכם אחד, ע"ד תג"ל.

סימן תתתקכ. משומד אחד רצה ע"ד הגיל.
 תתתקכ. אם אדם אהב ע"ד הגיל.
 תתתקד. לאחד היו לו ע"ד הרשעים.
 תתתקח. ומנין אם החזקת ע"ד הגיל.
 תתתקו. שאלו לחכם ראובן על דבר הצדקות.
 תתתקז. רבי המא ב"ד הניגא ע"ד הגיל.
 תתתקח. והכס צוח לבניו ע"ד תקנת רבים.
 תתתקט. אחד היה קונת תבואת ע"ד הגיל.
 תתתקי. חדר בחצר חבירו ע"ד לעשות חסד עם זולתו.
 תתתקיב. כתיב לא תשים על רבר הארתיים.
 תתתקיג. רבי ינאי ור' יונתן על דבר העניים.
 תתתקיז. כתיב אל תגזול ע"ד הגיל.
 תתתקיד. ראובן היה נותן ע"ד הגיל.
 תתתקסו. אדם שהוא קסוף על דבר הצדקות.
 תתתקסז. לא ילך נבאי ע"ד הגיל.
 תתתקסח. שני צדיקים חיו ע"ד הגיל.
 תתתקסח. שני עניים היו ע"ד הגיל.
 תתתקסז. כתיב כבוד את על דבר כיבוד אב ואם.
 תתתקכ. אחד היה עשיר ע"ד הגיל.
 תתתקכא. אחד היה מפורנס ע"ד הגיל.
 תתתקכב. מי שיצא מעיר ע"ד הגיל.
 תתתקכג. אחד היה מכבד ע"ד הגיל.
 תתתקכד. אם יתרו טוב ע"ד הגיל.
 תתתקכה. איש אחד בא ע"ד הגיל.
 תתתקכו. ראובן רצה להכות ע"ד הגיל.
 תתתקכז. אדם שיש לאביו ע"ד הגיל.
 תתתקכח. והא אמר אביי ע"ד הגיל.
 תתתקכט. אחד עשיר אמר ע"ד הגיל.
 תתתקכז. אחד היה עשיר ע"ד הגיל.
 תתתקכא. אבירות רבו ע"ד הגיל.
 תתתקכב. לא יחסא תאדם ע"ד הגיל.
 תתתקכג. כתיב שם עולם ע"ד הצדיקים.
 תתתקכד. כתיב את יראי ח' ע"ד כיבוד ת"ת.
 תתתקכז. מה שרבו נמילאל ע"ד הגיל.
 תתתקכז. תא שמע דאמר ע"ד הגיל.
 תתתקכז. כתיב אורה ימים ע"ד הגיל וע"ד הצדקת.
 תתתקכח. כתיב הנה אנכי ע"ד הצדיקים.
 תתתקכט. מעשה בחסיד ע"ד הספרים.
 תתתקכ. אחד היה רצה ע"ד הגיל.
 תתתקכא. חייב אדם ליהודי ע"ד הגיל.
 תתתקכב. במגילת סתרים ע"ד התפילין.
 תתתקכג. המתקנים בגד פשתים ע"ד ס"ת.
 תתתקכד. והלא רברים ק"ו ע"ד הגיל.
 תתתקכה. כתיב והוא עומד ע"ד הגיל.
 תתתקכו. אחד היה משים ע"ד הגיל.
 תתתקכז. אל יצניע אדם ע"ד הגיל.
 תתתקכז. ואומר להם אנחנו ע"ד הגיל.

סימן תתתנז. אחד הביא מן על דבר בשר וחלב.
 תתתנח. חיאלל חפל מבלי ע"ד בל תשקצו.
 תתתנט. שנים היו אחד לא רצה ע"ד הגיל.
 תתתס. איש אחד לא היה ע"ד הגיל.
 תתתסא. בכל מה שחכמים ע"ד ללכת בדרך טובים.
 תתתסב. בערב מסח ובפסה ע"ד החפץ.
 תתתסג. אם תראה ע"ד הברכות.
 תתתסד. בתחלה היו נכנסין על רבר שמירת שבת.
 תתתסה. אחד נתן צמר ע"ד שעסנו.
 תתתסו. אדם שלובש ע"ד הציצית.
 תתתסז. תנחומא בפרשת שרצים ע"ד תלמוד תורה.
 תתתסח. בציצית כתיב ע"ד הציצית.
 תתתסט. רצועות של תפילין על דבר התפילין.
 תתתע. כתיב זה אלי ע"ד הגיל.
 תתתעא. רבי ישכב חילק ע"ד עשיית המצות.
 תתתעב. כתיב ושבתם וראיתם ע"ד הגיל.
 תתתעג. אחד הלך לסודת ע"ד הגיל.
 תתתעד. כתיב אל תהי ע"ד הגיל.
 תתתעה. כל שהרבים צריכים על דבר הצדקה.
 תתתעז. בירושלמי אמר ע"ד הגיל.
 תתתעז. ראובן היה עני ע"ד הגיל.
 תתתעה. לאחד נשלח כסף ע"ד הגיל.
 תתתעט. אחד בא אצל ע"ד הגיל.
 תתתס. אחד נדר לתת ע"ד הגיל.
 תתתסא. מעשה באיש אחד ע"ד הגיל.
 תתתסב. כתיב היללך ור ע"ד הגיל.
 תתתסג. אחד אמר לחכם ע"ד הגיל.
 תתתסד. אחד היו לו ע"ד הגיל.
 תתתסה. רב אחד שלח ע"ד הגיל.
 תתתסו. כתיב קחו מאתכם ע"ד הגיל.
 תתתסז. אחד הלוח מעות ע"ד הגיל.
 תתתסח. ראובן שהיה עני ע"ד הגיל.
 תתתסט. ביד ראובן היה ע"ד הגיל.
 תתתצ. צוח הקב"ח לתת ע"ד הגיל.
 תתתצא. יש פעמים תלחאה ע"ד הגיל.
 תתתצב. הקביה גזר ע"ד הגיל.
 תתתצג. כתיב הרחוקים ע"ד הגיל.
 תתתצד. ראובן שאמר ע"ד הגיל.
 תתתצה. ראובן שאמר ע"ד הגיל.
 תתתצו. אם ישאלך אדם ע"ד הגיל.
 תתתצז. ראובן שלח לשמעון על דבר המצות.
 תתתצח. ראובן ראה את שמעון ע"ד הגיל וע"ד הצדקה.
 תתתצט. אם שמעון היה נהג על רבר הגיל.
 תתתק. אם נותנין לראובן ע"ד הגיל.
 תתתקא. משומד שנתן לצדקה ע"ד הגיל.

סימן תתתסז. מי שעכב ולא ע"ד התפלות תתתתיו.
 תתתתיה. אמרו וקנים וראשונים על רבר הגיל.
 תתתת"ט. אתו תרי בוסאטי על רבר הפיוטים.
 תתתתכ. יש פיוטים אם יתפללו ע"ד הגיל.
 תתתתכא. שנים כתבו תפלות ע"ד הגיל.
 תתתתכב. כתיב וישב אהרן ע"ד בקשת רחמים.
 תתתתכג. אחד היה מתענת ע"ד הגיל.
 תתתתכד. אין משיבין על הקללת ע"ד בשורה רעה.
 תתתתכה. בכית המקדש היו ע"ד בית הכנסת.
 תתתתכו. בית המקדש היה ע"ד הגיל.
 תתתתכז. כשבנין בית הכנסת על רבר הגיל.
 תתתתכח. כתיב ויגע במקום ע"ד הגיל.
 תתתתכט. למח נגור שאסתר ע"ד הגיל.
 תתתתל. במקום אחד היה ע"ד הגיל.
 תתתתלא. במקום אחד היה ע"ד הגיל.
 תתתתלב. אין יכולין מדין תורה ע"ד הגיל.
 תתתתלג. החכם ראה אחד ע"ד הגיל.
 תתתתלח. אחד היה משים ע"ד סה"ת.
 תתתתלט. שלשה עשר הקפות ע"ד הגיל.
 תתתתלו. אחד היה לו ע"ד האתרוג.
 תתתתלה. אחד היה לו ע"ד הגיל.
 תתתתלו. אחד היה לו על דבר קדושת השבת.
 תתתתלו. כתיב כוס ישועות על דבר בתמיז.
 תתתתלה. שלשה וזו אוכלין ע"ד הגיל.
 תתתתלט. אחד היה לו ע"ד הברכות.
 תתתתס. על הפן היה ע"ד הגיל.
 תתתתסא. לא יתחיל שליח בגיל וע"ד החרם.
 תתתתסב. אדם שנאמר לו ע"ד הגיל.
 תתתתסג. אדם ששכת ע"ד הגיל.
 תתתתסד. וכן אחד היה ע"ד הגיל.
 תתתתסה. הנה כי בן ע"ד הגיל.
 תתתתסו. אשר נתן לשכוי ע"ד הגיל.
 תתתתסז. הברכות שביד אדם ע"ד הגיל.
 תתתתסח. כתיב ברוך יהוה ע"ד המלאכים והשרים.
 תתתתסט. אחד היה שוחט על דבר כמיו הדם.
 תתתתנ. החכם ראה אחד ע"ד הגיל.
 תתתתנא. יהודי אחד היה לו ע"ד סכיני השחיטה.
 תתתתנב. השולח סכין לחבירו ע"ד הגיל.
 תתתתנג. אדם שראות על רבר שחיטה ובריקות.
 תתתתנד. אחד היה יודע ע"ד הגיל.
 תתתתנז. אחד היה עצר ע"ד הגיל.
 תתתתנו. אחד היה אוכל ע"ד הגיל.

סימן	סימן	סימן
תתתקטס.	תתתקצח.	תתתקטס.
למי שיש לו עיר הגיל.	מעשה היה בשעתו על דבר קידוש השם.	תתתקטס.
תתתקנב.	תתתקצט.	תתתקטס.
סופר אחד סיים עיר הגיל.	נשיאים ורוח וגשם על דבר הנדדים.	תתתקטס.
תתתקטא.	בארך אפים יפותה על רבר לכבד את העשיר.	תתתקטס.
תתתקטב.	תתתקרא.	תתתקטס.
כתיב מי יתן עיר הגיל.	דבש מצאת אכול על דבר התלמידים.	תתתקטס.
תתתקטג.	תתתקרב.	תתתקטס.
אחד כשהיה כותב עיר סתים.	ועוד מדבר באדם על דבר תאורחים.	תתתקטס.
תתתקנד.	תתתקרג.	תתתקטס.
אחד נשבר בו עיר הקולמסים.	הוקר רגלך על דבר ירדות ודעות.	תתתקטס.
תתתקנת.	תתתקרה.	תתתקטס.
כשיש חיכוך לאדם על דבר הגיל.	הוקר רגלך עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקנו.	תתתקרי.	תתתקטס.
החכם נכנס בבית עיר הגיל.	ראובן ושמעון שהיו על דבר החשד.	תתתקטס.
תתתקנז.	תתתקרו.	תתתקטס.
אחד תיקן עץ עיר הגיל.	מפץ חרב חזק עיר העדים.	תתתקטס.
תתתקנח.	תתתקרו.	תתתקטס.
אחד היה כותב עיר קדושת הספרים.	שן רועה ורגל להתרחק מן אנשים רעים.	תתתקטס.
תתתקנט.	תתתקרה.	תתתקטס.
כשהסופר כותב עיר קדושת השם.	מעדה בנה על דבר הנהגת האדם.	תתתקטס.
תתתקס.	תתתקרט.	תתתקטס.
אל ימור אדם עיר הגיל.	מעשה היה תבוא עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקסא.	תתתקרי.	תתתקטס.
אם חפץ הסופר עיר הגיל.	למה הוצרכו הנביאים על דבר הגיל.	תתתקטס.
תתתקסב.	תתתקריא.	תתתקטס.
כתיב וכתבו עליו עיר הגיל.	שמים לרום וארץ עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקסג.	תתתקריב.	תתתקטס.
אחד היה מעתיק עיר שצריך לקרוא קודם כפת.	מארי חלמך לשנאך על דבר נבוכדנאצר.	תתתקטס.
תתתקסד.	תתתקריג.	תתתקטס.
אמרינו בפרק עיר שבת.	כבוד אלהים הסתר על דבר הנהגת האדם.	תתתקטס.
תתתקסה.	תתתקריד.	תתתקטס.
לעולם יעסוק אדם עיר הגיל.	אם נעשה נס עיר הנסים.	תתתקטס.
תתתקסו.	תתתקרו.	תתתקטס.
האדם ההולך בדרך על דבר הגיל.	הגו סגים לכסף על דבר המלכות.	תתתקטס.
תתתקסז.	תתתקרטו.	תתתקטס.
כתיב וזכר את יתן עיר הגיל.	אל תריב עם על רבר הנהגת האדם.	תתתקטס.
תתתקסח.	תתתקרטז.	תתתקטס.
בני אדם הלכו עיר הגיל.	ראשית חכמה עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקסט.	תתתקטיו.	תתתקטס.
אם תגוים תפשו עיר הגיל.	ויאמר אהוד רבר עיר קדושת השם.	תתתקטס.
תתתקע.	תתתקטיא.	תתתקטס.
שנים שנתקוטטו עיר הגיל.	מי שיש לו ספר עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעא.	תתתקטלב.	תתתקטס.
כתיב והיית אך עיר הגיל.	למה אמר משה עיר הראיות.	תתתקטס.
תתתקעב.	תתתקטלג.	תתתקטס.
כימות ההמה שיש עיר הגיל.	אל יעמוד איש עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעג.	תתתקטלד.	תתתקטס.
זמן אחד נכנס עיר הגיל.	ועלו במות בעל עיר בלעם הקוסם.	תתתקטס.
תתתקעד.	תתתקטלה.	תתתקטס.
אדם שיש לו עיר הגיל.	וכנגד מחזה שדי עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעה.	תתתקטלו.	תתתקטס.
מעשה באחד שהיה עיר הגיל.	כאשר שבועה על דבר מכירת יוסף.	תתתקטס.
תתתקעז.	תתתקטלז.	תתתקטס.
לא יתענה אדם עיר הגיל.	חלומות סיפר יוסף עיר יוסף עם אחיו.	תתתקטס.
תתתקעח.	תתתקטלח.	תתתקטס.
דליקה היתה בשבת על דבר הגיל.	אין דבר שכתוב עיר תורתנו הקדושה.	תתתקטס.
תתתקעט.	תתתקטלט.	תתתקטס.
הגולד בשבת עיר הגיל.	דע לך כל מה עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעזט.	תתתקטלמ.	תתתקטס.
אחד חסיד עיר הגיל.	ארץ רוח ברצון עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעסא.	תתתקטלנ.	תתתקטס.
כשאומר בשבת עיר הגיל.	למה נכתבו הרבה עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעסב.	תתתקטלס.	תתתקטס.
זמן אחד היה עיר הגיל.	לאחר שמתו הנביאים עיר כי ספרי קודש.	תתתקטס.
תתתקעסג.	תתתקטלט.	תתתקטס.
למי שנשלח לו עיר הגיל.	למאן דאמר כן עיר הגיל.	תתתקטס.
תתתקעסד.	תתתקטלז.	תתתקטס.
מנחה כהן משיח על דבר הקרבנות.	שלשה דגין אותן עיר עוברי עבירה.	תתתקטס.
תתתקעסה.	תתתקטלז.	תתתקטס.
ארכעז שולחנת משה על רבר כיון שביום דן עיר יום הדין.	למה לתת למשה על דבר הלוחות.	תתתקטס.
תתתקעסו.	תתתקטלח.	תתתקטס.
בראש חשנה עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסז.	תתתקטלח.	תתתקטס.
אין ביום אחד עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסח.	תתתקטלח.	תתתקטס.
כי עשית משפט עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסט.	תתתקטלח.	תתתקטס.
כתיב ואם אדונים על דבר המלאכים הממונים.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסז.	תתתקטלח.	תתתקטס.
כתיב אלחי הרים עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסח.	תתתקטלח.	תתתקטס.
למה אמר נעשה עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסג.	תתתקטלח.	תתתקטס.
גום חב חלי עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסד.	תתתקטלח.	תתתקטס.
גום חב חלי עיר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסה.	תתתקטלח.	תתתקטס.
ומניד אעים שלגבי על דבר הגיל.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסז.	תתתקטלח.	תתתקטס.
מוכיה חכם עיר תתוכחה.	תתתקטלח.	תתתקטס.
תתתקעסח.	תתתקטלח.	תתתקטס.
כצנה שלג עיר חצדיקים.	תתתקטלח.	תתתקטס.

סימן	סימן	סימן
הגיל.	התתחשטו.	האדם.
תתתשנג. כתיב מגורת רשע. על דבר העתיד לבוא.	החכם שמע לאחד. עיר מצות פירי.	תתתרתע. כתיב מי זה האיש. עיר הגיל.
תתתשנד. כתיב לוימן זה יצרת. על דבר הגיל.	תתתשזו. התלמידים היה. עיר הגיל.	תתתרתעא. אשה לשלישי. על דבר גורת הקב"ת.
תתתשנה. כתיב ורחמי על. עיר כפוי טובת.	תתתשזי. בעיר אחת היתה. עיר ילד זנונים.	תתתרתעב. וכיוצא בבנים כן. עיר הגיל.
תתתשנו. כתיב מי תאנשים האלה. עיר בלעם ועיר צעביה.	תתתשזיט. עבד היה ליהודי. על דבר העבדים.	תתתרתעג. למה זימן הקב"ת. על דבר העורבים.
תתתשנז. למה אמר נעשה. עיר היצר.	תתתשכ. בסוף מסכת עדיות. על דבר המשפחה.	תתתרתעד. תאוכל תרומה. עיר התשובה.
תתתשנת. רבית אסרה תורה. על דבר הרבית.	תתתשכא. יש מזבח אחד. עיר הגיל.	תתתרתעה. אין חרשין. עיר נשואין.
תתתשנט. כיון שהיה אברהם. על דבר אברהם ושרה.	תתתשכב. שני משפדים אחיו. על דבר הגיל.	תתתרתעו. אחד היה חומר. עיר הגיל.
תתתשס. כמה אדע כי. עיר הגיל.	תתתשכג. כן שולח את. עיר הקירושין.	תתתרתעז. ראובן היה נהגה. עיר הגיל.
תתתשסא. אמרו שכני יעקב. עיר החרם.	תתתשכד. יש ענה יורשה. על דבר הענה.	תתתרתעח. כתיב עיריכם ימותו. על דבר הגיל.
תתתשסב. ותאמר לאה בנה. עיר גר בן יעקב.	תתתשכה. וכן יש ענה. עיר הגיל.	תתתרתעט. אחד היה עשיר. עיר הגיל.
תתתשסג. לא יוציא אדם. עיר הנהגת האדם.	תתתשכז. יש צדקה והנה. על דבר הצדקות.	תתתרתפ. מי שיש לו טיפול. עיר הגיל.
תתתשסד. מידות המעלות הם. על דבר הגיל.	תתתשכח. יש חסידות שהיא. על דבר הצדקות.	תתתרתפא. החכם ראה אחד. עיר הגיל.
תתתשסה. ויאמר יעקב אל ביתו. עיר הגיל.	תתתשכט. ויש חסידות. עיר הגיל.	תתתרתפב. אחד תורה לבניו. עיר הגיל.
תתתשסו. החכם נכנס בבית. עיר הגיל.	תתתשכט. יש שופט צדק. עיר הדינים.	תתתרתפג. אחד שאל לחכם. עיר הגיל.
תתתשסז. המנדל יתומים. עיר הינוך הבנים.	תתתשלא. יש טובה שמביאה. עיר הגיל.	תתתרתפד. ראובן שהפך ליתן. עיר הגיל.
תתתשסח. אם רואה אדם. עיר הנהגת האדם.	תתתשלב. יש חסד מלא. עיר הגיל.	תתתרתפה. רב אחד היה. עיר הגיל.
תתתשסט. מי שהוא בא מארץ. על דבר הגיל.	תתתשלג. יש לימוד אע"פ. עיר הגיל.	תתתרתפז. מעשה באדם אחד. עיר הגיל.
תתתשע. קהילה גדולה. עיר הגיל.	תתתשלד. יש משבח שהוא. עיר הגיל.	תתתרתפח. איש שמגרש אשתו. עיר הגט.
תתתשעא. כתיב אל תען. עיר הגיל.	תתתשלה. יש צניעות שטובה. עיר הגיל.	תתתרתפח. ראובן ביקש לשמעותו. על דבר הנשואין.
תתתשעא. אם יש דבר איסור. עיר הגיל.	תתתשלז. יש ענה וחסידות. עיר הגיל.	תתתרתפט. אחד המתין לחמיו. עיר הגיל.
תתתשעב. החכם היה רוחה. עיר מתי לקרב את החסידים.	תתתשלז. יש אהבה שאוהב. עיר הגיל.	תתתרתצ. ראובן היה לו. עיר הגיל.
תתתשעג. כתיב דברי חכמים. על דבר התוכחה.	תתתשלח. כתיב ככל לבבך. עיר עבדות הבורא.	תתתרתצא. כתיב ואם לא. עיר הגיל.
תתתשעד. אם נצחת הכרך. עיר הנצחון ועיר הנהגת האדם.	תתתשלט. יכול אדם לחטוא. על דבר הסינים והגוררים.	תתתרתצב. יהודי אחד צוה. עיר הגיל.
תתתשעה. אימתי צריך אדם. על דבר לתוציא את עצמו מן החשד.	תתתשס. הרי חסיד שאינו. על דבר החסידים.	תתתרתצג. אחד היו לו בנים. עיר הגיל.
תתתשעז. כתיב יוקח נא. עיר הגיל.	תתתשסא. אל תתי צדיק. עיר הגיל.	תתתרתצד. כתיב קחו נשים. עיר הגיל.
תתתשעז. אמרו עליו על. עיר הנהגת האדם.	תתתשסב. כל דבר שאדם. עיר הגיל.	תתתרתצה. אדם שיש לו. עיר הגיל.
תתתשעח. רועה שעשה תשובה. על דבר תשובה וגדלים.	תתתשסג. כתוב במסכת דרך ארץ. עיר התוכחה.	תתתרתצו. מי שיש לו בן. עיר הגיל.
תתתשעט. אין חסיד אלא. עיר החסידים.	תתתשמד. מעשה בחסיד אחד. על דבר החסידים.	תתתרתצז. מן העברה.
תתתשפ. כפרשה ויקרא גיה. על דבר הקרבנות.	תתתשמה. יהלך זר ולא פין. על דבר הגאווה.	תתתרתצח. כן אחד בא. עיר הגיל.
תתתשפא. כתיב לולא פני. על דבר התשובה.	תתתשמו. כל מי שהוא חכם. על דבר הצדיקים.	תתתרתצט. ועשית הטוב הישר. על דבר הנהגת האדם.
תתתשפב. כתיב ומרדו. על דבר משה רבנו.	תתתשמו. יותר מוב למי. עיר הגיל.	תתתרת. כתיב טוב אחרית. על דבר הנשואין.
תתתשפג. מעשה קרח ועדתו. עיר הגיל.	תתתשמז. כתיב ומצא חן. על דבר הנהגות האדם.	תתתרתא. אחד מכני טובים. עיר הגיל.
	תתתשמט. אמר וכן אחי. עיר התורה.	תתתרתב. האיש שמצוה לבנו. על דבר הגיל.
	תתתשנ. הנה אמרו יסורים. על דבר המצות ועל דבר מעשי ה' וגדולותיו.	תתתרתג. כתיב וישלחם מעל. על דבר הגיל.
	תתתשנא. רבי חגי בשם. עיר הגיל.	תתתרתד. כתיב לא אוכל. עיר הגיל.
	תתתשנב. ב' פעמים אלהי הרוחות. עיר	תתתרתה. כתיב כי התענית. עיר הגיל.
		תתתרתו. למה זכר עמון ומואב. על דבר דוד ומלך המשיח.
		תתתרתז. בחור חזק נתנו. עיר הנשואין.
		תתתרתח. החכם אמר עם אשתו. עיר הגיל.
		תתתרתט. רכי חנינו בן. עיר הגיל.
		תתתרתפ. יש שמאנד עצמו. עיר הגיל.
		תתתרתפא. לאחד חתכו אבן. עיר הגיל.
		תתתרתפב. אחד תלמיד בא. עיר הגיל.
		תתתרתפג. לא יחשוב הצדיק. עיר הגיל.
		תתתרתפד. אחד היה אמר. עיר הגיל.

לוח השוואת הסימנים מדפוס ברלין לדפוס בולוניה

ר בר *	ר בול *	ר בר	ר בול	ר בר	ר בול *
א	קנג	א	הר	ג	קעח
	מן ויש הטיד שלבו		מן ויש גול עד סוף		כל הסימן.
	הולך עד כל תימים		הסימן.		קעט
	רסא	כד	תר	גח	קעט
	מן אחוב לך את המצוח		כל הסימן.		קעט
	עד קלות ראש.	כח	תר		קעט
	קנד	כז	תר		קעט
	מן מצוח לשנות עד	כח	תר		קעט
	סוף הסימן.	כז	תר		קעט
ב	קנה	כח	א	גט	קעט
	עד שהרא מבוה יירשנו.		א		קעט
	קנו		א	ס	קעט
	מן ואם תראה ג' ע"ס		א		קעט
	הסימן.		ב		קעט
ג	קנו	כט	א		קעט
	כל הסימן.		א		קעט
ז	קנו	ל	א		קעט
	עד ודעת אלהים המצא.		ב		קעט
ת	קנה		ב		קעט
	מן יראת ה' שנאת רע		ב		קעט
	ע"ס הסימן.	לא	ב		קעט
ט	קנה	לב	ב		קעט
	כל הסימן.		ב		קעט
י	קנה		ב		קעט
	עד כל אילו הדכדים		ב		קעט
יא	קנה	לג	ב		קעט
	מכינים את הלב.		ב		קעט
	הקפה		ב		קעט
	מן ואם יבא אליך עד		ב		קעט
	כאותו לשון שהוא מבין.		ב		קעט
יב	קנה		ב		קעט
	עד כמציאתו הפך מאד.		ב		קעט
יג	קס		ב		קעט
	מן ואם באתה לידי		ב		קעט
	גסיון עד ורוח גכון		ב		קעט
	חדש בקרבי.		ב		קעט
	קסא		ב		קעט
	מן אם עמדה בגסיון		ב		קעט
	עד סוף הסימן.		ב		קעט
יד	קסג		ב		קעט
	מן אם נצחה עד סוף		ב		קעט
	הסימן.		ב		קעט
טו	קסד	לח	ב		קעט
	עד בין בעולם הבא.		ב		קעט
	קסה	לו	ב		קעט
	מן כתיב פוקד עד		ב		קעט
	ועודי עמן.		ב		קעט
	קסו		ב		קעט
	מן יש צדיקים עד רבש		ב		קעט
	וחמאת.	כא	ב		קעט
טז	קצז		ב		קעט
	מן ודע מי שמזכה עד		ב		קעט
	מהיר במלאכתו.	כב	ב		קעט
	חקצא	כג	ב		קעט
	מן מי שעושה זכות		ב		קעט
	גדול עד סוף הסימן.		ב		קעט
טז	חקכה		ב		קעט
	מן יותר טוב עד סוף		ב		קעט
	הסימן.		ב		קעט
יז	חקצב	מד	ב		קעט
	כל הסימן.		ב		קעט
יט	קסז	מה	ב		קעט
	עד כענין הזה.		ב		קעט
	חקצג	מו	ב		קעט
	מן כתיב קחו עד סוף		ב		קעט
	הסימן.		ב		קעט
כ	חקצד		ב		קעט
	כל הסימן.		ב		קעט
כא	חקצה	מז	ב		קעט
	עד ויהו תרבה לצדקת.		ב		קעט
	חקצו		ב		קעט
	מן אחד בא עד בצרכי		ב		קעט
	צבור.		ב		קעט
	חקצז		ב		קעט
	מן אחד גול עד סוף		ב		קעט
	הסימן.		ב		קעט
כב	חקצה	מט	ב		קעט
	עד נעשין לו כזכות.		ב		קעט
	חקצט	נ	ב		קעט
	מן אע"פ שלא הזכירו		ב		קעט
	עד סוף הסימן.		ב		קעט
כג	חקצט	נב	ב		קעט
	עד העדמת רבית.		ב		קעט

(*) ר בר, משמע, דפוס ברלין ע"פ כ"י פאריז. והוא ספר הסינים הנוכחי. ר בול, משמע, דפוס בולוניה. והוא ספר הסינים הנוצא הראשונה משנת ישרית.

לוח השוואת הסימנים מרפוס ברלין לרפוס בולוניה

שמן

ד בר	ד בול	ד בר	ד בול	ד בר	ד בול	ד בר	ד בול
תשצט	מז אותם צדיקים עד לכב כל.	תרכ	תתסה כל הסימן.	תרכ	תרכ	תשצט	מז אותם צדיקים עד לכב כל.
תתק	תתא עד והבדילו ה' לרעה. תתג מז ולא יתכן עד סוף הסימן.	תרכב	רעא	תרכב	תרכב	תתק	תתא עד והבדילו ה' לרעה. תתג מז ולא יתכן עד סוף הסימן.
תקכב	תת כל הסימן.	תרכט	קפא עד לא אמר לו תשובה. תקצח עד נעשו לו כזכות.	תרכט	תרכט	תקכב	תת כל הסימן.
תקכז	תשצב	תרכל	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכל	תרכל	תקכז	תשצב
תקכד	תתב	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקכד	תתב
תקלג	תתיג	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקלג	תתיג
תקלח	תתיז	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקלח	תתיז
תקלט	תתיח	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקלט	תתיח
תקמ	תתיט	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקמ	תתיט
תקמא	תתס	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקמא	תתס
תקמו	תתסב	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקמו	תתסב
תקמח	תתמג עד אלא כשאוכלו.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקמח	תתמג עד אלא כשאוכלו.
תקנג	תתנו מז ומצאי שכת ע"ס הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקנג	תתנו מז ומצאי שכת ע"ס הסימן.
תקנה	מז כל הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקנה	מז כל הסימן.
תקנו	תתנא עד קסנים ושחורים.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקנו	תתנא עד קסנים ושחורים.
תקסא	תתנג עד ברכה לבטלה. תתנג מז כאשר ימצא ע"ס הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקסא	תתנג עד ברכה לבטלה. תתנג מז כאשר ימצא ע"ס הסימן.
תקסב	תתנג עד לומר חלין. תתגר מז אמרו לאדם עד השאר.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקסב	תתנג עד לומר חלין. תתגר מז אמרו לאדם עד השאר.
תקסד	תתנה כל הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקסד	תתנה כל הסימן.
תקסה	נח	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקסה	נח
תקע	תתמט	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקע	תתמט
תקעא	תתג	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקעא	תתג
תקעז	תתמו	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקעז	תתמו
תקעח	תתמח	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקעח	תתמח
תקעט	שפב	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקעט	שפב
תקמד	תתקעח	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקמד	תתקעח
תקטו	קח עד כמת מצות.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקטו	קח עד כמת מצות.
תקמח	רסא עד קלות ראש. קנד מז מצות לשנות ע"ס הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקמח	רסא עד קלות ראש. קנד מז מצות לשנות ע"ס הסימן.
תקצא	קכב כל הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקצא	קכב כל הסימן.
תקצה	תתנח	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקצה	תתנח
תקצו	תתנט	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקצו	תתנט
תקצז	תתס	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקצז	תתס
תקצח	רסב	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקצח	רסב
תקצט	רסב	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תקצט	רסב
תר	רסנג	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תר	רסנג
תרא	רסד	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרא	רסד
תרב	רסד כל הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרב	רסד כל הסימן.
תרג	תתסא	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרג	תתסא
תרד	תתסב עד והצילם מז הדליקת. תתסג מז ומת מצות עד סוף הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרד	תתסב עד והצילם מז הדליקת. תתסג מז ומת מצות עד סוף הסימן.
תרו	רסה כל הסימן.	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרו	רסה כל הסימן.
תרח	רסו	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרח	רסו
תרט	רסז	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרט	רסז
תרי	רסח	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תרי	רסח
תריג	רסה	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תריג	רסה
תריז	תתסד	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תריז	תתסד
תריח	רסט	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תריח	רסט
תריט	רע	תרכט	תקצט מז אע"פ עד נחזן לו.	תרכט	תרכט	תריט	רע
ד בר	ד בול	ד בר	ד בול	ד בר	ד בול	ד בר	ד בול
תתקכח	כל הסימן.	תתקכח	כל הסימן.	תתקכח	כל הסימן.	תתקכח	כל הסימן.
תתקכט	"	תתקכט	"	תתקכט	"	תתקכט	"
תתקכו	"	תתקכו	"	תתקכו	"	תתקכו	"
תתקכז	"	תתקכז	"	תתקכז	"	תתקכז	"
תתקכח	"	תתקכח	"	תתקכח	"	תתקכח	"
תתקיט	"	תתקיט	"	תתקיט	"	תתקיט	"
תתקכו	"	תתקכו	"	תתקכו	"	תתקכו	"
תתקכו	"	תתקכו	"	תתקכו	"	תתקכו	"
תתקכו מז ואם נפלו עד סוף הסימן.		תתקכו מז ואם נפלו עד סוף הסימן.		תתקכו מז ואם נפלו עד סוף הסימן.		תתקכו מז ואם נפלו עד סוף הסימן.	
תתקלח כל הסימן.		תתקלח כל הסימן.		תתקלח כל הסימן.		תתקלח כל הסימן.	
תתקלו עד שלא נכתב שם.		תתקלו עד שלא נכתב שם.		תתקלו עד שלא נכתב שם.		תתקלו עד שלא נכתב שם.	
תתקלה כל הסימן.		תתקלה כל הסימן.		תתקלה כל הסימן.		תתקלה כל הסימן.	
קמב (בשניים רביים).		קמב (בשניים רביים).		קמב (בשניים רביים).		קמב (בשניים רביים).	
רפא כל הסימן.		רפא כל הסימן.		רפא כל הסימן.		רפא כל הסימן.	
תתמג עד האגיונות.		תתמג עד האגיונות.		תתמג עד האגיונות.		תתמג עד האגיונות.	
תתמב מז ולא יעכב עד סוף הסימן.		תתמב מז ולא יעכב עד סוף הסימן.		תתמב מז ולא יעכב עד סוף הסימן.		תתמב מז ולא יעכב עד סוף הסימן.	
תתמו מז וכשיכתוב עד סוף הסימן.		תתמו מז וכשיכתוב עד סוף הסימן.		תתמו מז וכשיכתוב עד סוף הסימן.		תתמו מז וכשיכתוב עד סוף הסימן.	
תתמח עד בשם ה' זה ספר.		תתמח עד בשם ה' זה ספר.		תתמח עד בשם ה' זה ספר.		תתמח עד בשם ה' זה ספר.	
קלו כל הסימן.		קלו כל הסימן.		קלו כל הסימן.		קלו כל הסימן.	
רפב		רפב		רפב		רפב	
תתמד		תתמד		תתמד		תתמד	
תתמח עד אתה בחרתנו (בשניים).		תתמח עד אתה בחרתנו (בשניים).		תתמח עד אתה בחרתנו (בשניים).		תתמח עד אתה בחרתנו (בשניים).	
תתמו מז וכן כל כיוצא עד סוף הסימן.		תתמו מז וכן כל כיוצא עד סוף הסימן.		תתמו מז וכן כל כיוצא עד סוף הסימן.		תתמו מז וכן כל כיוצא עד סוף הסימן.	
תתצו כל הסימן.		תתצו כל הסימן.		תתצו כל הסימן.		תתצו כל הסימן.	
תתצה		תתצה		תתצה		תתצה	
תתצ		תתצ		תתצ		תתצ	
תתצו		תתצו		תתצו		תתצו	
תתצא		תתצא		תתצא		תתצא	
תתמט		תתמט		תתמט		תתמט	
תתסט		תתסט		תתסט		תתסט	
תתצב		תתצב		תתצב		תתצב	
תתצכ		תתצכ		תתצכ		תתצכ	
תתצג		תתצג		תתצג		תתצג	
תתצג		תתצג		תתצג		תתצג	
עד והשאר אחריו ברכת.		עד והשאר אחריו ברכת.		עד והשאר אחריו ברכת.		עד והשאר אחריו ברכת.	
תתצד מז אמרו צדיק כי טוב.		תתצד מז אמרו צדיק כי טוב.		תתצד מז אמרו צדיק כי טוב.		תתצד מז אמרו צדיק כי טוב.	
תתצד כל הסימן.		תתצד כל הסימן.		תתצד כל הסימן.		תתצד כל הסימן.	
תתצד		תתצד		תתצד		תתצד	
תתצו עד אל תזלזל בו.		תתצו עד אל תזלזל בו.		תתצו עד אל תזלזל בו.		תתצו עד אל תזלזל בו.	
רמג כל הסימן.		רמג כל הסימן.		רמג כל הסימן.		רמג כל הסימן.	
רפד		רפד		רפד		רפד	
תתקלט		תתקלט		תתקלט		תתקלט	
תתקמ		תתקמ		תתקמ		תתקמ	
תתקמא מז לא יוליך אדם עד סוף הסימן.		תתקמא מז לא יוליך אדם עד סוף הסימן.		תתקמא מז לא יוליך אדם עד סוף הסימן.		תתקמא מז לא יוליך אדם עד סוף הסימן.	
תתקמא כל הסימן.		תתקמא כל הסימן.		תתקמא כל הסימן.		תתקמא כל הסימן.	
רפת		רפת		רפת		רפת	
רפו עד התכמה ומסר.		רפו עד התכמה ומסר.		רפו עד התכמה ומסר.		רפו עד התכמה ומסר.	
רפו מז אל תקנא עד סוף הסימן.		רפו מז אל תקנא עד סוף הסימן.		רפו מז אל תקנא עד סוף הסימן.		רפו מז אל תקנא עד סוף הסימן.	
תתקמג מז אם עסק אדם עד סוף הסימן.		תתקמג מז אם עסק אדם עד סוף הסימן.		תתקמג מז אם עסק אדם עד סוף הסימן.		תתקמג מז אם עסק אדם עד סוף הסימן.	
תתקמד כל הסימן.		תתקמד כל הסימן.		תתקמד כל הסימן.		תתקמד כל הסימן.	
תשכט		תשכט		תשכט		תשכט	
תשל		תשל		תשל		תשל	
תשלא		תשלא		תשלא		תשלא	
תשלב		תשלב		תשלב		תשלב	
תשלב		תשלב		תשלב		תשלב	
תשלה		תשלה		תשלה		תשלה	
תשלו		תשלו		תשלו		תשלו	
תשלו		תשלו		תשלו		תשלו	
תשלה		תשלה		תשלה		תשלה	
תשלט		תשלט		תשלט		תשלט	
תשמ		תשמ		תשמ		תשמ	
תשמח		תשמח		תשמח		תשמח	
תשמט		תשמט		תשמט		תשמט	

רשימת המקורות והענינים בהש"ס בבלי והירושלמי ובספרים שונים

שהזכאו בספר משנת אברהם שעל הספר חסידים

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
	ב ר כ ו ת							
ג.	מכאן ואילך היה מתגבר	קמ	לד.	רשי"י ד"ה עשרתם	ל	לד.	רשי"י ד"ה עשרתם	ל
ה.	בתר גבא גבוב	עח	מ.	תין מבית המרחץ	לב	מ.	תין מבית המרחץ	לב
ת.	על תמילתי שתתא סמיכה למיטתי	רפח	מא.	מותר לאמרן בלשון הקודש	קכג	מב.	נחלה של מתבת	רצא
ו.	מסיעה גסה	יט	מו.	רשי"י ד"ה התופר נטא	יט	מט.	הדוד יתבי	קטב
ז.	צדיק גמור	קץ	מט.	קרקפתא דלא מנה תמילין	לו	מט.	הם זרעו	יט
ט.	ולא פסיק תוכא	קפא	מט.	הם זרעו	יט	נג.	אדם דאית לי' מולא	קנח
יב.	כל שאפשר לו לבקש רחמים	רנ	נה.	אין יסורין בלא עון	ר	נה.	לא מקבלי מינאי	קסה
יג.	בשלמא הוא מסתר	קב	נה.	תוספות ד"ה אע"ם	נה	סא.	מולא דהאי גברא	קנח
יז.	רשי"י שלומד לקנטר	צו	סא.	ואם יצא אינו חיוב	נט	סג.	למיימינים בת אורן ימים	גב
יז.	ערום ביראה רשי"י	קסט	סד.	רשי"י מים חיים לוב	רסה	סז.	ורבים מבקשים עליו רחמים	רנ
יז.	דלא איגיד גיורא	רלה	סז.	קעבר משום כל תשחית	טב	ע.	דברים הרברים	קטב
יט.	מדלנין היינו עיג ארונות	סב	עג.	המבריד והמרכיב	רצא	עג.	הנא הקוצר והבוצר	א
כ.	לא גרסינן מצות עשה רשי"י קצו רה	רה	עג.	תוס' ד"ה וצריך להם	כב	עד.	רשי"י ד"ה וכי מותר לאמות	פא
כב.	מכילה במים חיים	רסה	ער.	מאן דעביד חביאתא	יג	עד.	הטה צמר שע"ג בהמה	כ
כב.	נהגו עלמא כר"י בן כהירא	קד	עה.	רשי"י ד"ה להבין	קלג	עה.	זה חומר במחוק מכסתב	מב
כג.	רשי"י ד"ה עם מעותיו	מה	עה.	ולחייב נמי משום נטילת נשמה	מ	עה.	תוספות ד"ה מה פטיש	ריג
כד.	קריאת שמע	לו	פס.	דל תרתי סרי	קכג	צ.	מקס ספרים טעון גניזה	סא
כה.	חיה עומר בתמילח	גו	צא.	את החי במטה	כג	צא.	תרתי דתרי	מב
כו.	תוספות ד"ה רב תוספות שבת	נג	צב.	המוציא במגעלו	כה	צב.	המוציא אוכלין במיו	ח
לד.	לעושה פרקמטיא לת"ח	ג	צב.	שכן משא בני קהת	טו	צב.	ימין ושמאל אורח ארעא	מב
לד.	אין בין עולם הזה	רטו	צג.	רשי"י שאינה צריכה לנטות	טו	צג.	הנטל צמרניו זו כוון	כ
מ.	עיקר אילן מארעא	כג	צד.	רשי"י אין גניזה אלא בצמר	כ	צד.	תוס' ד"ה שתחי נושא את עצמו יד	יד
מה.	זימן על עמי תארץ	רצג	צה.	כחלת משום צובע	ג	צה.	רשי"י ואית דאמרי	כב
מו.	תוספות ד"ה מר זוטרא	ר	צח.	ולמה רסליק אדעתן	צ	צח.	חלב פקיד ועקיר	צ
מו.	איזה עם תארץ	צה	צח.	יריעות עליונות	כב	ק.	כחו בכרמלית	ק
נר.	עוג משה הרנו	רב	ק.	תחילתו דודן	קטו	קב.	רשי"י ד"ה אתאן ללכתין	קטו
גה.	שלתנו של אדם מכפר	נה	קג.	למאי חוי	יח	קג.	גמלך עליה	לב
גז.	דירח נאה מרחיבה דעתו	קנח	קג.	רשי"י בשני ספניות	מב	קג.	כותב דרך כתיבה	מב
סא.	יש לך אדם שממינו חביב עליו רז	רו	קד.	אות אחת נוטריקין	מא	קד.	אות אחת נוטריקין	מא
סב.	שמראה בח טעמי תורה	גו						
סג.	באתר דאית גבר	קכ						
	ש ב ת							
ד.	תוס' ד"ה קודם שיבא	קלה						
ת.	ידו של אדם	ס						
יא.	אבל אינו מפסיק לקיש	צה						
יב.	אל ישאל אדם צרכיו	קכד						
יד.	רשי"י לידו פסידא	מד						
טו.	וישבה לח בחניות	קכא						
יז.	אין פוסין מצודות	יד						
יז.	אין פוסין מצודות	יד						
יח.	פוסקין מים לגינה	י						
יט.	אין מפליגין כספינה	ד						
כא.	משום חלב שאינו מהותך	ק						
כג.	גר ביתו וקידוש היום	לא קצו						
כה.	ותזנה משלום גמשי	לא						
כה.	תוספות ד"ה חדלקת הנר	ל						
כה.	תוספות ד"ה חובה	קצט						
כה.	תחש שהיה בימי משה	רפה						
ל.	דור המלך מת בשבת	ד						
לא.	בגדר החיל חסאין	קלג						
לב.	נשים חייבות בהדלקה	קצו						

ע י ר ו ב ין

לד.	נתנו בראש הקנה	כג
גא.	אלו אלמים אמה	יט
נט.	רשי"י ד"ה אין מחתין	קמז
סג.	תלמיד אל יורה	קלח
סג.	תוס' ד"ה כל זמן	גו
מב.	רשי"י ד"ה מתכוונן	קפג
סא.	ביב שהוא קמור	ח
צא.	תוס' ד"ה כולה	צ
צג.	ואם בכלי	כ
צח.	דרך מלבוש	גט
צו.	רשי"י ד"ה זוג אחד	סט
צו.	רשי"י ד"ה ועוד הישן בשמיני	צא
צה.	מודס עליה סדין	לו
צט.	השתין ורק	ח
ק.	והא נתרי קינטי	כג
קב.	רשי"י ד"ה הלכה	כד קסג

פ ס ח י מ

ה.	באתרא דיהבי אגרא	גא רכ
----	------------------	-------

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ה.	זריון מקדימין למצות	רז	ה.	זריון מקדימין למצות	רז	ה.	זריון מקדימין למצות	רז
ה.	שלוה מצות אין ניווקין	סז	ה.	שלוה מצות אין ניווקין	סז	ה.	שלוה מצות אין ניווקין	סז
בג.	חלב נבלה וחלב טריפה	רב	בג.	חלב נבלה וחלב טריפה	רב	בג.	חלב נבלה וחלב טריפה	רב
כת.	לא אפשר ולא מיכוח	קסב	כת.	לא אפשר ולא מיכוח	קסב	כת.	לא אפשר ולא מיכוח	קסב
כת.	תוס', דיה כל עול	ו	כת.	תוס', דיה כל עול	ו	כת.	תוס', דיה כל עול	ו
לג.	מתחמם בניו עולה	קסג	לג.	מתחמם בניו עולה	קסג	לג.	מתחמם בניו עולה	קסג
מו.	שיעור עיבור	כא	מו.	שיעור עיבור	כא	מו.	שיעור עיבור	כא
מה.	איסור גופו גרם	רנח	מה.	איסור גופו גרם	רנח	מה.	איסור גופו גרם	רנח
מט.	תוס', דיה רב כתנא	רז	מט.	תוס', דיה רב כתנא	רז	מט.	תוס', דיה רב כתנא	רז
נ.	עליונים למסת	קצב	נ.	עליונים למסת	קצב	נ.	עליונים למסת	קצב
נ.	זריו ונשכר	רז	נ.	זריו ונשכר	רז	נ.	זריו ונשכר	רז
ג.	עולם הפוך	ל	ג.	עולם הפוך	ל	ג.	עולם הפוך	ל
ג.	תוס', דיה כתבי ספרים	מח	ג.	תוס', דיה כתבי ספרים	מח	ג.	תוס', דיה כתבי ספרים	מח
ג.	שמתוך שלא לשמה	צג	ג.	שמתוך שלא לשמה	צג	ג.	שמתוך שלא לשמה	צג
גז.	כן כוהין שהסקיר	רנט	גז.	כן כוהין שהסקיר	רנט	גז.	כן כוהין שהסקיר	רנט
סג.	עדיין הוא מחלוקת	רפו	סג.	עדיין הוא מחלוקת	רפו	סג.	עדיין הוא מחלוקת	רפו
סד.	נשחט בג' כיתות	רז	סד.	נשחט בג' כיתות	רז	סד.	נשחט בג' כיתות	רז
סח.	כאן בישראל	ריב	סח.	כאן בישראל	ריב	סח.	כאן בישראל	ריב
סח.	הביכה מצוה בשעתה	רסט	סח.	הביכה מצוה בשעתה	רסט	סח.	הביכה מצוה בשעתה	רסט
עג.	השוחט בשבת בחוץ	שר	עג.	השוחט בשבת בחוץ	שר	עג.	השוחט בשבת בחוץ	שר
פז.	ככוסך קטן	פ	פז.	ככוסך קטן	פ	פז.	ככוסך קטן	פ
פס.	בגות זריות	רז	פס.	בגות זריות	רז	פס.	בגות זריות	רז
פט.	תוס', דיה מצוה רבה	רלא	פט.	תוס', דיה מצוה רבה	רלא	פט.	תוס', דיה מצוה רבה	רלא
צג.	נקוד על ה'	צז	צג.	נקוד על ה'	צז	צג.	נקוד על ה'	צז
קא.	רשבים, אף ידי קידוש	לא	קא.	רשבים, אף ידי קידוש	לא	קא.	רשבים, אף ידי קידוש	לא
קח.	תוס', מציע רובנן שחזמן גרמא	קצז	קח.	תוס', מציע רובנן שחזמן גרמא	קצז	קח.	תוס', מציע רובנן שחזמן גרמא	קצז
קיג.	שאין שואלין בכלדיים	קנז	קיג.	שאין שואלין בכלדיים	קנז	קיג.	שאין שואלין בכלדיים	קנז
קיג.	ומעיר בו יחידי	קפז	קיג.	ומעיר בו יחידי	קפז	קיג.	ומעיר בו יחידי	קפז
קטז.	לא ניכרך אינש	נג	קטז.	לא ניכרך אינש	נג	קטז.	לא ניכרך אינש	נג
קיס.	ומאי ניגהו טעמי תורה	קלז	קיס.	ומאי ניגהו טעמי תורה	קלז	קיס.	ומאי ניגהו טעמי תורה	קלז
קכ.	תוס', דיה כל בן גכר	ז	קכ.	תוס', דיה כל בן גכר	ז	קכ.	תוס', דיה כל בן גכר	ז
ש ק ר י ס								
מא.	כל שאינו נידר	נה	מא.	כל שאינו נידר	נה	מא.	כל שאינו נידר	נה
ב י צ ת								
ס.	רבר שבמנין	קט	ס.	רבר שבמנין	קט	ס.	רבר שבמנין	קט
סז.	רשיי, דיה נשמה יתירה	קפג	סז.	רשיי, דיה נשמה יתירה	קפג	סז.	רשיי, דיה נשמה יתירה	קפג
סז.	דעבידי לגלוי	רמט	סז.	דעבידי לגלוי	רמט	סז.	דעבידי לגלוי	רמט
ית.	אדם נראה כמיקר	ג	ית.	אדם נראה כמיקר	ג	ית.	אדם נראה כמיקר	ג
יח.	מדלין בדלי טמא	ג	יח.	מדלין בדלי טמא	ג	יח.	מדלין בדלי טמא	ג
כ.	עבר ושחט	סז	כ.	עבר ושחט	סז	כ.	עבר ושחט	סז
ל.	יומא אריכתא	קעא	ל.	יומא אריכתא	קעא	ל.	יומא אריכתא	קעא
לב.	שהוא מזרעו של איא	רז	לב.	שהוא מזרעו של איא	רז	לב.	שהוא מזרעו של איא	רז
לט.	נחלת של הקדש	קסד	לט.	נחלת של הקדש	קסד	לט.	נחלת של הקדש	קסד
מ.	שיעלו פירות מע"ש	קג	מ.	שיעלו פירות מע"ש	קג	מ.	שיעלו פירות מע"ש	קג
ת נ י ג ת								
ב.	תוס', דיה לא תזו	רז	ב.	תוס', דיה לא תזו	רז	ב.	תוס', דיה לא תזו	רז
ג.	טומטום ואגודרונגוס מטודים	סז	ג.	טומטום ואגודרונגוס מטודים	סז	ג.	טומטום ואגודרונגוס מטודים	סז
ה.	מוטב דלא יהבית	קמו	ה.	מוטב דלא יהבית	קמו	ה.	מוטב דלא יהבית	קמו
ו.	כללות ופרטות בסיני	רעט	ו.	כללות ופרטות בסיני	רעט	ו.	כללות ופרטות בסיני	רעט
ז.	אבא ביתך בעולות	קכח	ז.	אבא ביתך בעולות	קכח	ז.	אבא ביתך בעולות	קכח
סז.	מספרים בלשון הקדש	קכד	סז.	מספרים בלשון הקדש	קכד	סז.	מספרים בלשון הקדש	קכד
יח.	תוס', דיה חולו של מועד	קיא	יח.	תוס', דיה חולו של מועד	קיא	יח.	תוס', דיה חולו של מועד	קיא
יח.	תוס', המכוח מלאכתו	קיד	יח.	תוס', המכוח מלאכתו	קיד	יח.	תוס', המכוח מלאכתו	קיד
יט.	טבל ולא החזוק	מג	יט.	טבל ולא החזוק	מג	יט.	טבל ולא החזוק	מג
ס ו כ ת								
ב.	מנין לעצי סוכה	נה	ב.	מנין לעצי סוכה	נה	ב.	מנין לעצי סוכה	נה
ט.	סוכה בתוך שלשים	מג	ט.	סוכה בתוך שלשים	מג	ט.	סוכה בתוך שלשים	מג
יא.	תוס', דיה מטיקתן	מג	יא.	תוס', דיה מטיקתן	מג	יא.	תוס', דיה מטיקתן	מג
יג.	תוס', דיה מסלות	נה	יג.	תוס', דיה מסלות	נה	יג.	תוס', דיה מסלות	נה
טז.	בביסולי תקרה קמיפלגי	רמז	טז.	בביסולי תקרה קמיפלגי	רמז	טז.	בביסולי תקרה קמיפלגי	רמז
יט.	ורני כפרתם	קכא	יט.	ורני כפרתם	קכא	יט.	ורני כפרתם	קכא
י ב מ ו ת								
ב.	תוס', דיה שנמצא איילונית	רנח	ב.	תוס', דיה שנמצא איילונית	רנח	ב.	תוס', דיה שנמצא איילונית	רנח
ה.	תוס', דיה כולכם	קעג	ה.	תוס', דיה כולכם	קעג	ה.	תוס', דיה כולכם	קעג
ו.	יכול יחי' בנין בית המקדש	קסב	ו.	יכול יחי' בנין בית המקדש	קסב	ו.	יכול יחי' בנין בית המקדש	קסב
יב.	ני גשים משמשות כמזך	רמח	יב.	ני גשים משמשות כמזך	רמח	יב.	ני גשים משמשות כמזך	רמח
יד.	עשו בית שמאי כדבריהם	קז	יד.	עשו בית שמאי כדבריהם	קז	יד.	עשו בית שמאי כדבריהם	קז

מועד קטן

ראש השנה

יומא

שקלים

ביצת

תניגת

סוכת

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
כ.	תוס' ד"ה סדיס	רנח	סג.	משעובדת אליו	רנג	רנח	כ.
כא.	ועלתה יכמתו	רכו	סח.	עד כן שש	קנה	רכו	כא.
לד.	ער האגן	רפט	סז.	מעשה בענין בן טובים	קסה	רפט	לד.
לט.	שהיני מצוה	רז	סח.	אתה מצוה עליו למרנסו	קיג	רז	לט.
מג.	תוס' ד"ה שאני	רנג	סח.	אפילו סוס לרכוב עליו	קסח	רנג	מג.
פז.	אשרי שנדבקתם	רלה	עב.	מקללת את יולדיו בסניו	קס	רלה	פז.
מח.	תוס' ד"ה לא	רלו	עד.	רש"י הליצה אי אפשר ע"י שליח רכו	קס	רלו	מח.
מח.	רש"י, גר תושב מצוה על השבת	רמט	עו.	מבטלין ת"ה להוצאת המת	רד	רמט	מח.
סא.	קברי עכרים אינם מטמאין	רעח	סד.	דן דינו כר' טרפון	קח	רעח	סא.
סב.	בת אצותו מצוה	רס	צב.	נמצאת מכשילן לעתיד	קסט	רס	סב.
סג.	ערום וכסיתו	קנט	קג.	הנרא כובס	לג	קנט	סג.
סד.	קטלנית מולא גרם	קנו	קג.	ואת יראי הר' יכבד	קלה	קנו	סד.
סז.	תוספות ד"ה שבינו	רנח	קח.	תוס' ד"ה גזרו גזירות	קל	רנח	סז.
עא.	תוספות ד"ה בו	ו	קי.	מלמדי הלכות שחיסה	קל	ו	עא.
עא.	מריעה לאברהם אבינו ניתנה	כו				כו	עא.
עב.	כיון זדשו בה רבים	רמח				רמח	עב.
עת.	תוספות ד"ה רובו	ריט				ריט	עת.
עט.	סריס אדם	רנח				רנח	עט.
פב.	ס' סאה מכוונת	רסו				רסו	פב.
פז.	תוספות ד"ה אי מעשר	רכא				רכא	פז.
צב.	הורו בית דין ששקעה המה	קד				קד	צב.
ק.	לא תגסיב כותית	רצב				רצב	ק.
קג.	תוס' ד"ה ואנעלך תחש	רפה				רפה	קג.
קד.	פומיתו הוא דכאיב	צב				צב	קד.
קח.	ורשי לה תיגרא	רכח				רכח	קח.
קח.	נידסת תולעת בשיניה	סד				סד	קח.
קט.	תוס' גרים בוחין	רלה				רלה	קט.
קסו.	בשעת הסכה	צב				צב	קסו.

קידושין

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ו.	רנלה של זו עלה	קסט	ו.	רנלה של זו עלה	קסט
י.	עשו ישראל מפר	ה	י.	עשו ישראל מפר	ה
יז.	שמא יחזור לסודו	רלה	יז.	שמא יחזור לסודו	רלה
יז.	גר ונכרי שירשו	פס	יז.	גר ונכרי שירשו	פס
יס.	יעוד בקטן	רנב	יס.	יעוד בקטן	רנב
כ.	תוס' ד"ה כל הקונה	קנ	כ.	תוס' ד"ה כל הקונה	קנ
כא.	דרבי כהו רחמנא	רמח	כא.	דרבי כהו רחמנא	רמח
כא.	רש"י סד"ה חובה	קעג	כא.	רש"י סד"ה חובה	קעג
כא.	רש"י ד"ה מיעט סם	רכז	כא.	רש"י ד"ה מיעט סם	רכז
כב.	שלא יבא עליה במלהמה	קצד	כב.	שלא יבא עליה במלהמה	קצד
כד.	הכרותעל עינו	יג	כד.	הכרותעל עינו	יג
כה.	תוס' ד"ה נתן ליתושע	קמח	כה.	תוס' ד"ה נתן ליתושע	קמח
כס.	אותו ולא אותה	קצט	כס.	אותו ולא אותה	קצט
כט.	מלוה הכתובה בתורה	קעב	כט.	מלוה הכתובה בתורה	קעב
כט.	ר' יעקב בר'	קיט	כט.	ר' יעקב בר'	קיט
כט.	ואם בנו זריו וממולה	קעז	כט.	ואם בנו זריו וממולה	קעז
כט.	אי היה נסיבנא	רנג	כט.	אי היה נסיבנא	רנג
כט.	גשים מסורות מת"ת	קמב	כט.	גשים מסורות מת"ת	קמב
ל.	לא טעים אמצא	צה	ל.	לא טעים אמצא	צה
ל.	תוס' ד"ה מי ידע	קכב	ל.	תוס' ד"ה מי ידע	קכב
ל.	תוס' ד"ה אל תמגם	רעח	ל.	תוס' ד"ה אל תמגם	רעח
לא.	שאל בן אלמנה	קעד	לא.	שאל בן אלמנה	קעד
לא.	דל לחיי עולם	קכא	לא.	דל לחיי עולם	קכא
לב.	לבסוף נקראת על שמו	צג	לב.	לבסוף נקראת על שמו	צג
לב.	תוס' לענין לעכב התפלה בבית		לב.	תוס' לענין לעכב התפלה בבית	
	הכנסת	קיו		הכנסת	קיו
לב.	אלא לערביים	קנב	לב.	אלא לערביים	קנב
לב.	נמצאת מכשילן לעתיד	קסט	לב.	נמצאת מכשילן לעתיד	קסט
לד.	גברי בעי חיי	סו	לד.	גברי בעי חיי	סו
לד.	תוס' ד"ה מעקה.	קג. רנא. רע	לד.	תוס' ד"ה מעקה.	קג. רנא. רע
לח.	תוס' ד"ה אקרוכי	נג	לח.	תוס' ד"ה אקרוכי	נג
לט.	דעברינו ל' יום טוב	קעט. רב	לט.	דעברינו ל' יום טוב	קעט. רב
לט.	ליום שכולו ארוך	רא	לט.	ליום שכולו ארוך	רא
ס.	תלמוד גדול ממעשה	צב	ס.	תלמוד גדול ממעשה	צב
ס.	שקדם לחלה מ' שנה	צג	ס.	שקדם לחלה מ' שנה	צג
סא.	בפלוגי אני רוצה	קט	סא.	בפלוגי אני רוצה	קט
סא.	מצוה בו יותר מבשלוהו	רכה	סא.	מצוה בו יותר מבשלוהו	רכה
סא.	תוס' ד"ה אטור לאדם	רמד	סא.	תוס' ד"ה אטור לאדם	רמד
סג.	לא מצינו זה נהנה	רכה	סג.	לא מצינו זה נהנה	רכה
ג.	דברים שבלב	קסט	ג.	דברים שבלב	קסט
גא.	תוס' קידושין שאין מסורין לביאת	רנח	גא.	תוס' קידושין שאין מסורין לביאת	רנח

כתובות

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ב.	נסתחפה שדות	קנו	ב.	נסתחפה שדות	קנו
ד.	תוספות ד"ה אבל אימכא	רנג	ד.	תוספות ד"ה אבל אימכא	רנג
ז.	תוספות ד"ה האי מסוכריהא	ב	ז.	תוספות ד"ה האי מסוכריהא	ב
ז.	תוספות ד"ה שנאמר	רכו	ז.	תוספות ד"ה שנאמר	רכו
ז.	התם סקיד ועקיר	כב	ז.	התם סקיד ועקיר	כב
ה.	רש"י ד"ה שמח השמח	רסג	ה.	רש"י ד"ה שמח השמח	רסג
ט.	תוספות ד"ה מפגי מה	רעב	ט.	תוספות ד"ה מפגי מה	רעב
פז.	אתגוסי הוא דאתגוסי	קסו	פז.	אתגוסי הוא דאתגוסי	קסו
כה.	חזא לר"א בושת	עח	כה.	חזא לר"א בושת	עח
כו.	שדה אין	קמח	כו.	שדה אין	קמח
לא.	משום רמצי לאהדורי	קסז	לא.	משום רמצי לאהדורי	קסז
לא.	תרי, נחין ואכיל	רנב	לא.	תרי, נחין ואכיל	רנב
לט.	אי אמרה לא בעינא	קכו	לט.	אי אמרה לא בעינא	קכו
פ.	ת"י, הקשה הר"ר עזרא	קעז	פ.	ת"י, הקשה הר"ר עזרא	קעז
מג.	תוס' ד"ה כי טוב לו	רפט	מג.	תוס' ד"ה כי טוב לו	רפט
מז.	תוס' שלא כתב לה	רס	מז.	תוס' שלא כתב לה	רס
מט.	אב חייב במונות בניו הקטנים	קעה	מט.	אב חייב במונות בניו הקטנים	קעה
מט.	תקנת אושא	קנה	מט.	תקנת אושא	קנה
מט.	תוס' ד"ה אכפ"י	קמח	מט.	תוס' ד"ה אכפ"י	קמח
מט.	כפו ל'י אפיסא	קיו	מט.	כפו ל'י אפיסא	קיו
נ.	שמה יצטרך לבריות	קסה	נ.	שמה יצטרך לבריות	קסה
נ.	זילו אהדרו	קח	נ.	זילו אהדרו	קח
נ.	הכתב תנין ומשאלן	לז	נ.	הכתב תנין ומשאלן	לז
נג.	מעלאי דידי	קנא	נג.	מעלאי דידי	קנא
נט.	ברחיים דירא	כ	נט.	ברחיים דירא	כ
ס.	כל חד וחד כי תורסי	רעב	ס.	כל חד וחד כי תורסי	רעב
סא.	דאית ל'י ריתא	רסה	סא.	דאית ל'י ריתא	רסה

נדרים

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ג.	ראי בעי פסד נפשי בק"ש	נג	ג.	ראי בעי פסד נפשי בק"ש	נג
ה.	זרחה להם יראי	קכא	ה.	זרחה להם יראי	קכא
ה.	שדי ל'י - לזרחי נפשי	רעד	ה.	שדי ל'י - לזרחי נפשי	רעד
יא.	המתפס בשלמים ר"ן	סא	יא.	המתפס בשלמים ר"ן	סא
טז.	מלקין אותו וישן לאלתר	קמ	טז.	מלקין אותו וישן לאלתר	קמ
כ.	זו הברשה	קצז	כ.	זו הברשה	קצז
כד.	הרני כאלו תתקבלתי	מב	כד.	הרני כאלו תתקבלתי	מב
כס.	קדושה לא סקעה בכדי	סא	כס.	קדושה לא סקעה בכדי	סא
ל.	ואשה נמי ר"ן	רנט	ל.	ואשה נמי ר"ן	רנט
לח.	גבור ככה ועשיר וענין	קלה	לח.	גבור ככה ועשיר וענין	קלה
לז.	זה פיסוק טעמים	קלו	לז.	זה פיסוק טעמים	קלו

דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
סה	טו.	עד כאן כתב משה	קסז	כו.	וזק כלי מראש הנג	קמג	לז.	תינוקת לא קורין בתחלה
צד	כא.	מי שיש לו אב מלמדו	רלה	לח.	שתי פרידות טובות	קלב	לו.	מה אני בתנב
קמ	כא.	כי מחזית לינוקא	קג	לט.	נקטס כדי שלא יטעו	קכד	לח.	מלמולא רא"ש
קמד	מב.	ס"ת דלשמיעת קאי	ה	נח.	הפורץ גדר	קלב	לח.	אלא מפסולתן של לחות
י	נג.	נתן צרור	כת	נת.	תוס' ד"ה המרביע	קצא	מ.	זו נר וקערה
סז	נה.	המרביע שני מינים	כת	נת.	תוס' ד"ה אתיא למיניהו	רד	מ.	בקר חולים
סז	נו.	בהמתך לג"ש	יו	נז.	הכישא אמרת לן	צז	סב.	אשנה שיקראני רבי
רסז	נז.	חלוק של ת"ח	לה	סו.	בעין שגול יחזיר	קצב	סב.	הא באתרא דידעי לי
רסב	ס.	אמר מקלה	נח	סו.	משכבו ולא הגזול	טט	סא.	הנאת תשמושי עליך
סה	ס.	מהרשא שם	עד	סז.	תוס' ד"ה רבה	רעב	סג.	מפרי למתענה
מח	עח.	רשבים ד"ה ר"י	עח	סז.	לא שנו אלא לפני יארש			
קע	פח.	בליו של לוקח	רלט	סט.	הלעיטתו לרשע			
רעד	פח.	דובר אמת בלבבו	קסז	עא.	תוס' ד"ה וסבר לה			
קסת	צא.	אוצר מירות	רפח	עג.	הרי זו המורת עולה	רפא	ד.	גזיר שמשחן
קנה	צח.	אף כי היין בוגר	קסד	עת.	מעביר על דעת בעה"ב	קעא	ז.	שאני שערות
יב	קא.	כמין נגר	צד	עט.	כמה גדול כחה של מלאכה	צז	בג.	תוס' ד"ה שמתוך
קפה	קג.	ר' נחמן תלמיד של ר' חננל	קעא	פ.	קטערי לידא דינוקא	קסט	לא.	הקדש בטעות
קפת	קי.	רש"י ד"ה ישכר	קפד	פ.	כלא שני דר' אדא	ריו	מג.	אתחילי הא איתחיל
קפר	קסו.	תוס' ד"ה בן חבת	רכ	מב.	תוס' ד"ה לא יגדל	רפ	מח.	גזירה שוה אמו אמו
קפ	קל.	דמזי מדמינן לה	רפט	מז.	תוס' ד"ה וסוב לו	רעח	גד.	קבר שלפני תריבור
קס	קלג.	ואפילו מברא בישא	רנ	פת.	תוס' ד"ה יהי עבד	קעט	סא.	אין מצות ביבור אריא בעכרים
קס	קמא.	ותרוחא כחו עדיף	רכג	צא.	והיביו דיג			
קסא	קג.	רשבים אמר ר' אשי	קצז	צב.	מפני שהוא מיט			
קסב	קנא.	רשבים ד"ה ס"ת	קסב	צג.	מחילה על הצער			
קסג	קסד.	לא יספר בטובתו ש"ח	קמט	צג.	לשמוד ולא לחלק לעניים	קיו	ב.	לא יגזח שבט הרשע
קסד	קעז.	וחלכתא ערב	קסט	קג.	מחל לו על הקרן	קנג	ג.	וקנא את אשתו
קסז			קסט	קי.	יבמה שנמלה	רה	ג.	תוס' לה יטמא
			רנט			רסד	ה.	דלא ליסתרני לבית'י

ג ז י ר

קסז	עא.	תוס' ד"ה וסבר לה	קסז	עג.	הרי זו המורת עולה	קסז	עג.	הרי זו המורת עולה
קסד	עת.	מעביר על דעת בעה"ב	קסד	עת.	מעביר על דעת בעה"ב	קסד	עת.	מעביר על דעת בעה"ב
צד	עט.	כמה גדול כחה של מלאכה	צד	עט.	כמה גדול כחה של מלאכה	צד	עט.	כמה גדול כחה של מלאכה
קעא	פ.	קטערי לידא דינוקא	קעא	פ.	קטערי לידא דינוקא	קעא	פ.	קטערי לידא דינוקא
קפד	פ.	כלא שני דר' אדא	קפד	פ.	כלא שני דר' אדא	קפד	פ.	כלא שני דר' אדא
רכ	מב.	תוס' ד"ה לא יגדל	רכ	מב.	תוס' ד"ה לא יגדל	רכ	מב.	תוס' ד"ה לא יגדל
רפט	מז.	תוס' ד"ה וסוב לו	רפט	מז.	תוס' ד"ה וסוב לו	רפט	מז.	תוס' ד"ה וסוב לו
רנ	פת.	תוס' ד"ה יהי עבד	רנ	פת.	תוס' ד"ה יהי עבד	רנ	פת.	תוס' ד"ה יהי עבד
רכג	צא.	והיביו דיג	רכג	צא.	והיביו דיג	רכג	צא.	והיביו דיג
קצז	צב.	מפני שהוא מיט	קצז	צב.	מפני שהוא מיט	קצז	צב.	מפני שהוא מיט
קסב	צג.	מחילה על הצער	קסב	צג.	מחילה על הצער	קסב	צג.	מחילה על הצער
קמט	צג.	לשמוד ולא לחלק לעניים	קמט	צג.	לשמוד ולא לחלק לעניים	קמט	צג.	לשמוד ולא לחלק לעניים
קסט	קג.	מחל לו על הקרן	קסט	קג.	מחל לו על הקרן	קסט	קג.	מחל לו על הקרן
רנט	קי.	יבמה שנמלה	רנט	קי.	יבמה שנמלה	רנט	קי.	יבמה שנמלה

ב ב א מ צ י ע א

קסז	טו.	מה שאירש מאבא	קסז	טו.	מה שאירש מאבא	קסז	טו.	מה שאירש מאבא
רכא	טז.	משום דעביר לי	רכא	טז.	משום דעביר לי	רכא	טז.	משום דעביר לי
קנא	כב.	משום בסיפותא	קנא	כב.	משום בסיפותא	קנא	כב.	משום בסיפותא
נא	בט.	מצא ספרים	נא	בט.	מצא ספרים	נא	בט.	מצא ספרים
רד	ל.	אלא לבן גילו	רד	ל.	אלא לבן גילו	רד	ל.	אלא לבן גילו
סב	לב.	תוס' ד"ה מרברי שניהם	סב	לב.	תוס' ד"ה מרברי שניהם	סב	לב.	תוס' ד"ה מרברי שניהם
רט	לד.	מי יימר דמינגב	רט	לד.	מי יימר דמינגב	רט	לד.	מי יימר דמינגב
פח	נז.	אונאה בס"ת	פח	נז.	אונאה בס"ת	פח	נז.	אונאה בס"ת
מח	נת.	מדגלית ובהמה לאונאה	מח	נת.	מדגלית ובהמה לאונאה	מח	נת.	מדגלית ובהמה לאונאה
קפח	נה.	תוס' ד"ה חרץ	קפח	נה.	תוס' ד"ה חרץ	קפח	נה.	תוס' ד"ה חרץ
רב	נה.	זכר מעשי אבותיך	רב	נה.	זכר מעשי אבותיך	רב	נה.	זכר מעשי אבותיך
קפח	נב.	פנא לן מתמר	קפח	נב.	פנא לן מתמר	קפח	נב.	פנא לן מתמר
קכט	סב.	תוס' ד"ה לא מאי	קכט	סב.	תוס' ד"ה לא מאי	קכט	סב.	תוס' ד"ה לא מאי
קנא	סב.	חייך קודמין	קנא	סב.	חייך קודמין	קנא	סב.	חייך קודמין
צט	ע.	תוס' ד"ה תשיך	צט	ע.	תוס' ד"ה תשיך	צט	ע.	תוס' ד"ה תשיך
קצ	עא.	דש"י צדיק גמור	קצ	עא.	דש"י צדיק גמור	קצ	עא.	דש"י צדיק גמור
קסא	עת.	לא תהי' לו כגושא	קסא	עת.	לא תהי' לו כגושא	קסא	עת.	לא תהי' לו כגושא
רסא	פד.	כלי שנשתמש בו	רסא	פד.	כלי שנשתמש בו	רסא	פד.	כלי שנשתמש בו
ד	פת.	יסורין של דבי	ד	פת.	יסורין של דבי	ד	פת.	יסורין של דבי
קמב	קי.	שאריית ישראל	קמב	קי.	שאריית ישראל	קמב	קי.	שאריית ישראל
רכא	קיד.	תוס' ד"ה ואידך	רכא	קיד.	תוס' ד"ה ואידך	רכא	קיד.	תוס' ד"ה ואידך

ב ב א ב ת ר א

קסב	ת.	בולחו איתגיהו בהו	קסב	ת.	בולחו איתגיהו בהו	קסב	ת.	בולחו איתגיהו בהו
קמו	ט.	בבני אדם שאינם מהוגנים	קמו	ט.	בבני אדם שאינם מהוגנים	קמו	ט.	בבני אדם שאינם מהוגנים
ל	י.	עולם המוך ראיתי	ל	י.	עולם המוך ראיתי	ל	י.	עולם המוך ראיתי
קמו	י.	כדי שנגצל מדינה של גהינים	קמו	י.	כדי שנגצל מדינה של גהינים	קמו	י.	כדי שנגצל מדינה של גהינים
רי	י.	תוס' ד"ה עליונים	רי	י.	תוס' ד"ה עליונים	רי	י.	תוס' ד"ה עליונים
קעא	יא.	והוסיפו לו כ"ב שנים	קעא	יא.	והוסיפו לו כ"ב שנים	קעא	יא.	והוסיפו לו כ"ב שנים

ב ב א ק מ א

קנח	ב.	אדם דאית לי' מזלא	קנח	ב.	אדם דאית לי' מזלא	קנח	ב.	אדם דאית לי' מזלא
קלה	ט.	עד שליש משלו	קלה	ט.	עד שליש משלו	קלה	ט.	עד שליש משלו
רכא	י.	טעמת דהמת יתי' לו	רכא	י.	טעמת דהמת יתי' לו	רכא	י.	טעמת דהמת יתי' לו
רסג	יא.	תוס' ד"ה דאין	רסג	יא.	תוס' ד"ה דאין	רסג	יא.	תוס' ד"ה דאין
רעה	יד.	בני ברית לאטוקי	רעה	יד.	בני ברית לאטוקי	רעה	יד.	בני ברית לאטוקי
קמו	טז.	בבני אדם שאינם מהוגנים	קמו	טז.	בבני אדם שאינם מהוגנים	קמו	טז.	בבני אדם שאינם מהוגנים
מז	כב.	תוס' ד"ה חציו דחוש	מז	כב.	תוס' ד"ה חציו דחוש	מז	כב.	תוס' ד"ה חציו דחוש
קה	כז.	תוס' ד"ה קא משמע לן	קה	כז.	תוס' ד"ה קא משמע לן	קה	כז.	תוס' ד"ה קא משמע לן

ס נ ה ד ר י נ

קיס	ת.	מהכא להתם מועיל סמיכה	קיס	ת.	מהכא להתם מועיל סמיכה	קיס	ת.	מהכא להתם מועיל סמיכה
קלה	ת.	תוס' ד"ה אלא	קלה	ת.	תוס' ד"ה אלא	קלה	ת.	תוס' ד"ה אלא
קיה	יג.	אלא בסלו דיני קנסות	קיה	יג.	אלא בסלו דיני קנסות	קיה	יג.	אלא בסלו דיני קנסות
קיס	יד.	סמיכה רק בא"י	קיס	יד.	סמיכה רק בא"י	קיס	יד.	סמיכה רק בא"י
קז	יד.	מיעוט שאינו נוכח	קז	יד.	מיעוט שאינו נוכח	קז	יד.	מיעוט שאינו נוכח
קז	טז.	אין המופלא במנין של בייד	קז	טז.	אין המופלא במנין של בייד	קז	טז.	אין המופלא במנין של בייד
קלו	כא.	מפני מה לא נתגלו	קלו	כא.	מפני מה לא נתגלו	קלו	כא.	מפני מה לא נתגלו
רלט	כב.	התירו לו לייחד	רלט	כב.	התירו לו לייחד	רלט	כב.	התירו לו לייחד
קסט	כד.	בלילה במקרא	קסט	כד.	בלילה במקרא	קסט	כד.	בלילה במקרא
קג	כח.	נתונים כמתנת לעניים	קג	כח.	נתונים כמתנת לעניים	קג	כח.	נתונים כמתנת לעניים
רה	כח.	נשקי' אקרע'י	רה	כח.	נשקי' אקרע'י	רה	כח.	נשקי' אקרע'י
ג	כט.	תוס' דברי	ג	כט.	תוס' דברי	ג	כט.	תוס' דברי
פח	ל.	מיכתב חיכי כתבי	פח	ל.	מיכתב חיכי כתבי	פח	ל.	מיכתב חיכי כתבי
קת	ל.	משלמין מנתא בהתייע	קת	ל.	משלמין מנתא בהתייע	קת	ל.	משלמין מנתא בהתייע
קד	לד.	אמרו שנים טעם אחד	קד	לד.	אמרו שנים טעם אחד	קד	לד.	אמרו שנים טעם אחד
עז	מג.	רש"י ד"ה והגלות	עז	מג.	רש"י ד"ה והגלות	עז	מג.	רש"י ד"ה והגלות
רב	מו.	שביטל משמרת	רב	מו.	שביטל משמרת	רב	מו.	שביטל משמרת
רפח	מט.	שחן כפה ולא עשו	רפח	מט.	שחן כפה ולא עשו	רפח	מט.	שחן כפה ולא עשו
עה	נז.	צערא בשעתא	עה	נז.	צערא בשעתא	עה	נז.	צערא בשעתא
רמ	נח.	אותות אב לביג	רמ	נח.	אותות אב לביג	רמ	נח.	אותות אב לביג
רסת	נח.	רש"י ד"ה ודבק	רסת	נח.	רש"י ד"ה ודבק	רסת	נח.	רש"י ד"ה ודבק
רמט	נט.	תוס' ד"ה הוא פורד	רמט	נט.	תוס' ד"ה הוא פורד	רמט	נט.	תוס' ד"ה הוא פורד
קט	נט.	דבר שבמנין צריך מנין	קט	נט.	דבר שבמנין צריך מנין	קט	נט.	דבר שבמנין צריך מנין
קסת	סא.	עובד ע"ז מאתבה	קסת	סא.	עובד ע"ז מאתבה	קסת	סא.	עובד ע"ז מאתבה
רלו	סג.	עבריה זרה בשתוף	רלו	סג.	עבריה זרה בשתוף	רלו	סג.	עבריה זרה בשתוף
יח	סח.	עקימת שפתיו	יח	סח.	עקימת שפתיו	יח	סח.	עקימת שפתיו
לג	סח.	עד שהי' דמו שותת	לג	סח.	עד שהי' דמו שותת	לג	סח.	עד שהי' דמו שותת
קעז	ע.	דבר שהוא מצוח	קעז	ע.	דבר שהוא מצוח	קעז	ע.	דבר שהוא מצוח
פז	עא.	ציר שיש בה מוחת	פז	עא.	ציר שיש בה מוחת	פז	עא.	ציר שיש בה מוחת
רעה	עא.	ואם עשת כן בישדאל	רעה	עא.	ואם עשת כן בישדאל	רעה	עא.	ואם עשת כן בישדאל

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
עא.	הי' אחד מהם אלם	צב	יז.	ונקבל אגרא	צב	עא.	הי' אחד מהם אלם
עג.	וראה חבירו טובע בנור	קצו	יז.	רשיי דיה אבי חדיהו	קצו	עג.	וראה חבירו טובע בנור
עה.	וליסבכה מינסב	רמו	יח.	דשתנא	רמו	עה.	וליסבכה מינסב
עז.	העושה טובה לעכרים	קנג	יט.	לעולם ליגרם אינש	קנג	עז.	העושה טובה לעכרים
עח.	בת אחותו מצוה	רמ	יט.	לבסוף נקראת על שמו	רמ	עח.	בת אחותו מצוה
עט.	תנסי קידושי קטן	רנג	יט.	נכסיו מצליחין	רנג	עט.	תנסי קידושי קטן
עפ.	זרק חץ ותריס בבירו	ה	כ.	ולאסתכלי מי שרי	ה	עפ.	זרק חץ ותריס בבירו
עק.	תנסי דיה בנוקין	ת קמו	כא.	תנסי דיה אריסא	ת קמו	עק.	תנסי דיה בנוקין
על.	כבש עליו	יא	כב.	תנסי דיה תימוק	יא	על.	כבש עליו
עמ.	הוכח תוכיח ולא לגר תושב	ה	כד.	תנסי דיה אשה	ה	עמ.	הוכח תוכיח ולא לגר תושב
ענ.	תנסי דיה הוי מותרת	רעה	כו.	לא מורידין	רעה	ענ.	תנסי דיה הוי מותרת
עס.	מי שנתייב מיתה	ק	כז.	תנסי עובדי	ק	עס.	מי שנתייב מיתה
עז.	מקוין דם לאביו	קסב	כז.	תנסי דיה אשה	קסב	עז.	מקוין דם לאביו
עח.	סדר כתי דינין	קו	לז.	תנסי דיה אשר לא יתנאל	קו	עח.	סדר כתי דינין
עט.	למיעומי תלמיד	קו	לז.	לא משס איסוד	קו	עט.	למיעומי תלמיד
פא.	אמר מפי השמועה	קי	לס.	תנסי דיה וסמניך	קי	פא.	אמר מפי השמועה
פב.	ופירושו מדברי סופרים	ע	מ.	תנסי דיה לא ביש לי	ע	פב.	ופירושו מדברי סופרים
פג.	חלוק עולה בהרים	כה	מה.	העוקר עיו	כה	פג.	חלוק עולה בהרים
פד.	תמילין שהגיה לי	לב	מה.	עיקר אילן שרי	לב	פד.	תמילין שהגיה לי
פע.	חזהו בכני עם תארץ	קטו	ס.	עכרים ארגא	קטו	פע.	חזהו בכני עם תארץ
פז.	כאילו בנה פלטרין	קנה	סא.	רשיי דיה יינו של נכרי	קנה	פז.	כאילו בנה פלטרין
פח.	המעשה לדבר מצוה	קסה	סב.	ונותגין זה לוח סתנה	קסה	פח.	המעשה לדבר מצוה
פט.	רשיי דיה וברוקק	עח	סד.	תנסי דיה איהו	עח	פט.	רשיי דיה וברוקק
קא.	מאי גרמא לי	קסט			קסט	קא.	מאי גרמא לי
קב.	בכל אדם מתקנא	רי			רי	קב.	בכל אדם מתקנא
קג.	אלא שזכה קנה	פ			פ	קג.	אלא שזכה קנה

אבות

אבות עשה לקרב
אבות עשה לך רב

אבות דר' נתן

אין אדם מת אלא מתוך הבטלה
ומוסל בחולי מעיים
כך רצונה
נקוד שעל התיבות

עדיות

איה ולמה מוכרין דברי היחיד

הוריות

ואמר להם טועים אתם
אילימא דהוא מוסלא
אטו צדיקי
נגעי אונסין
רצין לישא גיורת

זכחים

ואי אתי קוף ורמי
שלא במקומו כבמקומו
סדיא תזאות גמי לא
לשם ששה רברים
תנסי וכי באיוז
יבא איסור טרימה
תנסי דיה בל תנסיף
תנסי דיה אבל סוף
תוריד ומקודש
אטו שבת למוסף אהני

שבועות

תנסי דיה לא קרא
אין העזרת מתקדשת
רשיי דיה אין בנן
תנסי כדי למשוס
תנסי דיה רמוקים
תרומה בלב
אשת חבר כחבר
כנן אד
השבועה חלה על שניהם
קצירה במשכן תנסי

פכות

תורג בשנגח
תא בבנו
אברהם אבינו תמים
זה יהושפט מלך

עבורה זרה

תנסי דיה כפוי טובח
תנסי דיה השתא
דקתני לא יושיס
רנפישו לזו רוצחין
אותיב יודי עלה
תנסי דיה עוקרין
יוצא לתורל לישא אשה
תנסי דיה נועל
גר ונכרי שירשו
דאולא מקלי

מנחות

ה.	שכן באין מכלל היתר	ה	קפח
ו.	מינינים שבלולב	ו	קפח
ז.	תנסי דוד המלך עיה מת בשבת ד	ז	קפח
ח.	עד כאן כתב משח	ח	קפח
ט.	תנסי דיה אבל	ט	קפח
י.	כתבה אגרת פסולה	י	קפח
יא.	ריש גלותא בנא כיתא	יא	קפח
יב.	כאן נגר	יב	קפח
יג.	לסופסת הרי כאן ד	יג	קפח
יד.	הנחה בשמאל מגא ליי	יד	קפח
טו.	הכני מין כנף	טו	קפח
טז.	גזירה משום כסות לילה	טז	קפח
יז.	טפת דאורייתא	יז	קפח
יח.	תנסי דיה אין מוסר	יח	קפח
יט.	תנסי דיה ואל ימול	יט	קפח
כ.	רשיי דיה חלוק	כ	קפח
כא.	רשיי דיה הוציאה	כא	קפח
כב.	רשיי מוספין הוי מקודש	כב	קפח
כג.	בשעה שנכנס דוד	כג	קפח
כד.	רשיי דיה לא יהי	כד	קפח
כה.	מוטב שירבה בהרקה	כה	קפח
כו.	תולה שאמרחהו	כו	קפח
כז.	ונמצאת ראשונה כחושה	כז	קפח
כח.	העלה דג ותניוק	כח	קפח
כט.	רשיי דיה אברים	כט	קפח
ל.	תוך כדי דיבור בהקדש	ל	קפח
לא.	תוך משבעה המינין	לא	קפח
לב.	רשיי במקום וריון	לב	קפח
לג.	רשיי דיה מחיצה	לג	קפח
לד.	רשיי שלחנו של אדם	לד	קפח
לה.	תנסי דיה שלא יבא	לה	קפח
לו.	דנפקו לחלוק	לו	קפח
לז.	אפילו לא שנה אדם	לז	קפח
לח.	מצוה לאמרן בכני עיה	לח	קפח
לט.	מנחות ונכסים אפילו	לט	קפח
מ.	הרי עלי עשירות	מ	קפח
מא.	תנסי דיה ודילמא	מא	קפח

בכורות

ו.	שמעון העססוני הי' דורש	ו	קפח
ז.	ודילמא לסתורה	ז	קפח
ח.	תנסי דיה הרי קאמר	ח	קפח
ט.	רחל שילדה מין עז	ט	קפח
י.	תנסי תרתי דסתרי	י	קפח
יא.	משיקו במים	יא	קפח
יב.	טומאה כמאן דאיתא	יב	קפח
יג.	תנסי חבר שאינו צריך למתנות	יג	קפח
יד.	כמועל בטל של אותה מלאכה	יד	קפח
טו.	תוך מדבר אחד	טו	קפח
טז.	מאן דעקץ ליעקציי	טז	קפח
יז.	תנסי דיה תוך מן הבכור	יז	קפח
יח.	אחזת דם	יח	קפח

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
רמא	נגע החזק בקבר	דף	מקור	פרה אדומה	דף	מקור	ענין	דף
רמא	פלגים	ריג	ריג	ותשע פרות אדומות נעשו שאר אבות הטומאה	ריג	נט	ערכין	נט
סב	בל תשחית	ב	ב	טומאה בחזק המים	ב	נג	שיעור מצוה	נג
קטו	איסור דירה במצרים	קכד	קכד	כתב אשורי מטמא את הידים כ"י	קכד	קיג	מעלת ראשונה בצדקה	קיג
רב	גברי השומר ד' מצות	נח	נח	סדין שהוא טמא	נח	קמז	צדקה בסבר פנים רעות	קמז
ריג	בית המקדש יבנה משיח	נח	נח	משכב שאינו שלו	נח	קמח	נתינת ממעט פחות מפרוסה	קמח
רמא	עפרם נצטווה במצות	נח	נח	טקואות	נח	קסו	הנדרד ולא ידע כמה	קסו
רז	איסור השתתת זרע	רצד	רצד	גדה שטבלה בים	רצד	קמח	ליתנם לכל כהן שירצח	קמח
קיא	הקדמה שאינם כמו שמאי הלל	רסד	רסד	הקופץ לתוך המקוח	רסד	קמח	בית הבחירה	קמח
קכג	שירים בלשון ערבי	רכד	רכד	חובל זמזיק	רכד	ריג	לא תגיד - ברול	ריג
קמז	אבות לפי רוב המעשה	קיס	קיס	משלם עשרת זהובים	קיס	מז	כלי המקדש	מז
ט	אל תעש תפילתך קבע	קיא	קיא	רוצח ושפירת נפש	קיא	קלו	הקורע את המעיל	קלו
קפג	טגהדרין חומר בדברי סופרים	צא	צא	רב שנלה ישיבתו גולה עמו	צא	מג	אבל יהי מן השוערים	מג
כז	חוליק השוחט בשבת	קכח	קכח	שכנים	קכח	קמב	איסורי הטובה	קמב
מג	בסדרות מטיל מום	קיה	קיה	גורל מברר	קיה	קמב	הטלת מום בקדשים	קמב
קח	אבל נתרצו בו	קכח	קכח	טלוה ולוח	קכח	קמב	מעשה הקרבנות	קמב
דמב	יכום קודמת	קכח	קכח	כל רבית מחילה היא	קכח	קמב	צדקה עד רגל ראשון	קמב
רנט	כתובות ראוי מדברת	קיה	קיה	סנהדרין	קיה	רמח	תוך כדי רבור	רמח
צא	עליו אין להוסיף	קיה	קיה	דיין שאינו הגון	קיה	קמב	תפירין זמוספין	קמב
סט	ואפשר שירא ה'	קיה	קיה	טפריים	קיה	נג	תדיר ומקדש	נג
סט	ברבר נבואה	קיה	קיה	כל תגרע	קיה	רכו	עבודת יום הכפורים	רכו
רב	הלב הקרב משיב	קיה	קיה	זה מגין חכמי הדור	קיה	רכו	לעשותן על הסדר	רכו
רכז	טעם למצות הליצה	קיה	קיה	הרי זה סותר	קיה	מג	בכורות	מג
רמז	על ענין כשפים	קיה	קיה	והנהיגו מנהג	קיה	מג	הרגיל בכבוד	מג
רנב	הזהיר במצוה זכת	קיה	קיה	בן סודר ומורה	קיה	מג	שננות	מג
רסג	איסור בעילת גדה	קיה	קיה	מקלל אבי אביו	קיה	מג	נמצאת כחושה כבני מעיים	מג
רעג	נבואה מראה	קיה	קיה	שתוקי אינו חייב	קיה	קמא	שבתות כנופים	קמא
רמ	אהות אב	קיה	קיה	לא עדים ולא התראה	קיה	קמא	טומאת מת	קמא
קצב	ספר רמאות	קיה	קיה	אב"ל	קיה	רמא	או מן העכרים	רמא

רשימת המקורות והענינים בספרים שונים

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ק	טבילת עזרא	יא	מלאכת סוהן	ש"ע אורה חיים	יא	ב	אריה מקלקל בשבת	ב
כט	הענוג בשבת	יג	זרע	ש"ע אורה חיים	יג	ב	אריה נדה מערמת	ב
כט	סעודת שבת	טו	גזח	ש"ע אורה חיים	טו	מח	אריה הומנח מילתא	מח
לג	השובה על חילול שבת	כו	אספה	ש"ע אורה חיים	כו	נג	אריה מרוד ושיעורו	נג
לה	תנאי ברבר שבקדושה	סה	פתוחה	ש"ע אורה חיים	סה	קעב	אריה אין מעבירין על המצוה	קעב
מא	שעוה על הפנסק מחיקה	קצא	"	ש"ע אורה חיים	קצא	רעא	אריה ר' מינים נטלן זה אחר זה	רעא
רכז	בדיקת חמץ מצוה בו	רסב	שבירת כוס בזעפה	ש"ע אורה חיים	רסב	רסד	אריה מסכך בקנים	רסד
כו	תולש באדם	רנב	השחתת זרע	ש"ע אורה חיים	רנב	ז	אריה מומר ודיניו	ז
ריט	הפסק בתפילה	רנז	זנתה כלי עדים	ש"ע אורה חיים	רנז	מג	אריה לשמה וענינו	מג
ל	קבר	רנז	נאמנות הבעל	ש"ע אורה חיים	רנז	קד	אריה חלב גכרים	קד
נט	ס"ת שנקרע	רנז	סריס שקידש	ש"ע אורה חיים	רנז	קכח	אריה רבית במתנה	קכח
סו	שוחט בשבת	רס	סענת גבורת אנשים	ש"ע אורה חיים	רס	קמח	אריה בל תאחר	קמח
צא	נשבע שלא ידבר	רמג	בדין נדוניא	ש"ע אורה חיים	רמג	קסט	אריה הקדש בטעות	קסט
קב	חכם שהתיר	רמח	קטנה מעוברת	ש"ע אורה חיים	רמח	רמא	אריה טומאת כהנים	רמא
קג	חלב גכרים	קנא	כסיפותא חשש נול	ש"ע אורה חיים	קנא	מג	אריה טומאת ידים	מג
קכד	רוקע על המכת	סד	גם שנכתב בשמאל	ש"ע אורה חיים	סד	רכז	אריה חליצה ע"י שליח	רכז
קכז	רבית לצורך מצוה	ה	מומר ליבוים	ש"ע אורה חיים	ה	רנז	אריה עד אחד ורגלים לדבר	רנז
קלב	נטילת פרס רבנים	ה	מומר ליבוים	ש"ע אורה חיים	ה	קח	אריה סעות הוראת ביד	קח
						קלו	אריה רוב מטיחה למיתה	קלו

* היסטוריה של ד' חלקי ש"ע רשומים במקומם כפינו הסדר.

רשימת המקורות והענינים בספרים שונים

שכמ

מקור	ענין	מקור	ענין	מקור	ענין	מקור	ענין
תלמוד המורה		קלט	דובב מישורים, גרם מחזיקה	דף	מקור	דף	מקור
צדקה		קמט	תארי' חק', ט' נשמי	יב	יראים, השורה כגור בשבת	דף	ענין
עברין לתאבון		קנט	הנריא, צדקה	ל	עונג שבת	ל	הרלקת הנר
עונת אמן לשבועה		קסה	שיעור ב' סעודות	לא	ישועות יעקב, תפילין	סר	ישועות מלכו, קצירת בעצים
מיו מכחיש מחשבתו		קסז	עה"כ, ותקם בעוד לילה	כה	ישועות מלכו, קצירת בעצים	כה	יתושע, מקלקל בתבורה
חציצה בטבילה		קרט	הנה"ק מאסטרטוצא, ג' מאת כסף	כו		כו	
סחורה בדברים אסורים		רכ	העתים, קטלנית ליבום	יח		יח	
אבר מן החי בבני מעיים		רכ	תמים, מן המתיר בשך	רמג	שליש נדוניא	רמג	
כטוי מקצת דם		רכז	האשכול, טבילה בהמין	קח	כתב סופר, גזירת הקהל	קח	
שאילת שלום כשיש מת בעיר		רכח	המקצועות, גדה באהל	רסב	כפתור ופרת, זמרא	רסב	
נאמנות יוצא ונכנס		רל	הלכות קטנות, ערבות	ג	לב ארי', תוכחה	ג	
לא ילבש גבר		רלז	זהר, בראשית	סו	לבוש, תג הסוכות	סו	
אונסא כמאן רעביד		רמד	ויקהל	רח	לקוטי הרמ"ל, כפידים רשו	רח	
נתן סאה ונטל סאה		רסו	תרומה	ז	מהר"ל, ערבות	ז	
אסור למכור להם		ה	וירא, ארבעים יבנו	יז	מהר"י ר"ן, ב"ק	יז	
הוראה		צה	אחרי, רפואת הנפש	כט	מהר"ם, סעורת שבת	כט	
			אי, קצ"ם, רבות רעות	לב	מהר"יע, שליט במחשבתו	לב	
			בא, יראה כל זכורך	סז	מהר"י מינץ, גזול המצווה	סז	
			חיג, מאן דאשתול	קיה	מהר"י בי רב, מחלוקת הסמיכה	קיה	
			נעשה אדם	קדר	מהר"ח אריז, פלטול עוטות בשבת	קדר	
			טנחם, שכינה מרבית מתוך מיו	רכה	מצוה בו	רכה	
			הוקר רגלך	קנו	מהר"ם שיף, הכל תלוי במזל	קנו	
			כי שם ה' אקרא	קעא	מהר"יא, בכור אדם לכהן	קעא	
			וישב, הכל לפי מזל	רכד	מהרש"ף, עשרה זהובים	רכד	
			נשא, אמילו ס"ת שבהיכל	רכז	מהר"ם ביר ברוך, שליוות	רכז	
			סיהרא לא אית לה גטורא	רנא	מהר"ל, נשים בלאו הניתק לעשה	רנא	
			איתתא רמתאזרת טבילתה	רנר	מהרש"ל, בדין תרם רריג	רנר	
			יתרו, הססקא טעמא	רס	מהרש"ם, גבורת אנשים	רס	
			שלה, על הכנה לא בתיב	עה	מהר"ק, עכיר אינוש דינא	עה	
			קרושים, פ"ה	צב	הקדש בכתב	צב	
			תיקוני זהר, אשה שאינה הוגנת	קה	עכור שנה	קה	
			זוט המשולש, שבר רפואה	י	מגן אברהם, רחיים של מים	י	
			זות יאיר, קדושה בקונטרסים	כט	סעודת שבת	כט	
			הכם צבי, פדיון הבן	נח	ס"ת שתפרו נוי	נח	
			זיר"א, סעודת שבת	ס	יריעות פסולות	ס	
			ביווי ספרים	סה	יר כהה	סה	
			חינוך, טומאת כהנים	קיר	נותן פת לעברין	קיר	
			בל תגרע	קכג	סטורי מלחמות בשבת	קכג	
			לפני עור	טו	מאירי, מסיק רישא	טו	
			תוכחה	קמ	מבי"ט, לא תסור	קמ	
			חלקת יואב, גדה, סומאה	פו	מגן אבות, מומר בשחיטה	פו	
			אונס	רלח	מתעסק	רלח	
			לכתחילה ודיעבד	עא	מורה"י, בל תסיף	עא	
			נתן סאה	קמא	הקרים שבת למשכן	קמא	
			חמדת ישראל, מלאכת מחק	לא	מחזור ויטרי, וקראת לשבת	לא	
			חתם סופר, קרבנות בזה"ו	קלו	ס"ת מגוקר	קלו	
			טומאה במתי עכרים	גז	מטפחת ספרים	גז	
			חרם רריג	יס	מכילתא, בשלח	יס	
			טורי אבן, מתוך	כח	מסכי שבתא	כח	
			בל תאחר	סה	ימין קרוי יד	סה	
			עבר בסריר	קיה	אין ממתין אלא בסני הבית	קיה	
			חיוב לטור ברגל	קנג	אם כסף תלוה	קנג	
			ס"י, חסיר, מחשבת כמעשה	קסב	ועשו לי מקדש	קסב	
			רבד מפורש להיתר	רנב	חייב להשיא לבנו הקטן	רנב	
			יר רמה, מוחה	מו	מנחת חינוך, מוחק השם	מו	
			ילקוט, ראה, שוקיו	קלט	לא תסור	קלט	
			מי ילך, מפי הסנהדרין	רנא	ממזר סריר	רנא	
				רסט	מקנה, חיוב השתוללות למול	רסט	

ש"ע הוה"ט

דיינים המסכימים לעיקר חרין	קד
ת"ח מסורים ממסים	קכו
מדד לו בכליו של לוקח	קע
הקדש בזמן הזה	קע
שנים שהקנו זה מזה	רס
דיני קנסות	רכד
המפקיר ספר תורה	רסט
	—
אבן העזר, רחיים של מים	יב
אבני מלואים, קירושין שאינו מסליב	רנז
סריר לכנען	רנ
אברכנאל, אבות	ג
לשמה	צז
אבודרהם, מצ"ע שהריג	קצז
אדם וחוה, שכיב מרע	רסז
אדרת אליהו	עג
אומר השכחה, כל שאפשר לבקש	רג
אור זרוע, דיני שבת	יט
	כט
	רלז
אור שמה, עוסק במצוה	צה
החור מצוה	סג
י"ג מדות	קז
אור חדש, בימי אבולו של משה	נר
אלה המצות, בל תסיף	עא
אמרי בינה, קצירת בעצים	כה
ארי' רבי עילאי, מיגור מילתא	קז
כית אלוקים, תשובה	לר
בית יצחק, אריה, תלמוד תורה	נג
יריר, קדושת השם	סא
אמירה לגבוה	צב
בית מאיר, רחיים של מים בשבת	י
בנין ציון, קדושה ראשונה	ריג
בנימין זאב, גבורת אנשים	רס
קבורת מומרים	ח
כרוך טעם, כולל ומוסיף	רכב
ברית אברהם, נאמנות הבעל	רגז
כשמים ראש, קטנים בכבוד אריא	קמא
גבורת אנשים, מחשיך	רס
גבורות שמונים, חביבה מצוה	רסט

מקור	ענין	מקור	ענין	מקור	ענין	מקור	ענין
מראה כהן, תמורה בכתב	צא	ב"ח בראש מכתבים	דף	מקור	ענין	דף	מקור
מרכי, ת"ת לאבל בשבת	לב	השומע ספי הנביא	צח	מצות צריכות כזנה	צ	מקור	ענין
עביר אינש דינא	עה	סמין שאין לו תובעים	קנ	חכם שאסר	קב	מקור	ענין
יבמה לסומר	רנט	השחתת זרע	רמח	נשבע שלא יאכל	קיד	מקור	ענין
משאת בניסין, אימדנא בעריות	רנט	קרית ספר, סטיל מים	מג	אב חיוב מזונות	צבט	מקור	ענין
נביא, ס"ת כשר להציה עם הפסול	לח	ראב"ר, בעלי נפש, סחיטה בשער	ריח	שותק אינו כנשבע	קטו	מקור	ענין
גרמא	מד	ראב"ר, טבילה בסיים חיים	רצד	שאת נהנית לי עד הפסח	קטו	מקור	ענין
ס"ת שנמחק	ס	ראש יוסף, לוי שנתקלקל קולו	קלו	גדרים ד', ד"ה אמר לי	קסח	מקור	ענין
תיבה כפולה בס"ת	ע	ראשון לציון, ולא תהרתי	לב	רלכ"ה, קטלנית ליבום	רפד	מקור	ענין
אינו אמר בשם אומר	קכא	רבי הוחב, ברכת השבת	לב	רס"ג, בשבת נברא כרנח	לב	מקור	ענין
מסתכן בשביל פרנסה	קעט	רא"ש, בס"פ, אין מקבלין צאן	ז	פיר', נעשה אדם	צח	מקור	ענין
טונס לשם נוי	רמב	ראשית ביכורים, פדיון תבן	קעב	ר"מ, כתב כדיבור	צ	מקור	ענין
טומאה בעכרים	רפא	רשב"א, מדלין ברלי טמא	ג	רעק"א, מקלקל בשחיטה	כו	מקור	ענין
נחל אשכול, עכרים בכיבוד אריא	קעט	שבת, דגייז ורשי	סא	ס"ת	טו	מקור	ענין
נתיבות, שונג אין צריך כפרה	לג	עכרים וסבילת כלים	טו	ר"מ ספרותא, חכם שאסר	קט	מקור	ענין
ספרים	גא	חטא של עזו	רלט	רמ"ע ספאנו, חכם שאסר	קט	מקור	ענין
סודי סהר, מצות בסלות לע"ל	ריר	רס"א, שרת, נשבע לגרש	מח	רשי"ש, מילה, גזח	כו	מקור	ענין
ספ"ע, שצ"ו	יח	רבינו חיים הלוי, הזאת שעל הפרוכת	רכז	רשב"ש, ת"ה פטורים סמסים	קכז	מקור	ענין
לאור הגר	לא	רבינו בחיי, פדיון תבן	קעב	אחות אב	רס	מקור	ענין
ספר התרומה, תפילין	סר	רלכ"ג, בת אתבעל	ו	רשד"ם, גבורת אנשים	רס	מקור	ענין
ספרי, עקב	כח	רד"ק, ת"ה פטורים סמסים	קכו	רבי'ת לצורך מצות	קכח	מקור	ענין
שלא תעשו כמעשיהם	סד	ראב"ר, תפילין	ע	שאנת ארי', מילה	כו	מקור	ענין
יסין נקרא יד	סה	רדב"ה, יצאת שלא בכתובה	רנה	ספר תורה	מט	מקור	ענין
אביון סקרב אחיר	קנט	רבי'ת לסומר	ו	שיעור מרור	נג	מקור	ענין
סופרים, המחק אות	מא	בל תגרע	עא	מילה, ציצין	טג	מקור	ענין
הכותב ב' שמות	עז	ג' יודין בסקום השם	פא	תפילין בלילה	סס	מקור	ענין
עבודת הגרשוני, העברת סבה	קז	נקוד אותיות	קלו	שומע בעזנה	צב	מקור	ענין
עטרת חכמים, מילה וגזח	כו	כסיה על הצדקה	קסט	מילה בלילה	רע	מקור	ענין
עץ חיים, אותיות ותגין	קלז	יבום קודמת	רמא	שאלות, עונג שבת	לא	מקור	ענין
פרוך לנר, מחק השם	מו	ג' מן השמים ירחמו	רמח	ת"ת וכיבוד אריא	לט	מקור	ענין
מסיקתא, לפי שעה נאמר לו	קכא	רמב"ן, רבי'ת לסומר	ו	כל מום לא יהי בו	מג	מקור	ענין
בית רון שביבנה	קלט	שבת, ידו של אדם	ס	הגרשא שאינה חונגת	רסד	מקור	ענין
מני יהושע, שבת	יד	בל תוסיף	ע	סיים חיים למקוח	רסח	מקור	ענין
שרת, לפני עור	קיד	כתב כדיבור	פס	שב יעקב, נאמנות הבעל	רנה	מקור	ענין
נשים מאירות, ס"ת	סט	לשון הקודש	קכג	שב שמעתתא, מחזיקין מאימור	רכב	מקור	ענין
שם על הספר	עד	למען תירא	קלו	גזח, ערוה	דסג	מקור	ענין
לשפה	מג	ולא יעבוד עזר	קלח	שדי חמד, מחיקת השם	מד	מקור	ענין
טומאה בעכרים	רפא	אך את שכתותי	קשב	גיחא ל"י לאינש	גב	מקור	ענין
פרי מגדים, תורה שבכתב	ד	ולא אריח	ריג	מצות בו	רכו	מקור	ענין
מהמר בשבת	יח	השחתת זרע	רנ	שחל ומשיב, פרוטה ור"י	קג	מקור	ענין
קרנן צבד	כד	נתן סאה ונטל סאה	רסו	שטמ"ק, הזמנת טילתא	פת, עט	מקור	ענין
מחק ע"מ לקלקל	לט	ריט"א, בכורות, תולש	כ	לשמד ולא לחלק	קסט	מקור	ענין
אשם הלוי	ג	מוליד ממד	רנא	שפת אמת, שבעות כ"ג ביר"כ	קסו	מקור	ענין
כתיבת תפילין בשמאל	סד	ריב"ש, נלקח כשליש	רמח	תוס' יר"ם, מלאכה שאצ"ל"ג	ה	מקור	ענין
ביטול חמץ	קטו	יבום קודמת	רמא	הכל לפי זכותו	קנו	מקור	ענין
סוסר בסוכת חבירו	קצא	גזח	כא	יעשה מלך חמשיה	דיג	מקור	ענין
בן כרן, ב"ד	רכח	חכם שאסר	קח	תקי נוסדריקין	רשו	מקור	ענין
הדלקת עושה מצות	רכט	אותס	קיד	תורה כהנים, אחרי נסכר	קגד	מקור	ענין
נשים בלאו שא"יב מעשה	רנא	גבורת אנשים	רס	אינש כי יקלל	קעז	מקור	ענין
שבירות טוס בחומה	רסג	קוסף לתוך המקוח	רסד	מכאן שאין חתנים סמפאין	רה	מקור	ענין
מילה ביר"ט	רע	ריטב"א, רין סומר	ו	על תדאי מטמא	רו	מקור	ענין
פרי עץ חיים, תפילין	לו	מצא ספרים	גא	תוספתא, שבת, המחוק	לס	מקור	ענין
פרי צדיק, כיבוד שבת	קצט	איסורי תורה, גברא	קב	דמאי, גר שקיבל עליו	רלו	מקור	ענין
צלי"ה, אדם נראה כטיקר	ג	הסכמת תקלה	קח	בכורות, עד י"ב חדש	רנג	מקור	ענין
ססחים	ז	שותק כשנשבע	קסח	תוסים, עביר אינש דינא	עה	מקור	ענין
צמח צדק, לובאויטץ, שותק כשנשבע	קסה	מ"ק, הסכת אפילו בגו הקטן	קפא	תנא רבי אליעזר, ומבשרך אל תתעלם	קנט	מקור	ענין
צננת טענה, חבלה כדנים	כד	אותו ולא אותה	קצט	שימו איש חרבו	קכא	מקור	ענין
מקק ספרים	סא			תורת חיים, סנהדרין ע"א	מו	מקור	ענין

רשימת המקורות והעינינים בספרים שונים

של

דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
רנז	•	סריס שקידוש	קד	•	חלב נכרים	קג	•	תפארת ישראל, איסור וסייג
רסו	•	נתן טאה ונטל טאה	קט	•	אזכרות מתורגמות	קנו	•	קידושין
רד	•	תורת האדם, על הודאי מטמא	קכו	•	רבית לצורך מצוה	נג	•	תרי"ג, ברכות, תוטי שבת
רו	•	בקור תולים	קל	•	נמילת שכר רבנות	לא	•	תשב"ץ, שמחה בשבת
			רנא	•	נשים בלאו הגיתק לעשה	סח	•	נמילת פרס על המצות

מצוח לפרסם את עושי מצוח
(תשובת הרשב"א)

(בסדר אלף-בית)

ר' משה ביד יואל
גאלהאר

לזכר:

אביו ר' יואל ביד ישראל ע"ה
נפטר ב' אדר שני
אמו, דאכיל ביד משה ע"ה
נפטרה בירכ' ע"י הנאצים תארו"ם. ת"ד

ר' אהרן ביד חיים יעקב

חונתו אסתר בילא בת ר' חיים שיחיו
למשפחת גרינבלום

לזכר:

אביו, ר' חיים יעקב ביד יהודה מנחם ע"ה
נפטר י"ט אב תרס"ז
אמו, שבע בילא בת ר' יוסף יהודה ע"ה
נפטרה י"א שבט תרצ"א

חונתו, ר' חיים ביד מנחם ע"ה
נפטר בשנת תשי"ב, ע"י הרוצחים בתוך הרוגי אסטא

חמותו, חיה ע"ה, נפטרה בשנת תרע"ה
אח אשתו, ר' יחיאל ואשתו חמש בנותיו

שנתרגו ע"י הרוצחים הגרמנים
אחות אשתו, שרה ביטל ובעלה משה ביד יעקב ובניה

שנתרגו ע"י הרוצחים הגרמנים
אחיו, יצחק עם אשתו ובניו ע"ה

אחותו, בריינדל ובעלה ע"ה
אחותו הבתולה רייזל ע"ה

שנתרגו ע"י הרוצחים הגרמנים
ת' ינקום דמם

שרנא מייזל, צבי הירש, ליסציא, שרה
למשפחת גרינשמן

לזכר:

אביהם, ר' קלומוס קלמן ביד שרנא מייזל ע"ה
שהלך לעולמו ביום ראש חודש כסלו תש"ט

ישעיה חונתו פרידא שיחיו
למשפחת ווייס-קויפמאן

לזכר:

אביו ר' ישראל שמואל ביד מנחם דוד ע"ה
נפטר באשחויטן ע"י הרוצחים הגרמנים

בראש חדש חמס שנת תשי"ד
אמו, רייזל בת ר' ברוך שמחה ע"ה

נפטרה באשחויטן ע"י הרוצחים הגרמנים
ביום כ"ז סיון שנת תשי"ד

חונתו, ר' דוב בן צבי יעקב חסן
חמותו דהל בת ר' אלי' ע"ה

נפטרו באשחויטן ע"י הרוצחים הגרמנים
ביום ב' דשכועות שנת תשי"ד

ת' ינקום דמם

ר' שמעון ביד נתן למשפחת ווערנער שיחיו

לזכר:

אביו, ר' נתן ביד שמעון ע"ה

נפטר י"ד שבט שנת תרצ"ו, בודערבו

אמו, מירל בת ר' שמואל ע"ה

נפטרה ביד מרחשון שנת תשי"ב בטאראנטא

אחותו, שרה ושני בניה אחותו צירל ובעל

שנתרגו ע"י הנאצים, ת"ד

מרת יענטא, בנה חיים, בנותיה: שיינא מיינא, ונחמה

למשפחת זאקס

לזכר:

בעלה ואביהם

ר' אהרן ביד ראובן שמעון ע"ה

נפטר ביום ט"ז אדר שנת תשי"ד

בעיר קיטשינער, אנטאריו

ר' אמרים נפתלי ביר אליעזר ורעיית מייסא

זייד נער

לזכר:

אביו אלעזר ביר שמואל עיה

נפטר י' כסלו

אביה אלימלך ביר שמעון עיה

נפטר י"א אב

ר' זאב יעודה ביר שמואל זנוויל

זילב ערב ערנ

לזכר:

אביו ר' שמואל זנוויל ביר קלונימוס קלמן עיה

נפטר כ"ח שבט

ר' אמרים צבי ר' אברהם דוד ר' משה מנחם

ר' שמואל יעקב ר' יוסף האמיתי רייזל

פרידא משארנא רחל ביר זאב יעודה שיחיו

זילב ערב ערנ

לזכר:

אמם חנה מינדל ביר אברהם דוד עיה

נפטרה ה' אייר תרצ"ד

ר' דוד אליהו ורעייתו מינדל שיחיו

למשפחת לאנדא

לזכר:

אביו החסיד ר' מנחם מנדיל ביר יהודה עיה

נפטר בן מאה האתה שנים כ"ט מרחשון תשי"א

אמו רויזא בת ר' מנחם מענדיל עיה

נפטרה כ"ח מרחשון תרפ"ג

חתנו ר' יהודה ליב הלוי ורעייתו רבקה

בתם רויזא ובנם מנחם מנדיל יחיו

חתנו ר' צבי ורעייתו פינגא יחיו

חתנו יהודה ורעייתו אסתר ובתם גאלדא שיחיו

ר' יעודה ארי' לייב שיחיו

למשפחת מינץ

לזכר:

אביו ר' אברהם צבי ביר יהואל יעקב עיה

יליד ראזוואדאר

נפטר בטראנסא י' כסלו שנת תשי"ט

אמו מרים בת ר' צבי נתן נסע עיה

נפטרה י' אייר תשס"ז

ר' צבי ביר ישראל

נאכטינאל

לזכר:

אביו ר' ישראל ביר יצחק עיה

נפטר י"ב אדר

מרדכי ביר ססח למשמחת פייס

חונת רויזא בת ר' לייסא הכהן שיחיו

לזכר:

בתו הבתולה רחל לאה עיה

שהלכה לעולמה באחד באייר שנת תשס"ז

אחיו הערץ עיה אחיותיו גאלפון אסתר חנה

שנרצחו ע"י הרוצחים הגרמנים הי"ד

ר' אברהם ביר מנחם

קורץ

לזכר:

אביו ר' מנחם ביר שרגא פיינול עיה

נפטר ה' מרחשון

אבי אביו החסיד ר' שרגא פיינול ביר אברהם עיה

נפטר ה' כסליו תרפ"ח

צבי ביר משה

שווארץ

לזכר:

אביו משה ביר חיים דוד עיה

ר' נחום ביר חיים צבי

שווארץ

לזכר:

אביו ר' חיים צבי ביר ססח דוב עיה

נפטר י"ב סיון

אמו שרה ביר חיים עיה נפטרה י"ט אב

האלמנה מרת פעסיל ביר אלמר אליעזר

ובנת חיים נתן שיחיו שידלאווסקי

לזכר:

בעלה אביו ר' יונתן חנוך ביר יהודה זלמן עיה

נפטר כ"ד שבט תשס"ז

All Rights Reserved

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"א

Copyright, 1960, by

JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF CANADA

Toronto, Ontario, Canada

“SEFER CHASIDIM”

THE BOOK OF THE PIOUS

according to the Recension of Codex de Rossi No. 1133
with the Commentary

MISHNATH AVRAHAM

By

RABBI ABRAHAM A. PRICE

Rabbi of Toronto and Dean of the Theological Seminary
of Canada, “Yeshivah Torath Chaim”

חנות והזכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשע"א
Notes by

RABBI J. WISTINETZKI

Introduction and Index by:

RABBI DR. J. FREIMAN, Berlin

* * *

Also

THE TESTAMENT OF RABBI JUDAH, THE PIOUS

according to the Manuscript of the Library of Munich
with the Commentaries

Damesheq Eliezer

by RABBI ELIEZER MAHLER

and

Mishnath Avraham

by RABBI ABRAHAM A. PRICE